Γεωργίου Γεωργαλᾶ

Ὁ Κομμουνισμὸς

Θεωρία, Πρᾶξις, Ἱστορία καὶ Κριτική

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΜΠΑΝΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

ΘΕΩΡΙΑ, ΠΡΑΞΙΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

*

Ἐκδοτικὸς Ὀργανισμὸς ΚΑΜΠΑΝΑ
Πανεπιστημίου 61 - Τηλ. 313.460

ΑΘΗΝΑΙ 1968

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Β'. Ο ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΣΣΔ

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ (1917-1967)

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΘΕΩΡΙΑ

I. BERLIN : «Karl Marx», London, 1948.
R. CAREW HUNT : «The Theory and Practice of Communism», London, 1957.
G. WETTER : «Dialectical Materialism», London, 1959.
A. MEYER : «Communism», Random, N.Y., 1961.
A. MEYER : «Marxism : The Unity of Theory and Practice».
A. MEYER : «Leninism».
H. LASKI : «Communism». Williams and Norgate, London, 1927.
COMMITEE ON UN-AMERICAN ACTIVITIES : «Facts on Communism», I, The Communist Ideology, Washington, 1960.
CH. Mc FADDEN : «The Philosophy of Communism», Benzinger Br., Inc., 1939.
F. MAURIAC : «Le Communisme et le Chrétiens», Plon, 1937.
S. MADARIAGA : «Anarchy or Hierarchy», Macmillan Co, N.Y., 1937.
K. AXELOS : «Marx, penseur de la technique», Ed. de Minuit, 1961.
M. RUBEL : «Marx, essai de biographie intellectuelle», Rivière, 1957.
J. CALVEZ : «La pensée de Karl Marx» Ed. du Seuil, 1956.
H. MARCUSE : «Le marxisme soviétique», Gallimard, 1963.
K. MARX : «Oeuvres choisies», Gallimard, 1963.
K. MARX : «Contribution à la Critique de l'Économie Politique», M. Giard, 1928.
K. MARX, F. ENGELS : «The Russian Menace to Europe». The Free Press, Glencoe, 1952.
K. KAUTSKY : «Ethics and the Materialist Conception of History». Ch. Kerr, Chicago, 1907.
N. BUKHARIN : «The A, B, C, of Communism» London, C. P. Press, 1922.
N. BUKHARIN : «Historical Materialism», International Publishers, N.Y., 1925.
H. LEFEBVRE : «Le Marxisme». Presses Universitaires de France, 1961.
H. LEFEBVRE : «Pour connaitre la pensée du Marx», Bordas, Paris 1961.
H. LEFEBVRE : «Le materialisme dialectique»». Presses Univ. de France, 1947.
H. LEFEBVRE : «Problèmes actuels du marxisme». Pr. Un. de France, 1961
R. GARAUDY : «La liberté». Éd. Sociales, 1955.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

F. BORKENAU : «World Communism», N.Y., 1939.
F. BORKENAU : «European Communism», Harper, N.Y. 1953.
P. ZINNER : «National Communism and Popular Revolt in Eastern Europe», Columbia University Press, N.Y., 1956.
R. DANIELS : «A Documentary History of Communism», Random N.Y. 1960.
A. ULAM : «Titoism and the Cominform» Russian Research Center Studies, Harvard.

C. BRANDT, B. SCHWARTZ, J. FAIRBANK: «A Documentary History of Chinese Communism», Russian Research Center Studies, Harvard.
H. F. ARMSTRONG: «Tito and Goliath», Macmillan, N.Y. 1951.
H. WEI: «China and Soviet Russia», Nostrand, N.Y. 1956.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

D. SHUB: «Lenin», New American Library, N.Y., 1948.
R. DUTT: «The life and teachings of Lenin», Intern. Publishers, N.Y., 1934.
G. VERNADSKY: «Lenin: Red Dictator», Yale Un. Press, New Haven, 1931.
W. WHITE: «Lenin», Smith and Haas, N.Y., 1936.
C. ZETKIN: «Reminiscences of Lenin», Intern. Publ., N.Y., 1934.
S. GRAHAM: «Stalin», E. Benn Co., London, 1931.
C. SPRIGGE: «Karl Marx», Duckworth, London, 1938.
L. TROTSKI: «Stalin».
I. DEUTSHER: «The Prophet Armed - Trotsky», London, 1954.
I. DEUTSHER: «Stalin», Oxford Un. Press, N.Y. 1949.
W. DURANTY: «Stalin», W. Sloane, Inc., N.Y. 1949.
M. EBON: «Malenkov», Weindenfeld and Nicolson, London, 1953.
B. WOLFE: «Three who made a Revolution», Bacon Press, Boston, 1948.
B. SOUVARINE: «Stalin».

ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

W. CHAMBERLIN: «The Russian Revolution», N.Y., 1935.
E. H. CARR: «The Bolshevik Revolution», London, 1950.
J. BUNYAN, H. FISHER: «The Bolshevik Revolution», Stanford, 1961.
J. BUNYAN: «Intervention, Civil War and Communism in Russia», 1936.
A. KERENSKY: «La Révolution Russe», Payot, 1927.
F. X. COQUIN: «La Révolution Russe», Pr. Un. de France, 1962.
J. REED: «Dix jours qui ebranlérent le monde», Éd. Sociales, 1958.
L. TROTSKY: «The History of the Russian Revolution», Un. of Michigan, 1955.
L. HAIMSON: «The Russian Marxists and the origins of Bolshevism», Harvard

Ε.Σ.Σ.Δ.

M. FAINSOD: «How Russia is rulled», Harvard, Cambr., 1959.
P. PIPES: «The formation of the Soviet Union», Cambr., Mass, 1954.
B. MEISSNER: «The C.P. of the S.U.», N.Y., 1956.
L. SCHAPIRO: «The C.P. of the S.U.», Random, N.Y., 1960.
W. KOLARZ: «Russia and Her Colonies», Praeger, N.Y., 1952.
H. FEIS: «Churchill - Roosevelt - Stalin», Princeton, 1957.
E. H. CARR: «A History of Soviet Russia».
Z. BRZENINSKI: «The permanent purge», Harvard.
N. BERDIAEV: «Les sourses et le sens du communisme russe», Gallimard, 1963.
J. HAZARD: «The soviet system of governement», Un. of Chicago, 1957.
F. SCHUMAN: «Russia since 1917», A. Knopf, N.Y., 1957.
P. SETHE: «A Short History of Russia», Gateway, Chicago, 1956.
SETON - WATSON, HUGH: «From Lenin to Malenkov», F. Praeger, N.Y., 1953.
G. Von RAUCH: «A History of Soviet Russia», F. Praeger, N.Y., 1957.
E. WALSH: «Total Empire», Pyramid Books, N.Y., 1957.
A. RIEBER, R. NELSON: «A Study of the USSR and Communism», Scott, Foresman and Co., USA, 1962.

B. WOLFE : «Khrushchev and Stalin's ghost», F. Praeger, N.Y., 1957.
J. BRUHAT : «Histoire de l'URSS», Pr. Un. de France, 1949.
W. KULSKI : «The Soviet Regime», Washington Square Press, Inc., N.Y., 1959.
COMMITTEE ON UN-AMERICAN ACTIVITIES : «Facts on Communism II, The Soviet Union from Lenin to Khrushchev», 1960.
RUSSIAN INSTITUTE COLUMBIA UNIVERSITY : «The Anti-Stalin Campaign and International Communism», N.Y., 1956.
A. AVTORKHANOV : «Stalin and the Soviet Communist Party», Institute for the study of the USSR, 1959.
J. GUNTHER : «Inside Russia Today», Harper and Brothers, N.Y., 1959.
F. BARGHOORN : «Soviet Russian Nationalism», Oxford Un. Press, N.Y., 1956.
R. BAUER, A. INKELES, C. KLUCHOHN : «How the Soviet Works», Harvard Un. Press, Cambridge, 1956.
D. CHARQUES : «A Short History of Russia», E. Dutton and Co, h.c., N.Y., 1956.
E. CRANKSHAW : «Russia and the Russian», The Viking Press, N.Y., 1948.
Z. BRZENINSKI : The permanent purge : politics in soviet totalitarianism», Harvard.
L. FISHER : «Russia, America, and the World», Harpor, N.Y., 1961.
H. ROBERTS : «Russia and America», Harper, N.Y., 1956.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Μ. ΤΖΙΛΑΣ : «Ἡ Νέα Τάξις», ἐκδ. Ὁρίζων, 1957.
Γ. ΔΕΠΟΥ : «Οἱ θεμελιώδεις αὐταπάτες τοῦ Κομμουνισμοῦ», 1964.
Γ. ΚΟΡΙΝΘΙΟΥ : «Σύντομος Ἱστορία τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ», 1955.
Α. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ : «Ἱστορία τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ», 1966.
Α. ΣΚΩΤΤ : «Ἡ ἀνατομία τοῦ Κομμουνισμοῦ», Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας.
Α. ΣΟΥΜΠ : «Τὸ ἐργατικὸ κίνημα στὴ Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία», Πρωτεύς, 1961.
Λ. ΤΡΟΤΣΚΙ : «Ἡ Προδομένη Ἐπανάστασις», 1948.
Λ. ΤΡΟΤΣΚΙ : «Ἱστορία τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως», Προμηθεύς, 1961.
ΚΟΥΟΥΖΙΝΕΝ, ΑΡΜΠΑΤΩΦ, ΜΠΕΛΙΑΚΩΦ κ.ἄ. : «Οἱ βάσεις τοῦ μαρξισμοῦ - λενισμοῦ», ἐκδ. Θεμέλιο, 1964.
Φ. ΕΓΚΕΛΣ : «Οὐτοπιστικὸς σοσιαλισμὸς καὶ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμός», Θεμέλιο, 1966
Κ. ΜΑΡΞ : «Μισθωτὴ ἐργασία καὶ Κεφάλαιο, Μισθός, Τιμή, Κέρδος», Θεμέλιο, 1966.
Κ. ΜΑΡΞ : «Οἱ Ρῶσοι καὶ ἡ Ἱστορία των», 1955.
Α. ΣΑΦ : «Φιλοσοφία τοῦ ἀνθρώπου», ἐκδ. Θεμέλιο, 1955.
«Πρόγραμμα καὶ Καταστατικὸ τοῦ ΚΚΣΕ», ἐκδ. Γκαγκάριν, 1961.
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΣΣΔ : «Ἡ θεωρία τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ», Τυποεκδοτική, 1956.
ΜΠ. ΠΟΝΟΜΑΡΙΟΦ κ.ἄ. : «Ἱστορία τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε.», Ἄκμων, 1960.
Α. ΠΑΓΚΡΑΤΟΒ κ.ἄ. : «Ἱστορία τοῦ Ρωσικοῦ καὶ τοῦ Σοβιετικοῦ Κράτους», Λεβέντη - Κεχαγιόγλου, 19[illegible]
Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Διαλεχτὰ Ἔργα», ἐκδ. τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε, 1951.
Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Ἄπαντα», Μέλισσα.
Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Διαλεχτὰ Ἔργα», Παπαζήση, 1960.
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΣΣΔ : «Λένιν», Μαντζουρίδη - Κ. Πέππα, 1956.
Ι. Β. ΣΤΑΛΙΝ : «Ζητήματα λενινισμοῦ», Ἱστορικὲς ἐκδόσεις, Θεσ/νίκη, 1967.
Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Ὁ ἀριστερισμός, παιδικὴ ἀρρώστια τοῦ κομμουνισμοῦ», Θεμέλιο, 1964.
Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Ὁ Ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ Καπιταλισμοῦ», Θεμέλιο, 1964.
Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : «Γιὰ τὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη», Θεμέλιο, 1964.
ΜΑΟ-ΤΣΕ-ΤΟΥΓΚ : «Ἐκλογὴ Ἔργων» Ἱστορικὲς Ἐκδόσεις, 1967.
ΜΑΟ-ΤΣΕ-ΤΟΥΓΚ : «Ἄπαντα», Μόρφωση, 1956.

ΜΑΟ-ΤΣΕ-ΤΟΥΓΚ : «Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα του» (Τὸ Κόκκινο Βιβλίο) Ἱστορ. Ἐκδ. 1966.
ΑΚΑΔΗΜ. ΕΣΣΔ : «Πολιτικὴ Οἰκονομία», Κυπραίου, 1960.
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΣΣΔ : «Παγκόσμια Ἱστορία», Σκέψη, 1965.
ΑΚΑΔΗΜ. ΕΣΣΔ : «Α΄ Ἑβδομάδα σύγχρονης σκέψης» Θεμέλιο 1965.
ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ : «Β΄ Ἑβδομάδα σύγχρονης σκέψης», Θεμέλιο 1966.
Ὑπ. Ἀνωτ. Ἐκπ. Λ.Δ. ΚΙΝΑΣ : «Ἱστορία τῆς σύγχρονης κινεζικῆς ἐπαναστάσεως». Ἱστ. ἐκδ. 1963.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΡΞ ΕΩΣ ΤΟΝ ΛΕΝΙΝ

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. Στὴν ἀρχαιότητα

Ἀπὸ τὰ πολὺ παληὰ χρόνια, γεννήθηκε στὴν σκέψι ὡρισμένων ὁραματιστῶν μία ἰδεώδης ἀνθρώπινη κοινωνία ποὺ θὰ συνδύαζε τὴν ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη εὐημερία μὲ τὴν ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη ἐλευθερία. Στὴν φανταστικὴ αὐτὴν κοινωνία, δὲν θὰ ὑπῆρχαν πλούσιοι καὶ φτωχοί, ἔχοντες καὶ μὴ ἔχοντες καὶ γενικὰ ταξικὲς διακρίσεις. Δὲν θὰ ὑπῆρχε ἐπίσης ἐκμετάλλευσις ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο ἢ λαοῦ ἀπὸ λαό. Δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀκόμη κανενὸς εἴδους καταπίεσις — οἰκονομική, κοινωνική, πολιτικὴ ἢ πνευματική. Στὴν ἰδεατὴ κοινωνία, τὴν χαμένη στὰ βάθη τοῦ μέλλοντος, θὰ ἔπαυαν οἱ ἀδικίες, θὰ κατηργοῦντο οἱ πόλεμοι, θὰ τελείωναν οἱ στερήσεις. Γενικά, θὰ ἐξαλείφοντο ὅλα τὰ δεινὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑποφέρει ἀνέκαθεν ἡ ἀνθρωπότης. Σ' αὐτὴν τὴν τέλεια κοινωνία, ὅλα τὰ μέλη της θὰ ἀπολάμβαναν ἀδελφωμένα, μία ὁλοκληρωμένη ἐλευθερία, τόσο ἀπέναντι στὶς ὑλικές τους ἀνάγκες ὅσο καὶ ἀπέναντι στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Τὴν ἰδανικὴ αὐτὴ κοινωνία ποὺ μετέπειτα τὴν ἐβάφτισαν «σοσιαλιστικὴ» τὴν ἐφαντάσθηκαν πρῶτοι διάφοροι ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι. Ὁ πρῶτος γνωστὸς «σοσιαλιστὴς» εἶναι ὁ φιλόσοφος Ἀντιφῶν ποὺ

ἐδίδαξε ὅτι πρέπει νὰ καταργηθοῦν οἱ ταξικὲς διακρίσεις. Ἀκολούθησε ὁ Φαλέας ὁ Χαλκηδόνιος, ποὺ ὑποστήριξε τὴν θεωρία τῆς κοινοκτημοσύνης (*«ἴσας εἶναι τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν»*). Ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Ἰαμβλύχου πάλι, ἀνέπτυξε τὴν ἄποψι ὅτι τὰ πολιτικὰ προβλήματα ἔχουν πολὺ συχνὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ - ταξικὰ αἴτια(*). Ὁ Ἀλκιδάμας ὁ Ἐλεάτης διεκήρυξε ὅτι *«ἐλευθέρους πάντας ἀφῆκε Θεός, οὐδένα δὲ δοῦλον ἡ φύσις πεποίηκεν»*.

Τὸ καθεστὼς ποὺ εἰσήγαγε ὁ Λυκοῦργος στὴν Σπάρτη, εἶχε πολλὰ «σοσιαλιστικά,» ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα χαρακτηριστικά. Ἡ σπαρτιατικὴ κοινωνία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἶχε σὰν γνωρίσματά της τὴν κοινοκτημοσύνη, τὴν καταναγκαστικὴ ἐργασία, τὴν στρατοκρατία, τὴν ἔλλειψι ἐλευθερίας.

Ὁ Σόλων, ἐξ ἄλλου, διαίρεσε, ὅπως εἶναι γνωστό, τὴν ἀθηναϊκὴ κοινωνία σὲ τάξεις ἢ κατηγορίες καὶ μάλιστα μὲ οἰκονομικὰ κριτήρια, 2.500 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Μάρξ. Μὲ τὴν διαγραφὴ τῶν χρεῶν («σεισάχθεια») καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς «προοδευτικῆς φορολογίας», ὁ Σόλων θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς σὰν ὁ πρῶτος πολιτικὸς ἡγέτης ποὺ ἐφάρμοσε στὴν πρᾶξι βασικὲς ἀρχὲς τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ὁ Πλάτων ἀπὸ τὴν πλευρά του, στὴν περίφημη «Πολιτεία» του, προτείνει ἕνα ἰδιότυπο σύστημα «ἀριστοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ» ποὺ στηρίζεται στὴν ἀρχὴ τῆς κοινοκτημοσύνης. Στὴν Πολιτεία αὐτήν, κατὰ τὸ σχέδιο τοῦ Πλάτωνος, θὰ ὑπῆρχαν τρεῖς χωριστὲς τάξεις : τῶν «φιλοσόφων ἢ ἀρχόντων» ποὺ θὰ ἀσκοῦσαν ὅλη τὴν ἐξουσία, τῶν «ἐπικούρων ἢ φυλάκων» ποὺ θὰ ἦσαν τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῶν πρώτων (στρατός, ἀστυνομία, κρατικὸς μηχανισμὸς) καὶ τῶν «παραγωγῶν», δηλαδὴ τῶν ἐργαζομένων ἀγροτῶν καὶ χειροτεχνῶν. Ἔτσι, ὁ Πλάτων, ἐγκαταλείπει τὸ ἄτομο καὶ στρέφεται πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησι ὁμαδικῶν καὶ συνολικῶν συμφερόντων. Ταυτόχρονα ὅμως, διαχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ βλέπει ὅτι εἶναι ἄνισοι μεταξύ των, σὲ τάξεις, ποὺ ἡ κάθε μιά τους ἔχει ἄλλο προορισμό. Μόνον ἡ τρίτη τάξις, ἡ τῶν παραγωγῶν, ποὺ θὰ ἦταν καὶ ἡ πολυπληθεστέρα, θὰ εἶχε ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ οἰκογένεια. Οἱ δύο πρῶτες τάξεις πρέπει νὰ κυβερνοῦν τοὺς πολλούς, τοὺς «παραγωγούς». Τὰ μέλη τους, ὤφειλαν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ κάθε ἰδιοτέλεια καὶ προσωπικὸ συμφέρον. Γι' αὐτὸ μεταξύ τους θὰ ἴσχυε ἡ κοινοκτημοσύνη.

Ὁ Ἰάμβουλος, στὴν «Ἡλιούπολί» του, περιγράφει τὴν μυθικὴ χώρα τῶν Μακάρων ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὑπηρετοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, μοιράζονται δίκαια τὰ ἀγαθὰ κλπ. Στὴν χώρα αὐτήν, τὰ σιτηρὰ φυτρώνουν χωρὶς καλλιέργεια καὶ τὰ δένδρα εἶναι μονίμως γεμᾶτα καρ-

---

* Την άποψι αυτήν αργότερα ὁ μαρξισμὸς τὴν ἀνήγαγε στὸ ἀπόλυτο καὶ τὴν κατέστησε πυρῆνα τῆς φιλοσοφίας του.

πούς. Τὴν οὐτοπία περὶ Μακάρων σατιρίζει ὁ Ἀριστοφάνης σὲ ἕνα σημεῖο τῆς κωμωδίας του «Ἐκκλησιάζουσες».

Τὸ «σοσιαλιστικὸ» ἰδεῶδες ἐνέπνευσε καὶ τὴν μεγάλη ἐπανάστασι τῆς Περγάμου ποὺ ἀρχηγός της ἦταν ὁ Ἀριστόνικος. («Πολιτεία τοῦ Ἥλιου»).

«Σοσιαλιστικὰ» μέτρα φαίνεται ὅτι εἰσηγήθηκε στὶς πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ ὁ Πυθαγόρας. Στὶς ὀργανώσεις τῶν Πυθαγορείων, τὰ ὁμακοΐα, τὰ πάντα ἦσαν κοινά.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε, ὅτι σὰν ἰδέα διάχυτη καὶ οὐτοπική, ὁ «σοσιαλισμός», σὲ μία πρώτη μορφή, εἶδε τὸ φῶς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Ἐκεῖ ἔγιναν καὶ τὰ πρῶτα σοσιαλιστικὰ πειράματα. Τὸ κυριώτερο εἶναι τῶν Λιπαρίων νήσων (βορείως τῆς Σικελίας). Σ' αὐτές, τὸ 580 π.Χ. Ρόδιοι καὶ Κνίδιοι ἵδρυσαν κοινοβιακὴ κοινωνία ποὺ ἔζησε ὡς τὸ 251 π.Χ. ὅταν οἱ ρωμαῖοι κατέλαβαν τὰ νησιά.

Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, στὴν Παλαιστίνη ἐμφανίσθηκε ἡ αἵρεσις τῶν Ἐσσαίων, ποὺ ἦταν ἕνα εἶδος κομμουνισμοῦ στὴν κατανάλωσι. Ὅσοι ἦσαν μέλη μιᾶς κοινότητος Ἐσσαίων, κατέθεταν στὸ κοινὸ ταμεῖο τὶς ἀπολαυές τους. Καὶ αὐτό, ἐφρόντιζε γιὰ τὰ κοινὰ γεύματα καὶ ἐν γένει γιὰ τὴν συντήρησι τῶν μελῶν. «Σοσιαλιστικὸ» πρόγραμμα ἐπεδίωξαν νὰ ἐπιβάλουν στὴν Ρώμη ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Γάϊος Γράκχος.

Πάντως, γενικά, τόσο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ὅσο καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, τὸ ὄνειρο τῆς ἰδεώδους κοινωνίας πέφτει στὴν ἐντελῶς ὑποτυπώδη μορφή καὶ ξανακάνει τὴν ἐμφάνισί του σὰν συγκροτημένη σκέψις, μόνον κατὰ τὴν Ἀναγέννησι, ὅταν οἱ μεγάλες ἀνακαλύψεις δίνουν στὴν φαντασία πελώρια φτερά.

2. Στοὺς νέους χρόνους

Τὸ 1516, ὁ ἄγγλος Θωμᾶς Μὸρ (1480-1535), ποὺ διετέλεσε ἀνώτατος κρατικὸς λειτουργός, ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας, γράφει τὴν «Οὐτοπία» του. Σ' αὐτὴν ἀφηγεῖται ἕνα ὑποθετικὸ ταξίδι σὲ κάποιο φανταστικὸ νησί, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ζοῦν εὐτυχισμένοι χάρις στὸ ἰδιόμορφο «σοσιαλδημοκρατικὸ» ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα καθεστώς τους. Τὸ ἀνύπαρκτο νησί του, ὁ Μὸρ τὸ ἀποκαλεῖ «Οὐτοπία» ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς λέξεις «οὐ τόπος»(*).

Ὁ Τόμας Μέντσερ (1490-1525), γερμανὸς ἱεροκῆρυξ, ἵδρυσε τὴν αἵρεσι τῶν Ἀναβαπτιστῶν, ξεσήκωσε τοὺς χωρικοὺς ὀπαδούς του καὶ κατέλαβε τὴν πόλι Μυλχάουζεν ὅπου ἀπεπειράθη νὰ ἐγκαθιδρύση σύστημα κοινοκτημοσύνης. Ἐδίδασκε ὅτι γιὰ νὰ πραγ-

---

* Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μόρ, πῆρε ἀργότερα τὸ ὄνομα «οὐτοπικὸς σοσιαλισμός» ὅλος ὁ προμαρξικὸς σοσιαλισμός. Τὸν χαρακτηρισμὸ τὸν ἔδωσαν οἱ κομμουνισταὶ γιὰ νὰ δείξουν ἔτσι ὅτι ὁ δικός τους «σοσιαλισμὸς» βγῆκε ἀπὸ τὴν σφαῖρα τῆς οὐτοπίας καὶ ἔγινε «ἐπιστημονικός».

ματοποιηθῆ ἡ χριστιανικὴ ἀδελφότης πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῆ ἡ ἀπόλυτη κοινοκτημοσύνη, νὰ ἐξισωθοῦν οἰκονομικῶς οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ καταργηθῆ κάθε κοσμικὴ ἐξουσία. Ἀπέτυχε καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

Τὸ 1602, ὁ ἰταλὸς μοναχὸς Τομάζο Καμπανέλλα (1568 - 1639), περιγράφει μία ἄλλη φανταστικὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, τὴν «Πολιτεία τοῦ Ἥλιου». Στὸ ὁμώνυμο βιβλίο του, δημιουργεῖ ἕνα ἰδεῶδες κράτος, ποὺ στηρίζει τὴν εὐδαιμονία τῶν ὑπηκόων του στὴν κοινοκτημοσύνη ὅλων τῶν ἀγαθῶν.

Ἕνας ἄλλος ἰταλός, ποὺ ζοῦσε στὴν Ἀμερική, ὁ Μπελαμί, σὲ ἕνα βιβλίο του, παρουσιάζει σὰν ἥρωά του κάποιον ἄνθρωπο ποὺ κοιμήθηκε καὶ ξύπνησε μετὰ ἀπὸ αἰῶνες στὸ ἔτος 2.000 μ.Χ. Ὁ ἥρωας τοῦ Μπελαμὶ βρίσκει ἕναν κόσμο ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἤξερε, ἕναν κόσμο μὲ καθεστὼς κοινοκτημοσύνης.

Ἰδιότυπο «κομμουνιστικὸ» καθεστὼς ὑπῆρξε τὸ σύστημα στὸ ὁποῖο ἔζησαν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Παραγουάης, οἱ Γουαμάνοι, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψι ἰσπανῶν καὶ πορτογάλλων Ἰησουϊτῶν μοναχῶν («Κράτος τοῦ Θεοῦ», 17ος αἰώνας).

Τὸ σοσιαλιστικὸ ἰδεῶδες παίρνει μεγαλύτερη ζωντάνια κατὰ τὸν 18ο αἰώνα ὅταν προετοιμάζωνται καὶ ξεσποῦν οἱ ἀστικοδημοκρατικὲς ἐπαναστάσεις. Ὁ Ζὰν Μεσλιὲ (1664-1729), παπᾶς κάποιου μικροῦ γαλλικοῦ χωριοῦ, ἔγραψε ἕνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἡ διαθήκη μου» ποὺ δημοσιεύθηκε μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατό του. Ἐκεῖ, διακηρύσσει τὸ δικαίωμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Γιὰ νὰ γίνη αὐτό, γράφει ὁ Μεσλιέ, πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀνατρέψουν διαφόρους θεσμούς, ἀνάμεσά τους καὶ ἐκεῖνον τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἐπίσης, πρέπει νὰ δημιουργήσουν νέα κοινωνικὴ ὀργάνωσι, ποὺ νὰ ἀνταποκρίνεται στὰ «φυσικὰ δίκαια» τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἴση ἀπόλαυσι τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι κάθε χωριοῦ, πρέπει κατὰ τὸν Μεσλιέ, νὰ ἀποτελοῦν μία κομμουνιστικὴ - κοινοβιακὴ κοινότητα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς σοφώτερους καὶ τοὺς ἄριστους(*).

Ὁ Ζὰν Ζὰκ Ρουσσὼ (1712-1778) στὸ ἔργο του «Ἡ καταγωγὴ καὶ οἱ βάσεις τῆς ἀνισότητος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων» (1755) ἐπικρίνει τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ποὺ κατὰ τὴν γνώμη του, δημιουργεῖ τὶς ἀνισότητες καὶ τὶς ἀδικίες καὶ δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἄνθρωπο νὰ ζήσῃ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Γιὰ νὰ ἐξουδετερωθοῦν τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς ἰδιοκτησίας, ὁ Ρουσσώ, πρότεινε ἕνα σύστημα προοδευτικῆς φορολογίας. Στὰ μετέπειτα ἔργα του ὅμως, ὁ Ρουσσώ, ὡριμότερος, τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

---

* Ὁ κοινοβιακὰ ὠργανωμένος τρόπος ζωῆς ἦταν πάντοτε ἕνα ἰδανικὸ ποὺ ἐξεπήγαζε ἀπὸ καθυστερημένες ἀγροτικὲς κοινωνίες. Ὁ καπιταλισμὸς ξεπέρασε αὐτὴν τὴν ἐπιδίωξι δημιουργώντας ἀνεπτυγμένους τρόπους ζωῆς. Ἡ ἀγροτικὴ κομμούνα ἐπανεμφανίσθηκε κατὰ τὸν αἰῶνα μας στὴν Ρωσία, τὴν Κίνα καὶ τὴν Ἀφρική.

Ὁ ἀββᾶς Γκαμπριὲλ Μαμπλὶ (1709-1785) διετύπωσε καὶ αὐτὸς κοινωνιστικὲς ἰδέες. Καταδίκασε τὴν ἀνισότητα τῶν ὅρων ζωῆς καὶ πρότεινε τὴν θεραπεία της μὲ μία σοσιαλιστικὴ ὀργάνωσι τῆς κοινωνίας.

Μέσα στὴν ἀναγεννητικὴ δίνη τῶν ἀστικοδημοκρατικῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἰδίως τῆς Γαλλικῆς (1789) ἐμφανίζονται μερικοὶ ρομαντικοὶ οὐτοπιστὲς ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ τὶς σπρώξουν ἀκόμη πιὸ πέρα καὶ νὰ τὶς μετατρέψουν σὲ σοσιαλδημοκρατικές.

Τέτοιος εἶναι ὁ Ζὰν Βαρβὶλ, ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι *«ἡ ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπή»* καὶ ὅτι θὰ πρέπει ἡ ἰδιοκτησία νὰ περιορισθῆ ὡς τὸ σημεῖο ποὺ ἐπιτρέπει τὴν ἱκανοποίησι τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Α. Μπουασὲλ καταφέρεται ἐναντίον τῆς θρησκείας, τοῦ κράτους, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς οἰκογενείας καὶ ζητεῖ τὴν γενικὴ κοινοκτημοσύνη.

Ὁ Μορελύ, ὑποστηρίζει ἐπίσης παρόμοιες ἰδέες στὸν «Κώδικα τῆς Φύσεως» (1755), ὅπου διαβάζουμε :

«Ἄρθρο 1ο : Τίποτε στὴν κοινωνία δὲν ἀποτελεῖ ἰδιοκτησία οἱουδήποτε.

Ἄρθρο 2ο : Κάθε πολίτης θὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν Πολιτεία καὶ θὰ τρέφεται ἀπὸ αὐτήν.

Ἄρθρο 3 : Ὅλη ἡ παραγωγὴ θὰ συγκεντρώνεται σὲ δημόσια καταστήματα καὶ θὰ διανέμεται ἴσα σὲ ὅλους.

Ἄρθρο 4ο : Ἀπὸ πέντε χρονῶν ὅλα τὰ παιδιὰ θὰ παραλαμβάνονται ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ θὰ ἀνατρέφονται ἀπὸ αὐτό».

Σημαντικότερος ὅλων ὅμως εἶναι ὁ Φ. Ε. Μπαμπὲφ ὁ ἐπιλεγόμενος «Γράκχος» (1760 - 1797) ποὺ διακήρυττε : *«Οἱ καρποὶ τῆς γῆς ἀνήκουν σὲ ὅλους καὶ ἡ γῆ σὲ κανένα»*. Ὁ Μπαμπὲφ ὠργάνωσε τὴν *«συνωμοσία τῶν ἴσων»* γιὰ νὰ συνεχίση τὴν ἀστικὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι πρὸς σοσιαλιστικὲς ἐπιδιώξεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὁδηγηθῆ στὴν λαιμητόμο.

3. Ὁ νεώτερος σοσιαλισμὸς

Κατὰ τὸν 19ο αἰώνα στερεώνεται καὶ ἀναπτύσσεται ἡ ἀστικὴ κοινωνία ἡ ὁποία στηρίζεται στὶς νέες ἐφευρέσεις, στὸ ἐμπόριο, στὴν σύγχρονη τεχνικὴ καὶ στὴν μεγάλη βιομηχανία. Εἶναι δηλαδὴ μία κοινωνία ρεαλιστική, μὲ γερὸ θετικισμό. Αὐτὸς ὁ θετικισμὸς ἐπιδρᾶ ἔντονα καὶ στὸ σοσιαλιστικὸ ἰδεῶδες. Ἔτσι, αὐτό, γιὰ πρώτη φορά, ἀρχίζει νὰ ἐγκαταλείπῃ τὰ σύννεφα τῶν ὀνειροπόλων στοχασμῶν καὶ νὰ δοκιμάζῃ νὰ προσγειωθῆ κάπως, στὸ ἔδαφος τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος.

Ὁ Ρ. Ὄουεν (1771-1858), ἄγγλος ἐργοστασιάρχης καὶ ὁ Γκαμπέ,

ἀντὶ νὰ γράψουν νέες «οὐτοπίες», ἀποπειράθηκαν νὰ τὶς οἰκοδομήσουν στὴν πρᾶξι. Τὸ ἔκαναν μὲ τὶς «σοσιαλιστικὲς» ἀποικίες ποὺ ἵδρυσαν στὴν 'Αμερικὴ καὶ οἱ ὁποῖες ἀπέτυχαν οἰκτρά. 'Ο Ὄουεν ἐφάρμοσε διάφορα κοινωνικὰ μέτρα ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου του καὶ προσπάθησε νὰ πείση τὸ Κράτος νὰ ἐπέμβη γιὰ νὰ ἐξαναγκάση καὶ τοὺς ἄλλους ἐργοδότες νὰ πάρουν παρόμοια μέτρα. Ἵδρυσε ἐπίσης στὸ Λονδῖνο ἕνα εἶδος σοσιαλιστικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέτυχε. Τὸ σπουδαιότερο πείραμά του, ἦταν ἡ ἵδρυσις τῆς ἀποικίας «Νιοῦ Ἄρμονι» στὴν 'Ινδιάνα τῶν Η.Π.Α. 'Η ἀποικία διαλύθηκε ὅταν ὁ Ὄουεν δοκίμασε νὰ ἐπιβάλη τὴν διανομὴ τῶν παραγομένων ἀγαθῶν ὄχι ἀνάλογα μὲ τὴν ἐργασία τοῦ καθενός, ἀλλὰ μὲ βάσι τὴν ἀπόλυτη ἰσότητα.

'Ακόμη πιὸ πρακτικοί, ὁ Φίχτε, ὁ Ροντμπέρτους καὶ ὁ Λασσάλ, δὲν ζητοῦν πιὰ τὴν κοινοκτημοσύνη ποὺ τὴν βλέπουν σὰν ἐπιζήμια γιὰ τὸ ἄτομο καὶ γιὰ τὸ σύνολο. Εἰσηγοῦνται μόνον τὴν δημιουργία τοῦ «κράτους-πρόνοια» ποὺ στὶς ἡμέρες μας εἶναι ἤδη πραγματικότης σὲ ὅλες τὶς κάπως προηγμένες χῶρες.

'Ο Ζ. Φίχτε (1762-1814) θεωρεῖ τὴν ἐργασία ὑποχρέωσι ἀλλὰ καὶ δικαίωμα τῶν ἀνθρώπων. Ζητεῖ τὴν κατάργησι τοῦ εἰσοδήματος ποὺ δὲν ἀπορρέει ἀπὸ ἐργασία. Καὶ ἐπίσης, τὴν πραγματοποίησι μιᾶς σχετικῆς περιουσιακῆς ἰσότητος.

'Ο Κ. Ροντμπέρτους προτείνει περιορισμὸ τῶν ὡρῶν ἐργασίας ἀπὸ τὸ κράτος. Τὴν αὔξησι τῶν ἐργατικῶν ἀποδοχῶν. Τὴν κατάργησι τοῦ χρήματος. Καὶ τὴν βαθμιαία κρατικοποίησι τοῦ μεγάλου κεφαλαίου.

'Ο Φ. Λασσάλ (1825-1864) ἐπίσης δὲν εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀπότομης ἀνατροπῆς τοῦ καθεστῶτος καὶ καταδικάζει τὴν χρησιμοποίησι τῆς βίας. Ζητεῖ βαθμιαῖες καὶ εἰρηνικὲς μεταρρυθμίσεις ὅπως τὴν κρατικοποίησι διαφόρων κλάδων τῆς οἰκονομίας, τὴν προοδευτικὴ φορολογία, τὴν καθιέρωσι τῆς καθολικῆς ψήφου.

'Ο Σιμὸν ντὲ Σισμουντὶ (1773-1842), στὰ ἔργα του «Νέες ἀρχὲς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας» καὶ «Μελέτες γιὰ τὴν Πολιτικὴ Οἰκονομία», κατακρίνει τὸ σύστημα τῆς αὐτομάτου ρυθμίσεως τῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὸν μηχανισμὸ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως καὶ εἰσηγεῖται τὴν ἀντικατάστασι τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ ἀπὸ τὸν κρατικὸ παρεμβατισμό. 'Ο Σισμουντὶ διετύπωσε πρῶτος τὴν θεωρία περὶ συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ πολώσεως τῆς κοινωνίας σὲ δύο διαμετρικὰ ἀντίθετες τάξεις, ποὺ ἀργότερα ἀνέπτυξε ὁ Μάρξ.

Ἕνας γερμανὸς ἐργάτης, ὁ Β. Βάϊτλιγκ, σχεδιάζει ἕνα σύστημα τραπεζῶν γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ προϊόντων μεταξὺ ἐργατῶν ποὺ ἔτσι θὰ ἐγίνοντο αὐτόνομοι καὶ θὰ ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ τοὺς ἐργοδότας των (1838).

Παρόμοιες μεταρρυθμιστικὲς ἰδέες ἀνέπτυξε καὶ ὁ ἰρλανδὸς Οὐίλλιαμ Τόμσον. Ἦταν ἐναντίον τῶν βιαίων ἀνατρεπτικῶν προσπα-

θειῶν καὶ πίστευε ὅτι τὸ κοινωνιστικὸ ἰδεῶδες μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ εἰρηνικά, μὲ τὴν ἐλεύθερη ἵδρυσι συνεταιρισμῶν παραγωγῆς καὶ κομμουνιστικῶν κοινοτήτων.

Ὁ ἐπίσης ἰρλανδὸς Μ π ρ ο ν τ έ ρ Ο' Μ π ρ ά ϊ ε ν, ἐθνικιστὴς καὶ «χαρτιστής» ἀνέπτυξε ἀξιόλογη σοσιαλιστικὴ δρᾶσι (1837-1848).

Ὁ γάλλος κόμης Σ α ὶ ν Σ ι μ ό ν, (1760 - 1825) βλέποντας ἐπίσης ρεαλιστικὰ τὰ πράγματα, δὲν ἀπαιτεῖ τὴν ὁλοκληρωτικὴ κατάργησι τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἀρκεῖται στὸν λογικὸ περιορισμό της μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς κοινωνικὰ ὠργανωμένης καὶ σχεδιασμένης οἰκονομίας. Τὸ ὄνειρό του εἶναι τὸ «κράτος τῶν παραγωγῶν», ὅπου δὲν θὰ ὑπάρχουν μὴ ἐργαζόμενοι ἄνθρωποι(*).

Ὁ συμπατριώτης του Σ ά ρ λ Φ ο υ ρ ι έ (1772-1837) προτείνει τὴν δημιουργία τῶν «φαλαγγιστηρίων», δηλαδὴ μικρῶν κομμουνιστικῶν κοινοβίων, ποὺ νὰ ἀποτελοῦν τὰ βασικὰ κύτταρα τῆς κοινωνίας(**).

Συνεταιρισμοὺς παραγωγῆς ποὺ θὰ εἶναι αὐτόνομοι, προτείνει ἐπίσης καὶ ὁ Λ ο υ ῒ Μ π λ άν (1811-1882).

Ὁ ἐπίσης γάλλος Π ι έ ρ Π ρ ο υ ν τ ό ν (1809-1865) τυπογράφος, αὐτοδίδακτος, ὑπῆρξε ἀξιόλογος κήρυκας τῆς ἀναρχίας καὶ ὑπέρμαχος τῶν «συνεργατικῶν». Αὐτὲς θὰ ἦσαν ἕνα εἶδος συνεταιρισμῶν αὐτονόμων παραγωγῶν, ποὺ θὰ ὁδηγοῦσαν στὴν ἄμεση κατάργησι τῶν τάξεων, τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ κράτους, καθιερώνοντας μία μορφὴ ἀναρχικῆς κοινοβιακῆς ζωῆς. Στὸν Προυντὸν ἀνήκει ὁ ἀφορισμὸς *«ἡ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπή»»* καθὼς καὶ ἡ θεωρία ὅτι ἡ παραγωγὴ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τῆς ἐργασίας καὶ ἄρα ἡ ἰδιοποίησις ἑνὸς μέρους της ἀπὸ τὸ κεφάλαιο, ἀποτελεῖ κλοπή. Σ' αὐτὴν τὴν θέσι ἐβάσισε τὴν περὶ ὑπεραξίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως θεωρία του ὁ Μάρξ. Ὁ Προυντὸν ἀργότερα, συγκρούσθηκε ἔντονα μὲ τὸν Μάρξ, στὰ δόγματα τοῦ ὁποίου διέκρινε τὰ σπέρματα ἑνὸς καταπιεστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, ἀντιθέτου

(*) Τὸ 1830, σὲ ὑπόμνημά τους πρὸς τὸ κοινοβούλιο, οἱ σαινσιμονισταὶ γράφουν: «Ἀπορρίπτουμε τὴν ἴση διανομὴ τῆς ἰδιοκτησίας γιατὶ αὐτὸ θὰ ἐπέφερε ἀκόμη μεγαλύτερη ἀδικία... Πιστεύουμε στὴν ἀνισότητα, τὴν ὁποία θεωροῦμε ἀπαραίτητη γιὰ τὴν κοινωνικὴ τάξι. Ἀπορρίπτουμε τὴν κοινοκτημοσύνη γιατὶ αὐτὴ παραβιάζει τοὺς ἠθικοὺς νόμους. Ἀπαιτοῦμε ὅμως τὴν κατάργησι ὅλων τῶν προνομίων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν γέννησι ἑνὸς ἀτόμου. Ἀρνούμεθα τὸν ἐλεύθερο ἀνταγωνισμὸ καὶ γενικὰ τὶς φιλελεύθερες ἀρχὲς σὰν βάσι τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως...»

(**) Κάθε φαλαγγιστήριο θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 400 οἰκογένειες ἢ 1600 μέλη, ποὺ θὰ ζοῦσαν καὶ θὰ δούλευαν μαζὶ καὶ θὰ παρῆγαν ὅσα τοὺς ἐχρειάζοντο γιὰ τὴν ὕπαρξί τους. Τὰ περισσεύματα θὰ τὰ ἀντήλλασαν μὲ ἄλλα φαλαγγιστήρια. Οἱ γυναίκες θὰ ἀνῆκαν σὲ ὅλους, γιατὶ «ὅλα τὰ πάθη, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἔνστικτα, εἶναι καλὰ καὶ ἐπιθυμητὰ ἀπὸ τὸν Θεό».

Τὸ 1841-44 ἱδρύθηκαν πολλὰ φαλαγγιστήρια στὴν Ἀμερική, ἀλλὰ ὅλα ἀπέτυχαν. Ὁ Ἀ ν τ ρ ὲ Γ κ ο ν τ ὲ ν ἵδρυσε στὴν Γαλλία τὸ περιβόητο «Φ α λ ι σ τ ὲ ρ» ἀλλὰ καὶ αὐτὸ χρεοκόπησε.

Τὶς θεωρίες τοῦ Φουριὲ ἀνέπτυξε περισσότερο ὁ μαθητής του Β ί κ τ ω ρ Κ ο ν σ ι ν τ ε ρ ά ν ποὺ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐπανάστασι τοῦ 1848.

πρὸς τὸν σοσιαλιστικὸ ἀνθρωπισμό(*). Ὁ Μάρξ τὸν χαρακτήρισε «μικροαστὸ» ἐπειδὴ ἦταν ὑπὲρ τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Τὴν ἴδια περίπου ἐποχή, στὶς ΗΠΑ, ἕνας μηχανικός, ὁ Τόμας Σκάϊντμορ, ἔκανε κήρυγμα ὑπὲρ τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ περασμένου αἰώνα, λοιπόν, ὁ σοσιαλισμὸς ἄρχισε νὰ ἀφίνη τὴν σφαίρα τῶν ὀνειροπολήσεων καὶ νὰ προσλαμβάνη τὴν σύγχρονη μορφή του, μὲ τὴν ὁποία οὐσιαστικά, ἔχει πραγματοποιηθῆ ἢ πραγματοποιεῖται στὶς δυτικὲς κοινωνίες.

4. Συμπεράσματα

Ἀπὸ τὴν παραπάνω ἱστορικὴ ἀνασκόπησι βγαίνουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα.

α) **Οἱ σοσιαλιστικὲς ἰδέες δὲν εἶναι κάτι καινούριο.** Τὸ σοσιαλιστικὸ ὄνειρο προσήλκυε πάντα πολὺ κόσμο γιατὶ ἦταν ἕνα καταφύγιο ὄχι μονάχα διαφόρων ἀνθρωπιστῶν ἀλλὰ καὶ τῶν κάθε λογῆς ἀδικημένων ἢ ἀποτυχημένων. Ἦταν ἡ διέξοδος τῶν ἀδυνάτων ἢ ἀνικάνων, ἡ παρηγορία πολλῶν οὐτοπιστῶν καὶ ἰδεαλιστῶν. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ φυσικὴ τάσι ἑνὸς πλήθους ἀνθρώπων ποὺ τοὺς συναντοῦμε σὲ ὅλες τὶς ἱστορικὲς ἐποχὲς καὶ σὲ ὅλες τὶς κοινωνίες, τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀναζητοῦν εἴτε τὸ κατ' αὐτοὺς «τέλειο», εἴτε τὴν δικαιολόγησι τῶν προσωπικῶν τους ἀτυχημάτων, εἴτε τέλος, τὸ διέξοδο ἀπὸ τὶς ποικίλες ἀτομικὲς ἢ μαζικὲς νευρώσεις τους.

Τὸ ὄνειρο τῆς «σοσιαλιστικῆς» κοινωνίας, δὲν εἶναι καθόλου δημιούργημα τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀντίθετα, εἶχε ἀνέκαθεν καὶ ἔχει πάντοτε πλούσιο ψυχολογικὸ καὶ κοινωνικὸ ἔδαφος γιὰ νὰ ἀναπτυχθῆ. Γι' αὐτὸ θὰ βρίσκη διαρκῶς ὀπαδοὺς καὶ θύματα.

β) **Ὅλες οἱ ἀπόπειρες ποὺ ἔγιναν ἐπὶ αἰῶνες γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ποικίλων σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν ἀπέτυχαν.** Ἀπόδειξις ἀπὸ τὴν πεῖρα αἰώνων, ὅτι οἱ ἰδέες αὐτές, στὴν καθαρὴ μορφή τους εἶναι ἀνεδαφικές. Γι' αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ ἐφαρμοσθοῦν.

Τοῦτο βεβαίως, δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ἰδέες αὐτὲς δὲν ἐπηρεάζουν τὴν ἱστορικὴ κίνησι. Ἀποτελοῦν ἀναμφιβόλως, ἕνα ἀπὸ τοὺς παράγοντες ποὺ ἐπιδροῦν στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι. Ἡ ἐπίδρασίς των εἶναι ἄλλοτε θετικὴ καὶ ἄλλοτε ἀρνητική. Ἀλλὰ πάντως, ὑπάρχει.

(*) Σὰν γνήσιος ἀναρχικός, ὁ Προυντόν, ἦταν λάτρης τῆς ἐλευθερίας καὶ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀνεχθῆ τὸν ἀνελευθερισμὸ τοῦ μαρξισμοῦ. Σὲ μία ἔκκλησί του πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ἔγραφε: «Ἐλευθερία, νὰ τὸ σύστημά μας. Ἐλευθερία τοῦ τύπου, τῆς ἐργασίας, τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τῆς παιδείας, τῆς συνειδήσεως. Ἐλεύθερη διάθεσις τῶν καρπῶν τῆς γῆς, τῆς ἐργασίας, τῆς βιομηχανίας. Ἐλευθερία ἀπόλυτη, ἐλευθερία στὸ ἄπειρο, ἐλευθερία καὶ πάντα ἐλευθερία».

γ) Ὁ ὑλισμὸς δὲν εἶναι ἀναγκαῖος σὰν βάσις τοῦ σοσιαλισμοῦ ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ μαρξισταί. Ἀντίθετα, οἱ σοσιαλιστικὲς ἰδέες ὑπῆρξαν κατὰ βάσιν ἀπόρροια τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Γι' αὐτό, ἡ προσπάθεια τοῦ μαρξισμοῦ νὰ δώση ὑλιστικὴ βάσι σὲ μία καθαρὰ ἰδεαλιστικὴ - οὐτοπιστικὴ τάσι, δημιουργεῖ ἀξεπέραστη ἐσωτερικὴ ἀντίθεσι σὲ ὁλόκληρο τὸ σύστημα τῆς σύγχρονης μαρξοκομμουνιστικῆς ἰδεολογίας.

δ) Ὁ σοσιαλισμός, τόσο σὰν ἰδεῶδες (κοσμοθεωρία, βιοθεωρία), ὅσο καὶ σὰν κίνημα (συνδικαλιστικό, πολιτικὸ) δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν μαρξισμό. Ὁ σοσιαλισμὸς προϋπῆρξε τοῦ μαρξισμοῦ. Καὶ ἐξακολουθεῖ ἄλλωστε νὰ ὑπάρχη μὲ πολλές, μὴ μαρξικὲς μορφές (σκανδιναβικὴ σοσιαλδημοκρατία, χριστιανοσοσιαλισμός, ἐθνικοὶ σοσιαλισμοί).

Γιὰ πολλοὺς σοσιαλιστὰς μάλιστα, ἡ μαρξικὴ μορφὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀπετέλεσε θανάσιμη παρέκκλισι ποὺ ὡδήγησε στὴν κατάπτωσι τοῦ ἀρχικοῦ ἰδεώδους. Πολλοὶ σοσιαλισταὶ θεωροῦν τὸν μαρξικὸ σοσιαλκομμουνισμό, σὰν τὸν χειρότερο ἐχθρὸ τοῦ πραγματικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ εἶναι κανεὶς μαρξιστὴς καὶ κομμουνιστὴς γιὰ νὰ εἶναι σοσιαλιστής. Ἡ σκανδιναβικὴ σοσιαλδημοκρατία, ποὺ τόσα ἔχει πετύχει στὶς χῶρες της, δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὸν μαρξισμό. Τὸ ἀγγλικὸ Ἐργατικὸ Κόμμα, ἐπίσης, ἂν καὶ παραδέχεται μερικὰ σημεῖα τοῦ μαρξισμοῦ, δὲν προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν τρεϊντγιουνιονισμὸ καὶ ἄλλες ἀγγλικὲς μὴ μαρξιστικὲς κινήσεις.

Β'. ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

1. Ἱστορικὰ στοιχεῖα

Μὲ τὸν ὅρο «ἐργατικὸ κίνημα» ἐννοοῦμε τὴν κίνησι τῶν ἐργατῶν νὰ ἑνωθοῦν σὲ σωματεῖα καὶ γενικὰ σὲ ὀργανώσεις, μὲ σκοπὸ νὰ βελτιώσουν τὶς συνθῆκες τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς τους καὶ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ οἰκονομικά τους συμφέροντα.

Τὸ ἐργατικὸ κίνημα ὑπάρχει ἤδη, σὲ στοιχειώδη μορφή, κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὑπῆρχε ἀξιόλογη βιοτεχνία καὶ οἱ ἐργαζόμενοι σ' αὐτὴν ἦσαν ὠργανωμένοι σὲ σωματεῖα ποὺ τὰ ἔλεγαν «συντεχνίες»(*). Οἱ «συντεχνίες» περιελάμβαναν καὶ τοὺς ἐργοδότες καὶ τοὺς ἐργαζομένους, τοῦ ἰδίου ἐπαγγέλματος, σὲ μία πόλι. Σκοπὸς τῶν συντεχνιῶν ἦταν ἡ πρόοδος τῆς τέχνης, ἡ βελτίωσις τοῦ τρόπου διαθέσεως τῶν προϊόντων, ἡ κατοχύρωσις τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ γενικὰ ἡ ὑποστήριξις τῶν συμφερόντων τοῦ συγκεκριμένου ἐπαγγελματικοῦ κλάδου.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξι ὅμως τοῦ ἐμπορίου, τὴν ἐπέκτασι τῶν συγκοινωνιῶν, τὴν γενικὴ αὔξησι τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν τεχνικὴ πρόοδο, ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται μεγαλύτερες παραγωγικὲς μονάδες καὶ νὰ ἐμφανίζονται πλέον οἱ κεφαλαιοκράτες ποὺ δὲν ἦσαν κοντὰ στὸν ἐργάτη ὅπως ἦσαν ὡς τότε ὁ βιοτέχνες. Ἐπῆλθε δηλαδὴ διαφορισμὸς μεταξὺ Κεφαλαίου καὶ Ἐργασίας, ἀπομάκρυνσις μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργάτη. Συνέπεια αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως ἦταν ὅτι οἱ ἐργάτες, ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦν δικές τους, χωριστὲς ὀργανώσεις, τὰ «συνδικᾶτα». Σκοπὸς τῶν συνδικάτων δὲν ἦταν πλέον ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν γενικῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων ἑνὸς κλάδου τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ ἡ προστασία τοῦ ἐργάτη ἔναντι τοῦ ἐργοδότη καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν βελτίωσι τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ ἀμοιβῆς τοῦ πρώτου.

(*) Στὸ Βυζάντιο ἐλέγοντο «συστήματα».

Τὰ πρῶτα συνδικᾶτα ἱδρύθηκαν στὴν 'Αγγλία, τὸ 1720. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐμφανίζεται ὁ συνδικαλισμὸς σὰν τάσις γιὰ ἐπαγγελματικὴ ὀργάνωσι τῶν ἐργατῶν, μὲ σκοπὸ τὴν διεκδίκησι τῶν δικαιωμάτων τους, πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῶν οἰκονομικῶν, ἀλλὰ σὲ συνέχεια καὶ τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ ἄλλων.

Στὴν ἀρχή, τὰ πρῶτα συνδικᾶτα εἶχαν καθαρῶς ἐπαγγελματικὸ χαρακτῆρα. 'Επὶ πλέον, ἦταν ἀκόμη πρόσφατη ἡ παράδοσις τῆς συνεργασίας καὶ τῆς συναντιλήψεως μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν τοῦ ἰδίου κλάδου. Γι' αὐτό, στὴν πρώτη του φάσι, τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα ἦταν συντηρητικό. Τὰ συνδικᾶτα, δηλαδὴ οἱ ἐργατικὲς ἑνώσεις ποὺ τὶς ἀποτελοῦσαν πιὰ μόνον οἱ μισθωτοί, συνυπῆρχαν μὲ τὶς συντεχνίες, ποὺ ἀπέμειναν σὰν ὀργανώσεις μόνον τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἀνάμεσά τους δὲν ἐσημειώνοντο ἀξιόλογες διαφορὲς καὶ συγκρούσεις.

Στὰ τέλη ὅμως τοῦ 18ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ λεγομένη «βιομηχανικὴ ἐπανάστασις». Μὲ τὴν ἀνακάλυψι τοῦ ἀτμοῦ, ἐμφανίζεται ἡ μηχανή, ἡ ὁποία ἐκτοπίζει τὸν ἐργάτη. 'Ο ἐργοδότης προτιμᾶ νὰ χρησιμοποιῇ μηχανὲς ἀντὶ γιὰ ἐργάτες, τοὺς ὁποίους ἀπολύει. Ἔτσι, δημιουργεῖται ἀνεργία κυρίως στοὺς εἰδικευμένους χειροτέχνες-ἐργάτες. 'Ο βιομήχανος, προσπαθῶντας νὰ ἐξοικονομήσῃ χρήματα γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ κεφάλαιό του καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὴν ἐπιχείρησί του, χρησιμοποιεῖ ἀνειδίκευτους ἐργάτες καθὼς καὶ παιδιὰ ἢ γυναῖκες, ποὺ χειρίζονται τὶς μηχανές, μὲ πολὺ χαμηλὸ ἡμερομίσθιο.

Οἱ ἐργάτες, ἀντέδρασαν βιαίως σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι καὶ ὄχι σπάνια ἐστράφησαν ἐναντίον τῶν μηχανῶν τὶς ὁποῖες κατέστρεφαν. Τὰ πράγματα ὀξύνθηκαν πολὺ καὶ προκάλεσαν τὶς ἀνησυχίες τοῦ Κράτους. Ἔτσι, αὐτό, ἐγκατέλειψε ἀναγκαστικὰ τὴν ἀδιαφορία μὲ τὴν ὁποία ἔβλεπε ὡς τότε τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα καὶ πῆρε μέτρα κατασταλτικὰ κατὰ τῶν ταραχῶν.

Τὸ γεγονὸς αὐτό, ἀνέκοψε τὴν καταστροφικὴ μανία τῶν ἐργαζομένων ἐναντίον τῶν μηχανῶν. Ταυτόχρονα ὅμως, ἔκανε τοὺς ἐργάτες νὰ ἀναπτύξουν τὸν ἀγῶνα τους καὶ πρὸς πολιτικὲς κατευθύνσεις καὶ νὰ στραφοῦν σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἐναντίον τοῦ Κράτους, προβάλλοντας καὶ πολιτικὲς διεκδικήσεις. Αὐτὴ ἡ κατάστασις ἀπετέλεσε τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἀθρόα ἐμφάνισι διαφόρων ἀνατρεπτικῶν, σοσιαλιστικῶν θεωριῶν καὶ γιὰ τὴν συγκρότησι τῶν πρώτων ἐργατικῶν σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων.

Τὰ συνδικᾶτα καὶ οἱ σοσιαλιστικὲς ὀργανώσεις πρόβαλαν οἰκονομικά, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ αἰτήματα καὶ ἐξαπέλυσαν μαχητικοὺς ἀγῶνες ποὺ προκάλεσαν μεγάλη κοινωνικὴ ἀναταραχή. Προκλήθηκαν τότε σοβαρὲς αἱματηρὲς συγκρούσεις καὶ ὁ σκληρὸς ἀγώνας μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν πῆρε ὀξύτατες καὶ ἀδυσώπητες μορφές.

Ὅλη ἡ περίοδος τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἄγριες ταξικὲς συγκρούσεις μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν. Αὐτὲς

ἀκριβῶς, ἔκαναν τὸν Μὰρξ νὰ θεωρήση τὴν «πάλη τῶν τάξεων» σὰν τὸ κυριώτερο φαινόμενο τῆς κοινωνίας, νὰ δῆ σ' αὐτήν, τὸν «κινητῆρα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως» καὶ νὰ ἀνακηρύξη τὴν βία σὲ «μαμμὴ τῆς ἱστορίας», ἀπαραίτητο καὶ ἀναπόφευκτο μέσο γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῆς κοινωνικῆς προόδου.

2. Οἱ διάφορες συνδικαλιστικὲς τάσεις

Τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα πῆρε λοιπὸν κατὰ τὸν περασμένο αἰώνα πολὺ μεγάλη ἔκτασι. Καὶ ὅπως εἴδαμε, ἀναμίχθηκαν σ' αὐτό, πέρα ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ ἐπαγγελματικὰ - οἰκονομικὰ καὶ νεώτερα, πολιτικὰ - κοινωνικὰ αἰτήματα καὶ στοιχεῖα. Τὸ γεγονὸς αὐτό, ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ προσχωρήσουν στὸ ἐργατικὸ κίνημα, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐργάτες καὶ πολλοὶ διανοούμενοι, φιλόσοφοι, καὶ κοινωνιολόγοι.

Ταυτόχρονα, διάφορα πολιτικὰ κόμματα καὶ κοινωνικὰ κινήματα προσπάθησαν νὰ ταυτισθοῦν μὲ τὸ γεμᾶτο ζωτικότητα ἐργατικὸ κίνημα ἢ νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς ἰσχυροὺς συνδικαλιστικοὺς ὀργανισμούς. Τοῦτο, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἰδεολογικοπολιτικὴ διαφοροποίησι τῶν συνδικάτων καὶ τὴν δημιουργία διαφόρων συνδικαλιστικῶν τάσεων μέσα στὸ ἀρχικῶς ἑνιαῖο ἐργατικὸ κίνημα. Οἱ κυριώτερες ἀπὸ τὶς τάσεις αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

α) Ὁ Τρεϊντγιουνιονισμὸς

Ἡ τάσις αὐτή, τῆς ὁποίας ἡ ὀνομασία προέρχεται ἀπὸ τὶς ἀγγλικὲς λέξεις «Τρέϊντ Γιούνιονς» (ἐργατικὲς ἑνώσεις) ἀναπτύχθηκε κυρίως στὴν Ἀγγλία καὶ σὲ συνέχεια καὶ στὴν Ἀμερική. Ὁ Τρεϊντγιουνιονισμὸς πιστεύει ὅτι σκοπὸς τῶν συνδικάτων εἶναι ἡ ὑπεράσπισις τῶν καθαρῶς οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων. Γι' αὐτό, τὰ συνδικᾶτα, ὀφείλουν νὰ προβάλλουν οἰκονομικὰ αἰτήματα καὶ νὰ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν καλυτέρευσι τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, τὴν βελτίωσι τοῦ ἡμερομισθίου, τὴν δημιουργία καὶ ἐπέκτασι κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων κλπ. Τὰ συνδικᾶτα δὲν πρέπει νὰ ἀνακατεύονται μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ μὲ τὰ κόμματα, γιατὶ ἔχουν ἄλλο προορισμό. Ὁ Τρεϊντγιουνιονισμὸς προσπαθεῖ λοιπὸν νὰ ἐπιτύχη τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἐπιδιώξεών του, δηλαδὴ νὰ βελτιώση τὴν θέσι τοῦ ἐργαζομένου, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ὑφισταμένου συστήματος, χωρὶς νὰ ἐπιζητῆ τὴν ἀνατροπή του.

β) Ὁ Ἀναρχοσυνδικαλισμὸς

Ἡ τάσις αὐτὴ θεωρεῖ τὸ συνδικᾶτο σὰν τὸ βασικὸ κύτταρο στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ στηριχθῆ ὁλόκληρη ἡ κοινωνικὴ συγκρότησις. Ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς ἐπιδιώκει τὴν πλήρη καὶ ἄμεση κατάργησι τοῦ κράτους, τοῦ οἱουδήποτε κράτους. Καὶ τοῦτο, γιατὶ πιστεύει ὅτι ἡ κρατικὴ ἐξουσία, μὲ ὁποιαδήποτε μορφὴ καὶ ἂν ἐμφανίζεται, εἶναι ὄργανο καταπιέσεως ποὺ περιορίζει τὶς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐκμετάλλευσί του. Ἄρα,

οἱ ἐργάτες πρέπει νὰ διεξάγουν ἕνα ἀμείλικτο καὶ ἀδιάκοπο ἀγώνα μὲ ἀλλεπάλληλες ἀπεργίες καὶ ἄλλες μαχητικὲς ἐκδηλώσεις ἀνατρεπτικοῦ τύπου, ὥστε νὰ πραγματοποιήσουν τὴν κοινωνικὴ ἀνατροπὴ καὶ νὰ καταστρέψουν τὸ Κράτος. Τότε, θὰ ἐγκαθιδρύσουν μία κοινωνία ποὺ θὰ βασίζεται στὰ συνδικᾶτα. Αὐτὰ θὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητα. Θὰ ἐλέγχωνται μόνον ἀπὸ τὰ μέλη τους. Θὰ ἐνεργοῦν σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντα ἐκείνων ποὺ ἐκπροσωποῦν. Καὶ θὰ κατευθύνονται ἀπὸ μία ἀνώτερη ἀντίληψι κοινωνικῆς συμβιώσεως. Μὲ τὸ σύστημα αὐτό, λέγει ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμός, θὰ καταργηθοῦν οἱ ταξικὲς διαφορές, θὰ παύση ἡ ἐκμετάλλευσις ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο καὶ θὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ ἀτομικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀντιθέσεις.

Ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμός, ποὺ διαδόθηκε κυρίως στὴν Γαλλία καὶ στὶς Λατινικὲς χῶρες καὶ εἶχε μία τελευταία ἀναλαμπὴ στὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου ἰσπανικοῦ πολέμου, ταυτίζει τὸ κόμμα μὲ τὸ συνδικᾶτο καὶ ἀναθέτει στὸ δεύτερο τὸν ρόλο καὶ τοῦ πρώτου

Ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς διαμορφώθηκε στὴ Γαλλία, γύρω στὸ 1880 ἀπὸ τὴν συγχώνευσι τοῦ μαχητικοῦ συνδικαλισμοῦ καὶ τοῦ ἀναρχισμοῦ, ποὺ υἱοθέτησαν ἀπὸ τὸν μαρξισμὸ τὴν θεωρία περὶ πάλης τῶν τάξεων. Θεωρητικοί του ἀνεδείχθησαν οἱ Πελλουτιέ, Ντουγκέ, Βλουτώ, Κριφφουέλς, Μπέργκσον, Λαγκαρντέλ, Ἑρβὲ καὶ ὁ Ζ. Σορὲλ ποὺ ἔκανε μία ἀναθεώρησι τοῦ μαρξισμοῦ ἀπὸ ἀριστερὴ σκοπιά.

Τὸ 1906, τὸ συνέδριο τῆς Γ.Σ.Ε. τῆς Γαλλίας, υἱοθέτησε τὸν ἀναρχοσυνδικαλιστικὸ «χάρτη τῆς Ἀμιένης». Ἀπὸ τότε, ὡς τὴν ἔναρξι τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου (1914) ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς ἀναδείχθηκε σὲ παγκόσμιο κίνημα. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917, ἐπέφεραν τὴν παρακμή του, ἰδίως ὅταν τὸ νέο σοβιετικὸ καθεστὼς ἀρνήθηκε νὰ ἀναθέση στὰ συνδικᾶτα καθήκοντα παραγωγικῶν ὀργάνων καὶ γενικῶς νὰ τοὺς ἀναγνωρίση ὁποιοδήποτε σοβαρὸ ρόλο. Ὁ Λένιν, χαρακτήρισε τὸ αἴτημα τῶν ἐργατῶν νὰ ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι τὴν διεύθυνσι τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν διαχείρησι τῆς οἰκονομίας σὰν *«αὐταπάτη»* καὶ ἐστράφη ὄχι μόνον κατὰ τῶν ἀναρχικῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν.

Μὲ τὴν ἵδρυσι τῆς Γ' Διεθνοῦς (1919), ἡ Γ.Σ.Ε. τῆς Γαλλίας, ποὺ ὡς τότε ἦταν τὸ διεθνὲς κέντρο ἰσχύος τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ, περιῆλθε βαθμιαῖα στὰ χέρια τῶν κομμουνιστῶν. Τὸ 1923, προσχώρησε ὁριστικὰ στὴν κομμουνιστικὴ συνδικαλιστικὴ διεθνῆ, τὴν Προφιντέρν.

Οἱ ἀναρχοσυνδικαλισταί, ἵδρυσαν τότε (Δεκ. 1922) τὴν «Α' Διεθνῆ Ἕνωσι Ἐργατῶν» μὲ ἕδρα τὸ Παρίσι. Ἡ ἀναρχοσυνδικαλιστικὴ Διεθνὴς εἶχε σκιώδη ὕπαρξι καὶ οἱ ὀπαδοί της χωρίστηκαν σὲ ἀλληλομαχόμενες ὁμάδες. Σοβαρὴ δύναμι διέθεταν μόνο στὴν Ἰσπανία, ὅπου ὅμως συνετρίβησαν κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Στὴν χώρα μας γίνεται συχνὰ σύγχυσις ἀνάμεσα στοὺς ὅρους «ἀναρχία» καὶ «κομμουνισμός» μὲ ἀποτέλεσμα οἱ κομμουνισταὶ νὰ ἀποκαλοῦνται

καὶ «ἀναρχικοί». Πρόκειται περὶ μεγίστου σφάλματος. Οἱ δύο ἔννοιες εἶναι ἀντίθετες. Ἡ Ἀναρχία καταργεῖ τὸ Κράτος, ἐνῶ ὁ Κομμουνισμὸς τὸ ἀποθεώνει. Οἱ ἀναρχικοὶ ἀρνοῦνται τὴν ἐξουσία, ἐνῶ οἱ κομμουνισταὶ ἐγκαθιδρύουν τὴν πιὸ ἀπόλυτη ἐξουσία τῆς ἱστορίας. Ὁ ἀναρχικὸς εἶναι ἄτομο. Ὁ κομμουνιστὴς εἶναι ὂν ἀγελαῖον, ὁμαδισμένος μαζάνθρωπος. Ὁ ἀτομικὸς ἄνθρωπος εἶναι τὸ πᾶν γιὰ τὴν Ἀναρχία καὶ τίποτα γιὰ τὸν Κομμουνισμό. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τάσεων εἶναι ἀπόλυτη. Ἡ σύγκρουσις ἀναπόφευκτη. Καὶ οἱ κομμουνισταί, ὅπου ἐπεκράτησαν, ἐξόντωσαν μέχρις ἑνὸς τοὺς ἀναρχικούς.

γ) Ἡ Σοσιαλδημοκρατία

Αὐτὴ κατέχει ἐνδιάμεση θέσι ἀνάμεσα στὸν τρεϊντγιουνιονισμὸ καὶ στὸν ἀναρχοσυνδικαλισμό. Θεωρητικά, ὑποστηρίζει τὴν ἀντικατάστασι τοῦ «καπιταλισμοῦ» ἀπὸ τὸν «σοσιαλισμό», θέτει δηλ. ὄχι συνδικαλιστικό, ἀλλὰ πολιτικὸ σκοπό. Τὴν ἀντικατάστασι αὐτήν, τὴν ἐπιδιώκει ὅμως μὲ βαθμιαῖες μεταρρυθμίσεις καὶ συνεχεῖς τροποποιήσεις τοῦ «ἀστικοῦ» καθεστῶτος ποὺ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, διὰ μέσου μιᾶς ἐξελικτικῆς πορείας, διατηρώντας καὶ ὁλοκληρώνοντας τὴν δημοκρατικὴ ὑφή του, θὰ μεταβληθῆ τελικὰ σὲ «σοσιαλιστικό».

Ὁ σοσιαλδημοκρατισμὸς πιστεύει ὅτι τὸ (σοσιαλιστικὸ) κόμμα καὶ τὸ (ἐργατικὸ) συνδικᾶτο πρέπει νὰ συνεργάζονται σὲ βάσι ἰσοτιμίας, χωρὶς νὰ ὑποτάσσεται τὸ ἕνα στὸ ἄλλο.

Ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ τάσις ἐπεκράτησε κυρίως στὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

δ) Ὁ Κομμουνισμὸς

Τὸ κομμουνιστικὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα θέλει τὴν ἀνατροπὴ τοῦ ἀστικοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ συστήματος. Γι' αὐτό, ἀπορρίπτει τὸν τρεϊντγιουνιονισμό, ὁ ὁποῖος δὲν θέτει τέτοιο ζήτημα.

Ἐξ ἄλλου, οἱ κομμουνισταὶ πιστεύουν ὅτι τὸ ἀστικὸ καθεστὼς πρέπει νὰ ἀνατραπῆ ἐκ βάθρων καὶ νὰ καταστραφῆ τελείως. Ἄρα, θὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ βία. Γι' αὐτό, ἀπορρίπτουν καὶ καταδικάζουν τὴν σοσιαλδημοκρατικὴ τάσι, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει τὴν βαθμιαία μεταρρυθμιστικὴ εἰρηνικὴ μέθοδο.

Τέλος, οἱ κομμουνισταὶ δὲν θέλουν τὴν κατάργησι τοῦ Κράτους γενικά, ἀλλὰ τὴν ἀντικατάστασι τῆς συγκεκριμένης (δημοκρατικῆς κατὰ κανόνα) ἐξουσίας τοῦ «ἀστικοῦ κράτους» ἀπὸ τὴν συγκεκριμένη (δικτατορική, ὁλοκληρωτική) ἐξουσία τοῦ «κομμουνιστικοῦ κράτους». Γι' αὐτὸ διαφωνοῦν ἀπολύτως μὲ τοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστάς.

Κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα πρέπει νὰ ὑποτάσσεται πλήρως στὸ κόμμα, γιατὶ ὁ βασικὸς ἀγώνας δὲν εἶναι ὁ συνδικαλιστικός, ἀλλὰ ὁ πολιτικός. Τὰ συνδικᾶτα, σύμφωνα μὲ τὴν κομμουνιστικὴ ἀντίληψι, πρέπει νὰ εἶναι ἁπλᾶ καὶ ὑπάκουα ἐξαρτήματα τοῦ κόμματος,

οἱ ἀγωγοὶ ποὺ μεταφέρουν καὶ διοχετεύουν τὴν γραμμή του στὶς ἐργατικὲς μᾶζες.

Ἔτσι: Ὁ τρεϊυντγιουνιονισμὸς ὑποστηρίζει τὴν οὐδετερότητα τῶν συνδικάτων στοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνες.

Ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς ὑποστηρίζει τὴν θεωρία τῆς ὑπεροχῆς τῶν συνδικάτων.

Ἡ σοσιαλδημοκρατία ὑποστηρίζει τὴν ἰσότητα συνδικάτων καὶ κόμματος.

Καὶ ὁ κομμουνισμὸς ὑποστηρίζει τὴν ἀπόλυτη ὑποταγὴ τῶν συνδικάτων στὸ κόμμα καὶ τὴν ἄμεση ἐξάρτησί τους ἀπὸ αὐτό.

3. Συμπεράσματα

α) Τὸ ἐργατικὸ κίνημα συνδέεται μὲ τὴν ἴδια τὴν ἐργατικὴ τάξι καὶ ὄχι μὲ τὴν μία ἢ μὲ τὴν ἄλλη φιλοσοφικὴ ἢ πολιτικὴ θεωρία.

Γι' αὐτὸ καὶ ἐκδηλώνεται μὲ πολλές, ποικίλες καὶ κάποτε ἀλληλοσυγκρουόμενες θεωρητικὲς ἢ πολιτικὲς τάσεις.

β) Τὸ ἐργατικὸ κίνημα προϋπῆρχε τοῦ μαρξισμοῦ. Καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ πέρα καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα (ρεφορμισμός, ἐργατικὰ κόμματα κλπ.).

Ἄρα, ἡ προσπάθεια τῶν κομμουνιστῶν νὰ ταυτισθοῦν μὲ τὸ ἐργατικὸ κίνημα καὶ νὰ τὸ μονοπωλήσουν, ἐμφανιζόμενοι ὡς ἐκπρόσωποι τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἀποτελεῖ καθαρῶς προπαγανδιστικὸ τέχνασμα.

γ) Ὁ μαρξισμός, πῆρε ἀπὸ τὸ προϋπᾶρχον ἐργατικὸ κίνημα μερικὰ στοιχεῖα καὶ δοκίμασε νὰ ἐπιβληθῆ σὰν τὸ καθολικὸ «πιστεύω» ὁλοκλήρου τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τελικὰ ὅμως, δὲν τὸ κατόρθωσε. Σήμερα, διαπιστώνουμε, ὅτι ὅσο πιὸ ἀνεπτυγμένη βιομηχανικῶς εἶναι μία χώρα, ὅσο ἰσχυρότερο ἐργατικὸ κίνημα διαθέτει, τόσο μικρότερη κομμουνιστικὴ ἐπιρροὴ ὑφίσταται.

δ) Τὸ κομμουνιστικὸ καθεστώς, καταργώντας τὰ συνδικαλιστικὰ καὶ ἄλλα δικαιώματα τῶν ἐργατῶν καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῶν συνδικάτων, κατήργησε οὐσιαστικὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἐργατικὸ κίνημα. Γι' αὐτό, τὰ ἐλεύθερα συνδικᾶτα καὶ οἱ κατηρτισμένοι συνδικαλιστὲς ὅλου τοῦ κόσμου, βλέπουν στὴν κομμουνιστικὴ θεωρία ἕνα ἐκφυλισμένο παρακλάδι τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καὶ στὸ κομμουνιστικὸ σύστημα τὸν χειρότερο ἐχθρὸ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Γ'. Η ΕΜΦΑΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ

1. Ἡ ἐποχή τοῦ Μάρξ

Ὁ Κ. Μάρξ ἔζησε στό ἀποκορύφωμά της μία ἀπό τίς μεγαλύτερες μεταβολές πού συντελέσθηκαν στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ μεταβολή αὐτή, ἔμεινε στήν ἱστορία μέ τόν τίτλο «βιομηχανική ἐπανάστασις». Οὐσία της καί αἰτία της ὑπῆρξε ἡ ἀνακάλυψις τῆς μ η χ α ν ῆ ς. Ὡς τόν 18ο αἰώνα ἡ βασική παραγωγική δύναμις ἦταν ἡ μυϊκή δύναμις τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτός παρῆγε τά ἀγαθά χρησιμοποιῶντας βοηθητικῶς μόνον τά ζῶα, μερικά ἁπλᾶ ἐργαλεῖα καί πολύ λιγότερο, μέ πρωτόγονα μέσα, τήν ἰσχύ τοῦ νεροῦ καί τοῦ ἀνέμου. Οὐσιαστικά, ἡ παραγωγική ἐργασία γινόταν ἀπό τήν μυϊκή δύναμι τοῦ σώματός του. Ἔτσι, κατά βάθος, σχεδόν ὅλες οἱ ἐργασίες ἦσαν χειρωνακτικές.

Ἀπό τόν 18ο αἰώνα ὅμως, πραγματοποιεῖται μία ταχεῖα ἀντικατάστασις τῆς δυνάμεως τῶν μυῶν ἀπό ἐκείνην τῶν μηχανῶν.

Μέ τήν μηχανή ἀρχίζει μία νέα περίοδος. Μέ τόν ἀτμό, ὕστερα μέ τόν ἠλεκτρισμό καί ἀργότερα μέ τίς μηχανές ἐσωτερικῆς καύσεως, πραγματώνεται ἕνα τεράστιο ἅλμα στήν τεχνική καί στήν παραγωγή, μέ τεράστιες ἐπιπτώσεις στήν ὅλη ζωή τῶν ἀνθρώπων, καθώς καί στίς μεταξύ των σχέσεις.

Μέ τήν βιομηχανία ἀνατρέπονται ριζικά οἱ παλαιοί τρόποι παραγωγῆς καί ἀλλάζουν ἐντελῶς αἱ μέθοδοι ἐργασίας. Τώρα, παράγονται ἀσυγκρίτως περισσότερα καί φθηνότερα ἀγαθά. Καί φυσικά, αὐτά, ἀνταλλάσσονται. Τό ἐμπόριο ἀναπτύσσεται λοιπόν σέ σημεῖο πού ἄλλοτε ἦταν ἀδιανόητο. Οἱ ἄνθρωποι ἐπικοινωνοῦν καθημερινά μεταξύ τους σέ εὐρύτατη κλίμακα καί ἀνταλλάσσουν ὑπηρεσίες, ἀγαθά καί ἰδέες. Δημιουργοῦνται μεγάλα βιομηχανικά κέντρα, συγκροτοῦνται μεγάλα κράτη, ἱδρύονται γιγαντιαῖες αὐτοκρατορίες, γεννιέται μία παγκόσμια ἀγορά. Ἡ ζωή ἀλλάζει μέ ταχύτατους

ρυθμούς. Μαζί της ἀλλάζει καὶ ἡ ἴδια ἡ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων. Ἀκολουθεῖ ἡ μεταβολὴ καὶ στὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ σύστημα. Στὸ τέλος μεταβάλλεται καὶ αὐτὸς ὁ πολιτισμός τους. Δίκαια λοιπὸν ἡ ἐποχὴ ἀπεκλήθη «βιομηχανικὴ ἐπανάστασις». Γιατί, ἦταν πράγματι μία τεράστια ἐ π α ν α σ τ α τ ι κ ὴ ἀλλαγὴ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Καὶ αἰτία αὐτῆς τῆς μεταβολῆς, ἡ β ι ο μ η χ α ν ί α.

Ἕνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξε, ὅπως εἴδαμε, ἡ ἐκτόπισις τῆς ἀνθρωπίνου μυϊκῆς δυνάμεως. Ταυτόχρονα, ὅσοι εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ χρησιμοποιήσουν περισσότερα μηχανήματα, μποροῦσαν νὰ ἐπιβληθοῦν στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ καταστρέψουν τοὺς ἄλλους παραγωγούς. Δημιουργήθηκε ἔτσι ἡ ἀ ν τ α γ ω ν ι σ τ ι κ ὴ ο ἰ κ ο ν ο μ ί α, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μαζικὴ καταστροφὴ τῶν βιοτεχνῶν, ἐπαγγελματιῶν καὶ ἀγροτῶν, ποὺ ἀναγκάζονται νὰ γίνουν ἐργάτες.

Ἡ συνεχὴς αὔξησις τῆς ἀνεργίας καὶ ἡ ἀδιάκοπη καταστροφὴ τῶν αὐτονόμων παραγωγῶν, ἔφερε τὴν ἐξαθλίωσι σὲ μεγάλα στρώματα τοῦ λαοῦ. Τὴν ἴδια ὥρα, ὅσοι κεφαλαιοῦχοι ὑπερίσχυαν, ἀποκτοῦσαν ὅλο καὶ μεγαλύτερο πλοῦτο. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, δὲν ὑπῆρχε καμμία κοινωνικὴ νομοθεσία καὶ τὸ σύγχρονο κράτος - πρόνοια ἦταν ἀνύπαρκτο. Γι' αὐτό, ἡ ἐξαθλίωσις τῶν μαζῶν μεγάλωνε ἀδιάκοπα, ἐνῶ ὡρισμένοι κεφαλαιοῦχοι ἐκαρποῦντο μόνοι αὐτοί, τὰ ἀγαθὰ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ κατάστασις ὡδήγησε σὲ αὔξησι τῆς ἀλητείας, τῆς ληστείας, τῆς ἐγκληματικότητος καὶ τῆς διαφθορᾶς, καὶ ἐπίσης στὴν πρόκλησι ὀξυτάτων καὶ συχνὰ αἱματηρῶν κοινωνικῶν συγκρούσεων.

Ὅλα αὐτά, ὅπως ἦταν ἑπόμενο, ἔφεραν τὴν ἐμφάνισι καὶ ἀκμὴ ποικίλων ἀνατρεπτικῶν θεωριῶν καὶ κινημάτων. Παραλλήλως ἐνίσχυσαν τὶς διάφορες σοσιαλιστικὲς καὶ τὶς ἄλλες κοινωνιστικὲς τάσεις. Ἐπάνω σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ εἰδικὸ ἔδαφος μιᾶς ἐντελῶς ἰδιοτύπου μεταβατικῆς ἱστορικῆς περιόδου, ἐφύτρωσε καὶ ὁ μαρξισμός.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἰδιομόρφου ἐποχῆς τῆς πρώτης βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ἐντόνως ἀποτυπωμένα στὸ ὅλο ἔργο καὶ στὶς διάφορες θεωρίες τοῦ Κ. Μάρξ, ὁ ὁποῖος περιγράφει μὲ θαυμασμὸ καὶ δέος, ποὺ φθάνουν ὡς τὴν λυρικὴ σχεδὸν ἔξαρσι, τὴν βιομηχανικὴ ἐπανάστασι, ἢ πιὸ σωστὰ τὴν πρώτη, τὴν ἀρχικὴ φάσι της, τὴν ὁποία ἔζησε καὶ ἐμελέτησε.

Ἡ ἐποχὴ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦταν περίοδος μόνον ἀνατρεπτικῶν κινήσεων καὶ κοινωνιστικῶν τάσεων, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ περίοδος ἀκράτου ὑλισμοῦ καὶ θετικισμοῦ. Ὁ Μάρξ ἔζησε σὲ μία ἐποχὴ συνεχοῦς ἀνακαλύψεως διαφόρων νόμων τῆς φυσικῆς, τῆς βιολογίας, τῆς οἰκονομίας κλπ. Ἦταν μία ἐποχὴ ἐμφανίσεως πολλῶν νέων ἐπιστημῶν ὅπως τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἦταν μία ἐποχὴ ἀποθεώσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ θετικισμοῦ καὶ διαδόσεως τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν. Τὸ γεγονὸς αὐτό, ἐπίδρασε βαθύτατα στὴν ὅλη σκέψι καὶ ἐσφράγισε τὸ ἔργο του.

Ὁ Κ. Κόρς, γράφει γιὰ τὸν Κ. Μάρξ :

«Ἀφετηρία τῆς θεωρίας του, ὑπῆρξε ἡ ἀνατροπὴ ὅλων τῶν κοινωνικῶν σχέσεων ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴν Εὐρώπη ὡς τὸ 1830 μὲ τὴν μορφὴ τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Ἀγγλία, τῆς πολιτικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Γαλλία καὶ τῆς πνευματικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Γερμανία. Ἡ τελευταία θεωρητικὴ ἔκφρασις αὐτῆς τῆς ἀνατροπῆς, ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὴν πολιτικὴ οἰκονομία τοῦ Σμὶθ καὶ τοῦ Ρικάρντο, ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν γάλλων ἱστορικῶν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς παλινορθώσεως καὶ ἀπὸ τὴν γερμανικὴ φιλοσοφία».

Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πρώτης περιόδου τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 18ου αἰῶνος (ἀτμομηχανὴ τοῦ Βάτ, 1764) εἶναι :

—Ἡ ἀνακάλυψις τῆς μηχανῆς ποὺ ἀντικαθιστᾶ τὴν ἀνθρώπινη δύναμι στὴν παραγωγικὴ διαδικασία.

—Ἡ μετατροπὴ τῶν χειροτεχνῶν σὲ ἐργάτες.

—Ἡ καταστροφὴ τῶν παλαιῶν συντεχνιῶν.

—Ἡ προλεταριοποίησις τῶν ἀγροτῶν. «Ἡ γῆ μετατρέπεται σὲ κεφάλαιο» ὅπως λέγει ὁ Μάρξ.

—Ἡ συσσώρευσις τοῦ κεφαλαίου σὲ ὡρισμένα χέρια.

—Ἡ ἐξαθλίωσις τῶν προλεταριακῶν μαζῶν, ἡ ἀνεργία, οἱ κοινωνικὲς ταραχές : Ἐξεγέρσεις, πορεῖες πείνας, ἀπεργίες, πυρπολήσεις, καταστροφὴ μηχανῶν (Ned Ludd, 1811-12).

—Ἡ ἐμφάνισις τοῦ συνδικαλισμοῦ ποὺ στὴν ἀρχὴ ἔχει τὴν μορφὴ συλλόγων φιλίας καὶ ἀλληλοβοηθείας καὶ συνεργατικῶν - συνεταιρισμῶν καταναλώσεως ἢ παραγωγῆς.

—Ἡ ἐπικράτησις ὑλιστικῶν, θετικιστικῶν, ἀντικληρικαλιστικῶν καὶ ἀθεϊστικῶν ἀντιλήψεων.

—Οἱ ἐθνικὲς ἢ πολιτικές, «ἀστοδημοκρατικὲς» ἐπαναστάσεις : Ἀμερικανικὴ (1776), Γαλλικὴ (1789 καὶ 1830), ἐπαναστατικὸ κῦμα τοῦ 1848, ἀμερικανικὸς ἐμφύλιος πόλεμος (1861), ἰαπωνικὴ (1868).

—Ἡ ἄνθησις τῶν ἀνατρεπτικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν θεωριῶν καὶ κινήσεων. Τότε ἐμφανίζεται ὁ Ὄουεν, ὁ Σ. Σιμόν, ὁ Φουριέ, καὶ τὰ πρῶτα κοινωνιστικὰ πολιτικὰ κινήματα ὅπως ἡ «Ἐθνικὴ Ἕνωσις Συνδέσμων Μεγάλης Βρεταννίας καὶ Ἰρλανδίας» μὲ πρόεδρο τὸν Ὄουεν καὶ τὸ κίνημα τῶν Χαρτιστῶν, τὸ 1838, μὲ τὸν Β. Λόβεττ.

2. Ἡ ζωὴ τοῦ Κ. Μὰρξ (1818-1883)

Ὁ Κὰρλ Μὰρξ γεννήθηκε τὸ 1818 στὴν Τριὲρ τῆς Γερμανίας ἀπὸ ἑβραίους γονεῖς. Ὁ παπποῦς του ἦταν ραββῖνος καὶ ὁ πατέρας του νομικός. Ἡ μητέρα του καταγόταν ἀπὸ ὀλλανδοὺς ἑβραίους καὶ ἡ οἰκογένειά της ἦταν ἐπίσης οἰκογένεια ραββίνων.

Τὸ 1824, ὁ πατέρας τοῦ Μὰρξ, γιὰ λόγους σκοπιμότητος, βαφτίστηκε

χριστιανὸς - προτεστάντης. Μαζί του, βαφτίστηκαν ἐπίσης, ἡ σύζυγός του καὶ τὰ παιδιά του.

Τὸ 1835, ὁ Μὰρξ τελείωσε τὸ γυμνάσιο τῆς Τριὲρ καὶ ἐνεγράφη στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης. Γρήγορα ὅμως ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ νὰ συνεχίση τὶς σπουδές του στὸ Βερολῖνο.

Ὅταν ἦταν στὴν Βόννη, τὸ 1836, ἀρραβωνιάστηκε τὴν Τζένη Βέστφαλεν, κόρη ἀνωτέρου δημοσίου ὑπαλλήλου, ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια καὶ τέσσερα χρόνια μεγαλύτερή του.

Στὸ Βερολῖνο, ὁ Μάρξ, νεαρὸς ἰδεαλιστής, φλογισμένος ἀπὸ ρομαντισμὸ καὶ διψώντας γιὰ δόξα καὶ δράσι, ἔμεινε γιὰ πέντε χρόνια μελετώντας ἀνάκατα ἀγγλικά, ἱστορία, φιλοσοφία καὶ μαθηματικά. Ἰδιαίτερα μελέτησε τὴν φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ. Ἐκεῖ συνδέθηκε μὲ τὸν Μπ. Μπάουερ, τὸν Α. Ροῦγκε, τὸν Λ. Φόϋερμπαχ τὸν Δ. Στράους(*) καὶ ἄλλους ἀριστεροὺς ὀπαδοὺς τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου, ποὺ ἤθελαν νὰ δώσουν στὶς θεωρίες του νέα κατεύθυνσι, πιὸ σύμφωνη μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ τὶς πολιτικές τους πεποιθήσεις: ὑλιστικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ κατεύθυνσι.

Τὸ 1838, πέθανε ὁ πατέρας τοῦ Μάρξ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τότε, ἄρχισε νὰ ἔχη μεγάλες οἰκονομικὲς στενοχώριες. Τὸ 1841 ἔδωσε πτυχιακὲς ἐξετάσεις στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἰέννας καὶ πῆρε τὸ πτυχίο τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Ἡ διδακτορικὴ διατριβή του γιὰ τὴν «ὑλιστικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἐπικούρου», δείχνει ἤδη τὶς πνευματικὲς τάσεις του.

Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ξαναγύρισε στὴν Βόννη, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιδιώξη νὰ γίνη ὑφηγητὴς στὴν Φιλοσοφικὴ Σχολή της. Δὲν πραγματοποίησε ὅμως τὸ σχέδιό του καὶ ἐπεδόθη στὴν πολιτική. Τὸ 1842 ἔγινε συνεργάτης καὶ ὕστερα ἀρχισυντάκτης μιᾶς μικρῆς ριζοσπαστικῆς ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας τῆς «Rheinische Zeitung» («Ἐφημερίδος τοῦ Ρήνου») ὀργάνου τῆς ἀστικῆς - δημοκρατικῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Τὸ 1843, οἱ ἀρχὲς ἔκλεισαν τὴν ἐφημερίδα. Τότε, ὁ Μάρξ, παντρεύτηκε τὴν Τζένη καὶ ἔφυγε μαζί της στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ, ἐργάσθηκε σὰν συνδιευθυντής, μαζὶ μὲ τὸν Α. Ροῦγκε(**), τῶν ἐκεῖ ἐκδιδομένων φυλλαδίων τῆς «Γερμανογαλλικῆς Ἐπετηρίδος (Almanach Franco - allemand).

Στὸ Παρίσι, ὁ Μὰρξ, γνώρισε τὸ γαλλικὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα, ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν πλούσια γαλλικὴ σοσιαλιστικὴ φιλολογία καὶ ἀνακατεύθηκε στὴν δραστηριότητα τῶν γερμανῶν πολιτικῶν φυγάδων ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ. Τὴν ἴδια ἐποχή, ἐπηρεάσθηκε βαθειὰ ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Φόϋερμπαχ γιὰ τὸν *«πραγματικὸ ἀνθρωπισμό»* ποὺ μόλις εἶχαν κυκλοφορήσει (1841-43). Αὐτὰ τὰ ἔργα ἔδωσαν στὸν Μὰρξ τὰ ὑλιστικὰ θεμέλια τῶν θεωριῶν του.

(*) Ὁ μετέπειτα συγγραφεὺς τοῦ περιβοήτου ἔργου «Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ» ὅπου ἀρνεῖται τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ.

(**) Ὁ Ροῦγκε ἦταν ἀρχηγὸς τῆς «Νέας Γερμανίας», τμήματος τῆς διεθνοῦς κινήσεως «Νέα Εὐρώπη» τοῦ ἰταλοῦ Μαντσίνι. Ἡ κίνησις εἶχε χαρακτῆρα μεταρρυθμιστικὸ καὶ δημοκρατικό, ἀλλὰ μὴ ἀνατρεπτικό.

Τὸ 1845, ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, ζήτησε ἀπὸ τὴν γαλλικὴ νὰ ἀπελάση τὸν Μὰρξ ὁ ὁποῖος κατέφυγε στὶς Βρυξέλλες. Ἐκεῖ, μαζὶ μὲ τὸν φίλο του Φ. Ἔγκελς, συνέγραψαν τὴν «Γερμανικὴ Ἰδεολογία» Τὸ νεανικὸ αὐτὸ ἔργο τῶν δύο φίλων περιλαμβάνει ἤδη στὶς βασικές του γραμμὲς ὁλόκληρο τὸν μαρξισμό. Μαζὶ συνέγραψαν ἐπίσης καὶ τὶς «θέσεις γιὰ τὸν Φόϋερμπαχ», τὸν γερμανὸ ὑλιστὴ φιλόσοφο τῆς ἐποχῆς, ποὺ τόσο ἐπηρέασε τὴν σκέψι τους καὶ τὸ ἔργο τους.

Τὸ 1847, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς ταξίδευσαν μαζὶ στὸ Λονδῖνο. Ἐκεῖ μετέσχαν στὴν ἵδρυσι τοῦ «Συνδέσμου τῶν Κομμουνιστῶν». Ἡ ὀργάνωσις δὲν ἀπέκτησε ποτὲ ἀξιόλογη ἐπιρροὴ καὶ διαλύθηκε τὸ 1860 λόγω ἐσωτερικῶν διαφωνιῶν.

Στὴν ἀγγλικὴ πρωτεύουσα, ὁ Μὰρξ μαζὶ μὲ τὸν Ἔγκελς ἔγραψαν καὶ τὸ περιβόητο «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» σὰν διακήρυξι τῶν ἀρχῶν καὶ ἐπιδιώξεων τοῦ «Συνδέσμου τῶν Κομμουνιστῶν». Τὸ «Μανιφέστο» δημοσιεύθηκε τὸ 1848 καὶ θεωρεῖται τὸ «εὐαγγέλιο» τοῦ κομμουνισμοῦ. Γι' αὐτό, τὸ 1848, λαμβάνεται σὰν ἔτος ἐμφανίσεως τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος.

Στὸ Λονδῖνο, ὁ Μὰρξ συνδέθηκε μὲ διαφόρους ἄγγλους σοσιαλιστὰς ἰδίως τὸν Ὄουεν καὶ μελέτησε τὴν ἀγγλικὴ πολιτικὴ οἰκονομία. Οἱ μελέτες του αὐτὲς ἐνέπνευσαν ὅλο τὸ μετέπειτα ἔργο του καὶ ἰδίως τὴν «Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας» καὶ τὸ «Κεφάλαιο». Τὸ πρῶτο ἐξεδόθη τὸ 1859. Ἀπὸ τὸ δεύτερο, ὁ Μὰρξ τελείωσε μόνο τὸν α' τόμο ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1867. Οἱ ἄλλοι δύο τόμοι ξαναδουλεύτηκαν ἀπὸ τὸν Ἔγκελς καὶ τυπώθηκαν τὸ 1885 καὶ τὸ 1894.

Τὸ 1848, μετὰ ἀπὸ τὴν νικηφόρα γαλλικὴ δημοκρατικὴ ἐπανάστασι, ὁ Μὰρξ ξαναγύρισε στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ περιῆλθε ὅμως σὲ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο. Γι' αὐτό, ἔφυγε στὴν Κολωνία τῆς Γερμανίας, ὅπου ἐξέδωσε ξανά, μαζὶ μὲ τὸν Ἔγκελς, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν χρηματοδότησε, τὴν «Νέα Ἐφημερίδα τοῦ Ρήνου » (Neue Pheinische Zeitung). Ἡ ἐφημερίδα δὲν ἔζησε γιὰ πολὺ λόγω τῆς ἐλλείψεως οἰκονομικῶν πόρων καὶ τῆς μικρῆς της κυκλοφορίας.

Στὴν Κολωνία, ὁ Μὰρξ δικάστηκε δύο φορὲς γιὰ βίαια ἄρθρα του, ἀλλὰ ἀθωώθηκε.

Τὸ 1849, τὸν ἀπέλασαν ἀπὸ τὴν Κολωνία καὶ πῆγε στὸ Παρίσι, ὅπου πείνασε κυριολεκτικά. Ἔφυγε λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ξαναπῆγε στὸ Λονδῖνο ὅπου καὶ ἔμεινε πιὰ ὡς τὸν θάνατό του.

Βασικά, ὁ Μὰρξ ζοῦσε μὲ ἔξοδα τοῦ φίλου του Ἔγκελς καὶ μερικῶν ἄλλων θαυμαστῶν του. Στὴν περίοδο αὐτὴν ἔγραψε καὶ τὰ κυριώτερα βιβλία του, δηλαδὴ τὴν «Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας» καὶ τὸ «Κεφάλαιο».

Στὴν περίοδο τοῦ 1850-60, ὁ Μὰρξ δημοσίευσε ἐπίσης πολλὰ δοκίμια στὴν «New York Tribune» καὶ στὴν «New American Encyclopedia» (τῶν Ρίπλεϋ καὶ Ντάνα) καθὼς καὶ σὲ μερικὲς γερμανικὲς καὶ αὐστριακὲς

ἐφημερίδες. Μὲ τὰ δοκίμιά του ἐκδηλώνεται σὰν ὑπέρμαχος μιᾶς ριζοσπαστικῆς δημοκρατικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ἡ πολιτικὴ αὐτή, κατὰ τὸν Μάρξ, ἔπρεπε νὰ ἀπολήξη σὲ ἕνα ἐπαναστατικὸ πόλεμο τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς δημοκρατίας κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ σλαυϊσμοῦ.

Ἄλλα ἔργα τοῦ Μὰρξ εἶναι «Ἡ πάλη τῶν τάξεων στὴν Γαλλία» καὶ «Ἡ 18η Μπρυμαὶρ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη» ὅπου χρησιμοποιεῖται ἡ μέθοδος τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, ἡ «Φιλοσοφία τῆς ἀθλιότητος» ὅπου καταδικάζονται οἱ θεωρίες τοῦ γάλλου ἀναρχικοῦ Προυντόν, ἡ «Κριτικὴ τοῦ προγράμματος τοῦ Γκότα» (1875) ὅπου ὑπογραμμίζεται ὁ ρόλος τῆς πάλης τῶν τάξεων καὶ καταγγέλλονται οἱ μεταρρυθμιστικὲς σοσιαλδημοκρατικὲς τάσεις καὶ μέθοδοι.

Ὁ Μὰρξ ἔζησε ζωὴ μεγάλων στερήσεων. Ἡ γυναίκα του ἔγινε φυματική. Δύο ἀπὸ τὰ ἕξη παιδιά του πέθαναν σὲ βρεφικὴ ἡλικία ἀπὸ κακὴ διατροφή. Ἕνα τρίτο παιδὶ του πέθανε σὲ ἡλικία 9 ἐτῶν. Ἔτσι, ἀπέμειναν οἱ τρεῖς κόρες του: Τζένη, Λάουρα καὶ Ἐλεάνα. Ἡ πρώτη πέθανε τὸ 1883 δύο μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα της. Ἡ δεύτερη παντρεύθηκε τὸν πλούσιο γάλλο σοσιαλιστὴ ἰατρὸ καὶ πολιτικὸ συγγραφέα Πὼλ Λαφάργκ καὶ αὐτοκτόνησε μαζί του λίγα χρόνια ἀργότερα. Ἡ τρίτη, ἐπίσης αὐτοκτόνησε ὅταν τὴν ἐγκατέλειψε ὁ ἄγγλος μαρξιστής. Ε. Ἄβελινγκ μὲ τὸν ὁποῖο συζοῦσε ἐπὶ 14 χρόνια.

Ὁ Κ. Μὰρξ πέθανε τὸ 1883 στὸ Λονδῖνο, φτωχὸς καὶ ἀπογοητευμένος.

3. Φρειδερῖκος Ἔγκελς (1820-1895)

Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήση κανεὶς τὸν Μὰρξ καὶ τὸν μαρξισμὸ ἂν ἀγνοήση τὸν Φ. Ἔγκελς.

Ὁ Ἔγκελς γεννήθηκε τὸ 1820 στὸ Μπάρμεν τῆς Γερμανίας. Ὁ πατέρας του ἦταν εὔπορος βιομήχανος καὶ ὁ ἴδιος ἀναμίχθηκε στὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατέρα του καὶ ἔγινε ἔμπορος. Γι' αὐτό, εἶχε ἀρκετὰ χρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα συντηροῦσε τὸν Μὰρξ καὶ ἐξέδιδε τὰ ἔργα του. Τὸ 1843, ὁ Ἔγκελς ἔγραψε μία μελέτη ἐπάνω σὲ οἰκονομικὰ θέματα μὲ τὸν τίτλο «Ἐπικρίσεις σὲ μία κριτικὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας». Ἡ μελέτη αὐτὴ δημοσιεύθηκε στὴν «Γαλλογερμανικὴ Ἐπετηρίδα» ὅπου ἐργαζόταν ὁ Μὰρξ καὶ τοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωσι. Ἔτσι ἀναπτύχθηκαν οἱ δεσμοὶ ἀνάμεσα στοὺς δύο δημιουργοὺς τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Μὰρξ πῆρε ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν μελέτη τοῦ Ἔγκελς στὸ οἰκονομικὸ μέρος τοῦ ἔργου του.

Ὁ Ἔγκελς δὲν συντηροῦσε ἁπλῶς τὸν Μάρξ, ἀλλὰ καὶ τὸν κατατόπιζε ἐπάνω στὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα, γιατὶ ἐνῶ αὐτὸς ζοῦσε ἀποτραβηγμένος σὰν μισάνθρωπος, ὁ Ἔγκελς, ἀντίθετα, ἀνέπτυσσε τὴν

ἐμπορική του δραστηριότητα, ταξίδευε καὶ βρισκόταν σὲ ἀδιάκοπη ἐπαφὴ μὲ τὴν ζωή.

Πολλὰ μαρξιστικὰ ἔργα εἶναι προϊόντα κοινῆς ἐργασίας τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς, στὸν ὁποῖον ὀφείλονται ἀρκετὲς ἰδέες καὶ ἀπόψεις τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Ἔγκελς συνεργάσθηκε μὲ τὸν Μὰρξ στὴν συγγραφὴ τῆς «Ἁγίας Οἰκογένειας» (1844), τῆς «Γερμανικῆς Ἰδεολογίας» (1845) καὶ τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου» (1848). Ἐπίσης ἔγραψε καὶ μόνος του ἀρκετὰ μαρξιστικὰ ἔργα ὅπως «Ἡ Διαλεκτικὴ τῆς Φύσεως», «Ἡ καταγωγὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ κράτους» κ.ἄ. Ἀκόμη, ὁ Ἔγκελς διόρθωσε τὸν πρῶτο τόμο τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Μὰρξ ποὺ τυπώθηκε ἐνῶ ζοῦσε ὁ τελευταῖος. Καὶ μετὰ τὸν θάνατό του, ἐπεξεργάσθηκε, μὲ βάσι τὰ χειρόγραφα τοῦ Μάρξ, συμπλήρωσε καὶ ἐξέδωσε τοὺς δύο ἄλλους τόμους. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι πολλὲς μελέτες ποὺ δημοσιεύθηκαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Μὰρξ ἦσαν ἔργα τοῦ Ἔγκελς. Τὸ γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ὄχι μόνον ὁ Μὰρξ ἀλλὰ καὶ ὁ μαρξισμὸς ὀφείλει πάρα πολλὰ στὸν Ἔγκελς.

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει τὸ πολύκροτο ἔργο τοῦ Ἔγκελς «Ἀντὶ-Ντύριγκ» ποὺ ἐξεδόθη τὸ 1878 μὲ σκοπὸ νὰ συνοψίση καὶ νὰ ὑπερασπισθῆ τὴν μαρξιστικὴ θεωρία. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐπέδρασε στὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα καὶ εἰδικότερα στὸ γερμανικό, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ «Κεφάλαιο» καὶ ἔγινε κατὰ κάποιο τρόπο ἡ «Βίβλος» τῶν μαρξιστῶν.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κ. Μάρξ, ὁ Ἔγκελς συνέχισε τὸ ἔργο του. Ἐξέδωσε τοὺς δύο ἑπόμενους τόμους τοῦ «Κεφαλαίου», μετέσχε στὴν κίνησι τῆς Β΄ Διεθνοῦς, ἔγραψε διάφορες μελέτες.

Τὸ σπουδαιότερο ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τὸ 1890, ὁ Ἔγκελς ἄρχισε νὰ διαπιστώνη τὴν διάψευσι τῶν προοπτικῶν καὶ τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀνέλαβε τότε, προσπάθεια γιὰ κάποια συμπλήρωσι καὶ ἀναπροσαρμογὴ τῶν παλαιῶν θεωριῶν του, μὲ βάσι τὴν πραγματικότητα τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας τοῦ περασμένου αἰῶνα. Παραδέχθηκε ὅτι ὁ Μὰρξ καὶ αὐτὸς εἶχαν ὑπερβάλει τὴν σημασία τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι, ἀναθεώρησε τὶς ἀντιλήψεις του γιὰ τὸν τρόπο ἐπικρατήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ κλπ. Ἐπάνω σ' αὐτὸν τὸν ἐμβρυώδη «ρεβιζιονισμὸ» τοῦ Ἔγκελς, ἀναπτύχθηκε ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατό του, ὁ τολμηρὸς ρεβιζιονισμὸς τοῦ μαθητοῦ του, Ε. Μπερνστάϊν. Ὁ Ἔγκελς πέθανε τὸ 1895.

4. Ἡ σκέψις τοῦ Κ. Μὰρξ

Ὅπως ἀναφέραμε, ὁ Μὰρξ ἐμφανίσθηκε τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ σοσιαλισταὶ φιλόσοφοι καὶ ὁραματισταί, εἶχαν ἀρχίσει νὰ δίνουν πιὸ ρεαλιστικὴ εἰκόνα στὶς κοινωνιστικές τους ἐπιδιώξεις (Ροντμπέρτους, Λασσάλ, Σαὶν-Σιμόν). Ὁ Μάρξ, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀποθέωσι τῆς ἐπιστήμης ποὺ ἐκεῖνο τὸν

καιρὸ εἶχε φθάσει στὸ ἀποκορύφωμά της, (θετικισμὸς τοῦ Κόντ, θεωρίες Δαρβίνου κλπ.) θέλησε νὰ προσδώση στὸ σοσιαλιστικὸ ἰδανικό του, ἐπιστημονικὴ ἐγκυρότητα. Ὡς τότε, ὁ σοσιαλισμὸς ἦταν ἕνα ἰδανικό, μία ἀνθρωπιστικὴ ἐπιδίωξις. Ὁ Μὰρξ θέλησε νὰ μετατρέψη αὐτὸ τὸ ἰδανικὸ σὲ ἐπιστήμη καὶ νὰ προαγάγη τὴν ὑποκειμενικὴ πίστι του γιὰ τὴν ἄφευκτη ἔλευσι τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ ἀντικειμενικὸ ἱστορικὸ νόμο. Ἐπεδόθη λοιπὸν στὴν συστηματικὴ ἔρευνα καὶ στὴν ἀνάλυσι τῆς κοινωνίας τοῦ καιροῦ του, ὄχι γιὰ νὰ φθάση στὸ ὁποιοδήποτε συμπέρασμα, ἀλλὰ γιὰ νὰ κατοχυρώση ἐπιστημονικῶς τὶς ἐκ τῶν προτέρων ὑφιστάμενες πεποιθήσεις του καὶ ἕνα ἤδη προκαθωρισμένο σκοπό: Τὴν ἀντικατάστασι τοῦ ὑπάρχοντος κοινωνικοῦ συστήματος ἀπὸ τὸ κομμουνιστικό.

Ὅπως ἦταν φυσικό, ἀπὸ μία τέτοια ἔρευνα δὲν ἐκέρδισαν οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε τὸ ἰδανικό. Τὴν πρώτη τὴν ἐβίασαν νὰ ὑπηρετήση ἕνα προκαθωρισμένο σκοπό, μία καθαρὰ ὑποκειμενικὴ ἐπιδίωξι. Τὸ δεύτερο, τὸ ἀκρωτηρίασαν γιὰ νὰ χωρέση στὰ στενὰ ὅρια μερικῶν «νόμων», τοὺς ὁποίους ἀνεκάλυψε ἢ ἐνόμισε ὅτι ἀνεκάλυψε ὁ Μάρξ. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Μὰρξ, ἐβίασε τὴν ἐπιστήμη ἀναγκάζοντάς την νὰ ὑπηρετήση τὶς ὑποκειμενικές του ἐπιδιώξεις. Ὁ Μὰρξ δὲν εἶχε σ' ὁλόκληρη τὴν ζωή του παρὰ ἕνα μόνο σκοπό. Νὰ μεταμορφώση τὴν προσωπικὴ ἐπιθυμία του γιὰ τὴν ἐπικράτησι τοῦ σοσιαλισμοῦ, σὲ ἱστορικὸ νόμο. Ζοῦσε σὲ μία ἐποχὴ κατ' ἐξοχὴν θετικο-ἐπιστημονική. Στὴν μηχανική, στὴν φυσική, στὴν χημεία, στὴν βιολογία, παντοῦ ἀνακαλύπτονταν νόμοι. Τὸ τρόπαιο τοῦ Ντάρβιν ποὺ ἀνακάλυψε τοὺς βιολογικοὺς νόμους οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴν ἐξέλιξι τῶν ζώων, δὲν ἄφινε τὸν Μὰρξ νὰ κοιμηθῆ. Γιατὶ αὐτὸς νὰ μὴ ἀνακαλύψη τοὺς νόμους ποὺ διέπουν τὴν ἐξέλιξι τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν ; Οἱ νόμοι αὐτοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ὑπάρχουν ἀφοῦ τὰ πάντα διέπονται ἀπὸ νόμους. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ βρεθοῦν, ἀφοῦ ἡ ἐπιστήμη κατορθώνει τὰ πάντα. Καὶ τέλος, αὐτοὶ οἱ ὑποθετικοὶ νόμοι, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τέτοιοι, ποὺ νὰ ὁδηγοῦν τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὸν σοσιαλισμό.

Ὁ Μὰρξ εἶχε λοιπὸν θέσει ἀπὸ πρῶτα τὸν σκοπό. Ὁ Κὸντ μὲ τὸν θετικισμό του τοῦ ἔδινε τὴν μέθοδο. Δὲν ἔμενε παρὰ ἡ ἐκλογὴ τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης ποὺ θὰ τὸν ὁδηγοῦσε στὴν ἀνακάλυψι τῶν κοινωνικῶν νόμων. Ποιά ἦταν αὐτή ;

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μεσουρανοῦσε μία νέα ἐπιστήμη ποὺ μόλις εἶχαν ἱδρύσει δύο ἄγγλοι: ὁ Σμὶθ καὶ ὁ Ρικάρντο. Τὸ ὄνομα της, Πολιτικὴ Οἰκονομία. Ὁ Μὰρξ διάλεξε αὐτὴν τὴν ἐπιστήμη γιατὶ σὰν νέα ποὺ ἦταν, τοῦ πρόσφερε ἄφθονο παρθένο ἔδαφος γιὰ πρωτότυπες ἔρευνες. Καὶ ἐπίσης, τὸν εἵλκυσε σὰν ὑλιστὴ - θετικιστή, ἐπειδὴ εἶχε

σὰν ἀντικείμενό της τὸ πιὸ «ὑλικὸ», τὸ πιὸ «θετικὸ» στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας: τὴν οἰκονομία καὶ τὴν παραγωγή.

Ἔτσι, ὁ Μὰρξ, ἀφοῦ διάλεξε σὰν κύριο τομέα τῶν ἐρευνῶν του τὴν Πολιτικὴ Οἰκονομία, τὰ εἶχε πιὰ ὅλα γιὰ νὰ ἀποδείξη τὴν ὑποτιθέμενη «νομοτελειακὴ ἀναγκαιότητα» τῆς πραγματώσεως τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἰδανικοῦ του.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἔτσι ἐργάσθηκε ὁ Μάρξ, ἀποδεικνύεται ἀπὸ πολλὰ στοιχεῖα, ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἀναφέρουμε ἕνα μόνον. Στὴν «Γερμανικὴ Ἰδεολογία» τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς, περιέχεται ἤδη σὲ ὅλα τὰ βασικά του σημεῖα ὁλόκληρος ὁ μαρξισμός. Καὶ ὅμως. Τὸ ἔργο αὐτό, ἐξεδόθη τὸ 1846, δηλαδὴ πολλὰ χρόνια πρὶν ὁ Μὰρξ ἐπιδοθῆ συστηματικῶς στὴν μελέτη τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων. Τὴν μελέτη αὐτὴν τὴν ἄρχισε οὐσιαστικὰ μετὰ ἀπὸ τὴν συγγραφὴ καὶ τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου» (1848). Καὶ τὸν ὡδήγησε σὲ πράγματι ἀξιόλογες παρατηρήσεις μόνο μία δεκαετία ἀργότερα. («Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας», 1859) Ἡ μελέτη καὶ ἡ ἔρευνα λοιπὸν ἦλθαν μετὰ ἀπὸ τὰ συμπεράσματα. Καὶ παρὰ τὴν μεγάλη ἔκτασι ποὺ πῆραν οἱ πρῶτες, δὲν ἔκαναν τὸν Μὰρξ ὄχι νὰ ἀναθεωρήση, ἀλλὰ οὔτε κὰν νὰ τροποποιήση κάπως ἔστω καὶ ἕνα, ἀκόμη καὶ τὸ πιὸ ἀσήμαντο ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἀξιώματά του. Γιατὶ ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῶν ἐρευνῶν του ἦταν νὰ «ἐπαληθεύση» ὁπωσδήποτε αὐτὰ τὰ ἀξιώματα.

Ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἐπικρατοῦσε ἡ μόδα τοῦ ὑλισμοῦ. Ὑλιστικὴ λοιπὸν θέλησε τὴν θεωρία του ὁ Μάρξ. Καὶ μὲ τὸν φανατικὸ μονισμὸ ποὺ τὸν διέκρινε, ἀνήγαγε τὰ πάντα στὸ πιὸ ὑλικὸ ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, δηλαδὴ τὴν οἰκονομία. Γιὰ τὸν μαρξισμό, τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν παραγωγή, ἡ ὁποία καθορίζει τὴν ὅλη ἐξέλιξι τῆς κοινωνίας. Ἡ παραγωγή, εἶναι ἡ βάσις. Ὅλα τὰ ἄλλα δὲν εἶναι παρὰ ἁπλᾶ «ἐποικοδομήματα». Ἔτσι, σχεδὸν ὅλα ὅσα συνθέτουν τὴν ζωὴ τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου, ὑποβιβάσθηκαν σὲ ὑποπροϊόντα τῆς παραγωγῆς. (Θρησκεία, ἠθική, τέχνη, δίκαιο κλπ.).

Ὁ Μὰρξ ἀναζητώντας τὸ μαγικὸ «μοναδικὸ κλειδὶ» ποὺ θὰ ἑρμήνευε τὰ πάντα, ἔβαλε τὸ ὅλο μέσα στὸ ἐπὶ μέρους. Καὶ γιὰ νὰ τὸ καταφέρη, κουτσούρεψε φυσικὰ ἀλύπητα τὸ ὅλο. Μὲ βάσι τὸ θαυματουργὸ κλειδί, ποὺ νόμισε ὅτι ἀνακάλυψε, δηλ. τὴν παραγωγή, ὁ Μὰρξ προσπάθησε νὰ ἑρμηνεύση κάθε ἀνθρώπινο, κάθε κοινωνικὸ καὶ ἱστορικὸ φαινόμενο. Μὲ αὐτὴν τὴν ἰδιόρρυθμη μέθοδο, πέτυχε νὰ ἐπισημάνη ἀρκετὲς ἀπὸ τὶς τάσεις τῆς πρὸ ἑκατονταετίας κοινωνίας. Ἀλλά, μὲ τὸ δογματικὸ μυαλό του, ἀνήγαγε αὐτὲς τὶς τάσεις μιᾶς ἰδιοτύπου μεταβατικῆς ἱστορικῆς περιόδου, σὲ «νομοτέλειες» μὲ αἰώνια καὶ ἀπεριόριστη ἰσχύ. Αὐτὲς οἱ «νομοτέλειες»

όδηγοῦσαν τάχα ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, ἀπὸ τότε ποὺ δημιουργήθηκε, πρὸς ἕνα «τέλος»: τὸν πολυπόθητο κομμουνισμό.

Τὸ ἔργο τοῦ Μάρξ, εἶναι λοιπὸν ἡ προσπάθεια ἑνὸς φανατικοῦ ἰδιοφυοῦς νὰ στριμωχθῆ μὲ κάθε θυσία ἡ πορεία τῆς κοινωνίας σὲ μία μοναδικὴ κοίτη μὲ προκαθωρισμένες ἐκβολές. Ὅπως ἦταν ἑπόμενο, μία τέτοια προσπάθεια, κατὰ τραγικὴν εἰρωνία γιὰ τὸν ἐπιστημονικόπληκτο Μὰρξ, γέννησε τελικὰ ὄχι μία ἐπιστήμη, ἀλλὰ ἕνα δόγμα, μία νέα «θρησκεία». Σ' αὐτὴν τὴν «θρησκεία», τὸν ρόλο τοῦ Θεοῦ τὸν ἀναλαμβάνει μία δύναμις ἀπρόσωπη, ἐξωανθρώπινη, χωρὶς αἰσθήματα, ἀφηρημένη καὶ στὴν οὐσία της μεταφυσική, ποὺ λέγεται «νομοτέλεια». Ἀπὸ τὴν μαρξιστικὴ «νομοτέλεια» ἀπορρέουν τὰ πάντα. Ἡ ἀστικὴ κοινωνία, κατὰ τοὺς μαρξιστὰς θὰ ἀνατραπῆ ὁπωσδήποτε ὄχι γιατὶ εἶναι κακὴ ἢ ἄδικη, ἀλλὰ γιατὶ τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἱστορικὴ νομοτέλεια. Καὶ ὁ κομμουνισμὸς θὰ ἐπικρατήση ἀναποτρέπτως σὲ παγκόσμια κλίμακα, ὄχι γιατὶ εἶναι δικαιότερο ἢ ἀνθρωπιστικότερο σύστημα, ἀλλὰ γιατὶ ἔτσι ὁρίζει ἡ νομοτέλεια τῆς οἰκονομικοκοινωνικῆς ἀναπτύξεως.

Ὡς τότε, οἱ ἀποκληθέντες «οὐτοπισταὶ σοσιαλισταὶ» ζητοῦσαν τὸν σοσιαλισμὸ στὸ ὄνομα τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ἕνα καλύτερο μέλλον στὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸς ἦταν τὸ κέντρο τῆς σοσιαλιστικῆς θεωρίας. Μὲ τὸν μαρξισμὸ τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχασε κάθε αὐθύπαρκτη ἀξία καὶ ἔγινε παιχνιδάκι στὰ χέρια τῆς «νομοτέλειας» ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινοῦν καὶ στὴ ὁποία καταλήγουν τὰ πάντα. Ἔτσι, ὁ Μάρξ, ἔπαιξε ρόλο συγχρόνου Προκρούστη ποὺ ἀκρωτηρίασε τὸ σοσιαλιστικὸ ἰδεῶδες γιὰ νὰ τὸ κάνη νὰ χωρέση στὰ στενὰ καλούπια τῆς «νομοτέλειας». Καὶ ὁ σοσιαλισμός, μετατρεπόμενος σὲ μαρξισμό, ἔχασε τὸν ἄνθρωπο.

5. Τὸ ἔργο τοῦ Κ. Μὰρξ

Μὲ τὸν τρόπο ποὺ περιγράψαμε πιὸ πάνω κατασκευάσθηκε ἡ μαρξιστικὴ θεωρία ποὺ λέγει τὰ ἑξῆς: Ἡ παραγωγὴ ἀναπτύσσεται σύμφωνα μὲ ὡρισμένες νομοτέλειες καὶ μὲ τὴν σειρά της καθορίζει τὴν ὅλη κοινωνικὴ ἐξέλιξι. Μέσα στὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς, δημιουργοῦνται οἱ διάφορες κοινωνικὲς τάξεις (λ.χ. ἐργοδότες καὶ ἐργάτες). Αὐτὲς ἔχουν ἀντίθετα συμφέροντα μεταξύ τους καὶ βρίσκονται ἀνάμεσα τους σὲ συνεχῆ καὶ ἀδυσώπητο πόλεμο. Ἡ πάλη τῶν τάξεων ἀποτελεῖ τὴν κινητήρια δύναμι ποὺ σπρώχνει τὴν ἱστορία πρὸς τὰ ἐμπρός.

Σὲ ὡρισμένη βαθμίδα τῆς ἀναπτύξεώς τους, οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις (τεχνικὰ μέσα κλπ.), δὲν συμβιβάζονται πιὰ μὲ τὶς ὑφιστάμενες παραγωγικὲς σχέσεις, δηλαδὴ μὲ τὶς σχέσεις τῶν διαφόρων τάξεων στὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς. Ἡ σύγκρουσις ἀνάμεσα στὶς παραγωγικὲς σχέσεις ποὺ μένουν στάσιμες καὶ στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις ποὺ ἀναπτύχθηκαν, προκαλεῖ κατὰ τρόπο ἀναπόφευκτο, τὴν κοινωνικὴ ἐπανάστασι. Σκοπὸς

εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων. Καὶ ἀποτέλεσμά της, ἡ βίαιη ἀνατροπὴ ὁλοκλήρου τοῦ κοινωνικοῦ ἐποικοδομήματος καὶ ἡ ἀναπροσαρμογή του σύμφωνα μὲ τὴν καινούργια οἰκονομικὴ βάσι.

Στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία, ἐνεργοῦν ἀμείλικτα ὡρισμένοι «νόμοι»: Τῆς συνεχοῦς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου σὲ ὅλο καὶ λιγώτερα χέρια. Τῆς ἐξαλείψεως τῶν μεσαίων τάξεων ποὺ ἀφανίζονται ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Τῆς συνεχοῦς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου λόγῳ τῆς ἁρπακτικῆς μανίας τῶν κεφαλαιοκρατῶν. Αὐτοὶ οἱ «νόμοι», δροῦν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησι τῶν ἀνθρώπων. Τὸ μοιραῖο ἀποτέλεσμά τους θὰ εἶναι τὸ ἐξαθλιωμένο προλεταριᾶτο νὰ καταστῇ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῆς κοινωνίας. Ὅλος ὁ πλοῦτος νὰ συγκεντρωθῇ σὲ ἐλάχιστα χέρια. Καὶ ὁ καπιταλισμὸς νὰ περιέλθη σὲ μόνιμη κρίσι ἀδιεξόδου. Ἔτσι, θὰ τεθῇ «ἀντικειμενικά», ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἱστορία, τὸ ζήτημα τῆς ἀλλαγῆς τῶν παραγωγικῶν σχέσεων τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, δηλαδὴ τὸ ζήτημα τῆς ἀνατροπῆς τοῦ καπιταλισμοῦ. Τότε, τὸ προλεταριάτο, κατὰ τρόπο νομοτελειακῶς προκαθωρισμένο, μὴ δυνάμενο νὰ πράξη διαφορετικά, θὰ δράση σὰν φορεὺς τῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος. Θὰ ἐξεγερθῇ. Καὶ θὰ ἀνατρέψη τὸν παρηκμασμένο καὶ ὑπερώριμο ἤδη γιὰ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ καπιταλισμό. Μετά, θὰ ἐγκαθιδρύση ἕνα νέο οἰκονομικοκοινωνικὸ σύστημα: τὸ καθεστὼς τῆς κοινοκτημοσύνης, τὸν κομμουνισμό.

Κατασκευάζοντας τὴν παραπάνω θεωρία, ὁ Μὰρξ ἔχανε τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν μετέτρεπε σὲ ἄθυρμα τῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος. Νόμιζε ὅμως, ὅτι κέρδιζε τὴν ἐπιστήμη. Στὴν πραγματικότητα δὲν ἔγινε οὔτε καὶ αὐτό. Γιατὶ οἱ «ν ό μ ο ι» ποὺ πίστεψε ὅτι ἀνεκάλυψε δὲν ἦσαν παρὰ ἁπλὲς **τ ά σ ε ι ς** τοῦ «πρωτόγονου» καπιταλισμοῦ τοῦ 1850! Καὶ μάλιστα δὲν ἦσαν οὔτε ὅλες, οὔτε οἱ σημαντικώτερες ἀπὸ τὶς τάσεις τῆς κοινωνίας ἐκείνης τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν εἶναι αὐτὲς ἐκεῖνες ποὺ ἐπεκράτησαν καὶ διαμόρφωσαν τὴν σύγχρονη κοινωνία. Πράγματι, κανεὶς ἀπὸ τοὺς «νόμους» τοῦ Μὰρξ δὲν ἐπαλήθευσε. Λ.χ. ὁ «νόμος» τῆς συνεχοῦς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου, ὁ «νόμος» περὶ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου, ὁ «νόμος» περὶ τῆς ἐξαλείψεως τῶν μεσαίων στρωμάτων κτλ. διαψεύσθηκαν πανηγυρικῶς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι. Οἱ «νόμοι» αὐτοὶ ἦσαν ἁπλῶς τάσεις, τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Ἡ αὐθαίρετη μετατροπή τους σὲ «νόμους», μὲ δῆθεν αἰώνια ἰσχὺ στὸ παρελθόν, στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον, κατέστρεψε τὸν πυρῆνα τῆς ἀλήθειας ποὺ περιεῖχαν. Αὐτὸ ἔγινε καὶ μὲ τὴν μέχρις παραλογισμοῦ ὑπερβολὴ τῆς σημασίας τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ ταξικοῦ παράγοντος στὶς κοινωνικὲς ἐξελίξεις.

6. Αἴτια τοῦ μαρξιστικοῦ ἔργου

Οἱ παράγοντες ποὺ ἐπηρέασαν βαθύτατα τὸν Κ. Μὰρξ, καθώρισαν τὴν σκέψι του, τὴν στάσι του ἔναντι τῆς κοινωνίας καὶ τὸ ἔργο του, εἶναι:

α) Ἡ ἑ β ρ α ϊ κ ὴ κ α τ α γ ω γ ή τ ο υ. Ἀπὸ αὐτὴν κληρονόμησε:

ι) Τὸν μυστικισμό, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώθη μὲ τὴν κατὰ βάθος «θεοκρατική» σκέψι του (οἱ ἑβραῖοι εἶναι δημιουργοὶ θρησκειῶν) καὶ μὲ τὸν «προφητικό» μεσσιανισμό του (θεωρία περὶ ἀναποφεύκτου τῆς ἐπιβολῆς τοῦ κομμουνισμοῦ). Ὁ Μὰρξ βλέπει τὴν «Νομοτέλεια» σὰν ἕνα τρομερὸ Ἰεχωβᾶ καὶ ὁραματίζεται τὸν κομμουνισμὸ σὰν «γῆ τῆς ἐπαγγελίας». Ἡ «ἐπιστημονική» θεωρία του στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι παρὰ ἕνα δόγμα, μία νέα «θρησκεία».

ιι) Τὸν κοσμοπολιτισμό, ποὺ τὸν ὤθησε στὴν ἄρνησι τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους («διεθνισμός»).

ιιι) Τὸ αἴσθημα τοῦ διωγμένου, τοῦ ταπεινωμένου καὶ καταφρονεμένου, τοῦ ἀδικημένου καὶ καταπιεζομένου. Αὐτὸ τοῦ γέννησε τὸ μῖσος κατὰ τῆς ἰσχυούσης τάξεως, ὅλων τῶν ἰσχυρῶν καὶ κάθε εἴδους νόμο. Συχνά, ὁ καταπιεζόμενος, γιὰ νὰ λυτρωθῆ, ὁραματίζεται τὸν ἑαυτό του προφήτη, ὁδηγό, ἡγέτη τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκδικητή, τιμωρὸ καὶ κριτὴ τῶν ἀνθρώπων. Αὐθυποβάλλεται καὶ πιστεύει ὅτι αὐτὸς φέρνει τὴν λυτρωτικὴ ἀλήθεια. Αὐτὸ συνέβη καὶ στὸν φτωχό, διωγμένο ἑβραῖο Κ. Μάρξ.

Στὴν μονογραφία του «Γιὰ τὸ ἑβραϊκὸ πρόβλημα», ὁ Μὰρξ γράφει, χαρακτηριστικῶς, ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ λυθῆ τὸ πρόβλημα εἶναι νὰ καταργηθῆ ὁ ἴδιος ὁ Ἑβραῖος. Δηλ. νὰ καταργηθῆ ἡ νοοτροπία τοῦ πλουτισμοῦ, ἀλλὰ ἐπίσης νὰ καταργηθοῦν ὁ χριστιανισμός, οἱ πατρίδες κ.ο.κ.

β) Ἡ ἀλλαξοπιστία τῆς οἰκογενείας του. Αὐτὴ κλόνισε μέσα του τὴν πίστι πρὸς κάθε θρησκεία καὶ τὸν ἔσπρωξε στὴν ἀθεΐα.

γ) Ἡ δυστυχία μέσα στὴν ὁποία ἔζησε, στερούμενος, ὑποφέροντας καὶ βλέποντας τὴν οἰκογένειά του νὰ πεινᾶ. Αὐτὴ ἡ κατάστασις πότισε τὴν ψυχή του μὲ ταξικὸ μῖσος κατὰ τῶν εὐτυχισμένων καὶ τῶν ἐχόντων.

δ) Ἡ πρωσσικὴ βαρυγδουπία, ποὺ εἶναι καταφανὴς στὴ μονοκόμματη σκέψι του, στὶς δογματικὲς ἀντιλήψεις του, στὶς πολιτικὲς ἰδέες του καὶ στὸ αὐστηρὰ καλουπιασμένο ἔργο του.

ε) Ἡ ἐποχή του, ποὺ τοῦ ἔδωσε τὸν θετικισμό, τὸν ὑλισμό, τὴν πολιτικὴ οἰκονομία καὶ τοῦ πρόσφερε γιὰ παρατήρησι τὶς τάσεις ποὺ ἐκεῖνος ἐξέλαβε γιὰ «νόμους» (ἐξαθλίωσις τοῦ προλεταριάτου, συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου κλπ.).

στ) Οἱ χῶρες ὅπου ἔζησε, οἱ ὁποῖες τοῦ ἔδωσαν τὴν φιλοσοφικὴ κατάρτισι καὶ σκέψι (Γερμανία) τὴν πολιτικὴ πίστι καὶ τὴν ἐπαναστατικότητα (Γαλλία) καὶ τὸν οἰκονομικὸ ρεαλισμὸ (Ἀγγλία).

7. Συμπεράσματα

α) Ὁ Μὰρξ ἦταν προικισμένος μὲ μεγάλη θέλησι, ἐργατικότητα καὶ παρατηρητικότητα. Εἶχε σκέψι διεισδυτική, τολμηρὴ καὶ πρωτότυπη. Ἐργάσθηκε σκληρὰ σ' ὅλη του τὴ ζωὴ γιὰ νὰ συγκροτήση τὸ δόγμα του.

Κατώρθωσε ἔτσι νὰ διαπιστώση πολλὲς ἀπὸ τὶς τάσεις τῆς κοινωνίας στὴν ὁποία ζοῦσε. Ἔκανε ἐπίσης μία ἀξιόλογη ἀνατομία τῆς ἐποχῆς του. Ἦταν ὅμως μυαλὸ δογματικό. Καὶ ἤθελε νὰ κάνη ὁπωσδήποτε τὴν πολιτική του πίστι, «ἐπιστήμη». Ἔτσι, μὲ τὸν μεσσιανικὸ φανατισμὸ καὶ ἐνδότερο μυστικισμὸ ποὺ τὸν χαρακτήριζαν, διέπραξε ἕνα ἀσυγχώρητο σφάλμα. Ἀνακήρυξε τὶς τάσεις, ποὺ διέκρινε, σὲ «νόμους». Νόμισε ὅτι ἔτσι ἔκανε τὸν σοσιαλισμό, ἀπὸ οὐτοπία, «ἐπιστήμη». Στὴν πραγματικότητα τὸν ἔκανε ἁπλῶς ἕνα δ ό γ μ α.

β) Ἡ «ἐπιστημονικὴ ἀποκρυστάλλωσις» τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπὸ τὸν Μὰρξ, ἀπετέλεσε καὶ τὴν προδοσία του. Ὁ Μὰρξ διετήρησε βέβαια ὅλες τὶς βασικὲς ἐπιδιώξεις τοῦ παλαιοῦ σοσιαλιστικοῦ ὀνείρου, ὅπως εἶναι ἡ κατάργησις τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ ἐξάλειψις τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἡ βαθμιαία ἐξαφάνισις τοῦ κράτους. Ἀλλά, ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ στὴν πραγματικότητα, ἄνοιξε χάσμα βαθὺ καὶ ἀγεφύρωτο. Ἐκμηδένισε τὸν ἄνθρωπο γενικὰ καὶ τὸ ἄτομο εἰδικά. Καθιέρωσε τὸν τυφλὸ φανατισμό, τὴν μονομέρεια καὶ τὴν σκληρότητα («πάλη τῶν τάξεων»). Δίδαξε τὸ μῖσος. Θεοποίησε τὴν βία. Ὑποβίβασε τὸ πνεῦμα.

γ) Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ θεωρία, ὁ δογματικὸς καὶ μισαλλόδοξος μαρξισμὸς καὶ ὄχι κάποια ἄλλη, ἔγινε ἀργότερα, ἡ σημαία μιᾶς δυναμικῆς ὁμάδος φανατικῶν καὶ ἀδιστάκτων συνωμοτῶν, τῶν μπολσεβίκων. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, γεμᾶτοι μῖσος καὶ πάθος, δροῦσαν ἀνατρεπτικά, ὄχι σὲ ὅποια χώρα, ἀλλὰ στὴν Ρωσία. Δηλαδή, δροῦσαν σὲ μία χώρα οἰκονομικῶς, κοινωνικῶς, πολιτικῶς καὶ πολιτιστικῶς καθυστερημένη, ποὺ σπαρασσόταν συνεχῶς ἀπὸ ἄγρια ταξικὰ μίση. Δροῦσαν σὲ ἕνα ἰδιότυπο γεωγραφικὸ καὶ ἱστορικὸ χῶρο, ποὺ ὁ λαός του διακρινόταν γιὰ τὸν μυστικισμὸ καὶ τὸν μεσσιανιστικὸ φανατισμό του. Καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖ, σ' α ὐ τ ὸ ν τ ὸ ν χ ῶ ρ ο, ἔκαμαν σημαία τους τὸν μαρξισμό, δὲν εἶναι συμπτωματικό.

Μὲ τὴν ἀπόπειρα τῆς «ἐπιστημονικοποιήσεως» τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁ Μ ὰ ρ ξ δ η μ ι ο ύ ρ γ η σ ε ὅ λ α τ ὰ σ π έ ρ μ α τ α γ ι ὰ τ ὸ ν ἐ κ φ υ λ ι σ μ ὸ τ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ο ῦ ἰ δ ε ώ δ ο υ ς. Καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς πραγματοποιήθηκε καὶ ὁλοκληρώθηκε ἀργότερα, ἔμπρακτα, ἐν ὀνόματί του, στὴ Ρωσία, στὴ χώρα ποὺ μισοῦσε καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους, ποὺ ἀνῆκαν σὲ ἕνα ἔθνος τοῦ ὁποίου ὁ ἴδιος ζητοῦσε τὴν καταστροφή.

Δ'. Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

1. Πηγὲς τοῦ μαρξισμοῦ

Οἱ ἀπώτερες πηγὲς τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας εἶναι ὁλόκληρος ὁ προμαρξικὸς σοσιαλισμὸς («οὐτοπικὸς») καὶ ἀκόμη, γενικώτερα, ὅλες οἱ κοινωνιστικὲς τάσεις ποὺ ἐμφανίσθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος.

Οἱ νεώτερες ὅμως καὶ πιὸ ἄμεσα ἔκδηλες στὴν ὅλη διάρθρωσί της, πηγές τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας εἶναι τρεῖς:

Ὁ γαλλικὸς σοσιαλισμός, ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία, καὶ ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ οἰκονομία.

Τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὲς εἶναι οἱ πηγὲς τοῦ μαρξισμοῦ, εἶχε ἀναγνωρισθῆ καὶ ἀπὸ τὸν Λένιν στὴν μελέτη του *«Οἱ τρεῖς πηγὲς καὶ τὰ τρία συστατικὰ μέρη τοῦ μαρξισμοῦ»*. Ἀργότερα ὅμως, στὴν περίοδο τοῦ σταλινισμοῦ, οἱ ρῶσοι κομμουνισταὶ θέλησαν νὰ τὸ ἀρνηθοῦν, κινούμενοι ἀπὸ τὴν προσπάθειά τους νὰ ἀπορρίψουν κάθε τι τὸ δυτικὸ καὶ νὰ ἀμφισβητήσουν ὁ,τιδήποτε ἔχει τὴν προέλευσί του στὴν δυτικὴ σκέψι. Γι' αὐτό, ὁ Α. Ζντανωφ, στην κριτικη του γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Γ. Ἀλεξαντρώφ *«Περὶ Δυτικῆς φιλοσοφίας»*, καταδικάζει ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ μαρξισμὸς προῆλθε ἀπὸ τρεῖς βασικὲς δυτικοευρωπαϊκὲς χῶρες, δηλαδὴ τὴν Γαλλία, τὴν Γερμανία, καὶ τὴν Ἀγγλία. Καὶ ἡ προαναφερθεῖσα μελέτη τοῦ Λένιν ἐξαφανίσθηκε ἀπὸ τὶς ρωσικὲς ἐκδόσεις τῶν «Ἁπάντων» του.

α) Ὁ γαλλικὸς σοσιαλισμός: Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη σοσιαλιστικὴ κίνησις τοῦ κόσμου, ἦταν ἡ γαλλική. Ὁ Μάρξ, τὴν

γνώρισε στὸ Παρίσι. Καὶ αὐτὴ τοῦ ἔδωσε τὴν πολιτική του πίστι: τὸν σοσιαλισμό, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν σκοπό, ὅλου τοῦ ἔργου του.

β) Ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία: Ἐπηρέασε βαθύτατα τόσο τὸν Μὰρξ ὅσο καὶ τὸν Ἔγκελς. Αὐτὴ ἔδωσε στὸν μαρξισμὸ τὸ μέσον γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τοῦ σκοποῦ του.

Πράγματι, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, θέλησαν νὰ στηρίξουν φιλοσοφικὰ καὶ κοσμοθεωρητικὰ τὶς σοσιαλιστικές τους ἐπιδιώξεις. Γι' αὐτὸ χρησιμοποίησαν σὲ ἕνα περίεργο συνδυασμό, τὶς ὑλιστικὲς ἀντιλήψεις ὡρισμένων γερμανῶν φιλοσόφων (Φόϋερμπαχ) καὶ τὴν διαλεκτικὴ μέθοδο ἄλλων, ἐπίσης γερμανῶν φιλοσόφων (Χέγκελ).

γ) Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ οἰκονομία. Αὐτή, ἔδωσε στὸν μαρξισμὸ τὸ εἰδικὸ ὄργανο ποὺ χρησιμοποίησε στὶς ἔρευνές του γιὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑποτιθεμένη «ἀναγκαιότητα» καὶ τὸ «ἀναπόφευκτο» τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπὸ τὸν σοσιαλισμό.

2. Τὰ μέρη τοῦ μαρξισμοῦ

Τὰ κύρια τμήματα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ὁ Διαλεκτικὸς ὑλισμός.

β) Ὁ Ἱστορικὸς ὑλισμός.

γ) Οἱ οἰκονομικὲς ἀντιλήψεις του.

καὶ δ) Οἱ θεωρίες του γιὰ τὸ Κράτος καὶ τὴν Ἐπανάστασι.

Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς εἶναι ἡ γενικὴ φιλοσοφία, ἡ κοσμοθεωρία τοῦ μαρξισμοῦ. Εἶναι ἡ ἀντίληψίς του γιὰ τὸν κόσμο, ἡ ἑρμηνεία ποὺ δίνει γιὰ ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς ζωῆς.

Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς (ἢ σωστότερα ἡ ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας), εἶναι ἡ θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ γιὰ τὴν συγκρότησι, τὴν ἐσωτερικὴ λειτουργία καὶ τὴν ἐξέλιξι τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Εἶναι ἡ μαρξιστικὴ ἑρμηνεία τῶν ἱστορικῶν φαινομένων, ἡ βιοθεωρία τοῦ μαρξισμοῦ.

Οἱ οἰκονομικὲς θεωρίες, ἀποτελοῦν ἐπίσης βασικὸ συστατικὸ στοιχεῖο τοῦ μαρξισμοῦ, γιατὶ ὑποτίθεται ὅτι «ἀποδεικνύουν» τὴν ἐκμετάλλευσι ποὺ ὑφίσταται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του, καταδεικνύουν τὴν δυνατότητα καὶ τὸν τρόπο καταργήσεώς της καὶ στηρίζουν «ἐπιστημονικὰ» τὴν ἄποψι γιὰ τὴν «ἀναπότρεπτη» πτῶσι τοῦ καπιταλισμοῦ.

Τέλος, οἱ θεωρίες γιὰ τὸ Κράτος καὶ γιὰ τὴν Ἐπανάστασι ἀποτελοῦν τὸ πολιτικὸ μέρος τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καὶ ἔχουν μεγάλη σπουδαιότητα γιατὶ καθορίζουν τοὺς σκοποὺς γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ μόνο στήθηκε ὅλη ἡ θεωρία.

Πιὸ κάτω θὰ ἐξετάσουμε χωριστά, ἕνα πρὸς ἕνα, τὰ τέσσερα αὐτὰ συστατικὰ μέρη τοῦ μαρξισμοῦ.

3. Ἡ φύσις τοῦ μαρξισμοῦ

Ὁ μαρξισμὸς εἶναι μία μονιστικὴ θεωρία. Μονιστικὲς λέγονται οἱ θεωρίες ἐκεῖνες ποὺ ἀνάγουν ὅλα τὰ φαινόμενα σὲ ἕνα βασικὸ αἴτιο, σὲ μία ἀρχικὴ πηγὴ καὶ προσπαθοῦν νὰ ἑρμηνεύσουν ὁλόκληρο τὸν κόσμο καὶ νὰ συλλάβουν τὴν ἀλήθεια, χρησιμοποιώντας ἕνα μόνο κύριο κριτήριο, ἕνα γενικὸ κλειδὶ ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἀνοίγει ὅλες τὶς πόρτες.

Ὁ μαρξισμὸς ἀνήκει ἀκριβῶς σ' αὐτὲς τὶς θεωρίες. Διδάσκει ὅτι μοναδικὴ πραγματικότης ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινοῦν τὰ πάντα εἶναι ἡ ὕλη. Γιὰ τοὺς μαρξιστάς, ἡ ὕλη εἶναι τὸ πρῶτο καὶ οὐσιαστικὰ τὸ μοναδικὸ δεδομένο. Σ' αὐτὴν ἀνάγουν τὰ πάντα. Ὅλα τὰ ἄλλα δὲν εἶναι παρὰ διάφορες μορφές, ἀντανακλάσεις, ἢ ὑποπροϊόντα τῆς ὕλης. Τὸ μυαλὸ εἶναι «σκεπτομένη ὕλη». Ἡ συνείδησις εἶναι ἀντανάκλασις τῆς ὑλικῆς πραγματικότητος. Ὁ κόσμος γίνεται κατανοητός, μόνο ἂν τὸν συλλάβουμε σὰν ἀποκλειστικὰ ὑλικὸ κατασκεύασμα. Γιατί, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἁπλῶς τὸ πρῶτο δεδομένο, ἡ βάσις ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινοῦν τὰ πάντα, ἀλλὰ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ πηγὴ κάθε κινήσεως καὶ κάθε φαινομένου. Ἔχει δηλαδή, ἡ ὕλη, αὐτοδυναμικὴ ἰδιότητα καὶ περικλείει μέσα της ὁλόκληρο τὸ φαινόμενο ποὺ ἀποκαλοῦμε κίνησι καὶ ζωή.

Οἱ μαρξισταί, πιστεύουν ὅτι ὁ ὑλισμὸς εἶναι παντοῦ καὶ πάντα, κάτω ἀπὸ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες καὶ σὲ ὅποιες ἐποχές, «προοδευτικός». Καὶ ἀντιστρόφως. Ὁ ἰδεαλισμός, εἶναι πάντοτε, ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, «ἀντιδραστικός». Ἔτσι, χωρίζουν ὁλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας σὲ δύο μεγάλα ρεύματα : ἕνα ὑλιστικὸ - προοδευτικὸ καὶ ἕνα ἰδεαλιστικὸ - ἀντιδραστικό. Ὁ οἱοσδήποτε χυδαῖος ὑλιστὴς ποὺ μὲ τὴν πρωτόγονη σκέψι του ἔβλαψε τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀνακηρύσσεται «προοδευτικός». Ἡ μεγαλύτερη μεγαλοφυΐα, ἂν διατύπωσε ἰδεαλιστικὲς ἀπόψεις, στιγματίζεται σὰν «ὀπισθοδρομική»(*).

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἕνας μηχανιστὴς χυδαῖος ὑλιστὴς σὰν τὸν Μπλύχερ ἢ ἕνας ἀσήμαντος θεωρητικὸς σὰν τὸν Φόϋερμπαχ, θεωροῦνται μεγάλες μορφὲς προόδου, ἐνῶ ὁ Πλάτων, ὁ Κάντ καὶ γενικὰ ὅλοι οἱ ἰδεαλισταὶ φιλόσοφοι ἀπορρίπτονται σὰν «ἀντιδραστικοί».

Καὶ ὅμως. Ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ, ἀναγκάζεται νὰ διαπιστώσῃ στὶς «Φιλοσοφικὲς Μελέτες» του, (1η θέσις γιὰ τὸν Φόϋερμπαχ) ὅτι ἐνῶ ὁ ὑλισμὸς ἔβλεπε τὸν κόσμο μηχανικά, παθητικά, σὰν ἀντικείμενο, ὁ ἰδεα-

---

* Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐκκαθαρίσθηκαν ἀκόμη καὶ τὰ κείμενα τῶν «κλασσικῶν» τοῦ μαρξισμοῦ, ἀπὸ τὶς «ἰδεαλιστικὲς» ἀπόψεις τοῦ περιεῖχαν! Ἔτσι λ.χ. στὶς σοβιετικὲς ἐκδόσεις τῶν «Ἁπάντων» τοῦ Κ. Μάρξ δὲν περιλαμβάνονται τὰ «Χειρόγραφα τοῦ 1844» τὰ ὁποῖα στὴν ΕΣΣΔ ἐξεδόθησαν γιὰ πρώτη φορά, σὲ χωριστὸ τόμο, μόνον τὸ 1956!
Ἐπίσης τὰ «Φιλοσοφικὰ Τετράδια» τοῦ Λένιν, προσετέθησαν στὰ «Ἅπαντά» του, μόνον τὸ 1958.!

λισμός τὸν εἶδε μέσα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δρᾶσι. Δηλαδή, ὁ ἰδεαλισμὸς υἱοθέτησε μία ἐξόχως προοδευτικὴ σκοπιὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν εἶδε τὸν κόσμο. Ὅπως γράφει ὁ Μάρξ, «ἡ ἐνεργὸς πλευρὰ ἀναπτύχθηκε ἀπὸ τὸν ἰδεαλισμό».

Ὁ ἴδιος, στὸ ἔργο του «Ἡ Ἁγία Οἰκογένεια», παραδέχεται ὅτι ἡ φαινομενολογία τοῦ ἰδεαλιστοῦ Χέγκελ, «προσφέρει σὲ πολλὰ σημεῖα, τὰ στοιχεῖα γιὰ ἕνα πραγματικὸ χαρακτηρισμὸ τῶν ἀνθρωπίνων συνθηκῶν ζωῆς». Ἑκατὸ περίπου χρόνια ἀργότερα, τὸ 1947, ὁ σοβιετικὸς φιλόσοφος Γ. Ἀλεξαντρώφ, καθαιρέθηκε ἀπὸ ὅλες τὶς θέσεις του, γιατί, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα σφάλματά του, ἔκανε κι' αὐτό: Ἔγραψε ὅτι «ἡ φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ περιέχει τόσα προοδευτικὰ στοιχεῖα, ὅσα καὶ ἀντιδραστικά»! (Ὁ Ζντάνωφ, θεώρησε ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῦσε παρέκκλισι, γιατὶ ἕνας ἰδεαλιστής, σὰν τὸν Χέγκελ, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι προοδευτικός).

Μετὰ τὸ 20ὸ συνέδριο, οἱ μαρξισταί, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν θέσι γιὰ τὴν «προοδευτικότητα» τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τὴν «ἀντιδραστικότητα» τοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἄρχισαν πάντως νὰ παραδέχονται ὅτι καμμιὰ φορὰ βρίσκει κανεὶς καὶ κάποιο προοδευτικὸ στοιχεῖο στὸν ἰδεαλισμὸ ἢ ἀντιστρόφως. Γι' αὐτό, κατὰ τὸν Ρ. Γκαρωντύ, *«μποροῦμε νὰ δανειζόμαστε ἀπὸ ἄλλους* (σ. Σ. ἐννοεῖ μὴ μαρξιστὰς) *φιλοσόφους ὅλα τὰ στοιχεῖα πού, μέσα στὸ ἔργο τους, καθρεφτίζουν σωστὰ κάποια πλευρὰ τοῦ πραγματικοῦ καὶ νὰ τὴν περιλαμβάνουμε στὴν ἀντίληψί μας γιὰ τὸν κόσμο, τὴν μόνη ἀληθινὴ καὶ συνεπῆ»*. («Τὰ φιλοσοφικὰ λάθη τοῦ Στάλιν», 1962).

4. Ἡ μέθοδος τοῦ μαρξισμοῦ

Ἡ μέθοδος ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ μαρξισμὸς εἶναι ἡ λεγομένη «διαλεκτική». Σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδο, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ μαρξισμός, κάθε κίνησις διέπεται ἀπὸ ὡρισμένες ἀναλλοίωτες ἀρχές. Αὐτὲς καθορίζουν ἕνα εἶδος ρυθμοῦ στὴν πορεία τῆς ζωῆς, ὁ ὁποῖος λέγεται «τριαδικὸς κύκλος». Αὐτός, ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία στοιχεῖα:

α) Τὴν θέσι, δηλαδὴ τὴν ἑκάστοτε ὑφισταμένη κατάστασι, τὸ ὑπάρχον.

β) Τὴν ἀντίθεσι, ποὺ συνιστᾶ τὴν ἄρνησι τῆς ἀρχικῆς θέσεως.

γ) Τὴν σύνθεσι, ποὺ εἶναι τὸ προϊὸν τῆς διαπάλης μεταξὺ θέσεως καὶ ἀντιθέσεως.

Κάθε θέσις, περικλείει μέσα της ὁπωσδήποτε καὶ τὴν ἄρνησί της, τὴν ἀντίθεσι. Τὴν γεννᾶ καὶ τὴν ἀναπτύσσει ἡ ἴδια ἡ θέσις μόνη της, αὐτόματα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησί της. Ἀνάμεσα στὴ θέσι καὶ τὴν ἀντίθεσι, διεξάγεται ἀγώνας. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἀντικατασταθῆ τελικῶς ἡ ὑπάρχουσα κατάστασις ἀπὸ μία ἄλλη, νέα κατάστασι, τὴν σύνθεσι.

Μὲ τὴν σειρά της, ὅμως, ἡ σύνθεσις, δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μία θέσι ποὺ

γεννᾶ αὐτόματα τὴν ἀντίθεσι. Καὶ ἔτσι, ὁ ἀγώνας συνεχίζεται γιὰ νὰ προκύψη καὶ πάλι μία νέα σύνθεσις. Ἔτσι πρέπει νὰ συλλάβουμε τὴν ροὴ τοῦ Σύμπαντος καὶ τῆς Ἱστορίας. Καὶ ἐπίσης, ἔτσι πρέπει νὰ ἑρμηνεύουμε, σύμφωνα μὲ τὴν διαλεκτικὴ μέθοδο, κάθε κοινωνικὸ ἢ φυσικὸ φαινόμενο.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς μεθόδου εἶναι ἡ παραδοχὴ μιᾶς αὐστηροτάτης καὶ τυποποιημένης νομοτέλειας ἡ ὁποία διέπει καὶ καθορίζει τὰ πάντα. Ἀφοῦ τὰ πάντα βαδίζουν σύμφωνα μὲ τὸν «τριαδικὸ κύκλο», ἄρα, δὲν ὑπάρχει κάθε φορά, παρὰ ἕνας καὶ μοναδικὸς δρόμος ἐξελίξεως: ἡ σύνθεσις, ποὺ θὰ προέλθη ἀπὸ τὴν σύγκρουσι θέσεως καὶ ἀντιθέσεως.

Ἡ σύνθεσις εἶναι λοιπὸν πάντοτε μία καὶ προκαθωρισμένη. Ἔτσι λ.χ. σύμφωνα μὲ τὴν μαρξιστικὴ διαλεκτική, ἡ «θέσις» εἶναι ὁ καπιταλισμός, ἡ «ἀντίθεσίς» του, τὸ προλεταριᾶτο, καὶ ἀπὸ τὴν πάλη ποὺ διεξάγεται ἀνάμεσά τους, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ προκύψη ἕνα καὶ μόνον ἀποτέλεσμα: ἡ ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἡ ἀντικατάστασίς του ἀπὸ τὸ «σοσιαλιστικὸ» σύστημα. Ἄλλη δυνατότης δὲν ὑπάρχει. Τοῦτο θὰ συμβῆ ὁπωσδήποτε καὶ ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησι τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἡ ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ σοσιαλισμοῦ. Αὐτὰ θὰ συντελεσθοῦν γιατὶ τὸ ἐπιτάσσει ὁ τριαδικὸς κύκλος τῆς διαλεκτικῆς κινήσεως. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἄσχετα ἀπὸ τὶς ὑποκειμενικές του διαθέσεις, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐκτελέση τὴν ἐπιταγὴ τῆς Ἱστορίας, ἡ ὁποία δὲν τοῦ προσφέρει κὰν τὴν εὐχέρεια τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ πολλῶν δυνατοτήτων.

Ὅπως βλέπουμε, μὲ τὴν μαρξιστικὴ διαλεκτικὴ μέθοδο, φθάνουμε σὲ ἕνα περίεργο εἶδος ἱστορικῆς καὶ ἐπιστημονικοφανοῦς μοιρολατρείας. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὴν τὴν τόσο μονοκόμματα ἁπλουστευτικὴ καὶ ἁπλοϊκὴ ἀντίληψι τῆς μαρξιστικῆς διαλεκτικῆς γιὰ τὴν ἑρμηνεία κάθε εἴδους κινήσεως, οἱ ὀπαδοί της, ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ ἡ ἀσφαλὴς πρόβλεψις τοῦ μέλλοντος καθὼς καὶ ἡ καθολικὴ κατανόησις ὁλόκληρης τῆς φυσικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀλήθειας.

Κατὰ τοὺς μαρξιστὰς ὑπάρχουν δύο πλευρὲς τῆς διαλεκτικῆς:

α) Ἡ «ἀντικειμενικὴ διαλεκτική», δηλαδὴ αὐτὴ ποὺ ὑπάρχει οὕτως ἢ ἄλλως, ἀντικειμενικά, μέσα στὴν φύσι καὶ στὴν κοινωνία. Εἶναι ἡ διαλεκτικὴ ποὺ συντελεῖται, εἴτε τὴν ξέρουμε εἴτε ὄχι, ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν συνείδησί μας.

β) Ἡ «ὑποκειμενικὴ διαλεκτική», δηλαδὴ ἡ ἀντανάκλασις τῆς ἀντικειμενικῆς διαλεκτικῆς μέσα στὴν συνείδησί μας. Ἂν κατανοήσουμε τὴν «ἀντικειμενικὴ διαλεκτικὴ» καὶ ἐφαρμόσουμε τὴν σωστὴ διαλεκτικὴ μέθοδο, ποὺ εἶναι ὁ μοναδικὸς δρόμος γιὰ τὴν ἀνακάλυψι τῆς κάθε ἀλήθειας, τότε συνειδητοποιοῦμε πλήρως τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς καὶ ἱστορικῆς κινήσεως. Τότε, προβλέπουμε ὅλα τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν

καὶ ἔτσι μποροῦμε νὰ ἐναρμονίζουμε σοφὰ τὴν ὑποκειμενική δραστηριότητά μας, μὲ τοὺς ἀντικειμενικῶς ὑφισταμένους νόμους.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἐφαρμόζουν τὴν «ὑποκειμενικὴ διαλεκτική», εἶναι βέβαια μόνον οἱ ἴδιοι οἱ μαρξισταί. Συνεπῶς, μόνον αὐτοὶ κατέχουν τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε μία καὶ μόνη. Μόνον οἱ μαρξισταὶ ἑρμηνεύουν σωστὰ τὸ παρελθόν, ἀναλύουν ρεαλιστικὰ τὸ παρὸν καὶ προβλέπουν «ἐπιστημονικά» τὸ μέλλον. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὴν ἄποψί τους, μόνον οἱ ἴδιοι δροῦν συνειδητὰ πρὸς τὴν κατεύθυνσι ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἱστορικῆς νομοτελείας. Γι' αὐτό, εἶναι οἱ μόνοι «προοδευτικοί», ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ὡς ἀγνοοῦντες ἢ ἀντιτασσόμενοι στὸ θέλημα τῆς Ἱστορίας (τὴν ἔλευσι τῆς «συνθέσεως») εἶναι «ἀντιδραστικοί».

II. ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ

1. Οἱ πηγὲς τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ

Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμός, δηλαδὴ ἡ μαρξιστικὴ κοσμοθεωρία, ἔχει δύο διαφορετικὲς πηγές:

Ἡ πρώτη ἀφορᾶ τὴν μέθοδο τοῦ μαρξισμοῦ, δηλαδὴ τὴν Διαλεκτική. Αὐτή, προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἕλληνες φιλοσόφους ποὺ ἐφήρμοζαν τὴν μέθοδο τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων γιὰ τὴν ἀνεύρεσι τῆς ἀλήθειας. Ἡ μέθοδος ἐφαρμόσθηκε εἰδικότερα ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ρῆμα «διαλέγομαι» ποὺ θὰ πῆ συζητῶ καὶ διὰ τῆς συζητήσεως ἀναζητῶ τὴν ἀλήθεια.

Ὑπάρχει ὅμως μία τεράστια διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἑλληνικὴ καὶ στὴν μαρξικὴ «διαλεκτική». Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἐφήρμοζαν τὴν διαλεκτικὴ στὸ πνεῦμα, ἐνῶ ὁ Μὰρξ τὴν βρίσκει στὴν ὕλη.

Τὴν μέθοδο τῶν Ἑλλήνων, στὰ νεώτερα χρόνια τὴν ἀκολούθησε καὶ τὴν ἀνέπτυξε ὁ γερμανὸς ἰδεαλιστὴς φιλόσοφος Χέγκελ (Ἕγελος). Ἀπὸ αὐτὸν τὴν πῆραν ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς. Τὴν ἀνέτρεψαν ὅμως πλήρως γιὰ νὰ τὴν προσαρμόσουν στὶς δικές τους, ὑλιστικὲς καὶ σοσιαλιστικὲς ἀντιλήψεις.

Ἡ δεύτερη πηγή, ἀφορᾶ τὸ περιεχόμενο τοῦ μαρξισμοῦ, δηλαδὴ τὸν Ὑλισμό. Αὐτόν, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς τὸν πῆραν ἀπὸ ἕνα γερμανὸ φιλόσοφο τῆς ἐποχῆς των, τὸν Λουδοβῖκο Φόϋερμπαχ. Τοῦτος δίδασκε ἕνα χοντροκομένο, χυδαῖο ὑλισμὸ καὶ θὰ ἦταν σήμερα ἐντελῶς ἄγνωστος ἂν δὲν εἶχε συμβάλει, χωρὶς νὰ τὸ θέλη καὶ χωρὶς νὰ τὸ ξέρη, στὴν δημιουργία τοῦ μαρξισμοῦ.

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς πῆραν λοιπὸν τὴν διαλεκτικὴ μέθοδο ἀπὸ τὸν Χέγκελ. Ἀπέρριψαν ὅμως τὸ ἰδεαλιστικὸ περιεχόμενο τῆς φιλοσοφίας

του καὶ ἐτοποθέτησαν τὴν μέθοδό του σὲ ὑλιστικὴ βάσι, ποὺ δανείστηκαν ἀπὸ τὸν Φόϋερμπαχ. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ φθάσουν σὲ συμπεράσματα ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ διαλεκτικοῦ ἰδεαλιστῆ Χέγκελ. Ὁ Μὰρξ γράφει:

«Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Χέγκελ εἶναι ὁ βασικὸς τύπος κάθε διαλεκτικῆς μεθόδου ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ ἰδεαλιστικό της περιεχόμενο. Στὸν Χέγκελ, ἡ διαλεκτικὴ στέκει μὲ τὸ κεφάλι κάτω. Ἐμεῖς πρέπει νὰ τὴν γυρίσουμε ἀνάποδα γιὰ νὰ ἀποκαλύψουμε μέσα ἀπὸ τὸ ἀπατηλὸ περίβλημα, τὸν λογικό της πυρῆνα».

2. Οἱ βάσεις τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ

Οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς μαρξιστικῆς κοσμοθεωρίας εἶναι:

α) Ἡ ὕλη εἶναι τὸ πρῶτο καὶ κύριο δεδομένο. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ πραγματικότης, ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται τὰ πάντα. Ἡ συνείδησις καὶ ὅλα τὰ πνευματικὰ ψυχικὰ καὶ ἄλλα μὴ καθαρῶς ὑλικὰ φαινόμενα εἶναι ἁπλὲς ἀντανακλάσεις, παράγωγα τῆς ὕλης. Ὁ κόσμος εἶναι ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ὑλικός.

Κατὰ τοὺς μαρξιστὰς ὁλόκληρη ἡ ζωή, σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις της, δὲν κρύβει κανένα μυστήριο. Δὲν εἶναι παρὰ ὁ τρόπος ὑπάρξεως τῆς ὕλης, ποὺ ἔφθασε σὲ κάποιο βαθμὸ ἀνωτέρας συνθέσεως.

«Ζωὴ εἶναι ὁ τρόπος ὑπάρξεως τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν» (Ἔγκελς).

β) Ἡ ὕλη κινεῖται μόνη της. Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάποια μεταφυσικὴ πηγὴ κινήσεως. Εἶναι αὐτοδυναμική. Περικλείει μέσα της τὴν ζωὴ καὶ τὴν κίνησι καὶ τὶς γεννᾶ αὐτόματα, χωρὶς καμμιὰ ὑπερφυσικὴ μεσολάβησι.

γ) Ὁ κόσμος εἶναι καθαρὰ ὑλικὸς καὶ κινεῖται μόνος του, σύμφωνα μὲ ὡρισμένους γνωστοὺς νόμους (τριαδικὸς κύκλος). Ἄρα εἶναι ἀπολύτως δυνατὸ νὰ τὸν κατανοήσουμε πλήρως καὶ νὰ συλλάβουμε ὁλόκληρη τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια.

3. Οἱ νόμοι τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ

Ἡ μαρξιστικὴ κοσμοθεωρία συνοψίζει τὴν γενικὴ φιλοσοφική της ἀντίληψι γιὰ τὸν κόσμο σὲ μερικὲς βασικὲς θέσεις. Αὐτὲς τὶς χαρακτηρίζει σὰν «νόμους», ποὺ ὑποτίθεται ὅτι διέπουν ὁλόκληρη τὴν ζωὴ καὶ τὴν κίνησι τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ «νόμοι» αὐτοὶ εἶναι:

α) Ἡ ἀλληλεξάρτησις

Κατὰ τοὺς μαρξιστὰς τὰ πάντα ἀλληλεξαρτῶνται. Ἡ φύσις ἀποτελεῖ ἕνα ἑνιαῖο σύνολο καὶ ὅλα τὰ φαινόμενά της συνδέονται ἀναπόσπαστα μεταξύ των. Τὰ πάντα, ἀπὸ τοὺς κόκκους τῆς ἄμμου ὡς τοὺς πιὸ μακρυνοὺς ἥλιους καὶ ἀπὸ μονοκύτταρους ὀργανισμοὺς ὡς τὸν ἄνθρωπο, βρίσκονται σὲ ἀδιάκοπη ἀλληλεξάρτησι, σὲ συνεχῆ ἀλληλεπίδρασι, σὲ μόνι-

μο ἀλληλοκαθορισμό. Ὅλα ἀποτελοῦν ἕνα ἑνιαῖο, ἀρραγές, νομοτελειακὰ συγκροτημένο, ἀρχιτεκτονικὸ σύνολο. Κανένα φαινόμενο, φυσικὸ ἢ κοινωνικό, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ ἂν τὸ ἐξετάσουμε μεμονωμένο, ἀποσπώντας το ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα φαινόμενα μὲ τὰ ὁποῖα βρίσκεται σὲ σταθερὴ συνάρτησι. Ὁ μαρξισμὸς ἀρνεῖται ἀπολύτως τὴν αὐθυπαρξία οἱουδήποτε φυσικοῦ ἢ κοινωνικοῦ φαινομένου καὶ οἱασδήποτε ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλα τὰ ἐξετάζει πάντοτε μὲ αὐτὸ τὸ πρῖσμα τῆς γενικῆς ἀλληλεξαρτήσεως.

β) Ἡ ἀέναος ἀνοδικὴ κίνησις

Κατὰ τὴν μαρξιστικὴ κοσμοθεωρία τὰ πάντα κινοῦνται συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως. Τίποτα δὲν μένει σταθερὸ καὶ ἀμετάβλητο. Ἡ ἀκινησία εἶναι πρᾶγμα ἀνύπαρκτο. Ὅλα μεταβάλλονται, κινοῦνται, ἀλλάζουν. Στὸ ἔργο του «Ἡ Διαλεκτικὴ στὴ Φύσι», ὁ Ἔγκελς γράφει :

«Ὁλόκληρη ἡ φύσις ἀπὸ τὸ μικρότερο ὡς τὸ μεγαλύτερο συστατικὸ στοιχεῖο της, βρίσκεται σὲ μιὰ ἀέναη γέννησι καὶ θάνατο, σὲ μιὰ ἀδιάκοπη ροή, σὲ μιὰ κίνησι καὶ μεταβολὴ χωρὶς ἀνάπαυλα».

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς ἀναφέρουν ὅτι ἡ προέλευσις αὐτῆς τῆς θέσεώς των βρίσκεται στὶς θεωρίες τοῦ ἀρχαίου ἕλληνα φιλοσόφου Ἡρακλείτου, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε ὅτι *«τὰ πάντα ρεῖ»*. Ἀναφέρονται ἐπίσης στοὺς Ἴωνες φιλοσόφους ποὺ ἔλεγαν ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ μποῦμε δυὸ φορὲς στὸ ἴδιο ποτάμι γιατὶ στὸ μεταξὺ τὸ νερὸ ἔχει ἀλλάξει, καθὼς καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ συμπλήρωναν ὅτι οὔτε μία φορὰ μπαίνουμε στὸ ἴδιο ποτάμι, γιατὶ ἀπὸ τὴν εἴσοδό μας ὡς τὴν ἔξοδό μας, αὐτὸ ἔχει ἤδη ἀλλάξη.

Ἡ ἀδιάκοπη κίνησις πραγματοποιεῖται κατὰ τοὺς μαρξιστὰς μὲ συνεχῆ πάλη ἀνάμεσα στὸ παλαιὸ καὶ στὸ νέο, στὸ γερασμένο καὶ στὸ νεογέννητο, στὸ ἤδη ξεπερασμένο καὶ στὸ ἐπερχόμενο. Παντοῦ καὶ πάντοτε συνυπάρχουν δύο στοιχεῖα : τὸ παλαιὸ καὶ τὸ νέο. Καὶ ἀντιπαλαίουν σκληρὰ μεταξύ τους. Ἀναπόφευκτο ὅμως, παντοῦ καὶ πάντα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα : ἡ ἐπικράτησις τοῦ καινούριου.

Τὸ «καινούριο», κατὰ τοὺς μαρξιστάς, εἶναι πάντοτε «ἀνώτερο» «προοδευτικότερο» καὶ «καλύτερο» ἀπὸ τὸ παλαιό. Γι' αὐτό, ἡ ἐπικράτησίς του, ποὺ εἶναι πάντοτε ἀναπόφευκτη, σημαίνει ἐπικράτησι τοῦ «προοδευτικοῦ» σὲ βάρος τοῦ «ἀντιδραστικοῦ». Ἄρα, ἡ κίνησις, βιολογικὴ ἢ ἱστορικοκοινωνικὴ εἶναι πάντοτε ἀ ν ο δ ι κ ή. Φύσις καὶ κοινωνία, μὲ τὴν ἀέναη κίνησί τους προχωροῦν ὅλο πρὸς ἀνώτερες μορφὲς ζωῆς, ὀργανώσεως, σκέψεως ἢ κοινωνικοπολιτικοῦ συστήματος. Ἔτσι λ.χ. τὸ δουλοκτητικὸ σύστημα ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ τὸν πρωτόγονο κομμουνισμὸ τὸν ὁποῖο διεδέχθη, ἡ φεουδαρχία, μὲ τὴν σειρά της, ἦταν ἀνώτερη ἀπὸ τὴν δουλοκτητικὴ κοινωνία, ὁ καπιταλισμὸς καλύτερος ἀπὸ τὴν φεουδαρχία καὶ ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ὁπωσδήποτε καλύτερος καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν καπιταλισμό.

γ) Ἡ μεταβολὴ τῆς ποσότητος σὲ ποιότητα

Ἡ κίνησις, κατὰ τὸν μαρξισμό, πραγματοποιεῖται ὄχι βαθμιαῖα, ἐξελικτικά, ἀλλὰ μὲ ἀπότομα «ἅλματα» ποὺ σημοδεύουν τὴν μετάβασ ἀπὸ μία ποιοτικὴ κατάστασι σὲ ἄλλη, «ἀνώτερη» ποιοτικὴ κατάστασι.

Τὸ «ἅλμα» (ἐπανάστασις) δὲν γίνεται τυχαῖα. Προκύπτει «νομοτελειακά», σὰν ἀποτέλεσμα βαθμιαίων ποσοτικῶν ἀλλαγῶν, οἱ ὁποῖες συντελοῦνται βαθμιαῖα καὶ ἀνεπαίσθητα μέσα στὴν παλαιὰ κατάστασι. Οἱ ἀλλαγὲς αὐτὲς συσσωρεύονται σιγὰ-σιγά, καὶ ὅταν φθάσουν σὲ ἕνα κρίσιμο σημεῖο, τότε ἐπιφέρουν μὲ ἕνα «ἅλμα», τὴν ἀναγκαία ποιοτικὴ ἀλλαγή. Ἔτσι, γεννιέται «ἐπαναστατικά», ἡ νέα «ποιότης» δηλ. ἡ νέα κατάστασις, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται στὴν νέα ὑλικὴ βάσι ποὺ ἔχουν ἤδη δημιουργήση οἱ βαθμιαῖες ποσοτικὲς μεταβολές.

Κλασσικὰ παραδείγματα ποὺ φέρνουν οἱ μαρξισταὶ γιὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ὕπαρξι αὐτοῦ τοῦ «νόμου», εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ νεροῦ καὶ ἡ περίπτωσις τοῦ αὐγοῦ. Τὸ νερό, ἐφ' ὅσον θερμαίνεται συνεχῶς (βαθμιαία ποσοτικὴ μεταβολή) θὰ ἔρθη ἡ στιγμὴ ποὺ θὰ μεταπηδήση ἀπότομα, σὲ μία νέα ποιοτικὴ κατάστασι, σ' ἐκείνην τοῦ ἀτμοῦ. Ἂν, ἀντιστρόφως, μειώνουμε συνεχῶς τὴν θερμοκρασία του (ποσοτικὴ μεταβολή) θὰ ἔρθη ἡ στιγμή, ποὺ τὸ νερὸ θὰ μεταβληθῆ ἀπότομα σὲ πάγο (μεταβολὴ ποιότητος). Ἐπίσης, ἡ συνεχὴς συσσώρευσις μιᾶς ὁλοένα αὐξανομένης ποσότητος θερμότητος, μετατρέπει τελικὰ καὶ ἀπότομα («ἐπαναστατικὰ») τὸ αὐγὸ σὲ μία νέα ποιότητα δηλ. σὲ νεοσσό.

Οἱ μαρξισταί, ἰσχυρίζονται ὅτι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο οἱ βαθμιαῖες ἀνεπαίσθητες, ἀλλὰ μολαταῦτα ἀδιάκοπες ποσοτικὲς μεταβολὲς ποὺ ὑφίσταται στὸ ἐσωτερικό του ἕνα κοινωνικὸ καθεστώς, ἐπιφέρουν στὸ τέλος τὴν ἀπότομη, ὁλικὴ κατάρρευσί του καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ ἀντικατάστασί του ἀπὸ ἕνα ἄλλο κοινωνικὸ καθεστὼς. Γι' αὐτό, κάθε μετάβασις ἀπὸ μία ποιότητα τῆς κοινωνίας σὲ ἄλλη, πραγματοποιεῖται μὲ ἐπανάστασι («ἅλμα»). Ὁ Μὰρξ γράφει σχετικὰ στὸ «Κεφάλαιο» του:

«Τὸ συντεχνιακὸ καθιστώς, κατὰ τὸ Μεσαίωνα, προσπαθοῦσε μὲ τὴν βία νὰ ἐμποδίση τὴν μετατροπὴ τοῦ μικροβιοτέχνη σὲ καπιταλιστῆ, περιορίζοντας σὲ ἕνα χαμηλὸ ἀνώτατο ὅριο, τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐργατῶν ποὺ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιῆ ὁ κάθε μάστορας. Ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος ἢ τῶν ἐμπορευμάτων, μετατρέπεται σὲ ἀληθινὸ καπιταλιστῆ μόνον ὅταν τὸ κατώτατο ποσὸν ποὺ προκαταβάλλει γιὰ ἡμερομίσθια βρίσκεται πολὺ πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ ἀνώτατο ὅριο. Ὅπως στὶς φυσικὲς ἐπιστῆνες, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἐπιβεβαιώνεται ἡ ὀρθότητα τοῦ νόμου ὅτι μεταβολὲς ἁπλῶς ποσοτικές, ὅταν φθάνουν σὲ ὡρισμένο σημεῖο, γίνονται ποιοτικὲς μεταβολές».

Ἔτσι, καὶ στὸν καπιταλισμό, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ἡ συνεχὴς συσσώρευσις τοῦ κεφαλαίου, ἡ ταχεία ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ διαρκὴς αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν («μεταβολὲς ποσότητος» μέσα στὰ

πλαίσια τοῦ ἰσχύοντος συστήματος), ἐπιφέρουν στὸ τέλος τὴν ἐργατικὴ ἐπανάστασι, μὲ τὴν ὁποία ἀνατρέπεται ἐκ βάθρων ὁ ἴδιος ὁ καπιταλισμός, δηλαδὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ σύστημα ποὺ ἄθελά του ἐπέφερε τὶς ποσοτικὲς ἀλλαγὲς («μεταβολὴ ποιότητος», μὲ ἀλλαγὴ συστήματος).

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, πιστεύει ὁ μαρξισμός, γεννήθηκε καὶ ἡ ἐνόργανη ζωή. Δηλαδή, βαθμιαῖες ποσοτικὲς μεταβολὲς ποὺ συσσωρεύθηκαν στὴν ἀνόργανη φύσι, (συσσώρευσις διαφόρων στοιχείων, ἀκτινοβολιῶν κλπ.) προκάλεσαν κάποτε μὲ ἕνα «ἐπαναστατικὸ ἅλμα» τὴν ἐμφάνισι τῆς ζωῆς.

δ) Ἡ ἑνότης τῶν ἀντιθέσεων

Ἡ ἀέναος κίνησις κατὰ τὸν μαρξισμό, πραγματοποιεῖται, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, σύμφωνα μὲ ἕνα καθωρισμένο ρυθμό, τὸν τριαδικό. (Θέσις - Ἀντίθεσις - Σύνθεσις) ποὺ ἐπαναλαμβάνεται ἀενάως.

Κάθε τι ποὺ τίθεται σὰν ἀρχικὴ «θέσις», τόσο στὴν φύσι ὅσο καὶ στὴν κοινωνία, φέρνει μέσα του, τὴν ἴδια τὴν «ἄρνησί» του. Αὐτὸς εἶναι ὁ «νόμος τῆς ἀρνήσεως». Ἔτσι, προκαλεῖται ἀναπόφευκτα ἡ πάλη μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων, ἀπὸ τὴν ὁποία στὸ τέλος, προέρχεται μία νέα «θέσις». Καὶ αὐτὴ ὅμως φέρνει μαζί της, μέσα της, τὴν «ἄρνησί» της. Εἶναι ἡ «διπλῆ ἄρνησις» ἢ «ἀπόλυτη ἄρνησις». Ὁ νόμος ποὺ προστάζει τὴν ἔλευσι τῆς διπλῆς ἀρνήσεως λέγεται «νόμος γιὰ τὴν ἄρνησι τῆς ἀρνήσεως» ἢ «νόμος τῆς διπλῆς ἀρνήσεως».

Δηλαδὴ ἔχουμε τὴν «θέσι», ποὺ παράγει τὴν «ἄρνησί» της (ἀντίθεσι). Ἀπὸ τὴν σύγκρουσί τους, βγαίνει ἡ «σύνθεσις», ποὺ εἶναι ταυτόχρονα «ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως» καὶ νέα «θέσις». Ὅλο αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα λέγεται «ἑνότης τῶν ἀντιθέσεων». Ἡ ἑνότης αὐτή, στηρίζεται στὸν «νόμο τῆς διπλῆς ἀρνήσεως».

Ὁ Μὰρξ ἀναφέρει σχετικὰ τὸ παράδειγμα τοῦ σπόρου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ «θέσις». Αὐτὸς γεννᾶ τὸ φυτό, ποὺ εἶναι ἡ «ἄρνησις». Καὶ αὐτό, μὲ τὴν σειρά του, παράγει τοὺς νέους σπόρους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἡ «ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως».

Ἔτσι, ὁ καπιταλισμός, εἶναι ἡ «ἄρνησις» τῆς φεουδαρχίας καὶ ὁ σοσιαλισμὸς μὲ τὴν σειρά του, εἶναι μία «ἄρνησις» τοῦ καπιταλισμοῦ, δηλαδὴ εἶναι ἡ «ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως».

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ

1. Εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις

α) Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς δέχεται τὴν ὕπαρξι «νόμων» ποὺ βρίσκονται παντοῦ καὶ ποὺ διέπουν τὰ πάντα. Ἀπολύτως τίποτα δὲν γίνεται χωρὶς τὴν θέλησι αὐτῶν τῶν αὐστηροτάτων «νόμων», οἱ ὁποῖοι μάλιστα εἶναι καὶ σοφοί, ἀφοῦ κατευθύνουν τὴν φύσι πρὸς ὁλοένα καὶ ἀνώτερες μορφὲς ζωῆς καὶ τὴν κοινωνία πρὸς ὁλοένα ἀνώτερες μορφὲς κοινωνικῆς συγκροτήσεως. Εἶναι «νόμοι» ποὺ ἐπιβάλλουν μία πορεία πρὸς τὸ τελειότερο καὶ τὸ καλύτερο. Ἔχουν δηλ. «σκοπό».

Καὶ ὅμως. Ἐνῶ παραδέχεται τὴν ὕπαρξι ἑνὸς τόσο ὁλοκληρωμένου, τέλειου καὶ αὐστηροῦ κώδικος «νόμων», ὁ μαρξισμός, ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξι «νομοθέτη». Πρόκειται φανερὰ γιὰ μία ἀντίφασι.

β) Ἡ ἀντίφασις αὐτή, ἐπιτείνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος αὐτοδυναμικὸς χαρακτῆρας τῆς ὕλης, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγήση μία συνεχῶς ἀνοδικὴ κίνησι. Ἂν ἡ κίνησις γινόταν αὐτόματα, δὲν θὰ εἶχε καμμία λογική, καὶ κυρίως, δὲν θὰ εἶχε κανένα σκοπό. Δὲν θὰ ἀκολουθοῦσε λοιπὸν προκαθωρισμένη πορεία πρὸς ἀνώτερες μορφὲς ζωῆς ἢ κοινωνικῶν συστημάτων. Γιατί, εἶναι πολὺ περίεργο νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ὕλη μόνη της, ἔθεσε σὰν ἀναπότρεπτο τελικὸ σκοπό της τὸν κομμουνισμὸ καὶ ἀγωνίζεται νὰ φθάση ὁπωσδήποτε ἐκεῖ!

γ) Ἕνα ἄλλο ζήτημα εἶναι αὐτὴ τούτη ἡ ἔννοια τοῦ «νόμου» ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ μαρξισμός. Ὁ Μάρξ, παρατήρησε καὶ ἀνέλυσε μερικὰ ἀπὸ τὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς του. Βρῆκε ἢ νόμισε ὅτι βρῆκε ἀνάμεσά τους, ὡρισμένες σχέσεις. Τίς διατύπωσε μὲ τὴν μορφὴ γενικῶν ἀξιωμάτων. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀνακήρυξε «νόμους». Αὐτοὶ εἶναι οἱ «νόμοι» τοῦ μαρξισμοῦ. Ἕνας ἀνώτερος βαθμὸς γενικεύσεως τῶν ὑποτιθεμένων συνδέ-

σεων μεταξὺ τῶν φαινομένων. Καὶ ὅμως. Αὐτὸ δὲν εἶναι νόμος. Διότι φιλοσοφικῶς τουλάχιστον, ὅπως δίδαξε ὁ Χέγκελ καὶ παραδέχθηκε Μάρξ σὲ κάποιο σημεῖο τοῦ «Κεφαλαίου» του, νόμος δὲν θεωρεῖται ἡ ὁποιαδήποτε σχέσις μεταξὺ δύο φαινομένων, ἀλλὰ ὁ ἐσωτερικὸς καὶ ἀναγκαῖος δεσμός τους. Οἱ μαρξιστικοὶ «νόμοι» ὅμως σπανίως ἀναφέρονται σὲ τέτοιους δεσμούς.

2. Κριτικὴ τῶν νόμων τοῦ Δ. Υ.

α) Ὁ νόμος τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν πάντων

Ξεκινᾶ ἀπὸ μία «στρατιωτικὴ» ἀντίληψι τοῦ κόσμου ποὺ τὰ θέλει ὅλα ὀργανωμένα, πειθαρχικά, καλοβαλμένα στὴ θέσι τους, ἱεραρχημένα. Στὸ τέλος ὅμως, ὁδηγεῖ σὲ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα. Στὴν ἀδυναμία τῆς γνώσεως τοῦ κόσμου. Ἂν τὰ πάντα ἀλληλεξαρτῶνται καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήσουμε κανένα φαινόμενο ἂν δὲν τὸ συνδέσουμε μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, φθάνουμε στὸ σημεῖο νὰ μὴ μποροῦμε νὰ πραγματοποιήσουμε καμμία ἀπολύτως ἔρευνα. Πράγματι, τόσο στὴν φύσι ὅσο καὶ στὴν κοινωνία, ὑπάρχει βεβαίως μία ἀλληλουχία καὶ ἕνας ἀλληλοκαθορισμὸς μεταξὺ τῶν διαφόρων φαινομένων, ἀλλὰ ἐπίσης, ὑπάρχει καὶ μία ἀνεξαρτησία μεταξύ τους, ἀνεξαρτησία εἴτε ἀπόλυτη, μεταξὺ δύο ἐντελῶς ἀσχέτων πραγμάτων, εἴτε σχετική.

Χωρὶς αὐτὴν τὴν σχετικὴ ἔστω ἀπομόνωσι τῶν φαινομένων, εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ βρῆ καμμία ἀλήθεια. Ἂν ὁ ἐρευνητὴς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐξετάζη τὰ πάντα ταυτοχρόνως, χάνεται μέσα σὲ ἕνα δαιδαλῶδες χάος. Ἡ ἐπιστήμη, ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴν διερεύνησι ἑνὸς τομέως, ποὺ ἀναγκαστικὰ θεωρεῖται ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοὺς ἄλλους τομεῖς. Μόνον ἔτσι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ βρῆ τὸν δρόμο του μέσα στὸν λαβύρινθο τῶν ἀπείρων καὶ περιπλόκων φαινομένων.

Ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ, ποὺ ὑποστηρίζει τὴν ἀλληλεξάρτησι τῶν πάντων, στὴν πραγματικότητα ἐργάσθηκε μὲ συνεχεῖς ἀφαιρέσεις. Προσπάθησε νὰ ἀναγάγη τὰ πάντα σὲ ἐλάχιστους βασικοὺς «νόμους» καὶ νὰ ἑρμηνεύση ὅλα τὰ φαινόμενα, μὲ βάσι ἕνα μόνον παράγοντα (ὕλη - οἰκονομία). Ἐπεχείρησε νὰ κατατάξη ὅλα τὰ φαινόμενα σὲ ὡρισμένα καλούπια καὶ νὰ ἀνοίξη ὅλες τὶς πύλες τῆς ἀλήθειας μὲ ἕνα καὶ μόνο κλειδὶ (παραγωγή). Οἱ μελέτες τοῦ Μὰρξ γιὰ τὰ οἰκονομικὰ θέματα εἶναι σαφεῖς. Δείχνουν ὅτι πίστευε στὴν ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία τοῦ οἰκονομικοῦ τομέως τὸν ὁποῖο μελέτησε χωρὶς νὰ τὸν ἐξαρτήση ἀπὸ ἄλλα φαινόμενα καὶ ἀπὸ ἄλλους τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος.

β) Ὁ νόμος τῆς ἀενάου κινήσεως.

1) Ἐφ' ὅσον ὑπάρχη ἡ κίνησις, ἡ ὁποία κατὰ κάποιο τρόπο ἀποτελεῖ τὴν «θέσι», θὰ ἔπρεπε

ὁ π ω σ δ ή π ο τ ε, σ ύ μ φ ω ν α μ ὲ τ ὸ ν «ν ό μ ο γ ι ὰ τ ὴ ν ἑ ν ό τ η τ α τ ῶ ν ἀ ν τ ι θ έ σ ε ω ν», ν ὰ ὑ π ά ρ χ η κ α ὶ ἡ «ἄ ρ ν η σ ι ς» τ ῆ ς κ ι ν ή σ ε ω ς, δ η λ α δ ὴ ἡ ἀ κ ι ν η σ ί α. Ἄλλωστε, κάτι «κινεῖται», ἐν σχέσει πρὸς κάτι ἄλλο, ποὺ μένει «ἀκίνητο». Καὶ ὅμως. Οἱ μαρξισταὶ ἀρνοῦνται τὴν ἀκινησία.

Ἂν παραδεχθοῦμε τὴν κίνησι ὅπως τὴν θέλει ὁ μαρξισμός, τότε, αὐτὴ θὰ ἦταν ἡ ἴδια ἡ ἀκινησία. Ἂν ὅλα ἐκινοῦντο, ὅλα θὰ ἦσαν ἀκίνητα. Μία κίνησις ποὺ γίνεται συνεχῶς, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ σταματήσῃ ποτέ, ποὺ ὠθεῖται ἀπὸ τὶς ἴδιες πάντα δυνάμεις, διέπεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἀναλλοίωτους νόμους, προσανατολισμένη πρὸς τὴν ἴδια πάντοτε κατεύθυνσι, σὲ τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀκινησία; Μία κίνησις ποὺ δὲν κινεῖται ἡ ἴδια, διαψεύδοντας τὸν νόμο τῆς ἀενάου κινήσεως, εἶναι μία ἀ κ ί ν η τ η κ ί ν η σ ι ς. Μὲ τὴν μαρξιστικὴ ἀντίληψι περὶ κινήσεως, περνοῦμε λοιπὸν στὸ βασίλειο τῆς ἀκινησίας.

Ἄλλωστε καὶ ἡ ἴδια ἡ Διαλεκτική, προϋποθέτει τὴν ὕπαρξι καὶ διαπάλη τῶν ἀ ν τ ι θ έ σ ε ω ν. Ἄρα, ἡ τάσις πρὸ τὴν δρᾶσι καὶ ἡ τάσις πρὸς τὴν ἀδράνεια, συνυπάρχουν. Συγκρούονται. Καὶ ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως, γεννοῦν τὴν κίνησι ἢ (γιατὶ ὄχι ;) τὴν ἀκινησία. Θὰ ἦταν νοητὸ τὸ ὂν χωρὶς τὸ μὴ ὄν; Πῶς λοιπὸν εἶναι νοητὴ ἡ κίνησις χωρὶς τὴν ἀκινησία ;

Ἐξ ἄλλου, ἡ κίνησις συντελεῖται μέσα στὸν χρόνο καὶ στὸν χῶρο. Ἀλλὰ χ ρ ό ν ο ς, εἶναι «τὸ ἀριθμούμενον καὶ οὐχ' ᾧ ἀριθμοῦμεν». Δηλ. ὑπάρχει, ὅταν ὑπάρχῃ καὶ ἐκεῖνος ποὺ μετρᾶ. Καὶ χ ῶ ρ ο ς, εἶναι «τὸ τοῦ περιέχοντος πέρας ἀ κ ί ν η τ ο ν πρῶτον». Ἄρα, καὶ τὸ ἀκίνητο ὑπάρχει καὶ ἡ κίνησις εἶναι σχετική.

ii) Ἡ κίνησις κατὰ τὸν Μάρξ, γίνεται σύμφωνα μὲ ὡρισμένους νόμους, οἱ ὁποῖοι ὅμως, οἱ ἴδιοι, π α ρ α μ έ ν ο υ ν ἀ ν α λ λ ο ί ω τ ο ι. Οἱ μαρξικοὶ «νόμοι» ποὺ διέπουν τὴν κίνησι, εἶναι αἰώνιοι. Ἴσχυαν, ἰσχύουν καὶ θὰ ἰσχύουν. Δηλαδή, μένουν ἀκίνητοι καὶ ἔτσι, ἀναιροῦν καὶ διαψεύδουν τὸν «νόμο τῆς διαρκοῦς κινήσεως».

Ὁ Ἔγκελς διαπιστώνοντας αὐτὴν τὴν χαρακτηριστικὴ ἀντίφασι, ἀναγκάστηκε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μὰρξ, νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὑπάρχει καὶ κάτι ἀκίνητο. Ἔγραψε :

«Ὅλα κινοῦνται καὶ ἕνα μόνο μένει αἰώνια ἀκίνητο. Ἡ ἰδέα τῆς κινήσεως»!

Κατὰ τοὺς μαρξιστάς, τὸ μόνο ἀ κ ί ν η τ ο, εἶναι ἡ ἀφηρημένη ἔννοια τῆς κινήσεως, Ἔτσι ὅμως, παραδέχονται ἤδη κάτι τὸ ἀκίνητο. Ναί, ἀπαντοῦν, ἀλλὰ μόνο σὰν ἀφηρημένη ἰδέα. Ἀλλά, σύμφωνα μὲ τὴν θεωρία τους, ἡ ἰδέα δὲν εἶναι κάτι τὸ αὐθύπαρκτο. Εἶναι ἀντανάκλασις «ὑλικῆς», ἀντικειμενικῆς καταστάσεως. Ἄρα, γιὰ νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἰδέα τῆς ἀκινησίας, ὑπάρχει καὶ ἡ πραγματικὴ κατάστασις τῆς ἀκινησίας.

iii) Κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ἡ κίνησις ἔχει σταθερὰ ἀνοδικὸ χαρακτῆρα.

Γιὰ νὰ συντελεῖται ὅμως ἡ κίνησις ἀνοδικά, θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῆ κάποια λογικὴ πορεία. Ἔτσι, ὁ μαρξισμὸς γίνεται μία τελεολογικὴ θεωρία, πρᾶγμα ποὺ ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὴν ἄποψί του γιὰ τὸν αὐτοδυναμισμὸ τῆς ὕλης.

Πρόκειται ὅπως βλέπουμε, γιὰ μία ἀντίληψι τῆς κινήσεως, κομμένην καὶ ραμμένην στὰ μέτρα τοῦ κομμουνισμοῦ. Διότι ὅλα, προχωρώντας συνεχῶς ἀπὸ τὸ «κατώτερο» στὸ «ἀνώτερο», καταλήγουν σ' αὐτόν! Κάθε κίνησις καὶ δι' αὐτῆς ὁλόκληρο τὸ σύμπαν, εἶναι βαλμένα στὰ καλούπια ἑνὸς πενταετοῦς ἢ εἰκοσαετοῦς (ὁ ἀριθμὸς δὲν ἔχει σημασία) σχεδίου!

Στὴν πραγματικότητα, ἡ κίνησις δὲν εἶναι οὔτε καλή, οὔτε κακή. Ἡ ἀνθρωπότης μπορεῖ νὰ τῆς θέση σκοποὺς καὶ νὰ τῆς δώση ἠθικὸ περιεχόμενο. Ἡ ἴδια ὅμως ἡ κίνησις αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δὲν ἔχει οὔτε σκοπούς, οὔτε ἠθική. Εἶναι ἁπλῶς κίνησις καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐξ ἄλλου, τὸ «νέο», δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ καλύτερο ἀπὸ τὸ «παλαιό». Ἡ δουλεία, σὰν θεσμός, ἦταν καλύτερη ἀπὸ τὴν πρωτόγονη κοινότητα; Ὁ μεσαίωνας ἦταν καλύτερος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα; Ὁ θάνατος εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὴ ζωή, ἐπειδὴ χρονικῶς τὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἀποτελεῖ τὸ τέρμα της; Ἂν κάθε «νέο» εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ παλαιό, τότε ὁ φασισμὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι καλύτερος, ἀπὸ τὴν ἀστικὴ δημοκρατία, ὁ μωαμεθανισμὸς ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, καὶ ἡ τζὰζ καλύτερη ἀπὸ τὴν κλασσικὴ μουσική. Βεβαίως, μὲ τὴν κίνησι προχωροῦμε. Ἀλλά, ἐπίσης, μὲ αὐτήν, ὑποχωροῦμε. Ὑπάρχει κίνησις πρὸς τὸ ἀνώτερο καὶ κίνησις πρὸς τὸ κατώτερο. Πρὸς τὴν ἀκμὴ καὶ πρὸς τὴν παρακμή.

Ἡ ἀντίληψις γιὰ τὴν ἀναγκαστικὴ «ἀνωτερότητα» τοῦ νέου, εἶναι ἀντιδιαλεκτική, καὶ ὁδηγεῖ στὴν μοιρολατρεία καὶ στὸν πιὸ ἀπόλυτο κονφορμισμό, ἀφοῦ ὁτιδήποτε ἔρχεται καὶ ἐπικρατεῖ θεωρεῖται ἐκ τῶν προτέρων δικαιωμένο!

Ἡ κίνησις δὲν εἶναι οὔτε κυκλική, οὔτε ἀνοδική, οὔτε καθοδική. Εἶναι ἀπ' ὅλα. Εἶναι τὸ πιὸ ἀνυπότακτο στοιχεῖο. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωή. Καὶ δὲν μπαίνει σὲ μονόδρομους.

ιυ) Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς περιγράφει ἁπλῶς τὴν κίνησι. Μᾶς λέγει πῶς πραγματοποιεῖται (τριαδικὸς ρυθμός, ποσοτικὲς καὶ ποιοτικὲς ἀλλαγές). Δὲν δίνει ὅμως καμμία ἐξήγησι γιὰ τὴν πηγή της. Ἡ κίνησις δὲν ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν Διαλεκτικὸ Ὑλισμό. Ἁπλῶς, ὑποτίθεται ὡς ὑπάρχουσα, χωρὶς νὰ γίνεται κανένας λόγος, γιὰ τὴν ἀρχή της, γιὰ τὴν πρώτη ὤθησι ποὺ ἔβαλε τὰ πάντα ἐν κινήσει. Γιατὶ ὑπάρχει κίνησις; Ποιά ἡ προέλευσίς της; Στὰ βασικὰ αὐτὰ ἐρωτήματα, ὁ μαρξισμὸς δὲν δίνει καμμία ἀπολύτως ἀπάντησι.

γ) **Ὁ νόμος τῆς μεταβολῆς τῶν βαθμιαίων ποσοτικῶν ἀλλαγῶν σὲ ἀπότομες ποιοτικὲς μεταβολές.**

ι) Τὰ παραδείγματα ποὺ μᾶς δίνει ὁ μαρξισμός, εἶναι ἐντελῶς ἀτυχῆ:

Στὸ παράδειγμα τοῦ νεροῦ, δὲν ἔχουμε πραγματικὸ πέρασμα σὲ νέα «ποιότητα», γιατὶ ὁ ἀτμὸς ἢ ὁ πάγος, δὲν εἶναι πραγματικὰ νέες ποιότητες, ἀλλά, ἡ ἴδια ποιότητα, σὲ νέα μορφή. Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια ποιότητα ποὺ μᾶς φανερώνεται μὲ τρεῖς διαφορετικὲς μορφές. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε, ὁ ἀτμὸς ἐὰν ψυχθῆ καὶ ὁ πάγος ἐὰν θερμανθῆ, δὲν μεταβάλλονται σὲ ἄλλες, νέες καταστάσεις, ἀλλὰ ἐπιστρέφουν στὴν προηγούμενη μορφή τους, δηλαδὴ ξαναγίνονται νερό. Ἄρα, εἶχαν διατηρήση ἀμετάβλητη τὴν βασική τους ποιότητα. Συνεπῶς, πέρα ἀπὸ τὶς μεταβαλλόμενες ἐξωτερικὲς μορφὲς τῆς ὕλης καὶ τῆς ζωῆς, ὑπάρχει καὶ κάτι βαθύτερο ποὺ διαφεύγει ἀπὸ τὸν μαρξισμό. (Καὶ γιατὶ ἄραγε ὁ ἀτμὸς ἢ ὁ πάγος εἶναι ποιότητες «ἀνώτερες» ἀπὸ ἐκείνην τοῦ νεροῦ;)

Στὸ παράδειγμα τοῦ αὐγοῦ, ἐξ ἄλλου, ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμός, ἁπλῶς μᾶς περιγράφει τὸ τί ἔγινε χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγῆ γιατί ἔγινε. Πράγματι, δὲν μᾶς λέγει γιατί τὸ αὐγὸ τῆς κόττας, θερμαινόμενο, μετατρέπεται σὲ νεοσσὸ καὶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἕνα πλαστικὸ αὐγὸ ἢ μὲ τὸ αὐγὸ τῆς χελώνας.

ii) Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀπότομο «ἅλμα» δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖο καὶ ἀπαραίτητο γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ μετάβασις ἀπὸ μία ποιοτικὴ κατάστασι σὲ ἄλλη. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, τὸ ἐπαναστατικὸ ἅλμα ὑπῆρξε ἀναγκαῖο. Σὲ ἄλλες ὅμως, ἐξ ἴσου ἂν ὄχι καὶ περισσότερο πολυάριθμες περιπτώσεις, δὲν χρειάσθηκε. Ἡ Ἱστορία καὶ ἡ Φύσις μᾶς προσφέρουν ἄφθονα παραδείγματα βαθμιαίας καὶ ὄχι ἀπότομης μεταβάσεως ἀπὸ μία κατάστασι σὲ ἄλλη. Ἀκόμη καὶ τὸ νερό, ἐξατμίζεται καὶ χωρὶς βρασμό. Ἡ συνηθέστερη μάλιστα περίπτωσις στὴν φύσι, εἶναι ἀκριβῶς αὐτή. Ἔτσι καὶ τὸ ἀστικὸ καθεστώς, σὲ ὡρισμένες χῶρες ἐπεβλήθη ἀφοῦ ἀνέτρεψε μὲ τὴν βία (ἐπανάστασις) τὸ φεουδαρχικὸ καθεστώς. Τὸ φεουδαρχικὸ καθεστὼς ὅμως, δὲν ἦρθε ὕστερα ἀπὸ ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ τοῦ δουλοκτητικοῦ συστήματος, ἀλλὰ σὰν καρπὸς μιᾶς πολὺ μακρόχρονης ἐξελικτικῆς μεταρρυθμιστικῆς διεργασίας.

δ) Ὁ «νόμος περὶ ἑνότητος τῶν ἀντιθέσεων»

Αὐτός, μᾶς περιγράφει τὴν ἐξέλιξι μὲ βάσι τὸ ἀποκλειστικὸ σχῆμα τοῦ «τριαδικοῦ ρυθμοῦ». Μποροῦμε ὅμως νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἂν σὲ ὡρισμένες περιπτώσεις ἰσχύη αὐτὸς ὁ νόμος καὶ διαπιστώνεται αὐτὸς ὁ ρυθμός, στὶς περισσότερες, τὰ πράγματα ἐξελίσσονται ἐντελῶς διαφορετικά. Πράγματι:

i) Ἡ «σύνθεσις» δὲν εἶναι πάντοτε ἀναπότρεπτη. Κάποτε ἔρχεται, κάποτε ὄχι. Ἐκτὸς ἂν ὀνομάσουμε κάθε νέα κατάστασι «σύνθεσι». Ἐὰν λ.χ. θεωρήσουμε τὴν ζωὴ σὰν «θέσι», μὲ ἀντίθεσί της τὸν θάνατο, μπαίνει τὸ ἐρώτημα ποιά θὰ εἶναι ἡ σύνθεσις; Μήπως ἡ ἀθανασία;

Ἡ ἂν θεωρήσουμε σὰν θέσι τὴν ἀνυπαρξία καὶ σὰν ἀντίθεσί της τὴν ὕπαρξι, ποιὰ εἶναι ἡ σύνθεσις; Μήπως ἡ αἰωνιότης;

Καὶ ἂν ἡ θέσις εἶναι τὸ «ὂν» καὶ ἀντίθεσις τὸ «μὴ ὂν» ἢ θέσις ἡ κίνησις καὶ ἀντίθεσις ἡ ἀκινησία, τότε ποιὲς εἶναι οἱ συνθέσεις;

ιι) *Ἡ νέα κατάστασις δὲν εἶναι πάντοτε προοδευτική.* Μπορεῖ νὰ εἶναι «ἀνώτερη», μπορεῖ ὅμως, νὰ εἶναι καὶ «κατώτερη» ἀπὸ τὴν παλαιά. Μπορεῖ νὰ εἶναι «πρόοδος», ἀλλὰ ἐξ ἴσου δυνατὸν εἶναι νὰ ἀποτελῆ καὶ ὀπισθοδρόμησι.

ιιι) *Ἡ νέα κατάστασις εἶναι συνήθως ἡ συνισταμένη πολλῶν παραγόντων καὶ ὄχι μόνον δύο, ὅπως τόσο ἁπλουστευτικὰ θέλει ὁ μαρξισμός.* Μέσα σὲ μία κοινωνία, ἐπιδροῦν ἄπειροι παράγοντες. Καὶ στὸ τέλος, ἀπὸ τὴν διαπάλη τῶν πολλαπλῶν παραγόντων, ἔχουμε μία συνισταμένη. Ἡ κοινωνία ἔχει πάντοτε ὄχι μόνον *μία* δυνατὴ προοπτική, ἀλλὰ *πολλὲς* προοπτικές, *πολλὲς* δυνατότητες. Ἀπὸ τὴν διαμάχη μεταξὺ τῶν ποικίλων τάσεων ποὺ σπρώχνουν πρὸς αὐτὲς τὶς διαφορετικὲς λύσεις, προέρχεται στὸ τέλος, συνήθως, μία σύνθεσις, μία *συνισταμένη*. Καὶ ἡ νέα κατάστασις, δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ θέλησαν ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη τάσις, ἀλλὰ ἕνα *μῖγμα* τῶν πολλῶν ἀρχικῶν «καθαρῶν» δυνατοτήτων.

Ἔτσι, οἱ καπιταλισταὶ ἤθελαν τὴν διατήρησι τοῦ παλαιοῦ φιλελευθέρου καὶ ἀμιγοῦς καπιταλισμοῦ, ἐνῶ οἱ σοσιαλισταὶ ἤθελαν τὴν πλήρη ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τὴν ἀντικατάστασί του ἀπὸ ἕνα ὀρθόδοξο καὶ ἀμιγῆ σοσιαλισμό. Ἀποτέλεσμα τῆς συγκρούσεως, ἦταν μία νέα κατάστασις, διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν κλασσικὸ καπιταλισμό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ὀρθόδοξο σοσιαλισμό. Πρόκειται γιὰ τὴν *μικτὴ κοινωνία* ποὺ ὑπάρχει σήμερα στὶς ἀνεπτυγμένες δυτικὲς χῶρες καὶ ποὺ ἔχει χαρακτηριστικά, τόσο τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅσο καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο.

Πάντοτε ἢ σχεδὸν πάντοτε, ὁ ἄνθρωπος ἔχει νὰ ἐπιλέξη μεταξὺ διαφόρων δυνατοτήτων. *Καὶ αὐτοῦ ἀκριβῶς βρίσκεται ὁ ρόλος του.* Εἶναι ρόλος ἐλεύθερης ἐπιλογῆς. Αὐτὸ τὸ γεγονὸς διαφοροποιεῖ τὴν Ἱστορία ἀπὸ τὴν Φύσι, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐλεύθερη ἐπιλογή. Στὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ὑπάρχουν σχεδὸν πάντοτε πολλές, διαφορετικὲς μεταξύ των λύσεις. Οἱ ἄνθρωποι διαλέγουν. Παλεύουν νὰ τὶς ἐπιβάλουν. Καὶ συνήθως παράγουν μία συνισταμένη ὅλων τῶν θεωρητικῶς δυνατῶν λύσεων.

ιυ) *Στὸ σχῆμα τοῦ «τριαδικοῦ κύκλου» χωροῦν τὰ πάντα.* Γιατί, στὴν πραγματικότητα, ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ θεωρήσουμε *ὁτιδήποτε* σὰν «θέσι» καὶ νὰ βάλουμε ἀπέναντί του, ὁτιδήποτε, σὰν «ἀντίθεσι», ὥστε νὰ προκαθορίσουμε τὴν ὑποτιθέμενη «σύνθεσι», σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες μας. Ἂν γιὰ παράδειγμα ὑποθέσουμε ὅτι ὁ «καπιταλισμὸς» εἶναι ἡ θέσις καὶ τὸ «προλεταριᾶτο» ἡ ἄρνησίς του, ὅπως τὸ θέλει ὁ μαρξισμός, γιατὶ ἡ «σύνθεσις» νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ

κομμουνισμός, ὅπως θέλουν οἱ μαρξισταὶ καὶ ὄχι ὁ φασισμὸς ἢ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ φασίσται καὶ οἱ ναζισταί ; Μποροῦμε ἀκόμη νὰ θεωρήσουμε σὰν σύνθεσι τὸν δημοκρατικὸ σοσιαλισμὸ ἢ τὴν μικτὴ κοινωνία τοῦ «λαϊκοῦ καπιταλισμοῦ».

3. Γενικὲς παρατηρήσεις

Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ μαρξισμοῦ ὅτι μόνον μὲ τὸν Διαλεκτικὸ Ὑλισμὸ ὁδηγούμεθα στὴν ἀλήθεια εἶναι ἀνιστόρητος. Γιατὶ τότε :

α) Πῶς ἐξηγοῦνται τὰ τεράστια ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα ποὺ πραγματοποιήθηκαν στοὺς αἰῶνες ποὺ προηγήθηκαν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τῆς κοσμοθεωρίας του ; Κανονικά, ἂν μόνο μὲ τὸν Διαλεκτικὸ Ὑλισμὸ βρίσκουμε τὴν ἀλήθεια, τότε, ὅλα ὅσα ἐγέννησε πρὶν ἀπὸ αὐτὸν τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ψεύδη. Ἀσφαλῶς ὅμως, αὐτὸ δὲν συμβαίνει. Ἄλλωστε, ὁ ἴδιος ὁ μαρξισμὸς στηρίχθηκε, ὅπως εἴδαμε, στὰ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν δημιουργήματα τῆς ἀνθρωπίνου σκέψεως γιὰ νὰ διατυπώση τὴν κοσμοθεωρία του. Καὶ μάλιστα στηρίχθηκε περισσότερο στὰ δημιουργήματα τῆς ἰδεαλιστικῆς σκέψεως (Χέγκελ) καὶ σὲ ἕνα οὐτοπιστικὸ κοινωνικὸ κίνημα (οὐτοπιστικὸς σοσιαλισμός).

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, θαύμαζαν ἀπεριόριστα τὴν ἀρχαιοελληνικὴ σκέψι, ἡ ὁποία ὅμως, οὔτε στηρίχθηκε στὸν Διαλεκτικὸ Ὑλισμὸ ποὺ δὲν ὑπῆρχε, οὔτε καὶ ἐξηγεῖται μὲ τὰ περιορισμένα μαρξιστικὰ σχήματα περὶ ὑλικῆς βάσεως καὶ ἀντιστοίχου ἐποικοδομήματος. Ὁ Ἔγκελς αἰσθάνθηκε αὐτὴν τὴν ἀδυναμία τοῦ μαρξισμοῦ νὰ ἑρμηνεύση μὲ τὰ στενὰ ὑλιστικά του κριτήρια τὸ ἀρχαιοελληνικὸ θαῦμα καὶ προσπάθησε νὰ δώση κάποια ἐξήγησι γράφοντας :

«Ἐκεῖνο ποὺ γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἦταν τὸ προϊὸν μεγαλοφυοῦς διαισθήσεως εἶναι γιὰ μᾶς ἀποτέλεσμα καθαρῶς ἐπιστημονικῶν καὶ πειραματικῶν ἐρευνῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐμφανίζεται μὲ ἀκριβέστερη καὶ σαφέστερη μορφή... Ἡ γενικὴ σύνδεσις τῶν φαινομένων τῆς φύσεως δὲν εἶχε τότε ἀκόμη ἀποδειχθῆ στὶς λεπτομέρειές της καὶ εἶναι γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἀποτέλεσμα τῆς ἀμέσου διαισθήσεως». (Φ. Ἔγκελς «Ἡ Διαλεκτικὴ τῆς φύσεως»).

Ἡ «διαίσθησις» ὅμως, εἶναι κάτι «μεταφυσικό», ποὺ δὲν χωράει στὰ σχήματα τοῦ μαρξιστικοῦ ὑλισμοῦ.

β) Δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἡ προμαρξικὴ σκέψις ποὺ δὲν ἑρμηνεύεται ὅταν ὑποστηρίζουμε ὅτι μόνον ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς ὁδηγεῖ στὴν ἀνεύρεσι τῆς ἀλήθειας. Δὲν ἐξηγοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐπιτεύγματα ποὺ σημειώθηκαν στὴν «μεταμαρξική» περίοδο. Πράγματι, ἐλάχιστα καινούρια πράγματα (θεωρίες, ἐφευρέσεις, ἀνακαλύψεις) εἶδε ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ ἐκείνους ποὺ χρησιμοποιοῦν τὴν μαρξιστικὴ μέθο-

δος, ἐνῶ σχεδὸν ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα στὰ ὁποῖα στηρίζεται ἡ σύγχρονη ζωὴ καὶ ὁ σύγχρονος πολιτισμός, προῆλθαν ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦσαν τὴν μέθοδο τοῦ μαρξισμοῦ καὶ ἢ τὴν ἀγνοοῦσαν ἐντελῶς ἢ τὴν ἀπέρριπταν. Λ.χ. ὁ Ἀϊνστάϊν δὲν ἦταν ὀπαδὸς τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ καὶ ὅταν διετύπωσε τὶς θεωρίες του τὸν ἀγνοοῦσε ἐντελῶς. Ἀργότερα, ἀκούοντας τὸν θόρυβο γιὰ τὸν Διαλεκτικὸ Ὑλισμό, τὸν μελέτησε καὶ τὸν χαρακτήρισε «γελοῖο».

γ) Οἱ νεώτεροι μαρξισταὶ παραδέχονται τὴν ἀνάγκη συμπληρώσεως τοῦ μαρξισμοῦ. Ἐπιμένουν ὅμως, ὅτι ἡ συμπλήρωσις εἶναι ἁπλῆ «ποσοτικὴ» ἐπέκτασις τῆς ἀλήθειας ποὺ τὴν οὐσία της τὴν συνέλαβαν μιὰ γιὰ πάντα ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς.

«Οἱ νόμοι ποῦ διετύπωσαν ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, συνιστοῦν μιὰ σταθερή, στέρεη, ἐπιστημονικὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου» (Λ. Ἀραγκόν).

Ἔτσι, πέφτουν στὴν παραδοχὴ τῆς ἀκινησίας, στὴν χειρότερη της μορφή. Ἡ «ποιοτικὴ» κίνησις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος σταμάτησε στὸν Μὰρξ καὶ τὸν Ἔγκελς! Ἀπὸ τὸ 1848 καὶ μετά, τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ἀναπτύσσεται μόνον «ποσοτικῶς»!

Ἔτσι, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ στενοκεφαλιά, ἀνάγονται σὲ κοσμοθεωρία. Ἡ πρωσσικὴ βαρυγδουπία καὶ ἡ ρωσικὴ καθυστέρησις, ἐπιχειροῦν νὰ δαμάσουν τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα καὶ νὰ τὸ φυλακίσουν «γιὰ πάντα», σὰν «ποιότητα», μέσα σὲ μερικὰ ἀξιώματα, διατυπωμένα μὲ τὴν αὐστηρὴ ἱεραρχία πρωσσικῆς λεγεῶνος.

4. Συμπεράσματα

Ἀπὸ τὴν παραπάνω ἀνάλυσι καὶ κριτικὴ τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ βγαίνουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

α) Ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζει αὐτὴν τὴν κοσμοθεωρία εἶναι ἡ σκοπιμότης της. Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς κατασκευάσθηκε εἰδικὰ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἕνα πολιτικὸ σκοπὸ ποὺ εἶχε τεθῆ ἀπὸ πρῶτα. Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, στὰ κείμενά τους, παραδέχονται ὅτι δὲν ἀπέβλεψαν στὴν ἀνακάλυψι τῆς ἀλήθειας καὶ στὴν ἑρμηνεία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ στὴν ἐξυπηρέτησι τοῦ πολιτικοῦ των ἰδεώδους καὶ στὴν μεταβολὴ τοῦ κόσμου σύμφωνα μὲ αὐτό. Ὁ Μάρξ, διαχωρίζει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ ὅλους τοὺς προηγουμένους φιλοσόφους καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι *«ἐνῶ ἐκεῖνοι προσπαθοῦσαν νὰ ἑρμηνεύσουν τὸν κόσμο, τὸ κυριώτερο πρόβλημα εἶναι πῶς θὰ τὸν μεταβάλουμε» (11η θέσις στὸν Φόϋερμπαχ).*

Ὁ Ρ. Γκαρωντύ, τονίζει:

«Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι τὸ βασικὸ στὸν μαρξισμό, ἀπὸ αὐτὸ διακρίνεται ὁ μαρξισμὸς ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες φιλοσοφίες: Πρέπει νὰ ἀλλάξουμε τὸν κόσμο καὶ ὄχι μόνο νὰ τὸν ἐξηγήσουμε» («Τὰ Φιλοσοφικὰ λάθη τοῦ Στάλιν», 1962).

Καὶ διακηρύσσει ὅτι ὁ μαρξισμός, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ *«ἡ γενίκευσις τῆς πρακτικῆς πείρας στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν μεταβολὴ τῆς κοινωνίας» (Στὸ ἴδιο).*

Σὰν κύριο σκοπό του, ὁ Μὰρξ, ἔθεσε λοιπὸν, τὴν μεταβολὴ τοῦ κόσμου σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες του καὶ ὄχι τὴν ἔρευνα καὶ τὴν ἑρμηνεία του. Γι' αὐτό, κατασκεύασε μία ἐντελῶς ἐγκεφαλικὴ θεωρία, ποὺ στηρίζεται σὲ ἀφηρημένες ὑποθέσεις, κατάλληλες γιὰ νὰ δώσουν στὸ προλεταριᾶτο τὴν ἰδεολογία καὶ τὴν «ἀποστολὴ» ποὺ ἤθελε ὁ Μάρξ.

β) Ἡ μαρξιστικὴ κοσμοθεωρία διακρίνεται ἐπίσης γιὰ τὸν στενὸ δογματισμό της. Ἁπλοποιεῖ τὸν κόσμο καὶ ἀνάγει τὰ πάντα σὲ ἐλάχιστους αἰώνιους καὶ ἀμετάβλητους νόμους ποὺ δὲν ἐπιδέχονται τὴν παραμικρὴ τροποποίησι. Ἡ φύσις καὶ ἡ κοινωνία, πορεύονται μέσα σὲ ἕνα αὐστηρὰ καθωρισμένο περίβλημα, ἀκολουθῶντας μὲ προκαθωρισμένο ρυθμό, μία προκαθωρισμένη κατεύθυνσι, γιὰ νὰ φθάσουν σὲ ἕνα προκαθωρισμένο τέρμα.

Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμός, μὲ δογματικό, ἀντιεπιστημονικὸ καὶ ἁπλοϊκὸ τρόπο, ἰσχυρίζεται ὅτι ἔλυσε ὅλα τὰ προβλήματα τῆς φύσεως, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πνεύματος, διὰ τῆς ὕλης, περιφρονωντας τὸ πείραμα καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν.

Ὁ Δ.Υ. ὑποβιβάζει τὶς μεθόδους σκέψεως σὲ ἁπλούς, βολικοὺς τρόπους «τοποθετήσεως». Γι' αὐτό, κατασκευάζει ὡρισμένα «διαλεκτικὰ» σχήματα καὶ μετά, τὰ προβάλλει αὐθαίρετὰ, στὴν φύσι. Πρόκειται δηλ. γιὰ ἕνα, ἂν ἐπιτρέπεται ὁ παράδοξος ὅρος, «διαλεκτικὸ δογματισμό».

Ὁ Δ.Υ. μεταχειρίζεται τὴν σκέψι, ὅπως ὁ Προκρούστης τὰ θύματά του. Εἶναι μία συλλογὴ «ἱερῶν» κειμένων, ὅπως ἦταν γιὰ τοὺς σχολαστικοὺς ὁ Ἀριστοτέλης. Κάθε τὶ ποὺ δὲν ἀπορρέει ἀπὸ αὐτὰ τὰ κείμενα, ἀπορρίπτεται. Ἂν ἡ πραγματικότης δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν Δ.Υ., τόσο τὸ χειρότερο γιὰ τὴν ἴδια. Αὐτὴ φταίει!

γ) Ἕνα χαρακτηριστικὸ τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ εἶναι ἡ στατική του ἀντίληψις γιὰ τὸν κόσμο ἀφοῦ πιτεύει ὅτι αὐτός, κινεῖται σύμφωνα μὲ ὡρισμένους νόμους ποὺ εἶναι αἰώνιοι καὶ ἀμετάβλητοι, ὑπῆρχαν, ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν, σταθεροὶ καὶ ἀκίνητοι. Ἔτσι, ἐνῶ αὐτοκαλεῖται «διαλεκτικὸς» εἶναι στατικός.

Ὁ Δ.Υ. καὶ γενικώτερα ὁ μαρξισμός, εἶναι ἕνα σύστημα ἀξιωμάτων ποὺ διατυπώθηκαν μιὰ γιὰ πάντα. Κάθε ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, θεωρία ἢ ἐμπειρία, κρίνεται μὲ γνώμονα τὴν συμφωνία ἢ τὴν ἀσυμφωνία της μὲ αὐτὸ τὸ σύστημα.

Ἔτσι, ὁ μαρξιστής, ὑποκαθιστᾶ τὴν πραγματικότητα μὲ ὑποκειμενικὰ δημιουργήματα τοῦ μαρξιστικοῦ πνεύματος. Κατέχεται ἀπὸ τὴν αὐταπάτη ὅτι μὲ μερικοὺς γενικοὺς φιλοσοφικοὺς «νόμους», μπορεῖ νὰ συλλάβη «ἐπιστημονικά», ὅλη τὴν δομὴ τῆς πραγματικότητος. Στηρίζεται σὲ μερικὰ ἀναλλοίωτα ἀξιώματα, ποὺ ὁ κατάλογός τους εἶναι κλειστός. Ὅλο

του τὸ πιστεύω, ὅλοι οἱ «νόμοι» τῆς «διαλεκτικῆς» του, συνοψίζονται σχηματικὰ σὲ ἕνα μικρὸ ἀριθμὸ συνταγῶν καὶ πιὸ συγκεκριμένα σὲ ἑπτὰ συνταγές: Εἶναι οἱ 3 ἀρχὲς τοῦ Ὑλισμοῦ καὶ τὰ 4 γνωρίσματα τῆς Διαλεκτικῆς.

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ 7 ἀξιώματα, ὁ μαρξιστής, βρίσκει μία ἀλήθεια ἀπόλυτη καὶ ὁλοκληρωμένη. Ἀποστηθίζει τὶς συνταγὲς καὶ γίνεται κάτοχος τῆς τελειωμένης ἀλήθειας. Οἱ συνταγές του εἶναι αἰώνιες. Δὲν ἐπηρεάζονται οὔτε ἀπὸ τὸν χρόνο, οὔτε ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς μεταβολές, οὔτε ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις. Ὁ μαρξισμὸς ἔχει... ἀσυλία ἀπέναντι στὶς ἐπιστῆμες, στὶς θεωρίες, στὶς τεχνικὲς ἐπιτεύξεις, σ' ὁλόκληρη τὴν ρευστή, τὴν μεταβαλλόμενη πραγματικότητα. Εἶναι ἡ ἐφ' ἅπαξ ἀλήθεια, ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως γνῶσις, πανευτυχὴς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ κλεισμένος ἑρμητικὰ σ' αὐτόν.

Ὁ κατάλογος τῶν «νόμων» τοῦ Δ.Υ. ἀποτελεῖ ὑποχρεωτικὴ ἀφετηρία καὶ ἀναγκαστικὸ σημεῖο ἀφίξεως γιὰ κάθε μαρξιστὴ ἐρευνητή. Ἡ ἀντίληψις λοιπὸν τοῦ μαρξιστοῦ, εἶναι δογματικὴ καὶ περιοριστική. Γι' αὐτὸ καὶ ἄσχετα ἀπὸ τὴν προοδευτικοφανῆ ὁρολογία της, στὴν οὐσία της, εἶναι βαθύτατα ἀντιδραστικὴ καὶ ἀντιπροοδευτική.

Ὁ μαρξιστής, πιστεύει ὅτι μὲ τὴν ἁπλῆ ἀναγωγὴ στὶς γενικὲς ἀρχὲς τῆς θεωρίας του, μπορεῖ νὰ ἑρμηνεύση ὅλα χωρὶς καμμία ἐξαίρεσι τὰ φαινόμενα καὶ νὰ βρῆ τὶς λύσεις σὲ ὅλα, χωρὶς καμμία ἐξαίρεσι, τὰ προβλήματα. Οἱ συνταγὲς τῆς θεωρίας του ἀποτελοῦν ἕνα εἶδος καθολικοῦ κλειδιοῦ.

Πιστεύει, ὁ μαρξιστής, ὅτι μπορεῖ νὰ προδικάζη τὰ πορίσματα τῆς ἔρευνας καὶ τῆς πείρας μὲ βάσι τοὺς ἤδη γνωστοὺς «νόμους» τῆς Διαλεκτικῆς του. Αὐτοί, ὑποτίθεται, τοῦ παρέχουν τὴν γνῶσι ὅλης τῆς ὑφῆς τοῦ πραγματικοῦ. Ὁ μαρξιστὴς πάσχει δηλαδὴ ἀπὸ μία αὐταπάτη. Ὅτι τὸ πνεῦμα του, ἐπιβάλλει τοὺς νόμους στὴ φύσι. Σὲ τελευταία ἀνάλυσι, μεταμορφώνεται σ' ἐκεῖνο ποὺ καταδικάζει περισσότερο ἀπὸ ὁτιδήποτε ἄλλο: Σὲ ἰδεαλιστή, ποὺ ἐγκαταλείπει τὴν πρακτικὴ σὰν κριτήριο τῆς ἀλήθειας.

Ἐγκαθίσταται, λοιπόν, ὁ μαρξιστής, ὁριστικά, μέσα στὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια. Ἀπορρίπτει μὲ περιφρόνησι κάθε πόρτα ποὺ δὲν ἀνοίγει μὲ τὸ «καθολικὸ κλειδί» του. Ἡ ἀξία μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἢ φιλοσοφικῆς θεωρίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν συμφωνῆ ἢ ὄχι μὲ τὸ σύστημα τῶν μαρξιστικῶν «νόμων». Ἔτσι, ἔχουμε μπροστά μας τὸν πιὸ καθαρό, τὸν πιὸ πλήρη δογματισμό.

δ) Ἄλλο γνώρισμα τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ εἶναι ὁ χοντροκομμένος, χυδαῖος καὶ μηχανικὸς ὑλισμός του. Ὁ Μάρξ, προσπάθησε νὰ ἐξευγενίση τὸν ὑλισμό του, χαρακτηρίζοντάς τον σὰν «διαλεκτικό», σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν προηγούμενο μηχανιστικὸ ὑλισμό. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, παρέμεινε

ένας χυδαίος ύλιστής, πού ανάγει τα πάντα στην ύλη και προσπαθεί νά τα έρμηνεύση δι' αυτής, εντελώς αυθαίρετα, άφού ώς τώρα ή επιστήμη δέν μπόρεσε νά έρμηνεύση όλα τα φαινόμενα μόνον διά τής ύλης.

Ο μαρξιστικός Δ.Υ. δέν είναι παρά κληρονόμος και συνεχιστής τής ύλιστικής παραδόσεως του προπερασμένου αιώνος, ή οποία έχει ξεπεραστεί από την επιστήμη του δικού μας αιώνος. Στον μηχανιστικό ύλισμό του 18ου αιώνος, προσθέτετε τις επιστημονικές ανακαλύψεις του 19ου (γιά την κίνησι στήν φύσι) και αυτομάτως, έχετε μπροστά σας την μαρξιστική φιλοσοφία: Χόλμπαχ + Ντάρβιν + Φόϋερμπαχ + (αναποδογυρισμένος) Χέγκελ = Μάρξ.

ε) Ή θέσις του Διαλεκτικού Ύλισμού είναι ότι ό κόσμος πού διέπεται από τον χώρο, τον χρόνο και την αιτιατή σχέσι, αποτελεί την πλήρη, την απόλυτη, την μοναδική πραγματικότητα. Αρνείται το άναντικειμενικό, το άχρονο, το ελεύθερο(*). Σήμερα όμως ή θέσις αυτή έχει ξεπεραστεί επιστημονικώς και φιλοσοφικώς. Θεωρείται μία «ρεαλιστική πρόληψις».

στ) Ο Διαλεκτικός Ύλισμός χαρακτηρίζεται από μία ύπεραπλούστευσι όλων των φαινομένων. Έτσι, στο τέλος, ύπερβάλλοντας συστηματικά ώρισμένες μόνον πλευρές τής πραγματικότητος και ύποτιμώντας ή αγνοώντας εντελώς, όλες τις ύπόλοιπες, δέν μάς δίνει μία πραγματική εικόνα του κόσμου, αλλά μία προχειροσχεδιασμένη γελοιογραφία του, ένα είδος χοντροφτιαγμένου, τερατωδώς παραμορφωτικού σκίτσου του.

ζ) Ή Διαλεκτική δέν ύπάρχει στην Ύλη. Ύπάρχει στην Ενέργεια. Και όταν ακόμη την συναντούμε σέ «ύλικές» καταστάσεις, φορέας της είναι και πάλιν ή Ενέργεια πού ύπάρχει μέσα τους. Ή νεκρή, ακίνητη, δηλ. χωρίς Ενέργεια Ύλη, δέν θά είχε ποτέ καμμία κίνησι, καμμία ζωή, καμμία Διαλεκτική. Ο μαρξισμός λοιπόν, δίνοντας «διαλεκτικές» ιδιότητες στην Ύλη ή μάλλον ταυτίζοντας την Διαλεκτική του μέ την Ύλη, αρνείται στην ουσία, την ίδια την Διαλεκτική πού είναι αποκλειστική ιδιότητα τής Ενέργειας. Έτσι, αποδεικνύεται ότι ό μαρξισμός δέν είναι παρά ό παληός, τελεσίδικα ξεπερασμένος ύλισμός του 18ου αιώνος, μεταμφιεσμένος σέ δήθεν «διαλεκτικό» ύλισμό, χάρις σέ μία πρόχειρη εξωτερική ψευδοανακαίνισί του, μέ την εγελιανή διαλεκτική, ορολογία. Αλλά, Διαλεκτική και Ύλισμός είναι ασυμβίβαστα(**). Γι'αυτό και ή «διαλεκτική»

(*) Ο μαρξισμός, σάν θεωρία είναι μία «ολοκληρωτική», μία ανελεύθερη σύλληψις του κόσμου και τής ιστορίας. Αφού λοιπόν ό κομμουνιστής γιά νά κατανοήση τον φυσικό και κοινωνικό κόσμο, ξεκινά από την άρνησι τής ελευθερίας, πώς είναι δυνατόν νά την παραδεχθή και νά την ανεχθή στην πολιτική, οικονομική και πνευματική του πρακτική;

(**) Ο Πλάτων ήδη, είχε ασυγκρίτως πιό επιστημονικές αντιλήψεις γιά την σχέσι ανάμεσα στην Ύλη και την Κίνησι. Στόν «Τίμαιο», χωρίζει την Κίνησι σέ δύο είδη: Ή κίνησις τής Ύλης, είναι δεσμευμένη και παθητική. Άτακτη, διάσπαρτη,

τῶν μαρξιστῶν κατήντησε στὸ τέλος μία καθαρή, σκέτη σοφιστεία χωρὶς κανένα πραγματικὰ διαλεκτικὸ περιεχόμενο.

η) Στὴν πραγματικότητα, δὲν ὑπάρχει τίποτα πιὸ ἀντιδιαλεκτικὸ ἀπὸ τὸ μαρξικὸ Δόγμα. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἕνα κλειστό, τελειωμένο σύστημα. Εἶναι μιὰ γιὰ πάντα δοσμένη ἀντίληψις τοῦ κόσμου, ποὺ συνοψίζει τὸ Ὅλο σὲ μερικοὺς «νόμους», ἐλάχιστες «φάσεις», μετρημένα «στάδια». Εἶναι μία κοσμοθεωρία ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποδοθῆ μὲ συνθήματα! Εἶναι ἡ πεμπτουσία τῆς σχηματοποιημένης μηχανικῆς σκέψεως, ποὺ ἔχει ἀποκρυσταλλωθῆ σὲ στατικά, ἀμετάβλητα σχήματα καὶ λειτουργεῖ σὰν τίποτα ποτὲ νὰ μὴν ἀλλάζῃ στὸν κόσμο. Ὁλόκληρο τὸ μαρξικὸ Δόγμα εἶναι μία ἀντιδιαλεκτικὴ θεωρητικὴ κατασκευὴ ποὺ αὐτοταυτίζεται μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ ἀρνεῖται ὁριστικὰ καὶ ἀπόλυτα κάθε ἔλεγχο, κριτική, αἵρεσι, διαφωνία, δηλ. κάθε διάλογο καὶ κάθε ἀληθινὴ Διαλεκτική

θ) Ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς ἔχει ἐντελῶς ξεπεραστεῖ καὶ ἀπορριφθεῖ ἀπὸ τὴν σύγχρονη σκέψι. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ κομμουνισταί, εἶναι ὑποχρεωμένοι διαρκῶς νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ αὐτόν, νὰ τὸν διαψεύδουν μὲ τὶς πράξεις των καὶ μὲ ἀντιφατικές, ἀλληλοσυγκρουόμενες ἑρμηνεῖες, νὰ τὸν ἀναπροσαρμόζουν συνεχῶς στὶς ἑκάστοτε ἀνάγκες των. Αὐτὸ ἔκαναν ὁ λενινισμός, ὁ σταλινισμός, καὶ ὁ χρουστσωφισμός.

ι) Ἂν ἐπιμένουν ὕστερα ἀπὸ αὐτά, οἱ κομμουνισταί, νὰ διατηροῦν τεχνητὰ στὴν ζωὴ τὸν Διαλεκτικὸ Ὑλισμό, αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐπιθυμία τους νὰ μεταφέρουν τοὺς ὑποτιθέμενους νόμους του στὴν κοινωνία, πρᾶγμα ποὺ γίνεται, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, μὲ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, γιὰ νὰ δικαιώσουν ἔτσι θεωρητικὰ τὴν πολιτική τους δραστηριότητα. Λ.χ. ἀφοῦ ὅλα γίνονται μὲ τὴν πάλη τῶν ἀντιθέτων, ἄρα πρέπει νὰ διεξάγεται ἡ πάλη τῶν τάξεων. Ἀφοῦ τὸ πέρασμα σὲ ἀνώτερες καταστάσεις γίνεται μὲ ἀπότομα ἅλματα, ἐπιβάλλεται ἡ ἐπανάστασις κλπ.

Ὅπως δηλαδή, ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμός, ὀφείλει τὴν γέννησί του στὴν πολιτικὴ σκοπιμότητα, ἔτσι ἀκριβῶς ὀφείλει σ' αὐτὴν καὶ τὴν ἐπιβίωσί του.

διασπαρμένη καὶ ἀκατανόητη, φυλακισμένη μέσα σὲ ὑλικὰ σώματα, δὲν «ἐνεργεῖ» καὶ δὲν δημιουργεῖ. Ἡ κίνησις τοῦ Πνεύματος εἶναι ἐκείνη ποὺ τακτοποιεῖ καὶ ἐναρμονίζει τὴν Ὕλη καὶ τὴν κίνησί της, σύμφωνα μὲ τὸ ἀνώτερο πρότυπο τῆς Ἰδέας. Μόνον ἔτσι, ἡ Ὕλη καὶ ἡ κίνησίς της, γίνονται «Κόσμος». Ἔχουμε δηλαδὴ μία ἑνιαία καὶ δημιουργικὴ Κίνησι ποὺ συνδέει ὀρθολογικὰ τὶς διάφορες μορφὲς τῆς Ὕλης. Μὲ ἄλλα λόγια, χαρακτηριστικὸ τῆς Ὕλης, δὲν εἶναι ἡ Κίνησις, ἀλλὰ ἡ Ἀδράνεια. Γι' αὐτὸ καὶ ὅσο πιὸ «ὑλικὸ» εἶναι ἕνα σῶμα, ὅσο περισσότερη «ὕλη» ἔχει συσσωρευμένη», τόσο λιγότερο κινεῖται. Μόνον ὅταν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν Ὕλη, ἡ Κίνησις γίνεται ἐνεργὸς καὶ δημιουργική. Γιὰ νὰ συμβῆ ὅμως αὐτό, εἶναι ἀπαραίτητος, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὁ Δημιουργός, ἡ ἀρχικὴ πηγὴ τῆς ἑνιαίας δημιουργικῆς ἐνεργείας ἡ ὁποία ἀποδεσμεύει τὴν Κίνησι, τὴν φυλακισμένη στὴν Ὕλη.

5. Γενικὸ συμπέρασμα

α) Στὸν «Διαλεκτικὸ» Ὑλισμό, ὑπάρχει μόνον ἀλληλεξάρτησις. Στὴν πραγματικὰ Διαλεκτικὴ ἀντίληψι τοῦ κόσμου, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀνεξαρτησία.

β) Στὸν Δ.Υ. ὑπάρχει μόνον κίνησις. Στὴν πραγματικὴ Διαλεκτικὴ ὑπάρχει καὶ ἡ ἀκινησία.

γ) Στὸν Δ.Υ. ἡ πορεία τοῦ κόσμου ρυθμίζεται «συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον». Ἔχει μία κατεύθυνσι, μία μορφή, ἕνα σκοπό. Ἀκολουθεῖ κάποιον μονόδρομο. Στὴν ἀληθινὴ Διαλεκτικὴ ὑπάρχει ἡ πολλαπλότης αἰτίων, δυνατοτήτων καὶ ἀποτελεσμάτων. Ἡ κίνησις εἶναι πολύμορφη, γίνεται πρὸς πολλὲς κατευθύνσεις.

δ) Ὁ Δ.Υ. ξέρει μόνο ἕνα δρόμο ἐξελίξεως: Τὸν βίαιο, ἐπαναστατικό. Ἡ γνήσια Διαλεκτικὴ ξέρει καὶ τὸν ἄλλο δρόμο, τὸν βαθμιαῖο, τὸν ἐξελεκτικό, τὸν εἰρηνικὸ-μεταρρυθμιστικό.

ε) Ὁ Δ.Υ. εἶναι μονόπλευρος. Παραδέχεται μία ἀλήθεια.

Ὁ ὀρθόδοξη Διαλεκτικὴ εἶναι πολύπλευρη. Παραδέχεται πολλὲς ἀλήθειες.

στ) Κατὰ τὸν Δ.Υ., ὁλόκληρο τὸ σύμπαν εἶναι ἕνα ἀνελεύθερο κατασκεύασμα καὶ ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία δὲν χρειάζεται τὴν ἐλευθερία.

Ἡ πραγματικὴ Διαλεκτική, συμφωνεῖ μὲ τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, κατὰ τὰ ὁποῖα, πέρα ἀπὸ ἕνα ὅριο, οἱ ἀλήθειες εἶναι μόνον «στατιστικές», οἱ «νόμοι» ἰσχύουν κατὰ ποσοστὰ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ προεξοφληθῇ ἡ συμπεριφορὰ τῶν «ἀτόμων». Ἡ πολλαπλότης τῶν ἀληθειῶν, ἡ ὕπαρξις τῶν ἀντιθέσεων, τὸ πλῆθος τῶν δυνατοτήτων, ἐπιβάλλουν τὴν παραδοχὴ τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Δ.Υ. συμβαδίζει μὲ τὸν ὁλοκληρωτισμό.

Ἡ γνήσια Διαλεκτική, συμβαδίζει μὲ τὴν ἐλευθερία.

ζ) Οἱ μαρξισταὶ ἰσχυρίζονται ὅτι μὲ τὸν Δ.Υ. εἶναι δυνατὴ ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου, ἐνῶ μὲ τὴν πολλαπλότητα τῆς ἀληθινῆς Διαλεκτικῆς, αὐτὴ ἡ γνῶσις, καθίσταται ἀδύνατη.

Βεβαίως, αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἦταν, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν σωστὴ σκοπιὰ καὶ νὰ δοῦμε τὸν κόσμο μὲ ψεύτικα ματογυάλια ποὺ θὰ μᾶς δώσουν τὴν πλαστὴ «γνῶσι» γι' αὐτόν.

III. Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ

1. Γενικὰ στοιχεῖα

Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς εἶναι ἡ μεταφορὰ καὶ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι καὶ στὴν κοινωνικὴ ζωή. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, εἶναι ἡ βιοθεωρία τοῦ μαρξισμοῦ, ὅπως ὁ Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς εἶναι ἡ κοσμοθεωρία του. Μὲ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, οἱ κομμουνισταὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἑρμηνεύσουν τὴν Ἱστορία, νὰ ἐξηγήσουν τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, νὰ προβλέψουν τὴν μελλοντικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ θέσουν τοὺς σκοποὺς τῆς δραστηριότητός της.

Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ἢ ὅπως εἶναι ἡ ὀρθότερη ὀνομασία του, ἡ «ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας», ἔχει τοὺς ἴδιους νόμους μὲ ἐκείνους τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι οἱ νόμοι αὐτοί, προκειμένου γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διαφέρουν κάπως στὴν ἐφαρμογή τους, γιατὶ δὲν ἐκδηλώνονται αὐτόματα, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν ἀνθρώπων. Ἡ διαφορὰ φυσικοῦ καὶ ἱστορικοῦ νόμου, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, εἶναι ὅτι ὁ πρῶτος δρᾶ μόνος του, χωρὶς τὴν μεσολάβησι κάποιου ἐνδιαμέσου παράγοντος, ἐνῶ ὁ δεύτερος, ἐκφράζεται καὶ ἐπιβάλλεται διὰ μέσου τῆς δραστηριότητος τῶν ἀνθρώπων. Τὴν δραστηριότητα αὐτὴν ὅμως, τὴν καθορίζει ὁ ἱστορικὸς «νόμος», ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησι τῶν ἴδιων τῶν ἀνθρώπων.

Κριτικὴ

α) Οἱ μαρξισταί, μὲ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό τους, πραγματοποιοῦν μία περίεργη συγχώνευσι Φύσεως καὶ Ἱστορίας. Βεβαίως, ὁ Ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἕνα τμῆμα τῆς Φύσεως καὶ ὁπωσδήποτε δέχεται πολλὲς καὶ σημαντικὲς ἐπιδράσεις τῶν φυσικῶν νόμων. Ταυτόχρονα ὅμως, εἶναι πρωτόγονος ὑλισμὸς νὰ

βλέπουμε τὴν ἀνθρωπότητα ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον σὰν ἕνα τμῆμα τῆς Φύσεως, χωρὶς νὰ τῆς ἀναγνωρίζουμε καμμία ἰδιαίτερη ποιότητα.

Εἶναι ἀπαράδεκτη ἁπλούστευσις νὰ βλέπουμε τὴν ἀνθρωπότητα χωρὶς ἰδιαίτερους, καθαρὰ δικούς της νόμους.

Καὶ εἶναι χυδαῖος ὑλισμὸς νὰ προσπαθοῦμε νὰ ἑρμηνεύσουμε ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη ὕπαρξι καὶ δρᾶσι, μόνο μὲ βάσι τὶς παρατηρήσεις μας γιὰ τὴν ἐξωανθρώπινη ὑλικὴ φύσι.

Ὁ Ἔγκελς, γράφει:

«Ἡ Ἱστορία, ὡς τὶς ἡμέρες μας, ξετυλίγεται μὲ τὸν τρόπο ἑνὸς φαινομένου τῆς φύσεως καὶ ὑπόκειται οὐσιαστικὰ στοὺς ἴδιους νόμους κινήσεως μὲ τὴ φύσι». («Φιλοσοφικὲς Μελέτες»).

Ἡ Ἱστορία λοιπόν, εἶναι τμῆμα τῆς Φύσεως, συγχωνεύεται σ' αὐτήν, ὑπόκειται οὐσιαστικὰ στοὺς ἴδιους νόμους μὲ ἐκείνους τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος, ὑποβιβάζεται στὸ ἐπίπεδο τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν νόμων τοῦ φυσικοῦ ἀντικειμένου. Τ ὸ ἀ ν ώ τ ε ρ ο, ὁ ἄ ν θ ρ ω π ο ς κ α ὶ ἡ κ ο ι ν ω ν ί α τ ο υ, ὑ π ο β ι β ά ζ ε τ α ι σ τ ὸ κ α τ ώ τ ε ρ ο, σ τ ὸ φ υ σ ι κ ὸ ἀ ν τ ι κ ε ί μ ε ν ο κ α ὶ σ τ ὸ φ υ σ ι κ ὸ φ α ι ν ό μ ε ν ο.

Πρόκειται γιὰ χοντροκομμένη, ὑλιστική, ἐκχυδαϊστικὴ ἀντίληψι τῆς Ἱστορίας, ποὺ ἀνάγει τὸ ἀνώτερο στὸ κατώτερο. Ἡ ἀντίληψις αὐτή, ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ σὰν «ἱ σ τ ο ρ ι κ ὸ ς ν α τ ο υ ρ α λ ι σ μ ό ς», προκύπτει ἀπὸ τὴν σύνθεσι τοῦ χυδαίου ὑλισμοῦ, μὲ τὸν οἰκονομικὸ ντετερμινισμό.

Καὶ ὅμως, ὁ μαρξισμός, ἀντιφάσκων πρὸς τὸν ἑαυτό του, κατακρίνει τὸ «αὐθόρμητο» τῶν μαζῶν καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ὀπαδούς του νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ δράσουν γιὰ νὰ κάνουν ἱστορία!

Ἀκόμη καὶ ὁ Ἔγκελς, διαφωνώντας πρὸς τὸν ἑαυτό του, παραδέχεται σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ ἔργου του («Λουδοβῖκος Φόϋερμπαχ», «Διαλεκτικὴ τῆς φύσεως» καὶ «Φιλοσοφικὲς Μελέτες»), ὅτι οἱ ἱστορικοὶ νόμοι διαφέρουν ἀπὸ τοὺς φυσικούς, ὅτι ἔχουν κάποια «εἰδικότητα» καὶ ὅτι

«ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνίας, ἀποκαλύπτεται, ὡς ἕνα σημεῖο, οὐσιαστικὰ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς φύσεως». («Λουδοβῖκος Φόϋερμπαχ»).

Καὶ ὁ Κ. Μάρξ, στὸ «Κεφάλαιό» του, ὁμολογεῖ ἰδεαλιστικώτατα:

«Ἐκεῖνο ποὺ γενικὰ ξεχωρίζει τὸν πιὸ κακὸ ἀρχιτέκτονα ἀπὸ τὴν πιὸ ἔμπειρη μέλισσα, εἶναι ὅτι ὁ ἀρχιτέκτονας κτίζει πρῶτα τὸ κύτταρο μέσα στὸ κεφάλι του, πρὶν τὸ φτιάξει στὴν κυψέλη... Ὁ ἀρχιτέκτονας πραγματοποιεῖ συνειδητὰ τὸ σκοπό του καὶ αὐτὴ ἡ συνείδησις καθορίζει σὰν νόμος τὸν τρόπο τῆς δράσεώς του» (*).

(*) Ἡ ὑλιστικὴ -νατουραλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ τῆς ἱστορίας της, ἔχει καὶ ἕνα ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα. Τὴν ἄρνησι τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν ἀνωτέρων

Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, μεταφέρει οὐσιαστικὰ τὸν αὐτοματισμὸ τῶν φυσικῶν φαινομένων στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Ἔτσι, ἀρνεῖται κάθε-ἰδιαίτερο ρόλο στὸν ἄνθρωπο. Ἀγνοεῖ τὴν ξεχωριστὴ καὶ περίπλοκη ἀνθρώπινη φύσι.

β) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς εἶναι ἕνας ἀπόλυτος τελεολογισμός. Εἶναι μία καθαρὰ ἐσχατολογικὴ θεωρία ἡ ὁποία διδάσκει ὅτι ὁλόκληρη ἡ ἱστορικὴ κίνησις, ὁδηγεῖ κατὰ τρόπο ἀναπότρεπτο καὶ (σοφὰ) προκαθωρισμένο, στὴν ἐπιβολὴ τοῦ κομμουνισμοῦ σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Ὁ τελεολογισμὸς αὐτὸς δίνει ἕνα σκοπὸ καὶ μάλιστα πολὺ συγκεκριμένο, στὴν ὅλη ἱστορικὴ ἐξέλιξι. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ἀντίφασι πρὸς τὴν θεμελιώδη ἄποψι τοῦ μαρξισμοῦ ὅτι οἱ νόμοι ποὺ διέπουν αὐτὴν τὴν ἐξέλιξι, ὑπάρχουν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησί μας καὶ δροῦν ἐντελῶς αὐτόματα — δηλαδὴ χωρὶς προκαθωρισμένες ἐπιδιώξεις.

γ) Ἄλλη ἀντίφασις τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι θέτει ἕνα τέρμα στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι. Τὸ τέρμα αὐτὸ εἶναι ὁ κομμουνισμός. Διαψεύδει ἔτσι ὁ μαρξισμός, τὸν ἴδιο του τὸν «νόμο» τῆς διαρκοῦς (ἱστορικῆς) κινήσεως.

2. Τὸ σχῆμα τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ

Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ ὅτι ἡ Ὕλη εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ πρῶτο καὶ βασικὸ στοιχεῖο, πιστεύει ὅτι αὐτὸ ἰσχύει καὶ στὴν κοινωνία. Ποιό εἶναι τὸ πιὸ ὑλικὸ ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὴν κοινωνικὴ διάρθρωσι καὶ ζωή ; Εἶναι ἡ οἰκονομία καὶ εἰδικώτερα ἡ παραγωγή. Συνεπῶς, κατὰ τὸν μαρξισμό, ἡ οἰκονομία, καὶ πιὸ συγκεκριμένα ἀκόμη ἡ παραγωγή, καθορίζει ὅλα τὰ κοινωνικὰ καὶ ἱστορικὰ φαινόμενα.

Ἡ οἰκονομία εἶναι ἡ βάσις. Ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν εἶναι παρὰ τὸ «ἐποικοδόμημα». Ἡ παραγωγὴ εἶναι ἐκείνη ποὺ ρυθμίζει τὸν βίο τῶν ἀνθρώπων, τὶς σκέψεις των, τὰ συναισθήματά καὶ τὶς ἰδέες των. Ἡ

ἀξιῶν σὰν στοιχείων τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἱστορίας. Σὰν μαρξιστής, ὁ Κ. Κάουτσκυ, στὰ ἔργα του «Ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας» (1906) καὶ «Ἡ ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας» (1927) ὑποστηρίζει ὅτι «ἡ ἠθικὴ εἶναι, ἁπλούστατα, ἡ συνειδητὴ ἐπέκτασις τῶν ἐνστίκτων τῶν κοινωνικῶν ζώων». Οἱ λενινισταὶ πάλι, ἐπιμένουν ὅτι ἡ ἠθικὴ εἶναι καθαρὰ ταξικὸ κατασκεύασμα, μία ἐφεύρεσις γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι ταξικῶν συμφερόντων. Γι᾽αὐτό, πιστεύουν στὴν ἀρχὴ τοῦ Λένιν: «Ἠθικὸ εἶναι ὁτιδήποτε ἐξυπηρετεῖ τὸ Κόμμα». Ἀκόμη καὶ ὁ ἐμφανιζόμενος σὰν πιὸ «μοντέρνος», ἀντισταλινικὸς κομμουνιστὴς φιλόσοφος, ὁ Ρ. Γκαρωντύ, γράφει :

«Οἱ λεγόμενες «ἀνώτερες ἀξίες» ἀποτελοῦν θεολογικὴ αὐταπάτη». («Τὰ φιλοσοφικὰ λάθη τοῦ Στάλιν», 1962).

Ἡ νεώτερη μαρξιστικὴ θέσις εἶναι ἡ ἑξῆς :

«Οἱ ἠθικὲς ἀξίες γεννιοῦνται μέσα στὴν πρακτική, καὶ κυρίως μέσα στὴν πρακτικὴ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ποὺ οἱ ταξικοὶ σκοποί της ταυτίζονται μὲ τὸ συμφέρον καὶ τὶς προοπτικὲς ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος» (Στὸ ἴδιο).

παραγωγή, εἶναι τὸ θεμέλιο ἐπάνω στὸ ὁποῖο στήνονται οἱ πολιτικοί, νομικοί, ἠθικοὶ καὶ ἄλλοι θεσμοὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Οἱ ἰδέες τῶν ἀνθρώπων καθορίζονται ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο παράγουν τὰ ἀγαθὰ ποὺ χρειάζονται. Ἡ τέχνη, ἡ φιλοσοφία, ἡ θρησκεία, ἡ πολιτική, ἡ ἠθική, δὲν εἶναι παρὰ ἁπλὲς ἀντανακλάσεις τῆς οἰκονομίας καὶ πιὸ συγκεκριμένα τῆς παραγωγικῆς βάσεως τῆς κοινωνίας. Ἡ παραγωγὴ λοιπὸν εἶναι τὸ πᾶν. Ὅλα τὰ ἄλλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτήν. Εἶναι ἕνα εἶδος «ὑποπροϊόντων» της.

Ἡ παραγωγὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο στοιχεῖα: τὸ πρῶτο εἶναι οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις. Καὶ τὸ δεύτερο, οἱ παραγωγικὲς σχέσεις.

Οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις εἶναι τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν παραγωγὴ (ἐργαλεῖα, μηχανές, πρῶτες ὕλες κλπ.) καθὼς καὶ ἡ ἐργατικὴ δύναμις, δηλαδὴ ἡ ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ παράγῃ.

Οἱ παραγωγικὲς σχέσεις, εἶναι οἱ σχέσεις ποὺ διαμορφώνονται ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς. Λ.χ. εἶναι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὸν δουλοκτήτη καὶ τὸν δοῦλο, στὸν φεουδάρχη καὶ στὸν δουλοπάροικο, στὸν καπιταλιστὴ καὶ στὸν ἐργάτη, στὸν ἔμπορο καὶ στὸν ἀγοραστή, στὸν ἐργοδότη καὶ στὸν ὑπάλληλο.

Στὴν παραγωγὴ ὅμως, λέγει ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, παρατηρεῖται τὸ ἑξῆς φαινόμενο. Οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις ἀλλάζουν συνεχῶς καὶ ἀναπτύσσονται ἀδιάκοπα. Αἰτία τοῦ φαινομένου, εἶναι οἱ νέες ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις, καθὼς καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν ὑφισταμένων μέσων, οἱ τεχνικὲς βελτιώσεις καὶ ἡ συσσώρευσις παραγωγικῆς πείρας. Ἐνῶ ὅμως οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις ἀναπτύσσονται καὶ ἐξελίσσονται συνεχῶς, οἱ παραγωγικὲς σχέσεις δὲν ἀκολουθοῦν αὐτὴν τὴν ἐξέλιξι. Ἀντίθετα αὐτὲς παραμένουν στάσιμες. Τοῦτο συμβαίνει γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε μορφὴ αὐτῶν τῶν σχέσεων, ἀντιδροῦν σὲ κάθε ἀπόπειρα μεταβολῆς των. Ἔτσι λ.χ. ἐνῶ μέσα στὰ πλαίσια τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας ἐπῆλθε μία τεραστία ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, οἱ θεμελιώδεις σχέσεις μεταξὺ κεφαλαιοκράτη καὶ ἐργάτη, μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργαζομένου, παρέμειναν, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ἀναλλοίωτες. Καὶ ἐπίσης: Ἐνῶ μὲ τὴν δημιουργία τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἡ παραγωγὴ κοινωνικοποιήθηκε στὸ ἔπακρον, ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύῃ τὸ σύστημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς «ἀτομικῆς ἰδιοποιήσεως» αὐτῆς τῆς παραγωγῆς. (Δηλαδὴ τὸ προϊὸν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς συλλογικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ κοινωνικὸ προϊόν, ἀνήκει σὲ ἕνα ἄνθρωπο, ὅπως ἀνῆκε καὶ ἄλλοτε, ὅταν ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας ἑνὸς ἀτόμου ἢ μόνον ὀλίγων ἀτόμων).

Προκαλεῖται ἔτσι, κατὰ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, μία διάστασις μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν καθυστερημένων

παραγωγικῶν σχέσεων. Ἡ ἀντίθεσις αὐτή, ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα, τὴν ἀναστολὴ καὶ τῆς ἴδιας τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως. Οἱ «παγοποιημένες» παραγωγικὲς σχέσεις, ἔρχεται ἡ ὥρα ποὺ γίνονται δεσμὰ ἀσφυκτικὰ γιὰ τὶς ὁλοένα ἀναπτυσσόμενες παραγωγικὲς δυνάμεις. Μένοντας ἀμετάβλητες, οἱ παραγωγικὲς σχέσεις, ἔρχεται ἡ ὥρα ποὺ καθιστοῦν ἀδύνατη κάθε παραπέρα ἀνάπτυξι τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Τότε, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ καθολικὴ κρίσις τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ κρίσις, τελειώνει μὲ τὴν ἐπανάστασι.

Ἡ ἐπανάστασις, εἶναι τὸ «ἅλμα» ποὺ μεταφέρει ἀπότομα τὴν κοινωνία ἀπὸ μία ποιοτικὴ κατάστασι σὲ ἄλλη, νέα ποιοτικὴ κατάστασι: Δηλαδή, ἀπὸ τὸ ἕνα οἰκονομικοκοινωνικὸ σύστημα στὸ ἄλλο. Τὸ νέο σύστημα εἶναι πάντοτε ἀνώτερο ἀπὸ τὸ προηγούμενο, διότι ἐπιτρέπει στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις νὰ συνεχίσουν τὴν ἐξελικτική τους πορεία. Ἡ ἐπανάστασις, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, συντρίβει τὸ κέλυφος ποὺ περιώριζε τὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ τὶς ἀποδεσμεύει. Ἀλλάζει τὶς παραγωγικὲς σχέσεις καὶ τὶς ἀναπροσαρμόζει σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἔτσι, δίνει σ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις τὴν ἀναγκαία γιὰ τὴν κοινωνικὴ πρόοδο δυνατότητα, νὰ συνεχίσουν τὴν ἀνάπτυξί τους.

Τὸ ποιοτικὸ ἅλμα τῆς ἐπαναστάσεως, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς βαθμιαίας συσσωρεύσεως ἀνεπαισθήτων, ἀλλὰ συνεχῶν ποσοτικῶν μεταβολῶν, ποὺ συντελοῦνται μέσα στὸ προηγούμενο κοινωνικὸ σύστημα καὶ εἰδικώτερα στὸν τομέα τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἡ συσσώρευσις τεχνικῶν τελειοποιήσεων, ἡ ἐπέκτασις τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ τεράστια αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βιομηχανικῶν ἐργατῶν («προλεταριᾶτο») εἶναι οἱ «ποσοτικὲς» μεταβολὲς ποὺ ὁδηγοῦν τελικὰ στὸ μέγα ποιοτικὸ ἅλμα τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἔχουμε δηλαδὴ καὶ ἐδῶ, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ «νόμου» τῆς μεταβολῆς τῶν ποσοτικῶν ἀλλαγῶν σὲ ἀπότομες ποιοτικὲς μεταβολές. Ὁ Κ. Μὰρξ δίνει τὸ σχῆμα τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ στὸν περιβόητο πρόλογό του στὴν «Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας». Γράφει:

«Στὴν κοινωνικὴ παραγωγὴ τῆς ζωῆς τους, οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται μεταξύ των σὲ σχέσεις καθωρισμένες, ἀναγκαῖες, ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὴν θέλησί τους, σὲ σχέσεις παραγωγικές, ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ μία ὡρισμένη βαθμίδα ὅπου ἔχει φθάσει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὑλικῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Τὸ σύνολο αὐτῶν τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, ἀποτελεῖ τὸ οἰκονομικὸ θεμέλιο τῆς κοινωνίας, τὴν ὑλικὴ βάσι, ἐπάνω στὴν ὁποία ὑψώνεται ἕνα νομικὸ καὶ πολιτικὸ ἐποικοδόμημα καὶ στὴν ὁποία ἀντιστοιχοῦν ὡρισμένες πάλι κοινωνικὲς μορφὲς συνειδήσεως.

Ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς τῆς ὑλικῆς ζωῆς καθορίζει τὴν ἐξέλιξι τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ διανοητικῆς ζωῆς ἐν γένει. Τὸ τί εἶναι οἱ ἄνθρωποι δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὴν συνείδησί τους, ἀλλὰ ἀντίστροφα, τὸ κοινωνικό τους «εἶναι» καθορίζει τὴν συνείδησί τους. Ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνά-

μεων τῆς κοινωνίας φθάσει σὲ ὡρισμένο βαθμό, οἱ δυνάμεις αὐτὲς ἔρχονται σὲ ἀντίφασι μὲ τὶς παραγωγικὲς σχέσεις ποὺ ὑπάρχουν, ἢ γιὰ νὰ μεταχειρισθοῦμε τὴν νομικὴ ἔκφρασι, μὲ τὶς σχέσεις τῆς ἰδιοκτησίας, μέσα στὶς ὁποῖες ὡς τότε εἶχαν κινηθῆ. Οἱ σχέσεις αὐτές, ἀπὸ μορφὲς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, γίνονται τώρα φραγμοί τους. Τότε, ἀρχίζει μία ἐποχὴ κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως. Μὲ τὴν μεταβολὴ τῆς οἰκονομικῆς βάσεως, ἀνατρέπεται περισσότερο ἢ λιγότερο γοργὰ ἢ ἀργά, ὁλόκληρο τὸ τεράστιο ἐποικοδόμημα.

Ὅταν ἀντικρύζουμε τέτοιες ἀνατροπές, πρέπει πάντα νὰ ξεχωρίζουμε τὴν ὑλικὴ ἀνατροπὴ τῶν οἰκονομικῶν ὅρων τῆς παραγωγῆς ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἐξακριβώσουμε πιστὰ μὲ τὴν βοήθεια τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀπὸ τὶς νομικές, πολιτικές, θρησκευτικές, καλλιτεχνικὲς ἢ φιλοσοφικὲς μορφές, μὲ μία λέξι ἀπὸ τὶς ἰδεολογικὲς μορφές, μὲ τὶς ὁποῖες οἱ ἄνθρωποι συνειδητοποιοῦν αὐτὴν τὴν συγκρότησι καὶ τὴν ἀποτελειώνουν. Ὅπως ἕνα ἄτομο δὲν τὸ κρίνουμε ἀπὸ τὴν ἰδέα ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἔτσι καὶ μία ἐποχὴ ἀνατροπῆς δὲν μποροῦμε νὰ τὴν κρίνουμε ἀπὸ τὴν συνείδησι ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό της. Ἴσα-ἴσα, αὐτὴν τὴν συνείδησι πρέπει νὰ τὴν ἐξηγήσουμε μὲ τὶς ἀντιφάσεις τῆς ὑλικῆς ζωῆς, μὲ τὴν σύγκρουσι ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς κοινωνικὲς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ στὶς παραγωγικὲς σχέσεις.

Ἕνα κοινωνικὸ σύστημα ποτὲ δὲν ἐξαφανίζεται προτοῦ ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις ποὺ μπορεῖ νὰ χωρέσῃ. Καὶ ποτὲ δὲν παίρνουν τὴν θέσι του καινούργιες καὶ ἀνώτερες παραγωγικὲς σχέσεις, προτοῦ οἱ ὑλικοὶ ὅροι γι' αὐτὲς τὶς σχέσεις ὡριμάσουν μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἴδιας τῆς παληᾶς κοινωνίας. Γι' αὐτό, ἡ ἀνθρωπότητα, ποτὲ δὲν βάζει μπροστά της παρὰ μόνον τὰ προβλήματα ἐκεῖνα ποὺ μπορεῖ νὰ λύσῃ. Γιατί, ἂν παρατηρήσουμε καλλίτερα, θὰ βροῦμε πὼς καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἴδιο τὸ πρόβλημα, ξεπηδᾶ μονάχα ὅταν ὑπάρχουν, ἢ τουλάχιστον βρίσκονται στὸ γίγνεσθαί τους οἱ ὑλικοὶ ὅροι γιὰ τὴν λύσι του.

Σὲ χοντρὲς γραμμές, ὁ κοινοτικός, ὁ ἀρχαῖος, ὁ φεουδαρχικὸς καὶ ὁ νεώτερος ἀστικὸς τρόπος τῆς παραγωγῆς, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι οἱ προοδευτικὲς ἐποχὲς τῆς οἰκονομικῆς διαμορφώσεως τῆς κοινωνίας. Οἱ ἀστικὲς παραγωγικὲς σχέσεις εἶναι ἡ τελευταία ἀνταγωνιστικὴ μορφὴ τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς. Οἱ παραγωγικὲς ὅμως δυνάμεις ποὺ ἀναπτύσσονται μέσα στὴν ἀστικὴ κοινωνία δημιουργοῦν ταυτόχρονα καὶ τοὺς ὑλικοὺς ὅρους γιὰ τὴν λύσι αὐτοῦ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Μ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν κοινωνικὴ διαμόρφωσι κλείνει καὶ ἡ προϊστορία τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας».

Κριτική

α) Ὁ μαρξισμὸς ἀνάγει τὰ πάντα στὸν οἰκονομικὸ παράγοντα. Φυσικὰ ἡ οἰκονομία παίζει ἕνα σοβαρὸ ρόλο στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι καὶ θὰ ἦταν σφάλμα νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς τὴν ἐπίδρασί της στὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅμως, τῆς παραδοχῆς τῶν οἰκονομικῶν αἰτίων σὰν ἑνὸς

ἀπὸ τοὺς παράγοντας τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ὡς τὸν μαρξιστικὸ μονοπαραγοντισμὸ ποὺ ἀνάγει τὰ πάντα στὴν παραγωγὴ καὶ προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ πάντα ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον μὲ στενὰ οἰκονομικὰ αἴτια, ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις.

Ὁ μαρξιστικὸς μονοπαραγοντισμὸς φτωχαίνει τὴν ἀντίληψί μας γιὰ τὴν Ἱστορία καὶ ἁπλοποιεῖ κατὰ τρόπο παραμορφωτικὸ τὰ ἐξαιρετικὰ περίπλοκα κοινωνικὰ φαινόμενα. Αὐτὸς ὁ αὐθαίρετος περιορισμὸς τῶν κοινωνικοϊστορικῶν ὀντοτήτων, γίνεται ἀπὸ τὸν μαρξισμὸ γιὰ νὰ χωρέσουν ὅλα τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα, μέσα στὸ ἁπλουστευτικὸ καὶ αὐθαίρετο σχῆμα τοῦ τριαδικοῦ του συστήματος: Θέσις - Ἀντίθεσις - Σύνθεσις.

Σύμφωνα μὲ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, οἱ παραγωγικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν τὴν «θέσι», οἱ ἀναπτυσσόμενες παραγωγικὲς δυνάμεις τὴν «ἀντίθεσι» καὶ οἱ νέες παραγωγικὲς σχέσεις τὴν «σύνθεσι».

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἔγκελς, στὰ τελευταῖα χρόνια του, κατάλαβε ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Μὰρξ εἶχαν ὑπερβάλει τὴν σημασία τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος. Τὸ διαπιστώνει σὲ ἕνα γράμμα του πρὸς τὸν Μπλὸχ καὶ δικαιολογεῖται μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἀναγκάσθηκαν νὰ προσφύγουν σ' αὐτὴν τὴν ὑπερβολή, ἐπειδὴ οἱ ἀντίπαλοί τους ἀπέρριπταν ὁλότελα τὴν σημασία τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος.

Ἀργότερα, σὲ ἄλλο γράμμα του πρὸς τὸν Στάρκεμπεργκ, ὁ Ἔγκελς, ὁμολογεῖ τὴν κατάχρησι τοῦ ὅρου «οἰκονομικὲς συνθῆκες» ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ ἀπὸ τὸν Μάρξ. Γιὰ νὰ βολέψῃ λοιπὸν κάπως τὰ πράγματα, καταφεύγει σὲ ἕνα τέχνασμα. Διευρύνει τὴν ἔννοια τοῦ ὅρου, περιλαμβάνοντας στὶς «οἰκονομικὲς συνθῆκες» σχεδὸν τὰ ...πάντα! Πράγματι, θεωρεῖ σὰν «οἰκονομικὲς συνθῆκες» τὴν ταξικὴ διαίρεσι, τὸ κράτος, τὴν πολιτική, τὸ δίκαιο, τὴν γεωγραφικὴ θέσι μιᾶς χώρας, ἀκόμη καὶ τὴν φυλή!! *(«Καὶ ἡ ἴδια ἡ φυλή, γράφει, εἶναι ἕνας οἰκονομικὸς παράγοντας»).*

Ὁ Μάρξ, ἀπὸ τὴν πλευρά του στὸ «Κεφάλαιό» του γράφει: *«Ἡ βία εἶναι παράγων οἰκονομικος»!* Ἔτσι, ἡ οἰκονομία καθορίζει τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶναι οἰκονομία! Δηλ. τὰ πάντα, αὐτοκαθορίζονται.

Πιεζόμενος ἀπὸ τὰ πράγματα, ὁ Ἔγκελς, ἀναγκάσθηκε ἐπίσης νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι τὸ λεγόμενο «ἐποικοδόμημα», ἔχει παρὰ ταῦτα, *«σχετικὴ ἀνεξαρτησία» («Φιλοσοφικὲς Μελέτες»).* Στὶς ἐπιστολὲς ποὺ ἔγραψε στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὁ Ἔγκελς, παραδέχεται τὴν *«σχετικὴ ἀνεξαρτησία»* καὶ τὴν *«σχετικὰ αὐτόνομη ἀνάπτυξι»* τῶν ἰδεολογιῶν.

β) Μὲ τὸν οἰκονομικὸ ντετερμινισμό του, ὁ μαρξισμὸς κατάστρωσε μιὰ πολὺ ἁπλῆ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος:

Πέτρινα ἐργαλεῖα = πρωτόγονος κομμουνισμὸς (πρωτόγονο κοινοτικὸ σύστημα).

Μετάλλινα ἐργαλεῖα + ἄροτρο = δουλοκτητικὴ κοινωνία.

Πιό σύνθετα ἐργαλεῖα + φυσική οἰκονομία = φεουδαρχία.

Ἀτμός + Μηχανή = καπιταλισμός.

Πιό σύνθετες μηχανές + ἠλεκτρισμός = σοσιαλισμός. (Ὁ Λένιν ἔγραψε: *«Σοσιαλισμός εἶναι ἡ σοβιετική ἐξουσία σύν ὁ ἐξηλεκτρισμός»!).*

Δέν ἐξηγεῖ ὅμως ὁ Ἱστορικός Ὑλισμός, γιατί τό μέταλλο νά φέρη «ὁπωσδήποτε» τήν δουλεία καί ὄχι κάποιο ἄλλο κοινωνικό σύστημα. Καί ἐπίσης, γιατί δέν τήν ἔφερε παντοῦ;

Ὁ Ἱστορικός Ὑλισμός δέν μπορεῖ νά μᾶς ἐξηγήση γιατί μέ τήν ἴδια περίπου ἀνάπτυξι τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καί κατά τήν ἴδια περίπου ἐποχή, εἴχαμε:

Στήν Δύσι: φεουδαρχία.

Στήν Ἀνατολή: δουλεία.

Στήν Ρωσία: κοινοτική ἀγροτική ἰδιοκτησία.

Στούς Ἴνκας: κρατική ἰδιοκτησία τῆς γῆς.

Μέ αὐτήν τήν ἀντίληψι τῶν μαρξιστῶν περί τοῦ ἀνθρώπου σάν «ζώου πού φτιάχνει ἐργαλεῖα», ὅλες οἱ περίπλοκες δυνάμεις καί δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάγονται στίς καθαρά τεχνολογικές ἐκδηλώσεις του. Ἡ ἀντίληψις γιά τήν ἀνθρώπινη ἱστορία, ὑποβιβάζεται ἀπό τόν μαρξισμό σέ ἀντίληψι γιά τήν ἱστορία τῆς παραγωγῆς. Ὁ μοναδικός ἄνθρωπος γιά τούς μαρξιστές, εἶναι ὁ οἰκονομικός, ὁ παραγωγός. Ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος, εἶναι ὁ ἐφευρέτης παραγωγικῶν μέσων καί μεθόδων.

γ) Ἄν *«ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο πού φτιάχνει ἐργαλεῖα»* καί αὐτά καθορίζουν τήν ἀνάπτυξί του, πῶς μπόρεσε νά προοδεύση ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος πού *«δέν χρησιμοποιοῦσε ἐργαλεῖα παρά μόνο τυχαῖα»;* (Ντάρβιν).

Καί ἀκόμη: Γιατί ἀπό ὅλα τά ζῶα, μόνον ὁ ἄνθρωπος νά φτιάχνη ἐργαλεῖα; Μήπως ὑπῆρχε ἤδη κάτι μέσα στήν φύσι του πού τόν διαφοροποιοῦσε ἀπό τά ἄλλα ὄντα;

δ) Ὁ οἰκονομικός ντετερμινισμός ἀδυνατεῖ ἑρμηνεύση τήν πνευματική πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Σέ μία ἀπό τίς ἀναρίθμητες ἀντιφάσεις του, ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ σατίριζε σχετικά μέ αὐτό, τόν οἰκονομικό ντετερμινισμό. Εἰρωνευόταν *«τή φιλόδοξη μανία τῶν Γάλλων τοῦ 18ου αἰῶνος... Ἀφοῦ ξεπεράσαμε τούς ἀρχαίους στή μηχανική καί σέ ἄλλους τομεῖς, γιατί δέν θά εἴμαστε ἱκανοί νά γράψουμε καί ἕνα ἐπικό ποίημα; Καί ὁ Βολταῖρος δίνει τήν «Ἐρρικιάδα» γιά νά ἀντικαταστήση τήν Ἰλιάδα»! («Ἱστορία τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν»).*

Ὁ ἴδιος ἐκφράζει τήν κατάπληξί του πού βλέπει τήν Ἑλληνική Τέχνη (ἐποικοδόμημα) νά ἐπιβιώνη ἐνῶ ἡ (οἰκονομική) βάσις της ἔπαυσε νά ὑπάρχη ἀπό αἰῶνες. Ἀπορεῖ πῶς ἡ Τέχνη αὐτή συγκινεῖ ἀνθρώπους πού ζοῦν σέ τόσο διαφορετική ὑλική βάσι καί ἄρα κατά τίς θεωρίες του, χρειάζονται καί διαφορετικό «ἐποικοδόμημα». Γράφει:

«Ἡ δυσκολία δὲν ἔγκειται στὸ νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἀπορρέει ἀπὸ μερικὲς μορφὲς τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ἔγκειται στὸ νὰ καταλάβουμε ὅτι μᾶς ἀποτελεῖ ἕνα «κανόνα» ἀξεπέραστο» («Εἰσαγωγὴ στὴν Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας»).

Καὶ μὲ καταπληκτικὴ ἀφέλεια, προσθέτει:

«Ἡ ἀντίληψις τῆς φύσεως ποὺ τρέφει τὴν Ἑλληνικὴ τέχνη, μπορεῖ νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὶς αὐτόματες ὑφαντουργικὲς μηχανές(;) καὶ τοὺς σιδηροδρόμους (;!) τῆς ἐποχῆς μας; Τί εἶναι ὁ Ἥφαιστος μπροστὰ στὸν «Ρόμπερτς ἔντ Κόμπανυ»;(!) Τί εἶναι ὁ Ἑρμῆς μπροστὰ στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα;(!) Τί εἶναι ὁ Ζεύς, μπροστὰ στὸ ἀλεξικέραυνο;(!)... Τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ Τέχνη μπορεῖ ἀκόμη νὰ μᾶς παρέχῃ αἰσθητικὴ χαρὰ καὶ νὰ θεωρεῖται σὰν ἄφθαστο πρότυπο!».

Καὶ ἐπιχειρεῖ μία ἑρμηνεία τοῦ ...«ἀπαραδέκτου» καὶ «ἀφυσίκου» φαινομένου. Ἀνατρέχουμε, λέγει, στὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη, ὅπως ὁ ὥριμος ἄνδρας στὴν παιδική του ἡλικία, ἀπὸ ἕνα εἶδος νοσταλγίας!

Ἡ ἐξήγησις βέβαια εἶναι διαφορετική. Βρίσκεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Τέχνη, ὅπως καὶ κάθε Ἰδέα, ἔχει τὴν δική της ζωή, τὴν αὐτοτέλειά της. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἔχουμε καὶ τὴν «ὑπεριστορικὴ» ἑνότητα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἂν κάθε ἀλλαγὴ τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, κατέστρεφε καὶ τὸ πνευματικὸ «ἐποικοδόμημα», δὲν θὰ ὑπῆρχε καμμία συνέχεια στὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό. Κατὰ τὸν μαρξισμό, ἔτσι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται! Γι'αὐτό, ὁ Ἔγκελς, γράφει:

«Οἱ πιὸ αἰθέριες περιοχὲς τῆς ἰδεολογίας: Θρησκεία, Φιλοσοφία κλπ., δὲν εἶναι παρὰ λείψανα τῆς προϊστορίας ποὺ θὰ μπορούσαμε σήμερα νὰ τὰ ἀποκαλέσουμε βλακεία»!

Σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴ τοῦ μαρξισμοῦ, ἀφοῦ ἀλλάζει ἡ «βάσις», πρέπει νὰ ἀπαρνηθοῦμε ὅλη τὴν πολιτιστικὴ κληρονομιὰ τῶν χιλιετηρίδων ποὺ πέρασαν καὶ νὰ φθάσουμε στὸν πνευματικὸ μηδενισμό. Αὐτὸ ἀκριβῶς κάνει ὁ Μάο, μὲ τὴν «πολιτιστικὴ ἐπανάστασι» τῶν ἐρυθροφρουρῶν του.

Ἂν ὅμως τὸ οἰκονομικὸ ὑπόβαθρο καθορίζῃ τὸ πνευματικὸ ἐποικοδόμημα, τότε πῶς ἔγινε δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ ὁ μαρξισμός, δηλ. ἡ θεωρία (ἐποικοδόμημα) τοῦ σοσιαλισμοῦ, μέσα στὸ ἀστικὸ οἰκονομικὸ σύστημα; Ἡ ἀστικὴ οἰκονομικὴ βάσις δὲν ἔπρεπε νὰ παράγῃ μόνον ἀστικὲς θεωρίες; Πῶς παρήγαγε καὶ σοσιαλιστικές;

ε) Ἂν τὸ οἰκονομικὸ ὑπόβαθρο εἶναι τὸ βασικό, τότε οἱ ΗΠΑ εἶναι πιὸ προοδευμένες ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ἀφοῦ προηγοῦνται οἰκονομικῶς. Πῶς γίνεται λοιπὸν νὰ προηγοῦνται οἰκονομικῶς καὶ ὅμως νὰ καθυστεροῦν κοινωνικοπολιτικῶς ὅπως διατείνονται οἱ κομμουνιστές;

στ) Ἂν ἡ οἰκονομία καθορίζῃ τὰ πάντα καὶ συνεπῶς καὶ τὴν πολιτική, πῶς συμβαίνει στὴν ΕΣΣΔ νὰ ἔχῃ πολιτικοποιηθῇ ἡ οἰκονομία; Διότι, στὴν ΕΣΣΔ, τὸ βασικὸ δὲν εἶναι ἡ οἰκονομία.

Εἶναι ἡ πολιτική. Ἡ πρώτη, δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μέσον τῆς δεύτερης. Ἀπόδειξις ὅτι ἡ οἰκονομία, διευθύνεται ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς καὶ ὄχι ἡ πολιτικὴ ἀπὸ οἰκονομολόγους. Ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης στὴν ΕΣΣΔ, ἔχει γιὰ σκοπό της, ὄχι τὴν ἱκανοποίησι τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν πολιτικῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Κ.Κ. Ἔτσι, ὁ ρῶσος, δὲν ἔχει παπούτσια ἢ κρέας, ἀλλὰ ἔχει πυραύλους καὶ διαστημόπλοια. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος;

ζ) Ἡ «βάσις» ποὺ ἐπάνω της κτίζεται τὸ ἐποικοδόμημα τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, δὲν εἶναι ἡ παραγωγὴ ἢ ἔστω ἡ οἰκονομία στὴν εὐρύτατη δυνατὴ ἔννοια τοῦ ὅρου. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος σὰν ὄν, μὲ ὅλες τὶς φυσικές, ψυχικές, πνευματικὲς καὶ ἠθικές του ἰδιότητες.

η) Ἄλλωστε καὶ ἂν ἀκόμη περιορίζαμε τὴν «βάσι» σὲ καθαρὰ «ὑλικοὺς» παράγοντες, καὶ τότε, πέρα ἀπὸ τὴν οἰκονομία, θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριλάβουμε σ᾽ αὐτήν, τὸ γεωγραφικὸ περιβάλλον (χῶρος) μέσα στὸ ὁποῖο ζεῖ μία ἀνθρώπινη κοινωνία, τὴν φυλὴ κλπ.

Ἡ «γεωγραφικὴ ὑπόστασις» λ.χ., στὴν ὁποία περιλαμβάνουμε τὸ κλῖμα, τὴν μορφολογία τοῦ ἐδάφους, τὴν θέσι τῆς χώρας, τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγές, τὰ στοιχεῖα τῶν προηγουμένων πολιτισμῶν, τὸ τοπίο, κλπ., ἔπαιξε βασικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξι κάθε ἀνθρώπινης κοινωνίας γιατὶ περιεῖχε δυνητικά, τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὶς κατευθύνσεις τῆς κινήσεώς της. Ἔτσι, οἱ καμπίσιοι βαβυλώνιοι, αἰγύπτιοι καὶ κινέζοι, ἔγιναν γεωργοί. Οἱ ὀρεινοὶ ἀσσύριοι, κυνηγοὶ - πολεμιστές. Οἱ θαλασσινοὶ ἕλληνες, ἔμποροι. Οἱ ἄγγλοι, μὲ τὸ στενόχωρο, θαλασσόζωστο, προφυλαγμένο καὶ μὲ πλούσιο ὑπέδαφος νησί τους, πειρατές, ἔμποροι, βιομήχανοι, ἐργάτες.

θ) Μὲ τὴν λογικὴ τοῦ αὐστηροῦ ντετερμινισμοῦ τοῦ «ἐποικοδομήματος» ἀπὸ τὴν «βάσι», ὁ μαρξισμὸς ὑποστηρίζει ὅτι οἱ νέες ἰδέες, ἐφευρέσεις ἢ θεωρίες, παρουσιάζονται ἀκριβῶς τότε, ὅταν τὶς χρειάζεται ἡ κοινωνία καὶ ὅτι ἕνα πρόβλημα, τίθεται, μόνον ὅταν ἤδη ἔχουν ἀρχίση νὰ ὡριμάζουν οἱ δυνατότητες γιὰ τὴν ἐπίλυσί του. Πρόκειται γιὰ μία μηχανιστικὴ ἀντίληψι, ποὺ δὲν ἐξηγεῖ γιατὶ ἐμφανίσθηκαν σοσιαλιστικὲς τάσεις στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, πῶς ἀποπειράθηκε νὰ πετάξη ὁ Ἴκαρος καὶ πῶς συνέλαβε τὸ ταξίδι σὲ ἄλλα ἄστρα ὁ Λουκιανός.

ι) Ἡ ὑπερβολὴ τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος, ὁδηγεῖ στὴν θεοποίησι τῆς παραγωγῆς, ποὺ ἀνάγεται σὲ αὐτοσκοπό. Ἔτσι, ὁ Στάλιν, στὸν περιβόητο «Διαλεκτικὸ καὶ Ἱστορικὸ Ὑλισμό» του, γράφει:

«Ἡ δουλεία ἦταν ἕνα φαινόμενο ἀπόλυτα κατανοητὸ καὶ λογικό, γιατί ἀποτελεῖ ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς σὲ σχέσι μὲ τὸν πρωτόγονο κομμουνισμό, στὴν ἀνάπτυξι τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων».

Δηλαδή, ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς, καθιστᾶ «κατανοητή», ὁποιαδήποτε μέθοδο (ἀκόμη καὶ τὴν ἀνθρώπινη δουλεία!) καὶ «λογικὸ» ὁποιο-

δήποτε σύστημα! Ὁτιδήποτε ἀναπτύσσει τὴν παραγωγή, ἀποτελεῖ αὐτομάτως, «πρόοδο»! Καὶ ἡ ἄποψις αὐτὴ δὲν εἶναι «σταλινική». Ἴσχυε καὶ ἰσχύει πάντοτε γιὰ τοὺς μαρξιστάς. Ἄλλωστε, ὁλόκληρη ἡ σοβιετικὴ πρᾶξις τὸ ἀποδεικνύει. Στὴν ΕΣΣΔ, ὁ ἄνθρωπος, ἕνα προορισμὸ ἔχει καὶ σὲ ἕνα χρησιμεύει: νὰ ἐκτελῆ τὰ οἰκονομικὰ προγράμματα!

3. Ἡ πάλη τῶν τάξεων

Ὅπως ἀναφέραμε, κατὰ τὸν μαρξισμό, οἱ ἱστορικοὶ νόμοι ἐκδηλώνονται μέσα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δρᾶσι. Αὐτοὶ ἀναγκάζουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀναπτύξουν, εἴτε τὸ θέλουν οἱ ἴδιοι εἴτε ὄχι, μία ὡρισμένη δραστηριότητα. Καὶ αὐτή, ὁδηγεῖ ὁπωσδήποτε, στὴν ἐπικράτησι τοῦ «νέου», στὴν ἐπιβολὴ τῆς «ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος».

Ἔτσι καὶ ἡ ἀντίθεσις, μεταξὺ παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ παραγωγικῶν σχέσεων ποὺ ἀποτελεῖ ἱστορικὸ νόμο, μεταφράζεται ἀναγκαστικὰ σὲ ἀνθρώπινη δρᾶσι. Ἐκδηλώνεται, μὲ τὸ κοινωνικὸ φαινόμενο τῆς πάλης ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν διαφορετικὴ θέσι στὴν παραγωγή. Δηλαδή, ἀνάμεσα σὲ ἐκείνους ποὺ θέλουν τὴν μεταβολὴ τῶν ὑφισταμένων παραγωγικῶν σχέσεων καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ θέλουν τὴν διατήρησί τους. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἀνήκουν σὲ διαφορετικὲς κοινωνικὲς τάξεις. Ἡ μεταξύ των πάλη εἶναι ἡ «πάλη τῶν τάξεων». Καὶ αὐτὴ εἶναι κατὰ τὸν Μὰρξ «ἡ κινητήρια δύναμις τῆς Ἱστορίας». Μὲ τὴν ταξικὴ πάλη καὶ μόνον μὲ αὐτήν, προχωρεῖ ἡ κοινωνία πρὸς τὰ ἐμπρός, περνῶντας ἀπὸ ἕνα κοινωνικὸ σύστημα, σὲ ἄλλο, νεώτερο καὶ ἀνώτερο.

«Ὅλη ἡ ὥς τὰ τώρα ἱστορία τῆς κοινωνίας εἶναι ἡ ἱστορία τῆς πάλης τῶν τάξεων: ἐλεύθεροι καὶ σκλάβοι, πατρίκιοι καὶ πληβεῖοι, βαρῶνοι καὶ δουλοπάροικοι, μαστόροι καὶ καλφάδες, μὲ μιὰ λέξι καταπιεστὲς καὶ καταπιεζόμενοι, βρίσκονταν σὲ διαρκῆ σύγκρουση μεταξύ τους, σὲ ἀδιάκοπη πάλη, ποὺ κάθε φορὰ κατέληγε εἴτε σὲ μιὰ ἐπαναστατικὴ μεταμόρφωση ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας, εἴτε σὲ μιὰ ταυτόχρονη συντριβὴ τῶν δύο συγκρουομένων τάξεων» (Κ. Μάρξ).

Τί εἶναι ὅμως τάξις; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ὁ Μὰρξ ἀπαντᾶ ὅτι τάξις εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια θέσι στὴν παραγωγή. Λ.χ. ὅσοι εἶναι ἰδιοκτῆτες τῶν συγχρόνων παραγωγικῶν δυνάμεων, ἀνήκουν στὴν τάξι τῶν «κεφαλαιοκρατῶν», ἐνῶ ὅσοι ἐργάζονται μὲ παραγωγικὰ μέσα ποὺ δὲν ἀποτελοῦν δική τους ἰδιοκτησία, ἀνήκουν στὴν τάξι τοῦ «προλεταριάτου».

Ἔτσι, τὸ κριτήριο γιὰ τὴν διάκρισι τῶν ἀνθρώπων σὲ τάξεις, δὲν εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ μόρφωσις, οἱ πολιτικὲς ἀντιλήψεις, ἡ θρησκεία ἢ ἡ καταγωγή τους, ἀλλὰ ἡ εἰδικὴ θέσις ποὺ ἔχουν μέσα στὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς.

Κάθε τάξις, κατὰ τὸν μαρξισμό, ἔχοντας μία εἰδικὴ θέσι μέσα στὴν παραγωγή, ἔχει καὶ τὰ δικά της, ἰδιαίτερα, ταξικά, οἰκονομικὰ συμφέροντα.

Τὰ συμφέροντα αὐτά, καθορίζουν ὅλες τὶς πολιτικὲς καὶ ἄλλες ἀντιλήψεις της."Ετσι, κάθε τάξις ἔχει δική της, ἑ ν ι α ί α τ α ξ ι κ ή σ υ ν ε ί δ η σ ι κ α ὶ β ο ύ λ η σ ι, ποὺ ἐκφράζουν τὴν θέσι της στὴν παραγωγή, τὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἐπιδιώξεις της. 'Επάνω στὸ ἔδαφος αὐτῆς τῆς ἑνιαίας ταξικῆς συνειδήσεως, διαμορφώνονται, κατὰ τὸν Μὰρξ, ὅλες οἱ ποικίλες ἐκδηλώσεις τῆς κάθε τάξεως. Μὲ ἄλλα λόγια, μία τάξις, ἔχει τὴν δική της ἠθική, τὸ δικό της κόμμα, τὶς δικές της ὀργανώσεις, τὴν δική της τέχνη, τὰ δικά της ἤθη καὶ ἔθιμα. Εἶναι ἕνας ἰδιαίτερος, χωριστὸς κόσμος, ποὺ βρίσκεται σὲ πόλεμο πρὸς τὸν ὑπόλοιπο κόσμο.

Γ ι ὰ τ ο ὺ ς μ α ρ ξ ι σ τ ὰ ς ὅ λ α ε ἶ ν α ι τ α ξ ι κ ά. "Ολα τὰ φαινόμενα τοῦ «ἐποικοδομήματος» (νομικοί, πολιτικοὶ καὶ ἄλλοι θεσμοί, πνευματικὲς ἐκδηλώσεις κλπ.) ἑρμηνεύονται μὲ βάσι τὸ τ α ξ ι κ ὸ κ ρ ι τ ή ρ ι ο. Μία φιλοσοφικὴ θεωρία λ.χ. ἐκφράζει τὶς ἀντιλήψεις μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως καὶ διατυπώνεται, ἀκριβῶς, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήση τὰ συμφέροντά της. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ ἕνα ἔργο τέχνης ἢ γιὰ ἕνα πόλεμο, γιὰ μία θρησκεία ἢ γιὰ μία ἐπανάστασι, γιὰ ἕνα θεσμὸ ἢ γιὰ μία ἠθική(*). "Ολα, σὲ τελευταία

(*) Κατὰ τὸν μαρξισμό, ἡ ἠθικὴ εἶναι κοινωνικὸ προϊόν. Τὰ ζῶα, δὲν ἔχουν ἠθική. Οἱ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ ζοῦν κοινωνικά, χρειάζονται κανόνες ποὺ ρυθμίζουν τὶς μεταξὺ των σχέσεις. 'Ενα σύνολο τέτοιων κανόνων, ποὺ ἀντλεῖ τὴν δύναμι ἐπιβολῆς του ἀπὸ τὸν νόμο, εἶναι τὸ Δίκαιο. "Αλλο σύνολο κανόνων, ποὺ ἀντλεῖ τὴν ἰσχὺ του ἀπὸ τὸν «θεῖο» νόμο, εἶναι ἡ Θρησκεία. Καὶ τρίτο σύνολο κανόνων, ποὺ στηρίζεται στὴν δύναμι τῆς κοινῆς γνώμης ἡ ὁποία ἐπαινεῖ ἢ καταδικάζει τὴν συμπεριφορὰ κάθε μέλους τῆς κοινωνίας, εἶναι ἡ 'Ηθική. Κάθε ὁμάδα ἀνθρώπων (τάξις) ἔχει τοὺς δικούς της κανόνες συμπεριφορᾶς, τὴν δική της ἠθική. 'Αλλά, ἡ κυρίαρχη τάξις, ἐπειδὴ κρατᾶ στὰ χέρια της τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία, τὸ κράτος, ὅλα τὰ μέσα ἀγωγῆς καὶ ἐπηρεασμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης, ἐπιβάλλει τοὺς δικούς της κανόνες συμπεριφορᾶς. Σὲ κάθε κοινωνία λοιπόν, κυριαρχεῖ ἡ ἠθικὴ τῆς κυριάρχου τάξεως, δηλ. αὐτὴ ποὺ συμφέρει στὴν ἰθύνουσα τάξι.

Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἡ 'Ηθικὴ εἶναι σύνολο κανόνων ποὺ ρυθμίζουν τὴν συμπεριφορά μας ὄχι μόνον πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό μας. 'Η ἰσχὺς της δὲν πηγάζει μόνον ἀπὸ τὴν κοινωνική, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ συνείδησι. Κάποτε, ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος ἔρχεται σὲ θανάσιμη σύγκρουσι μὲ τὴν ἰσχύουσα κοινωνικὴ συνείδησι, μὲ τὴν κοινὴ γνώμη τῆς ἐποχῆς του καὶ προτιμᾶ νὰ συντριβῆ ἀπὸ αὐτήν, παρὰ νὰ παραβῆ τὶς ἀρχές του. 'Η σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἑρμηνεύεται μὲ τὴν μαρξιστικὴ ἠθική.

'Ο ἄνθρωπος, σὰν μέλος τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου ἔχει ἔνστικτα. Σὰν ἠθικὸ ὄν, ἔχει ἠθικὲς ἀρχές. Τὰ ζῶα, ἀκόμη καὶ ὅσα ζοῦν ὁμαδικῶς, δὲν ἔχουν ἠθική. Στὶς κοινωνίες τους ἀρκεῖ ἡ λειτουργία τοῦ ἀγελαίου ἐνστίκτου. 'Ο ἄνθρωπος, δὲν ἔχει λοιπὸν ἠθική, ἁπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ εἶναι ὂν κοινωνικό. "Εχει πρωτίστως, ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴν φύσι του καὶ ὂν ἠθικό. 'Η ἠθική, περιέχει τὴν κοινωνικότητα. Δὲν περιέχεται σ' αὐτήν. Δὲν εἶναι μόνον κοινωνικό, εἶναι γενικώτερο ἀνθρώπινο φαινόμενο.

Στὴν πρᾶξι, ὁ ἴδιος ὁ κομμουνισμὸς παραδέχεται αὐτὴν τὴν ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καλεῖ τοὺς ὀπαδούς του νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ θυσιασθοῦν γιὰ τὴν ἰδέα, τὸ καθῆκον, τὴν δικαιοσύνη κλπ. Βεβαίως δὲν τοὺς ὑπόσχεται τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ὁ ἐπίγειος παράδεισός του θὰ ἔρθη γιὰ τὶς μέλλουσες γενεὲς καὶ ὄχι γιὰ τὸν θυσιαζόμενο. "Ετσι, ὁ ὑλισμὸς αὐτοδιαψεύδεται.

'Οσο γιὰ τὴν ταξικότητα τῆς 'Ηθικῆς, αὐτὴ εἶναι ἀνύπαρκτη. 'Η ἠθικὴ διαφέρει ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχή, τὴν χώρα, τὴν θρησκεία, ἀλλὰ ὄχι ἀνάλογα μὲ τὴν τάξι. Τὰ οὐ φονεύσεις, κλέψεις, μοιχεύσεις, ψευδομαρτυρήσεις, τὸ τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου κλπ. δὲν εἶναι «ταξικὲς» ἀρχές, ἀλλὰ διαταξικές.

Οὐσία τῆς 'Ηθικῆς εἶναι ἡ ἀνύψωσις καὶ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου. 'Ο κομμουνισμὸς ὅμως ὑποβιβάζει τὸν ἄνθρωπο στὸ ἐπίπεδο πράγματος ποὺ ἀνήκει στὸ κόμμα. "Ετσι, εἶναι βαθύτατα ἀνήθικος.

ἀνάλυσι, ἔχουν ταξικὰ κίνητρα, ταξικὸ περιεχόμενο, ταξικὲς ἐπιδιώξεις.

Ὁ *ταξισμὸς* τῶν μαρξιστῶν ἀνάγεται στὸ ἀπόλυτο(*). Καὶ γίνεται τὸ «μοναδικὸ κλειδὶ» μὲ τὸ ὁποῖο καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ἑρμηνευθοῦν ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς κοινωνίας.

Κριτικὴ

α) *Γιὰ νὰ χωρίσουμε τοὺς ἀνθρώπους σὲ τάξεις μποροῦμε νὰ χρησιμοποιήσουμε διάφορα κριτήρια:* Μορφωτικά, διανοητικά, ἠθικά, θρησκευτικά, βιολογικά, οἰκονομικά, φυλετικά. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι μόνον ἐργοδότες ἢ ἐργαζόμενοι. Εἶναι ἐπίσης μορφωμένοι ἢ ἀμόρφωτοι· εὐφυεῖς ἢ ἀνόητοι· ἠθικοὶ ἢ ἀνήθικοι· χριστιανοὶ ἢ μωαμεθανοί· ὑγιεῖς ἢ ἀσθενεῖς· πλούσιοι ἢ φτωχοί· λευκοὶ ἢ μαῦροι· ἕλληνες ἢ βούλγαροι. Ἡ ἐπιλογὴ λοιπὸν ἀπὸ τοὺς μαρξιστὰς ἑνὸς καὶ μόνον κριτηρίου (ἡ θέσις στὴν παραγωγὴ) εἶναι μία αὐθαιρέτως μονομερὴς ἐνέργεια. Ἄλλωστε, στὸ παρελθόν, οἱ ἄνθρωποι ἐχωρίζοντο σὲ πατρικίους καὶ σὲ πληβείους ἢ σὲ εὐγενεῖς καὶ σὲ λαϊκοὺς καὶ οἱ διακρίσεις αὐτὲς ἔπαιζαν πολὺ μεγαλύτερο ρόλο στὴν ὅλη διάρθρωσι τῆς κοινωνίας καὶ στοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες, ἀπὸ ὅσο παίζει σήμερα ἡ διάκρισις σὲ ἐργοδότες καὶ σὲ ἐργάτες. Καὶ σήμερα, στὴν Ν. Ἀφρικὴ λ. χ. ἡ διάκρισις κατὰ τὸ χρῶμα ἔχει πολὺ μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ τὴν διάκρισι ἀνάλογα μὲ τὴν θέσι στὴν παραγωγή.

β) *Ὁ μαρξισμὸς βλέπει νὰ ὑπάρχουν πάντοτε μόνον δύο βασικὲς τάξεις.* Στὴν δουλεία ὑπῆρξαν οἱ δουλοκτῆτες καὶ οἱ δοῦλοι, στὴν φεουδαρχία οἱ φεουδάρχες καὶ οἱ δουλοπάροικοι, στὸν καπιταλισμὸ οἱ ἀστοὶ καὶ προλετάριοι. Πρόκειται γιὰ ὑπερβολικὴ ἁπλοποίησι τοῦ κατὰ πολὺ συνθετωτέρου φαινομένου τῆς κοινωνικῆς διαρθρώσεως. Καὶ γίνεται ἀπὸ τὸν μαρξισμό, γιατὶ θέλει νὰ ἐφαρμόση σώνει καὶ καλὰ τὸ αἰώνιο σχῆμα του: θέσις - ἀντίθεσις - σύνθεσις.

Γι' αὐτό, βάζει δύο τάξεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ μία εἶναι ἡ «θέσις» καὶ ἡ ἄλλη ἡ «ἀντίθεσις», νὰ παλεύουν μεταξύ των, ὥστε ἀπὸ τὴν πάλη νὰ προέλθη ἡ «σύνθεσις». Τρίτη τάξις τὸν μπερδεύει, τοῦ χαλάει τὸ σχῆμα, δὲν χωράει. Ἔτσι, οἱ ἀστοὶ ἀποτελοῦν τὴν «θέσι» καὶ τὸ προλεταριᾶτο τὴν «ἄρνησι» τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἀπὸ τὴν πάλη «ἀστῶν» καὶ «προλεταρίων» γεννιέται ἡ «σύνθεσις»: ὁ σοσιαλισμός.

Στὴν πραγματικότητα ὅμως, οἱ τάξεις, δὲν ἦσαν

(*) Στὰ τελευταῖα χρόνια, οἱ κομμουνισταὶ ἄρχισαν νὰ ἀντιλαμβάνωνται ὅτι ὁ ἀπόλυτος «ταξισμός» τους, τοὺς ὁδηγοῦσε σὲ παραλογισμούς. Ἔτσι, τὸ 1951, ὁ Στάλιν ἀνασκεύασε μία «μαρξιστικὴ» θέσι, διατυπώνοντας τὴν ἄποψι ὅτι ἡ γλῶσσα (τουλάχιστον) δὲν εἶναι ταξικὸ φαινόμενο. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὁ μαρξισμὸς παραδέχθηκε τὴν ὕπαρξι ἀταξικῶν ἢ διαταξικῶν φαινομένων.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν, οἱ ἐπίγονοί του, παραδέχθηκαν καὶ τὴν ἀταξικότητα τῆς ...Λογικῆς καὶ τῆς Βιολογίας.

ποτὲ δύο. Σὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ συστήματα ἦσαν περισσότερες.

Στὴν δουλεία, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δουλοκτῆτες καὶ τοὺς δούλους, ὑπῆρχαν καὶ οἱ φτωχοὶ ἐλεύθεροι ποὺ δὲν εἶχαν δικούς τους δούλους καθὼς καὶ οἱ «ἀπελεύθεροι», δηλαδὴ οἱ πρώην δοῦλοι ποὺ εἶχαν ἀπελευθερωθῆ, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν πλήρη δικαιώματα καὶ κυρίως χωρὶς νὰ ἔχουν δούλους.

Ἐπίσης, στὴν φεουδαρχία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φεουδάρχη καὶ τὸν δουλοπάροικο, ὑπῆρχαν σὰν τρίτη, ἐνδιάμεση τάξις, τὰ μεσαῖα στρώματα τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν, τὰ ὁποῖα, ὀργανωμένα στὶς ἰσχυρότατες τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συντεχνίες, ἔπαιζαν σοβαρὸ ρόλο στὴν κοινωνία τοῦ Μεσαίωνος. Ἄλλωστε, ἡ ἀστικὴ τάξις, δὲν προῆλθε ἀπὸ τοὺς δουλοπαροίκους, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν συντεχνιῶν, πρᾶγμα ποὺ δείχνει ὅτι αὐτοὶ ἀκριβῶς ἀποτελοῦσαν βασικὴ τάξι μὲ ἐξέχουσα ἱστορικὴ σημασία.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὸν «καπιταλισμό», ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κεφαλαιοκράτη-ἐργοδότη καὶ τὸν ἐργάτη - προλετάριο, ὑπάρχουν οἱ ἀγρότες, οἱ βιοτέχνες, οἱ ἐπαγγελματίες, οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ διανοούμενοι. Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τεράστια κοινωνικὰ στρώματα, ποὺ συχνὰ εἶναι πιὸ πολυάριθμα καὶ ἀπὸ τὴν κεφαλαιοκρατικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξι καὶ παίζουν μεγάλο ρόλο στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι καὶ στὴν σύγχρονη διεθνῆ πολιτική.

Ὁ μαρξισμὸς ἐφαρμόζει λοιπὸν καὶ πάλι τὸ σύστημά του, νὰ ἁπλοποιῆ ὑπερβολικά, τὰ σύνθετα φαινόμενα καὶ νὰ τὰ στριμώχνη κατὰ προκρουστικὸ τρόπο σὲ ὡρισμένα καλούπια.

Στὴν πραγματικότητα, ἡ κοινωνικὴ κλιμάκωσις, εἶναι πολὺ μεγαλύτερη καὶ περιπλοκώτερη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ μᾶς παρουσιάζει ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός μὲ τὰ ἁπλουστευτικά του σχήματα.

γ) Ὁ μαρξισμὸς ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ πάλη τῶν τάξεων ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴ κινητήρια δύναμι τῆς Ἱστορίας. Ἡ σκληρή, συνεχὴς καὶ ἀδυσώπητη ταξικὴ πάλη, ἀποτελεῖ κατ᾽ αὐτόν, μόνιμο ἱστορικὸ φαινόμενο ποὺ χαρακτηρίζει ὅλες τὶς κοινωνίες καὶ σπρώχνει τὴν Ἱστορία πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ θέσις ὅμως αὐτὴ ἔρχεται σὲ σύγκρουσι τόσο μὲ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα ὅσο καὶ μὲ ὡρισμένες ἄλλες θέσεις τοῦ ἴδιου τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ. Συγκεκριμένα :

ι) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ἀποκαλεῖ τὸ πρῶτο καὶ χρονικῶς μεγαλύτερο στάδιο τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας «πρωτόγονο κομμουνισμό». Πρόκειται γιὰ τὸ πρωτόγονο σύστημα τῆς κοινοκτημοσύνης ποὺ ὑπῆρχε κατὰ τὴν παλαιολιθικὴ καὶ νεολιθικὴ ἐποχή. Στὴν περίοδο ἐκείνην, λέγει ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν διηρημένοι σὲ τάξεις, δὲν ὑπῆρχε ἰδιοκτησία καὶ ἐκμετάλλευσις, ὑπῆρχε ἰσότης. Τίθεται ὅμως τὸ

ἐρώτημα, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν κοινωνικὲς τάξεις καὶ συνεπῶς δὲν ὑπῆρχε οὔτε ταξικὴ πάλη, πῶς προχώρησε ἡ κοινωνία πρὸς τὰ ἐμπρός; Καὶ μάλιστα κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴν τῆς ἐλλείψεως κάθε ταξικῆς πάλης, ὁ ἄνθρωπος πραγματοποίησε τὰ βασικώτερα βήματα προόδου, ἐκεῖνα ποὺ τὸν διαχώρισαν ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ ἔδωσαν διαφορετικὴ ποιότητα στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Τότε ὁ ἄνθρωπος βρῆκε τὴν φωτιὰ καὶ τὸν τροχό, ἐξημέρωσε τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, ἀνεκάλυψε τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα, ἀπέκτησε γεωργία, κτηνοτροφία καὶ ὅπλα.

Σύμφωνα μὲ τὰ ἴδια τὰ μαρξιστικὰ σχήματα, καταλήγουμε λοιπὸν στὰ ἑξῆς παράδοξα συμπεράσματα :

— Στὶς πρωτόγονες κοινωνίες δὲν λειτουργεῖ ὁ οἰκονομικὸς καὶ ὁ ταξικὸς ντετερμινισμός, ἀφοῦ ἡ οἰκονομία τους εἶναι ἀσήμαντη καὶ οἱ τάξεις ἀνύπαρκτες. (Ὁ ἴδιος ὁ Μὰρξ παραδέχεται ὅτι στὶς ἀρχαϊκὲς κοινωνίες τὸ Κράτος δὲν εἶχε ταξικὴ προέλευσι).

— Αὐτὲς οἱ κοινωνίες εἶναι ἀκίνητες, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει πάλη τῶν τάξεων. Τότε ὅμως πῶς ἐξελίχθηκαν καὶ μετασχηματίσθηκαν σὲ ταξικές ;

— Ἄρα, ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, ἰσχύει μόνον γιὰ ὡρισμένες κοινωνίες Δὲν ἴσχυε στὸν «πρωτόγονο κομμουνισμό». Καὶ ἐπίσης, δὲν θὰ ἰσχύη στὸν κομμουνισμὸ ἀφοῦ καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ἀταξικός!

ιι) Στὴν κομμουνιστικὴ κοινωνία, μᾶς λένε οἱ μαρξισταί, δὲν θὰ ὑπάρχουν τάξεις καὶ ταξικὴ πάλη. Ἀλλὰ τότε πῶς θὰ γίνεται ἡ πρόοδος; Μήπως θὰ σταματήση ὁριστικὰ καὶ κάθε κίνησις πρὸς τὰ ἐμπρός ; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ, οἱ μαρξισταὶ δὲν ἔδιναν ἄλλοτε καμμία ἀπάντησι. Τελευταῖα, ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ πρόοδος, στὴν κομμουνιστικὴ κοινωνία, θὰ γίνεται ὄχι πιὰ μὲ τὴν σύγκρουσι τῶν τάξεων, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχουν τέτοιες, ἀλλὰ μὲ τὴν σύγκρουσι τῶν «ἀντιθέσεων». Οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς δὲν θὰ εἶναι ὅμως «ἀνταγωνιστικές», «ἀντινομικές», ὅπως εἶναι στὴν ταξικὴ κοινωνία. Θὰ εἶναι «ἀντιθέσεις νέου τύπου». Θὰ εἶναι ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὸ «παληὸ» καὶ στὸ «καινούριο», ποὺ θὰ ἐκδηλώνονται σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς. Τὸ ξεπέρασμά τους, θὰ ἐπιτελεῖται «ὁμαλά», μὲ τὴν «κριτικὴ» καὶ τὴν «αὐτοκριτική».

Φυσικὰ ἡ ἀπάντησις ἀποτελεῖ σόφισμα, ταυτόχρονα ὅμως καὶ ἀνατροπὴ ἑνὸς βασικοῦ νόμου τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ, τοῦ νόμου τῆς πάλης τῶν τάξεων. Γιατί, ποῦ θὰ ὑπάρχουν ἀντιθέσεις ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχουν τέτοιες οὔτε στὴν ὀργάνωσι τῆς παραγωγῆς, οὔτε στὴν κοινωνικὴ συγκρότησι ; Μήπως στὰ μυαλὰ τῶν ἀνθρώπων ; Τότε ὅμως παραδεχόμεθα τὴν ἀνεξαρτησία τῆς ἀνθρωπίνου σκέψεως ἔναντι τῶν οἰκονομικοκοινωνικῶν παραγόντων. Διότι, κατὰ τὸν μαρξισμό, μαζὶ μὲ τὴν ἐξάλειψι τῶν οἰκονομικῶν ἀντιφάσεων καὶ τῶν ταξικῶν συγκρούσεων, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαλειφθοῦν, αὐτομάτως, καὶ οἱ πνευματικὲς διαφοροποιήσεις. Ἡ «κριτικὴ» καὶ ἡ «αὐτοκριτικὴ» προϋποθέτουν διαφορὲς ἀπό-

ψεων μέσα σὲ μία χωρὶς ἀντινομίες κοινωνία. Καὶ τοῦτο ἀντιφάσκει πρὸς τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό. Ἄλλωστε, στὸν «πρωτόγονο κομμουνισμό», ἀσφαλῶς δὲν ἐφήρμοζαν τὴν «κριτικὴ» καὶ τὴν «αὐτοκριτική». Δὲν ὑπῆρχαν λοιπὸν ἐκεῖ, οὔτε τάξεις, οὔτε πάλη τῶν τάξεων, οὔτε κριτικὴ καὶ αὐτοκριτική. Τότε πῶς ἐκινήθη ἡ κοινωνία ;

Μία μόνον ἀπάντησις χωρεῖ. Ὅτι οἱ ἀντιθέσεις ποὺ τὴν κινοῦν δὲν εἶναι μόνον, οὔτε καὶ κυρίως, οἰκονομικὲς καὶ ταξικές. Οἱ ἀντιθέσεις εἶναι ποικίλες καὶ ἀπειράριθμες. Εἶναι ἀντιθέσεις ἀνάμεσα σὲ ἔθνη, φυλὲς καὶ τάξεις, ἀνάμεσα σὲ ἰδέες καὶ τάσεις, ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴν φύσι, ἀνάμεσα στὸν ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ ἄνθρωπο κλπ. κλπ.

ιιι) Πέραν αὐτῶν ὅμως, ἡ Ἱστορία μᾶς δείχνει ὅτι σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς ἐποχές, ἡ πάλη τῶν τάξεων καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπῆρξε, δὲν ἔπαιξε καθοριστικὸ ρόλο στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι:

Τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀρχαιότητος δὲν εἶναι ἡ πάλη ἀνάμεσα στὶς τάξεις, ἀλλὰ ἀνάμεσα στὶς φυλές.

Οἱ ἀγῶνες τοῦ μεσαίωνος δὲν ἔγιναν τόσο μεταξὺ τάξεων, ὅσο μεταξὺ ἡγεμόνων καὶ θρησκειῶν.

Καὶ τέλος, στὴν νεώτερη ἐποχή, οἱ μεγάλοι ἀγῶνες δὲν διεξάγονται ἀνάμεσα σὲ τάξεις, ἀλλὰ ἀνάμεσα σὲ ἔθνη καὶ σὲ συνασπισμοὺς ἐθνῶν.

Γενικά, μέσα στὴν Ἱστορία οἱ ταξικοὶ ἀγῶνες ὑπῆρξαν λίγοι καὶ χωρὶς καθοριστικὴ σημασία. Λ.χ. οἱ ἀγῶνες μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων (οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε δὲν ἦσαν δοῦλοι ἀλλὰ ἐπίσης ἐλεύθεροι) ἔπαιξαν συγκριτικὰ μικρὸ ρόλο στὴν ἱστορία τῆς Ρώμης.

Ὁ ἴδιος ὁ Μὰρξ γράφει :

«Στὴ Ρώμη, ἡ πάλη τῶν τάξεων διεδραματίζετο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς μειοψηφίας τῶν προνομιούχων, ἐνῶ οἱ δοῦλοι ἔμεναν σε παθητικὴ κατάστασι».

Ἐπίσης, οἱ ἐπαναστάσεις τῶν δούλων, δὲν ἀποτελοῦν τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς δουλοκτητικῆς κοινωνίας. Ἄλλωστε δὲν εἶναι αὐτὲς ποὺ τὴν ἀνέτρεψαν, δοθέντος ὅτι καμμία ἐξέγερσις δούλων δὲν ἐνίκησε.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐξ ἄλλου, οἱ δουλοπάροικοι πολεμοῦν συνήθως στὸ πλευρὸ τοῦ φεουδάρχη των στὸν ὁποῖο κατὰ κανόνα, μένουν πιστοί. Λίγες εἶναι οἱ περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ χωρικοὶ ξεσηκώνονται ἐναντίον τῶν φεουδαρχῶν. Καὶ οἱ ἐξεγέρσεις αὐτὲς ἦσαν συνήθως καθαρὰ τοπικές, χωρὶς γενικώτερες ἐπιπτώσεις στὴν φεουδαρχικὴ μεσαιωνικὴ κοινωνία.

Καμμία ἀπὸ τὶς τάξεις ποὺ ἀναφέρει ὁ Μὰρξ (σκλάβοι, πληβεῖοι, δουλοπάροικοι, καλφάδες) δὲν ἀνεμόρφωσε τὴν κοινωνία. Ἡ δουλεία ἔπεσε ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων καὶ τὴν ἐπίδρασι τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ φεουδαρχία, ἀνετράπη ὄχι ἀπὸ τοὺς δουλοπάροικους, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀστούς. Ὁ Μὰρξ διαπιστώνει :

«Οἱ μεγάλες ἐξεγέρσεις τοῦ Μεσαίωνος ξεκίνησαν ὅλες ἀπὸ τὴν ὕπαιθρο καὶ δὲν ἔφεραν κανένα ἀποτέλεσμα».

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐργατικὴ ἐπανάστασις ποὺ προέβλεψε ὁ Μὰρξ ὅτι θὰ ξεσπάση στὶς ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες, δὲν πραγματοποιήθηκε, πουθενά. Ἀπεναντίας, διαπιστώνουμε ὅτι ὅσο πιὸ καπιταλιστικὴ εἶναι μία χώρα, ὅσο μεγαλύτερη ἐργατικὴ τάξι ἔχει, τόσο ἀσθενέστερο εἶναι τὸ κομμουνιστικό της κίνημα (Βόρειος Ἀμερική, Σκανδιναυΐα, Ἀγγλία, Δυτικὴ Εὐρώπη).

Στὴν πρᾶξι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ κομμουνισταί, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι τὸ σχῆμα τους δὲν λειτουργεῖ κανονικὰ μέσα στὴν Ἱστορία. Ὁ Στάλιν λ.χ. στὸν «Διαλεκτικὸ καὶ Ἱστορικὸ Ὑλισμό» του, γράφει γιὰ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν δουλεία στὴν φεουδαρχία :

«Οἱ νέες παραγωγικὲς δυνάμεις ἀπαιτοῦν τώρα ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενο μία πρωτοβουλία, ἕνα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐργασία του. Γι' αὐτό, ὁ φεουδάρχης, δὲ θέλει πιὰ νἄχη σκλάβους ποὺ τοὺς λείπει κάθε πρωτοβουλία. Προτιμᾶ νὰ ἔχη νὰ κάνη μὲ δουλοπάροικους ποὺ ἔχοντας δική τους γῆ, αἰσθάνονται ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ δουλειά τους».

Ἔτσι, τὸ πέρασμα στὸ νέο κοινωνικὸ σύστημα, εἶναι ἀποτέλεσμα ὄχι τῶν ἀγώνων τῶν δούλων, ἀλλὰ τῆς ἀρχούσης τάξεως ποὺ κατασκεύασε μία πιὸ ἀποδοτικὴ οἰκονομικο-κοινωνικὴ ὀργάνωσι! Οἱ δοῦλοι ἐλευθερώθηκαν ἐπειδὴ τὸ θέλησαν οἱ ἐκμεταλλευταί των! Ἰδοὺ ἡ ἀποθέωσις τοῦ ρεφορμισμοῦ !

δ) Ἡ ἔννοια τῆς τάξεως ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ μαρξισμός, εἶναι ἐντελῶς φτιαχτή. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι κοινωνικὲς τάξεις, ἔτσι ὅπως τὶς ἀντιλαμβάνεται ὁ μαρξισμὸς δὲν ὑπῆρξαν ποτέ.

Ὁ μαρξισμός, βλέπει τὶς τάξεις σὰν ἐντελῶς ἑνιαῖα σύνολα ἀνθρώπων ποὺ ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς θέσι μέσα στὴν παραγωγή, ἔχουν καὶ ἐντελῶς κοινὰ συμφέροντα, καὶ ἄρα ἔχουν αὐτομάτως κοινὲς ἐπιδιώξεις, κοινὴ συνείδησι καὶ μία ἀδιάσπαστη, ἑνιαία καὶ ὁμόφωνη ταξικὴ βούλησι.

Τέτοιες τάξεις ὅμως δὲν ὑπάρχουν. Εἶναι ἰδεατὰ πρότυπα ποὺ ὁ Μὰρξ τὰ κατασκεύασε διὰ συνεχοῦς ἀφαιρέσεως. Τὰ πρότυπα αὐτά, οἱ μαρξισταὶ τὰ ταυτίζουν μὲ τὴν πραγματικότητα, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι ὁλότελα διαφορετική (*) :

ι) Οἱ τάξεις εἶναι ρευστές. Ἀνάμεσά τους δὲν ὑπάρχουν

(*) Σ' αὐτὴν τὴν ταύτισι ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀσάφεια ποὺ χαρακτηρίζει τὰ μαρξικὰ κείμενα. Τὰ ἐν λόγῳ κείμενα δυσκολεύεται νὰ τὰ κατανοήση ἕνας πρακτικὸς ἄνθρωπος ποὺ βρίσκεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὴν πραγματικότητα. Ἐνῶ ἐντίθετα, ἐντυπωσιάζουν ἀνθρώπους νέους καὶ ἄπειρους ἢ ἀποσπασμένους ἀπὸ τὴν ζωὴ θεωρητικοὺς καὶ οὐτοπιστὰς ποὺ τὸ μυαλό τους λειτουργεῖ μὲ βάσι ἐντελῶς ἀφηρημένες σκέψεις, ἔννοιες καὶ ἰδέες.

σαφῆ ὅρια ποὺ νὰ τὶς διαχωρίζουν καὶ νὰ τὶς ἀποκρυσταλλώνουν κατὰ τρόπο μόνιμο. Ἀντίθετα, ὑπάρχει συνεχὴς μετακίνησις ἀτόμων ἀπὸ τὸ ἕνα κοινωνικὸ στρῶμα στὸ ἄλλο.

ii) Οἱ τάξεις εἶναι ἀνομοιογενεῖς. Καὶ ἡ ἀνομοιογένεια αὐτὴ δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἔχουν πραγματικὰ κοινὲς ἐπιδιώξεις. Ἡ ἑνιαία ταξικὴ συνείδησις καὶ βούλησις εἶναι ἔννοιες κατασκευασμένες καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀνύπαρκτες. Λ.χ. οἱ ἀστοὶ δὲν ἀποτελοῦν μία τάξι μὲ κοινὰ συμφέροντα καὶ μὲ ἑνιαία βούλησι. Ἀπεναντίας, συνήθως, βρίσκονται μεταξύ των σὲ ἄγριο ἀνταγωνισμό.

Ἐπίσης, οἱ δοῦλοι, δὲν ἀποτελοῦσαν μία ὁμοιογενῆ ἑνότητα. Μεταξύ τους ὑπῆρχαν μεγάλες διαφορές. Ἄλλοι προήρχοντο ἀπὸ χρεοκοπημένους ἀγρότες καὶ ἄλλοι ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου, συχνὰ πρώην δουλοκτῆτες. Ὑπῆρχαν ἀνάμεσά τους μορφωμένοι καὶ ἀμόρφωτοι, βάρβαροι καὶ πολιτισμένοι. Ὑπῆρχαν δοῦλοι ποὺ ἤθελαν τὴν κατάργησι τῆς δουλείας καὶ δοῦλοι πρώην δουλοκτῆτες, ποὺ θεωροῦσαν τὴν δουλεία νόμιμο καὶ ἀναγκαῖο θεσμό. Γι' αὐτό, κάθε δοῦλος προσπαθοῦσε ἀτομικὰ νὰ κερδίση τὴν ἐλευθερία του καὶ συνήθως ὄχι μὲ τὴν ἐπανάστασι ἢ μὲ τὴν δραπέτευσι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπίδειξι ἀφοσιώσεως πρὸς τοὺς κυρίους του καὶ μὲ τὴν προσφορὰ πολυτίμων ὑπηρεσιῶν πρὸς αὐτούς. Ὑπῆρχαν δοῦλοι οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν μαζὶ μὲ τὶς οἰκογένειες τῶν κυρίων τους (παραμάνες, δάσκαλοι, ὑπηρέτες, παλλακίδες κλπ.) καὶ ἐγίνοντο σχεδὸν μέλη τους. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ μία πραγματικὰ γενικὴ ἐπανάστασις τῶν δούλων ποὺ νὰ προέρχεται ἀπὸ μία ἑνιαία ταξικὴ θέλησι καὶ νὰ ἀποβῆ νικηφόρα. Ἀκόμη καὶ ἡ μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ Σπάρτακου ἦταν κυρίως ἕνα κίνημα τῶν ἀπελευθέρων, ποὺ ἤθελαν περισσότερα δικαιώματα.

iii) Ἡ ἔλλειψις ταξικῆς ὁμοιογενείας καὶ ἑνιαίας ταξικῆς βουλήσεως, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὶς περιπτώσεις αὐτῶν τούτων τῶν ἱδρυτῶν τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τῶν ἡγετῶν τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ὁ Μάρξ, ὁ Ἔγκελς, ὁ Λένιν, ὁ Στάλιν, ὁ Τρότσκυ, ὁ Μάο, δὲν προῆλθαν ἀπὸ τὸ προλεταριᾶτο ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τάξι. Κατήγοντο ἀπὸ ἀστικὲς οἰκογένειες καὶ ἦσαν καὶ οἱ ἴδιοι ἀστοὶ μὲ ἀστικὴ «θέσι μέσα στὴν παραγωγή». Καὶ ὅμως, «Παρακούοντας» στὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, ἐστράφησαν ἐναντίον τῆς τάξεώς των! Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ἑνιαία ταξικὴ συνείδησις ;

Θέλοντας νὰ δώση μία ἐξήγησι σ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο, ὁ ἀστὸς δικηγόρος Μάρξ, διετύπωσε τὴν ἑξῆς ἄποψι : Σὲ ὡρισμένες κρίσιμες ἱστορικὲς στιγμές, ὅταν ἐπιβάλλεται καὶ ἐπίκειται ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, ὡρισμένα, τὰ πιὸ πρωτοπόρα καὶ τὰ πιὸ φωτισμένα στοιχεῖα τῆς ἀρχούσης τάξεως, συνειδητοποιοῦν τὴν ἐπιταγὴ τῆς Ἱστορίας. Τότε ἀποσπῶνται ἀπὸ τὴν τάξι ποὺ τοὺς γέννησε, ἡ ὁποία ἔχει γίνει «ἀντι-

δραστική» καὶ προσχωροῦν στὴν «πρόοδο», μπαίνοντας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νέας, ἀνερχομένης τάξεως.

Ἡ θεωρία αὐτὴ εἶναι βέβαια τιμητικὴ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Μάρξ, ποὺ τὴν κατασκεύασε, ταυτόχρονα ὅμως εἶναι καὶ καταστρεπτικὴ γιὰ τὰ θεωρητικά του σχήματα. Γιατί, ἂν ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ «ἀποσκιρτήση» ἀπὸ τὴν τάξι του, τότε ποῦ βρίσκεται ὁ αὐτόματος χαρακτῆρας τῶν ἱστορικῶν νομοτελειῶν; Ἄρα ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἁπλὸς ἀνταυγαστήρας τῆς ἱστορικῆς νομοτελείας, γιατὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι οὔτε θὰ ἤθελε, οὔτε καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ἐγκαταλείψη τὴν τάξι του καὶ νὰ προσχωρήση στὸν ἐχθρό της. Συνεπῶς, πέρα ἀπὸ τὴν θέσι μιᾶς τάξεως στὴν παραγωγή, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, καθαρῶς ὑποκειμενικά, ἀτομικὰ αἴτια ποὺ καθορίζουν τὴν στάσι τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Μὰρξ δοκίμασε ἐπίσης νὰ ἐξηγήση καὶ τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὸ δικό του φαινόμενο. Δηλαδή, τὸ φαινόμενο ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐφαρμόζουν τὴν ἐπαναστατική του γραμμὴ καὶ ἀρνοῦνται νὰ ὑπακούσουν στὰ κελεύσματα τῶν «νόμων» του. Γιὰ τὴν περίπτωσι αὐτήν, ὁ Μὰρξ ἰσχυρίσθηκε ὅτι σὲ ὡρισμένες πλούσιες ἀστικὲς χῶρες, ὅπως ἡ Ἀγγλία, ἡ ἀστικὴ τάξις πραγματοποιεῖ ὑπερκέρδη. Ἔτσι, ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ «ἐξαγοράση» ἕνα τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἀμείβοντάς το καλύτερα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, δημιουργεῖ ἕνα ξεχωριστὸ στρῶμα, ποὺ ὁ Μὰρξ τὸ ὀνόμασε «ἐργατικὴ ἀριστοκρατία». Τὸ στρῶμα αὐτό, κατὰ τὸν Μάρξ, εἶναι «ἡ πηγὴ τοῦ ρεφορμισμοῦ» καὶ στὴν οὐσία παίζει τὸν ρόλο πράκτορος τῆς κεφαλαιοκρατίας μέσα στὴν ἐργατικὴ τάξι. Νά λοιπὸν ποὺ πέρα ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ ταξικὴ κατάστασι, καθοριστικὸ ρόλο στὴν συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων παίζουν καὶ καθαρῶς προσωπικοὶ παράγοντες ὅπως εἶναι ἡ «ἐξαγορά» τους! Μὲ μερικὰ χρήματα, ἀνατρέπεις τὴν... «ἱστορικὴ νομοτέλεια»(*).

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι στὴν πραγματικότητα, οἱ τάξεις εἶναι ἀνομοιογενεῖς καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων μὲ διαφορετικὲς καὶ συχνὰ ἀντίθετες ἐπιδιώξεις. Ἀκόμη καὶ μέσα στὸ ἴδιο ἐπάγγελμα διαπιστώνουμε τὴν σύγκρουσι ἀντιθέτων ἀτομικῶν ἢ ὁμαδικῶν συμφερόντων

(*) Ἀργότερα, ὁ ἐπίσης ἀστὸς δικηγόρος Λένιν, ἀναγκάσθηκε νὰ διαπιστώση τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι 60 χρόνια μετὰ ἀπὸ τὴν διατύπωσι τοῦ μαρξισμοῦ, ἡ ἐργατικὴ τάξις δὲν εἶχε ἀποκτήσει τὴν ταξικὴ συνείδησι καὶ τὴν ἑνιαία ταξικὴ βούλησι ποὺ θὰ τὴν ὁδηγοῦσε στὴν πραγματοποίησι τῆς ταξικῆς της ἐπαναστάσεως. Γι' αὐτό, «συμπληρώνοντας», ὅπως ἰσχυρίσθηκε, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἀνατρέποντας τὸν μαρξισμό, διατύπωσε μιὰ νέα ἄποψι. Ὅτι τὸ προλεταριᾶτο δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ ἀποκτήση μόνο του συνείδησι τῆς τάξεώς του καὶ τῆς «ἀποστολῆς» του. Γι' αὐτό, οἱ κομμουνισταί, τασσόμενοι ἐναντίον τοῦ «αὐθορμήτου» τῶν μαζῶν, πρέπει νὰ φροντίσουν ὥστε νὰ δώσουν στὴν ἐργατικὴ τάξι τὴν θεωρία της «ἀπ' ἔξω».

Ἡ ἐργατικὴ τάξις, εἶπε ὁ Λένιν, ἀνίκανη λόγῳ ἐλλείψεως μορφώσεως νὰ δημιουργήση μόνη της τὴν θεωρία της, θὰ τὴν πάρη «ἀπ' ἔξω», ἀπὸ «προοδευτικὰ στοιχεῖα» τῆς ἀστικῆς τάξεως ποὺ θὰ προσχωρήσουν σ' αὐτήν. Οἱ λενινισταὶ ὑποστηρίζοντας αὐτὴν τὴν θεωρία καταπολέμησαν ἐπίμονα ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑποστήριζαν τὴν ὑποταγὴ στο «αὐθόρμητο» τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὸ «αὐθόρμητο», λένε οἱ κομμουνισταί, ὁδηγεῖ τὴν ἐργατικὴ τάξι ὄχι στὴν ἐπανάστασι ἀλλὰ στὸν ρεφορμισμό.

(ὅπως λ.χ. μεταξὺ ἀνταγωνιζομένων ἐμπόρων, βιομηχάνων, ἢ μικροπωλητῶν). Ἀντιθέσεις συμφερόντων, διαπιστώνονται ἀκόμη καὶ ἀνάμεσα στὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας — πολὺ περισσότερο λοιπόν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῆ ἡ ἀπόλυτος ταυτότης συμφερόντων σὲ μία ὁλόκληρη τάξι ἀνθρώπων ὅπως θέλει ὁ μαρξισμός.

ιν) Τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὶς τάξεις εἶναι πολὺ συγκεχυμένα. Τὸ ἴδιο ἄτομο μπορεῖ νὰ εἶναι ταυτόχρονα ἐκμεταλλευτὴς καὶ ἐκμεταλλευόμενος, ἐργοδότης καὶ ἐργαζόμενος, πωλητὴς καὶ ἀγοραστής. Λ.χ. οἱ σιτοπαραγωγοὶ στὴν Ἑλλάδα «ἐκμεταλλεύονται» κατὰ κάποιο τρόπο τὰ ὑπόλοιπα κοινωνικὰ στρώματα γιατὶ ἡ παραγωγὴ σίτου στὶς ἑλληνικὲς συνθῆκες, εἶναι ἀντιοικονομικὴ καὶ στηρίζεται στὴν ἐπιδότησι ποὺ ἐπιβαρύνει τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ ἐργάτης ὁ ὁποῖος πληρώνεται καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἐπιχείρησις ζημιώνει, «ἐκμεταλλεύεται» τὸν ἐργοδότη του. Τὸ γκαρσόνι ὑφίσταται τὸν «ἐκμετάλλευσι» τοῦ καταστηματάρχη, ταυτόχρονα ὅμως «ἐκμεταλλεύεται» τοὺς βοηθούς του.

Ὁ Μὰρξ, παραγνωρίζοντας αὐτὴν τὴν πραγματικότητα, δουλεύοντας μὲ συνεχεῖς ἀφαιρέσεις, κατασκεύασε θεωρητικὰ σχήματα, ἀνύπαρκτα στὴν κοινωνικὴ ζωή : τὸν «προλετάριο», τὸν «ἀστὸ» κλπ.

Ὁ «προλετάριος», κατὰ τὸν Μάρξ, εἶναι ἕνας ἐξαθλιωμένος ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει παρὰ τὴν ἐργατική του δύναμι ποὺ τὴν πουλᾶ ὁλοένα καὶ φθηνότερα στοὺς ἐργοδότες καὶ βυθίζεται ὁλοένα καὶ περισσότερο στὴν ἐξαθλίωσι. Γιὰ τὸν ἰδεατὸ «προλετάριο» ποὺ δὲν ὑπῆρξε παρὰ στὸ κεφάλι τοῦ Μάρξ, *«νόμος, ἠθική, θρησκεία, εἶναι ἰσάριθμες ἀστικὲς προλήψεις»*. Ἡ ἐργατικὴ τάξις τοῦ Μάρξ, ἀποτελεῖται ἀπὸ μία ἐντελῶς ὁμοιόμορφη καὶ τεράστια μάζα τέτοιων προλεταρίων, οἱ ὁποῖοι ἐπαναστατῶντας «δὲν ἔχουν νὰ χάσουν τίποτα ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀλυσσίδες τους».

Ὁ «ἀστὸς» κατὰ τὸν Μάρξ, εἶναι κεφαλαιοκράτης, ὁ ὁποῖος δὲν προσφέρει ἀπολύτως τίποτα στὴν κοινωνία καὶ δὲν ἔχει κανένα ἄλλο ἐφόδιο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεφάλαιό του, ποὺ τὸ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἐκμεταλλεύεται ὅλο καὶ πιὸ ἄγρια τοὺς ἐργάτες. Ἔτσι, μεγαλώνει συνέχεια καὶ ἀσταμάτητα τὸ κεφάλαιό του, ποὺ ἀποτελεῖ στὴν πραγματικότητα μία συσσώρευσι ἀπὸ ἱδρῶτα, δάκρυα καὶ αἷμα τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Ὁ «ἀστὸς» τοῦ Μὰρξ, «βλέπει τὴν σύζυγό του σὰν ἁπλὸ ὄργανο παραγωγῆς»(!) καὶ ὁ «ἀστικὸς» γάμος *«εἶναι ἕνα σύστημα ποὺ ἐπιτρέπει νὰ εἶναι κοινὲς οἱ γυναῖκες»* κλπ. κλπ.!

Βέβαια, αὐτὸς «ὁ προλετάριος» καὶ αὐτὸς ὁ «ἀστὸς», δὲν ὑπάρχουν. Τόσον οἱ ἴδιοι ὅσο καὶ ἡ τάξις ποὺ ὑποτίθεται πὼς ἀποτελοῦν, εἶναι ἀφηρημένα σύμβολα, σχήματα ποὺ κατασκεύασε μὲ καθαρὰ ἐγκεφαλικὸ τρόπο, ὁ Μάρξ.

Ἡ μαρξιστικὴ «τάξις» εἶναι λοιπὸν ἔννοια μεταφυσική(*). Μὲ τὸν Ι. Υ., ἡ Ἱστορία γεμίζει ἔννοιες φτιαχτὲς ποὺ θυμίζουν τὴν «ἄνευ τριβῆς μηχανὴ» τῶν φυσικῶν, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι οἱ φυσικοὶ χρησιμοποιοῦν αὐτὴν τὴν ἔννοια σὰν «ὑπόθεσι», ἐνῶ οἱ μαρξισταὶ ἐξέλαβαν τὶς «ὑποθέσεις» των γιὰ πραγματικότητα.

ε) Στὴν πραγματικότητα, *οἱ κοινωνικὲς ἀντιθέσεις εἶναι πολὺ πιὸ πολύπλοκες ἀπὸ τὴν ἁπλούστευσι ποὺ τοὺς κάνει ὁ μαρξισμός.* Ὑπάρχει βέβαια μέσα στὴν κοινωνία σύγκρουσις καὶ πάλη συμφερόντων, ἀλλὰ πρόκειται κυρίως γιὰ σύγκρουσι ἀτομικῶν, ὁμαδικῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ κλαδικῶν συμφερόντων, κάποτε καὶ ταξικῶν.

Πέρα ἀπὸ τὴν ἁπλούστευσι τοῦ μαρξιστικοῦ ταξισμοῦ, ὑπάρχουν πολλὲς ἀντιθέσεις ὅπως εἶναι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ πόλεως καὶ χωριοῦ, μεταξὺ χειρωνακτικῆς καὶ πνευματικῆς ἐργασίας, μεταξὺ μητροπόλεων καὶ ἀποικιῶν, μεταξὺ φυλῶν καὶ ἐθνῶν, μεταξὺ οἰκογενειῶν, μεταξὺ διαφόρων κοινοτήτων ἀνθρώπων κλπ.

στ) Μία ἄλλη παρατήρησις στὸ σχῆμα τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ἀφορᾶ τὴν μικροαστικὴ τάξι. Ἡ τάξις αὐτὴ κατὰ τὸν Μὰρξ θὰ ἐξαφανιζόταν καὶ μάλιστα πολὺ σύντομα, κάτω ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητη διεργασία τῆς διαλύσεώς της ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Ἕνα ἐλάχιστο ποσοστὸ ἀπὸ τὰ μέλη αὐτῆς τῆς τάξεως θὰ ἀνέβαινε στὴν μεγαλοαστικὴ τάξι, ἐνῶ τὸ μέγιστο ποσοστὸ θὰ κατέβαινε στὸ προλεταριάτο. Γι' αὐτὸ κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ἡ μικροαστικὴ τάξις δὲν ἔχει νὰ παίξῃ κανένα ἀξιόλογο κοινωνικὸ ρόλο καὶ οὐσιαστικὰ πρέπει νὰ ἀγνοεῖται. Ἡ πρόβλεψις τοῦ μαρξισμοῦ διαψεύσθηκε παταγωδῶς. *Τὰ μεσαῖα στρώματα ὄχι μόνον δὲν ἐξαφανίσθηκαν, ἀλλὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι διευρύνθηκαν* καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν σοβαρὸ ρόλο ἀκόμη καὶ στὶς ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικῶς χῶρες ὅπως στὶς ΗΠΑ.

Τὰ μεσαῖα στρώματα δὲν ἐξαφανίσθηκαν, διότι ἡ κοινωνία δὲν ἐξε-

---

(*) Ἡ ἀντίληψις τῶν μαρξιστῶν γιὰ τὴν ἀπόλυτη ὁμοιογένεια κάθε κοινωνικῆς τάξεως, τὴν ὁποία ἐξοπλίζουν καὶ μὲ μία ἀναγκαστικὰ ἑνιαία βούλησι, ὁδηγεῖ ἀναποτρέπτως, στὸν *πολιτικὸ ὁλοκληρωτισμό*. Διότι, ἂν κάθε τάξις ἔχει μιὰ ἑνιαία βούλησι, τότε στὴν «ἀταξικὴ» κοινωνία, δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον *μία* κοινὴ βούλησις. Ἡ *ὁμοφωνία*, εἶναι ἱστορικὸς νόμος. Ὅποιος διαφωνεῖ, καταστρέφει τὸ νόημα τῆς Ἱστορίας!

Γι' αὐτό, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, κάθε κόμμα, ἐκφράζει τὴν βούλησι μιᾶς τάξεως. Ἄρα, ὅταν καταργοῦνται οἱ τάξεις (καὶ αὐτὸ ὑποτίθεται ὅτι ἔγινε στὴν ΕΣΣΔ) δὲν ὑπάρχει μιὰ λόγος ὑπάρξεως πολιτικῶν κομμάτων. Ἕνα κόμμα, τὸ Κ.Κ., ἀρκεῖ. Ἰδοὺ ἡ «φιλοσοφικὴ» δικαίωσις τῆς μονοκομματικῆς δικτατορίας.

Στὴν πραγματικότητα βέβαια, ἡ διαφορὰ ἀπόψεων, ἀντιλήψεων, τάσεων, ἐπιθυμιῶν, δὲν ἔχει καθόλου σὰν μοναδική, οὔτε κἂν σὰν κύρια πηγή της, τὴν ταξικὴ προέλευσί τῶν φορέων τους. Μέλη τῆς ἴδιας τάξεως διαφωνοῦν μεταξύ των καὶ μέλη «ἀντιθέτων» τάξεων, συμφωνοῦν. Ἡ διαφορὰ ἀντιλήψεων δὲν πηγάζει ἀπὸ τὶς τάξεις. Πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ σὰν διαλεκτικὴ σύνθεσι ἀντιθέσεων. Καὶ ἐπίσης, πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη φύσι. Ἡ διαφοροποίησις τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως δὲν μπορεῖ νὰ καταργηθῆ ποτέ.

λίσσεται μὲ τὸν στατικὸ τρόπο ποὺ τῆς διαγράφει ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός. Ὁ Μὰρξ ζοῦσε στὴν ἐποχὴ τοῦ ἀτμοῦ ποὺ ἦταν ἀκριβὸ μέσον γιὰ τὴν κίνησι τῶν μηχανῶν καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν οἱ μικρὲς καὶ μεσαῖες ἐπιχειρήσεις. Μὲ τὴν δογματική του σκέψι. θεώρησε λοιπὸν σὰν ἀναπότρεπτη τὴν χρεωκοπία τους. Ἦρθε ὅμως ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ποὺ ἔδωσε φθηνὴ κινητήρια δύναμι καὶ ἔτσι διέσωσε τὶς μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις.

Ἄλλωστε, ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου καὶ ἡ δημιουργία κολοσσιαίων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, δὲν ἐπιφέρει τὴν ἐξαφάνισι τῶν βιοτεχνικῶν καὶ μικρῶν ἐπιχειρήσεων, γιατὶ πολλὲς φορές, οἱ πρῶτες, χρησιμοποιοῦν προϊόντα ποὺ παράγουν οἱ δεύτερες ἢ διαθέτουν τὰ δικά τους προϊόντα διὰ μέσου αὐτῶν. Ἔτσι συχνά, ἕνα μεγάλο τράστ συντηρεῖ ἄμεσα ἢ ἔμμεσα χιλιάδες μικρὲς ἐπιχειρήσεις. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ ἀμερικανικοῦ τράστ «Τζένεραλ Ἐλέκτρικ» ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξαρτῶνται 30.000 περίπου βιοτεχνικὲς καὶ μεσαῖες ἐπιχειρήσεις.

Ἀκόμη πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν συνεχῆ αὔξησι τῶν ἀναγκῶν, τὴν ὁποία ἐπίσης ἀγνόησε ὁ Μάρξ. Μὲ τὴν δημιουργία νέων ἀναγκῶν, δημιουργοῦνται καὶ νέα ἐπαγγέλματα, ἐνῶ ἡ τεχνικὴ ἀνάπτυξις μπορεῖ νὰ ἐξαφανίζη ὡρισμένα ἐπαγγέλματα, ἀλλὰ δημιουργεῖ ἄλλα. Λ.χ. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἔπληξε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ φανοποιοῦ, ἐγέννησε ὅμως τοὺς ἠλεκτρολόγους, ἠλεκτροτεχνῖτες, ραδιοτεχνῖτες κλπ. Ἡ διάδοσις τοῦ αὐτοκινήτου ἐδημιούργησε ὁλόκληρα στρώματα ἐπαγγελματιῶν, ὅπως οἱ βενζινάδες, οἱ μηχανικοὶ αὐτοκινήτων κλπ.

Ἔτσι μὲ τὶς νέες ἐφευρέσεις καὶ μὲ τὴν συνεχῆ ἀνάπτυξι τῶν ἀναγκῶν ἢ καὶ μὲ τὴν δημιουργία νέων, τὰ μεσαῖα στρώματα διατηρήθηκαν καὶ ἐνισχύθηκαν. Καὶ σήμερα, παίζουν ἕνα τεράστιο κοινωνικὸ ρόλο, ἰδίως στὴν ἄμβλυνσι τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν ἀκραίων κοινωνικῶν ὁμάδων. Τὰ μεσαῖα στρώματα ἀσκοῦν ἔτσι ἕνα εὐργετικὸ ρόλο περιορίζοντας τὶς ταξικὲς συγκρούσεις καὶ διαμάχες.

Ὁ σύγχρονος κομμουνισμὸς ἀναγκάσθηκε νὰ λάβη ὑπ' ὄψιν του αὐτὴν τὴν πραγματικότητα καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Λένιν ἤδη, ἄρχισε νὰ προσπαθῆ νὰ κερδίση τὴν συμμαχία τῶν μεσαίων στρωμάτων ἢ τουλάχιστον τὴν εὐμενῆ τους οὐδετερότητα. Τὰ στρώματα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν λεγομένη «ἐθνικὴ ἀστικὴ τάξι» ποὺ τόσο σημαντικὸ ρόλο ἔπαιξε στὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ἀποικιῶν καὶ στὴν διάλυσι τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ συστήματος μετὰ τὸν β' παγκόσμιο πόλεμο. Ἡ τάξις αὐτὴ κυβερνᾶ σήμερα σὲ μία σειρὰ ἀσιατικῶν καὶ ἀφρικανικῶν κρατῶν καὶ ὁ κομμουνιστικὸς κόσμος ἀγνοῶντας τὰ ξεπερασμένα σχήματα τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίση τὴν φιλία καὶ συμμαχία της.

ζ) Ἀλλὰ καὶ στὸ θέμα τῆς ἀγροτικῆς τάξεως

διεψεύσθη ὁ ἱστορικὸ ὑλισμός. Σύμφωνα μὲ τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα, τὴν φεουδαρχικὴ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία θὰ τὴν διεδέχετο ἡ καπιταλιστικὴ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία. Οἱ μικροὶ καὶ μεσαῖοι ἀγρότες μὴ μπορῶντας νὰ ἀντέξουν στὸν ἀνταγωνισμὸ τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ τῶν καπιταλιστικῶν ἀγροκτημάτων θὰ κατεστρέφοντο καὶ θὰ ἐγίνοντο προλετάριοι, ἐργάτες γῆς, ποὺ θὰ δούλευαν σὲ τεράστια κτήματα καπιταλιστικῶν ἑταιριῶν (ἀγροτικὰ ἐξαρτήματα βιομηχανικῶν τράστ, κτήματα τραπεζῶν κτλ.). Ἔτσι, ἡ ἀγροτικὴ τάξις ἦταν καὶ αὐτὴ μία τάξις τοῦ παρελθόντος ποὺ εἶχε ξεπεραστῆ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξι τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ βρισκόταν ὑπὸ ἐξαφάνισιν.

Ἡ ἀγροτικὴ τάξις ὅμως, διαψεύδοντας τὸν μαρξισμό, δὲν ἐξαφανίσθηκε. Τὴν τσιφλικάδικη ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία δὲν τὴν διαδέχθηκε ἡ καπιταλιστική, ἀλλὰ ἡ μικροαγροτική, ποὺ ἐπεβλήθη μὲ τὶς ἀγροτικὲς μεταρρυθμίσεις. Ἔτσι, οἱ ἀγρότες ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κομμουνιστικές, ὅπου πράγματι ἐξαφανίσθηκαν ἢ ἐξαφανίζονται, γιατὶ τὸ κράτος τοὺς πῆρε τὰ πάντα καὶ τοὺς μετέτρεψε σὲ ἀκτήμονες προλεταρίους, ἐργάτες τῶν κολχὸζ καὶ τῶν κοινοβίων.

η) Τέλος πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἂν ἡ πάλη τῶν τάξεων εἶναι ἡ κινητήρια δύναμις ποὺ ὠθεῖ τὴν κοινωνία πρὸς τὰ ἐμπρός, τότε ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀταξικῆς κοινωνίας εἶναι μία ἀντιδραστικὴ προσπάθεια ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἀναστολὴ κάθε κοινωνικῆς προόδου!

θ) Ἡ ἐπιδίωξις γιὰ τὴν κατάργησι τῶν τάξεων, ἀποτελεῖ οὐτοπία. Ἡ ἰσοπέδωσις τῶν μελῶν τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας θὰ ἦταν καταστρεπτικὴ ἐὰν δὲν ἦταν ἀνέφικτη. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπόπειρα ἀκόμη, προκαλεῖ μεγάλες ζημίες στὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ προσπάθεια γιὰ πλήρη «ἰσότητα» τῶν ἀνθρώπων εἶναι καταστρεπτικὴ γιατὶ μοιραῖα, ἡ ἰσότης θὰ ἐπραγματοποιεῖτο στὸ κατώτερο ἐπίπεδο, ὄχι στὸ ἀνώτερο. Ἄλλωστε, ἡ ἐξίσωσις εἶναι προαιώνιο αἴτημα τῶν κατωτέρων στρωμάτων καὶ ἀτόμων. Καὶ στὸ δικό τους ἐπίπεδο θέλουν νὰ κατεβάσουν τοὺς ἄλλους. Ἡ κατάργησις κάθε δυνατότητος διακρίσεως, θὰ ἐκμηδένιζε κάθε ἐνδιαφέρον τοῦ ἀτόμου γιὰ ἐργασία καὶ ζωή. Δὲν θὰ ἐγίνοντο ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις. Δὲν θὰ διετυπώνοντο νέες θεωρίες. Δὲν θὰ ὑπῆρχαν πρωτοβουλία, δραστηριότης, φαντασία. Ἡ πρόοδος θὰ σταματοῦσε γιατὶ εἶναι ἀδύνατη χωρὶς τὸν συναγωνισμὸ ἢ τὸν ἀνταγωνισμὸ τῶν ὁμάδων ἢ τῶν ἀτόμων καὶ χωρὶς τὸ κίνητρο τῆς διακρίσεως, εἴτε μὲ τὴν δόξα εἴτε μὲ τὸν πλοῦτο. Ἡ κοινωνία θὰ βάλτωνε. Ἡ ἀπόλυτος ἰσότης θὰ ἦταν τὸ τέρμα τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Ἂν παρὰ ταῦτα ἐπιζοῦσε, θὰ κατέβαινε στὸ ἐπίπεδο τῆς κοινωνίας τῶν μὴ νοητικῶν ὄντων: θὰ ἦταν μυρμηκοφωλιὰ ἢ κυψέλη, ἀλλὰ πάντως, ὄχι ἀνθρώπινη κοινωνία.

Ἡ προσπάθεια γιὰ κατάργησι τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν εἶναι ἀνέφικτη γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μέσα τους τὸ ἔνστικτο τῆς διακρίσεως. Ἀπὸ αὐτὸ γεννήθηκε ὁ νόμος τῆς διαφοροποιήσεως ποὺ ἴσχυσε καὶ θὰ ἰσχύη σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ σὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα.

Καὶ ἂν ἀκόμη ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ξεκινήσουν ἀπὸ τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ἀντικειμενικὲς δυνατότητες, ἀπὸ τὴν ἴδια ἀφετηρία καὶ τότε πάλι, σὲ λίγο θὰ ἔχουν φθάση σὲ διαφορετικὰ ἐπίπεδα. Ἡ διαφοροποίησις εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύσι.

Ἡ γενικὴ ἰσότης εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιβληθῆ ἐπίσης, γιατὶ. γιὰ νὰ ὑπάρχη συγκροτημένη κοινωνία, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἱεραρχία. Χωρὶς αὐτὴν δὲν ὑπάρχει παρὰ ἡ ζούγκλα.

Ἐπὶ πλέον, ὁ ἴδιος ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ποὺ στὴν ἐποχή μας φθασε στὸ ἔπακρον, δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκη τῶν διαφόρων εἰδικοτήτων καὶ διαφοροποιεῖ τὴν κοινωνία. Σήμερα περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε, ἡ κοινωνία χρειάζεται ἐπιστήμονες, τεχνικούς, εἰδικοὺς ὅλων τῶν κλάδων καὶ φυσικὰ αὐτοὶ διαμορφώνουν μία κοινωνικὴ κλιμάκωσι.

Τέλος, ἡ ἀπόλυτη ἰσότης θὰ ἦταν ἡ πιὸ ἀπόλυτη ἀδικία. Θὰ ἠδικεῖτο ὁ ἐργατικὸς ἂν ἔπαιρνε ὅσα καὶ ὁ τεμπέλης, ὁ οἰκονόμος, ἂν εἶχε ὅσα καὶ ὁ σπάταλος, ὁ ἔξυπνος ἂν καταλάμβανε τὴν ἴδια θέσι μὲ τὴν βλάκα.

Οἱ σύγχρονοι μαρξισταὶ προσπαθοῦν νὰ παρακάμψουν τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, καταφεύγοντας στὸν δικό τους ὁρισμὸ τῆς «τάξεως». Δὲν θὰ καταργήσουμε, λένε, τὶς «κοινωνικὲς κατηγορίες», ἀλλὰ τὶς «τάξεις». Ἡ κοινωνία θὰ μείνη ἱεραρχημένη ἀπὸ ἐπαγγελματικῆς καὶ εἰσοδηματικῆς πλευρᾶς. Δὲν θὰ ἐπιβάλουμε τὸν γενικὸ ἐξισωτισμό. Ἀλλά, παρὰ ταῦτα, δὲν θὰ ὑπάρχουν «τάξεις», δηλ. σύνολα ἀνθρώπων ποὺ νὰ ἔχουν τὴν ἴδια θέσι μέσα στὴν παραγωγή, ὅπως λ.χ. ἰδιοκτῆται παραγωγικῶν μέσων, προλετάριοι κλπ. Ὁ ἰσχυρισμὸς δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀντικρουσθῆ. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἐδῶ παίζουμε μὲ τὶς λέξεις. Δὲν πρόκειται γιὰ σοβαρὴ συζήτησι, ἀλλὰ γιὰ σοφιστεία. Γι' αὐτό, ὁ σοσιαλιστὴς *Πῆτερ Σοὺλτς*, ἐπιμένοντας ὅτι ἡ ἀταξικὴ κοινωνία πρέπει νὰ παραμείνη ὁ τελικὸς σκοπὸς τῶν σοσιαλιστῶν, διαπιστώνει: *«Ὁ σκοπὸς εἶναι τὸ πᾶν, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἐπιτευχθῆ»*. Μισὸ αἰῶνα προτύτερα, ὁ *Ε. Μπερνστάϊν*, εἶχε πῆ: *«Τὸ κίνημα εἶναι τὸ πᾶν. Ὁ τελικὸς σκοπὸς δὲν εἶναι τίποτα»*. Καὶ οἱ δύο λένε τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Ὅτι ὁ σκοπὸς εἶναι ἀπραγματοποίητος, ἀλλὰ ἡ ἐπιδίωξίς του, δηλ. τὸ ἴδιο τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα, εἶναι χρήσιμη, γιατὶ συμβάλλει στὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς θετικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ στὴν δημιουργία τοῦ «κράτους εὐημερίας».

ι) Λάθος τοῦ Μὰρξ ὑπῆρξε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι θεώρησε σὰν «νέα» τάξι, φορέα τῆς προόδου καὶ τοῦ μέλλοντος, τὴν ἐργατικὴ τάξι. Ἡ ἔκτοτε ἐξέλιξις ἀπέδειξε ὅτι ἡ «νέα τάξις» δὲν ἦταν τὸ «προλεταριᾶτο», ἀλλὰ οἱ «τεχνοκράτες». Ἡ διαρκῶς αὐξανομένη σημασία τῆς τεχνικῆς, σ' αὐτούς,

στοὺς τεχνοκράτες, ἔδωσε τὸν κύριο ρόλο μέσα στὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς.

Ὁ ρόλος τοῦ ἐργάτη, στὴν σύγχρονη βιομηχανική - τεχνοκρατικὴ κοινωνία, εἶναι ἀσήμαντος σχετικὰ μὲ ἐκεῖνον τοῦ τεχνοκράτη. Σήμερα, μὲ τὸν αὐτοματισμό, ἔχουμε ἐργοστάσια χωρὶς ἐργάτες. Αὐτὰ τὰ ἐργοστάσια ὅμως, εἶναι ἀδύνατον νὰ σχεδιασθοῦν, νὰ ἐγκατασταθοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν, χωρὶς τὸν τεχνοκράτη.

Στὸ ἀνώτερο στάδιο τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, ὁ τεχνοκράτης, παραμερίζει ὄχι μόνο τὸν ἐργάτη, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν «καπιταλιστή». Οἱ τεράστιες μετοχικὲς ἑταιρίες, δὲν ἔχουν «κεφαλαιοκράτες» παλαιοῦ τύπου. Οἱ τεχνοκράτες εἶναι οἱ πραγματικοὶ τους κύριοι. Τὰ τεράστια βιομηχανικὰ συγκροτήματα τῆς ἐποχῆς μας, συχνότατα δὲν ἀνήκουν πιὰ σ' ἕνα καπιταλιστή. Ὁ τεχνοκράτης ὅμως εἶναι ἡ ψυχή τους. Ὁ παλαιὸς καπιταλιστὴς ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀπαραίτητος. Ὁ τεχνοκράτης γίνεται ὁλοένα καὶ περισσότερο. Ὁ μηχανικὸς καὶ ὁ τεχνικός, ὁ ὀργανωτὴς καὶ ὁ διαχειριστής, ὁ εἰδικὸς τῆς παραγωγῆς, τῆς διοικήσεως, τῆς παιδείας καὶ τῆς προπαγάνδας, μὲ ἕνα λόγο ὁ τεχνοκράτης, μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὅρου, αὐτὸς εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα μορφὴ τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ἠλεκτρονικὴ τεχνική, οἱ πύραυλοι, τὰ διαστημόπλοια, τὰ πυρηνικὰ ὅπλα, οἱ αὐτόματες μηχανές, οἱ τηλεπικοινωνίες, ἡ κυβερνητική, οἱ σύγχρονοι κρατικοὶ μηχανισμοί, τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα, ἀπωθοῦν τὸν ἐργάτη καὶ τὸν καπιταλιστὴ στὸ περιθώριο. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πρωτίστως ἔργα τεχνοκρατῶν. Καὶ εἶναι ἀδιανόητα χωρὶς τοὺς τεχνοκράτες. Γι' αὐτό, οἱ τελευταῖοι, προωθοῦν τὶς θέσεις τους μαζὶ μὲ τὴν ἄνοδο τῆς νέας τεχνικῆς. Ἐκτοπίζουν τοὺς ἄλλους κοινωνικοὺς παράγοντες. Ἐπιβάλλουν τὸν δικό τους τρόπο σκέψεως, δράσεως καὶ ζωῆς : Τὸν τεχνοκρατικὸ τρόπο.

Οἱ τεχνοκράτες προωθοῦνται παντοῦ. Στὴν Δύσι, στὴν Ἀνατολή, στὸν Τρίτο Κόσμο. Καὶ δημιουργοῦν τὸν τάσι τῆς γενικῆς ἑνοποιήσεως σὲ μία τεχνικῶς ὑπερανεπτυγμένη καὶ ὀρθολογικῶς ὠργανωμένη παγκόσμια κοινωνία. Σ' αὐτὴν θὰ κυβερνοῦν οἱ τεχνοκράτες, ἀντικαθιστῶντας τοὺς «φιλοσόφους» τῆς Πλατωνικῆς Πολιτείας. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, θὰ ὑπηρετοῦν τὴν Τεχνικὴ καὶ τὸ Κράτος. Σὲ ἀντάλλαγμα, θὰ εἰσπράττουν μία ὑλικὴ εὐημερία καὶ μία πνευματικὴ «εὐδαιμονία», φτιαγμένες σύμφωνα μὲ τὶς συνταγὲς τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων.

Βεβαίως, δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ μία τάσι. Ἴσως νὰ ἐπικρατήση. Ἴσως καὶ ὄχι. Ἀλλὰ πάντως, ἕνα εἶναι σίγουρο. Τὸ μέλλον τοῦ κόσμου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἐργάτες. Ἀπόδειξις, ὅτι πουθενὰ στὸν κόσμο δὲν ἔγινε ἡ ἐργατικὴ ἐπανάστασις. Ἐνῶ ἡ τεχνοκρατικὴ ἐπανάστασις εἶναι καθολικὸ φαινόμενο τῶν κοινωνιῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

«Τεχνοκρατική» στὴν οὐσία της εἶναι καὶ ἡ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις. Στὶς χῶρες ὅπου ξέσπασε, ἐπικρατοῦσε μεγάλη καθυστέρησις.

Τὸ βασικὸ πρόβλημα, παρὰ καὶ πέρα ἀπὸ τὰ συνθήματα, δὲν ἦταν ἡ ἰσότης ἢ ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ τὸ ξεπέρασμα τῆς καθυστερήσεως. Τελικά, ὁ κομμουνισμός, ἀπεδείχθη ἁπλῶς μία ἀπὸ τὶς μεθόδους γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ καθυστερημένων κοινωνιῶν στὴν βιομηχανικὴ ἐποχή. (Ρωσία, Κίνα, Γιουγκοσλαβία).

Λόγω, ἀκριβῶς, τῆς μεγάλης καθυστερήσεως αὐτῶν τῶν κοινωνιῶν, ἡ νέα τεχνική, τόσο στὴν οἰκονομία ὅσο καὶ στὸν διοίκησι, στὸν στρατό, στὴν παιδεία κλπ. ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῇ μὲ ρυθμοὺς ὑπερεντατικούς. Γι' αὐτό, οἱ τεχνοκράτες (στοὺς ὁποίους μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὅρου περιλαμβάνονται οἱ «εἰδικοὶ» τῆς οἰκονομίας ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τῆς πολιτικῆς), ἀνέλαβαν ἄμεσα ὄχι μόνο τὴν παραγωγικὴ ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία.

Στὶς ἀνεπτυγμένες χῶρες, οἱ τεχνοκράτες προωθοῦνται ὁμαλὰ καὶ συνεργαζόμενοι μὲ τοὺς καπιταλιστές, διαφοροποιοῦν βαθμιαῖα τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα σ' ἕνα νέο, μικτὸ εἶδος κοινωνίας (λ.χ. ΗΠΑ).

Στὶς καθυστερημένες χῶρες ὅμως, ἁρπάζουν βιαίως τὸν ἐξουσία, καταλύουν τὴν φεουδαρχία, στρέφονται τόσο κατὰ τῶν καπιταλιστῶν ὅσο καὶ κατὰ τῶν ἐργατῶν καὶ μὲ τυραννικὰ μέσα καὶ ὑπερεντατικοὺς ρυθμοὺς οἰκοδομοῦν μία σύγχρονη οἰκονομία καὶ ἕνα ἰσχυρὸ καταπιεστικὸ Κράτος (λ.χ. Ρωσία).

Ἡ Ρωσία ἦταν μία ὑπερβολικὰ ἐκτεταμένη αὐτοκρατορία, μὴ ὁμοιογενὴς ἐθνικῶς, γλωσσικῶς, φυλετικῶς καὶ θρησκευτικῶς, μὲ ἰσχυρὲς κεντρόφυγες δυνάμεις στὴν περιφέρειά της, μὲ ὑπανάπτυκτη οἰκονομία, μὲ ἀσυγχρόνιστες ἔνοπλες δυνάμεις, μὲ ἀκατάλληλο κρατικὸ μηχανισμό, μὲ ἄθλιες συγκοινωνίες. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεώς της ἔμπαινε σὰν πρόβλημα γενικοῦ συγχρονισμοῦ μὲ ὑπερεντατικοὺς ρυθμούς. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἀσθενική, δὲν κατάφερνε δυναμικὰ νὰ ἀναλάβη αὐτὸν τὸν ρόλο. Ἀκόμη λιγότερο μποροῦσε νὰ τὸν ἀναλάβη τὸ μικρό, ἐξαθλιωμένο καὶ ἀμόρφωτο ρωσικὸ προλεταριᾶτο. Ἕνας τρόπος λοιπὸν νὰ συγχρονισθῇ καὶ νὰ ἐπιβιώση ἡ Ρωσία, ἦταν νὰ παραδοθῇ ὁλόκληρη, στὴν ἀπεριόριστη ἐξουσία τῶν ὀργανωτῶν καὶ τῶν τεχνικῶν. Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Τελικά, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς προθέσεις τοῦ Λένιν καὶ τῶν συνεργατῶν του, κυριάρχησαν οἱ ὀργανωταὶ τῆς διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ, τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς πολιτικῆς: οἱ γραφειοκρατικοποιημένοι λόγῳ γενικῆς κρατικοποιήσεως καὶ ὑπαλληλοποιήσεως τεχνοκράτες.

Αὐτοὶ ἀπετέλεσαν τὴν νέα ἄρχουσα τάξι. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμη τους ἡ καθυστερημένη χώρα τους δὲν ἄντεχε στὶς «πολυτέλειες» τῶν κλονισμῶν ἑνὸς πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς φελελευθέρου συστήματος, ἀκολούθησαν τὸν δρόμο τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Ἀπαλλοτρίωσαν ἀπὸ κάθε περιουσία καὶ προλεταριοποίησαν τὴν ἀριστοκρατία, τὴν κεφαλαιοκρατία, τὰ μεσαῖα στρώματα καὶ τοὺς ἀγρότες.

Ἔτσι, μὲ τὴν γενικὴ κρατικοποίησι ἐξασφάλισαν ἕνα ἀπέραντο

πεδίο ἐφαρμογῆς τῶν μεθόδων τους. Ἕνα πεδίο ποὺ δὲν διασπᾶται ἀπὸ τὴν στενότητα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Καὶ μὲ ἀδίστακτη ἐπιλογὴ μέσων χάριν τοῦ τελικοῦ των σκοποῦ, πέτυχαν, ποδοπατώντας τὸν Ἄνθρωπο, νὰ φτιάξουν μία μεγάλη βιομηχανία, ἕνα ἰσχυρὸ κρατικὸ μηχανισμό, πανίσχυρες ἔνοπλες δυνάμεις, ἀνεκτὲς συγκοινωνίες καὶ νὰ συντρίψουν τὶς κεντρόφυγες τάσεις. Ὁ σκοπὸς ἐπετεύχθη. Ἕνας σκοπὸς ποὺ δὲν ἔχει καμμία σχέσι οὔτε μὲ τὸν σοσιαλισμὸ οὔτε μὲ ὅποιον ἄλλο «...ισμό». Ἕνας σκοπὸς καθαρὰ «τεχνικός». Ἡ ΕΣΣΔ μὲ τοὺς πυραύλους καὶ τοὺς δορυφόρους της (ἐπίγειους καὶ ἐπουράνιους) τὶς ὑψικάμινες καὶ τὰ κάτεργά της, εἶναι δημιούργημα τῆς τεχνοκρατικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν γραφειοκρατικοποιημένων τεχνοκρατῶν.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ 1931, τὸ 66,6 % τῶν μελῶν τοῦ ΚΚΣΕ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐργάτες, τὸ 22,3 % ἀπὸ ἀγρότες καὶ μόνον 11,1 % ἀπὸ τεχνοκράτες. Τὸ 1939 ὅμως, κατηργήθη κάθε ταξικὸ κριτήριο γιὰ τὴν εἰσδοχὴ κομματικῶν μελῶν. Καὶ «τὸ κόμμα τῶν ἐργατῶν» μεταμορφώθηκε βαθμιαῖα σὲ κόμμα γραφειοκρατῶν - τεχνοκρατῶν. Τὸ 1955, αὐτοὶ ἐκάλυπταν ἤδη τὸ 46 % τῶν νέων μελῶν, ἔναντι 34,2 % τῶν ἐργατῶν καὶ 17,5 % τῶν καλχόζνικων. Τὸ 1959, οἱ γραφειοκράτες-τεχνοκράτες ἔφθασαν τὸ 65,2% τῶν νέων μελῶν τοῦ κόμματος((«Παρτίναγια Ζίζν» ἀρ. 5, 1960).

Ἀπὸ τὸ 20ὸ Συνέδριο καὶ ὕστερα, ἡ μετατροπὴ τοῦ ΚΚΣΕ σὲ κλειστὴ λέσχη γραφειοκρατῶν - τεχνοκρατῶν ἐπεταχύνθη. Στὸ 21ο συνέδριο (1959) ὁ ὑπεύθυνος τοῦ τμήματος στελεχῶν, Τσεράγιεφ, ἀπεκάλυψε ὅτι τὸ 43,1 % τοῦ συνόλου τῶν κομματικῶν μελῶν ἦσαν γραφειοκράτες - τεχνοκράτες. Τὸ 1967, στὰ 50 χρόνια τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος, τὸ ποσοστὸ εἶχε ἀνεβῆ σὲ 46 % ἔναντι 16 % τῶν ἐργατῶν.

Καὶ φυσικὰ αὐτὸ τὸ 46 %, ποὺ ἔκτοτε ἔχει αὐξηθῆ, ἐλέγχει πραγματικὰ τὸ «κόμμα τῶν ἐργατῶν»! Οἱ ἄλλοι, ἐργάτες, ἀγρότες κλπ. ὑπάρχουν γιὰ λόγους σκοπιμότητος. Οἱ τεχνοκράτες εἶναι τὰ στελέχη. Οἱ ὑπόλοιποι, τὰ ἁπλᾶ μέλη. Ἀπόδειξις ὅτι στὸ 21ο συνέδριο, τὸ 68 % τῶν ἀντιπροσώπων ἦσαν τεχνοκράτες (ἔναντι 22,1 % τὸ 1930). Αὐτὰ τὰ τεχνοκρατικὰ στελέχη, ἰδιοκτῆτες τῆς ἐξουσίας, κάτοχοι τῶν κρατικῶν μυστικῶν, καταρτισμένοι σὲ κομματικὲς σχολὲς καὶ εἰδικευμένοι στὸν τομέα τους, ἀποτελοῦν ἕνα σύγχρονο κλειστὸ «ἱερατεῖο».

Οἱ τεχνοκράτες λοιπόν, γραφειοκράτες στὴν Ἀνατολή, ρεφορμιστὲς στὴν Δύσι, ἐπαναστάτες στὸν Τρίτο Κόσμο, εἶναι ἡ βασικὴ τάξις τῆς ἐποχῆς μας.

Ὁ A. Béguin («Ἡ ἐποχὴ τῶν ρομπότ», «Ἐσπρί», ἀρ. 9, 1950) γράφει γι' αὐτούς :

«Ὑπάρχει σήμερα στὸν κόσμο μία ἰδιαίτερη φυλή, διασκορπισμένη ἀνάμεσα στὰ ἔθνη, στὰ ἀντίθετα στρατόπεδα, δραστήρια μέσα τόσο στὰ ἀριστερὰ ὅσο καὶ στὰ δεξιὰ κόμματα, μία φυλὴ θετικὴ καὶ μυστικοπαθής, αἰσιόδοξη καὶ

χωρὶς αὐταπάτες, μία φυλὴ κατακτητική. Ἡ φυλὴ τῶν τεχνοκρατῶν. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι, τρέφουν ὑπέρμετρες ἐλπίδες γιὰ τὸν Ἄνθρωπο καὶ τοῦ ὑπόσχονται τὴν ὁλοκληρωτικὴ κατοχὴ τῶν φυσικῶν πηγῶν ἐνεργείας. Καὶ ταυτόχρονα, περιφρονοῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς θεωροῦν ἱκανοὺς ἴσα-ἴσα γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν στὴν πραγμάτωσι τοῦ μεγάλου σχεδίου τῆς κατακτήσεως. Σὲ ἀντάλλαγμα μιᾶς εὐτυχίας κομμένης πάνω σ' ἕνα πολὺ μικρὸ μέτρο (στὸ μέτρο τῆς περιφρονήσεως), οἱ ἄνθρωποι γίνονται δεκτοὶ νὰ ὑπηρετήσουν, ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὸ μυστικὸ σχέδιο. Οἱ τεχνοκράτες, ποὺ ὁ κρυφὸς μυστικισμός τους βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὰ σχήματα καὶ τὶς ἰδέες τῆς πολιτικῆς, φιλοδοξοῦν νὰ κατευθύνουν τὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, χωρὶς νόμους ἄλλους ἀπὸ ἐκείνους τῆς καταμετρουμένης ἀποτελεσματικότητος καὶ τῆς κυριάρχου στατιστικῆς. Δὲν παρέλειψαν νὰ διαπιστώσουν ὅλο τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη γιὰ τὴν ἰδιαίτερη ὀπτική τους, ἡ χρησιμοποίησις μηχανῶν ἱκανῶν νὰ ἐνεργοῦν πιὸ γρήγορα ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, ὁποιοδήποτε ὑπολογισμὸ καὶ νὰ ἐπιταχύνουν ἔτσι τὴν ὑποταγὴ τοῦ εἴδους μας στὸν θεὸ Ἀριθμό. Αὐτὸ ποὺ ἤδη προσπαθοῦσαν νὰ ἐπιβάλουν μὲ παληὲς μεθόδους, φαίνεται τώρα ἐγγύτερα στὴν πραγμάτωσί του. Δὲν ἀγνοοῦν ὅτι τὰ διατάγματα μιᾶς μηχανῆς ἀσκοῦν μεγαλύτερη ἕλξι στὰ πνεύματα ποὺ ἀπὸ καιρὸ τείνουν νὰ σέβωνται τὴν ἀφαίρεσι καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα, καὶ νὰ τὶς συγχέουν μὲ τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν δικαιοσύνη».

4. Συμπεράσματα

α) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς περιορίζει ἐξαιρετικὰ τὶς κοινωνικοϊστορικὲς ὀντότητες καὶ φτωχαίνει τὴν εἰκόνα τῆς κοινωνίας. Δὲν βλέπει παρὰ ἕνα ἐλάχιστο ἀριθμὸ παραγόντων τοὺς ὁποίους βάζει ὁπωσδήποτε νὰ συγκρούονται μεταξύ των. Μὲ ἄλλα λόγια, διαστρεβλώνει τὴν πραγματικότητα γιὰ νὰ τὴν κάνη νὰ χωρέση στὰ αὐθαίρετα σχήματά του.

β) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ἐργάζεται μὲ βάσι ὄχι τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ὡρισμένα ἀφηρημένα πρότυπα, θεωρητικὰ σχήματα καὶ σύμβολα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ βλέπη τοὺς πραγματικοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἔργα τους, ἀλλὰ διάφορες ἐντελῶς πλασματικὲς ἔννοιες, ὅπως εἶναι λ.χ. οἱ τάξεις μὲ τὴν μαρξιστικὴ τους ἔννοια.

Γιὰ τοὺς μαρξιστάς, ἡ Ἱστορία δὲν εἶναι διαδοχὴ ἀνθρωπίνων πράξεων, ἀλλὰ προδιαγραμμένη κίνησις ἀφηρημένων ἰδεῶν. Ἡ «παραγωγή», ἡ «οἰκονομία», οἱ «τάξεις» καὶ ἡ «ταξικὴ πάλη», μὲ τὴν ἀναγωγή τους στὸ ἀπόλυτο, μετατρέπονται σὲ ἔννοιες ἀφηρημένες. Αὐτές, κινοῦνται μέσα στὸν ἱστορικὸ χῶρο καὶ ρυθμίζουν τὴν Ἱστορία, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πραγματικῶν γεγονότων καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Μὰρξ λ.χ. περιγράφει τὸ πέρασμα στὸν καπιταλισμὸ ὡς ἑξῆς:

«Οἱ ἀγορὲς μεγάλωναν. Ἡ ζήτησις ἐμπορευμάτων ἀνέβαινε. Ἡ βιο-

τεχνία δὲν ἐπαρκοῦσε. Ἐκείνη τὴ στιγμή, ὁ ἀτμὸς καὶ οἱ μηχανὲς προκάλεσαν ἐπανάστασι στὴν παραγωγή. Τὴν θέσι τῆς βιοτεχνίας, τὴν κατέλαβε ἡ βιομηχανία».

Στὴν ἀντίληψι αὐτήν, οἱ «ἀγορές», ἡ «ζήτησις», ἡ «βιοτεχνία», ὁ «ἀτμός», οἱ «μηχανές», ἡ «βιομηχανία» εἶναι ἔννοιες αὐθύπαρκτες καὶ ὀντότητες προικισμένες μὲ αὐτοκινησία! Οἱ «ἀγορὲς» μεγάλωναν μόνες τους. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐμφανίζεται πουθενά. Ὁ «ἀτμὸς», σὰν λογικὸ ὄν, ἐμφανίζεται στὴν κατάλληλη στιγμὴ κλπ.

Ὁ Μὰρξ θὰ μποροῦσε νὰ γράψη:

«Οἱ ἄνθρωποι ἀνακάλυψαν νέους δρόμους καὶ νέες χῶρες. Ἔτσι, μάζεψαν πλούτη καὶ δημιούργησαν νέες ἀνάγκες. Ζητοῦσαν περισσότερα ἀγαθά. Μεγάλωναν τὶς ἀγορές. Εἶδαν τότε ὅτι ἡ βιοτεχνία δὲν τοὺς ἐπαρκοῦσε. Γι' αὐτό, στρώθηκαν καὶ βρῆκαν τὸν ἀτμὸ καὶ τὶς μηχανές. Ἔτσι, προκάλεσαν μία ἐπανάστασι (οἱ ἄνθρωποι, διὰ τῶν μηχανῶν, ὄχι οἱ μηχανὲς μόνες τους) στὴν παραγωγή. Καὶ στὴ θέσι τῆς βιοτεχνίας ἔφεραν τὴν βιομηχανία».

Ἀλλὰ ὁ Μὰρξ δὲν τὰ ἔγραψε ἔτσι. Γιατὶ δὲν θέλησε. Διότι δὲν ἀναγνώριζε στὸν ἄνθρωπο θέσι δημιουργοῦ Ἱστορίας.

γ) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ἀγνοεῖ τὸν ἀνθρώπινο παράγοντα καὶ τὸν ρόλο του στὴν ὅλη κοινωνικὴ καὶ ἱστορικὴ κίνησι. Βλέπει τοὺς ἀνθρώπους σὰν αὐτόματους φορεῖς κάποιων ὑποτιθεμένων ἱστορικῶν νόμων, σὰν παθητικοὺς ἀνταυγαστῆρες μιᾶς ὑποθετικῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος.

Ὁ μαρξιστὴς πιστεύει ἀκράδαντα ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἀναπόδραστα ὑποχείριο ὄργανο μιᾶς πανίσχυρης «νομοτέλειας» ποὺ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτόν, πέρα ἀπὸ τὴν ὕπαρξι καὶ τὴν βούλησί του. Ἡ θρησκεία ἀναγνωρίζει στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐλεύθερη βούλησι, τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλογῆς. Ὁ μαρξισμὸς τοῦ τὴν ἀρνεῖται.

Ἔτσι, ἡ ὅλη σκέψις καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ μαρξιστοῦ, πραγματώνονται ὄχι ἀπὸ δική του ἐκλογὴ καὶ θέλησι, ἀλλὰ στὸ ὄνομα τοῦ Δόγματος. Ἀπὸ αὐτὸ πηγάζουν. Καὶ αὐτὸ δικαιώνουν. Ἡ πεποίθησις αὐτή, καταντᾶ δογματικὴ πρόληψις. Σκέψις καὶ δρᾶσις δεσμεύονται ἀπὸ αὐτήν. Ὁ μαρξιστὴς διακηρύσσει ὅτι θέλει νὰ καταλύση τὴν δουλεία. Καὶ στὴν πραγματικότητα, καθιστάμενος ἐθελόδουλος, τὴν ἐπεκτείνει ἐσωτερικῶς, ἐνῶ παράλληλα τὴν ἐπιβάλλει ἢ τὴν διαιωνίζει ἐξωτερικῶς. Ἀλλοτριώνεται ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη βούλησι καὶ ἀπὸ τὸ δίλημμα τῆς ὑπεύθυνης ἐκλογῆς, στὸ ὄνομα τῆς «ἱστορικῆς νομοτέλειας». Οἱ σκέψεις καὶ οἱ πράξεις του εἶναι προϊόντα ἰδεοληψίας. Ἡ νόησίς του, σέρνεται πίσω ἀπὸ τὸ Δόγμα. Μόνον ἡ ἀποδέσμευσίς της ἀπὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ ξαναδώση στὸ πνεῦμα του τὴν ἐλευθερία καὶ νὰ τὸ ἀνατείνη(*).

(*) Ἐδῶ προκύπτει ἕνα σοβαρὸ ζήτημα. Τῆς σχέσεως μαρξισμοῦ καὶ οὑμανισμοῦ Οἱ κομμουνισταὶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι οὑμανισταί. Οὑμανισμὸς ὅμως, εἶναι ἡ τοποθέ-

δ) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς συνοψίζει τὰ πάντα σὲ ἐλάχιστους ἀμετάβλητους νόμους, οἱ ὁποῖοι στὴν πραγματικότητα, εἶναι ἁπλῶς ἡ προβολὴ τῶν τάσεων τῆς πρὸ ἑκατονταετίας κοινωνίας, στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον, στὸ ἄπειρον.

ε) Ἀπόπειρα ὅλης αὐτῆς τῆς αὐθαίρετης προσπαθείας εἶναι μία γελοιογραφία τῆς ἱστορίας καὶ τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία τονίζει μερικὲς πραγματικές ἀλλὰ ἐλάχιστες πλευρὲς τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ὑπεραπλοποιεῖ χονδροειδῶς, καθιστῶντας ἔτσι ἀδύνατη τὴν ἀναγνώρισι καὶ ἀκόμη περισσότερο τὴν κατανόησί του.

στ) Ὅσο γιὰ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ἀποτελεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ» ἀντίληψι γιὰ τὴν Ἱστορία, συλλαμβάνει τοὺς «νόμους» ποὺ τὴν διέπουν καὶ ἔτσι προβλέπει τὴν πορεία της, ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε τὰ ἑξῆς:

Στὴν πραγματικότητα, μία «ἐπιστημονικὴ» ἱστορία δὲν μπορεῖ νὰ

τησις τοῦ ἀνθρώπου στὸ κέντρο ὅλων τῶν ἐνδιαφερόντων μας. Καὶ ὅταν λέμε τοῦ ἀνθρώπου ἐννοοῦμε τὸν ἄνθρωπο τόσο σὰν σύνολο (ἀνθρωπότης) ὅσο καὶ πρὸ πάντων σὰν ἄτομο, σὰν συγκεκριμένη προσωπικότητα. Ὁ οὐμανιστὴς σέβεται τὸν κάθε ἄνθρωπο σὰν ὄν ξεχωριστὸ καὶ ἀξία ἀνεπανάληπτη, ὄχι σὰν ἄμορφη μάζα καὶ σὰν εἶδος. Γιὰ τὸν οὐμανιστὴ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀφαίρεσις, ἡ γενίκευσις, προκειμένου γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν δικαιοῦται κανεὶς νὰ θυσιάση οὔτε μία ἀνθρώπινη ζωή, οὔτε μία ὥρα ἀπὸ τὴν ὕπαρξι μιᾶς γενεᾶς ἢ καὶ ἑνὸς ἀτόμου, στὸ ὄνομα κάποιας μακρυνῆς μελλοντικῆς οὐτοπίας. Τίποτα δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἀφαίρεσι μιᾶς ἀνθρώπινης ζωῆς, τὴν καταστροφὴ ἑνὸς ἀνθρωπίνου προσώπου.

Οἱ μαρξισταὶ μιλοῦν μόνο γιὰ τὴν ἀφηρημένη ἔννοια τῆς ἀνθρωπότητος. Μὲ τὸ ὑποτιθέμενο μελλοντικὸ «καλὸ» της, δικαιολογοῦν τὴν ἐκ μέρους των διάπραξι κάθε ἐγκλήματος ἐναντίον τοῦ συγκεκριμένου ἀτόμου καὶ τῶν συγκεκριμένων γενεῶν. Καὶ εἶναι πράγματι γεγονὸς ὅτι ὅσο περισσότερο ὁμιλεῖ κάποιος γιὰ τὴν «ἀνθρωπότητα», τόσο περισσότερο ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν «ἄνθρωπο» τὸν ζωντανό, τὸν ἁπλό, τὸν συγκεκριμένο.

Ὁ οὐμανισμὸς εἶναι λοιπὸν μία ἐξέγερσις ἐναντίον τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ ὀργανωτισμοῦ, ἐναντίον τῆς καταπιέσεως τοῦ ἀτόμου, ἐναντίον τῆς θυσίας μιᾶς ἢ πολλῶν γενεῶν χάριν τοῦ ἀορίστου μέλλοντος, ἐναντίον τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἀτόμων σὲ μάζες καὶ τῆς θεωρήσεώς των κατὰ τάξεις, ἐναντίον κάθε ὑποδουλώσεως, κάθε βίας, κάθε πολέμου. Δηλαδὴ οὐμανισμὸς καὶ κομμουνισμὸς εἶναι ἔννοιες κατ' ἐξοχὴν ἀλληλοαποκλειόμενες. Ὁ οὐμανισμὸς εἶναι τάσις ἀντιταξική, ἀντι-υλιστική, ἀντιολοκληρωτική.

Βεβαίως ὁ οὐμανισμὸς περικλείει καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς δυστυχίας (πνευματικῆς, ἠθικῆς ἢ ὑλικῆς). Καὶ ὁ μαρξισμός, ὡς ἀρχικὸ κήρυγμα καὶ ὡς ἀφηρημένη θεωρία, στρέφεται κατὰ τῆς δυστυχίας. Ἀλλὰ ἡ πάλη του ἐναντίον της εἶναι ἐπιφανειακή. Διότι περιορίζει ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία, στὴν οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσι. Ἀγνοεῖ τὰ πραγματικὰ βάθη αὐτῆς τῆς δυστυχίας ποὺ εἶναι τὸ πνευματικὸ ἀδιέξοδο, ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις, ἡ ψυχικὴ ἀπόγνωσις. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα, γιὰ τοὺς ἀληθινοὺς ἀνθρώπους, σὰν πάλη κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, εἶχε σημασία ἀπείρως μεγαλύτερη ἀπὸ ὁποιαδήποτε τεχνικὴ κατάκτησι, κοινωνική, πολιτικὴ ἢ πολιτειακὴ μεταβολή.

Ὁ κομμουνιστικὸς οὐμανισμὸς λοιπόν, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει (καὶ εἶναι βέβαια ἐντελῶς θεωρητικός) εἶναι πολὺ σχετικός, ἀφοῦ περιορίζεται στὸν οἰκονομικὸ μόνον τομέα. Ὁ οὐμανισμὸς ὅμως, εἶναι κάτι τὸ ἀπόλυτο. Ἢ εἶναι πλήρης ἢ δὲν ὑπάρχει καθόλου. Γιατὶ πρέπει νὰ βασίζεται σὲ μία θεμελιακὴ ἀρχή: «ἁπάντων μέτρον ἄνθρωπος». Ἐνῶ γιὰ τοὺς κομμουνιστὰς «ἁπάντων μέτρον» εἶναι τὸ κόμμα τους. Ἔτσι, ὁ «οὐμανισμὸς» τους τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἐξοντώνουν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ νὰ διαπράττουν ὁποιοδήποτε ἔγκλημα χάριν τοῦ σκοποῦ των, δηλ. νὰ ἐφαρμόζουν μία πρακτικὴ ποὺ προκαλεῖ τὴν φρίκη κάθε ἀνθρωπιστοῦ.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸ φαινόμενο. Στὴν Δύσι, διαδίδεται «ἀνεπίσημα», ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴ προπαγάνδα ἡ ἄποψις ὅτι ὁ κομμουνισμὸς καὶ ὁ χρι-

ὕπαρξη, γιατὶ ἁπλούστατα, ἡ Ἱστορία δὲν ἔχει κανένα νόημα. Δηλαδὴ δὲν ἔχει κανένα προκαθωρισμένο σκοπὸ καὶ δὲν ἀκολουθεῖ καμμία προκαθωρισμένη «ἀναγκαστικὴ» πορεία. Ὁ ἴδιος ὁ Ἔγκελς, στὶς «Φιλοσοφικὲς Μελέτες» του, γράφει ἀντιφάσκοντας πρὸς τὸ δόγμα του.

«Ὑπάρχουν, λοιπόν, ἀπειράριθμες δυνάμεις ποὺ ἀντικρούονται ἀμοιβαῖα. Ὑπάρχει μία ἀτέλειωτη σειρὰ παραλλήλων δυνάμεων. Ἀπὸ ἐκεῖ βγαίνει τὸ ἱστορικὸ γεγονός, σὰν ἕνα ἀποτέλεσμα ποὺ κανεὶς δὲν τὸ εἶχε θελήσει...»

Πράγματι, ἔτσι πορεύεται ἡ Ἱστορία. Δυνάμεις, ἰδέες, τάσεις, συμφέροντα, ὁμάδες, πρόσωπα, συγκρούονται. Καὶ ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν ζύμωσι, βγαίνει στὸ τέλος μία συνισταμένη: τὸ ἑκάστοτε ἱστορικὸ παρόν. Ἡ ζύμωσις εἶναι τόσο ἀπέραντη καὶ τόσο περίπλοκη σὲ αἴτια καὶ μορφές, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ διατυπωθῆ μὲ μερικοὺς νόμους. Ἡ πολλαπλότης τῶν αἰτίων, ὁδηγεῖ στὴν πολλαπλότητα καὶ τῶν δυνατοτήτων. Ὁ κάθε ἄνθρωπος διαλέγει μία δυνατότητα. Ἀκολουθεῖ ἡ διαπάλη γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης δυνατότητος. Καὶ στὸ τέλος, διαμορφώνεται ἡ συνισταμένη, ποὺ δὲν συμπίπτει ἀκριβῶς, μὲ καμμία ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς «καθαρὲς» δυνατότητες, γιατὶ ἔχει ἐπηρεασθῆ ἀπὸ ὅλες.

Ἡ πραγματικὴ πρόβλεψις τῆς Ἱστορίας εἶναι ἀδύνατη γιατί:

ι) Τὰ αἴτια τῶν ἱστορικῶν γεγονότων εἶναι ἀπειράριθμα.

ιι) Οἱ δυνάμεις ποὺ κινοῦν τὴν Ἱστορία εἶναι πάρα πολλές.

ιιι) Ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ἀλλάζει συνεχῶς, κάθε στιγμὴ καὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ καταμετρηθῆ μὲ ἀκρίβεια.

ιv) Ὑπάρχει γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἡ δυνατότης τῆς ἐπιλογῆς.

στιανισμὸς, ἔχουν μεγάλη συγγένεια, γιατὶ εἶναι δύο οὑμανιστικὰ κινήματα, μὲ μόνη διαφορὰ στὴν χρησιμοποιουμένη μέθοδο. Στὸ κομμουνιστικὸ κόσμο, ὅμως, ὅπως καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῶν Κ.Κ., ἡ ἄποψις αὐτὴ ἀπορρίπτεται κατηγορηματικά. Οἱ θεωρητικοὶ τοῦ κομμουνισμοῦ ἀρνοῦνται τὴν συγγένεια κομμουνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ γιατὶ διαφορετικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ προχωρήσουν σὲ μία πλήρη ἀναθεώρησι τῶν μεθόδων τους, ἀφοῦ στὴν ἔννοια τοῦ οὑμανισμοῦ δὲν περιλαμβάνονται μόνον οἱ σκοποί, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἐπίτευξί τους.

Ἡ οὑμανιστικὴ τάσις τῶν ἰδεολόγων ρομαντικῶν «κομμουνιστῶν» ὅπου καὶ ὅταν ὑπάρχει, ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὸ δόγμα τους. Ἀποτελεῖ «παρέκκλισι». Γιατὶ τὸ δόγμα τους ἀποκλείει τὴν τοποθέτησι τοῦ ἀνθρώπου στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντός μας καὶ τὴν παραδοχή του ὡς ἀξίας αὐτοδυνάμου. Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, στὴν «Γερμανικὴ Ἰδεολογία» γράφουν: «Μπορεῖ νὰ διακρίνη κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ζῶα εἴτε ἀπὸ τὴν συνείδησι, εἴτε ἀπὸ τὴν θρησκεία, εἴτε μὲ ὁποιο ἄλλο τρόπο. Οἱ ἴδιοι ὅμως ἀρχίζουν νὰ διακρίνωνται ἀπὸ αὐτά, μόλις ἀρχίσουν νὰ παράγουν τὰ μέσα τῆς διατροφῆς των». Ἔτσι, ἡ ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀναδιπλώνεται στὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀποκτᾶ αὐτογνωσία (συνείδησις), ἡ ὑπερβατική του τάσις (θρησκεία), οἱ ἠθικές του ἀξίες, τὸ καλλιτεχνικό του αἰσθητήριο, ὅλα διαγράφονται μὲ μία μονοκοντυλιὰ γιὰ νὰ θεοποιηθῆ ἕνα καὶ μόνο χαρακτηριστικό του: ἡ ἱκανότης του νὰ παράγη. Ὁ ἄνθρωπος, γιὰ τὸν μαρξισμὸ δὲν εἶναι οὔτε ἠθικό, οὔτε ψυχολογικό, οὔτε πνευματικὸ ὄν. Εἶναι μόνον ἕνας παραγωγός, ἕνας κατασκευαστής. (homo faber). Εἶναι ὅμως φανερὸ ὅτι ἐπάνω σὲ τέτοιο ἔδαφος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνθίση ἕνας ἀληθινός, πλήρης καὶ συνεπὴς ἀνθρωπισμός.

Ὁ μαρξισμὸς βλέπει τὸν ἄνθρωπο σὰν ἁπλὸ προϊὸν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἐνῶ ἡ σχέσις του μὲ αὐτὸν δὲν εἶναι παθητικὰ ἀνακλαστική. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀνταυγαστήρ. Εἶναι δημιουργός. Ἔτσι ἄλλωστε τὸν βλέπει, διαψεύδοντας τὴν θεωρία του, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Κ.Κ., ἀφοῦ τοῦ ζητεῖ κόπους, ἀγῶνες καὶ θυσίες γιὰ ἕνα «ἀνώτερο» σκοπὸ καὶ στὸ ὄνομα μιᾶς ἰδέας.

Αὐτὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ προεξοφληθῆ. Γιατί, ἐξαρτᾶται ἀπὸ πάμπολλους ἀντικειμενικοὺς καὶ ὑποκειμενικοὺς παράγοντες.

ν) Ἡ ἀνθρώπινη θέλησις εἶναι βασικὸς παράγων τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι καὶ ἡ ἑκάστοτε βαρύτης της ἐξαρτᾶται ἀπὸ πλῆθος περιστάσεων καὶ παραγόντων (λ.χ. καλὴ ἢ κακὴ ὀργάνωσις).

Ὁ ἴδιος ὁ Ἔγκελς, διαπιστώνει: *«Καὶ τὰ ζῶα ἔχουν ἱστορία... Ἀλλὰ δὲν τὴν φτιάχνουν μόνα τους»* («Διαλεκτικὴ τῆς φύσεως»).

νι) Ὑπάρχει πάντοτε τὸ τυχαῖο, τὸ συμπτωματικό, τὸ ἀπροσδόκητο. Αὐτὸ ποὺ προκύπτει κάποια στιγμή, μέσα ἀπὸ τὴν περιπλοκότητα τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι, ἀπὸ μία συγκυρία συνθηκῶν ποὺ κανεὶς δὲν πρόβλεψε καὶ κανεὶς δὲν ἐπεδίωξε τὴν δημιουργία της(*).

Ἔτσι, ὅπως διαπιστώνει καὶ ὁ Π. Σάρτρ («Κριτικὴ τοῦ Διαλεκτικοῦ Λόγου») ἡ διαλεκτικὴ τῆς Ἱστορίας δὲν ἔχει ἀντικειμενικότητα καὶ ἄρα δὲν μπορεῖ νὰ ἀνακαλυφθῆ, νὰ διατυπωθῆ σὲ «νόμους» καὶ νὰ προβλεφθῆ.

νιι) Ἡ Ἱστορία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι «ἐπιστημονική», τουλάχιστον μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίδουν στὸν ὅρο οἱ μαρξισταὶ δηλ. τῆς ἀπολύτου γνώσεως τῶν νόμων της καὶ τῆς ἀσφαλοῦς προβλέψεως ἑνὸς προκαθωρισμένου μέλλοντος, γιατὶ στὴν Ἱστορία, δὲν ὑπάρχει τὸ «πείραμα». Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀντίθετα πρὸς τὰ φυσικά, εἶναι ἀνεπανάληπτα. Ἔτσι, ὅσο καὶ νὰ τὰ ἑρμηνεύουμε, δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ φθάνουμε σὲ γενικεύσεις καὶ νὰ διατυπώνουμε «νόμους».

Ἂν παρ' ὅλα αὐτά, ἐπιμένουμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν Ἱστορία σὰν ἐπιστήμη, τότε αὐτή, δὲν εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν αὐστηρῶν νομοτελειῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν ἐξισώσεων, ἀλλὰ μόνον ἡ ἐπιστήμη τῶν δυνατοτήτων.

Ὑπάρχει πολλαπλότης δυνατοτήτων. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴν ἐλεύθερη δράσι του, διαλέγει ἀνάμεσά τους. Ἡ ἐλευθερία του εἶναι σχετική, ἀλλὰ ὑπάρχει. Συνίσταται στὴν ἐλευθερία νὰ ἐπισημαίνη τὶς ἑκάστοτε δυνατότητες, νὰ ἐπιλέγη ἀνάμεσά τους καὶ ὡς ἕνα σημεῖο νὰ τὶς διαμορφώνη.

Ἀκριβῶς ἡ πολλαπλότης τῶν αἰτίων, τῶν ἀποτελεσμάτων

(*) Ἀκόμη καὶ ἐντελῶς τυχαῖα περιστατικά, ἔπαιξαν συχνά, ρόλο καθοριστικὸ στὰ πεπρωμένα τῆς ἀνθρωπότητος. Λ.χ. ἡφαίστεια (μινωϊκὴ Κρήτη), σεισμοὶ (Μάγιας), καταποντισμοὶ (Ἀτλαντίς), λοιμοὶ (Ἀθήνα), ἑλονοσία (Μ Ἀλέξανδρος), ἐπιδρομὲς βαρβάρων (Ρώμη) ἢ ξένων (Ἀζτέκοι) ἔκριναν τὴν τύχη μεγάλων κρατῶν.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἴδιας τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1917. Εἶναι βέβαιο ὅτι αὐτή, δὲν θὰ εἶχε γίνει χωρὶς τὸν Λένιν. Ὁ Λένιν ὅμως θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶχε πνιγῆ ὅταν ἀποπειράθηκε νὰ διαφύγη πάνω ἀπὸ τὴν παγωμένη Βαλτικὴ πρὸς ἕνα νησί. Τότε, ὁ πάγος, ἔτριζε καὶ ὅπως ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος, σκέφθηκε: «Τί ἠλίθιος θάνατος». Θὰ μποροῦσαν ἀκόμη οἱ αὐστροουγγρικὲς ἀρχὲς ποὺ τὸν συνέλαβαν τὸ 1914, ὡς ὑπήκοο ἐχθρικοῦ κράτους, νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν ἐλεύθερο, ἀλλὰ νὰ τὸν κλείσουν σὲ κάποιο στρατόπεδο, ὅπως ἦταν τὸ κανονικό. Τέλος, ἦταν πολὺ πιθανό, τὸ 1917, νὰ μὴ πεισθοῦν οἱ γερμανοὶ νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ περάση μέσα ἀπὸ τὸ ἔδαφός τους γιὰ νὰ μεταβῆ ἀπὸ τὴν Ἑλβετία ὅπου βρισκόταν, στὴν Ρωσία καὶ νὰ κάνη τὴν Ἐπανάστασι.

καὶ τῶν δυνατοτήτων, δημιουργεῖ καὶ τὴν πολλαπλότητα τῶν ἀληθειῶν. Καὶ αὐτή, μὲ τὴν σειρά της, ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ σωστὴ διαλεκτικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας, ὁδηγεῖ στὴν ἐλευθερία. Ἐνῶ ὁ δογματικὸς μονισμὸς τοῦ (ψευδο)διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, μὲ τὴν μία δυνατότητά του, ὁδηγεῖ μοιραῖα στὸν ὁλοκληρωτισμό.

ζ) Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμός, εἶναι μία ἐπιστημονικοφανὴς μορφὴ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, (Ἰουδαϊκῆς καὶ χριστιανικῆς) γιὰ τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν τελικὴ σωτηρία της. Τὸ πρόβλημα ὑπῆρχε. Ὁ Μὰρξ τοῦ ἔδωσε τὴν δική του λύσι. Καὶ ἡ λύσις του δὲν εἶναι στὴν βαθύτερη οὐσία της, παρὰ μία ἁπλῆ παραλλαγὴ τοῦ αἰωνίου θέματος τῆς πτώσεως, τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ὄντος. Ἡ μαρξιστικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας, ἐνῶ ἐμφανίζεται σὰν «ἐπιστημονικὴ» καὶ αὐτοχαρακτηρίζεται «ὑλιστική», στὴν πραγματικότητα εἶναι μεταφυσική. Μία μεταφυσικὴ ὅμως ξεπεσμένη σὲ ὑλικὲς μορφές, ἐπίγειες ἐπιθυμίες καὶ ἐπιστημονικοφανεῖς διατυπώσεις. Δηλ. μία κακὴ μεταφυσική. Μία μεταφυσικὴ παρακμῆς. Ἡ «σωτηρία» ποὺ δραματίζεται εἶναι ἐπίγεια. Καὶ τὰ μέσα ποὺ ὑποδεικνύει γιὰ τὴν κατάκτησί της, πτωτικὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἔτσι, στὸ τέλος, ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ἀντὶ γιὰ τὴν παρηγοριά, φέρνει τὴν ἀπόγνωσι καὶ ἀντὶ γιὰ τὴ σωτηρία τὸ ἀδιέξοδο.

η) Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς δὲν ἐφάρμοσαν σχεδὸν ποτὲ τὴν μέθοδό τους γιὰ νὰ ἑρμηνεύσουν τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς των. Οἱ θεωρητικὲς κατασκευές των γιὰ τὰ αἴτια καὶ τὶς μορφὲς τῆς ἱστορικῆς κινήσεως, δὲν βρίσκουν καμμία ἀπήχησι στὶς τρέχουσες πολιτικὲς καὶ δημοσιογραφικὲς ἐργασίες των. Στὰ ἐπίκαιρα σχόλια, ἄρθρα καὶ δοκίμιά τους, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, ξεχνοῦν τὸν οἰκονομικὸ ντετερμινισμὸ τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ των, παραμερίζουν τὴν πάλη τῶν τάξεων, διαγράφουν τὸν «προλεταριακὸ διεθνισμό», πολλαπλασιάζουν τοὺς παράγοντες τῶν ἱστορικῶν διεργασιῶν. Στὶς πολιτικὲς ἀναλύσεις των, οἱ δημιουργοὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ, ἀκολουθοῦν τὴν κλασσικὴ μέθοδο ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ δημοσιολόγων καὶ λησμονοῦν τὴν δική τους.

Ἔτσι λ.χ. ὅταν γράφουν γιὰ τὸν ρωσικὸ ἐπεκτατισμό, τὸν ὁποῖο θεωροῦν σὰν θανάσιμη ἀπειλὴ γιὰ τὴν Εὐρώπη καὶ τὸν πολιτισμό, τὸν ἀποδίδουν σὲ καθαρὰ ψυχοπολιτικοὺς παράγοντες, ὅπως εἶναι ἡ εἰδικὴ ἰδιοσυγκρασία τῶν ρώσων ποὺ ἀποτελοῦν «κατακτητικὸ ἔθνος», ἡ κληρονομία τῆς μογγολικῆς κυριαρχίας, ὁ μοσχοβίτικος μακιαβελισμός, ἡ ἐπιθυμία τῶν τσάρων νὰ κυριαρχοῦν κλπ. *(Φ. Ἔγκελς : «Τί συμβαίνει στὴν Τουρκία», «Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ τσαρισμοῦ» — Κ. Μὰρξ «Ἀποκαλύψεις ἐπὶ τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τοῦ αἰῶνος»).*

Ἐπίσης, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν Αὐστροουγγαρία, οἱ ἐφευρέτες τοῦ «Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ» μεταβάλλονται σὲ ρατσιστές. Ὁ Ἔγκελς, στὸ

δοκίμιό του «ὁ δημοκρατικὸς πανσλαβισμὸς» (1849) ὑπεραμύνεται τῆς *«ἐκπολιτιστικῆς ἀποστολῆς»* τῶν Ἁμψβούργων ποὺ *«ἐμπόδισαν τὸν ἐκτουρκισμὸ δώδεκα ἑκατομμυρίων σλάβων»*! Στὸ ἴδιο κείμενό του, γράφει μὲ περιφρόνησι γιὰ *«τὰ ἔθνη ποὺ δὲν εἶχαν ποτὲ δική τους ἱστορία... δὲν ἔχουν ζωτικότητα καὶ δὲν θὰ φθάσουν στὴν ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία»*. Καὶ συνεχίζει : *«Τέτοια ἦταν ἡ τύχη τῶν σλάβων τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἡ Βοημία καὶ ἡ Μοραβία περιέρχονται ὁριστικὰ στὴν Γερμανία, ἐνῶ ἡ Σλοβακία μένει στὴν Οὐγγαρία. Πῶς αὐτὸ τὸ ἔθνος, ποὺ ἀπὸ ἱστορικὴ σκοπιὰ εἶναι ἀνύπαρκτο, θὰ μποροῦσε νὰ καταστῆ ἀνεξάρτητο ; Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τοὺς σλάβους τοῦ νότου. Ποῦ εἶναι τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν τῶν Σλοβένων, τῶν Δαλματῶν, τῶν Κροατῶν, τῶν Βοσνίων ; Πιστεύουν ὅτι μὲ τὰ σχισμένα ράκη λαῶν μποροῦν νὰ κατασκευάσουν ἕνα σφριγηλὸ ἀνεξάρτητο καὶ βιώσιμο ἔθνος;»*

Ὁ ἴδιος, σ' ἕνα ἄλλο κείμενό του μὲ τὸν τίτλο «ὁ ἀγὼν τῶν οὔγγρων» (1849) ἐπανέρχεται μὲ ἐπιμονὴ στὴν διάκρισι τῶν ἐθνῶν σὲ *«ἱστορικοὺς λαοὺς»* καὶ σὲ *«λαοὺς χωρὶς ἱστορία»*. Οἱ δεύτεροι, εἶναι *«θραύσματα ἔθνους, ράκη λαῶν»* ποὺ θὰ ὁδηγηθοῦν *«στὴν ὁλοκληρωτικὴ ἐξόντωσι ἢ ἀπεθνοποίησι»*.

Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὲς τὶς «ἀντιδραστικὲς»(*) ἀντιλήψεις, ὁ Φ. Ἔγκελς καταδικάζει τὶς ἀπόπειρες τῶν ὑποδούλων ἐθνῶν νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἀνεξαρτησία τους. Τὸ 1851, στὸ «Ἐπανάστασις καὶ ἀντεπανάστασις στὴν Γερμανία» γράφει γιὰ τοὺς σλάβους τῆς Αὐστροουγγαρίας :

«Αὐτὲς οἱ ψυχορραγοῦσες ἐθνότητες ἐπεχείρησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ

(*) Ἡ πολιτικὴ σκέψις τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς μπορεῖ πράγματι ἀπὸ ἀρκετὲς πλευρὲς νὰ χαρακτηρισθῆ σὰν «ἀ ν τ ι δ ρ α σ τ ι κ ή». Εἶναι ὑπὲρ τῶν μεγάλων αὐτοκρατοριῶν, κατὰ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν μικρῶν ἐθνῶν, ὑπὲρ τῆς «ἐκπολιτιστικῆς» ἀποστολῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων στὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική.

Στὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» τους, ἐξυμνοῦν τὴν «κυριαρχία τῶν πολιτισμένων βιομηχανικῶν χωρῶν τῆς Δύσεως ἐπάνω στὶς βάρβαρες ἢ ἡμιπολιτισμένες ἀγροτικὲς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς»

Στὸ βάθος τῆς ψυχῆς των, εἶναι ἀ π ο λ υ τ α ρ χ ι κ ο ί. Ἄλλωστε τέτοια εἶναι καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία τους. Φανατικοί, μισαλλόδοξοι, ἀπόλυτοι, δογματικοί, ἀκόμη καὶ ὅταν λογικῶς υἱοθετοῦν θέσεις φιλελεύθερες, συναισθηματικῶς εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀπολυταρχίας. Γι' αὐτό, ἐνῶ διατυπώνουν θεωρίες «προοδευτικές», στὴν πρᾶξι φέρονται σὰν «ἀντιδραστικοί».

Ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς πολιτικῆς σκέψεως τῶν ἱδρυτῶν τοῦ μαρξισμοῦ, εἶναι τὸ θ α ν ά σ ι μ ο μ ῖ σ ο ς τ ω ν γ ι ὰ τ ὴ ν Ρ ω σ ί α καὶ τοὺς σλάβους. Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς θεωροῦν τοὺς σλάβους καὶ εἰδικὰ τοὺς ρώσους σὰν τὴν μ ε γ ί σ τ η ἀ π ε ι λ ὴ γ ι ὰ τ ὴ ν Ε ὐ ρ ώ π η. Γι' αὐτό, τάσσονται ὑπὲρ ἑνὸς π ρ ο λ η π τ ι κ ο ῦ π ο λ έ μ ο υ τῆς τελευταίας, μὲ σκοπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς Ρωσίας. Τὰ βίαια ἄρθρα τοῦ Μὰρξ κατὰ τοῦ ρωσικοῦ ἐπεκτατισμοῦ θὰ μποροῦσαν νὰ ὑπογραφοῦν σήμερα ἀπὸ τὸν φανατικώτερο ἀντιρῶσο. (Μὰρξ «τὸ τουρκικὸ ζήτημα καὶ ἡ ρωσικὴ ἐπέκτασις» 1853, Ἔγκελς «περὶ τίνος πρόκειται στὴν Τουρκία» 1853 κλπ.). Τὸ ἀξιοπρόσεκτο εἶναι ὅτι ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς δὲν θεωροῦν ὑπεύθυνο τόσο τὸ ρωσικὸ κοινωνικὸ σύστημα, ὅσο τοὺς ἴδιους τοὺς ρώσους σὰν ἔθνος, παράδοσι καὶ ψυχολογία, (Κ. Μὰρξ «Ἀποκαλύψεις ἐπὶ τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τοῦ 18ου αἰῶνος» κλπ.) Ὁ Ἔγκελς, πολὺ ἀργότερα, ὑποστηρίζει ὅτι μόνον μὲ ἕνα πλήρη ἐκδημοκρατισμὸ (πολυκομματισμό, κοινοβούλιο κλπ.) θὰ μποροῦσε ἡ Ρωσία νὰ ἐγκαταλείψη τὰ κοσμοκρατορικά της σχέδια («ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ τσαρισμοῦ» 1890).

ἀπὸ τὴν παγκόσμια ἀναταραχὴ τοῦ 1848 γιὰ νὰ παλινορθώσουν τὸ πολιτικό τους status quo *τοῦ σωτηρίου ἔτους 1800. Μία χιλιετὴς ἱστορία ἔπρεπε νὰ τὶς πείση ὅτι τέτοια ἀνάστασις εἶναι ἀδύνατη. Ἀποδεικνύει τὴν ἱστορικὴ τάσι καὶ ταυτόχρονα τὴν φυσικὴ καὶ διανοητικὴ δύναμι τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ποὺ τὸ καθιστοῦν ἱκανὸ τὰ ὑποτάσση, νὰ ἀπορροφᾶ καὶ νὰ ἀφομοιώνη τοὺς παλαιοὺς ἀνατολικούς του γείτονες. Ἀποδεικνύει ἐπίσης ὅτι αὐτὴ ἡ ἀφομοιωτικὴ ἱκανότης τῶν γερμανῶν ἦταν ἀνέκαθεν καὶ εἶναι πάντοτε ἕνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ πολιτισμὸς τῆς δυτ. Εὐρώπης διεδόθη πρὸς τὰ ἀνατολικὰ τῆς ἠπείρου... Ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ συνέπειαν, φυσικὸ καὶ ἀναπότρεπτο πεπρωμένο αὐτῶν τῶν ἑτοιμοθανάτων ἐθνῶν, εἶναι νὰ ἀφήσουν νὰ πραγματωθῆ ἡ διεργασία τῆς διαλύσεως καὶ τῆς ἀφομοιώσεώς των ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτέρους γείτονές των».*

Παρόμοιες θέσεις ὑποστηρίζει ὁ Ἔγκελς στὴν μελέτη του *«ἡ Γερμανία καὶ ὁ πανσλαβισμὸς»* (1855) καὶ σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρων του (1866).

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, κατεχόμενοι ἀπὸ ἔντονη ρωσοφοβία, θεωροῦσαν ὅτι τὸ *«ζήτημα τῶν ἐθνοτήτων»* ἀποτελοῦσε *«ρωσικὴ ἐφεύρεσι»* μὲ σκοπὸ τὴν προώθησι τοῦ πανσλαβισμοῦ, τὴν ὑποδούλωσι τῆς Πολωνίας καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὑπεστήριξαν τὴν ἀποκατάστασι τῆς πρώτης στὰ παλαιά της σύνορα τοῦ 1770 καὶ τὴν διατήρησι τῶν δύο ἀναφερομένων αὐτοκρατοριῶν.

Ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ρώσων, οἱ δύο ἱδρυταὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ τάσσονται ὑπὲρ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μισοῦν τοὺς Ἕλληνες γιατὶ τοὺς θεωροῦν *«σλάβους ποὺ υἱοθέτησαν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα» ("Απαντα, IX, σελ. 10καὶ 34, γαλ. ἔκδ.)* καὶ εἶναι πολέμιοι ὅλων τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Ὁ Μὰρξ χαρακτηρίζει τὴν ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου *«καταστροφὴ»* γιὰ τὴν Εὐρώπη ("Απαντα τόμος XIY, σελ. 500 γαλ. ἔκδ.) καὶ τερατώδη πρᾶξι *«ὑπουλότητος»* (IX, 198). Τὸ 1854, ὁ Μὰρξ θριαμβολογεῖ στὴν «New York Daily Tribune» γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς θεσσαλικῆς ἐξεγέρσεως. Τὸ 1885, ὁ Ἔγκελς, σὲ γράμμα του πρὸς τὸν Μπέμπελ, ἐπιτίθεται κατὰ τῶν *«καταραμένων ὑπολειμμάτων καταστραφέντων ἐθνῶν, σέρβων, βουλγάρων, ἑλλήνων καὶ ἄλλων ληστῶν, ποὺ προκαλοῦν δάκρυα ἐνθουσιασμοῦ στοὺς φιλελεύθερους φιλισταίους — πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ρωσίας».*

Ἡ γυναίκα τοῦ Μὰρξ, γράφει τὸ 1877 σὲ μία ἐπιστολή της, ὅτι ὁ σύζυγός της εἶναι κατενθουσιασμένος ἀπὸ τὶς σφαγὲς τῶν βουλγάρων καὶ τῶν ἀρμενίων! Τὸ ἴδιο ἔτος, ὁ Μάρξ, σὲ γράμμα του πρὸς τὸν Λῆμπκνεχτ, κατηγορεῖ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Αὐστρία γιὰ *«προδοσία»* γιὰ τὴν στάσι της στὸν ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο.

Στὸ ἔργο του *«Ἀποκαλύψεις ἐπὶ τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τοῦ 19ου αἰῶνος»*, ὁ Κ. Μάρξ, ἀπορρίπτει τὶς θεωρίες ἐκείνων ποὺ ἑρμήνευαν τὴν ἀγγλικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ μὲ οἰκονομικὰ αἴτια. Διαπιστώνει ὅτι τὸ ἐμπόριο ἀποτελεῖ ἁπλῶς τὴν πρόφασι γιὰ διάφορες ἐνέργειες αὐτῆς τῆς

πολιτικῆς καὶ διευκρινίζει ὅτι ὁ Πάλμερστον, μὲ τὴν ἐξωτερική του πολιτική, βλάπτει τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς Βρεταννίας. Ἔτσι, ὁ ἴδιος ὁ Μὰρξ, ἐγκαταλείπει τὸν οἰκονομικὸ ντετερμινισμό, ἀναγνωρίζει τὴν αὐτονομία τῆς πολιτικῆς καὶ ἀποκρούει ἐκ τῶν προτέρων τὴν μετέπειτα θεωρία τοῦ Λένιν περὶ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ὡς δημιουργήματος τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας.

Τέλος, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν παρακμὴ τῶν ἀνατολικῶν αὐτοκρατοριῶν, οἱ ἱδρυταὶ τοῦ μαρξισμοῦ, τὴν ἀποδίδουν ὄχι στὴν πάλη τῶν τάξεων ἢ στὶς παραγωγικὲς σχέσεις, ἀλλὰ στὴν ἀνικανότητα τους νὰ ἀναδιοργανώσουν τοὺς στρατούς των σύμφωνα μὲ τὰ πιὸ ἐξελιγμένα εὐρωπαϊκὰ πρότυπα. Ὁ Ἔγκελς, ἔγραφε:

«Τὸ εὐρωπαϊκὸ σύστημα στρατιωτικῆς ὀργανώσεως σκόνταψε στὴν ἀσιατικὴ βαρβαρότητα... Ἄγγλοι, γάλλοι, ρῶσοι ἀξιωματικοὶ ἀνέλαβαν διαδοχικὰ τὴν ἀναδιοργάνωσι τῶν στρατῶν. Τὰ συστήματα διαδέχθηκαν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο καὶ ὅλα ἀπέτυχαν ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου, τῶν μηχανορραφιῶν, τῆς ἀμαθείας, τῆς κουφότητος καὶ τῆν διαφθορᾶς τῶν ἀνατολικῶν». («Ἡ Περσία καὶ ἡ Κίνα», 1857).

IV· Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ

1. Η θεωρία τῆς ἀξίας καὶ τῆς ὑπεραξίας (ἐκμεταλλεύσεως)

Ὁ καπιταλισμός, λέγει ὁ Μάρξ, εἶναι μία ἐμπορευματικὴ παραγωγή. Στὸ σύστημα αὐτό, τὰ ἀγαθὰ παράγονται, ὄχι γιὰ νὰ καταναλωθοῦν ἄμεσα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς παραγωγούς των, ἀλλὰ γιὰ νὰ πουληθοῦν στὴν ἀγορά, σὰν ἐμπορεύματα.

Τί εἶναι ὅμως ἐμπόρευμα ; Τὸ ἐμπόρευμα, εἶναι μία «ἀξία χρήσεως» ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνταλλαγῆ μὲ μία ἄλλη ἀξία χρήσεως. Εἶναι δηλαδὴ κάτι χρήσιμο, ποὺ μποροῦμε νὰ τὸ ἀνταλλάξουμε μὲ ἕνα διαφορετικὸ ἀγαθό, ἴσης χρησιμότητος. Ἄρα, αὐτὰ τὰ δύο διαφορετικὰ μεταξύ των εἴδη, πρέπει νὰ ἔχουν κάτι τὸ κοινὸ ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ καθορίζουμε μὲ ἀκρίβεια τὴν μεταξύ των σχέσι ἀνταλλαγῆς. Λ.χ. λέμε ὅτι ἕνα κιλὸ κρασὶ ἀνταλλάσσεται μὲ τρία κιλὰ σιτάρι. Ποιό εἶναι τὸ μέτρο αὐτῆς τῆς συγκρίσεως ; Εἶναι ἡ ἐργασία ποὺ περιέχουν, ἀπαντᾶ ὁ Μάρξ. Κάθε ἐμπόρευμα περικλείει μέσα του μία ὡρισμένη ποσότητα ἀνθρώπινης ἐργασίας ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἀνταλλαγῆ μὲ ἴση ποσότητα ἐργασίας ποὺ περικλείεται σὲ ἕνα ἄλλο, διαφορετικὸ προϊόν. Γιὰ νὰ ἔχη λοιπὸν τὴν ἰδιότητα τῆς ἀνταλλαγῆς, δηλ. γιὰ νὰ εἶναι ἐμπόρευμα, τὸ ἀγαθό, πρέπει νὰ εἶναι προϊὸν ἀνθρώπινης ἐργασίας.

Γιὰ νὰ ἔχουμε τέτοιο προϊὸν χρειάζονται δύο παράγοντες : Τὸ Κεφάλαιο καὶ ἡ Ἐργασία. Τὸ κεφάλαιο, μόνο του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώση κανένα προϊόν. Τὸ χρῆμα, τὰ κτίρια, τὰ ἐργαλεῖα, οἱ πρῶτες ὗλες κλπ., γιὰ νὰ δώσουν μία «ἀξία ἀνταλλαγῆς» (ἐμπόρευμα) χρειάζονται ὁπωσδήποτε τὴν ἐπέμβασι τοῦ παράγοντος Ἐργασία. Καὶ ἀντιστρόφως, ἡ Ἐργασία, γιὰ νὰ ἀποκρυσταλλωθῆ σὲ προϊόν, πρέπει νὰ χρησιμοποιήση τὰ μέσα ποὺ τῆς παρέχει τὸ Κεφάλαιο.

Το Κεφάλαιο, χωρίζεται σὲ δύο τμήματα : Στὸ σταθερὸ καὶ

στὸ *μεταβλητό*. Τὸ πρῶτο εἶναι οἱ ἐγκαταστάσεις, οἱ μηχανές, τὰ κτίρια καὶ οἱ πρῶτες ὕλες. Ὅλα αὐτά, δὲν ὑφίστανται καμμία μεταβολὴ ἀξίας κατὰ τὴν παραγωγή. Ἡ ἀξία τους, μεταφέρεται αὐτούσια, ἐν ὅλω (πρῶτες ὕλες) ἢ ἐν μέρει (φθορὰ ἐργαλείου) στὸ προϊόν. Τὸ μεταβλητὸ κεφάλαιο, εἶναι τὸ τμῆμα ποὺ διατίθεται γιὰ τὴν ἀγορὰ ἐργατικῆς δυνάμεως. Εἶναι δηλαδὴ τὸ χρῆμα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἐργοστασιάρχης πληρώνει μισθοὺς καὶ ἡμερομίσθια. Ἡ σχέσις μεταξὺ σταθεροῦ καὶ μεταβλητοῦ κεφαλαίου λέγεται «*ὀργανικὴ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου*». Ἂν λ.χ. μία ἐπιχείρησις ἔχει ἐγκαταστάσεις κλπ. 1 ἑκ. δρχ. καὶ διαθέτει ἄλλο 1 ἑκ. δρχ. γιὰ μισθούς, ἡ ὀργανικὴ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου της εἶναι 1/1.

Ἂς ὑποθέσουμε τώρα, ὅτι ἔχουμε δέρματα καὶ ἄλλες πρῶτες ὕλες ἀξίας 100 δραχμῶν. Τὶς ἐπεξεργάζεται ὁ ἐργάτης καὶ οἱ ὕλες αὐτὲς μετατρέπονται σὲ παπούτσια, δηλ. σὲ ἕνα συγκεκριμένο προϊόν, μὲ ἀξία χρήσεως καὶ ἀνταλλαγῆς. Τὰ παπούτσια, δηλ. οἱ πρῶτες ὕλες, μὲ τὴν νέα τους μορφὴ πουλιοῦνται 200 δρχ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀξία ἀνταλλαγῆς τοῦ προϊόντος. Συνεπῶς, στὴν ἀρχικὴ ἀξία τῶν 100 δρχ. προστέθηκαν καὶ ἄλλες 100 δρχ. Ἀπὸ ποῦ προῆλθε τὸ ἐπὶ πλέον ποσό ; Προῆλθε, ἀπαντᾶ ὁ Μάρξ, ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ ἐργάτη. Γι' αὐτὴν τὴν ἐργασία, ὁ ἐργοστασιάρχης πλήρωσε κάποιο μεροκάματο ἀπὸ τὸ μεταβλητὸ κεφάλαιο ποὺ διαθέτει γι' αὐτὸ τὸ σκοπό. Ἄρα, ἡ *ἀξία* (*ἀνταλλαγῆς*) εἶναι προϊὸν *τοῦ μεταβλητοῦ κεφαλαίου*. Ἤ, ἀκόμη πιὸ σωστά, ἡ ἀξία ἀνταλλαγῆς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Ὅσο μεγαλύτερο λοιπὸν εἶναι τὸ μεταβλητὸ κεφάλαιο, τόσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ παραγωγὴ ἀξίας ποὺ προστίθεται στὴν ἀρχική, «παγωμένη» ἀξία τῶν πρώτων ὑλῶν, μηχανημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων.

Ἡ *ἐργατικὴ δύναμις* ὅμως, δηλαδὴ ἡ ἱκανότης τοῦ ἐργάτη νὰ παράγη, εἶναι καὶ αὐτὴ ἕνα *ἐμπόρευμα* ἀφοῦ πουλιέται ἀπὸ τὸν ἐργάτη καὶ ἀγοράζεται ἀπὸ τὸν κεφαλαιοῦχο στὴν ἀγορὰ ἐργασίας. *Τιμὴ* αὐτοῦ τοῦ «ἐμπορεύματος» εἶναι τὸ ἡμερομίσθιο.

Ὅπως κάθε ἐμπόρευμα, ἔτσι καὶ ἡ ἐργατικὴ δύναμις ὑφίσταται διακυμάνσεις στὴν τιμή της (μεροκάματο), ἡ ὁποία καθορίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν ἑκάστοτε σχέσι μεταξὺ *προσφορᾶς* ἐργατικῶν χειρῶν καὶ *ζητήσεώς* των. Πάντως, ὅπως καὶ κάθε ἄλλο ἐμπόρευμα, ἔτσι καὶ ἡ ἐργατικὴ δύναμις, πουλιέται *περίπου*, γύρω ἀπὸ τὴν «ἀξία» ποὺ περιέχει. Ἡ «ἀξία» ποὺ περιέχει ἕνα ἐμπόρευμα εἶναι, ὅπως εἴδαμε, ἡ ἐργατικὴ δύναμις ποὺ καταβάλλεται γιὰ τὴν παραγωγή του καὶ ἡ ὁποία περικλείεται ἀποκρυσταλλωμένη μέσα του. Ἀξία τῆς ἴδιας τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, εἶναι λοιπὸν τὸ κόστος ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ παραχθῆ. Δηλαδή, τὰ τρόφιμα ποὺ πρέπει νὰ καταναλώση ὁ ἐργάτης, οἱ δαπάνες ἱματισμοῦ, ὑποδήσεως, εἰδικεύσεως, μετακινήσεως καὶ ἀναπαραγωγῆς του. Μάλιστα, ὁ ἐργοδότης, ἔχει τὴν τάσι νὰ τὰ λογαριάζη ὅλα αὐτὰ στὸ κατώτατο δυνατὸ ὅριό

τους. Καὶ ἔτσι, πληρώνει τὸν ἐργάτη μὲ ἡμερομίσθιο ποὺ νὰ τοῦ ἐπιτρέπη ἴσα-ἴσα νὰ ζῆ στοιχειωδῶς καὶ κάνοντας παιδιά, νὰ ἐξασφαλίζη τὴν ἀναπαραγωγὴ τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως.

Ἡ ἐργατικὴ δύναμις ὅμως, εἶναι ἕνα ἐμπόρευμα ποὺ ἔχει μία περίεργη ἰδιότητα, ἡ ὁποία τὸ διαφοροποιεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἐμπορεύματα. Δηλαδή, παράγει ἀξία μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη ποὺ χρειάζεται νὰ καταναλώση γιὰ νὰ παραχθῆ ἡ ἴδια. Ἔτσι, γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε στὸ ἀρχικὸ παράδειγμά μας, ὁ ἐργάτης ποὺ φτιάχνει ἕνα ζευγάρι παπούτσια καὶ προσθέτει στὴν ἀξία τῶν πρώτων ὑλῶν μία νέα ἀξία ἄλλων 100 δρχ., μπορεῖ νὰ συντηρηθῆ στοιχειωδῶς ὁ ἴδιος μὲ 50 δρχ. Ξοδεύει λοιπὸν ἀξίες 50 δρχ. γιὰ νὰ παράγη ἀξία 100 δρχ. Οἱ 50 δρχ. ποὺ περισσεύουν εἶναι ἡ ὑπεραξία. Αὐτὴ περικλείεται στὸ ὑπερπροϊὸν ποὺ παράγει ὁ ἐργάτης.

Ἡ ὑπεραξία δὲν πηγαίνει στὸν ἐργάτη. Τὴν κατακρατεῖ ὁ κεφαλαιοῦχος. Εἶναι τὸ μερίδιό του, ἐπειδὴ ἔβαλε τὸ Κεφάλαιο. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἰδιοποίησις τῆς ὑπεραξίας ἀπὸ τὸν κεφαλαιοῦχο, συνιστᾶ τὴν ἐκμετάλλευσι. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ κεφαλαιοκράτης, βάζει τὸν ἐργάτη νὰ δουλεύη περισσότερο ἀπὸ ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ καλύψη τὴν παραγωγὴ τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως ποὺ καταναλίσκει, (δηλαδὴ ἀπὸ ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ συντηρηθῆ). Μὲ αὐτὴν τὴν ὑπερεργασία παράγεται τὸ ὑπερπροϊόν. Ὁ κεφαλαιοκράτης τὸ πουλᾶ γιὰ λογαριασμό του. Καὶ ἔτσι, ἀποκτᾶ τὴν ὑπεραξία ἡ ὁποία τοῦ δίνει τὸ κέρδος ποὺ ἀναζητεῖ. Ἀπὸ τὶς 200 δρχ. ποὺ κάνουν τὰ παπούτσια, ὁ κεφαλαιοκράτης ξαναβάζει τὶς 100 στὸ σταθερό του κεφάλαιο (ἔξοδα) δίνει τὶς 50 δρχ. στὸν ἐργάτη (ἡμερομίσθιο) καὶ κρατᾶ τὶς 50 (κέρδος). Ἀπὸ τὶς 50 δρχ. ποὺ κρατᾶ, ζεῖ ὁ ἴδιος, ἀποταμιεύει, κάνει ἐπενδύσεις, μεγαλώνει τὸ κεφάλαιό του, πλουτίζει.

Ἔτσι, καταλήγει ὁ Μάρξ, τὸ Κεφάλαιο δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ἄθροισμα κλαπείσης ἐργασίας. Γι' αὐτό, πρέπει νὰ ἀπαλλοτριωθῆ. Οἱ κεφαλαιοῦχοι, ζοῦν σὲ βάρος τῶν ἐργαζομένων καὶ πρέπει νὰ καταργηθοῦν. Ἡ ὑπεραξία πρέπει νὰ πηγαίνη ὁλόκληρη στὸν ἐργάτη, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μοναδικὸς παραγωγός της. Καὶ μπορεῖ νὰ πηγαίνη σ' αὐτὸν εἴτε ἄμεσα (μὲ τὴν μορφὴ αὐξήσεως τοῦ ἡμερομισθίου) εἴτε ἔμμεσα (μὲ κοινωνικὲς παροχές).

Πῶς μετριέται ὅμως ἡ ἀξία ποὺ παρήγαγε ἕνας ἐργάτης ; Ἂν πάρουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι στὸν ἴδιο χρόνο δύο ἐργάτες τῆς ἰδίας εἰδικότητος μπορεῖ νὰ δώσουν διαφορετικὴ ποσότητα προϊόντων, τὰ ὁποῖα ὅμως θὰ πουληθοῦν στὴν ἴδια τιμὴ κατὰ τεμάχιον, βλέπουμε ὅτι ἡ ἀκριβὴς καταμέτρησις τῆς ἀξίας εἶναι πρᾶγμα δύσκολο καὶ περίπλοκο. Ὁ Μάρξ, μετρᾶ τὴν ἀξία μὲ ἕνα ἑνιαῖο κοινὸ μέτρο. Εἶναι ἡ ἀφηρημένη ὑποθετικὴ ἐργασία ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ παραχθῆ ἕνα προϊόν·

Πρέπει, λέγει, νὰ ὑπολογισθῆ ὁ κοινωνικὰ ἀναγκαῖος

χ ρ ό ν ο ς γιὰ τὴν παραγωγὴ ἑνὸς προϊόντος. Ἂν δηλαδὴ ἕνας πολὺ ἱκανὸς ἐργάτης χρειάζεται δύο ὧρες καὶ ἕνας ἄλλος τεμπέλης, τέσσερις, ὧρες γιὰ νὰ κατασκευάσουν τὸ ἴδιο ἀντικείμενο, τὸ μέτρο τῆς ἀξίας δὲν εἶναι οὔτε ἡ μία, οὔτε ἡ ἄλλη περίπτωσις. Γιατί, αὐτὲς οἱ περιπτώσεις εἶναι οἱ ἐξαιρέσεις. Ὁ κοινωνικὰ ἀναγκαῖος χρόνος ε ἶ ν α ι ὁ χ ρ ό ν ο ς π ο ὺ χ ρ ε ι ά ζ ε τ α ι γ ι ὰ ν ὰ δ ώ σ η ἕ ν α π ρ ο ϊ ὸ ν ὁ μ έ σ ο ς ἐ ρ γ ά τ η ς, π ο ὺ δ ο υ λ ε ύ ε ι κ ά τ ω ἀ π ὸ μ έ σ ε ς σ υ ν θ ῆ κ ε ς, χ ρ η σ ι μ ο π ο ι ώ ν τ α ς μ έ σ α μ η χ α ν ή μ α τ α. Τὸ μέτρο δηλαδὴ εἶναι ὁ χ ρ ό ν ο ς π ο ὺ ἀ ν α γ ν ω ρ ί ζ ε ι ἡ κ ο ι ν ω ν ί α σὰν ἀναγκαῖο γιὰ τὴν παραγωγὴ ἑνὸς προϊόντος καὶ τὸν ὁποῖο δέχεται νὰ πληρώνη.

Ὑπάρχουν ὅμως πολλὰ εἴδη ἐργασίας. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ βροῦμε τὸ κοινὸ μέτρο, πρέπει νὰ ἀναγάγουμε ὅλες τὶς σύνθετες ἐργασίες σὲ μία ἁπλῆ ἐργασία. Ἔ τ σ ι, σ τ ὸ τ έ λ ο ς, ὁ Μ ά ρ ξ, κ α τ α σ κ ε υ ά ζ ε ι σ ὰ ν μ ο ν ά δ α μ ε τ ρ ή σ ε ω ς τ ῆ ς ἀ ξ ί α ς τ ὸ ν κ ο ι ν ω ν ι κ ὰ ἀ ν α γ-κ α ῖ ο χ ρ ό ν ο ἁ π λ ῆ ς ἐ ρ γ α σ ί α ς γ ι ὰ τ ὴ ν π α ρ α γ ω γ ὴ ἑ ν ὸ ς ἁ π λ ο ῦ ἐ μ π ο ρ ε ύ μ α τ ο ς.

Ἡ ἐργασία, προσδίδει στὴν ὕλη μία εἰδικὴ ἀξία χρήσεως. Ἔτσι, τῆς δίδει καὶ μία γενικὴ ἀξία ἀνταλλαγῆς. Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς δύο ἀξίες ἀποτελεῖ τὸ ἐ μ π ο ρ ι κ ὸ κ έ ρ δ ο ς. Εἶναι καὶ αὐτὸ μία ἐκμετάλλευσις καὶ πρέπει,κατὰ τὸν Μάρξ, νὰ καταργηθῆ, ὅπως ἀκριβῶς πρέπει νὰ καταργηθῆ καὶ τὸ βιομηχανικὸ κέρδος.

Κριτική

α) Ἡ π ρ α γ μ α τ ι κ ὴ μ έ τ ρ η σ ι ς τ ῆ ς ἐ ρ γ α σ ί α ς ε ἶ ν α ι ἀ δ ύ ν α τ η λόγῳ τῶν σημαντικῶν διαφορῶν ποὺ ὑπάρχουν ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐργασιῶν, τῶν ποικίλων συνθηκῶν καὶ τῶν διαφορετικῶν ἀτόμων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ στὴν ἀπόδοσι, τοῦ ἴδιου ἀνθρώπου ἀναλόγως πρὸς τὶς ἑκάστοτε περιστάσεις. Ἀκόμη καὶ γιὰ τὸν ἴδιο ἄνθρωπο, δὲν ἀπαιτεῖται πάντοτε ὁ ἴδιος χρόνος γιὰ νὰ παραχθῆ τὸ ἴδιο προϊόν. Ἡ ἐργασία, δὲν εἶναι κάτι τὸ ὑλικὸ ποὺ νὰ μπορῆ νὰ μετρηθῆ ὅπως μετριέται λ.χ. τὸ πετρέλαιο ἢ τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα ποὺ καταναλώθηκαν γιὰ νὰ παραχθῆ ἕνα προϊόν. Προσπαθῶντας νὰ καθορίση μὲ ἀκρίβεια τὴν ποσότητα τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως ποὺ βρίσκεται ἀποκρυσταλλωμένη μέσα σὲ ἕνα ἐμπόρευμα, ὁ Μὰρξ ἀναγκάζεται νὰ ἰσοπεδώση ὅλα τὰ ἄτομα - παραγωγούς, ὅλες τὶς συνθῆκες καὶ ὅλες τὶς ἐργασίες, καταλήγοντας ἔτσι στὴν δημιουργία ἑνὸς ἐντελῶς ἀφηρημένου καὶ ἀσχέτου πρὸς τὴν πραγματικότητα σχήματος.

Ε ἶ ν α ι ἐ ν τ ε λ ῶ ς ἀ δ ύ ν α τ η ἡ ἀ ν α γ ω γ ὴ ὅ λ ω ν τ ῶ ν ἐ ρ γ α σ ι ῶ ν σ ὲ μ ί α. Κ α ὶ π ρ ο π ά ν τ ω ν ε ἶ ν α ι ἀ δ ύ ν α τ η ἡ ἀ ν α γ ω γ ὴ τ ῶ ν σ υ ν θ έ τ ω ν ἐ ρ γ α σ ι ῶ ν σ τ ὴ ν ὑ π ο θ ε-τ ι κ ὴ «ἁ π λ ῆ ἐ ρ γ α σ ί α». Στὴν πραγματικότητα, αὐτὴ ἡ «ἁπλῆ

ἐργασία», εἶναι ἀνύπαρκτη. Δὲν ὑπάρχει κανένας κοινὸς συντελεστὴς ποὺ νὰ μᾶς ἐπιτρέπη νὰ μετροῦμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὶς διάφορες ἐργασίες.

Μὲ ποιό τρόπο, λ.χ. εἶναι δυνατὸν νὰ συγκρίνουμε τὴν ἐργασία τοῦ ἀχθοφόρου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ σκαφτιᾶ καὶ τοῦ ἰατροῦ, τοῦ ἀνθρακωρύχου καὶ τοῦ διπλωμάτου ; Καὶ γιατί νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι μία ἐργάσιμη ἡμέρα τοῦ Μπρεζνιὲφ ἀντιστοιχεῖ πρὸς δέκα λ.χ. ἐργάσιμες ἡμέρες τοῦ σοβιετικοῦ ἀνθρακωρύχου καὶ ὄχι πρὸς εἴκοσι ἢ πρὸς τριάντα ; Ὅπως βλέπουμε, ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ὁ κοινὸς συντελεστής, τὸ κοινὸ μέτρο, μὲ τέτοιες προσπάθειες φθάνουμε μοιραίως στὴν αὐθαιρεσία.

β) Ἡ ὑπεραξία δὲν παράγεται ὁπωσδήποτε ἀπὸ κάθε ἐργάτη σὰν ἄτομο, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξι ὁλόκληρη, σὰν σύνολο. Ἕνας ἐργάτης ἀτομικά, μπορεῖ γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο νὰ μὴ παράγη ὑπερπροϊὸν καὶ συνεπῶς ἀπὸ τὴν ἐργασία του νὰ μὴ προέρχεται ὑπεραξία. Κάποτε μάλιστα μπορεῖ καὶ νὰ παράγη ἀξία μικρότερη ἀπὸ ἐκείνην ποὺ καναναλώνει, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἡμερομίσθιο ποὺ εἰσπράττει. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι, ἀσφαλῶς, αὐτὸς ὁ συγκεκριμένος ἐργάτης, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν μαρξιστικὴ ἔννοια, δὲν ὑφίσταται ἐκμετάλλευσι. Ἀπεναντίας, ἐκμεταλλεύεται αὐτὸς τοὺς συναδέλφους του ἢ τὸν ἐργοδότη του. Ἡ ὑπεραξία εἶναι λοιπὸν ἀκόμη καὶ μὲ τὰ μαρξιστικὰ κριτήρια, προϊὸν τῆς ἐργατικῆς τάξεως συνολικὰ καὶ ὄχι τοῦ κάθε ἐργάτη ἀτομικά. Μπορεῖ συνεπῶς, κατὰ τὸ ἴδιο τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα, ἕνας ἐργάτης νὰ ὑφίσταται τὴν ἐκμετάλλευσι, μπορεῖ ὅμως καὶ ὄχι. Ἔτσι, τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα γιὰ τὴν ἐκμετάλλευσι τοῦ ἐργάτη ἀπὸ τὸν ἐργοδότη, ἀποδεικνύεται ἐλλειπές.

γ) Σύμφωνα μὲ τὴν μαρξιστικὴ θεωρία, ἡ ὑπεραξία εἶναι προϊὸν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Προέρχεται δηλαδὴ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἀπὸ τὸ μεταβλητὸ κεφάλαιο, ἐκεῖνο ποὺ καταβάλλεται στοὺς ἐργάτες μὲ τὴν μορφὴ ἡμερομισθίων. Ἂν αὐτὴ ἡ θέσις εἶναι σωστή, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφήνουν περισσότερη ὑπεραξία καὶ συνεπῶς περισσότερα κέρδη, οἱ ἐπιχειρήσεις ἐκεῖνες ποὺ χρησιμοποιοῦν λίγα μηχανήματα καὶ πολλὰ ἐργατικὰ χέρια. Στὴν πραγματικότητα ὅμως συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο. Ὅσο μεγαλύτερο εἶναι τὸ ποσοστὸ τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου, τόσο μεγαλύτερα εἶναι τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ Μὰρξ ἰσχυρίσθηκε ὅτι τοῦτο εἶναι κάτι τὸ προσωρινό. Στὴν πραγματικότητα εἶπε, οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς δὲν παράγουν ὑπεραξία. Ἁπλῶς πουλοῦν τὰ προϊόντα τους, ποὺ δὲν περικλείουν ἀρκετὴ ἐργατικὴ δύναμι, στὴν γενικὴ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς, δηλαδὴ ὅσο καὶ τὰ ἄλλα ὁμοειδῆ προϊόντα, ποὺ περικλείουν περισσότερη ἐργατικὴ δύναμι. Ἔτσι, ἰδιοποιοῦνται ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν ὑπεραξία ποὺ παράγεται στὶς ἄλλες ἐπιχειρήσεις. Ἐπειδὴ

ὅμως, ἡ γενικὴ τάσις εἶναι νὰ αὐξηθῆ τὸ σταθερὸ κεφάλαιο (μηχανοποίησις) αὐτὴ ἡ συνολικὰ παραγομένη ὑπεραξία μειώνεται συνεχῶς. Καὶ στὸ τέλος, θὰ ἐπέλθη γενικὴ μείωσις τῶν κερδῶν ὅλων τῶν κεφαλαιοκρατικῶν ἐπιχειρήσεων. Αὐτός εἶναι κατὰ τὸν Μὰρξ ἕνας «νόμος» τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας: «Ὁ νόμος τῆς μειουμένης ἀποδόσεως (κέρδους) τοῦ κεφαλαίου » Ὁ «νόμος» αὐτὸς διεψεύσθη παταγωδῶς. Ἕνα αἰώνα μετὰ τὴν διατύπωσί του, ἡ αὔξησις τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιφέρη αὔξησι τοῦ κέρδους. Ἄρα, τὸ κέρδος, παράγεται καὶ ἀπὸ ἄλλους συντελεστὰς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ δύναμι.

δ) Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐργάτες - παραγωγοὺς ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἐργαζόμενοι, οἱ ὁποῖοι πουλοῦν ὑπηρεσίες χωρὶς νὰ ὑπάρχη καμμιὰ «παραγωγή», κανένα ὑλικὸ προϊὸν καὶ συνεπῶς κανένα «ὑπερπροϊὸν» καὶ καμμία ὑπεραξία. Τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα ἀδυνατεῖ νὰ ἑρμηνεύση αὐτὲς τὶς περιπτώσεις οἱ ὁποῖες ὅμως, ἀποτελοῦν ἕνα βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς σύγχρονης ζωῆς. Πράγματι, ὁ μαρξισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐφαρμόση τὴν θεωρία τῆς ὑπεραξίας καὶ ἀξίας στὸν δάσκαλο, τὸν δικηγόρο, τὸν ἰατρό, τὸν ἔμπορο, τὸν παππᾶ, τὸν συγγραφέα, τὸν ἐργάτη μεταφορῶν, τὸν διαχειριστή, τὸν δημοσιογράφο, τὸν λογιστή, τὸν διευθυντὴ μιᾶς ἐπιχειρήσεως κλπ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, κατὰ τὸν μαρξισμό, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφίστανται ἐκμετάλλευσι ἀφοῦ δὲν παράγουν, προϊὸν καὶ ὑπεραξία! (ἀλλὰ τότε πῶς ἀμείβονται καὶ γιατί;) Οὔτε βέβαια καὶ ἐκμεταλλεύονται ἄλλους, ἀφοῦ δὲν εἶναι κεφαλαιοῦχοι καὶ ἐργοδότες. Τὸ στρῶμα αὐτό, ποὺ δὲν χωράει μέσα στὰ μαρξιστικὰ σχήματα, ὁλοένα καὶ αὐξάνει σὲ ἀριθμὸ καὶ σὲ σημασία στὴν σύγχρονη κοινωνία.

Ἐξ ἄλλου οἱ ἀγρότες καὶ οἱ βιοτέχνες εἶναι βέβαια παραγωγοὶ ποὺ δημιουργοῦν μὲ τὴν ἐργασία τους ἕνα προϊὸν - ἐμπόρευμα, ταυτόχρονα ὅμως εἶναι καὶ ἰδιοκτῆτες τῶν παραγωγικῶν μέσων ποὺ χρησιμοποιοῦν καὶ ἔμποροι ποὺ διαθέτουν οἱ ἴδιοι τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας των. Ἄρα, ἐδῶ, δὲν ὑπάρχει ἰδιοποίησις τῆς ὑπεραξίας ἀπὸ ἕνα τρίτο, τὸν κεφαλαιοκράτη. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα καὶ πάλι δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπαντήση ἂν ὑπάρχη ἐκμετάλλευσις καὶ πῶς γίνεται αὐτή.

ε) Ἡ οἰκονομικὴ πρᾶξις μᾶς δείχνει ὅτι ἡ ἀξία ἀνταλλαγῆς ἑνὸς προϊόντος συχνὰ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἐργασία ποὺ αὐτὸ περικλείει. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ κρασιοῦ ποὺ ἀπὸ μοῦστος, παίρνει τὴν νέα μορφή του ὄχι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἐργασία, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ζύμωσι μικροοργανισμῶν. Καὶ ὅμως, ἀποκτᾶ ἀξία πολὺ μεγαλύτερη

ἀπὸ ἐκείνην τοῦ μούστου, χωρὶς αὐτὴ ἡ ἐπὶ πλέον ἀξία νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν καταβολὴ ἀνθρώπινης ἐργασίας! (Ἐκτὸς πιὰ ἂν παραδεχθοῦμε ὅτι καὶ οἱ μικροοργανισμοὶ παράγουν ὑπεραξία).

Ἄλλα παραδείγματα εἶναι ἡ μεγάλη ἀξία ἀνταλλαγῆς ποὺ ἀποκτᾶ ἕνα σπάνιο προϊὸν (διαμάντια) ἢ ἕνα κοινὸ εἶδος κάτω ἀπὸ ὡρισμένες συνθῆκες (τὸ νερὸ στὴν ἔρημο) ἢ ἕνας ἀρχαιολογικὸς θησαυρός. Ὁ χρόνος προσθέτει ἀξία σὲ μιὰ ἀντίκα, ἡ μόδα ἀνεβάζει τὴν ἀξία ἑνὸς εἴδους, ὁ θάνατος τοῦ δημιουργοῦ του ἢ ἡ ἀλλαγὴ τῶν αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων πολλαπλασιάζει τὴν ἀξία ἑνὸς ἔργου τέχνης κ.ο.κ. Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, ὡρισμένα προϊόντα, ἔχουν μεγάλη ἀντικειμενικὴ ἢ ὑποκειμενικὴ ἀξία, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἐργασία ποὺ περικλείουν. Καὶ ἀντίθετα πάλι, μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε ἕνα ἀποτέλεσμα μεγάλης ἐργασίας ποὺ δὲν ἔχει καμμία ἢ ἔχει μικρὴ μόνο ἀξία ἀνταλλαγῆς, γιατὶ καὶ ἂν ἀκόμη ἀπορρόφησε ὁλόκληρη τὴν ζωὴ τοῦ δημιουργοῦ του, δὲνἔχει κοινωνικὴ χρησιμότητα ἢ ζήτησι.

Ὅπως βλέπουμε λοιπόν, ἡ ἀξία ἑνὸς προϊόντος δὲν συνδέεται ὁπωσδήποτε μὲ τὴν ἐργασία ποὺ χρειάσθηκε γιὰ τὴν παραγωγήτου ἀλλὰ καθορίζεται καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους παράγοντες (σπανιότης, χρησιμότης κλπ.). (*)

Συμπέρασμα

Ἡ παραγωγὴ εἶναι ἀποτέλεσμα πολλῶν συντελεστῶν καὶ ὄχι μόνον τῆς ἐργασίας ὅπως ὑποστήριξε ὁ Μάρξ. Ἡ ἐργατικὴ δύναμις μόνη της, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώση προϊόντα ἂν δὲν ὑπάρξη τὸ κεφάλαιο, ὁ ὀργανωτής, ὁ μεταφορεὺς καὶ ἄλλοι παράγοντες. Ἡ ἐργατικὴ δύναμις εἶναι ἕνας μόνο ἀπὸ τοὺς

(*) Ὁ Ἀριστοτέλης θέτει πρῶτος τὸ ζήτημα τῆς ἀνευρέσεως ἑνὸς ἀντικειμενικοῦ μέτρου τῆς οἰκονομικῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ δίκαιη ἀνταλλαγή των. Στὸ 5ο κεφάλαιο τοῦ Υ βιβλίου τῶν «Ἠθικῶν» του, τὸ «περὶ Δικαιοσύνης», ὁ Ἀριστοτέλης βάζει τὸ ἐρώτημα πῶς μπορεῖ νὰ καταμετρηθῆ ἡ ἀξία τῶν «κλινῶν» καὶ τῶν «οἰκιῶν» ὥστε νὰ ἀνταλλαγοῦν σὲ ἀναλογία ποὺ νὰ ἐξασφαλίζη τὴν ἀνταλλαγὴ ἴσων ἀξιῶν. Θὰ πρέπει λοιπὸν τὰ δύο διαφορετικὰ ἀγαθὰ «κλίνη» καὶ «οἰκία» νὰ ἀναχθοῦν σὲ κάποιο κοινὸ μέτρο, γιὰ νὰ δοῦμε πόσες κλίνες μᾶς δίνουν τὴν ἀξία μιᾶς «οἰκίας». Γιὰ νὰ ἀνταλλάσσουμε πραγματικὰ ἰσοδύναμες ἀξίες, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ««ὅλα τὰ ἀγαθὰ πρέπει νὰ μπορῆ νὰ μετριοῦνται μὲ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μέτρο». Ποιό ὅμως εἶναι αὐτὸ τό μέτρο ; ἐρωτᾶ. Καὶ ἀπαντᾶ : Εἶναι ἡ ζήτησις. (Ἠθικὰ Νικομάχεια, βιβ. Υ, Κεφ. 5, 1133α 27-29).

Καὶ συμπεραίνει ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐξομοιωθοῦν ἐντελῶς ἀπὸ πλευρᾶς μετρήσεως τῶν ἀξιῶν τους ποιοτικῶς διαφορετικὰ πράγματα, ἀλλά, «αὐτὰ μποροῦμε νὰ τὰ προσεγγίσουμε ἀρκετά, ἂν ἀναφερθοῦμε στὴν ζήτησί τους».

Ἔτσι, ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία τῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, εἶναι ζήτημα γνώμης καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυσι ἀντανακλᾶ τὸ ἐλεύθερο παιχνίδι τῶν ἀντιλήψεων τῆς μάζας τῶν ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν. Κάθε ἄλλος προσδιορισμὸς τῆς ἀξίας συνεπάγεται τὴν ἐπιβολὴ μιᾶς μόνον ἀπὸ τὶς πολλὲς ὑποκειμενικὲς ἐκτιμήσεις γιὰ τὴν ἀξία τῶν πραγμάτων καὶ προϋποθέτει τὴν ὕπαρξι καταναγκασμοῦ. Αὐτὸ κάνει ὁ Μὰρξ μὲ τὴν δική του θεωρία περὶ ἀξίας, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει κοινὸ ἑνιαῖο μέτρο γιὰ τὴν ἐκτίμησι τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς οὔτε καὶ κάποια ἀναγνωρισμένη καὶ πραγματικὴ μονὰς χρόνου - ἐργασίας.

π α ρ ά γ ο ν τ ε ς τ ῆ ς ἀ ξ ί α ς. Χιλιάδες ἐργάτες μόνοι τους δὲν μποροῦν νὰ κατασκευάσουν ἕνα μεγάλο ἔργο χωρὶς τὸν μηχανικὸ ποὺ θὰ τὸ σχεδιάση, τὸν ὀργανωτὴ ποὺ θὰ κάνη τὸν καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας, τοὺς ἐπιστάτες ποὺ θὰ τὸ ἐπιβλέπουν, τοὺς μεταφορεῖς ποὺ θὰ μεταφέρουν τὰ μηχανήματα καὶ τοὺς ἐργάτες. Ἐκτὸς λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐργασία, ἄλλοι παράγοντες τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀξίας εἶναι τὸ κεφάλαιο (μηχανὴ κλπ.) ἡ διεύθυνσις, οἱ κοινωνικὲς συνθῆκες, οἱ ἰδιότητες τοῦ προϊόντος κλπ. Δὲν μποροῦμε ἄρα νὰ π ο ῦ μ ε ὅ τ ι ὁ λ ό κ λ η ρ η ἡ π α ρ α γ ω γ ὴ ἀ ν ή κ ε ι σ τ ὸ ν ἐ ρ γ ά τ η, ἀ φ ο ῦ σ τ ὴ ν δ η μ ι ο υ ρ γ ί α τ η ς σ υ ν έ β α λ α ν κ α ὶ τ ό σ ο ι ἄ λ λ ο ι π α ρ ά γ ο ν τ ε ς.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ α ὐ τ ο μ α τ ι σ μ ο ῦ. Σήμερα, ὑπάρχουν ἐργοστάσια ὁλόκληρα, ποὺ χρησιμοποιοῦν ἐλάχιστους ἐργάτες ἢ ἀκόμη ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦν καθόλου ἐργάτες. Ὑπάρχουν ὑδροηλεκτρικοὶ σταθμοὶ ποὺ μετὰ τὴν κατασκευή τους κλειδώνονται καὶ ἐργάζονται μόνοι τους, παράγοντας ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐπισκέπτονται κατὰ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα γιὰ ἔλεγχο. Καὶ ὅμως. Μὲ τὸν αὐτοματισμὸ ἐξακολουθεῖ νὰ παράγεται καὶ προϊὸν καὶ ἀξία. Νὰ λοιπὸν ποὺ ο ἱ μ η χ α ν ὲ ς ε ἶ ν α ι κ α ὶ α ὐ τ ὲ ς δ η μ ι ο υ ρ γ ο ὶ ἀ ξ ί α ς. Καὶ μία βασικὴ αἰτία τῆς διαψεύσεως τῶν μαρξιστικῶν προβλέψεων γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι, ὑπῆρξε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μ ε γ α λ ύ τ ε ρ η ἐ κ μ ε τ ά λ λ ε υ σ ι ς σ τ ὴ ν β ι ο μ η χ α ν ι κ ὴ κ ο ι ν ω ν ί α δ ὲ ν ε ἶ ν α ι ἡ ἐ κ μ ε τ ά λ λ ε υ σ ι ς τ ο ῦ ἀ ν θ ρ ώ π ο υ ἀ π ὸ τ ὸ ν ἄ ν θ ρ ω π ο, ἀ λ λ ὰ ἡ ἐ κ μ ε τ ά λ λ ε υ σ ι ς τ ῆ ς μ η χ α ν ῆ ς ἀ π ὸ τ ὸ ν ἄ ν θ ρ ω π ο. Αὐτὴ ἡ μηχανὴ εἶναι ὁ κύριος παραγωγὸς τῆς ὑπεραξίας.

Ὁ πρῶτος ἀναθεωρητὴς (ρεβιζιονιστὴς) τοῦ μαρξισμοῦ, ὁ σοσιαλιστὴς Μπερνστάϊν, ἀφοῦ μελέτησε καλὰ τὶς οἰκονομικὲς θεωρίες τοῦ Μὰρξ καὶ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα, διατύπωσε τὸ συμπέρασμά του ὡς ἑξῆς :

«Ἡ θεωρία τῆς ἀξίας καὶ τῆς ὑπεραξίας εἶναι μία σειρὰ ἀφαιρέσεων καὶ ἀναγωγῶν ἀσχέτων πρὸς τὴν πραγματικότητα».

2. Οἱ θεωρίες περὶ ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου, συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ κυκλικῶν κρίσεων ὑπερπαραγωγῆς.

Ὁ ἐργοδότης, λέγει ὁ Μάρξ, θέλει νὰ ἀποσπάση ἀπὸ τὸν ἐργάτη ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη ὑπεραξία. Ἐπειδὴ ὑπάρχει στὸν καπιταλισμὸ ἕνα μόνιμο περίσσευμα ἐργατικῶν χεριῶν (ὁ λεγόμενος «ἐφεδρικὸς βιομηχανικὸς στρατόςς»), ὁ ἐργοδότης ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐκβιάζη τὸν ἐργάτη μὲ τὸ φάσμα τῆς ἀνεργίας. Ἔτσι, συμπιέζει διαρκῶς τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐργάτη, κατεβάζοντας διαρκῶς τὸ μεροκάματο. Δηλ. ἡ τ ι μ ὴ τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως πέφτει ἐπειδὴ ἡ π ρ ο σ φ ο ρ ὰ αὐτοῦ τοῦ ἐμ-

πεσεύματος εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ζήτησί του. Ἡ μηχανοποίησις τῆς παραγωγῆς, ἐκτοπίζοντας τὸν ἐργάτη, αὐξάνει συνεχῶς τὴν ἀνεργία. Καὶ αὐτή, μὲ τὴν σειρά της, ἐπιτρέπει τὴν συνεχῆ κάθοδο τοῦ ἡμερομισθίου. Ἀποτέλεσμα: ὁ προλετάριος ὅλο καὶ φτωχαίνει. Αὐτὸς εἶναι «ὁ νόμος τῆς συνεχοῦς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου».

Ἡ ἐξαθλίωσις τοῦ προλεταρίου εἶναι διπλῆ: α) Ἀπόλυτη σὲ σχέσι μὲ τὴν προηγούμενη κατάστασι τοῦ ἴδιου τοῦ προλεταριάτου. Καὶ β) Σχετική, σὲ σύγκρισι πρὸς τὸν ὁλοένα αὐξανόμενο πλουτισμὸ τῶν κεφαλαιοκρατῶν.

Ἡ μηχανοποίησις δὲν προκαλεῖ μόνο τὴν ἐξαθλίωσι τῶν ἐργατῶν. Ἐπιφέρει ἐπίσης, κατὰ τὸν Μὰρξ, τὴν καταστροφὴ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν ἐξάλειψι τῶν μεσαίων στρωμάτων καὶ τὸν ἀφανισμὸ τῶν ἀγροτῶν. Ὅλοι οἱ μικροὶ καὶ μεσαῖοι παραγωγοί, μὴ μπορώντας, ἀπὸ ἔλλειψι κεφαλαίων, νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ νέα μέσα, χρεοκοποῦν καὶ γίνονται προλετάριοι. Ἔτσι, τὸ κεφάλαιο συγκεντρώνεται ὁλοένα καὶ σὲ λιγώτερα χέρια. Διαρκῶς καὶ λιγώτεροι ἄνθρωποι, γίνονται κάτοχοι διαρκῶς μεγαλυτέρου κεφαλαίου. Αὐτὸς εἶναι «ὁ νόμος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου».

Ἡ συνεχὴς ἐξαθλίωσις τῶν προλεταρίων καὶ ἡ ἀμείλικτη οἰκονομικὴ καταστροφὴ τῶν μεσαίων στρωμάτων, ἐπιφέρουν ὅπως εἶναι φυσικό, συνεχῆ μείωσι τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς κοινωνίας. Ἔτσι, ἔχουμε μία ἀντίφασι. Ἡ παραγωγὴ αὐξάνει συνεχῶς, γιατὶ χρησιμοποιεῖ ὅλο καὶ τελειότερα μηχανικὰ μέσα. Ταυτόχρονα, ἡ κοινωνία μπορεῖ νὰ ἀπορροφήσῃ ὁλοένα καὶ μικρότερο μέρος τῆς διαρκῶς αὐξανομένης παραγωγῆς. Δημιουργεῖται, λοιπόν, μία ἀσυμφωνία ἀγοραστικῆς δυνάμεως καὶ παραγωγῆς, μία δυσαρμονία προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Ἡ δυσαρμονία ἐπιτείνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι στὸν καπιταλισμὸ ἐπικρατεῖ ἡ «ἀναρχία στὴν παραγωγή». Ἡ παραγωγὴ δηλαδὴ δὲν εἶναι προγραμματισμένη, δὲν γίνεται βάσει σχεδίου καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας. Ὁ κάθε καπιταλιστὴς παράγει ὅτι θέλει καὶ ὅσο θέλει. Μοναδική του ἐπιδίωξις εἶναι τὸ κέρδος. Γι' αὐτό, δὲν ἐνδιαφέρεται καθόλου γιὰ τὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας. Μπορεῖ ἡ κοινωνία νὰ χρειάζεται παπούτσια, ἀλλὰ ὁ καπιταλιστὴς νὰ κατασκευάζῃ συσκευὲς τηλεοράσεως, γιατὶ αὐτὲς τοῦ δίνουν μεγαλύτερο κέρδος. Ἔτσι, προκαλεῖται συσσώρευσις τῶν κεφαλαίων σὲ ὡρισμένους παραγωγικοὺς κλάδους ποὺ ἀφίνουν μεγαλύτερο κέρδος. Ταυτόχρονα, παραμένουν παραμελημένοι, ἄλλοι κλάδοι, ζωτικῆς ἴσως σημασίας, ἀλλὰ ὄχι τόσο κερδοφόροι. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐπιτείνεται ἡ ἀναρχία στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ προκαλεῖται στὸ τέλος μία οἰκονομικὴ κρίσις.

Οἱ κρίσεις αὐτὲς εἶναι «κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς». Λέγονται ἔτσι, γιατὶ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν περίσσεια προϊόντων ποὺ δὲν

μπορεῖ νὰ τὰ ἀπορροφήση ἡ κοινωνία, εἴτε ἐπειδὴ δὲν τῆς χρειάζονται σὲ τόση ποσότητα («ἀναρχία»), εἴτε ἐπειδὴ δὲν διαθέτει ἀρκετὴ ἀγοραστικὴ δύναμι («ἐξαθλίωσις»). Οἱ κρίσεις αὐτές, εἶναι «κυκλικές». Δηλαδὴ ἐπαναλαμβάνονται ἀναποτρέπτως, κατὰ κανονικὰ χρονικὰ διαστήματα.

Μὲ τὶς κρίσεις, ἐπιταχύνεται ἡ διαδικασία καταστροφῆς τῶν μεσαίων στρωμάτων. Αὐτά, δὲν ἀντέχουν στοὺς οἰκονομικοὺς κλυδωνισμούς καὶ χρεοκοποῦν. Ταυτόχρονα, πραγματοποιεῖται μία ἀκόμη μεγαλύτερη συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου, γιατὶ ἐπιβιώνουν οἱ μεγαλύτερες ἐπιχειρήσεις ποὺ ἀπορροφοῦν καὶ τὶς καταστρεφόμενες. Τὴν ἴδια ὥρα, ἡ ἀστικὴ τάξις φορτώνει τὰ βάρη τῆς κρίσεως στὸ προλεταριᾶτο. Περικόπτει τὶς ἀποδοχές του, ἀπολύει κλπ. Ἀποτέλεσμα, ἡ ἀκόμη μεγαλύτερη ἐξαθλίωσίς του. Στὸ προλεταριᾶτο φορτώνουν ἐξ ἄλλου οἱ κεφαλαιοκράτες καὶ τὴν ζημία ποὺ ὑφίστανται ἀπὸ τὸν «νόμο τῆς μειώσεως τοῦ κέρδους».

Τὰ αἴτια λοιπὸν τῆς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου, κατὰ τὸν Μὰρξ, εἶναι δύο:

α) Ἡ τεχνικὴ πρόοδος. Αὐτὴ ἐπιφέρει τὴν ἀνεργία γιατὶ ἀντικαθιστᾶ τὰ ἐργατικὰ χέρια μὲ μηχανές. Ἀκόμη, ἐπιτρέπει στὸν ἐργοδότη νὰ ἀντικαθιστᾶ τὸν εἰδικευμένο τεχνίτη μὲ γυναῖκες καὶ παιδιὰ ποὺ εἶναι σὲ θέσι νὰ κάνουν τοὺς ἁπλοὺς χειρισμοὺς τῆς μηχανῆς. Ἔτσι, ὁ ἐργοδότης καταβάλλει μικρότερα ἡμερομίσθια.

β) Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου. Αὐτή, προλεταροποιεῖ τὰ μεσαῖα στρώματα, μεγαλώνει τὸν «ἐφεδρικὸ βιομηχανικὸ στρατὸ» καὶ τὴν προσφορὰ ἐργατικῶν χεριῶν καὶ ἐνισχύει τὸ μεγάλο κεφάλαιο.

Καρπὸς αὐτῆς τῆς διαδικασίας καὶ κυρίως τῆς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου, εἶναι κατὰ τὸν μαρξισμό, ἡ ἐπανάστασις. Τοῦτο συμβαίνει ὡς ἑξῆς: Ἔρχεται κάποτε ἡ ὥρα ποὺ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖται πιὰ ἀπὸ ἐξαθλιωμένους προλεταρίους ποὺ «δὲν ἔχουν νὰ χάσουν παρὰ μόνο τὶς ἁλυσσίδες των». Ἡ πίεσις ποὺ ὑφίστανται αὐτοὶ οἱ προλετάριοι ἀπὸ τὸ ἀδηφάγο κεφάλαιο φθάνει στὸ ἀπροχώρητο. Τὰ μεσαῖα στρώματα ἔχουν ἐξαφανισθῆ. Βιοτέχνες, ἀγρότες, ἐπαγγελματίες, μικρομεσαῖοι ἐπιχειρηματίες, ἔχουν χάσει τὰ πάντα. Ἔχουν «ἀπαλλοτριωθῆ». Ὅλος ὁ πλοῦτος ἔχει συγκεντρωθῆ σὲ ἐλάχιστα χέρια. Οἱ οἰκονομικὲς κρίσεις, λόγῳ τῆς χαμηλῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητος τῆς κοινωνίας, παίρνουν τέτοια ἔκτασι, ὥστε σταματοῦν κάθε ἀνάπτυξι τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἡ ἀναρχία στὴν παραγωγὴ ἀποκορυφώνεται. Καὶ τότε, τὸ προλεταριᾶτο, αὐτόματα, μὲ τὴν δύναμι ἑνὸς φυσικοῦ φαινομένου, θὰ ἐξεγερθῆ. Θὰ ἐπαναστατήση, θὰ ἀνατρέψη τὴν κυριαρχία τῶν ἀστῶν καὶ θὰ «ἀπαλλοτριώση τοὺς ἀπαλλοτριωτάς». Δηλαδὴ θὰ πάρη ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους γιγαντιαίους ὑπερκεφαλαιοκράτε-τὴν ἰδιοκτησία τους. Καὶ ἰδιοκτησία τους θὰ εἶναι τὸ σύνολο τῶν παραγωγ

γικῶν μέσων. Γιατί, αὐτοί, ἀπαλλοτριώνοντας ὅλα τὰ ἄλλα κοινωνικὰ στρώματα, θὰ ἔχουν συγκεντρώση στὰ χέρια τους, ὁλόκληρο τὸν πλοῦτο τῆς κοινωνίας.

Πράγματι, αὐτὴ ἡ ὑποθετικὴ κοινωνία ποὺ σχεδίασε ὁ Μὰρξ, προβλέποντας τὸ μοιραῖο τέρμα τῶν «νόμων» του, θὰ ἦταν ὑπερώριμη γιὰ τὴν προλεταριακὴ ἐπανάστασι καὶ τὸν σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό.

Κριτικὴ

α) Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ὄχι μόνο δὲν ἔβλαψε τὸν ἐργάτη, ὅπως πίστευε ὁ Μάρξ, ἀλλὰ ἀπεναντίας τὸν ὠφέλησε. Σήμερα, ὁ ἐργάτης, καταβάλλει ἐργασία πολὺ λιγότερη καὶ πολὺ λιγότερο κοπιαστική, ἀπὸ ἄλλοτε. Παράλληλα τὰ εἴδη ἔγιναν φθηνότερα, λόγω τῆς μαζικῆς παραγωγῆς των, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησι τῆς ἀγοραστικῆς του δυνάμεως.

Ἐπὶ πλέον, ἡ τεχνικὴ πρόοδος ὠφέλησε καὶ τὶς ἱκανότητες τοῦ ἐργάτη ἀντίθετα καὶ πάλι πρὸς τὶς προβλέψεις τοῦ Μάρξ. Μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἐκμηχανίσεως, δημιουργήθηκαν οἱ σύγχρονοι εἰδικευμένοι ἐργάτες καὶ τὸ μεγάλο στρῶμα τῶν τεχνιτῶν. Ὁ ἐργάτης, σήμερα, πρέπει νὰ ἔχει ἕνα ὡρισμένο ἐπίπεδο μορφώσεως καὶ ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως.

Ἐξ ἄλλου, ἡ τεχνικὴ πρόοδος, αὔξησε σὲ καταπληκτικὸ βαθμὸ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας. Συνεπῶς, αὔξησε καὶ τὶς εὐκαιρίες ἐργασίας. Ὁ Μὰρξ εἶχε δεῖ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων σὰν στάσιμες, ἐνῶ αὐτὲς μεγαλώνουν ταχύτατα. Γι' αὐτὸ καὶ διαψεύσθηκε στὶς προβλέψεις του γιὰ τὴν συνεχῆ αὔξησι τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἀνέργων.

β) Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου ποὺ διαπίστωσε ὁ Μὰρξ ἀποδείχθηκε ὅτι ἦταν ἐντελῶς σχετική. Ἐξ ἄλλου, συνοδεύθηκε καὶ ἀπὸ μία ἄλλη τάσι, τὴν ὁποία δὲν μπόρεσε νὰ ἐπισημάνη ὁ Μάρξ: τὴν τάσι τῆς ἀποκεντρώσεως τῶν κεφαλαιούχων. Τὸ κεφάλαιο μπορεῖ νὰ συσσωρεύεται, ταυτόχρονα ὅμως, διευρύνεται ὁ κύκλος τῶν κατόχων του. Ἡ ἰδιοκτησία μπορεῖ νὰ μεγαλώνη, ἀλλὰ ταυτόχρονα «κοινωνικοποιεῖται».

Πράγματι, στὴν ἐποχή μας, ἡ ἰδιοκτησία, ἀπὸ ἀποκλειστικὰ προσωπικὴ ποὺ ἦταν ἄλλοτε, γίνεται συλλογικὴ (ἀνώνυμες ἑταιρεῖες κλπ.). Ἀπὸ ἄμεση γίνεται ἔμμεση (μετοχική). Ἀπὸ κτηματική, μετατρέπεται σὲ χρηματική. Ἀπὸ ἀπόλυτη, σὲ περιορισμένη (ἀπαλλοτριώσεις κλπ.). Καὶ ἀπὸ ἀνεξέλεγκτη σὲ ἐλεγχόμενη (κρατικὸς παρεμβατισμός). Ἡ ἰδιοκτησία μεταβάλλει ποιότητα. Καὶ ἐπεκτείνεται. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιοκτητῶν μεγαλώνει. Στὴν ἐποχή μας, ἔχουμε μία συνεχῆ αὔξησι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεφαλαιούχων. Ἑκατομμύρια μικροαστοί, ἀγρότες ἀλλὰ καὶ ἐργάτες, εἶναι ἤδη κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, μέτοχοι μεγάλων ἐπιχειρήσεων. Ἕνας στοὺς ἑπτὰ ἀμερικανοὺς εἶναι σήμερα κεφαλαιοῦχος.

Ὁ ἀμερικανὸς ἐργάτης συμμετέχει στὸ κεφάλαιο καὶ στὰ κέρδη τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων μὲ δύο τρόπους: Ἀτομικά, ἔχοντας δικές του μετοχές. Καὶ συλλογικά, μὲ τὰ συνδικᾶτα του, ποὺ ἐκεῖ εἶναι τεράστιοι καὶ πανίσχυροι οἰκονομικοὶ ὀργανισμοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὄχι μόνο μετοχές, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρες δικές των ἐπιχειρήσεις. Ἡ βιομηχανία αὐτοκινήτων τῶν ΗΠΑ λ.χ. ἀνήκει οὐσιαστικὰ στοὺς ἐργάτες ποὺ δουλεύουν σ' αὐτήν. Κάτι ἀνάλογο ἰσχύει καὶ στὴν Δυτικὴ Γερμανία, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομικὴ ἀναγέννησις στηρίχθηκε κατὰ μέγα μέρος σ' αὐτὴν τὴν ἀνάδειξι τῶν ἐργατῶν σὲ μετόχους τῶν βιομηχανιῶν ὅπου ἐργάζονται. Οἱ μετοχικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ἀνώνυμες ἑταιρεῖες καὶ οἱ ἄλλες μορφὲς συλλογικῆς ἰδιοκτησίας, ἐπεκτείνονται ὅλο καὶ περισσότερο σὲ ὅλες τὶς δυτικὲς χῶρες. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ διευρύνεται συνεχῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν κατόχων κεφαλαίου. Αὐτὸς ὁ νόμος τῆς ἀποκεντρώσεως τῶν κεφαλαιούχων, ἐξουδετέρωσε πλήρως τὶς συνέπειες τοῦ νόμου τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου ποὺ διετύπωσε ὁ Μάρξ.

γ) Ἡ ἀποκέντρωσις τῶν κεφαλαιούχων, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀδιάκοπη δημιουργία νέων ἀναγκῶν, καὶ μὲ τὴν ταχεία τεχνικὴ πρόοδο, ἀνέτρεψαν τὴν πρόβλεψι τοῦ Μὰρξ γιὰ τὴν ἐξαφάνισι τῶν μεσαίων στρωμάτων. Τὰ μεσαῖα στρώματα παρέμειναν, ἀνανεώθηκαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν ἕνα σημαντικὸ οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ ρόλο, ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ ἀνεπτυγμένες ἀπὸ καπιταλιστικὴ ἄποψι χῶρες (ΗΠΑ, Ἀγγλία κλπ.).

δ) Μαζὶ μὲ τὰ μεσαῖα στρώματα παρέμειναν καὶ οἱ ἀγρότες. Κατὰ τὸν Μὰρξ, αὐτοὶ θὰ κατεστρέφοντο, θὰ μετατρέποντο σὲ ἀκτήμονες ἐργάτες γῆς καὶ θὰ δούλευαν σὲ μεγάλα καπιταλιστικὰ κτήματα. Ὁ Μὰρξ ἐνόμιζε ὅτι τὴν τσιφλικάδικη ἰδιοκτησία θὰ τὴν διεδέχετο ἡ καπιταλιστικὴ ἰδιοκτησία. Μὲ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμησι ὅμως ποὺ ἔγινε σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς χῶρες, πραγματοποιήθηκε ἡ διανομὴ τῶν μεγάλων κτημάτων σὲ ἀκτήμονες ἢ μικροκληρούχους ἀγρότες. Ἔτσι, ἡ ἀγροτικὴ τάξις, μέσα στὶς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ, ὄχι μόνο δὲν ἐξαφανίσθηκε, ἀλλὰ στερεώθηκε καὶ ἐνισχύθηκε.

ε) Ἀποκορύφωμα τῆς διαψεύσεως τῶν προοπτικῶν τοῦ μαρξισμοῦ, ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ περιβόητου «νόμου τῆς συνεχοῦς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου». Σήμερα, οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάτες τοῦ δυτικοῦ κόσμου, ἐργάζονται περίπου τὸν μισὸ ἀπὸ τὸν χρόνο ποὺ εἰργάζοντο τὸν καιρὸ τοῦ Μάρξ. Ἐργάζονται κάτω ἀπὸ ἀσύγκριτα καλύτερες συνθῆκες. Καὶ ταυτόχρονα, ἡ πραγματικὴ ἀγοραστικὴ δύναμίς των, ὑπερεξαπλασιάσθηκε. Στὴν πραγματικότητα, μὲ τὴν συνεχῆ αὔξησι τῶν ἰδιοκτητῶν· μὲ τὴν δημιουργία τοῦ ἐργάτη-μετόχου· μὲ τὴν συνεχῆ διάδοσι τῆς παιδείας· μὲ τὴν βελτίωσι τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου· μὲ τὴν διαμόρφωσι ἑνὸς μεγάλου στρώματος τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν ὑψηλῆς εἰδικεύσεως, τὸ προλεταριᾶτο, μὲ τὴν μαρξιστικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, μειώ-

νεται συνεχῶς καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐξαλείφεται.

Ἄλλωστε, οἱ ἐργάτες παίζουν στὴν ἐποχή μας καὶ ἕνα σημαντικὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ ρόλο, ποὺ δὲν τὸν ὀνειρεύοντο τὴν ἐποχὴ τοῦ Μάρξ.

Ἔτσι, δὲν ἰσχύει πιὰ τὸ παλαιὸ ἀξίωμα τοῦ Μὰρξ ὅτι δὲν διακινδυνεύουν νὰ χάσουν «παρὰ μόνον τὶς ἁλυσσίδες τους». Γιατὶ, σήμερα, σὲ περίπτωσι κομμουνιστικῆς ἐπικρατήσεως, ἔχουν νὰ διακινδυνεύσουν καὶ τὰ πολιτικά, συνδικαλιστικὰ καὶ κοινωνικά των δικαιώματα, καθὼς καὶ τὴν εὐημερία τους. Στὸ σύνθημα «δὲν ἔχετε νὰ χάσετε παρὰ τὶς ἁλυσσίδες σας», οἱ ἁλυσσίδες ἀντικαθίστανται ἀπὸ ἕνα κατάλογο ἀγαθῶν καὶ δικαιωμάτων ποὺ ὅλο καὶ μεγαλώνει.

Οἱ μαρξισταί, μὴ τολμώντας νὰ θίξουν τὸ Δόγμα τους καὶ νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ἔσφαλε ὁ Μάρξ, ἐπιμένουν ὅτι «ὁ νόμος τῆς συνεχοῦς ἐξαθλιώσεως τοῦ προλεταριάτου» ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη! Ὁ ἐργάτης τῆς Δύσεως, ἀποκτᾶ ἰδιόκτητο σπίτι, ψυγεῖο, πλυντήριο, τηλεόρασι, κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, ἑβδομάδα τῶν πέντε ἡμερῶν, αὐτοκίνητο, μετοχές, καταθέσεις, πληρωμένες ἄδειες. Καὶ οἱ μαρξισταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ τὸν βλέπουν νὰ «ἐξαθλιώνεται»!

Γιὰ νὰ «ἀποδείξουν» τὸν ἰσχυρισμό τους, προσφεύγουν σὲ ἐξωφρενικὲς σοφιστεῖες. Ἔτσι λ.χ. ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ αὐτοκίνητο, γιὰ τὸν ἀμερικανὸ ἐργάτη, ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἀξίας τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως γιατί, λόγῳ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο. Ἄρα, κατ' αὐτούς, ἡ κατοχὴ τοῦ αὐτοκινήτου, ἀφοῦ τοῦτο εἶναι μέρος τῆς ἀξίας τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, δὲν μεταβάλλει τὴν «ἐξαθλίωσι»!

Εἶναι πάντως χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ μετασταλινικὸ σοβιετικὸ ἐγχειρίδιο γιὰ τὶς «Βάσεις τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ» (1959) ἀπέφυγε νὰ ἀναφερθῆ ἐντελῶς σ' αὐτὸ τὸ βασικὸ ζήτημα τοῦ «νόμου τῆς ἐξαθλιώσεως».

Τελευταῖα οἱ μαρξισταὶ παρουσίασαν ἕνα ἄλλο σόφισμα: Ὅτι ἡ ἐξαθλίωσις τοῦ ἐργάτη δὲν εἶναι «θετικιστική» καὶ «λειτουργική» (δηλ. δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὸ μεροκάματο καὶ μὲ τὸ βιοτικό του ἐπίπεδο) ἀλλὰ συνίσταται στὴν «ἀλλοτρίωσι». Συνίσταται δηλ. στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ μόχθος του, «ἀλλοτριώνεται» δὲν τοῦ ἀνήκει, ἀλλὰ μετατρέπεται σὲ κέρδος τοῦ κεφαλαιοκράτη. Ἔτσι, ἔστω καὶ ἂν ἡ ζωή του βελτιώνεται, ὁ ἐργάτης πάντως, «ἐξαθλιώνεται»!(*)

(*) Ἄλλωστε, οἱ ἐπαναστάσεις γίνονται ἀπὸ τάξεις ὄχι ποὺ ἐξαθλιώνονται, ἀλλὰ ποὺ ἀνέρχονται. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἔκανε τὶς ἀντιφεουδαρχικὲς ἐπαναστάσεις της ὅταν ἀπέκτησε ἀρκετὴ δύναμι, ὥστε νὰ διεκδικήση τὴν ἐξουσία. Τὸ 1821, ἔγινε ὅταν οἱ Ἕλληνες πλούτισαν μὲ τὴν ναυτιλία, τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν βιοτεχνία, εἶχαν πραγματοποιήσει τὸν δεύτερο ἑλληνικὸ ἀποικισμὸ τῆς Μεσογείου καὶ τὴν πνευματική τους μικροαναγέννησι. Ἐπίσης οἱ ἀποικίες ζήτησαν τὴν ἀνεξαρτησία τους ἀφοῦ προηγουμένως κάπως προόδευσαν καὶ ἀναπτύχθηκαν.

στ) Ἐσφαλμένη ἀπεδείχθη καὶ ἡ θέσις τοῦ μαρξισμοῦ περὶ συνεχοῦς μειώσεως τοῦ κέρδους («νόμος τῆς φθινούσης προσόδου τοῦ κεφαλαίου»). Ἀπεναντίας, τὰ κέρδη ποὺ ἀφίνει τὸ κεφάλαιο αὐξάνουν συνεχῶς, ἂν ὄχι καὶ σὲ ποσοστά, ὁπωσδήποτε ὅμως σὲ συνολικὸ ὄγκο. Τοῦτο ὀφείλεται στὴν συνεχῆ αὔξησι τῆς καταναλώσεως, στὴν ἰλιγγιώδη ἀνάπτυξι τῶν ἀναγκῶν καὶ στὴν σταθερὴ μείωσι τοῦ κόστους παραγωγῆς διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν μηχανῶν.

ζ) Οἱ οἰκονομικὲς κρίσεις, ποὺ ὁ Μὰρξ πίστεψε ὅτι ἀποτελοῦσαν μόνιμο, ἀναπόσπαστο, συστατικὸ στοιχεῖο τοῦ καπιταλισμοῦ, σήμερα ἔχουν ξεπεραστεῖ. Τοῦτο ἐπετεύχθη μὲ τὴν ἐξάλειψι τῆς παλαιᾶς «ἀναρχίας στὴν παραγωγή». Οἱ τραπεζιτικὲς πιστώσεις, οἱ ὁποῖες φυσικὰ δίδονται μόνον ὕστερα ἀπὸ ἔλεγχο τῶν Τραπεζῶν γιὰ τὴν βιωσιμότητα τῶν ἐπιδοτουμένων ἐπιχειρήσεων, ἡ δημιουργία μεγάλων μονοπωλίων καὶ κυρίως ὁ κρατικὸς παρεμβατισμός, (ἐπενδύσεις, πιστώσεις, δασμοί, ἐπιχορηγήσεις κλπ.) ἐξαφάνισαν τὴν παλαιὰ ἀναρχούμενη παραγωγὴ καὶ τὴν ἀντικατάστησαν ἀπὸ μία προγραμματισμένη στὶς θεμελειώδεις γραμμές της οἰκονομία.

Ἄλλωστε, οἱ κρίσεις, ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἦσαν «κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς», ἀλλὰ κρίσεις καταναλώσεως. Δὲν ὀφείλοντο δηλαδὴ στὸ ὅτι παρήγοντο περισσότερα ἀγαθὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐχρειάζετο ἡ κοινωνία, ἀλλὰ στὸ ὅτι τὸ σύστημα διοχετεύσεως, διαθέσεως καὶ κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν, ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐλαττωματικό. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ οὐσιαστικὰ γιὰ τοπικές, προσωρινὲς συμφορήσεις προϊόντων, λόγω ἀδυναμίας ἐγκαίρου καὶ ὀρθολογικῶς ὠργανωμένης διοχετεύσεώς των.

Ἔτσι, ἡ καταστροφικὴ κρίσις τοῦ καπιταλισμοῦ ποὺ προφήτευσε ὁ Μὰρξ καὶ ποὺ πρόβλεψαν μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὅλοι οἱ θεωρητικοὶ τοῦ κομμουνισμοῦ, δὲν ἦρθε ποτέ.

3. *Γενικὸ συμπέρασμα.*

Καὶ στὴν Οἰκονομία ὅπως στὴν Φύσι καὶ στὴν Ἱστορία, ὁ μαρξισμὸς κινήθηκε ἐντελῶς δογματικά. Ἐργάσθηκε μὲ βάσι διάφορα ἀφηρημένα σύμβολα, τὰ ὁποῖα κατασκεύασε ὁ ἴδιος, ἀπομονώνοντας καὶ ὑπερβάλλοντας τὴν σημασία ὡρισμένων ἀπὸ τὶς οἰκονομικὲς τάσεις τῶν μέσων τοῦ περασμένου αἰῶνος.

Ὁ μαρξισμός, ἀντιμετώπισε τὴν περίπλοκη οἰκονομικὴ πραγματικότητα μὲ ἀπόλυτα στατικὸ τρόπο. Ἔτσι, ἀνήγαγε ὅλες τὶς παρατηρήσεις του, ποὺ ἀφοροῦσαν ἐντελῶς παροδικὰ φαινόμενα καὶ τάσεις μιᾶς ἀπὸ τὶς πολλὲς φάσεις τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, σὲ γενικοὺς «νόμους», μὲ «αἰώνια» ἰσχύ.
Γι' αὐτὸ καὶ στὸν τομέα τῆς οἰκονομίας, ὁ μαρξισμὸς στάθηκε ἀνίκανος νὰ

συλλάβη τὴν πραγματικότητα στὸ πολύπλοκό της καὶ στὸν ἀδάμαστο δυναμισμό της.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ διαψευσθοῦν, ὅ λ ε ς χωρὶς ἐξαίρεσι οἱ προβλέψεις του. Νὰ ἀποδειχθοῦν ἐσφαλμένοι ὅλοι οἱ οἰκονομικοὶ «νόμοι» του. Καὶ νὰ φθάσουμε σήμερα, σὲ μία πραγματικότητα, μὲ τὴν ὁποία δὲν ἔχουν καμμία σχέσι οἱ «ἐπιστημονικὲς» προβλέψεις τοῦ μαρξισμοῦ. Ἡ πραγματικότης αὐτή, εἶναι ὁ «λαϊκὸς καπιταλισμὸς» ἢ «νεοκαπιταλισμός». Δηλαδή, ἡ γεμάτη δυναμικὴ εὐελιξία μ ι κ τ ὴ κ ο ι ν ω ν ί α τῆς Δύσεως ποὺ συνδυάζει τὰ θετικὰ σημεῖα καπιταλισμοῦ καὶ σοσιαλισμοῦ. Αὐτὴν τὴν κοινωνία, ἡ ὁποία ξεπέρασε ὅλες τὶς «ἀντιθέσεις» καὶ «ἀντιφάσεις» τοῦ καθαροῦ καπιταλισμοῦ τοῦ περασμένου αἰῶνος, ἀδυνατεῖ νὰ τὴν κατανοήση καὶ νὰ τὴν ἑρμηνεύση ὁ μαρξισμός, μὲ τὰ παλαιολιθικὰ δογματικὰ σχήματά του, καὶ τοὺς ἀνύπαρκτους «νόμους» του.

Ὁ σοσιαλιστὴς Φ ρ ὶ τ ς Σ τ έ ρ ν μ π ε ρ γ κ (*«Ὁ Μὰρξ καὶ τὸ παρόν»*, 1958) ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Μὰρξ κατασκεύασε μὲ συνεχεῖς ἀφαιρέσεις ἕνα «καθαρὸ καπιταλισμὸ» στὸν ὁποῖον ἀπέδωσε διάφορους «νόμους» καὶ διάφορες «τάσεις». Ὁ καπιταλισμὸς αὐτὸς ὅμως, δὲν εἶχε μεγάλη σχέσι μὲ τὸν «πραγματικὸ καπιταλισμό». Στὸν τελευταῖο αὐτόν, δὲν ἴσχυαν οἱ «νόμοι» καὶ οἱ «τάσεις», ποὺ ὁ Μὰρξ ἀνεκάλυπτε στὸ θεωρητικό του κατασκεύασμα. Ἐπὶ πλέον, ὁ «πραγματικὸς καπιταλισμὸς» εἶχε μία ἰδιότητα ποὺ δὲν τὴν εἶχε ὁ «καθαρὸς καπιταλισμὸς» τοῦ Μάρξ. Τὴν δυνατότητα νὰ ἐξελίσσεται, νὰ ἀνανεώνεται καὶ νὰ ἐπιλύη τὶς ἐσωτερικές του ἀντινομίες.

V. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

1. Τὸ Κράτος - Ἡ θεωρία

Ὁ μαρξισμὸς βλέπει ὅλα τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ἀπὸ ἕνα ταξικὸ πρῖσμα. Τὰ πάντα εἶναι ταξικά. Ἄρα καὶ τὸ Κράτος.

Τὸ Κράτος, γιὰ τὸν Μὰρξ καὶ τὸν Ἔγκελς, εἶναι προϊὸν τῆς πάλης τῶν τάξεων. Ὅσο δὲν ὑπῆρχαν τάξεις, δηλαδὴ στὴν κοινωνία τοῦ «πρωτόγονου κομμουνισμοῦ», δὲν ὑπῆρχε καὶ Κράτος. Ὅταν δημιουργήθηκαν οἱ ἔχοντες καὶ οἱ μὴ ἔχοντες, οἱ πρῶτοι, γιὰ νὰ προστατεύσουν τὰ συμφέροντά τους καὶ γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν στοὺς δεύτερους τὴν ἐξουσία τους, κατασκεύασαν ἕνα εἰδικὸ μηχανισμὸ ἐπιβολῆς ποὺ τὸν ὠνόμασαν Κράτος. Τὸ Κράτος, εἶναι λοιπόν, ὁ ε ἰ δ ι κ ὸ ς μ η χ α ν ι σ μ ὸ ς κ α τ α π ι έ σ ε ω ς μ ι ᾶ ς τ ά ξ ε ω ς ἀ π ὸ ἄ λ λ η τ ά ξ ι. Εἶναι ἕνα ὄργανο βίας, ποὺ βρίσκεται στὰ χέρια τῆς ἑκάστοτε ἀρχούσης τάξεως. Αὐτή, τὸ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν καταπιεζόμενη τάξι νὰ ὑφίσταται τὴν ἐκμετάλλευσι στὴν ὁποία τὴν ὑποβάλλει.

Τὸ Κράτος, εἶναι προϊὸν τῆς πάλης τῶν τάξεων καὶ μηχανὴ ταξικῆς καταπιέσεως. Ταυτόχρονα, εἶναι *«ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἐποικοδομήματος»*, δηλαδὴ τῶν πολιτικῶν, νομικῶν, ἠθικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων θεσμῶν μιᾶς κοινωνίας. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ Κράτος, εἶναι ἡ ἀντανάκλασις τῶν ἑκάστοτε παραγωγικῶν σχέσεων. Καὶ προοορισμός του, εἶναι ἡ διὰ τῆς βίας διατήρησις αὐτῶν τῶν σχέσεων.

Στὸν καπιταλισμό, ὑποστηρίζει ὁ μαρξισμός, τὸ Κράτος παραμένει ἕνα καθαρὰ ταξικὸ ὄργανο. Εἶναι λοιπὸν ἕνα εἶδος ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀστικῆς τάξεως, μὲ προορισμὸ νὰ διατηρῇ τοὺς προλεταρίους κάτω ἀπὸ τὸν ἐκμεταλλευτικὸ ζυγὸ τῶν ἀστῶν.

Γι' αὐτό, ὅταν τὸ προλεταριάτο ἀνατρέψει τὸν ζυγὸ τῆς ἀστικῆς τά-

ξεως, θὰ καταστρέψη καὶ τὸν μηχανισμὸ τοῦ ἀστικοῦ κράτους. Καὶ ἐπειδὴ τὸ προλεταριᾶτο, παίρνοντας τὴν ἐξουσία, θὰ καταργήση ὁριστικὰ ὅλες τὶς τάξεις, τὸ Κράτος, σὰν ὄργανο ταξικῆς καταπιέσεως, δὲν θὰ ἔχη πιὰ λόγο ὑπάρξεως. Ἔτσι, θὰ ἐπέλθη ὁ βαθμιαῖος μαρασμὸς τοῦ Κράτους. Πράγματι, αὐτὸ θὰ περιορίζεται ὅλο καὶ περισσότερο, σὲ ἀποκλειστικὰ οἰκονομικὲς ἁρμοδιότητες. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως, ἡ κοινωνία, θὰ ἀναλαμβάνη ἡ ἴδια ἄμεσα αὐτὲς τὶς ἁρμοδιότητες *(«αὐτονομία τῶν παραγωγῶν»)*. Καὶ ἔτσι, τελικὰ θὰ θέση ὁριστικὸ τέρμα καὶ στὴν ἴδια τὴν ὕπαρξι τοῦ Κράτους. Ἡ κρατικὴ ἐξουσία θὰ ἐξαφανισθῆ. Καὶ θὰ παραχωρήση τὴν θέσι της στὸ *«βασίλειο τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας»*.

2. Κριτικὴ

α) Ἡ γέννησις τοῦ Κράτους

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι πέρα ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα ἐπίσημη μαρξιστικὴ θεωρία περὶ Κράτους, ὑπάρχουν ἀρκετὰ κείμενα τοῦ Μὰρξ καὶ ἰδίως τοῦ Ἔγκελς, ὅπου γίνεται διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στὴν οἰκονομικὴ - ταξικὴ δύναμι καὶ στὴν πολιτικὴ - κρατικὴ ἐξουσία.

Στὸ «Ἀντι-Ντύριγκ», ὁ Ἔγκελς, παραδέχεται ὅτι τὸ Κράτος δημιουργεῖται ἤδη μέσα στὴν ἀρχαϊκή, ἀταξικὴ κοινωνία, σὰν ὄργανο ποὺ φροντίζει γιὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα. Καὶ σὰν τέτοια, ἀναφέρει τὴν ἐκδίκασι διαφορῶν, τὴν ποινικὴ δίωξι, τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα, τὶς θρησκευτικὲς λειτουργίες. Καὶ αὐτὴ εἶναι πράγματι ἡ ἀλήθεια. Ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἡ κοινωνία, ἀναθέτει σὲ μία ὁμάδα ἀνθρώπων, τὴν διαχείρισι τῶν κοινῶν ὑποθέσεων. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, εἰδικεύονται στὴν διοίκησι, συγκροτοῦν ἕνα εἰδικὸ μηχανισμὸ καὶ ἀποκτοῦν αὐτονομία, ποὺ ὁ βαθμός της ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες. Ἄρα, τὸ Κράτος, δὲν εἶναι δημιούργημα τῆς οἰκονομικῶς κυριάρχου τάξεως. Εἶναι δημιούργημα συλλογικῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης. Ἄλλωστε, γιὰ νὰ δημιουργηθῆ τὸ Κράτος, ὅ λ ε ς χωρὶς ἐξαίρεσι οἱ τάξεις (καὶ ὅλα τὰ ἄτομα ἐπίσης) ὑποχρεώνονται νὰ ἀπαλλοτριωθοῦν ἀπὸ ἕνα μέρος τῶν δικαιωμάτων τους καὶ νὰ ὑποτάσσονται σὲ μία ἐξουσία.

Ἤδη στὶς ἀρχὲς τῆς Ἱστορίας, στὶς πιὸ σημαντικὲς τότε χῶρες τῆς γῆς, ὅπως στὴν Αἴγυπτο, στὴν Μεσοποταμία, στὴν Κίνα, στὴν Ἰνδία, στὸ Περοῦ, ὑπῆρχαν ἰσχυρότατα συγκεντρωτικὰ κράτη. Ἡ ἴδια ἡ οἰκονομία ἦταν κρατικοποιημένη. Ἡ γῆ ἀνῆκε στὸ Κράτος. Αὐτὸ ἐκτελοῦσε τὰ μεγάλα ἔργα, σχεδίαζε τὴν παραγωγή, μοίραζε τὴν σοδειά. Ὁ Μάρξ, στὸ «Κεφάλαιό» του, ἀποδίδει τὸ γεγονὸς τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν τῶν κρατικῶν ἐξουσιῶν, ὄχι στὴν πάλη τῶν τάξεων, ἀλλά, πολὺ λογικά, *«στὴν ἀνάγκη τοῦ ὁμαδικοῦ ἐλέγχου τῶν φυσικῶν δυνάμεων»*. Πράγματι, στὶς χῶρες αὐτὲς ἔπρεπε νὰ δαμασθοῦν μεγάλα ποτάμια, νὰ γίνουν φράγματα καὶ διώρυγες, δηλ. ἔργα ποὺ ἐπέβαλλαν τὴν ὕπαρξι μιᾶς ἰσχυρῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ποὺ θὰ κατέστρωνε σχέδια μεγάλης κλίμακος καὶ

πνοῆς, θὰ διέθετε μεγάλα μέσα, θὰ κινητοποιοῦσε μεγάλες ἀνθρώπινες μᾶζες καὶ θὰ ἐπέβαλλε τὴν θέλησί της. Νά λοιπὸν ποὺ τὰ πρῶτα ἀξιόλογα κράτη ἔγιναν γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν ὄχι τοὺς «ἐκμεταλλευτές», ἀλλὰ τὴν πάλη τῆς κοινωνίας ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Στὰ ἀρχαϊκὰ αὐτὰ κράτη, δὲν ὑπάρχει ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Καὶ ὅμως, ὑπάρχει ἕνα πανίσχυρο Κράτος.

β) Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Κράτους

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς ἀναγκάσθηκαν, ὅπως εἴδαμε, νὰ παραδεχθοῦν τὴν μὴ ταξικὴ προέλευσι τοῦ Κράτους. Ὑποστηρίζουν ὅμως, ὅτι ἀργότερα αὐτὸ ἔγινε ταξικὸ ὄργανο. Στὸ ἔργο τους *«Γερμανικὴ Ἰδεολογία»*, διατυπώνουν τὴν ἄποψι ὅτι *«τό Κράτος δὲν εἶναι ἀνεξάρτητο* (σ. Σ. ἀπὸ τὶς τάξεις) *παρὰ μόνο στὶς χῶρες ὅπου κανένα τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἔχει κατορθώσει ἀκόμη νὰ κυριαρχήση ἐπάνω στὰ ὑπόλοιπα»*. Δηλ. τὸ Κράτος εἶναι ἀταξικὸ μόνον στὶς ἀταξικὲς κοινωνίες. Ὅταν ἡ κοινωνία διαφοροποιηθῆ ταξικῶς, τότε, ἡ οἰκονομικῶς ἰσχυρότερη τάξις, «κυριεύει» τὸ Κράτος καὶ τὸ μετατρέπει σὲ ὄργανό της. Ἀλλα γιατί νὰ συμβῆ αὐτό ;

Οἱ ἱδρυταὶ τοῦ μαρξισμοῦ μᾶς δίνουν στὸ ἴδιο ἔργο τους, τὴν ἀκόλουθη ἐξήγησι: *«Τὸ Κράτος περιῆλθε ὁλόκληρο στὸν ἔλεγχο τῶν ἀτομικῶν ἰδιοκτητῶν. Μὲ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, αὐξάνει ὁ πλοῦτος τῶν ἰδιωτῶν, ἐνῶ τὸ Κράτος κατάντησε νὰ ζῇ ἀπὸ τὴν ἐπαιτεία, χρεώνεται ὁλοένα καὶ περισσότερο καὶ ἐπιτρέπει στὴν ἀστικὴ τάξι νὰ τὸ ἀγοράζῃ»*.

Ἡ ἀφέλεια τοῦ ἀνωτέρω ἰσχυρισμοῦ ἔχει τὴν ἑρμηνεία της. Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, ἔζησαν σὲ μία ἐποχὴ ποὺ δὲν γνώρισε τὸ σύγχρονο Κράτος. Τότε, τὸ Κράτος ἦταν ἕνας ἁπλὸς φρουρὸς τῶν συνόρων, νυκτοφύλακας καὶ ἐπόπτης τῆς δημοσίας τάξεως. Δὲν κατηύθυνε τὴν οἰκονομία. Δὲν ἐκτελοῦσε μεγάλα παραγωγικὰ ἔργα. Δὲν ἔκανε ἐπενδύσεις. Δὲν ἀσκοῦσε κοινωνικὴ πολιτική. Δὲν εἶχε παρεμβατικὸ ρόλο. Δὲν ἤλεγχε ἀρκετὰ τὴν κοινωνία. Καὶ δὲν ἠλέγχετο ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτήν, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν τότε ἀκόμη, οὔτε ἡ καθολικὴ ψῆφος, οὔτε τὰ δημοκρατικὰ δικαιώματα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὅταν ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς διατύπωσαν τὶς περὶ Κράτους θεωρίες των, τὸ σύγχρονο Κράτος, δὲν ἦταν παρὰ σὲ ἐμβρυώδη κατάστασι. Καὶ ἐκεῖνοι, δὲν κατώρθωσαν νὰ διακρίνουν τὰ σπέρματά του. Τὸ πιὸ ἀνεπτυγμένο Κράτος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν τὸ Γαλλικό. Καὶ αὐτό, τὸ πιὸ συγκεντρωτικὸ Κράτος τῆς Εὐρώπης, δὲν εἶχε παρὰ ἕξη ὑπουργεῖα - ἐξωτερικῶν, ἐσωτερικῶν, στρατιωτικῶν, ναυτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ δικαιοσύνης.

Σήμερα τὸ Κράτος - νυκτοφύλαξ δὲν ὑπάρχει. Τὴν θέσι του τὴν πῆρε τὸ παρεμβατικὸ Κράτος - Πρόνοια, ποὺ ρυθμίζει ὁλόκληρη τὴν οἰκονομία, χρηματοδοτεῖ τοὺς κλάδους της, ἐκτελεῖ τὰ ἔργα ὑποδομῆς, ἐλέγχει τὶς πιστώσεις, ἀνακατανέμει τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. Δὲν εἶναι τὸ Κράτος ποὺ πε-

ριῆλθε στὸν ἔλεγχο τῶν ἀτομικῶν ἰδιοκτητῶν. Αὐτοὶ περιῆλθαν στὸν ἔλεγχό του, ὡς φορέως τῶν γενικῶν κοινωνικῶν συμφερόντων.

γ) Ἡ κατάργησις τοῦ Κράτους

Ὅλα, κατὰ τὸν μαρξισμό, τὰ καθορίζει ἡ οἰκονομία. Ἄρα, αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἐκείνη ποὺ θὰ ἐπιβάλη τὸν μαρασμὸ τοῦ Κράτους. Στὸ ἔργο του *«Ἡ 18η Μπρυμαὶρ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη»*, ὁ Κ. Μάρξ γράφει:

«Μὲ τὴν βαθμιαία ἐξάλειψι τῆς μικρῆς ἰδιοκτησίας, καταρρέει ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Κράτους ποὺ εἶναι θεμελιωμένο ἐπάνω της».

Τὸ Κράτος λοιπόν, θὰ καταργηθῆ ἐπειδὴ θὰ καταργηθῆ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Ἀλλά:

ι) Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία πουθενὰ δὲν ἐξαλείφεται μόνη της. Ὅπου καταργήθηκε, αὐτὸ ἔγινε βιαίως, ἐκ τῶν ἄνω καὶ εἶχε συνέπειες καταστρεπτικές. Δὲν ἀποτελεῖ λοιπὸν φυσικὴ τάσι τῆς ἱστορίας. Ἄρα οὔτε καὶ ἡ ἐξάλειψις τοῦ Κράτους ἀποτελεῖ τέτοια τάσι.

ιι) Στὶς ἀρχαϊκὲς κοινωνίες, δὲν ὑπῆρχε ἀτομικὴ ἰδιοκτησία στὰ μέσα παραγωγῆς. Καὶ ὅμως, ὑπῆρχε Κράτος.

ιιι) Ὅπου καταργήθηκε ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, τὸ Κράτος, ὄχι μόνο δὲν καταργήθηκε, ἀλλὰ καὶ ἰσχυροποιήθηκε στὸ ἔπακρον. Αὐτὸ συνέβη στὴν Ρωσία καὶ στὶς ἄλλες κομμουνιστικὲς χῶρες, ὅπου δημιουργήθηκε τὸ πιὸ ὁλοκληρωτικὸ Κράτος τῆς Ἱστορίας(*).

δ) Εἰδικὲς παρατηρήσεις

ι) Ὁ μαρξισμὸς ὑπερβάλλει τὶς καταναγκαστικὲς λειτουργίες τοῦ Κράτους καὶ ἀγνοεῖ τελείως ὅλες τὶς ὑπόλοιπες λειτουργίες του. Δὲν ἀναφέρεται καθόλου ὄχι μόνον στὴν δίωξι τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ οὔτε καὶ στὶς κοινωφελεῖς ὑπηρεσίες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν μέγα μέρος τῶν λειτουργιῶν κάθε Κράτους καὶ οἱ ὁποῖες φυσικὰ δὲν ἔχουν κανενὸς εἴδους ταξικὸ ἢ καταπιεστικὸ χαρακτῆρα.

ιι) Τὸ Κράτος δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ μία μόνο τάξι, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλες τὶς κοινωνικὲς ὁμάδες, γιατὶ ὅλες παίζουν κάποιο ρόλο στὴν κοινωνικὴ καὶ στὴν πολιτικὴ ζωή. Ἰδιαίτερα στὶς δημοκρατίες, ὅπου οἱ ἀσκοῦντες τὴν κρατικὴ ἐξουσία ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη καὶ τὴν ψῆφο τοῦ λαοῦ, τὸ Κράτος, εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ παίρνη ὑπ' ὄψι του τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων καὶ τῶν στρωμάτων. Ἔτσι, στὸ τέλος,

---

(*) Ποιά μέτρα ὁδηγοῦν στὴν κατάργησι τοῦ Κράτους; Γιὰ τὸν Μάρξ, αὐτὰ τὰ μέτρα εἶναι πολὺ ἁπλᾶ καὶ σαφῆ. Τὰ ἀναφέρει στὸ ἔργο του: «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὴ Γαλλία», ὅπου γράφει: «Η προλεταριακὴ ἐπανάσταση θὰ καταργήση τὸ μόνιμο στρατὸ καὶ τὴ δημοσιοϋπαλληλία». Σήμερα, ἡ ΕΣΣΔ ὑπερηφανεύεται ὅτι διαθέτει τὸν μεγαλύτερο στρατὸ τῆς γῆς καὶ ἀναμφισβήτητα εἶναι ἡ πιὸ γραφειοκρατουμένη χώρα τοῦ κόσμου.

τὸ Κράτος, εἶναι ἡ συνισταμένη ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάσεων καὶ ὄχι τὸ ὄργανο μιᾶς μόνο μερίδος τῆς κοινωνίας.

ιιι) Ἡ προοπτικὴ γιὰ τὸν μαρασμὸ τοῦ Κράτους, στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸ προλεταριάτο, παίρνοντας τὴν ἐξουσία, δὲν θὰ κάνη ὅ,τι ἔκαναν ὡς τώρα, κατὰ τὸν μαρξισμό, ὅλες οἱ ἄλλες τάξεις. Πράγματι, αὐτές, ἀντικαθιστοῦσαν τὴν παλαιὰ ταξικὴ κυριαρχία μὲ τὴν δική τους. Τὸ προλεταριᾶτο ὅμως, θὰ ἐνεργήση διαφορετικά. Θὰ καταργήση ὁριστικὰ τὴν ταξικὴ καταπίεσι καὶ θὰ καταργήση γενικὰ τὶς τάξεις. Θὰ κάνη δηλαδὴ κάτι ποὺ δὲν ἔκανε καμμία ἀπὸ τὶς προηγούμενες ταξικὲς ἐπαναστάσεις. Γιὰ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ὅμως, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀπολύτως ἐγγύησις. Γιατί νὰ ἐνεργήση ἔτσι τὸ προλεταριᾶτο ; Ἁπλῶς ὁ μαρξισμός, ἀναθέτει τὴν ἐκπλήρωσι τῆς ἐπιθυμίας του, στὸ προλεταριᾶτο.

3. Συμπεράσματα

α) Τὸ Κράτος εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ διάφορες κοινωνικὲς ὁμάδες. Ἐπιτελεῖ ὅμως καὶ ἕνα μονιμώτερο διαταξικὸ ἔργο. Ὑπηρετεῖ μόνιμες, ὑπερταξικὲς ἀξίες, ἐθνικές, κοινωνικές, καὶ ἀνθρώπινες, ὅπως εἶναι ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἢ τῆς ζωῆς καὶ τῆς τιμῆς τῶν πολιτῶν, ἡ παροχὴ γενικῆς παιδείας καὶ περιθάλψεως, ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων ἔργων κλπ.

β) Τὸ Κράτος εἶναι ἡ συνισταμένη ὄχι μιᾶς συγκεκριμένης ταξικῆς βουλήσεως, ἀλλὰ τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς θελήσεως. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἰσχύει γιὰ τὰ ὁλοκληρωτικὰ κράτη ὅπως εἶναι τὰ κομμουνιστικά, ὅπου πράγματι τὸ Κράτος εἶναι κτῆμα μιᾶς τάξεως (κομματικὴ γραφειοκρατία) ἡ ὁποία τὸ κατέχει χωρὶς ἐναλλαγὴ καὶ ἀσκεῖ μονίμως, μία ἀπεριόριστη καὶ ἀνεξέλεγκτη ἐξουσία.

γ) Ὁ μαρασμὸς τοῦ Κράτους εἶναι ἕνα οὐτοπικὸ ὄνειρο (ἀναρχία) ποὺ στηρίζεται σὲ ἐντελῶς ἀπίθανες καὶ ὑποθετικὲς προοπτικές, οἱ ὁποῖες ἐκφράζουν καθαρὰ ὑποκειμενικὲς ἐπιθυμίες μεταφυσικοῦ χαρακτῆρος.

4. Ἡ Ἐπανάστασις. Ἡ Θεωρία

Ὁ μαρξιστικὸς Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς δίνει τεράστια σημασία στὴν βία τὴν ὁποία θεωρεῖ σὰν «μαμμὴ τῆς ἱστορίας». Ἡ πρόοδος, κατὰ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, γίνεται πάντοτε μὲ ἀπότομα «ποιοτικὰ ἅλματα». Καὶ στὴν κοινωνία αὐτά, εἶναι οἱ ἐπαναστάσεις.

Ἡ Ἐπανάστασις, παράγεται ἀπὸ τὴν πάλη τῶν τάξεων. Δηλαδή, εἶναι ἕνα νομοτελειακὸ προϊὸν τῆς Ἱστορίας. Οἱ ἐπαναστάσεις, εἶναι ὁπωσδήποτε ταξικές. Ἀνατρέπουν μία ἄρχουσα τάξι, χάριν μιᾶς ἄλλης.

τάξεως. Καὶ ἔτσι, πραγματοποιοῦν τὸ πέρασμα τῆς κοινωνίας σὲ ἕνα καινούριο ἀνώτερο, οἰκονομικοκοινωνικὸ σύστημα

Ἡ σύγχρονη ἐπανάστασις, κατὰ τὸν μαρξισμό, διακρίνεται σὲ δύο φάσεις:

Ἡ πρώτη φάσις εἶναι ἡ δημοκρατική. Καὶ ἡ δεύτερη ἡ σοσιαλιστική. Μὲ τὴν δημοκρατικὴ ἐπανάστασι, ἐπιλύονται ὅλα τὰ λεγόμενα ἀστικοδημοκρατικὰ πρόβλήματα. Δηλαδή, πραγματοποιεῖται ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἐξάλειψις τῶν ὑπολειμμάτων τῆς παλαιᾶς φεουδαρχικῆς κοινωνίας.

Ἔτσι, ἐπέρχεται ὁ πλήρης ἐκδημοκρατισμὸς τῆς κοινωνίας. Καὶ ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τὸν σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό της. Αὐτός, πραγματοποιεῖται μὲ τὴν σειρά του, ἀπὸ τὴν σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι.

Ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις, θὰ χρησιμοποιήση στὴν ἀρχή, γιὰ μία ὡρισμένη χρονικὴ περίοδο, τὸ Κράτος, γιὰ νὰ μπορέση νὰ πραγματώση τὸν προορισμό της. Τὸ προλεταριᾶτο, θὰ χρησιμοποιήση τὴν κρατικὴ ἐξουσία γιὰ νὰ συντρίψη τὴν ἀντίστασι τῆς ἀνατραπείσης ἀστικῆς τάξεως, νὰ τσακίση τὴν ἀντεπανάστασι, νὰ διαλύση τὸν παλαιὸ κρατικὸ μηχανισμό, νὰ μεταμορφώση τοὺς κοινωνικοὺς θεσμούς. Πρόκειται γιὰ ἕνα μεταβατικὸ στάδιο, στὴν διάρκεια τοῦ ὁποίου τὸ προλεταριᾶτο, διατηρῶντας τὸ Κράτος, θὰ τὸ χρησιμοποιῆ μὲ τὴν σειρά του, σὰν δικό του ταξικὸ ὄργανο. Τὸ Κράτος αὐτό, θὰ εἶναι ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου».

Στὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς «δικτατορίας», θὰ ληφθοῦν διάφορα μέτρα ποὺ θὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμο γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας καὶ τὴν κατάργησι κάθε μορφῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Τὰ μέτρα αὐτὰ εἶναι:

Ἡ ἐφαρμογὴ ἑνὸς συστήματος προοδευτικῆς φορολογίας. Ἡ κρατικοποίησις τῆς πίστεως. Ἡ κρατικοποίησις τῶν μεταφορῶν. Ἡ κατάργησις τῆς κληρονομίας. Ἡ ἵδρυσις ἐθνικῶν ἐργοστασίων. Ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῆς μεγάλης ἐγγείου ἰδιοκτησίας. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας. Ἡ δωρεὰν παιδεία. Ἡ κατάργησις τῆς διακρίσεως μεταξὺ πόλεως καὶ χωριοῦ.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ προλεταριάτου θὰ εἶναι τὸ ἅλμα ἀπὸ μία παλαιὰ σὲ μιὰ νέα ποιότητα. Θὰ εἶναι *«τὸ ἅλμα ἀπὸ τὸ βασίλειο τῆς ἀναγκαιότητος στὸ βασίλειο τῆς ἐλευθερίας» (Φ. Ἔγκελς: «Ἀντὶ-Ντύριγκ»)*. Ἀπὸ τὴν ταξικὴ κοινωνία, ὁ ἄνθρωπος θὰ περάση στὴν ἀταξική. Διότι, τὸ προλεταριᾶτο, θὰ κάνη κάτι ποὺ δὲν ἔκανε ὡς σήμερα καμμία ἄλλη τάξις. Δὲν θὰ ἀνατρέψη ἁπλῶς τὴν κυριαρχία μιᾶς τάξεως. Θὰ ἀνατρέψη τὴν ἴδια τὴν ταξικὴ κοινωνία. Δὲν θὰ ἀντικαταστήση τὴν κυρίαρχη τάξι. Θὰ φέρη τὴν ἀταξικὴ κοινωνία.

5. Κριτικὴ

α) Μὲ τὶς θεωρίες αὐτὲς πραγματοποιεῖται ἡ θεοποίησις τῆς βίας,

ἡ ὁποία ἀνάγεται στὸν πρωταρχικό, ἂν ὄχι στὸν μοναδικό, παράγοντα τῆς κοινωνικοϊστορικῆς ἐξελίξεως. Ταυτόχρονα, παραγνωρίζονται πολλοὶ ἄλλοι παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἔπαιξαν καὶ παίζουν σοβαρὸ ρόλο σ' αὐτὴν τὴν ἐξέλιξι.

Τέτοιοι παράγοντες εἶναι ἡ ἠθική, ἡ ἐκκλησία, ἡ παιδεία, οἱ νέες ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις κλπ. Λ.χ. στὴν κατάργησι τῆς δουλείας τεράστιο ρόλο ἔπαιξε ὁ χριστιανισμὸς μὲ τὴν διδασκαλία του γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν κατάργησι τῆς φεουδαρχίας οἱ μεγάλες ἀνακαλύψεις καὶ ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος.

β) Ὁ μαρξισμὸς θεωρεῖ τὴν βίαιη ἐπανάστασι σὰν ἀπολύτως ἀπαραίτητη προϋπόθεσι γιὰ τὴν μετάβασι ἀπὸ τὸ ἕνα κοινωνικὸ καθεστὼς στὸ ἄλλο. Ἡ Ἱστορία ὅμως τὸν διαψεύδει, γιατὶ μᾶς προσφέρει πάμπολλες περιπτώσεις ὅπου αὐτὴ ἡ μετάβασις πραγματοποιήθηκε χωρὶς τὴν μεσολάβησι τῆς ἐπαναστατικῆς βίας. Ἔτσι, ἡ ἐξάλειψις τοῦ καθεστῶτος τῆς δουλείας, δὲν ἔγινε ἀπὸ κάποια τρομερὴ καὶ νικηφόρα ἐπανάστασι τῶν δούλων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν βαθμιαία ἐξημέρωσι τῶν ἠθῶν, τὴν διάδοσι τον χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἐπίσης ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἐξέλιξι ἡ ὁποία κατέστησε περιττὴ (ἀντιοικονομικὴ) τὴν ὕπαρξι τῶν δούλων.

γ) Τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἐπρότεινε ὁ Μὰρξ γιὰ τὴν πραγμάτωσι τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸν σοσιαλισμὸ καὶ ποὺ τὰ θεωροῦσε σὰν ἄμεσα καθήκοντα τῆς Ἐπαναστάσεως, στὴν ἐποχή μας, ἔχουν πραγματοποιηθῆ, εἴτε ἔχουν πλέον ξεπερασθῆ καὶ εἶναι ἄχρηστα.

δ) Ἡ προφητεία ὅτι τὸ προλεταριᾶτο, δὲν θὰ διαιωνίση τὴν δική του ταξικὴ κυριαρχία, ἀλλὰ θὰ ἐγκαθιδρύση τὴν ἀταξικὴ κοινωνία εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετη, γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος νὰ κάνη τὸ προλεταριᾶτο κάτι ποὺ δὲν ἔκανε ποτὲ ὅποια τάξις πῆρε τὴν ἐξουσία.

VI. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1. Ὀρθολογισμὸς καὶ μεταφυσική

Ὁ Μάρξ, στὸ ἔργο του, ἀναμιγνύει τὸ ὀρθολογικὸ μὲ τὸ μεταφυσικὸ στοιχεῖο.

Ἡ σύζευξις τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων ὀφείλεται καὶ στὸν χαρακτῆρα του καὶ στὶς ἐπιδιώξεις του. Ὀφείλεται ὅμως καὶ σὲ δύο ἀντίθετες ἐπιδράσεις: τοῦ δυτικοῦ (ὀρθολογικοῦ) διαφωτισμοῦ καὶ τῆς γερμανικῆς (μεταφυσικῆς) φιλοσοφίας.

Τὸ πρῶτο στοιχεῖο, τὸ ὀρθολογικό, ἐκδηλώνεται μὲ ἕνα ὠμό, ξεπερασμένο ὑλισμό. Ἀρνεῖται τὸν Θεό, θεωρεῖ τὴν Ὕλη σὰν τὸ πρῶτο καὶ οὐσιαστικὰ τὸ μοναδικὸ δεδομένο, ἀγνοεῖ τὴν Ἰδέα. Στὴν πραγματικότητα, ὁ «ὀρθολογισμὸς» τοῦ μαρξισμοῦ εἶναι ρηχός, ἐπιφανειακός. Ὁ μαρξιστικὸς τρόπος σκέψεως συνίσταται στὴν ἀναγωγὴ τῆς πολλαπλότητος ὅλων τῶν φαινομένων καὶ ἰδίως τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν σὲ ἕνα μόνο «βασικὸ» φαινόμενο ποὺ ὑποτίθεται ὅτι καθορίζει, αἰτιολογεῖ καὶ ἑρμηνεύει ὅλα τὰ ἄλλα. Εἶναι ἕνας ἀποκλειστικὸς καὶ μαζὶ ἁπλοϊκὸς τρόπος σκέψεως, μία ἀφελὴς μίμησις τοῦ γνησίως ὀρθολογικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι.

Τὸ δεύτερο στοιχεῖο, τὸ μεταφυσικό, ἐκδηλώνεται μὲ μία ἔμμονη ἰδέα ποὺ κατέχει τὸν Μάρξ καὶ διαπερνᾶ ὁλόκληρο τὸ ἔργο του. Τὴν ἰδέα τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς τελικῆς λυτρώσεώς του διὰ βασάνων καὶ καθαρμοῦ. Ἀπὸ τὸν «πρωτόγονο κομμουνισμό» τῆς ἰσότητος καὶ τῆς «δικαιοσύνης», ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ διέπραξε τὸ «ἁμάρτημα» τῆς ἰδιοκτησίας, «ξέπεσε» στὶς ταξικὲς κοινωνίες τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ἀδικίας. Μὲ τὴν ταξικὴ πάλη, ὁ «ἁμαρτωλὸς» ἄνθρωπος βαδίζει πρὸς τὴν προλεταριακὴ ἐπανάστασι (Δευτέρα Παρουσία) ποὺ θὰ κρίνη καὶ ἀδίκους καὶ θὰ ὁδηγήση στὸν κομμουνισμὸ (παράδεισος). Τὸν δρό-

μο πρὸς τὴν «λύτρωσι», τοῦ τὸν δείχνει ἡ «ἀποκάλυψις» τῆς ἀλήθειας, δηλ. ὁ μαρξισμός.

Στὴν πραγματικότητα, αὐτὸ τὸ δεύτερο στοιχεῖο, τὸ μ ε τ α φ υ σ ι κ ό, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ καθορίζει τὴν οὐσία τοῦ μαρξισμοῦ. Αὐτός, σὲ τελευταία ἀνάλυσι, δὲν εἶναι παρὰ μία μ ε τ α φ υ σ ι κ ὴ θ ε ω ρ ί α μὲ ἰδεαλιστικὴ καὶ θρησκευτικὴ πίστι στὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποία καλύπτει μὲ μία ὑλιστικὴ ἐπίφασι. Καὶ ἀκριβῶς αὐτοῦ βρίσκεται τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιβιώσεως καὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ μαρξισμοῦ. Στὸ ὅτι ἀφομοίωσε τὴν προαιώνια καὶ πανανθρώπινη μυθολογία τῆς «ἀπολυτρώσεως» καὶ προσπάθησε νὰ τὴν προσαρμόση στὴν δεκτικότητα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ἄλλωστε, καὶ ἡ ἴδια ἡ Ὕλη, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ μαρξισμός, εἶναι, κατὰ βάθος, μία μεταφυσικὴ ἔννοια. Ἡ Ὕλη τῶν μαρξιστῶν, ἔχει ἰδιότητες καθαρὰ μ ε τ α φ υ σ ι κ έ ς. Κλείνει μέσα της τὴν Κίνησι (αὐτοδυναμισμὸς τῆς ὕλης). Παράγει μόνη της, αὐτόματα, τὴν ζωή. Κινεῖται, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησί μας. Καὶ ἐνεργεῖ μὲ «διαλεκτικὸ» τρόπο. Οἱ «νομοτέλειές» τῆς Ὕλης εἶναι οἱ ἐκφράσεις τῆς κυριάρχου βουλήσεώς της στὴν ὁποία ὅλοι ὀφείλουμε ὑπακοὴ («φυσικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀναγκαιότης»).

Ἡ λύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται στὴν γνῶσι τῆς νομοτελειακῆς ἀναγκαιότητος καὶ στὴν ὑποταγή του σ' αὐτήν. Αὐτὴ εἶναι ἡ μαρξιστικὴ ἀντίληψις περὶ ἐλευθερίας.

Ἔχουμε λοιπὸν σ ύ μ μ ι ξ ι μ ύ θ ο υ κ α ὶ ἐ π ι σ τ ή μ η ς ποὺ γεννᾶ μία ἰδιότυπη ὑλιστικὴ καὶ ἀριστερὴ «θεολογία». Σ' αὐτὴν τὴν «θεολογία» οἱ ρόλοι ἔχουν ἀντιστραφῆ. Ἡ ὕλη ἔγινε Θεός. Τὸ Πνεῦμα ἔγινε τὸ δευτερεῦον. Ὁ «λυτρωτὴς» δὲν εἶναι πιὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ ὁ Ἄνθρωπος. Ἐκεῖνο ποὺ ἐμποδίζει τὴν σωτηρία δὲν εἶναι πιὰ ἡ Ὕλη (ἁμαρτία) ἀλλὰ ἡ Ἰδέα (θρησκεία). Καὶ ἡ ἀνθρωποσωτήρια γνῶσις δὲν εἶναι πιὰ ἡ θρησκεία, ἀλλὰ ἡ (μαρξικὴ) Φιλοσοφία. Οἱ ρόλοι ἄλλαξαν. Ἀλλὰ ἡ βάσις τῆς κάθε θεολογίας, παραμένει. Εἶναι ξανὰ τὸ ἴδιο τὸ πανάρχαιο δόγμα τῆς πτώσεως καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, αὐτὸ ποὺ γέννησε ὅλες τὶς θρησκεῖες, μεταμφιεσμένο «ὑλιστικά».

Κατὰ βάθος, ὁ Μάρξ δὲν ἀνατρέπει τὴν Θρησκεία. Ἁπλῶς ἀντιστρέφει τοὺς ρόλους καὶ τὴν σημασία τῶν ἐννοιῶν της. Τὴν κάνει «ἐπίγεια». Ἡ θεωρία του εἶναι ἕνας δογματισμὸς «ἐνισχυμένος» μὲ τὸ ἑτερούσιο στοιχεῖο ἑνὸς ἐπιφανειακοῦ ὀρθολογισμοῦ. Εἶναι «θεολογία» μεταμφιεσμένη σὲ «ἐπιστήμη».

2. Τὸ ἰδεολογικὸ στοιχεῖο

Ὁ Μάρξ ἤθελε ἡ «ἐπιστημονικὰ» συγκροτημένη θεωρία του, νὰ μετατραπῆ καὶ σὲ «ἰδεολογία». Γι' αὐτὸ δοκίμασε νὰ τῆς δώση καὶ τὰ δύο στοιχεῖα : Το επιστημονικο και τὸ ἰδεολογικό. Ἡ ἰδεολογία ὅμως, ἀπευθύνεται στὴν πίστι, καὶ στὴν πίστι, ἡ ἐπιστήμη σταματᾶ. Ἡ Ἰδεολογία

εἶναι ἕνας κώδικας θέσεων ποὺ ἀπαιτεῖ ἀποδοχή. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι ἕνα πρόγραμμα ἐρεύνης ποὺ ἀπαιτεῖ ἀμφιβολία.

Ἕνα ἐπαναστατικὸ κίνημα, χρειάζεται ὑποκειμενικὴ πίστι. Ἕνα μονολιθικό, στρατοκρατικὰ συγκροτημένο, μαχητικὸ κόμμα, θέλει φανατικοὺς πιστούς. Μία αὐστηρότατα ὠργανωμένη, κλειστή, ὁλοκληρωτικὴ κοινωνία, ἀπαιτεῖ μία ἐπίσημη, ὀρθόδοξη, ἐπιβαλλομένη, μοναδικὴ πίστι. Ἔτσι, ὁ κομμουνισμός, κατάστρεψε τὸ πρῶτο στοιχεῖο τοῦ ἀρχικοῦ μαρξισμοῦ, τὸ ὀρθολογικὸ - ἐπιστημονικό. Καὶ γιγάντωσε τὸ δεύτερο, τὸ μεταφυσικὸ-ἰδεολογικὸ στοιχεῖο. Ἡ «ἐπιστήμη» τοῦ Μάρξ, ἔδωσε τὴν θέσι της στὸ «πιστεύω» τῶν κομμουνιστῶν. Ἄλλωστε, τὸ «ἐπιστημονικὸ» τμῆμα τοῦ μαρξισμοῦ, δὲν ἐπαλήθευσε. Ἡ θέσις του γιὰ τὴν ὕπαρξι κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν «νόμων» ποὺ ὁδηγοῦν στὸν σοσιαλισμό, ἔμεινε ἕνας ἁπλὸς ἰσχυρισμὸς - ἔκφρασις ὑποκειμενικῆς ἐπιθυμίας. Ἡ «ἐπιστημονικὴ» προφητεία του γιὰ τὸ πέρασμα στὴν σοσιαλιστικὴ κοινωνία, ἔμεινε ἀνεπαλήθευτη. Ἡ κοινωνικο-ἱστορικὴ ἐμπειρία διέψευσε τὸν μαρξιστικὸ «ὀρθολογισμό». Ἔτσι, δὲν ἀπέμεινε ἀπὸ αὐτὸν παρὰ τὸ δεύτερο στοιχεῖο. Ἡ μεταφυσικὴ πίστις.

Τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα θέλει ἡρωισμό, αὐτοθυσία, ἀφοσίωσι.

Αὐτὰ δὲν τὰ ἐμπνέει ἄλλος ἀπὸ τὴν Πίστι.

Ἡ οἰκοδόμησις τῆς νέας κοινωνίας, ἐπιβάλλει στερήσεις, πειθαρχία, θυσίες. Ὁ ὀρθολογισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ δημιουργήση. Ὁ σκεπτικισνὸς του εἶναι ἐπιζήμιος.

Στὸν κομμουνισμό, ἡ ἀμφιβολία, ἀπαγορεύεται. Ἡ ἀνησυχία διώκεται. Ἡ ἔρευνα ἐμποδίζεται. Κι' ἔτσι, φθάνουμε στὴν φανατικὴ Πίστι. Δηλ. στὴν ἰδιότυπη ἀριστερὴ «θρησκεία».

Τελικά, ἡ ἴδια ἡ «ὀρθολογικὴ ἰδεολογία» τῶν μαρξιστῶν μεταμορφώνεται σὲ δόγμα, σὲ περίεργη ὑλιστικὴ θρησκεία. Σ' αὐτὴν τὴν θρησκεία ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχει. «Καταργεῖται», ἀπὸ τὸν μαρξισμὸ ποὺ σ' αὐτὸ τὸ θέμα, συνέχισε τὴν ξεπερασμένη παράδοσι τοῦ ἀστικοῦ ἀντιληρικαλισμοῦ καὶ ἀθεϊσμοῦ τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ θρησκεία μένει. Ὁ μαρξισμὸς εἶναι μία θρησκεία χωρὶς θεό.

3. Ἡ μαρξιστικὴ μισαλλοδοξία

Οἱ μαρξισταὶ ἄρχισαν μὲ τὴν ὀρθολογικὴ ἀρχὴ *«πρέπει νὰ πιστεύω τὸ σωστό»*.. Καὶ οἱ κομμουνισταὶ κατέληξαν στὴν ἀρχή: *«ἐκεῖνο ποὺ πιστεύω εἶναι καὶ τὸ σωστό»*.

Ἡ πρωτόγονη πίστις συνεπάγεται τὸν διωγμὸ τῶν «ἀπίστων» καὶ τὸν ἀφορισμὸ τῶν αἱρετικῶν: *«Ὅποιος δὲν συμμερίζεται τὸ πιστεύω μου, εἶναι ἐχθρός»*. Αὐτὸ ἀκριβῶς κάνει ὁ σύγχρονος κομμουνισμός. Ταυτίζει ὄχι τὴν ἀνύπαρκτη πιὰ «ἐπιστήμη» του, ἀλλὰ τὴν ἰδεολογία του, μὲ τὴν Ἀλήθεια καὶ πολεμᾶ ἀμείλικτα ὅσους τὴν ἀρνοῦνται. Ἔγινε ἕνα κλει-

στὸ μισαλλόδοξο δόγμα. Γιὰ νὰ ἐκτοπίση κάθε ἄλλη πίστι ἢ θεωρία, ἰσχυρίζεται ὅτι κατέχει τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια καὶ τὴν προσφέρει ὁλόκληρη στοὺς ὀπαδούς του. Γι' αὐτό, δὲν ὁμολογεῖ τὶς ἄγνοιές του. Τοὺς δίνει ἐπιστημονικοφανῆ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπικαλεῖται γιὰ νὰ «ἑρμηνεύση» ὅλα τὰ φαινόμενα, ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ βιολογικὰ ὡς τὰ ψυχολογικὰ καὶ ἱστορικά.

4. Τὸ Δόγμα

Ἡ Ἐπιστήμη δὲν ὠθεῖ σὲ πολιτικὴ δρᾶσι γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη πολιτικοὺς σκοπούς. Σκοπὸς ὅμως τοῦ Μὰρξ ἦταν ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ δρᾶσις. Ἡ δρᾶσις πηγάζει ἀπὸ τὴν Πίστι. Καὶ ὁ Μὰρξ ἐπεχείρησε νὰ δώση στὴν «ἐπιστήμη» του, τὰ συστατικὰ τῆς πίστεως. Ἀλλά, ἔτσι, ἔπαψε νὰ εἶναι ἐπιστήμων. Ἔγινε «προφήτης». Οἱ θεωρίες του, ἐπιστημονικῶς καταρρίφθηκαν. Φιλοσοφικῶς, ξεπεράσθηκαν. Ἱστορικῶς, διαψεύσθηκαν. Καὶ ὅμως, μένουν καὶ ἔχουν ἑκατομμύρια ὀπαδούς. Γιατὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοί, εἶναι «πιστοί». Οἱ θεωρίες τοῦ Μὰρξ ἔγιναν Δόγμα. Καὶ οἱ ὀπαδοί του, «πιστεύουν» στὸ ἱερὸ καὶ συνήθως ἄγνωστό τους Δόγμα. Αὐτὸ ἔχει πάντα δίκηο. Οἱ νίκες τους, ὀφείλονται σ' αὐτό. Οἱ ἀποτυχίες τους, στοὺς ἴδιους. Αὐτοὶ ἔσφαλαν, ὄχι τὸ Δόγμα. Ἔτσι, λ.χ., οἱ ἐπιτυχίες τῆς ΕΣΣΔ ὀφείλονται στὸν μαρξισμὸ - λενινισμό. Οἱ σκοτεινὲς πλευρές της, ὀφείλονται στὴν «προσωπολατρεία». Ἀλλὰ ἐρωτᾶται. Γιατί ὁ μαρξισμὸς - λενινισμὸς δὲν ἐμπόδισε τὴν ἐπικράτησι τῆς «προσωπολατρείας» ;

5. Ἡ *ἀποστέωσις*

Τὰ «ἀντιλογικὰ» στοιχεῖα τοῦ μαρξισμοῦ, ἀναπτύχθηκαν στὸ ἔπακρον. Τὰ «ἐπιστημονικὰ» ἐξαφανίσθηκαν. Ὁ μαρξισμὸς ἔγινε ἕνα κλειστὸ δογματικὸ σύστημα ἰδεῶν, ποὺ δὲν δέχεται ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐπιδέχεται, καμμία παραπέρα οὐσιαστικὴ ἀνάπτυξι καὶ μετεξέλιξι. Ἀποκρούει τὸν διάλογο. Εἶναι μονολιθική, ἰδεολογικὴ π ρ ο κ α τ ά λ η ψ ι ς, ἕνα εἶδος συστηματοποιημένης «δεισιδαιμονίας». Σὰν τέτοια, ἐπιμένει παράλογα στὶς θέσεις του: στὶς μεσσιανικὲς ἀντιλήψεις του γιὰ τὸν σωτήριο ρόλο τοῦ προλεταριάτου. Στὸν ταξικὸ ὑποκειμενισμό του. Στὸν ἱστορικὸ φαταλισμό του. Στοὺς «νόμους» του ποὺ δὲν ὑπάρχουν. Ἀγνοεῖ τὴν πραγματικότητα στὴν κίνησί της. Καὶ μένει «αἰώνιος», ἀμετακίνητος, εὐτυχὴς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Τὸ Δόγμα ἔγινε ἱερό. Ἡ ἀμφισβήτησίς του ἀπαγορεύθηκε. Ἡ κ ρ ι τ ι κ ή του ἀπορρίπτεται. Τὸ μόνο ποὺ ἐπιτρέπεται εἶναι ἡ ἑ ρ μ η ν ε ί α του. Καὶ οἱ μόνοι ποὺ δικαιοῦνται νὰ ἑρμηνεύουν τὶς μαρξιστικὲς «Γραφὲς», εἶναι οἱ ἡγέτες, οἱ «αὐθεντίες», τὸ «μέγα ἱερατεῖο». Αὐτοί, εἶναι ὑποχρεωμένοι ἀπὸ τὰ πράγματα, νὰ παραβιάζουν συνεχῶς τὸ ξεπερασμένο καὶ χρεοκοπημένο Δόγμα. Ταυτόχρονα ὅμως, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ προσποιοῦνται ὅτι τοῦ μένουν ἀπόλυτα πιστοί. Χρησιμοποιοῦν λοιπὸν τὴν ὁρο-

λογία του, τὰ σχήματά του, τὸ λεκτικό του. Ἀλλὰ τοῦ δίνουν κάθε φορὰ καὶ νέο περιεχόμενο. Οἱ τρέχουσες ἰδέες τους εἶναι, κατ' ἀνάγκην, νέες. Τὶς ντύνουν ὅμως μὲ τὴν φρασεολογία τοῦ περασμένου αἰῶνος, τὴν «ἱερὴ» φρασεολογία τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ.

Στὴν ἐπιστήμη, μπορεῖ μία μεγαλοφυΐα νὰ ἀνοίξη ἕνα νέο δρόμο. Οἱ μαθητές τοῦ μεγαλοφυοῦς τὸν τιμοῦν καὶ τὸν σέβονται. Ἀλλὰ σὲ καμμία περίπτωσι δὲν τὸν «πιστεύουν». Εἶναι ὀπαδοί του, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ κριτικοί του. Ἐρευνοῦν καὶ κρίνουν. Διορθώνουν τὰ λάθη τοῦ δασκάλου των, ξεπερνοῦν τὶς ἀντιφάσεις του, ἀναπροσαρμόζουν τὶς ἀρχὲς καὶ τὴν μέθοδό του. Στὸν μαρξισμό, αὐτὸ ἀπαγορεύεται. Οἱ μαθητές, ὀφείλουν ἀπόλυτη καὶ αἰώνια πίστι. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἀκόμη μὲ τὶς πράξεις των ἀναιροῦν, τὴν θεωρία τοῦ «Μεγάλου Διδασκάλου» των, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποκρίνωνται ὅτι ἁπλῶς τὴν «ἑρμηνεύουν».

6. Προκριτικὴ φιλοσοφία

Ὁ Μὰρξ κήρυξε τὸ τέρμα τῆς Φιλοσοφίας. Γι' αὐτὸ ὑποστήριζε ὅτι ὁ ἴδιος δὲν ἔκανε φιλοσοφία ἀλλὰ ἐπιστήμη. *(Κ. Μάρξ: «Τὸ τέλος τῆς Φιλοσοφίας»).*

Στὴν πραγματικότητα ἔκανε κάτι ἁπλούστερο. Ἐπανέφερε τὴν Φιλοσοφία στὴν προκριτικὴ ἐποχή της. Ὁ Μὰρξ καὶ (λιγώτερο) ὁ Ἔγκελς, ἐργάσθηκαν στὸν φιλοσοφικὸ τομέα σὰν νὰ μὴ εἶχαν ὑπάρξει ὁ Κάντ, ὁ Φίχτε, καὶ ἀπὸ τὴν οὐσιαστική του πλευρὰ καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Χέγκελ(*) Αὐτοί, ὡδήγησαν στὴν ἐνεργητικὴ γνῶσι, ἡ ὁποία δὲν εἶναι παθητικὴ ἀντανάκλασις τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μία πρᾶξις. Βεβαίως, ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ ἐμᾶς ἕνας κόσμος, ποὺ δὲν μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ὑπάρχη. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως, γιὰ νὰ γνωρίση αὐτὸν τὸν κόσμο καὶ νὰ μπορέση νὰ κινηθῆ μέσα σ' αὐτόν, ἐνεργεῖ. Ξεκινᾶ ἀπὸ διάφορες προϋποθέσεις, ὡρισμένα πρότυπα, ποικίλες θεωρίες καὶ δημιουργεῖ «ἀλήθειες». Μὲ αὐτὲς συλλαμβάνει μέρος τοῦ κόσμου.

Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια, εἶναι ἡ γνῶσις. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ἀντανάκλασις τοῦ κόσμου μέσα μας, εἶναι ἡ κατάληξις τῆς διαδικασίας τῆς γνώσεως. Ὁ μαρξισμός, ἐπέστρεψε στὴν παθητικὴ γνῶσι. Σύμφωνα μὲ αὐτόν, ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ ἐμᾶς, μία ἀλήθεια δοσμένη γιὰ πάντα καὶ ἑτοιμοπαράδοτη. Αὐτή, ἀντανακλᾶται αὐτόματα, μέσα μας. Ἡ γνῶσις εἶναι μία σκέτη, μηχανικὴ ἀντανάκλασις τῆς πραγματικότητος, μία παθητικὴ καταγραφὴ

(*) Οἱ μαρξισταὶ διαβεβαίωναν μέχρι σήμερα ὅτι ὅλη ἡ πρὸ τοῦ Μὰρξ φιλοσοφία ἦταν «ἀκατάλληλη σὰν ὄργανο πρακτικῆς δράσεως στὸν κόσμο». (Α. Ζντάνωφ. «Θέσεις γιὰ τὴν Φιλοσοφία», 1947). Μετὰ τὸ 1960, δειλὰ-δειλά, ἄρχισαν κάπως νὰ μὴ ἐπιμένουν σ' αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμό τους. Ὁ Ρ. Γκαρωντὺ μάλιστα τὸν χαρακτήρισε σὰν «καταπληκτικό», ἀναφέροντας ὅτι ὁ Καρτέσιος καὶ οἱ Ἐγκυκλοπαιδιστὲς πρόσφεραν ἀκριβῶς φιλοσοφικὲς θέσεις κατάλληλες γιὰ πρακτικὴ δρᾶσι στὸν κόσμο. Καὶ φυσικὰ ὁ Καρτέσιος καὶ οἱ Ἐγκυκλοπαιδιστὲς εἶναι παραδείγματα ποὺ ἀφοροῦν μόνον τὰ νεώτερα χρόνια.

ἕτοιμων στοιχείων, πού ἀποτυπώνονται στό πνεῦμα μας, ὅπως ἡ σφραγίδα στό κερί. Δηλαδή, ἡ ἀντανάκλασις, δέν ἀποτελεῖ τήν κατάληξι, τῆς γνώσεως,ἀλλά τήν ἀφετηρία της. Ἐνῶ, ὅπως διαπιστώνει ὁ Χάϊζενμπεργκ, «*ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως, δέν εἶναι ἡ ἴδια ἡ φύσις, ἀλλά ἕνα μέρος τῆς σχέσεώς της μέ τόν ἄνθρωπο καί κατά συνέπεια, ἐξαρτᾶται ἀπό τόν ἄνθρωπο*».

Οἱ μαρξισταί ὑποβιβάζουν τήν φιλοσοφία στό ἐπίπεδο ἑνός ἐπιστημονικοῦ νατουραλισμοῦ. Ἰσχυρίζονται ὅτι μόνον ἡ πρακτική, δηλ. ἡ ἐπιστημονική καί τεχνική πεῖρα, ἐπιτρέπει τήν γνῶσι. Καί τοῦτο, γιατί ἡ τελευταία, δέν εἶναι παρά ἀντανάκλασις τοῦ ἐξωτερικοῦ πρακτικοῦ κόσμου. Τί συμβαίνει ὅμως ; Ἐνῶ ἡ πρακτική ἐξελίσσεται ἰλιγγιωδῶς μέ τίς ραγδαῖες ἐπιστημονικές καί τεχνικές ἐπιτεύξεις, ἡ θεωρία τους, μένει ἀμετάβλητη μέ τήν τελειωμένη ἀλήθειά της, σάν κάτι ἀδρανές, ἄσχετο πρός τήν ζωή καί τήν πραγματικότητα.

Στίς τρεῖς τελευταῖες δεκαετίες : Ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος, ἔθεσε ὑπό ἀμφισβήτησιν τίς ἀρχές τοῦ Εὐκλείδη καί μέ τήν σειρά της, ἄρχισε νά ξεπερνιέται καί ἡ ἴδια. Ἡ φυσική τῶν κβάντα, ἀνέτρεψε τόν κλασσικό ντετερμινισμό. Οἱ ἀντιλήψεις μας καί οἱ ὁρισμοί μας γιά τόν χρόνο, τόν χῶρο, τήν κίνησι, τήν αἰτιότητα ἄλλαξαν. Ἀρχίσαμε νά κινούμεθα σέ μία κλίμακα πρός τό ἄπειρα μεγάλο καί τό ἄπειρα μικρό, ξεφεύγοντας ἀπό τά ἀνθρώπινα μέτρα. Ἡ πυρηνική φυσική ἀνέτρεψε τίς προκαταλήψεις γιά τήν δομή τῆς ὕλης καί τήν σχέσι της μέ τήν ἐνέργεια.

Καί ὅμως. Οἱ μαρξισταί ἐπιμένουν ὅτι ἡ ἀλήθεια, περιέχεται πάντοτε σέ ὅλα τά οὐσιώδη σημεῖα της, στίς ἀρχικές θέσεις τοῦ Μάρξ, τοῦ Ἔγκελς καί τοῦ Λένιν. Γι' αὐτό καί στόν «Διαλεκτικό καί Ἱστορικό Ὑλισμό» του, ὁ Στάλιν, ὅλα τά παραδείγματά του τά παίρνει ἀπό τά ἐπιστημονικά ἐπιχειρήματα τοῦ 19ου αἰῶνος. Δέν ἀναφέρει οὔτε μία φορά κάποιο πρόσφατο ἐπιστημονικό πόρισμα.

Ὁ μαρξισμός - λενινισμός, ἔδωσε μία ἀντίληψι γιά τόν κόσμο, φτιαγμένην ἀπό ὡρισμένα ὑλικά πού τοῦ πρόσφεραν οἱ ἐπιστημονικές κατακτήσεις τοῦ 18ου καί 19ου αἰῶνος. Τήν ἀντίληψι αὐτήν δέν τήν ἄλλαξε. Καί βλέπει, πάντοτε, τά σημερινά προβλήματα, μ' ἐκεῖνα τά παληά μάτια. Ἐπιμένει ὅτι εἶναι μία ὁλοκληρωμένη, τέλεια θεωρία, πού δέν ἐπιδέχεται στά βασικά της σημεῖα, καμμία τροποποίησι. Αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ὁ δογματισμός. Αὐτό εἶναι ἡ ἀντιπροοδευτικότης. Αὐτό εἶναι ἡ ἀντίθεσις πρός τό ἐρευνητικό πνεῦμα. Ἡ ἐμμονή στήν πεποίθησι ὅτι ἡ λύσις γιά ὅλα τά νέα προβλήματα πού προκύπτουν, ἀκόμη καί γιά ὅλα τά νέα προβλήματα πού θά προκύψουν, βρίσκεται ἤδη, ὁριστικά καί τελεσίδικα, μέσα στά «ἱερά» κείμενα τῶν ἀλάθητων «κλασσικῶν» τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ.

Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ μαρξισμός, ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτός, σὰν φιλοσοφία, ἔφθασε σὲ μία ἀπόλυτη καὶ ἀναλλοίωτη ἀλήθεια. Σὲ μία ἀλήθεια ποὺ βρίσκεται ἐπάνω καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ μεταβολὲς τῶν «σχετικῶν ἀληθειῶν», τὶς ὁποῖες μᾶς προσφέρουν οἱ ἐπιστῆμες. 'Αλλὰ αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμόςς δὲν συνιστᾶ ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ οἱ ὑλιστὲς καὶ ἀντιμεταφυσικοὶ χαρακτηρίζουν σὰν «μεταφυσικὴ αὐταπάτη»;

7. Ἡ ἀσάφεια

Πρέπει νὰ διευκρινήσουμε, ἐξ ἄλλου, ὅτι οἱ διάφορες θεωρίες τοῦ Μάρξ, στὴν πραγματικότητα, δὲν ἀποτελοῦν ἑνιαῖο σύστημα μὲ ἐσωτερικὴ συνοχὴ καὶ συνέπεια. Τὸ ἔργο του εἶναι γεμᾶτο ἀντιφάσεις καὶ ἀλληλοαναιρούμενες ἀπόψεις. Συχνά, γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ὑποστηρίζει διαφορετικὲς καὶ κάποτε ἀντίθετες ἀπόψεις. 'Επίσης, στὶς περισσότερες περιπτώσεις, ὅταν ἀσχολεῖται μὲ ἐπίκαιρα ἢ πρακτικὰ θέματα (λ.χ. στὰ πολιτικά του ἄρθρα) ξεχνᾶ τὶς θεωρίες του καὶ ἀκολουθεῖ τὴν κλασσικὴ «ἀστικὴ» μέθοδο ἀναλύσεως.

Οἱ ἀντιφάσεις τοῦ μαρξικοῦ ἔργου, συνδυάζονται μὲ τὴν μεγάλη του ἔκτασι, τὸ τεράστιο «ἀποδεικτικὸ» ὑλικὸ ποὺ περιέχει, τὸ ἅπλωμά του σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς σφαῖρες, τὶς περίπλοκες διατυπώσεις του, τὶς μικροσκοπικὲς ἀναλύσεις του καὶ τὴν συχνὴ ἀοριστία του.

Πρόκειται γιὰ τὸ προϊὸν ἑνὸς ἰδιομόρφου πνεύματος, κατεχομένου ἀπὸ ἔμμονες ἰδέες. Εἶναι ἕνα ὀγκῶδες ἔργο, καρπὸς ἀγχώδους πνευματικοῦ μόχθου, ὅπου συμπλέκονται οἱ ρεαλιστικὲς παρατηρήσεις μὲ τὸν μυστικισμό, ἡ κολοσσιαία ἀποδεικτικὴ προσπάθεια μὲ τὸν δογματισμό, ἡ διυλιστικὴ ἔρευνα μὲ τὴν θεωρητικὴ ἐκζήτησι.

Αὐτὰ τὰ γνωρίσματα τοῦ μαρξικοῦ ἔργου, συνέβαλαν σημαντικὰ στὴν διατύπωσι διαμετρικῶς ἀντιθέτων ἑρμηνειῶν του.

Γι' αὐτό, ὅπως ὅλοι οἱ σοσιαλισταὶ δὲν εἶναι καὶ μαρξισταί, ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ μαρξισταὶ δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ καὶ κομμουνισταὶ-λενινισταὶ (οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρά τους χωρίζονται σὲ πολλὲς ἀλληλομαχόμενες σχολές: σταλινικοί, τροτσκισταί, τιτοϊκοί, μαοϊκοὶ κ. ἄ.). 'Υπάρχουν μαρξισταὶ ποὺ εἶναι ἀντισοβιετικοὶ σοσιαλισταί. Ἄλλωστε, ὅλοι οἱ ἐπιφανεῖς μαρξισταὶ τῆς Β'. Διεθνοῦς ἀπέρριψαν τὸν λενινισμὸ καὶ κατεδίκασαν τὴν Ρωσικὴ 'Επανάστασι.

8. Οἱ θετικὲς πλευρὲς

'Ο μαρξισμὸς πρόσφερε ὡρισμένα θετικὰ στοιχεῖα στὴν ἀνθρώπινη σκέψι. Αὐτὰ εἶναι:

α) 'Η ἐπισήμανσις τοῦ ρόλου τῶν ὑλικῶν παραγόντων στὴν κοινωνικὴ ζωὴ καὶ ἐξέλιξι. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ ὡς τότε ὑπετιμῶντο.

β) 'Η προβολὴ εἰδικά, τῆς σημασίας τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος,

πού παίζει σοβαρό ρόλο στήν πολιτική καί κοινωνική ἐξέλιξι. Ὁ παράγων αὐτός ὡς τότε, συνήθως ἠγνοεῖτο.

γ) Ἡ κατάδειξις τῆς σημασίας τοῦ ταξικοῦ παράγοντος πού σέ μερικές περιπτώσεις καί ὡς ἕνα βαθμό πρέπει νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

δ) Ἡ στροφή πρός τήν ἐργατική τάξι, στήν ὁποία ὁ θεωρητικός μαρξισμός ὑπερβάλλοντας, ἔδωσε τόν κύριο ἱστορικό ρόλο.

ε) Ἡ ὑπογράμμισις τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ «κοινωνισμοῦ» στήν σύγχρονη ἐποχή.

στ) Ἡ διάδοσις τῆς ἀντιλήψεως περί ὑπεροχῆς τοῦ «διαλεκτικοῦ» τρόπου σκέψεως.

Βεβαίως, ὅλα αὐτά, ἔχουν θετικό περιεχόμενο ἄν τά δοῦμε χωρίς τίς ἀκραῖες ὑπερβολές καί τά σφάλματα τοῦ μαρξισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνήγαγε τά πάντα σέ ὑλικούς, οἰκονομικούς καί ταξικούς παράγοντες, ἀνέθεσε ὁλόκληρη τήν ἱστορική κίνησι στήν ἐργατική τάξι, πίστεψε στό ἀναπότρεπτο ἑνός ὀρθοδόξου ἀμιγοῦς σοσιαλισμοῦ καί διαστρέβλωσε τήν πραγματική ἔννοια τοῦ διαλεκτικοῦ τρόπου σκέψεως.

9. Συνοπτικῶς

α. Ὁ μαρξισμός περιέχει κριτικά-ὀρθολογικά καί δογματικά-μεταφυσικά στοιχεῖα. Τά δεύτερα, ὅμως, ὑπερτεροῦν.

β. Τό ὀρθολογικό μέρος τοῦ μαρξισμοῦ ἀνετράπη. Ἀπέμεινε μόνον τό μεταφυσικό.

γ. Τελικά, ὁ μαρξισμός, μετεβλήθη σέ Δόγμα.

δ. Ὁ μαρξισμός ἐπιβιώνει μόνον σάν δογματική πίστις, ὄχι σάν ἐπιστημονική θεωρία ἤ σάν φιλοσοφία.

ε. Τά δογματικά στοιχεῖα τοῦ μαρξισμοῦ ἀναπτύχθηκαν στό ἔπακρον. Τό Δόγμα του ἔγινε «ἱερό». Δέν ἐπιδέχεται μετατροπή. Οἱ νέες ἰδέες παρουσιάζονται σάν δῆθεν «ἑρμηνεία» του. Ἔτσι, ὁ μαρξισμός κατάντησε ἡ πιό ἀντιπροοδευτική, ἀντιδραστική θεωρία τῆς ἐποχῆς μας, ἐπιβίωσις ξεπερασμένου παρελθόντος.

στ. Φιλοσοφικῶς, ὁ μαρξισμός ὑπῆρξε συνέχεια τῆς προκριτικῆς φιλοσοφίας, τῆς παθητικῆς μηχανικῆς (ἀντανακλαστικῆς) γνώσεως.

ζ. Ὁ μαρξισμός, πρόσφερε ὡρισμένα θετικά στοιχεῖα στήν ἀνθρώπινη σκέψι, μέ τούς πυρῆνες ἀληθείας πού περιέχουν μερικές ἀπό τίς «θέσεις» του.

Ε'. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

('Από τόν Μάρξ ἕως τόν Λένιν)

Ι. Η Α' ΔΙΕΘΝΗΣ (1864 - 1876)

1. Ἡ ἵδρυσις

Πρίν ἀπό τήν ἐμφάνισι τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔγκελς ὑπῆρχαν πολλές τοπικές καί ἐθνικές σοσιαλιστικές ὀργανώσεις, διαφόρων τάσεων. Δέν ὑπῆρχε, ὅμως, μία ἑνιαία διεθνής ὀργάνωσις τῆς ἀριστερᾶς. Τό 1847, μία ὀργάνωσις γερμανῶν πολιτικῶν φυγάδων πού ζοῦσαν στήν Γαλλία καί πού εἶχε τόν τίτλο *«Ἕνωσις τῶν Δικαίων»*, μέ προτροπή τοῦ Μάρξ, μετωνομάσθηκε σέ *«Ἕνωσι τῶν Κομμουνιστῶν»*. Ἡ Ἕνωσις, ἤθελε νά παίξη τόν ρόλο μιᾶς διεθνοῦς ὀργανώσεως τῆς ἀριστερᾶς. Ἀνέθεσε λοιπόν στόν Μάρξ καί στόν Ἔγκελς, νά συντάξουν μία διακήρυξι τῶν ἰδεῶν, τῶν ἀρχῶν καί τῶν ἐπιδιώξεών της. Ἡ διακήρυξις κυκλοφόρησε τό 1848 μέ τόν τίτλο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο». Γι' αὐτό, τό 1848, θεωρεῖται σάν τό ἔτος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συγχρόνου κομμουνιστικοῦ κινήματος. Ἡ προσπάθεια, ὅμως, δέν ἀπέδωσε. Αἰτία ὑπῆρξαν τά ἐπαναστατικά γεγονότα πού συντάραξαν τήν Εὐρώπη καί εἰδικῶς τήν Γαλλία, κατά τό 1848, μέ ἀποτέλεσμα τήν διάλυσι τῶν ἐργατικῶν καί ἀριστερῶν ὀργανώσεων καί τήν φυγή τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔγκελς στό Λονδῖνο. Ἡ Ἕνωσις διελύθη τό 1852.

Τό 1862, συναντήθηκαν στό Λονδῖνο, γάλλοι, γερμανοί, καί ἄγγλοι σοσιαλισταί καί συζήτησαν τό θέμα τῆς ἱδρύσεως μιᾶς διεθνοῦς ὀργανώσεως τῆς ἀριστερᾶς. Ὕστερα ἀπό αὐτό, ἀπό τίς 25 ἕως 28 Σεπτεμβρίου

τοῦ 1864, συνῆλθε στὸ *Σαὶντ Μάρτινς Χὼλλ* στὸ Λονδῖνο, σύσκεψις ἐκπροσώπων διαφόρων ὀργανώσεων τῆς διεθνοῦς ἀριστερᾶς, στὴν ὁποία πῆρε μέρος καὶ ὁ Μάρξ, καὶ ἡ ὁποία ἵδρυσε τὴν «Διεθνῆ Ἕνωσι Ἐργατῶν» ποὺ ἔμεινε στὴν ἱστορία σὰν ἡ Α' Διεθνής.

Ὁ Μάρξ, μέλος τῆς προσωρινῆς ἡγεσίας της, συνέταξε τὸ ἱδρυτικὸ μανιφέστο τῆς «Διεθνοῦς Ἑνώσεως Ἐργατῶν», ὅπου ἐπαναλαμβάνει τὶς ἰδέες ποὺ εἶχε ἤδη ἐκθέση στὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο».

Στὶς προσπάθειες, ἀπὸ τὸ 1862 ὡς τὸ 1864, γιὰ τὴν ἵδρυσι τῆς Α' Διεθνοῦς, πρωτοστάτησε ὁ γάλλος ἐργάτης Τολαίν, ἐνῶ ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς δὲν πῆραν κανένα μέρος.(*). Ἡ πρόσκλησις τοῦ Μὰρξ στὸ συνέδριο τοῦ Σαὶντ Μάρτινς Χὼλλ, ἔγινε τυχαῖα. Ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους μορφωμένους, τὸν ἐξέλεξαν στὴν ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ συνέτασσε τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ καταστατικὸ τῆς Ἑνώσεως. Αὐτός, κατάφερε νὰ πείση τὰ ἄλλα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς νὰ τοῦ ἀναθέσουν τὴν σύνταξι τῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα προσάρμοσε στὶς ἀπόψεις του. Ἔτσι, ἐνῶ τὰ ἀρχικὰ σχέδια πρόβλεπαν μία καθαρὰ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ δρᾶσι, ὁ Μάρξ, εἶδε τὴν «Διεθνῆ» σὰν πολιτικὴ κυρίως, ὀργάνωσι. Ὁ Τολαὶν ἀντέδρασε. Τὸ 1866, στὸ συνέδριο τῆς Γενεύης, ζήτησε τὴν διαγραφὴ τῶν διανοουμένων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Μάρξ, ὁ ὁποῖος, στὸ μεταξύ, εἶχε γίνει μέλος τῆς ἡγεσίας σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Γερμανίας. Ἡ πρότασις τοῦ Τολαὶν ἀπερρίφθη. Οἱ διανοούμενοι καὶ οἱ πολιτικοὶ κατέκλυσαν τὴν «Ἕνωσι Ἐργατῶν», ἐξετόπισαν τοὺς συνδικαλιστὰς ποὺ ἦσαν καὶ οἱ πραγματικοὶ ἱδρυταὶ τῆς Διεθνοῦς καὶ τὴν μετέτρεψαν σὲ κλειστὸ πεδίο ἀτερμόνων θεωρητικῶν διενέξεων μεταξὺ μαρξιστῶν, ἀναρχικῶν, μπλανκιστῶν κλπ.

2. Οἱ τάσεις

Ἡ «Ἕνωσις» δὲν ἦταν οὔτε μαρξιστική, οὔτε κομμουνιστική. Στοὺς κόλπους της ὑπῆρχαν πολλές, συχνὰ ἀντίθετες, μεταξύ των, τάσεις. Ἔτσι, μέσα στὴν Α' Διεθνῆ ξέσπασαν ἀμέσως σοβαρὲς διαφωνίες. Σιγὰ-

(*) Ὁ Ζ. Γκιγιώμ, σοσιαλιστὴς καὶ ἱστορικὸς τῆς Α' Διεθνοῦς, ἀναφέρει ὅτι ὡς τὸ συνέδριο τῆς Λωζάννης, τὸ 1867, ἀγνοοῦσε καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξι τοῦ Μὰρξ καὶ προσθέτει ὅτι «κανεὶς στὴ Γαλλία δὲν ἤξερε «Τὸ Κεφάλαιο» ὡς τὸ 1870». Ἡ «λαϊκὴ» ἔκδοσις τοῦ «Κεφαλαίου» ἔγινε στὸ Παρίσι τὸ 1872-75 σὲ δέκα χιλιάδες ἀντίτυπα καὶ 25 χρόνια ἀργότερα, δὲν εἶχε ἐξαντληθεῖ ἀκόμη. Γενικά, ὁ Μάρξ, ποτὲ δὲν καθιερώθηκε σὰν ἡγέτης τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ποτὲ δὲν ἔγινε πολὺ γνωστὸς καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξε δημοφιλής. Δὲν ἦταν ρήτορας, δὲν τοῦ ἄρεσαν οἱ δημόσιες ἐμφανίσεις, δὲν εἶχε πρακτικὸ μυαλὸ καὶ ἔζησε ἀπομονωμένος, γράφοντας βιβλία ποὺ κανεὶς δὲν διάβαζε καὶ δὲν καταλάβαινε. Ἀκόμη καὶ σήμερα, ὁ Μάρξ, εἶναι ἄγνωστος στοὺς ὑποτιθεμένους ὀπαδούς του. Ἐλάχιστοι ἀπ' αὐτοὺς ἦρθαν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ ἀρχικά του κείμενα. Σχεδὸν ὅλοι τους, ξέρουν τὴν ὕπαρξι κάποιου σοφοῦ Μάρξ, ἀλλὰ ἀγνοοῦν τὶς ἰδέες του, τὶς προφητεῖες του, τὰ σφάλματά του. Γι' αὐτούς, ὁ Μάρξ, εἶναι μία ἐπιβλητικὴ σειρὰ ἀπὸ ὀγκώδεις τόμους μὲ ὑποβλητικοὺς τίτλους. Δὲν τοὺς ἔχουν διαβάσει. Κι' ἂν τὰ διαβάσουν, δὲν τοὺς καταλαβαίνουν. Ἴσως γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, τὰ θεωροῦν «ἱερὰ» κείμενα. Καὶ πιστεύουν πὼς ὅτι λένε καὶ ὅτι κάνουν οἱ ἡγέται τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐκπηγάζει ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀπρόσιτα γι' αὐτοὺς ἱερὰ γραφτά.

σιγὰ διαμορφώθηκαν σὰν κυριώτερες τάσεις, μέσα στοὺς κόλπους της, οἱ ἑξῆς:

α) Ὁ Π ρ ο υ ν τ ο ν ι σ μ ό ς, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἡγέτη της γάλλου ἀναρχικοῦ Π ρ ο υ ν τ ό ν. Οἱ προυντονικοί, καταδίκαζαν ὄχι μόνο τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία μὲ τὴν ὁποία «ο ἱ λ ί γ ο ι ἐ κ μ ε τ α λ λ ε ύ ο ν τ α ι τ ο ὺ ς π ο λ λ ο ύ ς», ἀλλὰ καὶ τὴν κοινοκτημοσύνη, μὲ τὴν ὁποία «ο ἱ π ο λ λ ο ὶ ἐ κ μ ε τ α λ λ ε ύ ο ν τ α ι τ ο ὺ ς ὀ λ ί γ ο υ ς». Ὁ Προυντόν, ζητοῦσε τὴν ἄμεση γενικὴ κατάργησι τοῦ χρήματος καὶ τοῦ Κράτους·

Οἱ προυντονισταὶ ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἱδρύσεως συνεργατικῶν ἀλληλοβοηθείας («ἐλεύθεροι συνεταιρισμοί») καὶ κατὰ τῶν συνδικάτων μὲ τὴν γνωστή τους μορφή, τὰ ὁποῖα ἔβλεπαν σὰν ἐχθροὺς τῶν «συνεταιρισμῶν».

Τὸ 1866, ἡ Διεθνὴς ἐνέκρινε σχέδιο τοῦ Προυντὸν γιὰ ἵδρυσι Τραπέζας Ἀλληλοβοήθειας τῶν ἐργαζομένων, ἡ ὁποία χρεοκόπησε τὸ 1869.

β) Ὁ Λ α σ σ α λ ι σ μ ὸ ς ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ του, γερμανοῦ σοσιαλιστοῦ Λ α σ σ ὰ λ(*). Οἱ λασσαλισταὶ ζητοῦσαν τὴν πραγματοποίησι διαφόρων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων μὲ σκοπὸ τὴν βαθμιαία πραγματοποίησι μιᾶς *«δημοκρατίας τῆς ἐργασίας»*. Σὰν κύριο μέσον γιὰ τὴν πραγματοποίησι αὐτῆς τῆς δημοκρατίας, οἱ λασσαλισταὶ ἔβλεπαν τὴν καθολικὴ ψηφοφορία, μὲ τὴν ὁποία οἱ ἐργάτες θὰ ὑποχρέωναν τὸ Κράτος νὰ ἀναλάβη φιλεργατικὴ πολιτικὴ καὶ νὰ ἐκτελέση σοσιαλιστικὰ καθήκοντα. (Προοδευτικὴ φορολογία, γενικὴ παιδεία, κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, παρεμβατισμός).

Οἱ λασσαλισταὶ ὑπεστήριζαν ἐπίσης, τὶς «συνεργατικές», ἀλλὰ πίστευαν ὅτι τὸ Κράτος ἔπρεπε νὰ τὶς ἐνισχύη καὶ νὰ τὶς βοηθῆ. Ὁ Λασσὰλ πέθανε τὸ 1864, ἀλλὰ ἡ ὁμάδα του παρέμεινε, μὲ κύριο ἐκπρόσωπό της τὸν Σ β ά ϊ τ σ ε ρ.

γ) Ὁ Μ π α κ ο υ ν ι σ μ ό ς, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ του, ρώσου ἀναρχικοῦ Μ π α κ ο ῦ ν ι ν. Οἱ μπακουνισταὶ ζητοῦσαν τὴν ἄμεση κατάργησι τοῦ Κράτους καὶ κάθε μορφῆς ἐξουσίας (δικαστικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς). Ὁ μόνος νόμος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀτομικὴ

(*) Ὁ Φερδινανδος Λασσὰλ (1825-1864) ἦταν υἱὸς πλουσίας ἑβραϊκῆς οἰκογενείας ἐμπόρων τῆς Σιλεσίας. Μεγάλωσε μέσα στὴν πολυτέλεια καὶ ἀπέκτησε δύο πάθη: Τὶς γυναῖκες καὶ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Συνεργάσθηκε μὲ τὸν Μὰρξ στὴν ἔκδοσι ἐπαναστατικῆς ἐφημερίδος στὴν Κολωνία. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1848, φυλακίσθηκε. Ἔγραφε οἰκονομολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ βιβλία, ἔβγαζε λόγους ὑπὲρ τῶν φτωχῶν, ζοῦσε μὲ ἐπιδεικτικὴ πολυτέλεια, ζητοῦσε τὴν ὀργάνωσι τῶν ἐργατῶν σὲ πολιτικὸ κόμμα, μπερδευόταν συνεχῶς σὲ ὑποθέσεις ὡραίων γυναικῶν. Ἐπεσκέφθη τὸν Μὰρξ στὸ Λονδῖνο καὶ τὸν βοήθησε οἰκονομικῶς. Οἱ ἰδέες τους ὅμως ξεχώρισαν. Τὸ 1863, ὁ Λασσὰλ ἵδρυσε τὴν Γενικὴ Ἕνωσι Γερμανῶν Ἐργατῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε τὸ Γερμανικὸ Σοσιαλδημοκρατικὸ Κόμμα. Ἡ «Ἕνωσις» του ἀκολούθησε τὸν δρόμο τοῦ ἐθνικισμοῦ, τῆς νομιμότητος, τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας καὶ τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων. Πίστευε ὅτι οἱ ἐργάτες ἔπρεπε νὰ συμμαχήσουν μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὴν Ἐκκλησία. Τὸ 1864, σὲ ἡλικία 39 μόλις ἐτῶν σκοτώθηκε σὲ μονομαχία γιὰ μιὰ γυναίκα. Ὁ Χάϊνε τὸν εἶχε ἀποκαλέσει «Ὁ Μεσσίας τοῦ 20οῦ αἰῶνος». Καὶ ὁ βιογράφος του Ὄνκεν, τὸν χαρακτηρίζει: «Ὁ μεγαλύτερος δημεγέρτης τῆς γερμανικῆς ἱστορίας».

βούλησις. Ἡ κοινωνική ἐπανάστασις θὰ ἐκδηλωθῆ αὐθόρμητα, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀνάγκη ὀργανώσεως καὶ συστηματικῆς προπαρασκευῆς ὅπως ὑποστήριζε ὁ Μάρξ. Κατὰ τὸν Μπακοῦνιν, ἡ ἐπανάστασις δὲν θὰ ἐγίνετο τόσο ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, ὅσο ἀπὸ τοὺς ἐξαθλιωμένους ἀγρότες.

Γενικά, οἱ μπακουνισταί, ζητοῦσαν περίπου τὰ ἴδια πράγματα, μὲ τοὺς προυντονιστὰς ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέφεραν βασικὰ μόνον σὲ ἕνα σημεῖο: στὴν μέθοδο. Οἱ μπακουνισταὶ δηλαδή, ἦσαν ὑπὲρ τῆς βίας. Τὴν βία ὅμως δὲν τὴν ἔστρεφαν κατὰ τῆς ἀστικῆς τάξεως ὅπως οἱ μαρξισταί, ἀλλὰ κατὰ τοῦ Κράτους. Οἱ μπακουνισταί, ἦσαν ἐχθροὶ κάθε κρατικῆς ἐξουσίας, τῆς θρησκείας καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Σὰν ὄργανο ἀγῶνος καὶ κύτταρο τῆς νέας κοινωνίας ἔβλεπαν ὄχι τὸ κόμμα τοῦ πολιτικοῦ, ἀλλὰ τὸ συνδικᾶτο τοῦ ἐργαζομένου.

Γενικά, ὁ μπακουνισμὸς ἦταν ὑπὲρ τοῦ αὐθορμητισμοῦ τῶν μαζῶν καὶ ἐναντίον τῆς πειθαρχίας καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Προτιμοῦσε τὶς μικρὲς συνωμοτικὲς καὶ μαχητικὲς ὀργανώσεις. Κύρια χαρακτηριστικὰ του ἦσαν ἡ ὑπερεπαναστατικότης καὶ οἱ προφητικοὶ ὁραματισμοί.

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μπακοῦνιν ἐφάρμοσαν τὴν τακτικὴ τῶν ἐνόπλων ἐξεγέρσεων, ἰδίως στὴν Ἰταλία (1868 καὶ 1874) καὶ στὴν Ἱσπανία (1873).

Ὁ Μπακοῦνιν προσεχώρησε στὴν Α΄ Διεθνῆ τὸ 1868 καὶ ἀπὸ τότε ξέσπασε ἕνας ἄγριος ἀγώνας ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὸν Μάρξ, ποὺ συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν διάλυσι τῆς ὀργανώσεως.

δ) Ὁ Μαρξισμός, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μάρξ, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξε τὶς ἀπόψεις ποὺ ἀναπτύξαμε στὶς προηγούμενες σελίδες μας.

ε) Ὁ Μπλανκισμός, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λουΐ Μπλανκί, φλογεροῦ κήρυκος τῆς τρομοκρατίας καὶ τῆς ἀμέσου ἐξεγέρσεως.

στ) Ἡ ὁμὰς τοῦ Μαντσίνι, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζε ὄχι τὴν πάλη, ἀλλὰ τὴν συνεργασία τῶν τάξεων (πέθανε τὸ 1872).

Αὐτὲς οἱ διαμάχες μεταξὺ τῶν διαφόρων τάσεων, δὲν ἐπέτρεψαν στὴν Α΄ Διεθνῆ νὰ ἀναπτυχθῆ σὲ ἀξιόλογο βαθμὸ καὶ νὰ παίξη τὸν ρόλο γιὰ τὸν ὁποῖο τὴν προόριζαν οἱ ἱδρυταί της.

3. Διάσπασις καὶ διάλυσις

Στὴν πρώτη φάσι ἀπὸ τὴν ἵδρυσί της, ἀπὸ τὸ 1864 ὡς τὸ 1868, κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς Α΄ Διεθνοῦς ἦταν ὁ σκληρὸς ἀγώνας ἀνάμεσα στὸν Μὰρξ καὶ στὸν Προυντόν (συνέδρια Γενεύης 1866, Λωζάννης 1867, Βρυξελλῶν 1868).

Στὴν δεύτερη φάσι, ἀπὸ 1869 ὡς τὸ 1872, κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς Α΄ Διεθνοῦς εἶναι ἡ ἄγρια διαμάχη μεταξὺ τοῦ Μὰρξ καὶ Μπακοῦνιν (συνέδριο Βασιλείας 1869). Γιὰ νὰ ἀπαλλάξη τὴν Α΄ Διεθνῆ ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ ἐπίδρασι, τοῦ μπακουνισμοῦ ποὺ ἀπειλοῦσε νὰ ἐπικρατήση καὶ τοῦ τρεϊντγιουνιονισμοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ νὰ τὴν θέση ἐκτὸς τοῦ κλίματος τῶν

διώξεων πού ἐπεκράτησε στὴν Εὐρώπη μετὰ ἀπὸ τὴν Παρισινὴ Κομμούνα (1871), ὁ Μὰρξ, πέτυχε νὰ μεταφέρη, τὸ 1872, τὴν ἕδρα της ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, στὴν Ν. Ὑόρκη.

Ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη στὸ συνέδριο τῆς Χάγης (1872) πού διέγραψε τὸν Μπακοῦνιν καὶ τὸν ἀναρχικὸ Τζέημς Γκιγιὸμ μὲ τὴν κατηγορία τοῦ «φραξιονισμοῦ». Τότε, ὁ Μπακοῦνιν, συνεκάλεσε δικό του συνέδριο στὸ Σαὶν'Ιμὲρ τῆς Ἑλβετίας (Σεπτ. 1872) καὶ ἀνακήρυξε τὴν δική του Διεθνῆ σὰν τὴν μοναδικὴ νόμιμη. Στὴν Διεθνῆ τοῦ Μπακοῦνιν προσχώρησαν οἱ ὁμοσπονδίες τῶν λατινικῶν χωρῶν. Ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ ὀνομάσθηκε *«Διεθνὴς τῶν Ἀναρχικῶν»* καὶ διατηρήθηκε ὡς τὸ 1878, δύο χρόνια μετὰ τὴν θάνατο τοῦ Μπακοῦνιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχαν ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴν Διεθνῆ καὶ οἱ ἄλλοι συνδικαλισταί (1871). Ἔτσι, μὲ τὴν διάσπασι τοῦ 1872 καὶ μὲ τὴν μεταφορὰ τῆς ἕδρας της στὴν Ἀμερική, τῆς ὁποίας τὰ συνδικᾶτα δὲν ἦσαν μέλη της, ἡ Α' Διεθνὴς ἔπαυσε οὐσιαστικὰ νὰ ὑπάρχη.

Ὁ Μὰρξ προσπάθησε νὰ δραστηριοποιήση τὴν ὀργάνωσι στὴν Ν. Ὑόρκη, ἀλλὰ ἐκεῖ ὑπερίσχυε ὁ λασσαλισμὸς πού εἶχε διαδοθεῖ ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς μετανάστες. Ἔτσι, ἡ μεταφορὰ τῆς ἕδρας της, ἐπέφερε καὶ τὴν μείωσι τῆς ὅλης δραστηριότητος τῆς Α' Διεθνοῦς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη διάλυσί της, τὸ 1876. Ἡ διάλυσίς της ἀπεφασίσθη ἀπὸ τὸ συνέδριο πού συνῆλθε στὶς 15 Ἰουλίου 1876 στὴν Φιλαδέλφεια, πρᾶγμα πού ἀπογοήτευσε βαθύτατα τὸν Μὰρξ καὶ τὸν ἔκανε νὰ ἀποσυρθῆ ἀπὸ κάθε ἐνεργὸ δρᾶσι ὡς τὸν θάνατό του.

Ἡ Α' Διεθνὴς ὡς ὀργάνωσις δὲν μετέσχε στὴν «Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ»(*) (1871) τῆς ὁποίας ἡ ἀποτυχία ἐπίσης ἀπογοήτευσε τὸν Μάρξ.

Γενικά, στὴν Α' Διεθνῆ, οἱ μαρξισταὶ ὑπῆρξαν μειοψηφία ἔναντι τῶν ἄλλων τάσεων καὶ παρ'ὅλο πού ἐπηρέασαν τὴν γραμμὴ τῆς ὀργανώσεως, δὲν μπόρεσαν νὰ τῆς ἐπιβάλουν οὔτε τὴν θεωρία τους, οὔτε τὴν μέθοδό τους.

(*) Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ ἦταν μία προλεταριακὴ βασικὰ ἐξέγερσις πού προκλήθηκε ἀπὸ τὸν γερμανογαλλικὸ πόλεμο τοῦ 1870. Ὁ πόλεμος ἄρχισε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1870. Ἡ Γαλλία ὑπέστη πανωλεθρία. Τὸν Σεπτέμβριο κατέρρευσε ἡ αὐτοκρατορία καὶ ἀνεκηρύχθη ἡ Δημοκρατία. Οἱ ἐπιπτώσεις τοῦ πολέμου καὶ τὸ ἐσωτερικὸ χάος, ὤθησαν καὶ ἐπέτρεψαν στὸν ὄχλο τοῦ Παρισιοῦ νὰ στασιάση τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1871. Οἱ μαρξισταὶ πού μετέσχαν στὴν ἐξέγερσι ἀποτελοῦσαν ἀσήμαντη μειοψηφία. Ἀντίθετα, ἀξιόλογος ἦταν ὁ ρόλος τῶν μπλανκιστῶν. Ἡ Διεθνὴς ἐτάχθη ἀρχικῶς κατὰ τῆς Κομμούνας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑπεστήριξε, ἐντελῶς θεωρητικά. Ἡ ἐξέγερσις ἐπεκράτησε στὴν γαλλικὴ πρωτεύουσα καὶ ἐπέβαλε ἕνα ἰδιόμορφο καθεστώς, τὸ ὁποῖο κατελύθη τὸν Μάϊο τοῦ ἰδίου ἔτους ὅταν ἡ ἐξέγερσις ἐπνίγη στὸ αἷμα της.

II. Η Β΄ ΔΙΕΘΝΗΣ (1889 - 1914)

1. Ἡ γενικὴ κατάστασις

Μετὰ τὴν διάλυσι τῆς Α΄ Διεθνοῦς, ἀρχίζει ἡ ἵδρυσις σοσιαλιστικῶν κομμάτων σὲ διάφορες χῶρες. Στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1880 ὡς τὸ 1900, τέτοια κόμματα ἱδρύονται στὴν Γαλλία, στὸ Βέλγιο, στὴν Ἰταλία, στὴν Ἑλβετία, στὴν Ἀγγλία, στὴν Ρωσία, στὶς ΗΠΑ, στὴν Αὐστρία, στὴν Σουηδία, στὴν Νορβηγία καὶ ἀλλοῦ.

Σὲ μερικὲς περιπτώσεις ἐμφανίζονται καὶ μαρξιστικὰ κόμματα: στὴν Γερμανία (1863) στὶς ΗΠΑ (1877) στὴν Ἀγγλία (1884). Αὐτὰ ὅμως δὲν βρίσκουν ἀπήχησι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐργατικὸ κίνημα ἀναπτύσσεται γοργὰ καὶ διεξάγει μεγάλης κλίμακος ἀγῶνες (γεγονότα τῆς Πρωτομαγιᾶς τοῦ 1886 στὸ Σικᾶγο).

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀναρχικῶν στὸ διεθνὲς ἐργατικὸ κίνημα, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐντονώτερη ἀπὸ ἐκείνην τῶν μαρξιστῶν. Ταυτόχρονα ἀρχίζουν νὰ παρουσιάζονται οἱ σύγχρονες τάσεις γιὰ τὴν συνεργασία τῶν τάξεων καὶ τὸν ἐξελικτικὸ σοσιαλισμό, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὸν λασσαλισμό. Τὸ 1884 οἱ Γουέμπ, Σῶ κ.ἄ. ἱδρύουν στὴν Ἀγγλία τὴν «Ἑταιρία τῶν Φαβιανῶν» ποὺ τάσσεται ἐναντίον τῆς πάλης τῶν τάξεων καὶ ὑπὲρ τῶν εἰρηνικῶν οἰκονομικοκοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων(*).

(*) Ἡ «Φαβιανὴ Ἑταιρία» πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸν ρωμαῖο στρατηγὸ Φάβιο, τὸν «ἀναβλητικὸ» ποὺ ἀπέφευγε σκοπίμως τὴν ἀποφασιστικὴ σύγκρουσι μὲ τὸν Ἀννίβα καὶ ἐφάρμοσε τακτικὴ καταπονήσεως καὶ βαθμιαίας φθορᾶς του. Οἱ φαβιανοὶ ἀπορρίπτουν τὴν ἐπανάστασι καὶ ἐπιδιώκουν ὄχι τὴν ἀνατροπὴ ἀλλὰ τὸν ἐκσοσιαλισμὸ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας μὲ συνεχεῖς μεταρρυθμίσεις. Ὁ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἑταιρίας, Σίδνεϋ Γουέμπ συνέταξε τὸ καταστατικὸ τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος (1906).

Οἱ φαβιανοὶ πιστεύουν στὴν συλλογικὴ ἰδιοκτησία καὶ στὸν κρατικὸ ἔλεγχο ὅλων

Τὸ ἀγγλικὸ μαρξιστικὸ κόμμα (*«Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατικὴ Ὁμοσπονδία»*) μὲ ἐπὶ κεφαλῆς του τὸν Χ ί ν τ μ α ν, ἀρχίζει νὰ «παρεκκλίνη» καὶ συγκρούεται μὲ τὸν Ἔγκελς. Τὸ 1893, ἱδρύεται τὸ *«Ἀνεξάρτητο Ἐργατικὸ Κόμμα»* (Κ. Χάρντυ, Τ. Μάνν, Ρ. Μακντόναλντ). Αὐτὰ τὰ δύο κόμματα καὶ ἡ Φαβιανὴ Ἑταιρία, ὁδηγοῦν τελικῶς στὴν ἵδρυσι τοῦ «Ἐ ρ γ α τ ι κ ο ῦ Κ ό μ μ α τ ο ς» τῆς Ἀγγλίας. Ὁ ἐξελικτικὸς σοσιαλισμὸς προχωρεῖ καὶ στὰ τέλη τοῦ αἰῶνος βρίσκει τὴν θεωρητική του ἔκφρασι μὲ τὸν Ε. Μ π ε ρ ν σ τ ά ϊ ν καὶ τὴν πολιτική του μὲ τὸν Μ ι λ λ ε ρ ά ν(*).

Ἔτσι, κύριες τάσεις τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος σ' αὐτὴν τὴν περίοδο εἶναι ὁ παλαιὸς ἀναρχισμὸς καὶ ὁ σύγχρονος ἐξελικτικὸς σοσιαλισμὸς ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὸν ρ ε β ι ζ ι ο ν ι σ μ ὸ (Μπερνστάϊν) καὶ τὸν ρ ε φ ο ρ μ ι σ μ ὸ (Ἀγγλικὸς Ἐργατισμός). Ὁ μαρξισμός, παρὰ τὴν σχετικὴ διάδοσι καὶ πρόοδό του καὶ τὴν παρακμὴ τοῦ προυντονισμοῦ, τοῦ μπλανκισμοῦ καὶ τοῦ παλαιοῦ λασσαλισμοῦ, παραμένει πάντοτε μία μειοψηφία ἐξτρεμιστῶν ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ πάρουν μὲ τὶς ἀπόψεις των τὴν πλειοψηφία οὔτε τῆς ἐργατικῆς τάξεως, οὔτε τῶν συνδικάτων, οὔτε τῶν σοσιαλιστῶν διανοουμένων.

Πράγματι, σ' αὐτὴν τὴν περίοδο, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς μάχονται ἀπεγνωσμένα γιὰ νὰ ἐκτοπίσουν τὸν ἀναρχισμὸ καὶ νὰ καταπολεμήσουν τὸν ἐξελικτικὸ σοσιαλισμό. Οἱ γερμανοὶ σοσιαλισταί, στὸ συνέδριό τους στὴν πόλι Γκότα, υἱοθέτησαν ἕνα μεταρρυθμιστικὸ πρόγραμμα μὲ ὄργανα τοὺς «παραγωγικοὺς ἐργατικοὺς συνεταιρισμοὺς» καὶ στόχο τὸ «ἐλεύθερο λαϊκὸ κράτος». Ἀμέσως ὁ Μὰρξ γράφει τὴν «Κ ρ ι τ ι κ ὴ τ ο ῦ π ρ ο γ ρ ά μ μ α τ ο ς τ ῆ ς Γ κ ό τ α» (ἐγράφη τὸ 1875, ἐξεδόθη τὸ 1891), ἐνῶ ὁ Ἔγκελς βάλλει κατὰ τοῦ ρεφορμιστοῦ ἡγέτου Ν τ ύ ρ ι γ κ μὲ τὸ κλασσικὸ ἔργο του «Ἀ ν τ ι - Ν τ ύ ρ ι γ κ» (1878).

Τὴν ἴδια ἐποχή, ὁ Μὰρξ γράφει τὸ «Κεφάλαιό» του, ἐπιμένοντας στὶς παλαιές του ἰδέες τοῦ «Μανιφέστου» καὶ προσπαθώντας νὰ «ἀποδείξη» μὲ στοιχεῖα, ὅτι αὐτὲς ἰσχύουν πάντοτε. Ἀλλά, ὁ ἀγώνας του δὲν βρίσκει σπουδαία ἀπήχησι.

τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, μέσα στὰ πλαίσια τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας.

Στὰ 80 χρόνια τῆς ὑπάρξεώς της ἡ Ἑταιρία ἐξέδωσε 650 φυλλάδια καὶ 100 βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ στὰ μέλη της εἶχε ἢ ἔχει καὶ ξένες προσωπικότητες ὅπως τὸν ἰνδὸ πρωθυπουργὸ Νέρου, τὸν πρόεδρο τῆς Ταγκανίκας Ι. Νιερέρε κ. ἄ.

Τὸ 1965, ἡ Ἑταιρία εἶχε 5.000 μέλη. Ὁ ἀνώτατος ἀριθμὸς μελῶν ἦταν 8.400 (1946).

(*) Ὁ Ἀ λ έ ξ α ν δ ρ ο ς Μ ι λ λ ε ρ ά ν, γάλλος ἀνεξάρτητος σοσιαλιστής, μετέσχε στὴν κυβέρνησι τοῦ Β α λ ν τ ὲ κ - Ρ ο υ σ σ ῶ (1899) ὡς ὑπουργός ἐμπορίου ποὺ τότε περιελάμβανε καὶ τό σημερινό ὑπουργεῖο ἐργασίας.

Ἡ ἀντίδρασις τῶν σοσιαλιστῶν στὴν ἐνέργεια τοῦ Μιλλεράν, ὀφείλεται κυρίως, στό γεγονός ὅτι στὴν ἴδια κυβέρνησι, μετεῖχε, ὡς ὑπουργός τῶν στρατιωτικῶν, ὁ στρατηγός Γ κ α λ λ ι φ έ, διοικητὴς τῶν στρατευμάτων ποὺ ἀνέτρεψαν τὴν Κομμούνα (1871). Ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ καὶ ἄλλοι, ὕψωσαν τὴν σημαία τοῦ ἀντιμιλλερανισμοῦ καταδικάζοντας γενικὰ τὴν συμμετοχὴ σοσιαλιστῶν σὲ ἀστικὲς κυβερνήσεις.

Ἡ ἴδια κατάστασις ἰσχύει καὶ μέσα στὴν Β' Διεθνῆ ὅπου οἱ μαρξισταὶ ἀποτελοῦν τὴν μειοψηφοῦσα ἀριστερά της πτέρυγα.

2. Ἡ ἵδρυσις τῆς Β' Διεθνοῦς

Στὸ διάστημα ἀπὸ τὴν διάλυσι τῆς Α' Διεθνοῦς ὡς τὴν ἵδρυσι τῆς Β' Διεθνοῦς, οἱ διεθνεῖς κύκλοι τῆς ἀριστερᾶς ὠργάνωσαν διάφορα διεθνῆ συνέδρια, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ ἕνας μόνιμος διεθνὴς ὀργανισμός. Τὰ συνέδρια αὐτὰ ἦσαν τῆς Βέρνης (1876), τῆς Γάνδης (1877), τῆς Κουὰρ (1881), τῶν Παρισίων (1883 καὶ 1886) καὶ τοῦ Λονδίνου (1888).

Τὸ 1889, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων, συνῆλθαν ἐκεῖ δύο παράλληλα σοσιαλιστικὰ συνέδρια. Τὸ ἕνα τὸ ὀργάνωσαν οἱ γάλλοι μαρξισταὶ σοσιαλισταί, μὲ συμμετοχὴ τοῦ Γ. Λίμπκνεχτ, Ε. Βαγιάν, Γ. Πλεχάνωφ. Τὸ ἄλλο οἱ γάλλοι ποσσιμπιλισταί. Αὐτοὶ ἦσαν μὴ μαρξισταὶ σοσιαλισταί, ποὺ ὑπεστήριζαν ὅτι τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν τὴν βαθμιαία πραγματοποίησι τῶν σκοπῶν τους, ἀνάλογα, μὲ τὶς ἑκάστοτε «δυνατότητες» (possibilités). Στὶς 14 Ἰουλίου 1889, τὰ δύο κινήματα, συνῆλθαν σὲ κοινὴ συνεδρίασι ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Λίμπκνεχτ (μαρξιστῆ) καὶ Βαγιὰντ (ποσσιμπιλιστῆ).

Στὴν συνεδρίασι ἀποφασίσθηκε ἡ συγχώνευσίς τους καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς Β' Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς. Τὸ ἴδιο συνέδριο ὅρισε τὴν Πρωτομαγιὰ σὰν διεθνῆ ἡμέρα τῶν ἐργατῶν.

3. Τὰ διάφορα ρεύματα

Ἡ Β' Διεθνὴς χωρίστηκε καὶ αὐτὴ σὲ διάφορα ρεύματα καὶ σὲ ἀλληλομαχόμενες μεταξύ των τάσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ σπουδαιότερες ἦσαν:

α) Ὁ ρεβιζιονισμός, (ἀναθεωρητισμός), δηλαδὴ ἡ τάσις γιὰ μία γενικὴ ἀναθεώρησι τοῦ μαρξισμοῦ. Ἡγέτης τῆς τάσεως αὐτῆς ἦταν ὁ Ἐδουάρδος Μπερνστάϊν, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Αὐτὸς ἐξέδωσε τὸ 1899 ἕνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «οἱ προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τὰ καθήκοντα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν». Στὸ ἔργο του, ὁ Μπερνστάϊν, διαπίστωνε θαρραλέα τὴν ἀντικειμενικὴ διάψευσι ὅλων τῶν προβλέψεων τοῦ μαρξισμοῦ καὶ διακήρυσσε τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς γενικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ ἀναπροσαρμογῆς του στὴν νέα κοινωνικὴ πραγματικότητα. Ὁ Μπερνστάϊν, διαπίστωνε τὴν βελτίωσι τῆς θέσεως τοῦ προλεταριάτου (ἀντὶ γιὰ τὴν «ἐξαθλίωσί» του,) τὴν διεύρυνσι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ κεφαλαιούχων (ἀντὶ γιὰ τὸν περιορισμὸ τους στὸ ἐλάχιστο) τὴν ἀνάπτυξι τῆς δημοκρατίας, τὴν βαθμιαία μετατροπὴ τοῦ Κράτους σὲ παρεμβατικὸ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ μεσαῖα στρώματα μεταβάλλουν τὸν χαρακτῆρα τους, ἀλλὰ σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὶς προφητεῖες τοῦ μαρξισμοῦ δὲν ἐξαφανίζονται. Μὲ βάσι αὐτὲς τὶς διαπιστώσεις καὶ κυρίως μὲ βάσι τὴν

διαπίστωσι γιὰ τὸν συνεχῆ ἐκδημοκρατισμὸ τοῦ Κράτους, ὁ Μπερνστάϊν κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ βία δὲν εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ ἐπανάστασις δὲν εἶναι οὔτε ἀναπόφευκτη οὔτε καὶ χρήσιμη. Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται, εἶναι ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐπιτάχυνσι τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ γιὰ τὴν μεταμόρφωσι τοῦ Κράτους σὲ παρεμβατικὸ Κράτος - Πρόνοια. Ταυτόχρονα, ὁ Μπερνστάϊν, ἐτάχθη ἐναντίον καὶ τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ ποὺ τὸν χαρακτήρισε σὰν *«ἐμπόδιο στὴν ἀντικειμενικὴ παρατήρησι τῆς πραγματικότητος»*.

β) Ὁ ρεφορμισμός, ἦταν μία τάσις πολὺ συγγενὴς πρὸς τὸν ρεβιζιονισμό. Οἱ «ρεφορμισταὶ», ἦσαν κατὰ τῆς ἐπαναστατικῆς τακτικῆς καὶ ζητοῦσαν νὰ ἀκολουθηθῆ ἡ ὁδὸς τῶν βαθμιαίων εἰρηνικῶν μεταρρυθμίσεων. Κατὰ τὸν ρεφορμισμό, δὲν τίθεται ζήτημα γενικῆς κοινωνικῆς καὶ μάλιστα βιαίας ἀνατροπῆς, ἀλλὰ μόνον ζήτημα συνεχῶν μεταρρυθμίσεων πρὸς ὄφελος τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

γ) Ἡ ἄκρα ἀριστερὰ τῆς Β΄ Διεθνοῦς, ποὺ ἀπετελέσθη ἀπὸ τοὺς ἀδιαλλάκτους ὀπαδοὺς τοῦ μαρξισμοῦ καὶ ἰδίως τῶν ἐπαναστατικῶν του κηρυγμάτων. Ἡγέτες αὐτῆς τῆς τάσεως, ἦσαν ἡ Κ. Τσέτκιν, ὁ Φ. Μέριγκ, ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ, ὁ Κ. Λίμπκνεχτ καὶ ὁ Β. Λένιν. Αὐτοὶ ἔκαναν σκληρὸ ἀγῶνα ἐναντίον τῶν ρεβιζιονιστῶν καὶ τῶν ρεφορμιστῶν, ἐπιμένοντας μὲ δογματικὴ προσήλωσι στὴν ἀρχικὴ διδασκαλία τοῦ Μὰρξ καὶ μάλιστα στὸν περὶ βίας καὶ ἐπαναστατικῆς πάλης τῶν τάξεων «δυναμικὸ» πυρῆνα της.

δ) Ὁ κεντρισμὸς μία τάσις ἐνδιάμεση, μεταξὺ τῶν ρεβιζιονιστῶν-ρεφορμιστῶν καὶ τῶν ἀκραίων ἀριστερῶν. Κυριώτερος ἐκπρόσωπος τοῦ Κεντρισμοῦ ὑπῆρξε ὁ γερμανὸς σοσιαλιστὴς καὶ μαρξιστὴς θεωρητικὸς τῆς Β΄ Διεθνοῦς Κ. Κάουτσκυ. Ὁ Κάουτσκυ καταπολέμησε, ἀρχικῶς, τὶς ἀναθεωρητικὲς ἀπόψεις τοῦ Μπερνστάϊν καὶ ὑπεστήριξε τὶς ἀρχὲς τοῦ κλασσικοῦ μαρξισμοῦ. Ἀπὸ τὸ 1910, ὅμως, ὅταν ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνεται ἔντονα ἡ παράταξις τῶν ἄκρων ἀριστερῶν, ὁ Κάουτσκυ, σὲ πολλὰ σημεῖα, πῆρε θέσι ἐναντίον τους. Ἰδιαίτερα ἀπεδοκίμασε τὸ πραξικόπημα τοῦ Λένιν κατὰ τὸ 1917, τὴν ἐπιβολὴ τῆς λεγομένης «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» καὶ τὴν ἐξαπόλυσι τῆς αἱματηρῆς κομμουνιστικῆς τρομοκρατίας στὴν Ρωσία. Γι' αὐτό, οἱ κομμουνισταὶ χαρακτηρίζουν τὸν Κάουτσκυ σὰν «ἀποστάτη».

4. Ἡ διαφοροποίησις τοῦ σοσιαλισμοῦ

Στὸν διάστημα ὑπάρξεως τῆς Β΄ Διεθνοῦς, πραγματοποιήθηκαν τεράστιες οἰκονομικές, κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς ἐξελίξεις, ποὺ ἐπηρέασαν ἀποφασιστικὰ τὸ ἐργατικὸ καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα. Ὁ Μπερνστάϊν, ἐπεσήμανε τὶς ἐξελίξεις αὐτὲς καὶ διετύπωσε τὶς θεωρίες του. Ταυτόχνονα, ἡ πρόοδος τῶν σοσιαλιστῶν στὶς ἐκλογές, ἡ ἀνάπτυξις τῶν συνδικάτων, ἡ συνεχὴς διεύρυνσις τῆς δημοκρατίας, ἔπεισαν καὶ πρακτικῶς τοὺς ἐνδια-

φερομένους γιὰ τὴν ἀξία τῶν εἰρηνικῶν, κοινοβουλευτικῶν ἀγώνων καὶ ἀπέδειξαν τὶς σχεδὸν ἀπεριόριστες δυνατότητες γιὰ βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις ποὺ προσφέρει τὸ «καπιταλιστικὸ» σύστημα(*). Ἀκόμη καὶ ὁ γάλλος ἐξτρεμιστὴς μαρξιστὴς Ι. Γ κ έ ν τ, σ' ἕνα προεκλογικὸ λόγο του, τὸ 1893, ἀναγνώριζε τὴν δυνατότητα τοῦ κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ μὲ νόμιμα, κοινοβουλευτικὰ μέσα. Τὸ πρόβλημα : *«κοινωνικὴ μεταρρύθμισις ἢ ἐπανάστασις ;»*, εἶχε τεθῆ. Καὶ ὅλο καὶ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Β' Διεθνοῦς ἀπαντοῦσε *«μεταρρύθμισις»*.

Τὸ 1898 καὶ τὸ 1899, τὰ συνέδρια τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κό[illegible]ος πῆραν θέσι κατὰ τοῦ Ε. Μπερνστάϊν. Ἡ στάσις των αὐτὴ ὅμως, ἦταν θεωρητική, συνέπεια τῆς ἐπιβιώσεως τῶν παλαιῶν δογματικῶν προκαταλήψεων. Στὴν πρᾶξι, ὁ μπερνσταϊνισμὸς ἐπεβάλλετο. Ἄλλωστε ἤδη ἀπὸ τὸ 1891 (πρόγραμμα τῆς Ἐρφούρτης) ἔπαυσε νὰ ἀναφέρεται ἡ *«δικτατορία τοῦ προλεταριάτου»*.

Τὸ 1899, ὁ γάλλος ἀνεξάρτητος σοσιαλιστὴς ἡγέτης Α. Μ ι λ λ ε ρ ά ν μετέσχε σὲ ἀστικὴ κυβέρνησι. Ἐπρόκειτο γιὰ ἔμπρακτο πολιτικὸ μπερνσταϊνισμό.

Οἱ μιλλερανισταὶ ἄρχισαν νὰ ἐκδίδουν καὶ τὸ ὄργανό τους, μὲ τὸν τίτλο «Casus» ὅπου δημοσιογραφοῦσε ὁ Μπερνστάϊν. Ἀνάλογες ἀπόψεις ὑποστηρίζει στὴν Αὐστροουγγαρία ὁ Β. Ἄ ν τ λ ε ρ.

Τὸ 1900, στὸ συνέδριό της στὸ Παρίσι, ἡ Β' Διεθνὴς ἐξέτασε τὸ θέμα τοῦ Μιλλεράν. Οἱ ἀναρχικοί, οἱ μπλανκισταὶ καὶ οἱ μαρξισταὶ τοῦ ἐπετέθησαν (Γκέντ, Βαγιὰν κ.ἄ.). Οἱ ρεβιζιονισταὶ - ρεφορμισταὶ τὸν ὑπεστήριξαν. Ὁ Βέλγος σοσιαλιστὴς Ἀ σ έ λ, χαιρέτισε τὴν πρᾶξι τοῦ Μιλλεράν. Ὁ γάλλος σοσιαλιστὴς ἡγέτης Ζ. Ζ ω ρ ὲ ς ποὺ ἀκολουθοῦσε πορεία ἀνάλογη πρὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατισμοῦ, τὸν ὑπεστήριξε. Τελικά, ἐνεκρίθη συμβιβαστικὴ πρότασις τοῦ Κ. Κ ά ο υ τ σ κ υ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ συμμετοχὴ σοσιαλιστῶν σὲ ἀστικὲς κυβερνήσεις, δὲν εἶναι ζήτημα ἀρχῆς ἀλλὰ θέμα τακτικῆς.

5. Η ἐξέλιξις τῆς Διεθνοῦς

Ἡ ὀργάνωσις ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1889 παρέμεινε χαλαρή. Δὲν εἶχε σταθερὴ ἡγεσία, μόνιμη ἕδρα, τακτικὸ ἐπιτελεῖο, δημοσιογραφικὸ ὄργανο, καταστατικό, πρόγραμμα, ἐσωτερικὴ πειθαρχία. Δὲν εἶχε κὰν τίτλο. Ὅλα αὐτὰ χρειάσθηκε δώδεκα χρόνια γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήση μὲ τὸ ἑνωτικὸ συνέδριο τῶν Βρυξελλῶν (1891).

Στὴν ζωὴ τῆς Β' Διεθνοῦς μετέσχε δραστήρια ὁ Φ. Ἔγκελς, ἀγωνιζό-

(*) Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀρχίζει ἡ καθιέρωσις τῆς κυριακάτικης ἀργίας, ὁ περιορισμὸς τῆς ἐργάσιμης ἡμέρας, ἡ εἰσαγωγὴ νόμων γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἐργάτη σὲ περίπτωσι ἀναπηρίας κλπ.

μενος κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια του, ὄχι τόσο κατὰ τοῦ ἐξελικτικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅσο κατὰ τῶν ἀναρχικῶν. Μὲ δική του πρόταση, τὸ συνέδριο τῆς Ζυρίχης (1893) καταδίκασε τὸν ἀναρχισμό.

Κύρια δύναμις τῆς Β' Διεθνοῦς ὑπῆρξε τὸ γερμανικὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα. Τὸ πρόγραμμα ποὺ αὐτὸ τὸ κόμμα ἐνέκρινε στὴν 'Ερφούττη (1891) μὲ εἰσήγησι τοῦ Κάουτσκυ, ἔγινε τὸ ἀνεπίσημο πρόγραμμα τῆς Β' Διεθνοῦς. «Τὸ πρόγραμμα τῆς 'Ερφούρτης» ἦταν μετριοπαθῶς μαρξιστικό, ἀνεμίγνυε στοιχεῖα μαρξιστικὰ καὶ ἐξελικτικὰ (λασσαλικῆς προελεύσεως).

'Η Β' Διεθνὴς ὠργάνωσε 9 συνέδρια. Μετὰ ἀπὸ τὸ ἱδρυτικό, συνῆλθαν τὸ 1891 στὶς Βρυξέλλες, τὸ 1893 στὴ Ζυρίχη, τὸ 1896 στὸ Λονδῖνο.

Τὸ 1900 συνῆλθε στὸ Παρίσι ἕνα συνέδριο ποὺ ὠργάνωσε πραγματικὰ τὴν Β' Διεθνῆ ἱδρύοντας τὰ διάφορα ὄργανά της, θεσπίζοντας τὸ καταστατικό της, ἐγκρίνοντας τὸ πρόγραμμά της κλπ.

Τὸ 1904 συνῆλθε στὸ "Αμστερνταμ τὸ 5ο συνέδριο τῆς Β' Διεθνοῦς ποὺ πῆρε θέσι ἐναντίον τοῦ ρεβιζιονισμοῦ καὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν κομμουνιστῶν στὶς ἀστικὲς κυβερνήσεις.

Τὸ 1907 συνῆλθε συνέδριο στὴν Στουτγκάρδη ποὺ πῆρε θέσι ἐναντίον τοῦ πολέμου.

Τὸ 1910, στὸ συνέδριο τῆς Κοπεγχάγης, ἀνεφέρθη ὅτι ἡ Β' Διεθνὴς εἶχε 12 ἑκ. μέλη σὲ 28 χῶρες.

Τὸ 1912, συνῆλθε τὸ ἔκτακτο συνέδριο τῆς Β' Διεθνοῦς στὴν Βασιλεία τὸ ὁποῖο ἀσχολήθηκε μὲ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους.

6. Κρίσις - Διάσπασις

'Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος προκάλεσε μεγάλη κρίσι στοὺς κόλπους τῆς Β' Διεθνοῦς Τὰ διάφορα κόμματα ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν βρέθηκαν μπροστὰ στὸ δίλημμα τοῦ "Εθνους καὶ τοῦ Διεθνισμοῦ. Τελικά, μέσα στὴν Β' Διεθνῆ, διαμορφώθηκαν ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα τρεῖς διαφορετικὲς τάσεις.

Μία παράταξις ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς πατρίδος. Μία ἄλλη παράταξις, ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ διεθνισμοῦ, καταδικάζοντας τὸν πόλεμο σὰν ἰμπεριαλιστικὸ καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές. Καὶ τέλος, ἡ ἄκρα ἀριστερά, ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ «ντεφαιτισμοῦ», δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς ἥττας κάθε συγκεκριμένης χώρας διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ πολέμου σὲ ἐμφύλιο (ἐπανάστασις).

'Η διάσπασις αὐτή, ἐπέφερε τὴν οὐσιαστικὴ διάλυσι τῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς, παρ' ὅλο ποὺ τυπικὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπάρχη σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, μὲ ἕδρα τὴν 'Ολλανδία.

Τὸ 1915, στὴν διάσκεψι τοῦ Τσίμμερβαλντ, ὁ Λένιν ζήτησε τὴν ἄμεση ἐπαναστατικὴ - ἀνατρεπτικὴ δρᾶσι ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἐναντίον τῶν κυβερνήσεών τους. Οἱ ἀπόψεις του δὲν ἐγκρίθη-

καν ἀπὸ τὴν πλειοψηφία, ἡ ὁποία ἐτάχθη ἁπλῶς ὑπὲρ τῆς συνάψεως μιᾶς δικαίας εἰρήνης.

Τὸ 1916, σὲ στενώτερη διάσκεψι ποὺ ἔγινε στὸ Κίενταλ, ἐνεκρίθησαν οἱ ἀπόψεις τῶν μπολσεβίκων. Ἔτσι, προπαρασκευάσθηκε μέσα στοὺς κόλπους τῆς ὑπὸ διάλυσιν Β' Διεθνοῦς, ἡ ἵδρυσις τῆς νέας, τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, τὴν ὁποία πραγματοποίησε τὸ 1919 ὁ Λένιν καὶ ἡ ὁποία ὀνομάσθηκε Γ' Διεθνής.

7. Ἡ διάλυσις

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἡ Β' Διεθνὴς προσπάθησε νὰ ἀναζωογονηθῆ. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1919 συνεκλήθη ἡ διάσκεψις τῆς Βέρνης, στὴν ὁποία μετέσχαν 102 ἀντιπρόσωποι ἀπὸ 26 χῶρες. Ἀρνήθηκαν νὰ μετάσχουν τὰ κόμματα τῆς Ρωσίας, Ἰταλίας, Ἑλβετίας καὶ Ρουμανίας. Ἡ διάσκεψις ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ΚΤΕ καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν ἐθνῶν. Ἔναντι τῆς ΕΣΣΔ φάνηκε διστακτικὴ καὶ παρέπεμψε, τὴν λῆψι ὁριστικῆς ἀποφάσεως στὸ ἑπόμενο συνέδριο. Γραμματεὺς τῆς Β' Διεθνοῦς ἐξελέγη ὁ Κ. Χουΐσμανς καὶ ἡ ἕδρα της ὁρίσθηκε στὶς Βρυξέλλες.

Ἡ ἀποχώρησις τῶν λενινιστῶν ἀπὸ τὴν Β' Διεθνῆ καὶ τῶν ἀριστερῶν πτερύγων ἀπὸ τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς μεταπολεμικὲς ἐξελίξεις, ἐνίσχυσαν τὸν χαρακτῆρα της σὰν ὀργάνου τοῦ ἐξελικτικοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ Β' Διεθνὴς καὶ τὰ κόμματα - μέλη της ἐγκατέλειψαν ὁριστικὰ τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», ἀπέρριψαν τὴν μέθοδο τῆς ἐπαναστατικῆς βίας, υἱοθέτησαν τὴν κοινοβουλευτικὴ τακτική. Ἐπίσης ὑποστήριξαν τὴν ΚΤΕ καὶ τὰ δημοκρατικὰ καθεστῶτα. Τέλος, ἐτάχθησαν ἐναντίον τοῦ μπολσεβικισμοῦ καὶ τοῦ σοβιετικοῦ πειράματος.

Τὸ 1920, στὸ Ἁμβοῦργο, ἀπεφασίσθη ὁριστικὰ ἡ ἐπανίδρυσις τῆς Β' Διεθνοῦς. Ἀκολούθησαν μία διάσκεψις στὴ Βέρνη καὶ ἕνα συνέδριο διαφωνούντων στὴν Βιέννη τὸ 1921, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν δική τους ὀργάνωσι, ποὺ ἀπεκλήθη « ἡ δυόμιση Διεθνής», ἐπειδὴ βρισκόταν μεταξὺ τῆς Β' (Σοσιαλιστικῆς) καὶ τῆς Γ' (Κομμουνιστικῆς) Διεθνοῦς. Ἡ Β' καὶ ἡ «2, 5» Διεθνεῖς ἑνώθηκαν τὸ 1923. Τελικά, ὅμως, ἡ ὅλη προσπάθεια ἀπέτυχε καὶ τὸ 1923 ἡ Β' Διεθνὴς διελύθη ὁριστικά.

III. Η ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ (Β.Σ.Ο. 1907 - 1920)

Τὸ 6ο συνέδριο τῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς ποὺ συνῆλθε στὴν Στουτγκάρδη τὸ 1907, συζήτησε καὶ τὸ θέμα τῆς ἱδρύσεως μιᾶς ἑνώσεως τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῆς Βαλκανικῆς. Ἡ πρωτοβουλία τῆς συγκλήσεως τῆς α' συνδιασκέψεως τῶν σοσιαλιστῶν τῶν Βαλκανίων ἀνετέθη στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα τῆς Σερβίας.

Ἡ συνδιάσκεψις πραγματοποιήθηκε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1909, στὸ Βελιγράδι, μὲ συμμετοχὴ ἀντιπροσώπων τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Κροατίας, Βοσνίας, Ἐρζεγοβίνης, Μαυροβουνίου, Μακεδονίας καὶ μιᾶς ἀρμενικῆς ὀργανώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ Ἕλληνες σοσιαλισταὶ δὲν πῆραν μέρος στὴν διάσκεψι, ἀλλὰ ἐδέχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων τὶς ἀποφάσεις της.

Ἡ διάσκεψις ἀνέθεσε τὴν σύνταξι τοῦ προγράμματος μιᾶς ἑνιαίας Βαλκανικῆς Σοσιαλιστικῆς Ὁμοσπονδίας στὴν β' διάσκεψι, ἡ ὁποία θὰ συνήρχετο στὴν Σόφια τὸ 1911.

Ἡ διάσκεψις αὐτὴ ἀνεβλήθη γιὰ τὸ 1912, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἄρχισαν οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι καὶ ματαιώθηκε. Ἔτσι, δὲν συνῆλθε παρὰ μόνον τὸν Ἰούλιο τοῦ 1915, στὸ Βουκουρέστι. Σ' αὐτὴν, πῆραν μέρος ἀντιπρόσωποι τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἑλλάδος (Α. Σιδέρης). Οἱ Σέρβοι δὲν μετέσχαν λόγῳ τοῦ πολέμου.

Ἡ συνδιάσκεψις ἐπεξεργάσθηκε τὸ πρόγραμμα τῆς Β.Σ.Ο. Σ' αὐτό, καθιερώνεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἀδιάλλακτης πάλης τῶν τάξεων, καταδικάζονται ὁ ρεφορμισμὸς καὶ ὁ σοσιαλπατριωτισμός, τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἱδρύσεως μιᾶς σοσιαλιστικῆς ἐργατικῆς ὁμοσπονδίας τῆς Βαλκανικῆς καὶ ὁρίζεται ὡς σκοπὸς ἡ δημιουργία μιᾶς Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας μὲ σοσιαλιστικὸ καθεστώς.

Ἡ συνδιάσκεψις ἐνέκρινε τὸ καταστατικὸ τῆς Β.Σ.Ο. καὶ ἔθεσε ἐπὶ κεφαλῆς της μία ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία ἐξέλεξε ἕνα «γραφεῖο».

Ἀπεφάσισε ἐπίσης τὴν ἔκδοσι ἑνὸς «βαλκανικοῦ δελτίου» καὶ τὴν κοινὴ ἀντιπροσώπευσι ὅλων τῶν βαλκανικῶν κομμάτων στὰ διεθνῆ συνέδρια.

Τέλος, ἡ διάσκεψις ἐτάχθη ἐναντίον τῶν κομμάτων ποὺ *«ἐπρόδωσαν τὴν πάλη τῶν τάξεων»* καὶ ἐπέκρινε τὴν ἀδράνεια τῆς Β' Διεθνοῦς τασσομένη ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τῆς ἀριστερᾶς της πτέρυγος.

Στὸ μεταξύ, ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἁπλώθηκε καὶ στὰ Βαλκάνια, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ματαιωθῆ ἡ κοινὴ δρᾶσις τῶν σοσιαλιστῶν τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν.

Ἡ Β.Σ.Ο. πῆρε μέρος στὰ συνέδρια τοῦ Τσίμμερβαλντ καὶ τοῦ Κίενταλ καὶ ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ ἱδρυτικὰ μέλη τῆς Γ' Διεθνοῦς, ὁπότε καὶ μετονομάσθηκε σὲ Βαλκανικὴ Κομμουνιστικὴ Ὁμοσπονδία. (Διάσκεψις Σόφιας 1920).

IV · Ο Ε. ΜΠΕΡΝΣΤΑΙΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ

1. Ἡ ἐποχή του

Τὸ 1848, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς, μὲ τὸ «Μανιφέστο» τους, ἀπήγγειλαν τὸν ἐπικήδειο τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἐξυμνοῦσαν τὶς ἀρετές του (ἐκβιομηχάνισις, ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν, δημιουργία μεγάλων πόλεων, διαμόρφωσις παγκόσμιας ἀγορᾶς) καὶ ἀνήγγελλαν τὴν ἀμέσως ἐπικείμενη ἄφιξι τοῦ διαδόχου του: τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἔσφαλαν. Αὐτὸ ποὺ νόμισαν ὅτι ἦταν τὸ τέλος τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἀρχή της. Τὰ θαύματα τοῦ καπιταλισμοῦ ποὺ κατέπληξαν τοὺς ἱδρυτὰς τοῦ μαρξισμοῦ δὲν ἦσαν παρὰ οἱ πρῶτες ἀτμοκίνητες μηχανές, τὰ ὑφαντουργεῖα τοῦ Μάντσεστερ καὶ οἱ σιδηρόδρομοι. Ἡ Ἀγγλία ἦταν τότε ἡ μόνη βιομηχανικὴ χώρα. Καὶ ὅμως. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ Μὰρξ («Ἱστορία τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν») τὸ 1861, οἱ ἐργατοϋπάλληλοι τῶν βιομηχανιῶν της ἦσαν 775 χιλιάδες ἐνῶ οἱ ὑπηρέτριες ξεπερνοῦσαν τὸ ἑκατομμύριο!

Οἱ ΗΠΑ, εὑρίσκοντο ἀκόμη στὴν περίοδο τῆς ἐκχερσώσεως τῶν δυτικῶν ἐκτάσεων καὶ παρέμεναν χώρα ἀγροτική. Στὸ «Κεφάλαιό» του (1867) ὁ Μὰρξ τὶς ἀναφέρει σὰν «ἀποικία τῆς Εὐρώπης».

Παντοῦ, οἱ ἀγρότες ἀποτελοῦσαν τὴν μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ «παγκόσμια ἀγορὰ» περιωρίζετο οὐσιαστικὰ στὴν εἰσαγωγὴ μερικῶν τροπικῶν τροφίμων καὶ πρώτων ὑλῶν. Ἡ δουλεία ἴσχυε ἀκόμη σὲ ἀξιόλογες περιοχὲς τοῦ κόσμου. Ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνία ἦσαν κατάκλειστες στοὺς ξένους. Ἡ Ρωσία ζοῦσε σὲ φεουδαρχικὸ δουλοπαροικιακὸ καθεστώς. Ἡ Εὐρώπη μόλις ἄρχιζε νὰ γίνεται τὸ κέντρο τοῦ κόσμου, ἐνῶ ἡ Ἀμερικὴ ἔπαιζε ἀσήμαντο ρόλο.

Παρὰ τὴν ἐκφώνησι τοῦ «ἐπικηδείου» του, ὁ καπιταλισμὸς δὲν πέθανε. Ἀπεναντίας, ἐπετάχυνε συνεχῶς τοὺς ρυθμοὺς τῆς ἰλιγγιώδους πο-

ρείας του. Νέες μηχανὲς κατεσκευάζοντο καὶ νέες ἐφευρέσεις ἀνηγγέλλοντο καθημερινῶς. Οἱ μεγάλες πόλεις ἐπολλαπλασιάζοντο. Ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ηὐξάνετο. Τὸ ἐμπόριο ἔπαιρνε πρωτοφανεῖς διαστάσεις. Ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις βρισκόταν στὴν ἀκμή της. Τὸ 1895, προλογίζοντας τὴν νέα ἔκδοσι τοῦ ἔργου τοῦ Κ. Μὰρξ *«Ἡ πάλη τῶν τάξεων στὴν Γαλλία, 1848-1850»*, ὁ Φ. Ἔγκελς ὡμολογοῦσε:

«Ἡ Ἱστορία ἔδωσε ἄδικο σ' ἐμᾶς καὶ σὲ ὅσους ἐσκέπτοντο κατὰ τρόπο ἀνάλογο. Ἔδειξε ξεκάθαρα ὅτι τὸ ἐπίπεδο τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως στὴν (εὐρωπαϊκὴ) ἤπειρο πολὺ ἀπεῖχε ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ὥριμο γιὰ τὴν κατάργησι τοῦ καπιταλιστικοῦ τρόπου παραγωγῆς. Τὸ ἀπέδειξε μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐπανάστασι ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1848 κατέκτησε ὅλη τὴν ἤπειρο καὶ ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεψε παρὰ μόνον τώρα νὰ μιλοῦμε γιὰ μεγάλη βιομηχανία στὴν Γαλλία, στὴν Αὐστρία, στὴν Οὐγγαρία, στὴν Πολωνία καὶ τελευταῖα στὴν Ρωσία καὶ καθιστᾶ τὴν Γερμανία πρώτης τάξεως βιομηχανικὴ χώρα... Καὶ εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις ποὺ γέννησε μιὰ πραγματικὴ ἀστικὴ τάξι καὶ ἕνα πραγματικὸ προλεταριᾶτο μεγάλης βιομηχανίας καὶ τοὺς ὤθησε στὸ προσκήνιο τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως».

Ὁ ἴδιος, στὸν τρίτο τόμο τοῦ «Κεφαλαίου», ἀναγκάσθηκε νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἐποχὴ πρὶν τὸ 1848 σὰν *«παιδικὴ περίοδο τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου»* καὶ νὰ παραδεχθῇ ὅτι μόνο μετὰ τὸ 1867, *«ἡ κολοσσιαία ἐπέκτασις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων διαμόρφωσε γιὰ πρώτη πράγματι φορὰ μιὰ παγκόσμια ἀγορά»*. Πράγματι, ἀπὸ τὸ *«Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο»* ὡς τὸν α' παγκόσμιο πόλεμο, τὸ διεθνὲς ἐμπόριο ὑ π ε ρ δ ε κ α π λ α σ ι ά σ θ η κ ε. Καὶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀνάπτυξις πραγματοποιήθηκε μ ε τ ὰ ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Ἔγκελς.

Στὴν περίοδο ὅμως αὐτήν, δὲν ἔχουμε μία ἀποκλειστικῶς οἰκονομικὴ ἀνάπτυξι. Ἔχουμε παράλληλα πρὸς αὐτὴν καὶ σοβαρὲς πολιτικὲς μεταρρυθμίσεις καὶ κοινωνικοὺς ἀνασχηματισμούς. Ἀρχίζει ὁ ἐκδημοκρατισμὸς τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν. Ἀναπτύσσεται ἡ ἐργατικὴ τάξις ὄχι μόνον ποσοτικά, ἀλλὰ καὶ μορφωτικά, κοινωνικά, πολιτικά. Τὰ συνδικᾶτα ἀποκτοῦν ὁλοένα καὶ εὐρύτερο ρόλο. Ἐμφανίζονται νέα κοινωνικὰ στρώματα, ὅπως τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν καὶ τῆς «ἐργατικῆς ἐριστοκρατίας». Ἀρχίζει ἡ ἀποπρολεταριοποίησις τῶν ἐργατῶν. Τὰ ὑπολείμματα τῆς φεουδαρχίας ἐξαφανίζονται. Καὶ τὸ Κράτος ἀρχίζει σιγὰ-σιγὰ νὰ κ ο ι ν ω ν ι κ ο π ο ι ε ῖ τ α ι.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸ γιὰ ὅσους μποροῦν νὰ δοῦν αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν σημασία τους, ὅτι τ ὰ π ρ ά γ μ α τ α δ ὲ ν ἀ κ ο λ ο υ θ ο ῦ ν τ ὸ ν δ ρ ό μ ο π ο ὺ τ ο ὺ ς χ ά ρ α ξ ε ὁ μ α ρ ξ ι σ μ ό ς. Ἴσως αὐτὴν τὴν ἀλήθεια νὰ τὴν ἀντελήφθησαν καὶ ἄλλοι. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ τόλμησε, μέσα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν μαρξιστῶν νὰ τὴν διακηρύξῃ, ἦταν ἕνας: Ὁ Ἐ δ ο υ ά ρ δ ο ς Μ π ε ρ ν σ τ ά ϊ ν.

2. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του

Ὁ Ἔντουαρντ Μπερνστάϊν, γεννήθηκε τὸ 1850 στὸ Βερολῖνο ἀπὸ ἑβραϊκὴ ἐργατικὴ οἰκογένεια. Ἀφοῦ τελείωσε τὴν μέση ἐκπαίδευσι, ἔγινε τραπεζικὸς ὑπάλληλος. Ἀπὸ νεαρὴ ἡλικία προσχώρησε στὸν σοσιαλισμὸ καὶ ἀναδείχθηκε σὲ στέλεχος τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Τὸ 1878, ἔγινε ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ ἐλβετοῦ σοσιαλιστῆ Κ. Κόφμπεργκ καὶ συνεργάτης τοῦ «Σοσιαλδημοκράτη», δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος.

Τὸ 1880, ὁ Μπερνστάϊν, μαζὶ μὲ τὸν διάσημο γερμανὸ σοσιαλιστὴ ἡγέτη καὶ θεωρητικὸ Μπέμπελ ἐπισκέφθηκαν τὸν Μὰρξ καὶ τὸν Ἔγκελς στὸ Λονδῖνο. Ἀπὸ τότε, ὁ Μπερνστάϊν, ποὺ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσι τοῦ «Σοσιαλδημοκράτη», συνδέθηκε φιλικὰ μὲ τὸν Ἔγκελς, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μὰρξ (1883) ἔγινε ὁ «τοποτηρητὴς» τῆς μαρξικῆς κληρονομίας.

Τὸ 1888, ὁ Μπερνστάϊν, μετέφερε τὴν ἐκδοτική του δραστηριότητα στὸ Λονδῖνο. Ἐκεῖ συνδέθηκε ἀκόμη στενώτερα μὲ τὸν Ἔγκελς. Ὁ τελευταῖος, πεθαίνοντας τὸ 1895, ἄφισε τὸν Μπερνστάϊν ἐκτελεστὴ τῆς διαθήκης του καὶ τοῦ ἐμπιστεύθηκε τὴν πνευματική του κληρονομία.

Πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι ὁ Ἔγκελς, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μὰρξ ἄρχισε μία κάποια ἀναθεώρησι τοῦ μαρξισμοῦ ὁ ὁποῖος φανερὰ ἔμενε πίσω ἀπὸ τὶς ἐξελίξεις καὶ κινδύνευε νὰ ξεπερασθῆ. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1895, λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του, ὁ Ἔγκελς ἔγραψε τὸν πρόλογο στὴν ἔκδοσι τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ, «Ἡ πάλη τῶν τάξεων στὴν Γαλλία». Σ' αὐτόν, ὁ Ἔγκελς, ἀναφερόμενος στὶς ἰδέες ποὺ διατύπωσαν ὁ ἴδιος καὶ ὁ Μὰρξ πρὶν σαράντα χρόνια, ἰδιαίτερα στὸ ζήτημα τῆς νίκης τοῦ σοσιαλισμοῦ διαπίστωνε:

«Ἡ Ἱστορία ἀπέδειξε ὅτι σφάλαμε καὶ ὅτι οἱ ἰδέες μας τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν οὐτοπικές».

Ἐπίσης, σὲ διάφορα γράμματά του πρὸς τὸν Ι. Μπλόχ, τὸν Κ. Σμὶθ καὶ τὸν Χ. Στάρκερμπουργκ, ποὺ τὰ ἔγραψε στὴν περίοδο 1890-1894, ὁ Ἔγκελς τροποποιώντας τὴν ἀρχικὴ διατύπωσι τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ, παραδέχεται τὴν μεγάλη σημασία καὶ τῶν μὴ οἰκονομικῶν παραγόντων στὴν ἱστορικὴ διαδικασία.

Ὁ Μπερνστάϊν ἀνέλαβε μὲ πολὺ μεγαλύτερη τόλμη τὸ ἔργο τῆς γενικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ τοῦ ριζικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ μαρξισμοῦ.

Τὶς ἀναθεωρητικὲς ἰδέες του, τὶς ἐξέφρασε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1896, σὲ μία σειρὰ ἄρθρων του μὲ τὸν τίτλο «προβλήματα σοσιαλισμοῦ».

Στὸ κέντρο τῶν ἀπόψεών του, εἶναι ἡ θέσις γιὰ τὴν «εἰρηνικὴ μετάβασι ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸν σοσιαλισμό».

Ὁ Μπερνστάϊν, προχωρώντας πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὸν Ἔγκελς, ξεφεύγει ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ ποὺ διεψεύσθη ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι.

Τὶς ἀπόψεις του, ὁ Μπερνστάϊν τὶς διατύπωσε στὰ ἔργα του «Π ρ ο β λ ή μ α τ α τ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ μ ο ῦ» (1896-1898), «Π ρ ο ϋ π ο θ έ σ ε ι ς τ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ μ ο ῦ κ α ὶ τ ὰ κ α θ ή κ ο ν τ α τ ῆ ς σ ο σ ι α λ δ η μ ο κ ρ α τ ί α ς» (1899), καὶ «Π ῶ ς ε ἶ ν α ι δ υ ν α τ ὸ ς ὁ ἐ π ι σ τ η μ ο ν ι κ ὸ ς σ ο σ ι α λ ι σ μ ό ς» (1901). Τὸ κυριώτερο ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι τὸ δεύτερο.

Ὁ Μπερνστάϊν ὁδηγήθηκε στὰ συμπεράσματά του κυρίως ἀπὸ τὴν παρατήρησι τῆς οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς πραγματικότητος τῆς ἐποχῆς του. Ὅπως τονίζει ὁ ἴδιος, *«οἱ ἀποφασιστικὲς ἐπιδράσεις ἐπάνω στὴν σκέψι μου ὡς σοσιαλιστοῦ δὲν ἦσαν θεωρητικῆς φύσεως, ἀλλὰ γεγονότα ποὺ μὲ ὑποχρέωσαν νὰ διορθώσω τὶς ἰδέες ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὴν πίστι μου»*.

Τὰ γεγονότα, τὸν ἔπεισαν γιὰ τὴν διάψευσι τῶν προβλέψεων τοῦ Μὰρξ καὶ γιὰ τὴν ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως τῶν σχημάτων του.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἡ κριτική του, ἐστρέφετο ἐναντίον τῆς μαρξικῆς προβλέψεως γιὰ τὴν «αὔξουσα ἐξαθλίωσι τοῦ προλεταριάτου», ποὺ εἶχε ἄμεση σχέσι καὶ μὲ τὴν θεωρία περὶ τῶν κυκλικῶν οἰκονομικῶν κρίσεων οἱ ὁποῖες κατὰ τὸν Μάρξ, θὰ ὁδηγοῦσαν μοιραῖα στὴν κατάρρευσι τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος.

Ὕστερα ἀπὸ προσεκτικὴ ἐξέτασι τῶν ἀποκαλυπτικῶν στατιστικῶν, ὁ Μπερνστάϊν, ἔφθασε στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ καπιταλισμὸς ἀνέπτυξε μέσα του ἕνα ἀριθμὸ «*παραγόντων σταθερότητος*», ποὺ ἔκαναν πολὺ ἀπίθανη τὴν κατάρρευσι τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας. Καθὼς αὔξανε ἡ παραγωγή, ἔπρεπε νὰ αὐξάνη καὶ ἡ κατανάλωσις. Γι' αὐτὸ μ ε γ ά λ ω ν ε τ ὸ π ρ α γ μ α τ ι κ ὸ ε ἰ σ ό δ η μ α τ ῶ ν ἐ ρ γ α τ ῶ ν, ὥστε νὰ ἀποκτοῦν αὐτοὶ τὴν μεγαλύτερη ἀγοραστικὴ ἱκανότητα ποὺ ἦταν ἀναγκαία. Ἔτσι, ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις ὁδηγοῦσε στὴν ἀντίθετη κατεύθυνσι ἀπὸ ἐκείνην τῆς ἐξαθλιώσεως. Ἀνάλογα ἐπιχειρήματα διετύπωσε ὁ Μπερνστάϊν καὶ ἐναντίον τῆς θεωρίας τῶν κρίσεων.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς «*παράγοντες σταθερότητος*», τελείως ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα περὶ ἀναπτύξεως τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας ἦταν, κατὰ τὴν ἄποψι τοῦ Μπερνστάϊν, «ἡ α ὔ ξ ο υ σ α ἀ π ο π ό λ ω σ ι ς τ ῆ ς κ ο ι ν ω ν ί α ς». Ἡ κοινωνία δὲν ἐξελίσσετο σύμφωνα μὲ τὶς προβλέψεις τοῦ Μὰρξ, δηλ. πρὸς τὴν πόλωσι σὲ δύο ἀντιτιθέμενες τάξεις (μία αὔξουσα στρατιὰ ἐξαθλιωμένων προλεταρίων καὶ μία τάξι καπιταλιστῶν ποὺ μικραίνει διαρκῶς σὲ ἀριθμὸ καὶ αὐξάνει σὲ πλοῦτο). Ἀντίθετα, διαπίστωσε ὁ Μπερνστάϊν ὅτι ὑπάρχει αὔξουσα δ ι α φ ο ρ ο π ο ί η σ ι ς μέσα στὶς τάξεις, ποὺ δημιουργεῖ μεγάλη κ ο ι ν ω ν ι κ ὴ κ λ ι μ ά κ ω σ ι καὶ μ ε ι ώ ν ε ι τὶς ἀντιθέσεις.

Ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν στατιστικῶν, ὁ Μπερνστάϊν ἔβγαλε τὸ συμ-

πέρασμα ὅτι οἱ μεσαῖες τάξεις ἀμύνοντο μὲ ἐπιτυχία στὴν τάσι δημιουργίας μεγάλων ἐπιχειρήσεων. Ἡ μαρξιστικὴ πρόβλεψις γιὰ τὴν συγκέντρωσι κεφαλαίου - ἐργοδοσίας σὲ ἐλάχιστα χέρια καὶ τὴν ἐξαφάνισι τῶν ἐνδιαμέσων στρωμάτων, δὲν ἐπαλήθευσε.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα δὲν ὑπῆρχε τάσις πρὸς συγκέντρωσιν στὸν τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν (ὁ Μπερνστάϊν ἀπὸ τότε ἦταν ἐνήμερος τῆς σημασίας αὐτῶν τῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας ποὺ ἀγνοοῦσε ὁ Μάρξ).

Ἐπίσης, δὲν ὑπῆρχε σοβαρὴ τάσις συγκεντρώσεως στὸ ἐμπόριο καὶ κυρίως στὴν γεωργία. Τὰ μέσου μεγέθους ἀγροκτήματα εἶχαν ἤδη ἀποδείξη τὴν ὑπεροχή τους σὲ σύγκρισι πρὸς τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα. Παρετήρησε ἀκόμη τὴν ἀνάπτυξι μιᾶς καινούργιας πολυαρίθμου μεσαίας τάξεως ὑπαλλήλων. Καὶ σημείωσε ὅτι ἦσαν σημαντικὸ νὰ κερδίσουν οἱ σοσιαλισταὶ ὡς συμμάχους αὐτὲς τὶς νέες κοινωνικὲς ὁμάδες.

Ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὁ Μπερνστάϊν διαπίστωνε ὅτι ἡ οἰκονομικοκοινωνικὴ διεργασία ἔτεινε πρὸς τὴν ἀ π ο π ό λ ω σ ι καὶ ὄχι πρὸς τὴν συγκέντρωσι. Καὶ ὅτι αὐτὸ παρετηρεῖτο κ α ὶ σ τ ὴ ν δ ι α ν ο μ ὴ τ ο ῦ ε ἰ σ ο δ ή μ α τ ο ς ποὺ ἔτεινε πρὸς τὴν σ χ ε τ ι κ ὴ ἐξίσωσι. Γι' αὐτό, τελικά, ἡ ἐκμετάλλευσις ἔπρεπε νὰ μετριέται ὄχι μὲ ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ὰ κ ρ ι τ ή ρ ι α, ὅπως ἔκανε ὁ μαρξισμός, ἀλλὰ μὲ ἠ θ ι κ ά.

Ἔγραφε :

«Ἐκμετάλλευσις, ὅπου ἀφορᾷ σχέσεις μεταξὺ ἀνθρώπων, σημαίνει πάντοτε τὴν ἠθικῶς ἀπαράδεκτη χρησιμοποίησι ἑνὸς ἀνθρώπου ἀπὸ ἄλλον, σημαίσει — καθὼς ἡ ἴδια ἡ καταγωγὴ τῆς λέξεως τὸ ὑπονοεῖ — ληστεία συγκαλυμμένη».

Τὰ συμπεράσματά του ὡδήγησαν τὸν Μπερνστάϊν σὲ μία ἀποφασιστικὴ καμπή. Καὶ τελικά, ἔθεσε ὑπὸ ἀμφισβήτησι αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν οὐσία τοῦ μαρξισμοῦ. Τὸ ἔπραξε μὲ τὸν λόγο του στὸ Βερολῖνο, τὸ 1901, λίγο μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Ἀγγλία.

Ἠθελημένα ἔθεσε τὸ πρόβλημα : «Πῶς εἶναι δυνατὸς ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμός ;» Καὶ ἀπαντώντας, ἀπέρριψε τὸν οἰκονομικὸ ντετερμινισμὸ τοῦ Μάρξ. Προχωρώντας παραπέρα μετέφερε τὴν δικαίωσι τοῦ ἀγώνα γιὰ τὸν σοσιαλισμὸ ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ «ε ἶ ν α ι» στὸν κόσμο τοῦ «δ έ ο ν τ ο ς». Γι' αὐτόν, ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἦταν «ἐπιστημονικὴ ἀναγνώρισις τῶν νόμων τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως», ἀλλὰ ἠθικὸ αἴτημα. Ὁ λόγος του αὐτός, ἦταν ὁ πρόδρομος ὅλων τῶν μελλοντικῶν προσπαθειῶν νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ καντιανὴ ἠθικὴ σὰν ἡ λογικὴ θεμελίωσις τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Τὰ πρακτικὰ συμπεράσματα ποὺ ἔβγαλε ὁ Μπερνστάϊν ἀπὸ τὶς προαναφερθεῖσες θεωρητικὲς σκέψεις του, ἦσαν :

α) Ὁ δ ρ ό μ ο ς τ ῆ ς σ ο σ ι α λ δ η μ ο κ ρ α τ ί α ς π ρ ὸ ς τ ὴ ν π ο λ ι τ ι κ ὴ ἐ ξ ο υ σ ί α, π ε ρ ν ά ε ι ἀ π ὸ τ ὸ κ ο ι ν ο β ο ύ λ ι ο. Οἱ ἀποφασιστικὲς προϋποθέσεις ποὺ σύμφωνα μὲ τὸν Μάρξ θὰ ὁδηγοῦσαν στὴν προλεταριακὴ ἐπανάστασι δηλ. ἡ συνεχὴς συγκέντρωσις τοῦ κεφα-

λαίου καὶ ἡ ἀδιάκοπη ἀριθμητικὴ αὔξησις ἑνὸς ὅλο καὶ πιὸ ἐξαθλιωμένου προλεταριάτου δὲν ἐξεπληρώθησαν καὶ ὁ Μπερνστάϊν, ἀμφέβαλλε ἂν θὰ ἐξεπληρώνοντο ποτέ. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, βασικὴ ἐπιδίωξις τῆς σοσιαλδημοκρατίας δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ βιαία ἐπανάστασις, ἀλλὰ ἡ ἐπιβολὴ καὶ ἡ βελτίωσις τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας.

β) Ἐπὶ πλέον ἡ σοσιαλδημοκρατία θὰ ἔπρεπε νὰ ἀγωνισθῆ γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ ἡ τοπικὴ αὐτονομία καὶ αὐτοδιοίκησις, ὄχι τόσο στὸν πολιτικό - διοικητικό, ὅσο στὸν οἰκονομικὸ τομέα. Πίστευε ὅτι ἡ ἵδρυσις αὐτοδιοικουμένων καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν, ἀποτελοῦσε σημαντικὸ μέτρο ἐκσοσιαλισμοῦ. Ἔναντι τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν ἦταν πολὺ σκεπτικιστὴς ἂν καὶ παρεδέχετο ὅτι θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι ἐπιτυχεῖς ἐὰν συνεδυάζοντο μὲ τοὺς καταναλωτικοὺς συνεταιρισμούς. Ἐτόνισε ὅτι οἱ σοσιαλισταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξουν μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς γεωργικούς, βιοτεχνικοὺς καὶ χειροτεχνικοὺς συνεταιρισμούς.

γ) Τὰ συνδικᾶτα ἐπίσης, ἦσαν ἕνα σοβαρὸ στοιχεῖο ἐκσοσιασιαλισμοῦ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀναλάβουν σημαντικὸ ρόλο στὴν δημοκρατία καὶ στὴν αὐτοδιοίκησι.

Σὲ μερικὰ σημεῖα τῶν «Προϋποθέσεων», ὑπάρχουν ὑπαινιγμοὶ ποὺ ἔχουν σχέσι μὲ τὴν σημερινὴ πρακτικὴ τῆς συνδιοικήσεως τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων.

δ) Ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτική, ὁ Μπερνστάϊν ἐπίστευε ὅτι τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξη μεγαλύτερη προσοχὴ στὸν ἐθνικὸ παράγοντα.

Σήμερα, οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τοῦ Μπερνστάϊν, φαίνονται κοινοτοπίες. Τοῦτο ὅμως συμβαίνει γιατὶ ἔχουν ἐνσωματωθῆ στὴν πολιτικὴ τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἢ ἀκόμη καὶ ἔχουν πραγματωθῆ ἀπὸ τὶς δυτικὲς κοινωνίες. Ἀλλὰ τότε, ἦσαν τολμηρὲς καινοτομίες. Γι' αὐτὸ καὶ καταδικάσθηκαν ἀπὸ τὸ συνέδριο τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος στὴν Δρέσδη. Ὁ Μπερνστάϊν δὲν ὑπέκυψε. Συνέχισε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀναθεώρησι τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς πρακτικῆς τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος ὡς τὸ τέλος. Καὶ ἂν δὲν μεσολαβοῦσε τὸ πραξικόπημα τοῦ Λένιν στὴν Ρωσία, ἀσφαλῶς ὁ «μπερνσταϊνισμὸς» θὰ εἶχε πολὺ ἀποφασιστικώτερη ἐπίδρασι στὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸ κίνημα.

Οἱ ἰδέες τοῦ Μπερνστάϊν εἶχαν μεγάλη ἀπήχησι στὶς τάξεις τῶν σοσιαλιστῶν, ἀλλὰ παντοῦ συνάντησαν τὴν ἐπίμονη ἀντίστασι τοῦ καθιερωμένου δόγματος καὶ τοῦ συντηρητισμοῦ.

Στὴν Γαλλία, ἐκφραστὴς παρομοίων «ἰδεαλιστικῶν» ἀπόψεων ἦταν ὁ Ζωρές. Στὴν Ρωσία, τὴν ἀναθεώρησι τοῦ μαρξισμοῦ τὴν ζήτησαν ὁ φιλόσοφος Μπερντιάεφ καὶ ὁ οἰκονομολόγος Στροῦβε, ἀλλὰ σκόνταψαν στὴν ἀντίστασι τῶν φανατικῶν καὶ στὴν ἐπιμονὴ τοῦ Λένιν.

Ὁ Μπερνστάϊν πέθανε τὸ 1932 στὸ Βερολῖνο.

3. Συμπεράσματα

α. Ὁ μαρξισμὸς δὲν ἦταν *ποτὲ* ἡ μοναδικὴ ἔκφρασις τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἰδεώδους. Πρίν, μαζὶ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτόν, ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν πολλὲς ἄλλες σοσιαλιστικὲς θεωρίες, τάσεις καὶ κινήσεις.

β. Ἰδιαίτερα στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος, λόγῳ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, ἐμφανίσθηκε ἕνα πλατὺ ρεῦμα σοσιαλιστικῆς σκέψεως καὶ κινήσεως. Ὁ μαρξισμὸς δὲν ἦταν παρὰ *ἕνα* ἀπὸ τὰ πολλὰ στοιχεῖα ποὺ συνέθεταν αὐτὸ τὸ ρεῦμα. Στὴν Α' Διεθνῆ συνυπῆρχαν πολλὲς σοσιαλιστικὲς ἰδέες καὶ ὁ μαρξισμὸς *δὲν* μπόρεσε νὰ κυριαρχήση.

γ. Τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα χρειάζονται πηγὲς κύρους, «ἱερὰ» κείμενα, «μεγάλους δασκάλους». Γενικὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συγκροτοῦν ἕνα ἑνιαῖο Δόγμα καὶ ἐμπνέουν πίστι, ἀφοσίωσι, φανατισμό. Γι' αὐτό, πολὺ ἀργότερα, τὸ κομμουνιστικὸ παρακλάδι τοῦ ἀρχικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, πῆρε τὶς θεωρίες τοῦ Μὰρξ καὶ τὶς ἔκανε Δόγμα, ἀνακηρύσσοντας τὸν ἴδιο ἕνα εἶδος Προφήτου - Μεσσία. Θὰ μποροῦσε ἐξ ἴσου εὔκολα, ἀντὶ γιὰ τὸν μαρξισμό, νὰ διαλέξη ὁποιαδήποτε ἄλλη σοσιαλιστικὴ ἀνατρεπτικὴ θεωρία τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὅπως λ.χ. τὸν «προυντονισμὸ» ἢ τὸν «μπακουνισμό». Προτίμησε τὸν «μαρξισμὸ» γιατὶ αὐτὸς ταίριαζε καλύτερα στὶς ἀνάγκες τῆς Ρωσίας. Καὶ ἐπίσης περιεῖχε στοιχεῖα ποὺ ἀποσπασμένα ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο τμῆμα τῆς ἴδιας θεωρίας, ἀνταπεκρίνοντο στὴν εἰδικὴ νοοτροπία καὶ στὴν μέθοδο δράσεως τῶν μπολσεβίκων. Ἔτσι, αὐτοί, διάλεξαν τὸν Μὰρξ γιὰ «αὐθεντία» τους καὶ ὡρισμένες πλευρὲς τῶν θεωριῶν του γιὰ σημαία τους.

δ. *Ὁ μαρξισμὸς οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐπιστήμη*. Τὸ «ἐπιστημονικό» του μέρος οὐδέποτε ἀπεδείχθη. Οἱ προβλέψεις του δὲν ἐπαλήθευσαν. Οἱ θεωρίες του διαψεύσθησαν καὶ ξεπεράσθηκαν. Ἡ κοινωνία μας εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναλυθῆ καὶ νὰ γίνη κατανοητὴ μὲ μαρξιστικὴ μεθοδική. Ἤδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος, αὐτὸ εἶχε καταστῆ ὁλοφάνερο ἀκόμη καὶ σ' ἐκείνους ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστὰς ποὺ ἦσαν ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς. Ὁ «ρεβιζιονισμὸς» τοῦ Μπερνστάϊν ἦταν ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθειά τους νὰ διασώσουν κάτι ἀπὸ τὸ ὀρθολογικὸ τμῆμα τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀπέτυχαν. Καὶ ὅμως. Κατὰ τραγικὴ εἰρωνεία τῆς Ἱστορίας, ὁ μαρξισμὸς διεδόθη εὐρύτερα ἀπὸ ποτέ, ἐπεκράτησε στὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα καὶ ἐπεβλήθη ὡς πίστις μεγάλων μαζῶν, ὅταν ἀκριβῶς εἶχε ξεπερασθῆ ὁλοκληρωτικὰ καὶ ἀθεράπευτα, δηλ. στὸν 20ὸ αἰῶνα! Μία θεωρία, ξεπερασμένη ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε, ἐπεκράτησε ἕνα αἰῶνα ἀργότερα! Μία θεωρία ἤδη ἀκατάλληλη γιὰ ὁδηγὸς τῶν ἀνθρώπων τοῦ 1890, ἔγινε σημαία ἀνθρώπων τῆς ἀτομικῆς ἐποχῆς. Ὁ μαρξισμὸς ἐπέζησε. Ἀλλὰ ὄχι ὡς «ἐπιστημονικὴ ἰδεολογία». *Ἐπέζησε ὡς «θρησκεία»*.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

1818 — Γέννησις τοῦ Κ. Μὰρξ
1820 — Γέννησις τοῦ Φ. Ἔγκελς
1847 — Ἵδρυσις τοῦ «Συνδέσμου τῶν Κομμουνιστῶν»
1848 — Ἔκδοσις τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου»
1850 — Γέννησις τοῦ Ε. Μπερντσάϊν
1859 — Ἔκδοσις τῆς «Κριτικῆς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας»
1864 — Ἵδρυσις τῆς Α' Διεθνοῦς — Θάνατος τοῦ Φ. Λασσὰλ
1867 — Ἔκδοσις τοῦ «Κεφαλαίου»
1868 — Προσχώρησις τῶν μπακουνιστῶν στὴν Α' Διεθνῆ
1871 — Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ
1872 — Μεταφορὰ τῆς ἕδρας τῆς Α' Διεθνοῦς στὴν Ν. Ὑόρκη — Διαγραφὴ τοῦ Μπακοῦνιν
1876 — Διάλυσις τῆς Α' Διεθνοῦς — Θάνατος τοῦ Μπακοῦνιν
1878 — Ἔκδοσις τοῦ «Ἀντὶ-Ντύριγκ» (τοῦ Ἔγκελς)
1883 — Θάνατος τοῦ Μὰρξ
1884 — Ἵδρυσις τῆς Φαβιανῆς Ἑταιρίας
1886 — Γεγονότα τοῦ Σικάγου
1889 — Ἵδρυσις τῆς Β' Διεθνοῦς
1890 — Ἐκδηλώνεται ὁ «ρεβιζιονισμὸς» τοῦ Ἔγκελς
1895 — Θάνατος τοῦ Ἔγκελς
1899 — Ἔκδοσις τῶν «Προϋποθέσεων τοῦ Σοσιαλισμοῦ» (τοῦ Μπερνστάϊν) — Ὁ Α. Μιλλερὰν μετέχει σὲ ἀστικὴ κυβέρνησι
1900 — Τὸ 4ο συνέδριο τῆς Β' Διεθνοῦς ψηφίζει τὸ πρόγραμμα καὶ τὰ καταστατικό της.
1904 — Τὸ 5ο συνέδριο τῆς Β' Διεθνοῦς καταδικάζει τὸ «ρεβιζιονισμὸ»
1909 — Ἵδρυσις τῆς Βαλκανικῆς Σοσιαλιστικῆς Ὁμοσπονδίας
1914 — Οὐσιαστικὴ διάλυσις τῆς Β' Διεθνοῦς
1915 — Διάσκεψις τοῦ Τσίμμερβαλντ
Διάσκεψις τοῦ ΒΣΟ στὸ Βουκουρέστι
1916 — Διάσκεψις τοῦ Κίενταλ.
1932 — Θάνατος τοῦ Ε. Μπερνστάϊν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Α'. Η ΕΜΦΑΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ

Ι. Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

1. Ὁ νέος κόσμος

Ὁ Λένιν ἔζησε σὲ μία ἐποχὴ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην στὴν ὁποία εἶχε ζήσει ὁ Μάρξ. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Λένιν ἔζησε τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμπράκτου διαψεύσεως τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ. Ἀντίθετα πρὸς τὶς προβλέψεις τοῦ τελευταίου, ὁ καπιταλισμός, ὄχι μόνον δὲν εἶχε καταρρεύσει, ἀλλὰ καὶ βρισκόταν σὲ περίοδο γενικῆς προόδου καὶ μεγάλης ἀκμῆς. Ἡ ἐργατικὴ τάξις ὄχι μόνον δὲν εἶχε ἐξαθλιωθῆ ἀλλὰ καὶ βελτίωνε ἁλματωδῶς τόσο τὸ βιοτικό της ἐπίπεδο, ὅσο καὶ τὴν γενικώτερη θέσι της μέσα στὴν ἀστικὴ κοινωνία. Τὸ Κράτος ὄχι μόνο δὲν ἔπαιζε τὸν ταξικὸ ρόλο ποὺ τοῦ εἶχε ἀναθέσει μὲ τὶς θεωρίες του ὁ μαρξισμός, ἀλλὰ καὶ ἐξελίσσετο ταχύτατα πρὸς ὅλο καὶ δημοκρατικώτερες μορφές, ἀναλάμβανε ἕνα εὐρὺ καὶ θετικὸ κοινωνικὸ ρόλο.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον οἱ διαψεύσεις τοῦ μαρξισμοῦ. Εἶχαν ἐπίσης ἐμφανισθῆ καὶ νέα φαινόμενα, ποὺ δὲν ὑπῆρχαν ἢ ὑπῆρχαν ἐμβρυωδῶς, κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μάρξ. Τέτοια νέα φαινόμενα ἦσαν ὁ ἰμπεριαλι-

σμός, ἡ ἀποικιοκρατία καὶ οἱ παγκόσμιοι πόλεμοι.

Οἱ εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις ἁπλώνονταν γοργὰ στὶς οἰκονομικὰ καθυστερημένες καὶ πολιτικὰ ἀνίσχυρες περιοχὲς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Νέες τεράστιες ἀποικιακὲς αὐτοκρατορίες ἐδημιουργοῦντο. Σφαῖρες ἐπιρροῆς καὶ ζῶνες κυριαρχίας ἐχαράσσοντο. Ὀξύτατοι ἀνταγωνισμοὶ εἶχαν ξεσπάσει ἀνάμεσα στὶς Μεγάλες Δυνάμεις γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν ἄλλων ἠπείρων. Γιὰ τὸν δυτικὸ κόσμο, αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ἦταν περίοδος ὑπερταχείας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, σχηματισμοῦ ὅλο καὶ εὐρυτέρων οἰκονομικῶν καὶ βιομηχανικῶν συγκροτημάτων, ὁρμητικῆς ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου καὶ συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Ἡ παρακμὴ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τοῦ ἐθνικισμοῦ ποὺ ἀπὸ τὸ 1848 εἶχε προφητεύσει ὁ μαρξισμός, σὰν ἀμέσως ἐπικείμενη, φαινόταν νὰ απομακρύνεται περισσότερο ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη φορά. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἀντὶ νὰ προσανατολίζεται πρὸς τὴν ἐπανάστασι, ἐπεδίωκε μεταρρυθμίσεις μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ὑφισταμένου συστήματος. Ὁ κόσμος στὸν ὁποῖον ἔζησε ὁ Λένιν, ἔμοιαζε ὅλο καὶ λιγώτερο πρὸς τὰ μαρξικὰ πρότυπα. Ὁλόκληρος ὁ μαρξισμὸς φαινόταν ἐντελῶς ξεπερασμένος.

Τὸ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα ἐπιζοῦσε μόνο στὶς σχετικὰ καθυστερημένες προαστικὲς χῶρες, ὅπου ἴσχυαν ἡ ἐξαθλίωσις, ἡ καταπίεσις καὶ οἱ μεγάλες κοινωνικὲς ἀντιθέσεις. Ἐκεῖ ὅμως, σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ τεθῆ ζήτημα προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως.

Τὰ φαινόμενα αὐτὰ κατέπλησσαν τοὺς μαρξιστάς. Καὶ ἤθελαν τὴν «μαρξιστικὴ» ἐξήγησί τους. Ἦταν ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου γιὰ τὸν μαρξισμὸ νὰ τὰ «ἑρμηνεύση». Τὸ ἐγχείρημα τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν ἀσυμβιβάστων ἀνέλαβε ὁ Λένιν. Διακήρυξε, σὲ ἀντίθεσι πρὸς τοὺς «ρεβιζιονιστάς», ὅτι παραμένει πιστὸς στὰ δόγματα τοῦ μαρξισμοῦ, τὰ ὁποῖα σὲ πεῖσμα τῆς νέας ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν. Καὶ ἀπεπειράθη νὰ φωτίση τὸν νέο κόσμο. μὲ τὴν παλαιὰ θεωρία.

2. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος

Ὁ Μὰρξ νόμιζε ὅτι ὁ καπιταλισμὸς εἶχε προσφέρει ἤδη ὅτι τοῦ ἦταν δυνατὸν στὴν ἀνάπτυξι τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ περίμενε ἀμέσως τὴν ἀναστολὴ κάθε τεχνικῆς ἐξελίξεως. Ἀντὶ γι' αὐτό, ὁ Λένιν ἔζησε (1870 - 1924) μιὰ περίοδο ὁρμητικῆς ἀνόδου τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

Ὁ Λένιν εἶδε νὰ ἀνακαλύπτονται ὁ ἠλεκτρισμός, τὸ τηλέφωνο, ὁ ἀσύρματος τηλέγραφος, τὸ αὐτοκίνητο, τὸ ἀεροπλάνο, ὁ κινηματογράφος. Οἱ σιδηρόδρομοι πῆραν τεράστια ἔκτασι. Τὰ ἀτμόπλοια ἐξετόπισαν τὰ ἱστιοφόρα. Ἐμφανίσθηκαν τὰ ὑπερωκεάνεια. Ἀνοίχθηκαν οἱ διώρυγες τοῦ Παναμᾶ καὶ τοῦ Σουέζ. Ὁ παγκόσμιος ἐμπορικὸς στόλος πολλαπλασιάσθηκε. Ἀπὸ τὸ 1870 ἀρχίζει ἡ περίοδος τοῦ ἀτσαλιοῦ μὲ μία ἰλιγγιώδη ἀνάπτυξι τῆς μεταλλουργίας. Νέοι κλάδοι τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς βιομηχα-

νίας βλέπουν τὸ φῶς. Ἀνακαλύπτονται οἱ κινητῆρες ἐσωτερικῆς καύσεως. Ἀρχίζει ἡ ἐξόρυξις καὶ ἡ εὐρεῖα χρησιμοποίησις τοῦ πετρελαίου. Ἡ γεωργία ἀποκτᾶ μηχανὲς καὶ χημικὰ λιπάσματα.

Τὸ 1882, μπαίνει σὲ λειτουργία τὸ πρῶτο ἐργοστάσιο ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Μία νέα ἐποχὴ ἀρχίζει. Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Μπροστά της, ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀτμοῦ, ποὺ γνώρισε ὁ Μάρξ, φαίνεται σὰν «πρωτόγονος καπιταλισμός». Ὁ ἠλεκτρισμός, πηγὴ φθηνῆς ἐνέργειας, σώζει τὶς μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις καὶ ἀνατρέπει τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Μάρξ.

Καὶ ὅμως. Μέσα σ' αὐτὴν τὴν πρωτοφανῆ στὴν ἱστορία ἀνάπτυξι τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ὁ Λένιν, τυφλωμένος ἀπὸ τὸ δόγμα, διαπιστώνει: *«Ὁ καπιταλισμὸς παρακμίμασε καὶ ἔγινε τὸ πιὸ ἀντιδραστικὸ ἐμπόδιο στὴν ἐξέλιξι τοῦ ἀνθρώπου».* («Ἅπαντα», τόμ. 29, σελ. 478, ρωσ. ἔκδ.). Καὶ φθάνει στὸ σημεῖο νὰ βλέπη... *«τάσι πρὸς στασιμότητα καὶ σάπισμα»!!*

3. Ὁ μετασχηματισμὸς τῆς οἰκονομίας

Ταυτόχρονα μὲ τὴν τεχνικὴ ἀνάπτυξι, παρατηρεῖται καὶ ἕνα ἄλλο φαινόμενο. Ἡ συγχώνευσις τοῦ βιομηχανικοῦ μὲ τὸ τραπεζιτικὸ κεφάλαιο. Ἔτσι γεννιέται τὸ σύγχρονο. χρηματιστηριακὸ κεφάλαιο.

Αὐτό, ἀρχικά, ἐνισχυμένο ἀπὸ τὴν κρίσι τοῦ 1900 - 1903, προκαλεῖ τὴν ἐμφάνισι τῶν μονοπωλίων. Τελικὰ ὅμως, θὰ ὁδηγήση διὰ τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν, στὸν «νεοκαπιταλισμὸ» ποὺ οὐσιαστικὰ πραγματοποιεῖ τὸν «σοσιαλισμὸ» ὄχι διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ διὰ τῆς διασπορᾶς του σὲ ἀναρίθμητους κεφαλαιούχους.

Καὶ ὅμως. Ὁ Λένιν ἰσχυρίζεται ὅτι *«ἡ ἀστικὴ τάξις τῆς Εὐρώπης σαπίζει ζωντανὴ καὶ τὸ προλεταριᾶτο ἔρχεται νὰ τὴν ἀντικαταστήση»* (Ἅπαντα,τόμ. 19, σελ. 66).

4. Ὁ ἰμπεριαλισμὸς

Τὴν ἴδια περίπου ἐποχή, ἀρχίζει καὶ ἡ ἐξαγωγὴ κεφαλαίων. Ἔτσι, διαμορφώνεται ἕνα παγκόσμιο καπιταλιστικὸ σύστημα καὶ ἀρχίζει ὁ διεθνὴς ἀνταγωνισμὸς γιὰ ἀποικίες καὶ γιὰ σφαῖρες ἐπιρροῆς. Ἔχουμε μία σειρὰ πολέμων: τὸν ἱσπανοαμερικανικὸ (1898), τῶν μπόερς (1899-1902) τὸν ἰταλο-ἀβησσυνιακὸ (1895), τὸν ρωσο-ἰαπωνικὸ (1904), τὸν ἰταλοτουρκικὸ (1911), τοὺς βαλκανικοὺς (1912-13), τὶς κρίσεις τῆς Βοσνίας καὶ τοῦ Μαρόκου, τοὺς πολέμους στὴν Κίνα. Κατακτᾶται ἡ Ἀφρική. Ὡς τὸ 1900 σχηματίζονται μεγάλες αὐτοκρατορίες. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία παίρνουν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Μεγάλες ἀποικίες ἀποκτοῦν ἐπίσης ἡ Γερμανία,τὸ Βέλγιο, ἡ Πορτογαλλία. Ἡ Ἰαπωνία κατακτᾶ τὴν Κορέα (1895) καὶ

ἐπεκτείνεται πρὸς τὴν Μαντζουρία. Οἱ ΗΠΑ κατακτοῦν τὶς Φιλιππίνες καὶ τὸ Πόρτο-Ρίκο (1898). Ὅσο γιὰ τὴν Ρωσία, αὐτὴ συνεχίζει σταθερὰ τὴν ἀποικιακή της ἐπέκτασι πρὸς ἀνατολάς, φθάνει στὸν Εἰρηνικὸ καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ δώση σάρκα καὶ ὀστᾶ στὸ ὄνειρο τῆς «κίτρινης Ρωσίας» μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συγκρουσθῆ πρὸς τὴν Ἰαπωνία (1904).

Σὲ πεῖσμα τοῦ Μάρξ, ποὺ ἔβλεπε σὰν ἀμέσως ἐπικείμενο τὸν θάνατο τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν πατρίδων, ἐκδηλώνονται μὲ ἔντασι οἱ διάφοροι ἐθνικισμοὶ καὶ ὑπερεθνικισμοὶ (παγγερμανισμὸς κλπ.). Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις ἀφυπνίζεται καὶ στοὺς καθυστερημένους λαούς. Ἔχουμε ἐθνικὲς ἐξεγέρσεις στὴν Αἴγυπτο, στὸ Σουδάν, στὴν Κίνα, τὸν ἀγῶνα τῶν Ἀβησσυνέζων κατὰ τῆς Ἰταλίας.

Ἔχουμε ἐπίσης τὶς ἐθνοαστικὲς ἐπαναστάσεις στὴν Ρωσία (1905) στὴν Τουρκία (νεότουρκοι 1908, Κεμὰλ 1918) στὸ Ἰράν (1905 - 1911), στὸ Μεξικὸ (1910 - 17), στὴν Κίνα (1906 - 1911), τὸ ἐθνοαπελευθερωτικὸ κίνημα στὴν Ἰνδία.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ διεργασία ὁδηγεῖ καὶ σὲ διεθνεῖς ἀνακατατάξεις. Τὸ οἰκονομικὸ κέντρο τοῦ κόσμου ἀρχίζει νὰ μετακινεῖται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία πρὸς τὶς ΗΠΑ, τὴν Γερμανία καὶ τὴν Ἰαπωνία. Ξεσπᾶ ὁ ἀγγλογερμανικὸς ἀνταγωνισμός. Σιγὰ - σιγά, διαμορφώνονται δύο ἀντίπαλοι συνασπισμοί. Καὶ ἀρχίζει ἡ πορεία πρὸς τὸν α' παγκόσμιο πόλεμο.

Αὐτός, φέρνει τὴν κατάρρευσι τῆς Αὐστροουγγαρίας, καὶ τοῦ πρωσσικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ καὶ ἀνοίγει τὸν δρόμο γιὰ ἕνα παγκόσμιο ἐκδημοκρατισμό.

Τὸν δρόμο ὅμως αὐτόν, τὸν κλείνει ὁ κομμουνισμὸς ποὺ τὸ 1917 ματαιώνει βιαίως τὸν ἐκδημοκρατισμὸ καὶ τὴν ἀστοποίησι τῆς Ρωσίας.

Ὁ ἴδιος πόλεμος ἐπιφέρει τὴν κρίσι καὶ τὴν διάλυσι τῆς Β' Διεθνοῦς, τὴν ἐμφάνισι τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τὴν δημιουργία τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς Γ' Διεθνοῦς.

5. Ἡ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ πρόοδος

Ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἔζησε ὁ Λένιν, δὲν εἶναι μόνον περίοδος οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου. Εἶναι ἐπίσης καὶ ἐποχὴ ἐξ ἴσου ὁρμητικῆς πολιτικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου, τὴν ὁποία οὔτε θέλησε οὔτε μπόρεσε νὰ ἀντιληφθῆ ὁ Λένιν.

Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐποχὴ τοῦ Κρούπ καὶ τῆς Σίμενς, τῶν Μόργκαν καὶ Ροκφέλλερ. Εἶναι ἐπίσης, ἡ ἐποχὴ τοῦ Βίσμαρκ, τοῦ Κλεμανσώ, τοῦ Ντισραέλι, τοῦ Νίτσε καὶ τοῦ Σοπενχάουερ.

Πολιτικῶς, ἡ ἐποχὴ αὐτὴ φέρνει τὴν μυστικὴ καθολικὴ ψῆφο (Ἀγγλία 1872) καὶ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τῆς «καπιταλιστικῆς» κοινωνίας. Εἰσάγει ἔτσι στὴν ἱστορικὴ διαδικασία στοιχεῖα ποὺ ἀγνοοῦσε ὁ Μὰρξ καὶ ποὺ ἀνατρέπουν τὶς προφητεῖες του. Διότι τὰ στοιχεῖα αὐτά,

παρέχουν στὴν κοινωνία τὴν δυνατότητα τῆς συνεχοῦς ἀναπροσαρμογῆς καὶ ἀνανεώσεως. Τὴν κάνουν εὐέλικτη καὶ ἐξελίξιμη. Τῆς ἐπιτρέπουν νὰ προχωρῆ μὲ ἀδιάκοπες μ ε τ α ρ ρ υ θ μ ί σ ε ι ς καὶ νὰ ἀποφεύγη τὰ ἀδιέξοδα καὶ τὶς ἐκρήξεις.

Πνευματικῶς, ἡ ἐποχὴ αὐτὴ εἶναι πολὺ πιὸ ὥ ρ ι μ η ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Μάρξ. Ὁ ὑλισμὸς ὑποχωρεῖ. Ὁ ἰδεαλισμὸς ἐπανέρχεται, ἀνανεωμένος. Τὰ μηχανιστικά, στατικὰ δόγματα, ἀπορρίπτονται. Εἰσάγεται ἡ γενική, ὑποχρεωτική, δ ω ρ ε ὰ ν ἐ κ π α ί δ ε υ σ ι ς.

6. Ἡ κοινωνικὴ πρόοδος

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ ὁλότελα νέα πλαίσια, ἡ ἐργατικὴ τάξις προοδεύει καὶ τὸ κίνημά της ἀναμορφώνεται. Τὸ σ υ ν δ ι κ α λ ι σ τ ι κ ὰ δ ι κ α ι ώ μ α τ α ἀναγνωρίζονται καὶ διευρύνονται. Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κίνημα ἀναπτύσσεται, ἀλλὰ καὶ συγχρονίζεται (Μπερνστάϊν).

Ἐμφανίζεται ἡ Β' Διεθνὴς (1889) καὶ ὁ ρ ε β ι ζ ι ο ν ι σ μ ὸ ς ποὺ ἀναθεωρεῖ τὸν ἤδη ξεπερασμένο μαρξισμό. Στὴν Ἀγγλία, τὰ συνδικᾶτα ἀναγνωρίζονται σὰν νομικὰ πρόσωπα (1871). Ἀρχίζουν νὰ λαμβάνονται κοινωνικὰ μέτρα. Τό 1875, στὴν Ἀγγλία καθιερώνεται μὲ νόμο, ἡ ἰσότης τῶν συμβαλλομένων, ἐργοδότη καὶ ἐργάτη, ἀπαγορεύεται ἡ παιδικὴ ἐργασία καὶ εἰσάγεται ἡ ἐργάσιμη ἑβδομάδα τῶν 57 ὡρῶν.

Στὴν Αὐστροουγγαρία, ψηφίζονται νόμοι γιὰ τὴν προστασία ἀπὸ τὰ ἐργατικὰ ἀτυχήματα, περιορίζεται ἡ ἐργάσιμη ἡμέρα, καθιερώνεται ἡ κυριακάτικη ἀργία (1880 - 90). Ὁ σοσιαλιστὴς ἡγέτης Β. Ἄ ν τ λ ε ρ, κατανοεῖ τὴν σημασία τῶν εἰρηνικῶν - κοινοβουλευτικῶν ἀγώνων καὶ δυνατοτήτων καὶ παίζει στὴν Αὐστροουγγαρία τὸν ρόλο ποὺ ἔπαιζαν ὁ Μπερνστάϊν στὴν Γερμανία καὶ ὁ Μιλλεράν στὴν Γαλλία.

Στὴν Ἀγγλία ἀναπτύσσεται ὁ τ ρ ε ϊ ν τ γ ι ο υ ν ι ο ν ι σ μ ὸ ς καὶ ἐμφανίζεται ὁ φ α β ι α ν ι σ μ ὸ ς (1884) ὁ ὁποῖος στηρίζεται στὶς ἰδέες τοῦ Ε. Τ ζ ώ ρ τ ζ καὶ στὸν «π ο ζ ι τ ι β ι σ μ ό» τοῦ Σ π έ ν σ ε ρ, ποὺ προτείνουν τὸν δρόμο τῶν συνεχῶν μεταρρυθμίσεων. Κατὰ τὸν Λένιν οἱ ἰδέες αὐτὲς εἶναι, *«ἡ πιὸ τέλεια ἔκφρασις τοῦ ὀππορτουνισμοῦ καὶ τῆς φιλελεύθερης ἐργατικῆς πολιτικῆς»* (Ἅπαντα τόμ. 21, σελ. 234) Ἱδρύονται ἐργατικὲς λέσχες. Καὶ τὸ 1893 παρουσιάζεται τὸ Ἐ ρ γ α τ ι κ ὸ Κ ό μ μ α, μὲ τὸν Κ. Χ ά ρ ν τ ι, ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ φαβιανές, μὴ μαρξιστικὲς ἀντιλήψεις.

Στὶς ΗΠΑ, ψηφίζεται ὁ «ν ό μ ο ς ἀ ν τ ι τ ρ ά σ τ» τοῦ Σ έ ρ μ α ν ἐναντίον τῶν μονοπωλίων. Τὸ Κράτος ἀρχίζει νὰ γίνεται π α ρ ε μ β α τ ι κ ό, ἀναλαμβάνοντας ρόλο ρυθμιστοῦ τῆς οἰκονομίας καὶ διαιτητοῦ τῶν κοινωνικῶν διενέξεων.

Στὴν Ἰαπωνία ψηφίζεται Σύνταγμα (1889) ποὺ ἀναγνωρίζει τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ τὰ ἐργατικὰ συνδικᾶτα.

Στὴν Κίνα, γίνονται οἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ 1898 καὶ μετά, ὁ Σοὺν Γιὰτ-Σέν, ἀρχίζει τὸν ἀγῶνα γιὰ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ καὶ τὴν ἀστοποίησι τῆς ἀπέραντης χώρας (1911). Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ματαιώνεται καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ στὴν Ρωσία, ἀπὸ τὸν κομμουνισμό.

Βεβαίως, διεξάγονται ἀκόμη ἔντονοι ἐργατικοὶ ἀγῶνες καὶ κάποτε χύνεται καὶ αἷμα. Ἤδη ὅμως, οἱ περιπτώσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν τὶς ἐξαιρέσεις· Καὶ συνήθως, τὰ ἐπεισόδια ὀφείλονται στὴν παρέμβασι τῶν ἀναρχικῶν (Σικάγο, Πρωτομαγιὰ τοῦ 1886, Ἰταλία 1898).

7. Ἡ Ρωσία

Μέσα σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι, ἡ Ρωσία παρέμεινε μία καθυστερημένη οἰκονομικῶς χώρα, πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς ἀδύνατη. Ζοῦσε μὲ τὸν φόβο τῆς ἰσχυροτέρας Δύσεως, ἀπέναντι στὴν ὁποία αἰσθανόταν ἀνέκαθεν ἕνα ἔντονο «πλέγμα κατωτερότητος», λόγω τῆς τεχνικῆς καὶ ἄλλης καθυστερήσεώς της. Ἡ Ρωσία αἰσθανόταν ἔντονα, τὴν ἀπόλυτη ἀνάγκη μιᾶς ταχείας ἀλλαγῆς καὶ ἀναπτύξεως. Βέβαια, εἶχε ἀρχίσει καὶ στὴν Ρωσία μία διεργασία «ἀστοποιήσεως». Ἀλλά, ἡ χώρα, βρισκόταν μόνον στὰ πρῶτα στάδια τῆς καπιταλιστικῆς της ἀναπτύξεως. Ἡ Ρωσία, κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν, διερχόταν τὴν ἐποχὴ «τῆς πρωταρχικῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου». Δηλαδή, βρισκόταν στὴν ἐποχὴ τῆς Ἀγγλίας τοῦ Μάρξ. Ἀπὸ μία πλευρὰ λοιπόν, ὁ Λένιν, ζοῦσε στὴν Ρωσία, κάτω ἀπὸ συνθῆκες ἀρκετὰ ὅμοιες μὲ ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες ἔζησε ὁ Μὰρξ στὸν καιρὸ του καὶ ποὺ δὲν ὑπῆρχαν πιὰ στὴ Δύσι. Τοῦτο ἐπηρέασε βαθύτατα τὶς ἰδέες τοῦ Λένιν. Καὶ τὸν ἔκανε νὰ πιστεύῃ ὅτι παρὰ τὶς ἐξελίξεις τοῦ δυτικοῦ κόσμου, τὰ δόγματα τοῦ μαρξισμοῦ, ἐξακολουθοῦσαν πάντοτε νὰ ἰσχύουν.

Στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἄρχισε στὴν Ρωσία νὰ ἀναπτύσσεται ἡ βιομηχανία καὶ νὰ δημιουργεῖται μία ἐργατικὴ τάξις ποὺ ζοῦσε κάτω ἀπὸ ἄθλιες συνθῆκες. Ταυτόχρονα, ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται μία μεσαία τάξις ἐμπόρων, ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν.

Ἡ τάξις αὐτὴ ἤθελε νὰ μετάσχῃ στὴν ἐξουσία ποὺ ὡς τότε κρατοῦσε μονοπωλιακὰ ἡ ἀριστοκρατία. Ἄρχισε λοιπὸν νὰ προβάλλῃ φιλελεύθερα δημοκρατικὰ αἰτήματα. Τέτοιου εἴδους αἰτήματα ὅμως, στὴν φεουδαρχικὴ καὶ τσαρικὴ Ρωσία, ἐθεωροῦντο πολὺ ἐπαναστατικά. Καὶ ἀντιμετωπίζοντο ἀναλόγως. Γι' αὐτὸ σχηματίσθηκαν διάφορες ἐπαναστατικὲς ὁμάδες ἀστῶν, διανοουμένων καὶ ἐργατῶν, μὲ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ αἰτήματα. Σ' αὐτὲς προσχώρησαν καὶ ἐκπρόσωποι πολυαρίθμων ἐθνοτήτων τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ ὁποῖοι ζητοῦσαν τὴν αὐτοδιάθεσι τῶν λαῶν τους.

Τὸ ρωσικὸ φεουδαρχικὸ σύστημα ἦταν τόσο ἀπηρχαιωμένο καὶ ἀπολιθωμένο, ὥστε τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ κατανοήσῃ τὰ νέα αἰτήματα. Οὔτε ἤθελε, οὔτε καὶ μποροῦσε νὰ τὰ ἱκανοποιήσῃ. Γι' αὐτό, τὰ νέα κοινωνικὰ στρώματα ποὺ ἐδημιουργοῦντο, συνεκρούοντο πρὸς αὐτό, ἦσαν δηλ.

«ἐπαναστατικὰ» χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνη ὅτι ἤθελαν καὶ ἐνεργοῦσαν γιὰ μία γενικὴ ἐκ βάθρων ἀνατροπή.

Ἀντίθετα, στὴν πλειοψηφία τους, οἱ ρῶσοι ἀνέθεταν τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἐλπίδων τους στὸν ἴδιο τὸν τσάρο. Ὡρισμένες ὅμως δραματικὲς ἐξελίξεις (ἐπανάστασις τοῦ 1905 κλπ.) ἄρχισαν σιγὰ - σιγὰ νὰ δημιουργοῦν μία πραγματικὰ ἐπαναστατικὴ νοοτροπία σὲ ὡρισμένους ἀστικοὺς κύκλους.

Γενικὰ πάντως, ἡ ρωσικὴ ἀστικὴ τάξις δὲν δροῦσε σύμφωνα μὲ τὰ σχήματα ποὺ τῆς εἶχε διαγράψει ὁ Μὰρξ μὲ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό του. Δὲν πραγματοποιοῦσε τὴν μεγάλη ἀστικὴ ἐπανάστασι ποὺ θὰ ἀνέτρεπε ὁλοκληρωτικὰ τὸν τσαρισμὸ καὶ τὴν φεουδαρχία, θὰ δημιουργοῦσε μὲ γρήγορους ρυθμοὺς μία πραγματικὰ ἀστικοδημοκρατικὴ Ρωσία καὶ θὰ ἄνοιγε ἔτσι τὸ δρόμο γιὰ τὴν προλεταριακὴ ἐπανάστασι.

Γι' αὐτό, οἱ ρῶσοι μαρξισταί, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λένιν, ἂν καὶ ἀστοὶ οἱ ἴδιοι, ἄρχισαν νὰ στρέφουν τὴν ἐπαναστατική τους διάθεσι πρὸς ἄλλους φορεῖς, ἔξω ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τάξι. Καὶ ἔφθασαν στὸ σημεῖο, νὰ θέλουν τὴν πραγματοποίησι τῆς «ἀστικῆς» ἐπαναστάσεως, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀστούς, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἀγρότες.

Ἔτσι, οἱ «λενινισταί», ἀνέπτυξαν ἐντελῶς δικές τους θεωρίες γιὰ τὴν ἐπανάστασι. Αὐτὲς δὲν εἶχαν καὶ τόση σχέσι μὲ τὸν κλασσικὸ μαρξισμό, παρ' ὅλο ποὺ χρησιμοποιοῦσαν τὴν ὁρολογία του. Ἦσαν ὅμως ἔντονα ρεαλιστικές. Καὶ κυρίως, εἶχαν μεγάλη σχέσι μὲ τὴν ρ ω σ ι κ ὴ π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ προῆλθαν.

II. Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

1. Ἡ παιδικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία του

Ὁ Βλαδίμηρος Ἴλιτς Οὐλιάνωφ, ὅπως εἶναι τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ Λένιν, γεννήθηκε στὸ Σίμπίρσκ ἐπὶ τοῦ Βόλγα, στὶς 22 Ἀπριλίου 1870. Ὁ πατέρας του ἦταν καθηγητὴς καὶ ἡ μητέρα του μορφωμένη γυναίκα, κόρη ἰατροῦ. Ἡ οἰκογένεια Οὐλιάνωφ, δὲν ἦταν πλούσια, ἀλλὰ ζοῦσε ἄνετα καὶ ἀνῆκε στὴν τάξι τῶν μικροευγενῶν.

Ὁ πατέρας Οὐλιάνωφ, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε γίνει ἐπιθεωρητὴς τῆς παιδείας, πέθανε ὅταν ὁ νεαρὸς Βλαδίμηρος ἦταν 16 ἐτῶν, ἀφήνοντας 6 παδιά. Ἕνα χρόνο ἀργότερα, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς τοῦ Λένιν, ὁ Ἀλέξανδρος, συνελήφθη σὰν μέλος κάποιας συνωμοσίας ποὺ γιὰ σκοπό της εἶχε τὴν δολοφονία τοῦ τσάρου. Ὁ Ἀλέξανδρος καταδικάσθηκε σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέστηκε. Ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ του, συνεκλόνησε τὸν νεαρὸ Βλαδίμηρο καὶ τὸν ὡδήγησε ὁριστικὰ στὸ ἐπαναστατικὸ στρατόπεδο. Ταυτόχρονα, τὸν γέμισε μῖσος, φανατισμὸ καὶ μανία ἐκδικήσεως, διαπλάθοντας ἔτσι, τὸν ἰδιόμορφο καὶ σκληρότατο ψυχικὸ κόσμο τοῦ Λένιν.

Ἐξ αἰτίας τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἀδελφοῦ του, δὲν ἤθελαν νὰ δεχθοῦν τὸν Βλαδίμηρο στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Καζάν. Τελικῶς ὅμως, ἔγινε δεκτὸς ἐκεῖ, χάρις στὴν μεσολάβησι τοῦ Φεοντὸρ Κερένσκυ, ποὺ ἦταν γυμνασιάρχης τοῦ Σιμπίρσκ καὶ κηδεμόνας τῆς οἰκογενείας Οὐλιάνωφ, σύμφωνα μὲ τὴν διαθήκη τοῦ πατέρα τοῦ Λένιν. Ὁ Φεοντὸρ Κερένσκυ, ἦταν ὁ πατέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου Κερένσκυ, τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ρωσίας τὸν ὁποῖο ἀνέτρεψε καὶ καταδίωξε ἀμείλικτα ὁ Λένιν, τὸ 1917.

Ὁ Βλαδίμηρος, μπῆκε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Καζὰν τὸ 1887. Ἀνακατεύθηκε στὸ ἐπαναστατικὸ φοιτητικὸ κίνημα μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συλλη-

ρίθη καὶ νὰ ἐκτοπισθῇ στὸ χωριὸ Κ ο υ κ ο ύ σ κ ι ν ο, ὅπου πῆγε νὰ μείνη μαζί του καὶ ἡ μητέρα του. Μετὰ ἀπὸ ἕνα χρόνο, ἐπετράπη στὸν Βλαδίμηρο νὰ ἐπιστρέψη στὸ Καζάν. Δὲν ἔγινε ὅμως ξανὰ δεκτὸς στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπραξίας του, ἄρχισε νὰ μελετᾶ τὸν μαρξισμό.

Τὸ ἑπόμενο ἔτος, ἡ οἰκογένεια Οὐλιάνωφ μετοίκησε στὴν πόλι Σ α μ ά ρ α ὅπου, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ διαβήματα, κατώρθωσε νὰ ἀποσπάση τὴν ἄδεια νὰ δώση ὁ γυιός της ἐξετάσεις στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πετρουπόλεως.

Τὸ 1891, ὁ Λένιν ἔδωσε μὲ ἐπιτυχία τὶς πτυχιακές του ἐξετάσεις στὴν Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως καὶ πῆρε τὴν ἄδεια νὰ ἀσκήση τὸ δικηγορικὸ ἐπάγγελμα. Τότε, ἐπέστρεψε στὴν Σαμάρα καὶ ἄρχισε νὰ ἀσκῆ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Τὸν περισσότερο χρόνο του, ὅμως, τὸν ἀφιέρωνε στὸν μυστικὸ μαρξιστικὸ ὅμιλο, ποὺ εἶχε δημιουργήσει.

2. Στὴν ἐπαναστατικὴ δρᾶσι

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1893, ὁ Βλαδίμηρος, ἀναχώρησε γιὰ τὴν Πετρούπολι. Ἐκεῖ, προσχώρησε σὲ μία μυστικὴ σοσιαλδημοκρατικὴ ὀργάνωσι. Ἡ ὀργάνωσις αὐτή, ὡς τότε, ἠσχολεῖτο μὲ προπαγάνδα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, μὲ βάσι τὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» καὶ εἶχε πολὺ μικρὴ ἀπήχησι στοὺς ἐργάτες. Ὁ Οὐλιάνωφ, πρότεινε τὴν διεξαγωγὴ ὄχι προπαγάνδας ἰδεολογικοῦ προσηλυτισμοῦ, ἀλλὰ μαζικῆς ζυμώσεως, μὲ βάσι τὴν ἐκμετάλλευσι τῶν αἰτημάτων τῶν ἐργατῶν. Ἡ ἄποψίς του ἐπεκράτησε τὸ 1895, ὁπότε ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ ὀργάνωσις, ἄρχισε νὰ διεξάγη συστηματικὴ ζύμωσι μέσα στὶς ἐργατικὲς μᾶζες. Τὸ ἴδιο ἔτος, ὁ Λένιν, ἔπαθε μία σοβαρὴ πνευμονία καὶ ἔφυγε γιὰ θεραπεία στὸ ἐξωτερικό.

Ἐκεῖ, γνώρισε πολλὰ ἀπὸ τὰ εἴδωλά του: Τὸν πατέρα τοῦ ρωσικοῦ μαρξισμοῦ Π λ ε χ ά ν ω φ, τὸν διάσημο ρῶσο σοσιαλδημοκράτη Ἄ ξ ε λ ρ ο ν τ, τὸν γάλλο σοσιαλιστῆ Λ α φ ά ρ γ κ (γαμπρὸ τοῦ Μὰρξ) καὶ ἄλλους ἐξέχοντες σοσιαλιστές.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1895, ὁ Οὐλιάνωφ γύρισε στὴν Πετρούπολι, ὅπου συνάντησε τὸν Μ α ρ τ ώ φ, τὸν μετέπειτα ἡγέτη τῶν μενσεβίκων. Τὸν Δεκέμβριο, ὁ Οὐλιάνωφ καὶ ὁ Μαρτώφ, συνελήφθησαν ἐνῶ ἑτοίμαζαν τὴν ἔκδοσι μιᾶς παράνομης ἐφημερίδας.

Στὴν φυλακὴ τῆς Πετρουπόλεως, οἱ κανονισμοὶ δὲν ἦσαν πολὺ αὐστηροί. Ἔτσι, ὁ Οὐλιάνωφ ἐξακολουθοῦσε νὰ διευθύνη τὴν δραστηριότητα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς πόλεως ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχαν συνενωθῆ σὲ μία ἑνιαία ὀργάνωσι μὲ τὸν τίτλο «Ἕ ν ω σ ι ς γ ι ὰ τ ὴ ν ἀ π ε λ ε υ θ έ ρ ω σ ι τ ῆ ς ἐ ρ γ α σ ί α ς». Μέσα στὴν φυλακή, ἄρχισε νὰ γράφη καὶ τὸ γνωστὸ ἔργο του «Ἡ ἀ ν ά π τ υ ξ ι ς τ ο ῦ κ α π ι τ α λ ι σ μ ο ῦ σ τ ὴ ν Ρ ω σ ί α».

Μετὰ ἀπὸ 14 μῆνες φυλακίσεως, ἐκτοπίσθηκε γιὰ τρία χρόνια στὸ

χωριό Σουσένσκογιε τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας Ἐκεῖ, ἔφθασε τὸν Μάϊο τοῦ 1897. Τὸ κράτος τοῦ ἔδινε ἐπίδομα ἀρκετὸ γιὰ νὰ πληρώνη τὸ ἐνοίκιό του καὶ νὰ καλύπτη τὶς στοιχειώδεις ἀνάγκες του. Ἔτσι ὁ Λένιν κυνηγοῦσε, ψάρευε, κολυμποῦσε, μελετοῦσε καὶ ἔγραφε(*).

Τὸν Μάϊο τοῦ 1898 ἦρθε νὰ τὸν βρῆ στὸ Σουσένσκογιε, ἡ Ναντιέζντα Κρούπσκαγια. Ἡ κοπέλλα συναντήθηκε μὲ τὸν Οὐλιάνωφ, στὴν Πετρούπολι, ὅπου ἐδίδασκε σὲ ἕνα νυκτερινὸ σχολεῖο γιὰ ἐργάτες. Εἶχαν συνδεθῆ ἐρωτικὰ καὶ ὅσο ὁ Οὐλιάνωφ ἦταν στὴν φυλακὴ ἀλληλογραφοῦσαν. Τὸ 1898, ἡ Κρούπσκαγια συνελήφθη. Καὶ ὅταν ἀπεφασίσθη ἡ ἐκτόπισίς της, ζήτησε νὰ τὴν στείλουν στὸ Σουσένσκογιε, παρουσιάζοντας τὸν Οὐλιάνωφ σὰν ἀρραβωνιαστικό της.

Στὴν Κρούπσκαγια, ὁ Οὐλιάνωφ βρῆκε ἕνα ἰδεώδη σύντροφο καὶ γραμματέα ποὺ δόθηκε ὁλοκληρωτικὰ στὴν ἐξυπηρέτησι τοῦ ἔργου του. Ὁ γάμος τους διήρκεσε σὲ ὅλη τους τὴν ζωή.

Μαζὶ μὲ τὴν γυναίκα του, ὁ Οὐλιάνωφ, ἔκανε διάφορες μεταφράσεις μαρξιστικῶν ἔργων. Ἐπίσης ὁλοκλήρωσε τὸ ἔργο του «*Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν Ρωσία*» ποὺ κυκλοφόρησε στὴν Πετρούπολι τὸ 1899 καὶ καθιέρωσε τὴν φήμη του σὰν ἀξιολόγου μαρξιστῆ θεωρητικοῦ.

Στὸ μεταξύ, ὁ Οὐλιάνωφ μετέτρεψε τὸ Σουσένσκογιε σὲ γενικὸ ἐπιτελεῖο τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων στῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας. Ἐκεῖ συνήρχοντο σὲ συσκέψεις, ἔκαναν μαθήματα κλπ. Στὴν διάρκεια τῆς ἐξορίας του, ὁ Οὐλιάνωφ, ἄρχισε νὰ γράφη καὶ τὸ περίφημο ἔργο του «*Τί νὰ κάνουμε*». Τελείωσε ἐπίσης τὴν συγγραφὴ τοῦ ἔργου του «*Οἱ σκοποὶ τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν*», ποὺ τυπώθηκε στὴν Ἑλβετία μὲ τὸ ψευδώνυμο Νικολάϊ Λένιν. Τὸ ψευδώνυμο αὐτό, τὸ ὁποῖο ὁ Οὐλιάνωφ τὸ διάλεξε ἀπὸ τὸν ποταμὸ Λένα, ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς ἐξορίας του, ἀντικατάστησε σιγὰ-σιγὰ τὸ πραγματικό του ὄνομα. Ὁ μικροαστὸς διανοούμενος Οὐλιάνωφ, ἔγινε ὁ ἐπαναστάτης Λένιν.

3. Ἡ «Ἴσκρα»

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1900, ἡ ἐκτόπισις τοῦ Λένιν ἔληξε. Στὸ μεταξύ, τὸ 1898, διάφορες ρωσικὲς σοσιαλιστικὲς ὀργανώσεις εἶχαν συνέλθει σὲ συνέδριο στὸ Μὶνσκ καὶ ἵδρυσαν τὸ «*Ρωσικὸ Σοσιαλιστικὸ Δημοκρατικὸ Ἐργατικὸ Κόμμα*». Τὸ κόμμα ὅμως αὐτό, οὐσιαστικά, ὑπῆρχε μόνο στὰ χαρτιά. Ὁ Λένιν ἔθεσε σὰν σκοπό του νὰ τὸ κάνη ζωντανὴ πραγματικότητα.

Τὸ σχέδιό του, ἦταν νὰ ἀρχίση ἀπὸ τὴν ἔκδοσι μιᾶς ἐφημερίδος ἡ ὁποία θὰ ἐτυπώνετο στὸ ἐξωτερικὸ καὶ θὰ κυκλοφοροῦσε παράνομα στὴν Ρωσία. Μὲ τὴν ἐφημερίδα, ὄχι μόνο θὰ διεδίδετο ἡ σωστὴ γραμμὴ τοῦ κόμματος, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐδημιουργεῖτο ὁ ὀργανωτικὸς σκελετὸς ἐπάνω στὸν

(*) Πόσο διαφορετικὰ περνοῦν οἱ κρατούμενοι στὰ σοβιετικὰ κάτεργα !

ὁποῖο θὰ ἐστηρίζετο ὁ ὑπὸ συγκρότησιν κομματικὸς μηχανισμός. Τὸ σχέδιο ἐνεκρίθη σὲ μία σύσκεψι ποὺ ἔγινε στὸ Π σ κ ώ φ μὲ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Λένιν, τοῦ Μαρτώφ καὶ ἄλλων.

Λίγο ἀργότερα, ὁ Λένιν ἔφθανε στὴν Γερμανία, ὅπου τὸ γερμανικὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα ἐξασφάλισε στοὺς ρώσους σοσιαλδημοκράτες τὴν δυνατότητα νὰ τυπώνουν τὴν ἐφημερίδα τους, στὴν ὁποία ἐδόθη ὁ τίτλος «Ἴ σ κ ρ α» (σπίθα).

Τὸ πρῶτο φύλλο τῆς «Ἴσκρα» βγῆκε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο στὶς 21 Δεκεμβρίου 1900. Ἡ ἐκτύπωσις ἐγίνετο στὴ Λειψία, ἐνῷ τὸ συντακτικὸ προσωπικὸ ἔμενε στὸ Μόναχο. Ἐκεῖ ἔμενε μὲ ψευδώνυμο καὶ ὁ Λένιν μαζὶ μὲ τὴν ἀδελφή του Ἄννα καὶ τὸν Μαρτώφ. Ἀργότερα ἦρθε καὶ τὸν συνάντησε καὶ ἡ Κρούπσκαγια.

Τὸ 1902, ὁ Λένιν καὶ ἡ γυναίκα του, ἔφθασαν στὸ Λονδῖνο, ὅπου ἀποφασίσθηκε νὰ μεταφερθῇ ἡ ἕδρα τῆς «Ἴσκρα». Ἐκεῖ ὁ Λένιν συνάντησε γιὰ πρώτη φορά, ἕνα ἄλλο ἐξέχοντα ρῶσο σοσιαλιστῆ ἡγέτη τὸν Λ έ ο ν τ α Τ ρ ό τ σ κ υ.

Τὸ 1903, δημοσιεύθηκε τὸ βιβλίο τοῦ Λένιν *«Τί νὰ κάνουμε»*. Μὲ αὐτὸ ἀνέπτυσσε τὸ σχέδιό του γιὰ τὴν πραγματικὴ ὀργάνωσι ἑνὸς γνήσια ἐπαναστατικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1903, ἡ «Ἴσκρα», μεταφέρθηκε στὴν Γενεύη. Ἐκεῖ, σημειώθηκαν συχνὲς διαφωνίες ἀνάμεσα στὰ ἕξη μέλη τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀπὸ τὴν μία πλευρὰ ἦσαν συνήθως ὁ Λένιν, ὁ Μαρτὼφ καὶ ὁ Πετρέσωφ. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ τρεῖς παλαιότεροι, δηλαδὴ ὁ Πλεχάνωφ, ὁ Ἄξελροντ καὶ ἡ Ζασούλιτς.

4. Δημιουργὸς τοῦ μπολσεβικισμοῦ

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1903, συνῆλθε στὶς Βρυξέλλες, τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖο, σὲ συνέχεια, μετέφερε τὶς ἐργασίες του, γιὰ λόγους ἀσφαλείας, στὸ Λονδῖνο. Στὸ συνέδριο ἐμφανίσθηκαν δύο διαφορετικὰ ρεύματα, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦσαν ἀντιστοίχως ὁ Λένιν καὶ ὁ Μαρτώφ. Σὲ ἀρκετὰ ζητήματα, ὁ Λένιν, μὲ τὴν ὑποστήριξι τοῦ Πλεχάνωφ, κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ τὴν πλειοψηφία. Γι' αὐτό, ἡ παράταξίς του ἀπεκλήθη τῶν «μ π ο λ σ ε β ί κ ω ν» («πλειοψηφοῦντες» στὰ ρωσικὰ) ἐνῷ ἡ παράταξις τοῦ Μαρτὼφ ἀπεκλήθη τῶν «μ ε ν σ ε β ί κ ω ν» («μειοψηφούντων»).

Μία ἔγρια διαμάχη ἄρχισε τότε μέσα στὸ κόμμα. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Λένιν, τὸν χαρακτήρισαν «αὐταρχικό», «γραφειοκράτη», «συγκεντρωτικό», «πεισματάρη» καὶ «στενοκέφαλο». Αὐτός, ἀπάντησε μὲ τὸ ἔργο του *«Ἕνα βῆμα μπρὸς δύο βήματα πίσω»* ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1904. Ἀπαντῶντας στὶς ἰδέες ποὺ ἐκτίθενται σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, ὁ Τρότσκυ, ἔγραψε ὅτι ἐὰν ἐγίνοντο ἀποδεκτές, τότε: *«Ὁλόκληρο τὸ διεθνὲς κίνημα τοῦ προλεταριάτου θὰ ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ ἕνα ἐπαναστατικὸ δικαστήριο γιὰ μετριο-*

πάθεια καὶ ἡ λεόντεια κεφαλὴ τοῦ Μὰρξ θὰ ἦταν ἡ πρώτη ποὺ θὰ ἔπεφτε κάτω ἀπὸ τὴ λαιμητόμο». Ὁ Τρότσκυ πρόσθεσε, ἐπίσης, ὅτι : *«ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Λένιν, θὰ ἦταν μία δικτατορία ἐπὶ τοῦ προλεταριάτου».*

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1904, ὁ Λένιν κάλεσε στὴν Γενεύη, μία σύσκεψι φίλων του «μπολσεβίκων», ὅπου ἀπεφασίσθη ἡ ἔκδοσις μιᾶς χωριστῆς δικῆς τους ἐφημερίδος. Ἡ νέα ἐφημερίδα, ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1904 μὲ τὸν τίτλο «Β π ε ρ ι ὀ ν τ» (Ἐμπρός). Ἀργότερα, ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος, ἔγινε «Π ρ ο λ ε τ ά ρ ι». Ἔτσι, ὁ «μπολσεβικισμός», ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται σὰν ἕνα ἰδιαίτερο ἐξτρεμιστικὸ ρεῦμα μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ρωσικοῦ μαρξογενοῦς σοσιαλιστικοῦ κινήματος.

5. Ἡ νοοτροπία τοῦ Λένιν

Ὅταν ξέσπασε ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1905, ὁ Λένιν εἶχε ἤδη ὁλοκληρωμένη τὴν ἰδιαίτερη νοοτροπία του, αὐτὴν ποὺ σήμερα ἀποκαλοῦμε «λ ε ν ι ν ι σ μ ό». Τὰ χρόνια ποὺ πέρασε στὴ Δύσι, δὲν τὸν εἶχαν κάνει καθόλου εὐρωπαῖο. Εἶχε μάθει τὶς γλῶσσες αὐτοῦ τοῦ ξένου κόσμου, ἀλλὰ τόσο στὴν ἐξωτερική του ἐμφάνισι, ὅσο καὶ ἰδίως στὴν ἐσωτερική ψυχική του φυσιογνωμία, παρέμενε βαθύτατα ρ ῶ σ ο ς.

Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ρωσικὴ πραγματικότητα, διψώντας νὰ ἐκδικηθῆ τὸν θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἀκολουθώντας τὴν ρωσικὴ παράδοσι τοῦ μυστικιστικοῦ ἐπαναστατικοῦ φανατισμοῦ, παρέμενε προσηλωμένος μὲ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ μ ο ν ο μ α ν ο ῦ ς στὸ ἐπαναστατικό του ὅραμα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς κοσμογονικὲς ἐξελίξεις ποὺ ἐπραγματοποιοῦντο ὁλόγυρά του, στὴν δυτικὴ Εὐρώπη.

«*Τεταμένος πρὸς τὸν σκοπό του*», μισοῦσε βαθειὰ ὁποιονδήποτε καὶ ὁτιδήποτε, ἐμπόδιζε τὴν πραγμάτωσί του. Τοὺς δυτικοευρωπαίους σοσιαλδημοκράτες τοὺς ἔβλεπε ὅλο καὶ περισσότερο σὰν «*μπουρζουάδες*». Κατέκρινε βίαια τὴν ἄρνησί τους νὰ συγκροτήσουν μονολιθικά, συνωμοτικά, ἀνατρεπτικὰ κόμματα. Καταδίκαζε, ἐπίσης, μὲ τὴν γνωστὴ βιαιότητά του, τὴν ἀπασχόλησί τους μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ πλευρὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ, θέματα ποὺ δὲν συγκινοῦσαν καθόδου τὸν ἴδιο.

Εἶναι ἄγνωστο, ἂν εἶχε ποτὲ ἐνδόμυχες ἀμφιβολίες, γιὰ τὶς ἀπόλυτες ἰδέες του. Πάντως, δὲν ἔδειξε ποτὲ νὰ ἀμφιβάλλη γιὰ τίποτα. Εἶχε, ἐξωτερικὰ τουλάχιστον, τὴν αὐτοπεποίθησι ἑνὸς «μεσσία».

Στὰ κείμενά του, γινόταν ὁλοένα καὶ πιὸ δ ο γ μ α τ ι κ ὸ ς καὶ ἀνεχόταν ὁλοένα καὶ λιγότερο τὶς ἰδέες τῶν ἄλλων. Ὁ ἴδιος ἄλλαζε συνεχῶς τὰ ἀρχικὰ μαρξικὰ δόγματα, γιὰ νὰ τὰ προσαρμόση στὶς δικές του ἐπιδιώξεις καὶ νὰ δικαιώση θεωρητικὰ τὶς ἐνέργειές του. Παρουσίαζε, ὅμως, τὶς αἱρετικὲς καινοτομίες του, σὰν καθαρῶς τακτικῆς φύσεως ἐνέργειες. Καὶ καταδίκαζε, ἀκόμη καὶ τὶς πιὸ μετριοπαθεῖς ἢ ἀναγκαῖες καινοτομίες ὅλων τῶν ἄλλων, σὰν «προδοσίες».

6. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1905

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1904, ἄρχισε ὁ ρωσο-ἰαπωνικὸς πόλεμος. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν συνεπειῶν του, ξέσπασε ἡ ἐπανάστασις. Αὐτή, ἄρχισε στὶς 22 Ἰανουαρίου 1905 μὲ μία μεγάλη διαδήλωσι ποὺ συνοδεύθηκε μὲ αἱματοχυσία. Τὸν Αὔγουστο τοῦ ἰδίου ἔτους, ὁ τσάρος παραχώρησε τὴν δημιουργία μιᾶς βουλῆς, τῆς «Δ ο ύ μ α ς». Ταυτόχρονα, ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται τὰ «σ ο β ι έ τ» δηλ. ἐπιτροπὲς ἀγῶνος τῶν ἐργατῶν. Τὸν Ὀκτώβριο, ὁ τσάρος παραχώρησε τὶς ἐλευθερίες τοῦ λόγου, τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι.

Μέσα στὸν ἐπαναστατικὸ ἀναβρασμό, ὁ Λένιν ἔρριχνε ἐπίμονα, τὸ σύνθημα τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως. Τὸ σπουδαῖο εἶναι, ὅτι τὸ ἔρριχνε, χωρὶς νὰ ἔχῃ αὐταπάτες, ὡς πρὸς τὴν ἔκβασι τῆς ἐξεγέρσεως. Ἤ ξ ε ρ ε, ὅ τ ι α ὐ τ ὴ θ ὰ ἀ π ο τ ύ γ χ α ν ε. Ἤθελε, ἁπλῶς, νὰ βαθύνῃ τὴν κρίσι τοῦ καθεστῶτος καὶ νὰ φέρῃ τὸν λαὸ σὲ μεγαλύτερη ἀντίθεσι πρὸς αὐτό. Κυρίως, ὅμως, ἤθελε νὰ κάνῃ μία «*γενικὴ δοκιμὴ τῆς ἐπαναστάσεως*» γιὰ μελλοντικὴ χρῆσι!

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1905, ἕνας μπολσεβῖκος ἀπὸ τὸ Καζάν, συνάντησε τὸν Λένιν στὴν Ἑλβετία καὶ τοῦ ζήτησε ὁδηγίες. Ὁ Λένιν τοῦ ἀπάντησε:

«Ἕνα πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔχουμε νὰ κάνουμε: Ἡ ἔνοπλη ἐξέγερσις. Καὶ μάλιστα ἡ ἄμεσος ἔνοπλη ἐξέγερσις».

Ὅταν αὐτὸς τοῦ ἐξέφρασε ἀμφιβολίες ὡς πρὸς τὴν ἐπιτυχία μιᾶς τέτοιας ἐξεγέρσεως, ὁ Λένιν τοῦ εἶπε:

«Ποιός μιλάει γιὰ νίκη. Δὲν ζοῦμε μὲ αὐταπάτες. Εἴμεθα ρεαλισταί. Κανεὶς δὲν πρέπει νὰ πιστεύῃ ὅτι ἀναγκαστικὰ θὰ νικήσουμε. Εἴμεθα ἀκόμη πολὺ ἀδύνατοι. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι μόνο ἡ νίκη. Θέλουμε τὴν ἐξέγερσι γιὰ νὰ κλονίσουμε τὰ θεμέλια τοῦ τσαρισμοῦ καὶ νὰ θέσουμε τὶς μάζες σὲ κίνησι. Ὅταν γίνῃ αὐτό, τὸ καθῆκον μας θὰ εἶναι νὰ ἑλκύσουμε πιὰ αὐτὲς τὶς μᾶζες στὴν ὑπόθεσί μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸ σημεῖο. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἐξέγερσις. Τὸ νὰ λέμε ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ νικήσουμε καὶ συνεπῶς δὲν χρειάζεται ἡ ἐξέγερσις εἶναι ἀπαράδεκτη δειλία».

Σὰν κύρια ὄργανα τῆς ἐξεγέρσεως, ὁ Λένιν ἔβλεπε τὰ «σ ο β ι έ τ». Στὴν ἀρχὴ εἶχε πάρει θέσι ἐναντίον τους. Ἀλλὰ ὕστερα, εἶδε ὅτι μποροῦσε νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ σὰν ἐπαναστατικοὺς πυρῆνες καὶ τὰ υἱοθέτησε. Ἡ σχετικὴ ἐλευθερία ποὺ παραχωρήθηκε ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἐπέτρεψε στοὺς μπολσεβίκους νὰ ἐκδίδουν στὴν Πετρούπολι, τὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα «Ν ό β α γ ι α Ζ ί ζ ν». Γιὰ πρώτη φορά, ὁ Λένιν, εἶχε ἕνα νόμιμο βῆμα γιὰ νὰ ἐκθέτῃ τὶς ἀπόψεις του. Αὐτὸ ὅμως, δὲν τὸν ἔκανε νὰ ἐγκαταλείψῃ καθόλου τὴν παράνομη συνωμοτική του δραστηριότητα. Σκοπός του ἦταν πάντοτε, ἡ ἔνοπλη ἐξέγερσις. Καὶ γιὰ νὰ τὴν ἑτοιμάσῃ, ἦρθε στὴν Ρωσία.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1905, ἡ ἔνοπλη ἐξέγερσις ξέσπασε στὴν Πετρούπολι καὶ στὴν Μόσχα.

Γρήγορα, όμως, συνετρίβη άπό τόν τσαρικό στρατό.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐξεγέρσεως, προκάλεσε μέσα στούς ἴδιους τούς μπολσεβίκους, ἰσχυρή ἀντιπολίτευσι, ἐναντίον τοῦ Λένιν, ὁ ὁποῖος, γιά νά σωθῆ, εἶχε καταφύγει στήν Φινλανδία. Τόν κατηγόρησαν γιά «τυχοδιωκτική τακτική». Αὐτός, ὅμως, ἐπέμενε ὅτι ἡ ἀποτυχημένη ἔνοπλη ἐξέγερσις, *«ὑπῆρξε ἕνα σημαντικό μάθημα γιά τό Κόμμα»*. Τό μάθημα αὐτό τό ἀξιοποίησε πλήρως τό 1917.

7. Ἑλιγμοί καί νευρώσεις

Τό 1906, ὁ Λένιν ἀναγκάσθηκε νά ὑποκύψη στήν πίεσι τῶν συνεργατῶν του καί νά δεχθῆ τήν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος μέ τούς μενσεβίκους. Γι' αὐτόν τόν σκοπό συνῆλθε ἑνοποιητικό συνέδριο στήν Στοκχόλμη. Ὁ Λένιν, δέν κατώρθωσε νά ἀποκτήση τήν πλειοψηφία στήν ἑνιαία Κεντρική Ἐπιτροπή. Γι' αὐτό, στήν πρᾶξι, δέν ἐφήρμοσε τήν ἑνότητα, ἡ ὁποία ἔμεινε μόνο στά χαρτιά. Ἡ συμφωνία του δέν ἦταν, παρά ἕνας ἑλιγμός. Ὁ ἴδιος, ἔλεγε, ὅτι *«οἱ συμφωνίες γίνονται γιά νά παραβιασθοῦν»*.

Στό μεταξύ, προκειμένου νά γίνουν οἱ ἐκλογές γιά τήν Δούμα, οἱ μενσεβῖκοι, πρότειναν συνεργασία μέ τούς φιλελευθέρους ὑποψηφίους, στίς περιοχές ὅπου ὑπῆρχε κίνδυνος νά ἐπικρατήσουν οἱ δεξιοί. Ὁ Λένιν, ἀντιτάχθηκε σ' αὐτήν τήν γραμμή. Ἡ διάσκεψις πού συνῆλθε, γιά νά συζητήση τό θέμα, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1907, στήν Πετρούπολι, δυνάμωσε τό σχῖσμα μεταξύ μπολσεβίκων καί μενσεβίκων.

Ἡ διαμονή στήν Πετρούπολι, εἶχε γίνει ξανά ἐπικίνδυνη γιά τόν Λένιν. Ἀναγκάσθηκε, λοιπόν, νά καταφύγη στή Φινλανδία. Ἐκεῖ, γιά πρώτη φορά, ἄρχισε νά ὑποφέρη ἀπό πονοκεφάλους καί ἀϋπνίες πού τόν βασάνιζαν ὁλοένα καί περισσότερο σέ ὅλη τήν ὑπόλοιπη ζωή του. Ἀργά τήν νύκτα, ἔκανε μεγάλες πορεῖες γιά νά κουραστῆ καί νά κοιμηθῆ, ἀλλά τό πρωί σηκωνόταν, συνήθως κακόκεφος, ὕστερα ἀπό μία ἀκόμη νύχτα ἀϋπνίας. Ἡ κατάστασις αὐτή ἐνίσχυσε τήν σκληρότητα, τήν μισαλλοδοξία καί τόν ἀρνητισμό του.

Στήν Φινλανδία, ὁ Λένιν, κινδύνευε νά συλληφθῆ. Γι' αὐτό, μία νύχτα, ὁδηγούμενος ἀπό δύο φινλανδούς χωρικούς, πέρασε μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς του, ἐπάνω ἀπό τόν πάγο πού σκέπαζε τήν θάλασσα, καί κατέφυγε στήν Σουηδία.

8. Χωρίς δισταγμούς

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1907, στό συνέδριο τοῦ κόμματος, ὁ Λένιν, κατώρθωσε νά ἀποκτήση τήν πλειοψηφία στήν Κεντρική Ἐπιτροπή. Στά μέσα ὅμως τοῦ ἰδίου ἔτους ἀναγκάσθηκε νά ἐγκαταλείψη τήν ἐλπίδα γιά μία νέα, ἔνοπλη ἐξέγερσι. Ἔτσι, συμφώνησε στήν συμμετοχή τῶν σοσιαλιστῶν

στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν Δούμα. Δὲν ἐγκατέλειψε, ὅμως, οὔτε τὴν παράνομη, οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν ἔνοπλη δράσι.

Πολὺ συχνά, ἐκείνη τὴν ἐποχή, μὲ ἔγκρισι τοῦ Λένιν, ἐγίνοντο ἔνοπλες ἐπιθέσεις μπολσεβίκων μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν ληστεία, γιὰ νὰ προμηθευθῆ χρήματα τὸ κόμμα. Μία τέτοια ἔνοπλη ἐπίθεσις, ὠργανώθηκε ἀπὸ τὸν Σ τ ά λ ι ν, ποὺ δροῦσε τότε σὰν στέλεχος τῶν μπολσεβίκων, στὴν Γ ε ω ρ γ ί α. Ἡ ληστεία, ἔγινε στὶς 26 Ἰουνίου 1907, στὴν Τ υ φ λ ί δ α. Οἱ μπολσεβίκοι, κατώρθωσαν νὰ κλέψουν ἕνα μεγάλο χρηματικὸ ποσό, ποὺ μετεφέρετο ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ στὴν τράπεζα τῆς πόλεως.

Τὴν ἴδια ἐποχή, οἱ μπολσεβῖκοι, τύπωναν κρυφά, στὴν Γερμανία, πλαστὰ χαρτονομίσματα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τοὺς σκοπούς των. Ἀκόμη, ὁ Λένιν, φρόντιζε νὰ οἰκειοποιεῖται γιὰ τὰ σχέδιά του, περιουσίες διαφόρων ἀφελῶν, ὅπως λ.χ. γηραιῶν κυριῶν ποὺ τὶς ἐπαντρεύοντο νεαροὶ μπολσεβῖκοι, πλουσίων ἀνθρωπιστῶν ποὺ ἄφιναν τὰ ὑπάρχοντά τους σὲ καλυμμένα ἱδρύματα τῶν λενινιστῶν κλπ.

Ἀπὸ τὴν Σουηδία, ὁ Λένιν, ἐπέστρεψε στὴν Ἑλβετία. Ἐκεῖ, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἔκδοσι τῆς ἐφημερίδος «Π ρ ο λ ε τ ά ρ ι». Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1909, ὁ Λένιν, πῆγε στὸ Παρίσι, ὅπου ἔμεινε ὡς τὸ 1912.

9. Ἱδρυτὴς τοῦ Κ. Κ.

Στὸ συνέδριο τῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς, ποὺ συνῆλθε στὴν Κοπεγχάγη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1910, ὁ Λένιν, ἀπετέλεσε τὸν στόχο δριμυτάτων ἐπικρίσεων, γιὰ τὴν «ἔξαλλη» ὅπως χαρακτηρίσθηκε ἐπαναστατική του τακτική. Παράλληλα, ἄρχισε καὶ πάλι νὰ μεγαλώνη τὸ σχῖσμα μεταξὺ μπολσεβίκων καὶ μενσεβίκων. Οἱ πρῶτοι, ἵδρυσαν ἕνα καθοδηγητικὸ κέντρο μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λ έ ν ι ν, τὸν Ζ η ν ό β ι ε φ καὶ τὸν Κ ά μ ε ν ε φ. Τὸ κέντρο αὐτὸ διέθετε σημαντικὰ χρηματικὰ ποσὰ καὶ δημιούργησε ἕνα καλὸ δίκτυο πρακτόρων, ποὺ ἀνέπτυσσαν ἔντονη παράνομη δραστηριότητα στὴν Ρωσία. Ἐξέδιδαν ἐπίσης, στὴν Πετρούπολι, τὴν ἑβδομαδιαία ἐφημερίδα «Ζ β ε ζ ν τ ά» (Ἀστέρι).

Ὁ Λένιν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν 40 ἐτῶν, στὴν ἀκμὴ τῆς ἀποδόσεώς του. Ἐργαζόταν μὲ ἀπίστευτη ἐνεργητικότητα καὶ ἀληθινὸ πάθος. Ἀλλὰ ταυτόχρονα, βασανιζόταν ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ πονοκεφάλους καὶ ἀϋπνίες, ποὺ εἶχαν ἐπιπτώσεις στὸν ἤδη ἀνώμαλο ψυχικό του κόσμο.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1912, ὁ Λένιν, συνεκάλεσε στὴν Πράγα, διάσκεψι τῶν μπολσεβίκων, στὴν ὁποία ἀπεφασίσθη ἡ δημιουργία ἐντελῶς χωριστοῦ κόμματος. Σ' αὐτό, δὲν θὰ μετεῖχαν πιὰ οὔτε καὶ τυπικῶς οἱ μενσεβῖκοι. Ἀπὸ τὴν διάσκεψι τῆς Πράγας, τὸ ὡς τότε ἁπλὸ ρ ε ῦ μ α τοῦ μπολσεβικισμοῦ, ἔγινε ἐντελῶς ἀ ν ε ξ ά ρ τ η τ η ὀ ρ γ ά ν ω σ ι ς. Δηλ., ἱδρύθηκε τὸ πρῶτο, ὄχι πιὰ σοσιαλιστικό, ἀλλὰ καθαρὰ κομμουνιστικὸ κόμμα.

Ἡ ἴδια διάσκεψις, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώση στὴν Πετρούπολι, ἕνα καθημερινὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο τοῦ κόμματος, στὸ ὁποῖο ἔδωσε τὸν τίτλο «Π ρ ά β ν τ α» (Ἀλήθεια).

10. Ὁ κομμουνιστὴς ἡγέτης

Οἱ μενσεβῖκοι, εἶχαν τὴν πλειοψηφία στὰ συνδικᾶτα καὶ στὴν ἐργατικὴ τάξι. Εἶχαν ὅμως πολὺ λιγώτερα ὑλικὰ μέσα ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους. Δὲν εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ διατηρήσουν ἡμερήσια ἐφημερίδα. Καὶ ἐπὶ πλέον, δὲν εἶχαν τόσο καλὴ ὀργάνωσι, ὅπως τῶν λενινιστῶν. Γι' αὐτό, οἱ μπολσεβῖκοι (κομμουνισταί), ἄρχισαν νὰ κερδίζουν σταθερὰ ἔδαφος σὲ βάρος τῶν μενσεβίκων (σοσιαλδημοκρατῶν).

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1912, ὁ Λένιν, ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Κάμενεφ, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴν Κ ρ α κ ο β ί α. Τὸ ἔκαναν γιὰ νὰ εἶναι πιὸ κοντὰ στὴ Ρωσία, ἐπειδὴ πρόβλεπαν σοβαρὲς ἐξελίξεις καὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ προσανατολίζονται καὶ πάλι πρὸς τὴν ἐπανάστασι.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1912, ἔγινε σύσκεψις τῶν μπολσεβίκων στὴν Κρακοβία, στὴν ὁποία μετέσχε καὶ ὁ Στάλιν. Ἡ σύσκεψις, ἀπεφάσισε τὴν ἐξαπόλυσι μαζικῶν μαχητικῶν ἀγώνων ἐπαναστατικῆς μορφῆς.

Τὸ πῶς ἔβλεπαν, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὸν Λένιν, οἱ σοσιαλισταὶ ποὺ δὲν ἦσαν ὀπαδοί του, μᾶς τὸ περιγράφει ὁ γαλλορῶσος σοσιαλιστὴς καὶ μετέπειτα κομμουνιστὴς Κ. Ρ α π α π ό ρ.

«Ἀναγνωρίζουμε τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Λένιν. Εἶναι ἕνας ἄνθρωπος μὲ σιδερένια θέλησι καὶ ἕνας ἀσύγκριτος ὀργανωτής. Ὅποιος ὅμως διαφωνεῖ μαζί του καταδικάζεται. Σὰν μόνο τρόπο γιὰ νὰ ἐξασφαλίση τὴν ὕπαρξι τοῦ κόμματος βλέπει τὴν ἐσχάτη ποινή. Ἀντὶ νὰ καταπολεμήση τοὺς ἀντιπάλους του μὲ ἐπιχειρήματα, ὁ Λένιν, χρησιμοποιεῖ μόνο χειρουργικὲς μεθόδους. Καὶ ἀντὶ γιὰ σοσιαλιστικὰ μέσα προτιμᾷ τὶς ἀφαιμάξεις. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὸ κόμμα κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν «σοσιαλιστὴ» Τσάρο ποὺ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του σὰν ὑπερμαρξιστή, ἀλλὰ ὁ ὁποῖος στὴν πραγματικότητα εἶναι ἕνας τυχοδιώκτης. Ἡ νίκη τοῦ Λένιν, θὰ ἦταν ἡ μεγαλύτερη ἀπειλὴ γιὰ τὴν ρωσικὴ ἐπανάστασι».

Ἐπίσης, σὲ μιὰ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Σ ν ά ϊ τ ζ ε, ὁ Λ. Τ ρ ό τ σ κ υ ἔγραφε :

«Ὁ Λένιν εἶναι ἕνας ἐπαγγελματίας ἐκμεταλλευτὴς τῆς καθυστερήσεως τοῦ ρωσικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ὁλόκληρος ὁ «λενινισμὸς» στηρίζεται σὲ ψεύδη καὶ σὲ πλαστογραφίες καὶ φέρει μέσα του τὰ σπέρματα τοῦ ἐκφυλισμοῦ».

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1914, ἡ Σοσιαλιστικὴ Διεθνὴς συνεκάλεσε διάσκεψι στὶς Βρυξέλλες εἰδικὰ γιὰ νὰ συζητήση τὸ θέμα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἑνότητος, μεταξὺ μπολσεβίκων καὶ μενσεβίκων στὸ ρωσικὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα. Ὁ Λένιν δὲν θέλησε νὰ μετάσχη προσωπικὰ στὴν διάσκεψι.

Δὲν ἔστειλε καὶ τοὺς ἀμέσους συνεργάτες του, ἀλλὰ κατώτερα στελέχη. Ἔτσι, ἡ διάσκεψις ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Ἡ διάσκεψις, καταδίκασε τὸν Λένιν, γιὰ τὴν διασπαστικὴ - ἀποδιοργανωτική του δραστηριότητα, μέσα στὸ ρωσικὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα καὶ ἀπεφάσισε νὰ φέρη τὴν «περίπτωσι Λένιν» μπροστὰ στὸ συνέδριο τῆς Διεθνοῦς ποὺ θὰ συνήρχετο στὶς 30 Αὐγούστου 1914. Ὁ πόλεμος ξέσπασε, τὴν 1η Αὐγούστου, καὶ ἐμπόδισε τὴν διαγραφὴ τοῦ Λένιν ἀπὸ τὴν Διεθνῆ.

11. Ὁ α΄ παγκόσμιος πόλεμος

Στὸ μεταξύ, ὁ πόλεμος πλησιάζει. Καὶ ὁ Λένιν, τὸν ἤθελε, γιὰ νὰ τὸν χρησιμοποιήση σὰν μία εὐκαιρία, γιὰ τὴν ἐξαπόλυσι τῆς ἐπαναστάσεώς του. Τὸ 1913, ἔγραφε στὸν Μ. Γκόρκυ:

«Ἕνας πόλεμος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσίας θὰ ἦταν πολὺ ἐπωφελὴς γιὰ τὴν ὑπόθεσι τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶναι ὅμως δύσκολο νὰ πιστέψουμε ὅτι ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόλαος θὰ μᾶς δώσουν μιὰ τέτοια εὐχαρίστησι».

Ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος, ἡ τοπικὴ αὐστριακὴ ἀστυνομία, τῆς μεθορίου, συνέλαβε τὸν Λένιν καὶ τοὺς συνεργάτες του, ἐπειδὴ ἦσαν ρῶσοι. Οἱ αὐστριακοί, ὅμως, ἤξεραν ὅτι ὁ Λένιν ἦταν ἐχθρὸς τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως. Γι' αὐτό, μὲ ἐντολὴ τῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν, τὸν ἄφισαν ἐλεύθερο καὶ τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ φύγη, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1914, γιὰ τὴν Ἑλβετία.

Στὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, ὡς τὸ 1917, ὁ Λένιν, παρέμεινε ἐκεῖ. Ἔστειλε, ὅμως, τὸν Κάμενεφ στὴν Πετρούπολι, γιὰ νὰ μεταφέρη τὴν γραμμή, ὅτι ὁ ἀγώνας ἔπρεπε νὰ διεξαχθῆ, ὄχι ἐναντίον τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ ἐναντίον τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Κάμενεφ συνελήφθη, ἀλλὰ ἡ γραμμὴ τοῦ Λένιν γιὰ «μετατροπὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ πολέμου σὲ ἐσωτερικὴ ἐπανάστασι» βρῆκε ἀπήχησι στοὺς ἐπαναστατικοὺς κύκλους τῆς Ρωσίας.

Ταυτόχρονα, ὁ Λένιν, προσπαθοῦσε νὰ δημιουργήση μία νέα Διεθνῆ, ἡ ὁποία θὰ ἐφάρμοζε τὴ γραμμή του σὲ πανευρωπαϊκὴ κλίμακα. Τὴν πρότασί του τὴν ὑπέβαλε σὲ μία διάσκεψι σοσιαλιστῶν, ποὺ συνῆλθε στὴν Βέρνη, τὸν Μάϊο τοῦ 1915, ἀλλὰ ἀπερρίφθη.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους, συνῆλθε στὸ Τσίμμερβαλντ τῆς Ἑλβετίας, διάσκεψις ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν σοσιαλιστικῶν ὁμάδων ποὺ εἶχαν πάρει θέσι ἐναντίον τοῦ πολέμου. Οἱ μπολσεβῖκοι, ἀντιπροσωπεύθηκαν ἀπὸ τὸν Λένιν καὶ τὸν Ζηνόβιεφ, οἱ ἀριστεροὶ μενσεβῖκοι ἀπὸ τὸν Ἄξελροντ καὶ τὸν Μαρτώφ, ἐνῶ ὁ Τρότσκυ, μετέσχε σὰν ἐκπρόσωπος μιᾶς δικῆς του ὁμάδος. Ἡ διάσκεψις καταδίκασε τὸν πόλεμο, σὰν ἰμπεριαλιστικὸ καὶ κάλεσε στὸν ἀγώνα ἐναντίον τοῦ πολέμου, γιὰ τὸν σοσιαλισμό. Οἱ μπολσεβῖκοι, ζήτησαν πιὸ μαχητικὴ ἀπόφασι καὶ πρότειναν τὴν ἵδρυσι μιᾶς νέας Διεθνοῦς.

Τελικῶς, ψηφίσθηκε συμβιβαστικὴ ἀπόφασις, ποὺ καλοῦσε τὸ προλεταριᾶτο τῆς Εὐρώπης, νὰ ἀγωνισθῆ γιὰ μία εἰρήνη χωρὶς ἀποζημιώσεις καὶ χωρὶς προσαρτήσεις, μὲ βάσι τὴν αὐτοδιάθεσι τῶν λαῶν. Ὁ Λένιν, ψήφισε ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως.

Μὲ τὴν διάσκεψι, δημιουργήθηκε ἡ λεγομένη «Ἕνωσις τοῦ Τσίμμερβαλντ» ποὺ συνένωνε τοὺς ἄκρους ἀριστεροὺς τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπετέλεσε τὴν βάσι γιὰ τὴν μετέπειτα δημιουργία τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1916, ὁ Λένιν μὲ τὴν γυναίκα του, μετακινήθηκαν ἀπὸ τὴν Βέρνη στὴν Ζυρίχη. Οἱ προσπάθειές του ὅμως, νὰ δημιουργήση ἐκεῖ μία διεθνῆ ὀργάνωσι ἄκρων ἀριστερῶν, ἀπέτυχαν.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1916, ὁ «Ἕνωσις τοῦ Τσίμμερβαλντ», κάλεσε μία ἄλλη διάσκεψι στὸ Κίενταλ τῆς Ἑλβετίας. Σ' αὐτήν, ἡ ἀριστερὴ πτέρυγα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λένιν, ἐμφανίσθηκε, ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅσο ἦταν τὸ προηγούμενο ἔτος, στὸ Τσίμμερβαλντ, καὶ ἀπέσπασε ὡρισμένες ἀποφάσεις, ποὺ καταδίκαζαν τὴν τακτικὴ τῆς Β' Διεθνοῦς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μπορέση νὰ φθάση ὡς τὴν ἵδρυσι τῆς Γ' Διεθνοῦς. Ὁ Λένιν, ἐπετέθη ἐναντίον τῶν «εἰρηνιστῶν», τονίζοντας ὅτι, ὅσο ὑπάρχει καπιταλισμός, οἱ πόλεμοι εἶναι ἀναπόφευκτοι. Διακήρυξε ἐπίσης ὅτι τὸ σύνθημα δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι «εἰρήνη», ἀλλὰ «ἔνοπλη ἐξέγερσις τοῦ προλεταριάτου».

Προχωρώντας ἀκόμη περισσότερο, ὁ Λένιν, διακήρυξε ὅτι, ὡς τὴν παγκόσμια ἐπικράτησι τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ ἀφοπλισμός, γιατὶ οἱ ἐπαναστάσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ἀπὸ ἀόπλους ἀνθρώπους. Πρὶν νικήση ὁ σοσιαλισμός, εἶπε, εἶναι ἀναπόφευκτος ἕνας πόλεμος μέχρις ἐσχάτων, μεταξὺ ἀστικῆς τάξεως καὶ προλεταριάτου.

Τὸ ἴδιο ἔτος, ὁ Λένιν, ἄρχισε νὰ γράφη τὸ γνωστὸ ἔργο του «*Ἰμπεριαλισμὸς τὸ ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ*».

12. Στὶς παραμονὲς τῆς Ἐπαναστάσεως

Ἀπομονωμένος ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Ρωσίας, παλεύοντας νὰ ἐξασφαλίση τὰ ἔξοδά του καὶ ἀγωνιζόμενος χωρὶς ἀποτέλεσμα, νὰ πείση τοὺς σοσιαλιστὲς τῆς Εὐρώπης νὰ μετατρέψουν τὸν παγκόσμιο πόλεμο σὲ ἐμφυλίους πολέμους, ὁ Λένιν φαινόταν στὰ τέλη τοῦ 1916, ἐντελῶς ἀπομονωμένος καὶ ἀποτυχημένος. Στὴν ἐφημερίδα ποὺ ἐξέδιδαν στὸ Παρίσι, οἱ ρῶσοι πολιτικοὶ φυγάδες, μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἠχώ μας», δημοσιεύθηκε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1916, ἕνα ἄρθρο τοῦ Β. Μενζίνσκυ, τοῦ μετέπειτα ἀρχηγοῦ τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, ποὺ δείχνει πῶς ἔβλεπαν τότε τὸν Λένιν, οἱ περισσότεροι ρῶσοι ἐπαναστάτες. Γράφει ὁ Μενζίσνκυ:

«Ὁ Λένιν εἶναι ἕνας πολιτικὸς ἰησουΐτης ὁ ὁποῖος ἀπὸ πολλὰ χρόνια προσαρμόζει διαρκῶς τὸν μαρξισμὸ στὶς ἐπιδιώξεις του τῆς κάθε στιγμῆς.

«Ὁ Λένιν εἶναι ἕνα νόθο παιδὶ τοῦ ρωσικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ ποὺ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ταυτόχρονα σὰν φυσικὸ διάδοχο τοῦ ρωσικοῦ θρόνου καὶ σὰν μοναδικὸ κληρονόμο τῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς. Οἱ λενινισταὶ νομίζουν ὅτι ἀποτελεῖ ἀναφαίρετο δικαίωμά τους νὰ εἶναι οἱ καθοδηγηταὶ τοῦ προλεταριάτου».

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1917, τὸ ὄνομα τοῦ Λένιν, ἦταν γνωστὸ στὴν Ρωσία, μόνον στοὺς «ἐπαγγελματίες ἐπαναστάτες». Ὅσο γιὰ τοὺς δυτικοευρωπαίους σοσιαλιστές, γι' αὐτοὺς ὁ Λένιν, ἦταν ἕνας ρῶσος ἐξτρεμιστὴς συνωμότης, μὲ πολλὲς θεωρίες καὶ λίγους ὀπαδούς.

13. Ἡ Φεβρουαριανὴ Ἐπανάστασις

Ἐκείνη τὴν ἐποχή, ξέσπασε στὴ Ρωσία, ἡ δημοκρατικὴ ἐπανάστασις, τοῦ Φεβρουαρίου 1917, ποὺ ἀνέτρεψε τὸν τσάρο. Σ' αὐτήν, οἱ μπολσεβῖκοι δὲν πῆραν μέρος, οὔτε ἔπαιξαν κανένα ρόλο. Ἐπωφελήθηκαν, ὅμως, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα της, ποὺ τοὺς ἄνοιξαν τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐξουσία.

Ὁ Λένιν, πληροφορήθηκε τὴν ἔκρηξι τῆς ἐπαναστάσεως στὴν Ἑλβετία, ὅπου βρσκόταν, ἀπὸ τὸν φίλο του πολωνὸ ἐπαναστάτη Μ π ρ ό ν σ κ υ. Στὴν ἀρχή, δὲν πίστεψε στὴν εἴδησι. Ἀλλά, μόλις βεβαιώθηκε γι' αὐτήν, ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες, ἄρχισε τὶς προσπάθειές του γιὰ νὰ ἐπιστρέψη στὴ Ρωσία. Γιὰ νὰ πετύχη τὸν σκοπό του, δὲν δίστασε νὰ ἔρθη σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν γερμανικὴ πρεσβεία τῆς Βέρνης καὶ νὰ διαπραγματευθῆ τὸ ζήτημα.

Τελικῶς, ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στοὺς γερμανούς, ποὺ ἐκείνη τὴν στιγμὴ πολεμοῦσαν ἐναντίον τῆς πατρίδος του, τῆς Ρωσίας, ἐπῆλθε συμφωνία. Ἔτσι, ὁ Λένιν, ἔχοντας στὴν διάθεσί του εἰδικὸ τραῖνο, διέσχισε τὴν Γερμανία, μαζὶ μὲ 30 φίλους του καὶ ἔφθασε στὴν Πετρούπολι. Ἦταν ἡ 3 Ἀπριλίου 1917.

14. Πρὸς τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάστασι

Πολλοὶ σοσιαλισταὶ κατήγγειλαν τότε τὸν Λένιν γιὰ ἐθνικὴ προδοσία. Τὸν στιγμάτισαν γιατὶ συνεργάσθηκε μὲ τοὺς γερμανούς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔστειλαν στὴν Ρωσία ἐλπίζοντας νὰ προκαλέσουν ἐσωτερικὲς ἀναστατώσεις σ' αὐτὴν τὴν χώρα μὲ τὴν ὁποία εὑρίσκοντο σὲ ἐμπόλεμη κατάστασι.

Ἀδιάφορος ὅμως στὶς ἐπικρίσεις, ὁ Λένιν, προχώρησε σταθερὰ πρὸς τὸν σκοπό του. Τὴν ἐπαύριο ἤδη τῆς ἀφίξεώς του στὴν Πετρούπολι, συγκέντρωσε τοὺς ἡγέτες τῶν μπολσεβίκων καὶ τοὺς εἰσηγήθηκε τὶς περιβόητες «θ έ σ ε ι ς τ ο ῦ Ἀ π ρ ί λ η». Μὲ αὐτές, ἐχάρασσε ἐπαναστατικὴ γραμμή, μὲ σκοπὸ τὴν βίαιη ἀνατροπὴ τῆς νεαρῆς Ρωσικῆς Δημοκρατίας, τὴν πραξικοπηματικὴ κατάληψι τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσι τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος. Ὕστερα ἀπὸ σκληρὸ ἐνδοκομματικὸ ἀγώνα, ὁ Λένιν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλη τὴν γραμμή του σὲ ὅλους τοὺς μπολσεβίκους. Ταυτόχρονα, μὲ ἄρθρα, λόγους, εἰσηγήσεις καὶ μελέτες, ἐπεξεργαζόταν σὲ

όλες τὶς λεπτομέρειές της, τὴν τεχνικὴ τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς καταλήψεως καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐξουσίας.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1917, οἱ μπολσεβῖκοι ἔκαναν μία πρώτη ἀπόπειρα ἐξεγέρσεως στὴν Πετρούπολι, ἡ ὁποία ἀπέτυχε. «*Εἶναι ἡ στιγμὴ γιὰ τὴν Κυβέρνησι νὰ μᾶς στρίψη τὸ λαρύγγι*», εἶπε τότε ὁ Λένιν. Στὶς ἀναμνήσεις του, ὁ Τρότσκυ, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε πλήρως συμφιλιωθεῖ μὲ τὸν Λένιν καὶ ἔπαιζε τὸν ρόλο τοῦ ὑπαρχηγοῦ ἢ ἀκόμη τοῦ συναρχηγοῦ τῶν μπολσεβίκων, γράφει ὅτι ὁ Λένιν τοῦ εἶπε: «*Τώρα θὰ μᾶς τουφεκίσουν ὅλους. Εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμὴ γι' αὐτούς*».

Οἱ δημοκρατικοὶ ὅμως δὲν τουφέκισαν τοὺς μπολσεβίκους. Καὶ μάλιστα, ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1917, ἡ κυβέρνησις τοῦ σοσιαλιστῆ Κερένσκυ ἀνέστειλε κάθε μέτρο ἐναντίον τους, ἐπιτρέποντάς τους νὰ διεισδύσουν παντοῦ. Ὁ Λένιν, δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία. Ξανάβαλε ἀμέσως, μὲ φοβερὸ πεῖσμα, μπροστὰ στὸ κόμμα του, τὸ καθῆκον τῆς ἐνόπλου καταλήψεως τῆς ἐξουσίας. Ἀδιαφόρησε γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κόμμα του δὲν εἶχε περισσότερα ἀπὸ 200.000 μέλη μέσα σ' ἕνα πληθυσμὸ 160 ἑκατομμυρίων. Ἀδιαφόρησε ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπρόκειτο νὰ συνέλθη τὸ συνέδριο τῶν «σοβιέτ» ποὺ σύμφωνα μὲ τὸ σοβιετικὸ σύστημα ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε σχεδιάσει, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ πηγὴ κάθε ἐξουσίας. Καὶ ἀπεφάσισε νὰ προχωρήση ὁπωσδήποτε στὴν κατάληψι τῆς ἀρχῆς. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἀνέπτυξε τρομακτικὴ δραστηριότητα. Τελικά, συγκρότησε ἕνα εἰδικὸ ὄργανο γιὰ τὴν πραγματοποίησι τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν «Στρατιωτικὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπή», μὲ πρόεδρό της τὸν Λέοντα Τρότσκυ.

15. Τὸ πραξικόπημα

Τὸ συνέδριο τῶν σοβιὲτ ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίση στὶς 8 Νοεμβρίου 1917. Κάτω ἀπὸ τὴν συνεχῆ πίεσι καὶ τὴν ἀτσαλένια ἐπιμονὴ τοῦ Λένιν, οἱ μπολσεβῖκοι ἔκαναν τὸ πραξικόπημα τους 24 ὧρες νωρίτερα, στὶς 7 Νοεβμρίου τοῦ 1917 (25 Ὀκτωβρίου μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο ποὺ ἴσχυε τότε στὴν Ρωσία). Μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ὁ Λένιν θέλησε νὰ θέση τὸ συνέδριο μπροστὰ σὲ τετελεσμένο γεγονός. Τὸ πραξικόπημα τῶν μπολσεβίκων ἐπεκράτησε εὔκολα στὴν Πετρούπολι, χωρὶς νὰ συναντήση σχεδὸν καμμία ἀντίστασι.

Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ὁ Λένιν καὶ ὁ Τρότσκυ προσανατολίσθηκαν πρὸς τὴν ἐγκαθίδρυσι μιᾶς μονοκομματικῆς καὶ ἀπόλυτης δικτατορίας τῶν μπολσεβίκων, πρᾶγμα ποὺ προκάλεσε τὶς διαμαρτυρίες καὶ τὶς ἀντιδράσεις πολλῶν συνεργατῶν τους καθὼς καὶ ὅλων σχεδὸν τῶν ἡγετῶν τῆς Β' Διεθνοῦς. Ὁ Λένιν ὅμως ἔβλεπε ὅτι οἱ ὀπαδοί του ἦσαν μία μικρὴ μειοψηφία καὶ συνεπῶς ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία ἦταν ἡ δικτατορία. 18 ἡμέρες μετὰ ἀπὸ τὴν κατάληψι τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους, ἔγιναν οἱ γενικὲς ἐκλογὲς στὴν Ρωσία ποὺ εἶχαν προκηρυχθῆ ἀπὸ τὴν κυβέρνησι Κερένσκυ, τὴν ὁποία ἀνέτρεψαν οἱ μπολσεβῖκοι.

Στὶς ἐκλογές, τὶς ὁποῖες ἐνήργησαν οἱ ἴδιοι, οἱ μπολσεβῖκοι πῆραν μόνον τὸ 25 % τῶν ψήφων. Ὕστερα ἀπὸ αὐτό, ὁ Λένιν προπαρασκεύασε ἕνα νέο πραξικόπημα. Στὶς 18 Ἰανουαρίου 1918, διέλυσε βιαίως τὴν Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευσι ποὺ εἶχε ἐκλέξει ὁ ρωσικὸς λαὸς καὶ ἐπέβαλε ὁριστικὰ τὴν δικτατορία του.

16. Ἡ εἰρήνη μὲ τοὺς γερμανοὺς

Θέλοντας νὰ διασώσῃ καὶ νὰ διαφυλάξῃ μὲ κάθε θυσία τὴν ἐξουσία του, ὁ Λένιν ἦρθε σὲ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς γερμανοὺς καὶ στὶς 17 Δεκεμβρίου 1917 ὑπεγράφη στὸ Μπρέστ-Λιτόφσκ ἡ ἀνακωχή. Ταυτόχρονα ἄρχισαν καὶ οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν σύναψι ὁριστικῆς συνθήκης εἰρήνης. Οἱ γερμανοὶ ζητοῦσαν ὅμως τόσες παραχωρήσεις, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τρότσκυ ποὺ ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ρωσικῆς ἀντιπροσωπείας, ἀρνήθηκε νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκη. Ὁ Λένιν ἤθελε εἰρήνη μὲ κάθε θυσία καὶ ἐπέμεινε στὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης, ἀλλὰ ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν συμφώνησε μαζί του.

Στὶς 18 Φεβρουαρίου 1918, οἱ γερμανοὶ ξανάρχισαν τὴν προέλασί τους. Κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι αὐτῆς τῆς ἀκαθέκτου προελάσεως ἡ ὁποία ἐσάρωνε τὸ νέο καθεστώς, ὁ Λένιν ἔπεισε πλέον τοὺς περισσότερους συνεργάτες του. Καὶ στὶς 3 Μαρτίου 1918, ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Μπρὲστ Λιτόφσκ. Ὁ Λένιν παραχωροῦσε στοὺς γερμανοὺς τὸ 27 % τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος του, ἔσωζε ὅμως τὴν ἐξουσία του. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε σημασία γι' αὐτόν, ἐκείνη τὴν στιγμή, ἦταν νὰ σώσῃ ὁπωσδήποτε τὴν δικτατορία του. Ἤθελε, ἀπερίσπαστος ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ πόλεμο, νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξοντώσῃ ἀμείλικτα ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ καθεστῶτος του στὸ ἐσωτερικό, γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ καὶ νὰ στερεώσῃ σὲ ὅλη τὴν ἀπέραντη φεουδαρχικὴ αὐτοκρατορία, τὸ «σοσιαλιστικὸ» καθεστώς του.

Σὲ συνέχεια, τὸ σχέδιό του ἦταν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν Ρωσία σὰν τὸ ὁρμητήριο γιὰ τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι. Αὐτὴ ἦταν ἄλλωστε ἡ δικαιολογία του καὶ γιὰ τὸ πραξικόπημα του καὶ γιὰ ὅλες τὶς συναφεῖς πρὸς αὐτὸ ἐνέργειές του. Ὅτι δηλαδή, ὅ,τι ἔκανε, τὸ ἔκανε γιὰ νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Ὁ Λένιν δὲν μίλησε ποτὲ γιὰ τὴν δυνατότητα «οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ» στὴν Ρωσία. Μίλησε μόνον γιὰ τὴν δυνατότητα τῆς ἐξαπολύσεως μιᾶς νικηφόρας ἐπαναστάσεως ποὺ κατὰ τὴ γνώμη του, θὰ γινόταν ἀφετηρία τῆς ἀνατροπῆς τοῦ καπιταλισμοῦ σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Τὶς ἀπόψεις του αὐτές, ἄρχισε νὰ τὶς μεταβάλλῃ κατ' ἀνάγκην, ὅσο προχωροῦσε ἡ διάψευσις τῆς προοπτικῆς του γιὰ τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι. Καὶ στὸ τέλος, ὁ Στάλιν τὶς ἀντικατέστησε ὁριστικά, μὲ τὴν «πρωτότυπη» θεωρία περὶ «οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα» δηλ. μόνο στὴν φεουδαρχικὴ Ρωσία!

17. Ἡ ἔναρξις τῆς τρομοκρατίας

Ἀμέσως μετὰ τὸ κομμουνιστικὸ πραξικόπημα, καταργήθηκε ἡ θανατικὴ ποινὴ γιὰ τοὺς λιποτάκτες. Ὁ Λένιν ὅμως διαφώνησε: *«Αὐτό, εἶπε, εἶναι λάθος. Εἶναι μία ἀσυγχώρητη ἀδυναμία καὶ εἰρηνιστικὴ αὐταπάτη».* Τελικὰ δέχθηκε νὰ παραμείνη γιὰ λόγους σκοπιμότητος ὁ νόμος, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ ἐκτελοῦνται οἱ λιποτάκτες!

«Ἦταν ἡ ἐποχή, γράφει ὁ Τρότσκυ, ποὺ ὁ Λένιν σὲ κάθε εὐκαιρία προσπαθοῦσε νὰ σφηνώση στὰ κεφάλια μας τὴν ἰδέα ὅτι ἡ τρομοκρατία ἦταν ἀναπόφευκτη. Ποῦ εἶναι ἡ δικτατορία σας; μᾶς ἔλεγε. Δεῖξτε μου την. Αὐτὸ ποὺ ἔχουμε εἶναι σαχλαμάρα καὶ ὄχι δικτατορία. Ἂν δὲν μποροῦμε νὰ τουφεκίσουμε ἕνα σαμποταριστή, τότε τί εἴδους δικτατορία εἶναι αὐτή;»

Κάποτε ὁ Λένιν εἶπε:

«Εἶναι τέλος πάντων ἀδύνατον νὰ βροῦμε ἀνάμεσά μας ἕνα Φουκιὲ-Τενβὶλ γιὰ νὰ συντρίψη τοὺς ἀντεπαναστάτες;»

Τὸν ἄνθρωπο ποὺ γύρευε, τὸν ἀρχιτρομοκράτη ποὺ θὰ ἔστηνε τὸν μηχανισμὸ καταπιέσεως ὅπου θὰ στηριζόταν τὸ νέο καθεστώς, ὁ Λένιν τὸν βρῆκε τελικὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Φελὶξ Ντζερζίνσκυ.

Στὶς 20 Δεκεμβρίου 1917, ὁ Λένιν ἀνάθεσε στὸν Ντζερζίνσκυ νὰ ὀργανώση μία «Ἔκτακτη Ἐπιτροπὴ Καταπολεμήσεως τῆς Ἀντεπαναστάσεως καὶ τῆς Κερδοσκοπίας». Ἀπὸ τὰ ἀρχικά της, ἡ ἐπιτροπή, ὀνομάστηκε «Τσεκά». Ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ ἀστυνομία ποὺ ἔγινε τὸ σύμβολο μιᾶς πρωτοφανοῦς στὴν ἱστορία τρομοκρατίας. Ἀρχηγὸς τῆς «Τσεκὰ» διορίσθηκε ὁ Ντερζίνσκυ. Καὶ ἡ τρομοκρατία ἄρχισε. Ἕνα φοβερὸ ἀνθρωποκυνηγητὸ ἐξαπολύθηκε στὴν Ρωσία.

Ἡ «Τσεκὰ» δὲν ἔχανε καιρὸ μὲ ἀνακρίσεις, ἀποδείξεις καὶ δίκες. Ὅποιος δὲν μποροῦσε νὰ ἀπομακρύνη ἀμέσως καὶ τὴν πιὸ ἀσήμαντη ὑποψία σὲ βάρος του, ἦταν «ἐχθρός». Οἱ συλλαμβανόμενοι ἐκλείνονταν κάπου κοντὰ στὰ Χειμερινὰ Ἀνάκτορα καὶ ὕστερα ἀπὸ μία προανάκρισι μερικῶν λεπτῶν ἢ καὶ χωρὶς αὐτήν, ἐτουφεκίζοντο. Ὁ Ντζερζίνσκυ μὲ τὴν ἀμέριστη ἔγκρισι τοῦ Λένιν, ἐργάσθηκε ἐπίμονα γιὰ νὰ συγκροτήση ἕνα τέλειο σύστημα μόνιμης μαζικῆς τρομοκρατίας. Γιὰ τὸν Λένιν καὶ τὸν Ντζερζίνσκυ, ἡ «πάλη τῶν τάξεων», δὲν εἶχε πιὰ τὸ «ἐπιστημονικὸ» νόημα ποὺ τῆς ἔδινε ὁ ἐφευρέτης της Κ. Μάρξ. Ἐσήμαινε ἁπλούστατα, τὴν φυσικὴ ἐξόντωσι κάθε πραγματικοῦ ἢ δυνητικοῦ «ταξικοῦ ἐχθροῦ». Καὶ τέτοιος ἐχθρός, δὲν ἦταν πιὰ ὁ ἀφηρημένος «ἀστὸς» τοῦ Μάρξ, ἀλλὰ ὁ κάθε συγκεκριμένος ἄνθρωπος, ἔστω καὶ «προλετάριος», ποὺ ἀντιτασσόταν στὴν δικτατορία τοῦ Λένιν καὶ τῆς ὁμάδος τῶν «ἐπαγγελματιῶν ἐπαναστατῶν» του.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1918, ὁ Λένιν, μετέφερε τὴν ἕδρα τῆς κυβερνήσεώς του

στὴν Μόσχα. Μαζί του μεταφέρθηκε φυσικὰ καὶ ὁ Ντζερζίνσκυ ποὺ ἐγκατέστησε τὸ ἐπιτελεῖο του στὰ ἀπλόχωρα κτίρια μιᾶς ἀσφαλιστικῆς ἑταιρίας, στὴν ὁδὸ Λουμπιάνκα 22. Ἡ διεύθυνσις αὐτή, ἔγινε σύμβολο τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος καὶ μόνο τὸ ἄκουσμά της ἐξακολουθεῖ νὰ γεμίζη μὲ ἀβάσταχτο τρόμο τὸν ρῶσο πολίτη.

18. Ὁ Λένιν στὸ Κρεμλῖνο

Μεταφέροντας τὴν ἕδρα του στὴν Μόσχα, ὁ Λένιν, ἤθελε νὰ ἀπομακρύνη τὸ περιβάλλον του ἀπὸ τὴν «καταστρεπτική» ἐπίδρασι τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ μπορέση νὰ κυβερνήση τὴν Ρωσία μὲ σιδερένιο χέρι, μὲ γνήσια ρωσικὲς μεθόδους.

«Εἴμεθα καλοί ἐπαναστάτες, ἔλεγε, ἀλλὰ δὲν ξέρω γιατὶ νομίζουμε ὅτι πρέπει νὰ δείχνουμε ὅτι εἴμεθα καὶ στὸ ὕψος τοῦ ξένου πολιτισμοῦ. Γιὰ ὅ,τι μὲ ἀφορᾶ, δὲν διστάζω νὰ δηλώσω τὸν ἑαυτό μου σὰν βάρβαρο».

Στὴν Μόσχα, ὁ Λένιν μαζὶ μὲ τοὺς συνεργάτες του ἐγκαταστάθηκαν στὸ Κρεμλῖνο. Ἡ κατάστασις ἦταν δύσκολη. Οἱ ἀντικομμουνισταὶ εἶχαν κάπως συνέλθει ἀπὸ τὸν λήθαργο καὶ τὴν ἔκπληξί τους καὶ πρόβαλλαν μία σκόρπια καὶ ἀσυντόνιστη, ἀλλὰ κάποτε ἰσχυρὴ ἀντίστασι. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἄναψε ἄγριος σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας. Ἔπεσε πείνα. Οἱ καταπιεζόμενοι ἀπὸ τοὺς ρώσους λαοί, ξεσηκώθηκαν. Τὸ χάος βασίλευε στὴν αὐτοκρατορία. Ὁ Λένιν πάλευε μὲ ἀλύγιστα ἀνένδοτη θέλησι νὰ ὑποτάξη τὰ πράγματα στὰ σχέδιά του. Στὸ Κρεμλῖνο, ζοῦσε φτωχά. Τὸ φαγητὸ ἦταν ἀνεπαρκὲς καὶ τὰ τζάκια δὲν ἄναβαν πάντοτε. Δούλευε ὅμως ἀφάνταστα καὶ ἔδινε γρήγορα ἐντολὲς ποὺ τὶς χαρακτήριζε μία ἀδίστακτη σκληρότης.

19. Ο Λένιν ἐξοντώνει τοὺς συμμάχους του

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918, οἱ «ἀριστεροὶ σοσιαλεπαναστάτες», οἱ μόνοι μὴ μπολσεβίκοι ποὺ ὑπεστήριζαν τὸν Λένιν, διεφώνησαν μὲ τὴν τακτική του, ζητώντας ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ τὴν διάλυσι τῆς «Τσεκά». Ὁ Λένιν ἀπέρριψε τὰ αἰτήματά τῶν μοναδικῶν συμμάχων του καὶ συνέλαβε τοὺς ἡγέτες των. Οἱ σοσιαλεπαναστάτες στασίασαν, κατέλαβαν ἀρκετὰ δημόσια κτίρια τῆς Μόσχας καὶ συνέλαβαν τὸν Ντζερζίνσκυ. Ὁ Λένιν ἀντέδρασε κεραυνοβόλα. Κινητοποίησε τὰ ἔνοπλα τμήματα τῶν μπολσεβίκων καὶ μαζὶ μὲ τὴν πιστὴ σ' αὐτὸν λεττονικὴ σωματοφυλακή του, ἔπνιξε τὴν ἐξέγερσι καὶ ἀπελευθέρωσε τὸν Ντζερζίνσκυ. Ἀμέσως ἄρχισαν οἱ μαζικὲς ἐκτελέσεις σοσιαλεπαναστατῶν. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1918, δόθηκε ἡ ἐντολὴ νὰ ἐκτελεσθοῦν ὁ τσάρος καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του «γιὰ νὰ χάσουν οἱ ἀντεπαναστάτες τὰ ζωντανὰ σύμβολά τους».

20. Ἡ δολοφονικὴ ἀπόπειρα

Στὶς 30 Αὐγούστου 1918, ὁ Λένιν μίλησε σὲ μία συγκέντρωσι στὴν Μόσχα. Καθὼς ἔφευγε, πρὶν μπῆ στὸ αὐτοκίνητό του, τὸν πλησίασε μία γυναίκα ποὺ τοῦ ἔθεσε κάποιο ἐρώτημα. Ἐνῶ ἔκανε νὰ τῆς ἀπαντήση, ἡ γυναίκα τοῦ ἔρριξε τρεῖς σφαῖρες. Ὁ Λένιν ἔπεσε, ἀλλὰ ξανασηκώθηκε καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ὁδηγοῦ καὶ μερικῶν ἄλλων, μπῆκε στὸ αὐτοκίνητο καὶ ἔφυγε γιὰ τὸ Κρεμλῖνο. Οἱ σφαῖρες τὸν εἶχαν πλήξει, ἀλλὰ ὄχι τόσο σοβαρά. Ἡ συλληφθεῖσα ἔγραψε τὴν κατάθεσί της :

«Ὀνομάζομαι Φάνια Καπλάν. Πυροβόλησα τὸν Λένιν γιατὶ τὸν θεωρῶ προδότη τῆς Ἐπαναστάσεως. Πέρασα ἔντεκα χρόνια στὰ τσαρικὰ κάτεργα γιὰ ἐπαναστατικὴ δρᾶσι. Ἀγωνίσθηκα γιὰ τὴν Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευσι τὴν ὁποία ἐξακολουθῶ νὰ ὑποστηρίζω. Ἔχω τέσσερα ἀδέλφια καὶ δύο ἀδελφές. Εἶναι ὅλοι τους ἐργάτες».

Τὴν ἴδια ἡμέρα ποὺ ἔγινε ἡ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Λένιν, ἕνας νεαρὸς φοιτητής, ὁ Λεωνὶντ Καεγκίεσσερ, δολοφόνησε τὸν Οὐρίτσκυ, ἀρχηγὸ τῆς «Τσεκὰ» Πετρουπόλεως. Ἡ Καπλὰν καὶ ὁ Καεγκίεσσερ ἐξετελέσθησαν χωρὶς δίκη.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἡ τρομοκρατία ξεπέρασε κάθε προηγούμενο. Ἔνοπλες δυνάμεις μπολσεβίκων γύριζαν τοὺς δρόμους ψάχνοντας γιὰ «μπουρζουάδες» καὶ «διανοούμενους» ποὺ τοὺς ἐκτελοῦσαν ἐπὶ τόπου(*). Ὁ κάθε μπολσεβῖκος μποροῦσε νὰ συλλάβη καὶ νὰ ἐκτελέση ὁποιονδήποτε. Ὁ Ζηνόβιεφ διακήρυξε :

«Ἡ μπουρζουαζία σκότωνε μεμονωμένα ἄτομα. Ἐμεῖς ὅμως σκοτώνουμε ὁλόκληρες τάξεις».

Μόνον στὴν Κρονστάνδη, οἱ ναῦτες σκότωσαν 500 «ἀστοὺς ὁμήρους» ποὺ κρατοῦσαν στὶς ἐκεῖ φυλακές. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν Πετρόφσκυ διέτασσε :

«Νὰ συλληφθοῦν ἀμέσως ὅλοι οἱ σοσιαλεπαναστάτες. Νὰ συγκεντρωθῆ σημαντικὸς ἀριθμὸς ὁμήρων. Ἡ παραμικρότερη ἀντίστασις νὰ ἐπισύρη ἐκ μέρους μας ἀνεπιφύλακτα μαζικὲς ἐκτελέσεις...»

Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς «Τσεκά», ὁ Μ. Λάτσις, ἔγραφε:

«Ἐξοντώνουμε τὴν μπουρζουαζία σὰν τάξι. Μὴ ψάχνετε γιὰ ἀποδείξεις ὅτι τὸ τάδε συγκεκριμένο ἄτομο ἐστράφη, εἴτε μὲ λόγια, εἴτε μὲ πράξεις, ἐναντίον τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας. Μόλις συλλαμβάνετε κάποιον νὰ τὸν ρωτᾶτε σὲ ποιά τάξι ἀνήκει, ποιά εἶναι ἡ μόρφωσίς του καὶ ποιό εἶναι τὸ ἐπάγγελμά του. Αὐτὰ πρέπει νὰ καθορίσουν τὴν τύχη τοῦ κατηγορουμένου. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς κόκκινης τρομοκρατίας»(**).

(*) Οἱ κόκκινοι φρουροὶ τοῦ Μάο, ἁπλῶς ἐπαναλαμβάνουν τὰ «ἔργα» τοῦ Λένιν.
(**) Φυσικὰ μὲ αὐτὰ τὰ κριτήρια θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθοῦν ἐπὶ τόπου ὁ Κ. Μάρξ, ὁ Φ. Ἔγκελς, ὅλοι οἱ ἡγέται τῆς Α' καὶ Β' Διεθνοῦς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λένιν.

Ὁ Λένιν ἦταν ὁ κύριος ἐμπνευστὴς αὐτῆς τῆς τακτικῆς. Μιλώντας σὲ μία συγκέντρωσι τῆς «Τσεκά» ἐξέφρασε τὴν ἀπορία του γιὰ τὶς διαμαρτυρίες ἐναντίον τῆς ἐκτελέσεως ἀθώων. Εἶπε:

«Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι τὰ λάθη ποὺ μπορεῖ νὰ συμβαίνουν, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Τσεκὰ ὁπλίζει τὴν δικτατορία μας μὲ δόντια. Ἡ κριτικὴ ἐναντίον τῆς δράσεως τῆς Τσεκά, εἶναι μικροαστικὲς φλυαρίες».

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1918 ἐκτελέσθηκε σὰν «προδότης» καὶ ὁ Ρομὰν Μαλινόφσκυ, στενὸς προσωπικὸς φίλος, συνεργάτης καὶ προστατευόμενος τοῦ Λένιν ποὺ ὡς τὸν παγκόσμιο πόλεμο ὑπῆρξε ἀνώτατο στέλεχος τοῦ κόμματος. Ὁ Λένιν παρακολούθησε τὴ δίκη του ποὺ ἔγινε «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν», ἀλλὰ δὲν δοκίμασε νὰ τὸν σώση.

Ὁ Λένιν ἦταν σαφῶς καὶ ἀπολύτως ὑπὲρ τῆς μαζικῆς τρομοκρατίας καὶ τῆς ἀπεριορίστου μονοκομματικῆς δικτατορίας. Στὸ 10ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ εἶπε :

«Δὲν μᾶς χρειάζεται ἀντιπολίτευσις. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἔζησε τὸν βίο της» («Ἅπαντα», ρωσ. ἔκ. 1963, τομ. XVIII, σελ. 43).

21. Ἱδρυτὴς τῆς Κόμιντερν

Ἔχοντας τώρα στὴν διάθεσί του ἕνα Κράτος καὶ στηριζόμενος στὸ κῦρος μιᾶς νικηφόρου ἐπαναστάσεως, ὁ Λένιν μπόρεσε ἐπὶ τέλους νὰ πραγματοποιήση τὸ παληὸ του σχέδιο γιὰ τὴν ἵδρυσι μιᾶς νέας Διεθνοῦς. Ἡ νέα αὐτὴ ὀργάνωσις, ὀνομάσθηκε Γ' Διεθνὴς ἢ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς (καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχικά της Κόμιντερν). Ἱδρύθηκε τὸν Μάρτιο τοῦ 1919 ὅταν συνῆλθε τὸ ἱδρυτικό της συνέδριο στὸ Κρεμλῖνο.

Σκοπὸς τοῦ Λένιν ἦταν νὰ χρησιμοποιήση αὐτὴ τὴν ὀργάνωσι γιὰ νὰ ἐξαπολύση τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι. Μιὰ καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ προλεταριᾶτο δὲν ἔλεγε νὰ ξεσηκωθῆ μόνο του, ὁ Λένιν κατασκεύασε ἕνα εἰδικὸ ὄργανο «ἐξαγωγῆς τῆς ἐπαναστάσεως» ἀπὸ τὴν Ρωσία.

22. Ἡ λενινιστικὴ «ἠθική»

Κατὰ τὴν περίοδο αὐτήν, ὁ Λένιν ἐπεξεργάσθηκε καὶ διατύπωσε καὶ μία νέα, δική του, ἰδιότυπη «ἠθική». Μὲ αὐτὴν ἤθελε νὰ δικαιολογήση «ἠθικὰ» τὶς ἐνέργειές του. Ἀλλὰ ἡ «ἠθική» του, ἐκφράζει καὶ τὸν ἰδιόμορφα παθολογικὸ καὶ ἀβυσσαλέα σκοτεινὸ ψυχικὸ κόσμο τοῦ φανατικοῦ ἱδρυτῆ τῆς ΕΣΣΔ. Ταυτόχρονα, μᾶς ἐξηγεῖ τὴν στάσι τῶν κομμουνιστῶν ἀπέναντι στὰ ἠθικὰ προβλήματα καὶ μᾶς ἀνοίγει ἕνα παράθυρο γιὰ νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴν ἐντελῶς ἰδιαίτερη ψυχοσύνθεσί τους, τὴν ὁλότελα ξένη πρὸς τὸν δυτικὸ οὑμανιστικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν χριστιανικὴ ἠθική.

Ἀπαντώντας στὶς κατηγορίες τῶν εὐρωπαίων σοσιαλιστῶν ὁ Λένιν εἶπε :

«Μᾶς κατηγοροῦν ὅτι τότε καλούσαμε σὲ συμμαχία ἐναντίον τοῦ τσάρου

ἀκόμη καὶ τοὺς ἀστοὺς δημοκράτες, ἐνῶ τώρα στέλνουμε στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα ἀκόμη καὶ τοὺς ἀριστεροὺς σοσιαλεπαναστάτες καὶ τοὺς μενσεβίκους. Καὶ μᾶς ρωτοῦν : Δὲν εἶναι αὐτὸ ἀσυνέπεια ; Καὶ ἀπαντοῦμε : Βεβαίως εἶναι. Ἀλλὰ ὅποιος ἐκπλήσσεται γι' αὐτὴν τὴν ἀσυνέπεια εἶναι πολιτικῶς ἠλίθιος».

Ἀπαντώντας σὲ ἄλλες κατηγορίες ὁ ἴδιος εἶπε :

«Μᾶς κατηγοροῦν ὅτι τότε τάζαμε λαγοὺς μὲ πετραχείλια καὶ τώρα δὲν τηροῦμε τὶς ὑποσχέσεις μας. Ἀλλὰ τότε σκοπός μας ἦταν ἡ ἐπανάστασις. Γίνεται ἐπανάστασις χωρὶς νὰ δίνουμε ἀφειδῶς ὑποσχέσεις ; Τώρα εἴμεθα ἐξουσία καὶ τὰ πράγματα ἀλλάζουν».

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔγραψε :

«Οἱ κομμουνισταὶ πρέπει νὰ ξέρουν ἂν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ κάνουν κάθε ἑλιγμὸ καὶ κάθε στρατήγημα, νὰ συγκαλύπτουν τὴν ἀλήθεια, νὰ χρησιμοποιοῦν παράνομες μεθόδους.»

Ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς «ἠθικῆς» τοῦ Λένιν λέγει : «ἠ θ ι κ ὸ ε ἶ ν α ι ἐ κ ε ῖ ν ο π ο ὺ ἐ ξ υ π η ρ ε τ ε ῖ τ ὸ κ ό μ μ α». Συνεπῶς, ἐὰν τὸ ψέμμα, τὸ ἔγκλημα, ἡ ἀπάτη, ὠφελοῦν τὸ κόμμα, τότε εἶναι πράξεις ὄχι μόνον ἀναγκαῖες, ἀλλὰ καὶ «ἠθικῶς» ἐπιβαλλόμενες. Ἐνῶ, ἂν ἡ ἀλήθεια ἡ ἀρετή, ἡ εἰλικρίνεια, βλάπτουν τὸ κόμμα, τότε εἶναι ἐγκλήματα ποὺ ἀξίζουν αὐστηρὴ τιμωρία.

Ὁ Λένιν διακήρυξε :

«Ἡ ἠθική μας εἶναι πλήρως ὑποταγμένη στὰ συμφέροντα τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου... Ὅταν μᾶς μιλοῦν γιὰ ἠθική, ἀπαντοῦμε : γιὰ ἕνα κομμουνιστή, ὁλόκληρη ἡ ἠθικὴ βρίσκεται στὴν ἑνιαία πειθαρχία καὶ στὸν συνειδητὸ ἀγώνα ἐναντίον τῶν ἐκμεταλλευτῶν. Δὲν πιστεύουμε στὴν αἰώνια ἠθικὴ καὶ καταγγέλλουμε τὸ ψεῦδος ὅλων τῶν μύθων περὶ ἠθικῆς». (Λόγος στὴν Κομσομόλ, 2 Ὀκτ. 1920).

23. Ὁ Λένιν σὲ ὑποχώρησι

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1921, ἡ Ρωσία βρισκόταν σὲ τραγικὴ κατάστασι. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, δὲν ἔληγε. Οἱ τιμὲς ἀνέβαιναν. Ἡ μαύρη ἀγορὰ ὀργίαζε. Ἡ πεῖνα θέριζε. Οἱ ἐργάτες ἀντιδροῦσαν στὴν «σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ὴ π ε ι θ α ρ χ ί α». Οἱ ἀγρότες ἀρνοῦνταν νὰ παραδώσουν τὴ σοδειά τους στὸ Κράτος. Ἡ τρομοκρατία ἀπεδεκάτιζε τὸν πληθυσμό. Ἡ δικτατορία τῶν «ἐπαγγελματιῶν ἐπαναστατῶν» τοῦ Λένιν, ἦταν ἀβάσταχτη.

Τότε, ἄρχισαν νὰ ξεσηκώνονται ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος οἱ μᾶζες τῶν ἐργατῶν, στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν ποὺ εἶχαν προσελκυσθῆ ἀπὸ τὰ ἔντεχνα συνθήματα τοῦ Λένιν γιὰ «ε ἰ ρ ή ν η, ψ ω μ ί, γ ῆ» καὶ τώρα διαπίστωναν ὅτι τοὺς ἐξαπάτησαν.

Τὴν 1 Μαρτίου 1921, ἐπαναστάτησαν οἱ ναῦτες τῆς Κρονστάνδης ποὺ εἶχαν παίξει ἀποφασιστικὸ ρόλο στὸ πραξικόπημα τοῦ 1917 καὶ γι' αὐτὸ

τοὺς χαρακτήριζαν σὰν «σιδερένια γροθιὰ τοῦ κόμματος» καὶ «καμάρι τῆς ἐπαναστάσεως».

Ἡ ἐξέγερσις τῆς Κρονστάνδης κατεπνίγη μὲ ἀμείλικτη σκληρότητα ἀπὸ τὸν Τρότσκυ, τὸν Τουχατσέφσκυ καὶ τὴν «Τσεκά». Ὅσοι ναῦτες πιάστηκαν αἰχμάλωτοι τουφεκίσθηκαν ἢ κλείσθηκαν σὲ μακρυνὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως.

Ὁ Λένιν ὅμως, μὲ τὸν ρεαλισμὸ ποὺ τὸν διέκρινε, κατάλαβε ὅτι ἂν ἤθελε νὰ διατηρήση τὴν ἐξουσία ποὺ μὲ τόσους κόπους ἅρπαξε, ἔπρεπε νὰ κάνη κάποιο ὑποχωρητικὸ ἑλιγμό. Ὁ ἴδιος δίδασκε:

«Οἱ κομμουνισταί, ὀφείλουν νὰ ξέρουν ὄχι μόνο νὰ ἐπιτίθενται, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποχωροῦν ὅταν πρέπει καὶ ὅπως πρέπει, γιὰ νὰ δημιουργοῦν τὶς προϋποθέσεις μιᾶς νέας ἐπιθέσεως».

Ἔτσι, τὴν ἄνοιξι τοῦ 1921, εἰσήγαγε τὴν «νέα οἰκονομικὴ πολιτική», πού, ἀπὸ τὰ ἀρχικά της, ὀνομάσθηκε ΝΕΠ. Μὲ τὴν ΝΕΠ ἀνεβλήθη ἡ ἀπόπειρα τῆς ἀμέσου γενικῆς κομμουνιστικοποιήσεως τῆς οἰκονομίας. Ἐπετράπη ἡ λειτουργία ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀτομικοῦ ἐμπορίου. Ἐπανεφέρθη τὸ σύστημα τῶν μισθῶν. Ἀναγνωρίσθηκε στοὺς ἀγρότες τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1921, ὁ Λένιν παραδέχθηκε ὅτι ἡ προσπάθεια τοῦ 1918, γιὰ ἄμεση ἐφαρμογὴ τοῦ κομμουνισμοῦ, ὑπῆρξε σφᾶλμα.

Ἡ ΝΕΠ δὲν ἐφαρμόσθηκε ἀρκετὰ ἔγκαιρα γιὰ νὰ προλάβη τὸν λιμὸ ποὺ σύμφωνα μὲ τὰ σοβιετικὰ στοιχεῖα, στὴν περίοδο 1921-22, προκάλεσε τὸν θάνατο 5 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Πάντως, ἀπεφεύχθη ἡ πλήρης κατάρρευσις τοῦ καθεστῶτος καὶ σιγὰ - σιγά, μὲ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, πραγματοποιήθηκε ἡ ἀνόρθωσις τῆς ρωσικῆς οἰκονομίας. Ἡ ΝΕΠ ὅμως ἀποτελοῦσε ὑποχώρησι καὶ φιλελευθερισμὸ μόνο στὸν οἰκονομικὸ τομέα. Στὸν πολιτικό, ἡ δικτατορία παρέμεινε ἀμείωτη καὶ ἡ τρομοκρατία συνεχίσθηκε.

24. Ὁ δικτάτωρ

Τὸ 1922, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἔληξε μὲ νίκη τῶν μπολσεβίκων. Τὰ περισσότερα ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν λαῶν τῆς αὐτοκρατορίας συνετρίβησαν μὲ τσαρικὴ σκληρότητα ἀπὸ τοὺς ρώσους κομμουνιστάς, οἱ ὁποῖοι ἀπεκατέστησαν τὴν ρωσικὴ κυριαρχία ἐπάνω στοὺς ὑπόδουλους λαούς. Ἡ ξένη ἐπέμβασις ἔληξε. Οἱ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν μπολσεβίκων, εἶχαν ἐξοντωθῆ. Μὲ τὴν ΝΕΠ, εἶχε ἀποφευχθῆ ἡ οἰκονομικὴ καταστροφή. Ἡ δικτατορία τῶν λενινιστῶν ἦταν πιὰ ἡ ἀναμφισβήτητη πραγματικότης τῆς Ρωσίας. Ὁ Λένιν, ἦταν τώρα ἕνας πανίσχυρος δικτάτωρ, ἕνας «μαρξιστὴς» διάδοχος τῶν τσάρων, ἕνας «σοσιαλιστὴς» συνεχιστὴς τῆς ρωσικῆς ἀπολυταρχίας!

Ὁ Λένιν ἐξακολουθοῦσε νὰ ζῆ λιτὰ καὶ ἁπλά, σχεδὸν φτωχικὰ καὶ νὰ

ἐργάζεται σκληρά. Ἐξακολουθοῦσε ἐπίσης νὰ εἶναι ἀδίστακτος στὶς μεθόδους του καὶ ἀμείλικτος στοὺς ἐχθρούς του. *«Ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μας, εἶναι ἐναντίον μας»* ἔλεγε. Καὶ πίστευε ὅτι γιὰ τὴν ἐξόντωσι τῶν ἀντιπάλων του, τοῦ ἐπετρέποντο τὰ πάντα. Τὸν ἀρχηγὸ τῶν μενσεβίκων, τὸν Μ α ρ τ ώ φ, τὸν ἀποκαλοῦσε δημοσίως *«προδότη»* καὶ *«ἐκφυλισμένο»*. Ἀλλὰ δὲν τὰ πίστευε. Γιατί, ταυτόχρονα, ἔλεγε στὸν Γ κ ό ρ κ υ: *«Κρῖμα ποὺ ὁ Μαρτὼφ δὲν εἶναι μαζί μας. Εἶναι περίφημος σύντροφος. Εἶναι ἄφοβος»*. Καὶ στὴν Κ α λ λ ο ν τ ά ϊ εἶπε: *«Τί ἔξυπνος ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ὁ Μαρτώφ»!*

Ὁ Λένιν ἦταν ὑπὲρ τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ὅταν ὅμως εἶδε ὅτι ἡ πλειοψηφία της ἦταν ἐναντίον του, τὴν διέλυσε. Ὁ ἴδιος ἐφεῦρε τὸ σοβιετικὸ σύστημα. Ὅταν ὅμως διαπίστωσε ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν σοβιὲτ ἦταν ἀντίθετη, δὲν τὸ ἐφάρμοσε καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ τὴν δικτατορία τοῦ κόμματός του.

Δὲν δίσταζε νὰ ἰδιοποιεῖται τὶς ἰδέες τῶν ἀντιπάλων του καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιῇ ἐναντίον τους. Παραβίαζε ἀδίστακτα ὁποιαδήποτε ὑπόσχεσι ἢ συμφωνία. Ἄλλαζε μὲ εὐκολία συνθήκατα, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ἦταν ἀπόλυτα συνεπὴς πρὸς ἕνα καὶ μόνο πρᾶγμα: τὸν τελικό του σκοπό. Ὁ Λένιν ἦταν ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁλοκληρωτικὰ δοσμένος σὲ ἕνα τελικὸ σκοπὸ ὅπου ἤθελε νὰ φθάσῃ ἀπὸ ὁποιοδήποτε δρόμο, μὲ ὁποιαδήποτε μέσα καὶ μὲ κάθε θυσία. Δὲν φρόντιζε γιὰ τὴν ἁρμονία μεταξὺ σκοπῶν καὶ μέσων. Πίστευε ὅτι τὸ μόνο ποὺ ὑπολογίζεται εἶναι ὁ σκοπός. Αὐτὸ ὑπῆρξε σφᾶλμα του. Γιατὶ τὰ μέσα συγχωνεύονται μὲ τὰ ἀποτελέσματα καὶ συχνὰ τὰ καθορίζουν. Ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος, χρησιμοποιώντας ἀδίστακτα ὅλα τὰ μέσα, ἔφθασε σὲ μία δῆθεν «π ρ ο λ ε τ α ρ ι α κ ὴ ἐ π α ν ά σ τ α σ ι» ποὺ δὲν ἦταν παρὰ ἕνα πραξικόπημα εὐαρίθμων συνωμοτῶν. Ἐγκαθίδρυσε μία δῆθεν «δ ι κ τ α τ ο ρ ί α τ ο ῦ π ρ ο λ ε τ α ρ ι ά τ ο υ» ποὺ δὲν ἦταν παρὰ ἡ δικτατορία ὀλίγων «ἐπαγγελματιῶν κομμουνιστῶν». Καὶ ἐπέβαλε ἕνα «σοσιαλισμὸ» ποὺ δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὸν πραγματικὸ σοσιαλισμὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν λεκτική.

25. Ἐπίδοξος κοσμοκράτωρ

Ὁ Λένιν, σὰν δικτάτωρ τῆς Ρωσίας, ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐργάζεται γιὰ τὸν ὑπέρτατο σκοπό του: τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι. Δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Ἡ Ρωσία καὶ ὁ λαός της, ἦταν γι' αὐτὸν ἁπλῶς τὸ πεδίο καὶ ἡ πρώτη ὕλη ἑνὸς πειράματος. Χειριζόταν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν ἄνεσι ἑνὸς χημικοῦ ἀπέναντι στὰ ὑλικὰ ἑνὸς δοκιμαστικοῦ σωλῆνος. Ἡ εὐσπλαχνία ἦταν γι' αὐτὸν «μ ι κ ρ ο α σ τ ι κ ὴ ἀ δ υ ν α μ ί α». Ἀγαποῦσε τὰ παιδιά, τὰ ζῶα καὶ τὴν φύσι, ἀλλὰ ἔστελνε χωρὶς τὴν παραμικρὴ συγκίνησι, χιλιάδες ἀνθρώπους, στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα. «Δ ὲ ν ὑ π ά ρ χ ε ι ἠ θ ι κ ὴ σ τ ὴ ν λ ο γ ι κ ὴ» ἔλεγε.

Σὰν ρήτορας, ὁ Λένιν, ἦταν ἕνας ἐπιδέξιος ἐκμεταλλευτὴς τῆς ψυχολο-

γίας τῶν μαζῶν. Ἐκεῖνο ποὺ ἰδίως ἤξερε, ἦταν νὰ ἐρεθίζῃ καὶ νὰ ἐξάπτη τὰ ἔνστικτα τοῦ ὄχλου γιὰ νὰ τὰ κατευθύνη πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν δικῶν του σκοπῶν.

Ὅταν ἔγινε δικτάτωρ τῆς Ρωσίας, ἀνήγαγε ὅλη τὴν διεθνῆ πολιτικὴ σὲ ἕνα ἀδιάλλακτο ἀγώνα μεταξὺ σοβιετισμοῦ καὶ καπιταλισμοῦ. Ἔβλεπε μὲ τὴν μονομανία τοῦ φανατικοῦ, ὁλόκληρο τὸν κόσμο σὰν πεδίο ἑνὸς συνεχοῦς πολέμου, ποὺ θὰ ἐσυνεχίζετο ἄγριος καὶ ἀμείλικτος μὲ διάφορες μορφὲς καὶ μὲ ὅλα τὰ μέσα, ὡς τὴν παγκόσμια ἐπικράτησι τοῦ κομμουνισμοῦ. Αὐτὸς ἦταν ὁ μοναδικὸς σκοπὸς καὶ ἡ μόνη δικαίωσις τῆς ἐξουσίας του : ἡ κοσμοκρατορία.

26. Πρὸς τὸ τέλος

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1921, ἡ ὑγεία τοῦ Λένιν ἄρχισε νὰ χειροτερεύη γοργά. Οἱ μόνιμοι πονοκέφαλοί του ἔγιναν ἀνυπόφοροι καὶ συχνὰ τὸν ἐμπόδιζαν νὰ ἐργασθῆ. Ἡ ἀϋπνία του εἶχε ἐπιδεινωθῆ. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1922 ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται ἰλίγγους.

Τὸ τελευταῖο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ στὸ ὁποῖο μετέσχε ὁ Λένιν, ἦταν τὸ 11ο, τὸν Μάρτιο τοῦ 1922. Ἡ Κ.Ε. ποὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτὸ ἐξέλεξε τὸν Στάλιν, σὰν γενικὸ γραμματέα της.

Οἱ καλύτεροι εἰδικοὶ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γερμανίας ἐκλήθησαν νὰ ἐξετάσουν τὸν Λένιν, ἀλλὰ δὲν τοῦ βρῆκαν καμμία ὀργανικὴ βλάβη. Τὸν Μάϊο τοῦ 1922, ἔπαθε τὴν πρώτη προσβολή, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάση γιὰ ἕνα μικρὸ διάστημα τὴν ἱκανότητα νὰ μιλᾶ καὶ νὰ κινῆ τὸ δεξί του χέρι καὶ πόδι. Ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ παθαίνη συχνὰ κρίσεις. Ὁ Λένιν, ἦταν τώρα ἕνας ἀνάπηρος. Παρ' ὅλο ποὺ ἡ σκέψις του λειτουργοῦσε καλά, δὲν μποροῦσε νὰ ἐκφρασθῆ σωστά. Μὲ τεράστια προσπάθεια, μὲ τὴν βοήθεια τῆς Κρούπσκαγια, ἔμαθε νὰ γράφη μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ νὰ προφέρη διάφορες λέξεις.

27. Ἀσιατικὴ πανουργία

Τὸν Ἰούλιο κατάφερε νὰ σηκωθῆ. Τότε ἀκριβῶς παραπέμφθηκαν σὲ δίκη τὰ μέλη τῆς ΚΕ τοῦ «*σοσιαλιστικοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος*» μὲ τὴν κατηγορία τῆς ἀπόπειρας ἀνατροπῆς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος κατὰ τὸ 1918. Τὸ δικαστήριο τοὺς καταδίκασε σὲ θάνατο. Οἱ σοσιαλισταὶ ὅλου τοῦ κόσμου, ξεσηκώθηκαν. Στὸ κῦμα τῆς διαμαρτυρίας προσχώρησαν καὶ πολλοὶ κομμουνισταὶ καθὼς καὶ ὁ Μ. Γκόρκυ. Ὁ Λένιν ἀποφάσισε νὰ μὴ ἐκτελέση τοὺς καταδίκους γιὰ νὰ μὴ ἐξεγείρη περισσότερο τὴν διεθνῆ κοινὴ γνώμη. Ἀρνήθηκε ὅμως νὰ μετατρέψη τὴν ποινή τους σὲ ἰσόβια δεσμὰ ὅπως πρότεινε ἡ γερμανίδα κομμουνίστρια Κ λ ά ρ α Τ σ έ τ σ κ ι ν. Πιστὸς στὴν παράδοσι τῆς ἀσιατικῆς πανουργίας, τοὺς ἤθελε ὁμήρους ποὺ νὰ

μπορῆ νὰ τοὺς ἐκτελέση ὁποιαδήποτε στιγμή. Ἔτσι, οἱ σοσιαλεπαναστάτες ἔμειναν στὴν φυλακή, ἕως ὅτου τοὺς ἐξετέλεσε ἀργότερα ὁ Στάλιν.

Ἡ ὑγεία τοῦ Λένιν βελτιώθηκε καὶ ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸ Γκόρκυ στὴν Μόσχα, ὅπου ξανάρχισε νὰ ἐργάζεται μερικὲς ὧρες τὴν ἡμέρα. Ἐμφανίσθηκε μάλιστα καὶ στὸ 4ο συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Μιλώντας σ' αὐτό, ὑποσχέθηκε τὴν ἀμέριστη ὑποστήριξι τῆς ΕΣΣΔ στοὺς κομμουνιστὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ ποὺ δροῦν γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν ἀστικῶν καθεστώτων. Μὲ μεγάλη δυσκολία μπόρεσε νὰ τελειώση τὸν λόγο του. Ἦταν 25 Νοεμβρβρίου 1922 καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἀναγκάσθηκε νὰ σταματήση κάθε ἐργασία.

28. Ἡ «πολιτικὴ διαθήκη» τοῦ Λένιν

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1922, ὁ Λένιν ὑπέστη μία δεύτερη σοβαρώτερη προσβολή. Κατώρθωσε νὰ ἀναλάβη καὶ πάλιν, ἀλλὰ οἱ ἰατροὶ τοῦ ἀπαγόρευσαν ὁποιαδήποτε ἀπασχόλησι. Ἔτσι ἐπραγματοποιεῖτο βαθμιαῖα ἡ ἀποχώρησις τοῦ Λένιν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ σκηνή. Καὶ ταυτόχρονα, ἄρχισε ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐξουσία ἀνάμεσα στοὺς ἐπιγόνους του, ποὺ διεκδικοῦσαν ὁ καθένας γιὰ λογαριασμό του, τὴν κληρονομία του.

Οἱ κυριώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐπιγόνους ἦσαν ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Τρότσκυ καὶ ὁ Στάλιν.

Ὁ πρῶτος, ἦταν πρόεδρος τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς καὶ τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ δεύτερος, πρόεδρος τοῦ «Ἐπαναστατικοῦ Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου» καὶ ἐπίτροπος τοῦ πολέμου (ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν). Καὶ ὁ τρίτος, γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κόμματος.

Ὅταν ὁ Λένιν ἄρχισε νὰ ἀποχωρῆ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δρᾶσι, ἡ ἡγεσία τοῦ κόμματος περιῆλθε σὲ μία τριανδρία ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Κάμενεφ καὶ Στάλιν, ἐνῶ ἀπὸ τὴν πλευρά του, ὁ Τρότσκυ, ἔβαλλε ἐναντίον ὁλόκληρης τῆς τριανδρίας.

Προβλέποντας τὸν θάνατό του καὶ διαπιστώνοντας αὐτὴν τὴν κατάστασι, ὁ Λένιν, ἔγραψε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1922 καὶ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1923, τὴν πολιτική του διαθήκη. Σ' αὐτήν, ὁ Λένιν, χαρακτηρίζει ὅλα τὰ μέλη τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ, ἐκφράζει τὴν ἀνησυχία του γιὰ τὴν πάλη μεταξὺ Τρότσκυ καὶ Στάλιν καὶ γιὰ νὰ προλάβη τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις αὐτῆς τῆς πάλης, προτείνει τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Στάλιν ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ γραμματέως τοῦ κόμματος. Γράφει συγκεκριμένα στὴν διαθήκη του:

«Ὁ Στάλιν ἔγινε γενικὸς γραμματέας καὶ ἔτσι συγκέντρωσε τεράστια δύναμι στὰ χέρια του, τὴν ὁποία δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ξέρει νὰ χρησιμοποιῆ πάντοτε μὲ ἀρκετὴ σύνεσι. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ Τρότσκυ διακρίνεται ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐξαιρετική του ἱκανότητα (σὰν ἄτομο εἶναι ἀσφαλῶς ὁ πιὸ ἱκανὸς ἄνθρωπος μέσα στὴν παροῦσα Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ) ἀλλὰ ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν ὑπερβολική του αὐτοπεποίθησι καὶ γιὰ τὴν τάσι του νὰ ἑλκύεται περισ-

σότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει ἀπὸ τὴν καθαρὰ διοικητικὴ πλευρὰ τῶν πραγμάτων.

Αὐτὲς οἱ ἰδιότητες τῶν δύο ἱκανοτέρων ἡγετῶν τῆς παρούσης Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν σὲ ἕνα σχῖσμα. Ἂν τὸ κόμμα δὲν πάρη μέτρα γιὰ νὰ τὸ προλάβη, τὸ σχῖσμα αὐτό, μπορεῖ νὰ ξεσπάση ἀπροσδόκητα».

Συνεχίζοντας, ὁ Λένιν, ὑπενθυμίζει τὶς παλαιότερες ταλαντεύσεις τοῦ Ζηνόβιεφ καὶ τοῦ Κάμενεφ. Ἀναφέρει τὸν Πιατακὼφ καὶ τὸν Μπουχάριν σὰν «*τὰ ἱκανώτερα ἀπὸ τὰ νέα μέλη τῆς ἡγεσίας*», ἀλλὰ ταυτόχρονα ἐκφράζει ἐπιφυλάξεις γιὰ «*ὡρισμένες πλευρὲς τῆς θεωρητικῆς σκέψεως τοῦ Μπουχάριν*» καὶ γιὰ τὴν τάσι τοῦ Πιατακὼφ «*νὰ χρησιμοποιῆ διοικητικὰς μεθόδους στὴν ἀντιμετώπισι τῶν πολιτικῶν προβλημάτων*»(*).

Σὲ ἕνα ὑστερόγραφο, ποὺ πρόσθεσε στὴν διαθήκη του, στὶς 4 Ἰανουαρίου 1923 (τὸ κύριο μέρος της ἔγραφη στὶς 25 Δεκεμβρίου 1922) ὁ Λένιν γράφει:

«*Ὁ Στάλιν εἶναι πολὺ ὠμὸς καὶ αὐτὸ τὸ μειονέκτημα, ἐντελῶς ὑποφερτὸ σὲ σχέσι μὲ ἐμᾶς τοὺς κομμουνιστάς, γίνεται ἀνυπόφορο γιὰ τὴν θέσι τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Γι' αὐτό, προτείνω στοὺς συντρόφους νὰ βροῦν ἕνα τρόπο νὰ ἀπομακρύνουν τὸν Στάλιν ἀπὸ αὐτὴ τὴν θέσι καὶ νὰ διορίσουν ἕνα ἄλλο ἄνδρα, ὁ ὁποῖος νὰ διαφέρη ἀπὸ τὸν Στάλιν ἀπὸ κάθε πλευρὰ καὶ συγκεκριμένα νὰ εἶναι πιὸ ὑπομονετικός, πιὸ εὐγενικός, πιὸ ἀφοσιωμένος, πιὸ προσεκτικὸς γιὰ τοὺς συντρόφους, λιγώτερο ἰδιότροπος κλπ. Αὐτὰ τὰ πράγματα μπορεῖ νὰ φαίνωνται σὰν λεπτομέρειες, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς προλήψεως ἑνὸς ἐνδοκομματικοῦ σχίσματος καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν σχέσεων μεταξὺ Στάλιν καὶ Τρότσκυ, δὲν εἶναι λεπτομέρειες ἢ εἶναι λεπτομέρειες ποὺ μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν ἀποφασιστικὴ σημασία*».

Στὶς 5 Μαρτίου 1923, ὁ Λένιν, ἀνακοίνωσε ἐγγράφως ὅτι διακόπτει κάθε προσωπικὴ καὶ συντροφικὴ σχέσι μὲ τὸν Στάλιν.

Ὁ Λένιν ἦταν ἤδη ἀπομονωμένος γιατὶ οἱ ἰατροί, ἀπαγόρευαν τὶς ἐπισκέψεις. Δὲν ἔβλεπε λοιπὸν τοὺς συντρόφους του, δὲν μετεῖχε στὴν δραστηριότητα τοῦ κόμματος καὶ αἰσθανόταν τὴν ἐξουσία νὰ γλυστρᾶ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια του. Ἀκριβῶς ἐκείνη τὴν ἐποχή, ὁ Στάλιν φέρθηκε ἄσχημα στὴν Κρούπσκαγια, πρᾶγμα ποὺ προκάλεσε τὴν προαναφερθεῖσα ἀντίδρασι τοῦ Λένιν. Ἡ ἀντίδρασις ὅμως αὐτὴ δὲν εἶχε πιὰ καμμιὰ πρακτικὴ σημασία.

29. Ὁ θάνατος τοῦ Λένιν

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1923, ὁ Λένιν ὑπέστη τὴν τρίτη καὶ σοβαρώτερη προσβολή. Στὰ μέσα τοῦ Μαΐου μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸ Κρεμλῖνο στὸ Γκόρκυ. Δὲν ὑπῆρχε ἐλπίδα σωτηρίας. Ἡ ἀσθένεια προχωροῦσε καταστρέφοντας

(*) Ὅλοι οἱ ἀναφερόμενοι ἐκτελέστηκαν ἀπὸ τὸν Στάλιν.

τὸν ἐγκέφαλό του. Στὶς 21 Ἰανουαρίου 1924, τὰ ξημερώματα, ἦλθε ἡ τελευταία κρίσις. Καὶ στὶς 7 τὸ πρωΐ, ὁ Λένιν ἦταν νεκρός. Τὸ πτῶμα του ὑπεβλήθη σὲ πολλαπλὲς ἐξετάσεις καὶ σὲ συνέχεια βαλσαμώθηκε.

«Ὅταν τὸν ἀνοίξαμε, γράφει ὁ καθηγητὴς Ροζάνωφ, βρήκαμε μία μαζικὴ σκλήρυνσι τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων καὶ μόνον σκλήρυνσι. Ἦταν καταπληκτικὸ ὄχι μόνο ὅτι ἀπέμεινε ἄθικτη ἡ ἱκανότης τῆς σκέψεως σ' αὐτὸν τὸν σκληρωμένο ἐγκέφαλο ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὸ ὅτι μπόρεσε νὰ ζήση τόσον καιρὸ μὲ τέτοιο ἐγκέφαλο».

Ἡ σορὸς τοῦ Λένιν μεταφέρθηκε στὴν Μόσχα καὶ τοποθετήθηκε στὸ «μέγαρο τῶν συνδικάτων», γιὰ λαϊκὸ προσκύνημα. Μετά, τοποθετήθηκε στὸ Μαυσωλεῖο ποὺ κτίστηκε εἰδικὰ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ στὴν Κόκκινη Πλατεῖα τῆς Μόσχας. Ἔτσι, ὁ Λένιν, ποὺ μισοῦσε τοὺς ἁγίους, ἀπέρριπτε τὴν ἐξήγησι τῆς Ἱστορίας διὰ τῶν ἡρώων καὶ πάλευε ἐναντίον τῆς θρησκείας, ἁγιοποιήθηκε, ἡρωοποιήθηκε καὶ κατέστη τὸ ἀντικείμενο μιᾶς ὠργανωμένης θρησκευτικῆς λατρείας.

30. «Ὁ ὅρκος στὸν Λένιν»

Πέντε ἡμέρες μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Λένιν, στὶς 26 Ἰανουαρίου τοῦ 1924, ὁ Στάλιν ἐκφώνησε στὸ συνέδριο τῶν «σοβιὲτ» ἕνα λόγο ποὺ ἔμεινε στὴν Ἱστορία σὰν «ὁ ὅρκος στὸν Λένιν». Στὸν λόγο του αὐτόν, ὁ Στάλιν, ἐξυμνοῦσε ὑποκριτικώτατα τὸν Λένιν, τοῦ ὁποίου ἐξηφάνισε τὴν διαθήκη καὶ ἔδινε, ἐκ μέρους τῶν κομμουνιστῶν ὅλου τοῦ κόσμου τὸν ὅρκο, νὰ μείνουν γιὰ πάντα πιστοὶ στὸν «λενινισμό». Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ὁ Στάλιν εἶπε:

«Ὁ Λένιν δὲν θεώρησε ποτὲ τὸ σοβιετικὸ κράτος σὰν αὐτοσκοπό. Τὸ ἔβλεπε πάντοτε σὰν ἕνα ἀναγκαῖο κρῖκο γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων στὶς χῶρες τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, σὰν ἕνα κρῖκο ἀναγκαῖο γιὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ νίκη τῶν ἐργατῶν τοῦ κόσμου ἐναντίον τοῦ κεφαλαίου... Ὁ Λένιν ἤξερε ὅτι μόνον αὐτὴ ἡ ἐξήγησις (σ.Σ. τῆς ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως) εἶναι σωστὴ τόσο ἀπὸ διεθνοῦς ὅσο καὶ ἀπὸ ἐσωτερικῆς πλευρᾶς. Γι' αὐτό, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, προέβη στὴν ἵδρυσι τῆς Διεθνοῦς. Γι' αὐτό, δὲν κουραζόταν ποτὲ νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Φεύγοντας, ὁ σύντροφος Λένιν, μᾶς ἄφισε τὴν ἐντολὴ νὰ παραμείνουμε πιστοὶ στὶς ἀρχὲς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ὁρκιζόμαστε σὲ σένα σύντροφε Λένιν, ὅτι δὲν θὰ λυπηθοῦμε τὶς ζωές μας γιὰ νὰ στερεώσουμε καὶ νὰ δυναμώσουμε τὴν ἕνωσι τῶν ἐργατῶν ὅλου τοῦ κόσμου, τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνῆ».

31. Συμπεράσματα

α) Γενικὰ γιὰ τὸ ἔργο του

ι) Ὁ Λένιν, ἔζησε σὲ μία ἐποχὴ ποὺ ἐνῶ διεθνῶς διέφερε ριζικὰ ἀπὸ

τὴν ἐποχὴ τοῦ Μάρξ, ἀπὸ ρωσικῆς πλευρᾶς παρουσίαζε ὁμοιότητες μὲ τὴν κατάστασι μέσα στὴν ὁποία ἔζησε καὶ τὴν ὁποία περιέγραψε ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Λένιν, παραμένοντας σὲ ὅλη του τὴν ζωὴ βαθύτατα ρῶσος, ἐπηρεάσθηκε σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν κατάστασι τῆς Ρωσίας. Γι' αὐτό, πίστεψε στὴν ἀκλόνητη ἰσχὺ τῶν διαπιστώσεων τοῦ Μάρξ.

ii) Ὁ Λένιν, θέλησε νὰ πραγματοποιήση τὴν «προλεταριακὴ ἐπανάστασι» ποὺ προφήτευσε ὁ δάσκαλός του. Κανονικά, ἡ ἐπανάστασις αὐτή, ἔπρεπε νὰ γίνη, σύμφωνα μὲ τὶς μαρξιστικὲς θεωρίες, στὴν προηγμένη Δύσι. Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τοῦ δυτικοῦ κόσμου, ὁλότελα διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη ποὺ εἶχε προδιαγράψη ὁ μαρξισμός, δὲν ὁδηγοῦσε πρὸς τὴν ἐπανάστασι, ἀλλὰ μακρυὰ ἀπ' αὐτήν. Γι' αὐτό, ὁ Λένιν, παραγνωρίζοντας τὶς σχετικὲς μαρξιστικὲς θεωρίες στὶς ὁποῖες διεκήρυσσε τὴν πίστι του, ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήση τὴν «προλεταριακὴ ἐπανάστασι» στὴν καθυστερημένη, μισοφεουδαρχικὴ Ρωσία, ποὺ σχεδὸν δὲν διέθετε προλεταριᾶτο. Καὶ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ κατασκεύασε τὸν «λενινισμό».

iii) Οἱ ἀξεπέραστες θεωρητικὲς καὶ πρακτικὲς δυσχέρειες γιὰ ἐφαρμογὴ τῶν μαρξιστικῶν ἀρχῶν περὶ «προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως» στὴν καπιταλιστικῶς ὑπανάπτυκτη Ρωσία, προκάλεσαν τὶς συνεχεῖς ὀξύτατες διαφωνίες καὶ διαμάχες τὸ ἐσωτερικὸ τῆς ρωσικῆς ἀριστερᾶς. Τὸ ἀσυμβίβαστο τῆς πίστεως στὴν θεωρία τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ καὶ μιᾶς πρακτικῆς δραστηριότητος ποὺ εἶχε γιὰ σκοπό της τὴν ἐξαπόλυσι κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὴν προκαπιταλιστικὴ Ρωσία, δημιούργησε τεράστια σύγχυσι ἰδεῶν μέσα στὴν ρωσικὴ ἀριστερά.

iv) Τελικά, κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήση ὁ Λένιν, ποὺ μὲ τὴν σιδερένια θέλησί του, τὴν φανατικὴ ἐπιμονή του καὶ τὴν ἀδίστακτη προσήλωσί του στὸν σκοπό, μπόρεσε νὰ «ἐναρμονίση » κατὰ παράδοξο τρόπο, τὴν πίστι στὰ μαρξιστικὰ δόγματα μὲ μία πρᾶξι ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν παταγωδέστερη ἀπάρνησί τους. Χρησιμοποιώντας μαρξιστικὴ φρασεολογία καὶ μαρξιστικὰ σχήματα, ὁ Λένιν μπόρεσε νὰ ὀργανώση τοὺς ὀπαδούς του καὶ νὰ πραγματοποιήση τὸ πραξικόπημά του, κηρύσσοντας τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», σὲ μία χώρα σχεδὸν χωρὶς προλεταριᾶτο.

v) Ἀντικειμενικὰ λοιπόν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ δικές του ὑποκειμενικὲς προθέσεις, ὁ πραγματικὸς ρόλος τοῦ Λένιν, ὑπῆρξε τὸ «ντύσιμο» τῆς ἰδιοτύπου ρωσικῆς ἐπαναστάσεως, μὲ μαρξιστικὰ ροῦχα. Οἱ «λενινισταὶ» πραγματοποίησαν, ἐν ὀνόματι δῆθεν τοῦ μαρξισμοῦ, καὶ μὲ τὴν ἀπατηλὴ σημαία τοῦ κομμουνισμοῦ, μία καθαρῶς ρωσικὴ ἐπανάστασι. Σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦταν ὁ σοσιαλισμός. Ἦταν νὰ λύση μὲ τὰ πιὸ ἀδίστακτα μέσα καὶ μὲ δυναμικὴ μέθοδο, τὸ ζωτικὰ ἐπεῖγον πρόβλημα τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ γενικώτερα τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ρωσίας. Ἡ χώρα αὐτὴ ἔπρεπε νὰ μπῆ στὸν 20ὸ αἰώνα καὶ νὰ προχωρήση στὴν βιομηχανικὴ κοινωνία γιατὶ ἡ καθυστέρησίς της, ἔθετε σὲ κίνδυνο τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξί της.

Τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ ἀναλάβη ἡ ἀστικὴ τάξις, γιατὶ ἦταν πολὺ ἀδύνατη. Οἱ ἀσθένειες τῆς φεουδαρχικῆς, πολυεθνικῆς, ἀποικιακῆς τσαρικῆς αὐτοκρατορίας, ἦσαν πολλές. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ της, ἦταν δύσκολο νὰ συνδυασθῆ μὲ τοὺς πολιτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς κλυδωνισμοὺς τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Γι' αὐτό, τὴν ἀνέλαβε μία ὠργανωμένη, ἔνοπλη, δυναμικὴ μειοψηφία, οἱ μπολσεβῖκοι, ποὺ διαδέχθηκαν τοὺς ρώσους εὐγενεῖς.

vi) Μὲ τὶς θεωρητικὲς ἐργασίες του, ποὺ ἔχουν ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ διανοητικοῦ ἀκροβατισμοῦ καὶ ἑνὸς ἰδιοτύπου τσαρλατανισμοῦ, ὁ Λένιν, καθωδήγησε αὐτὴν τὴν καθαρὰ ρ ω σ ι κ ὴ ἐπανάστασι καὶ φρόντισε γιὰ τὴν θεωρητική της δικαίωσι καὶ τὸν ἰδεολογικό της ἐξοπλισμό. Ὁ «λενινιστικός,» κομμουνισμὸς δὲν εἶναι παρὰ ἡ μέθοδος ποὺ χρησιμοποίησε ἡ Ρωσία γιὰ νὰ μεταμορφωθῆ σὲ βιομηχανικὸ κράτος καὶ νὰ ἐπιβιώση.

vii) Μὲ τὴν ἀκούραστη ὀργανωτική του μεγαλοφυία, ὁ Λένιν, συγκρότησε τὸ ἀποτελεσματικὸ ὄργανο αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ΚΚΣΕ, καὶ χάραξε ἐπιδέξια τὴν στρατηγικὴ καὶ τὴν τακτική του.

viii) Μὲ τὴν τεράστια πρακτική του δρᾶσι ὁ Λένιν, πέτυχε τελικά, ἐκμεταλλευόμενος μία ἀνέλπιστα εὐνοϊκὴ συγκυρία περιστάσεων, νὰ πραγματοποιήση τὴν ἐπανάστασί του καὶ νὰ καταλάβη τὴν ἐξουσία στὴν Ρωσία.

ix) Μὲ τὴν ἀμείλικτη δραστηριότητά του, ὁ Λένιν, κατώρθωσε, ἀντιπαλεύοντας μὲ μύριες δυσκολίες, νὰ στερεώση τὴν ἐξουσία τοῦ ΚΚΣΕ, ἐπιβάλλοντας τὴν ἀναμφισβήτητη μονοκομματικὴ δικτατορία του.

x) Ὅλοι οἱ θεωρητικοὶ τοῦ μαρξισμοῦ συμφωνοῦσαν ὅτι μία «ἐπανάστασις τοῦ προλεταριάτου» γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς μετακαπιταλιστικῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας, ἦταν κάτι τὸ ἀδιανόητο στὴν Ρωσία ποὺ βρισκόταν ἀκόμη στὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀστικοποιήσεως. Γι' αὐτό, ὁ Λένιν, ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις, γίνεται, μόνο καὶ μόνο, γιὰ νὰ σημάνη τὴν ἔναρξι τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Γι' αὐτὸν τὸ σκοπό, ἵδρυσε τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνῆ. Αὐτή, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐτέθη κάτω ἀπὸ ρωσικὸ ἔλεγχο καὶ βαθμιαῖα κατέστη ὄργανο τῆς ρωσικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τὸ συγχρονισμένο ὄργανο τοῦ πατροπαράδοτου ρωσικοῦ ἐπεκτατισμοῦ.

xi) Ὁ Λένιν, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν ἐξουσία καὶ στερεώθηκε σ' αὐτήν, δὲν προχώρησε σὲ καμμία οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἀντίθετα, μὲ τὴν ΝΕΠ, ἔκανε πολλὰ βήματα πίσω, ἀκυρώνοντας τὶς πρῶτες ἐνέργειες τῆς κομμουνιστικῆς ἐξουσίας, καὶ παλινορθώνοντας στὴν οἰκονομία, τὸ «ἀστικὸ» καθεστώς. Ὅταν πέθανε, ἡ Ρωσία εἶχε «κομμουνιστικὴ» κυβέρνησι καὶ «ἀστικὴ» οἰκονομία.

xii) Ὁ Λένιν, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὑπονόμευσε συστηματικὰ τὴν Β' Διεθνῆ καὶ ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴν κρίσι ποὺ προκάλεσε στὸ ἐσωτερικό της ὁ α' παγκόσμιος πόλεμος πραγματοποίησε τὴν ὁριστικὴ διάλυσί της.

Μὲ τὸν Λένιν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι :

— Πέθανε όριστικά ό κλασσικός μαρξισμός.

— Καταφέρθηκε ἕνα ἰσχυρὸ πλῆγμα στὰ σοσιαλιστικὰ ὄνειρα ποὺ ἐξέθρεψε ἡ Β' Διεθνής.

— Κτυπήθηκε καί, ὡς ἕνα βαθμό, ἀνεστάλη ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν γόνιμη ἀναθεώρησι τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ κινήματος. (Μπερνστάϊν).

— Ἄρχισε μία νέα φάσις στὴν ἱστορία τῆς Ρωσίας.

— Μὲ τὴν γέννησι τῆς ΕΣΣΔ, τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς καὶ τοῦ «λενινισμοῦ», μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἄρχισε μία νέα φάσις καὶ στὴν παγκόσμια ἱστορία.

β) Ἱδρυτὴς τοῦ συγχρόνου ὁλοκληρωτισμοῦ

Ὁ Λένιν, εἶχε προσωπικὰ ὁ ἴδιος, στὸν ὑπέρτατο βαθμό, τὴν νοοτροπία τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Ἦταν ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Ἦταν, κατὰ κάποιο τρόπο, προωρισμένος ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν φύσι, γιὰ τὸν μοιραῖο ρόλο ποὺ ἔπαιξε : Νὰ ἱδρύσῃ τὸν σύγχρονο ὁλοκληρωτισμό.

Ἀνιδιοτελής, ἀσκητικός, δὲν ἐπιζητοῦσε οὔτε τὶς ἀνέσεις, οὔτε τὸν πλοῦτο, οὔτε τὶς τιμὲς καὶ τὴν δόξα. Ἁπλός, λιτός, ἀθόρυβος, ἦταν δοσμένος ὁλοκληρωτικά, μὲ τὸν πιὸ ἀπόλυτο τρόπο, στὸν σκοπό του.

Εἶχε τὴν πιὸ ἀπόλυτη πεποίθησι στὸν ἑαυτό του, στὶς ἰδέες του καὶ στὶς πράξεις του. Ἦταν πάντοτε βέβαιος ὅτι εἶχε δίκηο. Κάθε ἀντίρρησι, διαφωνία, ἐπιφύλαξις ἢ κριτικὴ τὸν ἐξαγρίωνε. Ἀπαιτοῦσε ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνεπιφύλακτη προσχώρησι καὶ τυφλὴ ὑπακοή. Ὅταν δὲν τοῦ τὰ ἔδιναν, τοὺς πολεμοῦσε μὲ λυσσασμένο πεῖσμα ὡς τὸ τέλος. Δὲν ἀνεχόταν δεύτερη γνώμη. Δὲν ὑπέφερε τὸν διάλογο. Ἦταν δογματικὸς καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀνοχή. Ἤθελε ἕνα δόγμα, μία ἰδέα, ἕναν ἀρχηγό, μία ὀργάνωσι. Καὶ ἑρμηνευτῆ τοῦ δόγματος, ἐνσαρκωτὴ τῆς ἰδέας, ἀρχηγὸ τῆς ὀργανώσεως, μόνο τὸν ἑαυτό του. Ὅταν αὐτὸ δὲν συνέβαινε, προχωροῦσε στὴν διάσπασι. Πίστευε ἀκράδαντα, ὅτι παντοῦ, σὲ κάθε τομέα, αὐτὸς ἦταν ἡ αὐθεντία καὶ γι' αὐτὸ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀσκῇ μία ἀπόλυτη ἐξουσία. Ὅσοι δὲν ὑπέκυπταν, δὲν ἦσαν διαφωνοῦντες σύντροφοι. Ἦσαν ἐχθροί. Καὶ τοὺς κτυποῦσε ἀδίστακτα, μὲ κάθε μέσο.

Περιφρονοῦσε ὅλους τοὺς ὁμοϊδεάτες, συνεργάτες καὶ συντρόφους του. Στὶς προσωπικές του σημειώσεις, τὰ *«Φιλοσοφικὰ Τετράδια»*, ποὺ στὴν ΕΣΣΔ ἔμεναν ἀνέκδοτα, ἔγραψε :

«Στοὺς ἑκατὸ μπολσεβίκους, οἱ ἑβδομήντα εἶναι βλάκες. Οἱ εἴκοσι ἐννέα ἀπατεῶνες. Καὶ μόνον ὁ ἕνας, ἀληθινὸς σοσιαλιστής... Μετὰ ἀπὸ μισὸ αἰῶνα, οὔτε ἕνας μαρξιστὴς κατάλαβε τὸν Μάρξ».

Ἠθική, δικαιοσύνη, ἀλήθεια, ἀνθρωπισμός, ἀνοχή, συνέπεια, δέσμευσις, ὑπόσχεσις, ἐντιμότης, φιλία, ἦσαν γι' αὐτὸν λέξεις χωρὶς νόημα. Οἱ μεσσίες, σὰν αὐτόν, δὲν ἔπρεπε νὰ δεσμεύονται ἀπὸ τέτοιες «προλήψεις».

Πεισματάρης, ἐργατικός, ὑποκριτής, ὕπουλος, ἀδίστακτος, ἕνα πρᾶγμα ἤξερε: τὸν σκοπό του. Αὐτὸς ἁγίαζε καὶ τὰ μέσα καὶ τὸν ἴδιο.

Ὅταν τὸ 1906 τὸν προσήγαγαν σὲ «δικαστήριο τιμῆς» τοῦ κόμματος, μὲ τὴν κατηγορία ὅτι δυσφήμισε τοὺς συντρόφους του, ἀναγνώρισε κυνικὰ τὸ γεγονός:

«Διάλεξα, εἶπε, ὅρους ἀποτρόπαιους, γιὰ νὰ προκαλοῦν τὸ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησι, κατάλληλους ὄχι νὰ πείθουν, ἀλλὰ νὰ συντρίβουν τὶς τάξεις τοῦ ἀντιπάλου, ὄχι νὰ διορθώνουν τὰ σφάλματά του, ἀλλὰ νὰ τὸν καταστρέφουν, νὰ σβύνουν τὴν ὀργάνωσί του ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς... Θὰ ἐνεργῶ πάντοτε ἔτσι. Ἂν προκληθῆ σχῖσμα, θὰ διεξαγάγω ἕνα πόλεμο ἐξοντώσεως».

Ὁ Λένιν, ἦταν ἀδίστακτος. Μεταχειριζόταν ὁποιοδήποτε μέσο καὶ ὁποιονδήποτε ἄνθρωπο. Ἦταν ἐπίσης, ὑποκριτής. Διακήρυττε πάντοτε τὴν πίστι του στὸν Μάρξ. Καὶ ποτέ, κανεὶς ἀντιμαρξιστὴς δὲν διαστρέβλωσε καὶ δὲν ἀνήρεσε σὲ τόση ἔκτασι τὸν Μάρξ, ὅσον αὐτός.

Μέσα στὸ κόμμα εἶχε ἐπιβάλει ἕνα ὁλοκληρωτικὸ καθεστώς. Κάποτε, τὸ 1903, ἔγραψε: «*Δὲν ὑπάρχουν δικαιώματα τοῦ κομματικοῦ μέλους*»!

Τὸ ἴδιο ἤθελε νὰ κάνη καὶ στὸ κράτος. Ἔλεγε:

«Ὀφείλουμε νὰ ὀργανώσουμε τὸ πᾶν, νὰ θέσουμε τὰ πάντα κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία μας».

Ὅταν, τὸ 1903, κάποιος εἶπε ὅτι «*ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ εἶναι ἕνα πνεῦμα πανταχοῦ παρόν*», ὁ Λένιν τὸν διέκοψε: «*Ὄχι πνεῦμα, γροθιά*»!

Μὲ δική του πρότασι, τὸ 10ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, ἀπαγόρευσε τὴν ὕπαρξι ὁποιασδήποτε διαφορᾶς ἀπόψεων μέσα στὸ κόμμα. Σ᾽ αὐτὴν τὴν ἀπόφασι στηρίχθηκε ἀργότερα ὁ Στάλιν γιὰ νὰ ἐξοντώση κάθε ἀντίπαλό του.

Ὅταν εἶδε ὅτι τὸ προλεταριᾶτο δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἀποκτήση συνείδησι τῆς «ἀποστολῆς» ποὺ τοῦ εἶχε θέσει ὁ Μάρξ καὶ νὰ συμπεριφερθῆ σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, ὁ Λένιν, δὲν ἐδίστασε. Στιγμάτισε τὸ «αὐθόρμητο τῶν μαζῶν», καὶ διατύπωσε τὴν θεωρία γιὰ ἕνα κλειστὸ κόμμα «ἐκλεκτῶν» ποὺ θὰ δροῦσε στὸ ὄνομα τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ ἐν ἀγνοίᾳ του!

Ὅταν ἦταν μέλος τῆς 6μελοῦς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἴσκρα», ὁ Λένιν, σ᾽ ἕνα σημείωμά του, πρὸς τοὺς συνοδέλφους του, ἔγραψε:

«Ἂν οἱ ἀγρότες δὲν δεχθοῦν τὸν σοσιαλισμὸ ὅταν φθάση ἡ δικτατορία μας, θὰ ποῦμε (σ.Σ. στὰ κομματικὰ στελέχη): Ἄδικα σπαταλᾶτε τὰ λόγια σας ὅταν πρέπει νὰ χρησιμοποιήσετε τὴν βία».

Ἡ Βέρα Ζασσούλιτς ἀπάντησε: «*Ἐναντίον ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων;*».

Ἀλλὰ ἀκριβῶς αὐτὸ ἔγινε στὴν Ρωσία. Μὲ τὴν βία ἐναντίον ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἐπεβλήθη ἡ κολλεκτιβοποίησις.

Ὁ Λένιν πίστευε στὴν βία. Τὴν λάτρευε. Τὴν δίδασκε. Τὴν ἐφάρμοζε. Ἐνέκρινε ἀκόμη καὶ τὸ λυντσάρισμα. Τὸ 1909, ἔγραφε σχετικὰ στὴν ἐπιθεώρησι «Ζαριά»:

«Τὸ δικαστήριο τοῦ δρόμου, διοχετεύει ἕνα ζωντανὸ πνεῦμα στὴν γραφειοκρατικὴ τυπικότητα»!

Τὸ 1905, θύμιζε τὸ σύνθημα τοῦ ἀναρχικοῦ Ζαϊτσνέφσκυ «*Μὲ τὸ τσεκοῦρι!*» καὶ ἔλεγε:

«Ὄχι, μὲ τὸ τσεκοῦρι, δὲν θὰ τὰ βγάλετε πέρα... Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς χρειάζεται εἶναι πιστόλια καὶ ἀκόμη καλύτερα, τουφέκια».

Τὸν ἴδιο χρόνο, ὥρισε σὰν ἡμερησία διάταξι στὸ συνέδριο τοῦ κόμματος τὰ θέματα: *«...ἐξοπλισμὸς τῶν ἐργατῶν —ἐγκατάστασις ἐργαστηρίων κατασκευῆς δυναμίτιδος».*

Στὸ «σχέδιο ἀποφάσεως» ποὺ πρότεινε, συνιστοῦσε, πέρα ἀπὸ τὶς μαζικὲς καὶ ὁμαδικὲς ἔνοπλες ἐξεγέρσεις *«τὴν συγκέντρωσι πείρας καὶ ἀπὸ ἀτομικὲς ἔνοπλες ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς ἀστυνομίας, τοῦ στρατοῦ, τῶν φυλακῶν, τῶν κυβερνητικῶν ἱδρυμάτων».*

Ἦταν ἔνθερμος θιασώτης τῶν βομβῶν καὶ τῶν ἀνατινάξεων.

«Ἡ βόμβα εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ τοῦ λαοῦ... Οἱ βόμβες μποροῦν νὰ κατασκευασθοῦν παντοῦ, σὲ κάθε μέρος... Χρειάζεται μία φρενητιώδης ἐνεργητικότης καὶ ἀκόμη ἐνεργητικότης πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι. Μὲ ἀποκαρδιώνετε, σᾶς τὸ ὁρκίζομαι, βλέπω ὅτι ἐδῶ καὶ πάνω ἀπὸ ἕξη μῆνες μιλοῦμε γιὰ βόμβες καὶ οὔτε μία βόμβα δὲν κατασκευάσθηκε».

Στὰ «*καθήκοντα τῶν ὁμάδων ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ*» (1906) καλοῦσε τοὺς ὀπαδούς του *«νὰ ὁπλισθοῦν ὅσο μποροῦν καλύτερα μὲ τουφέκια, πιστόλια, βόμβες, μαχαίρια, σιδερένιες γροθιές... νὰ ἐπιτίθενται ἐναντίον ἑνὸς ἀπομονωμένου ἀστυνομικοῦ ἢ κοζάκου καὶ νὰ τοῦ παίρνουν τὸ ὅπλο...».*

Στοὺς παλαιοὺς ἀναρχικούς, ἡ βία εἶχε κάτι τὸ ρομαντικὸ καὶ τὸ ἡρωικό. Στὸν Λένιν, εἶναι κάτι τὸ κυνικὸ καὶ τὸ βάρβαρο. Ἐκεῖνοι εἶχαν ἔξαρσι. Αὐτὸς ἦταν ψυχρός. Ἐκεῖνοι διακινδύνευαν. Αὐτὸς φύλαγε τὸν ἑαυτό του. Ἐκεῖνοι ἦσαν ἐνθουσιώδεις. Αὐτὸς ὑπολογιστικός.

Ὅταν πῆρε τὴν ἐξουσία, ἐξόντωσε ἀδίστακτα τοὺς συμμάχους του καὶ τοὺς ὁμοϊδεάτες του. Ἐξετέλεσε τὸν φίλο καὶ συνεργάτη του Ρομὰν Μαλινόφσκυ. Γιὰ κάθε ἀποτυχία του ἀναζητοῦσε ἐξιλαστήρια θύματα καὶ τὰ πρόσφερε γιὰ ἀντιπερισπασμὸ στὸν ὄχλο.

Στὶς 18 Νοεμβρίου 1917, καλοῦσε τὸν λαὸ τῆς Πετρουπόλεως νὰ συλλαμβάνη τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, καλοῦσε τὸν ὄχλο νὰ λυντσάρη ἀπὸ τόπου *«τὰ παράσιτα καὶ τοὺς πλουσίους».*

Ἀργότερα, ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ προκηρύσση ἅμιλλα τοῦ ὄχλου μὲ σκοπὸ *«νὰ καθαρίση τὴν ρωσικὴ γῆ ἀπὸ ὅλα τὰ βλαβερὰ ἔντομα, τοὺς πλουσίους,*

τοὺς ἀπείθαρχους ἐργάτες ποὺ ἀποφεύγουν τὴν ἐργασία κλπ. ... Ἂς τουφεκίσουν ἕνα ἔνοχο τεμπελιᾶς σὲ κάθε δέκα...» («Πῶς νὰ ὀργανωθῆ ἡ ἅμιλλα»).

Στὶς 27 Ἰανουαρίου 1918, τόνισε ὅτι ὅποιος ἐργάτης δὲν μετέχει στὸν διωγμὸ τῶν «κερδοσκόπων» θὰ ἐστερεῖτο τὸ δελτίο ψωμιοῦ.

Λίγες ἡμέρες προτύτερα, στὶς 14 Ἰανουαρίου 1918, εἶπε:

«Ὅσο δὲν θὰ ἐφαρμόσουμε τὴν τρομοκρατία μὲ τὴν ἐπὶ τόπου ἐκτέλεσι, δὲν θὰ κάνουμε τίποτα».

Τὸ 1921, ὅταν εἶχε καταστρέψει τὴν Ρωσία καὶ ἀναγκαζόταν νὰ ὑποχωρήση στὴν ΝΕΠ, οὔρλιαζε:

«Συλλάβετέ τους!... Συλλάβετε μερικοὺς ἠλίθιους γιὰ νὰ δώσετε ἕνα παράδειγμα».

Τὸ 1920, ὅταν μερικοὶ συνεργάτες του, ἔθεσαν ζήτημα χαλαρώσεως τῆς δικτατορίας τοῦ Κ.Κ., ὁ Λένιν διακήρυξε ὠμά:

«Δικτατορία σημαίνει τὴν ἀπεριόριστη ἐξουσία, ἡ ὁποία στηρίζεται ἀπευθείας στὴν δύναμι, δὲν περιορίζεται ἀπὸ τίποτα καὶ δὲν δεσμεύεται ἀπὸ κανένα νόμο ἢ κανόνα».

Αὐτὸς ἐφεῦρε τὸν ὅρο *«ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ»* καὶ ὑποκινοῦσε τὸν ὄχλο, ἀποχαλινώνοντας τὰ χειρότερα ἔνστικτά του νὰ ἐξοντώση ἀμείλικτα τοὺς *«κορηοὺς»* καὶ τὶς *«ψεῖρες»*, ὅπως ἀποκαλοῦσε τοὺς *«ἀστούς»*.

Αὐτὸς ἐφεῦρε καὶ ἵδρυσε τὴν σύγχρονη π ο λ ι τ ι κ ὴ ἀ σ τ υ ν ο μ ί α (Τσεκὰ) καὶ εἰσήγαγε τὴν μέθοδο τοῦ «ἀ π ο δ ε κ α τ ι σ μ ο ῦ» συνιστώντας νὰ τουφεκίζουν ἕνα σὲ κάθε δέκα ἀπείθαρχους.

Αὐτὸς ἐφεῦρε τὸ κόμμα ὁλοκληρωτικοῦ τύπου μὲ τὸν στρατιωτικοπολιτικὸ καὶ θεοκρατικὸ χαρακτῆρα.

Ἦταν ἀπίθανος στὸν κ υ ν ι σ μ ό τ ο υ. Τὸ 1917, ὅταν ὁ Κερένσκυ ζητοῦσε τὴν βοήθεια την μπολσεβίκων κατὰ τοῦ δεξιοῦ στρατηγοῦ Κορνίλωφ, ὁ Λένιν ἔλεγε:

«Θὰ στηρίξουμε τὸν Κερένσκυ ὅπως τὸ σχοινὶ στηρίζει τὸν κρεμασμένο!».

Ὁ Λένιν, ἐπέβαλε ἐπίσης τ ὴ ν λ α τ ρ ε ί α π ρ ὸ ς τ ὸ π ρ ό σ ω π ό τ ο υ. Ἤδη ἀπὸ τὸ 1918 τὸν ἀποκαλοῦσαν «πολυαγαπημένο τῶν ἐργατῶν», «δάσκαλο», «ἀρχηγὸ τῶν ἐργατῶν» κλπ. Ἔδιναν τὸ ὄνομά του σὲ τραῖνα, βιβλιοθῆκες, πλοῖα, λέσχες, κύκλους νέων κλπ.

Ἡ τακτικὴ τοῦ Λένιν ὡδήγησε στὸν «σταλινισμὸ» καὶ ἐπίσης, αὐτή, ἐγέννησε σὰν παρακλάδια καὶ ἀντίδοτά της, τὸν φασισμὸ καὶ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμό. Οἱ ἰδέες τοῦ Λένιν, τὸ κόμμα τοῦ Λένιν, τὸ σύστημα διακυβερνήσεως τοῦ Λένιν, κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν ὁ λ ο κ λ η ρ ω τ ι κ ὴ ν ο ο τ ρ ο π ί α καὶ παράγουν α ὐ τ ό μ α τ α τὸν ὁλοκληρωτισμὸ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Ὅλοι οἱ ἄξιοι λόγου συνεργάτες του εἶδαν τὸν ὁλοκληρωτισμὸ τοῦ Λένιν καὶ τὸν κατήγγειλαν.

Ὁ Γ. Π λ ε χ ά ν ω φ, διέκρινε στὸν Λένιν τὴν μονομανιακὴ δίψα τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν πλήρη ἔλλειψι ἠθικῶν φραγμῶν. Στὸ ἔργο του «τὶ

δὲν πρέπει νὰ κάνουμε» πρόβλεψε ὅτι ὁ συγκεντρωτισμὸς τοῦ Λένιν θὰ ὁδηγοῦσε, μοιραῖα, στὸν βοναπαρτισμό.

Ὁ Π. Ἄξελροντ, σὲ δύο ἄρθρα του, στὴν «Ἴσκρα», κατηγόρησε τὸν Λένιν γιὰ *«ὑπερβολικὸ συγκεντρωτισμό, ἀγάπη πρὸς τὴν ὑπερβολικὰ ἱεραρχημένη ὀργανωτικὴ διάρθρωσι, ἄσκησι ἰδεολογικῆς κηδεμονίας στὰ μέλη, ἄμβλυνσι τῆς ἐλεύθερης δραστηριότητος τῶν μαζῶν, ἀποθάρρυνσι τῆς ἀνεξάρτητης κρίσεως καὶ πρωτοβουλίας τους».*

Ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ, ἔγραψε, ἐπίσης, στὴν «Ἴσκρα»:

«Ὁ ὑπερσυγκεντρωτισμὸς τοῦ Λένιν, δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς θετικοῦ, δημιουργικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ ἑνὸς ἀρνητικοῦ καὶ στείρου ἐπαγρυπνητοῦ. Τὸ ὄνειρο τοῦ Λένιν εἶναι νὰ δεσπόση στὴν δραστηριότητα τοῦ κόμματος. Τὸν συγκινεῖ ὁ ρόλος τοῦ ἀνθρώπου ποὺ κυριαρχεῖ καὶ ἐξουσιάζει καὶ ὄχι ἐκείνου ποὺ διαφωτίζει καὶ συνενώνει τὶς μάζες».

Ὁ Μαρτώφ, κατηγόρησε τὸν Λένιν ὅτι *«κηρύττει τὸ κόμμα σὲ μόνιμη κατάστασι πολιορκίας».*

Ἡ Β. Ζασούλιτς, ἔγραψε:

«Τὸ κόμμα πρέπει νὰ προστατευθῆ ἐναντίον ἀνθρώπων σὰν τὸν Λένιν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἡγέτες ποὺ δὲν ἔχουν τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις μὲ αὐτόν».

Ὁ Λ. Τρότσκυ, κατήγγειλε:

«Ὁ περιβόητος συγκεντρωτισμὸς τοῦ Λένιν, εἶναι στὴν πραγματικότητα, ἕνας ἐγωκεντρισμὸς ποὺ ἀσφαλῶς κάποια ἡμέρα θὰ ἔχη τὴν ἀκόλουθη ἐξέλιξι: Τὸ κόμμα θὰ πάρη τὴν θέσι τοῦ προλεταριάτου. Ἡ κομματικὴ ὀργάνωσις (σ.Σ. ἐννοεῖ τὰ στελέχη, τὴν κομματικὴ γραφειοκρατία) θὰ ὑποκαταστήση τὸ κόμμα. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ πάρη τὴν θέσι τῆς κομματικῆς ὀργανώσεως. Καὶ τέλος, ὁ γραμματεὺς τῆς Κ.Ε., ὡς δικτάτωρ θὰ ὑποκαταστήση τὴν Κ.Ε.» («Ἔκθεσις τῆς σιβηρικῆς ἀντιπροσωπείας στὸ 2ο συνέδριο τοῦ κόμματος, 1902).

Ὁ ἴδιος χαρακτήρισε τὸν Λένιν *«δικτατορικὸ ἐπαναστάτη ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐγκαθίδρυσι μιᾶς ψευδογιακωβίνικης δικτατορίας πάνω στὶς μάζες, ὅπου ἡ Κ.Ε. θὰ παίζη τὸν ρόλο τῆς «ἐπιτροπῆς κοινῆς σωτηρίας», θὰ στέκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κόμμα, θὰ στήση τὴν κρεμάλα γιὰ νὰ ἐξοντώση ὅσους δὲν μπορεῖ νὰ ὑποτάξη καὶ θὰ δημιουργήση τοπικὲς ὀργανώσεις ποὺ θὰ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν πλήρη ἔλεγχό της, λειτουργώντας μὲ βάσι τὴν ὑπαλληλικὴ ἀρχή: τὸ εἶπε ἡ Κ.Ε., ἄρα ἔτσι εἶναι» («Τὰ πολιτικά μας καθήκοντα»).*

Ὁ Κάουτσκυ, κατηγόρησε τὸν Λένιν ὅτι αὐτοθεωρεῖται, *«ἐπίσημος φύλακας τοῦ ναοῦ τοῦ μαρξισμοῦ».*

Ὅπως λέγει ὁ Μπ. Βόλφ, ὁ Λένιν ὑπῆρξε ἕνα πρᾶγμα: *«Ἀρχιτέκτων τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ τοῦ 20οῦ αἰῶνος».*

Β'. Ο ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ὁ «λενινισμός», δηλαδὴ τὸ σύνολο τῶν θεωριῶν καὶ ἰδεῶν ποὺ ἐπεξεργάσθηκε ὁ Λένιν, εἶναι στὴν βαθύτερη οὐσία του μία τεχνικὴ γιὰ τὴν κατάληψι, τὴν διατήρησι καὶ τὴν συνεχῆ ἐπέκτασι τῆς ἐξουσίας ἐκ μέρους τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος.

Ὁ «λενινισμὸς» ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα κύρια στοιχεῖα:

α) Τὴν θεωρία τοῦ Λένιν περὶ Ἰμπεριαλισμοῦ,

β) Τὶς θεωρίες του σχετικὰ μὲ τὴν Ἐπανάστασι,

γ) Τὴν ἀντίληψι του περὶ τοῦ Κόμματος ὡς ὀργάνου τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας,

δ) Τὴν θεωρία του περὶ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ὡς μορφῆς τῆς κομμουνιστικῆς ἐξουσίας.

Ὁ Λένιν, ζοῦσε σὲ μία ἐποχὴ πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Μάρξ, οἱ προφητεῖες τοῦ ὁποίου εἶχαν διαψευσθεῖ. Ἔτσι, διαπίστωσε τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ συμπληρώση τὶς μαρξικὲς θεωρίες καὶ νὰ τὶς συγχρονίση, ὥστε νὰ «ἑρμηνεύσουν» τὰ νέα κοινωνικὰ φαινόμενα τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὶς νέες ἀντικειμενικὲς συνθῆκες. Στὴν προσπάθειά του αὐτήν, διατύπωσε, κατ' ἀνάγκην, ὡρισμένες νέες θεωρίες. Σὲ ἀντίθεσι ὅμως πρὸς τὸν Μπερνστάϊν καὶ τοὺς ἄλλους «ρεβιζιονιστάς», φρόντισε πάντοτε νὰ διακηρύσση μὲ φανατικὴ ἐπιμονή, ὅτι ὁλόκληρη ἡ διδασκαλία τοῦ Μάρξ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη.

Ὁ μαρξισμός, κατὰ τὸν Λένιν, δὲν χρειάζεται καμμία ἀπολύτως «ἀναθεώρησι». Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι ἁπλῶς μία προέκτασις τῶν ἀμεταβλήτων καὶ ὀρθῶν πάντοτε ἀρχῶν του, στὶς νέες κοινωνικὲς καταστάσεις. Ἔτσι, τὸ μαρξικὸ δόγμα δὲν θὰ «ἀναθεωρηθῆ», ἀλλὰ μόνον θὰ «συμπληρωθῆ» μὲ τὴν ἑρμηνεία καὶ μὲ τὴν ὀρθὴ ἐκτίμησι τῆς νέας ἐποχῆς.

II. Η ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

Η ΘΕΩΡΙΑ

1. Τὸ Χρηματιστηριακὸ Κεφάλαιο

Κατὰ τὸν Λένιν, στὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ὁ καπιταλισμὸς μπῆκε σὲ ἕνα νέο στάδιο τῆς ἀναπτύξεώς του. Τὸ στάδιο αὐτό, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν σ υ ν έ ν ω σ ι τ ο ῦ β ι ο μ η χ α ν ι κ ο ῦ κ α ὶ τ ο ῦ τ ρ α π ε ζ ι τ ι κ ο ῦ κ ε φ α λ α ί ο υ. Στὸν κλασσικὸ καπιταλισμὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μὰρξ, κυριαρχοῦσε τὸ βιομηχανικὸ κεφάλαιο. Σιγὰ - σιγά, ὅμως, δημιουργήθηκε τὸ τραπεζιτικὸ κεφάλαιο. Τοῦτο, ἀπέκτησε ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἰσχύ. Καὶ στὸ τέλος, τὸ βιομηχανικὸ κεφάλαιο ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ τὸ τραπεζιτικὸ (λόγω πιστώσεων, χρηματοδοτήσεων κλπ.). Ἐπῆλθε ἔτσι, μία συγχώνευσις τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου μὲ τὸ τραπεζιτικό.

Τὸ νέο εἶδος τοῦ κεφαλαίου ποὺ σχηματίσθηκε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποκαλεῖται χ ρ η μ α τ ι σ τ η ρ ι α κ ό. Κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ συγχρόνου καπιταλισμοῦ, λέγει ὁ Λένιν, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ τοῦ νέου κεφαλαίου.

Ἡ δημιουργία τοῦ χρηματιστηριακοῦ κεφαλαίου, συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἕνα ἄλλο φαινόμενο. Τὴν δημιουργία τῶν μ ο ν ο π ω λ ί ω ν. Μὲ τὴν συνεχῆ συγκέντρωσι τοῦ κεφαλαίου, διαπιστώνει ὁ Λένιν, φθάνουμε στὴν δημιουργία ὡρισμένων μεγάλων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν. Αὐτοί, συγκεντρώνουν τεράστια κεφάλαια καὶ διαθέτουν ἕνα ἐξαιρετικὰ μεγάλο παραγωγικὸ δυναμικό. Ἔτσι, καταστρέφουν τοὺς ἀσθενεστέρους ἀντιπάλους τους καὶ ἐπιβάλλονται στὴν ἀγορά. Μερικὲς φορές, δύο ἢ τρεῖς τέτοιοι ὀργανισμοί, συγχωνεύονται σὲ ἕνα καὶ ἐπιβάλλουν τὸ μονοπώλιό τους στὴν κατανάλωσι. Τὰ μονοπώλια αὐτά, (τράστ, καρτέλ, συνδικᾶτα κλπ.), ἐλέγχουν πλήρως τὴν σύγχρονη καπιταλιστικὴ ἀγορά. Ἀποτελοῦν λοιπὸν γενικὸ καὶ βασικὸ γνώρισμα τοῦ νέου σταδίου τῆς καπιταλιστικῆς ἀναπτύξεως.

2. Ὁ ἐπεκτατισμὸς

Τὸ χρηματιστηριακὸ κεφάλαιο καὶ τὰ μονοπώλια, διακρίνονται γιὰ συνεχῆ τάσι ἐπεκτάσεως. Αὐτή, ἐκδηλώνεται μὲ τὴν συνεχῆ ἀναζήτησι νέων πηγῶν γιὰ ἐκμετάλλευσι καὶ νέων ἀγορῶν γιὰ τοποθέτησι τῶν προϊόντων τους. Οἱ δυνατότητες ὅμως τῆς ἐσωτερικῆς καπιταλιστικῆς ἀγορᾶς εἶναι

πεπερασμένες. Καὶ ἐπὶ πλέον, μὲ τὴν δημιουργία τῶν μονοπωλίων ποὺ σημαίνουν καταστροφὴ τῶν μικρομεσαίων ἐπιχειρήσεων καὶ ἀκρίβεια στὴν ἀγορά, οἱ ἐν λόγῳ δυνατότητες περιορίζονται ἀκόμη περισσότερο. Ἔτσι, τὰ μονοπώλια ἀναγκάζονται νὰ στρέφονται πρὸς τὸ ἐξωτερικό. Γι' αὐτό, βλέπουμε ὅλες τὶς ἀνεπτυγμένες καὶ ἰσχυρὲς καπιταλιστικὲς χῶρες, νὰ ἀναζητοῦν νέες ἀγορὲς καὶ σφαῖρες ἐπιρροῆς, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν συνέχισι τῆς οἰκονομικῆς των ἀναπτύξεως. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μία ἐξόρμησις τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν πρὸς τὴν κατάληψι τοῦ κόσμου.

Κάθε καπιταλιστικὴ Δύναμις προσπαθεῖ λοιπὸν νὰ ἐπεκταθῆ ἐδαφικῶς, νὰ καταλάβη νέες πλουτοπαραγωγικὲς πηγές, νὰ βρῆ νέο ἀνθρώπινο ὑλικὸ γιὰ ἐκμετάλλευσι καὶ νὰ ἀποκτήση διεξόδους γιὰ τὰ πλεονάσματα τῶν κεφαλαίων της καὶ τῶν ἐμπορευμάτων της. Στὴν ἐξόρμησι μετέχουν πολλὲς καπιταλιστικὲς Δυνάμεις ποὺ ὅπως εἶναι φυσικό, βρίσκονται μεταξύ των σὲ ὀξύτατο ἀνταγωνισμό.

Στὸ τέλος, πραγματοποιεῖται ἀνάμεσά τους μία διανομὴ τοῦ κόσμου σὲ σφαῖρες καὶ ζῶνες ἐπιρροῆς καὶ σὲ ἀποικίες. Ἔτσι, δημιουργοῦνται τὰ σύγχρονα ἰμπεριαλιστικὰ ὑπερκράτη, οἱ σύγχρονες ἰμπεριαλιστικὲς αὐτοκρατορίες, ὅπως ἡ βρεταννικὴ (κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν).

Τὸ στάδιο αὐτὸ τῆς καπιταλιστικῆς ἀναπτύξεως ποὺ χαρακτηριστικά του γνωρίσματα ὅπως εἴδαμε, εἶναι τὸ χρηματιστηριακὸ κεφάλαιο, τὰ μονοπώλια καὶ ἡ ἰμπεριαλιστικὴ ἐπέκτασις, ὁ Λένιν, τὸ ὠνόμασε «Ἰμπεριαλισμό».

3. Οἱ ἰμπεριαλιστικοὶ πόλεμοι

Ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς σύγχρονης ἰμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς, εἶναι ὅτι ὅλες οἱ καπιταλιστικὲς χῶρες δὲν ἀναπτύσσονται μὲ τοὺς ἴδιους ρυθμούς. Ἄλλες χῶρες ἔχουν ἀναπτυχθῆ, ἐνῶ ἄλλες μόλις ἀρχίζουν νὰ ἀναπτύσσονται. Ὡρισμένες χῶρες ἔχουν ἀρχίσει νὰ παρακμάζουν καπιταλιστικῶς, ἐνῶ ἄλλες βρίσκονται ἀκόμη στὸ ἀποκορύφωμα τοῦ καπιταλιστικοῦ δυναμισμοῦ των. Αὐτὴν τὴν κοινότατη διαπίστωσι, ὁ Λένιν, μιμούμενος τὸν Μάρξ, τὴν ἀπεκάλεσε πομπωδῶς «νόμο»! Καὶ ἔτσι, διατύπωσε τὸν *«νόμο τῆς ἀνισομεροῦς ἀναπτύξεως τοῦ καπιταλισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ»*.

Ἡ ἀνισομερὴς ἀνάπτυξις, ὅπως εἶναι ἐπόμενο, δημιουργεῖ διάφορα προβλήματα στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες. Τὸ κυριώτερο ἀπὸ αὐτά, εἶναι τὸ αἴτημα τῶν νεωτέρων καπιταλιστικῶν - ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων γιὰ ἀνακατανομὴ τοῦ κόσμου. Οἱ νέες ἰμπεριαλιστικὲς Δυνάμεις, ἀρνοῦνται νὰ ἀναγνωρίσουν σὰν τετελεσμένο γεγονός, τὴν πραγματοποιηθεῖσα διανομὴ τοῦ κόσμου. Ζητοῦν νὰ ἐκτοπίσουν τὶς παλαιὲς ἰμπεριαλιστικὲς Δυνάμεις ἀπὸ τὶς ἀποικίες καὶ τὶς ζῶνες ἐπιρροῆς ποὺ διαθέτουν γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν αὐτὲς στὴν θέσι τους. Οἱ

παλαιὲς ἰμπεριαλιστικὲς Δυνάμεις ἀρνοῦνται νὰ ἱκανοποιήσουν αὐτὸ τὸ αἴτημα. Καὶ ἔτσι, ἔχουμε κατὰ τρόπο ἀναπόφευκτο, τὴν ἐκδήλωσι ἐνδοϊμπεριαλιστικῶν πολέμων μὲ σκοπὸ τὴν ἐκ νέου διανομὴ τοῦ κόσμου. Τέτοιοι πόλεμοι (ἰμπεριαλιστικοὶ) ἦσαν οἱ περισσότερες πολεμικὲς συρράξεις τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ περασμένου αἰῶνος καθὼς καὶ οἱ Α' καὶ Β' παγκόσμιοι πόλεμοι.(*).

4. Τὸ τέλος τοῦ καπιταλισμοῦ

Μὲ βάσι τὶς παραπάνω διαπιστώσεις, ὁ Λένιν ἔφθασε στὸ συμπέρασμα ὅτι στὸν Ἰμπεριαλισμό, ἔχουμε ὄχι ξεπέρασμα, ἀλλὰ ἀντίθετα, γενικὴ ὄξυνσι ὅλων τῶν ἀντιθέσεων τοῦ καπιταλισμοῦ τὶς ὁποῖες εἶχε ἀνακαλύψει ὁ Μάρξ. Οἱ ἀντιθέσεις αὐτές, (δηλαδὴ ἡ ἀναρχία στὴν παραγωγή, ἡ ὕπαρξις δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοποίησις τοῦ προϊόντος μιᾶς κοινωνικοποιημένης παραγωγῆς), ὄχι μόνον ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ στὸ στάδιο τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ ὅπως ἴσχυαν καὶ στὸ στάδιο τοῦ κλασσικοῦ καπιταλισμοῦ, ἀλλὰ καὶ λόγω ἀκριβῶς τῆς ὑπάρξεως τῶν μονοπωλίων καὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐργαζομένων, οἱ ἐν λόγω ἀντιθέσεις ἀποκορυφώνονται.

Ταυτόχρονα, στὶς παλαιὲς ἀντιθέσεις, ἔρχονται νὰ προστεθοῦν καὶ ἀρκετὲς νέες. Μία τέτοια νέα ἀντίθεσις εἶναι καὶ ὁ ὀξύτατος ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν κρατῶν, ποὺ ὁδηγεῖ στοὺς πολέμους γιὰ τὴν ἀνακατανομὴ τοῦ κόσμου. Ἄλλη νέα ἀντίθεσις ποὺ «ἀνεκάλυψε» ὁ Λένιν εἶναι ἡ πάλη τῶν ἀποικιακῶν λαῶν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσί τους ἀπὸ τὸν ἰμπεριαλιστικὸ ζυγὸ καὶ τὴν ξένη ἐκμετάλλευσι.

Ἔχουμε λοιπὸν καὶ ὄξυνσι τῶν παλαιῶν ἀντιθέσεων τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ προσθήκη νέων. Γι' αὐτό, κατὰ τὸν Λένιν, ὁ Ἰμπεριαλισμὸς εἶναι τὸ ἀνώτατο, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ τὸ τελευταῖο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ. Στὸ στάδιο αὐτό, ἐπέρχεται τέτοια ἀνάπτυξις ὅλων τῶν ἐνδοκαπιταλιστικῶν ἀντιθέσεων, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατη ἡ παραπέρα διατήρησις τοῦ ἴδιου τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Συνεπῶς, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικώτερο, καὶ πρακτικώτερο συμπέρασμα τοῦ Λένιν, ἔφθασε πλέον ἡ ἐποχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως γιὰ τὴν γενικὴ ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλισμοῦ. Αὐτός, δὲν ἔχει πιὰ ἄλλα περιθώρια ἀναπτύξεως. Οὔτε μπορεῖ νὰ μεταρρυθμισθῆ. Ὁ ἱστορικός του ρόλος ἔληξε. Δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ σαρωθῆ καὶ νὰ πάρη τὴν θέσι του ὁ σοσιαλισμός.

(*) Γιὰ τὸν Β' θεωρεῖται ὅτι ἦταν «ἰμπεριαλιστικὸς» μόνο κατὰ τὴν ἔναρξί του γιατὶ ὕστερα, ἡ συμμετοχὴ τῆς ΕΣΣΔ, τὸν μετέβαλε σὲ ἀντιφασιστικό.

1. Ἐσφαλμένη μέθοδος

Διατυπώνοντας τὶς παραπάνω θεωρίες του, ὁ Λένιν, διέπραξε τὰ ἴδια ἀκριβῶς σφάλματα πού εἶχε διαπράξει πρὶν ἀπ' αὐτόν καὶ ὁ Μάρξ. Δηλαδή:

α) Τῆς ὑπεραπλοποιήσεως τῶν συνθέτων κοινωνικῶν φαινομένων.

β) Τῆς παραμορφωτικῆς μονομεροῦς των ἐξετάσεως ἀπὸ μία καὶ μόνον σκοπιά.

γ) Τῆς αὐθαίρετης ἐφαρμογῆς μιᾶς ἐντελῶς δογματικῆς ἀφηρημένης μεθόδου ἀναλύσεως, μὲ σαφῶς προκαθορισμένα σχήματα καὶ ὑποκειμενικὰ πορίσματα.

δ) Τῆς ἐπίσης αὐθαίρετης γενικεύσεως ὡς τὸ ἀπόλυτο, τῶν συμπερασμάτων πού συνάγονται μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο.

Βεβαίως, ὁ Λένιν, προέβη καὶ σὲ ὡρισμένες ὀρθὲς διαπιστώσεις. Τέτοιες εἶναι, ἡ δημιουργία τοῦ χρηματιστηριακοῦ κεφαλαίου, ἡ ἵδρυσις τῶν μονοπωλίων, ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ ἡ ἀνισομερὴς ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων καπιταλιστικῶν χωρῶν(*).

Αὐτὲς οἱ ὀρθὲς ὅμως διαπιστώσεις, οἱ ὁποῖες ἄλλωστε ἀφοροῦν κοινότατα γεγονότα τὰ ὁποῖα διαπίστωσαν ὅλοι οἱ σύγχρονοί του, δὲν ἐξαντλοῦν ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ νέου σταδίου τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Πλάϊ στὰ γνωρίσματα πού ἀνέφερε ὁ Λένιν, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἀγνόησε ἐντελῶς. Τέτοια εἶναι:

α) Ἡ ἀποκέντρωσις τῶν κεφαλαιούχων πού συνόδευσε τὴν συγκέντρωσι τοῦ Κεφαλαίου, (διασπορὰ τοῦ κεφαλαίου σὲ πλῆθος μετόχων).

β) Ἡ ἀνανέωσις τῶν μεσαίων στρωμάτων πού συνέδευσε τὴν παρακμὴ τῶν παλαιῶν μεσαίων στρωμάτων.

γ) Ἡ ἐπικράτησις καὶ ἡ συνεχὴς διεύρυνσις τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος.

δ) Ἡ σταθερὴ ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων.

ε) Ἡ αὔξησις τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ ρόλου τῶν ἐργατῶν λόγω τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς γενικῆς παιδείας.

στ) Ἡ ἀνάπτυξις τῶν καθυστερημένων χωρῶν.

ζ) Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κράτους μὲ τὴν συνεχῆ διεύρυνσι τῶν ἁρμοδιοτήτων του καὶ τὴν ἀνάληψι κοινωνικῶν λειτουργιῶν κλπ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα σκοπίμως ἢ ὄχι, παραγνώρισε ὁ

(*) Πάντως, ἡ ἀνισομερὴς ἀνάπτυξις εἶναι γενικὸ γνώρισμα ὅλων τῶν ἱστορικῶν ἐποχῶν καὶ ἰσχύει καὶ στὸν κομμουνιστικὸ κόσμο (Ρωσία-Κίνα).

λενινισμός, ὁδήγησαν στὴν διαμόρφωσι μιᾶς νέας κοινωνικῆς καταστάσεως, ποὺ δὲν ἔχει καθόλου τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ καπιταλισμοῦ» ὅπως τὸν φαντάσθηκε καὶ τὸν περιέγραψε ὁ Λένιν. Ἀκριβῶς, οἱ παράγοντες ποὺ ἀγνόησε ὁ Λένιν, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐξασφάλισαν τὴν ἐπιβίωσι καὶ τὴν ἀναμόρφωσι τοῦ καπιταλισμοῦ μὲ τὴν σύγχρονη μορφὴ τοῦ «λαϊκοῦ καπιταλισμοῦ» ἢ τῆς «μικτῆς κοινωνίας».

2. Ἡ διάψευσις τοῦ λενινισμοῦ.

Ὁ Λένιν πρόβλεπε σὰν ἀμέσως ἐπικείμενη τὴν πλήρη καὶ ὁριστικὴ καταστροφὴ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ θεωροῦσε σὰν ἐντελῶς ἀδύνατη κάθε παραπέρα ἀνάπτυξι, μεταρρύθμισι ἢ βελτίωσί του. Γι' αὐτόν, ἤδη ἀπὸ τὶς παραμονὲς τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου, ὁ καπιταλισμὸς εἶχε λήξη. Καὶ τὸ μόνο ποὺ μπορούσαμε πιὰ νὰ περιμένουμε ἦταν ἡ παγκόσμια ἐπανάστασις ποὺ θὰ τὸν ἀνέτρεπε καὶ θὰ τὸν ἀντικαθιστοῦσε μὲ τὸν σοσιαλισμό. Ἀντὶ γι' αὐτὸ ὅμως, ὁ καπιταλισμὸς ἐξελίχθηκε στὶς δεκαετίες ποὺ ἀκολούθησαν τὴν διατύπωσι τῶν θεωριῶν τοῦ Λένιν, μὲ ρυθμοὺς πρωτοφανεῖς γιὰ τὴν Ἱστορία. Καὶ ἐδημιούργησε φαινόμενα ἀσύλληπτα καὶ ἀκατανόητα γιὰ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ «λενινισμοῦ», ὅπως εἶναι λ.χ. ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινὴ Ἀγορά, τὸ Σχέδιο Μάρσαλ, ἡ Ἀτλαντικὴ Συμμαχία, ἡ ὑπερταχεία ἀνοικοδόμησις καὶ ἐκπληκτικὴ εὐημερία τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀποικιῶν, ἡ βοήθεια τῶν «ἰμπεριαλιστικῶν» Δυνάμεων πρὸς τὶς καθυστερημένες χῶρες κλπ.

Ἡ στατικότης καὶ τὸ ξεπερασμένο τῶν θέσεων τοῦ «λενινισμοῦ», ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, ὁ καπιταλισμὸς ἀπέβαλε τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ του σταδίου, χωρὶς νὰ ὑποστῆ τὴν ἀνατροπὴ ποὺ ἐπρόβλεπε ὁ Λένιν. Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, ἡ κατάργησις τοῦ ἀποικιακοῦ συστήματος ποὺ ἀκολούθησε τὸν Β' παγκόσμιο πόλεμο, ὄχι μόνο δὲν ἐπέφερε τὴν καταστροφὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀλλὰ ἀπεναντίας, συνετέλεσε τὰ μέγιστα στὴν σύγχρονη πρωτοφανῆ ἀκμή του.

3. Ἡ ἐσφαλμένη ἑρμηνεία τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ.

Ἄλλωστε, ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σὲ ἀποκλειστικῶς οἰκονομικὰ αἴτια καὶ ἀκόμη περισσότερο ἡ ταύτισίς του μὲ τὸν μονοπωλιακὸ ἢ τὸν χρηματιστηριακὸ καπιταλισμό, ἀποτελεῖ σφᾶλμα. Τοῦτο, ἀποδεικνύεται πολὺ εὔκολα ἀπὸ ἕνα ἁπλούστατο γεγονός. Ὅτι οἱ κατακτητικοὶ πόλεμοι καὶ οἱ προσαρτήσεις ἐδαφῶν (ἰμπεριαλισμὸς) ἐμφανίσθηκαν πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀνεύρεσι νέων ἀγορῶν καὶ τὴν ἐξαγωγὴ κεφαλαίων. Οἱ μογγόλοι καὶ οἱ τοῦρκοι δὲν ἀναζητοῦσαν νέες ἀγορές, οὔτε εἶχαν ἐμπορεύματα ἢ κεφάλαια πρὸς ἐξαγωγὴν ὅταν δημιουργοῦσαν τὶς ἀπέραντες αὐτοκρατορίες τους. Καὶ ἡ Ρωσία, ποὺ στὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν ἦταν ἤδη μεγάλη ἀποικιακὴ αὐτοκρατορία, δὲν εἶχε φθάσει στὸ στάδιο τοῦ

χρηματιστηριακοῦ καπιταλισμοῦ, ἀφοῦ δὲν ἦταν κὰν ἀκόμη καπιταλιστικὴ χώρα. Ἔτσι, τὸ «ἀποτέλεσμα» (ἀποικίες) προηγήθη τοῦ «αἰτίου» (ἀναζήτησις ἀγορῶν) στὸ ὁποῖο τὸ ἀποδίδει ὁ Λένιν.

Εἶναι μάλιστα γεγονός, ὅτι στὶς περισσότερες περιπτώσεις, οἱ καπιταλισταὶ ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τοὺς ἀποικιακοὺς πολέμους. Καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικό. Τὸ ἐμπόριο καὶ γενικὰ οἱ «μπίζνες», θέλουν εἰρήνη.

Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ἀγγλικῆς Ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν, Τόμας Ρόε, ἔλεγε : *«Ὁ πόλεμος καὶ τὸ ἐμπόριο εἶναι ἀσυμβίβαστα. Νὰ ἔχετε σὰν κανόνα, ὅτι, ἂν ἀναζητῆτε τὸ κέρδος, θὰ τὸ βρῆτε στὸ ὁμαλὸ ἐμπόριο. Γιατί, χωρὶς ἀμφιβολία, εἶναι σφᾶλμα ἡ ἐγκατάστασις φρουρῶν καὶ ἡ διεξαγωγὴ πολέμου στὶς Ἰνδίες».*

Εἶναι, ἐξ ἄλλου, γνωστὸ ὅτι ἡ κατάκτησις τῶν Ἰνδιῶν ἀπείλησε μὲ καταστροφὴ τὴν κυριώτερη τότε βιομηχανία τῆς Ἀγγλίας, τὴν ὑφαντουργική, λόγῳ τῆς μαζικῆς εἰσαγωγῆς ἰνδικῶν βαμβακερῶν καὶ ἄλλων ὑφασμάτων. Τοῦτο ἀνάγκασε τοὺς ἄγγλους βιομηχάνους νὰ βροῦν νέους τρόπους καὶ νέα μέσα παραγωγῆς καὶ νὰ μειώσουν τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐργατῶν τους γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ μειώσουν τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ νὰ ἐπιβιώσουν.

Ὁ ἀστὸς φιλελεύθερος Στουάρτ Μὶλλς βλέπει τὶς ἀποικίες σὰν ἐδάφη προωρισμένα νὰ ἀπορροφοῦν τὸ πλεόνασμα τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, ἐννοώντας τοὺς ἀνωτέρους στρατιωτικοὺς καὶ ὑπαλλήλους. Ὁ Μὶλλ δὲν βλέπει καμμία οἰκονομικὴ χρησιμότητα στὴν κατάκτησι τῶν ἀποικιῶν οἱ ὁποῖες ἁπλῶς *«ἀπορροφοῦν τὸ πλεόνασμα τῆς ἀριστοκρατίας (ὑπάλληλοι διοικήσεως, κυβερνῆται κλπ.) δικαιώνουν τὴν ὕπαρξι καὶ ἱκανοποιοῦν τὴν ματαιοδοξία μιᾶς στρατιωτικῆς κάστας»* (Χ. Λοῦθυ, «Ὁ Ἰμπεριαλισμὸς» Preuves ἀρ. 113, 1960).

Μὲ αὐτὴν τὴν ἄποψι συμφωνεῖ καὶ ὁ Μισελέ: *«Τὰ ἀναρίθμητα παιδιὰ ποὺ ὁ πατέρας δὲν γνώριζε παρὰ ἀπὸ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς των, δὲν προκαλοῦσαν ἀνησυχία. Τὸ φάρμακο εἶχε βρεθῆ. Μόλις τὰ παιδιὰ ἐγίνοντο ἄνδρες, ἀπὸ δέκα πέντε χρονῶν, τὰ ἔρριχναν στὴν θάλασσα, ὄχι ὅμως ὅπως ἄλλοτε στὴν τύχη, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀναλάβουν χερσαῖα ἀξιώματα στὴν γραφειοκρατία τῶν Ἰνδιῶν»* («Τὸ Διευθυντήριον», 1873).

Μὲ τοὺς παραπάνω, συμφωνεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέδωσε τὴν δημιουργία τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας στοὺς κεφαλαιοκράτες ἀλλὰ στὴν ἀριστοκρατία, τὴν διοικητικὴ ὀλιγαρχία, τοὺς πολιτικοὺς καὶ τοὺς μονίμους ἀξιωματικούς. («Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἰνδίας», 1853). Σ' αὐτὰ τὰ προαστικὰ στρώματα ἀποδίδει τοὺς ἀποικιακοὺς πολέμους ποὺ γίνονται γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῆ *«ἡ ἀνεργία τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῆ ἕνα πραγματικὸ ἄσυλο (καταφύγιο) γιὰ τοὺς εὐγενεῖς»* («Ὁ πόλεμος στὴν Βιρμανία» 1853).

Αὐτὰ τὰ «παρασιτικὰ» στρώματα, κατὰ τὸν Μάρξ, προσπαθοῦσαν *«νὰ ἐφεύρουν ἐμπορικὲς προφάσεις»* γιὰ τὴν ἀποικιακή τους πολιτική,

ὥστε αὐτὴ *«νὰ ἔχῃ τοὐλάχιστον τὴν ἐμφάνισι μιᾶς δράσεως σύμφωνης πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου»*. Καὶ σατιρίζει τὴν τάσι νὰ ἀνακαλύπτονται, σὲ ὅλες τὶς ἐνέργειες τῆς ἀγγλικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς οἰκονομικὰ κίνητρα! Γράφει: *«Ὁ λόρδος Πάλμερστον γιὰ παράδειγμα ἀκολουθεῖ, τὸν πιὸ ἐπιζήμιο γιὰ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς Μ. Βρεταννίας δρόμο. Ἀμέσως, ξεπροβάλλει ἕνας πολιτικὸς φιλόσοφος ποὺ βασανίζει τὸ μυαλό του γιὰ νὰ διεισδύσῃ τὰ μυστήρια τοῦ ἐμπορικοῦ μακιαβελλισμοῦ τῆς «ὕπουλης Ἀλβιῶνος», τὸν ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμόζῃ ὁ Πάλμερστον»* («Ἀποκαλύψεις ἐπὶ τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τοῦ 19ου αἰῶνος»). Καὶ ὅμως. Αὐτὸ ποὺ σατίριζε ὁ Μάρξ, τὸ ἔκανε ὁ Λένιν!

Πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀπορρίπτουν ἐντελῶς τὴν οἰκονομικὴ - ἐμπορικὴ ἑρμηνεία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ Ρ. Ἀ ρ ό ν, λ.χ. πιστεύει ὅτι ἡ ἰμπεριαλιστικὴ πολιτικὴ προῆλθε ἀπὸ *«πολιτικὲς φιλοδοξίες ποὺ οἱ καγκελλαρίες συγκάλυπταν ἐπικαλούμενοι ρεαλιστικὰ κίνητρα»* («Οἱ ἁλυσσιδωτοὶ πόλεμοι», 1951).

Χωρὶς νὰ φθάνουμε ὡς τὸ σημεῖο τῆς πλήρους ἀρνήσεως τοῦ παράγοντος, τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπεκτατισμοῦ στὴν διαμόρφωσι τῶν ἰμπεριαλισμῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι μόνος του, αὐτὸς ὁ παράγων δὲν προσφέρει πλήρη καὶ πειστικὴ ἑρμηνεία τοῦ φαινομένου. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τὸν συνεκτιμήσουμε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους παράγοντες ὅπως εἶναι οἱ στρατιωτικὲς ἀνάγκες, οἱ πολιτικὲς σκοπιμότητες, οἱ γεωπολιτικοὶ λόγοι, οἱ φιλοδοξίες ὡρισμένων στρωμάτων κλπ.

Συμπερασματικά, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ἐπεκτατισμὸς τοῦ 19ου αἰῶνος, δὲν εἶχε σὰν μοναδικὴ αἰτία του τὸ χρηματιστηριακὸ κεφάλαιο, ὅπως νόμισε ὁ Λένιν. Τὰ αἴτια του ἦσαν πολλὰ καὶ ποικίλα: Οἰκονομικά, στρατιωτικά, πολιτικά, κοινωνικά, ἐθνικά, γεωπολιτικά. Ὅλα αὐτὰ τὰ αἴτια, ὁδήγησαν στὴν ἐκμετάλλευσι τῶν δυνατοτήτων ποὺ πρόσφεραν οἱ τεχνικὲς ἐπιτεύξεις τῆς ἐποχῆς (ὅπλα, συγκοινωνίες) γιὰ τὴν δημιουργία μεγάλων ἀποικιακῶν αὐτοκρατοριῶν.

III. Η ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΘΕΩΡΙΑ

1. Ἡ Ἐπανάστασις σὲ μία μόνο χώρα.

Ὁ Λένιν ἔκανε ὅλη τὴν προαναφερθεῖσα ἀνάλυσι τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ γιὰ ἕνα καὶ μόνο σκοπό: Νὰ φθάση στὸ συμπέρασμα γιὰ τὴν ἄμεση ἀναγκαιότητα τῆς Ἐπαναστάσεως. ἡ ὁποία, ὅπως ἔγραφε, «*μπῆκε ἐπιτακτικὰ στὴν ἡμερησία διάταξι τῶν καθηκόντων τῆς ἐποχῆς μας*».

Ποῦ ὅμως θὰ γίνη ἡ Ἐπανάστασις; Ὁ Λένιν εἶδε ὅτι αὐτὴ ἦταν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ ταυτόχρονα σὲ ὅλες ἢ τουλάχιστον στὶς κυριώτερες καπιταλιστικὲς χῶρες. Σκέφθηκε λοιπὸν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίση ἀπὸ μία ὁποιαδήποτε καπιταλιστικὴ χώρα, ἔστω καὶ ἂν σ' αὐτὴν θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δοθῆ τὸ ἔναυσμα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως.

Ἡ χώρα ὅπου θὰ ἐπικρατοῦσε ἀρχικὰ ἡ Ἐπανάστασις, θὰ ἦταν «τὸ φρούριο τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως», τὸ ὁρμητήριό της, ὁ μοχλὸς ποὺ θὰ ἀνέτρεπε τὸν καπιταλισμὸ σὲ παγκόσμια κλίμακα. Γι' αὐτό, ὁ Λένιν, διατύπωσε τὴν καινοφανῆ ἀπὸ μαρξιστικὴ ἄποψι θεωρία «περὶ δυνατότητος τῆς νίκης τῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως σὲ μία μόνο χώρα».

Ἡ θεωρία αὐτή, στὴν πραγματικότητα, ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὸν μαρξισμὸ ποὺ πρόβλεπε τὴν Ἐπανάστασι σὲ πολλὲς ταυτόχρονα χῶρες ποὺ θὰ εἶχαν φθάσει περίπου μαζί, στὸ ἀνώτατο στάδιο τῆς καπιταλιστικῆς των ἀναπτύξεως. (Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία). Ὁ Λένιν ὅμως, ἐκεῖνο ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ἐπιτύχη δὲν ἦταν νὰ εἶναι πιστὸς στὴν μαρξιστικὴ θεωρία, ἀλλὰ νὰ ἐξαπολύση ἔναντι πάσης θυσίας, τὴν Ἐπανάστασι. Ἔβλεπε τὰ πράγματα πρακτικά. Καὶ ἡ θεωρία του ἦταν στενὸς πρακτικισμός.

2. Ἡ θεωρία τοῦ ἀσθενοῦς κρίκου.

Ποιά ὅμως θὰ ἦταν ἡ χώρα ὅπου θὰ ξεσποῦσε ἡ Ἐπανάστασις; Σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξο μαρξισμό, ἡ «προλεταριακὴ ἐπανάστασις» θὰ ξεσποῦσε στὴν πιὸ ἀνεπτυγμένη καπιταλιστικῶς χώρα. Ἐκεῖ ὅπου ὁ καπιταλισμὸς θὰ εἶχε προσφέρει ὅ,τι ἦταν δυνατὸν νὰ προσφέρῃ καὶ ὅπου συνεπῶς, θὰ ἐτίθετο ἀντικειμενικὰ τὸ θέμα τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς ὑπερώριμης καπιταλιστικὰ κοινωνίας σὲ σοσιαλιστική.

Ὁ Λένιν ὅμως, ἀνατρέποντας γιὰ καθαρὰ πρακτικοὺς λόγους αὐτὸ τὸ «ἐπιστημονικὸ» μαρξιστικὸ σχῆμα, διατύπωσε μία νέα θεωρία: Τὴν τοῦ «ἀσθενοῦς κρίκου». Σύμφωνα μὲ αὐτήν, ἡ Ἐπανάστασις δὲν θὰ γίνῃ στὴν πιὸ ἀνεπτυγμένη καπιταλιστικῶς χώρα, ἀλλὰ στὸν πιὸ «ἀσθενῆ κρῖκο» τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἂς φαντασθοῦμε τὸν καπιταλισμὸ σὰν μία μεγάλη ἁλυσσίδα ὅπου κάθε κρῖκος εἶναι καὶ μία χώρα. Εἶναι φανερό, ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ τὴν σπάσουμε στοὺς πιὸ ἰσχυροὺς κρίκους της. Ἀντίθετα, θὰ ψάξουμε νὰ βροῦμε ποιοί εἶναι οἱ πιὸ ἀσθενεῖς κρίκοι της καὶ ἐκεῖ θὰ καταφέρουμε τὰ κτυπήματά τας. Ἀφοῦ τὴν σπάσουμε ἐκεῖ, θὰ μπορέσουμε νὰ τὴν διαλύσουμε μετά, σιγὰ-σιγά, ὁλόκληρη. Ὅπως βλέπουμε, ἡ θεωρία τοῦ Λένιν, δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὴν «ἐπιστημονικὴ» νομοτέλεια τοῦ μαρξισμοῦ. Εἶναι ἕνα καθαρῶς πρακτικὸ θεώρημα, μία ἐντελῶς καιροσκοπικὴ τακτική.

3. Ὁ γενικὸς νόμος τῶν Ἐπαναστάσεων.

Πῶς ὅμως θὰ βροῦμε ποιὸς εἶναι ὁ ἀσθενὴς κρῖκος στὴν ἁλυσσίδα τοῦ παγκοσμίου καπιταλισμοῦ καὶ πότε θὰ τὸν σπάσουμε; Ὁ κρῖκος, λέγει ὁ Λένιν, βρίσκεται ὕστερα ἀπὸ μία προσεκτικὴ ἐξέτασι, τόσο τῆς διεθνοῦς καταστάσεως, ὅσο καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως κάθε χώρας ἰδιαιτέρως. Θὰ μελετήσουμε δηλαδή, ὁλόκληρο «τὸ πλέγμα τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλισμοῦ» γιὰ νὰ δοῦμε σὲ τί κατάστασι βρίσκεται. Ἂν ἀντιμετωπίζῃ μία γενικὴ οἰκονομικὴ κρίσι, ἂν ἀνάμεσα στὶς καπιταλιστικὲς δυνάμεις ὑπάρχουν ὀξεῖες συγκρούσεις καὶ ἀκόμη καλύτερα ἂν ἔχουν ξεσπάσει ἐνδοκαπιταλιστικοὶ πόλεμοι, τότε ἡ στιγμὴ εἶναι γενικῶς εὐνοϊκὴ γιὰ νὰ ἀποπειραθοῦμε τὸ σπάσιμο κάποιου κρίκου στὴν ἁλυσσίδα τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν. Θὰ μελετήσουμε ἐπίσης καὶ τὴν «παγκόσμια ἐπανάστασι», ὥστε νὰ ὑπολογίσουμε σωστὰ τὶς πραγματικὲς δυνατότητες τοῦ παγκοσμίου ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἂν ταυτόχρονα μὲ τὶς δυσκολίες τοῦ διεθνοῦς καπιταλισμοῦ ὑπάρχῃ καὶ μία ἄνοδος τοῦ διεθνοῦς ἐπαναστατικοῦ κινήματος, τότε ἡ κατάστασις εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὴ γιὰ νὰ ἐξαπολύσουμε τὴν Ἐπανάστασί μας.

Ἡ χώρα ποὺ θὰ διαλέξουμε πρέπει νὰ εἶναι ἐκείνη στὴν ὁποία θὰ ὑπάρχῃ ἐκείνη τὴν στιγμή, μία γενικὴ ἐθνικὴ κρίσις. Ἡ κρίσις θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολύπλευρη καὶ νὰ ὑπάρχῃ τόσο «ἐπάνω» ὅσο καὶ

«κάτω». Δηλαδή, ἡ ἄρχουσα τάξις νὰ μὴν εἶναι πιὰ σὲ θέσι νὰ κυβερνήση, ὁ λαὸς νὰ ἔχη συνειδητοποιήσει αὐτὸ τὸ γεγονὸς καὶ νὰ βρίσκεται σὲ ἐπαναστατικὴ ἔξαρσι.

Ἡ ταυτόχρονη συνύπαρξις ὅλων αὐτῶν τῶν εὐνοϊκῶν παραγόντων, διεθνῶν καὶ ἐσωτερικῶν, καθορίζει τὸν στόχο καὶ τὸν γενικὸ χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀποκλήθηκε ἀπὸ τὸν Λένιν «γενικὸς νόμος τῶν ἐπαναστάσεων».

4. Ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἀπὸ πλευρᾶς ὅμως τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως, θὰ πρέπει νὰ γίνη μία εἰδικώτερη ἐκτίμησις ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους συνθηκῶν. Ὁ χρόνος εἶναι κατάλληλος γιὰ νὰ ἐξαπολυθῆ Ἐπανάστασις ὅταν ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς τρία πράγματα:

α) Στὶς τάξεις τοῦ ταξικοῦ ἐχθροῦ ἐπικρατεῖ πλήρης σύγχυσις καὶ ὀξεία διαίρεσις.

β) Οἱ ἐνδιάμεσες λύσεις τῶν ἀμφιταλαντευομένων στρωμάτων ἔχουν ἀποτύχει καὶ χρεωκοπήσει, καὶ

γ) Τὸ προλεταριᾶτο εἶναι ἀποφασισμένο νὰ δράση ἐπαναστατικά.

Ἡ ἀναγκαιότης γιὰ τὴν συνύπαρξι τῶν τριῶν αὐτῶν παραγόντων ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸν Λένιν «θεμελιώδης νόμος τῆς ἐπαναστάσεως».

Μὲ τὸν «γενικὸ νόμο τῶν ἐπαναστάσεων» ἔχουμε διαλέξει γενικὰ τὸν χρόνο καὶ εἰδικὰ τὴν χώρα τῆς Ἐπαναστάσεως. Μὲ τὸν «θεμελιώδη νόμο τῆς ἐπαναστάσεως» διαλέγουμε τὴν συγκεκριμένη πλέον στιγμὴ ποὺ θὰ δράσουμε στὴν συγκεκριμένη χώρα.

5. Οἱ τρεῖς ὅροι τῆς νίκης.

Ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετό. Γιὰ νὰ δράσουμε μὲ ἐπιτυχία πρέπει προηγουμένως νὰ φροντίσουμε μὲ ὅλη τὴν δραστηριότητά μας, νὰ ἐξασφαλίσουμε τοὺς «τρεῖς ὅρους τῆς νίκης». Αὐτοὶ οἱ τρεῖς ὅροι, κατὰ τὸν Λένιν, εἶναι:

α) Τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα πρέπει νὰ ἔχη ἰσχυρότατες ὀργανώσεις μέσα στὴν ἐργατικὴ τάξι. Νὰ ἐλέγχη τὰ περισσότερα ἢ τὰ κυριώτερα συνδικᾶτα. Νὰ ἔχη διεισδύση στοὺς περισσότερους καὶ σημαντικώτερους κλάδους τῶν ἐργατῶν. Νὰ βρίσκεται σὲ ὅλους τοὺς τόπους δουλειᾶς. Νὰ καθοδηγῆ ἔντονους καὶ μαχητικοὺς ἐργατικοὺς ἀγῶνες τοὺς ὁποίους νὰ φροντίζη νὰ πολιτικοποιῆ. Ἀποκορύφωμα ὅλης αὐτῆς τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων καὶ αἰτημάτων τῶν ἐργαζομένων γιὰ πολιτικοὺς σκοπούς, εἶναι ἡ ἐξαπόλυσις γενικῆς πολιτικῆς ἀπεργίας. Αὐτὴ ἡ ἀπεργία δείχνει ὅτι οἱ οἰκονομικοὶ ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων ἔχουν πιὰ πολιτικοποιηθῆ ἀρκετὰ καὶ οἱ μᾶζες ἔχουν ἐπαναστατικοποιηθῆ

σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμό. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, «ἡ γενικὴ πολιτικὴ ἀπεργία εἶναι ἡ παραμονὴ τῆς ἐπαναστάσεως», τὸ τελευταῖο βῆμα πρὸς αὐτήν, τὸ προμήνυμα τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως.

β) Τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα πρέπει νὰ ἔχη ἰσχυρὲς ὀργανώσεις σὲ ὅλα τὰ βασικὰ κέντρα τῆς χώρας. Δηλαδὴ στὴν πρωτεύουσα, στὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα, στοὺς συγκοινωνιακοὺς κόμβους(*). Στὰ σημεῖα αὐτά, θὰ πρέπει νὰ κτυπήση ἡ Ἐπανάστασις. Γιατί, ὅταν καταληφθοῦν τὰ ζωτικὰ κέντρα τῆς χώρας δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐπικρατήση ἡ Ἐπανάστασις καὶ στὸ ὑπόλοιπο τμῆμα της.

γ) Τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα πρέπει νὰ ἔχη διαβρώσει ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπο ἐξουδετερώσει σὲ ἀξιόλογο βαθμὸ τὶς Ἔνοπλες Δυνάμεις καὶ τὰ Σώματα Ἀσφαλείας. Τότε, τὸ καθεστὼς δὲν θὰ δύναται νὰ προβάλη σοβαρὴ ἀντίστασι στὴν Ἐπανάστασι.

Ὅλη ἡ δραστηριότης λοιπὸν ἑνὸς ΚΚ, πρέπει νὰ ἀποβλέπη στὴν ἐξασφάλισι αὐτῶν τῶν «τριῶν προϋποθέσεων τῆς νίκης», ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέσι, μόλις δημιουργηθῆ μία εὐνοϊκὴ συγκυρία διεθνῶν καὶ ἐσωτερικῶν περιστάσεων, νὰ ἐξαπολύση μὲ ἐπιτυχία τὴν ἐπανάστασί του γιὰ τὴν κατάληψι τῆς ἀρχῆς(**).

Γιὰ νὰ ἐξασφαλίση τοὺς «τρεῖς ὅρους τῆς νίκης», τὸ ΚΚ, τονίζει ὁ Λένιν, ὀφείλει νὰ ἐφαρμόζη μία πολὺ εὐέλικτη στρατηγικὴ καὶ τακτική. Στὴν τακτική του πρέπει νὰ συνδυάζη τὴν ἄμυνα μὲ τὴν ἐπίθεσι, νὰ ξέρη νὰ κάνη ἑλιγμούς, ὑποχωρήσεις καὶ συμβιβασμούς. Μὰ μὴ διστάζη νὰ δίνη ὑποσχέσεις τὶς ὁποῖες δὲν πρόκειται νὰ τηρήση ἢ νὰ ἱδρύη ἑνιαῖα μέτωπα μὲ συμμάχους τοὺς ὁποίους πρόκειται ἀργότερα νὰ ἐξοντώση. Ὅλα αὐτά, τονίζει ἀπροκάλυπτα καὶ μὲ μακιαβελλικὴ εἰλικρίνεια ὁ Λένιν, ἐπιτρέπονται ἐν ὀνόματι τοῦ τελικοῦ μας σκοποῦ. Πρέπει νὰ εἴμεθα συνεπεῖς μόνο στὸν τελικό μας

(*) Γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ κέντρα αὐτά, ὅπως τὰ καθώρισε το ΚΚΕ, εἶναι: Πειραιεὺς — Ἀθήνα — Λάρισσα — Θεσσαλονίκη — Καβάλα. Οἱ πόλεις αὐτὲς ἀποτελοῦν, τόν «ἄξονα τῆς Ἐπαναστάσεως».

(**) Συνεπῶς, τὸ μέγεθος τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς σὲ μία χώρα δὲν πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὸ ποσοστὸ τῶν ψήφων ποὺ παίρνει τὸ ΚΚ, οὔτε ἀπό τόν ἀριθμό τῶν ἑδρῶν ποὺ διαθέτει στὴν Βουλή. Ἀλλά, ἀπό τό ὡς ποιό σημεῖο ἔχει προχωρήση στὴν συγκέντρωσι τῶν «τριῶν ὅρων τῆς νίκης». Ἕνα ΚΚ μὲ 30% τῶν ψήφων καὶ χωρὶς τοὺς τρεῖς ὅρους τῆς νίκης, εἶναι σχετικῶς ἀκίνδυνο, ἐνῶ, ἕνα ΚΚ μὲ 5% τῶν ψήφων, ἀλλὰ ποὺ ἔχει πραγματοποιήση τοὺς τρεῖς ὅρους τῆς νίκης, εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνο. Τὰ ΚΚ δὲν εἶναι κανονικὰ πολιτικὰ κόμματα ποὺ ἀποβλέπουν στὴν κατάληψι τῆς ἀρχῆς διὰ τῶν κλασσικῶν κοινοβουλευτικῶν μεθόδων. Γι' αὐτό, ἄλλα πρέπει νὰ εἶναι τὰ κριτήρια ποὺ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τό μέγεθος τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς. Ἡ κοινοβουλευτικὴ δύναμις καὶ γενικὰ οἱ νόμιμες θέσεις ποὺ κατέχει ἕνα Κ.Κ. ἔχουν κυρίως σημασία ἐπειδὴ τό ἐξυπηρετοῦν στὸ νὰ συγκεντρώνη τοὺς «τρεῖς ὅρους τῆς νίκης». Ἄρα, βασικὴ μέθοδος γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ παρεμπόδισις τοῦ ΚΚ ἀπό τοῦ νὰ συγκεντρώση τοὺς τρεῖς ὅρους τῆς νίκης.

σκοπό. Χάριν αὐτῆς τῆς ὑπερτάτης συνεπείας ἐπιτρέπεται κάθε ἄλλη ἀσυνέπεια, ἠθικῆς, πολιτικῆς ἢ ἄλλης φύσεως.

6. Ἡ ἐργατοαγροτικὴ συμμαχία — Τὰ μέτωπα.

Τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, λέγει ἀκόμη ὁ Λένιν, δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ πραγματοποιήση μόνο του τὴν νικηφόρα ἐπανάστασι. Χρειάζεται συμμάχους. Γι' αὐτό, κατὰ παράβασι καὶ πάλι τοῦ μαρξισμοῦ, διακήρυξε τὴν ἀνάγκη τῆς λεγομένης «ἐργατοαγροτικῆς συμμαχίας», δηλαδὴ τῆς διεισδύσεως τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος στοὺς ἀγρότες. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ κατέστη ἀναγκαία γιατί, παρὰ τὶς προβλέψεις τοῦ μαρξισμοῦ:

α) Ἡ ἐργατικὴ τάξις δὲν ἔγινε ἡ πλειοψηφία τῆς κοινωνίας.

β) Ἡ πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν δὲν ἀπέκτησε «ἐπαναστατικὴ συνείδησι» καὶ

γ) Ἡ ἀγροτικὴ τάξις δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη.

Ἔτσι, ὁ Λένιν, ὑποχρεώθηκε νὰ διαπιστώση τὴν ἀνάγκη νὰ κατακτηθοῦν οἱ ἀγρότες σὰν «σύμμαχοι τοῦ προλεταριάτου», στὴν «προλεταριακὴ ἐπανάστασι».

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὑπογράμμισε καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν μεσαίων στρωμάτων τὰ ὁποῖα, σὲ ἀντίθεσι καὶ πάλι πρὸς τὶς «ἐπιστημονικὲς» προβλέψεις τοῦ Μάρξ, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν. Τὰ μεσαῖα στρώματα, εἶπε ὁ Λένιν, πρέπει νὰ πεισθοῦν νὰ μείνουν τουλάχιστον «οὐδέτερα» στὴν σύγκρουσι μεταξὺ ἐργατοαγροτῶν καὶ ἀστῶν ὥστε νὰ μὴ δράσουν ἐναντίον τῆς ἐπαναστάσεώς μας.

Ἀκόμη, ὁ Λένιν, εἶδε τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν ἀποικιακῶν λαῶν σὰν μία «ἐφεδρεία τῆς ἐπαναστάσεως». Ὑπογράμμισε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀξιοποιηθοῦν ἔντεχνα αὐτὰ τὰ κινήματα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ ὅμως, τὰ ἐν λόγῳ κινήματα, στὴν οὐσία τους, σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, εἶναι ἀστικά, ἀφοῦ ἐπιδιώκουν τὴν δημιουργία ἀνεξαρτήτου ἐθνικοῦ κράτους, διαμόρφωσι ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, κατάκτησι πολιτικῶν δικαιωμάτων κλπ.

7. Ἡ διεξαγωγὴ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τέλος, ὁ Λένιν, ἀφοῦ διέγραψε ὅλη τὴν πορεία πρὸς τὴν Ἐπανάστασι, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν τεχνικὴ τῆς διεξαγωγῆς της. Γράφοντας σχετικά:

α) Τονίζει τὴν μεγάλη σημασία τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ὁ ἐχθρός, πρέπει νὰ καταλαμβάνεται ἐξ ἀπροόπτου καὶ νὰ αἰφνιδιάζεται. Γι' αὐτό, πρέπει νὰ τὸν καθησυχάζουμε, νὰ τὸν ἐξαπατοῦμε, νὰ τὸν ἀποκοιμίζουμε, νὰ τὸν ἀποπροσανατολίζουμε καὶ νὰ τὸν ἀφοπλίζουμε ψυχολογικῶς καὶ ὑλικῶς.

β) Ἐπίσης, ὑπογραμμίζει, μεγάλη σημασία ἔχει ἡ κατάκτησις καὶ

διατήρησις τῆς ἐπιθετικῆς πρωτοβουλίας. *«Ἡ ἄμυνα εἶναι ὁ θάνατος τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως»* ἔγραφε. Γι' αὐτό, πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ ἀποσποῦμε τὴν ἐπιθετικὴ πρωτοβουλία καὶ νὰ ὑποχρεώνουμε τὸν ἐχθρὸ σὲ συνεχῆ ἄμυνα.

γ) Σημαντικώτατος εἶναι ἐπίσης ὁ ἠθικὸς παράγων. Γι' αὐτό, πρέπει νὰ φροντίζουμε μὲ τὴν κατάλληλη ψυχολογικὴ ἐπεξεργασία, νὰ διατηροῦμε ἀκμαῖο τὸ ἠθικὸ τῶν ὀπαδῶν μας καὶ νὰ ὑπονομεύουμε τὸ ἠθικὸ τῶν ἀντιπάλων. Ὁ Λένιν, τόνιζε, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν καθημερινῶς, ἀκόμη καὶ κάθε ὥρα, ἂν εἶναι δυνατόν, διάφορες ἐπιτυχίες καὶ νίκες, ἔστω καὶ μικρές, γιὰ τὴν διατήρησι τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὀπαδῶν.

δ) Βασικὴ προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας εἶναι ἡ ἐπίθεσις νὰ στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἀσθενεστέρου σημείου τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς. Πρὶν κτυπήσουμε τὸν ἐχθρό, πρέπει νὰ ἐπισημαίνουμε προσεκτικὰ τὰ τρωτὰ σημεῖα του καὶ νὰ συγκεντρώσουμε ἐκεῖ τὰ πυρά μας, ὥστε νὰ ἀνατρέπουμε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς «ἀσθενεῖς κρίκους», ὅλη τὴν διάταξι τοῦ ἀντιπάλου.

ε) Ἐφ' ὅσον ἀρχίσουμε μία ἐξέγερσι, τονίζει ὁ Λένιν, «πρέπει νὰ εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ τὴν πᾶμε ὡς τὸ τέλος», Δηλαδή, δὲν πρέπει, σὲ καμμιὰ περίπτωσι, νὰ τὴν ἀρχίζουμε μὲ προοπτικὴ συμβιβασμοῦ ἢ συνθηκολογήσεως. Ὁ ἀγώνας πρέπει νὰ εἶναι ἀνένδοτος καὶ νὰ διεξάγεται ἀδίστακτα, μὲ ὅλη τὴν ἀναγκαία σκληρότητα, ὡς τὸ τέλος.

Ὅταν ἀρχίζουμε τὴν ἐξέγερσι, πρέπει «νὰ τὴν ἀρχίζουμε γιὰ καλά», μὲ τὴν ἀμείλικτη ἀπόφασι νὰ τὴν πᾶμε ὡς τὶς ἀκραῖες συνέπειές της. «Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παίζουμε μὲ τὴν ἔνοπλη ἐξέγερσι».

ΚΡΙΤΙΚΗ

α) Ὁλόκληρη ἡ θεωρία τοῦ Λένιν περὶ Ἐπαναστάσεως εἶναι καθαρὰ πρακτικιστικὴ καὶ ἀπόλυτα ρεαλιστική. Δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὸν μαρξισμό. Εἶναι ἁπλῶς μία τεχνικὴ γιὰ τὴν κατάληψι τῆς ἐξουσίας. Ὁ Λένιν, τὴν χαρακτηρίζει «μαρξιστική», ἀλλὰ πρόκειται γιὰ τεχνικὴ κατάλληλη γιὰ ὁποιαδήποτε ἀνατρεπτικὸ κίνημα ποὺ ἀποβλέπει στὴν βίαιη κατάληψι τῆς ἀρχῆς.

β) Κανονικά, ἡ τεχνικὴ αὐτή, θὰ μποροῦσε νὰ ἰσχύῃ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀλλὰ ὄχι καὶ γιὰ τοὺς μαρξιστάς. Διότι αὐτοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἐκπρόσωποι τῆς «ἱστορικῆς νομοτελείας» καὶ ὅτι θὰ πάρουν τὴν ἐξουσία μὲ μία νομοτελειακῶς καθορισμένη ἐπανάστασι, ἡ ὁποία, σύμφωνα μὲ τὴν σύλληψι τοῦ Μάρξ, δὲν θὰ εἶχε καμμία σχέσι μὲ αὐτὴν τὴν καθαρὰ πραξικοπηματικὴ τακτικὴ τοῦ Λένιν.

IV· Η ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Η ΘΕΩΡΙΑ

1. Ἡ καταδίκη τοῦ «αὐθορμήτου τῶν μαζῶν»

Ἀφοῦ διαπίστωσε τὴν ἄμεση ἀναγκαιότητα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐπεξεργάσθηκε ὅπως εἴδαμε τὴν στρατηγικὴ καὶ τὴν τακτική της, ὁ Λένιν ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ ὄ ρ γ α ν ο τῆς πρακτικῆς προπαρασκευῆς καὶ διεξαγωγῆς της.

Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς δὲν εἶχαν ἀσχοληθῆ καθόλου, ἀπὸ θεωρητικῆς τουλάχιστον πλευρᾶς, μὲ αὐτὸ τὸ ζήτημα. Σύμφωνα μὲ τὸ σχῆμα τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ, ἡ Ἐπανάστασις θὰ ξεσποῦσε κατὰ τρόπο αὐθόρμητο, ὅταν οἱ «ἱστορικοὶ νόμοι» θὰ εἶχαν ὡριμάσει ὅλες τὶς ἀντικειμενικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐκδήλωσί της. Σὲ μία ὡρισμένη στιγμή, τὸ προλεταριᾶτο, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ κάμη διαφορετικά, παρὰ νὰ ξεσηκωθῆ καὶ νὰ ἀνατρέψη τὸν παρηκμασμένο καπιταλισμὸ γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήση ἀμέσως μὲ τὸν ἀντικειμενικὰ πιὰ ἀναγκαῖο σοσιαλισμό.

Ὁ Λένιν ὅμως, ἀντιμετώπισε κατὰ πρόσωπο τὸ ὠμὸ καὶ ραελιστικὸ ἐρώτημα : Ποιός θὰ κάνη τὴν Ἐπανάστασι ;

Φυσικά, ἡ σωστὴ μαρξιστικὴ ἀπάντησις θὰ ἦταν ὅτι θὰ τὴν κάνη τὸ προλεταριᾶτο. Ἀλλὰ ὁ Λένιν, μὲ τὸν ρεαλισμὸ πού τὸν διέκρινε, διεπίστωσε ὅτι τὸ προλεταριᾶτο, δὲν ἀνταποκρίθηκε στὶς προβλέψεις τοῦ μαρξισμοῦ, δὲν ἀπέκτησε ἐπαναστατικὴ συνείδησι καὶ δὲν εἶναι διατεθειμένο νὰ πραγματοποιήση καμμία ἐπανάστασι. Καὶ ἂν τοῦτο ἴσχυε γιὰ τὶς πιὸ ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες, ἴσχυε πολὺ περισσότερο γιὰ τὴν Ρωσία. Αὐτὴ βρισκόταν ἀκόμη στὰ πρῶτα στάδια τῆς καπιταλιστικῆς της

ἀναπτύξεως καὶ τὸ προλεταριᾶτο της ἀποτελοῦσε ἀσήμαντη μειοψηφία, ἀσθενῆ ἀπὸ πολιτική, πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ἄποψι.

Γι' αὐτό, ὁ Λένιν, ἀνατρέποντας τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμὸ καὶ τὴν μαρξιστικὴ ἀντίληψι περὶ τῆς παντοδυναμίας τῶν ἀντικειμενικῶν «ἱστορικῶν νόμων», διακήρυξε τὴν ἀδυναμία τῆς ἐργατικῆς τάξεως νὰ δημιουργήση μόνη της τὴν ἐπαναστατική της θεωρία, νὰ συνειδητοποιήση τὴν «ἀποστολή» της (δηλαδὴ τὴν ἀποστολὴ ποὺ τῆς ἀνέθεσε ὁ μαρξισμὸς) καὶ νὰ πραγματοποιήση τὴν Ἐπανάστασι ἀναλαμβάνοντας τὴν ἀναγκαία δρᾶσι.

Τὴν ἐν λόγῳ ἀδυναμία τοῦ προλεταριάτου, ὁ Λένιν τὴν δικαιολόγησε μὲ ὑποκειμενικοὺς παράγοντας. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, εἶπε, ἔχει χαμηλὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο. Οἱ ἀστοὶ δὲν τὴν ἀφίνουν νὰ ἀναπτυχθῆ πνευματικῶς, πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς. Γι' αὐτό, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεβῆ ὡς τὸ ὕψος τῆς «ἱστορικῆς της ἀποστολῆς», νὰ τὴν ἀντιληφθῆ καὶ νὰ ἀναλάβη τὸν ρόλο της. Ἡ ἐπαναστατικὴ θεωρία, πρέπει λοιπόν, νὰ «εἰσαχθῆ» στὴν ἐργατικὴ τάξι «ἀπ' ἔξω». Μὲ ἄλλα λόγια, ὡρισμένοι ἀστοὶ διανοούμενοι ποὺ θὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα τῆς σοσιαλιστικῆς μεταβολῆς, θὰ ἐγκαταλείψουν τὴν τάξι τους καὶ προσχωρώντας στὸ προλεταριᾶτο θὰ τοῦ διδάξουν τὴν ἐπαναστατικὴ θεωρία, θὰ τὸ ὁπλίσουν μὲ τὴν γνῶσι τῶν «ἱστορικῶν νόμων», θὰ τὸ ὀργανώσουν καὶ θὰ τὸ ὁδηγήσουν στὴν ἐκπλήρωσι τοῦ ἱστορικοῦ του ρόλου. Τέτοιο διανοούμενο - δάσκαλο τοῦ προλεταριάτου θεωροῦσε ὁ Λένιν τὸν ἑαυτό του.

2. Ἡ θεωρία τῆς «πρωτοπορείας»

Γιὰ τοὺς λόγους ὅμως ποὺ προαναφέραμε, καὶ πάλιν δὲν εἶναι δυνατὸν ὁλόκληρο τὸ προλεταριᾶτο, σὰν τάξις, νὰ ἀντιληφθῆ καὶ νὰ παίξη τὸν ὑποτιθέμενο «ἱστορικὸ ρόλο» του. Γι' αὐτό, τὸ ἔργο τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνατεθῆ στὸ σύνολο τοῦ προλεταριάτου. Θὰ τὸ ἀναλάβη λοιπὸν μία «ἐπίλεκτη πρωτοπορεία» του. Αὐτή, θὰ συγκροτήση ἕνα δικό της πολιτικὸ ὀργανισμό, τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα. Τοῦτο δὲν θὰ ταυτίζεται καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκη νὰ ταυτισθῆ, μὲ τὸ σύνολο τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Δὲν θὰ περιλαμβάνη στοὺς κόλπους του οὔτε τὸ σύνολο, οὔτε κὰν τὴν πλειοψηφία τοῦ προλεταριάτου. Θὰ περιλαμβάνη μόνον τὴν «πρωτοπορεία τοῦ προλεταριάτου», δηλαδὴ τοὺς πιὸ ἔξυπνους, τοὺς πιὸ συνειδητούς, τοὺς πιὸ δραστήριους (ἀπὸ κομμουνιστικὴ σκοπιὰ) ἐργάτες. Πλάϊ σ' αὐτούς, θὰ ἀνήκουν στὸ κόμμα καὶ ἄτομα ἀπὸ ἄλλες κοινωνικὲς τάξεις ποὺ θὰ ἔχουν υἱοθετήση τὴν «ὑπόθεσι τοῦ προλεταριάτου» καὶ θὰ ἔχουν προσχωρήσει στὴν Ἐπανάστασι.

Τὸ κόμμα δὲν θὰ εἶναι μαζικό, ἀλλὰ πρωτοπορειακὸ ὄργανο. Θὰ εἶναι ἕνα εἶδος ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ προλεταριάτου, ἕνας καθοδηγητὴς τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος γενικώτερα. Τὸ κόμμα, ἀποτελούμενο ἀπὸ «ἐπίλεκτο ἀνθρώπινο

ὑλικὸ» (μὲ κομματικὰ κριτήρια), διαφυλάσσοντας προσεκτικὰ τὸν «πρωτοπορειακό του χαρακτήρα» (μὴ δεχόμενο εὔκολα καὶ ἀνεξέλεγκτα προσχωρήσεις στὶς γραμμές του), θὰ εἶναι ἕνα εἶδος ἐπιτελείου ποὺ θὰ προπαρασκευάση, θὰ ὀργανώση, θὰ ἐξαπολύση καὶ θὰ διεξαγάγη τὴν Ἐπανάστασι.

3. Ὁ «ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης»

Πυρήνας τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος θὰ εἶναι οἱ «ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ί α ι ἐ π α ν α σ τ ά τ α ι».

Σὲ ἀντίθεσι πρὸς τοὺς μενσεβίκους - σοσιαλιστάς, ὁ Λένιν πίστευε ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τῶν κοινοβουλευτικῶν μεθόδων, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἐνόπλου βίας. Τὴν ἄσκησι τῆς βίας, μποροῦν νὰ τὴν προπαρασκευάσουν καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόσουν μόνον εἰδικευμένοι, πρὸς τοῦτο ἄνθρωποι, οἱ «ἐπαγγελματίαι ἐπαναστάται».

Στὸ ἔργο του «Τί νὰ κάνουμε» (ἑλ. ἔκδ. «Μόρφωση» 1956), γράφει: *«Δῶστε μου μιὰν ὀργάνωση ἐπαναστατῶν καὶ ἀνατρέπουμε τὴν Ρωσία».* Καὶ ἐξηγεῖ τὶ εἴδους ὀργάνωσι θέλει: *«Ἡ ὀργάνωση τῶν ἐπαναστατῶν πρέπει νὰ ἀποτελεῖται πρῶτ' ἀπ' ὅλα καὶ κυρίως, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ τὸ ἐπάγγελμά τους εἶναι ἡ ἐπαναστατικὴ δράση... Κάθε ἀγκιτάτορας δὲ μπορεῖ νὰ δουλεύει στὸ ἐργοστάσιο. Πρέπει νὰ φροντίσουμε νὰ ζεῖ μὲ ἔξοδα τοῦ κόμματος».*

Πρέπει δηλαδή, κατὰ τὸν Λένιν, τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, νὰ διαλέξη μερικοὺς ἀνθρώπους ποὺ νὰ διαθέτουν τὰ κατάλληλα προσόντα, νὰ τοὺς ἐκπαιδεύση σχετικὰ καὶ νὰ τοὺς ἀναθέση κατ' ἀποκλειστικότητα τὸ ἔργο τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀναλαμβάνοντας τὴν συντήρησί τους. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ οἰκονομικὲς ἢ ἄλλες φροντίδες. Καὶ ἔχοντας ἐξασφαλισμένη τὴν ὕπαρξί τους, νὰ ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μὲ τὴν Ἐπανάστασι. Αὐτή, θὰ καταστῆ ἡ μόνιμη ἐπαγγελματική τους ἀπασχόλησις. Πρόκειται γιὰ τοὺς «ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ί α ς κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ὰ ς» ποὺ στελεχώνουν κάθε κομμουνιστικὸ κόμμα καὶ ἀποτελοῦν τὸν κεντρικὸ πυρήνα του, τὴν σπονδυλική του στήλη.

Οἱ μενσεβῖκοι, ἀντιπαρατήρησαν τότε στοὺς μπολσεβίκους, ὅτι μὲ τὴν δημιουργία τῶν «ἐπαγγελματιῶν κομμουνιστῶν», εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιταχυνθῆ ἡ Ἐπανάστασις καὶ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ νίκη της. Ταυτόχρονα ὅμως, μὲ τὴν υἱοθέτησι αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ, θὰ ἐπήρχετο καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς τοῦ Κόμματος καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸ κόμμα, εἶπαν, θὰ ἔχανε τὸν προλεταριακό του χαρακτῆρα καὶ θὰ μετετρέπετο σὲ κ λ ε ι σ τ ὸ σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ο π ο λ ι τ ι κ ὸ σ υ ν ω μ ο τ ι κ ὸ ὀ ρ γ α ν ι σ μ ὸ ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ι ῶ ν τ ο ῦ π ρ α ξ ι κ ο π ή μ α τ ο ς. Καὶ ἔτσι, ὅταν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ Ἐπανάστασις, τὴν ἐξουσία δὲν θὰ τὴν ἔπαιρνε τὸ ἀποξενωμένο πιὰ ἀπὸ τὸ Κόμμα καὶ τὴν Ἐπανάστασι προλεταριᾶτο. Θὰ τὴν ἔπαιρναν οἱ λίγοι «ἐπαγγελματίαι ἐπαναστάται». Αὐτοὶ μοιραίως θὰ μετετρέποντο

σὲ νέα ἄρχουσα τάξι. Ὁ «ἐπαγγελματισμός», θὰ ἦταν ἡ αἰτία ἑνὸς θανασίμου ἐκφυλισμοῦ τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ ἀντιρρήσεις τῶν σοσιαλιστῶν δὲν εἰσακούσθηκαν. Ἐπεκράτησαν οἱ ἀπόψεις τοῦ Λένιν. Τό ΚΚΣΕ, ὀργανώθηκε μὲ βάσι τὴν ἀρχὴ τοῦ «ἐπαγγελματισμοῦ». Ὁ Λένιν δικαιώθηκε μὲ τὸ ἐπιτυχὲς πραξικόπημα τοῦ 1917 ποὺ ἔδωσε τὴν ἐξουσία στοὺς κομμουνιστάς. Ταυτόχρονα ὅμως, δικαιώθηκαν καὶ οἱ σοσιαλισταί, γιατὶ πραγματικὰ ἡ «ἐπανάστασις» τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1917, δὲν ἦταν ἡ μεγαλειώδης ἐπανάστασις τῶν γιγαντιαίων προλεταριακῶν μαζῶν ποὺ εἶχε προφητεύσει ὁ Μάρξ, ἀλλὰ ἕνα πραξικόπημα ὀλίγων «ἐπαγγελματιῶν ἐπαναστατῶν». Αὐτοὶ τελικὰ κράτησαν τὴν ἐξουσία γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ἐπιβάλλοντας τὴν δικτατορία τους καὶ στὸ ἴδιο τὸ προλεταριᾶτο, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἔκαναν τὴν «ἐπανάστασί» τους.

4. Οἱ ὀργανωτικὲς ἀρχὲς τοῦ Κ.Κ.

Ὁ Λένιν, ἐπεξεργάσθηκε ἐπίσης καὶ τὶς ὀργανωτικὲς ἀρχὲς ἐπάνω στὶς ὁποῖες θὰ ἔπρεπε νὰ στηριχθῆ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα. Οἱ κυριώτερες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι:

α) Ἡ μονολιθικότης: Ὅπως τὸ δείχνει καὶ ἡ λέξις, τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα πρέπει νὰ ἐμφανίζεται σὰν ἕνα μονολιθικὸ τεῖχος χωρὶς τὴν παραμικρὴ ρωγμή. Γι' αὐτό, μέσα στὸ κόμμα, δὲν ἐπιτρέπεται καμμία διαφωνία, καμμία προσωπικὴ γνώμη, καμμία ἀτομικὴ στάσις. Ὁλόκληρο τὸ κόμμα, ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ ὡς τὸ τελευταῖο μέλος, πρέπει νὰ ἔχῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἴδια ἀκριβῶς θέσι ἐπάνω καὶ στὸ πιὸ παραμικρὸ ζήτημα. Δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ μέλος τοῦ κόμματος, ἀποδεχόμενο ὁλόκληρη τὴν γραμμὴ τοῦ κόμματος, νὰ διαφοροποιῇ καὶ κατὰ ἐλάχιστον τὶς ἀντιλήψεις του ἀπὸ τὴν ἐπίσημη κομματικὴ θέσι ἔστω καὶ σὲ ἕνα τριτεῦον θέμα. Ὅποιος παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν ἐπίσημη γραμμή, τιμωρεῖται, διαγράφεται ἢ ἀκόμη καὶ ἐξοντώνεται, ἀμειλίκτως ὡς ἐχθρὸς τοῦ κομμουνισμοῦ.

β) Ὁ δημοκρατικὸς συγκεντρωτισμός: Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ σημαίνει, ὅτι κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς κομματικῆς γραμμῆς, μπορεῖ θεωρητικά, κάθε μέλος νὰ συνεισφέρῃ λέγοντας τὴν ἄποψί του. Ἡ ἀπόφασις ὅμως ἀνήκει στὴν ἡγεσία ἡ ὁποία δὲν δεσμεύεται ἀπὸ τὴν γνώμη τῆς «βάσεως». Καὶ ἀφοῦ καθορισθῆ ἀπὸ τὴν ἡγεσία ἡ γραμμή, αὐτὴ εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ κόμματος. Ὁ «δημοκρατικὸς συγκεντρωτισμὸς» σημαίνει ἐπίσης ὅτι τὰ μέλη τοῦ κόμματος, μποροῦν νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὰ ἐπάνω μὲ αἰτήματα ἢ παράπονα. Ἀλλά, τελικά, ἡ ἡγεσία εἶναι ἐκείνη ποὺ διαχειρίζεται ἐν λευκῷ τὶς κομματικὲς ὑποθέσεις καὶ τὰ ἀτομικὰ ζητήματα τῶν κομματικῶν μελῶν. Αὐτὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διορίσῃ ἢ νὰ καθαιρέσῃ στελέχη, νὰ διαγράψῃ μέλη, νὰ πάρῃ οἱαδήποτε ἀπόφασι, νὰ δώσῃ ὁποιαδήποτε ἐντολή. Ὅλοι ὀφείλουν τυφλὴ ὑποταγὴ στὴν ἡγεσία τοῦ κόμ-

ματος. Τὸ Κ.Κ. εἶναι ἕνας στρατὸς τῆς Ἐπαναστάσεως ποὺ μάχεται μέσα σὲ ἐχθρικὸ ἔδαφος (τὴν ἀστικὴ κοινωνία). Εἶναι προωθημένη μονάδα κρούσεως τοῦ προλεταριάτου. Ἄρα, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψη στὸν ἑαυτό του τὴν πολυτέλεια τῆς «δημοκρατίας». Πρέπει νὰ ἔχη αὐστηρὰ συγκεντρωτικὴ καθοδήγησι καὶ νὰ λειτουργῇ σὰν στρατός.

γ) Ὁ συνωμοτισμός: Τὸ κόμμα ὀφείλει νὰ ἐνεργῇ μυστικὰ καὶ κυρίως νὰ διαθέτη παντοῦ καὶ πάντοτε κάτω ἀπὸ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες, πλάϊ στὸν νόμιμο καὶ ἕνα παράνομο συνωμοτικὸ μηχανισμό. Βασικὴ ἀρχὴ κάθε Κ.Κ. ὁπουδήποτε καὶ ἂν δρᾷ, εἶναι ἀκριβῶς ὁ συνδυασμὸς τῆς νομίμου καὶ τῆς παρανόμου δράσεως.

Σύμφωνα μάλιστα μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ «λενινισμοῦ», ἡ νόμιμη δρᾶσις (κοινοβουλευτική, συνδικαλιστική, δημοσιογραφικὴ κλπ.) ὀφείλει νὰ ὑποτάσσεται στὴν παράνομη δρᾶσι, ποὺ εἶναι ἡ κυριώτερη καὶ νὰ τὴν ἐξυπηρετῇ. Ὁ νόμιμος μηχανισμὸς ἑνὸς Κ.Κ. ἔχει γιὰ κύριο σκοπό του νὰ καλύπτη καὶ νὰ προφυλάσση τὸν παράνομο.

Ταυτόχρονα πρέπει νὰ ὑπάρχη διαχωρισμὸς παράνομης καὶ νόμιμης δουλειᾶς. Δηλαδή, νὰ ὑπάρχουν δύο χωριστοὶ μηχανισμοὶ ποὺ νὰ μὴ ἐμπλέκονται ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται διαφορετικὰ στελέχη. Αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴν ἀκόμη μεγαλύτερη προστασία τοῦ παράνομου μηχανισμοῦ ποὺ δὲν ἐμφανίζεται στὸ προσκήνιο, ἀλλὰ μένει στὸ σκότος καὶ στὴν ἀφάνεια.

5. Σκοπὸς καὶ ρόλος τοῦ Κ.Κ.

Σκοπὸς ὅλης τῆς δραστηριότητος ἑνὸς Κ.Κ. ποὺ δρᾷ σὲ καπιταλιστικὴ χώρα, εἶναι ἡ προπαρασκευὴ καὶ ἡ ἐξαπόλυσις τῆς Ἐπαναστάσεως γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ «ἀστικοῦ» κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ συστήματος. Δηλαδὴ σκοπὸς ὅλης τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστῶν εἶναι νὰ συγκεντρώσουν τοὺς τρεῖς λενινιστικοὺς «ὅρους τῆς νίκης». Καὶ ἀφοῦ τὸ πετύχουν, νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ὕστερα τὴν πρώτη κατάλληλη εὐκαιρία ποὺ θὰ τοὺς παρουσιασθῇ γιὰ νὰ ἁρπάξουν τὴν ἐξουσία. Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι λοιπόν, τὸ κόμμα εἶναι τὸ ἐπιτελικὸ ὄργανο τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς ἐξαπολύσεως της. Μετὰ τὴν Ἐπανάστασι, τὸ Κ.Κ. γίνεται τὸ ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο ὑποτίθεται ὅτι τὸ προλεταριᾶτο ἀσκεῖ τὴν δικτατορία του.

ΚΡΙΤΙΚΗ

1. Ὁ χαρακτήρας τοῦ Κ.Κ.

Διαμορφωμένα, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιότυπη λενινιστικὴ ἀντίληψι περὶ κόμματος, τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα, δὲν μοιάζουν καθόλου μὲ τὰ συνηθι-

σμένα πολιτικὰ κόμματα τῶν δημοκρατικῶν χωρῶν. Στὴν πραγματικότητα, δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μὲ αὐτὸ ποὺ ἐννοεῖ ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος μὲ τὸν ὅρο «πολιτικὸ κόμμα».

Μοιάζουν, τὰ ΚΚ, περισσότερο μὲ ἰδιομόρφους στρατιωτικοπολιτικοὺς ὀργανισμοὺς ἑνὸς ἐντελῶς εἰδικοῦ συνωμοτικοῦ τύπου. Εἶναι εἰδικὰ κατασκευασμένα γιὰ ἀνατρεπτικὴ δρᾶσι. Δίνουν στὰ μέλη τους μία ὁλοκληρωμένη κοσμοθεωρία. Τοὺς ἐπιβάλλουν τὴν τυφλὴ πίστι σὲ ἕνα αὐστηρὸ μονολιθικὸ δόγμα. Τοὺς προσφέρουν πλούσια δρᾶσι. Τὰ ὑποχρεώνουν σὲ ἕνα εἰδικὸ τρόπο ζωῆς. Γενικά, τὰ ΚΚ, θυμίζουν ἐντόνως τὰ μοναχικὰ τάγματα τοῦ μεσαίωνος (Ἰησουίτες, ναΐτες κ. ἄ.). Ἀνάγουν τὸ δόγμα τοῦ κομμουνισμοῦ σὲ «θρησκεία», τὴν ὁποία ἑρμηνεύουν ὅπως θέλουν καὶ στὸ ὄνομα τῆς ὁποίας δικαιολογοῦν τὰ πάντα. Θέλουν φανατικοὺς ὀπαδοὺς ποὺ ἀπαλλοτριώνουν τὴν σκέψι καὶ τὴν βούλησί τους πρὸς ὄφελος τῆς κομματικῆς ἡγεσίας. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοί, ὑποβάλλονται σὲ ἀμείλικτη πειθαρχια καὶ σὲ μία συνεχῆ ἔκπλυσι ἐγκεφάλου.

Ἔτσι, τὰ ΚΚ, δημιουργοῦν νέους τύπους ἀνθρώπων: Τὸν «ἐπαγγελματία κομμουνιστὴ - ἐπαναστάτη» δηλ. ἕνα στρατιώτη, ποὺ ἡ θητεία του διαρκεῖ ὅσο καὶ ἡ κομματικὴ του ζωὴ καὶ ἄλλες ποικιλίες τοῦ «μαζανθρώπου». Αὐτός, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἀποβάλει τὶς ὑπεύθυνες ὑποκειμενικές του ἀντιδράσεις καὶ ἔχει χάσει τὴν ἀτομική του προσωπικότητα. Συμπεριφέρεται παντοῦ καὶ πάντοτε σὰν μόριο ἑνὸς εὐρυτέρου ὀργανισμοῦ, σὰν ἐξάρτημα ἑνὸς τερατώδους μηχανισμοῦ, σὰν μέλος μιᾶς μάζης, ἐκτελώντας παντοῦ καὶ πάντοτε, χωρὶς ἐπιφυλάξεις, ἀντιρρήσεις ἢ τύψεις, τὶς ἐντολὲς ποὺ τοῦ δίνουν. Εἶναι ὁ «ἀγελαῖος», ὁ «ὁμαδισμένος» ἄνθρωπος ποὺ κάνει πάντοτε, αὐτοματικὰ σχεδόν, ἐκεῖνο ποὺ κάνει ἡ «ἀγέλη», ὅπου τὸν ἔχουν ἐντάξει.

2. Τὸ Κ.Κ. διάψευσις τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ

Αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ κόμματος ποὺ σχεδίασε καὶ ὠργάνωσε ὁ Λένιν, δὲν ἔχει καμμία πραγματικὴ σχέσι μὲ τὸν ἀρχικὸ μαρξισμό. Ἕνα τέτοιο κόμμα δὲν εἶναι φορεὺς «ἱστορικῶν νόμων». Εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνον μία τέλεια ὀργάνωσις συνωμοτῶν κινηματιῶν. Εἶναι φυσικό, κάτω ἀπὸ ὡρισμένες εὐνοϊκὲς συνθῆκες ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ νὰ κατορθώνη νὰ ἁρπάζη κάποτε τὴν ἐξουσία στὴν μία ἢ στὴν ἄλλη χώρα. Ἀλλὰ βέβαια, τοῦτο δὲν ἐκφράζει κανενὸς εἴδους «ἐπιταγὴ τῆς Ἱστορίας». Τὸ λενινιστικὸ κόμμα χρησιμοποιεῖ ἁπλῶς σὰν ἰδεολογικὸ προπέτασμα, μία φρασεολογία σοσιαλιστικὴ καὶ μία ὁρολογία μαρξιστικῆς προελεύσεως.

Ἡ λενινιστικὴ θεωρία περὶ τοῦ κόμματος, ὡς ἡγετικῆς πρωτοπορείας ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς «ἐκλεκτοὺς» ἀνθρώπους τῆς ἐπαναστατικῆς τάξεως, ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι πρὸς μία βασικὴ θέσι τῆς ὑλιστικῆς ἀντιλή-

ψεως τῆς Ἱστορίας: Ὅτι τὴν Ἱστορία δὲν τὴν κάνουν οἱ «ἥρωες» δηλ. οἱ μεγάλες προσωπικότητες, ἀλλὰ οἱ μᾶζες, κινούμενες ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα.

Κατὰ τὸν Λένιν, τὰ μέλη τοῦ ΚΚ, βρίσκονται σὲ ἐπίπεδο ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὸ Κ.Κ., ἀποτελούμενο ἀπὸ «διαλεκτὰ» ἄτομα, ξέρει τὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ προλεταριάτου, καλύτερο ἀπὸ αὐτό! Καὶ *«ὁδηγεῖ τὶς μεγάλες μάζες ποὺ τώρα στὸ μεγαλύτερο μέρος τους βρίσκονται σὲ νάρκη, ἀτονία, ἀδράνεια ἢ ὕπνωσι».*

Τὰ πράγματα εἶναι καθαρά. Ἡ «τάξις», δὲν εἶναι αὐτενεργός. Ὑποτάσσεται σὲ μία μειοψηφία «ἐπιλέκτων» ποὺ συνήθως δὲν προέρχονται κἂν ἀπὸ τοὺς κόλπους της.

Ὁ Στάλιν, στὸν περιβόητο «ὅρκο στὸν Λένιν», εἶπε: *«Ἐμεῖς, οἱ κομμουνιστὲς εἴμαστε ἄνθρωποι φταγμένοι ἀπὸ ξεχωριστὸ ὑλικό».* Αὐτὸ πιὰ δὲν εἶναι μαρξισμός. Εἶναι ὁ ἰδεαλιστικὸς νιτσεϊσμὸς στὸ ἀποκορύφωμά του!

Ἄλλωστε, εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ποτέ, πουθενά, δὲν ἄσκησαν τόσο λίγοι, τόσο ἀπόλυτη ἐξουσία, ἐπάνω σὲ τόσους πολλούς, ὅσο στὸν κομμουνισμό. Καὶ σ' αὐτὸν ἡ προσωπολατρεία ἔφθασε στὰ πιὸ ἀπίθανα ὕψη. Καὶ τὸ πρῶτο καὶ ἡ δεύτερη, «δικαιώθηκαν» μὲ «ἐπαναστατικὴ» φρασεολογία ἀπὸ τὸν Λένιν. Γράφει:

«Ἡ ἀδιάψευστη ἱστορικὴ πεῖρα, ἀπέδειξε ὅτι ἡ δικτατορία ἀτόμων, ἦταν, συχνότατα, ὁ φορεὺς τῆς δικτατορίας τῶν ἐπαναστατικῶν τάξεων... Ἔτσι, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀντίφασις ἀρχῆς ἀνάμεσα στὴν σοβιετικὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία καὶ στὴν ἄσκησι τῆς δικτατορικῆς ἐξουσίας ἀπὸ ἄτομα»!! (Λαμπρὸ δεῖγμα «διαλεκτικῆς» σοφιστικῆς σκέψεως).

Πρέπει ὅμως, νὰ κάνουμε μιὰ ἀναγκαία διάκρισι. Ὁ «ἥρωας» τοῦ λενινισμοῦ εἶναι τελείως διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν κλασσικὸ ἥρωα. Εἶναι ὁ ἐθελόδουλος φανατικός, ὁ ὑποταγμένος στὸ κόμμα καὶ στοὺς σκοπούς του, ὁ χωρὶς προσωπικότητα ὁμαδισμένος ἄνθρωπος, ὁ χωρὶς δική του κρίσι μαζάνθρωπος, τὸ ἀπαλλοτριωμένο ἀπὸ τὴν ἀτομικότητά του ἀγελαῖο ὄν.

V· Η ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ

Η ΘΕΩΡΙΑ

1. Ἡ ἀνάγκη τῆς δικτατορίας

Τὸ ἔργο τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν λήγει μὲ τὴν κατάληψι τῆς ἐξουσίας. Θὰ πρέπει μετὰ ἀπὸ αὐτό, νὰ ληφθοῦν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα γιὰ τὴν ἀμείλικτη συντριβὴ τοῦ ταξικοῦ ἐχθροῦ, γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος καὶ γιὰ τὴν νίκη τῆς Ἐπαναστάσεως σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Στὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς μεταβατικῆς περιόδου, θὰ συνεχίζεται ὁ ἀγώνας ἐναντίον τοῦ «ταξικοῦ ἐχθροῦ», τόσο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας, ὅσο καὶ στὸ διεθνῆ στίβο. Εἶναι συνεπῶς ἀναγκαία ἡ διατήρησις μιᾶς κρατικῆς ἐξουσίας. Αὐτὴ μάλιστα, θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ αὐστηρή, πιὸ συγκεντρωτικὴ καὶ πιὸ ἀδυσώπητη. Τέτοια, κατὰ τὸν Λένιν, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου».

Τὸ προλεταριᾶτο, παίρνοντας τὴν ἐξουσία, δὲν θὰ διαλύση τὸ Κράτος. Θὰ καταστρέψη τὸν ἀστικὸ κρατικὸ μηχανισμὸ γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήση ἀπὸ τὸν δικό του. Τὸ προλεταριᾶτο, δηλ. τὸ κόμμα, θὰ περιβληθῆ μὲ δικτατορικὲς ἐξουσίες, γιὰ νὰ μπορέση νὰ ἐκμηδενίση τὴν ἀντίστασι τοῦ ταξικοῦ ἐχθροῦ, νὰ μεταβάλη τὴν οἰκονομικὴ βάσι τῆς κοινωνίας, νὰ ἀνατρέψη ὅλο τὸ πνευματικὸ καὶ πολιτικὸ ἐποικοδόμημα της καὶ νὰ διεξαγάγη τὸν ἀγώνα κατὰ τοῦ καπιταλισμοῦ στὸ ἐξωτερικό.

2. Τὸ κράτος τῶν σοβιὲτ

Ὁ Λένιν, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν μορφὴ ἀσκήσεως τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου». Μόλις πάρουμε τὴν ἐξουσία, εἶπε, θὰ καταστρέ-

ψουμε τὸν ἀστικὸ κρατικὸ μηχανισμό. Ἀφοῦ ὅμως δὲν θὰ καταστρέψουμε καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος, θὰ πρέπει νὰ ἀντικαταστήσουμε τὸν παλαιὸ μὲ ἕνα ἄλλο, δικό μας μηχανισμό. Ποιός θὰ εἶναι αὐτός; Ἀπαντῶντας σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, ὁ Λένιν, διευκρίνησε ὅτι ὁ μηχανισμὸς τῆς νέας κρατικῆς ἐξουσίας θὰ ἦταν τὰ σοβιέτ. Τὸ σοβιέτ, εἶπε, θὰ εἶναι οἱ μοναδικοὶ φορεῖς ὅλης τῆς κρατικῆς ἐξουσία .

Τὰ «σοβιέτ» (ρωσικὰ ἡ λέξις αὐτὴ σημαίνει συμβούλιο - ἐπιτροπὴ) ἦσαν αἱρετὰ ὄργανα ποὺ δημιουργήθηκαν αὐθόρμητα στὰ ἐργοστάσια, στὰ πανεπιστήμια, στὰ χωριὰ καὶ στὸν στρατὸ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ γιὰ ἐπιτροπὲς προβολῆς αἰτημάτων, διεξαγωγῆς διαφόρων ἀγώνων καὶ χειρισμοῦ συλλογικῶν ζητημάτων. Στὶς ἐπιτροπὲς αὐτές, ὅπως ἦταν ἑπόμενο, εἶχαν διεισδύσει καὶ οἱ κομμουνισταί, ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ τὶς θέσουν κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό τους. Σ' αὐτὰ τὰ ὄργανα, ὁ Λένιν, εἶδε τὰ κύτταρα τῆς νέας ἐξουσίας, τοῦ «κράτους νέου τύπου» ποὺ ἤθελε νὰ δημιουργήση. Ἀποφάσισε λοιπὸν νὰ καταστήση τὰ «σοβιέτ» μοναδικὰ ὄργανα ὅλων τῶν ἐξουσιῶν. Δηλαδὴ κήρυξε τὴν κατάργησι τῆς διακρίσεως τῶν τριῶν ἐξουσιῶν (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς) ποὺ χαρακτηρίζει τὶς δημοκρατίες καὶ τὴν συγχώνευσί τους σὲ ἕνα καὶ μοναδικὸ φορέα, τὸ «σοβιέτ». Αὐτὸ θὰ ἦταν ταυτόχρονα διαχειριστὴς τῆς τοπικῆς οἰκονομίας, διευθυντὴς τῆς παραγωγῆς, δικαστής, ὑπεύθυνος ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ τῆς ἐπαγρυπνήσεως, νομοθέτης κλπ. Τέτοιο «σοβιέτ» θὰ ὑπῆρχε σὲ κάθε τόπο ἐργασίας, σὲ κάθε κοινότητα, δῆμο, συνοικία, ἐπαρχία, πόλι καὶ περιοχή. Τὰ μέλη τοῦ «σοβιέτ», ἐκλεγόμενα ἀπὸ τὸν λαό, θὰ ζοῦσαν ἀνάμεσά του, θὰ εὑρίσκοντο σὲ μόνιμη ἐπαφὴ μὲ αὐτόν, θὰ λογοδοτοῦσαν τακτικὰ σὲ λαϊκὲς συνελεύσεις καὶ θὰ ἦσαν ἀνακλητὰ ὁποιαδήποτε στιγμή. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ὑποστήριζε ὁ Λένιν ὅτι θὰ ἐξουδετέρωνε τὸ μειονέκτημα τῆς μειοψηφίας τοῦ προλεταριάτου καὶ θὰ δημιουργοῦσε μία τέλεια δημοκρατία.

3. Ἡ σταδιακὴ ἐξαφάνισις τοῦ Κράτους

Ὁ Λένιν, ὑποστήριζε πὼς στὸ σοβιετικὸ σύστημα, τὸ Κράτος θὰ ὑπεβιβάζετο σὲ «ἡμι-Κράτος» ἕως ὅτου σιγὰ-σιγά, καταργηθῆ ἐντελῶς. Ἔγραφε :

«1. Στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία. Κράτος στὴν κυριολεξία. Ἡ ἀστικὴ τάξη ἔχει ἀνάγκη τοῦ κράτους.

2. Μετάβαση (δικτατορία τοῦ προλεταριάτου). Κράτος τοῦ μεταβατικοῦ τύπου (δὲν εἶναι κράτος στὴν κυριολεξία). Τὸ προλεταριᾶτο ἔχει ἀνάγκη τοῦ κράτους.

3. Κομμουνιστικὴ κοινωνία Ἡ ἐξαφάνιση τοῦ Κράτους».

Τὰ τοπικὰ κατώτερα σοβιὲτ θὰ ἔστελναν τοὺς ἀντιπροσώπους των σὲ ἀνώτερα σοβιὲτ ἐπαρχιῶν καὶ αὐτὰ σὲ ἕνα κεντρικὸ ἀνώτατο σοβιὲτ ποὺ θὰ ἀντικαθιστοῦσε τὸ ἀστικὸ κοινοβούλιο.

ΚΡΙΤΙΚΗ

1. Ἡ μαρξιστικὴ καὶ ἡ λενινιστικὴ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου»

Διατυπώνοντας τὴν θεωρία του περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς λεγομένης «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου», ὁ Λένιν, στηρίχθηκε σὲ μερικὲς σκόρπιες φράσεις τοῦ Μὰρξ ὅπου γίνεται λόγος γι' αὐτήν(*).

Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἡ «προλεταριακὴ δικτατορία» τῶν «λενινιστῶν», δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὸ «προλεταριακὸ κράτος» τοῦ Μάρξ. Ἐκεῖνος ἀνεφέρθη ἂν καὶ ἐλάχιστα, στὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» ἀλλὰ τὴν ἀντιλαμβανόταν ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν Λένιν.

Κατὰ τὸν Μὰρξ τὸ προλεταριᾶτο, θὰ ἔπαιρνε τὴν ἐξουσία ὅταν θὰ ἦταν ἤδη ἡ ἀ π ό λ υ τ η π λ ε ι ο ψ η φ ί α τῆς κοινωνίας. Συνεπῶς, ἡ λεγομένη «δικτατορία» του, στὴν πραγματικότητα θὰ ἦταν δ η μ ο κ ρ α τ ί α, ἀφοῦ οἱ πράξεις της θὰ ἐξέφραζαν τὴν θέλησι τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας. (Κατὰ τὸν Μὰρξ ὑπάρχει ἑνιαία ταξικὴ βούλησις καὶ ἄρα ὅλοι οἱ προλετάριοι θὰ ἤθελαν ἀκριβῶς τὰ ἴδια πράγματα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο). Ὁ Μὰρξ μάλιστα, μιλοῦσε γιὰ ὑπερδημοκρατικοὺς θεσμοὺς ὅπως εἶναι ἡ «αὐτονομία τῶν παραγωγῶν», τὰ συνεχῆ λαϊκὰ δημοψηφίσματα κλπ. Ὁ ἴδιος, φέρνει σὰν παραδείγματα δημοκρατικῆς ἐξουσίας τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ μιμηθῆ ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», τὴν Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ (1871), τὸν Καναδᾶ καὶ τὶς ΗΠΑ. Τονίζει ὅτι τὸ Κράτος δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναμιγνύεται στὴν παιδεία. Ὅτι ἡ ἀστυνομία θὰ πρέπει νὰ ὑπάγεται στὴν νομοθετικὴ ἐξουσία. Ὅτι ὅλα τὰ ἀξιώματα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δικαστικῶν, θὰ πρέπει νὰ εἶναι αἱρετά. Ὅτι θὰ πρέπει νὰ καταργηθῆ ὁ μόνιμος τακτικὸς στρατὸς γιὰ νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ μία ἐθελοντικὴ ἐθνοφρουρὰ κλπ.

Γενικά, ὅπως βλέπουμε, ὁ Μάρξ, στὴν πραγματικότητα, δὲν ἤθελε τὴν κατάργησι τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ τὴν σ υ μ π λ ή ρ ω σ ι, διεύρυνσι καὶ ὁλοκλήρωσί της. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψί του, αὐτὸ ποὺ ἔλεγε «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», θὰ ἦταν μία εὐρυτάτη δημοκρατία ὅπου θὰ ἐ π ε β ά λ λ ε τ ο ἡ θέλησις τῆς πλειοψηφίας σὲ ὅλα τὰ ζητήματα. Ὁ λαὸς (ποὺ λόγῳ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως κατὰ τὸ μαρξιστικὸ σχῆμα θὰ εἶχε ταυτισθῆ μὲ τὴν ἀπαλλοτριωμένη καὶ ἐξαθλιωμένη τάξι

(*) Οὔτε ὁ Μάρξ, οὔτε ὁ Ἔγκελς ἔγραψαν ἔστω καὶ ἕνα σύντομο ἄρθρο γιὰ τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου». Ὁ ὅρος δὲν ὑπάρχει οὔτε στὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» οὔτε στὸ «Κεφάλαιο». Ὁ Μὰρξ τὸν ἀνέφερε τέσσερις ἢ πέντε φορὲς στὴν ἰδιωτική του ἀλληλογραφία. Ἦταν μία ἔκφρασις ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ νὰ ὑπογραμμίση τὸν δυναμισμὸ τῶν μέτρων ποὺ θὰ ἔπαιρνε ἡ ἡγεσία τοῦ παολεταριάτου γιὰ τὰ μεταμορφώση τὴν κοινωνία. Ἀλλὰ πίστευε πάντοτε ὅτι τὸ προλεταριᾶτο θὰ ἦταν τότε ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία.

τοῦ προλεταριάτου) θὰ μετεῖχε ἐνεργῶς σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινῶν ὑποθέσεων. Σ' αὐτὸν θὰ ἀνῆκε ἄμεσα ἡ ἄσκησις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Ἂν τὸ ἐν λόγῳ καθεστὼς ὁ Μὰρξ τὸ ἐχαρακτήριζε σὰν «δικτατορία», τοῦτο ὀφείλεται στὴν ἀναρχικῆς προελεύσεως ἀντίληψι του, ὅτι κάθε κρατικὴ ἐξουσία καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξις τοῦ Κράτους, περιορίζοντας κατὰ οἱονδήποτε τρόπο τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελοῦν οὕτως ἢ ἄλλως μία μορφὴ «δικτατορίας». Μὲ αὐτὴν κυρίως τὴν ἔννοια τὸ προλεταριακὸ κράτος θὰ ἦταν καὶ αὐτὸ μία «δικτατορία». Ἐπὶ πλέον, τὸ προλεταριᾶτο, θὰ ἔπαιρνε σκληρὰ μέτρα γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησί του καὶ νὰ ἐξοντώσῃ τὴν μειοψηφία τῶν ἀστῶν. Θὰ ἐφήρμοζε λοιπὸν «δικτατορία», ἀλλὰ δικτατορία τῆς μεγίστης πλειοψηφίας, (προλεταριᾶτο) σὲ βάρος μιᾶς ἀσήμαντης μειοψηφίας (καπιταλισταί).

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ Κράτος, θὰ ἦταν μία προσωρινὴ κατάστασις. Θὰ κρατοῦσε μόνο ἕως ὅτου συντριβῇ ἡ ἀντίστασις τῆς μειοψηφίας. Τότε, θὰ ἄρχιζε ἀμέσως ἡ διαδικασία τοῦ βαθμιαίου μαρασμοῦ καὶ τῆς ὁριστικῆς καταργήσεως κάθε κρατικῆς ἐξουσίας.

Στὴν κριτικὴ τοῦ προγράμματος τῆς Ἐρφούρτης, ὁ Ἔγκελς, ἔγραφε τὸ 1891 :

«Ἕνα εἶναι βέβαιο : Πῶς τὸ κόμμα μας καὶ ἡ ἐργατικὴ τάξις, δὲν μποροῦν νὰ κυριαρχήσουν παρὰ μόνο μὲ τὴ μορφὴ τοῦ δημοκρατικοῦ κράτους».

Σὲ ἀντίθεσι πρὸς αὐτὴν τὴν ἀντίληψι τοῦ ὀρθοδόξου μαρξισμοῦ, ὁ Λένιν θέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» σὲ μία χώρα ὅπως ἡ Ρωσία, ὅπου τὸ προλεταριᾶτο ἦταν μία ἐντελῶς ἀσήμαντη μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπὶ πλέον, σὰν προλεταριᾶτο μιᾶς καθυστερημένης, ἀπολυταρχικῆς, ὑπανάπτυκτης, μισοασιατικῆς χώρας, ἦταν ἐξαιρετικὰ καθυστερημένο πνευματικῶς καὶ πολιτικῶς. Εἶναι λοιπὸν αὐτονόητο ὅτι μία τέτοια κοινωνικὴ τάξις δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ ἀναλάβῃ τὶς εὐθῦνες τῆς ἐξουσίας. Τὶς ἀνέλαβαν οἱ «ἐπαγγελματίαι κομμουνισταί», ποὺ ἀπετέλεσαν ἕνα εἰδικὸ κοινωνικὸ στρῶμα, τὴν νέα ἄρχουσα τάξι τῶν ἐκμεταλλευτῶν Ἡ ὑποτιθεμένη «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὴν προλεταριακὴ δικτατορία ὅπως τὴν φαντάσθηκε ὁ Μάρξ. Εἶναι δικτατορία μιᾶς μειοψηφίας κομματικῶν στελεχῶν σὲ βάρος τοῦ προλεταριάτου.

2. Ἀντιφάσεις τοῦ Λένιν

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ ὁ Λένιν, ὑποστηρίζοντας ταυτόχρονα τὴν ἀρχικὴ μαρξιστικὴ θέσι καὶ τὴν δική του θεωρία, πέφτει σὲ πλῆθος ἀντιφάσεων. Γράφει λ.χ.:

«Ὁ σοσιαλισμός, εἶναι ἀδύνατος χωρὶς δημοκρατία... ὁ νικηφόρος σοσιαλισμὸς δὲ μπορεῖ νὰ διατηρήσει τὴ νίκη του καὶ νὰ ὁδηγήσει τὴν ἀνθρωπό-

τητα στὴν ἀπονέκρωση τοῦ κράτους χωρὶς νὰ πραγματοποιήσει στὸ ἀκέραιο τὴ δημοκρατία» (Λένιν, ἑλ. ἔκδ. τομ. 23ος, σελ. 70).

Προσθέτει ἐπίσης:

«Στὸ ἰδανικό μας, δὲν ἔχει θέση ἡ βία ἐπάνω στοὺς ἀνθρώπους»!!

Καὶ συμπληρώνει:

«Ἡ κυριαρχία τοῦ προλεταριάτου σὰν πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ συμβιβάζεται μὲ τὸν πιὸ αὐστηρὸ σεβασμὸ τῆς δημοκρατίας. Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ λ.χ., ποὺ ἦταν ἀκριβῶς ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἐκλέχτηκε μὲ καθολικὴ ψηφοφορία».

Καὶ ὅμως. Ὁ ἴδιος ἐπέβαλε τὸ καθεστώς του ἐναντίον τῆς πλειοψηφίας, διέλυσε τὴν Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευσι ποὺ εἶχε ἐκλεγῆ μὲ καθολικὴ ψηφοφορία, ἄσκησε τὴν πιὸ ὠμὴ βία ἐπάνω στοὺς ἀνθρώπους καὶ τελικά, στὸν «σοσιαλισμό» του δὲν ἄφησε καθόλου χῶρο γιὰ δημοκρατία.

3. Ἐκφυλισμὸς τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου»

Οἱ θεωρίες τοῦ Λένιν γιὰ τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὴν τάξι τοῦ προλεταριάτου (μᾶζα) καὶ στὸ Κ.Κ. (ἐπίλεκτη - καθοδηγητικὴ πρωτοπορεία) προκαθόριζαν ὅτι ἡ δῆθεν «δικτατορία» τοῦ πρώτου δὲν θὰ ἦταν παρὰ δικτατορία τοῦ κόμματος. Δηλαδή, δικτατορία τῶν «ἐπαγγελματιῶν κομμουνιστῶν», ποὺ θὰ τὴν ἀσκοῦσαν ἐν ὀνόματι τοῦ προλεταριάτου σὰν αὐτόκλητοι πληρεξούσιοι του ἐν λευκῷ. Τὸ Κ.Κ. τῆς Ρωσίας, ὅταν ἅρπαξε τὴν ἐξουσία, δὲν ἦταν παρὰ μόνον τὸ 1,5 χιλιοστὸν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ! Καὶ ὅμως, ἐπέβαλε τὴν δικτατορία του, πρᾶγμα ποὺ δείχνει ὅτι χρησιμοποιοῦσε μαρξιστικὴ ὁρολογία καὶ σοσιαλιστικὴ φρασεολογία ἀλλὰ δὲν εἶχε καμμία σχέσι οὔτε μὲ τὸν ἀρχικὸ μαρξισμὸ οὔτε καὶ κυρίως, μὲ τὸν ἀληθινὸ σοσιαλισμό.

Ὁ Λένιν ὅριζε τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» ὡς ἑξῆς:

«Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου σημαίνει ὅτι μόνον μία ὡρισμένη τάξις, οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάτες, κυβερνοῦν ὁλόκληρη τὴν μᾶζα τῶν ἐργαζομένων» (Λένιν «Ἅπαντα» δ' ρωσικὴ ἔκδ.).

Οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάτες ὅμως, τὸ 1917, ἀποτελοῦσαν μόνο τὸ 2,5 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρωσίας. («Ζητήματα ἐργασίας στὴν ΕΣΣΔ», Μόσχα, 1958, σελ. 9). Ἀκόμη καὶ σήμερα, οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάτες ἀποτελοῦν τὸ 17 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ΕΣΣΔ. Καὶ ὅμως. Τὸ πρόγραμμα τοῦ ΚΚΣΕ (1961) διακηρύσσει:

«Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἡ δικτατορία τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας ἐπὶ μιᾶς μειοψηφίας»!

Καὶ σ' αὐτὲς τὶς ΗΠΑ, οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάτες εἶναι μόνον τὸ 20 % τοῦ πληθυσμοῦ. Δηλ. παντοῦ, ὅπου καὶ ἂν ἐπιβληθῆ, ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσουμε ὅτι πραγματικὰ τὴν ἀσκεῖ τὸ προλεταριάτο, εἶναι ἡ ἐξουσία μιᾶς μικρῆς μειοψηφίας.

Ὁ Λένιν προσέθετε:

«Μία ἐπιστημονική (;) ἑρμηνεία τῆς δικτατορίας δὲν σημαίνει τίποτα ἄλλο παρὰ μία κυβέρνησι ἀπεριόριστη ἀπὸ ὁποιουσδήποτε νόμους ἀπολύτως ἀδέσμευτη ἀπὸ ὁποιουσδήποτε κανόνες καὶ στηριζόμενη ἀπ' εὐθείας στὴν δύναμι» ("Απαντα, γ' ρωσ. ἔκδ., 25ος, 441).

Αὐτὴν τὴν ἀπεριόριστη καὶ ἀδέσμευτη ἐξουσία ποὺ στηρίζεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὴν δύναμι, ὁ Λένιν, τὴν ἔβλεπε νὰ συγκεντρώνεται ὁλόκληρη στὰ χέρια ἑνὸς μόνον κόμματος, τοῦ Κ.Κ. Γράφει:

«Μία δικτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἀνέφικτη ἐκτὸς μόνον διὰ τοῦ Κ.Κ.» (Λένιν «Γιὰ τὴν κομματικὴ οἰκοδόμησι», Μόσχα, 1956, σελ. 610).

Καὶ τὸ 12ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1923) τὸ διευκρίνησε σαφῶς:

«Μία δικτατορία τῆς ἐργατικῆς τάξεως δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῆ παρὰ μὲ τὴν μορφὴ τῆς δικτατορίας τῆς προοδευτικῆς της πρωτοπορείας, δηλ. ἀπὸ τὸ Κ.Κ.» («Ντοκουμέντα τοῦ ΚΚΣΕ», ἔκδ. Μόσχας, 1954, σελ. 683).

Ἡ δικτατορία λοιπόν, δὲν εἶναι τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ τοῦ κόμματος ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἐνεργεῖ γιὰ λογαριασμό του. Ὁ Λένιν τὸ ἔθεσε ὠμά:

«"Αν μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1905, ἡ Ρωσία κυβερνήθηκε ἀπὸ 130.000 εὐγενεῖς, μετὰ ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάστασι, δὲν μπορεῖ νὰ κυβερνηθῆ ἀπὸ 240.000 μπολσεβίκους;» (Λένιν: «Θὰ κρατήσουν οἱ μπολσεβῖκοι τὴν ἐξουσία;» — "Απαντα, γ' ρωσ. ἔκδ. 21ος, σελ. 261) (*).

4. Τὸ σύστημα τῶν σοβιὲτ δὲν ἐφαρμόσθηκε

Ὁ Λένιν παραδεχόταν ὅτι τὸ ρωσικὸ προλεταριᾶτο, δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ διευθύνη τὸν κρατικὸ μηχανισμό. Ὑποστήριζε ὅμως ὅτι ἀντικαθιστῶντας τὸν παλαιὸ μηχανισμὸ ἀπὸ τὰ σοβιέτ, θὰ μποροῦσε νὰ ἀσκήση τὴν ἐξουσία. Ἔγραφε:

«"Αν ἡ δημιουργικότης τοῦ λαοῦ δὲν εἶχε ἱδρύσει τὰ σοβιέτ, ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις στὴν Ρωσία θὰ ἦταν μία καταδικασμένη ὑπόθεσις». ("Απαντα, γ' ρωσ. ἔκδ., 21ος, σελ. 259).

Τὰ «σοβιέτ» ὅμως, δὲν εἶχαν δημιουργηθεῖ ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς μενσεβίκους. Τὸ 1917, πρόεδρος τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπό-

---

(*) Πάντως, τὴν «δικτατορία», ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ φανατικοὶ λενινισταὶ τὴν ἔβλεπαν σὰν ἕνα μέτρο ἐντελῶς προσωρινό. Στὸ πρόγραμμά του τοῦ 1919, τὸ ΚΚΣΕ, ἔλεγε:

«Ἡ στέρησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ κάθε περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας εἶναι μόνον προσωρινὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἀγῶνος... Στὸν βαθμὸ ποὺ θὰ ἐξαφανίζεται ἡ δυνατότης τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀπὸ ἀνθρώπου ἄνθρωπο, θὰ παύη νὰ ὑπάρχη καὶ ἡ ἀναγκαιότης αὐτῶν τῶν προσωρινῶν μέτρων καὶ τὸ Κόμμα θὰ φροντίζη γιὰ τὴν μείωσι καὶ τὴν πλήρη κατάργησί τους» («Ντοκουμέντα τοῦ ΚΚΣΕ» ἔκδ. Μόσχας, 1954, σελ. 414).

43 χρόνια ἀργότερα ὅμως, τὸ 1961, στὸ νέο πρόγραμμά του, τὸ ΚΚΣΕ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ στέρησις κάθε δικαιώματος πρέπει νὰ συνεχισθῆ σ' ὅλη «τὴν περίοδο τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ», δηλ. ἐπ' ἄπειρον!

λεως ἦταν ὁ Σ χ ά ϊ ν τ ζ ε καὶ πρόεδρος τῆς Πανρωσικῆς Κεντρικῆς 'Εκτελεστικῆς 'Επιτροπῆς τῶν Σοβιὲτ», ὁ Τ σ ε τ ε ρ έ λ ι. Καὶ οἱ δύο μενσεβῖκοι. Οἱ μπολσεβῖκοι δὲν μπόρεσαν ποτὲ νὰ γίνουν πλειοψηφία στὰ σοβιέτ. Καὶ τελικά, τὰ διέλυσαν καὶ τὰ κατήργησαν. Σοβιὲτ δὲν ὑπάρχουν στὴν «σοβιετική» Ρωσία. Τί ἀπέγινε λοιπὸν ἡ «προλεταριακὴ ἐπανάστασις» ποὺ χωρὶς αὐτὰ *«θὰ ἦταν καταδικασμένη»* ;

Στὴν πραγματικότητα, οὐδέποτε τὸ ΚΚ ἀπέβλεψε στὴν ἐξουσία τῶν σοβιέτ. Σκοπός του ἀνέκαθεν, ἦταν ἡ κυριαρχία τοῦ «ἐπαγγελματία κομμουνιστή». 'Ο ἴδιος ὁ Λένιν, παραδέχεται :

«'Ο μηχανισμὸς τῆς ἐξουσίας τοῦ προλεταριακοῦ κράτους, ἀναπτύχθηκε ἀπὸ μικρούς, παράνομους, συνωμοτικοὺς κύκλους μέσα σὲ εἴκοσι πέντε χρόνια» ("Απαντα, γ' ρωσ. ἔκδ., 250, σελ. 194).

Καὶ δίδασκε ἐπίσης, ὅτι ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», μποροῦσε νὰ εἶναι ἁπλῶς ἡ δικτατορία ἑνὸς ἢ μερικῶν ἀτόμων!! "Εθεσε ὁ ἴδιος τὸ ἐρώτημα :

«'Η παραχώρησις ἀπεριορίστων δικτατορικῶν ἐξουσιῶν σὲ ἄτομα, συμβιβάζεται μὲ τὶς θεμελιώδεις ἀρχὲς τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας;»

Καὶ ἀπάντησε :

«Πολὺ συχνά, στὴν ἱστορία, ἡ δικτατορία ἀτόμων, ἦταν ἡ ἔκφρασις ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ὁ ἐμπνευστὴς καὶ ὁδηγὸς τῆς δικτατορίας τῶν ἐπαναστατικῶν τάξεων. Αὐτὸ μαρτυρεῖ ἡ ἀναμφισβήτητη πείρα τῆς ἱστορίας. Δὲν ὑπάρχει ὁπωσδήποτε, ἀντίφασις ἀρχῆς μεταξὺ τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἀσκήσεως δικτατορικῆς ἐξουσίας ἀπὸ ἄτομα» («Γιὰ τὴν κομματικὴ οἰκοδόμησι», σελ. 477).

"Ετσι, τὸν «λαὸ» τὸν περιορίζουμε στὸ «προλεταριᾶτο». 'Απὸ τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», περνοῦμε στὴν δικτατορία τοῦ κόμματος. Καὶ ἀπὸ αὐτήν, καταλήγουμε στὴν δικτατορία τῶν ἀτόμων. 'Ο δικτάτωρ τοῦ Λένιν ἔχει μία διαφορὰ ἀπὸ τοὺς προηγουμένους δικτάτορες τῆς ἱστορίας. Πρέπει νὰ ἀναγνωρίζεται σὲ κάθε πρᾶξι του, ἡ θέλησις τοῦ προλεταριάτου. "Ο,τι κάνει αὐτός, τὸ κάνει τὸ ἴδιο τὸ προλεταριᾶτο. "Αν ὁ Λουδοβῖκος 14ος ἔλεγε «τὸ κ ρ ά τ ο ς ε ἶ μ α ι ἐ γ ώ», οἱ δικτάτορες τῆς λενινιστικῆς σχολῆς, λένε: «τὸ π ρ ο λ ε τ α ρ ι ᾶ τ ο ε ἶ μ α ι ἐ γ ώ»!(*).

"Ετσι, ἀντὶ γιὰ τὸ «ἡμι-κράτος», ἕνα ἐνδιάμεσο σταθμὸ μεταξὺ τοῦ «ἀστικοῦ-κράτους» καὶ τοῦ «κομμουνιστικοῦ - μὴ κράτους», στὴν Ρωσία, ἐγκαταστάθηκε παγκυρίαρχο, τὸ ὁλοκληρωτικὸ - ὑπερκράτος.

(*) 'Ο γιουγκοσλάβος καθηγητὴς 'Αντρέα Κρέσιτς, στὸ ἄρθρο του «πολιτικὴ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ μυθολογία» (περιοδικὸ «Σύγχρονη 'Εγκυκλοπαιδεία», Φεβρουαρίου 1968) γράφει ὅτι οἱ σοβιετικοὶ θεωρητικοὶ προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν τὴν πεποίθησι ὅτι ἡ προσωπολατρεία εἶναι ἔργο τοῦ Στάλιν, ἐνῶ ὁ Στάλιν, εἶναι προϊὸν τοῦ συστήματος ποὺ εἶχε ἐγκαθιδρυθῆ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν. «Οἱ κριτικές, πρέπει νὰ ἀπευθύνονται καὶ ἐναντίον τοῦ Λένιν καὶ τῶν μεθόδων ἐνεργείας του, γιατὶ χωρὶς τὸν Λένιν, δὲν μποροῦσε νὰ ἐμφανισθῆ ὁ Στάλιν... Οἱ σοβιετικοὶ ἐπικριταὶ τῆς προσωπολατρείας δὲν ἔχουν ἀκόμη τὸ θάρρος νὰ θέσουν τὸ ἐρώτημα πῶς δημιουργήθηκε ἡ κατάστασις ποὺ ἐπέτρεψε σὲ ἕνα ἄτομο νὰ ἐπιβάλλεται στὸ κόμμα καὶ στὸ κράτος καὶ γιατὶ ὁλόκληρη ἡ σοβιετικὴ κοινωνία ὑπέστη τὶς αὐθαιρεσίες αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου...Δὲν ἀναφέρονται οἱ κοινωνικο-ἱστορικὲς ρίζες τῆς προσωπολατρείας».

Τὸ 1917, οἱ κομμουνισταὶ ἔρριξαν τὸ σύνθημα «ὅλη ἡ ἐξουσία στὰ σοβιὲτ». Κατώρθωσαν ἔτσι, νὰ τὰ φέρουν σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὴν βουλὴ (Δούμα), τὴν ὁποία τελικῶς διέλυσε πραξικοπηματικὰ ἡ κομμουνιστικὴ πολιτοφυλακή. Γρήγορα ὅμως οἱ κομμουνισταὶ διαπίστωσαν ὅτι καὶ στὰ σοβιὲτ ἀποτελοῦσαν μειοψηφία. Ἔτσι, ἀποφάσισαν, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία, νὰ μὴ ἐφαρμόσουν τὸ σύστημα τοῦ σοβιετικοῦ κράτους ποὺ εἶχαν ὑποσχεθῆ. Παρ' ὅλο λοιπὸν ποὺ ὀνόμασαν τὸ νέο κράτος τους «σοβιετικό», στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει τὸ σοβιετικὸ σύστημα. Τὰ δῆθεν «σοβιὲτ» ποὺ ὑπάρχουν σήμερα στὶς λεγόμενες «ὁμόσπονδες δημοκρατίες» τῆς ΕΣΣΔ, καθὼς καὶ τὸ «ἀνώτατο σοβιὲτ» αὐτῆς τῆς χώρας, δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ σχέσι μὲ τὰ συμβούλια τοῦ τοῦ λαοῦ τοῦ 1905 καὶ τοῦ 1917, μὲ τὰ «σοβιὲτ» τοῦ Λένιν. Δὲν εἶναι παρὰ ἀποκλειστικὰ νομοθετικὰ σώματα (κοινοβούλια) ποὺ ψηφίζουν ἁπλῶς νόμους καὶ διατάγματα. Ἀλλὰ καὶ σὰν τέτοια ἀκόμη, εἶναι καθαρῶς διακοσμητικὰ στοιχεῖα τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ καθεστῶτος χωρὶς καμμία πραγματικὴ ἰσχὺ καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνονται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὸ κόμμα.

Ἐκεῖνο ποὺ ἀπέμεινε ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ σχῆμα τοῦ Λένιν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ὅρο «σοβιὲτ», εἶναι μόνον ἡ κατάργησις τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, οἱ ὁποῖες συγχωνεύθηκαν στὸ παντοδύναμο κόμμα ποὺ ἔγινε ἡ πηγὴ πάσης ἐξουσίας(*)

Τὸ λενινιστικὸ σοβιετικὸ σύστημα τὸ ὁποῖο δὲν ἐφαρμόσθηκε ποτέ, ἀκόμη καὶ ὅταν ζοῦσε ὁ Λένιν, καταργήθηκε καὶ τυπικῶς μὲ τὸ ρωσικὸ σύνταγμα τοῦ 1936. Ἀπόδειξις τῆς χρεοκοπίας του καὶ τῆς ὁριστικῆς ἐγκαταλείψεώς του ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ σύστημα, δὲν ἐφαρμόσθηκε καθόλου, οὔτε κὰν τυπικῶς ἢ λεκτικῶς σὲ καμμία ἀπὸ τὶς χῶρες στὶς ὁποῖες ἐπεκράτησε μεταπολεμικῶς ὁ κομμουνισμός, τόσο στὴν Εὐρώπη ὅσο καὶ στὴν Ἀσία. Οὔτε στὴν Κίνα, οὔτε στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη, ἔγινε ποτὲ λόγος γιὰ σοβιέτ. Οἱ χῶρες αὐτὲς διατηροῦν τὰ κοινοβούλιά τους, τὰ ὁποῖα ὅμως ἔχασαν κάθε σημασία καὶ ἀποτελοῦν κενοὺς τύπους(**).

(*) Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς γαλλικῆς «ἑβδομάδας μαρξιστικῆς σκέψης» τοῦ 1967, ὁ Ρ. Γκαρουντύ, ἀναφερόμενος στὸν περίοδο τοῦ σταλινισμοῦ εἶπε ὅτι, «ἀπὸ τὴν ἀρχὴ «κυβέρνησις τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τόν λαό» δὲν διατηρήθηκε παρὰ τὸ δεύτερο σκέλος της. Στὴν καταγωγὴ αὐτοῦ τοῦ φαινομένου βρίσκονται τὸ χαμηλὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν μαζῶν καὶ ἡ κατάστασις τοῦ πολιορκημένου» (Οὐμανιτὲ» 17 Νοεμβρίου 1967). Ἄρα ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» οὔτε ἐβασίζετο, οὔτε καὶ ἠσκεῖτο ἀπὸ τὸ προλεταριᾶτο! Ἀλλὰ τότε ποιὸς τὴν ἀσκοῦσε; Κατὰ τὴν μαρξιστικὴ μέθοδο, πρέπει νὰ τὴν ἀσκοῦσε μία ἄλλη τάξις (ἡ γραφειοκρατία τῶν κομματικῶν τεχνοκρατῶν λέμε ἐμεῖς). Καὶ ἀφοῦ ὁ μαρξισμὸς ἀποκλείει τὴν συνεργασία ἀρχούσης καὶ καταπιεζομένης τάξεως, θὰ πρέπει, ἡ πρώτη, νὰ καταπίεζε καὶ νὰ ἐξεμεταλλεύετο τὸ προλεταριᾶτο. Συνεπῶς πρόκειται γιὰ ὁτιδήποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου».

(**) Μόνο στὴν Γιουγκοσλαβία ὑπάρχουν τὰ «ἐργατικὰ συμβούλια» ποὺ παίζουν κάποιο ρόλο στὴν διεύθυνσι τῆς οἰκονομίας. Καὶ αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν σὰν πραγματικὰ «σοβιὲτ» γιατὶ ἔχουν ἕνα ἐντελῶς περιορισμένο εἰδικὸ ρόλο, ἀναφερόμενο ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴν συμμετοχή τους στὴν διαχείρισι τῆς παραγωγῆς καὶ στὴν διεύθυνσι τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων.

VI · ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

α) Ὁ λενινισμός, ἐμφανίσθηκε σὰν ἁπλῆ προέκτασις τοῦ μαρξισμοῦ στὶς νέες συνθῆκες. Διακήρυξε τὴν ἀπόλυτη προσήλωσί τους τὰ ἀρχικὰ μαρξιστικὰ δόγματα. Καὶ αὐτοχαρακτηρίσθηκε σὰν *«ὁ μαρξισμὸς στὴν ἐποχὴ τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ»*. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ὑπῆρξε μία ῥιζικὴ ἀπάρνησις τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ. Ὁ Λένιν κράτησε μόνο τὰ σχήματα τοῦ μαρξισμοῦ, ὄχι ὅμως καὶ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενό τους. Ἔμεινε πιστὸς στὴν φρασεολογία τοῦ Μάρξ, ὄχι ὅμως καὶ στὰ νοήματά του.

β) Χρησιμοποιώντας αὐτὴν τὴν φρασεολογία καὶ αὐτὰ τὰ σχήματα, ὁ Λένιν κατασκεύασε ὡρισμένες θεωρίες — ὄχι γιὰ νὰ φτιάξῃ μία ἐπιστήμη ὅπως τόσο ἀνεπιτυχῶς ἀπεπειράθη ὁ Μάρξ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ καθοδηγήσῃ ὅλη τὴν πρακτικὴ δρᾶσι τῶν ὀπαδῶν του πρὸς τὸν ἀμετακίνητο σκοπό του: τὴν ἔναντι πάσης θυσίας καὶ μὲ ὁποιοδήποτε μέσον κατάληψι τῆς ἐξουσίας. Ὁ λενινισμὸς εἶναι μία τεχνολογία γιὰ τὴν ἁρπαγὴ τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ Κ. Κ. καὶ τὴν στερέωσι του στὴν ἀρχή.

γ) Αὐτὴ ἡ τεχνολογία, χρησιμοποιεῖ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μέσα καὶ τὴν μαρξογενῆ ὁρολογία. Τὴν χρειάζεται σὰν ἕνα εἶδος λεκτικοῦ ψευδοϊδεολογικοῦ προπετάσματος, μὲ τὸ ὁποῖο καλύπτει ἔντεχνα καὶ «δικαιώνει» θεωρητικά, τὴν πρακτικὴ ἀνατρεπτικὴ δρᾶσι τῶν κομμουνιστῶν.

Γ'. Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

I. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ Κ.Κ.Σ.Ε. ΕΩΣ ΤΟ 1917

1. Τὸ ρωσικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντος, ὅταν ἀρκετοὶ ρῶσοι ἀξιωματικοὶ καὶ διανοούμενοι ἐπηρεάσθηκαν ἀπὸ τὶς ἰδέες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ Ρωσία κλονιζόταν ἀπὸ ἰσχυρὰ ὑπόγεια ἐπαναστατικὰ ρεύματα.

Ἡ καθυστέρησις τῆς χώρας σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναγεννήσεώς της ποὺ ἐγίνετο ὁλοένα καὶ ἐπιτακτικώτερη, ἡ τσαρικὴ τυραννία ποὺ ἐγίνετο ὅλο καὶ πιὸ ἀπαράδεκτη, ἡ φτώχεια τοῦ λαοῦ ποὺ ἐγίνετο ὅλο καὶ πιὸ ἀσυμβίβαστη μὲ τὶς σύγχρονες ἀντιλήψεις, ἦσαν τὰ ἀντικειμενικὰ αἴτια τοῦ «ρωσικοῦ ἐπαναστατισμοῦ».

Ὑποκειμενικὰ αἴτια ποὺ προσέδιδαν ἕνα ἰδιαίτερο, εἰδικὸ χαρακτῆρα σ' αὐτὸν τὸν ἐπαναστατισμό, ἦσαν ἡ μυστικιστικὴ διάθεσις τῶν ρώσων, ἡ τάσις των πρὸς τὸν φανατισμὸ καὶ τὸν μεσσιανισμὸ καὶ ἡ ἀσιατικὴ σκληρότης τῆς πολιτικοκοινωνικῆς των ζωῆς.

Ὁ τσαρισμός, ὅλο πιὸ ἀπηρχαιωμένος, ἀνίκανος νὰ συγχρονισθῇ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, ὑπέθαλπτε μὲ τὴν βλακώδη τυραννία του καὶ τὴν ἀνόητη, ὅσο καὶ προκλητικὴ χρησιμοποίησι τῆς βίας, τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα. Ὁ τσαρισμὸς γινόταν ὅλο καὶ περισσότερο ἕνας ἄταφος νεκρός. Ἡ ἐπαναστατικὴ ζύμωσις ὅλο κα ἀνέβαινε ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ βάθη τῆς ρωσικῆς ἀνθρωπομάζης πρὸς ὑπέρτατους ὅσο καὶ θολοὺς σκοπούς.

Σταθμοὶ τῆς μόνιμης ἐπαναστατικῆς ζυμώσεως ὑπῆρξαν πολλοί. Τὸ «κίνημα τῶν δεκεμβριστῶν» (Δεκέμβριος 1825). Ἡ κίνησις τοῦ Ἀ λ ε ξ ά ν δ ρ ο υ Χ έ ρ ζ ε ν (1830). Ἡ ἀντίδρασις τῶν διανοουμένων στὴν τσαρικὴ

αὐταρχία (Μπιελίνσκυ, Τουργκένιεφ, Ντοστογιέφσκι, 1850). Ἡ κατάργησις τῆς δουλοπαροικίας (1861). Οἱ ἀπόπειρες ἐνόπλου ἐξεγέρσεως (Ζαϊτσνέφσκυ 1862). Τὸ κίνημα τῶν ἀναρχικῶν τοῦ Μιχαὴλ Μπακοῦνιν (1860) καὶ τοῦ μαθητῆ του Σεργίου Νετσάϊεφ (1870). Οἱ ἀντίθετες προσπάθειες τοῦ Πέτρου Λαυρῶφ γιὰ διαπαιδαγώγησι τῶν μαζῶν καὶ τοῦ Τκάτσεφ γιὰ ἔνοπλη ἁρπαγὴ τῆς ἐξουσίας ἀπὸ λίγους ἐπαναστάτες (1875). Τὸ μεγάλο ἐπαναστατικὸ κίνημα τῶν «ναρόντνικων» («λαϊκῶν»). Καὶ τέλος ἡ δολοφονία τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' (1881).

Ἡ ὀργάνωσις ««*Ζεμλιὰ ἰ Βόλια* ἱδρύθηκε τὸ 1870 μὲ σκοπὸ νὰ ἐφαρμόση τὴν τακτικὴ τῆς τρομοκρατίας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσι καὶ τὴν καταπίεσι. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὀργάνωσι προῆλθαν ἀργότερα (1879) ἡ *«Ναρόντναγια Βόλια»* καὶ ἡ *«Τσιόρνι Πέρεντέλ»* ποὺ ἀπετελέσθη ἀπὸ ὀπαδοὺς τοῦ ἀναρχικοῦ Μπακοῦνιν. Οἱ ὀργανώσεις αὐτὲς ἐνήργησαν πολλὲς τρομοκρατικὲς πράξεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες, οἱ πιὸ σπουδαῖες ἦσαν ἡ δολοφονία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς Μαζέντσεφ (1878), ἡ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' (1879), ἡ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Τρέπωφ διοικητοῦ τῆς Πετρουπόλεως (1878), ἡ ἔκρηξις στὰ ἀνάκτορα (1880) καὶ ἡ δολοφονία τοῦ Ἀνεξάνδρου Β' (1881) (*).

Οἱ κινήσεις αὐτές, συχνὰ εἶχαν μπερδεμένες σοσιαλιστικὲς ἐπιρροὲς καὶ τάσεις. Οἱ ἰδέες τοῦ Φουριέ, τοῦ Σαὶν-Σιμὸν καὶ ἄλλων «οὐτοπιστῶν σοσιαλιστῶν», ἔβρισκαν ἀπήχησι στοὺς ρωσικοὺς μυστικοὺς ἐπαναστατικοὺς κύκλους. Σ' αὐτὲς ὅμως τὶς δυτικὲς ἰδέες ἔδιναν ἰδιότυπες ρωσικὲς ἑρμηνεῖες, ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε ἀργότερα καὶ ὁ Λένιν στὸν μαρξισμό. Ἑρμηνεῖες «ἀνατολίτικες», γεμᾶτες μῖσος, σκληρότητα, φανατισμὸ καὶ μυστικισμό.

Ὁ Χέρζεν ἰσχυρίσθηκε λ.χ. ὅτι ἀκριβῶς λόγω τῆς οἰκονομικοτεχνικῆς καθυστερήσεως της καὶ τῆς ὑπάρξεως ἀγροτικῶν κοινοτήτων ὅπου ἴσχυε ἡ πρωτόγονη κοινοκτημοσύνη, ἡ Ρωσία μποροῦσε νὰ γίνη «σοσιαλιστική» εὐκολώτερα ἀπὸ τὶς προηγμένες χῶρες(**).

Μία παράνομη ρωσικὴ προκήρυξις τοῦ 1863 γράφει:

«Εἴμεθα ἕνας καθυστερημένος λαὸς καὶ αὐτοῦ βρίσκεται ἡ σωτηρία μας... Πιστεύουμε ὅτι εἴμεθα προορισμένοι νὰ φέρουμε μία νέα ἀρχὴ στὴν ἱστορία...»

Ἕνας ρῶσος ἐπαναστάτης τοῦ 1862, ὁ Ζαϊτσνέφσκυ, διατύπωσε ἤδη τὶς ἰδέες ποὺ ἐπανέλαβε ἀργότερα ὁ Λένιν.

«Ὅταν ὑψώσουμε τὴν κόκκινη σημαία καὶ βαδίσουμε ἐναντίον τῶν Χειμερινῶν Ἀνακτόρων, πρέπει νὰ εἴμεθα ἀμείλικτοι... Νὰ θυμᾶστε, ὅταν ἔρθη

(*) Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ ἀναρχικὴ Βέρα Ζασούλιτς, ποὺ ἔκανε τὴν ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Τρέπωφ, δικάστηκε καὶ ἀθωώθηκε. Αὐτό, συνέβη ἐπὶ τσαρισμοῦ. Ποιὰ θὰ ἦταν ἡ τύχη της στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, εἶναι γνωστό.

(**) Κάτι ἀνάλογο ἰσχυρίζεται σήμερα καὶ ὁ Μάο-Τσὲ-Τούγκ γιὰ τὴν Κίνα καὶ ἀποπειρᾶται νὰ τὸ πραγματοποιήση μὲ τὰ κοινόβιά του, ποὺ θυμίζουν πρωτόγονο κομμουνισμό.

ἡ ὥρα, ὅτι ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μας, εἶναι ἐναντίον μας... Τὸ ἐπαναστατικὸ κόμμα πρέπει νὰ ἔχῃ συγκεντρωτικὴ ὀργάνωσι καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν δικτατορία του...»

Στὸν «κατηχητικό» τους, ὁ Μπακοῦνιν καὶ ὁ Νετσάϊεφ, περιγράφουν τὸν ἐπαναστάτη ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως θέλησε ἀργότερα ὁ Λένιν τὸν κομμουνιστή:

«Ὁ ἐπαναστάτης δὲν ἔχει ἰδιωτικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ὑποθέσεις, αἰσθήματα, δεσμούς, ἰδιοκτησία, οὔτε κὰν ἕνα δικό του ὄνομα... Ἔχει διακόψει κάθε δεσμὸ μὲ τὴν κοινωνικὴ τάξι καὶ τὸν πολιτισμένο κόσμο... Ὁ,τιδήποτε προωθεῖ τὴν Ἐπανάστασι εἶναι ἠθικό. Ὁ,τιδήποτε τὴν βλάπτει εἶναι ἀνήθικο... Ὁ ἐπαναστάτης δὲν ἔχει ρομαντισμούς, τρυφερότητες καὶ ἀγάπη».

Ἰδιαίτερα οἱ ἰδέες τοῦ Νετσάϊεφ φαίνεται ὅτι ἐπέδρασαν σημαντικὰ στὴν σκέψι τοῦ Λένιν. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ ἀμείλικτος ἀναρχικὸς Μπακοῦνιν, ὁ ἀδίστακτος τρομοκράτης, τρομαγμένος ἀπὸ τὸν ἀσύλληπτο ἐξτρεμισμὸ τοῦ μαθητῆ του, τὸν ἀπεκήρυξε γράφοντας γιὰ τὸν Νετσάϊεφ.

«Πιστεύει ὅτι γιὰ νὰ δημιουργήσουμε μία ἀποδοτικὴ ὀργάνωσι ὀφείλουμε νὰ χρησιμοποιήσουμε σὰν βάσι τὴν φιλοσοφία τοῦ Μακιαβέλλι καὶ νὰ υἱοθετήσουμε τὸ σύνθημα τῶν Ἰησουϊτῶν: «Βία γιὰ τὸ σῶμα, ψεύδη γιὰ τὸ πνεῦμα»... Τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως θὰ πρέπει νὰ εἶναι τυφλὰ ὄργανα στὰ χέρια τῶν ἡγετῶν. Ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαπατοῦμε τὰ μέλη, νὰ τὰ θυσιάζουμε καὶ ἀκόμη, ἂν εἶναι ἀνάγκη, νὰ τὰ σκοτώνουμε... Λέγει ὅτι ὅποιος διαφωνεῖ μαζί μας εἶναι ἐχθρὸς καὶ ὅτι εἶναι καθῆκον νὰ πολεμοῦμε καὶ νὰ δυσφημοῦμε μὲ ὅλα τὰ μέσα τοὺς ἐχθρούς μας».

Στὶς θεωρίες τοῦ Τκάτσεφ ἐξ ἄλλου, βρίσκουμε ὅλα τὰ σπέρματα τῆς λενινιστικῆς ἀντιλήψεως περὶ «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου», ἡ ὁποία δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὴν ἀντίστοιχη ἀντίληψι τοῦ Μάρξ. Ὁ Τκάτσεφ ἦταν ὑπὲρ τῆς δικτατορίας μιᾶς ἐπαναστατικῆς μειοψηφίας, ποὺ θὰ μετασχημάτιζε βιαίως τὴν κοινωνία. Τό 1875 ἔγραφε, τὰ ἑξῆς, ποὺ θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι ἀνήκουν στὸν Λένιν:

«Ἕνας ἐπαναστάτης ἔχει πάντα τὸ δικαίωμα νὰ καλῇ τὸν λαὸ σὲ ἐξέγερσι... Τὸ ἄμεσο καὶ πιὸ σημαντικὸ καθῆκον εἶναι ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας ἢ ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ μετατροπὴ τοῦ συντηρητικοῦ κράτους σὲ ἐπαναστατικὸ κράτος. Ἀλλὰ ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας μόνη της, δὲν ἀποτελεῖ Ἐπανάστασι. Ἡ Ἐπάναστασις πραγματοποιεῖται ὅταν ἡ νέα κυβέρνησις ἐκκαθαρίσῃ ὅλα τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα καὶ ἀντικαταστήσει τοὺς θεσμούς».

Ὅπως βλέπουμε, ὁ «λενινισμὸς» δὲν ὑπῆρξε καθόλου αὐτοφυής. Ἀναπτύχθηκε ἐπάνω σὲ ἕνα πλούσιο ἔδαφος ποὺ εἶχαν προπαρασκευάσει μὲ κάθε δυνατὴ ἐπιμέλεια ἡ καθυστέρησις, ἡ ἀπολυταρχία καὶ ἡ σκοτεινὴ ψυχὴ τῆς Ρωσίας.

Παράλληλα πρὸς τοὺς φανατικοὺς ὑπῆρχαν βεβαίως καὶ φωτισμένα

μυαλὰ πού πάλευαν ἐναντίον τοῦ τυφλοῦ καὶ ἀδυσώπητου ταξικοῦ μίσους. Ὁ Χέρζεν καὶ ἰδίως ὁ Λαυρώφ ὑποστήριζαν τὴν ἀνάγκη τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπέρριπταν τὴν ἰδέα τῆς δικτατορίας μιᾶς ἐπαναστατικῆς «μειοψηφίας». Ὁ Χέρζεν ἔγραφε τὸ 1867:

«Ἕνας σοσιαλισμὸς χωρὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες θὰ ἐκφυλιζόταν γρήγορα σὲ αὐταρχικὸ κομμουνισμό».

Αὐτοὶ ὅμως οἱ δυτικοτραφεῖς «ἐξευρωπαϊσμένοι» διανοούμενοι πρόγονοι τῶν μενσεβίκων καὶ τῶν ἄλλων μὴ λενινιστῶν ρώσων σοσιαλιστῶν, δὲν μπόρεσαν νὰ κατανικήσουν τὴν τρομερὴ παράδοσι ἀγριότητος καὶ τὴν σκληρὴ πραγματικότητα τῆς Ρωσίας. Ἀντίθετα, ὁ Λένιν συνέχισε ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν παράδοσι καὶ στηρίχθηκε σ' αὐτὴν τὴν πραγματικότητα. Καὶ τὸ ἔκανε σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι παρὰ τὴν ἐκ μέρους του χρῆσι τῆς ὁρολογίας καὶ τῶν σχηματικῶν δογμάτων τοῦ ἀρχικοῦ μαρξισμοῦ, δὲν κατάλαβε ποτέ του πραγματικὰ τὸν μαρξισμό. Πράγματι, ὁ Λένιν, ὑπῆρξε πολὺ περισσότερο καὶ ἰδίως πολὺ συνεπέστερος συνεχιστὴς τοῦ Ζναϊτνέφσκυ, τοῦ Νετσάϊεφ καὶ τοῦ Τκάτσεφ, παρὰ τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς.

2. Ὁ μαρξισμὸς στὴν Ρωσία

Τὸ 1875, στὴν Ὀδησσό, συνεστήθη μία ὀλιγομελὴς ἐργατικὴ ὀργάνωσις μὲ συγκεχυμένες, μαρξιστικῆς προελεύσεως, σοσιαλιστικὲς τάσεις. Τίτλος της ἦταν *«Ἕνωσις Ἐργατῶν νοτίου Ρωσίας»* καὶ ἀρχηγός της ὁ Ε. Ζασλάφσκι.

Τὸ 1878, ὁ Στ. Χαλτοῦριν καὶ ὁ Ὀμπνότσκι, ἵδρυσαν μία ἀνάλογη ὀργάνωσι στὴν Πετρούπολι, μὲ τὸν τίτλο *«Βόρεια Ἕνωσις Ρώσων Ἐργατῶν»*.

Πάντως, καὶ στὶς δύο αὐτὲς ὀργανώσεις, ἡ μαρξιστικὴ ἐπίδρασις δὲν ἦταν σαφής, ἀλλὰ ἀναμεμιγμένη μὲ ἀναρχικὲς καὶ ἄλλες σοσιαλιστικὲς ἢ ἀνατρεπτικὲς ἐπιρροές.

Τὸ 1879, μιὰ ὁμάδα ρώσων ἐπαναστατῶν ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι τοῦ ἀναρχικοῦ Μπακοῦνιν, διαφωνώντας πρὸς τὴν μέθοδο τῆς ἀτομικῆς τρομοκρατίας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος αὐτῆς ἦταν ὁ μαρξιστὴς Γκεόργκι Πλεχάνωφ. Μαζί του ἦσαν ὁ Παῦλος Ἄξελροντ, ἡ Βέρα Ζασούλιτς καὶ ὁ Λεὸ Ντώϋτς. Αὐτοί, τὸ 1883, ἵδρυσαν στὸ ἐξωτερικό, μία ὀργάνωσι μὲ τὸν τίτλο *«Ἕνωσις γιὰ τὴν Ἀπελευθέρωσι τῆς ἐργασίας»* μὲ σκοπὸ τὴν διάδοσι τοῦ μαρξισμοῦ στὴν Ρωσία. Ἡ ὀργάνωσις ἔκανε διάφορες ἐκδόσεις μὲ τὶς ὁποῖες ὑποστήριζε τὶς θέσεις τοῦ ὀρθοδόξου μαρξισμοῦ καὶ καταπολεμοῦσε τὶς ἄλλες ἐπαναστατικὲς ἀντιλήψεις καὶ ἰδίως τῶν «ναρόντνικων». Οἱ τελευταῖοι, ἤθελαν τὸν σοσιαλισμὸ διὰ τῆς ἀτομικῆς τρομοκρατίας, στηριγμένον στὴν ἀγροτιὰ καὶ χωρὶς τὴν διέλευσι ἀπὸ τὸν καπιταλισμό. Ἡ ὁμάδα

τοῦ Πλεχάνωφ ὑπεστήριζε τὴν ἀνάγκη ἱδρύσεως ἑνὸς ἐργατικοῦ κόμματος. Αὐτό, ὅταν θὰ ὡρίμαζε ἀντικειμενικὰ ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις, θὰ ἔφερνε τὸν σοσιαλισμὸ καὶ θὰ τὸν οἰκοδομοῦσε μέσα σὲ συνθῆκες ἐλευθερίας.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι αὐτῆς τῆς ὁμάδος, ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται ἕνα ρωσικὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κίνημα. Ὁ μαρξισμός, γρήγορα ἔγινε γνωστὸς ἀνάμεσα στοὺς κύκλους τῶν ρώσων διανοουμένων καὶ πολλοὶ νέοι συγκρότησαν μυστικοὺς κύκλους γιὰ τὴν μελέτη του. Τὰ βασικὰ καθοδηγητικὰ κέντρα αὐτῆς τῆς κινήσεως, ἦταν ὅμως ἔξω ἀπὸ τὴν Ρωσία, στὴν Γενεύη, στὸ Μόναχο καὶ στὸ Παρίσι, ὅπου ζοῦσαν πολλοὶ ρῶσοι πολιτικοὶ φυγάδες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πλεχάνωφ, ποὺ θεωρεῖται ὁ «πατέρας τοῦ ρωσικοῦ μαρξισμοῦ» καὶ τοὺς συνεργάτες του, συνέβαλαν σημαντικὰ στὴν διάδοσι τοῦ ὀρθοδόξου μαρξισμοῦ στὴν Ρωσία, καὶ ἄλλοι ρῶσοι ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι ὅπως ὁ Σ τ ρ ο ῦ β ε, ὁ Μ π α ρ α ν ό φ σ κ υ καὶ ἀργότερα ὁ Μ α ρ τ ώ φ. Ὅλοι αὐτοί, ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Πλεχάνωφ, ἦρθαν σὲ σύγκρουσι μὲ τὸν Λένιν, ἀπέρριψαν τὴν ἰδιότυπη ρωσογενῆ αἵρεσι τοῦ «λενινισμοῦ» καὶ ἀκολούθησαν τὸν δρόμο τῆς δυτικῆς σοσιαλδημοκρατίας.

3. Ἡ ἵδρυσις τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Κόμματος

Τὸ 1898 συνῆλθε στὸ Μίνσκ, ἕνα συνέδριο ἀντιπροσώπων διαφόρων μαρξιστικῶν ὁμάδων τῆς Ρωσίας καὶ ἵδρυσε τὸ *«Σοσιαλιστικὸ Δημοκρατικὸ Ἐργατικὸ Κόμμα τῆς Ρωσίας»*.

Ἐκείνη τὴν ἐποχή, εἶχε ἀρχίσει νὰ διακρίνεται ὁ Λένιν. Αὐτός, τὸ 1899, ἐπεξεργάσθηκε ἕνα σχέδιο γιὰ τὴν ἔκδοσι ἐφημερίδος ἡ ὁποία θὰ ἀποτελοῦσε τὸν ἄξονα γιὰ τὴν ἕλξι καὶ τὴν βαθμιαία πραγματικὴ ἑνοποίησι τῶν διαφόρων σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων καὶ ὁμάδων τῆς Ρωσίας. Τὸ 1900, ὁ Λένιν, ἀφέθηκε ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἐξορία του στὴν Σιβηρία καὶ πῆγε στὴν Ἑλβετία, ὅπου βρῆκε τὸν Πλεχάνωφ καὶ τοὺς συνεργάτες του καὶ τοὺς ἐξέθεσε τὸ σχέδιό του.

Στὶς 24 Δεκεμβρίου 1900, βγῆκε τὸ πρῶτο φύλλο τῆς ἐφημερίδος «Ἴ σ κ ρ α» ποὺ τυπώθηκε στὸ Μόναχο. Τὴν συντακτικὴ ἐπιτροπή της τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Πλεχάνωφ (πρόεδρος μὲ διπλῆ ψῆφο) ὁ Ἄξελροντ, ἡ Ζασούλιτς, ὁ Ποτρέσωφ, ὁ Μαρτώφ καὶ ὁ Λένιν.

Ἡ «Ἴσκρα» ἔπαιξε πράγματι τὸν ρόλο ὄχι μόνον τοῦ «μαζικοῦ διαφωτιστῆ» ἀλλὰ καὶ τοῦ «μαζικοῦ ὀργανωτῆ». Μὲ τοὺς συντάκτες, τοὺς τυπογράφους, τοὺς διανομεῖς καὶ τοὺς ἀνταποκριτὰς της, σχημάτισε σιγὰ-σιγὰ τὸν σκελετὸ ἐπάνω στὸν ὁποῖο στηρίχθηκε ἡ ὀργάνωσις ἑνὸς ἑνιαίου ρωσικοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος.

4. Μενσεβῖκοι καὶ Μπολσεβῖκοι

Τὸ 1903, συνῆλθε τὸ 2ο συνέδριο τοῦ κόμματος ποὺ ἄρχισε τὶς ἐργασίες του στὶς Βρυξέλλες καὶ τὶς τελείωσε στὸ Λονδῖνο.

Στὸ συνέδριο ξέσπασαν σοβαρὲς διαφωνίες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σχηματισθοῦν δύο ἀντίθετες παρατάξεις: τῶν μενσεβίκων (σοσιαλδημοκρατῶν) μὲ ἐπί κεφαλῆς τὸν Μαρτὼφ καὶ τῶν μπολσεβίκων (κομμουνιστῶν) μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λένιν. Παρ' ὅλα αὐτά, τὸ συνέδριο πῆρε διάφορες ἀποφάσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἔπαιρνε σάρκα καὶ ὀστᾶ τὸ κόμμα ποὺ ὡς τότε ὑπῆρχε μόνον τυπικά. Συγκεκριμένα, ψήφισε τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ καταστατικὸ τοῦ κόμματος. Τὸ πρῶτο ψηφίσθηκε σχεδὸν ὁμόφωνα, ἀλλὰ στὸ δεύτερο ξέσπασαν οἱ διαφωνίες. Ὁ Λένιν ἤθελε ἕνα μικρὸ κόμμα «ἐπιλέκτων», μὲ πυρήνα του τοὺς «ἐπαγγελματίες ἐπαναστάτες», μὲ ἰδιόμορφη συγκεντρωτικὴ στρατιωτικοπολιτικὴ ὀργάνωσι καὶ μὲ συνωμοτικὸ χαρακτῆρα. Ἀντίθετα, ὁ Μαρτὼφ ἤθελε ἕνα εὐρὺ κόμμα τῶν ἐργαζομένων μαζῶν, μὲ δημοκρατικὴ ὀργάνωσι καὶ προοδευτικὸ χαρακτῆρα. Ἀρχικά, ὁ Μαρτώφ, πλειοψηφοῦσε καὶ παρὰ τὴν ὑποστήριξι τοῦ Πλεχάνωφ, τὸ σχέδιο τοῦ Λένιν ἀπορρίφθηκε. Στὴν διάρκεια ὅμως τοῦ συνεδρίου, ἀποχώρησαν ἑπτὰ ἀντιλενινισταὶ ἀντιπρόσωποι καὶ ὁ Λένιν ἀπέκτησε 24 ψήφους ἔναντι 20 τοῦ Μαρτώφ. Ἐπωφελούμενοι ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός, οἱ λενινισταὶ αὐτοαποκλήθηκαν «πλειοψηφία» (μπολσεβῖκοι) καὶ χαρακτήρισαν τοὺς ἀντιπάλους των σὰν «μειοψηφία» (μενσεβῖκοι).

Μετὰ τὸ συνέδριο, οἱ διαφωνίες συνεχίσθηκαν. Ἡ στάσις τοῦ Λένιν στὴν ἐνδοκομματικὴ διαμάχη ἔκανε τελικὰ καὶ τὸν Πλεχάνωφ νὰ στραφῆ ἐναντίον του. Τότε, ὁ Λένιν, ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς «Ἴσκρα» καὶ ὀχυρωμένος στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος, ἄρχισε τὸν ἀγῶνα ἐναντίον της (1903). Τελικὰ ὅμως, ἡ ΚΕ ὑπετάγη στὴν συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς «Ἴσκρα» καὶ ὁ Λένιν ἐκτοπίσθηκε (1904). Τότε, ὠργάνωσε τοὺς ὀπαδούς του μὲ βάσι τὶς δικές του ἀρχές, κατάγγειλε τοὺς ἀντιπάλους του μὲ τὸ ἔργο του «ἕνα βῆμα μπρός, δύο βήματα πίσω» καὶ ἐξέδωσε τὴν δική του ἐφημερίδα μὲ τὸν τίτλο «Βπεριόντ» («Ἐμπρός»).

5. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1905

Ὁ ἀτυχὴς γιὰ τὴν Ρωσία ρωσο-ιαπωνικὸς πόλεμος τοῦ 1904, ἐπέφερε τὴν ἐπαναστατικὴ ἔκρηξι τοῦ 1905. Στὴν διάρκειά της, ξεχώρισε μὲ τὴν δρᾶσι του ἕνας ἄλλος νέος ρωσοεβραῖος μαρξιστὴς διανοούμενος, ὁ Λέων Τρότσκυ.

Ἡ ρωσικὴ ἀστυνομία συνέλαβε τότε τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Λένιν. Ἔτσι, αὐτός, κατώρθωσε νὰ συγκαλέση τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1905 στὸ Λονδῖνο τὸ 3ο συνέδριο τοῦ κόμματος. Οἱ μενσεβῖκοι, χαρακτήρισαν τὸ συνέδριο σὰν παράνομο καὶ ἀρνήθηκαν νὰ μετάσχουν.

Παρὰ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ Λένιν ὅμως, τὸ συνέδριο ἀπέφυγε νὰ καταδικάσῃ τὸν Πλεχάνωφ καὶ ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἑνότητος τοῦ κόμματος.

Σὲ ἀντιστάθμισμα, οἱ μενσεβῖκοι συγκάλεσαν κομματικὴ διάσκεψι στὴν Γενεύη. Τόσο τὸ συνέδριο τῶν μπολσεβίκων, ὅσο καὶ ἡ διάσκεψις τῶν μενσεβίκων συμφώνησαν στὴν ἀνάγκη τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως. Ὁ Πλεχάνωφ καταδίκασε καὶ τὶς δύο παρατάξεις καὶ ἀπεχώρησε καὶ ἀπὸ τοὺς μενσεβίκους.

Ἡ ἐπανάστασις στὴν Ρωσία ἄρχισε τὴν «ματωμένη Κυριακὴ» τῆς 22 Ἰανουαρίου 1905, ὅταν μία εἰρηνικὴ διαδήλωσις ἀόπλων ἐργατῶν πνίγηκε στὸ αἷμα της. Ἀκολούθησαν ἀπεργίες καὶ τοπικὲς ἐξεγέρσεις σὲ ὅλη τὴν χώρα ποὺ κράτησαν ὅλο τὸ 1905 καὶ συνεχίσθηκαν καὶ τὸ 1906. Οἱ ἐξεγέρσεις κατεστάλησαν, ἀλλὰ ὁ τσάρος ἀναγκάσθηκε νὰ παραχωρήσῃ δημοκρατικὲς ἐλευθερίες καὶ νὰ ὑποσχεθῇ τὴν σύγκλησι μιᾶς βουλῆς (Δούμα).

Στὴν ἐπανάστασι αὐτήν, μενσεβῖκοι καὶ μπολσεβῖκοι συνεργάσθηκαν. Μετὰ τὴν ἀποτυχία της ὅμως, οἱ διαφωνίες ξανάρχισαν καὶ οἱ μὲν κατηγοροῦσαν τοὺς δὲ σὰν ὑπεύθυνους γιὰ τὴν ἧττα. Ἐπὶ πλέον, οἱ δύο παρατάξεις ἔβγαζαν διαφορετικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ χάραζαν διαφορετικὴ γραμμὴ γιὰ τὸ μέλλον. Οἱ μπολσεβῖκοι τόνιζαν ὅτι χρειαζόταν καλύτερη ὀργάνωσι, περισσότερα μαχητικὰ τμήματα, μεγαλύτερη πειθαρχία, ἐντονώτερος συνωμοτισμός. Οἱ μενσεβῖκοι ὑπεστήριζαν τὴν ἀνάγκη μιᾶς πλατειᾶς ἀνοικτῆς ὀργανώσεως ποὺ θὰ ἐστηρίζετο στὶς ἐργαζόμενες μᾶζες.

Στὴν διάρκεια τῆς ἐπαναστάσεως, ἐμφανίσθηκαν τὰ «σοβιὲτ», ἕνα εἶδος ἐπιτροπῶν ἀγῶνος καὶ αὐτοδιοικήσεως τῶν ἐργατῶν. Στὰ σοβιὲτ πλειοψηφοῦσαν οἱ μενσεβῖκοι ποὺ ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθησαν ὑπέρ τους, ἐνῷ οἱ μπολσεβῖκοι πῆραν θέσι ἐναντίον τους.

Ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὰ γεγονότα, οἱ περισσότεροι ρῶσοι πολιτικοὶ φυγάδες εἶχαν γυρίσει στὴν Ρωσία. Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Λένιν, ὁ Μαρτὼφ καὶ ἄλλοι. Τοὺς μπολσεβίκους διηύθυνε μία τριανδρία ἀπὸ τοὺς Λένιν, Μπογκντάνωφ καὶ Κράσιν. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ξεχώριζε σ' αὐτὴν τὴν περίοδο ἦταν ὁ Τρότσκυ. Αὐτὸς εἶχε συνδεθῇ μὲ τὸν Λένιν, ἀλλὰ μετὰ τὸ 1903 διέκοψε τὴν συνεργασία του καὶ ἔγραψε ἀρκετὰ μαχητικὰ καὶ προφητικὰ ἄρθρα ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν του. Ὁ Τρότσκυ ἀπέκτησε, τὸ 1905-1906, μεγάλο κῦρος καὶ ἔγινε πρόεδρος τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως ποὺ διελύθη βιαίως ἀπὸ τὶς ἀρχές.

6. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἑνότητος

Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως ἡ «βάσις» ἄρχισε νὰ ζητᾶ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Ὁ Λένιν ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποκύψῃ στὴν πίεσι «ἀπὸ τὰ κάτω».

Τὸ συνέδριο γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος τοῦ κόμματος συνῆλ-

θε στὴν Στοκχόλμη τὸν 'Απρίλιο τοῦ 1906. Γιὰ κάθε 300 κομματικὰ μέλη εἶχε ἐκλεγῆ καὶ ἕνας ἀντιπρόσωπος. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ἦσαν 111 ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ 62 μενσεβῖκοι καὶ οἱ 44 μπολσεβῖκοι. Ὁ Πλεχάνωφ ἦταν τὸ πιὸ σεβαστὸ πρόσωπο στὸ συνέδριο καὶ ὁ Λένιν, μὴ διαθέτοντας τὴν πλειοψηφία προσποιήθηκε τὸν συμφιλιωτικὸ καὶ καλοπροαίρετο σύντροφο. Μαζὶ μὲ τοὺς ὀπαδούς του δήλωσαν ὅτι διαφωνοῦν μὲ πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου, ἀλλὰ ὑποτάσσονται στὴν πλειοψηφία. Φυσικὰ ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα ἁπλὸ ἑλιγμὸ τακτικῆς.

Στὸ συνέδριο συζητήθηκαν πολλὰ ζητήματα θεωρίας καὶ πρακτικῆς. Οἱ μπολσεβῖκοι ἤθελαν περισσότερη παράνομη συνωμοτικὴ δρᾶσι, ἐνῶ οἱ μενσεβῖκοι περισσότερη πολιτικὴ διαφωτιστικὴ ἐργασία. Ὁ Τρότσκυ ἀνέπτυξε τὴν ἄποψι περὶ «διαρκοῦς ἐπαναστάσεως», ποὺ ἐσήμαινε τὴν ἄμεση συνέχισι τῆς ἀντιτσαρικῆς ἀστοδημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν μετατροπή της σὲ σοσιαλιστική. Ὁ Λένιν ἀντιτάχθηκε τότε σ' αὐτὴν τὴν ἄποψι. Τὸ 1917 ὅμως, τὴν υἱοθέτησε καὶ τὴν ἐφήρμοσε πλήρως. Τὸ 4ο συνέδριο ἔληξε μὲ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος τοῦ κόμματος.

7. 'Εσωκομματικὴ πάλη

Ὁ Λένιν θεωροῦσε τὴν ἧττα του στὸ 4ο συνέδριο σὰν ἐντελῶς προσωρινή. 'Αμέσως, συγκρότησε μέσα στὸ ἑνοποιημένο κόμμα, μία δική του ὀργάνωσι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα κρυφὸ καθοδηγητικὸ κέντρο. Αὐτὸ δροῦσε μυστικὰ ἐναντίον τῆς κομματικῆς ἡγεσίας καὶ ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «Προλετάρι».

'Αντίθετα, οἱ μενσεβῖκοι παρέμεναν συμφιλιωτικοὶ . Δὲν ἔπαιρναν μέτρα ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων γιὰ νὰ μὴ θίξουν τὴν «ἑνότητα» τοῦ κόμματος. Καὶ ἄφηναν τοὺς λενινιστὰς νὰ ἐργάζονται ἀνενόχλητοι, νὰ τοὺς ὑπονομεύουν καὶ νὰ τοὺς ἐκτοπίζουν.

Τὸ 5ο συνέδριο τοῦ κόμματος συνῆλθε στὸ Λονδῖνο, τὸν Μάϊο τοῦ 1907. Σ' αὐτό, οἱ μπολσεβῖκοι ἔγιναν πράγματι πλειοψηφία. Εἶχαν 90 ψήφους ἔναντι 85 τῶν μενσεβίκων.

Ὁ Τρότσκυ, μαζὶ μὲ τοὺς ὀπαδούς του, ἦσαν ἀνεξάρτητοι καὶ ἐπεδίωκαν τὴν συμφιλίωσι τῶν δύο ἀντιπάλων παρατάξεων. Τὸ συνέδριο παρουσίασε μία γενικὴ σύγχυσι καὶ ρευστότητα. 'Ενέκρινε πολλὲς προτάσεις τῶν μπολσεβίκων, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔδωσε τὴν πλήρη νίκη καὶ καταδίκασε τὴν μέθοδο τῆς ἐξευρέσεως πόρων διὰ τῆς ληστείας ποὺ αὐτοὶ ἐφήρμοζαν. Στὴν ΚΕ οἱ δυνάμεις ἦσαν περίπου ἰσόπαλες.

Ἡ ἐσωκομματικὴ πάλη συνεχίσθηκε ὀξύτατη μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποδιοργάνωσι τοῦ κόμματος. Τό 1907, τὸ κόμμα εἶχε γύρω στὶς 100 χιλιάδες μέλη. Τὸ 1910 δὲν ἔφθανε οὔτε τὶς 10 χιλιάδες. Ἡ διαμάχη ἄλλωστε δὲν περιοριζόταν μόνο μεταξὺ μενσεβίκων καὶ μπολσεβίκων. Οἱ πρῶτοι διασπάσθηκαν μὲ τὴν σειρά τους σὲ τέσσερις τουλάχιστον ἀλληλομαχό-

μενες ὁμάδες, ἐνῶ καὶ οἱ μπολσεβῖκοι εἶχαν ἀνάμεσα τους ἀρκετὲς ἀντιθέσεις.

Οἱ μπολσεβῖκοι, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν ἀπόφασι τοῦ 5ου συνεδρίου, συνέχιζαν τὶς ληστεῖες τους, ποὺ διευθύνονταν ἀπὸ μία εἰδικὴ ὀργάνωσι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν λενινιστὴ Κ ρ ά σ ι ν.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1907, ὁ Στάλιν ἔκανε τὴν περίφημη ληστεία τῆς τραπεζιτικῆς χρηματαποστολῆς στὴν Τυφλίδα. Ὁ Πλεχάνωφ ἀγανάκτησε καὶ διακήρυξε:

«Ἡ τὸ κόμμα θὰ καταστρέψη αὐτὴν τὴν καμαρίλλια ἢ ἡ καμαρίλλα θὰ καταστρέψη τὸ κόμμα».

Ἡ ἀπήχησις ἀπὸ τὴν ληστεία τῆς Τυφλίδος ἐνίσχυσε τὶς διασπαστικὲς τάσεις μέσα στὶς τάξεις τοῦ κόμματος. Ἡ ΚΕ συνέστησε μία ἐπιτροπὴ ἐρεύνης γιὰ τὶς ληστεῖες καὶ τὰ σκάνδαλα τῶν μπολσεβίκων. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν ὁ μενσεβῖκος Τ σ ι τ σ έ ρ ι ν. Οἱ μπολσεβῖκοι σαμποτάρησαν τὸ ἔργο του, ἀλλὰ ὁ Λένιν ἀναγκάσθηκε νὰ σταματήση τὶς ληστεῖες καὶ νὰ ἀπομακρύνη τοὺς ἀμέσους ὀργανωτές των καὶ στενοὺς ὡς τότε συνεργάτες του Κ ρ ά σ ι ν καὶ Μ π ο γ κ ν τ ά ν ω φ χρησιμοποιώντας τους σὰν ἐξιλαστήρια θύματα (*). Ἐκεῖνο τὸν καιρό, βασικὸς συνεργάτης τοῦ Λένιν ἦταν ὁ Ζ η ν ό β ι ε φ.

Τότε, ἐξεδόθη καὶ τὸ ἔργο τοῦ Λένιν «Ὑ λ ι σ μ ὸ ς κ α ὶ Ἐ μ π ε ι ρ ι ο κ ρ ι τ ι κ ι σ μ ό ς» ποὺ ἀποτελεῖ μία προσπάθεια καταρρίψεως τῶν ἰδιορρύθμων «μαρξιστικῶν» φιλοσοφικῶν θεωριῶν τοῦ Μ π ο γ κ ν τ ά ν ω φ. Ὁ τελευταῖος, ὠργάνωσε μία δική του ἀντιλενινιστικὴ ὁμάδα ἄκρων ἀριστερῶν καὶ ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «Β π ε ρ ι ό ν τ».

Δική του ὁμάδα συγκρότησε καὶ ὁ Π λ ε χ ά ν ω φ ποὺ στὸ μεταξὺ τὰ χάλασε μὲ τοὺς φίλους του μενσεβίκους. Οἱ ἐπιθέσεις ποὺ ἐξαπέλυσε ἐναντίον τῶν μενσεβίκων ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα του «Ἡ μ ε ρ ο λ ό γ ι ο ἑ ν ὸ ς Σ ο σ ι α λ δ η μ ο κ ρ ά τ η», βοήθησαν ἐμμέσως τὸν Λένιν καὶ δυσφήμησαν τοὺς ἀντιπάλους του, Μ α ρ τ ώ φ, Π ο τ ρ έ σ ω φ, Μ α σ λ ώ φ, Ἄ ξ ε λ ρ ο ν τ κ.ἄ. Ὁ Πλεχάνωφ ἔβαλλε σποραδικὰ καὶ ἐναντίον τοῦ Λένιν, ἀλλὰ ἔστρεφε τὰ κύρια πυρά του μὲ πάθος ἐναντίον τῶν πρώην συντρόφων του μενσεβίκων.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάος, ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ, παραμένοντας ἀνεξάρτητος, πάσχιζε νὰ πετύχη τὴν συμφιλίωσι καὶ τὴν ἑνότητα ὅλων τῶν παρατάξεων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπισύρη τὴν ὀργὴ τοῦ Λένιν. Ὁ Τρότσκυ ἐξέδιδε καὶ αὐτός, ἀπὸ τὸ 1908, τὴν δική του ἐφημερίδα, τὴν «Π ρ ά β ν τ α».

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1910 συνῆλθε στὸ Παρίσι ἡ ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος. Αὐτή, παρὰ τὴν ἀντίθεσι τοῦ Λένιν, υἱοθέτησε συμφιλιωτικὲς ἀπόψεις καὶ πῆρε μέτρα γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωσι καὶ μαζικοποίησι τοῦ κόμματος.

(*) Τὸ 1909, ὁ Κράσιν καὶ ὁ Μπογκντάνωφ διώχθησαν ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι τῶν μπολσεβίκων μὲ τὴν κατηγορία ὅτι εἶχαν ἰδιοποιηθῆ χρήματα τοῦ κόμματος.

8. Ἡ διάσκεψις τῆς Πράγας

Οἱ ἀποφάσεις τῆς ὁλομέλειας ἔμειναν μόνο στὰ χαρτιά. Ὁ ἐνδοκομματικὸς ἀγώνας συνεχίσθηκε. Ὁ Λένιν μὲ τοὺς συνεργάτες του Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ, Ρύκωφ, Τίσκο, Νεμάσκο κ.ἄ. δυνάμωσε τὴν δραστηριότητά του ἐναντίον τῶν μενσεβίκων προσεγγίζοντας καὶ τὸν Πλεχάνωφ.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1911, θέλοντας νὰ θέση τοὺς μενσεβίκους ἐκτὸς κόμματος, συγκάλεσε, αὐθαίρετα, ψευδο-ὁλομέλεια τῆς ΚΕ ποὺ συγκρότησε μία εἰδικὴ «Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ» γιὰ τὴν προετοιμασία κομματικῆς διασκέψεως. Ἡ «Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ» ὅμως, ἦρθε σὲ σύγκρουσι μὲ τὸν Λένιν, ὁ ὁποῖος τὴν κατήγγειλε καὶ τὴν διέλυσε. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιτροπῆς Τίσκο, ἔγραψε τότε μία σειρὰ λιβέλλων στιγματίζοντας τὶς μεθόδους τοῦ Λένιν, τοῦ ὁποίου ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή, ἦταν στενὸς συνεργάτης.

Παρὰ τὴν ἀποτυχία του, ὁ Λένιν δὲν ἐγκατέλειψε τὸ σχέδιό του γιὰ τὴν σύγκλησι κομματικῆς διασκέψεως ποὺ θὰ διέγραφε τοὺς μενσεβίκους. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν χρησιμοποίησε τὴν λεγομένη «Ρωσικὴ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ» ποὺ εἶχε συσταθῆ στὰ τέλη τοῦ 1911 ἀπὸ τὸν Γκ. Ὀρτζονικίζε, ἀπόφοιτο τῆς κομματικῆς σχολῆς ποὺ εἶχε ἱδρύσει ὁ Λένιν μαζὶ μὲ τὸν Ζηνόβιεφ, στὸ Λονζιμὼ τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐπιτροπὴ συνεκάλεσε τελικὰ τὴν κομματικὴ διάσκεψι ποὺ συνῆλθε στὴν Πράγα, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1912.

Ἡ διάσκεψις τῆς Πράγας ὁριστικοποίησε καὶ ἐπισημοποίησε τὸ σχῖσμα μεταξὺ μπολσεβίκων καὶ μενσεβίκων. Προέβη καὶ στὴν τυπικὴ ἵδρυσι ἑνὸς ἀνεξαρτήτου κόμματος τῶν πρώτων καὶ ἀπεφάσισε ὅτι αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ὀργανωθῆ σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ Λένιν. Ἡ ΚΕ τοῦ νέου κόμματος, ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Λένιν καὶ τοὺς «σκληρότερους» ὀπαδούς του, δηλ. τοὺς Ζηνόβιεφ, Ὀρτζονικίτζε, Σπαντοριὰν καὶ Μαλινόφσκυ, ὡς τακτικὰ μέλη καὶ ἀπὸ τοὺς Μπουμπνὼφ, Καλίνιν καὶ Στάσοβα, ὡς ἀναπληρωματικὰ μέλη. Λίγο ἀργότερα, ἡ ΚΕ προσέλαβε καὶ ἄλλα δύο μέλη, τὸν Τζουγκασβίλι (Στάλιν) καὶ τὸν Μπελοστότσκι.

9. Σύγκρουσις μὲ τὴν Β' Διεθνῆ

Ἡ ἵδρυσις τοῦ ξεχωριστοῦ κόμματος τῶν μπολσεβίκων προκάλεσε τὴν ἀντίθεσι τοῦ Τρότσκυ, τοῦ Μαρτὼφ καὶ διαφόρων ἄλλων σοσιαλιστικῶν ὁμάδων καθὼς καὶ μερικῶν μπολσεβίκων. Ὅλοι αὐτοί, συνεκάλεσαν μία διάσκεψι στὴν Βιέννη, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1912. Οἱ λενινισταὶ ἀρνήθηκαν νὰ μετάσχουν. Ἡ διάσκεψις καταδίκασε τὴν διασπαστικὴ τακτικὴ τοῦ Λένιν καὶ ἀνέδειξε μία «ὀργανωτικὴ ἐπιτροπή», μὲ συμφιλιωτικὲς ἐπιδιώξεις. Γραμμὴ ἦταν ἡ δημιουργία ἑνὸς μεγάλου μαζικοῦ κόμματος, μὲ ὑποταγὴ τῶν παρανόμων ὀργανώσεών του στὶς νόμιμες. Οἱ μπολσε-

βῖκοι ὅμως, ἐπεδίωκαν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Τὴν δημιουργία ἑνὸς κλειστοῦ «πρωτοποριακοῦ» κόμματος μὲ «ἐπίλεκτα» στελέχη («ἐπαγγελματίαι κομμουνισταὶ») καὶ ὑποταγὴ τοῦ νόμιμου μηχανισμοῦ του στὸν παράνομο.

Ἔτσι δημιουργήθηκαν δύο ἀντίπαλα καθοδηγητικὰ ὄργανα τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος: ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Λένιν καὶ ἡ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀντιπάλων του. Ἀνάμεσά τους ἀναπτύχθηκε ὀξύτατος ἀνταγωνισμὸς στὸν ὁποῖον οἱ λενινισταὶ χρησιμοποίησαν ἀδίστακτα ὅλα τὰ μέσα. Ἔτσι λ.χ. ὅταν ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδώσουν μία νόμιμη ἐφημερίδα τους στὴν Ρωσία, δὲν ἐδίστασαν νὰ τὴν τιτλοφορήσουν «Π ρ ά β ν τ α», ἐνῶ ἀπὸ καιρὸ ἤδη ὁ Τρότσκυ ἐξέδιδε ἐφημερίδα μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο (ἐτυπώνετο στὸ ἐξωτερικὸ καὶ διωχετεύετο μυστικὰ στὴν Ρωσία) ἡ ὁποία εἶχε γίνει τὸ πιὸ δημοφιλὲς σοσιαλιστικὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο. Ἡ «Π ρ ά β ν τ α» τῶν μπολσεβίκων, ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τὶς 5 Μαΐου 1912 καὶ ἔπαιξε ρόλο παρόμοιο μὲ ἐκεῖνον ποὺ εἶχε παίξει ἄλλοτε ἡ «Ἴ σ κ ρ α». Οἱ μενσεβῖκοι ἄρχισαν ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1912 νὰ ἐκδίδουν καὶ αὐτοὶ στὴν Πετρούπολι τὴν νόμιμη ἐφημερίδα τους, τὴν «Λ ο ύ τ ς» (Ἀκτίνα), ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ ἐκτοπίσουν τὴν ἐπιρροὴ τῆς «Πράβντα».

Στὴν Βουλὴ (Δούμα) οἱ μενσεβῖκοι καὶ οἱ μπολσεβῖκοι ἀντιπρόσωποι παρουσιάζονταν ἑνωμένοι καὶ δροῦσαν ἀπὸ κοινοῦ. (Ὁ Λένιν εἶχε ἐγκαταλείψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν παλαιὰ θέσι του περὶ ἀποχῆς ἀπὸ τὰ ἀστικὰ κοινοβούλια). Στὶς βουλευτικὲς ἐκλογὲς τοῦ Σεπτεμβρίου 1912, μενσεβῖκοι καὶ μπολσεβῖκοι συνεργάσθηκαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναδείξουν ἑπτὰ καὶ ἕξη βουλευτὰς ἀντιστοίχως. Ἀλλά, στὰ τέλη τοῦ 1913, οἱ μπολσεβῖκοι ἀνακηρύχθηκαν χωριστὴ κοινοβουλευτικὴ ὁμὰς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μ α λ ι ν ό φ σ κ ι (*).

Ὁ Π λ ε χ ά ν ω φ ποὺ εἶχε ἀποκαταστήσει τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Λένιν, διαφώνησε πρὸς τὴν διασπαστικὴ τακτικὴ τοῦ τελευταίου καὶ τὸ 1914 ἄρχισε νὰ ἐκδίδη τὴν ἐφημερίδα «Ἐ ν τ ί ν τ β ο» (Ἑνότης) μὲ σκοπὸ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος καὶ τὴν ἐξυγίανσι τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Ἐζήτησε ἐπίσης τὴν ἐπέμβασι τῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς. Αὐτὴ συνεκάλεσε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1914 στὶς Βρυξέλλες διάσκεψι ὅλων τῶν ρωσικῶν σοσιαλιστικῶν ὁμάδων. Ὁ Λένιν δὲν πῆγε ὁ ἴδιος στὴν διάσκεψι ἀλλὰ ἔστειλε ἀντιπροσώπους. Ἡ διάσκεψις πῆρε ἀπόφασι γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος. Οἱ μπολσεβῖκοι τὴν καταψήφισαν καὶ ἀρνήθηκαν νὰ τὴν ἐφαρμόσουν. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐμπόδισε τὴν Β' Διεθνῆ νὰ πάρη μέτρα γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἀποφάσεώς της. Στὸ μεταξύ, ἀπὸ τὸ 1912, τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀνεβαίνη καὶ πάλι στὴν Ρωσία.

(*) Ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς στενοὺς συνεργάτες καὶ φίλους τοῦ Λένιν στὴν περίοδο 1911-1914. Τὸ 1914 κατηγορήθηκε σὰν πράκτορας τῆς ἀστυνομίας ἀλλὰ ὁ Λένιν τὸν ὑπερασπίσθηκε καὶ τὸν ἔσωσε. Τὸ 1918 ὅμως, ὁ Μαλινόφσκι καταδικάσθηκε ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους σὰν «χαφιὲς» καὶ ἐκτελέσθηκε.

10. Ὁ Πόλεμος

Ὁ πόλεμος βρῆκε τὸν Λένιν στὴν Κρακοβία καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ φύγη στὴν Ἑλβετία. Ἐκεῖ, περιβαλλόμενος ἀπὸ νέους μπολσεβίκους διανοουμένους ὅπως ὁ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν, ὁ Κ ρ ι λ έ ν κ ο καὶ ὁ Π ι α τ α κ ώ φ, ὑπεστήριζε τὴν γραμμὴ της «μετατροπῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ πολέμου σὲ ἐμφύλιο» καὶ κατηγοροῦσε τὴν Σοσιαλιστικὴ Διεθνῆ γιὰ ἐθνικισμό.

Στὶς διασκέψεις τοῦ Τ σ ί μ μ ε ρ β α λ ν τ καὶ τοῦ Κ ί ε ν τ α λ, ὅπου συνῆλθαν οἱ σοσιαλιστιαὶ ποὺ διαφωνοῦσαν πρὸς τὴν Β΄ Διεθνῆ, ὁ Λένιν ἀνέπτυξε τὶς ἀπόψεις του περὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου γιὰ τὴν ἐξαπόλυσι τῆς ἐπαναστάσεως. Τὶς ἀπόψεις του αὐτὲς τὶς ἔθεσε λίγο ἀργότερα σὲ ἐφαρμογὴ στὴν Ρωσία.

Στὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, πολλοὶ σοσιαλισταὶ προσχώρησαν στὸν Λένιν ἐξ αἰτίας τῆς συνεποῦς ἐπαναστατικῆς στάσεώς του. Ἀνάμεσά τους ἦταν ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ, ὁ Τ σ ι τ σ έ ρ ι ν καὶ ἄλλοι, ποὺ ἔδωσαν νέο αἷμα στὸ κόμμα καὶ τὸ κατέστησαν ἱκανὸ νὰ ἀνταποκριθῆ στὰ ἐπαναστατικὰ καθήκοντα ποὺ τοῦ ἀνέθεσε ὁ Λένιν τὸ 1917. Ἰδιαίτερα ξεχώρισε ὁ Τρότσκυ, ποὺ ἀναδείχθηκε σὲ ἕνα εἶδος ὑπαρχηγοῦ τῶν μπολσεβίκων.

II. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

1. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου 1917

Οἱ πολιτικὲς δυνάμεις στὴν τσαρικὴ Ρωσία ἦσαν τέσσερις: Ὁ τσάρος, ἡ γραφειοκρατία (ἀστυνομία, στρατός, διοίκησις) τὸ δημοκρατικὸ ρεῦμα ποὺ τὸ ἐξέφραζε ἡ Δούμα (τὸ ρωσικὸ κοινοβούλιο) καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα ποὺ τὸ ἐξέφραζαν δύο κόμματα: τὸ σοσιαλεπαναστατικὸ καὶ τὸ σοσιαλδημοκρατικό, ποὺ μὲ τὴ σειρά του ἦταν διηρημένο σὲ δύο παρατάξεις, τοὺς Μενσεβίκους καὶ τοὺς Μπολσεβίκους.

Ὅταν ξέσπασε ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, τσάρος ἦταν ὁ Νικόλαος ὁ Β', ἕνας ἄνθρωπος ἀδύνατος καὶ ἀναποφάσιστος, ὁ ὁποῖος ἐπηρεαζόταν ἀπὸ τὴν γυναίκα του, τὴν Ἀλεξάνδρα Φεοντόροβνα ποὺ εἶχε γίνει ὄργανο τοῦ σατανικοῦ καλόγερου Ρασπούτιν.

Ὁ τσαρισμός, σὰν καθυστερημένο αὐταρχικὸ φεουδαρχικὸ καθεστώς, εἶχε πολλὰ ἀσθενῆ σημεῖα. Ὑπονομευμένος στὸ ἐσωτερικὸ συγκλονίσθηκε μὲ τὸν α' παγκόσμιο πόλεμο ἀπὸ τὶς φοβερὲς ἧττες ποὺ ὑπέστη ἡ καθυστερημένη Ρωσία («ὁ γίγας μὲ τὰ πήλινα πόδια») ἀπὸ τὴν Γερμανία καὶ τὴν Αὐστροουγγαρία.

Ὅσο ἡ μία ἧττα διαδεχόταν τὴν ἄλλη στὸ μέτωπο, τόσο ἐδημιουργεῖτο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας μία ὁμοφωνία ἐναντίον τῶν ὑπευθύνων γιὰ τὶς συμφορὲς τῆς Ρωσίας. Ἡ δυσαρέσκεια ἦταν γενική. Εἶχε ἁπλωθεῖ σὲ ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξεις καὶ στὸν στρατό, ποὺ πίστευε ὅτι ἡ Αὐλὴ τὸν εἶχε προδώσει καὶ ὁδηγοῦσε τὴν Ρωσία στὴν καταστροφή. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἀρκοῦσε ἕνας σπινθήρας γιὰ νὰ προκαλέση τὴν γενικὴ ἐξέγερσι.

Ἡ Ἐπανάστασις ξέσπασε ἐντελῶς αὐθόρμητα, στὶς 23 Φεβρουαρίου 1917 (8 Μαρτίου σύμφωνα μὲ τὸ νέο ἡμερολόγιο) ὡς ἑξῆς: Στὶς 23 Φεβρουαρίου κυκλοφόρησε στὴν Πετρούπολι ἡ φήμη ὅτι ἀρχίζει ἡ πείνα. Μεγάλες οὐρὲς γυναικῶν σχηματίσθηκαν ἀμέσως μπροστὰ στὰ καταστήματα καὶ σὲ λίγο ἄρχισαν νὰ φωνάζουν ζητῶντας ψωμί. Χιλιάδες ἐργάτες ἄφισαν τὶς δουλειές τους καὶ ἔτρεξαν νὰ συνενωθοῦν μὲ τὰ πλήθη ποὺ ἦσαν μπροστὰ στὰ καταστήματα. Ἡ ἀστυνομία ἐπενέβη, ἀλλὰ μὲ συγκρατη-

μένο τρόπο. Οἱ συγκρούσεις ὑπῆρξαν περιωρισμένες καὶ τὸ βράδυ ἡ ἠρεμία ἐπικρατοῦσε.

Τὴν ἄλλη μέρα, οἱ δρόμοι ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ πλῆθος αὐθορμήτων διαδηλωτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπεργῶν προσέγγιζε τὶς 200 χιλιάδες, δηλαδὴ τοὺς μισοὺς ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῆς πόλεως. Ταυτόχρονα ἄρχισαν νὰ ἀκούγωνται καὶ πολιτικὰ συνθήματα ὅπως, «κάτω ἡ αὐταρχία». Ἔτσι, τὸ κίνημα κοινωνικῆς διαμαρτυρίας ἄρχισε νὰ παίρνη καὶ πολιτικὸ χαρακτῆρα.

Στὶς 25 Φεβρουαρίου, νέες διαδηλώσεις στοὺς δρόμους καὶ νέες ἀπεργίες. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς πόλεως, στρατηγὸς Καμπάλωφ, ἔβγαλε διαταγὴ ἀπαγορεύοντας τὶς συγκεντρώσεις καὶ τὶς ἀπεργίες. Σὲ ἀπάντησι, οἱ ἀπεργοὶ ξεπέρασαν τὶς 200 χιλιάδες. Οἱ διαδηλώσεις συνεχίσθηκαν, χωρὶς ὅμως νὰ σημειωθῆ καμμία σύγκρουσις ἢ αἱματοχυσία.

Ἡ 26η Φεβρουαρίου ἦταν Κυριακή. Ὁλόκληρη ἡ πόλις βγῆκε στοὺς δρόμους. Γιὰ πρώτη φορὰ σημειώθηκαν σοβαρὲς συγκρούσεις, μὲ ἀποτέλεσμα γύρω στοὺς 40 νεκρούς. Τὴν ἴδια ἡμέρα, γιὰ πρώτη φορὰ σημειώθηκαν καὶ συμπτώματα διαλύσεως στὸν στρατό. Ὁ 4ος λόχος τοῦ συντάγματος τῆς φρουρᾶς (Παυλόφσκυ) βγῆκε ἀπὸ τοὺς στρατῶνες του καὶ διαδήλωσε στὸ κέντρο τῆς πόλεως ζητῶντας νὰ ἀποσυρθοῦν ἀμέσως τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὶς θέσεις ποὺ εἶχαν καταλάβει σὲ διάφορα σημεῖα τῆς πρωτεύουσας.

Στὶς 27 Φεβρουαρίου, ἡ φρουρὰ τῆς Πετρουπόλεως ἀρνήθηκε νὰ ὑπακούση στὶς ἐντολὲς τῶν ἀρχηγῶν της. Τὸ κίνημα ἄρχισε σὲ ἕνα σύνταγμα τῆς φρουρᾶς, ἁπλώθηκε καὶ σὲ ἄλλες μονάδες καὶ σὲ λίγο ὁλόκληρη ἡ φρουρὰ εἶχε προσχωρήσει στὴν στάσι. Ἡ τύχη τοῦ τσαρισμοῦ εἶχε κριθεῖ.

Ὡς ἐκείνη τὴν στιγμή, τὸ κίνημα δὲν εἶχε συγκεκριμένο σκοπὸ οὔτε καμμία πολιτικὴ καθοδήγησι. Στὶς 27 Φεβρουαρίου ὅμως, σχηματίσθηκαν δύο πόλοι ἕλξεως: Ἡ Δοῦμα καὶ τὰ Σοβιέτ. Τὸ πρωΐ, ὁ τσάρος εἶχε διατάξει τὴν ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Δούμας. Χιλιάδες διαδηλωταὶ κύκλωσαν ἀμέσως τὰ ἀνάκτορα τῆς Ταυρίδος ὅπου ἕδρευε τὸ κοινοβούλιο καὶ ζήτησαν ἀπὸ τὴν Δοῦμα νὰ μὴ διαλυθῆ καὶ νὰ σχηματίση μία προσωρινὴ κυβέρνησι. Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Ταυτόχρονα, στὰ ἴδια ἀνάκτορα, οἱ μενσεβῖκοι βουλευταί, μαζὶ μὲ ἀντιπροσώπους διαφόρων συνδικάτων ποὺ εἶχαν ἔλθει μὲ τοὺς διαδηλωτάς, σχημάτισαν μία «προσωρινὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Σοβιέτ». Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὡρίσθηκε ὁ μενσεβῖκος Τσκέϊντζε καὶ ἀντιπρόεδρος ὁ ἐργατικός, σοσιαλιστικῶν τάσεων βουλευτής, Α. Κερένσκυ.

Στὶς 2 Μαρτίου, ὁ Νικόλαος Β', Τσάρος πασῶν τῶν Ρωσιῶν παρητήθη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του Μεγάλου Δουκὸς Μιχαήλ. Τὴν ἐπαύριο, ὁ Μιχαὴλ παρητήθη καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρά του. Ἡ Ρωσία, γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία της, ἔμενε χωρὶς τσάρο καὶ ἀνεκηρύσσετο Δημοκρατία.

Ἐννέα ἡμέρες ἁπλῶν διαδηλώσεων καὶ μικροσυγκρούσεων, ὑπῆρξαν ἀρκετὲς γιὰ νὰ ἀνατραπῆ μία μοναρχία ποὺ στεκόταν ἀκλόνητη ἐπὶ αἰῶνες. Κανείς, οὔτε ὁ στρατός, οὔτε κάποιος ἄλλος, τὴν ὑπερασπίσθηκε. Ἡ αὐθόρμητη καὶ ἀνοργάνωτη δημοκρατικὴ ἐπανάστασις, ἐπεκράτησε στὴν Πετρούπολι μὲ σχετικῶς ἐλάχιστα θύματα. (Ὑπολογίζεται ἀπὸ τὸν Τρότσκυ ὅτι τὸ σύνολο τῶν νεκρῶν καὶ τραυματιῶν ἔφθασε τοὺς 1443).

Στὶς 3 Μαρτίου 1917, ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις ὁλοκλήρωσε τὸν σχηματισμό της συμπεριλαμβάνοντας στοὺς κόλπους της ἐκπροσώπους ὅλων τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων ποὺ μετεῖχαν στὴ Δούμα. Ὁ μόνος σοσιαλιστικῆς ἀποχρώσεως ὑπουργὸς ἦταν ὁ Κ ε ρ έ ν σ κ υ, ποὺ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖο τῆς δικαιοσύνης Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἦταν ὁ πρίγκηψ Λ β ώ φ. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ προήρχοντο ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατία ἢ τὴν μεγαλοαστικὴ τάξι καὶ πολιτικῶς ἀνῆκαν στὴν φιλελεύθερη καὶ συντηρητικὴ δημοκρατία.

2. Οἱ πολιτικὲς δυνάμεις

Μετὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ τσαρισμοῦ καὶ τὴν οὐσιαστικὴ διάλυσι τῆς γραφειοκρατίας καὶ τοῦ στρατοῦ, δὲν ἔμεναν πιὰ στὸ προσκήνιο παρὰ δύο μόνον πολιτικὲς δυνάμεις: Ἡ φιλελεύθερη δημοκρατία καὶ ἡ σοσιαλδημοκρατία. Αὐτὲς ἐξεφράζοντο ἀπὸ τὰ τέσσερα πολιτικὰ κόμματα ποὺ θὰ ἀπεφάσιζαν γιὰ τὴν τύχη τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως: Τὸ δημοκρατικὸ - συνταγματικὸ κόμμα, τὸ σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα, τοὺς Μενσεβίκους καὶ τοὺς Μπολσεβίκους:

α) Τὸ δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ὸ - σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ὸ κ ό μ μ α (Κ α ν τ έ) εἶχε ἱδρυθεῖ τὸ 1905 ἀπὸ φιλελευθέρους διανοουμένους ποὺ ἤθελαν νὰ μετασχηματίσουν τὴν τσαρικὴ Ρωσία σὲ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία καὶ συνταγματικὴ μοναρχία κατὰ τὸ βρεταννικὸ πρότυπο.

Οἱ Κ α ν τ ὲ ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ τσαρισμοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς νομίμου καὶ κοινοβουλευτικῆς δράσεως. Μὲ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ τσαρισμοῦ ἦσαν βασικὰ σύμφωνοι γιατὶ εὐνοοῦσαν τὴν συμμαχία μὲ τὴν Γαλλία καὶ τὴν Ἀγγλία, ἐναντίον τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας.

β) Τὸ σ ο σ ι α λ ε π α ν α σ τ α τ ι κ ὸ κ ό μ μ α εἶχε ἱδρυθεῖ τὸ 1900 καὶ προήρχετο ἀπὸ τὴν παληὰ περιβόητη ἐπαναστατικὴ ὀργάνωσι «Ν α ρ ό ν τ ν α γ ι α Β ό λ ι α» (λαϊκὴ θέλησις). Τὸ κόμμα αὐτὸ ἐστηρίζετο κυρίως στοὺς ἀγρότες καὶ χρησιμοποιοῦσε σὰν μέθοδό του τὴν ζύμωσι στὴν ἀγροτιὰ καὶ τὴν τρομοκρατία. Ἐνῶ οἱ σοσιαλδημοκράτες (μενσεβῖκοι καὶ μπολσεβῖκοι) στήριζαν τὶς ἐλπίδες τους στὸ προλεταριᾶτο, τὸ σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα στηριζόταν στοὺς ἀγρότες καὶ πυρήνας τοῦ προγράμματός του ἦταν ἡ ἀγροτικὴ μεταρρύθμισις. Τὸ κόμμα ἀνῆκε στὴν Β' Σοσιαλιστικὴ Διεθνῆ, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι μαρξιστικό. Οἱ πιὸ γνωστοὶ ἡγέτες του ἦσαν ὁ Β. Τ σ ε ρ ν ώ φ, ἡ Κ. Μ π ρ ε σ κ ό φ σ κ α γ ι α,

Μ. Νατανσόν, Γκότζ καὶ Ρουμπάνοβιτς. Τὸ κόμμα εἶχε τὴν λεγομένη «ὀργάνωσι μάχης» του ποὺ πραγματοποιοῦσε τὶς τρομοκρατικὲς ἐνέργειες ἐναντίον τῶν μελῶν τῆς τσαρικῆς οἰκογενείας, τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων τοῦ καθεστῶτος.

γ) Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα ἱδρύθηκε τὸ 1898. Ἀπὸ τὸ 1903 ὅπως εἴδαμε, εἶχε χωριστεῖ σὲ δύο ὁμάδες, τοὺς Μενσεβίκους μὲ ἀρχηγὸ τὴν Μαρτώφ καὶ τοὺς Μπολσεβίκους μὲ τὸν Λένιν. Ἀπὸ τὸ 1912, οἱ δύο παρατάξεις εἶχαν σχηματίσει χωριστὰ ἀνεξάρτητα μαρξιστικὰ κόμματα.

Ἡ πλειοψηφία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας ἀκολουθοῦσε τοὺς μενσεβίκους ποὺ ἄλλωστε ἦσαν ἐναρμονισμένοι μὲ τὴν γενικὴ γραμμὴ τῆς Β' Διεθνοῦς, ἐνῶ οἱ μπολσεβῖκοι ἀποτελοῦσαν μία ἐξτρεμιστικὴ καὶ δογματικὴ μειοψηφία φανατικῶν, μία αἵρεσι μέσα στοὺς κόλπους τῆς Διεθνοῦς.

Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ρωσίας, ἡ ὠργανωμένη δρᾶσις τῶν μπολσεβίκων εἶχε σχεδὸν παύσει νὰ ὑπάρχη καὶ τὸ κόμμα τους δὲν ἔπαιξε ἀπολύτως κανένα, οὔτε τὸν πιὸ ἐλάχιστο ρόλο, στὴν Φεβρουαριανὴ Ἐπανάστασι ποὺ ἀνέτρεψε τὸν τσαρισμό.

Ὅταν συγκροτήθηκε στὰ ἀνάκτορα τῆς Ταυρίδος τὸ πρῶτο Σοβιέτ, (12 Μαρτίου 1917) ἀνάμεσα σὲ 1500 μέλη του — ἀντιπροσώπους τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτικῶν τῆς Πετρουπόλεως — δὲν ὑπῆρχαν παρὰ μόνο 30 μπολσεβῖκοι!

3. Ἡ νομιμοποίησις τῶν Μπολσεβίκων

Ἡ προσωρινὴ Κιβέρνησις ἀπελευθέρωσε ὅλους τοὺς πολιτικοὺς κρατουμένους καὶ ἐξορίστους, ἀνάμεσά τους καὶ τοὺς Μπολσεβίκους. Ἐπίσης ἐπέτρεψε τὸν ἐπαναπατρισμὸ τῶν φυγάδων ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὴν νόμιμη δρᾶσι ὅλων χωρὶς ἐξαίρεσι τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Τέλος, καθιέρωσε τὶς ἐλευθερίες τύπου, τοῦ λόγου, τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως. Ἔτσι, ἄρχισαν νὰ συγκεντρώνονται στὴν Πετρούπολι, ἐπανερχόμενοι ἀπὸ τὴν Σιβηρία ἢ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, οἱ ἡγέτες τῶν Μπολσεβίκων καὶ νὰ ἀναπτύσσουν ἔντονη προπαγανδιστικὴ καὶ ὀργανωτικὴ δραστηριότητα. Καὶ πάλι ὅμως, ἡ δρᾶσις τους δὲν εἶχε τόσο μεγάλη ἀπήχησι γιατὶ δὲν εἶχαν ξεκάθαρη γραμμή. Στὰ ζητήματα τοῦ πολέμου μὲ τοὺς γερμανούς, τῆς στάσεως ἀπέναντι στὴν Προσωρινὴ Κυβέρνησι καὶ τῆς στάσεως ἀπέναντι στοὺς μενσεβίκους εἶχαν πάθει σύγχυσι καὶ δὲν εἶχαν σαφῆ τοποθέτησι.

4. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Λένιν

Ὁ Λένιν καὶ ἡ γυναίκα του ζοῦσαν τότε στὴν Ζυρίχη καὶ δὲν εἶχαν ἰδέα γιὰ τὸ τί συνέβαινε στὴ Ρωσία. Ἀμέσως μόλις πληροφορήθηκε τὰ συμβάντα, ὁ Λένιν, συγκέντρωσε ὅλη του τὴν προσοχὴ ἐπάνω σὲ ἕνα πρόβλημα: Πῶς νὰ ἐπιστρέψη στὴν Ρωσία. Ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν γερμανικὴ πρεσβεία τῆς Βέρνης καὶ τελικῶς ἀνάμεσα στὸν Λένιν καὶ στοὺς γερ-

μανοὺς ποὺ τότε ἦσαν σὲ ἐμπόλεμη κατάστασι μὲ τὴν Ρωσία, ἔγινε συμφωνία. Οἱ γερμανοί, ἀνελάμβαναν νὰ ἐπιτρέψουν στὸν Λένιν καὶ στοὺς συνεργάτες του νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ γερμανικὸ ἔδαφος καὶ μάλιστα ἔθεταν στὴν διάθεσί τους εἰδικὸ σιδηροδρομικὸ ὄχημα γιὰ νὰ φθάσουν στὴν Ρωσία. Ὑπελόγιζαν ὅτι ὁ Λένιν καὶ οἱ συνεργάτες του, φθάνοντας στὴν χώρα τους, θὰ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἐξαπολύσουν μία ἐπανάστασι, πρᾶγμα ποὺ θὰ διηυκόλυνε τοὺς ἴδιους νὰ θέσουν ἐκτὸς μάχης τὴν Ρωσία.

Ἡ ἐπαφὴ τοῦ Λένιν μὲ τὴν γερμανικὴ κυβέρνησι ἔγινε μέσον τῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν Ρ. Γκρὶμ καὶ Φ. Πλάττεν. Τὸ γερμανικὸ ΓΕΣ, ἔδωσε τὴν συγκατάθεσί του γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Λένιν στὴν Ρωσία. Ὁ γενικὸς ἐπιτελάρχης τῶν γερμανῶν Λούντεντορφ, εἶπε τότε: *«Στέλνοντας τὸν Λένιν στὴν Ρωσία, ἡ κυβέρνησίς μας ἀναλαμβάνει βαρεία εὐθύνη. Ἀπὸ στρατιωτικὴ πλευρὰ ὅμως, ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶναι δικαιολογημένη γιατὶ πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ ἐπισπεύσουμε τὴν ἧττα τῆς Ρωσίας».*

Στὶς 3 Ἀπριλίου, στὴν γερμανικὴ πρεσβεία, στὴν Ζυρίχη, ὑπεγράφη πρωτόκολλο γιὰ τὴν μεταφορὰ τοῦ Λένιν καὶ τῶν φίλων του στὴν Ρωσία, μὲ εἰδικὸ βαγόνι, ποὺ θὰ ἐθεωρεῖτο «οὐδέτερο ἔδαφος» καὶ δὲν θὰ περνοῦσε ἀπὸ κανένα ἔλεγχο. Ἡ ἀναχώρησις ἔγινε στὶς 8 Ἀπριλίου. Τὸν Λένιν συνόδευσαν 32 ἄλλοι μπολσεβῖκοι, ἀνάμεσά τους ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Ράντεκ. Στὸν σταθμὸ τῆς Βέρνης, οἱ ἐμιγκρέδες μενσεβῖκοι φώναζαν στοὺς λενινιστές: «γερμανοὶ κατάσκοποι»!

Ἔτσι, ὁ Λένιν, μαζὶ μὲ τριάντα περίπου φίλους του διέσχισαν τὴν Γερμανία καὶ ἔφθασαν στὴν Πετρούπολι τὴν νύκτα τῆς 3 (16) Ἀπριλίου 1917 (*). Εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ γερμανοὶ τοὺς ἐφωδίασαν καὶ μὲ χρήματα.

5. Οἱ «θέσεις τοῦ Ἀπρίλη»

Τὴν ἄλλη ἡμέρα, ὁ Λένιν συγκέντρωσε τοὺς ἡγέτες τῶν μπολσεβίκων στὰ ἀνάκτορα τῆς Ταυρίδος καὶ τοὺς διάβασε τὶς περιβόητες «θέσεις τοῦ Ἀπρίλη», μὲ τὶς ὁποῖες ὑπεστήριζε τὰ ἑξῆς:

α) Παρὰ τὴν μεταβολὴ ποὺ ἐπῆλθε στὸ καθεστὼς τῆς Ρωσίας, οἱ

(*) Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας, Ρίχαρντ φὸν Κόλμαν, σὲ ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Καΐζερ Γουλιέμο Β' ποὺ συνετάγη στὶς 3 Δεκεμβρίου 1917 ἔγραφε σχετικῶς:

«Ἡ διάσπασις τῆς Ἀντὰντ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ διαμόρφωσις εὐνοϊκῶν δι' ἡμᾶς συνδυασμῶν εἶναι ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως ὁ σπουδαιότερος πολεμικός μας σκοπός. Ὡς ἀσθενέστερος κρῖκος τῆς ἐχθρικῆς ἁλύσεως ἐνεφανίζετο ἡ Ρωσσία. Ὅθεν ἐνεδεικνύετο δι' ἡμᾶς ἡ χαλάρωσις καὶ εἰ δυνατὸν ἡ ἀπόσπασίς του. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξυπηρέτει ἡ ἀποσυνθετικὴ ἐργασία, ποὺ ἐφροντίσαμεν ν' ἀναληφθῇ ὄπισθεν τοῦ μετώπου, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσσίας καὶ δὴ ἡ ἐνθάρρυνσις τῶν χωριστικῶν τάσεων καὶ ἡ ὑποστήριξις τῶν μπολσεβίκων. Μόνον τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διὰ διαφόρων ὁδῶν καὶ ὑπὸ ἐναλλασομένην διαρκῶς ἐτικέτταν ἐστέλλαμεν εἰς τοὺς μπολσεβίκους, τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ συγκροτήσουν καὶ νὰ ἐκδώσουν τὸ κυριώτερον δημοσιογραφικὸν των ὄργανον, τὴν «Πράβδα», ν' ἀναπτύξουν ἐνεργητικὴν δρᾶσιν καὶ νὰ διευρύνουν τὴν στενὴν ἀρχικῶς βάσιν τοῦ κόμματός των.

Οἱ μπολσεβίκοι εὑρίσκονται ἤδη εἰς τὴν ἐξουσίαν. Δὲν δυνάμεθα φυσικὰ νὰ προβλέψωμεν, πόσον καιρὸν θὰ δυνηθοῦν νὰ παραμείνουν εἰς τὴν ἀρχήν. Πρὸς ἑδραίωσιν τῶν θέ-

μπολσεβῖκοι πρέπει νὰ εἶναι ἐναντίον τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου κατὰ τῶν γερμανῶν.

β) Οἱ μπολσεβῖκοι δὲν πρέπει νὰ παράσχουν καμμία ὑποστήριξι στὴν Προσωρινὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνησι. *«Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι τὸ κόμμα μας εἶναι μειοψηφία καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ὥρα ἀδύνατη μειοψηφία μέσα στὰ σοβιέτ»*, ἀλλά, παρὰ ταῦτα, θὰ πρέπει νὰ θέση σὰν σκοπό του τὴν μετατροπὴ τῆς δημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως σὲ κομμουνιστική.

δ) Τὸ σύνθημα πρέπει νὰ εἶναι ὄχι κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία, ἀλλὰ «δημοκρατία τῶν σοβιέτ», στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ περάση ὅλη ἡ ἐξουσία.

Ὁ Λένιν ἀναγνώριζε στὶς «θ έ σ ε ι ς» του ὅτι «ἡ Ρ ω σ ί α ε ἶ ν α ι σ ή μ ε ρ α τ ὸ π ι ὸ δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ὸ κ ρ ά τ ο ς τ ο ῦ κ ό σ μ ο υ». Ταυτόχρονα ὅμως, ἔβαζε γιὰ σκοπό του, τὴν ἀνατροπὴ αὐτῆς τῆς δημοκρατίας (Διακήρυσσε μάλιστα ὅτι αὐτὴν τὴν ἀνατροπὴ ἔπρεπε νὰ τὴν πραγματοποιήσουν οἱ μπολσεβῖκοι, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν ἴδια του τὴν ὁμολογία ἦσαν μία ἀσήμαντη μειοψηφία). Ἔτσι, οὐσιαστικά, ὁ Λένιν ἔθετε σὰν πρόγραμμά του τὴν μ α τ α ί ω σ ι τ ῆ ς π ρ ώ τ η ς σ τ ὴ ν Ἱ σ τ ο ρ ί α π ρ ο σ π α θ ε ί α ς γ ι ὰ τ ὸ ν ἐ κ δ η μ ο κ ρ α τ ι σ μ ὸ τ ῆ ς Ρ ω σ ί α ς καὶ τὴν ἀποκατάστασι τῆς παλαιᾶς ρωσικῆς ὀλιγαρχικῆς παραδόσεως, μὲ τὴν μορφὴ τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου», δηλαδὴ τῆς δικτατορίας τοῦ μειοψηφοῦντος κόμματος τῶν μπολσεβίκων.

Γι' αὐτό, οἱ «θ έ σ ε ι ς» προκάλεσαν ἔντονες ἀντιδράσεις ὄχι μόνον ἀπὸ τὶς ἄλλες παρατάξεις, ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ ἴδιο του τὸ κόμμα. Τελικὰ ὅμως, στὶς 24 Ἀπριλίου (7 Μαΐου) ἡ διάσκεψις, τοῦ κόμματος τῶν μπολσεβίκων τὶς ἐνέκρινε. Τὸ κόμμα εἶχε μία σαφῆ γραμμὴ καὶ ἕνα ξεκάθαρο στόχο: τὴν Ἐπανάστασι μὲ σκοπὸ τῆς ἀνατροπή, ὄχι πλέον τοῦ τσαρισμοῦ, ἀλλὰ τῆς Δημοκρατίας!

σεών των τοὺς εἶναι ἀπαραίτητος ἡ εἰρήνη. Ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μας πλευρᾶς εὐνόητον εἶναι ὅτι ἔχομεν κάθε συμφέρον νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν βραχεῖαν ἴσως παραμονήν των εἰς τὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ καταλήξωμεν πρῶτον εἰς μίαν ἀνακωχὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Ἡ σύναψις μιᾶς χωριστῆς εἰρήνης θὰ ἐσήμαινε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πολεμικοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκομεν, τὴν ρῆξιν δηλονότι τῶν σχέσεων τῆς Ρωσσίας μετὰ τῶν συμμάχων της.

Ἡ τεταμένη κατάστασις, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη ἀναγκαστικῶς ὡς συνέπειαν ἡ ρῆξις αὕτη, θὰ καθορίση καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀνάγκης, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εὑρεθῆ ἡ Ρωσσία νὰ στηριχθῆ εἰς ἡμᾶς καὶ γενικώτερον τὰς μελλοντικὰς σχέσεις της μὲ τὸ Ράϊχ. Ὑπὸ τὸν διωγμὸν τῶν παλαιῶν συμμάχων της καὶ ἐγκαταλελειμμένη παρ' αὐτῶν οἰκονομικῶς, ἡ Ρωσσία θὰ ὑποχρεωθῆ νὰ ἐπιζητήση τὴν ὑποστήριξίν μας.

Τὴν βοήθειάν μας πρὸς τὴν Ρωσσίαν θὰ ἔχωμεν τὴν δυνατότητα νὰ τῆς τὴν παράσχωμεν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, πρωτίστως διὰ τὴν τακτοποίησιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου της.. Ἄλλη μορφὴ τῆς βοηθείας μας πρὸς τὴν Ρωσσίαν θὰ εἶναι ἡ χορήγησις εἰς αὐτὴν ἑνὸς μεγάλου δανείου, τὸ ὁποῖον χρειάζεται διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς κρατικῆς της μηχανῆς. Τὸ δάνειον θὰ ἠδύνατο νὰ χορηγηθῆ ἔναντι προκαταβολῶν ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου εἰς εἶδος, ὅπως σιτηρά, πρῶται ὗλαι κτλ. Ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς τοιαύτης βοηθείας, ἡ ὁποία θὰ διαμορφώνεται ἀναλόγως πρὸς τὰς ἑκάστοτε ἀμέσους ἀνάγκας, θὰ καλλιεργηθῇ κατὰ τὴν γνώμην μου σὺν τῷ χρόνῳ τὸ ἔδαφος διὰ μίαν στενωτέραν προσέγγισιν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν...»

6. Ἡ δυαδικὴ ἐξουσία

Δύο ἡμέρες μετὰ τὴν δημοσίευσι τῶν «θέσεων» του, ὁ Λένιν δημοσίευσε στὴν «Πράβντα» τῆς 9 Ἀπριλίου, ἕνα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Ἡ δυαδικὴ ἐξουσία». Σ' αὐτό, διεπίστωνε ὅτι στὴν μετατσαρικὴ Ρωσία, ὑπῆρχαν ταυτόχρονα δύο ἐξουσίες: Ἡ μία ἦταν ἡ Προσωρινὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνησις. Καὶ ἡ ἄλλη, τὰ Σοβιέτ. Γιὰ νὰ ἀνατραπῆ ἡ πρώτη, ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ δεύτερη. Τὸ σύνθημα ἔπρεπε νὰ εἶναι: *«Ὅλη ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιέτ».*

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὰ Σοβιὲτ ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ ὑπονομεύσουν τὴν Κυβέρνησι καὶ νὰ τὴν ὑποκαταστήσουν σὲ πολλὲς ἁρμοδιότητές της. Χωρὶς νὰ ἔχουν καμμία νομικὴ ὑπόστασι, ἄρχισαν νὰ ἀνακατεύωνται σὲ ὅλα τὰ ζητήματα. Σ' αὐτὸ τὰ βοήθησε καὶ ὁ Κερένσκυ, ὁ ὁποῖος θεώρησε ἀναγκαῖο νὰ παρουσιασθῆ στὰ Σοβιέτ, τῶν ὁποίων ἦταν ἀντιπρόσωπος, γιὰ νὰ δώση ἐξηγήσεις γιὰ τὴν συμμετοχή του στὴν Κυβέρνησι καὶ νὰ λογοδοτήση ὡς ὑπουργός.

Ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις βρισκόταν στὰ χέρια τῶν φιλελευθέρων ἀστῶν. Τὰ σοβιὲτ ἦσαν στὰ χέρια τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων. Ἡ σύγκρουσις ἀνάμεσά τους ἦταν ἀναπόφευκτη. Καὶ ὁ Λένιν μὲ τοὺς μπολσεβίκους, καιροφυλακτοῦσε ἄγρυπνος νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῆ γιὰ νὰ ἀνατρέψη τὴν Δημοκρατία καὶ νὰ ἐγκαθιδρύση τὴν δικτατορία του.

7. Τὸ γλίστρημα πρὸς τὰ ἀριστερά

Στὶς 20 Ἀπριλίου 1917, ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Π. Μιλιούκωφ διαβεβαίωσε τοὺς δυτικοὺς συμμάχους ὅτι ἡ Ρωσία θὰ πολεμοῦσε ὡς τὸ τέλος ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ἀμέσως, δύο συντάγματα τῆς φρουρᾶς τῆς Πετρουπόλεως, ἔκαναν διαδήλωσι ἐμπρὸς στὴν ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, ἐναντίον τοῦ ὑπουργοῦ. Τὰ Σοβιὲτ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν, δηλαδὴ ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου. Ἐπὶ δύο ἡμέρες ἀκολούθησαν ταραχὲς στοὺς δρόμους τῆς Πετρουπόλεως. Τελικῶς ἐπεκράτησε ἡ Κυβέρνησις. Παρὰ τὴν νίκη της ὅμως, θεώρησε ἀναγκαῖο νὰ διευρυνθῆ πρὸς τὰ ἀριστερά. Νόμιζε ὅτι ἔτσι θὰ στερεωθῆ καλύτερα. Τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο, κάλεσε λοιπὸν τὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Σοβιὲτ σὲ κοινὴ συνεδρίασι. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ὑποχρεώθηκαν νὰ παραιτηθοῦν ὁ Μιλιούκωφ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Γκουτσκώφ. Ὁ στρατηγὸς Κορνίλωφ, διοικητὴς τῆς Πετρουπόλεως, ὑπέβαλε τὴν παραίτησί του καὶ ἔφυγε στὸ μέτωπο.

Στὶς 6 Μαΐου, σχηματίσθηκε ἡ δεύτερη Προσωρινὴ Κυβέρνησις ποὺ ἀντὶ γιὰ τὸν ἕνα σοσιαλιστὴ ποὺ εἶχε ἡ προηγούμενη, περιελάμβανε στοὺς κόλπους της 6 σοσιαλιστάς, ἔναντι 10 φιλελευθέρων. Ἀνάμεσα στοὺς σοσιαλιστὰς ὑπουργούς, ἦταν ὁ Κερένσκυ, ποὺ προήχθη σὲ ὑπουργὸ

τῶν στρατιωτικῶν καθὼς καὶ ὁ Τ σ ε ρ ν ὼ φ, ἀρχηγὸς τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, ποὺ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖο γεωργίας γιὰ νὰ ἐφαρμόση τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματός του γιὰ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμισι. Πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως παρέμεινε ὁ πρίγκηψ Λ β ώ φ.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἡ Κυβέρνησις καὶ μαζί της ὅλη ἡ χώρα, γλιστροῦσε ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς τὰ ἀριστερά. Ταυτόχρονα, ἡ κατάστασις χειροτέρευε σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Στὸ μέτωπο, ἡ Ἐπανάστασις εἶχε κλονίσει βαθύτατα τὴν πειθαρχία τῶν στρατιωτῶν. Οἱ στάσεις πλήθαιναν καὶ ἡ ἀνυπακοὴ ἐγενικεύετο. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λιποτακτῶν ἐμεγάλωνε συνεχῶς, γιὰ νὰ φθάση στὰ μέσα τοῦ 1917, στὸν καταπληκτικὸ ἀριθμὸ τῶν 2 ἑκατομμυρίων! Πράκτορες τῶν γερμανῶν καὶ μπολσεβῖκοι προπαγανδισταὶ ἀλώνιζαν τὸν στρατό, ὅπου οἱ ἀξιωματικοί, ἐν ὀνόματι τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας δὲν τολμοῦσαν πιὰ νὰ ἐπέμβουν. Ὅσοι στρατηγοὶ δοκίμασαν νὰ βάλουν κάποιο φραγμὸ στὴ διαλυτικὴ προπαγάνδα, καταγγέλθηκαν σὰν «ἀ ν τ ε π α ν α σ τ ά τ ε ς» καὶ τιμωρήθηκαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι.

Ἡ Κυβέρνησις ἔχανε κάθε ἔλεγχο ἐπάνω στὸν στρατὸ καὶ στὴν διοίκησι, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸν πληθυσμὸ τῆς πρωτευούσης. Οἱ μπολσεβῖκοι αὔξησαν τὶς δυνάμεις τους, δὲν ἦσαν ὅμως ἀκόμη σὲ θέσι νὰ ἀνατρέψουν τὴν Κυβέρνησι, γιατὶ ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ἦταν ὑπὲρ τῆς φιλελευθέρας σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας. Στὶς δημοτικὲς ἐκλογὲς τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως καὶ στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξι τῶν σοβιέτ, οἱ μπολσεβῖκοι μειοψήφισαν ἔναντι τῶν ἄλλων κομμάτων. Κυριώτερο κόμμα ἐνεδείχθη τὸ σοσιαλεπαναστατικό. Στὸ πρῶτο πανρωσικὸ συνέδριο τῶν σοβιέτ, ἀπὸ τοὺς 781 ἀντιπροσώπους, οἱ 297 ἦσαν σοσιαλεπαναστάτες, οἱ 253 μενσεβῖκοι καὶ μόνον οἱ 100 μπολσεβῖκοι.

8. Ἡ ἐξέγερσις τοῦ Ἰουλίου 1917

Τὸν Ἰούλιο, στὴν Πετρούπολι ξέσπασαν σοβαρὲς ταραχές. Τὴν ἡγεσία τους τὴν εἶχαν οἱ μπολσεβῖκοι. Τὸ κίνημα ἀπέτυχε καὶ ἡ κυβέρνησις ἀναγκάσθηκε νὰ πάρη ὡρισμένα μέτρα ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων. Στρατεύματα κατέλαβαν τὴν ἕδρα τοῦ κόμματος καὶ ἐκδόθηκαν ἐντάλματα συλλήψεως ἐναντίον τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Ζ η ν ό β ι ε φ ποὺ κρύφθηκαν, τοῦ Τ ρ ό τ σ κ υ ποὺ συνελήφθη, καὶ μερικῶν ἀκόμη μπολσεβίκων ἡγετῶν ὅπως τοῦ Λ ο υ ν α τ σ ά ρ σ κ ι, Κ ρ ι λ έ ν κ ο, Ὀ φ σ έ ε ν κ ο καὶ ἄλλων.

«Εἶναι ἡ στιγμὴ γιὰ τὴν Κυβέρνησι νὰ μᾶς στρίψη τὸ λαρύγγι», εἶπε τότε ὁ Λένιν. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως ἀπετελεῖτο ἀπὸ φιλελευθέρους καὶ σοσιαλιστὰς ποὺ ἀντιθέτως πρὸς τὸν Λένιν, πίστευαν στὶς ἀνθρωπιστικὲς ἀξίες ποὺ ἐκήρυτταν καὶ δὲν εἶχαν κανένα σκοπὸ νὰ στρίψουν τὸ λαρύγγι οἰουδήποτε. Οὔτε κὰν τοὺς πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸ νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς θανατικὲς ἐκτελέσεις ἐναντίον τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων τους, ὅπως ἔκαναν ἀργότερα ὁ Λ έ ν ι ν καὶ ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ.

Τὰ γεγονότα ὅμως τοῦ 'Ιουλίου δὲν προκάλεσαν κρίσι μόνον στοὺς μπολσεβίκους. 'Επέτειναν καὶ τὶς ἐσωτερικὲς διαμάχες μεταξὺ σοσιαλιστῶν καὶ φιλελευθέρων μέσα στὴν Κυβέρνησι. Ἔτσι προκλήθηκε κυβερνητικὴ κρίσις ποὺ κράτησε τρεῖς ἑβδομάδες καὶ ἔληξε στὶς 6 Αὐγούστου 1917 μὲ τὸ σχηματισμὸ τῆς τρίτης Προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ὁ πρίγκηψ Λ β ὼ φ ἀπεχώρησε. Πρωθυπουργὸς ἔγινε ὁ Κ ε ρ έ ν σ κ υ ποὺ διατήρησε καὶ τὸ ὑπουργεῖο στρατιωτικῶν.

9. Ἡ ἀποκατάστασις τῶν Μπολσεβίκων

Στὶς 9 Δεκεμβρίου 1917, ὁ Κερένσκυ καθήρεσε τὸν στρατάρχη Κ ο ρ ν ί λ ω φ, ἀρχηγὸ τοῦ μετώπου, μὲ τὴν κατηγορία ὅτι ἑτοίμαζε πραξικόπημα. Ὅλοι περίμεναν τότε ὅτι ὁ Κ ο ρ ν ί λ ω φ θὰ ἐβάδιζε ἐναντίον τῆς Πετρουπόλεως. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κ ε ρ έ ν σ κ υ ζητησε τὴν βοήθεια «ὅλων», συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μπολσεβίκων, γιὰ νὰ τὸν ἀντιμετωπίση. Ἔτσι, οἱ μπολσεβῖκοι ἐπανῆλθαν θριαμβευτικὰ στὸ προσκήνιο, ἐνῶ ὁ Κ ε ρ έ ν σ κ υ ἔχασε τὴν ὑποστήριξι τῶν βασικῶν στελεχῶν τοῦ στρατεύματος, παρ' ὅλο ποὺ ἀπένειμε στὸν ἑαυτό του τὸν τίτλο τοῦ στρατάρχου. Ὅσον ἀφορᾶ τὸν Κ ο ρ ν ί λ ω φ, αὐτὸς συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Χάνοντας τὴν ὑποστήριξι τοῦ στρατοῦ, ὁ Κ ε ρ έ ν σ κ υ, δὲν ἐκέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Σοβιὲτ καὶ τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Πετρουπόλεως. Ἔτσι, ἀπέμεινε μόνος καὶ ἀνίσχυρος. 'Εκεῖνοι ποὺ ἐκέρδισαν ἀπὸ τὴν σύγκρουσι Κ ε ρ έ ν σ κ υ - Κ ο ρ ν ί λ ω φ, ἦσαν οἱ μπολσεβῖκοι, οἱ ὁποῖοι βγῆκαν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὁποῖο εἶχαν περιέλθει μετὰ ἀπὸ τὶς ταραχὲς τοῦ 'Ιουλίου. Οἱ ἀρχὲς ἀπεφυλάκισαν μάλιστα ὅσους ἀπὸ τοὺς ἡγέτες των εἶχαν συλλάβει. Ἡ ἀπομόνωσις τῶν μπολσεβίκων εἶχε λήξει.

10. Οἱ Μπολσεβῖκοι κερδίζουν ἔδαφος

Στὶς 8 'Οκτωβρίου 1917 ἐσχηματίσθη τετάρτη Προσωρινὴ Κυβέρνησις μὲ πρόεδρο πάλι τὸν Κ ε ρ έ ν σ κ υ.

Οἱ μενσεβῖκοι ἦσαν διηρημένοι. Ἡ πλειοψηφία ὑπεστήριζε τὴν κυβέρνησι Κ ε ρ έ ν σ κ υ. Ἡ μειοψηφία, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μ α ρ τ ὼ φ ἦταν ἐναντίον του.

Οἱ σοσιαλεπαναστάτες διασπάσθηκαν ἐντελῶς σὲ δύο χωριστὰ κόμματα. Τὸ «ἀριστερὸ» μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν Μ. Σ π υ ρ ι ν τ ό ν ο β ν α καὶ τὸν Μ π. Κ α μ π ὼ φ, ποὺ ἦσαν ἐναντίον τοῦ Κερένσκυ καὶ ζητοῦσαν τὴν «σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι». Καὶ τὸ «δεξιὸ» σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα μὲ τὸν Τ σ ε ρ ν ὼ φ, τὸν Γ κ ό τ ζ καὶ τὴν Μ π ε σ κ ό φ σ κ α γ ι α ποὺ ὑπεστήριζαν τὴν Προσωρινὴ Κυβέρνησι.

Ἔτσι, ἐνῶ οἱ ἀντίπαλοι τους διεσπῶντο, ἀλληλοεμάχοντο, ἐτεμαχίζοντο καὶ ἐφθείροντο, ἐνῶ Κράτος καὶ στρατὸς ἀπεδιοργανώνοντο καὶ τὸ χάος μεγάλωνε, οἱ μπολσεβῖκοι κέρδιζαν συνεχῶς ἔδαφος. Κεντρικὴ

ἐπιδίωξί τους ἦταν νὰ κατακτήσουν τὴν πλειοψηφία στὰ Σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως καὶ ὡρισμένων ἄλλων μεγάλων πόλεων γιὰ νὰ ἐξορμήσουν ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὴν ἐξουσία. Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1917 ἔγινε ἐπανεκλογὴ τῶν Σοβιὲτ σὲ πολλὲς πόλεις καὶ οἱ μπολσεβῖκοι πραγματοποίησαν ἀξιόλογη πρόοδο. Τὸ κυριώτερο ὅμως εἶναι ὅτι κατώρθωσαν νὰ κερδίσουν τὴν πλειοψηφία στὰ Σοβιὲτ τῆς πρωτευούσης. Στὶς 22 Σεπτεμβρίου, πρόεδρος τῶν Σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως ἐξελέγη ὁ Τρότσκυ.

11. Ἡ λενινιστικὴ τεχνικὴ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας

Στὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ὡς τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1917, ὁ Λένιν εἶχε ἀναγκασθῆ νὰ κρύβεται. Στὸ ἴδιο διάστημα, ἐπεξεργάσθηκε σὲ ὅλες της τὶς λεπτομέρειες, τὴν τεχνικὴ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας.

Ὁ Λένιν ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν σκέψι ὅτι μέσα στὶς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς, ἐὰν οἱ μπολσεβῖκοι κατώρθωναν νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία στὴν Πετρούπολι, θὰ ἐπεβάλλοντο ὕστερα σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα. Ἡ πλειοψηφία τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἔμενε ἀδιάφορη. Συνεπῶς, μία δραστήρια μειοψηφία μποροῦσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησί της. Πῶς ὅμως θὰ ἔπαιρναν τὴν ἐξουσία; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ὁ Λένιν ἀπαντοῦσε ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένουν τὶς κοινοβουλευτικὲς ἐκλογὲς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διεξαχθοῦν, γιατὶ οἱ μπολσεβῖκοι δὲν ἐπρόκειτο νὰ πάρουν τὴν πλειοψηφία. Ἀπαντοῦσε ἐπίσης ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία ἐξαπολύοντας ἕνα πλατὺ κίνημα μαζῶν, γιατὶ ἡ προσπάθειά τους αὐτὴ ἀπέτυχε παταγωδῶς τὸν Ἰούλιο τοῦ 1917 καὶ ἦταν προωρισμένη καὶ πάλι νὰ ἀποτύχῃ, ἀφοῦ οἱ κομμουνισταὶ ἀσκοῦσαν περιωρισμένη ἐπιρροὴ ἐπάνω στὶς μάζες. Ἡ μόνη λύσις λοιπὸν ποὺ ἐπέμενε ἦταν μία: τὸ πραξικόπημα.

Στὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου, ὁ Λένιν παρουσίασε στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματός του τὴν εἰσήγησί του *«Ὁ Μαρξισμὸς καὶ ἡ ἔνοπλη ἐξέγερσις»*, ὅπου καθόριζε σὰν στόχο τὴν ἁρπαγὴ τῆς ἐξουσίας στὴν Πετρούπολι μὲ ἕνα καλὰ προσχεδιασμένο πραξικόπημα.

«Πρέπει, ἔγραφε, νὰ ὀργανώσουμε ἕνα ἐπιτελεῖο τῶν ἐπαναστατικῶν μονάδων, νὰ κατανείμουμε τὶς δυνάμεις μας καὶ νὰ τὶς ἐξαπολύσουμε ἐναντίον τῶν σημαντικωτέρων σημείων. Νὰ καταλάβουμε τὸ φρούριο τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου, νὰ κυκλώσουμε τὸ θέατρο τοῦ Ἀλεξάνδρου, νὰ συλλάβουμε τὰ μέλη τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως, νὰ στείλουμε ἐναντίον τῶν εὐελπίδων τμήματά μας ἕτοιμα νὰ θυσιασθοῦν παρὰ νὰ ἀφήσουν τὸν ἐχθρὸ νὰ διεισδύσῃ στὸ κέντρο τῆς πόλεως. Πρέπει νὰ καταλάβουμε ταυτόχρονα τὰ τηλέφωνα καὶ τὰ τηλέγραφα, νὰ ἐγκαταστήσουμε τὸ ἐπιτελεῖο μας στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο καὶ νὰ τὸ συνδέσουμε τηλεφωνικῶς μὲ ὅλα τὰ ἐργοστάσια τοὺς στρατῶνες καὶ τὰ σημεῖα ὅπου θὰ διεξαχθῇ ὁ ἔνοπλος ἀγώνας». (Λένιν: «Στὸ δρόμο τῆς ἐπαναστάσεως» 1924 σελ. 64-63 γαλ. ἐκδόσεως).

Μὲ τὰ σχέδιά του, ὁ Λένιν ξέφευγε ἐντελῶς ἀπὸ τὸν μαρξισμὸ ποὺ βλέ-

πει τὴν Ἐπανάστασι ὄχι σὰν πραξικόπημα μιᾶς ὠργανωμένης καὶ ὁπλισμένης μειοψηφίας, ἀλλὰ σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ἱστορικῆς νομοτελείας, ἡ ὁποία, ὅταν ὡριμάσουν οἱ ἀντικειμενικὲς συνθῆκες, ὠθεῖ τὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ σὲ μία μεγαλειώδη ἐξέγερσι γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ ὑπερωρίμου καπιταλισμοῦ, ποὺ φυσικὰ δὲν ὑπῆρχε στὴν Ρωσία.

Βλέποντας ὅτι στὴν Ρωσία εἶχε δημιουργηθεῖ μία συγκυρία εὐνοϊκῶν περιστάσεων ποὺ τοῦ ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ ἁρπάξῃ τὴν ἐξουσία μὲ ἕνα τολμηρὸ καὶ κατὰ βάθος τυχοδιωκτικὸ πραξικόπημα, ὁ Λένιν δὲν ἐδίστασε. Ἄφισε κατὰ μέρος τὴ μαρξιστικὴ θεωρία καὶ συγκέντρωσε τὴν δραστηριότητά του στὴν προετοιμασία τοῦ πραξικοπήματος.

12. Ἡ λενινιστικὴ ἐξουσία

Ταυτόχρονα, ὁ Λένιν ἄρχισε νὰ προσανατολίζεται καὶ πρὸς ὀλιγαρχικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν διατήρησι τῆς ἐξουσίας μετὰ τὴν κατάληψί της. Στὰ μέσα Ὀκτωβρίου 1917 σὲ ἕνα φυλλάδιό του μὲ τὸν τίτλο *«θὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία οἱ μπολσεβῖκοι;»* ὁ Λένιν ἀντέκρουσε ἐκείνους ποὺ μέσα στὸ κόμμα του, ἔλεγαν ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη πετύχουν νὰ ἁρπάξουν τὴν ἐξουσία, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ τὴν διατηρήσουν σὲ μία χώρα μὲ ἐλάχιστο προλεταριᾶτο, ὅπου δὲν τίθεται ζήτημα ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀνυπάρκτου καπιταλισμοῦ σὲ σοσιαλισμὸ καὶ ὅπου οἱ κομμουνισταὶ εἶναι μία ἀσήμαντη μειοψηφία. Στὸ φυλλάδιό του, ὁ Λένιν γράφει:

«Μετὰ ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1905, 130 χιλιάδες εὐγενεῖς διοίκησαν τὴν Ρωσία ἀσκῶντας συνεχῆ βία ἐναντίον 150 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Καὶ οἱ 240 χιλιάδες μέλη τοῦ μπολσεβίκικου κόμματος δὲν θὰ μπορέσουν νὰ διοικήσουν τὴν Ρωσία;»

Μὲ τὶς σκέψεις του αὐτές, ὁ Λένιν ἔβαλε τὰ θεμέλια ἑνὸς τρομεροῦ δεσποτισμοῦ: τῆς δικτατορίας ὄχι τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ τῶν «ἐπαγγελματιῶν ἐπαναστατῶν» (κομματικῶν στελεχῶν) σὲ βάρος ὅλου τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ προλεταριάτου.

Τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1917, κατὰ τὴν διάσκεψί του, εἶχε 77.000 μέλη. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1917, ὅταν ἐξαπέλυσε τὶς ταραχὲς εἶχε 177.000. Μετὰ τὴν ἐπάνοδό τους στὸ προσκήνιο, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιο Κορνίλωφ, οἱ μπολσεβῖκοι εἶχαν κερδίσει ἔδαφος, ἀλλὰ εἶναι ζήτημα ἐὰν τὰ μέλη τοῦ κόμματός τους ἔφθαναν τὸν ἀριθμὸ τῶν 240.000 ποὺ δίνει ὁ Λένιν. Πάντως, καὶ πάλι δὲν ξεπερνοῦσαν τὸ 1,5 χιλιοστὸ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ Λένιν βεβαίωνε ὅτι αὐτὴ ἡ μικρὴ ἀλλὰ καλὰ ὠργανωμένη ὁμάδα ἀνθρώπων, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πάρῃ βιαίως στὰ χέρια της τὰ πεπρωμένα τῆς Ρωσίας καὶ ἀκόμη καὶ τοῦ κόσμου!

Στὶς 23 Ὀκτωβρίου ὁ Λένιν ἔφθανε στὴν Πετρούπολι γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πραξικόπημα ποὺ σχεδίαζε.

13. Οἱ παραμονὲς τοῦ πραξικοπήματος

Στὶς 23 'Οκτωβρίου συνῆλθε ἡ Κεντρικὴ 'Επιτροπὴ τοῦ κόμματος τῶν Μπολσεβίκων ποὺ ἀποφάσισε νὰ προχωρήση ἀμέσως στὴν πραγματοποίησι τοῦ πραξικοπήματος καὶ νὰ πάρη ὅλα τὰ πρακτικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἐπιτυχία του. 'Από τὰ δώδεκα μέλη τῆς Κ.Ε. τὰ δέκα ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς ἀποφάσεως. Δύο ἐψήφισαν ἐναντίον: 'Ο Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Κάμενεφ. Αὐτοὶ ἔστειλαν τότε μία ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς ὅλες τὶς κομματικὲς ὀργανώσεις, ὅπου ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἔγραφαν :

«Δυστυχῶς, δὲν ἔχουμε τὴν πλειοψηφία οὔτε τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, οὔτε τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου. Εἴμεθα βέβαιοι γιὰ παράδειγμα ὅτι στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν Συντακτικὴ 'Εθνοσυνέλευσι, ἡ πλειοψηφία τῶν ἀγροτῶν θὰ ψηφίση τοὺς σοσιαλεπαναστάτες».

'Ο Λένιν, ἀπάντησε ἀνασκευάζοντας τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ζηνόβιεφ καὶ τοῦ Κάμενεφ καὶ ἐπανέλαβε τὴν ἔκκλησί του γιὰ ἐξέγερσι.

Τελικῶς, οἱ δύο διαφωνοῦντες ἀναγκάσθηκαν νὰ ὑποκύψουν στὴν πίεσι ποὺ τοὺς ἔγινε καὶ νὰ συμφωνήσουν στὴν ἐξαπόλυσι τοῦ πραξικοπήματος.

Γιὰ τὴν προετοιμασία καὶ τὴν διεξαγωγὴ τοῦ πραξικοπήματος συγκροτήθηκε ἀπὸ τὸ κόμμα ἕνα εἰδικὸ ὄργανο, ἡ «Στρατιωτικὴ 'Επαναστατικὴ 'Επιτροπή». Πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς, ποὺ ὁ σχηματισμός της ἀνακοινώθηκε στὶς 27 'Οκτωβρίου ἀπὸ τὴν «'Ισβέστια» διορίστηκε ὁ Τρότσκυ. Οἱ φῆμες ὅτι οἱ μπολσεβῖκοι ἑτοιμάζουν πραξικόπημα πῆραν μεγάλη ἔκτασι.

Στὶς 30 'Οκτωβρίου, ἡ «Στρατιωτικὴ 'Επαναστατικὴ 'Επιτροπή» κάλεσε στὴν ἕδρα της, στὸ 'Ινστιτοῦτο Σμόλνυ, σύσκεψι μὲ συμμετοχὴ στελεχῶν τῆς φρουρᾶς τῆς Πετρουπόλεως καὶ μὲ θέμα τὴν ἐπιτυχῆ διενέργεια τοῦ πραξικοπήματος. Τὴν ἴδια ὥρα, ὁ Τρότσκυ ποὺ διηύθυνε ὅλη τὴν προπαρασκευὴ τοῦ πραξικοπήματος, διέψευσε μὲ «ἀγανάκτησι» ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως τὶς φῆμες περὶ σχεδιαζομένου πραξικοπήματος :

«Αὐτὲς τὶς τελευταῖες ἡμέρες, ὁ τύπος εἶναι γεμάτος ἀπὸ πληροφορίες, φῆμες, καὶ ἄρθρα γιὰ μία σχεδιαζομένη «ἐνέργεια», εἶπε ὁ Τρότσκυ. 'Εμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ ἔχουμε ἀποφάσεις ποὺ νὰ εἶναι ἄγνωστες στοὺς ἐργάτες καὶ στοὺς στρατιῶτες. Δὲν κρύβουμε τίποτα. Δηλώνω ἐπίσημα, ὅτι δὲν ἔχουμε διατάξει καμμία ἔνοπλη ἐνέργεια».

Σκοπὸς αὐτῆς τῆς δηλώσεως ἦταν ἡ ἐξαπάτησις τοῦ ἀντιπάλου ὥστε νὰ αἰφνιδιασθῆ.

Στὶς 6 Νοεμβρίου (μὲ τὸ νέο ἡμερολόγιο) ἐνῶ ὅλα ἦσαν ἕτοιμα γιὰ τὸ πραξικόπημα ποὺ πραγματοποιήθηκε τὴν ἴδια νύκτα, οἱ μπολσεβῖκοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ διαψεύδουν τὶς σχετικὲς φῆμες. 'Η «Στρατιωτικὴ 'Επαναστατικὴ 'Επιτροπή» ἀνακοίνωσε τὰ ἑξῆς :

«Παρὰ τὶς φῆμες καὶ τὶς διαδόσεις ποὺ κυκλοφοροῦν, δηλώνουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει θέμα προπαρασκευῆς καὶ πραγματοποιήσεως μιᾶς βιαίας κατακτήσεως τῆς ἐξουσίας».

Λίγες ὧρες ἀργότερα, ἄρχιζε τὸ πραξικόπημα.

14. Τὸ πραξικόπημα

Στὶς 9 ἡ ὥρα τῆς νύκτας τῆς 6ης πρὸς 7η Νοεμβρίου, ἕνα σῶμα ἐνόπλων μπολσεβίκων, κατέλαβε τὸ σιδηροδρομικὸ «σταθμὸ τῆς Βαλτικῆς» γιὰ νὰ ἐμποδίση τὴν ἄφιξι ἐνισχύσεων στὴν Κυβέρνησι. Τὴν ἴδια ὥρα, ἄλλες ἔνοπλες ὁμάδες μπολσεβίκων κατελάμβαναν τὰ γεφύρια τοῦ Νέβα.

Τὴν ἴδια νύχτα, οἱ μπολσεβῖκοι κατέλαβαν τὸ κεντρικὸ ταχυδρομεῖο, τὸ τηλεγραφικὸ πρακτορεῖο, τὸ τηλεφωνικὸ κέντρο, τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ ὡρισμένα δημόσια κτίρια. Κατὰ τὶς δύο τὰ ξημερώματα τῆς 7ης Νοεμβρίου, μικρὰ ἔνοπλα τμήματα τῶν μπολσεβίκων, κατέλαβαν τὸ ἐργοστάσιο ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τὶς ἀποθῆκες τροφίμων, τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα, καὶ ὅλα τὰ μεγάλα τυπογραφεῖα. Παντοῦ τοποθετοῦσαν μικρὲς φρουρές. Ὅπως γράφει ὁ Τρότσκυ, οἱ ὁμάδες αὐτὲς ἦσαν πολὺ μικρὲς καὶ ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὅτι ἡ φρουρὰ ποὺ τοποθετήθηκε στὸ ἐργοστάσιο ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἀπετελεῖτο ἀπὸ 21 ἄνδρες. Ὁ Τρότσκυ δὲν δίδει συγκεκριμένο ἀριθμὸ γιὰ τὶς ἔνοπλες δυνάμεις τοῦ πραξικοπήματος, ἀλλὰ πάντως, αὐτές, δὲν ξεπερνοῦσαν, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ δίνει ὁ ἴδιος, τὶς 5.000 ἄνδρες.

Πουθενὰ οἱ μπολσεβῖκοι δὲν συνάντησαν τὴν παραμικρὴ ἀντίστασι καὶ δὲν σημειώθηκε οὔτε ἕνα θῦμα. Ὅσο γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, αὐτοὶ κοιμόντουσαν ἥσυχα στὰ σπίτια τους.

15. Ἡ 7η Νοεμβρίου 1917

Ὅταν ξημέρωσε ἡ 7η Νοεμβρίου, ἡ ζωὴ ἄρχισε κανονικὰ σὰν νὰ μὴν εἶχε συμβῆ τίποτε. Οἱ δρόμοι ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ κόσμο ποὺ πηγαινοερχόταν, τὰ καταστήματα ἦσαν ἀνοικτὰ καὶ οἱ ὑπάλληλοι εἶχαν παρουσιασθεῖ κανονικὰ στὶς ἐργασίες των.

Στὶς 10 ἡ ὥρα τὸ πρωΐ, ἡ «Στρατιωτιτὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ» ἐξέδωσε προκήρυξι μὲ τὴν ὁποία ἀνεκοίνωνε :

«Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις καθηρέθη. Ἡ ἐξουσία πέρασε στὰ χέρια τῆς Στρατιωτικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ βρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς φρουρᾶς τῆς Πετρουπόλεως. Ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς πόλεως ἔχουν καταληφθεῖ. Ζήτω ἡ Ἐπανάστασις».

Κατὰ τὸ μεσημέρι, ἡ Κυβέρνησις Κερένσκυ ἄρχισε ἐπὶ τέλους νὰ δείχνη κάποια σημάδια ὑπάρξεως. Ὁ Κερένσκυ, ὡς ἀνώτατος διοικητὴς τοῦ στρατοῦ καὶ ὡς πρωθυπουργός, κάλεσε τρία συντάγματα νὰ σπεύσουν εἰς

βοήθειαν τῆς «ἀ γ ω ν ι ώ σ η ς π α τ ρ ί δ ο ς». Ἀμέσως μετά, ὁ Κερένσκυ ἔφυγε γιὰ τὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο γιὰ νὰ ζητήση βοήθεια, ἐνῶ ἡ Κυβέρνησις συνῆλθε στὰ Χειμερινὰ Ἀνάκτορα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Κ ο ν ο β ά λ ω φ, προστατευομένη ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν.

Τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο ἀπεφάσισε νὰ συνεδριάζη συνεχῶς καὶ ἀνέθεσε στὸν Κ ί σ κ ι ν, ἰατρὸ στὸ ἐπάγγελμα καὶ ὑπουργὸ Κοινωνικῆς Προνοίας, τὸ ἔργο τῆς καταστολῆς τῆς κομμουνιστικῆς ἐξεγέρσεως! Ταυτόχρονα, ἀπηύθυνε δύο ἐκκλήσεις: μία πρὸς τὸν λαὸ καὶ μία πρὸς τοὺς στρατιῶτες στὸ μέτωπο.

Στὶς δυόμιση τὸ ἀπόγευμα, ἄρχισε ἡ ἔκτακτη σύνοδος τοῦ Σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ Τρότσκυ ὡς πρόεδρος τοῦ Σοβιέτ καὶ τῆς «Στρατιωτικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς», δήλωσε ἐξ ὀνόματος τῆς δευτέρας ὅτι ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη καὶ ὅτι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ πρόκειται νὰ καταληφθοῦν τὰ Χειμερινὰ Ἀνάκτορα.

Ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας στὴν Πετρούπολι προηγήθηκε μόνο κατὰ 24 ὧρες ἀπὸ τὴν ἔναρξι τοῦ β' πανρωσικοῦ συνεδρίου τῶν σοβιέτ. Ὁ Τρότσκυ εἶχε ὑποδείξει νὰ περιμένουν τὸ συνέδριο γιὰ νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ ὁ Λένιν ἐπέμεινε νὰ προηγηθῆ τὸ πραξικόπημα ὥστε νὰ θέσουν τὸ συνέδριο μπροστὰ σὲ τετελεσμένο γεγονός. Ἔτσι, ὅταν ἄρχισε τὸ συνέδριο, οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν ἤδη κύριοι τῆς ρωσικῆς πρωτευούσης. Ἦταν μία πρᾶξις φρονήσεως τοῦ Λένιν, γιατὶ καὶ σ' αὐτὸ τὸ συνέδριο, οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν μ ε ι ο ψ η φ ί α.

Οἱ μενσεβῖκοι, οἱ σοσιαλεπαναστάτες καὶ οἱ ἄλλοι διαμαρτυρήθηκαν στὸ συνέδριο γιὰ τὸ πραξικόπημα καὶ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων, πρᾶγμα ποὺ μᾶλλον εὐχαρίστησε τοὺς μπολσεβίκους. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποχώρησί τους, ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ ὑπέβαλε μία πρότασι μὲ τὴν ὁποία κατεδικάζοντο «ο ἱ ὀ π α δ ο ὶ τ ο ῦ σ υ μ β ι β α σ μ ο ῦ» καὶ ἡ ὁποία ἐνεκρίθη.

16. Ἡ 8η καὶ 9η Νοεμβρίου 1917

Στὶς 8 Νοεμβρίου, ὅλες οἱ ἐφημερίδες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «Π ρ ά β ν τ α», ἐξεδήλωναν τὴν ἀντίθεσί τους πρὸς τὸ πραξικόπημα. Ἔνοπλα τμήματα τῶν μπολσεβίκων κατέλαβαν τὰ γραφεῖα δύο ἐφημερίδων καὶ ἐμπόδισαν τὴν ἔκδοσί τους. Ἀργότερα, ἡ «Στρατιωτικὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ» κατάσχεσε μία ἐφημερίδα τῶν μενσεβίκων.

Ἡ ἡμέρα τῆς 8ης Νοεμβρίου ὑπῆρξε ἤρεμη. Περίπολοι ἐνόπλων μπολσεβίκων διέτρεχαν τὴν πόλι, ἐνῶ ἄλλα τμήματά τους εἶχαν κυκλώσει τὰ Χειμερινὰ Ἀνάκτορα, ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβερνήσεως.

Στὶς 9 Νοεμβρίου, στὶς 2 τὰ ξημερώματα, οἱ μπολσεβῖκοι κατέλαβαν ἐξ ἐφόδου τὰ Χειμερινὰ Ἀνάκτορα καὶ αἰχμαλώτισαν τοὺς ὑπουργούς.

Στὴν μοναδικὴ αὐτὴ καὶ ἀσήμαντη μάχη τοῦ πραξικοπήματος, τὰ θύματα δὲν ὑπῆρξαν πολλά. Ὅπως γράφει ὁ Σ. Γ ι ο φ μέλος τῆς «Στρα-

τιωτικῆς 'Επαναστατικῆς 'Επιτροπῆς» σὲ ἕνα ἄρθρο του στὴν ἐφημερίδα τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, οἱ ἐπαναστᾶτες δὲν εἶχαν παρὰ μόνον 6 νεκροὺς καὶ τονίζει ὅτι αὐτοὶ ἦσαν τὰ μόνα θύματα τοῦ πραξικοπήματος.

'Η εὐκολία μὲ τὴν ὁποία κατέλαβαν τὴν ἐξουσία κατέπληξε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς μπολσεβίκους. 'Αργότερα, ὁ Τρότσκυ, στὸ ἔργο του «Στάλιν», ἔγραφε ὅτι ὁ Λένιν τοῦ εἶπε κατάπληκτος πὼς ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας «ἦταν εὐκολώτερη ἀπὸ τὸ σήκωμα ἑνὸς φτεροῦ».

17. Οἱ πρῶτες ἀντιδράσεις

Στὸ μεταξύ, ἡ Κεντρικὴ 'Επιτροπὴ τῶν μενσεβίκων καὶ ἡ ἡγεσία τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, μὲ ἀποφάσεις των, καταδίκασαν τὸ πραξικόπημα. Στὶς 9 Νοεμβρίου, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι τῆς Πετρουπόλεως κατέβηκαν σὲ ἀπεργία διαμαρτυρίας ἐναντίον τῶν «σφετεριστῶν τῆς ἐξουσίας».

'Από τὴν ἄλλη μεριά, ὁ Κερένσκυ, ποὺ κατώρθωσε νὰ διαφύγη ἀπὸ τὰ Χειμερινὰ 'Ανάκτορα, μπόρεσε νὰ συναντήση ὡρισμένες στρατιωτικὲς μονάδες τῶν περιχώρων τῆς Πετρουπόλεως ποὺ ἔμειναν πιστὲς στὴν Κυβέρνησι καὶ στὶς 9 Νοεμβρίου κατέλαβε τὸ προάστειο Γκατσίνα.

Στὶς 10 Νοεμβρίου, ὁ Τρότσκυ ἐξ ὀνόματος τῆ «Στρατιωτικῆς 'Επαναστατικῆς 'Επιτροπῆς», διέταξε τὴν κατασκευὴ χαρακωμάτων στὴν Πετρούπολι γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ Κερένσκυ. Τὴν ἴδια ἡμέρα, τὰ τμήματα τοῦ στρατηγοῦ Κρασνὼφ ποὺ ἀνέλαβαν δρᾶσι ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων, κατέλαβαν τὸ Τσάρσκογιε-Σέλο, χωρὶς οἱ μπολσεβῖκοι νὰ προβάλουν καμμία ἀντίστασι. 'Η κατάστασις φαινόταν δύσκολη γιὰ τοὺς μπολσεβίκους καὶ ὁ Κερένσκυ ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήση στοὺς διοικητὰς τοῦ μετώπου ὅτι τὸ κομμουνιστικὸ πραξικόπημα εἶχε κατασταλῆ.

18. 'Η πρώτη σοβιετικὴ κυβέρνησις

Στὶς 9 Νοεμβρίου οἱ μπολσεβῖκοι ἀνακοίνωσαν τὸν σχηματισμὸ τῆς πρώτης κυβερνήσεώς των, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν «συμβούλιο τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ». Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου ἦταν ὁ Λένιν.

'Η σοβιετικὴ κυβέρνησις πῆρε ἀμέσως ἀπόφασι νὰ σταματήση τὸν πόλεμο μὲ τὴν Γερμανία («διάταγμα γιὰ τὴν εἰρήνη»).

'Επίσης, ἐξέδωσε διάταγμα γιὰ τὴν πραγματοποίησι ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως μὲ τὴν διανομὴ τῶν μεγάλων κτημάτων στοὺς ἀγρότες.

Τὰ μέτρα ἀπέβλεπαν στὸ νὰ ἐξασφαλίσουν στοὺς μπολσεβίκους τὴν ὑποστήριξι τῶν στρατιωτῶν ποὺ ἤθελαν τὴν εἰρήνη καὶ τῶν ἀγροτῶν ποὺ ἤθελαν τὴν γῆ.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Λένιν ἔγραφε στὴν ἐφημερίδα τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς :

«Οἱ μπολσεβῖκοι δὲν συνέταξαν τὸ διάταγμα γιὰ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἁπλῶς ἀντέγραψαν λέξι πρὸς λέξι, τὸ ἀγροτικὸ ἐκλογικὸ πρόγραμμα ποὺ εἶχαν δημοσιεύσει στὸ δημοσιογραφικό τους ὄργανο οἱ σοσιαλεπαναστᾶτες».

Φυσικὰ ὁ σκοπὸς ἦταν προφανὴς καὶ τὸν ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ Λένιν στὸν λόγο του στὸ 3ο συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς :

«Μπορέσαμε νὰ κατακτήσουμε μέσα σὲ λίγες βδομάδες τὴν ἀγροτιὰ διακηρύσσοντας καὶ ἐφαρμόζοντας ὄχι τὸ δικό μας πρόγραμμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο τῶν σοσιαλεπαναστατῶν».

Τὸ δικό τους πρόγραμμα στὸ ἀγροτικὸ ζήτημα, δηλ. τὴν κολλεκτιβοποίησι, οἱ μπολσεβῖκοι τὸ ἀνέβαλαν γιὰ ἀργότερα. Καὶ τὸ πραγματοποίησαν ἐπὶ Στάλιν, ἀπαλλοτριώνοντας βιαίως ὅλους τοὺς ἀγρότες ἀπὸ κάθε ἴχνος περιουσίας καὶ ἐντάσσοντάς τους στὰ κολχὸζ καὶ στὰ σοβχόζ.

Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις μὲ ἕνα τρίτο διάταγμά της, εἰσήγαγε τὸ θεσμὸ τοῦ «ἐ ρ γ α τ ι κ ο ῦ ἐ λ έ γ χ ο υ» στὴν βιομηχανικὴ παραγωγὴ καὶ στὶς μεταφορές. Ὁ ἔλεγχος θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται ἀπὸ αἱρετὰ συμβούλια τῶν ἐργαζομένων σὲ κάθε ἐπιχείρησι. Μὲ τὸ διάταγμά τους αὐτό, οἱ μπολσεβῖκοι, ἤθελαν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὑποστήριξι τῶν ἐργατῶν. Φυσικὰ ὄχι μόνον δὲν τὸ ἐφήρμοσαν ποτέ, ἀλλὰ καὶ ἔστειλαν στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα ὅλα τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη ποὺ κατὰ καιροὺς ἐζήτησαν τὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ.

19. Ἡ ἐπικράτησις τῆς Ἐπαναστάσεως

Στὶς 9 Νοεμβρίου ἄρχισαν οἱ συγκρούσεις στὴ Μόσχα. Τὴν πρωτοβουλία τῆς ἀντιστάσεως στοὺς μπολσεβίκους τὴν ἀνέλαβαν οἱ εὐέλπιδες τῆς σχολῆς Ἀ λ ε ξ α ν δ ρ ό φ σ κ υ μὲ τοὺς ὁποίους ἑνώθηκε καὶ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς πόλεως στρατηγὸς Ρ ι α μ π τ σ ώ φ. Ἡ μάχη ἦταν ἄνιση, γιατὶ οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν πολὺ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς εὐέλπιδες καὶ καλύτερα ὁπλισμένοι ἀφοῦ τὸ πυροβολικὸ εἶχε περιέλθει στὰ χέρια τους. Παρ' ὅλα αὐτά, στὴν ἀρχή, οἱ εὐέλπιδες, βοηθούμενοι ἀπὸ ἀντικομμουνιστὰς ἐθελοντάς, σημείωσαν ἀρκετὲς ἐπιτυχίες. Στὶς 10 Νοεμβρίου τὸ πρωΐ, κυρίευσαν μὲ ἔφοδο τὸ Κρεμλῖνο καὶ πολλὲς συνοικίες τῆς πόλεως. Οἱ μπολσεβῖκοι συγκέντρωσαν σημαντικὲς δυνάμεις, στὶς ὁποῖες εἶχε προσχωρήσει καὶ ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως καὶ ἐξαπέλυσαν ἀντεπίθεσι. Οἱ φοιτηταὶ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῶν εὐελπίδων καὶ ἐσχημάτισαν ἕνα σῶμα ἐθελοντῶν λευκοφρουρῶν. Τὸ δημοτικὸ συμβούλιο τῆς Μόχας, ποὺ ἀπετελεῖτο κατὰ πλειοψηφίαν ἀπὸ σοσιαλεπαναστάτες, ἐτάχθη ἐπίσης ὑπὲρ τῶν εὐελπίδων. Τὸ τοπικὸ σοβιὲτ τῆς πόλεως καὶ ἡ κομματικὴ ἐπιτροπὴ τῶν μενσεβίκων ἐτήρησαν οὐδέτερη στάσι καὶ προσπάθησαν νὰ συμφιλιώσουν τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα.

Οἱ εὐέλπιδες καὶ οἱ φοιτηταὶ ἀντιστάθηκαν γιὰ ἀρκετὲς ἡμέρες στὶς ἐπιθέσεις τῶν μπολσεβίκων. Τελικῶς, τὸ πυροβολικὸ τῶν μπολσεβίκων

ἐπεβλήθη. Στὶς 15 Νοεμβρίου, οἱ εὐέλπιδες κατέθεσαν τὰ ὅπλα. Ἔτσι οἱ μπολσεβῖκοι ἐπεκράτησαν στὴν Μόσχα.

Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ κοζάκοι τοῦ Κρασνὼφ βάδιζαν πρὸς τὴν ρωσικὴ πρωτεύουσα. Οἱ δυνάμεις των ἦταν πολὺ ἀδύνατες ἀριθμητικῶς. Συνολικὰ δὲν ξεπερνοῦσαν κατὰ πολὺ τοὺς χιλίους ἄνδρες. Ἡ εἴδησις ὅμως γιὰ τὶς ἐπιτυχίες τους ἔδωσε θάρρος στοὺς ἐχθροὺς τῶν μπολσεβίκων στὴν Πετρούπολι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ δὲν εἶχαν ἀντιδράσει κατὰ τὸ πραξικόπημα, ἄρχισαν τώρα νὰ κινοῦνται, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς εὐέλπιδες ποὺ ἀνέλαβαν δρᾶσι. Σὲ διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως ἄρχισαν νὰ ἀφοπλίζουν τοὺς κόκκινους φρουρούς. Στοὺς ἔρημους δρόμους, ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν, πυροβολοῦσαν τοὺς μπολσεβίκους. Μία ὁμάδα εὐελπίδων κατέλαβε τὸ τηλεφωνικὸ κέντρο. Ἀντικομμουνισταὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν κεντρικῶν ταχυδρομείων καὶ τῶν τηλεγραφείων.

Ἡ «Στρατιωτικὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ» πῆρε ἄμεσα καὶ ἀμείλικτα μέτρα. Ἐξαπολύθηκε ἄγρια τρομοκρατία. Οἱ σχολὲς τῶν εὐελπίδων πολιορκήθηκαν. Τὸ πυροβολικὸ χρησιμοποιήθηκε ἀδίστακτα ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν ἑστιῶν ἀντιστάσεως. Χάρις στὸ πυροβολικό, οἱ μπολσεβῖκοι κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὶς σχολὲς τῶν εὐελπίδων. Ἀμέσως, ἐξετέλεσαν ἐπὶ τόπου μὲ τὸν πιὸ ἄγριο τρόπο τοὺς αἰχμαλώτους ποὺ ἔπιασαν.

Στὶς 12 Νοεμβρίου, 100 κοζάκοι ἱππεῖς τοῦ Κρασνὼφ ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ Πούλκοβο, ἀλλὰ ἀπεκρούσθησαν. Ἄλλη ὁμάδα κοζάκων ἀπέτυχε στὴν ἀπόπειρά της νὰ κυριεύση ἕνα θωρακισμένο αὐτοκίνητο τῶν μπολσεβίκων. Αὐτὲς οἱ δύο μικρὲς ἀποτυχίες ἦσαν ἀρκετὲς γιὰ νὰ ἀπογοητεύσουν τοὺς κοζάκους οἱ ὁποῖοι δὲν ἔβλεπαν νὰ φθάνουν οἱ ἐνισχύσεις ποὺ τοὺς εἶχε ὑποσχεθεῖ ὁ Κερένσκυ. Γι' αὐτό, ὅταν οἱ μπολσεβῖκοι ἄρχισαν νὰ βάλλουν μὲ τὸ πυροβολικό τους ἐναντίον τοῦ Τσάρσκογιε-Σέλο, ὁ Κρασνὼφ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ τῆς ἐκκενώσεώς του ἡ ὁποία καὶ ἐξετελέσθη κατὰ τὴν νύκτα. Οἱ κοζάκοι ὑπεχώρησαν μέσα στὸ σκοτάδι στὴν Γκατσίνα.

Μὲ τὴν ὑποχώρησι, ἄρχισε ἡ ἀποσύνθεσις τῶν κοζάκων ποὺ ἔβλεπαν ὅτι χίλιοι ἄνθρωποι, χωρὶς ἐνισχύσεις, ἦταν ἀδύνατο νὰ καταλάβουν τὴν Πετρούπολι.

Ὁ Κρασνὼφ αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους. Ὁ Κερένσκυ διέφυγε καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα συνέταξε τὴν παραίτησί του ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ προέδρου τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, τερματίζοντας ἔτσι τὸν ρόλο του στὴ Ρωσικὴ Ἐπανάστασι.

20. Ἡ μονοκομματικὴ δικτατορία

Στὶς 11 Νοεμβρίου 1917, ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ συνδικάτου τῶν σιδηροδρομικῶν τῆς Πετρουπόλεως, ἀπηύθυνε ἔκκλησι γιὰ συμβιβασμὸ καὶ συνεργασία ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν στοιχείων. Οἱ μπολσεβῖκοι προσποιήθηκαν ὅτι δέχονται. Τὸ ἔκαναν γιὰ νὰ κερδίσουν χρόνο

καὶ νὰ οὐδετεροποιήσουν τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα ἐφ' ὅσον τὸ πραξικόπημά τους δὲν εἶχε ἀκόμη ἐπιβληθεῖ ἐντελῶς. Τὸ τέχνασμά τους πέτυχε γιατὶ οἱ σοσιαλεπαναστάτες, οἱ μενσεβῖκοι καὶ οἱ ἄλλες ἀριστερὲς ὁμάδες, ἐξακολουθοῦσαν πάντοτε νὰ θεωροῦν τοὺς μπολσεβίκους σὰν συντρόφους των, ὑπερβολικὰ δογματικούς, σκληροὺς καὶ φανατικούς, ἀλλὰ πάντως μέλη τῆς ἰδίας οἰκογενείας μὲ αὐτούς, ἐνῶ ὁ Λένιν ἔβλεπε τοὺς σοσιαλιστὰς σὰν ἐχθροὺς ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐξοντωθοῦν ἀμείλικτα.

Πράγματι, οἱ μενσεβῖκοι καὶ οἱ σοσιαλεπαναστάτες δέχθηκαν ἐπίσης (ἀλλὰ πραγματικὰ) τὴν πρότασι τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ἔστειλαν τοὺς ἀντιπροσώπους των στὴν διάσκεψι ποὺ ἄρχισε στὶς 11 Νοεμβρίου τὸ βράδυ, μὲ σκοπὸ τὸν σχηματισμὸ μιᾶς σοσιαλιστικῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ.

Οἱ συζητήσεις τράβηξαν ὡς τὶς 15 Νοεμβρίου ὁπότε καὶ ἔληξαν ἀνεπιτυχῶς, ἀφοῦ στὸ μεταξὺ οἱ μπολσεβῖκοι εἶχαν ἀποκρούσει τὴν ἐπίθεσι τοῦ Κρασνώφ, εἶχαν καταστείλει τὴν ἐξέγερσι τῶν εὐελπίδων τῆς Πετρουπόλεως καὶ εἶχαν ἐπικρατήσει στὴν Μόσχα.

Οἱ μενσεβῖκοι, μὲ ἀπόφασι τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς των, κατάγγειλαν τὴν στάσι τῶν μπολσεβίκων. Ζήτησαν τὴν ἄμεση ἀπελευθέρωσι τῶν κρατουμένων γιὰ πολιτικοὺς λόγους, τὴν κατάπαυσι τῆς τρομοκρατίας καὶ τὴν ἀποκατάστασι τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ τύπου, τοῦ λόγου, τῶν συγκεντρώσεων καὶ τῆς ἀπεργίας καθὼς καὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου. Φυσικὰ τὰ αἰτήματα ἀπερρίφθησαν ἀσυζητητὶ ἀπὸ τὸν Λένιν καὶ τὸν Τρότσκυ.

Ἡ στάσις των αὐτὴ προκάλεσε ἔντονες διαμαρτυρίες καὶ μέσα στὸ ἴδιο τὸ κόμμα τους. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ λαοῦ Νόγκιν, Ρύκωφ, Μιλιούτιν καὶ Τεντόροβιτς καθὼς καὶ τὰ ἀνώτερα στελέχη τοῦ κόμματος Ριαζάνωφ, Ντεμπρίτσεφ (ὑπεύθυνος ἐπὶ τοῦ τύπου) Ἀρμπούζωφ (ὑπεύθυνος τοῦ τμήματος νομοθεσίας) καθὼς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς κόκκινης φρουρᾶς Γιουρένεφ, συνέταξαν δήλωσι μὲ τὴν ὁποία στιγμάτιζαν τὴν προσπάθεια τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Τρότσκυ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ μονοκομματικῆς δικτατορίας στηριζομένης στὴν τρομοκρατία. Στὴν δήλωσι προσχώρησε καὶ ὁ ἐπίτροπος ἐπὶ τῆς ἐργασίας Σ. Τσλαπνίκωφ.

Ἐξ ἄλλου, ὁ Κάμενεφ, ὁ Ρύκωφ, ὁ Μιλιούτιν, ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Νόγκιν, παραιτήθηκαν ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπή, γιατὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἔγγραφη δήλωσί τους, δὲν ἤθελαν νὰ μετάσχουν στὴν εὐθύνη μιᾶς πολιτικῆς ποὺ ἀπέβλεπε στὴν διὰ τῆς τρομοκρατίας ἐγκαθίδρυσι μονοκομματικῆς δικτατορίας τῶν μπολσεβίκων, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ.

Τότε, ὁ Λένιν ἔκανε ἑλιγμό. Ξανάρχισε τὶς διαπραγματεύσεις μόνο μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ἄλλα κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς καὶ συγκεκριμένα μὲ τὸ «ἀριστερὸ σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα» ποὺ κατὰ τὴ γνώμη του ἦταν καὶ τὸ

πιὸ ἀκίνδυνο. Μὲ αὐτὸ ἦρθε σὲ συμφωνία καὶ στὶς 28 Νοεμβρίου πῆρε ὡρισμένους ἐκπροσώπους του στὴν κυβέρνησι Ἔτσι, οἱ διαφωνοῦντες μπολσεβῖκοι ἀπέσυραν τὶς παραιτήσεις των ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπή. Φυσικά, ἀργότερα, ὁ Λένιν, ἐξόντωσε τοὺς προσωρινοὺς συμμάχους τῆς ἀνάγκης.

21. Οἱ ἐκλογὲς

Ἡ σύγκλησις Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ποὺ θὰ ἐπεξεργαζόταν καὶ θὰ ψήφιζε ἕνα φιλελεύθερο δημοκρατικὸ Σύνταγμα ἦταν τὸ ὄνειρο καὶ τὸ σύνθημα ὅλων τῶν δημοκρατικῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὸν 19ο αἰώνα. Μὲ τὴν πτῶσι τοῦ τσαρισμοῦ, ὅλα χωρὶς ἐξαίρεσι τὰ κόμματα περιέλαβαν στὰ προγράμματά τους τὴν σύγκλησι τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ὅταν ἡ κυβέρνησις Κερένσκυ νόμισε ὅτι θὰ ἔπρεπε λόγῳ τῆς καταστάσεως νὰ ἀναβληθοῦν οἱ ἐκλογὲς γιὰ τὴν Συντακτική, οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν οἱ πρῶτοι ποὺ ξεσηκώθηκαν ἐναντίον αὐτῆς τῆς σκέψεως ποὺ «καταργοῦσε τὴν θέλησι καὶ τὴν κυριαρχία τοῦ λαοῦ».

Ἡ κυβέρνησις Κερένσκυ εἶχε ὁρίσει τὶς ἐκλογὲς γιὰ τὶς 12 (25) Νοεμβρίου 1917. Δέκα ὀκτὼ μέρες πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς οἱ μπολσεβῖκοι ἔκαναν τὸ πραξικόπημά τους.

Ὅταν ἔγιναν οἱ ἐκλογές, στὴ θέσι τῆς κυβερνήσεως Κερένσκυ ὑπῆρχε τὸ «συμβούλιο τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ» τοῦ Λένιν.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν ἐκλογῶν ποὺ ὑπῆρξαν οἱ μόνες ἐλεύθερες ἐκλογὲς στὴν ἱστορία τῆς Ρωσίας ἦσαν:

Σοσιαλεπαναστάτες	20.900.000	ψῆφοι	(58 %)
Μπολσεβῖκοι	9.023.963	ψῆφοι	(25 %)
Καντὲ	4.600.000	ψῆφοι	(13 %)
Μενσεβῖκοι	1.700.000	ψῆφοι	(4 %)

Ἔτσι, στὶς ἐκλογὲς οἱ μπολσεβῖκοι νικήθηκαν. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ σταματήσουν λόγῳ τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων. Εἶχαν πάρει τὴν ἐξουσία στὴν Πετρούπολι καὶ στὴν Μόσχα, ὄχι χάρις στὸν λαό, ἀλλὰ χάρις στὴν βία. Καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ προσφύγουν στὴν ἴδια μέθοδο ἐναντίον τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Τὸ ἔργο ἀνετέθη στὸν Οὐρίτσκυ ποὺ λίγες ἑβδομάδες ἀργότερα διωρίσθηκε πρόεδρος τῆς περιβόητης «Τσεκά», τῆς πρώτης κομμουνιστικῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, στὴν Πετρούπολι.

22. Τὸ δεύτερο πραξικόπημα

Ἡ πρώτη ἐνέργεια τοῦ Λένιν ἦταν νὰ ἀναβάλη τὴν σύνοδο τῆς Συντακτικῆς ποὺ εἶχε προβλεφθεῖ γιὰ τὶς 11 Δεκεμβρίου 1917, ὡς τὶς 18 Ἰα-

νουαρίου 1918. Ἔτσι, ὁ Οὐρίτσκυ εἶχε τὸν καιρὸ νὰ ἑτοιμάση τὸ δεύτερο πραξικόπημα τῶν μπολσεβίκων.

Μόλις ἄρχισε ἡ σύνοδος, στὶς 18 Ἰανουαρίου 1918, ἡ Συντακτικὴ κατεψήφισε τὴν ὑποψηφία τῶν μπολσεβίκων ἀριστερὰ σοσιαλεπαναστάτρια Μαρία Σπυριντόνοβα(*) καὶ ἐξέλεξε σὰν πρόεδρό της τὸν Τσερνὼφ ἀρχηγὸ τῶν σοσιαλεπαναστατῶν. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ὁ μπολσεβῖκος ἐκπρόσωπος Ρασκόλνικωφ (**) ἀνακοίνωσε ὅτι τὸ κόμματου ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἐθνοσυνέλευσις γιατὶ διαπίστωσε ὅτι ἡ «ἀντεπαναστατικὴ πλειοψηφία» ἑτοιμάζεται νὰ διαπράξη «ἐγκλήματα σὲ βάρος τοῦ λαοῦ»!

Ἡ Συντακτικὴ συνέχισε τὴν συνεδρίασι της χωρὶς τοὺς μπολσεβίκους. Ὕστερα ἀπὸ λίγες ὧρες ὅμως, παρουσιάσθηκε ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀνακτόρου τῆς Ταυρίδος ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ Οὐρίτσκυ καὶ κάλεσε τοὺς βουλευτὰς νὰ διακόψουν τὴν συνεδρίασί τους. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, Τσερνώφ, ἀρνήθηκε νὰ ὑπακούση. Τότε ἡ φρουρὰ διέλυσε βιαίως τὴν Ἐθνοσυνέλευσι. Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη καὶ τελευταία, ἡ μοναδικὴ συνεδρίασις τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ρωσίας. Αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ τέλος τοῦ ὀνείρου τῶν ρώσων δημοκρατῶν γιὰ ἕνα κοινοβουλευτικὸ καθεστώς, γιὰ ἕνα φιλελεύθερο Σύνταγμα καὶ γιὰ μία συνταγματικὴ Δημοκρατία.

23. Ἡ εἰρήνη τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ

Ὁ Λένιν ἤθελε τὴν εἰρήνη μὲ τὴν Γερμανία καὶ τὴν Αὐστροουγγαρία γιὰ νὰ ἀφεθῆ ἀπερίσπαστος στὴν ἀντιμετώπισι τῶν ἐσωτερικῶν του ἀντιπάλων καὶ νὰ συγκεντρώση ὅλες τὶς προσπάθειές του στὴν στερέωσι καὶ ὁλοκλήρωσι τῆς ἐξουσίας του. Γι' αὐτό, μόλις πῆρε τὴν ἐξουσία, ἦρθε σὲ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν σύναψι χωριστῆς εἰρήνης μὲ τοὺς γερμανοὺς οἱ ὁποῖοι συνέχιζαν τὴν προέλασί τους στὸ ρωσικὸ ἔδαφος. Ἐξ ἄλλου, ὁ Λένιν, ἤλπιζε, ὅτι ἡ σύναψις τῆς εἰρήνης στὸ ρωσικὸ μέτωπο, θὰ διευκόλυνε τὴν ἔκρηξι στάσεων στὸν γερμανικὸ στρατὸ καὶ θὰ μετέδιδε τὸν σπινθῆρα τῆς Ἐπαναστάσεως στὴν Γερμανία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σ' ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη. Ἡ προοπτικὴ αὐτὴ δὲν ἐπαλήθευσε. Ἡ σύναψις τῆς χωριστῆς εἰρήνης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ, ἁπλῶς διευκόλυνε τοὺς γερμανούς, ποὺ μετέφεραν τὰ στρατεύματά τους ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ στὸ δυτικὸ μέτωπο καὶ πραγματοποίησαν ἔτσι τὴν μεγάλη τους ἐπίθεσι τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1918, παρατείνοντας γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες τὸν παγκόσμιο πόλεμο.

Οἱ πρῶτες ἐπαφὲς μὲ τοὺς γερμανοὺς ἄρχισαν στὶς 26 Νοεμβρίου 1917. Ἡ διάσκεψις τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ ἄρχισε στὶς 5 Δεκεμβρίου.

(*) Ἕνα χρόνο ἀργότερα συνελήφθη ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους καὶ χάθηκε στὰ κάτεργα. Ἕξη μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν σύλληψί της, ὁ Λένιν εἶπε γι' αὐτήν : «Ἡ Σπυριντόνοβα εἶναι μιὰ γυναίκα ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τῆς ἀμφισβητήση τὴν τιμιότητα».

(**) Ἐπὶ Στάλιν διέφυγε στὴν Γαλλία καὶ πέθανε ἐκεῖ.

Στὶς 17 Δεκεμβρίου ὑπεγράφη ἡ ρωσογερμανικὴ ἀνακωχή. Ἀμέσως οἱ γερμανοὶ ἄρχισαν τὴν μεταφορὰ τῶν στρατευμάτων τους στὸ δυτικὸ μέτωπο. Ἔτσι δικαιώθηκαν στὴν ἐνέργειά τους νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐπάνοδο τοῦ Λένιν στὴν Ρωσία μέσω τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους.

Στὶς 3 Μαρτίου 1918, μὲ ἐπιμονὴ τοῦ Λένιν ὑπεγράφη ἡ συνθήκη εἰρήνης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ. Ἡ Ρωσία ἔχανε τὰ 27 % τοῦ ἐδάφους της, τὰ 26 % τοῦ πληθυσμοῦ της, τὸ 1/3 τῆς ἐτησίας παραγωγῆς της σὲ σιτάρι καὶ τὰ 3/4 τῆς παραγωγῆς της σὲ κάρβουνο καὶ σὲ ἀτσάλι. Ὁ Λένιν ὅμως ἐπετύγχανε ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε. Τὴν διάσωσι τῆς ἐξουσίας του.

Ἀργότερα, ἡ ἧττα τῆς Γερμανίας, ἐπέτρεψε στοὺς ρώσους νὰ ἀνακτήσουν αὐτὰ ποὺ ἔχασαν μὲ τὴν συνθήκη τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ. Αὐτὸ τοὺς παρέσχε τὴν δυνατότητα νὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων «δικαίωσε» τὸν Λένιν ποὺ «εἶχε παραχωρήσει χῶρο γιὰ νὰ κερδίση χρόνο». Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἀνάκτησις τῶν ἀπωλεσθέντων περιοχῶν ὀφείλεται στοὺς δυτικούς, οἱ ὁποῖοι 8 μῆνες μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ νίκησαν τὴν Γερμανία, παρὰ τὶς πρόσθετες δυσκολίες ποὺ τοὺς δημιούργησε ἡ χωριστὴ εἰρήνη ποὺ ὑπέγραψε ὁ Λένιν. Καὶ οἱ δυτικοί, ὑπεχρέωσαν τὴν Γερμανία νὰ ἐκκενώση καὶ τὰ ἐδάφη ποὺ εἶχε καταλάβει στὴν Ρωσία.

Μὲ τὴν ὑπογραφὴ συνθήκης εἰρήνης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ ἔληξε ἡ πρώτη φάσις τῆς Ἐπαναστάσεως.

III. ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ

1. Ἡ μαρξικὴ ἄποψις

Σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμὸ θὰ ἔπρεπε πρὶν ἀπὸ τὴν σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι νὰ προηγηθῆ ἡ ἀστικὴ ἐπανάστασις ποὺ θὰ ἔφερνε τὸν καπιταλισμό.

Ὁ καπιταλισμός, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπτυχθῆ φυσιολογικά, ὡς τὸ τελευταῖο του στάδιο. Νὰ ἐξαντλήση ὅλες του τὶς δυνατότητες. Νὰ ἀναπτύξη ὅλες του τὶς ἀντιθέσεις. Νὰ δημιουργήση μία οἰκονομια ἀρκετὰ συγκεντρωτικὴ γιὰ νὰ προσφέρεται σὲ διευθυνομένη διαχείρισι. Καὶ τέλος, νὰ γεννήση ἕνα τεράστιο, συγκεντρωμένο, ὠργανωμένο, ἐκπαιδευμένο καὶ ἐξαθλιωμένο προλεταριᾶτο. Αὐτό, ὅταν θὰ ἐσήμαινε ἡ ὥρα του στὸ ρολόϊ τῶν ἱστορικῶν νόμων, θὰ ἀνέτρεπε τὸν ὑπερώριμο γιὰ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ καπιταλισμό, καὶ θὰ ἀναλάμβανε τὴν διαχείρισι τῆς οἰκονομίας καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ τὴν διεύθυνσι ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας. Γι' αὐτό, σύμφωνα μὲ τοὺς ἱδρυτὰς τοῦ μαρξισμοῦ, ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις δὲν θὰ μποροῦσε νὰ γίνη παρὰ μόνο στὶς πιὸ ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες.

Τὸ 1859 στὸν πρόλογό του στὴν *«Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας»*, ὁ Κ. Μὰρξ ἔγραφε:

«Μία κοινωνία δὲν ἐξαφανίζεται ποτὲ πρὶν ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις ποὺ μπορεῖ νὰ περικλείση στοὺς κόλπους της. Καὶ ποτὲ δὲν ἔρχονται οἱ νέες, ἀνώτερες, παραγωγικὲς σχέσεις, πρὶν δημιουργηθοῦν οἱ ὑλικές τους προϋποθέσεις μέσα στοὺς κόλπους τῆς παλαιᾶς κοινωνίας. Γι' αὐτό, ἡ ἀνθρωπότης, δὲν θέτει ποτὲ παρὰ μόνον προβλήματα ποὺ μπορεῖ νὰ λύση. Γιατὶ στὴν πραγματικότητα, τὸ ἴδιο τὸ πρόβλημα, δὲν παρουσιάζεται, παρὰ μόνον ὅταν ὑπάρχουν ἤδη, ἢ τουλάχιστον δημιουργοῦνται, οἱ ὑλικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν λύσι του».

Στὸν πρόλογο τοῦ *«Κεφαλαίου»* (1867) ὁ Μὰρξ γράφει :

«Ἀκόμη καὶ ὅταν μία κοινωνία ἀνακαλύψει τὸν νόμο τῆς ἐξελίξεως της, δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ ὑπερπηδήση μὲ ἕνα ἅλμα τὶς φυσικὲς φάσεις τῆς ἀναπτύξεώς της οὔτε νὰ τὶς καταργήση μὲ διατάγματα».

Συνεπὴς σ' αὐτές του τὶς σκέψεις, ὁ Μάρξ, ἔβλεπε τὴν κομμουνιστικὴ ἐπανάστασι, σὰν ἕνα πρόβλημα ποὺ μπορεῖ νὰ τεθῆ καὶ νὰ λυθῆ μόνο σὲ μία καπιταλιστικὴ χώρα ἡ ὁποία ἔχει διανύση ὅ λ α τὰ φυσιολογικὰ στάδιατῆς ἀναπτύξεώς της καὶ εἶναι πιὰ ἀντικειμενικὰ ἕτοιμη γιὰ τὸ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό.

Αὐτὴν τὴν ἄποψι, τὴν ἀναπτύσσει καὶ στὸ ἔργο του *«Οἱ ταξικοὶ ἀγῶνες. στὴν Γαλλία»*. Ἐκεῖ τονίζει ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη δυνατὴ μία προλεταριακὴ ἐπανάστασις στὴ Γαλλία γιατὶ ἡ ἀστικὴ τάξις ἔχει ἀκόμη περιθώρια ἀναπτύξεως, στὴν γαλλικὴ ἐπαρχία ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπικρατοῦν οἱ ἀγρότες καὶ τὰ μικροαστικὰ στρώματα καὶ γενικὰ γιατὶ ἡ Γαλλία δὲν ἔχει φθάσει στὸ τελευταῖο στάδιο τῆς καπιταλιστικῆς της ἀναπτύξεως.

2. Ἡ κατάστασις στὴν Ρωσία

Ἡ Ρωσία τοῦ 1917, δὲν ἦταν καπιταλιστικῶς πολὺ πιὸ ἀνεπτυγμένη ἀπὸ τὴν Γαλλία τῆς ἐποχῆς τοῦ Μάρξ. Συνεπῶς, σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, δὲν μποροῦσε νὰ τεθῆ στὴν καθυστερημένη, μισοφεουδαρχική, ἀγροτικὴ καὶ καπιταλιστικῶς ὑπανάπτυκτη, Ρωσία θέμα σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ πολὺ περισσότερο δὲν μποροῦσε νὰ τεθῆ θέμα οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ὁ Φρ. Ἔγκελς στὸ ἔργο του *«Ἀντιντύρινγκ»* ἔγραφε τὰ ἑξῆς:

«Ἡ κατάργησις τῶν τάξεων προϋποθέτει ἕνα βαθμὸ ἱστορικῆς ἀναπτύξεως ὅπου ἡ ὕπαρξις μιᾶς κυριάρχου τάξεως καὶ ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξις τάξεων νὰ ἔχη καταστῆ ἀναχρονισμός. Προϋποθέτει λοιπὸν τὴν ἀνάπτυξι τῆς παραγωγῆς σὲ σημεῖο ποὺ ἡ ἰδιοποίησις ἀπὸ μία τάξι τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ τῶν προϊόντων, νὰ παρεμποδίζη οἰκονομικῶς, πολιτικῶς καὶ πνευματικῶς τὴν πρόοδο».

Φυσικὰ ἡ παραγωγὴ δὲν εἶχε φθάσει σὲ τέτοια ἀνάπτυξι στὴν καθυστερημένη Ρωσία.

Ἐκεῖνο ποὺ χρειαζόταν κανονικὰ ἡ Ρωσία τὸ 1917, ἦταν ἕνας ἀστικὸς καὶ δημοκρατικὸς μετασχηματισμός. Αὐτὸς ὁ μετασχηματισμὸς ἄρχισε μὲ τὴν δημοκρατικὴ ἐπανάστασι τοῦ Φεβρουαρίου 1917. Τὸν ἀνέκοψαν ὅμως βίαια οἱ μπολσεβῖκοι μὲ τὸ πραξικόπημά τους, ὀκτὼ μῆνες ἀργότερα.

Ἐξ ἄλλου, ὁ Ἔγκελς, ἔγραφε τὸ 1875, πρὸς τὸν Π. Τ κ ά τ σ ε φ συζητῶντας ἀκριβῶς τὲ ἐνδεχόμενο μιᾶς ἐπαναστάσεως στὴν Ρωσία καὶ ἀποκλείοντάς το :

«Μόνον ὅταν οἱ κοινωνικὲς δυνάμεις παραγωγῆς φθάσουν σὲ πολὺ ὑψηλὸ

ἐπίπεδο ἀναπτύξεως, καὶ τοῦτο εἶναι δυνατὸν μόνο στὰ χέρια τῆς ἀστικῆς τάξεως, συγκεντρώνονται οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν δημιουργία σοσιαλιστικῆς κοινωνίας. Συνεπῶς, ἡ ὕπαρξις ἰσχυρῆς ἀστικῆς τάξεως εἶναι τόσον ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐπανάστασι, ὅσο καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ προλεταριάτου. Ἐκεῖνος ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἐπανάστασις μπορεῖ νὰ γίνη στὴν χώρα του ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀστικὴ τάξις οὔτε προλεταριᾶτο, δὲν ἔχει καταλάβει τίποτα ἀπὸ σοσιαλισμό»!

Ὁ ἴδιος ἔγραφε τὸ 1892 στὸ *«Ἡμερολόγιο τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος»* ὅτι ἕνας πιθανὸς παγκόσμιος πόλεμος μὲ τὶς καταστροφὲς ποὺ θὰ προκαλοῦσε, θὰ καθυστεροῦσε τὴν σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι γιὰ δέκα ὡς δεκαπέντε χρόνια. Οἱ μπολσεβῖκοι ὅμως, ἐπωφελήθηκαν ἀπὸ τὸν πόλεμο ποὺ εἶχε προκαλέσει φοβερὲς καταστροφὲς στὴν καθυστερημένη Ρωσία, γιὰ νὰ ἐπιταχύνουν καὶ νὰ πραγματοποιήσουν αὐτὸ ποὺ ὠνόμασαν «σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι».

3. Ἡ ἄποψις τοῦ Λένιν

Τὶς προαναφερθεῖσες ἀπόψεις τῶν ἱδρυτῶν τοῦ μαρξισμοῦ σχετικὰ μὲ τὴν σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι τὶς υἱοθέτησαν ὅλα τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα, μαρξιστικὰ καὶ μή, καθὼς καὶ ἡ Β' Διεθνής.

Ὅλα αὐτά, ὁ Λένιν καὶ οἱ συνεργάτες του τὰ ἤξεραν καὶ τὰ ἐνέκριναν. Ἄλλωστε, τὸ κόμμα τους καὶ οἱ ἴδιοι, εἶχαν διεξάγει ἕνα συστηματικὸ ἀγῶνα ἐναντίον τῶν «ναρόντνικων». Αὐτοί, ἀποτελοῦσαν ἕνα ρωσικὸ σοσιαλιστικὸ ἀγροτικὸ κίνημα καὶ διακήρυσσαν ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ περάση ἀπὸ τὸ *«καπιταλιστικὸ καθαρτήριο»* γιὰ νὰ φθάση στὸν σοσιαλισμό, ἀλλὰ μποροῦσε νὰ οἰκοδομήση ἕνα «ρωσικὸ σοσιαλισμὸ» ξεκινώντας ἀπὸ ὑπολείμματα τῆς παλαιᾶς κοινοτικῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας. Ὁ Λένιν, νέος ἀκόμη, μετέσχε σ' αὐτὲς τὶς διαμάχες ὑποστηρίζοντας τὴν σωστὴ μαρξιστικὴ ἄποψι ὅτι ἡ Ρωσία πρὶν γίνη σοσιαλιστική, θὰ πρέπει νὰ γίνη ἀστική.

Ἀκόμη καὶ τὸν Μάρτιο τοῦ 1917, ὅταν ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ρωσικὴ δημοκρατικὴ ἐπανάστασι ὁ Λένιν ἔφευγε ἀπὸ τὴν Ἑλβετία γιὰ τὴν Ρωσία, ἔγραφε στὸ *«ἀποχαιρετιστήριο γράμμα πρὸς τοὺς Ἑλβετοὺς ἐργάτες»*:

«Ξέρουμε καλὰ ὅτι τὸ προλεταριᾶτο τῆς Ρωσίας εἶναι λιγότερο ὀργανωμένο, λιγώτερο συνειδητὸ καὶ λιγώτερο προετοιμασμένο ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ Ρωσία εἶναι μία ἀγροτικὴ χώρα, ἀπὸ τὶς πιὸ καθυστερημένες τῆς Εὐρώπης. Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ νικήση σ' αὐτὴν οὔτε ἀμέσως, οὔτε ἄμεσα. Στὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Ρωσίας δὲν ἐπικρατεῖ καπιταλισμὸς ἀλλὰ τὸ πατριαρχικὸ καθεστὼς τῆς ἡμιαγριότητος ἢ καὶ τῆς πλήρους ἀγριότητος».

Συνεπῶς, ὁ Λένιν, ἤξερε πολὺ καλά, ὅτι στὴν Ρωσία δὲν ὑπῆρχε προλεταριᾶτο ἱκανὸ νὰ πραγματοποιήση μία δική του ἐπανάστασι καὶ νὰ

ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τῆς κοινωνίας. Ἤξερε ἐπίσης, ὅτι στὴν Ρωσία δὲν μποροῦσε νὰ τεθῆ ζήτημα οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀφοῦ σύμφωνα μὲ τὸν Μὰρξ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑπερπηδηθοῦν τὰ φυσιολογικὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεώς της μὲ «ἅλματα» ἢ μὲ «διατάγματα».

4. Ἡ ἄποψις τῆς Β´ Διεθνοῦς

Ἐπωφελήθηκε, ὅμως, ὁ Λένιν ἀπὸ μία σύμπτωσι εὐνοϊκῶν συνθηκῶν, ἀπὸ τὸ χάος ποὺ προκάλεσαν ἡ ἀνατροπὴ τοῦ τσάρου καὶ ὁ πόλεμος μὲ τοὺς γερμανούς, ἀπὸ τὸ «κενὸ ἐξουσίας» ποὺ εἶχε δημιουργηθῆ, μπῆκε ἐπικεφαλῆς λίγων τολμηρῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἴδια τὴν καθυστέρησι τοῦ προλεταριάτου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ρωσίας, ἅρπαξε πραξικοπηματικὰ τὴν ἐξουσία.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους θεωρητικοὺς τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν ἐποχὴ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ὁ αὐστριακὸς Ὄττο Μπάουερ, ποὺ βρισκόταν μάλιστα στὴν Ρωσία κατὰ τὴν ἐπανάστασι, ἔγραψε τότε ὅτι τὸ ρωσικὸ προλεταριᾶτο εἶχε παρασυρθῆ πολὺ πέρα ἀπὸ τὶς πραγματικὲς δυνάμεις του καὶ ὅτι :

«αὐτὴ ἡ ἐξόρμησίς του θὰ ἀποτύχη γιατὶ θὰ προσκρούση στὸ γεγονὸς ὅτι σὲ μία χώρα ὅπου ἡ καπιταλιστικὴ βιομηχανία δὲν ἀποτελεῖ ἀκόμη παρὰ μόνο ἕνα «μερικὸ φαινόμενο», δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μπῆ θέμα καταργήσεως τοῦ καπιταλισμοῦ... Οἱ μπολσεβῖκοι παρασύρθηκαν ἀπὸ αὐταπάτες. Καὶ παρέσυραν τὸ προλεταριᾶτο σὲ καταδικασμένα πειράματα ποὺ θὰ ὁδηγήσουν στὴν ἧττα του». ("Αρθρο στὸ περιοδικὸ «Ντὲρ Κάμπφ» ὄργανο τῶν Αὐστριακῶν Σοσιαλιστῶν, τεῦχος Μαρτίου 1918).

Λίγο ἀργότερα, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918, ὁ μεγάλος μαρξιστὴς θεωρητικὸς τῆς Β´ Διεθνοῦς Κ. Κάουτσκυ, δημοσίευσε τὴν μελέτη του *«Γιὰ τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου»*, ὅπου κατάγγελνε τὴν ψευδαίσθησι μιᾶς δῆθεν σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως σὲ μία χώρα καθυστερημένη σὰν τὴ Ρωσία.

«Ἡ Ρωσία, ἔγραφε, δὲν ἀνήκει στὰ βιομηχανικὰ ἔθνη ὅπου ὑπάρχουν οἱ ὑλικὲς καὶ πνευματικὲς προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ. Αὐτὸ ποὺ γίνεται στὴ Ρωσία εἶναι ἡ τελευταία ἀπὸ τὶς ἀστικὲς ἐπαναστάσεις τῆς Εὐρώπης καὶ ὄχι ἡ πρώτη σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις... Ἡ δικτατορία δὲν εἶναι γιὰ ἕνα σοσιαλιστικὸ κόμμα ποὺ ἀνεβαίνει στὴν ἐξουσία τὸ μέσον γιὰ νὰ ἐξασφαλίση τὴν ἐξουσία του ἐναντίον τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ. Μὲ μία τέτοια δικτατορία τὸ κόμμα αὐτὸ μπαίνει μπροστὰ σὲ καθήκοντα ποὺ ξεπερνοῦν τὶς δυνάμεις του, μὲ ἀποτέλεσμα ἀντὶ νὰ ἐξυπηρετεῖται ἡ ἰδέα τοῦ σοσιαλισμοῦ νὰ καταστρέφεται.»

Καὶ ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ, μαρξίστρια, ποὺ ἐπὶ πλέον ἤξερε θαυμάσια τὴν Ρωσία, στὴν μελέτη της : *«Ἡ Ρωσικὴ ἐπανάστασις»*, ἔγραφε :

«Στὴν Ρωσία τὸ πρόβλημα ἦταν δυνατὸν μόνον νὰ τεθῇ. Δὲν ἦταν ὅμως δυνατὸν καὶ νὰ λυθῇ στὴν Ρωσία».

5. Ἡ δικαιολογία τοῦ πραξικοπήματος

Αὐτὴ ἡ φράσις τῆς Λούξεμπουργκ μᾶς δίνει καὶ μία ἑρμηνεία γιὰ τὴν ἐνέργεια τῶν μπολσεβίκων. Οἱ μπολσεβῖκοι ρίχθηκαν σ' αὐτὴν τὴν περιπέτεια παρ' ὅλο ποὺ ἤξεραν ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἦταν ὥριμη γιὰ τὸν σοσιαλισμό, γιατὶ πίστευαν ὅτι τὸ πραξικόπημα τους θὰ γινόταν τὸ σύνθημα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λένιν πίστευαν ἀπολύτως ὅτι ὁ πόλεμος θὰ τελείωνε μὲ τὸ ξέσπασμα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως στὶς πιὸ ἀνεπτυγμένες χῶρες τῆς Εὐρώπης.

Τὸ 1919, μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Λένιν, ἐξεδόθη ἕνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο *«Τὸ ἀλφάβητο τοῦ κομμουνισμοῦ»* ποὺ τὸ ἔγραψαν δύο ἐξέχοντες θεωρητικοὶ τῶν μπολσεβίκων, ὁ Μπουχάριν καὶ ὁ Πρεομπραζένσκυ, οἱ ὁποῖοι τονίζουν:

«Ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν κομμουνιστικὴ ἐπανάστασι μᾶς ἐπεβλήθη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ρωσία εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὸ παγκόσμιο οἰκονομικὸ σύστημα. Καὶ ὅταν μᾶς τίθεται τὸ ἐρώτημα πῶς ἡ Ρωσία, αὐτὴ ἡ καθυστερημένη χώρα, θὰ μποροῦσε νὰ περάσῃ στὸν κομμουνισμό, ἡ ἀπάντησις μας προέπει νὰ στηρίζεται στὴν διεθνῆ σημασία τῆς ἐπαναστάσεώς μας. Ἡ προλεταριακὴ ἐπάναστασις δὲν μπορεῖ σήμερα νά εἶναι παρὰ μόνο παγκόσμια. Πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι ἐξελίσσεται. Ὁλόκληρη ἡ Εὐρώπη θὰ περάσῃ ἀναπόφευκτα στὸ καθεστὼς τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Κατὰ συνέπειαν, ἡ Ρωσία δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μείνῃ καπιταλιστικὴ ὅταν ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία θὰ περάσουν στὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ ἡ Ρωσία μοιραίως θὰ παρασυρθῇ πρὸς τὸν σοσιαλισμό. Ἡ ἔλλειψις πολιτισμοῦ, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς βιομηχανικῆς της ἀναπτύξεως κ.λ.π. ὅλα αὐτά, θὰ ἔχουν μικρὴ σημασία ὅταν ἡ Ρωσία συνεταιρισθῇ μὲ τὶς πιὸ ἀνεπτυγμένες χῶρες, μέσα σὲ μία Παγκόσμια ἢ τουλάχιστον Εὐρωπαϊκὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία».

Οἱ ρῶσοι μπολσεβῖκοι ἔβλεπαν, λοιπόν, τὴν ἐπανάστασί τους ἁπλῶς σὰν τὸν σπινθῆρα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Στὴν πραγματικότητα δὲν ἀντιμετώπισαν ποτὲ στὰ σοβαρὰ τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν χώρα τους, πρᾶγμα ποὺ ἤξεραν ὅτι θὰ ἦταν ἀδύνατον. Πίστευαν μόνον ὅτι μιὰ καὶ τοὺς ἔλαχε ἡ εὐκαιρία νὰ δώσουν τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως, ἔπρεπε νὰ ἐπιτελέσουν τὸ «διεθνιστικό τους καθῆκον» καὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνέλπιστη εὐκαιρία. Γι' αὐτὸ καὶ μία ἀπὸ τὶς πρῶτες φροντίδες τοῦ Λένιν μόλις πῆρε τὴν ἐξουσία, ἦταν νὰ ἱδρύσῃ τὴν Γ' Διεθνῆ (Κομμουνιστικὴ Διεθνῆ, Κόμιντερν) σὰν ὄργανο πραγματοποιήσεως τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως.

Στὶς 24 Ἰανουαρίου 1918, ὁ Λένιν ἐδήλωνε:

«Οἱ Ρῶσοι ἄρχισαν. Οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι θὰ τὸ τελειώσουν καὶ ὁ σοσιαλισμὸς θὰ νικήση».

Στὶς 28 Ἰανουαρίου 1918 μιλῶντας στὴν τρίτη σύνοδο τῶν σοβιὲτ ὁ Λένιν εἶπε:

«Φυσικὰ ἡ ὁριστικὴ νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνον χώρα εἶναι ἀδύνατη... δὲν εἴμαστε παρὰ μόνο ἕνα ἀπὸ τὰ τμήματα τῆς μεγάλης παγκόσμιας στρατιᾶς».

Στὶς 7 Νοεμβρίου 1918, στὸν λόγο του γιὰ τὴν πρώτη ἐπέτειο τοῦ πραξικοπήματός του, εἶπε:

«Ἡ πλήρης νίκη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως σὲ μία μόνο χώρα εἶναι ἀδιανόητη. Ἡ νίκη αὐτὴ ἀπαιτεῖ τὴν ἐνεργητικὴ συνεργασία τουλάχιστον μερικῶν προοδευμένων χωρῶν ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες δὲν ἀνήκει ἡ Ρωσία».

Ἔτσι, ὅταν ὁ Λένιν καὶ ὁ Τρότσκυ ἀναγκάζονταν ἀπὸ τὰ πράγματα, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία ποὺ εἶχαν ἁρπάξει, νὰ διαμορφώσουν ἕνα δεσποτικὸ καὶ ὁλοκληρωτικὸ καθεστὼς ἐντελῶς ἄσχετο πρὸς τὸν σοσιαλισμό, ἕνα καθεστὼς δικτατορίας ἐπὶ τοῦ προλεταριάτου, νόμιζαν ὅτι αὐτὸ εἶναι κάτι τὸ προσωρινὸ καὶ τὸ ἔφκιαχναν ἐν ἀναμονῇ τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως ποὺ δὲν ἦρθε ποτέ. Καὶ τὸ καθεστὼς αὐτό, σιγὰ σιγά, μονιμοποιήθηκε καὶ ξέφυγε ἐντελῶς ἀπὸ τὰ σοσιαλιστικὰ πλαίσια.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1921, μιλῶντας στὸ τρίτο συνέδριο τῆς Κόμιντερν, ὁ Λένιν ἔλεγε:

«Ἀρχίζοντας τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι δὲν νομίζαμε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ μποῦμε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπαναστατικῆς διεργασίας. Σκεφτόμασταν ὅτι εἴτε ἡ παγκόσμια ἐπανάστασις θὰ ἔλθη σὲ βοήθειά μας καὶ ἔτσι θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ νίκη μας εἴτε θὰ πραγματοποιήσουμε μιὰ ταπεινὴ ἐπανάστασι μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἧττα μας θὰ ἔχουμε ἐξυπηρετήση τὴν ὑπόθεσι τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸ πείραμά μας θὰ διευκολύνη τὶς μελλοντικὲς ἐπαναστάσεις. Ξέραμε βέβαια ὅτι χωρὶς τὴν βοήθεια τῆς διεθνοῦς ἐπαναστάσεως ἡ νίκη τῆς ρωσικῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ἀδύνατη».

Καὶ στὴν ἔκθεσί του ποὺ παρουσίασε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1922 στὸ 4ο συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, ὁ Τρότσκυ ἔλεγε:

«Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήση κανεὶς τὶς οἰκονομικὲς ἐξελίξεις στὴν σοβιετικὴ Ρωσία στὰ πέντε χρόνια τῆς ὑπάρξεώς της, ἂν τὶς κρίνη μόνο μὲ βάσι τὰ οἰκονομικὰ κριτήρια. Τὸ σωστὸ βέβαια, ἀπὸ οἰκονομικὴ πλευρά, εἶναι νὰ μὴ ἀπαλλοτριώνεται ἡ ἀστικὴ τάξις παρὰ μόνον ὅταν τὸ ἐργατικὸ κράτος εἶναι ἱκανὸ νὰ ὀργανώση τὴν οἰκονομία ἐπάνω σὲ σοσιαλιστικὲς βάσεις. Ἡ ἐθνικοποίησις λοιπὸν ποὺ πραγματοποιήσαμε δὲν ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὴν τὴν προϋπόθεσι. Οἱ ὀργανωτικὲς δυνατότητες τοῦ κράτους μας πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὶς ἀνάγκες μιᾶς σοσιαλιστικῆς ὀργανώσεως τῶν ἐθνικοποιημένων ἐπιχειρήσεων. Πρέπει ὅμως νὰ κρίνουμε αὐτὲς τὶς ἐθνικοποιήσεις παίρνοντας ὑπ' ὄψι μας καὶ τὴν στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναγκαιότητα. Πραγματοποιή-

σαμε τὴν μαζικὴ κρατικοποίησι κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.'Αν προχωρούσαμε πιὸ προσεκτικά, πιὸ λογικὰ στὸν οἰκονομικὸ τομέα καὶ στὴν ἀπαλλοτρίωσι τῆς μπουρζουαζίας, αὐτὸ θὰ ἦταν μεγάλο σφάλμα ἐκ μέρους μας στὸν πολιτικὸ τομέα».

Ἔτσι, ὁ ὑπαρχηγὸς τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως, ὁμολογεῖ ὅτι οἱ μπολσεβῖκοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ὀργανώσουν σοσιαλιστικὰ τὴν οἰκονομία τῆς χώρας τους. Μὲ ἄλλα λόγια, δὲν ὑπῆρχαν οὔτε οἱ ἀντικειμενικές, ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ ὑποκειμενικὲς δυνατότητες γιὰ τὸν σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ τῆς μισοφεουδαρχικῆς Ρωσίας. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς «τετελεσμένης» πραγματικότητος ποὺ οἱ ἴδιοι εἶχαν δημιουργήσει μὲ τὸ πραξικόπημά τους, οἱ μπολσεβῖκοι ἀναγκάζονταν νὰ παίρνουν πρακτικὰ μέτρα, ποὺ τοὺς στερέωναν στὴν ἐξουσία, ἀλλὰ τοὺς ἀπομάκρυναν ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν δρόμο τοῦ σοσιαλισμοῦ.

6. Ἐκ τῶν ὑστέρων θεωρίες

Ἡ παγκόσμια ἐπανάστασις δὲν ἔγινε καὶ τὸ ρωσικὸ πείραμα ἔμεινε ἀπομονωμένο μέσα στὸν καθυστερημένο χῶρο ὅπου ἀναγκαστικὰ πιὰ ἐσυνεχίζετο. Οἱ ρῶσοι ἡγέτες προσπάθησαν τότε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο ὀργανώνοντας στὸ ἐξωτερικὸ διὰ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ μία μόνιμη ἀνατρεπτικὴ συνωμοσία καὶ στὸ ἐσωτερικὸ μία μόνιμη ὁλοκληρωτικὴ τρομοκρατία.

Ταυτόχρονα, ἀναγκάσθηκαν, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν παραμονή τους στὴν ἐξουσία, νὰ ἐφεύρουν τὴν ἐντελῶς ἀντιμαρξιστικὴ θεωρία τῆς *«οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα»*, τὴν ὁποία κατασκεύασε ὅπως - ὅπως ὁ Στάλιν τὸ 1925 καὶ τὴν ἔθεσε σὲ ἐφαρμογὴ μὲ τὸ πρῶτο πενταετὲς οἰκονομικὸ πρόγραμμα τῆς ΕΣΣΔ τὸ 1929.

Στὴν ἀρχή, ὁ Στάλιν προσπάθησε νὰ παρουσιάση τὸ θεωρητικό του κατασκεύασμα σὰν γνήσιο προϊὸν τοῦ μαρξισμοῦ, στηριγμένο δῆθεν στὴν διδασκαλία τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Λένιν. Ἀργότερα, ὅμως, ἀναγκάσθηκε νὰ ὁμολογήση ὅτι αὐτὸ τὸ κατασκεύασμα ἀποτελεῖ μία πλήρη ρῆξι μὲ τὴν μαρξιστικὴ θεωρία.

Τὸ 1946, ἔγραψε ἕνα πρόλογο γιὰ τὴν ἐπανέκδοσι τοῦ φυλλαδίου του *«ἀναρχισμὸς ἢ σοσιαλισμός»* ποὺ τὸ εἶχε γράψει τὸ 1906. Ἐκεῖ, ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ἔγραφε τὸ φυλλάδιο, οἱ μαρξισταὶ πίστευαν πῶς ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις δὲν θὰ μποροῦσε νὰ θριαμβεύση παρὰ μόνο στὶς χῶρες ὅπου μία μεγάλη βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις θὰ εἶχε δημιουργήση ἕνα πολυάριθμο καὶ ἰσχυρὸ προλεταριᾶτο καὶ συνεχίζει :

«Μ' ὅλα ταῦτα, ἡ μετέπειτα ἀνάπτυξις τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερική, ἀπέδειξε ὅτι αὐτὴ ἡ θέσις δὲν ἀνταποκρίνεται πιὰ στὶς νέες συνθῆκες τῆς ἐξελίξεως καὶ ὅτι ἡ νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ σὲ μεμονωμένες χῶρες ὅπου ὁ καπιταλισμὸς δὲν ἔφθασε ἀκόμη στὸ

ἀπόγειό του καὶ ὅπου τὸ προλεταριᾶτο δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ».

Ἔτσι, ὁ Στάλιν ἰσχυρίζεται ὅτι (ἄγνωστο γιατί) ἡ οἰκοδόμησις τοῦ σοσιαλισμοῦ ἔγινε ξαφνικὰ δυνατὴ ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν καὶ οἱ πιὸ στοιχειώδεις προϋποθέσεις! Καὶ ὁμολογεῖ, ἐπίσης, ὅτι αὐτὸ τὸ νέο θεωρητικό του κατασκεύασμα εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὶς προηγούμενες διδασκαλίες τοῦ «ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ», τοῦ ὁποίου ξεχνᾶ ἐντελῶς τὶς «ἱστορικὲς νομοτέλειες».

Οἱ διάδοχοι τοῦ Στάλιν υἱοθέτησαν τὸ θεωρητικό του κατασκεύασμα γιατὶ μόνον ἔτσι δικαιολογοῦν καὶ αὐτοί, τὴν παραμονή τους στὴν ἐξουσία. Πράγματι, στὸ *«ἐγχειρίδιο τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας»* ποὺ ἐξέδωσαν τὸ 1954, ἐπαναλαμβάνουν σχεδὸν ἐπὶ λέξει τὸ προαναφερθὲν κείμενο τοῦ Στάλιν, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ψ ε υ δ ῶ ς, τὸ ἀποδίδουν στὸν Λένιν.

7. Συμπεράσματα

α) Οἱ ρῶσοι κομμουνισταί, τὸ 1917, δ ὲ ν ἀ ν έ τ ρ ε ψ α ν τ ὸ ν τ σ α ρ ι σ μ ὸ ὅπως ἔχουμε συνήθως τὴν ἐντύπωσι, ἀλλὰ τὴν πρώτη καὶ τελευταία Ρωσικὴ Δημοκρατία. Ὁ τσαρισμὸς εἶχε ἀνατραπῆ ὀκτὼ μῆνες πρὶν γίνῃ τὸ πραξικόπημα τῶν μπολσεβίκων. Οἱ μπολσεβῖκοι δὲν ἀπάλλαξαν τὸν ρωσικὸ λαὸ ἀπὸ τὴν τσαρικὴ τυραννία. Ἀντιθέτως, ματαίωσαν τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τῆς Ρωσίας. Καὶ συνέχισαν ἔστω καὶ μὲ διαφορετικὸ περιεχόμενο, τὴν ρωσικὴ παράδοσι τῆς ἀπολυταρχικῆς τυραννίας, τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ καὶ τῆς καταπιέσεως.

Οἱ μπολσεβῖκοι ἐκμεταλλεύθηκαν ἀκριβῶς τὶς ἐλευθερίες ποὺ τοὺς ἔδωσε ἡ Ρωσικὴ Δημοκρατία γιὰ νὰ τὴν καταστρέψουν. Ἡ Δημοκρατία τοὺς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ Σιβηρία (Στάλιν κ.ἄ.). Τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἐπαναπατρισθοῦν (Λένιν, Τρότσκυ, Ζηνόβιεφ κ.ἄ.). Τοὺς ἔδωσε τὴν δυνατότητα νὰ δράσουν νομίμως (κόμμα, ἐφημερίδα κλπ.). Τοὺς ἀμνήστευσε ὅταν ἀποπειράθηκαν νὰ τὴν ἀνατρέψουν. Τοὺς ὥπλισε. Καὶ αὐτοί, τὴν ἔπνιξαν στὸ αἷμα της.

Δύο μετασταλινικοὶ θεωρητικοί, ὁ Α. Φ ε ο ν τ ό ρ ω φ καὶ ὁ Γ. Ν τ α β σ τ ώ φ, γράφουν χαρακτηριστικά:

«Οἱ ἐλευθερίες τοῦ Φεβρουαρίου, ἔδωσαν πάρα πολλὰ στοὺς ἐργάτες καὶ στοὺς ἀγρότες, στὴν τεράστια πλειοψηφία τοῦ λαοῦ τῆς Ρωσίας... Ἡ νίκη τῆς φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως, ἔβγαλε τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων ἀπὸ τὴν παρανομία. Ὕστερα ἀπὸ πολύχρονη ἐμιγκράτσια, γύρισε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, Λένιν. Ὅλα αὐτά, εἶχαν ἀνεκτίμητη σημασία γιὰ τὴν κατοπινὴ ἐξέλιξη τῆς Ἐπαναστάσεως... Ἡ φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις ἦταν γνήσια λαϊκὴ ἐπανάστασις».

β) «Μεγάλη Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάστασις» στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Στὶς 25 Ὀκτωβρίου (7 Νοεμβρίου) τοῦ 1917 στὴν Ρωσία

δὲν ἔγινε καμμία λαϊκὴ ἐπανάστασις. Ἐκεῖνο ποὺ συνέβη ἦταν ἕνα πραξικόπημα ποὺ ἐξετελέσθη ἀπὸ λίγους, καλὰ ὠργανωμένους, τολμηροὺς καὶ ἐξωπλισμένους συνωμότες, οἱ ὁποῖοι παρέσυραν μὲ τὸ μέρος τους καὶ ἕνα μικρὸ μέρος τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ στόλου τῆς Πετρουπόλεως. Αὐτὸ ποὺ ἔκαμε ὁ Λένιν στὴν Ρωσία τὸ 1917, δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὴ μεγαλειώδη ἐπανάστασι τῶν τεραστίων προλεταριακῶν μαζῶν, ποὺ ὀνειρεύθηκε καὶ προφήτευσε ἀπὸ τὸ 1848 ὁ Κ. Μάρξ.

Ἡ κομμουνιστικὴ δικτατορία στὴν Ρωσία δὲν γεννήθηκε ἀπὸ μία κοινωνικὴ ἐπανάστασι, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα τολμηρὸ καὶ τυχοδιωκτικὸ στὴ βάσι του πραξικόπημα, ποὺ ἐπεκράτησε ἐξ αἰτίας τῆς συγκυρίας εὐνοϊκῶν γιὰ τοὺς κινηματίες περιστάσεων.

γ) Ὅταν πῆραν τὴν ἐξουσία, οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν μία ἐλαχίστη μειοψηφία ὄχι μόνο τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ στὸ σύνολό του, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς ρωσικῆς ἐργατικῆς τάξεως. Στὶς ἐκλογὲς ποὺ ἔγιναν τὸν Νοέμβριο τοῦ 1917, ὅταν αὐτοὶ ἦσαν ἤδη κυβέρνησις, δὲν πῆραν παρὰ μόνο τὰ 25 % τῶν ψήφων. Καὶ γιὰ νὰ μείνουν στὴν ἐξουσία, πραγματοποίησαν ἕνα δεύτερο πραξικόπημα διαλύοντας τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1918 τὴν Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευσι. Ἔτσι, ἔκλεισαν βίαια καὶ ὁριστικὰ τὸν δρόμο πρὸς τὴν δημοκρατικὴ ἀνάπλασι τῆς Ρωσίας. Καὶ τὴν ἔβαλαν στὸν δρόμο τῆς μονοκομματικῆς δικτατορίας μιᾶς δυναμικῆς, σκληρῆς καὶ ἀδίστακτης μειοψηφίας.

Ἐξετάζοντας τὰ πράγματα ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευρά, εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένο νὰ χαρακτηρίσουμε τὸν κομμουνιστικὸ πραξικόπημα τοῦ 1917 ὄχι σὰν ἐπανάστασι, ἀλλὰ σὰν ἀντεπανάστασι. Ἡ Ἐπανάστασις εἶχε γίνει τὸν Φεβρουάριο. Καὶ εἶχε βάλει τὴν Ρωσία σ' ἕνα καινούριο δρόμο ριζικῆς ἀναμορφώσεως. Τὸν Ὀκτώβριο, οἱ μπολσεβῖκοι ἀνέκοψαν τὴν πορεία τῆς χώρας σ' αὐτὸν τὸ νέο δρόμο. Καὶ παρὰ τὶς ἐπιφανειακὲς διαφορές, στὴν οὐσία, τὴν ξανάφεραν στὸν παληὸ δρόμο. Ἀποκατάστησαν τὴν ἐξουσία τῆς μειοψηφίας, παλινόρθωσαν τὴν ἀπολυταρχία, ἐπανέφεραν βιαίως τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας κάτω ἀπὸ τὸν ρωσικὸ ζυγό, συνέχισαν τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ κ.ο.κ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

1870. — Γέννησις τοῦ Λένιν.
1898. — Ἵδρυσις τοῦ «Ρωσικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Δημοκρατικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος».
1900. — Ἔκδοσις τῆς «Ἴσκρα».
1903. — Ἐκδίδεται τὸ «Τί νὰ κάνουμε» τοῦ Λένιν.
1903. — Διάσπασις τοῦ ΡΣΔΕΚ σὲ μενσεβίκους καὶ μπολσεβίκους.
1904. — Ρωσσοϊαπωνικὸς πόλεμος.
1905. — Ἐπανάστασις στὴν Ρωσία.
1912. — Οἱ μπολσεβῖκοι συγκροτοῦν δικό τους κόμμα.
1914. — Ὁ α' παγκόσμιος πόλεμος.
1915. — Διάσκεψις τοῦ Τσίμμερβαλντ.
1916. — Διάσκεψις τοῦ Κίενταλ.
1917. — *Φεβρουάριος*. Δημοκρατικὴ Ἐπανάστασις στὴν Ρωσία καὶ ἀνατροπὴ τοῦ Τσάρου.
— *Ἀπρίλιος*. Ἐπιστροφὴ τοῦ Λένιν στὴν Ρωσία καὶ διατύπωσις τῶν «θέσεων τοῦ Ἀπρίλη».
— *Ἰούλιος*. Ἀποτυχημένη ἐξέγερσις τῶν μπολσεβίκων.
— *Νοέμβριος*. Πραξικόπημα τῶν μπολσεβίκων.
— *Νοέμβριος*. Ἐκλογές. Οἱ μπολσεβῖκοι παίρνουν 25% τῶν ψήφων.
1918. — *Ἰανουάριος*. Διάλυσις τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.
— *Μάρτιος*. Σύναψις τῆς συνθήκης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ.
1919. — Ἵδρυσις τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς.
1924. — Θάνατος τοῦ Λένιν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η Ε.Σ.Σ.Δ.

Α' ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Ε.Σ.Σ.Δ. (1917 - 1967)

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν έκαναν τὸ πραξικόπημά τους, οἱ μπολσεβῖκοι, δὲν εἶχαν θέσει γιὰ σκοπό τους τὴν οἰκοδόμησι μιᾶς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας στὴν καθυστερημένη Ρωσία. Καὶ τοῦτο γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, δ ὲ ν ἦ τ α ν δ υ ν α τ ὸ ν νὰ τεθῆ ζήτημα σοσιαλισμοῦ σὲ μία προκαπιταλιστικὴ κοινωνία σὰν τὴν ρωσική. Ἰσχυρίσθηκαν λοιπὸν ὅτι πραγματοποιοῦν τὴν ἐπανάστασί τους μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δώσουν τὸ σύνθημα τῆς παγκοσμίου προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Λένιν, ἐξήγησε ὅτι εἰδικὲς εὐνοϊκὲς περιστάσεις ἐπέτρεπαν στοὺς ρώσους κομμουνιστὰς νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία. Οὕτως ἢ ἄλλως, σύμφωνα μὲ τὴν λενινιστικὴ θεωρία περὶ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ὡς «τελευταίου σταδίου τοῦ καπιταλισμοῦ», ἐπέκειτο ἡ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις σὲ ὅλες τὶς ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες. Ἄρα, οἱ ρῶσοι μπολσεβῖκοι, ὤφειλαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν δυνατότητα ποὺ τοὺς προσφέρθηκε ἀπὸ τὴν Ἱστορία γιὰ νὰ δώσουν τὸ ἔναυσμα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ νὰ δημιουργήσουν ἕνα κρατικὸ στήριγμα, μία ἐδαφικὴ καὶ οἰκονομικὴ βάσι ἐξορμήσεως γιὰ τὸ παγκόσμιο καὶ ἰδίως γιὰ τὸ εὐρωπαϊκὸ προλεταριᾶτο.

Ὁ Λένιν πίστευε πραγματικὰ σ' αὐτὴν τὴν θεωρία καὶ νόμιζε ὅτι

ζοῦσε στὶς παραμονὲς τῆς γενικῆς ἀνατροπῆς τοῦ καπιταλισμοῦ. Οἱ προβλέψεις ὅμως αὐτὲς δὲν ἐπαλήθευσαν. Οἱ ἐργάτες τῆς Δύσεως δὲν μιμήθηκαν τοὺς μπολσεβίκους. Τὸ μπολσεβίκικο καθεστὼς τῆς Ρωσίας ἀπομονώθηκε. Καὶ μέσα στὴν ἴδια τους τὴν χώρα, οἱ μπολσεβῖκοι ἀποτελοῦσαν μία ἀσήμαντη ἀριθμητικῶς μειοψηφία ποὺ ἀντιμετώπιζε πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ ἕνα ἀδιάφορο ἢ καὶ ἐχθρικὸ πρὸς αὐτὴν λαό.

Σὲ διεθνῆ κλίμακα, τὸ νέο καθεστὼς ἐτέθη σὲ καραντίνα.

Αὐτὴ ἡ κατάστασις, ὑποχρέωσε ἀντικειμενικὰ τοὺς ρώσους κομμουνιστὰς νὰ πάρουν ἀμείλικτα μέτρα γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία καὶ νὰ σώσουν καὶ τὸ καθεστώς τους καὶ τὰ κεφάλια τους.

Οἱ παράγοντες αὐτοί, μαζὶ μὲ τὸ ἰδιόμορφο ὑπέδαφος τῆς πολυπλεύρου καθυστερήσεως τοῦ ρωσικοῦ χώρου, ἔπαιξαν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξι τοῦ νέου καθεστῶτος. Καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς ὑποκειμενικὲς προθέσεις τῶν ἡγετῶν του, τὸ ὡδήγησαν μακρυὰ ἀπὸ τὸν σοσιαλισμό, δίνοντάς τους μία καθαρὰ ρωσικὴ σύστασι, ξένη καὶ πρὸς τὴν Εὐρώπη καὶ πρὸς τὸν σοσιαλισμό, ἀλλὰ τελικὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη τὸν λενινιστικὸ «μαρξισμό».

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν, οἱ ἡγέτες τῶν μπολσεβίκων ἀκολούθησαν αὐτὸν τὸν δρόμο, παρὰ τὴν ὑποκειμενική τους θέλησι, ὄχι συνειδητά, ἀλλὰ πιεζόμενοι ἀπὸ τὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες. Ἀντίθετα, ἀργότερα, ὁ Στάλιν, εἶχε πιὰ ξεκάθαρη ἀντίληψι αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Ἔτσι, ἀκολούθησε συνειδητὰ τὸν δρόμο τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς ἐπαναστάσεως, ὄχι σοσιαλιστικῆς, ἀλλὰ καθαρῶς ρωσικῆς. Αὐτὸς εἶδε ὄχι τὴν Ρωσία σὰν ὄργανο τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, ἀλλὰ ἀντίθετα, τὸν διεθνῆ κομμουνισμὸ σὰν ἁπλὸ ἐξάρτημα τῆς Ρωσίας. Ὁ κομμουνισμός, γιὰ τὸν Στάλιν, ἦταν τὸ ὄργανο ὄχι πιὰ τῆς παγκοσμίου προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ τῆς ρωσικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς(*).

(*) Ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευρά, ὅσο κι' ἂν τοῦτο φαίνεται παράδοξο, ὁ Στάλιν ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος ἀντικομμουνιστὴς τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ὄχι τόσο γιατὶ συνέλαβε, φυλάκισε, ἐξόρισε καὶ σκότωσε περισσοτέρους κομμουνιστὰς ἀπὸ ὅσους ὅλοι μαζὶ οἱ ἀνεγνωρισμένοι ἐχθροί τους, ἀλλὰ κυρίως γιατὶ αὐτὸς πραγματικὰ καὶ ὁριστικὰ συνέτριψε τὸν κομμουνισμὸ σὰν ἰδεολογία καὶ σὰν κίνημα.

Παρὰ τὰ πλήγματα ποὺ εἶχε ὑποστῆ ὁ κομμουνισμὸς ἀπὸ τὸν λενινισμό, πάντως, ὡς τὸν θάνατο τοῦ Λένιν, κάτι ἀπέμενε ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἰδεολογία τῶν κομμουνιστῶν. Ὁ μαρξιστὴς θεωρητικὸς Μπουχάριν, ὁ ἀσκητικὸς Πιατακώφ, ὁ συνδικαλιστὴς Τόμσκυ, ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ζηνόβιεφ καὶ πάνω ἀπ' ὅλους ὁ κοσμοπολίτης, διεθνιστής, αἰώνιος ἐπαναστάτης Τρότσκυ, ἦσαν στ' ἀλήθεια κομμουνισταὶ καὶ κομμουνισμὸ ἤθελαν νὰ οἰκοδομήσουν.

Ἀντίθετα, ὁ Στάλιν, ὠμὰ ρεαλιστής, ἦταν ἀσιάτης δεσπότης καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε νὰ οἰκοδομήσῃ ἦταν μία ἰσχυρή, ἑνιαία καὶ μεγάλη Ρωσία. Γι' αὐτό, σὰν ἐκπρόσωπος τῆς νέας ἀρχούσης τάξεως τῆς Ρωσίας, ἐστράφη κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ δηλ. κατὰ τοῦ διεθνισμοῦ, τῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ ἐξισωτισμοῦ, τοῦ ἀντικρατισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐπικινδύνων γιὰ κάθε ἐξουσία τάσεών του. Στὸ ὄνομα τῆς Ρωσίας χτύπησε ὅλα τὰ κομμουνιστικὰ ἰδεώδη καὶ ἐξόντωσε ἀμείλικτα τοὺς φορεῖς των. Ἡ σύγκρουσις Τρότσκυ - Στάλιν, ἦταν σύγκρουσις Κομμουνισμοῦ καὶ Ρωσίας. Νίκησε ἡ δεύτερη. Καὶ ὁ πρῶτος, κατήντησε κενὴ φρασεολογία στὴ ὑπηρεσία τῆς Μόσχας, ποὺ δὲν δίστασε νὰ συμμαχήσῃ ἀκόμη καὶ μὲ τὸν Χίτλερ. Οἱ παλαιοὶ μπολσεβῖκοι ποὺ ἐξοντώθηκαν, ἤθελαν τὸν κομμουνισμό. Ὁ Στάλιν, ἤθελε ἕνα εἰδικὰ ρωσικὸ καθεστώς. Καὶ ὅταν πιὰ μιλοῦμε γιὰ «κομμουνισμό», ἐννοοῦμε ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ καθεστώς.

Οἱ παράγοντες ποὺ καθώρισαν τὴν ὅλη πορεία τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος εἶναι λοιπὸν οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ μὴ ἐκδήλωσις τῆς παγκοσμίου κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως μὲ ἀποτέλεσμα τὸ πραξικόπημα τῶν μπολσεβίκων νὰ ἀπομονωθῆ πλήρως καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμη τὸ διεθνὲς σοσιαλδημοκρατικὸ κίνημα καὶ τὴν μεταπολεμικὴ ἀριστερὴ σκέψι. Τοῦτο δημιούργησε στοὺς ἰθύνοντές του, ψυχοσύνθεσι περιχαρακωμένου στρατοπέδου, μὲ ἄξονά της τὴν φοβία πρὸς τὴν Δύσι. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ Ρωσία, μετὰ τὸ 1917, ὄχι μόνο δὲν ἐπεκτάθηκε πρὸς τὴν Εὐρώπη ὅπως σχεδίαζε ὁ Λένιν, ἀλλὰ καὶ ἀπομονώθηκε περισσότερο ἀπὸ αὐτήν, ἐνῶ ἀντίστοιχα, προσέγγισε περισσότερο τὴν Ἀσία. Πράγματι, ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία ἔχασε ἀπέραντες ἐπαρχίες στὸ δυτικὸ-Εὐρωπαϊκὸ τμῆμα της (Φινλανδία, Βαλτικὰ κράτη, Πολωνία, Βεσσαραβία). Ταυτόχρονα ὄχι μόνο διατήρησε ὅλες τὶς παλαιὲς τσαρικὲς ἀποικίες στὴν Ἀνατολή, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησε νέες, ὅπως τὴν Μπουχάρα καὶ τὴν Μογγολία. Ὁ ρωσικὸς χῶρος «μετακινήθηκε» πρὸς τὴν Ἀσία. Ἡ ἐξέλιξις αὐτή, ἐμείωσε ἀκόμη περισσότερο τὰ λιγοστὰ θετικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, ποὺ ἦσαν ὅλα εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως. Παράλληλα, αὔξησε τὰ πάμπολλα ἀρνητικά, ἀσιατικῆς προελεύσεως, χαρακτηριστικὰ της, τονίζοντας περισσότερο τὴν ἐξωευρωπαϊκότητα τῆς Ρωσίας.

β) Ἡ πολύπλευρη καθυστέρησις τῆς Ρωσίας ἀπὸ κοινωνική, οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ πλευρά, ἡ ὁποία δημιουργοῦσε ἕνα ἰδιότυπο ἔδαφος κατάλληλο γιὰ ὁλοκληρωτικούς, ἀλλὰ ὄχι καὶ γιὰ σοσιαλιστικοὺς πειραματισμούς.

γ) Οἱ ἰδιότυπες καὶ πανίσχυρες ρωσικὲς παραδόσεις, ὅπως τῆς ἀπολυταρχίας, τῆς σκληρότητος στὴν πολιτικὴ ζωή, τοῦ φανατισμοῦ, τοῦ συνωμοτισμοῦ κλπ. Αὐτὲς ἔπαιξαν τὸν ρόλο τους τόσο στὸν καθορισμὸ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς νοοτροπίας τῶν ἡγετῶν τοῦ νέου καθεστῶτος, ὅσο καὶ στὴν διαμόρφωσι τῶν θεσμῶν του.

δ) Τὰ εἰδικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ Ρωσία καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἀντιμετώπιζε πιὰ ἡ ἀνεπτυγμένη Δύσις. Τέτοια προβλήματα ἦσαν ἡ ἐκβιομηχάνισις, ἡ συγκρότησις ἑνὸς συγχρόνου κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ἡ δημιουργία ἰσχυρῶν ἐνόπλων δυνάμεων κλπ.

II. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ (1917-1921)

1. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918, ἐνῶ στὸ δυτικὸ μέτωπο ἐσυνεχίζετο ἀκόμη ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ οἱ γερμανοὶ κατεῖχαν μεγάλες ρωσικὲς περιοχές, ἄρχισε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ρωσίας ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος κράτησε πάνω ἀπὸ δύο χρόνια.

Πράγματι, μετὰ τὴν πρώτη τους ἔκπληξι, οἱ ἀντικομμουνισταὶ ἄρχισαν νὰ κινοῦνται σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας, ἀρνούμενοι νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ νέο καθεστώς. Ταυτόχρονα, ξεσηκώθηκαν καὶ οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας ποὺ ἦσαν ὑπόδουλοι στοὺς ρώσους, ζητῶντας τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία τους. Οἱ ἀγγλογάλλοι ἀπὸ τὴν πλευρά τους, κατέλαβαν ὡρισμένες παράλιες περιοχὲς γιὰ νὰ προστατεύσουν τὶς ἀποθῆκες καὶ τὶς βάσεις των, ἀπὸ τοὺς προελαύνοντας γερμανοὺς καὶ τοὺς μπολσεβίκους. Οἱ πολυπληθεῖς τσέχοι αἰχμάλωτοι πολέμου ποὺ λιποτακτῶντας ἀπὸ τὸν αὐστροουγγρικὸ στρατὸ εἶχαν συγκροτήσει μία στρατιὰ στὸ Βλαδιβοστόκ, γιὰ νὰ πολεμήσουν στὸ πλευρὸ τῶν συμμάχων ἐναντίον τῶν γερμανῶν, ἀντιστάθηκαν στὴν ἀπόπειρα τῶν μπολσεβίκων νὰ τοὺς ἀφοπλίσουν καὶ στασίασαν. Οἱ ἰάπωνες, ἐπωφελήθηκαν ἀπὸ τὴν κατάστασι καὶ ἅρπαξαν ὡρισμένες ρωσικὲς ἐπαρχίες τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Στὴν ὕπαιθρο φούντωσε ἕνα μεγάλο ἀντάρτικο ἀντικομμουνιστικὸ κίνημα. Ἔτσι, ὁ πόλεμος καὶ τὸ χάος ἁπλώθηκαν σ' ὅλη τὴ χώρα.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1918, οἱ ἀριστεροὶ σοσιαλεπαναστάτες, ἀποπειράθηκαν νὰ ἀνατρέψουν τοὺς μπολσεβίκους καὶ νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία. Στὶς 30 Αὐγούστου 1918, ἔγινε ἀπὸ μία σοσιαλεπαναστάτρια δολοφονικὴ ἀπόπειρα ἐναντίον τοῦ Λένιν, ὁ ὁποῖος τραυματίσθηκε. Τὴν ἴδια ἡμέρα δολοφονήθηκε στὴν Πετρούπολι ὁ ἐκεῖ ἀρχηγὸς τῆς Τσεκά, ὁ Οὐρίτσκι

ὁ ὁποῖος εἶχε διαλύσει τὴν Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευσι τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ εἶχε γίνει λαομίσητος.

Τὸ νεαρὸ καθεστὼς κινδύνευε θανάσιμα. Πέρα ἀπὸ τὸν Βόλγα σχηματίσθηκε μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ μέλη τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ποὺ εἶχε ἐκλέξει ὁ ρωσικὸς λαὸς καὶ τὴν ὁποία εἶχε διαλύσει πραξικοπηματικὰ ὁ Λένιν. Μία τεράστια περιοχὴ ἀπὸ τὸν Βόλγα ὡς τὴν Σιβηρία, ἀναγνώρισε αὐτὴν τὴν ἐπιτροπὴ σὰν νόμιμη κυβέρνησι τῆς χώρας.

2. Ἡ ἀντίδρασις τῶν μπολσεβίκων

Γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν αὐτὴν τὴν κατάστασι, οἱ μπολσεβῖκοι, ἔδρασαν ἀποφασιστικὰ καὶ ἀμείλικτα. Ἐπέβαλαν τὴν πιὸ αὐστηρὴ στρατιωτικὴ πειθαρχία τόσο μέσα στὸ κόμμα ὅσο καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν λαό. Ἵδρυσαν τὴν πολιτικὴ ἀστυνομία, τὴν περιβόητη Τ σ ε κ ὰ ποὺ ἐκκαθάριζε ἀμέσως κάθε πραγματικὸ ἢ ὑποθετικὴ ἐχθρὸ τοῦ καθεστῶτος. Ἔκαναν ἐπίταξι σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες καὶ ὑλικὲς δυνάμεις τῆς χώρας συμπεριλαμβανομένης καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς.

Ταυτόχρονα ἄρχισαν νὰ συγκροτοῦν στὸν Κ ό κ κ ι ν ο Σ τ ρ α τ ό, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Τ ρ ό τ σ κ υ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ὁ ὀργανωτὴς καὶ ἐμψυχωτής του. Ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ, δὲν ἐδίστασε νὰ χρησιμοποιήση σὲ μεγάλη κλίμακα τσαρικοὺς ἀξιωματικοὺς γιὰ νὰ στελεχώση τὸν κομμουνιστικὸ στρατό. Δημιούργησε ὅμως καὶ τὸν θεσμὸ τῶν «π ο λ ι τ ι κ ῶ ν ἐ π ι τ ρ ό π ω ν» ποὺ σὰν ἀντιπρόσωποι τοῦ κόμματος ἤλεγχαν ἀπολύτως τὶς ἔνοπλες δυνάμεις. Ἄλλωστε καὶ γενικώτερα, τὸ καθεστὼς χρησιμοποίησε σὲ μεγάλη κλίμακα τοὺς τσαρικοὺς καὶ ἀστοὺς εἰδικοὺς καὶ τεχνικούς, ἄλλοτε ἐξαγοράζοντάς τους καὶ ἄλλοτε ἐξαναγκάζοντάς τους.

Τέλος, οἱ κομμουνισταὶ ἐκμεταλλεύθηκαν ἐπιδέξια τὶς ἀντιθέσεις ποὺ χώριζαν τοὺς ἀντιπάλους των. Λ.χ. ἀξιοποίησαν τὶς ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς ἐξεγερμένες ἐθνότητες τῆς Ρωσίας καὶ στοὺς ἀντικομμουνιστὰς Ρώσους ποὺ ἀπέρριπταν τὸ δικαίωμα τῆς «αὐτοδιαθέσεως τῶν ἐθνοτήτων». Ἐπωφελήθηκαν ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς διάφορες παρατάξεις τῶν ἀντικομμουνιστῶν οἱ ὁποῖοι διηροῦντο σὲ τσαρικούς, δημοκρατικούς, σοσιαλιστὰς κλπ. καὶ ἐμάχοντο μὲ λύσσα μεταξύ των.

Ἡ Ρωσία παρουσίαζε ἐκείνη τὴν ἐποχή, εἰκόνα κυκεῶνος. Καὶ ἡ μόνη πραγματικὰ ὠργανωμένη δύναμις ποὺ δροῦσε μὲ πειθαρχία, συνέπεια καὶ συνέχεια, ἦσαν οἱ μπολσεβῖκοι.

Κατὰ τὴν περίοδο αὐτήν, τὴν ὁποία οἱ λενινισταὶ ἀπεκάλεσαν «π ο λ ε μ ι κ ὸ κ ο μ μ ο υ ν ι σ μ ό», ἐπαλήθευσαν οἱ χειρότεροι φόβοι τῶν ἀντιμπολσεβίκων τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Δύσεως. Οἱ ὑπερβολὲς τῆς «κ ό κ κ ι ν η ς τ ρ ο μ ο κ ρ α τ ί α ς» καὶ οἱ ἀπερίγραπτες φρικαλεότητες ποὺ διέπρατταν οἱ ἀποχαλινωμένοι «προλετάριοι» καὶ οἱ ἀδίστακτοι ἐπαγγελματίαι κομμουνισταί, συνετάραξαν τὸν πολιτισμένο κόσμο καὶ ἐζημίωσαν πολὺ τὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸ κίνημα.

3. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ Τσάρου

Ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1917 ἡ τσαρικὴ οἰκογένεια ἔμενε στὸ Τ ο μ π ό λ σ κ τῆς δυτικῆς Σιβηρίας. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1918, οἱ μπολσεβῖκοι, λόγῳ τῆς προελάσεως τῶν ἀντικομμουνιστῶν μετέφεραν τὴν οἰκογένεια στὸ Α ἰ κ α τ ε ρ ι ν μ π ο ὺ ρ γ κ τῶν Οὐραλίων. Τὰ μεσάνυκτα τῆς 16ης Ἰουλίου 1918, ὁλόκληρη ἡ τσαρικὴ οἰκογένεια καθὼς καὶ τρεῖς ὑπηρέτες, ἡ μαγείρισσα καὶ ὁ ἰατρὸς τῆς οἰκογενείας, ἐκτελέσθηκαν.

Στὶς 19 Ἰουλίου, ἡ Μόσχα ἀνεκοίνωσε ἐπίσημα τὴν ἐκτέλεσι τοῦ τσάρου Ν ι κ ο λ ά ο υ Ρ ο μ α ν ὼ φ, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἰσχυρίσθηκε ψευδῶς, ὅτι «ἡ γ υ ν α ί κ α τ ο υ κ α ὶ τ ὰ π α ι δ ι ά τ ο υ μ ε τ α φ έ ρ θ η κ α ν σ ὲ ἀ σ φ α λ ὲ ς μ έ ρ ο ς».

Στὴν πραγματικότητα, μαζὶ μὲ τὸν τσάρο εἶχαν ἐκτελεσθῆ ἡ σύζυγός του καὶ τὰ πέντε παιδιά τους: ὁ διάδοχος καὶ οἱ 4 ἀδελφές του. Λίγο προτύτερα εἶχε ἐκτελεσθῆ καὶ ὁ ἀδελφός τοῦ τσάρου, ἐνῶ τὴν ἑπομένη νύκτα ἐξετελέσθησαν καὶ ἄλλα 7 μέλη τῆς οἰκογενείας Ρομανώφ.

4. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολέμου

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησι τῆς Γερμανίας ,τὸν Νοέμβριο τοῦ 1918, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος πῆρε ἀκόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Ἀρχηγὸς τοῦ μεγαλυτέρου ἀντικομμουνιστικοῦ στρατοῦ, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ποὺ δροῦσαν ἀνεξάρτητα ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο στὴν Ρωσία, ἀναδείχθηκε ὁ στρατηγὸς Ν τ ε ν ί κ ι ν. Ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἦσαν οἱ στρατηγοὶ Κ ρ α σ ν ώ φ, Κ α λ έ ν τ ι ν καὶ Γ ι ο ύ ν τ ε ν ι τ ς, ὁ ναύαρχος Κ ο λ τ σ ὰ κ καὶ ἄλλοι. Τὸ 1918-19 ὁ Κ ο λ τ σ ὰ κ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντισοβιετικῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως στὴν Σιβηρία καὶ ἀνακηρύχθηκε «ἀ ν ώ τ α τ ο ς κ υ β ε ρ ν ή τ η ς τ ῆ ς Ρ ω σ ί α ς».

Κατὰ τὸ 1919, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος δυνάμωσε ἀκόμη περισσότερο μὲ τὴν ταυτόχρονη προέλασι τῶν στρατῶν τοῦ Κ ο λ τ σ ὰ κ καὶ τοῦ Ν τ ε ν ί κ ι ν πρὸς τὴν Μόσχα καὶ τοῦ στρατηγοῦ Γ ι ο ύ ν τ ε ν ι τ ς πρὸς τὴν Πετρούπολι. Σὲ μία φάσι τοῦ πολέμου, ἡ ἐξουσία τῶν Σοβιὲτ εἶχε οὐσιαστικὰ περιορισθῆ μόνο στὴν Πετρούπολι καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Μόσχας. Οἱ ἀντικομμουνισταὶ ὅμως, ἦσαν διηρημένοι σὲ σκληρῶς ἀλληλομαχόμενες ὁμάδες, δὲν εἶχαν ἀρκετὰ πολεμοφόδια καὶ τρόφιμα καὶ οἱ σύμμαχοι τοὺς ἔδιναν πολὺ περιωρισμένη βοήθεια. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ β' ἑξάμηνο τοῦ 1919, οἱ μπολσεβῖκοι ἄρχισαν νὰ ἀνακτοῦν ἔδαφος. Ὁ πρῶτος ποὺ νικήθηκε ἦταν ὁ Κ ο λ τ σ ὰ κ καὶ ἀκολούθησαν οἱ ἄλλοι.

Βασικὸ ρόλο στὴν ἔκβασι τοῦ πολέμου ἔπαιξε ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ, ὁ ὁποῖος ὠργάνωσε τὸν Κόκκινο Στρατὸ ἐπάνω στὴν βάσι τῆς πιὸ σιδερένιας πειθαρχίας. Στὰ μέσα τοῦ 1918, ὁ Στρατὸς αὐτὸς ἀριθμοῦσε 330 χιλιάδες ἄνδρες. Στὰ τέλη τοῦ ἔτους εἶχε φθάσει τὶς 800 χιλιάδες. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1920, τὰ 3 ἑκατομμύρια. Καὶ στὰ τέλη τοῦ 1920 τὰ 5,5

ἑκατομμύρια. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς πειθαρχίας ἦταν πρᾶγμα ἐξαιρετικὰ δύσκολο ὕστερα ἀπὸ τὴν διάλυσι τοῦ στρατοῦ μὲ τὰ γεγονότα τοῦ 1917. Τελικὰ ὅμως, οἱ μπολσεβῖκοι τὴν ἐπέβαλαν, ἐφαρμόζοντας μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, σὲ εὐρεία ἔκτασι καὶ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου γιὰ τοὺς λιποτάκτες.

5. Ἡ κόκκινη τρομοκρατία

Γιὰ νὰ τσακίση τοὺς ἀντιπάλους του, ὁ Λένιν χρησιμοποίησε τὴν μέθοδο τῆς λεγομένης «μαζικῆς τρομοκρατίας» τὴν ὁποία ἐξαπέλυσε ἡ πολιτικὴ ἀστυνομία, ἡ «Τσεκά», ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Φ. Ντζερζίνσκυ. Στὴν ἐξαπόλυσι τῆς τρομοκρατίας ἦσαν σύμφωνοι ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεσι οἱ μπολσεβῖκοι ἡγέτες. Στὶς 14 Δεκεμβρίου 1917, ὁ Τρότσκυ προειδοποιοῦσε:

«Σὲ λιγώτερο ἀπὸ ἕνα μῆνα ἡ τρομοκρατία θὰ πάρη πολὺ ἄγριες μορφὲς κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοὺς ἐχθροὺς μας δὲν θὰ τοὺς περιμένη ἡ φυλακή, ἀλλὰ ἡ λαιμητόμος».

Στὶς 24 Ἰανουαρίου τοῦ 1918, ὁ Λένιν εἶπε στὸ συνέδριο τῶν Σοβιέτ:

«Εἴμεθα ὑπὲρ τῆς βίας ὅταν αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὶς μᾶζες τῶν ἐκμεταλλευομένων ἐναντίον τῶν ἐκμεταλλευτῶν».

Μὲ βάσι αὐτὲς τὶς σκέψεις, ὠργανώθηκε ἡ «Ἔκτακτη Ἐπιτροπὴ Ἀγῶνος ἐναντίον τῆς Ἀντεπαναστάσεως καὶ τοῦ Σαμποτάζ», ἡ ὁποία ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ τῶν ἀντιστοίχων ρωσικῶν λέξεων ἀπεκλήθη «Τσεκά». Ἔργο τῆς Τσεκὰ ἦταν νὰ ἐκτελῆ κάθε ἀντεπαναστάτη, κερδοσκόπο καὶ ἐχθρὸ τοῦ καθεστῶτος.

Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1918, ἡ «Τσεκὰ» ἀντὶ νὰ καταδιώκη μεμονωμένα ἄτομα, ἄρχισε τὴν γενικὴ μαζικὴ τρομοκρατία ἐκκαθαρίζοντας ὁλόκληρα στρώματα τῆς κοινωνίας. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1918, ὁ Λένιν ἔδινε ἐντολὴ νὰ ἐξαπολυθῆ

«ἀμείλικτη μαζικὴ τρομοκρατία ἐναντίον τῶν κουλάκων, τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λευκορώσων».

Μετὰ τὴν δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Λένιν καὶ τὸν φόνο τοῦ Οὐρίτσκυ, ἡ τρομοκρατία πῆρε ἀσύλληπτες διαστάσεις. Δύο ἡμέρες μετὰ τὴν ἀπόπειρα ἀνακοινώθηκε ἡ ἐκτέλεσις 500 ὁμήρων. Στὶς 5 Σεπτεμβρίου 1918, τὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν ἐξέδωσε διαταγὴ «περὶ γενικῆς ἐφαρμογῆς τῆς κόκκινης τρομοκρατίας». Ἡ μέθοδος τῆς μαζικῆς αἱματηρῆς τρομοκρατίας σιγὰ-σιγὰ μονιμοποιήθηκε καὶ ἔγινε θεσμὸς τοῦ νέου καθεστῶτος.

Ὁ Λένιν ὑποστηρίζοντας τὴν δραστηριότητα τῆς «Τσεκὰ» διακήρυσσε:

«Ἡ Τσεκὰ ἐφαρμόζει στὴν πράξι τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου καὶ προσφέρει ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες σ' αὐτήν».

6. Τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἡ ξένη ἐπέμβασις τερματίσθηκαν στὰ τέλη τοῦ 1920. Ὁ ναύαρχος Κ ο λ τ σ ά κ ἡττήθηκε στὰ τέλη τοῦ 1920. Ὁ στρατὸς τοῦ Ν τ ε ν ί κ ι ν διαλύθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1920. Στὰ τέλη τοῦ 1920 ἀναγκάσθηκε νὰ ἐκκενώση διὰ θαλάσσης τὶς δυνάμεις του καὶ ὁ Β ρ ά γ κ ε λ ποὺ δροῦσε στὶς ἀκτὲς τῆς Μαύρης Θάλασσας. Στὸ μέτωπο τῆς Πετρουπόλεως, ἡ ἐπίθεσις τοῦ Γ ι ο ύ ν τ ε ν ι τ ς ἀποκρούσθηκε.

Ταυτόχρονα, ἀπέσυραν τὶς δυνάμεις τους ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα ὅπου εἶχαν ἀποβιβασθῆ, οἱ ἄγγλοι, οἱ γάλλοι καὶ οἱ ἀμερικανοί. Οἱ ἰάπωνες ἔμειναν στὴν ρωσικὴ Ἄπω Ἀνατολὴ ἄλλα δύο χρόνια καὶ ἀπεχώρησαν τὸ 1922. Γενικά, ἡ «ἐ π έ μ β α σ ι ς» τῶν συμμάχων στὴν Ρωσία, στὴν ὁποία μετέσχε καὶ ἡ Ἑλλὰς μὲ ἕνα ἐκστρατευτικὸ σῶμα γιὰ νὰ προστατεύση τὴν ἑλληνικὴ μειονότητα, δὲν ἔγινε σὲ μεγάλη κλίμακα καὶ δὲν ὑπῆρξε οὔτε ἀποφασιστική, οὔτε συντονισμένη. Στὴν πραγματικότητα δὲν ἐπρόκειτο γιὰ «ἐ π έ μ β α σ ι, ἀλλὰ γιὰ μεμονωμένες μικρὲς τοπικὲς ἐπιχειρήσεις μὲ περιωρισμένους στόχους: τὴν διάσωσι συμμαχικῶν ἀποθηκῶν, τὴν ἀπαγκίστρωσι αἰχμαλώτων, τὴν προστασία μειονοτήτων κλπ. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπέτυχε νὰ ἀνατρέψη τὸ σοβιετικὸ καθεστώς, πρᾶγμα ποὺ ποτὲ δὲν τὸ ἀπεπειράθη στὰ σοβαρά.

Παρὰ ταῦτα ἡ «ἐ π έ μ β α σ ι ς», εἶχε σοβαρὰ θετικὰ ἀποτελέσματα. Μὲ αὐτὴν ἐσώθηκαν τὰ βαλτικὰ κράτη, (Ἐσθονία, Λεττονία, Λιθουανία) ματαιώθηκε ἡ σοβιετικὴ ἐξόρμησις πρὸς τὴν Εὐρώπη, ἐξασφαλίσθηκε ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Φινλανδίας καὶ τῆς Πολωνίας καὶ ἀπομονώθηκαν οἱ κομμουνιστικὲς ἐξεγέρσεις στὴν Γερμανία καὶ στὴν Οὐγγαρία, οἱ ὁποῖες δὲν πῆραν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ρωσία καὶ ἀπέτυχαν(*).

(*) Ἡ συμμαχικὴ «ἐπέμβασις» χωρίζεται σὲ δύο περιόδους. Ὡς τὴν 11 Νοεμβρίου 1918, δηλ. ὡς τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου μὲ τοὺς γερμανούς, οἱ σύμμαχοι ἐπενέβησαν σὲ διάφορες ρωσικὲς περιοχὲς μόνον γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς γερμανοὺς νὰ αὐξήσουν τὴ δύναμί τους. Ἔτσι, οἱ ἄγγλοι ἀπεβίβασαν μερικὲς χιλιάδες ἄνδρες στὸ Μούρμανσκ γιὰ νὰ σώσουν τὶς ἐκεῖ τεράστιες ἀποθῆκες συμμαχικῆς προελεύσεως ὅπλων ἀπὸ τοὺς γερμανούς. Ἐπίσης, οἱ τσεχοσλοβάκοι ποὺ εἶχαν διαφύγη καὶ ὁπλισθῆ στὴν Ρωσία γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς γερμανοὺς ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν μπολσεβίκων γιατὶ αὐτοὶ ἤθελαν νὰ τοὺς ἀφοπλίσουν καὶ νὰ τοὺς παραδώσουν στοὺς γερμανούς. Τέλος, οἱ σύμμαχοι ἔστειλαν δυνάμεις στὴν Βαλτικὴ καὶ στὴν Μαύρη Θάλασσα γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν Λένιν νὰ παραδώση τοὺς ρωσικοὺς στόλους αὐτῶν τῶν θαλασσῶν, στοὺς γερμανούς.

Μετὰ τὴν 11 Νοεμβρίου 1918, οἱ σύμμαχοι ἔστειλαν δυνάμεις γιὰ νὰ ἀφοπλίσουν τοὺς γερμανοαυστριακοὺς ποὺ εὑρίσκοντο στὴν Ρωσία καὶ ἰδίως στὶς περιοχὲς ποὺ ζητοῦσαν τὴν ἀνεξαρτησία τους. Ποτὲ οἱ δυτικοὶ δὲν ἀντιμετώπισαν στὰ σοβαρά, θέμα γενικῆς ἐπεμβάσεως στὴν Ρωσία μὲ σκοπὸ τὴν ἀνατροπὴ τῆς κομμουνιστικῆς ἐξουσίας. Βασικὴ τους φροντίδα ἦταν νὰ μὴ παρατείνουν τὸν πόλεμο καὶ τὶς ταλαιπωρίες τῶν στρατιωτῶν τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγκατέλειψαν στοὺς μπολσεβίκους ὁλόκληρη τὴν Οὐκρανία, τὴν Κριμαία, τὴν Γεωργία κλπ. καὶ τοὺς ἄφισαν νὰ τὶς ξαναφέρουν ὑπὸ τὸν ρωσικὸ ζυγό.

Μόνον σὲ δύο περιπτώσεις οἱ δυτικοὶ ἔδειξαν συνέπεια. Στὰ βαλτικὰ κράτη, ὅπου δὲν ἀπεχώρησαν πρὶν ἀπὸ τὴν κατοχύρωσι τῆς ἀνεξαρτησίας τους καὶ στὴν βοήθεια ποὺ ἔδωσαν στοὺς πολωνούς, μὲ τὴν ὁποία τοὺς ἐπέτρεψαν, ὅταν ἔφυγαν οἱ γερμανοί, νὰ διαφυλάξουν τὴν ἀνεξαρτησία τους ἀπὸ τοὺς ρώσους μπολσεβίκους.

7. Ἡ ἀνάκτησις τῶν ἀποικιῶν

Οἱ μπολσεβῖκοι εἶχαν ταχθῆ ὑπὲρ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν τῆς Ρωσίας καὶ γιὰ νὰ τοὺς πάρουν μὲ τὸ μέρος τους ὑποστήριξαν ἀρχικὰ τὰ χωριστικά τους κινήματα. Μόλις ὅμως στερεώθηκαν κάπως στὴν ἐξουσία, ἄρχισαν τὴν ἀποκατάστασι τῆς ρωσικῆς κυριαρχίας σὲ ὅλη τὴν ἔκτασι τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἤδη ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1918, οἱ μπολσεβῖκοι ἀποπειράθηκαν νὰ καταλάβουν τὴν Φινλανδία ποὺ μόλις εἶχε ἀνακηρυξει τὴν ἀνεξαρτησία της. Ἐπηκολούθησε ὅμως ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἔτσι ἡ Φινλανδία διέσωσε τὴν ἀνεξαρτησία της. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὴν Ἐσθονία, τὴν Λεττονία καὶ τὴν Λιθουανία, οἱ ὁποῖες μὲ ἀγγλογαλλικὴ βοήθεια, ἀπέκρουσαν τὶς ρωσικὲς ἐπιθέσεις καὶ ἀνάγκασαν τὴν ΕΣΣΔ νὰ ἀναγνωρίση τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Τὸ 1920, οἱ ρῶσοι ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς Μπιελορωσίας (Λευκορωσίας) καὶ τῆς Πολωνίας. Ἐπηκολούθησε ὁ ρωσοπολωνικὸς πόλεμος ποὺ ἔληξε μὲ νίκη τῶν πολωνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνσωμάτωσαν στὴν χώρα τους τὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς Μπιελορωσίας.

Ἰσχυρὸ κίνημα ἀνεξαρτησίας ἀναπτύχθηκε στὴν Οὐκρανία, ἡ ὁποία ὅμως, στὰ τέλη τοῦ 1920 ὑπέκυψε στὰ σοβιετικὰ στρατεύματα ποὺ εἰσέβαλαν στὸ ἔδαφός της.

Ἐθνικὰ κινήματα ἀναπτύχθηκαν καὶ στὴν ρωσοκρατούμενη Κεντρικὴ Ἀσία, ὅπου οἱ διάφοροι μουσουλμανικοὶ λαοὶ ἀνακήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησία τους. Οἱ ρῶσοι κομμουνισταὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τους καὶ ὄχι μόνον ἀνακατέλαβαν ὅλες τὶς ἀποικίες τοῦ τσάρου, ἀλλὰ καὶ προσάρτησαν στὴν Ρωσία καὶ τὶς ἄλλοτε αὐτόνομες περιοχὲς Κίβα καὶ Μπουχάρα. Ἐπίσης, τὸ 1921, οἱ σοβιετικοὶ κατέλαβαν καὶ μία ἄλλη χώρα, τὴν Ἐξωτερικὴ Μογγολία, ἡ ὁποία μετωνομάσθηκε σὲ «Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Μογγολίας», καὶ ἔγινε ὁ πρῶτος δορυφόρος τῆς ΕΣΣΔ.

Σκληρὸς ἀγώνας γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία διηξήχθη στὸν Καύκασο, ὅπου οἱ γεωργιανοί, οἱ ἀρμένιοι καὶ οἱ ἀτζερμπαϊτζανοί, ἀνακήρυξαν ἐλεύθερα ἐθνικὰ κράτη. Τὴν ἄνοιξι τοῦ 1920, οἱ ρῶσοι κατέλαβαν τὸ Ἀτζερμπαϊτζάν. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1920 ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς Ἀρμενίας καὶ τὴν κατέλαβαν. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1921 οἱ Ἀρμένιοι ἐπαναστάτησαν καὶ ἀπελευθέρωσαν τὴν πρωτεύουσά τους Ἐριβάν, ἀλλὰ τελικὰ ὁ Κόκκινος Στρατός, ἀφοῦ πῆρε ἐνισχύσεις, τοὺς συνέτριψε.

Ἡ Γεωργία διατήρησε περισσότερο τὴν ἀνεξαρτησία της. Ἀπὸ τὸ 1918 εἶχε συγκροτηθῆ σὲ ἀνεξάρτητο δημοκρατικὸ κράτος μὲ ἐλευθερίες τοῦ λόγου, τοῦ τύπου καὶ τῶν ἐκλογῶν. Ἡ Μόσχα ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Γεωργίας τὸν Μάϊο τοῦ 1920. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1921, ἡ Γεωργία ἀναγνωρίσθηκε «ντὲ γιοῦρε» ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις. Δύο ἑβδομάδες ἀργότερα, τὰ ρωσικὰ στρατεύματα εἰσέβαλαν ξαφνικὰ

στὴν χώρα. Ὕστερα ἀπὸ ἡρωϊκὴ ἀντίστασι, ἡ Γεωργία κατελήφθη καὶ ἐνσωματώθηκε βιαίως στὴν Ρωσία. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1924, οἱ γεωργιανοὶ ἐπανεστάτησαν, ἀλλὰ ἡ ἐπανάστασίς των πνίγηκε στὸ αἷμα.

Δικαιολογώντας αὐτὲς τὶς ἐνέργειες τοῦ νέου καθεστῶτος, ὁ Στάλιν, ποὺ ἦταν ἡ «αὐθεντία» τοῦ ΚΚΣΕ γιὰ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, εἶπε:

«Εἴμεθα ὑπὲρ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς Ἰνδίας, τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Μαρόκου κλπ. γιατὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι ἡ ἀποχώρησις σημαίνει ἐξασθένησι τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ καὶ ἐνίσχυσι τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἴμεθα ὅμως κατὰ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν μεθοριακῶν περιοχῶν τῆς Ρωσίας, γιατὶ αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε ἐξασθένησι τῆς ἐπαναστατικῆς ἰσχύος τῆς Ρωσίας καὶ ἐνίσχυσι τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ».

Ἔτσι, στὰ τέλη τοῦ 1921, οἱ μπολσεβῖκοι εἶχαν κατορθώσει νὰ συντρίψουν ὅλους τοὺς ἀντιπάλους των καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴν δικτατορική ἐξουσία τους σὲ ὁλόκληρη τὴν χώρα. Ἡ κομμουνιστικὴ Ρωσία ἀποτελοῦσε μία πραγματικότητα.

III. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (1921-1928)

1. Τὰ αἴτια τῆς Ν.Ε.Π.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1921, οἱ κομμουνισταί, παρὰ τὴν στρατιωτικὴ νίκη τους, βρέθηκαν μπροστὰ σὲ μία πολὺ δύσκολη οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασι. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι αὐτῆς τῆς κρισίμου καταστάσεως, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Λένιν, σχεδίασαν καὶ ἐφάρμοσαν τὴν «Νέα Οἰκονομικὴ Πολιτική». Ἡ ΝΕΠ (ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ τῶν ἀντιστοίχων ρωσικῶν λέξεων) ἦταν μία προσωρινὴ «ὑποχώρησις» πρὸς τὸ ἀστικὸ σύστημα.

Οἱ παράγοντες ποὺ ἐπέβαλαν τὴν στροφὴ ἀπὸ τὸ σκληρὸ καθεστὼς τοῦ «πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ» στὴν ὕφεσι τῆς ΝΕΠ, ἦσαν οἱ ἑξῆς:

α) Οἱ ἀγροτικὲς ἐξεγέρσεις ποὺ ξέσπασαν σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιτάξεως ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ὅλης τῆς ἐσοδείας.

β) Ἡ ἔνοπλη ἐξέγερσις τῆς Κρονστάνδης ἐναντίον τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος.

γ) Οἱ αὐξανόμενες διαμάχες μέσα στοὺς κόλπους αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Κ.Κ.

δ) Ἡ ἀπειλὴ τοῦ λιμοῦ ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἄθλια κατάστασι τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

2. Οἱ ἀγροτικὲς ἐξεγέρσεις

Οἱ ἀγροτικὲς ἐξεγέρσεις ἐξέφραζαν τὴν ἀντίθεσι τῶν ἀγροτῶν πρὸς τὸ κομμουνιστικὸ καθεστὼς ποὺ τοὺς ἅρπαζε βιαίως ὅλους τοὺς καρποὺς τοῦ μόχθου των. Οἱ ἐξεγέρσεις ἦσαν αὐθόρμητες καὶ ἀνοργάνωτες, εἶχαν τοπικὸ χαρακτῆρα καὶ δὲν ἦσαν σὲ θέσι νὰ ἀνατρέψουν τὸ καθεστώς.

Δημιουργοῦσαν ὅμως ἕνα ἀπέραντο χάος καὶ κατάστασι μονίμου ἐμφυλίου πολέμου ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἐπειγόντως.

Ἡ σημαντικώτερη ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐξεγέρσεις ἦταν τῆς ἐπαρχίας Ταμπώφ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς της τὸν ἀγρότη Ἀντόνωφ. Τὸ κίνημα τοῦ Ἀντόνωφ ἄρχισε στὰ τέλη τοῦ 1919 καὶ ἔπαιρνε διαρκῶς μεγαλύτερη ἔκτασι. Μέσα στὸ 1920, οἱ ἄνθρωποί του ἐξετέλεσαν διακοσίους ὑπευθύνους τοῦ κόμματος γιὰ τὴν συγκέντρωσι τῆς ἐσοδείας. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1921, ὁ Ἀντόνωφ ἤλεγχε μεγάλες ἐπαρχίες τῆς περιοχῆς τοῦ Ταμπώφ. Μόνον ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ΝΕΠ, μὲ τὴν ὁποία τὸ Κράτος ἔπαυσε νὰ πιέζη τὸν ἀγρότη, ἐξασθένησε αὐτὸ τὸ κίνημα, τὸ ὁποῖο ἄρχισε νὰ παρακμάζη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1921. Ὁ Ἀντόνωφ σκοτώθηκε σὲ μία παγίδα ποὺ τοῦ ἔστησε ἡ «Τσεκά» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1922.

Μετὰ τὴν ἔναρξι ἐφαρμογῆς τῆς ΝΕΠ, μὲ τὴν ὁποία τὸ καθεστὼς ἔκανε πολλὲς παραχωρήσεις στοὺς ἀγρότες, τὸ ἀγροτικὸ κίνημα ἄρχισε νὰ μειώνεται καὶ σιγὰ-σιγὰ ἔσβυσε ἐντελῶς.

3. Ἡ ἐξέγερσις τῆς Κρονστάνδης

Στὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου 1921, στὴν Πετρούπολι ξέσπασαν σοβαρὲς ἀπεργίες τῶν ἐργατῶν ποὺ δὲν ὑπέφεραν τὴν κατάστασι ποὺ τοὺς εἶχε ἐπιβληθῆ τόσο ἀπὸ πλευρᾶς συνθηκῶν ἐργασίας, ὅσο καὶ ἀπὸ πλευρᾶς ἀμοιβῶν καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Οἱ ἀπεργίες ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ ξεσπάση στὴν Κρονστάνδη ἔνοπλη ἐξέγερσις ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος. Ἡ Κρονστάνδη ἦταν ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τῆς Ρωσίας καὶ σημαντικὸ στρατιωτικὸ κέντρο της. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν χιλιάδες ἄνδρες τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ στρατιῶτες. Οἱ ναῦτες τῆς Κρονστάνδης εἶχαν δώσει τὸ σύνθημα τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1917 καὶ εἶχαν πρωτοστατήσει σ' αὐτήν. Γι' αὐτό, ὁ Τρότσκυ, τοὺς εἶχε ἀποκαλέσει «καμάρι καὶ δόξα τῆς Ἐπαναστάσεως». Τώρα, οἱ ἴδιοι ναῦτες καὶ μαζί τους καὶ οἱ στρατιῶτες, ἐξεγέρθηκαν καταγγέλλοντας τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς ὅτι δὲν ἀνταποκρίθηκε στὰ αἰτήματά τους, καταπάτησε τὶς ὑποσχέσεις του καὶ πρόδωσε τὸν σοσιαλισμό.

Οἱ ἐπαναστάτες τῆς Κρονστάνδης συγκεντρώθηκαν τὴν 1η Μαρτίου τοῦ 1921 καὶ διατύπωσαν τὰ αἰτήματά τους: Ἀποκατάστασις τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λόγου, τοῦ τύπου, τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι γιὰ τοὺς ἐργάτες, τοὺς ἀγρότες καὶ τὰ ἀριστερὰ κόμματα. Ἀπελευθέρωσις τῶν πολιτικῶν κρατουμένων ποὺ ἀνῆκαν σὲ σοσιαλιστικὰ κόμματα. Κατάπαυσις τῆς τρομοκρατίας σὲ βάρος τοῦ λαοῦ. Διεξαγωγὴ ἐλευθέρων ἐκλογῶν γιὰ τὴν ἀνάδειξι τῶν σοβιὲτ κλπ.

Στὶς 2 Μαρτίου, οἱ ἐπαναστάτες ἐξέλεξαν μία «προσωρινὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή» μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν λοστρόμο Πετριτσένκο. Στὶς 3 Μαρτίου, ἡ ἐπιτροπὴ ἄρχισε νὰ ἐκδίδη τὴν ἡμερησία

ἐφημερίδα «Ἰ σ β έ σ τ ι α». Τὸ σφάλμα τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν ὅτι ἀρνήθηκε νὰ ἀναλάβη ἄμεση ἐπιθετικὴ δρᾶσι ἐναντίον τῆς Πετρουπόλεως ὅπως ζήτησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξεγερμένους. Οἱ ἐπαναστάτες εἶχαν τὴν ψευδαίσθησι ὅτι οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν «ἀ δ ε λ φ ο ί» τους καὶ ὅτι «δ ὲ ν ἔ π ρ ε π ε νὰ χ υ θ ῆ α ἷ μ α μ ε τ α ξ ὺ σ ο σ ι α λ ι σ τ ῶ ν». Πίστευαν ἀκόμη ὅτι τὰ αἰτήματά τους ἦσαν τόσο δίκαια καὶ εἶχαν τόσο μεγάλη ὑποστήριξι ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, ὥστε θὰ ἐπεβάλλοντο εἰρηνικῶς.

Αὐτὸ ἔδωσε στοὺς μπολσεβίκους τὴ δυνατότητα νὰ συγκεντρώσουν ἰσχυρὲς δυνάμεις καὶ νὰ πάρουν ὅλα τὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀμείλικτη συντριβὴ τῆς ἐξεγέρσεως. Κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Τ ρ ό τ σ κ υ καὶ τοῦ Τ ο υ χ α τ σ έ φ σ κ υ ἄρχισαν τὴν ἐπίθεσί τους ἐναντίον τῆς Κ ρ ο ν σ τ ά ν δ η ς στὶς 7 Μαρτίου. Οἱ ἐπαναστάτες ἀμύνθηκαν ἐπὶ δέκα ἡμέρες, ἀλλὰ στὸ τέλος οἱ ἀνώτερες δυνάμεις τῶν μπολσεβίκων καὶ τὸ πυροβολικό τους ὑπερίσχυσαν. Ἡ Κ ρ ο ν σ τ ά ν δ η ἔπεσε στὶς 17 Μαρτίου 1921. Ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες τουφεκίσθησαν ἀμέσως ἐπὶ τόπου, ἐνῶ οἱ συγγενεῖς των, ἀκόμη καὶ οἱ μακρυνοὶ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ζοῦσαν στὴν Κρονστάνδη, μεταφέρθηκαν στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως.

4. Ἡ ἐνδοκομματικὴ κρίσις

Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα ἐπέφεραν σύγχυσι μέσα στὶς τάξεις τοῦ κόμματος. Πολλοὶ κομμουνισταί, ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὸν τρόπο ἐφαρμογῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος καὶ ἀγανακτισμένοι ἀπὸ τὶς μεθόδους τοῦ Λ έ ν ι ν καὶ τοῦ Τ ρ ό τ σ κ υ, ἄρχισαν νὰ συγκροτοῦν μέσα στὸ κόμμα διάφορες ἀντιπολιτευτικὲς κινήσεις. Κυριώτερος στόχος τῆς ἐκ τῶν ἔνδον κριτικῆς τοῦ νέου καθεστῶτος, ἦταν ἡ «γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ί α». Ἀρκετοὶ κομμουνισταὶ κατήγγειλαν ὅτι εἶχε ἀνασυσταθῆ ἕνας καταπιεστικός, ἐγωϊστικὸς καὶ ὀλιγαρχικὸς κρατικὸς μηχανισμός, ὁ ὁποῖος ἔμενε κουφὸς στὶς λαϊκὲς ἀνάγκες καὶ ἀνησυχίες. Οἱ ἴδιοι διακήρυξαν ἐπίσης ὅτι ἐδημιουργεῖτο βαθμιαῖα μία νέα, σχετικῶς εὐημεροῦσα ἄρχουσα τάξις, τὴν ὁποία ἀποτελοῦσαν τὰ κομματικὰ στελέχη, «οἱ γ ρ α φ ε ι ο κ ρ ά τ ε ς», ποὺ ἔτειναν νὰ ἀντικαταστήσουν τοὺς παλαιοὺς ἀστοὺς καὶ τοὺς τσιφλικάδες.

Ἄλλοι κομμουνισταὶ ζητοῦσαν περισσότερες ἐλευθερίες στὴν ἔκφρασι ἀπόψεων καὶ κριτικῶν «ποὺ δὲν θὰ ξέφευγαν ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ καθεστῶτος».

Ἄλλοι πάλι, ζητοῦσαν μεγαλύτερη ἀνεξαρτησία γιὰ τὰ συνδικᾶτα καὶ ἀντετάσσοντο στὴν μετατροπή τους σὲ ἁπλᾶ ἐξαρτήματα τοῦ κομμουνιστικοῦ κράτους - ἐργοδότου. Οἱ κομμουνισταὶ αὐτοί, ἔβλεπαν τὰ συνδικᾶτα σὰν τὸ κύριο ὄργανο γιὰ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς «γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ί α ς», ποὺ ἔτεινε νὰ μεταβληθῆ σὲ ἕνα νέο κυρίαρχο ἐκμεταλλευτικὸ καὶ καταπιεστικὸ στρῶμα.

Μεγάλη ἐπιρροὴ ἀπέκτησε καὶ ἡ ὁμάδα τῶν λεγομένων «δ η μ ο κ ρ α-

τικῶν συγκεντρωτικῶν»ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Τ. Σαπρόνωφ. Αὐτοὶ διακήρυξαν ὅτι τὸ Κ.Κ., μετὰ ἀπὸ τὴν κατάληψι τῆς ἐξουσίας ἐκφυλιζόταν γοργὰ σὲ μία ὀλιγαρχικὴ ὁμάδα καὶ ζητοῦσαν σὰν ἀντίδοτο τὸν ἐσωτερικὸ «ἐκδημοκρατισμὸ» τοῦ κόμματος.

Μία ἄλλη ἰσχυρὴ ἀντιπολιτευτικὴ ὁμάδα ἀποτελοῦσε ἡ λεγομένη «ἐργατικὴ ἀντιπολίτευσις». Αὐτὴ ζητοῦσε νὰ ἀνατεθῆ ἡ διεύθυνσις τῆς κρατικοποιημένης βιομηχανίας στὰ ἐργατικὰ συνδικᾶτα, νὰ ἐκδημοκρατισθῆ τὸ κόμμα καὶ νὰ μετέχη πραγματικὰ τὸ προλεταριᾶτο στὴν διαχείρισι τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων.

Ὁ Λένιν ἀνησύχησε ἀπ' αὐτὴν τὴν κατάστασι. *«Τὸ κόμμα ἔχει πυρετό»* εἶπε. Καὶ διαπίστωσε ὅτι ἦταν ἀναγκαία μία ἀλλαγὴ μεθόδων καὶ μία μεταβολὴ τῆς καταστάσεως, γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ κομμουνισταὶ νὰ μείνουν ἑνωμένοι καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία. Τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴν τὴν πραγματοποίησε μὲ τὴν ΝΕΠ.

5. Τὸ περιεχόμενο τῆς ΝΕΠ

Θέλοντας νὰ ἀντιμετωπίση αὐτὴν τὴν δύσκολη πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασι, νὰ ἀποκαταστήση τὴν οἰκονομία τῆς χώρας καὶ νὰ καθησυχάση τὰ λαϊκὰ στρώματα, ὁ Λένιν πῆρε ἕνα σύνολο μέτρων ποὺ ἀπεκλήθησαν «Νέα Οἰκονομικὴ Πολιτική» (ΝΕΠ) Τὰ μέτρα συνίσταντο κυρίως στὴν ἀποκατάστασι τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἰδιωτικῆς δραστηριότητος στὸν τομέα τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μικρῆς βιομηχανίας. Μόνο τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο, οἱ μεγάλες βιομηχανίες καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία παρέμειναν σταθερὰ στὰ χέρια τοῦ κόμματος.

Ταυτόχρονα, ἡ ΝΕΠ, σήμαινε ἐπίσης καὶ κάποια χαλάρωσι τῆς τρομοκρατίας. Σταμάτησε ἡ μαζικὴ ἐξόντωσις τῶν ἀνθρώπων ποὺ συνεδέοντο μὲ τὸ παληὸ καθεστώς. Ἐπετράπη ἀξιόλογη ἐλευθερία στὴν τέχνη, στὴν λογοτεχνία καὶ στὶς ἐπιστῆμες. Ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς, ἀκόμη καὶ ὁ σημερινὸς σοβιετικὸς πολίτης, μετὰ ἀπὸ τοὺς τόσους «ἀποσταλινισμούς», συγκρίνοντας τὴν κατάστασί του μὲ ἐκείνην τῆς ΝΕΠ, θεωρεῖ τὴν τελευταία σὰν ἕνα πραγματικὸ «χρυσὸ αἰῶνα».

Γενικά, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπίστευτη σκληρότητα τοῦ «πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ» φαινόταν νὰ ἀποκαθίσταται πιὰ ἡ ὁμαλότης στὴν ζωὴ τῆς πολύπαθης χώρας.

6. Τὰ μέτρα τῆς ΝΕΠ

Τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ μέτρα τῆς ΝΕΠ ἦσαν τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ κατάργησις τῆς ἐπιτάξεως ὅλης τῆς ἐσοδείας καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ τοῦ μέτρου ἀπὸ ἕνα φόρο σὲ εἶδος. Ὁ ἀγρότης κρατοῦσε πιὰ

ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἐσοδείας του καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπορεύεται μέσα σὲ ὡρισμένα ὅρια τὰ προϊόντα του.

β) Οἱ παραχωρήσεις πρὸς τὸ ξένο κεφάλαιο γιὰ τὴν ἐκμετάλλευσι ὡρισμένων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας.

γ) Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἐλευθέρου λιανικοῦ ἐμπορίου.

Ὁ Λένιν ἀναγνώρισε ὅτι αὐτὰ τὰ μέτρα ἀποτελοῦσαν «ὑποχώρησι» σὲ σχέσι μὲ τὴν συνολικὴ κρατικοποίησι τῆς οἰκονομίας ποὺ εἶχε πραγματοποιήσει πρὶν τὸ 1921 καὶ ὅτι συνιστοῦσαν «οὐσιαστικὴ παραχώρησι πρὸς τὸν καπιταλισμό». Δικαιολογήθηκε ὅμως στὸ κόμμα του μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ «ὑποχώρησις» εἶχε καταστῆ ἀναγκαία ἀπὸ τὴν μὴ ἐκδήλωσι τῆς παγκοσμίου προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Λένιν διαπιστωσε πιὰ ὅτι ἡ ἐπανάστασις αὐτή, δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ ὡμολόγησε ὅτι οἱ ἀντίθετες προοπτικές του εἶχαν διαψευσθῆ.

7. Ἡ «συνύπαρξις»

Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ὁ Λένιν διετύπωσε τότε, γιὰ πρώτη φορά, τὴν θεωρία «περὶ συνυπάρξεως», σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρξουν προσωρινά, γιὰ μία ὡρισμένη μεταβατικὴ περίοδο, τὰ σοσιαλιστικὰ καὶ τὰ καπιταλιστικὰ κράτη. Ἔγραψε:

«Ἡ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ὄχι φυσικὰ γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, μέσα σὲ ἕνα καπιταλιστικὸ περίγυρο» (εἰσήγησις στὸ 3ο συνέδριο τῆς Κόμιντερν 1921).

8. Ἡ ΝΕΠ καὶ ὁ μαρξισμὸς

Ἡ ΝΕΠ ἀποτελοῦσε ἀσφαλῶς μία ὑποχώρησις τοῦ κομμουνισμοῦ, ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὸν οἰκονομικὸ τομέα. Στὸν πολιτικὸ τομέα, δὲν ἀντιμετωπίσθηκε θέμα ὑποχωρήσεως. Τὸ κόμμα ξεκαθάρισε ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀνεχθῆ καμμία ἀπόπειρα γιὰ τὴν ὀργάνωσι ἀντιπολιτεύσεως καὶ γιὰ τὸν ἐκφιλελευθερισμὸ τοῦ καθεστῶτος. Φυσικά, ἡ ὕπαρξις μιᾶς οἰκονομίας ποὺ κατὰ 90 % ἦταν καπιταλιστικὴ μὲ ἕνα πολιτικὸ καθεστὼς ποὺ ἦταν κατὰ 100 % κομμουνιστικό, ἀποτελοῦσε ἀπὸ μαρξιστικῆς πλευρᾶς ἕνα πραγματικὸ παραλογισμό. Καὶ τοῦτο, γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, ἡ οἰκονομία εἶναι ἡ βάσις, ἐνῶ τὸ καθεστὼς (πολιτικό, νομικό, πνευματικὸ) εἶναι τὸ ἐποικοδόμημα, ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὴν βάσι καὶ ἀνταποκρίνεται σ᾽ αὐτήν, ἀντανακλώντας την. Σὲ μία καπιταλιστικὴ οἰκονομία, πρέπει νὰ ἀντιστοιχῆ, σύμφωνα μὲ τὸν Ἱστορικὸ Ὑλισμό, μία καπιταλιστικὴ πολιτικὴ ἐξουσία.

Ἀνατρέποντας αὐτὸ τὸ σχῆμα, ὁ Λένιν, κατάφερε ἕνα θανάσιμο χτύπημα στὴν μαρξιστικὴ θέσι ὅτι ἡ οἰκονομία καθορίζει τὴν πολιτική. Αὐτός,

ἔκανε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Προσπαθοῦσε μὲ τὴν πολιτική, νὰ ἐλέγξη, νὰ καθορίση καὶ νὰ μεταβάλη τὴν οἰκονομία.

Αὐτὸς ὁ περίεργος συνδυασμὸς ἑνὸς καπιταλισμοῦ μὲ κομμουνιστικὴ κυβέρνησι, κατέπληξε τοὺς σοσιαλιστὰς καὶ τοὺς μαρξιστὰς ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τοὺς προκάλεσε μεγάλη ἰδεολογικὴ σύγχυσι.

9. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ΝΕΠ

Τὸ σύστημα τῆς ΝΕΠ κράτησε ἀπὸ τὸ 1921 ὡς τὸ 1928 καὶ ἐπέτρεψε στὴν Ρωσία νὰ ἀποκαταστήση τὴν οἰκονομία της. Πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς ΝΕΠ, ἡ κομμουνιστικὴ Ρωσία, χάρις στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ὄχι μόνον εἶχε ἐπουλώσει ὅλες τὶς πληγὲς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ βρισκόταν σὲ αἰσθητῶς καλύτερη θέσι ἀπὸ τὸ 1913, τόσο ἀπὸ πλευρᾶς οἰκονομίας, ὅσο καὶ ἀπὸ πλευρᾶς βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς ὅμως, παρὰ τὴν σχετικὴ χαλάρωσι τῆς μαζικῆς τρομοκρατίας, δὲν ἐπῆλθε οὐσιαστικὴ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως. Τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἐξακολουθοῦσαν να ὑπάρχουν ἔχοντας μεταβληθῆ σὲ μόνιμο θεσμὸ τοῦ καθεστῶτος. Τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὰ βρισκόταν στὰ νησιὰ Σοροβέτσκυ στὸν ἀπώτατο βορρᾶ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φυλακισμένων μεγάλωνε συνεχῶς γιὰ νὰ φθάση σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα ἀπὸ 68.000 ποὺ ἦταν τὸ 1924, στὶς 200.000 τὸ 1927.

Ἡ «Τσεκὰ» εἶχε διαλυθῆ ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα εἶχε ἁπλῶς ἀλλάξει ὄνομα καὶ δροῦσε μὲ τὸν τίτλο τῆς «Γκεπεοῦ».

10. Ἡ δίκη τῶν σοσιαλιστῶν

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς ΝΕΠ (Ἰούνιος 1922) ἔγινε καὶ ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς περβόητες «δίκες τῆς Μόσχας». Κατηγορούμενοι ἦσαν 22 ἡγετικὰ στελέχη τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους καὶ παγκόσμια γνωστοὶ σοσιαλισταὶ ὅπως ὁ Α. Γκότς, ὁ Μ. Μπεντενιάπιν, ὁ Ε. Τιμοφέγιεφ, ὁ Δ. Ντονσκὸλ καὶ ἡ Ε. Ράτνερ. Μαζὶ μὲ τοὺς 22 σοσιαλιστὰς ἐδικάζοντο καὶ ἄλλοι 8 πρώην σοσιαλισταὶ καθὼς καὶ 2 πράκτορες τῆς κομμουνιστικῆς ἀστυνομίας ποὺ εἶχαν διεισδύσει στὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα καὶ οἱ ὁποῖοι κατέθεσαν εἰς βάρος τῶν 22 πραγματικῶν κατηγορουμένων.

Ἡ δίκη ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριῶν σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο καὶ κυρίως μέσα στὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸ κίνημα(*). Οἱ δύο Σοσιαλιστικὲς Διεθνεῖς ποὺ ὑπῆρχαν τότε καὶ ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς ποὺ εἶχε ἱδρυθῆ ἐν τῷ μεταξύ, συζήτησαν τὸ θέμα σὲ κοινὴ διάσκεψί τους στὸ Βερολῖνο τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1922. Οἱ σοβιετικοὶ ἀντιπρόσωποι Ν. Μπουχάριν καὶ Κ. Ράντεκ, συμφώνησαν νὰ ὑπογράψουν τὴν ἀπόφασι μὲ τὴν ὁποία ἐζητεῖτο νὰ μὴ ἐπιβληθοῦν θανατικὲς καταδίκες. Ἐπίσης, ἡ διάσκεψις

(*) Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ διαμαρτυρήθηκαν ἦσαν καὶ ὁ Μ. Γκόρκυ, ὁ Α. Φρὰνς, ὁ Ἀϊνστάϊν κ.ἄ.

ἔστειλε δύο βέλγους καὶ δύο γερμανοὺς σοσιαλιστάς, ἀνάμεσά τους καὶ τὸν Λ ῆ μ π κ ν ε χ τ καὶ τὸν Β α ν τ ε ρ β έ λ ν τ ε νὰ παρακολουθήσουν τὴν δίκη στὴν Μόσχα, καὶ νὰ ἐνεργήσουν ὡς συνήγοροι. Ἡ «Γ κ ε-π ε ο ῦ» ὅμως ἐξαπέλυσε ὠργανωμένες ἐπιθέσεις ἐναντίον τους, καὶ τοὺς ἐμπόδισε νὰ ἐκπληρώσουν τὸν προορισμό τους. Οἱ συνήγοροι δέχθηκαν ἐπίθεσι στὸ τραῖνο ποὺ τοὺς μετέφερε καὶ ὅταν ἄρχισε ἡ δίκη, ὠργανωμένα πλήθη περικύκλωσαν τὸ δικαστήριο ζητώντας τὴν θανατικὴ καταδίκη τῶν κατηγορουμένων. Ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου Γ. Π ι α-τ α κ ὼ φ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ καταστήση ἀδύνατη τὴν ὑπεράσπισι(*). Οἱ τέσσερις ἀπεσταλμένοι τῆς Διεθνοῦς ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀποχωρήσουν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ καὶ γι' αὐτὸ ἔκαναν ἀπεργία πείνας ἕως ὅτου τοὺς ἔδωσαν ἄδεια ἐξόδου.

Τελικά, 12 ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους, καταδικάσθηκαν σὲ θάνατο, 10 σὲ διάφορες ποινὲς εἱρκτῆς καὶ 10 ἀθωώθηκαν. Κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς παγκοσμίου καὶ ἰδίως τῆς σοσιαλιστικῆς κοινῆς γνώμης, ὁ Λένιν δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήση στὴν ἐκτέλεσι τῶν καταδικασθέντων. Δὲν δέχθηκε ὅμως οὔτε νὰ τοὺς ἐλευθερώση, οὔτε νὰ μετατρέψη τὶς θανατικὲς καταδίκες τους σὲ ἰσόβια. Τοὺς ἤθελε καὶ τοὺς κράτησε σὰν ὁμήρους. Ἀργότερα, ὅλοι ἐξοντώθηκαν ἐπὶ Στάλιν.

11. Ἡ μεγάλη πείνα τοῦ 1921-23

Ἡ ΝΕΠ δὲν ἦρθε ἀρκετὰ γρήγορα γιὰ νὰ προλάβη τὸ λιμὸ ὁ ὁποῖος ξέσπασε τὸ 1921. Ἡ ἐπὶ ἔτη κατάσχεσις ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς ὅλων τῶν τροφίμων καὶ τῶν ἀγροτικῶν ἀποθεμάτων, ὁ πόλεμος ποὺ εἶχαν ἐξαπολύσει ἐναντίον τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν μεσαίων στρωμάτων, ἡ καταπίεσις τῶν ἐργατῶν καὶ ἡ μαζικὴ ἐξόντωσις ὁλοκλήρων κοινωνικῶν στρωμάτων ποὺ ἔπαιζαν σημαντικὸ ρόλο στὴν οἰκονομία τῆς χώρας, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴ καταστροφή. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1921, ἄρχισε ἡ πείνα. Στὶς 2 Αὐγούστου 1921, ὁ Λένιν ἀπηύθυνε τὴν «ἔ κ κ λ η σ ι π ρ ὸ ς τ ὸ δ ι ε θ ν ὲ ς π ρ ο λ ε τ α ρ ι ά τ ο», ὅπου τόνιζε:

«Πολλὲς ἐπαρχίες τῆς Ρωσίας ἐπλήγησαν ἀπὸ τὴν πείνα — μιὰ πείνα ποὺ πολὺ λίγο διαφέρει ἀπὸ τὸν καταστρεπτικὸ λιμὸ τοῦ 1891. Χρειάζεται βοήθεια. Ἡ Σοβιετικὴ Δημοκρατία περιμένει τὴν βοήθειά σας».

Ἱδρύθηκε τότε μία «δ ι ε θ ν ὴ ς ἐ ρ γ α τ ι κ ὴ ἐ π ι τ ρ ο π ὴ β ο η-θ ε ί α ς» ἡ ὁποία ὅμως μόνο μικρὴ σχετικῶς βοήθεια μπόρεσε νὰ στείλη στὴν ΕΣΣΔ ὅπου ἡ πείνα ἔπαιρνε ὅλο καὶ μεγαλύτερες διαστάσεις. Οἱ ἄνθρωποι ἄρχισαν νὰ πεθαίνουν ἀπὸ ἔλλειψι τροφίμων. Ὁλόκληρες οἰκογένειες ξεκληρίσθηκαν, στρατιὲς ἀπὸ παιδιὰ ποὺ οἱ γονεῖς των πέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα ξεχύνονταν πρὸς κάθε κατεύθυνσι ἀλητεύοντας. Οἱ ληστεῖες, οἱ κλοπές, ἡ διαφθορά, ἡ ἀλητεία, ἡ ἐγκληματικότης καὶ ἡ ἐπαιτεία πῆραν

(*) Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1938 δικάσθηκε καὶ ὁ ἴδιος σὲ παρόμοια «δίκη» σὰν «προδότης», καταδικάσθηκε καὶ ἐκτελέσθηκε.

πρωτοφανεῖς διαστάσεις. Τεράστια καραβάνια προσφύγων πού ἔφευγαν κατὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῆς μεγάλης πείνας (Βόλγας, Οὐκρανία, Κριμαία) διέσχιζαν ὅλη τὴν χώρα σὲ ἀναζήτησι τροφῆς. Τὰ πτώματα ἐσσωρεύοντο στοὺς δρόμους.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ξεσπάσουν ἐπιδημίες χολέρας καὶ τύφου πού θέρισαν κυριολεκτικὰ τὸν πληθυσμὸ μεγάλων περιοχῶν. Τὰ ἐπίσημα κομμουνιστικὰ ντοκουμέντα καὶ ὁ σοβιετικὸς τύπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρουν πολλὲς περιπτώσεις καννιβαλισμοῦ πού σημειώθηκαν ἀπὸ τὸ 1921 ἕως τὸ 1923. Στὸ «β ι β λ ί ο τ ῆ ς π ε ί ν α ς» λ.χ. πού ἐκδόθηκε ἀπὸ τὶς σοβιετικὲς ἀρχὲς τῆς Σαμάρα τὸ 1922, ἀναφέρεται ὅτι «π τ ω μ α τ ο φ ά γ ο ι» δροῦν σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας. Ἀναφέρει τὸ ἴδιο βιβλίο συγκεκριμένες περιπτώσεις καννιβαλισμοῦ καὶ κλοπῆς πτωμάτων μὲ σκοπὸ τὸ μαγείρεμα καὶ τὴν καταβρόχθισί τους.

Πολλὲς δυτικὲς φιλανθρωπικὲς ὀργανώσεις ἔσπευσαν τότε σὲ βοήθεια τῆς Ρωσίας. Τὴν μεγαλύτερη βοήθεια πρόσφερε ἡ ἀμερικανικὴ φιλανθρωπικὴ ὀργάνωσις Α Ρ Α, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χ. Χ ο ῦ β ε ρ, ἡ ὁποία πρόσφερε συνολικὴ βοήθεια ἀξίας 60 ἑκατομμυρίων δολλαρίων τῆς ἐποχῆς. Μεγάλη βοήθεια πρόσφεραν καὶ ἄλλες ἀμερικανικὲς φιλανθρωπικὲς ὀργανώσεις, ὁ Γαλλικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς καὶ μία «δ ι ε θ ν ὴ ς ἐ π ι τ ρ ο π ὴ» μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν γνωστὸ νορβηγὸ ἐξερευνητὴ Φ. Ν ά ν σ ε ν.

Ἡ πείνα κράτησε δύο ὁλόκληρα χρόνια καὶ προκάλεσε τὸν θάνατο μερικῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Τὸ καθεστὼς ὅμως δὲν ἐπέτρεψε σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάστασι νὰ κλονίσῃ οὔτε κατὰ τὸ ἐλάχιστο τὴν δικτατορία του. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὅταν διάφοροι ρῶσοι φιλελεύθεροι διανοούμενοι καὶ ἐπιστήμονες συνεκρότησαν μία 63 μελῆ «ἐ π ι τ ρ ο π ὴ κ α τ α π ο λ ε μ ή σ ε ω ς τ ῆ ς π ε ί ν α ς», ἡ Γ κ ε π ε ο ῦ τὴν διέλυσε. Προτιμοῦσε νὰ μὴ γίνῃ καμμία καταπολέμησις τῆς πείνας, παρὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ μὴ κομμουνιστάς.

Μία ἀπὸ τὰς μεθόδους πού ἐχρησιμοποιήθη τότε ἀπὸ τὸ καθεστὼς γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ λιμοῦ ἦταν καὶ ἡ κατάσχεσις ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ κόμμα, ἐπροωρίζοντο νὰ πουληθοῦν στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ ἀγορασθοῦν τρόφιμα. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ὁ πληθυσμὸς ὑπερασπίσθηκε τὰ χρυσᾶ εἰκονίσματα καὶ τοὺς ἄλλους θησαυροὺς τῶν ἐκκλησιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα μαζικὲς συλλήψεις καὶ ἐκτελέσεις ἀπὸ τὴν Γ κ ε π ε ο ῦ. Ὅταν ὅμως δημοσιεύθηκαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς κατασχέσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν θησαυρῶν ἡ ὁποία ἀπέδωσε πολὺ μικρὸ ποσὸ (1,35 ἑκατομμύρια χρυσᾶ ρούβλια) φάνηκε ὅτι τὴν μερίδα τοῦ λέοντος τὴν εἶχαν ἁρπάξει τὸ κόμμα καὶ τὰ στελέχη του.

Ἡ κατάστασις ἄρχισε νὰ βελτιώνεται ἀπὸ τὸ 1922 καὶ ἡ περίοδος τῆς πείνας ἔληξε μαζὶ μὲ τὸ τέλος τοῦ 1923. Ἡ ΝΕΠ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀποδίδῃ τοὺς καρπούς της.

12. Ἐνδοκομματικὲς μεταβολὲς

Ὁ Λένιν ἀνησυχοῦσε ἀπὸ τὴν δημιουργία διαφόρων ἀλληλομαχομένων ὁμάδων μέσα στὸ κόμμα καὶ προσπάθησε μὲ διάφορα μέτρα νὰ καταπολεμήση τὶς διασπαστικὲς τάσεις.

Στὸ 10ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ ὅπου εἰσηγήθηκε τὴν πολιτικὴ τῆς ΝΕΠ πρότεινε καὶ διάφορα μέτρα ποὺ γιὰ σκοπὸ τους εἶχαν νὰ ἀποτρέψουν τὶς ἐνδοκομματικὲς διενέξεις. Τὰ μέτρα ἦσαν αὐστηρὰ καὶ πρόβλεπαν διαγραφές, ἄλλες τιμωρίες καὶ ἐκκαθαρίσεις, χωρὶς ὅμως νὰ φθάνουν ὡς τὴν φυσικὴ ἐξόντωσι τῶν διαφωνούντων ποὺ ἀργότερα ἐφαρμόσθηκε σὰν τὸ κυριώτερο μέτρο.

Μὲ τὰ μέτρα αὐτά, ἡ κομματικὴ πειθαρχία ἔγινε πιὸ αὐστηρή, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ ὑπάρχουν πάντοτε διάφορες φράξιες ποὺ δροῦσαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κόμματος. Πολλὰ στελέχη καθαιρέθηκαν ἀπὸ τὶς θέσεις των ἢ διαγράφηκαν, ἀλλὰ ἐμφανίζονταν ἀμέσως ἄλλα ποὺ πρόβαλλαν νέες διαμαρτυρίες καὶ αἱρετικὲς ἀπόψεις. Στὸ 11ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, τὸ 1922, ὁ Β. Κοσιὸρ, διαμαρτυρήθηκε *«γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ διοικητικῶν μεθόδων μέσα στὸ κόμμα ποὺ τὸ στρατικοποιοῦν»*. Ἐπίσης ἡ Κολλοντάϊ, κατηγόρησε τὴν κομματικὴ ἡγεσία ὅτι *«καταπιέζει τὴν σκέψι»* *καὶ «ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν ζωὴ τῶν ἐργατῶν»*.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πάντως, δὲν ἐγίνοντο ἀκόμη συλλήψεις μελῶν τοῦ κόμματος. Ἡ συνήθης τιμωρία ἦταν μετάθεσις, ὑποβιβασμός, καθαίρεσις, καὶ τὸ πολὺ-πολὺ διαγραφή. Τότε ἀκριβῶς, καθιερώθηκε καὶ τὸ σύστημα τῆς περιοδικῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν τάξεων τοῦ κόμματος μὲ τὶς λεγόμενες «ἀνακαταγραφές», ποὺ γίνονται κατὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα. Μὲ τὴν «ἀνακαταγραφή», κρίνονται ὅλα τὰ μέλη τοῦ κόμματος καὶ ἄλλα θεωροῦνται ἄξια νὰ παραμείνουν στὶς γραμμές του, ἐνῶ ἄλλα, διαγράφονται.

Ἕνας σημαντικὸς νεωτερισμὸς ὁ ὁποῖος δὲν προκάλεσε τότε ὅσο ἔπρεπε τὴν προσοχή, ἦταν καὶ ἡ καθιέρωσις τοῦ ἀξιώματος τοῦ «γενικοῦ γραμματέως τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς». Σὰν πρῶτος γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κόμματος διορίσθηκε ὁ Στάλιν. Κανεὶς δὲν πρόβλεψε τὶς συνέπειες αὐτοῦ τοῦ διορισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινε στὶς 2 Ἀπριλίου 1922. Προορισμὸς τῆς «γραμματείας», ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦταν ὁ «πρῶτος γραμματεύς», ἦταν ἀκριβῶς ἡ καταπολέμησις τῶν ἐνδοκομματικῶν ἀντιπολιτεύσεων, ἡ προώθησις τῶν ἀφωσιωμένων στελεχῶν καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ὀργανωτικῆς λειτουργίας τοῦ κόμματος. Οἱ ἁρμοδιότητες αὐτές, ἐπέτρεψαν στὸ νέο ὄργανο, τὴν γραμματεία, νὰ ἀποκτήση τεράστια δύναμι καὶ νὰ ξεπεράση σὲ ἰσχὺ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπή, ποὺ ὡς τότε διηύθυνε τὸ κόμμα. Ταυτόχρονα, ἔδωσε μεγάλη ἐξουσία στὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γραμματείας. Στηριγμένος σ' αὐτὴν τὴν δύναμι, ὁ Στάλιν, ποὺ ὡς τότε ἦταν πολὺ λίγο γνωστὸς καὶ ἐλάχιστα δημοφιλὴς μέσα στὸ

κόμμα, μπόρεσε νὰ ἐκτοπίση πασίγνωστους ἡγέτες σὰν τὸν Ζηνόβιεφ καὶ τὸν Τρότσκυ καὶ νὰ ἐπιβληθῆ σὰν διάδοχος τοῦ Λένιν. Ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ γενικοῦ γραμματέως, ὁ Στάλιν μποροῦσε νὰ κινῆται μυστικά, νὰ ἐπανδρώνη μὲ ἀνθρώπους του τὸν κομματικὸ μηχανισμὸ καὶ στὸ τέλος κατώρθωσε νὰ ἐκπορθήση ὁλόκληρο τὸν ὀργανισμὸ τοῦ κόμματος.

13. Ὁ ἀγὼν τῶν ἐπιγόνων

Ὅταν ἀρρώστησε ὁ Λένιν (1922) τὸν διαδέχθηκε μία τριανδρία ἀπὸ τοὺς Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ καὶ Στάλιν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ φαινομενικὰ ἰσχυρότερος ἦταν ὁ πρῶτος, ποὺ κατεῖχε καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Τυπικὸς διάδοχος τοῦ Λένιν ἦταν πιὰ ὁ Ζηνόβιεφ. Οἱ περισσότεροι ὅμως μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ κόμμα, θεωροῦσαν σὰν φυσικὸ διάδοχο τοῦ Λένιν, τὸν Τρότσκυ, ὁ ὁποῖος ἄρχισε ἕνα ἀγώνα ἐναντίον τῆς τριανδρίας. Μέσα στὴν τριανδρία ἀπεδείχθη ὅτι ὁ πραγματικὰ ἰσχυρὸς ἄνθρωπος ἦταν ὁ Στάλιν. Γι' αὐτό, σιγὰ-σιγά, οἱ ἐνδοκομματικὲς σχέσεις πῆραν τὴν μορφὴ μιᾶς μονομαχίας μεταξὺ Στάλιν καὶ Τρότσκυ, ἡ ὁποία συνεκλόνισε τὸ κόμμα γιὰ μία ὁλόκληρη πενταετία.

Διαπιστώνοντας μὲ μεγάλη ἀνησυχία αὐτὴν τὴν κατάστασι, ὁ ἄρρωστος Λένιν ἔγραψε τὴν «πολιτικὴ διαθήκη» του, ζητώντας τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Στάλιν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Σ' αὐτὸ συνέβαλε καὶ ἡ σκαιὰ συμπεριφορὰ τοῦ Στάλιν πρὸς τὴν γυναίκα τοῦ Λένιν, καθὼς καὶ ἡ ἀντίθεσις τοῦ τελευταίου πρὸς τὴν ἐξαιρετικὰ σωβινιστικὴ πολιτικὴ τοῦ Στάλιν, ἔναντι τῶν μὴ ρωσικῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ. Ὁ Λένιν, ἦταν καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, πίστευε ὅμως ὅτι ὁ Στάλιν τὸ παράκανε καὶ ἀκολουθοῦσε ἐξαιρετικὰ ἐχθρικὴ πολιτικὴ ἔναντι τῶν διαφόρων μειονοτήτων. Ἔγραψε τότε ὁ Λένιν ὅτι ὁ Στάλιν εἶναι

«Ἑκατὸ τοῖς ἑκατὸ ρῶσος, μεγαλορῶσος σωβινιστὴς καὶ τυπικὸς ρῶσος γραφειοκράτης».

Ὁ Λένιν ζήτησε μάλιστα ἀπὸ τὸν Τρότσκυ, μὲ ἕνα γράμμα του πρὸς αὐτόν, νὰ ἀναλάβη τὴν ὑπεράσπισι τῶν γεωργιανῶν κομμουνιστῶν ἔναντι τοῦ Στάλιν (ἐπιστολὴ 5ης Μαρτίου 1923).

Ἡ ὑπόδειξις ὅμως τοῦ Λένιν γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Στάλιν, ἦρθε πολὺ ἀργά. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κόμματος εἶχε ἤδη ἑδραιωθῆ στὴν θέσι του καὶ μποροῦσε νὰ ἐμφανίζεται στὰ μέλη τοῦ κόμματος τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦσαν τὴν διένεξί του μὲ τὸν Λένιν, σὰν «ὁ καλύτερος μαθητής» καὶ ὁ «πιστότερος ὀπαδός» τοῦ ἄρρωστου καὶ ἀποτραβηγμένου ἀρχηγοῦ, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἐπικοινωνήση μαζί τους. Τὸν ρόλο αὐτὸν ὁ Στάλιν τὸν ἔπαιξε θαυμάσια καὶ κατὰ τὴν κηδεία τοῦ Λένιν, ἐκφωνώντας τὸν περιβόητο λόγο ποὺ χαρακτηρίσθηκε σὰν «ὅρκος

σ τ ὸ ν Λ έ ν ι ν». Μὲ τὸν λόγο του αὐτόν, ὁ Στάλιν ἀνέφερε τὶς βασικὲς ἐντολὲς τοῦ «λενινισμοῦ» καὶ διεκήρυσσε ὅτι οἱ κομμουνισταὶ θὰ παραμείνουν ἀκλόνητα πιστοὶ σ' αὐτές.

14. Ἡ διαμάχη μέσα στὸ κόμμα

Μέσα στὸ κόμμα ἀναπτύχθηκαν διάφορες ἀπόψεις ἐπάνω στὸ πρόβλημα τί θὰ γινόταν μετὰ ἀπὸ τὸν τερματισμὸ τῆς προσωρινῆς ὑποχωρήσεως τῆς ΝΕΠ. Μὲ βάσι αὐτὲς τὶς διαφορετικὲς ἀπόψεις, δημιουργήθηκαν καὶ διάφορες ὁμάδες ποὺ πολεμοῦσαν ἡ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης. Οἱ ὁμάδες, ποὺ ἡ κάθε μιά τους εἶχε διαφορετικοὺς ἀρχηγούς, διαφορετικὰ προγράμματα ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ διαφορετικὲς ἐπιδιώξεις ἦσαν: Οἱ «δ ε ξ ι οί» μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ν. Μ π ο υ χ ά ρ ι ν. Οἱ «ἀ ρ ι σ τ ε ρ ο ὶ» μὲ τὸν Τ ρ ό τ σ κ υ. Καὶ οἱ «κ ε ν τ ρ ῷ ο ι» μὲ τὸν Σ τ ά λ ι ν.

Κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς τὶς τρεῖς κύριες τάσεις τοῦ ΚΚΣΕ ἐξέφραζε τὰ συμφέροντα, τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὴν νοοτροπία ἑνὸς τμήματος τῆς νέας ἀρχούσης τάξεως τῆς Ρωσίας. Ὁ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν ἀντιπροσώπευε κυρίως τοὺς διανοουμένους καὶ τοὺς θεωρητικοὺς τοῦ κόμματος. Ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ τοὺς παλαιοὺς ρομαντικοὺς ἰδεολόγους ἐπαναστάτες, τοὺς διεθνιστάς, τοὺς κοσμοπολίτες. Καὶ ὁ Σ τ ά λ ι ν, τὴν μεγάλη μάζα τῶν μεσαίων γραφειοκρατῶν, τῶν ἀμαθῶν ἢ ἡμιμαθῶν στελεχῶν, τῶν γνωστῶν ρώσων σατραπίσκων, ποὺ ἀπολάμβαναν τὰ προνόμια τῆς ἐξουσίας καὶ ἤθελαν μὲ κάθε θυσία νὰ τὰ διατηρήσουν.

15. Ἡ «δεξιὰ ἀντιπολίτευσις»

Ἡ ὁμάδα αὐτὴ ὑπεστήριξε τὴν ἄποψι ὅτι ἡ οἰκοδόμησις τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν ΕΣΣΔ θὰ ἐγίνετο φυσιολογικά, μὲ βραδεῖς ρυθμοὺς καὶ μὲ ὁμαλὸ τρόπο. Ἐφ' ὅσον τὸ Κ.Κ. διατηροῦσε τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, τὸ οἰκονομικὸ σύστημα δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ μετατρέπεται βαθμιαίως, ἀπὸ «ἀστικό», σὲ «σοσιαλιστικό». Ὁ προσωρινὸς συμβιβασμὸς μεταξὺ σοσιαλιστικῆς ἐξουσίας καὶ ἐλευθέρας ἐπιχειρήσεως, θὰ παραχωρήση τὴν θέσι του στὴν «καθαρὸ σοσιαλισμό», μὲ μία βραδεία ὀργανικὴ ἐξέλιξι. Καὶ ταυτόχρονα, τὸ καθεστὼς θὰ μετατρέπεται ἀπὸ «συμμαχία ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν», σὲ μία ξεκάθαρα «προλεταριακὴ κοινωνία». Ὁ οἰκονομικὸς μετασχηματισμὸς ποὺ θὰ ἐπιφέρη τὴν ἐξάλειψι τῆς ἐλευθέρας ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν ἄλλων «καπιταλιστικῶν ὑπολειμμάτων», θὰ εἶναι ἔτσι, τὸ ἀποτέλεσμα ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ σοσιαλισμοῦ καὶ καπιταλισμοῦ καὶ ὄχι τὸ προϊὸν κρατικῆς αὐθαιρεσίας.

Οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ὑπεστήριζαν ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ποὺ εἶχε δραστηριοποιηθῆ καὶ καρποφορήσει μὲ τὴν ΝΕΠ, ἔπρεπε νὰ ἐνθαρρυνθῆ καὶ ὄχι νὰ περισταλῆ. Ὡρισμένοι μάλιστα ἀπὸ αὐτούς,

ἔφθασαν στὸ σημεῖο νὰ ἀντιμετωπίζουν καὶ τὴν ἀποκατάστασι μιᾶς συνταγματικῆς δημοκρατίας, ἡ ὁποία, μαζὶ μὲ τὸν «οἰκονομικὸ καπιταλισμὸ» θὰ δημιουργοῦσε τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὸ «φυσιολογικὸ πέρασμα στὸν σοσιαλισμό». Ὁ ρόλος τοῦ κόμματος, ἔλεγαν, ἦταν νὰ πραγματοποιήση μία «πνευματικὴ ἐπανάστασι», μὲ τὴν μεταμόρφωσι τῶν ἀμαθῶν καὶ καθυστερημένων ρωσικῶν μαζῶν σὲ ἐνημερωμένους καὶ ὑπεύθυνους πολίτες. Τὸ πιὸ ἀναγκαῖο μέτρο καὶ ἡ μοναδικὴ ἐγγύησις γιὰ μία πραγματικὴ νίκη τοῦ «ἀληθινοῦ σοσιαλισμοῦ» ἐπὶ τοῦ καπιταλισμοῦ, τόνιζαν, ἦταν ἀκριβῶς ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς τῆς «πολιτιστικῆς ἐπαναστάσεως».

Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς τῆς παρατάξεως τῶν ἀντιολοκληρωτικῶν ἰδεαλιστῶν, ἦταν κυρίως ὁ μεγάλος μαρξιστὴς θεωρητικὸς Ν. Μπουχάριν, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε μὲ ὑποψία καὶ ἀνησυχία τὴν ὅλο καὶ μεγαλύτερη ταύτισι τοῦ σοσιαλισμοῦ μὲ τὴν βία καὶ τὶς αὐταρχικὲς μεθόδους.

Ὁ Μπουχάριν, ὑπεστήριζε τὶς ἀπόψεις του μὲ μαρξιστικὰ ἐπιχειρήματα, τονίζοντας ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν μαρξισμό, εἶναι ἀδύνατον νὰ πᾶμε ἐναντίον τῶν οἰκονομικῶν νόμων καὶ νὰ ὑπερπηδήσουμε μὲ διατάγματα τὰ φυσιολογικὰ στάδια ἀναπτύξεως τῆς κοινωνίας. Συνεπῶς, τὸ προαστικὸ καθεστὼς τῆς Ρωσίας, δὲν μποροῦσε νὰ μετατραπῆ ἀμέσως καὶ «ἐκ τῶν ἄνω», σὲ σοσιαλιστικό.

16. Ἡ «ἀριστερὴ ἀντιπολίτευσις»

Ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τῆς βαθμιαίας μετατροπῆς τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος σὲ σοσιαλιστικό, ἐτάσσοντο ἐκεῖνοι ποὺ ὑπεστήριζαν ὅτι ἡ ΝΕΠ ἀποτελεῖ κίνδυνο, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἐπειγόντως, διότι ἀπειλεῖ νὰ καταστρέψη τὴν σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασι. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, θεωροῦσαν σὰν πολιτικὸ κίνδυνο τὴν κυρίαρχη θέσι ποὺ εἶχαν καταλάβει στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία ὁ εὔπορος χωρικὸς (κουλᾶκος) καὶ ὁ μεσαῖος ἀπιχειρηματίας Ἡ θέσις αὐτή, ἔλεγαν, μπορεῖ σιγὰ-σιγὰ νὰ ἐπιφέρη καὶ τὴν πολιτικὴ κυριαρχία τοῦ ἀτομικοῦ καλλιεργητοῦ καὶ τοῦ μικροῦ ἐπιχειρηματία, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μετατροπὴ τοῦ προλεταριακοῦ καθεστῶτος σὲ μικροαστικὴ δημοκρατία. Ἐξ ἄλλου, τόνιζαν, καὶ οἰκονομικῶς ἡ ΝΕΠ εἶναι ἀσύμφορη, γιατὶ ὁ σοσιαλισμὸς μπορεῖ νὰ οἰκοδομηθῆ μόνο ἐπάνω στὴν βάσι τῆς μεγάλης σύγχρονης βιομηχανίας τὴν ὁποία, στὶς ρωσικὲς συνθῆκες, μπορεῖ νὰ δημιουργήση μόνον τὸ Κράτος.

Κυριώτεροι ἐκπρόσωποι αὐτῆς τῆς «ἀριστερᾶς πτέρυγος» τοῦ κόμματος ποὺ ζητοῦσε τὴν ἄμεση ἐγκατάλειψι τῆς ΝΕΠ, ἦταν ὁ Λ. Τρότσκυ καὶ ὁ Εὐγένιος Πρεομπραζένσκυ. Ὁ δεύτερος, ὁ ὁποῖος ἦταν δυνατὸς μαρξιστὴς οἰκονομολόγος, διεκήρυξε ὅτι ἡ Ρωσία χρειάζεται μία ἐποχὴ «πρωταρχικῆς σοσιαλιστικῆς συσσωρεύσεως». Ὅπως ὁ καπιταλισμὸς πέρασε ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς «πρωταρχικῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου», τὸ ὁποῖο περιέγραψε μὲ ἔντονα χρώματα ὁ Μάρξ, ἔτσι καὶ ὁ σοσιαλισμὸς ἔπρεπε

ἐπίσης νὰ πραγματοποιήση μία «π ρ ω τ α ρ χ ι κ ὴ σ υ σ σ ώ ρ ε υ σ ι κ ε φ α λ α ί ω ν». Δηλ. νὰ συγκεντρώση τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν δημιουργία μεγάλης βιομηχανίας καὶ τὴν οἰκοδόμησι τῆς οἰκονομικῆς βάσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ κεφάλαια. Ὁ καπιταλισμός, μπόρεσε νὰ ἀναπτυχθῆ μόνο μετὰ ἀπὸ τὴν συσσώρευσι τοῦ πλούτου ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἄγρια ἐκμετάλλευσι τῶν μαζῶν. Ἔτσι ἀκριβῶς, ἔλεγαν ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ καὶ ὁ Π ρ ε ο μ π ρ ά ζ έ ν σ κ υ καὶ ὁ σοσιαλισμός, γιὰ νὰ ἀναπτυχθῆ σὲ μία καθυστερημένη χώρα σὰν τὴν Ρωσία, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἄφθονο καπιταλιστικὸ κεφάλαιο πρὸς ἀπολλοτρίωσιν, πρέπει νὰ χρησιμοποιήση ὁποιοδήποτε μέσον γιὰ νὰ συσσωρεύση κεφάλαια ποὺ θὰ τὰ χρησιμοποιήση γιὰ μία ὑπερεντατικὴ ἐκβιομηχάνισι. Γι' αὐτό, τόνιζαν, χρειάζονται σκληρὰ μέτρα καὶ δικτατορικὴ πειθαρχία. Τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐκβιομηχάνισι θὰ ἐξευρεθοῦν μὲ τὴν βίαιη ἀπολλοτρίωσι τῶν μεσαίων στρωμάτων καὶ τῶν ἀγροτῶν, καθὼς καὶ μὲ τὴν καταναγκαστικὴ συμπίεσι τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Χωρὶς τὴν ἐκβιομηχὰνισι, ἔλεγαν, ἡ Ἐπανάστασις θὰ χαθῆ(*).

17. Οἱ «ἄκροι ἀριστεροὶ»

Ὑπῆρχε μία ἀκόμη πιὸ ἀριστερὴ παράταξις μέσα στὸ κόμμα ποὺ ὑπεστήριζε ὅτι ἡ Ἐπανάστασις εἶχε ἤδη χαθῆ. Ὅπως ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις χάθηκε ἀπὸ τὴν ἀντίδρασι καὶ τὸν βοναπαρτισμό, ἔλεγαν, ἔτσι καὶ ἡ Ρωσικὴ Ἐπανάστασις , χάθηκε ἐξ αἰτίας τῶν μεθόδων ποὺ ἐφήρμοσε τὸ κόμμα μετὰ τὴν κατάληψι τῆς ἀρχῆς.

Τὰ ἰδεώδη τοῦ 1917, διεκήρυσσαν οἱ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς τῆς παρατάξεως Σ λ ι α π ν ί κ ω φ καὶ Σ α π ρ ό ν ω φ, προδόθηκαν ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κόμμα. Διότι αὐτό, ἀντὶ νὰ πραγματοποιήση τὸν «σοσιαλισμό», δημιούργησε ἕνα μῖγμα πολιτικῆς δικτατορίας καὶ καπιταλισμοῦ. Ἀντὶ νὰ ἐγκαθιδρύση τὴν ἐξουσία τοῦ προλεταριάτου, ἐγκαθίδρυσε τὴν ἐξουσία τοῦ κόμματος. Καὶ αὐτή, στὴν οὐσία, εἶναι ἡ ἐξουσία μόνον μιᾶς μικρῆς ὁμάδος ἡγετῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα τῶν παλαιῶν «ἐπαγγελματιῶν κομμουνιστῶν».

Ἡ παράταξις αὐτή, διεκήρυσσε ὅτι χρειάζεται μία «τ ρ ί τ η ἐ π α ν ά σ τ α σ ι ς», μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1917. Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ προλεταριακὴ ἐπανάστασις καὶ θὰ ἀνατρέψη τὴν δικτατορία τοῦ κόμματος, γιὰ νὰ ἐγκαθιδρύση τὴν ἀληθινὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία τῶν ἐργατῶν.

18. Ἡ ἐκτόπισις τοῦ Τρότσκυ

Οἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμάδων διαμάχες ἄρχισαν νὰ ἐντείνονται ξανὰ τὸ 1923, ὅταν ὁ Λένιν, λόγω τῆς ἀσθενείας του, ἀπεσύρθη ἀπὸ τὸ

(*) Ὁ Στάλιν ἐξόντωσε τὸν Πρεομπραζένσκυ, ὁ ὁποῖος συνελήφθη τὸ 1936 καὶ χάθηκε, ἀλλὰ ἐφήρμοσε πιστὰ τὸ οἰκονομικό του πρόγραμμα.

προσκήνιο, καὶ ἔφθασαν στὸ κατακόρυφό τους μετὰ τὸν θάνατό του, ὅταν περιπλέχθηκαν ἀκόμη περισσότερο ἐξ αἰτίας τοῦ θέματος τῆς διαδοχῆς του. Κεντρικὴ φυσιογνωμία τοῦ κόμματος μετὰ τὸν Λένιν, ἦταν ὁ Λέων Τρότσκυ. Αὐτόν, ὁ περισσότερος κόσμος θεωροῦσε σὰν φυσικὸ διάδοχο στὴν ἀρχηγία τοῦ κόμματος καὶ τοῦ κράτους. Ὑπῆρχε ὅμως τὸ μειονέκτημα ὅτι ὁ Τρότσκυ, δὲν ἦταν παλαιὸς λενινιστὴς καὶ ὅτι εἶχε ἔρθει παλαιότερα σὲ ὀξεῖες διαφωνίες πρὸς τὸν Λένιν. Τοῦτο τὸ ἐξεμεταλλεύθη μία ὁμὰς παλαιῶν λενινιστῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ζηνόβιεφ γιὰ νὰ δυσφημήση τὸν Τρότσκυ, σὰν «μενσεβῖκο».

Ὁ ἀγώνας τοῦ Ζηνόβιεφ καὶ τοῦ Κάμενεφ, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε συμμαχήσει καὶ ὁ Στάλιν, ἐναντίον τοῦ Τρότσκυ, εἶχε ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Λένιν, μὲ μία συστηματικὴ προσπάθεια νὰ τεθῆ ὁ κοινός τους ἀντίπαλος στὸ περιθώριο τῆς κομματικῆς δραστηριότητος.

Ὅταν πέθανε ὁ Λένιν, ὁ Τρότσκυ, βρισκόταν καθ' ὁδὸν πρὸς τὸν Καύκασο, γιὰ ἀνάπαυσι. Ἡ τριανδρία τῆς Μόσχας τὸν εἰδοποίησε νὰ μὴν ἐπιστρέψη γιὰ τὴν κηδεία τοῦ Λένιν διότι αὐτὴ θὰ ἐγίνετο τὸ Σάββατο 26 Ἰανουαρίου 1924 καὶ δὲν θὰ τὴν προλάβαινε. Ἐξ ἄλλου, ἔγραψαν, *«τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο θεωρεῖ ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ὑγείας σας πρέπει νὰ συνεχίσετε τὸ ταξίδι σας πρὸς τὸ Σουχούμ».*

Ἡ κηδεία ὅμως ἔγινε τὴν Κυριακὴ 27 Ἰανουαρίου. Ὁ Τρότσκυ θὰ εἶχε τὸν καιρὸ νὰ παρευρεθῆ σ' αὐτήν. Ἔπεσε ὅμως στὴν παγίδα τῆς τριανδρίας ποὺ ἤθελε νὰ σπάση κάθε σύνδεσμο τῆς μνήμης τοῦ Λένιν μὲ τὸν Τρότσκυ.

Ἐνῶ στὸν Καύκασο ὁ Τρότσκυ συνέχιζε τὴν θεραπεία του, στὴν Μόσχα ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Κάμενεφ καὶ ἰδίως ὁ Στάλιν, ἐστερέωναν τὴν ἐξουσία τους. Σὰν γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κόμματος, ὁ Στάλιν, φρόντισε νὰ παραμερίζωνται ὅλοι οἱ φίλοι τοῦ Τρότσκυ καὶ προωθοῦνται στὶς κομματικὲς θέσεις οἱ ἐχθροί του.

Στὴν συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Τρότσκυ, συμμετεῖχαν καὶ τὰ ἕξη μέλη τοῦ ἑπταμελοῦς τότε Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ κόμματος (τὸ ἕβδομο μέλος ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Τρότσκυ). Μετεῖχε ἐπίσης καὶ ὁ Κουΐμπιτσεφ ὑπεύθυνος γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς χώρας, ὁ ὁποῖος φρόντισε γιὰ τὴν ἐκτόπισι τῶν ὀπαδῶν τοῦ Τρότσκυ ἀπὸ ὅλους τοὺς οἰκονομικοὺς ὀργανισμούς.

19. Ἡ ἐκτόπισις τοῦ Ζηνόβιεφ

Ἀφοῦ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο παραμερίσθηκε ὁ ἐπικίνδυνος γιὰ ὅλους Τρότσκυ, ἄρχισε ὁ πόλεμος μέσα στὸν συνασπισμὸ την ἀντιπάλων του. Ἡ μάχη δόθηκε κυρίως ἀνάμεσα στὸν Ζηνόβιεφ, ἀρχηγὸ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, τὸν ὁποῖο ὑποστήριζε καὶ ὁ Κάμενεφ, καὶ στὸν Στάλιν, γενικὸ γραμματέα τοῦ κόμματος. Ἡ δύναμις τοῦ Ζηνόβιεφ ἦταν σημαντική. Ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κομματικῆς ὀργανώσεως

τοῦ Λένινγκραντ, ἐνῶ ὁ φίλος του, Κάμενεφ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κομματικῆς ὀργανώσεως τῆς Μόσχας. Οἱ δύο τους προσπάθησαν νὰ ἀντιταχθοῦν στὴν ὁλοκληρωτικὴ σταλινοποίησι τοῦ κόμματος.

Ἡ προσπάθειά τους ἐξεδηλώθη στὸ 14ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ ποὺ συνῆλθε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1925 καὶ ἦταν τὸ τελευταῖο στὸ ὁποῖο ἔγιναν ἀνοικτὲς συζητήσεις καὶ ὑπῆρξαν διαφωνίες.

Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε, γιατὶ ὁ Στάλιν εἶχε κατορθώσει νὰ προωθήση στὰ περισσότερα ἐπίκαιρα πόστα τοῦ κόμματος τοὺς ἀνθρώπους του. Ἡ ἀποκληθεῖσα «ἀντιπολίτευσις τοῦ Λένινγκραντ», καταψηφίσθηκε. Ὁ Ζηνόβιεφ ὁ Κάμενεφ καὶ οἱ ὀπαδοί τους, ἔχασαν τὶς θέσεις των, τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχύ τους.

20. Ὁ τροτσκισμὸς

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Τρότσκυ, ἀρχηγὸς τῶν «ἀριστερῶν» κατέκρινε τὴν ἄρχουσα ὁμάδα ὅτι ἔχασε τὴν ἐπαναστατικότητά της καὶ μεταμορφώθηκε σὲ γραφειοκρατική. Ὁ Τρότσκυ, ἐμφανιζόταν προσηλωμένος στὰ παλαιὰ ἰδεώδη τῆς «παγκοσμίου ἐπαναστάσεως» καὶ τῆς «ἰσότητος», τὰ ὁποῖα ἐπρόδιδαν οἱ ἀντίπαλοί του.

Κατὰ τὸν Τρότσκυ, ἡ ὁμάδα τοῦ Στάλιν εἶχε μετατραπεῖ σὲ μία κάστα «στενοκεφάλων ἐθνικιστῶν » καὶ «γραφειοκρατῶν», ἡ ὁποία ἐνδιεφέρετο μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό της καὶ γιὰ τὴν χώρα της.

Ἔτσι, κατὰ τὸν Τρότσκυ :

— Ἡ γραμμὴ τοῦ Στάλιν γιὰ συνεργασία μὲ τὸ ἀστικὸ κίνημα τοῦ Κουόμινταγκ στὴν Κίνα, ἦταν καθαρὴ προδοσία.

— Ἡ ἄποψις τοῦ Στάλιν γιὰ «οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ» μόνον στὴν Ρωσία, ἦταν γελοία, ἐθνικιστική, ἀντιμαρξιστικὴ ἀπόπειρα καὶ ταυτόχρονα προδοσία τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως.

— Ἡ ἐκβιομηχάνισις ποὺ ἔκανε ὁ Στάλιν, προχωροῦσε μὲ μεγάλη βραδύτητα.

— Ὁ Στάλιν διοικοῦσε τὸ κόμμα κατὰ τρόπο ἀντίθετο πρὸς τὴν ἐσωκομματικὴ δημοκρατία, μὲ αὐταρχικὴ γραφειοκρατία καὶ ἀχαλίνωτη ὀλιγαρχία.

— Τὰ προνόμια τῶν κομματικῶν στελεχῶν, τὰ μετέτρεπαν σὲ νέο κυρίαρχο στρῶμα ἐκμεταλλευτῶν τοῦ λαοῦ.

Μὲ βάσι αὐτὲς τὶς ἀπόψεις, ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται ἡ κίνησις τοῦ «τροτσκισμοῦ».

21. Ὁ σταλινισμὸς

Ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Τρότσκυ, ὁ Στάλιν διετύπωσε τότε τὴν θεωρία του «γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα». Ἡ «θεωρία» αὐτή, ἦταν ἀσυμβίβαστη ὄχι πιὰ μό-

νον πρὸς τὸν παλαιὸ ὀρθόδοξο μαρξισμό, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη τὸν λενινισμό. Ὁ Στάλιν τὴν παρουσίασε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ 14ο συνέδριο τοῦ κόμματος, τὸ 1925.

Κατὰ τὸν Στάλιν, ἡ Ρωσία, ἀφοῦ ἀπέμεινε μόνη της λόγω τῆς μὴ ἐκρήξεως τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως, δὲν εἶχε πιά, παρὰ ἕνα μόνο δρόμο νὰ ἀκολουθήση: Νὰ προχωρήση στὴν οἰκοδόμησι τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας μὲ τὶς δικές της μόνον δυνάμεις καὶ μέσα στὰ δικά της μόνον ἐδαφικὰ ὅρια.

«Ἡ θεωρία γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα» στὴν πραγματικότητα ἦταν ἁπλῶς ἡ ἰδεολογικὴ κάλυψις, τὸ ψευδομαρξιστικὸ περίβλημα, τῆς μεθόδου ἀναπτύξεως τῆς Ρωσίας. Ἦταν δηλαδὴ ἡ «θεωρητικὴ δικαίωσις» τῆς ἐσπευσμένης ἐκβιομηχανίσεως καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς χώρας μὲ τὰ γνωστὰ βίαια κομμουνιστικὰ μέσα.

Ἡ μεθοδικὴ αὐτή, δὲν ἀποτελοῦσε προσωπικὴ ἐφεύρεσι τοῦ Στάλιν. Ἦταν ἡ γραμμὴ ποὺ προέκρινε ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τῆς Ρωσίας: ἡ κομματικὴ γραφειοκρατία. Αὐτή, ἤθελε μὲ κάθε θυσία καὶ μὲ ὅλα τὰ μέσα, νὰ ἐκβιομηχανίση τὴν χώρα, νὰ διατηρήση τὴν αὐτοκρατορία, νὰ συγχρονίση τὸν κρατικὸ μηχανισμό, νὰ δημιουργήση ἰσχυρὲς ἔνοπλες δυνάμεις. Ἐκφραστὴς αὐτῆς τῆς νέας ἀρχούσης τάξεως καὶ ἐκπρόσωπος της, κατώρθωσε νὰ γίνη ὁ Στάλιν. Καὶ ἂν ἐπεκράτησε ἐναντίον ὅλων τῶν ἀντιπάλων του, τοῦτο τὸ ἐπέτυχε ἀκριβῶς ἐπειδὴ στηρίχθηκε σ' αὐτὴν τὴν τάξι, ποὺ τὸν ἀναγνώρισε σὰν πληρεξούσιό της.

Ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τῆς Ρωσίας, πραγματοποιοῦσε λοιπὸν μία ἰδιότυπη, καθαρῶς ρωσικὴ ἐπανάστασι, ποὺ δὲν εἶχε καμμία σχέσι μὲ τὸν μαρξισμό. Μοναδικὴ ἐπιδίωξίς της ἦταν ἡ ταχεία εἴσοδος τῆς Ρωσίας στὴν βιομηχανικὴ ἐποχή. Αὐτὴν τὴν ἐπιδίωξι, ὁ Στάλιν τὴν παρουσίασε μὲ τὸν πομπώδη τίτλο «θεωρία περὶ οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα». «Σοσιαλισμὸς» ὅμως, δὲν ἦταν, παρὰ ἡ προσαρμογὴ τῆς καθυστερημένης Ρωσίας στὶς τεχνικές, οἰκονομικές, στρατιωτικὲς καὶ διοικητικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἡ προσαρμογὴ αὐτή, ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῆ μὲ ρυθμοὺς ὑπερταχεῖς. Καὶ ἐπίσης, μὲ μεθόδους ποὺ ἀπέτρεπαν τοὺς ἀναπόφευκτους κλονισμοὺς ποὺ συνεπάγεται ὁ φιλελευθερισμός. Δηλ. μὲ ἄγρια ἐκμετάλλευσι, ἀπεριόριστες θυσίες καὶ ἀμείλικτη δικτατορία.

Γιὰ νὰ πετύχουν τοὺς σκοποὺς τῆς ἐπαναστάσεώς των, οἱ σταλινικοὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ προσφύγουν σὲ ὁποιοδήποτε μέσο. Γι' αὐτὸ «ἡ θεωρία περὶ οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα» εἶχε σὰν ἐπακόλουθα:

α) Τὴν μονιμοποίησι τῆς τρομοκρατίας, ἡ ὁποία ἔγινε θεσμὸς καὶ συστατικὸ στοιχεῖο τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ τρόπου ζωῆς. Ὁ Στάλιν φρόντισε καὶ γιὰ τὴν

θεωρητική «δικαίωσι» τῆς τρομοκρατίας, ἀναπτύσσοντας τὴν παράδοξη θεωρία ὅτι:

«ὅσο προχωρεῖ ἡ οἰκοδόμησις τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία χώρα τόσο ὀξύνεται καὶ ἡ ταξικὴ πάλη σ' αὐτὴν τὴν χώρα».

β) Τὴν ἐγκατάλειψι τοῦ «προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ». Αὐτός, στὴν πραγματικότητα, ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τὸν ρωσικὸ ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὸν πανσλαβισμό. Ὁ *«προλεταριακὸς διεθνισμός»*, ἐξακολούθησε νὰ ὑπάρχη σὰν σύνθημα καὶ σὰν φραστικὸς ὅρος. Ἐχρησιμοποιεῖτο ὅμως μόνο γιὰ νὰ καλύπτη τὸν ρωσικὸ ἰμπεριαλισμὸ καὶ νὰ ἐξυπηρετῆ τὶς ἐπεκτατικὲς ἐπιδιώξεις του. Τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, ὑπετάγη πλήρως στὴν Ρωσία. «Προλεταριακὸς διεθνισμός», κατήντησε νὰ σημαίνη σύμφωνα μὲ τὸν ὁρισμὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Στάλιν τὴν *«ἀπεριόριστη καὶ ἀνεπιφύλακτη ἀφοσίωση στὴν ΕΣΣΔ»*·

γ) Τὴν πλήρη καὶ ὁριστικὴ κατάργησι τῆς ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας. Στὴν θέσι της ἦρθε βαθμιαῖα ἡ ἐπιβολὴ τῆς προσωπικῆς δικτατορίας. Μία ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς δικτατορίας, ὑπῆρξε καὶ ἡ περιβόητη «προσωπολατρεία».

22. Ὁ ἀγώνας Τρότσκυ - Στάλιν

Ἀπαντώντας στὶς κατηγορίες τοῦ Τρότσκυ, ὁ Στάλιν χαρακτήριζε τὸν ἀντίπαλό του σὰν ἕνα «ἐν δυνάμει Βοναπάρτη», ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέβαλλε τὴν προσωπικὴ δικτατορία του καὶ ἔτσι θὰ ἐκμηδένιζε τὴν κομμουνιστικὴ ἐπανάστασι ἀναιρώντας τὸ νόημά της. Στὸν ἀγώνα του ἐναντίον τοῦ Τρότσκυ, ὁ Στάλιν φρόντισε νὰ ἐξασφαλίση καὶ τὴν ὑποστήριξι τῆς λεγομένης «δεξιᾶς ἀντιπολιτεύσεως» τοῦ Ν. Μπουχάριν. Στὴν τελευταία ἀνῆκαν ἐπίσης ὁ ἀρχηγὸς τῶν σοβιετικῶν συνδικάτων Μ. Τόμσκυ, καθὼς καὶ ὁ παλαιὸς συνεργάτης τοῦ Λένιν, Α. Ρύκωφ.

Μέσα στὸ κόμμα, δημιουργήθηκαν τότε δύο ἀλληλομαχόμενες φράξιες: τῶν σταλινομπουχαρινικῶν καὶ τῶν τροτσκιστῶν. Οἱ φράξιες ἐξέδιδαν λιβέλλους καὶ ἐφημερίδες. Δραματικὲς συζητήσεις καὶ συνεδριάσεις διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλη. Ὁ ἀγώνας ἔφθασε στὸ ἀποκορύφωμά του κατὰ τὸ 1926-27.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1925, ὁ Τρότσκυ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν θέσι του ὡς Ἐπίτροπος τοῦ Πολέμου. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1926, ἀποκλείσθηκε καὶ ἀπὸ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο. Ταυτόχρονα καὶ ὁ Ζηνόβιεφ ἔχανε τὴν προεδρία τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Τὸ 14ο συνέδριο τοῦ κόμματος, ἐνέκρινε τὴν ἔκθεσι τοῦ Στάλιν μὲ ψήφους 559 ἐναντίον 65. Ἔτσι, ἔδειξε ὅτι οἱ σταλινικοὶ εἶχαν κατακτήσει ὁλοκληρωτικὰ τὸν κομματικὸ ὀργανισμό. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1926, ὁ σταλινικὸς μηχανισμὸς εἶχε ἐγκατασταθεῖ

τόσο ἰσχυρὰ στὶς θέσεις - κλειδιὰ τοῦ κόμματος, ὥστε ἦταν ἤδη ἀδύνατο νὰ ἐκτοπισθῆ ἀπὸ ἐκεῖ.

Ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Κάμενεφ, οἱ ὁποῖοι ἀρχικῶς εἶχαν βοηθήσει τὸν Στάλιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιθέσεώς των πρὸς τὸν Τρότσκυ, μετέβαλαν τώρα στάσι καὶ προσπάθησαν νὰ συνενωθοῦν μὲ τὸν Τρότσκυ ἐναντίον τῶν σταλινικῶν. Ἀλλὰ ἦταν ἀργά.

Στὶς 7 Νοεμβρίου 1927, κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς 10ης ἐπετείου τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Τρότσκυ καὶ ὁ Ζηνόβιεφ ὠργάνωσαν χωριστὴ παρέλασι τῶν ὀπαδῶν τους στοὺς δρόμους τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Λένινγκραντ. Ὕστερα ἀπ' αὐτό, διεγράφησαν ἀπὸ τὸ κόμμα.

Ἄρχισε ἀμέσως ὁ διωγμὸς τῶν τροτσκιστῶν καὶ τῶν ζηνοβιεφικῶν. Πολλοὶ διεγράφησαν ἀπὸ τὸ κόμμα καὶ ἀρκετοὶ φυλακίσθηκαν. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1927, τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος διέγραψε 75 ἡγετικὰ στελέχη τῆς «ἀντιπολιτεύσεως». Οἱ τροτσκισταὶ ἀρνήθηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὶς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου. Ὁ Τρότσκυ ἐξορίσθηκε τότε στὴν Ἄλμα τοῦ Καζαστάν. Ἀντίθετα, ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Κάμενεφ καὶ οἱ ὀπαδοί τους ὑπέγραψαν δήλωσι ἀποκηρύξεως τῶν ἀπόψεών τους.

Ὁ Τρότσκυ ἔμεινε στὴν ἐξορία ὡς τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1929, ὁπότε ἐδραπέτευσε στὸ Ἀφγανιστάν. Καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς σταλινικοὺς πράκτορες ἔζησε διαδοχικῶς στὴν Τουρκία, τὴν Γαλλία, τὴν Νορβηγία καὶ τὸ Μεξικό. Ἐκεῖ δολοφονήθηκε τὸν Αὔγουστο τοῦ 1940 ἀπὸ πράκτορα τῆς σοβιετικῆς μυστικῆς ἀστυνομίας.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Τρότσκυ νὰ ὀργανώση σὲ διεθνῆ κλίμακα τοὺς ὀπαδούς του ἐν ὀνόματι τοῦ ὀρθοδόξου κομμουνισμοῦ ἐναντίον τοῦ σταλινισμοῦ (ἵδρυσις τῆς Δ' Διεθνοῦς) δὲν ἐσημείωσε τελικῶς ἐπιτυχία γιατὶ καταπολεμήθηκε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνὰ τὸν κόσμον Κ.Κ. ποὺ ἐστηρίζοντο στὴν ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποστήριξι τῆς ΕΣΣΔ καὶ εἶχαν ἤδη μεταβληθῆ σὲ ὄργανα τῆς ἐξωτερικῆς της πολιτικῆς.

23. Ἡ ἐξόντωσις τῶν μπουχαρινικῶν

Μετὰ τὴν ἧττα τῶν τροτσκιστῶν καὶ τῶν ἄλλων «ἀριστερῶν» ὁμάδων, ὁ Στάλιν ἐστράφη ἐνηντίον τῶν ἕως τότε συμμάχων του, δηλαδὴ τῶν «δεξιῶν», ποὺ ζητοῦσαν τὴν συνέχισι τῆς ΝΕΠ. Ὁ Μπουχάριν καὶ οἱ ὀπαδοί του, ἦσαν ἐναντίον τῆς βιαίας καὶ ταχείας κολλεκτιβοποιήσεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Ζητοῦσαν βραδύτερους ρυθμοὺς ἐκβιομηχανίσεως. Διαφωνοῦσαν πρὸς τὴν μέθοδο τῆς μαζικῆς φυσικῆς ἐξοντώσεως τῶν λεγομένων κουλάκων. Διεμαρτύροντο γιὰ τὴν τρομοκρατία σὲ βάρος τῶν ἀγροτῶν. Καὶ τέλος, ζητοῦσαν τὸν βαθμιαῖο ἐκδημοκρατισμὸ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος μὲ συνεχῆ μείωσι τοῦ ρόλου τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ. Ὡρισμένοι μάλιστα ἀπὸ τοὺς μπουχαρινικοὺς ἔφθαναν ὡς τὸ σημεῖο νὰ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς καὶ ἑνὸς δευ-

τέρου πολιτικοῦ κόμματος ποὺ θὰ ἐκινεῖτο ὅμως ἐπίσης μέσα σὲ «σοσιαλιστικὰ» πλαίσια.

Ὁ Σ τ ά λ ι ν, ἀντίθετα, ἦταν ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐκβιομηχανίσεως καὶ τῆς κολλεκτιβοποιήσεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας διὰ τῆς βίας καὶ τῆς τρομοκρατίας. Ὁ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν κατάγγελνε ὅτι οἱ ἰδέες τοῦ Στάλιν καὶ ἰδίως ἡ θεωρία του *«περὶ ἐντάσεως ταξικῆς πάλης κατὰ τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ»* ὁδηγοῦν στὴν ἐπιβολὴ ἑνὸς ἀστυνομικοῦ καθεστῶτος.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1929, ὁ Στάλιν ἀνήγγειλε τὴν ἀνακάλυψι μιᾶς *«μυστικῆς φράξιας τῶν δεξιῶν»*, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μ π ο υ χ ά ρ ι ν, τὸν Τ ό μ σ κ υ καὶ τὸν Ρ ύ κ ω φ. Ἔτσι προετοίμασε τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἐκκαθάρισί τους.

Τὸν Ἀπρίλιο, ἡ ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. τοῦ κόμματος κατεδίκασε τὶς ἀπόψεις τοῦ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν καὶ ἀπεμάκρυνε αὐτὸν καὶ τὸν Τ ό μ σ κ υ ἀπὸ ὡρισμένα ἀξιώματά τους. Ταυτόχρονα ἐλήφθησαν μέτρα ὥστε νὰ μὴν εἶναι πιὰ δυνατὸν σὲ κανένα μέλος, στέλεχος ἢ ὄργανο τοῦ κόμματος, νὰ ἐκφράζη ἀπόψεις διαφορετικὲς ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε ἐπίσημη γραμμή.

Τὸν Νοέμβριο, ὁ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο. Τὸν ἀκολούθησε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1930, ὁ Τ ό μ σ κ υ. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1930, ὁ Ρ ύ κ ω φ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο καὶ ἀπὸ τὴν πρωθυπουργία τῆς ΕΣΣΔ.

Ἔτσι, ὁλοκληρώθηκε ἡ συντριβὴ καὶ τῆς «δ ε ξ ι ᾶ ς ἀ ν τ ι π ο λ ι τ ε ύ σ ε ω ς». Τὰ μέλη της ἔκαναν τὴν *«αὐτοκριτική»* τους, ἀναγνώρισαν τὰ *«λάθη»* τους καὶ διεκήρυξαν τὴν πλήρη ὑποταγή τους στὸν Στάλιν.

Στὸ 17ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1934, ἐμφανίσθηκαν συντετριμμένοι ὁ Ζ η ν ό β ι ε φ, ὁ Κ ά μ ε ν ε φ, ὁ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν καὶ ὁ Ρ ύ κ ω φ, γιὰ νὰ καταδικάσουν οἱ ἴδιοι μὲ δριμύτητα τὸν ἑαυτό τους καὶ τὶς ἰδέες τους.

24. Ὁ Στάλιν δικτάτωρ

Ἔχοντας συντρίψει ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του, ὁ Σ τ ά λ ι ν, συγκέντρωσε πιὰ στὰ χέρια του ὅλη τὴν ἐξουσία καὶ γρήγορα ἀπέκτησε μεγαλύτερη δύναμι ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἄλλον δικτάτορα τῆς ἱστορίας. Τὸ 1930, ἦταν ἤδη ὁ ἀναμφισβήτητος μέγας ἄρχων πασῶν τῶν Ρωσιῶν.

Ἐκδικητικός, παθολογικὰ καχύποπτος, ἐντελῶς ἀδιάφορος γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωή, ἀφάνταστα ἐγωπαθής, τυραννικός, αὐταρχικός, μηχανορράφος, ὑποκριτής, φανατικός, ἡμιμαθὴς καὶ χωρὶς τὸν παραμικρὸ ἠθικὸ φραγμό, ὁ Σ τ ά λ ι ν ἐθριάμβευσε κυρίως γιατὶ μὲ τὸν πρωτόγονα δυναμικὸ χαρακτῆρα του, ἐξέφραζε κατὰ τρόπο συμπυκνωμένο τόσο τὴν σκοτεινὴ ρωσικὴ πολιτικὴ παράδοσι ὅσο καὶ τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κομμουνισμοῦ, ὅπως τὸν διαμόρφωσαν οἱ ρῶσοι μπολσεβῖκοι.

Ὁ Στάλιν ἐξέφραζε καὶ ἐνσάρκωνε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ρωσικῆς ἀρχούσης τάξεως: Τὴν μυστικοπάθεια, τὴν συνωμοτικότητα, τὸν μεσσιανισμό, τὴν πλήρη ἔλλειψι κάθε ἴχνους ἀνθρωπισμοῦ, τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν θεοποιημένη βία, τὴν φανατισμένο δυναμισμό, τὴν ἀδίστακτη δρᾶσι, τὴν τυφλὴ πίστι στὸ ἀστυνομικὸ κράτος. Κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του δὲν ἐταυτίσθη τόσο τέλεια μὲ αὐτὰ τὰ γνωρίσματα τοῦ ρωσογενοῦς κομμουνισμοῦ, ὅσο ὁ Στάλιν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ κομμουνιστικὴ γραφειοκρατία τῆς ΕΣΣΔ αὐτὸν καὶ ὄχι ἄλλον ἐξέλεξε σὰν ἐκπρόσωπό της, τὸν ὑπεστήριξε καὶ τὸν ἐπέβαλε ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του ποὺ ἦσαν ἀσύγκριτα ἀνώτεροι καὶ καλύτεροί του.

Μετὰ τὴν ἐκμηδένισι τῶν ἐχθρῶν του, ὁ Στάλιν μπόρεσε νὰ ἐγκαταστήση τὴν καθαρὰ προσωπικὴ του δικτατορία ὄχι μόνο στὸ Κράτος ἀλλὰ καὶ στὸ ΚΚ, τοῦ ὁποίου παραμέρισε τὸ καταστατικό, τὶς ἀρχὲς καὶ τὰ συλλογικὰ ὄργανα. Ἄρχιζε ἡ περίοδος τοῦ σταλινισμοῦ.

IV· Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΥ (1929 - 1939)

1. Ἡ πολιτικὴ τοῦ σταλινισμοῦ

Ἀφοῦ ἐπεκράτησε, ὁ Στάλιν, υἱοθέτησε τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τῶν «ἀριστερῶν» ἀντιπάλων του, τὶς ὁποῖες καὶ ἐφήρμοσε, Τοῦτο ἄλλωστε προκάλεσε τὴν ἀντίδρασι τῆς λεγομένης «δεξιᾶς ἀντιπολιτεύσεως», ἡ ὁποία τὸν εἶχε ὑποστηρίξει. Μετὰ ἀπὸ τὴν συντριβὴ καὶ αὐτῆς, ὁ Στάλιν προχώρησε, ἐντελῶς ἐλεύθερος πλέον, στὴν ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς του, ποὺ τὰ κύρια σκέλη της ἦσαν δύο:

α) Ὑπερεντατικὴ καὶ ὑπερταχεία, ἔναντι πάσης θυσίας ἐκβιομηχάνισις.

β) Ἡ δι' ὅλων τῶν μέσων κολλεκτιβοποίησις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.

Ὁ Στάλιν ἐχαρακτήρισε τὴν περίοδο ἐφαρμογῆς αὐτῆς τῆς πολιτικῆς του σὰν «νέα ἐπανάστασι», προσθέτοντας ὅτι «ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὰ πάνω». Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲν εἶναι ὑπερβολικός, γιατὶ μὲ τὴν κολλεκτιβοποίησι καὶ τὴν ἐκβιομηχάνισι, πραγματοποιήθηκαν πραγματικὰ ἐπαναστατικὲς ἀλλαγὲς στὴν ὅλη οἰκονομική, κοινωνική, πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ διάρθρωσι τῆς Ρωσίας.

Ἐπὶ πλέον, αὐτὲς οἱ βαθύτατες ἀλλαγές, πραγματοποιήθηκαν μὲ ἕνα ἀληθινὰ ἐπαναστατικὸ πυρετὸ καὶ σὲ πάρα πολλὲς περιπτώσεις μὲ τὴν χρῆσι τῆς πιὸ ἀδίστακτα ὠμῆς καὶ αἱματηρῆς βίας, ἡ ὁποία ὄχι σπάνια, πῆρε τὴν μορφὴ ἐμφυλίου πολέμου.

2. Ὁ κομμουνισ ὸς καὶ οἱ ἀγρότες

Σύμφωνα μὲ τὶς κομμουνιστικὲς θεωρίες, οἱ ἀγρότες, ἐπειδὴ εἶναι προσηλωμένοι στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ στὴν ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ

δραστηριότητα, ἀποτελοῦν τάξι «ἀ ν τ ι δ ρ α σ τ ι κ ή» ἡ ὁποία ἀναγεννᾶ αὐτομάτως τὸν καπιταλισμό. Γι' αὐτό, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῆ «ἡ ο ἰ κ ο δ ό μ η σ ι ς τ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ μ ο ῦ» ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξαφανισθῆ ἡ τάξις τῶν ἀγροτῶν Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ «σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ο ῦ μ ε τ α σ χ η μ α τ ι σ μ ο ῦ» τῆς γεωργίας καὶ τῆς μετατροπῆς τῶν ἀγροτῶν σὲ ἀκτήμονες ἡμερομίσθιους ἐργάτες. Στὴν ἔκθεσί του πρὸς τὸ 8ο συνέδριο τῶν Σοβιέτ, τὸ 1920, ὁ Λ έ ν ι ν εἶπε :

«Ὅσο θὰ ζοῦμε σὲ μιὰ χώρα μικρῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας, ὁ καπιταλισμὸς θὰ ἔχη στὴν Ρωσία σταθερότερη οἰκονομικὴ βάσι ἀπὸ τὸν κομμουνισμό. Ἂν δὲν παύση νὰ ὑπάρχη ἡ μικρὴ ἀτομικὴ καλλιέργεια, δὲν θὰ ἔχουμε ἐξαφανίση τὴν βάσι τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ».

Ὁ Λ έ ν ι ν, κατανοοῦσε ὅτι ἡ κατάργησις τῆς τάξεως τῶν ἀγροτῶν, ποὺ ἀριθμοῦσε ἑκατομμύρια μέλη, ἦταν ἐπιχείρησις δυσκολώτερη ἀπὸ τὴν σχετικῶς εὔκολη ἀνατροπὴ καὶ καταστροφὴ τῆς τάξεως τῶν ὀλίγων μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ καπιταλιστῶν. Γι' αὐτό, τόνιζε ὅτι γιὰ τὴν ἐξαφάνισι τῶν ἀγροτῶν χρειαζόταν μία «δ ε ύ τ ε ρ η ἐ π α ν ά σ τ α σ ι ς». Στὸ ἔργο του «Ο ἰ κ ο ν ο μ ί α κ α ὶ Π ο λ ι τ ι κ ὴ σ τ ὴ ν ἐ π ο χ ὴ τ ῆ ς δ ι κ τ α τ ο ρ ί α ς τ ο ῦ π ρ ο λ ε τ α ρ ι ά τ ο υ» (1919) γράφει :

«Πρῶτα ἔπρεπε νὰ ἀνατρέψουμε τοὺς γαιοκτήμονες καὶ τοὺς καπιταλιστές. Αὐτὸ τὸ πραγματοποιήσαμε. Ἀλλά, εἶναι μόνο ἕνα μέρος τῶν καθηκόντων μας καὶ μάλιστα ὄχι τὸ δυσκολώτερο. Ὀφείλουμε νὰ προχωρήσουμε στὴν κατάργησι τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα στὸν ἐργάτη καὶ στὸν ἀγρότη, μετατρέποντάς τους ὅλους σὲ ἐργάτες».

Τὶς ἀντιλήψεις αὐτὲς τὶς παραδεχόταν καὶ ὁ Τ ρ ό τ σ κ υ, ὁ ὁποῖος διεκήρυσσε :

«Οἰκοδόμησις τοῦ σοσιαλισμοῦ σημαίνει ἐμφύλιος πόλεμος ἐναντίον τῶν ἀγροτῶν».

Καὶ ὁ Σ τ ά λ ι ν συμφωνώντας μὲ αὐτὲς τὶς θεωρίες ἐξήγησε :

«Εἶναι ἀδύνατον τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς νὰ στηρίζεται ἐπ' ἄπειρον σὲ δύο διαφορετικὰ καὶ ἄνισα πόδια, δηλαδὴ στὴν κρατικοποιημένη μεγάλη βιομηχανία καὶ στὴν ἀτομικὴ μικρὴ γεωργία. Ἄρα ἡ δεύτερη πρέπει νὰ ἐκλείψῃ».

3. Ἡ κολλεκτιβοποίησις

Κατὰ τὴν περίοδο τοῦ «π ο λ ε μ ι κ ο ῦ κ ο μ μ ο υ ν ι σ μ ο ῦ», ὁ Λένιν εἶχε κηρύξει πραγματικὸ πόλεμο ἐναντίον τῶν ἀγροτῶν, ἁρπάζοντάς τους βιαίως ὅλο τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας τους. Αὐτὸ ὑπῆρξε ἄλλωστε καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τοῦ μεγάλου λιμοῦ τοῦ 1921-23. Μὲ τὴν ΝΕΠ, τὸ καθεστὼς ἔκανε ὑποχωρήσεις πρὸς τοὺς ἀγρότες, πρᾶγμα ποὺ ἐπέτρεψε τὴν ἀποκατάστασι τῆς ρωσικῆς οἰκονομίας. Οἱ ἰθύνοντες ὅμως, ἔβλεπαν

μὲ ἀνησυχία τὴν εὐημερία τῶν ἀγροτῶν. Πίστευαν ὅτι ἡ ἐλεύθερη ἀγροτικὴ παραγωγή, ἀναγεννᾶ αὐτομάτως τὸν καπιταλισμό, γιατὶ δημιουργεῖ εὐπόρους χωρικοὺς («κουλάκους») ποὺ βαθμιαῖα, μετατρέπονται σὲ καπιταλιστάς. Θεωροῦσαν ἄλλωστε τὴν ΝΕΠ σὰν ἐντελῶς προσωρινὴ ὑποχώρησι. Καὶ τὸ 1929, ἄρχισε ἡ νέα ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν ἀγροτῶν.

Σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως, ἦταν ἡ κατάργησις τῆς ἀτομικῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀγροτῶν σὰν ἀνεξαρτήτων ἐλευθέρων μικροπαραγωγῶν. Στὴν θέσι τῆς ἀγροτικῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἔπρεπε νὰ ἔρθουν τὰ κολχὸζ καὶ τὰ σοβχόζ. Μὲ τὴν κολλεκτιβοποίησι, τὸ καθεστὼς ἤθελε, ὄχι μόνον νὰ ἐξαλείψη κάθε δυνατότητα «ἀναγεννήσεως τοῦ καπιταλισμοῦ» ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξουδετερώση τοὺς ἀγρότες σὰν κοινωνική, οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμι, θέτοντάς τους κάτω ἀπὸ τὸν πλήρη ἔλεγχό του. Ἡ κολλεκτιβοποίησις ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε μὲ ὅλα τὰ μέσα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς τρομοκρατίας, ὁλοκληρώθηκε τὸ 1932.

Σύμφωνα μὲ τὸ κομμουνιστικὸ στρατηγικὸ σχέδιο, οἱ ἀγρότες ἔπρεπε νὰ διαιρεθοῦν σὲ τρεῖς μεγάλες κατηγορίες : τοὺς φτωχούς, τοὺς μεσαίους καὶ τοὺς εὐπόρους (κουλάκους). Τὸ κόμμα ἔπρεπε στὴν ἀρχὴ νὰ στρέψη ὅλα τὰ πυρά του ἐναντίον τῶν κουλάκων καὶ νὰ τοὺς ἐξοντώση ἀμείλικτα, ὄχι μόνον οἰκονομικῶς καὶ κοινωνικῶς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ φυσικῶς. Στὴν ἔφοδό του κατὰ τῶν κουλάκων, τὸ κόμμα θὰ προχωροῦσε στηριζόμενο στὴν συμμαχία τῶν φτωχῶν καὶ στὴν φιλικὴ οὐδετερότητα τῶν μεσαίων ἀγροτῶν. Μετὰ τὴν ἐξόντωσι τῶν κουλάκων, θὰ ἐρχόταν ἡ σειρὰ τῶν μεσαίων ἀγροτῶν ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ κολλεκτιβοποιηθοῦν. Καὶ τέλος, θὰ ἦταν ἡ σειρὰ τῶν φτωχῶν ἀγροτῶν, ποὺ ἐπίσης θὰ ἐνετάσσοντο στὰ κολχόζ, χωρὶς ὅμως νὰ χρειασθῆ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἐναντίον τους σὲ πολὺ μεγάλη κλίμακα, ἡ ἄμεση τρομοκρατία καὶ ἡ φυσικὴ ἐξόντωσις. Μὲ τὴν τακτικὴ αὐτήν, ἐπεδιώκετο ἡ διάσπασις τῶν ἀγροτῶν σὲ ἀλληλομαχόμενες μερίδες, ὥστε νὰ μὴν ἀντιμετωπίσουν ἑνωμένοι τὴν ἐναντίον τους ἐπίθεσι τοῦ καθεστῶτος.

Στὴν ἀρχὴ λοιπόν, ἡ κυρία ἐπίθεσις ἐστράφη ἐναντίον τῶν κουλάκων, οἱ ὁποῖοι σύμφωνα μὲ τὶς ἐπίσημες στατιστικές, ἦσαν περίπου 6 ἑκατομμύρια ἄτομα. Ἡ κομμουνιστικὴ προπαγάνδα καλοῦσε τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς μεσαίους ἀγρότες νὰ μποῦν ἐθελοντικὰ στὰ κολχόζ, τοὺς διαβεβαίωνε ὅτι δὲν πρόκειται νὰ τοὺς πειράξη κανεὶς καὶ τοὺς καλοῦσε νὰ μετάσχουν ἐνεργῶς στὴν βίαιη ἀπαλλοτρίωσι τῆς περιουσίας τῶν κουλάκων. Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἐπίθεσις ἐστρέφετο ἐναντίον ὅλων τῶν ἀγροτῶν καὶ ὁ κάθε κάτοικος τῆς ὑπαίθρου ποὺ ἀντετάσσετο στὸ καθεστώς, ἐχαρακτηρίζετο ἀμέσως σὰν «κουλᾶκος» καὶ ἐξοντώνετο.

Τὴν 1η Φεβρουαρίου 1930, μὲ κυβερνητικὸ διάταγμα, δόθηκε τὸ δικαίωμα σὲ ὅλες τὶς τοπικὲς ἀρχὲς νὰ ἐξοντώνουν μὲ ὁποιοδήποτε μέσο τοὺς κουλάκους. Μποροῦσαν νὰ κατάσχουν τὶς περιουσίες των καὶ νὰ συλλαμ-

βάνουν, νὰ ἐκτοπίζουν ἢ νὰ ἐκτελοῦν τοὺς ἴδιους καὶ τὶς οἰκογένειές των. Γιὰ τὴν πραγματοποίησι αὐτῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, στάλθηκαν στὴν ὕπαιθρο 60 χιλιάδες στελέχη τοῦ κόμματος καὶ τῆς νεολαίας, ποὺ μαζὶ μὲ τὶς τοπικὲς ὀργανώσεις, τὴν ἀστυνομία, καὶ τὸν στρατό, διηύθυναν τὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὸν ἀφανισμὸ τῶν κουλάκων καὶ τὴν κολλεκτιβοποίησι τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.

Φυσικά, αὐτὰ τὰ κομματικὰ στελέχη, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὶς πόλεις, δὲν εἶχαν ἰδέα ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία. Ἔτσι, μὲ τὶς ἐνέργειές των, προκάλεσαν πραγματικὸ χάος. Ἄλλωστε, ἐχαρακτηρίζοντο σὰν «κουλᾶκοι» καὶ ἐξοντώνοντο, ὅλα τὰ πιὸ ἔξυπνα, μορφωμένα καὶ δραστήρια μέλη τῆς ἀγροτιᾶς, γιατὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς σκοποὺς τῆς κολλεκτιβοποιήσεως ἦταν καὶ ἡ ἐξάλειψις κάθε πολιτικῆς ἀντιδράσεως στὰ χωριά.

Ἐπρόκειτο γιὰ μία πραγματικὰ βίαιη καὶ αἱματηρὴ ἐπιχείρησι, ἡ ὁποία ἔπαιρνε ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἔκτασι. Γρήγορα, ἡ κολλεκτιβοποίησις ἐκφυλίσθηκε σὲ καθαρὰ στρατιωτικὴ ἐπιχείρησι, σὲ σκληρὸ ἐμφύλιο πόλεμο. Οἱ ἀγρότες ξεσηκώνονταν γιὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὰ χωράφια τους, τὰ ζῶα τους, τὰ σπίτια τους καὶ τὶς οἰκογένειές τους. Τὰ ἐπαναστατημένα χωριὰ ἐκυκλώνοντο ἀπὸ στρατὸ καὶ ἀστυνομία καὶ συχνὰ ἐβομβαρδίζοντο ἀπὸ ἀεροπλάνα. Ὁλόκληρα χωριὰ ἰσοπεδώνοντο ἀπὸ τὰνκς ἢ παρεδίδοντο στὶς φλόγες. Ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀγρότες ἐφορτώνοντο βιαίως σὲ φορτηγὰ βαγόνια καὶ ἐστέλνοντο σὲ μακρυνὲς ἀκατοίκητες περιοχὲς τῆς Σιβηρίας. Οἱ πληθυσμοὶ ὁλοκλήρων περιοχῶν ἐκλείνοντο σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Δεκάδες χιλιάδες ἀγρότες ἐξετοπίζοντο πέρα ἀπὸ τὴν ἀρκτικὸ κύκλο καὶ ἄλλοι ἐτουφεκίζοντο ἐπὶ τόπου.

Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι, οἱ ἀγρότες, προτιμοῦσαν ἀντὶ νὰ τοὺς τὰ πάρῃ τὸ Κράτος, νὰ σφάζουν τὰ ζῶα τους καὶ τὰ πουλερικά τους, νὰ καῖνε τὴν σοδειά τους καὶ τὰ σπίτια τους, νὰ ξεπουλοῦν ἢ νὰ κρύβουν τὰ ὑπάρχοντά τους.

Ὁ ζωικὸς πλοῦτος τῆς χώρας κατεστράφη. Ἡ ρωσικὴ ὕπαιθρος μετετράπη σὲ «καμμένη γῆ». (Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὰ ἄλογα, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν βασικὴ κινητήρια δύναμι τῆς ρωσικῆς γεωργίας, μειώθηκαν ἀπὸ 34 ἑκατομμύρια τὸ 1929, σὲ 16 ἑκατομμύρια τὸ 1933).

Ὁ συγγραφεὺς Β. Ντουραντύ, ὁ ὁποῖος ἐξύμνησε τὸν Στάλιν, ὁμολογεῖ:

«Κάθε χωριὸ στὴ Ρωσία ὑπῆρξε τὸ θέατρο σφοδρῶν ἐσωτερικῶν συγκρούσεων. Τὰ ζῶα ἐσφάζοντο ἢ ἀφήνοντο νὰ ψοφήσουν. Γεννήματα, ἀποθῆκες σπίτια ἐκαίοντο. Ὅπως εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, τὸ 1939 ὑπῆρχαν ἀκόμη μεγάλες περιοχὲς ὅπου ἡ ἐρημιὰ καὶ ἡ ἐγκατάλειψις εἶχαν ἀντικαταστήσει τὰ ἄλλοτε καλλιεργημένα χωράφια. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1939 διέσχισα κάπου 400 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Ροστὼβ ὡς τὸ Κρασνοντάρ, ὅπου ἡ γῆ ἦταν ἀκαλλιέργητη καὶ τὰ χωριὰ ἀκατοίκητα».

Μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδο, τὰ μικρὰ ἀγροτικὰ νοικοκυριὰ τῆς Ρωσίας ποὺ ξεπερνοῦσαν τὰ 25 ἑκατ. ἀντικαταστάθηκαν ὡς τὸ 1933 ἀπὸ 250 χιλιάδες μεγάλα κρατικοποιημένα ἀγροκτήματα (κολχὸζ καὶ σοβχόζ). Μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἦταν εὐκολώτερο γιὰ τὸ Κράτος νὰ ἐλέγχη τὴν ἀγροτικὴ παραγωγὴ καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγρότες. Μποροῦσε νὰ συγκεντρώνη τὴν ἐσοδεία, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ ἦταν μικρότερη ἀπὸ ἄλλοτε καὶ νὰ ἐξασφαλίζη τὴν τροφοδοσία κατὰ πρῶτο λόγο τῶν κομματικῶν στελεχῶν, τῆς ἀστυνομίας, τοῦ στρατοῦ καὶ κατὰ δεύτερο λόγο τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καθὼς καὶ τὸν ἐφοδιασμὸ τῆς βιομηχανίας μὲ πρῶτες ὕλες ἀγροτικῆς προελεύσεως.

Μὲ τὴν ἐγκαθίδρυσι τοῦ συστήματος τῶν κολχόζ, ὁ Στάλιν διεκήρυξε ὅτι συμπληρώθηκε ἡ μεταμόρφωσις τῆς ΕΣΣΔ σὲ «σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ὸ κ ρ ά τ ο ς» (Τὸ νέο Σύνταγμα ποὺ ψηφίσθηκε τὸ 1936, καθιέρωσε αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμό).

Ἔτσι, τὸ κομμουνιστικὸ καθεστώς, πῆρε ἀπὸ τοὺς ἀγρότες ὄχι μόνο τὴν γῆ ποὺ εἶχαν πάρει τὸ 1917 μὲ τὴν ἐπανάστασι, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκείνη ποὺ εἶχαν πάρει μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν δουλοπαροίκων τοῦ 1861 καὶ τὶς μετέπειτα, ἐπὶ τσαρικῆς ἐποχῆς, διαδοχικὲς ἀγροτικὲς μεταρρυθμίσεις.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς «ἐ π α ν α σ τ ά σ ε ω ς» ὑπῆρξαν σοβαρώτατα. Τὶς συνέπειές της, ἡ Ρωσία τὶς πληρώνει ἀκόμη καὶ σήμερα μὲ τὴν συνεχιζομένη καὶ διαρκῶς περιπλεκομένη κρίσι τῆς ἀγροτικῆς της οἰκονομίας ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀποτυχία τοῦ συστήματος τῶν κολχόζ.

44. Ὁ λιμὸς τοῦ 1933

Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς τακτικῆς ὑπῆρξε ἡ μεγάλη πείνα ποὺ ἔπληξε τὴν Ρωσία τὸ 1932 καὶ ἰδίως τὸ 1933. Ὁ λιμὸς ἦταν χειρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ 1921-23. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ πείνα χρησιμοποιήθηκε ὡς ἕνα σημεῖο καὶ ἀπὸ τὸ καθεστώς, σὰν ὅπλο γιὰ τὴν συντριβὴ τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἀγροτῶν. Πράγματι, τὸ κόμμα ἀπέκλεισε τοὺς πληθυσμοὺς ὁλοκλήρων περιοχῶν ἀπὸ τὶς διανομὲς σιτηρῶν καὶ σπόρων, καταδικάζοντάς τους στὸν θάνατο ἀπὸ τὴν πείνα, ἐπειδὴ ἀντιστέκοντο στὴν κολλεκτιβοποίησι. Ἐπίσης, τὸ καθεστὼς ἔδινε ὡρισμένα τρόφιμα καὶ σπόρους στὰ μέλη τῶν κολχόζ, ἐνῶ δὲν ἔδινε σ' ἐκείνους πού, παρ' ὅλο ὅτι ἦσαν φτωχοὶ ἀγρότες, ἐπέμεναν νὰ καλλιεργοῦν μόνοι τους τὸ χωράφι τους. Γι' αὐτό, στὶς περιοχὲς τοῦ λιμοῦ πέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα 10 % τῶν κολλεκτιβοποιημένων ἀγροτῶν καὶ πάνω ἀπὸ 25 % τῶν ἀτομικῶν καλλιεργητῶν.

Ἑκατομμύρια ἄνθρωποι πέθαναν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἑπτὰ πρώτων μηνῶν τοῦ 1933 ἀπὸ τὴν πείνα, ἀπὸ τὸ κρύο καὶ ἀπὸ τὸν τύφο, ποὺ ἔπληξε τὶς λιμοκτονοῦσες περιφέρειες.

Ὁ Στάλιν ἀπέφυγε νὰ μιμηθῇ τὸν Λένιν καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθεια τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Προτίμησε νὰ ἀποσιωπήσῃ, γιὰ λόγους γοήτρου καὶ προπαγάνδας, τὴν ὕπαρξι τῆς πείνας. Ἀρνήθηκε νὰ ἀπευθύνῃ ἐκκλή-

σεις γιὰ βοήθεια στὴν Δύσι. Συνέχισε μάλιστα καὶ τὶς ἐξαγωγὲς σιτηρῶν ποὺ εἶχε ἀναλάβει νὰ πραγματοποιήση πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσι τοῦ λιμοῦ. (Ἀποκαλύψεις τοῦ Χρουστσὼφ τὸ 1958 καὶ 1961).

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ὁ σοβιετικὸς τύπος δὲν ἀνέφερε τ ί π ο τ α γιὰ τὴν πεῖνα ἀπὸ τὴν ὁποία ὑπολογίζεται ὅτι χάθηκαν περίπου 5,5 ἑκατομμύρια ἄτομα ἐνῶ ἄλλο 1,5 ἑκατομμύριο ἄτομα ἐξοντώθηκαν μὲ τὴν χαρακτηρισμὸ τοῦ «κ ο υ λ ά κ ο υ». Συνολικὰ ὑπολογίζεται ὅτι ἡ κολλεκτιβοποίησις στοίχισε στὴν Ρωσία 7 ἕως 12 ἑκατομμύρια ἀνθρώπινες ζωές.

Οἱ σοβιετικὲς ἀρχὲς ἀπαγόρευσαν τότε στοὺς ξένους νὰ ἐπισκεφθοῦν τὶς περιοχὲς ποὺ εἶχαν πληγῆ ἀπὸ τὴν πεῖνα. Οἱ περιοχὲς αὐτὲς ἦσαν οἱ πλουσιώτερες τῆς Ρωσίας καὶ κυρίως ἡ Οὐκρανία καὶ ἡ περιοχὴ Ντόν. Ἐκεῖ, οἱ ἀγρότες ἦσαν πιὸ εὔποροι καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν «κουλάκων» πῆρε τὶς πιὸ ὠμὲς μορφές της. Στὶς περιοχὲς αὐτές, καθὼς καὶ στὸν Βόρειο Καύκασο καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ Βόλγα, πέθανε ἀπὸ τὴν πεῖνα ὁ πληθυσμὸς ὁλόκληρων χωριῶν. Τὰ πτώματα ἐθάβοντο σὲ κοινοὺς τάφους. Πολλοὶ νεκροὶ ἔμεναν ἄταφοι στοὺς δρόμους. Οἱ ἄνθρωποι ἔτρωγαν σκύλους καὶ γάτες. Σημειώθηκαν πολλὲς περιπτώσεις καννιβαλισμοῦ. Ἀρκετοὶ ἔτρωγαν πτώματα καὶ σημειώθηκαν κρούσματα ἀπαγωγῆς παιδιῶν γιὰ νὰ φαγωθοῦν. Οἱ ἔνοπλες ληστεῖες, οἱ ἐπιθέσεις μέσα στοὺς δρόμους, οἱ λεηλασίες καὶ οἱ δολοφονίες μὲ σκοπὸ τὴν ἁρπαγὴ τροφῆς, πῆραν τεράστιες διαστάσεις, ἐνῶ οἱ ἀρχὲς ἐπενέβαιναν μόνο ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κατάσχουν τρόφιμα.

Ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀγρότες ἄφηναν τὰ χωριά τους καὶ κατέβαιναν στὶς πόλεις σὲ ἀναζήτησι τροφῆς. Ἐκεῖ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πέθαιναν στοὺς δρόμους. Τὸ Χάρκοβο, τὸ Κίεβο, τὸ Ροστὼβ καὶ ἄλλες πόλεις πλημμύρισαν ἀπὸ πρόσφυγες, ζητιάνους, συμμορίες ἀλητῶν, κοπάδια ὀρφανῶν παιδιῶν ποὺ γύριζαν λιμασμένα γιὰ τροφή. Γέμισαν ἐπίσης ἀπὸ πτώματα. Αὐτὰ τὰ μάζευαν ἀπὸ τοὺς δρόμους μὲ φορτηγὰ αὐτοκίνητα καὶ τὰ ἔθαβαν σὲ κοινοὺς τάφους ποὺ τοὺς ἄνοιγαν οἱ κατάδικοι τῶν φυλακῶν.

Τεράστια ἔκτασι πῆρε κυρίως τὸ φαινόμενο τῶν ἐγκαταλειμμένων παιδιῶν. Οἱ ἀγρότες ἔφερναν τὰ παιδιά τους στὶς πόλεις καὶ τὰ ἄφηναν ἐκεῖ, ἐλπίζοντας ὅτι κάποιος θὰ τοὺς ἔδινε τροφή, θὰ τὰ ἔπαιρνε σπίτι του ἢ θὰ τοὺς ἔδινε δουλειά. Πολλὲς χιλιάδες ἀπὸ τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἔγιναν ἀλῆτες καὶ ὠργάνωσαν γκαγκστερικὲς συμμορίες, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ παιδικὴ ἐγκληματικότης νὰ πάρη τρομακτικὲς διαστάσεις. Τὸ κράτος ἀναγκάσθηκε νὰ πάρη ἔκτακτα μέτρα καὶ νὰ ὀργανώση εἰδικὰ στρατόπεδα γιὰ τὴν συγκέντρωσι καὶ τὴν ἀναμόρφωσι τῶν παιδιῶν. Ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτά, ποὺ οἱ γονεῖς των εἶχαν ἐκτελεσθῆ ἀπὸ τὸ καθεστὼς ἢ πεθάνει ἀπὸ τὴν πεῖνα, ἔμαθαν νὰ θεωροῦν τὸ κόμμα σὰν προστάτη τους καὶ ἔγιναν ἀργότερα ἐξέχοντα κομματικὰ στελέχη.

Ἡ κατάστασις ἄρχισε νὰ βελτιώνεται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1933 καὶ ὁ λιμὸς ἔπαυσε κατὰ τὸ 1934.

5. Ἡ ἐκβιομηχάνισις

Ὁ Στάλιν, υἱοθέτησε πλήρως τὶς ἀντιλήψεις τῆς «ἀριστερῆς ἀντιπολιτεύσεως», τὴν ὁποία εἶχε ἐξοντώσει καὶ ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς ὑπερενταντικῆς ἐκβιομηχανίσεως. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ 1929, ἀρχίζει ἡ πολιτικὴ τῆς ταχείας καὶ ἔναντι πάσης θυσίας ἐκβιομηχανίσεως. Μὴ διαθέτοντας ἀρκετὰ κεφάλαια γιὰ ἐπενδύσεις, ἡ ΕΣΣΔ μποροῦσε νὰ πραγματοποιήση ταχεία ἐκβιομηχάνισι μόνο σὲ βάρος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ της. Γιὰ νὰ ἐπιταχύνη τοὺς ρυθμοὺς τῆς ἐκβιομηχανίσεως, τὸ καθεστὼς χρησιμοποίησε καὶ ὅλα τὰ κεφάλαια ποὺ ἐξασφάλισε μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀπαλλοτρίωσι τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν μεσαίων στρωμάτων. Κυρίως ὅμως, ἡ ἐκβιομηχάνισις στηρίχθηκε στὴν ληστεία τῶν ἀγροτῶν οἱ ὁποῖοι ἀφανίσθηκαν σὰν τάξις. Ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους μετετράπησαν σὲ κεφάλαια γιὰ ἐπένδυσι στὴν κρατικὴ βιομηχανία. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας τοῦ Πρεομπραζένσκυ καὶ τοῦ Σμυρνὼφ(*) γιὰ τὴν ἀνάγκη μιᾶς «πρωταρχικῆς σοσιαλιστικῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου».

Ἡ ἐκβιομηχάνισις πραγματοποιήθηκε κατὰ τρόπο προγραμματισμένο, ἀκολουθώντας πενταετεῖς κύκλους, τὰ περίφημα «πενταετῆ προγράμματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως». Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ ἄρχισε νὰ πραγματοποιεῖται τὸ 1929 καὶ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ τελειώση τὸ 1933. Κατὰ τὴν πορεία του ὅμως, οἱ ρυθμοὶ τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἐνετάθησαν ἀκόμη περισσότερο καὶ ρίχθηκε τὸ σύνθημα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος «σὲ 4 μόνο χρόνια».

Γιὰ νὰ δικαιολογήση αὐτὴν τὴν ὑπερταχεία ἐκβιομηχάνισι, ὁ Στάλιν κατέφυγε σὲ ἔξαλλα ἐθνικιστικὰ ἐπιχειρήματα, ἰσχυριζόμενος ὅτι χωρὶς τὴν ἐκβιομηχάνισι ἡ ἀσφάλεια τῆς Ρωσίας κινδύνευε. Μιλώντας τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1931 στὰ ἡγετικὰ στελέχη τῆς βιομηχανίας εἶπε:

«Θέλετε ἡ πατρίδα μας νὰ νικηθῇ καὶ νὰ χάση τὴν ἀνεξαρτησία της; Ἂν δὲν τὸ θέλετε, τότε πρέπει νὰ θέσετε τέρμα στὴν καθυστέρησί της μέσα στὸ συντομώτερο χρονικὸ διάστημα καὶ νὰ ἐφαρμόσετε πρωτοφανεῖς ρυθμοὺς ἀναπτύξεως τῆς σοσιαλιστικῆς της οἰκονομίας. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος.

Ὅπως ἔλεγε ὁ Λένιν, ἢ θὰ φθάσουμε καὶ θὰ ξεπεράσουμε τὶς ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες, ἢ θὰ χαθοῦμε».

6. Οἱ κατευθύνσεις τῆς ἐκβιομηχανίσεως

Ταυτόχρονα μὲ τὸ θέμα τῶν ρυθμῶν, ξεπρόβαλε καὶ τὸ θέμα τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Συγκεκριμένα γεννήθηκαν διαφωνίες ὡς πρὸς τὸ ποῖοι κλάδοι τῆς βιομηχανίας θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ ὡς πρὸς τὶς ἀναλογίες στὴν ἐλαφρὰ καὶ τὴν βαρειὰ βιομηχανία. Ἡ «δεξιὰ ἀντιπολίτευσις» (Μπουχάριν) ὑπεστήριζε μία ἐκβιομηχάνισι ποὺ θὰ εἶχε σὰν στόχο της καὶ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀναγκῶν τῶν

(*) Καὶ αὐτὸς ἐξετελέσθη μετὰ ἀπὸ «δίκη», τὸ 1936.

καταναλωτῶν. Ὁ Σ τ ά λ ι ν, ἀντίθετα, ἐπέβαλε τὴν πολιτικὴ τῆς μονομεροῦς ἀναπτύξεως τῆς βαρειᾶς καὶ πολεμικῆς βιομηχανίας. Καὶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι λέγοντας «β α ρ ε ι ὰ β ι ο μ η χ α ν ί α», οἱ σταλινικοὶ ἐννοοῦσαν κυρίως τὴν πολεμικὴ βιομηχανία. Μιλώντας ἐπάνω στὸ θέμα τῶν κατευθύνσεων τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως στὴν ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΣΕ, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1933, ὁ Στάλιν εἶπε:

«Βέβαια θὰ μπορούσαμε νὰ διαθέσουμε τὶς μισὲς ἀπὸ τὶς ἐπενδύσεις ποὺ πραγματοποιήσαμε στὴν βαρειὰ βιομηχανία γιὰ νὰ ἀναπτύξουμε τὴν ἐλαφρὰ βιομηχανία. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι θὰ εἴχαμε περισσότερα ὑφάσματα, παπούτσια καὶ ροῦχα. Δὲν θὰ εἴχαμε ὅμως οὔτε βιομηχανία τρακτέρ, οὔτε βιομηχανία αὐτοκινήτων. Δὲν θὰ διαθέταμε βιομηχανίες σιδήρου καὶ χάλυβος. Δὲν θὰ εἴχαμε μέταλλα γιὰ τὴν μηχανουργία μας. Καὶ θὰ παραμέναμε ἄοπλοι, ἐνῶ ἐξακολουθοῦμε νὰ εἴμεθα περικυκλωμένοι ἀπὸ καπιταλιστικὲς χῶρες ἐξοπλισμένες μὲ τὴν σύγχρονη τεχνική».

Ἔτσι, ἀπὸ τὸ 1929 ποὺ ἄρχισε ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς ΕΣΣΔ ὡς τὸ 1941 ποὺ ἄρχισε ὁ πόλεμος μὲ τοὺς γερμανοὺς ἀπὸ τὶς συνολικὲς ἐπενδύσεις γιὰ τὴν βιομηχανία, τὰ 85 %, πῆγαν γιὰ τὴν βαρειὰ βιομηχανία.

7. Ἐκβιομηχάνισις καὶ πολεμικὴ ὑστερία

Ζητώντας συνεχῶς θυσίες γιὰ τὴν ἐκβιομηχάνισι, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις, ἐπέσειε διαρκῶς μπροστὰ στὸν ρωσικὸ λαὸ τὸ φάσμα τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὸ 1929,ὁ σοβιετικὸς τύπος ἐπεδίδετο συστηματικὰ στὴν καλλιέργεια ἀληθινῆς πολεμικῆς ὑστερίας. Ἰσχυρίζετο διαρκῶς ὅτι οἱ δυτικὲς χῶρες ἑτοιμάζουν ἐπίθεσι ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ. Ὡς τὸ 1933 οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοὶ ἀφοροῦσαν κυρίως τὴν Ἰαπωνία. Ὁ σοβιετικὸς τύπος ἔφθανε στὸ σημεῖο νὰ «ἀποκαλύπτη», ἐφευρίσκοντάς τα καὶ διάφορα συγκεκριμένα «σχέδια εἰσβολῆς στὴν ΕΣΣΔ», ἀναφέροντας ἡμερομηνίες κλπ.

Τὸ πρῶτο 5ετὲς σχέδιο ἄρχισε τὸ 1929 καὶ τελείωσε τὸ 1932. Τὸ δεύτερο 5ετὲς κάλυψε τὴν περίοδο 1933-37. Τὸ τρίτο 5ετὲς γιὰ τὴν περίοδο 1938-42 δὲν μπόρεσε νὰ ὁλοκληρωθῆ ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου ποὺ ἄρχισε τὸ 1941. Μὲ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν σχεδίων πραγματοποιήθηκε ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς ΕΣΣΔ.

8. Συνέπειες τῆς ἐκβιομηχανίσεως

Δύο σημαντικὲς συνέπειες τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἦσαν:

α) Ἡ ὁριστικὴ κατάρρευσις τῶν παλαιῶν ἰδεωδῶν τοῦ «ἐ ξ ι σ ω τ ι σ μ ο ῦ» καὶ

β) Ἡ δημιουργία μιᾶς μεγάλης τάξεως γραφειοκρατῶν καὶ τεχνοκρατῶν ποὺ διευθύνουν τὴν κρατικοποιημένη οἰκονομία, εἰσπράττουν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος καὶ ταυτίζουν τὴν ὕπαρξί τους μὲ τὸ νέο καθεστώς.

Ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ συνθήματα τῶν μπολσεβίκων ἄλλοτε, ἦταν ἡ

ἐξίσωσις τῶν ἀποδοχῶν ὅλων τῶν ἐργαζομένων. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ὅμως ἡ ἐκβιομηχάνισις, ἔπρεπε νὰ κινηθῆ τὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον διαφόρων στρωμάτων ἐργαζομένων (τεχνικῶν, εἰδικευμένων ἐργατῶν κλπ.). Γι' αὐτό, πραγματοποιήθηκαν μεγάλες διαφοροποιήσεις στὶς ἀποδοχές των. Ὁ πρόεδρος τῶν σοβιετικῶν συνδικάτων Τόμσκυ κατάγγειλε τότε ὅτι οἱ διαφορὲς ἀποδοχῶν στὴν ΕΣΣΔ εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ ὅ,τι στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες. Οἱ ἀπόψεις του ὅμως δὲν εἰσακούσθηκαν καὶ ὁ ἴδιος «αὐτοκτόνησε» στὶς φυλακές. Τὸ αἴτημα περὶ ἐξισώσεως τῶν μισθῶν καὶ τῶν ἡμερομισθίων ἄρχισε νὰ χαρακτηρίζεται μετὰ τὸ 1930 σὰν «παρέκκλισις». Σήμερα, ὁ «ἐξισωτισμός» θεωρεῖται σὰν «αἱρετικὴ τάσις».

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἐπέβαλε τὴν δημιουργία ἑνὸς μεγάλου στρώματος ἀπὸ προγραμματιστὰς τῆς οἰκονομίας, διευθυντὰς καὶ ἐπιθεωρητὰς τῶν ἐργοστασίων, εἰδικοὺς τεχνικοὺς καὶ εἰδικευμένους ἐργάτες, καθὼς καὶ διοικητικοὺς ὑπαλλήλους. Ὅλοι αὐτοί, ἀπετέλεσαν μία γραφειοκρατικὴ στρατιά, ἕνα μεγάλο κοινωνικὸ στρῶμα μὲ προνομιακὴ θέσι ἀπέναντι στοὺς ἐργάτες. Τὸ στρῶμα αὐτό, ἄρχισε νὰ συμμετέχη στὴν ἐξουσία ποὺ ἀσκοῦσε ἡ γραφειοκρατία τῶν παλαιῶν κομματικῶν στελεχῶν. Ἔτσι, διευρύνθηκε καὶ ἐνισχύθηκε ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τῆς ΕΣΣΔ.

Ἡ ἐκβιομηχάνισις, πραγματοποιήθηκε μὲ ἀπόλυτη ἀδιαφορία τόσο πρὸς τὶς ἀνάγκες τοῦ καταναλωτοῦ ὅσο καὶ πρὸς τὴν ἰσορροπία τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν κλάδων. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνισις συνοδεύθηκε:

α) Ἀπὸ δραστικὴ πτῶσι τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων.

β) Ἀπὸ ἐξαθλίωσι καὶ πλήρη ὑποδούλωσι τοῦ ἐργάτη, καὶ

γ) Ἀπὸ ἀνατροπὴ τῆς στοιχειώδους σταθερότητος στὶς σχέσει ἀνάμεσα στοὺς διαφόρους κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Ἔτσι, ἡ ΕΣΣΔ ἀπέκτησε μία μεγάλη, βαρειὰ καὶ πολεμικὴ βιομηχανία, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἔρριξε πολὺ χαμηλὰ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ της, ὑστερεῖ πολὺ στὸν τομέα τῆς παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ περιῆλθε σὲ μόνιμη ἀγροτικὴ κρίσι. Ἡ ἔλλειψις καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ἡ κακὴ ποιότης τῶν εἰδῶν, τὸ χαμηλότατο βιοτικὸ ἐπίπεδο, ἔχουν καταντήσει θεσμὸς στὴν ΕΣΣΔ καὶ στὶς ἄλλες κομμουνιστικὲς χῶρες. Ὁ κομμουνισμὸς εἶναι μία μέθοδος ταχείας ἐκβιομηχανήσεως καθυστερημένων χωρῶν. Εἶναι ὅμως ἐπίσης καὶ ἕνα σύστημα μονίμου ὑποκαταναλώσεως, ποὺ ἐπιφέρει συμπίεσι τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου στὰ κατώτατα δυνατὰ του ὅρια καὶ συνοδεύεται ἀπὸ μόνιμες ἐλλείψεις.

9. Ἡ πνευματικὴ ἀντεπανάστασις

Ταυτόχρονα, μὲ τὴν κολλεκτιβοποίησι καὶ μὲ τὴν ἐκβιομηχάνισι, πραγματοποιήθηκε καὶ μία ἄλλη μεγάλη μεταβολὴ στὴν σοβιετικὴ κοινωνία. Ἡ «πνευματικὴ ἀντεπανάστασις».

Βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς ΕΣΣΔ στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1929 ὡς τὸ 1941 εἶναι ἡ σὲ σημαντικὸ σημεῖο ἐπιστροφὴ στὴν παραδοσιακὴ κονφορμιστικὴ παιδεία, τέχνη, κοινωνιολογία καὶ ἠθική. Ἡ ἐπιστροφὴ σημειώθηκε καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους τομεῖς ποὺ συνθέτουν τὴν πολιτιστικὴ φυσιογνωμία μιᾶς κοινωνίας. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, τὸ καθεστὼς πῆρε καὶ τὰ ἑξῆς μέτρα :

—Ἀνέστησε κάπως τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογενείας ποὺ εἶχε ἐξασθενήσει σοβαρά.

—Ἀπεκατέστησε τὴν ἐξουσία τῶν δασκάλων στοὺς μαθητὰς καὶ τῶν ἀξιωματικῶν στοὺς στρατιῶτες.

—Ἐπανεισήγαγε τὴν στρατιωτικὴ ἱεραρχία καὶ τὶς τσαρικοῦ τύπου στολές.

—Ἐπέστρεψε στὴν σωβινιστικὴ διδασκαλία τῆς ρωσικῆς ἱστορίας μὲ ἐξωραϊσμὸ τοῦ τσαρικοῦ παρελθόντος.

—Ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας καὶ ἰδίως τῆς ρωσικῆς, ἔπαυσε οὐσιαστικὰ νὰ γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν μαρξιστικὴ μέθοδο καὶ ξαναπῆρε τὴν παραδοσιακὴ μορφὴ τῆς προβολῆς τῶν βασιλέων καὶ τῶν πολέμων, μὲ ἰδιαίτερη ἔμφασι στὸν ἐξωραϊσμὸ τῆς ρωσικῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐπεκτάσεως στὸν Καύκασο καὶ στὴν Ἀσία, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται σὰν μία «π ρ ο ο δ ε υ τ ι κ ὴ ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ δ ι ε ρ γ α σ ί α». Ὁ Ἰβὰν ὁ Τρομερός, ὁ Μέγας Πέτρος, ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνη, ὁ Κουτούζωφ κλπ. ἔγιναν ἥρωες καὶ πρότυπα μιμήσεως.

—Καταπολέμησε ἄγρια τὶς πρωτοποριακὲς μορφὲς στὴν λογοτεχνία καὶ σὲ ὅλες τὶς καλὲς τέχνες. Ἐπέβαλε βιαίως ἕνα ἀφελῆ ψευδορεαλισμὸ στὸ περιεχόμενο καὶ ἕνα πρωτόγονο νατουραλισμὸ στὴν μορφή. Αὐτὴ ἡ «τέχνη» τιτλοφορήθηκε πομπωδῶς «σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ὸ ς ρ ε α λ ι σ μ ό ς»(*).

Ἡ Τέχνη ὁρίσθηκε ἀπὸ τοὺς σοβιετικοὺς σὰν «π ρ ο π α γ ά ν δ α μ ὲ α ἰ σ θ η τ ι κ ὰ μ έ σ α». Οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ καλλιτέχνες ὑποχρεώθηκαν νὰ δημιουργοῦν μόνο μὲ ἕνα καθωρισμένο τρόπο ἐκφράσεως προσιτὸ στὶς πιὸ πλατειὲς λαϊκὲς μάζες καὶ νὰ διοχετεύουν στὴν κοινὴ γνώμη ὡρισμένες μόνον ἰδέες, τὶς κομματικές.

—Οἱ ἀπόψεις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος, τοῦ λόγου, τῆς συνειδήσεως, τῆς σκέψεως, τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας χαρακτηρίσθηκαν σὰν «μ ι κ ρ α α σ τ ι κ ὲ ς ἀ ν τ ι λ ή ψ ε ι ς». Ὁ ἴδιος χαρακτηρισμὸς δόθηκε καὶ στὴν παλαιὰ ἰδέα τῆς «ἰ σ ό τ η τ ο ς».

Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἀντεπανάστασις ἀνέκοψε τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπανάστασι ποὺ εἶχε ἀρχίσει στὴν Ρωσία ἀπὸ τὸ 1917 καὶ εἶχε γεννήσει διάφορες πρωτοποριακὲς μορφὲς τέχνης στὴν ποίησι, στὴν ζωγραφική, στὸ θέατρο καὶ στὸν κινηματογράφο.

(*) Τὴν ἴδια περίπου τέχνη ἤθελε καὶ ὁ Χίτλερ ποὺ τὴν ἀπεκάλεσε «ἡ ρ ω ϊ κ ὴ τ έ χ ν η».

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ ἀντεπανάστασις συνετελέσθη παράλληλα πρὸς τὴν πραγματοποίησι τῶν μεγάλων αἱματηρῶν σταλινικῶν ἐκκαθαρίσεων κατὰ τὴν περίοδο τοῦ τρομοκρατικοῦ ὀργίου τοῦ Γιαγκόντα καὶ τοῦ Γιέζωφ. Ἔτσι, ὅποιος δὲν ὑπέκυπτε στὸν ἀπόλυτο κονφορμισμὸ ποὺ ζητοῦσε τὸ καθεστὼς «ἐξεκαθαρίζετο».

Ἡ τρομοκρατία τῆς τελευταίας προπολεμικῆς δεκαετίας ἔπληξε ἰδιαίτερα τοὺς διανοουμένους καὶ ἀπεδεκάτισε τὶς τάξεις τῶν λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν. Δεκάδες διακεκριμμένοι συγγραφεῖς (γύρω στοὺς 600) καὶ καλλιτέχνες τουφεκίσθησαν ἢ χάθηκαν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Ὁ ἴδιος ὁ Μ. Γκόρκυ, ὁ ὑποτιθέμενος ἱδρυτὴς τοῦ «σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ», δηλητηριάσθηκε ἀπὸ τὸν γιατρό του, κατ' ἐντολὴν τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας. Αὐτὸ τὸ ἀπεκάλυψε ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, ὁ Γιαγκόντα, στὴν δίκη του τὸ 1938. Οἱ δύο μεγαλύτεροι ποιηταὶ τῆς Ρωσίας ὁ Γιεσσενὶν καὶ ὁ Μαγιακόφσκυ, πρόλαβαν καὶ αὐτοκτόνησαν.

10. Ἡ ἀπονέκρωσις τοῦ μαρξισμοῦ

Ὁ μαρξισμὸς στὰ χρόνια αὐτά, παρέμεινε ἡ ἐπίσημη κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία τοῦ καθεστῶτος καὶ μάλιστα, ἐπεβλήθη σὰν τὸ μοναδικό, γενικὸ καὶ καταναγκαστικὸ δόγμα τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας. Αὐτὸ ὅμως ἀφοροῦσε μόνο τὴν φρασεολογία, τὴν ὁρολογία καὶ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα τοῦ Μάρξ—ὄχι τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου του. Βασικὰ σημεῖα αὐτοῦ τοῦ ἔργου, θεμελιώδεις ἀπόψεις τοῦ μαρξισμοῦ, ἐγκατελείφθησαν, ἀποσιωπήθηκαν, διαστρεβλώθηκαν. Ὁ ἴδιος ὁ μαρξισμὸς σιγὰ-σιγὰ ἀπονεκρώθηκε καὶ περιορίσθηκε σὲ μία μουσειακὴ ζωή. Δὲν γεννᾶ κανένα νέο ἔργο, δὲν κινεῖ οὔτε ἐμπνέει καμμία νέα ἔρευνα. Μοναδικὸς ἑρμηνευτὴς τοῦ μαρξισμοῦ ἀνακηρύχθηκε ἡ ἀνωτάτη κομματικὴ ἡγεσία καὶ ὅλοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὶς δικές της ἑρμηνεῖες.

Ἔτσι, κατάντησε νὰ θεωρεῖται «ἀνατρεπτικὴ προπαγάνδα» ἡ προβολὴ τῶν μαρξιστικῶν ἀπόψεων περὶ βαθμιαίου μαρασμοῦ τοῦ Κράτους, περὶ τῆς ἐξισώσεως τῶν ἀποδοχῶν, περὶ καταργήσεως τοῦ καταπιεστικοῦ μηχανισμοῦ (ἀστυνομία κλπ.), περὶ καταργήσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος, περὶ ἐκδημοκρατισμοῦ τοῦ κόμματος, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους. Ὅλες αὐτὲς οἱ μαρξιστικὲς καὶ ὡς ἕνα σημεῖο καὶ λενινιστικὲς ἀκόμη ἀντιλήψεις, ἄρχισαν νὰ θεωροῦνται «ἐπικίνδυνες» καὶ ὅσοι ἐπέμεναν σ' αὐτές, ἐδιώχθησαν ἀμείλικτα.

Ὁ ἀρχικὸς μαρξισμὸς ἦταν, πρωτίστως, ἕνα ὄργανο μαχητικῆς κριτικῆς ἀναλύσεως τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἕνας ἀπόλυτος καὶ ἀσυμβίβαστος ἀντικονφορμισμός. Ἀπὸ τὸ 1930 ὅμως καὶ ὕστερα, στὴν ΕΣΣΔ, ἔπαψε ἐντελῶς νὰ χρησιμοποιῆται σὰν μέθοδος κριτικῆς ἀναλύσεως τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Ἀπεναντίας, οἱ σοβιετικοὶ θεωρητικοί,

ἀπορρίπτοντας τὸ οὐσιαστικὰ ἐπαναστατικὸ περιεχόμενο τοῦ μαρξισμοῦ· δηλ. τὸν ἀντικονφορμισμό του, χρησιμοποίησαν τὸ λεξιλόγιο καὶ τὰ σχήματά του, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν καὶ νὰ δικαιώσουν κάθε σοβιετικὸ φαινόμενο καὶ κάθε πρᾶξι τῶν ἀρχόντων τοῦ Κρεμλίνου, φθάνοντας ὡς τὸν πιὸ ἀπόλυτο κονφορμισμό.

Αὐτὸν τὸν κονφορμισμό, ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τὸν ἐπέβαλε καὶ μέσα στὸ κόμμα καθὼς καὶ στὸν τομέα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ ἀκόμη στὴν λογοτεχνία, στὸν κινηματογράφο καὶ στὶς ἄλλες καλὲς τέχνες, οἱ ὁποῖες ἐπεδόθησαν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὸν συστηματικὸ ἐξωραϊσμὸ τῆς σοβιετικῆς πραγματικότητος, στὴν ἀπόκρυψι κάθε ἀρνητικοῦ σημείου της καὶ στὴν ἐντατικὴ πολιτικὴ προπαγάνδα. Ὁ σοβιετικὸς κόσμος, σύμφωνα μὲ τὴν σοβιετικὴ λογοτεχνία, τέχνη καὶ κοινωνιολογία, εἶναι ὁ καλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς δυνατοὺς κόσμους. Ἔτσι, ἀπὸ ὄργανο κριτικῆς, ὁ μαρξισμὸς κατάντησε ὄργανο ἀπολογητικῆς. Τὰ ἴδια τὰ ἔργα τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς λογοκρίθηκαν, περικόπηκαν, διαστρεβλώθηκαν καὶ ἀγνοήθηκαν.

11. Τὰ αἴτια τῆς τρομοκρατίας

Ἡ περίοδος τῆς ἐκβιομηχανίσεως, τῆς κολλεκτιβοποιήσεως, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀντιδράσεως χαρακτηρίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐξαπόλυσι μιᾶς τρομοκρατίας πρωτοφανοῦς στὴν παγκόσμια ἱστορία. Στὶς αἱματηρὲς καὶ μαζικὲς ἐκκαθαρίσεις τῆς δεκαετίας τοῦ 1930-40 ἔπαιξε ἀσφαλῶς τὸν ρόλο της ἡ παρανοϊκὴ καὶ ἐκδικητικὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ Στάλιν. Ἀλλὰ ἡ ἀπόδοσις τῆς τρομοκρατίας σὲ αὐτὴν καὶ μόνο τὴν αἰτία, ἀποτελεῖ ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ ἑρμηνεία. Πραγματικὴ αἰτία τῆς τρομοκρατίας ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ὁλοκληρωτισμὸς (*) τῆς σοβιετικῆς ἀρχούσης τάξεως. Αὐτὴ χρησιμοποιήσε τὴν πιὸ ἀδίστακτη βία, σὰν τὸ κύριο μέσον γιὰ τὴν πραγμάτωσι τῶν σκοπῶν της σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς (οἰκονομικό, πνευματικὸ κλπ.).

Πρέπει ἐπίσης νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας τὶς μεγάλες δυσχέρειες ποὺ ἀντιμετώπισε κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου, ἡ ρωσικὴ ἄρχουσα τάξις, ποὺ ἐκπρόσωπός της καὶ φορεύς τῶν συλλογικῶν ἐπιθυμιῶν της, ἦταν ὁ Στάλιν. Ἡ ἀκάθεκτη ἐκβιομηχάνισις καὶ ἡ ταχεία κολλεκτιβοποίησις, ἐπέφεραν φοβερὴ ἀναστάτωσι στὴν οἰκονομία, ἐνῶ ταυτόχρονα προκάλεσαν τὴν ὀξεία ἀντίστασι τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἰδίως τῶν ἀγροτῶν. Ὅλα αὐτά, ἐγέννησαν πολλὰ προβλήματα, ὄχι μόνο οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἠθικῆς φύσεως, τόσο μέσα στὸ κόμμα ὅσο καὶ μέσα στὴν κυβέρνησι καὶ στὸν οἰκονομικὸ καὶ διοικητικὸ μηχανισμὸ τοῦ

(*) Ἡ ὁλοκληρωτικὴ αὐτὴ νοοτροπία ἔχει τρεῖς πηγές:
α) Τὴν μαρξιστικὴ θεωρία.
β) Τὴν λενινιστικοῦ τύπου κομματικὴ ὀργάνωσι.
γ) Τὴν ρωσικὴ παράδοσι.

Κράτους. Τὸ προσωπικό, κακῶς ἐκπαιδευμένο καὶ ἀκατάλληλο, εἶχε τὴν τάσι νὰ προσφεύγη παντοῦ καὶ πάντοτε στὴν βία καὶ στὴν αὐθαιρεσία γιὰ νὰ ἐκτελῆ εὐκολώτερα τὰ ἀπίθανα καθήκοντα ποὺ τοῦ ἔθετε τὸ ἀδίστακτο καὶ ἀνελέητο Κράτος. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, ἦταν «φυσικό», ἕνα ὁλοκληρωτικὸ καθεστώς, νὰ προσφύγη στὴν ἐκτεταμένη χρησιμοποίησι τῆς τρομοκρατικῆς βίας.

Ἐξ ἄλλου, καὶ μέσα στὴν ἴδια τὴν ἄρχουσα τάξι καὶ στὸ κόμμα, ἐπῆλθε σύγχυσις, γεννήθηκαν δισταγμοί, προκλήθηκαν διαφωνίες. Καὶ τὸ ἐπακόλουθό τους ἦταν ἡ αἱματηρὴ ἐκκαθάρισις τῶν γραμμῶν τους.

Σ' αὐτὰ μποροῦμε νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν πρόθεσι τοῦ Στάλιν νὰ ἐπιβάλη καὶ νὰ κατοχυρώση τὴν προσωπικὴ δικτατορία του, ἐξοντώνοντας καὶ τοὺς ὁμοϊδεάτας προσωπικοὺς ἀντιζήλους του.

Ἀκόμη, πρέπει νὰ προσθέσουμε σὰν ἕνα παράγοντα ποὺ συνέβαλε στὴν τρομακτικὴ ἔκτασι τῶν ἐκκαθαρίσεων, τὴν νοσηρὴ καχυποψία τὴν γενικὴ ὅσο καὶ παθολογικὴ δυσπιστία καὶ τὴν φανατικὴ μισαλλοδοξία ποὺ βασίλευαν ἐκεῖνα τὰ χρόνια στὴν ΕΣΣΔ. Θύματα αὐτῆς τῆς μισαλλοδοξίας ποὺ πῆρε τὶς διαστάσεις ὑστερικῆς μανίας καταδιώξεως, ἔπεσαν καὶ οἱ περισσότεροι ξένοι κομμουνισταὶ ποὺ ζήτησαν καταφύγιο στὴν ΕΣΣΔ ἢ συνέπεσε νὰ βρίσκονται ἐκεῖ.

Ἡ ἴδια ἡ τρομοκρατία δημιουργοῦσε μία κατάστασι γενικοῦ πανικοῦ, καχυποψίας, ἀλλὰ καὶ βιαίων ἀντιδράσεων, ποὺ μὲ τὴν σειρά τους προσήλκυαν τὸν τρομοκρατικὸ μηχανισμό.

Τέλος, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ θύματα τῶν μεγάλων ἐκκαθαρίσεων χρησίμευαν ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ σὰν ἐξιλαστήρια θύματα τῶν δυσχερειῶν καὶ ἀποτυχιῶν τοῦ καθεστῶτος.

12. Τὸ πρῶτο τρομοκρατικὸ κῦμα μετὰ τὴν ΝΕΠ

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Τσεκά», ποὺ μετωνομάσθηκε σὲ «Γκεπεοῦ», Φ. Τζερζίνσκυ πέθανε τὸ 1926. Ἀρχηγὸς τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας ἔγινε ὁ Β. Μενζίνσκυ, ἕνας περίεργος τύπος καλλιεργημένου καὶ μορφωμένου σαδιστοῦ, ποὺ ὁ Λένιν τὸν εἶχε ἀποκαλέσει «ἐκφυλισμένο ἀριστοκράτη». Ὁ Μενζίνσκυ δὲν ἄφησε καμμία ἰδιαίτερη σφραγίδα στὸ σοβιετικὸ ἀστυνομικὸ σύστημα.

Τὸν διαδέχθηκε, μετὰ ἀπὸ τὸν μυστηριώδη θάνατό του τὸ 1934, ὁ ἤδη οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τῆς τῆς «Γκεπεοῦ» Γ. Γιαγκόντα, ἕνας πρώην φαρμακοποιός, ποὺ εἶχε τραυματισθῆ βαρύτατα ἀπὸ τοὺς λευκορώσους καὶ ἐπέζησε ὕστερα ἀπὸ πολλῶν μηνῶν πάλη μὲ τὸν θάνατο. Αὐτὸ δημιούργησε στὴν ψυχή του μία νοσηρὴ κατάστασι καὶ ἕνα βαθὺ μῖσος γιὰ τοὺς ἀντικομμουνιστάς. Ἦταν ἀμόρφωτος, σκληρὸς καὶ ἐπιτήδειος μηχανορράφος. Μέσα στὸ κόμμα δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴ ἐκτίμησι. Ὁ Στάλιν ὅμως τὸν περιέβαλε μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη του καὶ τὸν ἀνέδειξε ἀπονέμοντάς του ἕνα πλῆθος τιμῶν, ἀνάμεσά τους καὶ τὸ «πα-

ράσημο τοῦ Λένιν» καὶ τὸν τίτλο τοῦ «στρατάρχου».

Μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γιαγκόντα ἄρχισε ἡ μεγάλη τρομοκρατικὴ ἐπιχείρησις ποὺ συνόδευσε τὴν ἐγκατάλειψι τῆς ΝΕΠ καὶ τὴν ἔναρξι τῆς κολλεκτιβοποιήσεως καὶ τῆς ἐκβιομηχανίσεως.

Στὸ πρῶτο στάδιο, θύματα τῆς τρομοκρατίας ἦσαν οἱ ἀνώνυμες μᾶζες τῶν ἀγροτῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν παθητικὸ ἢ ἐνεργὸ ἐμπόδιο στὴν κολλεκτιβοποίησι. Μαζί τους ἐξοντώνονται καὶ ὅλοι οἱ μικροεπιχειρηματίες, μικρέμποροι, ἐπαγγελματίες καὶ βιοτέχνες ποὺ εἶχαν εὐημερήσει καὶ αὐξηθεῖ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ΝΕΠ. Τέλος, ἐξοντώνονται καὶ τὰ μέλη τῆς παλαιᾶς διανοήσεως ποὺ προσεφέροντο στὴν κοινὴ γνώμη σὰν ἐξιλαστήρια θύματα γιὰ τὸ οἰκονομικὸ χάος, τὶς ἐλλείψεις, καὶ τὴν πείνα.

Τὸ 1928, ἔγινε ἡ πρώτη δίκη 50 ρώσων καὶ τριῶν γερμανῶν μηχανικῶν ποὺ κατηγορήθηκαν γιὰ σαμποτάζ. Τὸ 1930 ἔγινε ἡ δίκη 8 μελῶν τοῦ λεγομένου «βιομηχανικοῦ κόμματος». Τό 1931 ἡ δίκη 14 μενσεβίκων καὶ ἡ δίκη τῶν μελῶν τοῦ «Κόμματος τῶν Ἐργαζομένων Ἀγροτῶν». Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις, οἱ ἀποφάσεις ἦσαν καταδικαστικές, παρ' ὅλο ποὺ δὲν ὑπῆρχαν ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ κατηγορία ἀνετράπη.

Τὸ 1931, ἐξετελέσθησαν ἐπίσης, 48 εἰδικοὶ τῆς παραγωγῆς τροφίμων καὶ τοῦ ἐπισιτισμοῦ ποὺ κατηγορήθηκαν σὰν δῆθεν ὑπαίτιοι γιὰ τὴν ἔλλειψι τροφίμων. Τὸν ἴδιο χρόνο ἔληξε καὶ «ἡ ὑπόθεσις τῶν ἀκαδημαϊκῶν», δηλαδὴ 150 γνωστῶν ἐπιστημόνων καὶ καθηγητῶν ποὺ ἐκτελέσθηκαν ἢ ἐξορίσθηκαν χωρὶς δημόσια δίκη. Τὸ 1933 δικάσθηκαν 10 ρῶσοι τεχνικοί, 6 ἄγγλοι μηχανικοὶ καὶ μία γραμματεύς, κατηγορούμενοι γιὰ σαμποτάζ στὴν παραγωγὴ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

Στὶς 7 Αὐγούστου 1932, ἕνας νόμος θέσπισε τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου «γιὰ ὅποιον ἔβλαπτε καθ' οἱονδήποτε τρόπο τὴν περιουσία τῶν κολχόζ». Μὲ βάσι τὸν νόμο αὐτόν, ἐξοντώθηκαν δεκάδες χιλιάδες ἀγρότες.

Στὸ μεταξὺ οἱ δυνάμεις τῆς «Γκεπεοῦ», ποὺ μετωνομάσθηκε τώρα σὲ «Ὀγκεπεοῦ», ἔφθασαν τὶς 300 χιλιάδες ἄνδρες.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1932, θεσπίσθηκε ὑποχρεωτικὰ τὸ «ἐσωτερικὸ διαβατήριο» γιὰ κάθε μετακίνησι οἱουδήποτε ρώσου ἀπὸ τὸ ἕνα χωριὸ στὸ ἄλλο ἢ ἀπὸ τὴν μία πόλι στὴν ἄλλη. Τὸ ἴδιο ἔτος ἐξεδόθη καὶ ἕνας νόμος σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὅποιος δὲν παρουσιαζόταν ἀδικαιολόγητα στὴν ἐργασία του, ἐτιμωρεῖτο μὲ ἔξωσι ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ ἔμενε.

Στὶς 8 Ἰουνίου 1934, ἕνα διάταγμα ὅριζε ὅτι οἱ συγγενεῖς ρώσου ποὺ δραπετεύει στὸ ἐξωτερικό, τιμωροῦνται μὲ κατάσχεσι τῆς περιουσίας των καὶ φυλακὴ ἢ ἐξορία. Ἂν αὐτὸς ποὺ δραπέτευε ἦταν μέλος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἡ τιμωρία ἦταν αὐστηρότερη. Καὶ ἂν ἦταν ἀξιωματικὸς τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, οἱ συγγενεῖς του ἐτουφεκίζοντο!

13. Τὸ πρῶτο «λυώσιμο τῶν πάγων»

Τὸ 1933, ὅταν ἡ κολλεκτιβοποίησις εἶχε πραγματοποιηθεῖ καὶ ὁ λιμὸς ἐμάστιζε τὴν χώρα, ἡ τρομοκρατία ἄρχισε νὰ μειώνεται. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1933, ὁ Στάλιν καὶ ὁ Μολότωφ ὑπέγραψαν ἐγκύκλιο σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἔπρεπε «νὰ σταματήση ἡ ἐπίθεσις».

Τὸν Μάϊο τοῦ 1933 διετάχθη ἡ ἀπελευθέρωσις πολλῶν χιλιάδων κρατουμένων στὶς φυλακὲς καὶ στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Τό 1934 ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι πολλοὶ ἀγρότες ποὺ εἶχαν ἐκτοπισθεῖ σὲ στρατόπεδα καταναγκαστικῆς ἐργασίας. Τὸν ἴδιο χρόνο ἡ «Ὀγκεπεοῦ» ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τὸ «Λαϊκὸ Ἐπιτροπᾶτο γιὰ τὶς Ἐσωτερικὲς Ὑποθέσεις» ποὺ ἔγινε γνωστὸ ἀπὸ τὰ ἀρχικά του ὡς «Νικαβεντὲ» (NKVD). Ἀρχηγὸς τῆς NKVD ἔγινε ὁ πρώην ἀρχηγὸς τῆς «Ὀγκεπεοῦ», Γιαγκόντα. Ἡ NKVD εἶχε τυπικῶς μειωμένη ἰσχὺ σὲ σχέσι πρὸς τὴν «Ὀγκεπεοῦ» καὶ ἰδίως, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδη ἡ ἴδια, χωρὶς δίκη, θανατικὲς ἀποφάσεις.

Τὸ 1935 ἄρχισε ἡ ἐπεξεργασία τοῦ νέου συντάγματος τῆς ΕΣΣΔ στὴν ὁποία μετέσχαν οἱ πρώην «δεξιοὶ» ἀντίπαλοι τοῦ Στάλιν, ὁ Μπουχάριν καὶ ὁ Ράντεκ. Τὸ νέο Σύνταγμα τὸ ὁποῖο παρουσιάσθηκε σὰν «φιλελεύθερο», ψηφίσθηκε τὸ 1936.

14. Ἡ καταναγκαστικὴ ἐργασία

Στὴν περίοδο τοῦ 1929-34 τὸ σύστημα τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας ἀναπτύχθηκε πολύ. Ἐνῶ ὡς τότε ἦταν ἕνα ποινικὸ μέτρο, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου ἐξελίχθηκε σὲ σοβαρὸ θεσμὸ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς ΕΣΣΔ.

Ἑκατομμύρια ἄνθρωποι μετετράπησαν σὲ σκλάβους ποὺ δούλευαν κάτω ἀπὸ φοβερὲς συνθῆκες χωρὶς νὰ πληρώνονται καὶ ὑποσιτιζόμενοι, γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τεράστια ἔργα.

Ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα ποὺ κατασκευάσθηκαν μὲ καταναγκαστικὴ ἐργασία ἦταν ἡ διώρυγα ποὺ συνέδεσε τὴν Βαλτικὴ μὲ τὴν Λευκὴ Θάλασσα.

Τὸ 1928 ὑπολογίζεται ὅτι ὑπῆρχαν ἕξη στρατόπεδα συγκεντρώσεως μὲ 30.000 κρατουμένους. Τὸ 1934, ὑπῆρχαν ἤδη 125 στρατόπεδα καταναγκαστικῆς ἐργασίας μὲ 5 ἕως 10 ἑκατομμύρια κρατουμένους(*).

Γιὰ τὴν διοίκησι τῶν στρατοπέδων καταναγκαστιῆς ἐργασίας εἶχε ἱδρυθεῖ εἰδικὸ τμῆμα τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας τὸ «Γκουλάγκ» (GULAG).

(*) Ἄλλοι τοὺς ὑπολογίζουν σὲ πολὺ μεγαλύτερο ἀριθμό. Ὁ πολωνὸς κομμουνιστὴς Λ. Μπλὶτ γράφει γιὰ 18 ἑκ. Ὁ Α. Καῖσλερ ἐπίσης τοὺς ὑπολογίζει στὸ 10% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ΕΣΣΔ δηλ. στὰ 18 ἑκ.

15. Ἡ δολοφονία τοῦ Κύρωφ

Ἡ δικτατορία τοῦ Στάλιν ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1930, ἀλλὰ πῆρε τὸν ἀπόλυτο χαρακτῆρα της βαθμιαῖα, στὰ ἑπόμενα χρόνια. Στὴν ἀρχή, ὁ Στάλιν δὲν παρεβίασε τὴν ὑποτιθέμενη ἐντολὴ τοῦ Λένιν *«νὰ μὴ χύνεται αἷμα μέσα στὸ κόμμα».* Τὸ 1932, ὅταν μία ὁμάδα ὀπαδῶν τῆς «δεξιᾶς ἀντιπολιτεύσεως» κυκλοφόρησε μυστικὰ μία ἀντισταλινικὴ «πλατφόρμα», ὁ Στάλιν ζήτησε τὴν θανατικὴ καταδίκη ὡρισμένων μελῶν της. Τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο ἀπέρριψε τὴν πρότασί του. Ὁ Στάλιν ἀπεφάσισε τότε νὰ ἀναβάλῃ γιὰ λίγο τὴν αἱματηρὴ ἐκκαθάρισι ποὺ σχεδίαζε μέσα στοὺς κόλπους τοῦ κόμματος. Καὶ ἡ ὥρα δὲν ἄργησε νὰ ἔρθῃ.

Τὴν 1η Δεκεμβρίου 1934, ἕνας νεαρὸς κομμουνιστής, ὁ Λ. Νικολάγιεφ, δολοφόνησε, κάτω ἀπὸ σκοτεινὲς συνθῆκες, τὸν Σ. Κύρωφ μέλος τοῦ Π.Γ. καὶ ἀνερχόμενο ἀστέρα τοῦ κόμματος.

Ὁ Στάλιν ἐπωφελήθηκε γιὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐκκαθάρισι τοῦ κόμματος. Τὴν ἴδια ἡμέρα τῆς δολοφονίας βγῆκε διάταγμα γιὰ τὴν ἄμεση ἐκτέλεσι ὅλων τῶν θανατικῶν καταδικῶν, χωρὶς νὰ ἀναμένεται ἡ ὑποβολὴ αἰτήσεως χάριτος, διότι τέτοιες αἰτήσεις δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνουν δεκτές. Ἀμέσως, ἡ «Νικαβεντὲ» συνέλαβε χιλιάδες ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους ἐξετόπισε καὶ 104 «τρομοκράτες» τοὺς ὁποίους ἐξετέλεσε. Ὁ Νικολάγιεφ καὶ ἄλλοι 13 ἐκτελέσθηκαν ὕστερα ἀπὸ λίγο χωρὶς νὰ γίνῃ ποτὲ ἡ δίκη τους, πρᾶγμα ποὺ ἐνίσχυσε τὶς ὑποψίες ὅτι ἡ δολοφονία τοῦ Κύρωφ ἦταν ἔργο τοῦ ἴδιου τοῦ Στάλιν (*).

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1935, δώδεκα ἀνώτερα στελέχη τῆς «Νικαβεντὲ» τοῦ Λένινγκραντ τιμωρήθηκαν μὲ βαρύτατες ποινὲς ἐπειδὴ «δὲν πρόλαβαν τὴν δολοφονία τοῦ σ. Κύρωφ».

16. Ὁ μεγάλος τρόμος

Ὁ Στάλιν κατηγόρησε σὰν δολοφόνους τοῦ Κύρωφ, τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ζηνόβιεφ καὶ ἔτσι ἄρχισε τὴν αἱματηρὴ ἐκκαθάρισι τοῦ κόμματος. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1935, ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Κάμενεφ καὶ ἄλλοι ὀπαδοί τους δικάστηκαν σὲ μυστικὴ δίκη καὶ καταδικάστηκαν σὲ πολυετῆ φυλάκισι.

Τὸν Μάϊο τοῦ 1935, ἡ ΚΕ ἀπεφάσισε τὴν ἐκκαθάρισι τῶν γραμμῶν τοῦ κόμματος μὲ ἀνακαταγραφὴ ὅλων τῶν μελῶν του. Ἡ ἐκκαθάρισις κράτησε τέσσερα χρόνια καὶ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα χιλιάδες συλλήψεις, δίκες καὶ ἐκτελέσεις κομματικῶν στελεχῶν.

(*) Ὁ Σ. Κύρωφ εἶχε μεγάλο κῦρος μέσα στὸ κόμμα, ἦταν δημοφιλὴς καὶ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκδηλώνει ἀντίθεσι πρὸς τὸν Στάλιν καὶ τὴν γραμμή του. Ὅλες οἱ ἐνδείξεις πείθουν ὅτι ὁ Στάλιν διέταξε νὰ δολοφονηθῇ ὁ ἀντίπαλός του καὶ μετὰ ἐπέρριψε τὸ ἔγκλημα στοὺς ἄλλους ἀντιπάλους του γιὰ νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ καὶ αὐτούς. Σχετικὸ ὑπαινιγμὸ ἔκανε καὶ ὁ Χρουστσὼφ στὸ 22ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1961).

Γιὰ τὴν διεκπεραίωσι αὐτῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, σχηματίσθηκε μία «ειδικὴ ἐπιτροπή», μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ν. Γιέζωφ, ἄνθρωπο ἀπόλυτα ἀφοσιωμένο στὸν Στάλιν. Αὐτὸς διηύθυνε ὅλο τὸ στάδιο τῶν ἐκκαθαρίσεων καὶ ἔτσι, ἡ ἐποχὴ αὐτὴ τοῦ τρόμου καὶ τοῦ αἵματος, ἔμεινε στὴν ἱστορία μὲ τὸ ὄνομα ποὺ τῆς ἔδωσε ὁ ρωσικὸς λαός: «γιεζωφτσίνα».

Χιλιάδες κομμουνισταὶ κατηγοροῦντο γιὰ «ἀριστεροί» ἢ γιὰ «δεξιοί», γιὰ «ἐθνικισταί, ἢ γιὰ «τροτσκισταὶ», γιὰ «ἐκφυλισμένοι» ἢ γιὰ «κατάσκοποι». Οἱ κατηγορούμενοι ἐξηναγκάζοντο μὲ φυσικὰ καὶ ψυχικὰ βασανιστήρια, μὲ τὴν περιβόητη «πλῦσι ἐγκεφάλου», νὰ ὁμολογοῦν τὰ φανταστικὰ συνήθως ἐγκλήματά τους καὶ νὰ ἀποκαλύπτουν τοὺς δῆθεν «συνενόχους» των.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ «Νικαβεντέ», δημιούργησε ἕνα τεράστιο δίκτυο πρακτόρων ποὺ τοποθετημένοι παντοῦ, κατέδιδαν συνεχῶς καὶ νέα θύματα. Στοὺς πράκτορες αὐτοὺς συμπεριελαμβάνοντο συνήθως καὶ οἱ γυναῖκες ὅλων ἐκείνων ποὺ κατεῖχαν ἀξιόλογες θέσεις στὸν κρατικὸ ἢ κομματικὸ μηχανισμὸ καὶ οἱ ὁποῖες κατασκόπευαν τοὺς ἴδιους τοὺς συζύγους των.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1936, ὁ Στάλιν καὶ ὁ Α. Ζντάνωφ ζήτησαν ἀπὸ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τὴν καθαίρεσι τοῦ Γκ. Γιαγκόντα, ἀρχηγοῦ τῆς «Νικαβεντὲ» γιὰ «ἀνεπάρκεια» καὶ τὴν ἀντικατάστασί του ἀπὸ τὸν Γιέζωφ:

«Ὁ Γιαγκόντα, ἔγραψαν, ἀπεδείχθη ὁριστικὰ ἀνίκανος νὰ ξεσκεπάση τὸν συνασπισμὸ τῶν τροτσκιστῶν καὶ τῶν ζηνοβιεφικῶν. Ἡ Ἀστυνομία μας καθυστερεῖ κατὰ 4 χρόνια σ' αὐτὸν τὸν τομέα».

Ὁ Γιαγκόντα μετετέθη καὶ ἀργότερα συνελήφθη, δικάσθηκε καὶ ἐκτελέστηκε.

Ἡ πρώτη δουλειὰ τοῦ Γιέζωφ ἦταν νὰ ἐκκαθαρίση τὴν ἴδια τὴν «Νικαβεντὲ» τῆς ὁποίας ἐξόντωσε πάνω ἀπὸ 3.000 στελέχη. Ἀνάμεσα στὰ θύματα τοῦ Γιέζωφ εἶναι:

—Ὅλα σχεδὸν τὰ 80 μέλη τοῦ «πολεμικοῦ συμβουλίου» τῆς ΕΣΣΔ.

— Ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τῆς Κ.Ε. καὶ τῆς Κ. Ε. Ἐλέγχου τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε.

— Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς «Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ».

— Πολλοὶ ὑπουργοὶ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς.

— Ὁ ἴδιος ἐξόντωσε ὅλους τοὺς ἀχηγοὺς καὶ ὑπαρχηγοὺς τῶν διαφόρων διευθύνσεων καὶ τμημάτων τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας.

— Πολλοὺς πρεσβευτὰς καὶ ἄλλους διπλωμάτας τῆς ΕΣΣΔ.

— Ὅλους τοὺς ὑπουργοὺς τῶν διαφόρων τοπικῶν κυβερνήσεων τῆς ΕΣΣΔ.

— 35.000 ἀξιωματικοὺς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων σὲ σύνολο65.000(*).

— Σχεδὸν ὁλόκληρο τὸ συντακτικὸ προσωπικὸ τῆς «Π ρ ά β ν τ α» καὶ τῆς «Ἰ σ β έ σ τ ι α».

— Τεράστιο ἀριθμὸ συγγραφέων, μουσικοσυνθετῶν καὶ σκηνοθετῶν.

— Τέλος, ἐξόντωσε καὶ τὴν πλειοψηφία τῶν ἡγετῶν τῆς Κομμουνιστικῆς Νεολαίας (Κ ο μ σ ο μ ὸ λ), τὴν ἀφρόκρεμα τῆς γενεᾶς ποὺ τὴν ἐξέθρεψε τὸ νέο καθεστώς.

Βασικὴ ἐπιδίωξις τῶν «ἀ ν α κ ρ ι τ ῶ ν» τοῦ Γ ι έ ζ ω φ ἦταν νὰ ἀποσπάσουν «ὁ μ ο λ ο γ ί ε ς» ἀπὸ τοὺς συλλαμβανομένους. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῶν σοβιετικῶν ἀστυνομικῶν καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Στάλιν, ἡ ὁμολογία ἦταν ἀναμφισβήτητη ἀπόδειξις ἐνοχῆς. Γι' αὐτό, ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζει τὶς «δ ί κ ε ς» αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶναι τὸ ἀνελέητο αὐτοκατηγορῶ ποὺ ἀπήγγελλαν οἱ «δ ι κ α ζ ό μ ε ν ο ι».

Τὰ στελέχη τῆς «Ν ι κ α β ε ν τ ὲ» στὴν διάρκεια τῶν 26 αἱματηρῶν μηνῶν τῆς «γ ι ε ζ ω φ τ σ ί ν α ς» δούλευαν ἐντατικά, ἡμέρα καὶ νύχτα, συλλαμβάνοντας, ἀνακρίνοντας, βασανίζοντας καὶ σκοτώνοντας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς «Ν ι κ α β ε ν τ ὲ» ἔπαθαν νευρασθένειες καὶ ὄχι λίγοι τρελλάθηκαν. Γι' αὐτό, τὸ καθεστὼς ἐκκαθάριζε ἀρκετοὺς καὶ ἀπὸ αὐτούς.

Δὲν ὑπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεῖα, ὑπολογίζεται ὅμως ὅτι οἱ φυλακισμένοι ἐκείνης τῆς περιόδου ἦσαν τουλάχιστον 7 ἑκατ. καὶ πιθανῶς ἔφθασαν τὰ 11 ἑκατ. ἐνῶ οἱ ἐκτελεσθέντες ἀριθμοῦνται σὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες(**). «Δ ί κ ε ς» ἐγίνοντο μόνον ὅταν ἐπεδιώκετο κάποιος προπαγανδιστικὸς σκοπός.

Συνήθως, ἡ θανατικὴ ἀπόφασις ἐξεδίδετο ἀπὸ τὰ «δ ι ο ι κ η τ ι κ ὰ δ ι κ α σ τ ή ρ ι α» τῆς «Ν ι κ α β ε ν τ ὲ» ποὺ «ἐ δ ί κ α ζ α ν» χωρὶς κὰν τὴν παρουσία τοῦ κατηγορουμένου καὶ φυσικὰ χωρὶς μάρτυρες, εἰσαγγελεῖς καὶ συνηγόρους.

17. Οἱ δίκες τῆς Μόσχας

Οἱ πιὸ σημαντικὲς «δ ί κ ε ς» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι οἱ περιβόητες «δ ί κ ε ς τ ῆ ς Μ ό σ χ α ς», ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1936 ὡς τὸν Μάρτιο τοῦ 1938. Μὲ αὐτὲς ἐξοντώθηκαν ὅλοι οἱ ἐπιζῶντες παλαιοὶ μπολσεβῖκοι ἡγέτες τῆς πρώτης λενινιστικῆς περιόδου. Οἱ συνήθεις κατηγορίες ἦσαν τῆς «κ α τ α σ κ ο π ε ί α ς», τῆς «σ υ ν ω μ ο σ ί α ς»

(*) Ἀπὸ τὸν Μάϊο τοῦ 1937 ἕως τὸν Ἰούνιο τοῦ 1938, ἐξετελέσθησαν: 3 στρατάρχαι σὲ σύνολο 5, 3 ἀρχηγοὶ ὁμάδων στρατιῶν ἐπὶ 6, 13 ἀρχηγοὶ στρατιῶν ἐπὶ 15, 57 σωματάρχαι ἐπὶ 87, 118 μέραρχοι ἐπὶ 193 καὶ 202 ταξίαρχοι ἐπὶ 406. Ἐπίσης ἐξετελέσθησαν καὶ οἱ 5 ὑφυπουργοὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ οἱ διευθυνταὶ προσωπικοῦ Ἐν. Δυνάμεων, Στρατιωτικῆς καὶ Ναυτικῆς Ἀκαδημίας.

(**) Στὸ 22ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1961), ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κρατικῆς Ἀσφαλείας Σ ε λ έ π ι ν, μίλησε γιὰ «ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀθώους ποὺ ἔχασαν τὴ ζωή τους».

καὶ τοῦ «σ α μ π ο τ ά ζ». Εἰσαγγελεὺς στὶς δίκες αὐτὲς ἦταν ὁ Α. Β ι σ ί ν-σ κ υ, πρώην μενσεβῖκος.

Ἡ πρώτη «δ ί κ η» ἔγινε τὸν Αὔγουστο τοῦ 1936, μὲ κατηγορουμένους καὶ πάλι τὸν Ζ η ν ό β ι ε φ, τὸν Κ ά μ ε ν ε φ, τὸν Σ μ υ ρ ν ὼ φ καὶ 13 ἄλλους. Ὅλοι οἱ κατηγορούμενοι καταδικάσθηκαν σὲ θάνατο καὶ ἐκτετελέσθηκαν. Ἕξη ἡμέρες ἀργότερα, διαλέχθηκαν 5.000 κρατούμενοι, πρώην μέλη τῶν ἀντισταλινικῶν κομματικῶν ὁμάδων καὶ ἐκτελέσθηκαν. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς δίκης «αὐτοκτόνησε» στὶς φυλακὲς ὁ Ν. Τ ό μ σ κ υ.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1937, ἔγινε ἡ δίκη τοῦ Γ. Π ι α τ ά κ ω φ, Λ. Σ ε ρ ε μ π ρ ι ά κ ω φ, Κ. Ρ ά ν τ ε κ, Γρ. Σ ο κ ό λ ν ι κ ω φ καὶ ἄλλων 13 κατηγορουμένων ἐπὶ τροτσκισμῷ. Οἱ 13 ἀπὸ αὐτοὺς καταδικάσθηκαν σὲ θάνατο.

Δύο ἑβδομάδες ἀργότερα, πέθανε μυστηριωδῶς ὁ Ὀ ρ τ ζ ο ν ι κ ί τ ζ ε, ἄμεσος προϊστάμενος τοῦ Π ι α τ α κ ώ φ. Λίγο ἀργότερα αὐτοκτόνησε καὶ ὁ Ἰ. Γ κ α μ ά ρ ν ι κ διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ τμήματος τοῦ στρατοῦ.

Ἀκολούθησε ἡ μυστικὴ δίκη, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1937, πολλῶν ἡγετῶν τοῦ στρατεύματος ἀνάμεσά τους, τοῦ «θ ρ υ λ ι κ ο ῦ» στρατάρχη Τ ο υ-χ α τ σ έ φ σ κ υ καὶ τῶν στρατηγῶν Γ ι α κ ί ρ, Κ ό ρ κ, Κ ο υ μ π ό-ρ ε β ι τ ς, Ἄ ϊ τ μ α ν, Φ έ λ ν τ μ α ν, Π ρ ι μ α κ ὼ φ καὶ Π ο ῦ τ ν α. Ὅλοι ἦσαν «ἥ ρ ω ε ς» τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ πασίγνωστοι σταλινικοί. Ἡ δίκη τους ἔγινε κεκλεισμένων τῶν θυρῶν χωρὶς ὑπεράσπισι καὶ ἐκτελέσθηκαν μέσα σὲ 48 ὧρες.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1938, παραπέμφθηκαν σὲ δίκη ὁ θεωρητικὸς τοῦ μαρξισμοῦ Ν, Μ π ο υ χ ά ρ ι ν, ὁ Α. Ρ ύ κ ω φ, πρώην πρωθυπουργὸς τῆς ΕΣΣΔ, ὁ Ν. Κ ρ ε σ τ ί ν σ κ υ μέλος τοῦ Π.Γ., ὑφυπουργὸς ἐξωτερικῶν καὶ ὁ Γ ι α γ κ ό ν τ α. Ὁ τελευταῖος «ὡ μ ο λ ό γ η σ ε» ὅτι χρησιμοποίησε ἰατροὺς γιὰ νὰ δολοφονήση τὸν προκάτοχό του Μ ε ν ζ ί ν-σ κ υ, καθὼς καὶ τὸν Κ ο υ ϊ μ π ι τ σ ε φ, τὸν Γ κ ό ρ κ υ καὶ τὸν γιὸ τοῦ τελευταίου, Π ε σ κ ώ φ. Οἱ 18 ἀπὸ τοὺς 21 κατηγορουμένους καταδικάσθηκαν σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέσθηκαν.

Στὰ μέσα τοῦ 1938 ἐκτελέσθηκαν οἱ περισσότεροι πρῶτοι γραμματεῖς τῶν κομματικῶν ὀργανώσεων τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς ΕΣΣΔ καθὼς καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΣΕ.

Τὴν ἴδια ἐποχή, ἕνα κῦμα «αὐτοκτονιῶν» ἀπεδεκάτιζε τὶς τάξεις τῶν σοβιετικῶν συγγραφέων καὶ στρατιωτικῶν.

Τρεῖς ἀριθμοὶ εἶναι χαρακτηριστικοὶ γιὰ τὴν ἔκτασι τῆς τρομοκρατίας:

—Στὸ 6ο συνέδριό του, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1917, τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων εἶχε ἐκλέξει μία Κ.Ε. ἀπὸ 29 μέλη. Ἀπὸ αὐτά, 5 μόνον πέθαναν ἀπὸ φυσικὸ θάνατο, ἀνάμεσά τους ὁ Λένιν καὶ ὁ Στάλιν. Ἄλλα 3 σκοτώθηκαν κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Καὶ 21 ἐξοντώθηκαν ἐπὶ Στάλιν (19 τουφεκίσθησαν, 2 αὐτοκτόνησαν).

—Ἡ πρώτη σοβιετικὴ κυβέρνησις εἶχε 15 μέλη. Μόνον 5 πέθαναν ἀπὸ

φυσικὸ θάνατο, ἀνάμεσά τους ὁ Λένιν καὶ ὁ Στάλιν. Τὰ ἄλλα 10 ἐξοντώθηκαν ἐπὶ «σταλινισμοῦ».

—Τὸ 1933, τὸ ΚΚΣΕ εἶχε 2.200.000 μέλη. Ἀπὸ αὐτά, ὡς τὸ 1938, ἐξοντώθηκαν 798.072. Δηλαδὴ τὸ 40%! (Στοιχεῖα τῆς «Παρτίναγια Ζίζν» ἀρ. 9, 1967).

18. Τὸ δεύτερο «λυώσιμο τῶν πάγων»

Ὁ μηχανισμὸς τοῦ κράτους καὶ τοῦ κόμματος ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐκκαθαρίσεις. Ἡ χώρα γλυστροῦσε στὸ χάος. Γι' αὐτὸ ὁ Στάλιν ἀναγκάσθηκε νὰ σταματήσῃ τὸ κῦμα τῆς τρομοκρατίας.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1938, ὁ Λ. Μπέρια διορίσθηκε βοηθὸς τοῦ Γιέζωφ. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ ἴδιου χρόνου, ὁ Μπέρια ἀνέλαβε τὴν ἡγεσία τῆς «Νικαβεντέ», ἐνῶ ὁ Γιέζωφ, κλείστηκε σύμφωνα μὲ τὴν ἐπίσημη ἀνακοίνωσι, σὲ νευρολογικὴ κλινικὴ καὶ μετὰ χάθηκε, προφανῶς ἐκτελέσθηκε.

Ὁ Μπέρια ἦταν συμπατριώτης τοῦ Στάλιν, γεωργιανός, καὶ ὑπηρετοῦσε στὴν πολιτικὴ ἀστυνομία ἀπὸ τὸ 1921. Τὸ 1930 εἶχε γίνει γραμματεὺς τοῦ Κ.Κ. Γεωργίας καὶ ἐνῶ κατεῖχε αὐτὴν τὴν θέσι ἔγραψε μία ἱστορία γιὰ τὴν δρᾶσι τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στὸν Καύκασο, ἐξυμνώντας στὸ ἔπακρο τὸν Στάλιν, πρᾶγμα ποὺ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιά του.

Μὲ τὴν ἄνοδο τοῦ Μπέρια ἐπὶ κεφαλῆς τῆς «Νικαβεντέ», οἱ συλλήψεις ἄρχισαν νὰ λιγοστεύουν καὶ ὁ φόβος νὰ μειώνεται. Τὸ 1939 καὶ τὸ 1940 ἄρχισε ἡ ἀπελευθέρωσις χιλιάδων κρατουμένων καὶ ἡ «ἀποκατάστασις» πολλῶν ἀπὸ αὐτοὺς στὶς προηγούμενες ἢ καὶ σὲ ἀνώτερες θέσεις. Γενικά, ἡ πίεσις χαλάρωσε καὶ πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ πίστεψαν ὅτι μία νέα ἐποχὴ ἄρχιζε. Στὴν πραγματικότητα ἐπρόκειτο ἁπλῶς γιὰ ἐφαρμογὴ τῆς μονίμου τακτικῆς τῶν κομμουνιστῶν ποὺ πάντοτε, μετὰ ἀπὸ μία μεγάλη ἐπίθεσί τους, κάνουν μία μικρὴ ὑποχώρησι γιὰ νὰ ξαναπεράσουν μετὰ ἀπὸ κάποια ἀνάπαυλα, στὴν νέα ἐπίθεσι («δύο βήματα μπροστά, ἕνα βῆμα πίσω»).

Ἔτσι, μετὰ ἀπὸ κάθε περίοδο τρομοκρατικοῦ ὀργίου ἀκολουθοῦσε μία σχετικὴ ὕφεσις. Στὴν περίοδο τῆς ὑφέσεως, ἡ πολιτικὴ ἀστυνομία ἄλλαζε ὄνομα καὶ ἡγέτες, γιὰ νὰ ἀρχίσῃ «ἀνανεωμένη» καὶ ἔχοντας ἐξαλείψει τὰ στοιχεῖα τῶν προηγουμένων ἐγκλημάτων της, τὴν νέα ἔφοδο.

IV· Η ΕΣΣΔ ΣΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1939 - 1940)

1. Ἡ σοβιετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική

Σκοπὸς ἀμετακίνητος τῆς Μόσχας ἦταν καὶ εἶναι πάντοτε, ἡ παγκόσμια ἐπικράτησις. Αὐτὴν τὴν ἐπιδίωξι, ἐκφράζει σταθερά, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς ΕΣΣΔ, παρὰ τὶς ἀλλαγὲς στὴν μορφὴ καὶ στὴν τακτική, ἀνάλογα μὲ τὶς ἑκάστοτε συνθῆκες. Κάποτε, αὐτὲς οἱ ἀλλαγὲς τακτικῆς παίρνουν πολὺ ἐντυπωσιακὸ χαρακτῆρα καὶ παρουσιάζονται σὰν «ριζικὲς στροφές». Στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ μία ἁπλῆ ἀναπροσαρμογὴ τῶν μεθόδων γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτησι τοῦ ἴδιου ἀμετακινήτου σκοποῦ, δηλαδὴ τῆς ρωσικῆς κοσμοκρατορίας. Ἔτσι, ἡ σοβιετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ πέρασε ἀπὸ τὰ ἑξῆς μεγάλα στάδια:

α) Ἀντιαστικὸ καὶ ἀντιφασιστικὸ (ἕως τὸ 1935): Κατὰ τὸ στάδιο αὐτό, ἡ σοβιετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἀκολουθοῦσε κατὰ κάποιο τρόπο τὶς ὀρθόδοξες ἀντιλήψεις τοῦ λενινισμοῦ. Ἔβλεπε τὸν κόσμο χωρισμένο σὲ δύο ἀδιαλλάκτως ἀντίπαλα στρατόπεδα, τὸ «σοσιαλιστικὸ» (ΕΣΣΔ) καὶ τὸ «καπιταλιστικὸ» καὶ καλοῦσε στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ δευτέρου. Ἡ «ἀστικὴ δημοκρατία» ἐχαρακτηρίζετο σὰν ὑποκρισία καὶ οἱ κομμουνισταὶ ὤφειλαν νὰ ἀγωνίζονται ἐναντίον της γιὰ νὰ τὴν καταστρέψουν. Ἡ «ἀστικὴ δημοκρατία» ἦταν μία συγκεκαλυμμένη μορφὴ τῆς δικτατορίας τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἐνῶ ὁ φασισμὸς ἦταν μία ἀνοικτὴ μορφὴ αὐτῆς τῆς ἴδιας δικτατορίας. Ἄρα, οἱ κομμουνισταὶ δὲν ἔπρεπε νὰ κάνουν οὐσιώδεις διακρίσεις μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο συστημάτων, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζονται ἀδιαλλάκτως ἐναντίον καὶ τῶν δύο.

β) Ἀντιφασιστικὸ καὶ φιλοαστικὸ (1935 - 1939). Γύρω στὸ 1935, ἡ Μόσχα ἄρχισε νὰ ἀνησυχῇ ἀπὸ τὴν γενικὴ ἄνοδο τοῦ φασισμοῦ. Ὑπέθετε ὅτι οἱ φασιστικὲς δυνάμεις, μὲ τὴν ἀνοχὴ ἢ ἀκόμη καὶ

μὲ τὴν ὑποκίνησι καὶ τὴν ὑποστήριξι τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν, θὰ ἐξαπέλυαν ἕνα ἀντισοβιετικὸ πόλεμο. Στὴν περίπτωσι αὐτή, ἡ ΕΣΣΔ ἦταν καταδικασμένη νὰ ἐξαφανισθῆ. Βασικὸς σκοπὸς λοιπόν, ἔγινε ἡ ὑπεράσπισις τῆς ΕΣΣΔ. Συνεπῶς, οἱ κομμουνισταὶ ἔπρεπε μὲ κάθε θυσία νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἄνοδο τοῦ φασισμοῦ στὴν ἐξουσία καὶ νὰ προσπαθήσουν μὲ ὅλα τὰ μέσα νὰ ματαιώσουν τὴν σύμπηξι ἑνὸς ἀντισοβιετικοῦ μετώπου. Γι' αὐτό, ἐφαρμόζουν τὴν τακτικὴ τῶν «λαϊκῶν ἀντιφασιστικῶν μετώπων». Συνεργάζονται μὲ τοὺς ἀστοὺς δημοκράτες γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τῆς «ἀστικῆς δημοκρατίας», ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ καὶ φθάνουν ὡς τὸ σημεῖο νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ θυσιάζονται γιὰ τὴν ὑπεράσπισι αὐτῆς τῆς «συγκεκαλυμμένης μορφῆς δικτατορίας τῶν ἀστῶν εἰς βάρος τῶν προλεταριάτου» (Ἱσπανία).

γ) Φιλοφασιστικὸ καὶ ἀντιαστικὸ (1939 - 1941). Βαθμιαῖα ὅμως, ἡ Μόσχα διαπιστώνει ὅτι ὁ φασισμὸς δὲν στρέφεται τόσον ἐναντίον της ὅσο ἐναντίον τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν. Σκέπτεται λοιπὸν ὅτι ἔχει κάθε συμφέρον νὰ διευκολύνη καὶ νὰ ὑποκινήση τὴν ἐξαπόλυσι ἑνὸς «ἐνδοκαπιταλιστικοῦ» πολέμου. Αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐξασθενήση τὸν μὴ κομμουνιστικὸ κόσμο καὶ νὰ προωθήση τὰ κοσμοκρατορικά της σχέδια. Γιὰ νὰ προκαλέση τὴν ἔκρηξι αὐτοῦ τοῦ ἐνδοκαπιταλιστικοῦ πολέμου, ἕνας τρόπος ὑπάρχει: Ἡ συμμαχία μὲ τὸν φασισμό. Ἔτσι, τὸ 1939, συνάπτεται τὸ σοβιετοχιτλερικὸ σύμφωνο. Ἔχουμε τὴν συνεργασία τοῦ ναζιστικοῦ καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, ἐναντίον τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν. Ἡ συνεργασία ἐξελίχθηκε σὲ πραγματικὴ συμμαχία καὶ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἔκρηξι τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου καὶ τὴν διανομὴ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης μεταξὺ Γερμανίας καὶ ΕΣΣΔ. Στὴν περίοδο αὐτήν, ὁ διεθνὴς κομμουνισμός, ἐφαρμόζοντας τὴν γραμμὴ τῆς Μόσχας, ὑποστηρίζει παντοῦ τὸν Ἄξονα. Καταγγέλλει τὶς δυτικὲς δημοκρατίες σὰν ὑπαίτιες γιὰ τὸν πόλεμο καὶ ὑπονομεύει μὲ ὅλα τὰ μέσα τὴν ἄμυνά τους ἐναντίον τοῦ Ἄξονος.

δ) Φιλοαστικὸ ἀντιφασιστικὸ (1941 - 1944): Τὸ 1941, ὁ ναζισμὸς παραβίασε τὴν συμμαχία του μὲ τὸν κομμουνισμὸ καὶ ἐπετέθη ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ. Ὅπως ἦταν ἑπόμενο, ἀμέσως ἡ γραμμὴ τῆς Μόσχας μετεβλήθη καὶ ἔγινε «ἀντιφασιστική». Εἶναι ἡ περίοδος τῆς συμμαχίας τῆς ΕΣΣΔ μὲ τὶς δυτικὲς δημοκρατίες, κατὰ τὴν ὁποία τὰ διάφορα ΚΚ διεξάγουν ἀγῶνα «ἐθνικῆς ἀντιστάσεως» (ΕΑΜ). Σκοπὸς πάντοτε, εἶναι ἡ ὑπεράσπισις τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἡ προώθησις τῶν κοσμοκρατορικῶν της σχεδίων.

ε) Ἀντιαστικὸ καὶ ἀντιφασιστικὸ (ἀπὸ τὸ 1945): Μὲ τὴν ἧττα τοῦ Ἄξονος, ἡ φασιστικὴ ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη. Ἔτσι, ἡ Μόσχα, ἐπανῆλθε στὴν ἀρχικὴ της πολιτικὴ τοῦ 1935. Ξανάρχισε δηλαδή, τὸν ἀγῶνα της γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν ἀστικῶν δημοκρατιῶν καὶ τὴν παγκόσμια ἐπικράτησί της.

Ἕως τὸ 1950, ἡ σοβιετικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ δυτικοῦ κόσμου βρίσκεται σὲ πλήρη ἀνάπτυξι καὶ ἀποφέρει τεράστια κέρδη στὴν ΕΣΣΔ. Ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς ἐπιθέσεως εἶναι ἡ δορυφοροποίησις τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τὸ πραξικόπημα ἐναντίον τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἡ ἔμμεση ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐπικράτησις τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Κίνα, ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Βερολίνου, ὁ θερμὸς πόλεμος στὴν Κορέα κλπ. Ἡ ἐξόρμησις αὐτή, ἐπέτρεψε στὸν κομμουνισμὸ νὰ ἁπλωθῆ σ' ὁλόκληρη τὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ σὲ μέγα μέρος τῆς Ἀσίας.

Μέσα σὲ μία δεκαετία, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς ΕΣΣΔ πέρασε ἀπὸ πολλὲς ἐπιφανειακῶς ἀντιφατικὲς μεταξύ των φάσεις. Πίσω ὅμως ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιφανειακὴ ἀσυνέπεια, ὑπῆρχε πάντοτε μία ἀπόλυτος συνέπεια ὡς πρὸς τὸν τελικὸ σκοπὸ Ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀπόλυτη ἀσυνέπεια ὡς πρὸς τὰ χρησιμοποιούμενα ἑκάστοτε μέσα καὶ ἀπὸ ἀπόλυτη προσήλωσι πρὸς τὸν ἀμετακίνητο ἀπώτερο στρατηγικὸ σκοπὸ ποὺ εἶναι ἡ παγκόσμια ἐπικράτησις. Ὅλα τὰ μέσα καὶ ὅλες οἱ τακτικὲς ἐπιτρέπονται καὶ ἐπιβάλλονται γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι αὐτοῦ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ.

2. Ἡ σοβιετοχιτλερικὴ συμμαχία

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1939, οἱ δυτικὲς δημοκρατίες, θέλοντας νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἔκκρηξι τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, προσπάθησαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν σύναψι συμμαχίας μὲ τὴν ΕΣΣΔ. Οἱ σοβιετικοὶ ὅμως ἀπέρριψαν τὶς δυτικὲς προτάσεις καὶ ἀφοῦ ἀπεμάκρυναν τὸν ὑπουργό τους ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Μπ. Λιτβίνωφ, ἐπειδὴ ἦταν ἑβραῖος καὶ τὸν ἀντικατέστησαν μὲ τὸν Β. Μολότωφ, ὑπέγραψαν στὶς 23 Αὐγούστου, τὸ σύμφωνο μὲ τὴν χιτλερικὴ Γερμανία. Ἑπτὰ ἡμέρες ἀργότερα, ἄρχιζε ὁ πόλεμος. Τὸ ἐπίσημο σύμφωνο ἐσυνοδεύετο καὶ ἀπὸ ἕνα μυστικὸ πρωτόκολλο ποὺ ρύθμιζε τὴν διανομὴ τῆς Πολωνίας, τῶν Βαλτικῶν κρατῶν καὶ τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης μεταξὺ χιτερικῆς Γερμανίας καὶ ΕΣΣΔ.

Ὁ Χίτλερ ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Πολωνίας τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1939. Στὶς 17 Σεπτεμβρίου ἄρχισε καὶ ἡ σοβιετικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Πολωνίας. Στὶς 28 Σεπτεμβρίου, οἱ δύο ἐπιτιθέμενες Δυνάμεις, ὑπέγραψαν νέο σύμφωνο γιὰ τὴν παραχώρησι τῆς Λιθουανίας στὴν ΕΣΣΔ, ἡ ὁποία πρόσφερε σοβαρὰ οἰκονομικὰ ἀντάλλάγματα στὴν Γερμανία.

Τὴν 1η Δεκεμβρίου 1939, τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα εἰσέβαλαν στὴν Φινλανδία μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι αὐτὴ ἡ χώρα βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν δυτικῶν δηκοκρατιῶν καὶ γι' αὐτὸ ἀποτελοῦσε κίνδυνο γιὰ τὴν ΕΣΣΔ.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1940, ἡ ΕΣΣΔ εἰσέβαλε στὰ τρία Βαλτικὰ κράτη (Ἐσθονία, Λεττονία, Λιθουανία) καὶ κατέλυσε τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1940, ὁ Μολότωφ, πῆγε στὸ Βερολῖνο καὶ συμφώνησε μὲ τὸν Χίτλερ γιὰ τὴν διαμομὴ τῶν Βαλκανίων. Ἡ

ΕΣΣΔ δέχθηκε νὰ ἀφήση τὰ Βαλκάνια στὴν Γερμανία παίρνοντας γιὰ ἀντάλλαγμα τὶς ρουμανικὲς ἐπαρχίες τῆς Βεσσαραβίας καὶ τῆς Βουκοβίνας καὶ ἐξασφαλίζοντας τὴν ἔξοδο τῆς Βουλγαρίας στὸ Αἰγαῖο διὰ τῆς προσαρτήσεως ἑλληνικῶν ἐδαφῶν.

Στὶς 13 Ἀπριλίου 1941, τὸ σοβιετογερμανικὸ σύμφωνο συμπληρώθηκε μὲ τὴν σύναψι τοῦ συμφώνου μεταξὺ ΕΣΣΔ καὶ Ἰαπωνίας ποὺ ἐπέτρεψε στὴν τελευταία, νὰ ἀναλάβη ἐπιθετικὴ δρᾶσι στὸν Εἰρηνικό.

Στὴν περίοδο αὐτήν, ὁ διεθνὴς κομμουνισμὸς ἀκολουθοῦσε ἀνάλογη γραμμή. Ὁ σοβιετικὸς τύπος, οἱ ἡγέτες τῆς ΕΣΣΔ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Στάλιν προσωπικά, κατάγγελλαν τὶς δυτικὲς δημοκρατίες σὰν ὑπεύθυνες γιὰ τὸν πόλεμο καὶ καλοῦσαν τοὺς κομμουνιστὰς ὅλου τοῦ κόσμου νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τους. Αὐτὴν τὴν γραμμὴ υἱοθέτησε ἐπίσημα καὶ ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς μὲ ἀπόφασι της στὶς 7 Νοεμβρίου 1939.

Ἔτσι τὸ ΚΚ Γαλλίας ἔρριξε τὸ σύνθημα «γιὰ ποιὸν καὶ γιατὶ νὰ πολεμήσουμε» (pour qui? pour quoi?) καὶ συνεργάσθηκε στενὰ μὲ τοὺς χιτλερικούς. Παρόμοια τακτικὴ ἀκολούθησαν καὶ τὸ ΚΚ Ἀγγλίας, τὸ ΚΚ Βουλγαρίας, τὸ ΚΚΕ κλπ.

3. Ὁ σοβιετογερμανικὸς πόλεμος

Στὶς 21 Ἰουνίου 1941 οἱ γερμανοὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ. Ὁ Στάλιν δὲν περίμενε τὴν ἐπίθεσι καὶ ἀπέρριψε ὅλες τὶς σχετικὲς προειδοποιήσεις τῶν δυτικῶν. Ὁ σοβιετικὸς στρατός, ἐξ ἄλλου, βρισκόταν σὲ κακὴ κατάστασι ὕστερα ἀπὸ τὶς αἱματηρὲς ἐκκαθαρίσεις τοῦ 1937-1938 μὲ τὶς ὁποῖες εἶχαν ἐξοντωθῆ οἱ καλύτεροι στρατιωτικοὶ τῆς χώρας. Οἱ ἀδυναμίες τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ εἶχαν φανεῖ κατὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Φινλανδίας. Γι' αὐτό, κατὰ τὸ 1940 - 1941 ἐλήφθησαν σύντονα μέτρα γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωσι τῶν σοβιετικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀπέδωσαν πολὺ σπουδαῖα πράγματα. Ἔτσι, ἡ ἀντίστασις ποὺ συνάντησαν οἱ γερμανοὶ δὲν ἦταν ἀποτελεσματικὴ καὶ προήλασαν ταχύτατα σὲ ὅλα τὰ μέτωπα.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1941, οἱ γερμανοὶ εἶχαν ἤδη καταλάβη περιοχὲς στὶς ὁποῖες ζοῦσε τὸ 40 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἔδιναν τὸ 68 % τῆς παραγωγῆς σιδήρου, τὸ 63 % τοῦ κάρβουνου, τὸ 60 % τοῦ ἀλουμινίου, τὸ 58 % τοῦ ἀτσαλιοῦ, τὸ 84 % τῆς ζαχάρεως καὶ τὸ 38 % τῶν δημητριακῶν ὁλόκληρης τῆς χώρας. Οἱ σοβιετικοὶ προσπάθησαν νὰ πραγματοποιήσουν ἐκκένωσι τῶν βιομηχανιῶν τους πρὸς ἀνατολὰς ἀλλὰ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα ἦταν τὸ χάος. Κατὰ τὴν κρίσιμη αὐτὴν περίοδο, ἡ ΕΣΣΔ μπόρεσε νὰ ἐπιβιώση χάρις στὴν ἄφθονη δυτικὴ βοήθεια σὲ τρόφιμα, πρῶτες ὕλες, καύσιμα, ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Οἱ ΗΠΑ ἔδωσαν στὴν ΕΣΣΔ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ πολέμου σύμφωνα μὲ τὸν νόμο «περὶ ἐκχωρήσεως καὶ δανεισμοῦ» ὑλικὰ συνολικῆς ἀξίας 11,2 δισε-

κατομμυρίων δολλαρίων, τὰ ὁποῖα ἡ Ρωσία ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ ὀφείλη στὴν 'Αμερική.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1941, οἱ γερμανοὶ κύκλωσαν τὸ Λένινγκραντ καὶ ἔφθασαν μπροστὰ στὴ Μόσχα. 'Εκεῖ τοὺς πρόλαβε ἕνας δριμύτατος χειμώνας καὶ ἔτσι ἀναγκάσθηκαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 1942 ξανάρχισαν τὴν ἐπίθεσί τους καὶ ἔφθασαν ὡς τὸν Καύκασο καὶ τὸν Βόλγα.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1942-1943 διεξήχθη ἡ μάχη τοῦ Στάλινγκραντ. 'Η μάχη ἄρχισε 18 μῆνες μετὰ ἀπὸ τὴν ἔναρξι τοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῶν τῶν μηνῶν, ἡ ΕΣΣΔ εἶχε ἤδη πάρη ἄφθονη βοήθεια ἀπὸ τὴν Δύσι, ἐνῶ οἱ γερμανοὶ εἶχαν ταλαιπωρηθῆ καὶ κουρασθῆ. Ταυτόχρονα, ἡ Γερμανία ὑφίστατο τοὺς τρομεροὺς βομβαρδισμοὺς τῆς δυτικῆς ἀεροπορίας, δοκίμαζε τὶς συνέπειες τοῦ ἀποκλεισμοῦ της, ἀντιμετώπιζε τὰ κινήματα ἐθνικῆς ἀντιστάσεως σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ πολεμοῦσε στὴν 'Αφρική. Ὕστερα ἀπὸ σκληρὸ ἀγῶνα, οἱ γερμανοὶ ἔχασαν τὴν μάχη τοῦ Στάλινγκραντ, πρᾶγμα ποὺ ἀπετέλεσε τὴν μεγάλη στροφὴ στὸν σοβιετογερμανικὸ πόλεμο.

Μετὰ τὸ Στάλινγκραντ, οἱ γερμανοὶ ἄρχισαν μία ὑποχώρησι ἡ ὁποία κράτησε δύο ὁλόκληρα χρόνια καὶ κατέληξε στὴν ἧττα τους μέσα στὴν ἴδια τὴν Γερμανία.

4. 'Η στάσις τοῦ λαοῦ

Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, οἱ ρῶσοι καὶ ἀκόμη περισσότερο οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ΕΣΣΔ ποὺ ἦσαν ὑποδουλωμένοι στοὺς ρώσους (οὐκρανοί, μπιελορῶσοι κ.ἄ.) δὲν εἶχαν καμμία διάθεσι νὰ πολεμήσουν γιὰ ἕνα καθεστὼς ποὺ τὸ μισοῦσαν. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ πολέμου οἱ γερμανοὶ αἰχμαλώτισαν ὁλόκληρες στρατιές. Οἱ ρῶσοι αἰχμάλωτοι ἀνῆλθαν σὲ ἑκατομμύρια. 'Η ἡττοπάθεια κυριαρχοῦσε μέσα στὸ κόμμα, στὸν στρατὸ καὶ στὴν ἀστυνομία, ἐνῶ σὲ πάρα πολλὲς περιπτώσεις ὁ λαὸς δεχόταν τοὺς γερμανοὺς σὰν ἀπελευθερωτάς.

Σχεδὸν παντοῦ, ἀλλὰ ἰδίως στὴν Οὐκρανία, οἱ κάτοικοι, πρὶν ἀκόμη φθάσουν οἱ γερμανοί, κατέλυαν τὸ σοβιετικὸ σύστημα καὶ ἀποκαθιστοῦσαν τὸ ἀστικό. Καταργοῦσαν τὰ σοβιὲτ καὶ ἐξέλεγαν δήμαρχο, ἄνοιγαν τὶς ἐκκλησίες καὶ ἰδίως διέλυαν τὰ κολχὸζ καὶ μοιράζονταν τὴν γῆ, τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ζῶα, ἐπιστρέφοντας στὸ σύστημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ καλλιεργείας.

Οἱ κάτοικοι ἐδέχοντο μὲ συμπάθεια ἢ καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸ τοὺς γερμανοὺς καὶ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ συνεργασθοῦν μὲ αὐτούς. Πολλοὶ κατετάσσοντο σὲ διάφορους στρατιωτικοὺς καὶ ἡμιστρατιωτικοὺς σχηματισμοὺς γιὰ τὴν τήρησι τῆς τάξεως ἢ καὶ γιὰ τὴν καταπολέμησι τῶν σοβιετικῶν.

5. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν γερμανῶν

Οἱ γερμανοὶ ὅμως, μεθυσμένοι ἀπὸ τὶς νίκες τους, ἔχοντας πάθει τὸν ἴλιγγο τῆς δυνάμεως, ἀδιαφόρησαν ἐντελῶς γιὰ τὴν στάσι τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ. Ἔκαναν μάλιστα ὅτι ἦταν δυνατὸν γιὰ νὰ τοὺς στρέψουν ἐναντίον τους. Ἐφέροντο στοὺς λαοὺς τῆς ΕΣΣΔ σὰν σὲ κατώτερους, μιλοῦσαν ἀνοικτὰ γιὰ ἀποικισμὸ τῆς Οὐκρανίας ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς γαιοκτήμονες ποὺ θὰ μετέτρεπαν τοὺς ντόπιους σὲ δουλοπαροίκους καὶ ἐπραγματοποίησαν ὡς ἕνα βαθμὸ αὐτὸν τὸν ἀποικισμό, μετατρέποντας τοὺς γερμανοὺς τῆς Οὐκρανίας σὲ ἕνα εἶδος φεουδαρχῶν.

Τὸ χειρότερο ὅμως ἀπ' ὅλα ἦταν τὸ γεγονὸς ὅτι διατήρησαν τὸ μισητὸ σύστημα τῶν κολχόζ. Γιὰ νὰ τὸ ἀποκαταστήσουν μάλιστα, χρησιμοποίησαν τὴν βία, ἐκτελώντας μαζικὰ ἐκείνους ποὺ δὲν ἐδέχοντο νὰ ξαναδώσουν τὰ χωράφια τους στὰ κολχόζ. Τοῦτο τὸ ἔκαναν διότι ἤθελαν νὰ συγκεντρώνουν τὴν ἐσοδεία γιὰ νὰ τὴν στέλνουν στὴν Γερμανία. Ἂν εἶχαν νὰ κάνουν μὲ ἑκατομμύρια μικρὰ νοικοκυριὰ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ βροῦν ἄκρη. Προτιμοῦσαν νὰ ἔχουν λίγα μεγάλα ἀγροκτήματα μὲ διευθυντὰς διωρισμένους καὶ ὑπολόγους, γιὰ νὰ μποροῦν ἔτσι νὰ ἐλέγχουν τὴν πορεία τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς καὶ νὰ τὴν συγκεντρώνουν γιὰ νὰ τὴν στέλνουν στὴν Γερμανία.

Μὲ αὐτὲς τὶς ἐνέργειές τους, οἱ γερμανοί, ἔπεισαν τοὺς λαοὺς τῆς ΕΣΣΔ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο γιὰ πόλεμο μεταξὺ κομμουνιστικοῦ καὶ ἀστικοῦ καθεστῶτος, ἀλλὰ γιὰ πόλεμο καθαρῶς ἐθνικό. Καὶ οἱ ρῶσοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ πολεμήσουν γιὰ τὸν κομμουνισμό, ἐπείσθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν πατρίδα τους.

6. Ὁ ἑλιγμὸς τοῦ καθεστῶτος

Ἐνῶ οἱ γερμανοὶ διέπρατταν αὐτὰ τὰ λάθη, τὸ ΚΚΣΕ ἀπὸ τὴν πλευρά του, ἔκανε ἀντιθέτως ὅ,τι τοῦ ἦταν δυνατὸν γιὰ νὰ πείση τὸν λαὸ νὰ πολεμήση. Ἰδίως ἔκανε ὑποχωρήσεις καὶ μεταρρυθμίσεις ποὺ ἀπέβλεπαν νὰ δείξουν ὅτι ὁ πόλεμος δὲν γίνεται γιὰ τὸν κομμουνισμό, ἀλλὰ γιὰ τὴν «ἁ γ ί α Ρ ω σ ί α». Ὑποχωρήσεις ἔγιναν ἐπίσης πρὸς τὸν στρατό, καθὼς καὶ πρὸς τὴν κοινὴ γνώμη τῆς συμμάχου Δύσεως.

Μία ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ὑποχωρήσεις τοῦ καθεστῶτος ἦταν ἡ ἀποκατάστασις τῆς θρησκείας γενικῶς καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας εἰδικῶς. Τρεῖς ἡμέρες μετὰ ἀπὸ τὴν χιτλερικὴ ἐπίθεσι, ἄνοιξε τὶς πύλες του ποὺ ἦσαν κλειστὲς ἀπὸ τὸ 1925, ὁ μέγας μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Μόσχας καὶ ἔγινε μεγάλη δοξολογία ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν ρωσικῶν ὅπλων. Ταυτόχρονα, ὁ Σ έ ρ γ ι ο ς προωθήθηκε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ποὺ ἦταν κενὸς ἐπὶ 17 χρόνια καὶ ἄρχισε μία μεγάλη ἐκστρατεία μεταξὺ τῶν πιστῶν ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Σὲ ὅλες τὶς ἐκκλησίες οἱ ἱερεῖς καλοῦσαν τοὺς χριστιανοὺς νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν «ἁ γ ί α Ρ ω σ ί α» καὶ

τὴν Ὀρθοδοξία, κατὰ τοῦ *«ἀθέου Χίτλερ»*. Τὸ καθεστὼς ἔφθασε ὡς τὸ σημεῖο νὰ συγκροτήσῃ εἰδικὰ ἐθελοντικὰ σώματα χριστιανῶν μαχητῶν, τὰ ὁποῖα ἀγωνίσθηκαν μὲ ἰδιαίτερο ἡρωισμὸ σὲ ὅλα τὰ μέτωπα.

Τρεῖς μῆνες μετὰ ἀπὸ τὴν ἔναρξι τοῦ πολέμου, εἶχε σταματήσει ἡ ἔκδοσις ὅλων τῶν ἀθεϊστικῶν ἐφημερίδων, εἶχε διαλυθῆ ἡ «Ἕνωσις τῶν Ἀθέων», εἶχε ἀνασταλεῖ κάθε ἀντιθρησκευτικὴ προπαγάνδα καὶ ἡ Ἐκκλησία βρισκόταν στὸ προσκήνιο τῆς ρωσικῆς ζωῆς καλώντας τὸν λαὸ νὰ ὑπερασπισθῆ τὶς «αἰώνιες ρωσικὲς παραδόσεις».

Ἀνάλογη στροφὴ ἔκανε τὸ καθεστὼς καὶ στὸ ἐθνικὸ θέμα. Ὁ ὕμνος τῆς Διεθνοῦς (*«κάτω τὰ σύνορα καὶ οἱ πατρίδες»*) ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τὸν ρωσικὸ ἐθνικὸ ὕμνο. Τὸ σύνθημα *«προλετάριοι ὅλων τῶν χωρῶν ἑνωθεῖτε»*, ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τὸ σύνθημα *«θάνατος στοὺς γερμανοὺς εἰσβολεῖς»*, ποὺ εἶναι καθαρὰ ἐθνικιστικό, χωρὶς κανένα ταξικὸ ἢ ἄλλο μαρξιστικὸ περιεχόμενο. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν γερμανῶν ἀπεκλήθη ἐπισήμως *«μεγάλος πόλεμος γιὰ τὴν πατρίδα»*. Στοὺς λόγους του, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, ὁ Στάλιν, ἀνέφερε συνεχῶς *«τοὺς μεγάλους μας προγόνους»* καὶ καλοῦσε τὸν ρωσικὸ στρατὸ νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τοὺς τσάρους καὶ τοὺς τσαρικοὺς στρατηγοὺς τοῦ παρελθόντος. Ὁ σοβιετικὸς τύπος καλλιεργοῦσε συστηματικὰ τὸν ἐθνικισμὸ καὶ κτυποῦσε τὸν *«κοσμοπολιτισμό»*. Ἡ «Ἰσβέστια» ἔγραφε χαρακτηριστικά:

«Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ κοσμοπολιτισμὸς τοῦ 19ου αἰῶνος ἀνήκει στὸ παρελθὸν καὶ οἱ ὀνειροπόλοι πατριῶτες τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου ξεπεράστηκαν. Ἀναστήθηκε ξανὰ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ χωριό μας. Ἀγαποῦμε τὴν Ρωσία ὄχι γιὰ ἄλλους λόγους ἀλλὰ μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἡ Ρωσία εἶναι ἡ χώρα μας. Εἴμεθα ὑπερήφανοι γιὰ τὸ λαό μας καὶ δὲν ὑπάρχει πιὸ ἁγνὸ συναίσθημα ἀπὸ αὐτό».

Ὁ ὅρος «Ρωσία» ξαναφάνηκε, ἀντικαθιστῶντας πολλὲς φορὲς τὸν ὅρο ΕΣΣΔ. Συχνὰ μαλιστα χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *«Μεγάλη Ρωσία»*, ἡ ὁποία *«διευθύνει τὴν οἰκογένεια τῶν σοβιετικῶν λαῶν»*.

Ταυτόχρονα μὲ τὴν στροφὴ πρὸς τὴν θρησκεία καὶ τὸν ἐθνικισμό, ἔγινε καὶ ἡ στροφὴ πρὸς τὸν σλαβισμό. Στὴν Μόσχα, πραγματοποιήθηκαν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου πολλὲς διασκέψεις καὶ συνέδρια σλάβων καὶ ἀπὸ τὸ 1942 ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται τὸ περιοδικὸ «Σλαβιάνε» («Οἱ Σλάβοι»). Ἡ ἀνάστασις τοῦ πανσλαβισμοῦ δὲν ἀπηυθύνετο μόνο πρὸς τοὺς ρώσους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους σλαβικοὺς λαοὺς τῆς ΕΣΣΔ (οὐκρανούς, μπιελορώσους) ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς σλάβους τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης (Πολωνούς, Βουλγάρους, Τσέχους, Σέρβους κ.ἄ.).

Ἄλλη παραχώρησις τοῦ καθεστῶτος ἦταν ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος. Τὸ ἀναθεωρημένο Σύνταγμα ψηφίσθηκε τελι-

κὰ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1944 καὶ δίνει τυπικὰ μεγαλύτερη αὐτοτέλεια στὶς διάφορες «ἐθνικὲς δημοκρατίες» τῆς ΕΣΣΔ(*).

Μία παραχώρησις πρὸς τὸν δυτικὸ κόσμο ἦταν καὶ ἡ διάλυσις τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε ἐπίσημα τὸ 1943.

Τεράστιο ρόλο ἔπαιξε καὶ ἡ στροφὴ τοῦ καθεστῶτος ἀπέναντι στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, τὸ καθεστὼς ἀνέχθηκε σιωπηρὰ τὴν συνεχῆ ἐπέκτασι τῶν μικρῶν ἀτομικῶν κτημάτων τῶν ἀγροτῶν σὲ βάρος τῶν κολχόζ καὶ καλλιέργησε τὴν γενικὴ πεποίθησι ὅτι τὰ τελευταῖα θὰ διαλυθοῦν ἐντελῶς μόλις λήξη ὁ πόλεμος. Ἐπίσης ἀπεκατέστησε ὡς ἕνα σημεῖο τὸ ἐλεύθερο ἐμπόριο, ἐπιτρέποντας στοὺς ἀγρότες νὰ πουλοῦν τὰ προϊόντα τῶν ἀτομικῶν τους κτημάτων σὲ ἐλεύθερα παζάρια. Ἔτσι, ἐνῶ οἱ γερμανοὶ ὑπεστήριζαν τὰ κολχόζ, οἱ σοβιετικοὶ τὰ μισοδιέλυαν!

7. Ἡ κίνησις τοῦ Βλασὼφ

Τὰ λάθη τῶν γερμανῶν καὶ οἱ ἑλιγμοὶ τοῦ καθεστῶτος ἔπεισαν τὴν πλειοψηφία τῶν κατοίκων τῆς ΕΣΣΔ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τοῦ ξένου, ὁ ὁποῖος δὲν ἦταν ἀπελευθερωτὴς ἀλλὰ εἰσβολεὺς καὶ ἐρχόταν ὄχι γιὰ νὰ ἀνατρέψη τὸ καθεστώς, ἀλλὰ σὰν κατακτητής, γιὰ νὰ προσθέση καὶ νέα δεσμά.

Ἔτσι, ὅταν οἱ γερμανοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀξιοποιήσουν τὰ ἀντικομμουνιστικὰ αἰσθήματα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ (ἐπειδὴ εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νὰ χάνουν τὸν πόλεμο) ἦταν ἀργά. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν χρησιμοποίησαν τὸν στρατηγὸ Ἀντρέϊ Βλασώφ.

Ὁ Βλασὼφ ἦταν στρατηγὸς τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ, μέλος τοῦ ΚΚΣΕ ἀπὸ τὸ 1930 καὶ εἶχε διακριθῆ σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς Μόσχας τὸ 1941. Τὸ 1942, προσχώρησε στοὺς γερμανοὺς καὶ θέλησε νὰ ὀργανώση ἕνα ρωσικὸ ἀντικομμουνιστικὸ στρατό. Οἱ γερμανοὶ τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἀναλάβη δραστηριότητα μόνο στὰ τέλη τοῦ 1942. Τὸν Δεκέμβριο αὐτοῦ τοῦ ἔτους, ὁ Βλασὼφ ἐξέδωσε ἀπὸ τὸ Σμολένσκ ἕνα «Μανιφέστο». Μὲ αὐτὸ ἀνέφερε σὰν σκοπούς του, τὴν κατάργησι τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, τὴν ἀναγνώρισι στὸν ἐργάτη τοῦ δικαιώματος νὰ διαλέγη τὴν ἐργασία του, τὴν κατάργησι τῶν κολχὸζ καὶ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἀτομικῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας, τὴν κατάπαυσι τῆς τρομοκρατίας, τὴν ἀποκατάστασι τῶν ἐλευθεριῶν τῆς θρησκείας, τῆς συνειδήσεως, τοῦ λόγου, τοῦ τύπου καὶ τοῦ συνέρχεσθαι, τὴν ἐγγύησι τοῦ ἀπαραβιάστου τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου, τὴν ἀπελευθέρωσι

(*) Ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς τῆς μεταρρυθμίσεως ἦταν νὰ ἐπιτύχη ἡ Ρωσία περισσότερους ψήφους στὸν ΟΗΕ. Πράγματι, ὁ ΟΗΕ ἀνεγνώρισε ἰδιαίτερη ψῆφο στὴν Οὐκρανία καὶ στὴν Μπιελορωσία καὶ ἔτσι ἡ ΕΣΣΔ ἔχει τριπλῆ ἀντιπροσωπεία.

τῶν πολιτικῶν κρατουμένων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ὑποδούλων ἐθνοτήτων. Μὲ τὸ «Μ α ν ι φ έ σ τ ο» του, ὁ Β λ α σ ὼ φ καλοῦσε τοὺς ρώσους στρατιωτικοὺς νὰ προσχωρήσουν στὸν ὑπὸ δημιουργίαν «ρ ω σ ι κ ὸ σ τ ρ α τ ὸ τ ῆ ς ἀ π ε λ ε υ θ ε ρ ώ σ ε ω ς».

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν συγκρότησι αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ ἄρχισε τὸ 1943, ὅταν οἱ γερμανοὶ εὑρίσκοντο πλέον σὲ ὑποχώρησι καὶ εἶχαν γίνει μισητοὶ ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, 940 χιλιάδες ἄνδρες ἀπὸ ὅλες τὶς ἐθνότητες τῆς ΕΣΣΔ προσχώρησαν στὴν «σ τ ρ α τ ι ὰ τ ο ῦ Β λ α σ ώ φ». Οἱ γερμανοὶ ὅμως δὲν τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ συγκροτηθοῦν σὲ πραγματικὸ στρατὸ καὶ δὲν τοὺς ὥπλισαν.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1943, συνῆλθε στὴν Πράγα διάσκεψις ἀντικομμουνιστῶν τῆς ΕΣΣΔ, ἡ ὁποία συνεκρότησε μία «ἐ π ι τ ρ ο π ὴ γ ι ὰ τ ὴ ν ἀ π ε λ ε υ θ έ ρ ω σ ι τ ῶ ν λ α ῶ ν τ ῆ ς Ρ ω σ ί α ς», τὴν KONP. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέδωσε τὸ «Μ α ν ι φ έ σ τ ο τ ῆ ς Π ρ ά γ α ς», ἐπαναλαμβάνοντας οὐσιαστικὰ τὸ πρόγραμμα ποὺ εἶχε ἐξαγγείλει ὁ Β λ α σ ὼ φ ἀπὸ τὸ Σμολένσκ. Οἱ γερμανοὶ ἐπέτρεψαν τότε τὴν δημιουργία στρατοῦ ρώσων ἀντικομμουνιστῶν, δὲν ἐπρόλαβε ὅμως νὰ συγκροτηθῆ παρὰ μόνον μία μεραρχία. Αὐτὴ ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν γερμανῶν καὶ συνέβαλε στὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Πράγας γιὰ νὰ τὴν δώση στοὺς δυτικούς, ἀλλὰ αὐτοὶ εἶχαν ἤδη συμφωνήση νὰ τὴν πάρουν οἱ σοβιετικοί. Ὁ Β λ α σ ὼ φ καὶ ἀρκετοὶ συνεργάτες του κατέφυγαν στοὺς δυτικούς, αὐτοὶ ὅμως τοὺς παρέδωσαν στοὺς ρώσους οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐξετέλεσαν στὴν Μόσχα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1946.

8. Ἡ τρομοκρατία κατὰ τὸν πόλεμο

Μία ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες ἐνέργειες τῆς «Ν ι κ α β ε ν τ ὲ» κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου ἦταν ἡ ἐκτόπισις ὁλοκλήρων λαῶν ποὺ ἐθεωροῦντο ὡς «μ ὴ ν ο μ ι μ ό φ ρ ο ν ε ς».

Ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἄρχισε μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἐξόντωσι τῶν γερμανῶν τοῦ Βόλγα (γενοκτονία). Ἡ «α ὐ τ ό ν ο μ η δ η μ ο κ ρ α τ ί α» τους καταργήθηκε καὶ οἱ κάτοικοί της ἐκτοπίσθηκαν σὲ μακρυνὲς περιοχὲς τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας.

Ἀκολούθησε ἡ ἐξόντωσις καὶ ἄλλων λαῶν, ὅπως τῶν Τσετσένων, τῶν Ἰνγκούσων, τῶν Μπαλκάρων, τῶν Σαρατσάϊ, τῶν Καλμούκων, τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας καὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κριμαίας. Ἑπτὰ «α ὐ τ ό ν ο μ ε ς δ η μ ο κ ρ α τ ί ε ς» καταργήθηκαν καὶ οἱ ὀκτὼ προαναφερθέντες λαοὶ ἐκτοπίσθηκαν μαζικὰ στὶς ἀχανεῖς στέππες τῆς Σιβηρίας. Τὸ καθεστὼς δὲν ἔκανε καμμία ἐξαίρεσι μεταξὺ κομμουνιστῶν καὶ μὴ κομμουνιστῶν. Ὅσοι ἀνῆκαν στοὺς λαοὺς αὐτούς, ἄσχετα μὲ τὴν στάσι τους πρὸς τὸ καθεστώς, ἐκτοπίσθηκαν. Ἡ γενοκτονία ἀνετέθη στὸν Ἰ β ὰ ν Σ έ ρ ω φ, ὁποῖος ἀργότερα, ἐπὶ Χ ρ ο υ σ τ σ ώ φ, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγία

τῶν ὑπηρεσιῶν κρατικῆς ἀσφαλείας τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἔπαιξε ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ἐξόντωσι τῶν οὔγγρων ἐπαναστατῶν τὸ 1956.

Καθὼς προχωροῦσαν τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα, ἀνακαταλαμβάνοντας τὶς διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας, τὸ καθεστὼς πραγματοποιοῦσε μία αὐστηρότατη ἐκκαθάρισι ὅλων τῶν «μὴ νομιμοφρόνων» στοιχείων μὲ τὴν γενικὴ κατηγορία τῆς «συνεργασίας μὲ τοὺς γερμανούς». Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «Νικαβεντέ», δραστήριο ρόλο στὴν ἐκκαθάρισι ἔπαιξε καὶ τὸ τμῆμα της στὸ στρατό, μία σχεδὸν ἀνεξάρτητη ὑπηρεσία ἡ «Σφέρς» ποὺ ἐπὶ κεφαλῆς της εἶχε τὸν Β. Ἀμπακούμωφ, ὁ ὁποῖος ἐκτελέσθηκε ἀπὸ τοὺς ἐπιγόνους τοῦ Στάλιν, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1955.

Μεγάλη ἐκκαθάρισις ἔγινε καὶ στὶς τάξεις τῶν ρώσων αἰχμαλώτων ποὺ ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ γερμανικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Μέγα ποσοστὸ ἀπὸ αὐτοὺς κλείσθηκε στὰ στρατόπεδα καταναγκαστικῆς ἐργασίας τῆς ΕΣΣΔ. Ἐκεῖ κλείσθηκαν καὶ πάρα πολλοὶ γερμανοί, οὔγγροι, ρουμᾶνοι, ἰάπωνες, ἰταλοὶ καὶ ἄλλοι αἰχμάλωτοι τῶν ρώσων, οἱ ὁποῖοι κρατήθηκαν ἐπὶ χρόνια ὥστε νὰ ἐργάζονται δωρεὰν γιὰ τὸ καθεστώς. Μαζί τους ἦσαν καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες κάτοικοι τῶν βαλτικῶν κρατῶν, πολωνοί, τσέχοι κ.ἄ.

Προχωρώντας, τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα κατέλαβαν τὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη. Ἐκεῖ, οἱ σοβιετικοὶ στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικοί, διέπραξαν πρωτοφανῆ ἐγκλήματα : βιασμούς, λεηλασίες, φόνους, κλοπὲς κλπ. Τὰ ἐγκλήματα εἶχαν μαζικὸ χαρακτῆρα καὶ ἔγιναν σὲ τόσο τεράστια ἔκτασι ὥστε σχεδὸν δὲν ὑπάρχει στὴν ἀνατολικὴ Εὐπώπη οἰκογένεια ποὺ νὰ μὴ ἔχη καὶ ἕνα θῦμα τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ρώσων στρατιωτῶν. Τὰ ἐγκλήματα αὐτὰ τὰ κατήγγειλε στὴν ἀρχὴ στὸν Στάλιν προσωπικῶς καὶ μετὰ στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη, ἡ κομμουνιστικὴ Γιουγκοσλαβία, ἡ ὁποία ἐξέδωσε σχετικῶς καὶ «Λευκὴ Βίβλο».

V· Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΩΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ (1945-1953)

1. Ὁ ρωσικὸς ἐθνικισμὸς

Ὁ πόλεμος ἐπέφερε τὴν ἀναγέννησι τοῦ ρωσικοῦ ἐθνικισμοῦ. Αὐτός, ἐνισχύθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάκτησι τῶν παλαιῶν περιοχῶν ποὺ εἶχε ἀπωλέσει ἡ ΕΣΣΔ μετὰ τὸ 1917 (βαλτικὰ κράτη, Βεσσαραβία κλπ.). Ἡ ἐπίσημη σοβιετικὴ προπαγάνδα καλλιεργοῦσε συστηματικὰ τὸν ἐθνικισμό, διακηρύσσοντας σὲ ὅλους τοὺς τόνους τὸν «ἡ γ ε τ ι κ ὸ ρ ό λ ο» τῶν ρώσων ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν τῆς ΕΣΣΔ καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου. Σὲ λόγο του, στὶς 2 Σεπτεμβρίου 1945, ὁ Σ τ ά λ ι ν εἶπε:

«Ἡ ἧττα τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων τὸ 1904 κατὰ τὸν ρωσοϊαπωνικὸ πόλεμο ἄφισε βαρειὰ ἀνάμνησι στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας. Ἦταν ἕνα στῖγμα γιὰ τὴν χώρα μας. Ὁ λαός μας πίστευε καὶ περίμενε τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ νικοῦσε τὴν Ἰαπωνία καὶ θὰ ξέπλενε αὐτὸ τὸ στῖγμα.

Ἐπὶ σαράντα χρόνια ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τῆς παλαιότερης γενηᾶς περιμέναμε αὐτὴν τὴν ἡμέρα. Καὶ τώρα ἡ ἡμέρα ἦρθε».

2. Ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ Στρατοῦ

Ἐνῶ καλλιεργοῦσε τὸν ρωσικὸ σωβινισμὸ καὶ ἐφάρμοζε τὴν πολιτικὴ τῆς ἀνακτήσεως ἢ κατακτήσεως τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τὸ ΚΚΣΕ φρόντιζε νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς τῆς νίκης, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς ἡγέτες τοὺς ὁποίους θεωροῦσε ἐπικίνδυνους γιὰ τὴν ἐξουσία του. Ἔτσι, ἀμέσως μετὰ τὸν τερματισμὸ τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ Σ τ ά λ ι ν ἀπεμάκρυνε ὅλους τοὺς στρατηγοὺς ποὺ εἶχαν δοξασθῆ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ εἶχαν ἀποκτήσει ἐπικίνδυνη δημοφιλία. Πρῶτος μεταξὺ τῶν ἀπομακρυνθέντων ἦταν ὁ στρατάρχης Ζ ο ύ κ ω φ ὁ ὑπερα-

σπιστὴς τῆς Μόσχας καὶ κατακτητὴς τοῦ Βερολίνου.Παράλληλα, ἐπροωθεῖτο συστηματικὰ τὸ ἀντίρροπο τοῦ στρατοῦ, ἡ πολιτικὴ ἀστυνομία. Ἔτσι, ἀπεμακρύνετο ὁ Ζ ο ύ κ ω φ καὶ ἀνεκηρύσσετο στρατάρχης ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς τῆς ἀστυνομίας Λ. Μ π έ ρ ι α, ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄμεσοι συνεργάται του ἐγίνοντο στρατηγοί. Καὶ ἡ νέα τρομοκρατία ἄρχισε.

3. Ἡ νέα τρομοκρατία

Ἡ νέα τρομοκρατία ποὺ ἐξαπελύθη στὴν ΕΣΣΔ, δὲν ἔπληξε τόσο τὸ κόμμα, ὅσο τὸ προσωπικὸ τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, τὸ καθεστὼς εἶχε ἀνεχθῆ τὴν παραβίασι πολλῶν ἀπὸ τοὺς κανόνες τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος. Ἰδίως, εἶχε ἐπιτρέψει σιωπηρὰ τὴν ἀξιόλογη ἐπέκτασι τοῦ ἀτομικοῦ τομέως τῆς γεωργίας σὲ βάρος τῶν κολχόζ, καθὼς καὶ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἰδιωτικῆς κτηνοτροφίας καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου. Τώρα, ἡ περίοδος τῶν ὑποχωρήσεων ἔληξε.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1946, ἐξεδόθη διάταγμα γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ στὰ κολχὸζ ὅλων τῶν γαιῶν ποὺ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου εἶχαν μετατραπῆ σὲ ἀτομικοὺς ἀγρούς. Ἐπίσης, ἐλήφθησαν μέτρα ἐναντίον τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου, ποὺ εἶχε πάρει σημαντικὲς διαστάσεις καὶ τὸ ὁποῖο τώρα χαρακτηρίσθηκε σὰν «μ α ύ ρ η ἀ γ ο ρ ά». Ὅσοι ἀγρότες καὶ οἰκονομικοὶ παράγοντες ἀντιστάθηκαν ἢ δὲν προσαρμόσθηκαν ἀμέσως στὰ νέα μέτρα, ἐκκαθαρίσθηκαν.

Μεγάλες ἐκκαθαρίσεις ἔγιναν κυρίως στὰ στελέχη τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ποὺ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου εἶχαν ἀπαλλαγεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ κόμματος καὶ εἶχαν ἀναπτύξει ὑπερβολικὰ τὴν πρωτοβουλία τους. Τὸ κόμμα κατεδίωξε ἐντατικὰ τοὺς οἰκονομικοὺς παράγοντες ποὺ ἀνέπτυξαν τάσεις ἰδιοποιήσεως τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν προϊόντων. Σχεδὸν ὁλοκληρωτικὴ ἦταν ἡ ἐκκαθάρισις τῶν διαφόρων κρατικῶν στελεχῶν στὶς περιοχὲς ποὺ εἶχαν καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς γερμανούς. Στὴν Οὐκρανία, γιὰ παράδειγμα, κατὰ τὴν περίοδο 1945 - 47 ἐκκαθαρίσθηκαν τὰ 70 % τῶν προέδρων τῶν τοπικῶν σοβιὲτ καὶ τὰ 40 % τῶν κομματικῶν γραμματέων!

4. Ὁ ἐπαναπατρισμὸς

Μία ἀπὸ τὶς μεγάλες ἀστυνομικὲς ἐπιχειρήσεις τῆς ἀμέσου μεταπολεμικῆς περιόδου ἦταν ὁ ἐπαναπατρισμὸς ἑκατοντάδων χιλιάδων σοβιετικῶν πολιτῶν ποὺ βρέθηκαν στὴν Δύσι καὶ ἰδίως στὴν Γερμανία. Ἦσαν αἰχμάλωτοι, βιαίως ἐπιστρατευθέντες ἢ ἐθελοντικῶς προσφερθέντες γιὰ ἐργασία στὴν Γερμανία, φυγάδες κλπ. Ἡ ΕΣΣΔ ἐπέμεινε νὰ ἐπαναπατρίση βιαίως ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμο καὶ ἡ ἀνεκτικὴ στάσις τῶν δυτικῶν συμμά-

χων τῆς ἐπέτρεψε νὰ πραγματοποιήση σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸ σχέδιό της.

Ἀπὸ τοὺς ἐπαναπατριζομένους, ὅσοι χαρακτηρίσθηκαν «προδότες» ἢ «ἐγκληματίες πολέμου», ἐκτελέσθηκαν ἀμέσως.

Ὅσοι ὑπηρέτησαν στὴν στρατιὰ τοῦ Βλασώφ, ἐπίσης ἐκτελέσθηκαν ἢ στάλθηκαν στὰ στρατόπεδα καταναγκαστικῆς ἐργασίας.

Στὰ ἴδια στρατόπεδα στάλθηκαν καὶ πάρα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς βιαίως ἐπιστρατευθέντας οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίσθηκαν ὁμαδικῶς σὰν «ὕποπτοι».

Πάντως, παρὰ τὴν ἀρνητικὴ στάσι τῶν δυτικῶν, ἕνας ἀξιόλογος ἀριθμὸς φυγάδων ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ, κατώρθωσε νὰ παραμείνη στὴν Δύσι.

5. Ἡ προσωπολατρεία

Στὸ μεταξύ, ἡ προσωπικὴ ἐξουσία τοῦ Στάλιν γινόταν ὅλο καὶ πιὸ ἀπόλυτη. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τὸ ἴδιο τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τοῦ ΚΚΣΕ περιέπεσαν σὲ πλήρη ἀχρηστία.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς καλοῦσε τὴν Κ.Ε. σὲ ὁλομέλεια πολὺ ἀραιά, μὲ διαστήματα ἐτῶν. Καὶ τότε, μόνο γιὰ νὰ τὴν ὑποχρεώνη νὰ ἐγκρίνη «ὁμοφώνως» ὅλες τὶς ἐνέργειες, εἰσηγήσεις καὶ ἀποφάσεις του. Τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος δὲν συνεκλήθη ἐπὶ 13 ὁλόκληρα χρόνια(1939-1952). Ἀκόμη καὶ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο, ποὺ ἦταν ὀλιγομελές, θεωρήθηκε σὰν πολὺ εὐρὺ σῶμα ἀπὸ τὸν Στάλιν. Γι' αὐτό, ἵδρυσε τὶς διάφορες «μικρὲς ἐπιτροπὲς» τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, ποὺ λειτουργοῦσαν σὰν καθαρῶς προσωπικὰ βοηθητικὰ του ὄργανα.

Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, ἡ μεγαλομανία τοῦ Στάλιν αὐξανόταν συνεχῶς ξεπερνώντας κάθε ὅριο. Ἡ «προσωπολατρεία» εἶχε φθάσει στὸ ἀποκορύφωμά της καὶ πῆρε τὴν μορφὴ μεσαιωνικοῦ ὑστερικοῦ παροξυσμοῦ τὸ 1950, μὲ ἀφορμὴ τὰ 70χρονα τοῦ Στάλιν. Κομματικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἡγέτες, συγγραφεῖς καὶ δημοσιογράφοι, ὅλοι ἐξυμνοῦσαν συνεχῶς τὴν «μεγαλοφυΐα» του. Οἱ ἐπιστήμονες ὤφειλαν ἀκούραστα νὰ παραθέτουν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ «ἀλάθητου Στάλιν». Ἑκατοντάδες μεγάλες ἐπιχειρήσεις, πόλεις, χωριά, συνοικίες, βουνά, πάρκα, καὶ ἱδρύματα ἔπαιρναν τὸ ὄνομά του. Ὁλόκληρη ἡ ΕΣΣΔ καὶ μαζί της καὶ ὁλόκληρη ἡ ἀνατολικὴ Εὐρώπη πλημμύρισαν ἀπὸ «μνημεῖα τῆς δόξας τοῦ Στάλιν». Μιλώντας γι' αὐτὴν τὴν περίοδο ὁ Χρουστσώφ εἶπε στὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ:

«Ὁ Στάλιν γινόταν ὁλοένα καὶ πιὸ ἰδιότροπος, νευρικὸς καὶ ἀπότομος. Ἰδιαίτερα μεγάλωνε ἡ καχυποψία του. Ἡ μανία καταδιώξεως ἀπὸ τὴν ὁποία ἔπασχε, πῆρε ἀπίστευτες διαστάσεις. Παντοῦ ἔβλεπε ἐχθρούς, Μετὰ τὸν πόλεμο, ὁ Στάλιν, ἀποχωρίστηκε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὰ πάντα τὰ ἀποφάσιζε μόνος του χωρὶς νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν κανένα καὶ τίποτα».

6. Ἡ «ὑπόθεσις Λένινγκραντ»

Θῦμα τῆς παθολογικῆς καχυποψίας τοῦ Σ τ ά λ ι ν ἔπεσε καὶ ὁ Ν ι κ ο λ ά ϊ Β ο ζ ν ε σ έ ν σ κ υ, νέο καὶ ἱκανὸ κομματικὸ στέλεχος καὶ γερὸς οἰκονομολόγος. Ὁ Β ο ζ ν ε σ έ ν σ κ υ εἶχε τοποθετηθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Σ τ ά λ ι ν μέλος τοῦ στενωτάτου 6μελοῦς ἐπιτελείου ποὺ εἶχε δημιουργήσει σὲ ἀντικατάστασι τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Ἀργότερα ὅμως, ὁ Β ο ζ ν ε ν σ έ ν σ κ υ τόλμησε νὰ διαφωνήση πρὸς τὸν Σ τ ά λ ι ν σὲ ὡρισμένα οἰκονομικὰ θέματα. Συγκεκριμμένα εἰσηγήθηκε τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἐννοίας τοῦ κέρδους καὶ τὴν στροφὴ πρὸς τὴν παραγωγὴ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ προκαλέση τὶς ὑποψίες τοῦ τυράννου, νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ ἐκτελεσθῆ. Ἦταν προσωπικὴ διαταγὴ τοῦ Σ τ ά λ ι ν, ὁ ὁποῖος οὔτε πληροφόρησε κὰν σχετικῶς τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τὰ ὁποῖα ἔμαθαν ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἐκτέλεσι τοῦ συναδέλφου των!

Μαζὶ μὲ τὸν Β ο ζ ν ε σ έ ν σ κ υ ἐκκαθαρίσθηκαν καὶ ἀρκετὰ ἄλλα ἀνώτερα στελέχη τοῦ κόμματος, ὅπως ὁ Α. Κ ο υ ζ ν ε τ σ ώ φ, ὁ Ρ ο ν τ ι ό ν ω φ, ὁ Π ο π κ ὼ φ κ.ἄ. καὶ ἐπειδὴ τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀνῆκαν στὴν κομματικὴ ὀργάνωσι τοῦ Λένινγκραντ, ἡ ὑπόθεσις ἀπεκλήθη «ὑ π ό θ ε σ ι ς τ ο ῦ Λ έ ν ι ν γ κ ρ α ν τ» (1949-50).

Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ κρατήθηκε μυστικὴ καὶ μέχρι σήμερα καλύπτεται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ μυστήριο. Ἄσκησε ὅμως τρομακτικὴ ἐπίδρασι στὴν ἀνωτάτη ἡγεσία τῆς ΕΣΣΔ. Κανένα μέλος της δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ αἰσθάνεται ἀσφαλές. Αὐτὸ ποὺ συνέβη στὸν Β ο ζ ν ε σ έ ν σ κ υ, μποροῦσε νὰ συμβῆ σὲ οἱονδήποτε. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ σκύψουν ὅλοι τὸν αὐχένα μπροστὰ στὸν τύραννο. Ταυτόχρονα ὅμως, ἄρχισε νὰ δημιουργεῖται μέσα στὸ ἴδιο τὸ στενὸ περιβάλλον τοῦ Σ τ ά λ ι ν καὶ ἕνα εἶδος συνωμοσίας, ποὺ στρεφόταν ἐναντίον του.

7. Ὁ διωγμὸς τοῦ πνεύματος

Σ' αὐτὴν τὴν περίοδο, ἐξαπελύθη καὶ μία τεραστίας ἐκτάσεως ἐπιχείρησις γιὰ τὴν «π λ ῦ σ ι τ ο ῦ ἐ γ κ ε φ ά λ ο υ» ὅλων τῶν σοβιετικῶν διανοουμένων. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιχειρήσεως τοποθετήθηκε ὁ Ἀ ν τ ρ έ ϊ Ζ ν τ ά ν ω φ, ὁ ὁποῖος ἀναδείχθηκε σὲ θεωρητικὸ τοῦ «σ τ α λ ι ν ι σ μ ο ῦ».

Ἡ ἐπίθεσις ἄρχισε τὸν Αὔγουστο τοῦ 1946, μὲ ἀπόφασι τοῦ κόμματος ἐναντίον δύο λογοτεχνικῶν περιοδικῶν, τοῦ «Ζ β ε ζ ν τ ά» καὶ τοῦ «Λ έ ν ι ν γ κ ρ α ν τ», μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι δημοσίευαν λογοτεχνικὰ κείμενα ποὺ ξέφευγαν ἀπὸ τὴν κομματικὴ γραμμὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ λεγομένου «σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ο ῦ ρ ε α λ ι σ μ ο ῦ». Ἡ ἐπίθεσις ἐστράφη ἰδιαιτέρως ἐναντίον τοῦ δημοφιλοῦς σατιρικοῦ Μ. Ζ ο σ τ σ έ ν κ ο ποὺ τὰ ἔργα του θεωρήθηκαν σὰν στρεφόμενα κατὰ τοῦ σοβιετικοῦ τρόπου

ζωῆς καὶ ἐναντίον τῆς Α. Ἀ χ μ ά τ ο β α μιᾶς ἀπὸ τὶς καλύτερες ποιήτριες τῆς Ρωσίας, ἐπειδὴ τὰ ποιήματά της δὲν εἶχαν πολιτικὸ περιεχόμενο. Ὁ Α. Ζ ν τ ά ν ω φ ἀνέπτυξε τὴν θεωρία ὅτι ἡ τέχνη δὲν εἶναι παρὰ μία προπαγάνδα μὲ αἰσθητικὰ μέσα καὶ ὅτι τόσο ἡ λογοτεχνία ὅσο καὶ ὅλες οἱ καλὲς τέχνες, ὀφείλουν νὰ ὑπηρετοῦν πιστὰ τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν ἑκάστοτε γραμμὴ τοῦ κόμματος. Διεκήρυξε ἐπίσης ὅτι οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ καλλιτέχνες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζονται καὶ νὰ δημιουργοῦν σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ λεγομένου *«σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ»*, κάτω ἀπὸ τὴν συστηματικὴ καθοδήγησι καὶ τὸν ἄγρυπνο ἔλεγχο τοῦ κόμματος. Ὅποιος δὲν συμφωνεῖ μὲ αὐτὲς τὶς θέσεις πρέπει νὰ ἐκκαθαρίζεται.

Ἡ ἐπίθεσις ποὺ ἄρχισε στὸν τομέα τῆς λογοτεχνίας γρήγορα ἁπλώθηκε καὶ στοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς Τέχνης. Μὲ εἰσηγήσεις τοῦ Α. Ζ ν τ ά ν ω φ, τὸ κόμμα πῆρε ἀνάλογες ἀποφάσεις γιὰ τὰ θέατρα καὶ γιὰ τοὺς κινηματογράφους. Ἐπίσης, προέβη στὴν ἀναδιοργάνωσι τῆς λογοκρισίας μὲ σκοπὸ νὰ τὴν ἐνισχύση καὶ νὰ τὴν καταστήση πιὸ ἀποδοτική.

Λίγο ἀργότερα, ἦρθε ἡ σειρὰ τῶν μουσικοσυνθετῶν. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1948, τὸ κόμμα ἔκανε δριμύτατη κριτικὴ ἐναντίον τοῦ Σ ο σ τ ά κ ο β ι τ ς, τοῦ Χ α τ ζ α ν τ ο υ ρ ι ά ν, τοῦ Μ ο υ ρ α ν τ ὲ λ καὶ ἄλλων μουσικοσυνθετῶν. Τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ κάνουν «α ὐ τ ο κ ρ ι τ ι κ ή». Καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ ὑποσχεθοῦν ὅτι στὸ ἑξῆς θὰ ἐφαρμόσουν πιστὰ στὶς συνθέσεις των, τὴν γραμμὴ τοῦ κόμματος!

Ἀκολούθησαν οἱ ζωγράφοι καὶ δὲν λησμονήθηκε οὔτε καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ τσῖρκο, τὸ ὁποῖο τὸ 1949 κατηγορήθηκε γιὰ *«φορμαλισμὸ»* καὶ γιὰ *«ἀστικὸ κοσμοπολιτισμό»*.

Ἀνάλογη ἐπίθεσις γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ μαρξιστικοῦ δόγματος, στὴν παραμορφωμένη λενινοσταλινικὴ ἐκδοχή του καὶ τῆς κομματικῆς γραμμῆς, ἔγινε καὶ στὶς ἐπιστῆμες καὶ ἰδίως στὴν φιλοσοφία, τὴν βιολογία, τὴν φυσιολογία, τὴν πολιτικὴ οἰκονομία, τὴν κοινωνιολογία κλπ. Ἑκατοντάδες ἐπιστήμονες, κατηγορήθηκαν τότε ἀπὸ τὸν Α. Ζ ν τ ά ν ω φ γιὰ *«δουλεία ἔναντι τῆς Δύσεως»* καὶ γιὰ *««θαυμασμὸ πρὸς τὸν παρηκμασμένο πολιτισμό»* της. Ἡ δυτικὴ λογοτεχνία, τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἀπαγορεύθηκαν. Οἱ βιβλιοθῆκες ἐκκαθαρίσθηκαν. Ὁ Π. Σ ά ρ τ ρ καὶ ὁ Α. Μ ύ λ λ ε ρ χαρακτηρίσθηκαν σὰν *«πνευματικοὶ ἐχθροί»*. Ὁ Β. Φ ῶ κ ν ε ρ *«ὑμνητὴς τῆς παρακμῆς»*. Ὁ Τζ. Σ τ ά ϊ ν μ π ε κ *«μισάνθρωπος»*. Ὁ Ὀ-Ν ὴ λ *«ἐκφυλισμένος»*. Ὁ Α. Ζ ὶ ν τ καὶ ὁ Α. Μ α λ ρ ὼ *«ἀμερικανοὶ πράκτορες»!*

Αὐτὴ ἡ ἀπόλυτη ἄρνησις τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, συνοδεύθηκε μὲ τὴν διακήρυξι τῆς *«ρωσικῆς ἀνωτερότητος»* σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Ὁ Σ τ ά λ ι ν ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ πῆ :

«Ὁ τελευταῖος σοβιετικὸς πολίτης στέκεται ἕνα κεφάλι ψηλότερα ἀπὸ τὸν ἀνώτερο πολίτη οἱασδήποτε καπιταλιστικῆς χώρας»!

Ἡ Μόσχα ἄρχισε νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ὅλες οἱ ἐφευρέσεις καὶ οἱ ἀνακαλύψεις ποὺ πραγματοποιήθηκαν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ ποὺ ὡς τώρα ἀπεδίδοντο σὲ δυτικὰ μυαλά, εἶχαν γίνει ἀπὸ ρώσους καὶ εἶχαν κλαπεῖ ἀπὸ τὴν Δύσι! Οἱ ρῶσοι εἶχαν ἀνακαλύψει τὸν ἀτμό, τὸ ἀεροπλάνο, τὸν ἠλεκτρισμό, τὰ ἀτμόπλοια, τοὺς ἠλεκτρικοὺς λαμπτῆρες, τὸ ραδιόφωνο, τὴν Ἀμερική, τὸν τηλέγραφο, τὰ πάντα.

8. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις

Ἡ περίοδος τοῦ 1945 - 1953, εἶναι ἐποχὴ ἀνορθώσεως τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία εἶχε πληγεῖ βαρύτατα ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἡ ἀνόρθωσίς της ἦταν ἔργο δυσχερές, πραγματοποιήθηκε ὅμως σχετικὰ γρήγορα, χάρις στὴν καταλήστευσι τῶν προσαρτηθέντων ἐδαφῶν, στὶς ἀδίστακτες μεθόδους τοῦ καθεστῶτος καὶ στὴν δυτικὴ βοήθεια.

Βασικὴ κατεύθυνσις στὴν ἀνόρθωσι τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας ἦταν ἡ ἐξυπηρέτησις ὄχι οἰκονομικῶν, ἀλλὰ πολιτικῶν ἐπιδιώξεων. Γι' αὐτό, τὸ κύριο βάρος ρίχθηκε στὴν ἀποκατάστασι τῆς βαρειᾶς βιομηχανίας καὶ στὴν ἀνάπτυξι τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς. Ἀντίθετα, παραμελήθηκαν ἡ παραγωγὴ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία. Ἡ τακτικὴ αὐτή, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπιμονὴ στὴν ἀποκατάστασι καὶ αὐστηρὴ διατήρησι τοῦ συστήματος τῶν κολχόζ, δημιούργησαν τὸ 1946 μία καταστρεπτικὴ κατάστασι στὸν τομέα τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτό, ἡ ΕΣΣΔ ἔφθασε στὰ ὅρια τοῦ λιμοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ξεσποῦσε γιὰ ἄλλη μία φορά, ἂν δὲν ἔσπευδε ἡ δυτικὴ βοήθεια. Αὐτή, δόθηκε μὲ τὴν «Ο ὔ ν ρ α» ἡ ὁποία περιέλαβε στὸ πρόγραμμά της ὁλόκληρη τὴν Οὐκρανία καὶ τὴν Μπιελορωσία (Λευκορωσία).

9. Τὸ 19ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ

Τὸ 1952, ὁ Σ τ ά λ ι ν ἀπεφάσισε ἐπὶ τέλους νὰ συγκαλέση τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος. Πρὶν ἀπὸ τὴν σύγκλησί του, δημοσίευσε τὸ ἔργο του «τ ὰ ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ὰ π ρ ο β λ ή μ α τ α τ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ μ ο ῦ σ τ ὴ ν ΕΣΣΔ». Σ' αὐτό, ἐπαναλαμβάνει τὶς ἀπόψεις περὶ τοῦ ἀναποφεύκτου τοῦ πολέμου μεταξὺ ἰμπεριαλιστῶν καὶ ὅτι *«γιὰ νὰ καταργηθῆ τὸ ἀναπόφευκτο τῶν πολέμων πρέπει νὰ καταστραφῆ ὁ ἰμπεριαλισμός»*. Ἐξ ἄλλου, θέτει σὰν σκοποὺς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος :

α) Τὴν κατάργησι τῶν κολχὸζ καὶ τὴν ἀντικατάστασί τους ἀπὸ μία ἐντελῶς κρατικοποιημένη ἀγροτικὴ οἰκονομία.

β) Τὴν πλήρη ἐξαφάνισι τῶν ἐλαχίστων ὑπολειμμάτων τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας στὴν παραγωγὴ καὶ τὸ ἐμπόριο.

γ) Τὴν κατάργησι τοῦ χρήματος καὶ τῆς ἐλευθέρας ἀγορᾶς.

Μὲ τὴν δημοσίευσι τοῦ ἔργου του, ὁ Στάλιν περιώρισε τὸν ρόλο τοῦ συνεδρίου στὴν ὁμόφωνη ἐπιδοκιμασία τῶν ἀπόψεών του καὶ στὴν διατύπωσι τοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὴν «μεγαλοφυΐα» του.

Τὸ 19ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, συνῆλθε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1952. Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ κυρία εἰσήγησις δὲν ἔγινε ἀπὸ τὸν Στάλιν ποὺ κατὰ κάποιο τρόπο ἔμεινε «ὑπεράνω συνεδρίου», ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα γραμματέα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸν Γκεόργκι Μαλενκώφ, ὁ ὁποῖος ἔτσι, ἐχρίσθη διάδοχος τοῦ Στάλιν. Ὁ ἴδιος ὁ Στάλιν, ἐξεφώνισε μόνο ἕνα πολὺ σύντομο λόγο, τὴν τελευταία ἡμέρα τοῦ συνεδρίου, καλώντας τοὺς κομμουνιστὰς ὅλου τοῦ κόσμου νὰ ἐντείνουν τὴν ἀνατρεπτική τους δραστηριότητα σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς.

10. Ὁ διωγμὸς τῶν ἑβραίων

Μετὰ τὸ συνέδριο, ὁ Στάλιν ἄρχισε νὰ προετοιμάζη νέα μεγάλη ἐκκαθάρισι. Τὸ καινούργιο στοιχεῖο σ' αὐτήν, ἦταν ὁ ἀντισημιτισμός. Ἡ νέα ἄρχουσα τάξις εἶχε ἀκολουθήσει ἀνέκαθεν ἀντισημιτικὴ πολιτικὴ συνεχίζοντας καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα τὴν παράδοσι τῆς τσαρικῆς ἀριστοκρατίας. Μετὰ τὸν πόλεμο, ὁ ἀντιεβραϊσμός της ἐνισχύθηκε ἐξ αἰτίας τῆς συμπαθείας τῶν σοβιετικῶν ἑβραίων πρὸς τὸν δυτικὸ πολιτισμὸ καὶ τρόπο ζωῆς. Οἱ ἑβραῖοι διανοούμενοι τῆς ΕΣΣΔ, ἦσαν ἐμπόδιο στὴν τακτικὴ τῆς ἀπολύτου ἀρνήσεως τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς καλλιεργείας ἐξάλλου μεγαλορωσικοῦ σωβινισμοῦ.

Ἐξ ἄλλου, ἕνας πολὺ μεγάλος ἀριθμὸς ἑβραίων τῆς ΕΣΣΔ, ζητοῦσε νὰ μεταναστεύση στὴν Παλαιστίνη, πρᾶγμα ποὺ ἀνέτρεπε τὴν σοβιετικὴ προπαγάνδα περὶ ρωσικοῦ παραδείσου.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1952, συνελήφθη μία ὁμὰς ἑβραίων συγγραφέων καὶ ἄλλων διανοουμένων. Ἀνάμεσά τους ἦσαν ὁ γνωστὸς ποιητὴς Φέφερ, ὁ συγγραφεὺς Μάρκις, ἡ διάσημη βιοχημικὸς Λ. Στέρν (μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς ΕΣΣΔ καὶ τιμημένη μὲ τὸ βραβεῖο Στάλιν) καὶ ὁ Σ. Λοζόφσκυ πρώην ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ διευθυντὴς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου τοῦ σοβιετικοῦ γραφείου πληροφοριῶν. Ὅλοι οἱ συλληφθέντες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Στέρν, ἐκτελέσθηκαν χωρὶς δίκη, στὶς 2 Αὐγούστου 1952.

11. Ἡ «συνωμοσία τῶν ἰατρῶν»

Στὰ μέσα Ἰανουαρίου 1953, ἀνακοινώθηκε ἡ ἀνακάλυψις μιᾶς «συνωμοσίας ἑβραίων ἰατρῶν», ἡ ὁποία ἐστρέφετο δῆθεν ἐναντίον τῆς ζωῆς τῶν σοβιετικῶν ἡγετῶν. Ἡ «συνωμοσία» σκηνοθετήθηκε κατὰ διαταγὴν τοῦ Στάλιν, ἀπὸ τὸν τότε ὑπουργὸ τῆς κρατικῆς ἀσφαλείας Ἰγνάτιεφ καὶ τὸν βοηθό του Ριοῦμιν. Πιάστηκαν τότε πολλὲς δεκάδες ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἰατροὺς τῆς Μόσχας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τους τοὺς κορυ-

φαίους εἰδικοὺς τῆς κλινικῆς τοῦ Κρεμλίνου ποὺ παρακολουθοῦσε τὴν ὑγεία τοῦ Σ τ ά λ ι ν καὶ τῶν ἄλλων σοβιετικῶν ἡγετῶν. Οἱ ἰατροί, ποὺ οἱ περισσότεροί τους ἦσαν ἑβραῖοι, κατηγορήθηκαν ὅτι χρησιμοποίησαν ἀκατάλληλες ἰατρικὲς θεραπεῖες γιὰ νὰ δολοφονήσουν τοὺς ὑψηλοὺς πελάτες των. Συγκεκριμένα, ὅτι δηλητηρίασαν τὸν Α. Ζ ν τ ά ν ω φ καὶ τὸν Α. Τ σ ε ρ μ π ά κ ω φ καὶ ὅτι προσπάθησαν νὰ ὁδηγήσουν στὸν θάνατο τοὺς στρατάρχες Κ ό ν ι ε φ, Β α σ ι λ έ φ σ κ υ, Γ κ ο β ό ρ ω φ κ ᾶ.

Δύο ἀπὸ τοὺς συλληφθέντες ἰατρούς, οἱ καθηγητὲς Μ. Κ ο γ κ ά ν ι ν καὶ Ι. Ἔ τ ι ν γ κ ε ρ, πέθαναν ἀπὸ τὰ βασανιστήρια. Οἱ ὑπόλοιποι «ὡ μ ο λ ό γ η σ α ν» ὅτι ἦταν «πράκτορες τῶν ἄγγλων καὶ τῶν ἀμερικανῶν» καὶ ὅτι διέπραξαν τὰ ἐγκλήματα ποὺ τοὺς ἀπεδίδοντο! Ταυτόχρονα, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, κατηγορήθηκαν γιὰ ἀνεπαρκῆ ἐπαγρύπνησι. Ἡ κατηγορία αὐτὴ ἐστρέφετο κυρίως ἐναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ Λ. Μ π έ ρ ι α.

Κῦμα τρομοκρατίας ἐξαπελύθη τότε ἐναντίον τῶν ἑβραίων, ὄχι μόνο στὴν ΕΣΣΔ, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνατ. Εὐρώπη. Ἡ γυναίκα τοῦ ἴδιου τοῦ Β. Μ ο λ ό τ ω φ, ποὺ ἦταν ἑβραία, ἐξορίσθηκε στὴν Σιβηρία! Μαζικὲς συλλήψεις ἑβραίων ἔγιναν στὰ πανεπιστήμια τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς Ἀν. Εὐρώπης, καθὼς καὶ στὶς Ἀκαδημίες. Οἱ ἑβραῖοι ἐδιώχνοντο ἀδιακρίτως ἀπὸ ὅλες τὶς θέσεις. Μεγάλη ἐκκαθάρισις τῶν ἑβραίων ἔγινε στοὺς ἐμπορικοὺς ὀργανισμοὺς τῆς ΕΣΣΔ. Ἐδιώκοντο ὅμως καὶ οἱ ἰατροί, οἱ συγγραφεῖς, οἱ ἠθοποιοὶ κλπ. Συνελήφθη ἀκόμη καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἑβραϊκῆς ὀρχήστρας τζὰζ Ο ὐ π ι έ σ ω φ. Κάθε ἑβραῖος ἦταν καὶ ἕνας στόχος.

Μετά, ἦρθε ἡ σειρὰ πολλῶν κομματικῶν στελεχῶν, μὲ τὴν κατηγορία ὅτι «ἐπροστάτευαν ἑβραίους καὶ εἶχαν ἀνεχθεῖ τὴν διάβρωσι τοῦ καθεστῶτος ἀπὸ τοὺς ἑβραίους καὶ τὴν ἑβραϊκὴ διαφθορά». Συνελήφθησαν καὶ μέλη τῆς Κ.Ε. τῆς ΚΚΣΕ. Ἀνάμεσα στοὺς ὑπὸ ἐκκαθάρισιν ἦσαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄμεσοι ὑφιστάμενοι τοῦ Σ τ ά λ ι ν: Ὁ Λ. Μ π έ ρ ι α, γιὰ ἀνεπαρκῆ ἐπαγρύπνισι. Ὁ Α. Μ ι κ ο γ ι ά ν, γιὰ σκάνδαλα στοὺς «διαβρωμένους ἀπὸ ἑβραίους» ἐμπορικοὺς ὀργανισμοὺς τῆς χώρας. Ὁ Β. Μ ο λ ό τ ω φ, ἐπειδὴ εἶχε ἑβραία γυναίκα. Ὁ Λ. Κ α γ κ ά ν ο β ι τ ς, ἐπειδὴ ἦταν ὁ ἴδιος ἑβραῖος. Ὁ Ν. Χ ρ ο υ σ τ σ ὼ φ καὶ ὁ Γκ. Μ α λ ε ν κ ὼ φ γιατὶ στὶς κομματικὲς ὀργανώσεις ποὺ οἱ ἴδιοι διηύθυναν, «ἀνακαλύφθηκαν» πολλοὶ ἑβραῖοι καὶ ἔγιναν μαζικὲς καθαιρέσεις καὶ συλλήψεις.

12. Ὁ θάνατος τοῦ Στάλιν

Τότε ἀκριβῶς, στὶς 5 Μαρτίου 1953, ἀνακοινώθηκε ὁ θάνατος τοῦ Ι. Σ τ ά λ ι ν. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπίσημη ἐκδοχή, ὁ θάνατος προῆλθε ἀπὸ ἐγκεφαλικὴ αἱμορραγία. Τὰ ἀνακοινωθέντα, σχετικὰ μὲ τὴν πορεία τῆς ἀσθενείας του καὶ ὕστερα γιὰ τὸν θάνατό του, τὰ ὑπέγραψαν πολλοὶ ἰατροὶ καὶ ὑπουργοί. Παρ' ὅλο ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται περίεργο ὁ θάνατος ἀπὸ ἐγκεφαλικὴ αἱμορραγία ἑνὸς ἀνθρώπου ἡλικίας 73 ἐτῶν,

ἀμέσως κυκλοφόρησε ἡ φήμη ὅτι ὁ τύραννος εἶχε δολοφονηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀμέσους συνεργάτες του. Χωρὶς νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ ἀποφανθῆ μὲ βεβαιότητα, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ὑπάρχουν πολλὲς ἐνδείξεις ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐκδοχῆς.

α) Ἦταν φανερὸ ὅτι ὅλοι οἱ ἄμεσοι συνεργάτες τοῦ Στάλιν κινδύνευαν καὶ εἶχαν κάθε συμφέρον ἐκείνη τὴν στιγμὴ νὰ ἑνωθοῦν γιὰ νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουν. Ὁ Στάλιν εἶχε διαπράξει γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωή του τὸ λάθος νὰ στραφῆ ταυτόχρονα ἐναντίον ὅλων τῶν συνεργατῶν του, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἡγετῶν τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς κρατικῆς ἀσφαλείας!

β) Οἱ συνεργάτες του, ἀμέσως μόλις ἀνακοίνωσαν τὸν θάνατο τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἐξετέλεσαν τὰ μέλη τῆς προσωπικῆς του σωματοφυλακῆς, τὸν φρούραρχο τοῦ Κρεμλίνου, στρατηγὸ Σπιριντόνωφ, τὸν στρατιωτικὸ διοικητὴ τῆς περιοχῆς Μόσχας στρατηγὸ Ἀρτεμέγιεφ, τὸν φρούραρχο τῆς πόλεως, στρατηγὸ Συλίνωφ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔμπιστα πρόσωπα τοῦ Στάλιν.

γ) Τὴν ἴδια ἡμέρα ἐξηφανίσθησαν ὁ υἱὸς τοῦ δικτάτορος, «πτέραρχος» Βασίλης Στάλιν, ποὺ ἀνῆκε στὴν στρατιωτικὴ διοίκησι τῆς Μόσχας καὶ ὁ προσωπικὸς γραμματεὺς τοῦ Ι. Στάλιν, Α. Ποσκρεμπύσεφ, τὸ «alter ego» τοῦ τυράννου.

δ) Οἱ ἐπίγονοι ἔσπευσαν νὰ ἀπελευθερώσουν τοὺς συλληφθέντας ἰατρούς, νὰ σταματήσουν τὴν ἐκκαθάρισι ποὺ βρισκόταν σὲ πλήρη ἐξέλιξι καὶ νὰ ἀνακοινώσουν ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία συνωμοσία ἰατρῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πέσει θύματα σκευωρίας.

ε) Στὶς 15 Φεβρουαρίου, λίγες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν, ἀνεκοινώθη ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ στρατηγοῦ Κ. Σοσύγκιν, ἀρχηγοῦ τῆς σωματοφυλακῆς τοῦ δικτάτορος. Μία ἡμέρα μετὰ ἀπὸ τὴν εἴδησι ὅτι ὁ Στάλιν ἀσθενεῖ βαρέως, πέθανε αἰφνιδίως, ὁ Α. Μίτιν, 40 ἐτῶν, μέλος τῆς Κ.Ε., ἀπεσπασμένος στὴν προσωπικὴ ὑπηρεσία τοῦ Στάλιν (*).

(*) Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1957, ὁ σοβιετικὸς πρεσβευτὴς στὴν Βαρσοβία Π. Πονομαρένκο μέλος τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΣΕ, ἀνέφερε τὴν ἑξῆς ἐκδοχὴ γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ι. Στάλιν.

Στὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου 1953, λίγο μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψι τῆς συνωμοσίας τῶν ἰατρῶν, ὁ Στάλιν κάλεσε τὰ μέλη τοῦ Πρεζίντιουμ σὲ σύσκεψι στὸ Κρεμλῖνο. Κατὰ τὴν διάρκειά της, ἀνεκοίνωσε τὸ σχέδιό του νὰ ἐκτοπίση ὅλους τοὺς ἑβραίους τῆς ΕΣΣΔ στὸ Μπιρομπιτζάν, σὲ ἀπόστασι 3.800 μιλλίων ἀνατολικῶς τῆς Μόσχας. Ὁ Στάλιν ἐξήγησε ὅτι πῆρε αὐτὴν τὴν ἀπόφασι ἐξ αἰτίας τῆς «συνωμοσίας τοῦ σιωνισμοῦ καὶ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ καὶ τοῦ ἰδίου».

Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνακοίνωσι, ἐπεκράτησε βαρειὰ σιωπή. Στὸ τέλος ὁ Λ. Καγκάνοβιτς, ὁ μόνος ἑβραῖος μέλος τοῦ Πρεζίντιουμ, ρώτησε διστακτικὰ ἐὰν τὸ μέτρο ἀφοροῦσε ὅλους χωρὶς ἐξαίρεσι τοὺς ἑβραίους τῆς χώρας. Ὁ Στάλιν ἀπάντησε ὅτι θὰ γίνη «κάποια ἐπιλογή». Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὁ Καγκάνοβιτς δὲν εἶπε τίποτα ἄλλο. Ὁ Μολότωφ, μὲ τρεμάμενη φωνή, εἶπε ὅτι «τὸ μέτρο θὰ ἔχη δυσμενῆ ἀντίκτυπο στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη». Ἐνῶ ὁ Στάλιν ὅπως φάνηκε ἀπὸ τὸ ὕφος του ἑτοιμάσθηκε νὰ ἐπιπλήξη τὸν Μολότωφ, ὁ στρατάρχης Βροσίλωφ σηκώθηκε, πέταξε τὸ κομματικό του βιβλιάριο στὸ τραπέζι καὶ φώναξε: «Ἂν ληφθῆ ἕνα τέτοιο μέτρο

θὰ αἰσθανόμουν ντροπὴ νὰ μείνω μέλος τοῦ κόμματός μας τὸ ὁποῖο θὰ ἔχει τελείως ἀτιμασθῆ».

Ὁ Στάλιν, πέταξε μὲ λύσσα στὸ πρόσωπο τοῦ στρατάρχη Βοροσίλωφ, τὰ ἑξῆς λόγια: «Σύντροφε Κλιμέντ. Ἐκεῖνος ποὺ θ' ἀποφασίση πότε δὲν θὰ ἔχης πιὰ τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσης τὸ κομματικό σου βιβλιάριο εἶναι ἐγώ». Ἐπηκολούθησε γενικὴ ἀναταραχὴ καὶ ξέσπασμα ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Πρεζίντιουμ κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των. Ὅταν καὶ ὁ Μπέρια ἀρνήθηκε νὰ συλλάβη τοὺς παρευρισκομένους, ὁ Στάλιν κατέπεσε στὸ ἔδαφος. Ἀπὸ τὴν σύγχυσί του ἔπαθε ἀποπληξία καὶ πέθανε μερικὲς ἡμέρες ἀργότερα χωρὶς νὰ ξαναβρῆ τὶς αἰσθήσεις του.

VI. Η ΜΕΤΑΣΤΑΛΙΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (1953 - 1967)

1. Ὁ «σταλινισμός»

Τὸ νέο καθεστὼς ποὺ ἐπεβλήθη στὴν Ρωσία, εἶχε νὰ ἀντιμετωπίση πολλά, τεράστια καὶ πολύπλοκα προβλήματα, ποὺ ἀπαιτοῦσαν ἐπείγουσα λύσι. Ἡ πολλαπλᾶ καθυστερημένη Ρωσία, ἔπρεπε νὰ προχωρήση ὁπωσδήποτε: Νὰ ἀποκτήση γρήγορα μία μεγάλη σύγχρονη βιομηχανία. Νὰ διαμορφώση τεχνικούς, διανοουμένους καὶ ἐπιστήμονες. Νὰ φτιάση ἰσχυρὸ στρατό, γερὸ κρατικὸ μηχανισμό, ὀργάνωσι, διοίκησι. Νὰ λύση προβλήματα οἰκονομικά, στρατιωτικά, ὀργανωτικά, ἐκπαιδευτικά, διοικητικά. Καὶ ὅλα αὐτά, ἔπρεπε νὰ τὰ κάνη γρήγορα. Ὁ χρόνος πίεζε. Ἦταν ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου γιὰ τὸ νέο καθεστώς.

Οἱ νέοι ἡγέτες τῆς Ρωσίας, ἔπρεπε λοιπὸν νὰ χαράξουν ἕνα δρόμο γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν σ' αὐτὴν τὴν ἐπείγουσα κατάστασι. Σὰν μειοψηφία ἀδίστακτων φανατικῶν ποὺ ἅρπαξε βίαια τὴν ἐξουσία, μοιραῖα ἀκολούθησαν τὸν δρόμο τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Ἀλλὰ ἑνὸς ὁλοκληρωτισμοῦ τόσο ἀπόλυτου, ποὺ ὅμοιό του δὲν ξανάδε ἡ Ἱστορία.

Δὲν λογάριασαν τίποτα προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν τοὺς σκοποὺς ποὺ ἔταξαν μπροστά τους. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε γι' αὐτοὺς τὴν παραμικρὴ ἀξία. Οὔτε ὁ ἱδρώτας του, οὔτε τὰ δάκρυά του, οὔτε κι αὐτὸ τὸ αἷμα του. Τὸ πᾶν, ἦταν ὁ σκοπός, τὸ μέγα ἀποτέλεσμα. Αὐτὴ ἡ ἀδυσώπητη μεθοδολογία μιᾶς ἰδιότυπης «ἐξελικτικῆς πορείας», αὐτὴ ἡ ἀνελέητα ἀπάνθρωπη «πρόοδος», αὐτὴ ἡ ἀδίστακτη καὶ ἐντελῶς ἀπεριόριστη χρησιμοποίησις κάθε μέσου, ἀπὸ τὴν μαζικὴ σφαγὴ ὡς τὴν δημιουργία ἑκατομμυρίων συγχρόνων σκλάβων, ἐν ὀνόματι τοῦ τελικοῦ σκοποῦ, βρῆκε τὸν θεωρητικὸ καὶ ἔμπρακτο ἐκφραστή της, στὸ πρόσωπο τοῦ Στάλιν. Καὶ σήμερα, ἡ μέθοδος αὐτή, λέγεται «σταλινισμός».

2. Καρποὶ τοῦ «σταλινισμοῦ».

Ὁ «σταλινισμὸς» δὲν ἦταν προσωπικὴ ἐφεύρεσις ἢ πολιτικὴ τοῦ Ι. Β. Στάλιν. Ἦταν ἡ μέθοδος ποὺ ἐνσυνείδητα υἱοθέτησε, ἐπεξεργάσθηκε καὶ ἐφήρμοσε ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τῆς Ρωσίας. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ καλύπτει ὁλόκληρη ἱστορικὴ ἐποχή. Τὴν ἐποχὴ τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς Ρωσίας, ποὺ ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὸ 1929 γιὰ νὰ λήξη, ἐν μέρει, τὸ 1956.

Στὴν περίοδο αὐτήν, μὲ τὴν ὠμὴ καὶ στυγνὴ βία, μὲ τὴν ἀνεξέλεγκτη ἄσκησι μιᾶς ἀπόλυτης ἐξουσίας, μὲ τὴν θυσία τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς δύο γενεῶν, σπρώχθηκε «μπροστά», μία καθυστερημένη χώρα. Πραγματοποιήθηκαν ἡ ἐκβιομηχάνισις καὶ ἡ κολλεκτιβοποίησις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Μὲ αἷμα καὶ δάκρυα θεμελιώθηκαν ἐργοστάσια καὶ ὑδροηλεκτρικοὶ σταθμοί. Μὲ ἀπίστευτες θυσίες καὶ ἀπίθανες στερήσεις μηχανοποιήθηκε ἡ γεωργία. Μὲ σιδερένια δικτατορία καὶ ἀτσαλένια πειθαρχία συγκροτήθηκε ἕνας ἰσχυρότατος στρατός. Μὲ πρωτοφανῆ τρομοκρατία ποὺ προκαλεῖ τὸ δέος, στέριωσε τὸ νέο κράτος τὸν ὑπερτροφικὸ καὶ πανίσχυρο μηχανισμό του.

Ἔτσι, ἡ Ρωσία, ἔγινε ἡ σημερινὴ ΕΣΣΔ, ἡ Μεγάλη Δύναμις ποὺ διεκδικεῖ τὴν κοσμοκρατορία. Αὐτὸς ἦταν ὁ ἱστορικὸς ρόλος τοῦ λεγομένου «σταλινισμοῦ». Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ «σταλινισμὸς» δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὸν κομμουνιστικὸ δρόμο τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ ἀναπτύξεως. «Σταλινισμός», εἶναι ἡ κομμουνιστικὴ μέθοδος εἰσόδου στὴ σύγχρονη βιομηχανικὴ κοινωνία — ἡ κομμουνιστικὴ «λύσις» στὸ φλέγον πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως.

Τὸ πρόβλημα αὐτό, δὲν τὸ ἀντιμετωπίζει πιά, μετὰ τὸ 1950, μὲ τὴν πρώτη του τουλάχιστον μορφή, τὴν κλασσική, ἡ ΕΣΣΔ. Γι' αὐτό, καὶ «ἀποσταλινοποιεῖται». Τὸ ἀντιμετωπίζουν ὅμως ἄμεσα καὶ ἐπιτακτικὰ ἄλλες κομμουνιστικὲς χῶρες : Ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἀλβανία. Γι' αὐτὸ καὶ παραμένουν «σταλινικές».

3. Ὁ μῦθος τοῦ ρωσικοῦ «κενοῦ»

Ὑπάρχει ἕνας μῦθος ποὺ λέγει ὅτι ἡ προσοβιετικὴ Ρωσία ἦταν ἕνας «κενὸς χῶρος», ποὺ ὀφείλει τὴν ἀνάπτυξί του ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὸν κομμουνισμό. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια. Ἡ Ρωσία τοῦ 1917, ἦταν μία καθυστερημένη χώρα, ποὺ εἶχε ἀρχίσει τὴν ἐκβιομηχάνησί της καὶ τὴν πραγματοποιοῦσε μὲ ἐξαιρετικὰ ἐντατικοὺς ρυθμούς. Τὸ 1882 ἤδη, ὁ Μάρξ, στὸν πρόλογο τῆς ρωσικῆς ἐκδόσεως τοῦ «Μανιφέστου», ἔγραφε :

«Ἡ καπιταλιστικὴ ὀργάνωσις ἀναπτύσσεται στὴν Ρωσία μὲ πυρετώδη βιασύνη».

Τὸ 1898, ὁ Λένιν στὸ φυλλάδιό του «τὰ καθήκοντα τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν», ἔγραφε γιὰ τὴν Ρωσία:

«Σήμερα, διανύουμε φανερὰ μία περίοδο τοῦ καπιταλιστικοῦ κύκλου κατὰ τὴν ὁποία ἡ βιομηχανία «εὐημερεῖ», τὸ ἐμπόριο εἶναι πολὺ δραστήριο, τὰ ἐργοστάσια δουλεύουν ἐντατικὰ καὶ σὰν μανιτάρια μετὰ ἀπὸ βροχὴ φυτρώνει ἕνα πλῆθος νέων ἐργοστασίων, ἐπιχειρήσεων, ἀνωνύμων ἑταιριῶν, σιδηροδρόμων κλπ. κλπ.».

Σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς σοβιετικῆς ἐκδόσεως «ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία τῆς ΕΣΣΔ» (1956), ἡ Ρωσία τοῦ 1913, παρῆγε 4,2 ἑκ. τόννους ἀτσάλι, ἔναντι 4,6 ἑκ. τῆς Γαλλίας. (Ὁ Β. Βοϊτίνσκυ ὅμως δίνει γιὰ τὴν Ρωσία 4,9 ἑκ. τόννους ἔναντι 4,7 ἑκ. τῆς Γαλλίας).

Ἀπὸ τὸ 1870 ὡς τὸ 1913 ἡ Ρωσία εἶχε ρυθμοὺς καπιταλιστικῆς ἀναπτύξεως ταχύτερους ἀπὸ τὶς ΗΠΑ ποὺ ἐπίσης διένυαν περίοδο βιομηχανοποιήσεως. Ὁ Τζ. Βάρρεν Νάττερ, ἀναφέρει ὅτι ἂν πάρουμε σὰν βάσι 1870 = 100, τὸ 1913 ἡ βιομηχανία τῶν ΗΠΑ εἶχε ἀνεβῆ στὸ 833 καὶ τῆς Ρωσίας στὸ 769. Ἂν ὅμως ἡ ἐκτίμησις γίνη μὲ βάσι τὸν πληθυσμό, τότε μὲ ἀφετηρία τὸ 1870 ὡς 100, ἡ κατὰ κεφαλὴν βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Ρωσίας τὸ 1913, εἶχε φθάσει τὸ 476 ἔναντι 345 τῶν ΗΠΑ.

Τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τοῦ 1913 δείχνουν ὅτι ἡ Ρωσία παρῆγε ἤδη 4,6 ἑκ. τόννους χυτοσίδηρο, 4,9 ἑκ. τόννους ἀτσάλι, κλπ. Στὴν τελευταία 20ετία πρὶν τὸν α΄ παγκόσμιο πόλεμο, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Ρωσίας 4πλασιάσθηκε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βιομηχανικῶν ἐργατῶν της ἀνέβηκε ἀπὸ 1.450.000 σὲ 3 ἑκ.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὅταν ἅρπαξαν τὴν ἐξουσία οἱ μπολσεβῖκοι, ἡ Ρωσία πραγματοποιοῦσε ἤδη μὲ ἐντατικοὺς ρυθμούς, ἐφάμιλλους πρὸς τοὺς ἀμερικανικούς, τὴν βιομηχανική της ἐπανάστασι.

Οἱ σοβιετικὲς στατιστικὲς τοῦ 1929, ὅταν ἄρχισε τὸ πρῶτο 5ετὲς πρόγραμμα, μᾶς παρέχουν τὰ ἑξῆς στοιχεῖα γιὰ τὴν παραγωγὴ τῆς Ρωσίας τὸ 1913 καὶ τὸ 1928.

	1913	1928
Κάρβουνο	29 ἑκ. τόννοι	35,5 ἑκ. τόννοι
Χυτοσίδηρος	4,2 »	3,3 » »
Ἀτσάλι	4,2 » »	3,9 » »
Ἐλάσματα	3,5 » »	3,2 » »
Τσιμέντο	12,3 » »	11,9 » »
Τοῦβλα	2.144 ἑκ. τεμάχια	1.785 ἑκ. τεμάχια
Μάλλινα	95 ἑκ. μέτρα	96 ἑκ. μέτρα.

Δηλαδή, ἀποτέλεσμα τοῦ κομμουνιστικοῦ πραξικοπήματος ἦταν νὰ χάση ἡ Ρωσία περισσότερο ἀπὸ μία δεκαετία ἀπὸ τὴν οἰκονομική της ἀνάπτυξι. Εἶναι λοιπόν, πολὺ συζητήσιμο ἂν πραγματικὰ ὁ μπολσεβικισμὸς προώθησε τὴν ἐκβιομηχάνισι τῆς χώρας περισσότερο

ἀπὸ ὅσο θὰ τὴν προωθοῦσε ἡ ἀστικὴ δημοκρατία ποὺ γεννήθηκε τὸν Φεβρουάριο καὶ δολοφονήθηκε τὸν 'Οκτώβριο τοῦ 1917.

Ἄλλωστε ἡ Ἰαπωνία, ὁ Καναδᾶς, τὸ Βέλγιο κλπ. ἀναπτύχθηκαν μὲ ρυθμοὺς ἀνώτερους ἀπὸ τοὺς σοβιετικούς, χωρὶς νὰ προσφύγουν στὸ κομμουνιστικὸ σύστημα. Ἡ Ἰαπωνία καὶ μεταπολεμικῶς πέτυχε ρυθμοὺς ἀναπτύξεως ἀνώτερους ἀπὸ οἱασδήποτε κομμουνιστικῆς χώρας.

4. Τὰ αἴτια τοῦ «ἀποσταλινισμοῦ»

α) Ἐνδοσοβιετικὰ

Ἡ ΕΣΣΔ, μετὰ τὸ 1950, ἔχει μπεῖ σὲ ἕνα νέο στάδιο τῆς ἀναπτύξεώς της. Ἀντιμετωπίζει προβλήματα διαφορετικῆς φύσεως ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ 1917 ἢ τοῦ 1929 ἢ καὶ τοῦ 1945. Γι' αὐτό, ἡ παλαιὰ μεθοδος, δὲν τῆς χρειάζεται πιά. Ἡ ἐμμονὴ σὲ μεθόδους μιᾶς ξεπερασμένης περιόδου, θὰ τῆς ἦταν ἐπιζήμια. Ἡ παλαιὰ τακτική, ἀφοῦ γιὰ μία ὁλόκληρη ἐποχὴ ἐξυπηρέτησε θαυμάσια τοὺς ἡγέτες τῆς ΕΣΣΔ, τώρα στεκόταν ἐμπόδιο στὶς ἐπιδιώξεις τους. Δυσκόλευε τὴν παραπέρα πορεία τους. Γι' αὐτό, τὴν τιτλοφοροῦν «σταλινισμὸ» καὶ τὴν ἀποκηρύττουν.

Τὰ πενταετῆ σχέδια, ἐχρειάζοντο τὸν «σταλινισμό». Τὸ εἰκοσαετὲς ὅμως σχέδιο, θέλει νέες μεθόδους. Χρειάζεται τὸν «ἀποσταλινισμό».

Οἱ λαϊκὲς μᾶζες, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ ἄρχουσα τάξις τῆς ΕΣΣΔ, θέλουν κάποια χαλάρωσι, μία ἀνακούφισι, μία βελτίωσι, μία ἐλπίδα. Ὁ λαὸς ζητᾶ κάποιο φῶς. Τὸ στρῶμα τῶν διανοουμένων, τῶν τεχνοκρατῶν, τῶν φοιτητῶν, ἡ νέα γενεά, πιέζουν πρὸς κάπως πιὸ «φιλελεύθερες» ἢ σωστότερα λιγώτερο τρομοκρατικὲς τάσεις. Ἡ ἴδια ἡ ἄρχουσα τάξις τῆς κομματικῆς γραφειοκρατίας, θέλει νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ τρομερὸ φᾶσμα τοῦ φόβου καὶ νὰ ἀπολαύση μία πιὸ σίγουρη, ἀλλὰ καὶ πιὸ εὐχάριστη ζωή. Ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς ἔχει ἀποστεωθῆ καὶ χρειάζεται ἀνανέωσι. Ἡ οἰκονομία ἔχει ἀλλάξει φύσι καὶ θέλει νέους τρόπους διαχειρίσεως, προγραμματισμοῦ καὶ διευθύνσεως. Καὶ πρὸ πάντων, ἀπαιτεῖ κάποια πρωτοβουλία, ἕνα προσωπικὸ ἐνδιαφέρον, τὴν ὕπαρξι ἑνὸς ὑλικοῦ συμφέροντος, τὴν δημιουργία μιᾶς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Ἡ ἐργασία τοῦ σκλάβου ἀποδίδει μόνον στὰ πρῶτα στάδια δημιουργίας μιᾶς οἰκονομίας. Μετά, γίνεται τροχοπέδη. Μπορεῖς νὰ κτίσης τὸ ἐργοστάσιο μὲ σκλάβους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ λειτουργήση τὸ ἐργοστάσιο σωστὰ καὶ ἀποδοτικά, οἱ σκλάβοι εἶναι ἀκατάλληλοι — χρειάζονται ἐργαζόμενοι μὲ κάποια κατάρτισι καὶ ἰδίως μὲ κάποιο προσωπικὸ κίνητρο καὶ ἐνδιαφέρον.

Μὲ ἕνα λόγο, ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία, πραγμάτωσε στὴν Ρωσία τὴν βιομηχανικὴ ἐπανάστασι. Ἀλλά, μὲ τὴν σειρά της, αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις, καθιστᾶ ἀναγκαῖες βαθειὲς ἀλλαγὲς ἰδεολογικές, θεσμικές, κοινωνικές, οἰκονομικὲς καὶ πολιτικές.

β) Ἐνδοκομμουνιστικὰ

Ἡ ὕπαρξις τῶν νέων κομμουνιστικῶν κρατῶν, ἡ ἀνάπτυξις καὶ οἱ δια-

φοροποιήσεις στὸν διεθνῆ κομμουνισμό, ἀπαιτοῦν τὴν ἀναθεώρησι τῶν σχέσεων στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόσμου. Εἰδικὰ γιὰ τὶς κομμουνιστικὲς χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, πλὴν τῆς 'Αλβανίας (καὶ λιγώτερο τῆς Βουλγαρίας), ὁ «σταλινισμὸς» ἦταν ἀκατάλληλος, ἀχρείαστος καὶ ἀντικειμενικὰ ἀπαράδεκτος. Η μετατροπὴ τῶν ἀνατολικοευρωπαϊκῶν χωρῶν σὲ σοβιετικὲς ἐπαρχίες ἀπεδείχθη ἀνέφικτη.

Ἡ συνέχισις μιᾶς μονολιθικῆς σοβιετικῆς ἡγεσίας ἐπάνω στό διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, τὸ ὁδηγοῦσε στὴν διάλυσι (λ.χ. Τιτοϊσμός). Ὅλα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξουν.

γ) Ἐξωτερικὰ

Τέλος, οἱ ἐξελίξεις στὸν μὴ κομμουνιστικὸ κόσμο, ὅπως ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀποικιῶν, ἡ δημιουργία νέων κρατῶν, ἡ ἐμφάνισις τῶν οὐδετέρων, ἡ ἐκπληκτικὴ ἀκμὴ τοῦ «καπιταλισμοῦ», καθιστοῦσαν ἐπιτακτικῶς ἀναγκαία τὴν ἀναθεώρησι καὶ ἀναπροσαρμογὴ τῆς ἐξωτερικῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς, ἐπάνω σὲ ρεαλιστικώτερες βάσεις.

Ἡ δογματικὴ λοιπὸν προσήλωσις στὸν «σταλινισμό», θὰ ὁδηγοῦνε τὴν Μόσχα σὲ ἀδιέξοδο, τόσο στὸν ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸν ἐξωτερικὸ τομέα. Ὅλα ἐπέβαλλαν τὴν ἐγκατάλειψι τῶν παλαιῶν μεθόδων καὶ τὴν κατ' ἀνάγκην ἐξεύρεσι νέων.

Ἡ ΕΣΣΔ, συνεπῶς, ἔπρεπε ἀλλὰ καὶ μποροῦσε, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξι τῆς οἰκονομίας της καὶ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν, νὰ ἀλλάξῃ μεθόδους. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανε μὲ τὸν «ἀποσταλινισμό» της, πρᾶγμα ποὺ οὔτε θέλει, οὔτε καὶ μπορεῖ νὰ κάνῃ ἡ Κίνα, ποὺ βρίσκεται πολὺ πιὸ πίσω καὶ ἀπὸ τὴν Ρωσία τοῦ 1917.

5. Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ «ἀποσταλινισμοῦ»

Ὅπως ὁ «σταλινισμὸς» δὲν ἦταν αὐθαίρετο προσωπικὸ δημιούργημα τοῦ «κακοῦ» Στάλιν, ἔτσι καὶ ὁ «ἀποσταλινισμὸς», δὲν εἶναι αὐθαίρετο προσωπικὸ δημιούργημα τῶν διαδόχων του, ποὺ ἀφοῦ μετέσχαν σὲ ὅλα τὰ «σταλινικὰ» ἐγκλήματα παριστάνουν τώρα τοὺς «καλούς».

Ὅπως ὁ «σταλινισμός», ἔτσι καὶ ὁ «ἀποσταλινισμός», εἶναι δημιουργήματα τῆς ἐσωτερικῆς νομοτελείας τοῦ ἴδιου τοῦ κομμουνισμοῦ.

Ὁ Χρουστσώφ, εἶπε χαρακτηριστικά, ἀπαντώντας στὸ ἐρώτημα ἂν ἦταν ἀναγκαῖος ὁ «ἀποσταλινισμός» :

«Ναί, ἦταν ἀναγκαῖος. Χωρὶς αὐτὸν δὲν θὰ ἐξαλείφονταν οἱ βλαβερὲς συνέπειες. Καὶ εἶναι γνωστό, γιατὶ ὅλα αὐτὰ δημοσιεύτηκαν καὶ στὸν τύπο, πόσο βαρειὲς ἦταν οἱ συνέπειες ἀπὸ τὴν προσωπολατρεία, ἀλλὰ καὶ πόσο βαρειὲς καὶ ἀνεπανόρθωτες μποροῦσαν νὰ γίνουν, ἂν δὲν καταγγέλλονταν ἡ προσωπολατρεία καὶ δὲν ἄλλαζε ριζικὰ ἡ κατάσταση στὸν τομέα αὐτόν. Ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἀποσπαστεῖ τὸ κόμμα ἀπὸ τὶς μᾶζες καὶ τὸ λαό, νὰ ἐπιβραδυνθεῖ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Στὸν τομέα τῶν διεθνῶν σχέσεων, αὐτὸ θὰ ὁδηγοῦσε στὴν ἐξασθένηση τῶν θέσεων τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης στὸν διεθνῆ

στίβο, στὴ χειροτέρευση τῶν σχέσεων μὲ τὶς ἄλλες χῶρες, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἐγκυμονοῦσε σοβαρὲς συνέπειες. Νά, γιατὶ ἡ κριτικὴ τῆς προσωπολατρείας καὶ ἡ ἐξάλειψη τῶν συνεπειῶν της εἶχαν τεράστια πολιτικὴ καὶ πρακτικὴ σημασία». («Αὐγὴ» 8 Φεβρουαρίου 1962).

Ὁ «ἀποσταλινισμὸς» λοιπὸν εἶναι προϊὸν ὄχι καλῆς θελήσεως τῶν σοβιετικῶν ἡγετῶν ἀλλὰ ἐπιτακτικῆς, ἀντικειμενικῆς ἀνάγκης.

6. Ἡ οὐσία τοῦ «ἀποσταλινισμοῦ»

Μὲ αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴ τακτικῆς, ὁ κομμουνισμὸς δὲν γίνεται οὔτε καλύτερος, οὔτε χειρότερος. Οἱ σκοποί του μένουν ἀμετακίνητα οἱ ἴδιοι. Καὶ συνοψίζονται σὲ ἕνα δόγμα: στὸ δόγμα τῆς κοσμοκρατορίας. Πρόκειται γιὰ μία ἁπλῆ ἀναπαροσαρμογὴ μεθόδων σύμφωνα μὲ τὶς νέες συνθῆκες. Ἀντιπροχθὲς ἦταν ὁ «λενινισμός». Προχθὲς ὁ «σταλινισμός». Χθὲς ὁ «χρουστσωφισμός». Αὔριο, θὰ εἶναι κάτι ἄλλο. Ὅλα αὐτὰ ὅμως, εἶναι στάδια τῆς ἴδιας πορείας, πρὸς τὸν ἴδιο ἀμετάβλητο τελικὸ σκοπό. Τὴν κατάκτησι τοῦ κόσμου, τὴν καταστροφὴ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ φύσις τοῦ κομμουνισμοῦ μένει ἡ ἴδια. Ἀλλάζει μόνον ἡ ἐξωτερική του ὄψις.

Αὐτὸ μᾶς ἐξηγεῖ γιατὶ οἱ ἄλλοτε «σταλινικοὶ» Χρουστσώφ, Μικογιὰν κλπ. ἔγιναν «ἀντισταλινικοί», ὅπως ἀκριβῶς ὁ παλιὸς «λενινιστὴς» Στάλιν, ἐφήρμοσε μετά, τὸν «σταλινισμό» του. Ἁπλῶς, ἡ ἴδια ἄρχουσα τάξις, τὸ ἴδιο κόμμα, τὸ ἴδιο καθεστώς, οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι, ἀλλάζουν μεθόδους ἀνάλογα μὲ τὴν ἑκάστοτε κατάστασι(*).

(*) Ἡ κατάληψις, διατήρησις καὶ συνεχὴς ἐπέκτασις τῆς κομμουνιστικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς τρομοκρατίας δὲν ἀποτελεῖ σταλινικὴ ἐφεύρεσι. Ὅλοι οἱ κομμουνισταὶ ὅλων τῶν ἀποχρώσεων καὶ παρατάξεων, συμφωνοῦσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ συμφωνοῦν στὴν χρησιμοποίησι τῆς μαζικῆς τρομοκρατίας ὡς μονίμου καὶ συστατικοῦ στοιχείου τῆς κομμουνιστικῆς μεθοδολογίας. Ὁ ἄθικτος ἀπὸ τὸν χρουστσωφισμὸ Λένιν ἔλεγε: «Δὲν ἐνδιαφέρει καὶ ἂν ἀκόμη ἐξαφανισθοῦν τὰ 90% τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Ἀρκεῖ τὰ 10% ποὺ θὰ ἀπομείνουν νὰ γίνουν κομμουνισταί». Ὁ Τρότσκυ, ὁ μέγας ἐχθρὸς τοῦ Στάλιν ἔλεγε: «Τὸ ἔργο μας θὰ ἐκπληρωθῆ διὰ σιδήρου καὶ αἵματος». Ὁ Λουνατσάρκσκυ τόνιζε: «Χρειάζεται μία τρομοκρατία ἀνηλεής, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε συναισθηματισμό». Ὁ Τζερζίνσκυ, διεκήρυξε: «Θὰ ἀσκήσουμε τὴν τρομοκρατία ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ κομμουνισμοῦ γιὰ νὰ πνίξουμε τὴν ἀντίδρασι στὶς ρίζες της». Ὁ Μπουχάριν, θῦμα τοῦ Στάλιν, δίδασκε: «Ἡ ἄσκησις τῆς τρομοκρατίας δὲν εἶναι μόνο θεμιτὴ ἀλλὰ καὶ ἅγια». Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς Ζηνόβιεφ, θῦμα καὶ αὐτὸς τῆς «σταλινικῆς» τρομοκρατίας, διεκήρυττε: «Θὰ ἐπιβάλουμε τὸν ὀργανωμένο τρόμο. Ἤμασταν, εἴμαστε καὶ θὰ εἴμαστε τρομοκράτες. Μᾶς χρειάζονται ἀρχηγοὶ ποὺ δὲν θὰ διστάζουν νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ πιὸ σκληρὰ μέσα ἐναντίον ὅλων ἐκείνων ποὺ φράζουν τὸν δρόμο μας».

Ἄλλωστε τὸ 1923, ἡ Μόσχα ἀνεκοίνωσε ἐπίσημα ὅτι στὸ διάστημα 1917-1923, δηλ. σὲ μία περίοδο ποὺ δὲν κυβερνοῦσε ἀκόμη ὁ Στάλιν, οἱ σοβιετικὲς ἀρχὲς ἐθανάτωσαν 1.765.529 ἄτομα καὶ συγκεκριμένα 815.006 ἀγρότες, 192.355 ἐργάτες, 355.250 διανοουμένους, 12.000 ὑπαλλήλους, 48.000 ἄνδρες τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, 10.550 ἀξιωματικοὺς τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, 260.000 στρατιῶτες, 54.850 ἀξιωματικούς, 8.800 ἰατρούς, 6.575 ἐκπαιδευτικούς, 1.215 ἱερεῖς καὶ 28 ἐπισκόπους!

Τέλος, ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Γ' Διεθνοῦς, στὴν σύσκεψί της τῆς 27ης Ἀπριλίου 1925 (προσταλινικὴ ἐποχή), ἐνέκρινε ἕνα σχέδιο τρομοκρατικῆς δράσεως ὑποχρεωτικὸ γιὰ τὰ Κ.Κ. ὅλου τοῦ κόσμου. Στὸ ἄρθρο 4 αὐτοῦ τοῦ σχεδίου ἀναφέρεται: «Ἡ τρομοκρατία πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῆ κατὰ προσώπων τῶν ὁποίων ἡ ἐξαφάνισις εἶναι ἀναγκαία». Καὶ στὸ ἄρθρο 5, προβλέπεται ἡ σύνταξις καταλόγου μὲ ὀνόματα ἀντικομμουνιστῶν κάθε χώρας ποὺ πρέπει νὰ «ἐξαφανισθοῦν».

Αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴ τακτικῆς, οἱ κινέζοι δὲν τὴν θέλουν καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὴν ἐφαρμόσουν. Τὴν χαρακτηρίζουν λοιπὸν «προδοσία» καὶ «ρεβιζιονισμό», δηλ. ἀπαράδεκτη ἀναθεώρησι τοῦ μαρξιστικοῦ - λενινιστικοῦ δόγματος. Στὴν πραγματικότητα, αὐτὴ ἡ δῆθεν «ἰδεολογικὴ» διαφορά, ἐκφράζει τὴν σύγκρουσι συμφερόντων, ἐπὶ μέρους ἐπιδιώξεων, νοοτροπίας καὶ μεθοδολογίας, ἀνάμεσα στὶς «ἀνεπτυγμένες» καὶ τὶς ὑπανάπτυκτες χῶρες τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἡ βιομηχανικὴ Τσεχοσλοβακία, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιῇ τὴν μεθοδολογία τῆς π ρ ω τ α ρ χ ι κ ῆ ς κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ι κ ῆ ς ἐ κ β ι ο μ η χ α ν ί σ ε ω ς καὶ τὴν ἀπορρίπτει σὰν «δογματισμό». Ἡ ὑπανάπτυκτη Ἀλβανία, δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ χωρὶς αὐτὴν τὴν μεθοδολογία καὶ καταδικάζει τὴν ἀπόρριψί της σὰν «ρεβιζιονισμό».

7. Ἡ θεαματικότης τοῦ «ἀποσταλινισμοῦ»

Γιατί ὅμως ὁ Χρουστσὼφ καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίγονοι δὲν ἀρκέσθηκαν σὲ μία βαθμιαία υἱοθέτησι τῆς νέα τακτικῆς, ἀλλὰ ἔδωσαν τέτοια θορυβώδη ὀξύτητα στὸν θεαματικὸ «ἀποσταλινισμό» τους ; Ἀσφαλῶς γιατὶ ἔτσι ὑπηρετοῦσαν κάποια σ κ ο π ι μ ό τ η τ α. Γκρεμίζοντας πανηγυρικὰ τὸ εἴδωλο τοῦ Στάλιν, ἤθελαν ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ νὰ ἐκθέσουν καὶ νὰ συντρίψουν τοὺς «σταλινικοὺς» ἀντιπάλους των καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, νὰ πείσουν τοὺς λαοὺς των ὅτι διακόπτουν ριζικὰ μὲ τὸ κακὸ παρελθὸν καὶ ἀνοίγουν μία νέα, καλύτερη ἐποχὴ γιὰ τὸν διεθνῆ κομμουνισμό.

Στὴν πραγματικότητα βέβαια, ὁ Στάλιν ἦταν ἰσχυρὸς ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς καταδικαζομένης «προσωπολατρείας», ἀλλὰ λ ό γ ῳ τ ῆ ς φ ύ σ ε ω ς τ ο ῦ κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ι κ ο ῦ σ υ σ τ ή μ α τ ο ς, τ ὸ ὁ π ο ῖ ο κ α ὶ π α ρ α μ έ ν ε ι ἀ μ ε τ ά β λ η τ ο(*).

Μὲ τὶς προπαγανδιστικὲς τυμπανοκρουσίες τοῦ ξέβαθου ἀποσταλινισμοῦ των, οἱ ἐπίγονοι, μπορεῖ νὰ ἐγίνοντο κάπως λιγότερο μισητοὶ στὶς λαϊκὲς μᾶζες τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ, μπορεῖ νὰ ἱκανοποιοῦσαν τὸ δικό τους παθολογικό, κομπλεξικὸ μῖσος πρὸς τὸ νεκρὸ φόβητρό τους, μπορεῖ τέλος, νὰ προκαλοῦσαν σκόπιμες ψευδαισθήσεις στοὺς κομμουνιστὰς ὀπαδούς των καὶ ἐπικίνδυνες στὴν ὑπέρμετρη αἰσιοδοξία τους αὐταπάτες στὴν Δύσι. Σ ὲ κ α μ μ ί α ὅ μ ω ς π ε ρ ί π τ ω σ ι δ ὲ ν ἔ θ ι γ α ν τ ὴ ν ο ὐ σ ί α τ ο ῦ κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ι κ ο ῦ σ υ σ τ ή μ α τ ο ς. Καὶ αὐτό, εἶναι ἡ μόνη πραγματικὴ πηγὴ τῶν «σταλινικῶν» ἐγκλημάτων. Ἄρα, ἡ βαθύτερη γενεσιουργὸς αἰτία τῆς «προσωπολατρείας», τῆς «παραβιάσεως τῆς σοσιαλιστικῆς νομιμότητος» κλπ. παραμένει ἄθικτη. Δ ὲ ν ε ἶ ν α ι ὁ Σ τ ά λ ι ν π ο ὺ ἐ γ έ ν ν η σ ε τ ὸ σ ο β ι ε τ ι κ ὸ σ ύ σ τ η μ α. Τ ὸ σ ύ σ τ η μ α ἐ γ έ ν ν η-

(*) Ὁ Ὄ ρ γ ο υ ε λ λ, ἔγραφε τὸ 1946 :

«Σὲ πέντε χρόνια, μπορεῖ νὰ εἶναι τόσο ἐπικίνδυνο νὰ λατρεύῃς τὸν Στάλιν, ὅσο ἦταν νὰ τοῦ ἐπιτίθεσαι πρὶν δύο χρόνια. Ὅμως αὐτὸ δὲν θὰ τὸ θεωροῦσα σὰν πρόοδο. Τίποτα δὲν κερδίζουμε μαθαίνοντας στὸν παπαγάλο μιὰ νέα λέξι».

σε τὸν Σ τ ά λ ι ν καὶ τὸν «σ τ α λ ι ν ι σ μ ό», ὅπως ἐγέννησε καὶ τοὺς ἐπιγόνους μὲ τὸν «ἀποσταλινισμό» τους.

8. Οἱ προοπτικὲς τοῦ «ἀποσταλινισμοῦ»

Ὑπάρχει ἀσφαλῶς κάποια τάσις σχετικῆς χειραφετήσεως μέσα στοὺς κόλπους τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας. Ἡ τάσις ὅμως αὐτή, ποὺ δημιούργησε τὸν «ἀποσταλινισμό», σὲ καμμία περίπτωσι δὲν βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ χαραγμένα μὲ ἀνθρώπινο αἷμα πλαίσια τοῦ συστήματος.

Ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὸ κομμουνιστικὸ καθεστώς, παραμένουν ἀκλόνητα: Ἡ ὑπερδικτατορία. Ὁ μονοκομματισμός. Ὁ ἀπόλυτος ὁλοκληρωτισμός σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς. Ἡ ἔλλειψις κάθε δικαιώματος καὶ ἡ ἀπουσία κάθε ἐγγυήσεως γιὰ τὸ ἄτομο. Κ α ν έ ν α ς θ ε σ μ ὸ ς δ ὲ ν ἄ λ λ α ξ ε. Δὲν δημιουργήθηκε ἡ παραμικρὴ ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ὴ ἐ γ γ ύ η σ ι ς γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ ζωὴ τοῦ πολίτη. Ἐδόθησαν μόνον κ α θ α ρ ὰ ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ὲ ς ὑ π ο σ χ έ σ ε ι ς, ἔγιναν διάφορες ἐντυπωσιακὲς διακηρύξεις καὶ ἐπῆλθαν μερικὲς ἀλλαγὲς στὸν τομέα τῆς θεωρίας.

Φυσικά, ὁ «ἀποσταλινισμός», μὲ τὰ θορυβώδη μάλιστα κηρύγματα ποὺ τὸν συνόδευσαν, δὲν ἦταν διόλου ἀκίνδυνος γιὰ τὸ καθεστὼς καὶ τοὺς ἡγέτες του. Στὴν πρώτη του φάσι, τὸ 1956, ὡδήγησε στὶς αἱματηρὲς ἐξεγέρσεις τῆς σοβιετικῆς Γεωργίας καὶ τῆς Πολωνίας καὶ στὴν μεγαλειώδη Οὐγγρικὴ Ἐπανάστασι.

Στὴν δεύτερη φάσι του, τὸ 1961, ὁδήγησε στὴν ἀνοικτὴ σοβιετοκινεζικὴ ρῆξι καὶ στὴν ἀλβανικὴ ἀποσκίρτησι.

Παράλληλα, ἐπέτρεψε στοὺς «φιλελεύθερους» νὰ αὐξήσουν τὴν πίεσί τους καὶ εἰσήγαγε «καινὰ δαιμόνια» στὸν ἄλλοτε μονολιθικὸ καὶ τελματωμένο κόσμο τῶν σοβιετικῶν ἀνθρώπων.

Ποῦ θὰ ὁδηγήσουν ὅλα αὐτά, εἶναι ἀκόμη ἄγνωστο. Οἱ «ἀποσταλινοποιοὶ» τοῦ Κρεμλίνου κάνουν ἀγώνα ζωῆς ἢ θανάτου γιὰ νὰ κρατήσουν κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό τους τὶς δυνάμεις καὶ τάσεις ποὺ οἱ ἴδιοι γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο ἀπεδέσμευσαν. Ἀσφαλῶς ὅμως, οὔτε καὶ οἱ ἴδιοι ξέρουν ἂν θὰ τὸ κατορθώσουν.

9. Ἡ τριανδρία

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σ τ ά λ ι ν, ἡ ἐξουσία περιῆλθε σὲ μία τριανδρία ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Γκ. Μ α λ ε ν κ ώ φ, ὁ Β. Μ ο λ ό τ ω φ καὶ ὁ Λ. Μ π έ ρ ι α. Ὁ πρῶτος ἦταν ἀπὸ πολὺ καιρὸ στὴν γραμματεία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργία. Ὁ Β. Μ ο λ ό τ ω φ ἀντικατέστησε τὸν Α. Β ι σ ί ν σ κ υ στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Καὶ ὁ Λ. Μ π έ ρ ι α, συγκέντρωσε ξανὰ στὰ χέρια του τὰ ἀστυνομικὰ ὑπουργεῖα. Ἐπειδὴ ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς τριανδρίας καὶ ἰδίως

ἀνάμεσα στοὺς δύο δυναμικωτέρους, δηλαδὴ τὸν Γκ. Μαλενκὼφ καὶ τὸν Μπέρια, διηξήγετο σκληρὸς ἀγώνας γιὰ τὴν ἐξουσία, ἡ γραμματεία τοῦ κόμματος ἀνετέθη τελικὰ σὲ ἕνα *«οὐδέτερο»* καὶ *«ἀκίνδυνο»*, τὸν Ν. Χρουστσώφ. Αὐτός, ὅμως, ἀξιοποιώντας τὴν εὐκαιρία, ἄρχισε ἀμέσως νὰ βελτιώνη σταθερὰ καὶ ἀθόρυβα τὶς θέσεις του σὲ βάρος τῶν τριῶν πρωταγωνιστῶν τῆς σοβιετικῆς σκηνῆς.

Στὴν διάρκεια τῆς βασιλείας τῆς τριανδρίας, ἄρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται μεταρρυθμίσεις ποὺ συνεχίσθηκαν καὶ ἀργότερα καὶ ποὺ ἔδειχναν ὅτι τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς ἔμπαινε σὲ νέα ἐποχή :

— Οἱ ἰατροὶ ποὺ εἶχαν συλληφθῆ ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι καὶ «ἀπεκατεστάθησαν».

— Ἐδόθη μερικὴ ἀμνηστεία.

— Ἡ μονοπρόσωπη ἐξουσία ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τὴν λεγομένη «συλλογικὴ ἡγεσία».

— Ἡ πολιτικὴ ἔναντι τῶν ἐθνοτήτων, ἔγινε κάπως πιὸ ἀνεκτική.

— Καὶ τέλος, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψη τὰ κοσμοκρατορικὰ σχέδια, ἔγινε σαφῶς πιὸ φιλειρηνικὴ (τερματισμὸς τῶν πολέμων στὴν Κορέα καὶ στὴν Ἰνδοκίνα, σύναψις συνθήκης εἰρήνης μὲ τὴν Αὐστρία, τετραμερὴς διάσκεψις τῆς Γενεύης).

10. Ἡ περίοδος Γκ. Μαλενκὼφ (1953-1955)

Πολὺ γρήγορα, ἄρχισε νὰ μὴν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Στάλιν καὶ νὰ ἀντικαθίσταται ὅλο καὶ συχνότερα ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Λένιν. Ταυτόχρονα, ὁ Γκ. Μαλενκώφ, ὑπεστήριξε προσωπικὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀναπτύξεως πνευματικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀνταλλαγῶν μὲ τὴν Δύσι, ρίχνοντας τὸ «ἐπαναστατικὸ» σύνθημα : *«Νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ τοὺς δυτικούς»*.

Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1953, μιλώντας στὸ Ἀνώτατο Σοβιέτ, ὁ Γκ. Μαλενκὼφ ἐξήγγειλε τὴν νέα οἰκονομικὴ πολιτική του. Εἶπε ὅτι θὰ παύση ἡ προτεραιότης τῆς βαρειᾶς βιομηχανίας καὶ ὅτι θὰ δοθῆ μεγαλύτερη προσοχὴ στὴν παραγωγὴ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ γενικὰ στὸ ἀνέβασμα τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ.

Γιὰ πρώτη φορὰ τότε, ἄρχισε ἡ εἰσαγωγὴ τροφίμων καὶ ἄλλων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό. Πολλὰ πολεμικὰ ἐργοστάσια ἄρχισαν νὰ κατασκευάζουν κρεββάτια, ψυγεῖα καὶ ποδήλατα. Ὁ Γκ. Μαλενκὼφ ἔρριξε τὸ σύνθημα : *«σὲ δύο ἢ τρία χρόνια»* ἐννοώντας ὅτι μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἔπρεπε νὰ βελτιωθῆ αἰσθητὰ ἡ ζωὴ τοῦ λαοῦ.

Ἄρχισε ἐπίσης τότε ἡ ἀπελευθέρωσις, ἀμνήστευσις καὶ ἀποκατάστασις πολλῶν κομμουνιστῶν καὶ ἰδίως στρατιωτικῶν ἡγετῶν, ποὺ εἶχαν διωχθῆ ἐπὶ Στάλιν. Ἀνάμεσα στοὺς πρώτους ποὺ ἐπανεμφανίσθηκαν στὸ προσκήνιο ἦταν καὶ ὁ στρατάρχης Ζούκωφ.

Φυσικά, μὲ αὐτὰ τὰ μέτρα, τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς δὲν ἔγινε δημοκρατικό, ἀλλὰ πάντως, ἔγινε λιγώτερο τρομοκρατικό(*).

11. Η ἐκκαθάρισις τοῦ Λ. Μπέρια (1953)

Σ' αὐτὴν τὴν περίοδο, ἡ δύναμις τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, ἐμειώθη σημαντικὰ γιατὶ ὅλοι οἱ ἐπίγονοι τὴν ἐφοβοῦντο καὶ ἑνώθηκαν γιὰ νὰ τὴν πλήξουν καὶ νὰ τὴν θέσουν κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό τους. Ἡ πρώτη σχετικὴ ἐνέργειά τους ὑπῆρξε ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἐπιδόξου δικτάτορος Λ. Μπέρια καὶ ὡρισμένων βασικῶν συνεργατῶν του, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1953. Ἡ σχετικὴ ἀνακοίνωσις ἔγινε πολὺ ἀργότερα, τὸν Δεκέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ἀνέφερε ὅτι ὁ Λ. Μπέρια, ὁ Β. Μερκούλωφ ἀναπληρωματικὸ μέλος τῆς Κ.Ε. καὶ ὑπουργὸς ἐλέγχου, ὁ Β. Ντεκανόζωφ, διευθυντὴς τῆς N.K.V.D. καὶ ὑπουργὸς ἐσωτερικῶν τῆς Γεωργίας, ὁ Σ. Κογκλίντζε, ὑφυπουργὸς ἐσωτερικῶν τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἄλλοι τρεῖς ἀνώτατοι ἡγέτες τῆς ἀστυνομίας, καταδικάσθηκαν ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο ἐπὶ προδοσίᾳ σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέσθηκαν (**).

Μόλις ἐξόντωσαν τὸν Μπέρια, οἱ ἐπίγονοι ἄρχισαν γενικὴ ἐκκαθάρισι τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας μὲ σκοπὸ νὰ μειώσουν τὴν ἰσχύ της καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ ἄγχος ποὺ τοὺς προκαλοῦσε ἡ παντοδυναμία

(*) Ὁ Η. Ἔρενμπουργκ χαρακτήρισε αὐτὴν τὴν ἐποχὴ σὰν «τὸ λυώσιμο τῶν πάγων» ὅπως εἶναι ὁ τίτλος μιᾶς νουβέλλας του ποὺ κυκλοφόρησε τὴν ἄνοιξι τοῦ 1954.

(**) Τὸν Μάϊο τοῦ 1956 ὁ Ν. Χρουστσὼφ ἔδωσε ἄλλη ἐκδοχὴ γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Λ. Μπέρια. Ὅπως εἶπε ὁ Ν. Χρουστσώφ, σὲ μία δραματικὴ τετράωρη συνεδρίασι τοῦ Πρεζίντιουμ, ποὺ φαίνεται νὰ ἔγινε στὶς 26 Ἰουνίου 1953, ὁ Λ. Μπέρια ὡμολόγησε, πιεζόμενος, ὅτι συνωμοτοῦσε πραγματικὰ γιὰ νὰ γίνη δικτάτωρ. Μετὰ τὴν λῆξι τῆς συνεδριάσεως, καθὼς ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν αἴθουσα, ὁ Α. Μικογιὰν πυροβόλησε ἀπὸ πίσω τὸν Λ. Μπέρια καὶ τὸν σκότωσε.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1956, μία ἀντιπροσωπεία τοῦ Κ.Κ. Ἰταλίας, ἀπὸ τοὺς Νεγκαρβίλλ, Παγιέττα καὶ Πελλεγκρίνι ἐπεσκέφθη τὴν Μόσχα γιὰ νὰ συζητήση θέματα συνδεόμενα μὲ τὸν ἀποσταλινισμό. Ὁ Ν. Χρουστσὼφ ἀπεκάλυψε στὴν ἀντιπροσωπεία τὰ ἑξῆς :

α) Ὅταν πέθανε ὁ Στάλιν, στὰ στρατόπεδα καταναγκαστικῆς ἐργασίας ἐκρατοῦντο 8 ἑκ. «ἀθῶοι» δηλ. τὸ 5% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ΕΣΣΔ.

β) Ὅτι οἱ Μαλενκὼφ - Μολότωφ - Βοροσίλωφ - Χρουστσὼφ - Μικογιάν, φοβούμενοι πραξικόπημα τοῦ Μπέρια, συνωμότησαν ἐναντίον του καὶ τὸν παρέσυραν σὲ παγίδα. Ἔστειλαν τὸν Βοροσίλωφ νὰ τοῦ διαβιβάση ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἀναδείξουν σὲ διάδοχο τοῦ Στάλιν καὶ νὰ τοῦ προτείνη νὰ ἀναλάβη τὴν πρωθυπουργία τῆς ΕΣΣΔ καὶ τὴν γεν. γραμματεία τοῦ ΚΚΣΕ. Ὁ Μπέρια ζήτησε νὰ γίνη κοινὴ συνεδρίασις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τῆς κομματικῆς ἡγεσίας, ὅπου νὰ τοῦ ὑποβληθῆ ἐπισήμως ἡ πρότασις. Οἱ ἄλλοι συμφώνησαν καὶ ὁ Μπέρια ἔπεσε στὴν παγίδα. Στὴν συνεδρίασι, ἦσαν παρόντες σὰν ἐκπρόσωποι τοῦ Στρατοῦ καὶ οἱ στρατάρχες Ζούκωφ, Κόνιεφ καὶ Μοσκαλένκο. Ἡ εἰσήγησις ἔγινε ἀπὸ τὸν Μαλενκώφ, ὁ ὁποῖος κατηγόρησε τὸν Μπέρια γιὰ συνωμότη. Αὐτὸς σηκώθηκε καὶ ἐπεχείρησε νὰ τραβήξη τὸ πιστόλι του. Ὁ Κόνιεφ, ὁ Μοσκαλένκο καὶ ὁ Μικογιὰν τὸν ἅρπαξαν καὶ τὸν σκότωσαν στραγγαλίζοντάς τον.

γ) Ἀμέσως μετὰ τὴν δολοφονία τοῦ Μπέρια 20.000 στελέχη τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας ἐκτελέσθηκαν χωρὶς δίκη.

Ἡ παραπάνω ἀφήγησις τοῦ Χρουστσὼφ ἀνεφέρθη ἀπὸ τὸν Παγιέττα στὸν δημοσιογράφο Ἴντρο Μοντανέλλι ὁ ὁποῖος τὴν δημοσίευσε στὴν «Κορριέρε ντέλα Σέρα» τοῦ Μιλάνου. Ἐπίσης, ὁ Νεγκαρβίλλ τὴν μετέδωσε στὸν κομμουνιστὴ ἡγέτη Εὐγένιο Ρεάλε, ὁ ὁποῖος τὴν ἀπεκάλυψε ὅταν ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Κ.Κ.

της. Στὶς ἐπίθεσί τους ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, οἱ ἐπίγονοι, στηρίχθηκαν στὸν στρατό, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ζ ο ύ κ ω φ.

Ἡ ἐκκαθάρισις τῆς ἀστυνομίας κράτησε ὁλόκληρη τριετία. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1954, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας κρατικῆς ἀσφαλείας (Γ κ ὲ Μ π έ) καὶ ὑφυπουργὸς ἀσφαλείας τῆς ΕΣΣΔ Μ. Ρ ο ῦ μ ι ν καταδικάσθηκε σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέσθηκε.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους ἔγινε ἡ δίκη ἄλλων 6 ἡγετῶν τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας (M.G.B.) ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Β. Ἀ μ π α κ ο ύ μ ω φ, ἀρχηγὸς τῆς M.G.B. κατὰ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν καὶ ἄλλοι τρεῖς, καταδικάσθηκαν σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέσθηκαν, ἐνῶ δύο ἄλλοι στάλθηκαν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1955, ἄλλα 6 στελέχη της Γ κ ὲ Μ π ὲ δικάσθηκαν σὲ θάνατο καὶ δύο εἰσαγγελεῖς σὲ κάθειρξι.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1956, ἐκτελέσθηκαν ὁ Μ. Μ π α κ ί ρ ω φ, πρωθυπουργὸς τοῦ Ἀτζερμπαϊτζὰν καὶ τρεῖς ὑπουργοί του καὶ «συνένοχοί» του.

12. Ἡ προώθησις τοῦ Ν. Χρουστσώφ (1953-55)

Στὸ μεταξύ, ὁ Ν. Χρουστσὼφ ἑδραιωμένος πιὰ στὸ «πόστο» του α' γραμματέως τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΣΕ ὅπως μετωνομάσθηκε ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1953 τὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ γραμματέως, προωθοῦσε συστηματικὰ τὶς θέσεις του στὸν κομματικὸ ὀργανισμό. Προώθησε παντοῦ δικούς του ἀνθρώπους καὶ ὑπενόμευσε συστηματικὰ τὴν ἐξουσία τοῦ Γκ. Μαλενκώφ. Ἐξ ἄλλου, τὸ σύνθημα τοῦ Μαλενκὼφ *«σὲ δύο ἢ τρία χρόνια»*, ἄρχιζε νὰ ξεφτίζη, γιατὶ τὸ καθεστὼς δὲν μπόρεσε νὰ τηρήση τὶς ὑποσχέσεις του. Ἡ ὁμάδα τοῦ Γκ. Μ α λ ε ν κ ὼ φ σχεδίαζε τολμηρὲς μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ δὲν προχωροῦσε ἀποφασιστικὰ σ' αὐτές, γιατὶ φοβόταν τὶς ἐπικρίσεις γιὰ «δ ε ξ ι ὰ π α ρ έ κ κ λ ι σ ι». Γι' αὐτό, ὁ Ν. Χ ρ ο υ σ τ σ ώ φ, ποὺ ἐμφανιζόταν σὰν πιὸ «ὀρθόδοξος» κομμουνιστὴς καὶ ἐχθρὸς τῶν τολμηρῶν μεταρρυθμίσεων, κέρδιζε ἔδαφος.

Στὶς 25 Ἰανουαρίου 1955, ὁ Ν. Χ ρ ο υ σ τ σ ὼ φ, μιλώντας στὴν ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε., ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ προγράμματος τοῦ Γκ. Μαλενκὼφ τὸ ὁποῖο χαρακτήρισε σὰν *«ἀναγέννησι τῆς δεξιᾶς παρεκκλίσεως καὶ τῶν ἐχθρικῶν πρὸς τὸν λενινισμὸ ἀπόψεων τοῦ Ρύκωφ καὶ Μπουχάριν»*.

Στὴν ἐπίθεσί του ἐναντίον τοῦ μεταρρυθμιστῆ Μ α λ ε ν κ ώ φ, ὁ Χ ρ ο υ σ τ σ ὼ φ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τὴν παλαιὰ γραφειοκρατία τοῦ κόμματος (Μολότωφ, Καγκάνοβιτς κ.ἄ.) καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν στρατό, ποὺ δὲν ἤθελαν τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ μαλενκωφισμοῦ .

13. Ἡ πτῶσις τοῦ Μαλενκὼφ (1955)

Τελικά, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς ἀποτυχίας του καὶ τῶν πολυπληθῶν ἰσχυρῶν ἀντιπάλων του, ὁ Μαλενκὼφ ἀναγκάσθηκε νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὴν πρωθυπουργία στὶς 8 Φεβρουαρίου 1955, κάνοντας καὶ τὴν *«αὐτοκριτική»* του. Τὸν ἀντικατέστησε ἀμέσως ὁ Ν. Μπουλγκάνιν, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη ὅτι ὡς πρωθυπουργὸς θὰ παίρνη ἐντολὲς ἀπὸ τὸ κόμμα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Χρουστσώφ, καὶ θὰ τὶς ἐκτελῆ πιστά. Ὁ Μαλενκώφ, ἔγινε ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπουργὸς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Παρέμεινε ἐπίσης μέλος τοῦ Πρεζίντιουμ.

Ἔτσι, ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ τριανδρία, δὲν ἀπέμεινε πιὰ οὐσιαστικά, παρὰ μόνον ὁ γερασμένος Μολότωφ.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ «ἀκίνδυνος» καὶ «ἀσήμαντος» Χρουστσώφ, κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίση τοὺς ἰσχυροὺς ἐπιδόξους διαδόχους τοῦ Στάλιν καὶ νὰ ξεπροβάλη σὰν ὁ κυριώτερος διεκδικητὴς τῆς κληρονομίας του. Ἀκόμη ὅμως, ἡ νίκη του δὲν ἦταν πλήρης. Ὁ Μαλενκὼφ παρέμενε ἰσχυρός. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ συνασπισμένη γύρω ἀπὸ τὸν Μολότωφ παλαιὰ γραφειοκρατία. Μαλενκὼφ καὶ Μολότωφ, παρὰ τὶς μεγάλες μεταξύ των ἀντιθέσεις ἄρχισαν νὰ συγκροτοῦν ἑνιαῖο μέτωπο κατὰ τοῦ Χρουστσώφ. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν διαδοχὴ τοῦ Στάλιν δὲν εἶχε λήξει.

14. Ὁ πρῶτος «ἀποσταλινισμὸς» (1953 - 55)

Ἀνάμεσα στὰ μέτρα ποὺ πῆραν οἱ ἐπίγονοι τοῦ Στάλιν γιὰ νὰ δείξουν στὸν σοβιετικὸ λαὸ καὶ στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη ὅτι ἄρχιζαν μία νέα ἐποχὴ ἦταν καὶ ἡ χορήγησις μερικῆς ἀμνηστείας, ὁ περιορισμὸς τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεως καὶ ἡ μείωσις τῆς ἐξουσίας τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας. Τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἔφυγαν ἀπὸ τὴν δικαιοδοσία τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας καὶ περιῆλθαν στὴν ἁρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Ἐπίσης, περιωρίσθηκαν τὰ δικαιώματα ποὺ εἶχε ἡ ἀστυνομία στὴν ἔκδοσι διοικητικῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων. Ταυτόχρονα, ἡ ἀστυνομία μετωνομάσθηκε καὶ διαιρέθηκε σὲ δύο τμήματα. Τὸ ἕνα ἀνέλαβε τὰ θέματα τῆς κρατικῆς ἀσφαλείας καὶ ὠνομάσθηκε Κὰ Γκὲ Μπέ (K. G. B.). Παράλληλα ἄρχισε καὶ ἡ «ἀποκατάστασις», μεταθανάτιος συνήθως, τῶν θυμάτων τῆς τρομοκρατίας.

Ἀπὸ τὸ 1954 ἕως τὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1956) «ἀποκαταστάθηκαν» κάπου ὀκτὼ χιλιάδες κομμουνισταὶ ποὺ εἶχαν ἐξοντωθῆ ἐπὶ *Στάλιν*, ἀνάμεσά τους ὁ Τουχατσέφσκυ, ὁ Μπλύχερ κ.ἄ.

Μία σημαντικὴ μεταρρύθμισις ὑπῆρξε καὶ ἡ κατάργησις τῶν ἐσωτερικῶν διαβατηρίων. Ὁ σοβιετικὸς πολίτης μπορεῖ πιὰ νὰ μετακινῆται «ἐλεύθερα» μέσα στὴ χώρα του, μὲ τὸν ὅρο ὅτι ὅταν φθάση σὲ νέα πόλι, ὀφείλει νὰ παρουσιασθῆ στὴν ἀστυνομία καὶ νὰ δώση τὰ στοιχεῖα του.

Ἐπίσης, ἀπαγορεύεται ἡ διαμονὴ περισσότερο ἀπὸ ἕνα μῆνα στοὺς μὴ μονίμους κατοίκους τῆς Μόσχας καὶ ἄλλων μεγάλων πόλεων. Φυσικά, ἡ ἐλεύθερη μετακίνησις δὲν ἐπιτρέπεται στὶς ἀπαγορευμένες περιοχὲς τῆς χώρας οἱ, ὁποῖες καλύπτουν μέγα τμῆμα της.

Τέλος, «ἀποκαταστάθηκαν» καὶ οἱ ἐθνότητες ποὺ εἶχαν ἐκτοπισθῆ ἐπὶ Σ τ ά λ ι ν καὶ ἐπετράπη στὰ ὑπολείμματά τους νὰ ἐπιστρέψουν τμηματικὰ στὶς πατρίδες των (*).

Ἡ πρώτη μετασταλινικὴ περίοδος χαρακτηρίζεται ἀπὸ αἱματηρὲς ἐξεγέρσεις στὰ στρατόπεδα ἐργασίας. Ἡ ἀμνηστεία ποὺ δόθηκε τὸν Μάρτιο τοῦ 1953, ἡ ἐκτέλεσις πολλῶν ἡγετῶν τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, ἡ μείωσις τῆς ἰσχύος της καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν στρατοπέδων ἀπὸ τὴν δικαιοδοσία της σὲ ἐκείνην τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα μία σειρὰ ἐξεγέρσεων ποὺ ξέσπασαν ἀπὸ τὸ 1953 - 1955 στὰ στρατόπεδα τοῦ Ν ο ρ ί λ σ κ, τ ῆ ς Κ α ρ α γ κ α ν τ ά, τοῦ Κ ι γ κ ί ρ, τῆς Σ α χ α λ ί ν η ς, τῆς Β α ρ κ ο ύ τ α, τῆς Κ ο λ ύ μ α κλπ. Τὸ καθεστώς, παρ' ὅλο ποὺ κατέστειλε βιαίως αὐτὲς τὶς ἐξεγέρσεις, ἀναγκάσθηκε νὰ μειώση σημαντικὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν κρατουμένων καὶ νὰ βελτιώση τὶς συνθῆκες ἐργασίας καὶ διαβιώσεώς των (**).

Στὴν μετασταλινικὴ περίοδο γίνεται πολὺς θόρυβος γιὰ τὴν λεγομένη «σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ὴ ν ο μ ι μ ό τ η τ α», δηλαδὴ γιὰ τὴν τήρησι ἀπὸ ὅλους, τῶν νόμων τοῦ καθεστῶτος. Τὸ κόμμα ὅμως, παραμένει πάντοτε ὑπεράνω τῶν νόμων. Καὶ ἐπὶ πλέον, οἱ ἴδιοι οἱ νόμοι, γίνονται ὁλοένα καὶ αὐστηρότεροι. Αὐτὸ λ.χ. συνέβη μὲ τὴν περίπτωσι τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἡ ὁποία, ἐνῷ σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχικὴ σοσιαλιστικὴ ἰδεολογία θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθῆ ἐντελῶς, ἐπιβάλλεται τώρα στὴν ΕΣΣΔ σὲ πάρα πολλὲς περιπτώσεις ποὺ στὶς δυτικὲς χῶρες οἱ ἔνοχοι θὰ ἐτιμωροῦντο μὲ μικρὲς ποινὲς φυλακίσεως.

15. Τὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1956)

Ὁ ἐντονώτερος ἀποσταλινισμὸς τῆς σοβιετικῆς ζωῆς ἄρχισε τὸ 1955 καὶ ἀποκορυφώθηκε κατὰ τὸ 1956 μὲ τὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ. Στὸ συνέδριο, ποὺ συνῆλθε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1956, ὁ Χρουστσὼφ ἐξεφώνησε μυστικὸ λόγο μὲ τὸν ὁποῖο ἔκανε ἐπανεκτίμησι καὶ ἐπανατοποθέτησι τῆς προσωπικότητος καὶ τῶν μεθόδων τοῦ Στάλιν. Τὸ κείμενο τοῦ λόγου,

(*) ἡ Μοναδικὴ ἐξαίρεσις ἔγινε γιὰ τοὺς Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποκαταστάθηκαν καὶ οἱ ὁποῖοι παραμένουν πάντοτε ἐκτοπισμένοι στὸ μακρυνὸ Καζακστάν.

(**) Ἡ καταναγκαστικὴ ἐργασία δὲν καταργήθηκε. Ἔχει ὅμως ἀναδιοργανωθῆ τὸ ὅλο σύστημά της καὶ ἐπίσης ἔχει περιορισθῆ σημαντικὰ ἡ ἔκτασίς της. Ὄχι μόνον τὰ σοβιετικὰ δικαστήρια ἐκδίδουν πάντοτε ἀποφάσεις ποὺ προβλέπουν τὴν ποινὴ τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ ψηφίσθηκαν νέοι νόμοι ποὺ ἐπιτρέπουν σὲ ἐπιτροπὲς πολιτῶν, μὲ ἁπλῆ πλειοψηφία, νὰ ἐκτοπίζουν συμπολίτας των τοὺς ὁποίους θεωροῦν σὰν «π α ρ α σ ι τ ι κ ὰ» ἢ «ἀ ν τ ι κ ο ι ν ω ν ι κ ὰ» στοιχεῖα, σὲ μακρυνὲς «κ ο ι ν ό τ η τ ε ς ἀ ν α μ ο ρ φ ω τ ι κ ῆ ς ἐ ρ γ α σ ί α ς».

ἀνακοινώθηκε ἐμπιστευτικὰ στὶς ἡγεσίες τῶν ἄλλων κομμουνιστικῶν κομμάτων. Μία συγκρατημένη περίληψίς του, μὲ μετριοπαθῆ τόνο, ἀνακοινώθηκε στὰ μέλη τῶν Κ.Κ. τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης σὲ κλειστὲς κομματικὲς συνελεύσεις. Τὸ πλῆρες κείμενο τοῦ λόγου δὲν δημοσιεύθηκε ποτὲ στὸν κομμουνιστικὸ κόσμο. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1956, οἱ ΗΠΑ κατώρθωσαν νὰ τὸ ἀποκτήσουν καὶ τὸ ἔδωσαν στὴν δημοσιότητα. Ἡ Μόσχα δὲν διέψευσε ποτὲ αὐτὸ τὸ κείμενο καὶ συνεπῶς πρέπει νὰ τὸ θεωρήσουμε σὰν ἀκριβές.

Ὁ Χρουστσώφ, στὸν μυστικὸ λόγο του, κατήγγειλε τὴν «προσωπολατρεία» σὰν ἀντίθετη πρὸς τὸν «λενινισμό», ἀλλὰ δὲν καταδίκασε οὔτε τὴν μονοκομματικὴ δικτατορία, οὔτε τὴν τρομοκρατία. Ἐκεῖνο ποὺ κατεδίκασε, ἦταν μόνον ἡ συγκέντρωσις ὅλης τῆς δικτατορικῆς καὶ τρομοκρατικῆς ἐξουσίας στὰ χέρια ἑνὸς ἀτόμου. Ὁ Χρουστσὼφ ἀναγνώρισε ὅτι ὁ Λένιν εἰσήγαγε καὶ ἐφήρμοσε τὴν τρομοκρατία ἐναντίον τῶν μὴ κομμουνιστῶν καὶ αὐτὸ τὰ ἐπεδοκίμασε. Ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο κατηγόρησε τὸν Στάλιν, ἦταν ὅτι ἐφήρμοσε τὴν τρομοκρατία καὶ μέσα στὸ κόμμα, σὲ βάρος *«καλῶν κομμουνιστῶν»*. Ὁ Χρουστσὼφ παραδέχεται δηλ. τὴν τρομοκρατία ἐναντίον τῶν ἄλλων πολιτικῶν ὁμάδων καὶ τὴν ἀπορρίπτει μόνον ὅταν ἀσκεῖται ἐναντίον πιστῶν κομμουνιστῶν.

Ὁ Χρουστσὼφ ἀναφέρθηκε στὴν δολοφονία τοῦ Κύρωφ ὑπογραμμίζοντας τὸν ὕποπτο ρόλο τοῦ Στάλιν. Κατηγόρησε τὸν τελευταῖο γιὰ τὴν ἐξόντωσι χιλιάδων κομμουνιστῶν οἱ ὁποῖοι *«δὲν εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὴν ὀρθὴ κομματικὴ γραμμή»*(*).

Μιλώντας γιὰ τὴν περίοδο τοῦ πολέμου, ὁ Χρουστσώφ, χωρὶς νὰ ἀποδοκιμάση τὴν συμμαχία τῆς ΕΣΣΔ μὲ τὸν Χίτλερ, τῆς ὁποίας ἄλλωστε ἦταν ὁ ἴδιος ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐμπνευστάς, κατηγόρησε τὸν Στάλιν γιατὶ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν του τὶς προειδοποιήσεις γιὰ τὴν ἐπικειμένη χιτλερικὴ ἐπίθεσι. Ἐπίσης, τὸν κατηγόρησε γιὰ τὶς δῆθεν «μεγαλοφυεῖς» ἐπεμβάσεις του στὴν διεξαγωγὴ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, οἱ ὁποῖες προκάλεσαν μεγάλες καταστροφὲς στὰ σοβιετικὰ στρατεύματα.

Συνεχίζοντας, ὁ Χρουστσώφ, κατηγόρησε τὸν Στάλιν, γιὰ τὸν διωγμὸ τῶν σοβιετικῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ζούκωφ, ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἐπίσης, κατεδίκασε τὴν ἐκτόπισι ὁλοκλήρων

(*) Ἡ ἀποκατάστασις τῶν θυμάτων τοῦ σταλινισμοῦ ποὺ πραγματοποιεῖται στὴν ΕΣΣΔ, ἀφορᾷ μόνον αὐτοὺς τοὺς κομμουνιστάς. Ἀντιθέτως δὲν γίνεται καμμία ἀποκατάστασις τῶν ἀντικομμουνιστῶν ἢ ἁπλῶς τῶν μὴ κομμουνιστῶν, οὔτε κἂν καὶ τῶν κομμουνιστῶν ποὺ ξέφυγαν ἀπὸ τὴν «ὀρθὴ γραμμή» καὶ οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ μέγιστο μέρος τῶν θυμάτων τῆς κομμουνιστικῆς τρομοκρατίας. Οἱ ἐπίγονοι δὲν «ἀποκαθιστοῦν» οὔτε τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀγροτῶν ποὺ ἐξοντώθηκαν ἐπὶ Στάλιν γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ κολλεκτιβοποίησις, οὔτε καὶ αὐτὲς τὶς ὁμάδες τοῦ Τρότσκυ, τοῦ Μπουχάριν, τοῦ Ζηνόβιεφ καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων κομμουνιστῶν ἡγετῶν. Ἡ «ἀποκατάστασις» περιορίζεται σὲ μερικὲς χιλιάδες κομματικῶν καὶ στρατιωτικῶν στελεχῶν ποὺ μέσα στὸ κῦμα τῶν ἐκκαθαρίσεων ἐκτελέσθηκαν «κατὰ λάθος» παρ' ὅλο ποὺ ἦσαν πιστοὶ σταλινικοί.

ἐθνοτήτων καὶ ἔρριξε κάποιο φῶς στὶς μυστηριώδεις ὑποθέσεις τοῦ Λένινγκραντ καὶ τῶν ἰατρῶν.

Ὁ Χρουστσὼφ ἀναφέρθηκε ἰδιαίτερα στὴν ἐγωπάθεια, τὴν αὐτολατρεία καὶ τὴν μανία καταδιώξεως ἀπὸ τὴν ὁποία ἔπασχε ὁ Στάλιν. Δικαιολογώντας τὴν στάσι τὴν δική του καὶ ὅλων τῶν ἐπιγόνων κατὰ τὴν διάρκεια τῶν σταλινικῶν ἐγκλημάτων, εἶπε ὅτι ἀφ' ἑνὸς ὑπέκυπταν στὴν ἰσχυρὴ προσωπικότητα καὶ στὴν «δ η μ ο φ ι λ ί α» (!) τοῦ Στάλιν καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν τοὺς ἦταν δυνατὸν νὰ ἀντιδράσουν στὶς ἐνέργειές του τὶς ὁποῖες ἄλλωστε, σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἀγνοοῦσαν!

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χρουστσὼφ ἔθετε στενὰ ὅρια στὸν «ἀ π ο σ τ α λ ι ν ι σ μ ό», ὁ μυστικὸς λόγος του ἐπέφερε φοβερὴ σύγχυσι στὸν διεθνῆ κομμουνισμό, στοὺς κόλπους τοῦ ὁποίου προκάλεσε ζυμώσεις, διαφωνίες, διαφοροποιήσεις καὶ κρίσεις. Ἔτσι, τὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ ἔγινε ἡ ἀφετηρία νέων ἐξελίξεων τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καὶ διαχωριστικὸ σημεῖο μιᾶς νέας περιόδου στὴν ἱστορία τῆς ΕΣΣΔ καὶ τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος.

16. Ὁ δεύτερος «ἀποσταλινισμὸς» (1956)

Μετὰ τὸ συνέδριο, ἄρχισε ἡ βαθμιαία ἀποσταλινοποίησις τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Οἱ ἀνδριάντες καὶ τὰ πορτραῖτα τοῦ Στάλιν ἄρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται. Ἡ ἔκδοσις τῶν βιβλίων του ἔπαυσε. Ἡ συνεχὴς ἀναφορὰ στὸ ὄνομά του, τὶς ἰδέες καὶ τὶς ἀπόψεις του, σταμάτησε. Παρὰ τὸν περιωρισμένο χαρακτῆρα τοῦ «ἀποσταλινισμοῦ», ἕνας ἄνεμος κάποιου ἐντελῶς σχετικοῦ «φιλελευθερισμοῦ», ἄρχισε νὰ πνέη στὸν κομμουνιστικὸ κόσμο. Ἡ μεταβολὴ ὅμως, τὴν ὁποία θεώρησε ἐπιβεβλημένη ἡ νέα ἡγεσία, δὲν μπόρεσε νὰ πραγματοποιηθῆ ὁμαλά. Ἡ κρίσις ποὺ ἤθελε τὸ Κρεμλῖνο νὰ ἀποφύγη, ἐπῆλθε. Ἡ πρώτη σχετικὴ ἐκδήλωσις ὑπῆρξε ἡ ἐ ξ έ γ ε ρ σ ι ς τ ῆ ς Τ υ φ λ ί δ ο ς.

Ὁ ἀποσταλινισμὸς ἔγινε δυσμενῶς δεκτὸς ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴ νεολαία τῆς Γεωργίας ἀπὸ τὴν ὁποία κατήγοντο καὶ ὁ Στάλιν καὶ ὁ Μπέρια καὶ ἡ ὁποία εἶχε εὐνοηθῆ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο. Στὶς 5 Μαρτίου τοῦ 1956, κατὰ τὴν τρίτη ἐπέτειο τοῦ θανάτου τοῦ Στάλιν, οἱ φοιτηταὶ τῆς Τυφλίδος, διαδήλωσαν στοὺς δρόμους τῆς πόλεως κρατώντας πορτραῖτα τοῦ Στάλιν. Ἡ ἐκδήλωσις δὲν εἶχε ἁπλῶς φιλοσταλινικὸ χαρακτῆρα. Ἦταν κυρίως, μία ἐ θ ν ι κ ι σ τ ι κ ή, ἀντιρωσικὴ ἐνέργεια τῶν γεωργιανῶν. Ἡ διαδήλωσις συνεχίσθηκε καὶ κατὰ τὶς ἑπόμενες τρεῖς ἡμέρες, παρὰ τὶς ἀπαγορεύσεις τῆς ἀστυνομίας, μὲ ὁλοένα καὶ περισσοτέρους διαδηλωτάς. Στὶς 9 Μαρτίου, ἐπρόκειτο νὰ γίνη ἐπίσημη ἐκδήλωσις τοῦ κόμματος κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια ἑνὸς ἀνδριάντος τοῦ Λένιν. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ὁλόκληρη ἡ πόλις εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ ἔνοπλους στρατιῶτες καὶ τάνκς. Παρὰ τὰ μέτρα ὅμως, ἡ διαδήλωσις μετετράπη σὲ ἀντικαθεστωτικὴ ἐξέγερσι, ἡ

ὁποία κατὰ τὶς 11 τὴν νύκτα πῆρε τὴν μορφὴ πραγματικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐξέγερσις κατεστάλη ἀπὸ τὸν στρατό. Ὑπολογίζεται ὅτι ὑπῆρξαν τουλάχιστον ἑκατὸ νεκροὶ μεταξὺ τῶν ἐξεγερθέντων.

Ἡ κρίσις γινόταν ὁλοένα καὶ βαθύτερη μὲ ἀποκορύφωμά της τὴν πολωνικὴ ἐξέγερσι καὶ τὴν οὑγγρικὴ ἐπανάστασι τοῦ Ὀκτωβρίου 1956.

17. Τὸ ξαναπάγωμα (1957 - 1960)

Τὰ γεγονότα αὐτά, ἀνάγκασαν τοὺς ἐπιγόνους νὰ ἀνακόψουν τὴν πορεία τοῦ ἀποσταλινισμοῦ. Ὁ Στάλιν ἀπεκατεστάθη μερικῶς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νέας γραμμῆς ἀνεστάλη. Μιλώντας τὴν Πρωτοχρονιὰ 1957 στὸ Κρεμλῖνο, ὁ Χρουστσὼφ ἐπαίνεσε τὸν Στάλιν σὰν *«σὰν μεγάλο ἐγωνιστὴ ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ μεγάλο μαρξιστή»*. Πρόσθεσε ἐπίσης τὰ ἑξῆς:

«Μεγάλωσα κάτω ἀπὸ τὸν Στάλιν. Ὁ Στάλιν ἔκανε λάθη ἀλλὰ πρέπει νὰ μοιρασθοῦμε τὴν εὐθύνη γιὰ αὐτὰ τὰ λάθη».

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1957, τὸ σοβιετικὸ περιοδικὸ «Ζητήματα Φιλοσοφίας», παρέθεσε τὰ ἑξῆς λόγια τοῦ Χρουστσὼφ:

«Τὸ πιὸ σημαντικὸ τμῆμα, ἡ οὐσία τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ, εἶναι ἡ ὑπεράσπισις τῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ὑπόθεσι τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἡ πάλη ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ. Σ' αὐτὸ τὸ κύριο καὶ σημαντικώτερο ζήτημα, μάρτυς μου ὅπως λένε ὁ Θεός, ὅτι μακάρι κάθε κομμουνιστὴς νὰ ἀγωνιζόταν ὅπως ἀγωνίσθηκε ὁ Στάλιν».

Ἔτσι ἐτέθη τέρμα στὴν πρώτη περίοδο τοῦ ἀποσταλινισμοῦ καὶ ἀνεκόπη ὁ «ἐκφιλελευθερισμὸς» τῆς σοβιετικῆς ζωῆς.

Ἀπὸ τὸ 1953 ἤδη εἶχε ἀρχίση αὐτὸ ποὺ ὁ Ἔρεμπουργκ ἀπεκάλεσε «λυώσιμο τῶν πάγων». Οἱ διανοούμενοι ἀπέκτησαν μία σχετικὴ «ἐλευθερία». Μπόρεσαν νὰ διευρύνουν τὶς μορφὲς τῆς τέχνης των καὶ νὰ θίξουν μερικὰ «ἐπικίνδυνα» θέματα. Ἔφθασαν μάλιστα στὸ σημεῖο νὰ ἀρχίσουν νὰ ἀμφισβητοῦν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν περιβόητο «σοσιαλιστικὸ ρεαλισμό». Ἀνάλογες τάσεις χειραφετήσεως ἀπὸ τὸν καθολικὸ κομματικὸ ἔλεγχο παρατηρήθηκαν καὶ στὶς ἐπιστῆμες, ἰδίως στὴν φιλοσοφία καὶ στὴν ἱστορία.

Τὸ 1956, ἔκανε μεγάλο κρότο ἡ νουβέλλα τοῦ Β. Ντούντιτσεφ «Οὐκ ἐπ'ἄρτῳ μόνον...», ἡ ὁποία ἐξέφραζε τὴν ἔντονη διάθεσι ἀλλαγῆς ποὺ ἐνέπνεε τὴν νέα γενεὰ τῆς σοβιετικῆς διανοήσεως. Τὸ καθεστὼς ὅμως, ἰδίως μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὑγγαρίας, ἀνησύχησε ἀπὸ τὴν ἔκτασι ποὺ ἔπαιρνε τὸ «λυώσιμο τῶν πάγων» καὶ ἀπεφάσισε νὰ ξαναπαγώση ὡς ὡρισμένο σημεῖο τὴν σοβιετικὴ πνευματικὴ ζωή. Τὸν Μάϊο καὶ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1958, ὁ Χρουστσὼφ ἐξεφώνησε τρεῖς λόγους πρὸς τοὺς σοβιετικοὺς συγγραφεῖς, προσπαθώντας

νὰ ἀποκαταστήση τὸν κυρίαρχο καθοδηγητικὸ ρόλο τοῦ κόμματος στὰ θέματα τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης. Ὁ Χρουστσὼφ ἀπέφυγε τὶς ἀκραῖες ὑπερβολὲς τοῦ Ζντάνωφ, ἀλλὰ πάντως, διεκήρυξε ὅτι κάθε τάσις ἀνεξαρτησίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης ἔναντι τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνη αἵρεσι.

Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς βρῆκαν τὴν ἐφαρμογή τους στὴν ὑπόθεσι τοῦ Μπ. Π ά σ τ ε ρ ν α κ. Τὸ μυθιστόρημα του, «Δρ. Ζ ι β ά γ κ ο», ποὺ εἶχε ἀπαγορευθῆ στὴν ΕΣΣΔ, τυπώθηκε τὸ 1958 στὴν Δύσι καὶ τιμήθηκε μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ. Τὸ καθεστώς, ὄχι μόνο ἀπαγόρευσε στὸν Πάστερνακ νὰ μεταβῆ στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ πάρη τὸ βραβεῖο, ἀλλὰ καὶ ἐξαπέλυσε ἐναντίον του μία καλὰ ὠργανωμένη, θορυβώδη ἐκστρατεία ὕβρεων, συκοφαντιῶν, ἐκβιασμοῦ, ἀπειλῶν καὶ πιέσεων. Τελικά, τὸν ἐξανάγκασε νὰ γράψη ἕνα γράμμα πρὸς τὸν Χρουστσὼφ καὶ ἕνα ἄλλο πρὸς τὴν «Πράβντα», νὰ ἀναγνωρίζη τὰ *«λάθη»* του καὶ νὰ ἐφράζη τὴν *«λύπη»* του γιὰ τὴν ὅλη ὑπόθεσι. Ὁ Πάστερνακ πέθανε πικραμένος καὶ πογοητευμένος τὸν Μάϊο τοῦ 1960, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ἔργο του συγκινοῦν βαθύτατα τὴν σοβιετικὴ νεολαία.

18. Ἡ *ἐπικράτησις* τοῦ Χρουστσὼφ (1957)

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1957, οἱ διάφορες ἀντιχρουστσωφικὲς ὁμάδες τοῦ ΚΚΣΕ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μαλενκὼφ, τὸν Μολότωφ καὶ τὸν Καγκάνοβιτς, συνασπίσθηκαν γιὰ νὰ ἐκτοπίσουν τὸν Χρουστσώφ. Κάπως ἀργά, ἀντελήφθησαν ὅτι αὐτὸς ἀποτελοῦσε τὸν κύριο κίνδυνο γιὰ ὅλους. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1957, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Μολότωφ, συνῆλθε σὲ συνεδρίασι τὸ Πρεζίντιουμ τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΣΕ. Ἦσαν παρόντα ὀκτὼ ἀπὸ τὰ δέκα μέλη του. Ἐκεῖ, ὁ Μολότωφ ὑπέβαλε πρότασι γιὰ καθαίρεσι τοῦ Χρουστσὼφ ἡ ὁποία καὶ ἐνεκρίθη ἀπὸ τὴν πλειοψηφία. Μόνον ὁ Μπουλγκάνιν καὶ ὁ Μικογιὰν ὑπεστήριξαν τὸν Χρουστσώφ, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς πλειοψηφίας, ὁ πρῶτος τὸν ἐγκατέλειψε. Ἔτσι, ἀπεφασίσθη νὰ ἀναλάβη ξανὰ τὴν πρωθυπουργία τῆς χώρας ὁ Μαλενκὼφ καὶ τὴν γραμματεία τοῦ κόμματος ὁ Σ ε π ί λ ω φ. Ὁ Χρουστσὼφ, ὑποβιβαζόμενος, θὰ ἀναλάμβανε τὸ ὑπουργεῖο τῆς γεωργίας.

Αὐτὸς ὅμως, δὲν ὑπετάγη στὴν ἀπόφασι τοῦ Πρεζίντιουμ. Ἀπευθύνθηκε στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία θεωρητικῶς εἶναι τὸ ἀνώτατο ὄργανο τοῦ κόμματος καὶ στὴν ὁποία ὑπερίσχυε. Βοηθούμενος ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα ποὺ ἔθεσε στὴν διάθεσί του ὁ στρατάρχης Ζούκωφ, ὁ Χρουστσὼφ κατώρθωσε μέσα σὲ 24 κρίσιμες ὧρες νὰ συγκεντρώση στὴν Μόσχα τὰ 70 ἀπὸ τὰ 133 τακτικὰ μέλη τῆς Κ.Ε. Οἱ συγκεντρωθέντες ζήτησαν νὰ συνέλθη ἀμέσως ἡ ὁλομέλεια τοῦ σώματος. Τὸ Πρεζίντιουμ ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποκύψη. Ἡ ὁλομέλεια συνῆλθε στὶς 22 Ἰουνίου. Ἡ μάχη διήρκεσε ὀκτὼ ὁλόκληρες ἡμέρες ὡς τὶς 29 Ἰουνίου. Στὴν ὁλομέλεια πῆραν μέρος 309 ἄτομα, τακτικὰ καὶ ἀναπληρωματικὰ μέλη τῆς Κ.Ε. καὶ ἄλλα ἀνώ-

τερα στελέχη. Στὴν σύνοδο προήδρευσε ὁ Μ. Σουσλώφ. Ὁ Μολότωφ, ὁ Καγκάνοβιτς καὶ ὁ Μαλενκὼφ μίλησαν ἀπὸ δύο φορὲς ὁ καθένας τους ὑπερασπίζοντας τὶς ἀπόψεις τους καὶ κατηγορώντας τὸν Χρουστσώφ. Στὸ τέλος ὅμως, αὐτός, ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τὰ μεσαῖα κομματικὰ στελέχη καὶ τὸν στρατό, κέρδισε τὴ μάχη. Ἡ ὁλομέλεια, μὲ ἀπόφασί της ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε στὶς 3 Ἰουλίου, καθήρεσε ἀπὸ τὴν Κ.Ε. καὶ ἀπὸ τὸ Πρεζίντιουμ τὸν Μαλενκώφ, τὸν Καγκάνοβιτς, τὸν Μολότωφ καὶ τὸν Σεπίλωφ, ἐνῶ ἀντιθέτως προήγαγε σὲ μέλος τοῦ Πρεζίντιουμ τὸν Ζούκωφ. Ὁ Μολότωφ στάλθηκε πρεσβευτὴς στὴν Μογγολία. Ὁ Μαλενκὼφ διωρίσθηκε διευθυντὴς ἑνὸς ὑδροηλεκτρικοῦ σταθμοῦ στὸ Καζακστάν. Ὁ Καγκάνοβιτς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσι ἑνὸς ἐργοστασίου τσιμέντων στὰ Οὐράλια. Καὶ ὁ Σεπίλωφ τοποθετήθηκε σὲ ἕνα ἰνστιτοῦτο τῆς Κιργισίας. Βαθμιαῖα ὅμως ὅλοι ἐκτοπίσθηκαν καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀσήμαντες θέσεσς.

Τὰ μέλη τῆς *«ἀντικομματικῆς ὁμάδος»* ὅπως ἀπεκλήθησαν οἱ ἡττημένοι, κατηγορήθηκαν ὅτι ἀντιτάχθηκαν στὴν προσέγγισι μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία καὶ στὶς ἐπισκέψεις ρώσων ἡγετῶν σὲ ἄλλες χῶρες. Ὅτι ἐπέμειναν στὸ δόγμα γιὰ τὸ ἀνατόφευκτο τῶν πολέμων. Ὅτι ἀρνήθηκαν νὰ δεχθοῦν τὴν ὕπαρξι διαφόρων «ἐθνικῶν δρόμων» πρὸς τὸν σοσιαλισμό. Ὅτι διεφώνησαν στὸν ἀποσταλινισμό, στὴν ἀποκατάστασι τῶν ἐκτοπισμένων ἐθνοτήτων, στὴν ἀποκέντρωσι τῆς βιομηχανίας, στὴν ἀξιοποίησι τῶν χέρσων ἀδαφῶν καὶ στὴν χορήγησι ὑλικῶν κινήτρων στοὺς ἀγρότες πρὸς τόνωσιν τοῦ ἐνδιαφέροντός των γιὰ τὴν παραγωγή. Ἐπίσης, ὁ Μαλενκὼφ κατηγορήθηκε ὅτι ἀντιτάχθηκε στὸ σύνθημα νὰ φθάση ἡ ΕΣΣΔ τὶς ΗΠΑ καὶ νὰ τὶς ξεπεράση. Τέλος, ὁ Μαλενκὼφ κατηγορήθηκε σὰν *«συνένοχος τοῦ Μπέρια»* στὴν ὑπόθεσι τοῦ Λένινγκραντ.

Ὁ Χρουστσὼφ κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήση ἔναντι τῶν ἀντιπάλων του στηριζόμενος κυρίως στὴν ἐνίσχυσι τοῦ στρατάρχη Ζούκωφ. Μόλις ὅμως μπόρεσε νὰ διασωθῆ καὶ νὰ ἐπικρατήση, φρόντισε νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸν ἐπικίνδυνο ὑποστηρικτή του. Ἔτσι, στὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1957, ἐνῶ ὁ Ζούκωφ ἔλειπε στὴν Ἀλβανία, ὁ Χρουστσὼφ συνεκάλεσε τὴν ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. καὶ καθήρεσε τὸν στρατάρχη ἀπὸ τὸ Πρεζίντιουμ καὶ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο στρατιωτικῶν, μὲ τὴν κατηγορία ὅτι ἔτεινε νὰ θέση τὸν στρατὸ ὑπεράνω τοῦ κόμματος.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1958, ὁ Χρουστσὼφ καθήρεσε καὶ τὸν πρωθυπουργὸ Ν. Μπουλγκάνιν. Τότε ἀνέλαβε ὁ ἴδιος, μαζὶ μὲ τὴν γραμματεία τοῦ κόμματος καὶ τὴν πρωθυπουργία.

Ἔτσι, ἔληξε ἡ περίοδος τῆς «συλλογικῆς ἡγεσίας». Ὁ Χρουστσὼφ ἐπέβαλε τὴν προσωπικὴ ἐξουσία του σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς χωρὶς ὅμως νὰ συγκεντρώση τὴν ἰσχὺ ποὺ εἶχε ἄλλοτε ὁ Στάλιν.

19. Τροποποιήσεις στὸ Δόγμα

Τὸ 20ὸ καὶ σὲ συνέχεια τὸ 21ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (συνεκλήθη τὸ 1959 μετὰ ἀπὸ τὴν πλήρη ἐπικράτησι τοῦ Χρουστσὼφ) ἐπέφεραν ὡρισμένες μεταβολὲς στὴν σύγχρονη μορφὴ τοῦ κομμουνιστικοῦ δόγματος. Οἱ σημαντικώτερες ἀπ' αὐτὲς εἶναι:

α) Οἱ πόλεμοι δὲν εἶναι πιὰ ἀναπόφευκτοι ὅπως δίδασκε ἄλλοτε ὁ μαρξισμός. Τώρα, παρὰ τὴν ὕπαρξι τοῦ καπιταλισμοῦ στὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς ὑδρογείου, εἶναι δυνατόν, λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῶν συνθηκῶν, νὰ προληφθοῦν καὶ νὰ ἀποφευχθοῦν οἱ πολεμικὲς συγκρούσεις. Ὁ κομμουνισμὸς εἶναι δυνατὸν καὶ πρέπει νὰ ἐπικρατήση παγκοσμίως χωρὶς τὴν γενικὴ ἔνοπλη (θερμοπυρηνικὴ - πυραυλικὴ) σύρραξι, μόνον μὲ τὸν «πολιτικὸ πόλεμο».

β) Δὲν ἰσχύει ἡ θέσις τοῦ Στάλιν ὅτι ὁ καπιταλισμὸς ἔχει εἰσέλθη ὁριστικὰ σὲ περίοδο πλήρους παρακμῆς καὶ καταπτώσεως. Ἡ καπιταλιστικὴ παραγωγὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναπτύσσεται καὶ ἡ τεχνικὴ πρόοδος δὲν σταμάτησε στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες.

γ) Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸν σοσιαλισμό, μπορεῖ πάντοτε νὰ γίνη μὲ τὴν βία, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν πιὰ σήμερα, νὰ γίνη καὶ μὲ εἰρηνικὸ τρόπο, χωρὶς τὴν ἔνοπλη ἐξέγερσι. Πάντως, ὅπως καὶ ἂν ἐπικρατήσουν, οἱ κομμουνισταὶ (ὁ τρόπος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς εἰδικὲς συνθῆκες κάθε χώρας) ὀφείλουν νὰ ἐπιβάλουν τὴν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» καὶ νὰ καταστρέψουν μὲ βίαια μέτρα τὸ παλαιὸ κοινωνικὸ σύστημα μὲ ὅλους τοὺς θεσμούς του.

δ) Ἡ παλαιὰ διαίρεσις τοῦ κόσμου σὲ καπιταλιστικὸ καὶ σὲ σοσιαλιστικό, δὲν ἰσχύει ἀπολύτως. Ἀνάμεσα στὰ δύο στρατόπεδα, ὑπάρχει τώρα καὶ «ὁ τρίτος κόσμος», μὲ τὸν ὁποῖο μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώξη συνεργασία ὁ κομμουνιστικός, ἐναντίον τῆς Δύσεως.

20. Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ κομμουνισμοῦ

Ταυτόχρονα μὲ τοὺς παραπάνω ἰδεολογικοὺς νεωτερισμούς, ὁ Χρουστσὼφ διεκήρυξε ὅτι ἡ ΕΣΣΔ ἀρχίζει τὴν «οἰκοδόμησι τοῦ κομμουνισμοῦ», τὴν ὁποία σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα ποὺ ἐνέκρινε τὸ 22ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1961) θὰ ὁλοκληρώση μέσα στὰ ἑπόμενα 20 χρόνια. Ἔτσι δικαιολογήθηκε καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ 7ετοῦς οἰκονομικοῦ προγράμματος ποὺ εἶχε ἐγκρίνει τὸ 21ο συνέδριο (1959) καὶ τὸ ὁποῖο στὴν πραγματικότητα ἀπέτυχε πλήρως. Ἐπιδίωξις τοῦ ἐγκαταλειφθέντος 7ετοῦς προγράμματος ἦταν «νὰ φθάσουμε τὴν Ἀμερικὴ καὶ νὰ τὴν ξεπεράσουμε».

Παρουσιάζοντας σὰν ἄμεσα ἐπικείμενη τὴν εἴσοδο στὸν κομμουνισμό, ὁ Χρουστσώφ, φρόντισε νὰ περιορίση τὶς φιλοδοξίες τῶν ὑπηκόων του

καὶ νὰ προσγειώση τὶς ἀντιλήψεις των περὶ αὐτοῦ ὡς «β α σ ι λ ε ί ο υ τ ῆ ς ἀ φ θ ο ν ί α ς κ α ὶ τ ῆ ς ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ς». Μιλώντας σχετικὰ στὸ 21ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων εἶναι περιωρισμένες, δὲν χρειάζονται καὶ τόσο σπουδαῖα πράγματα γιὰ νὰ ὑπάρξη τὸ «βασίλειο τῆς ἀφθονίας», ἡ πλήρης ἱκανοποίησις ὅλων τῶν ἀναγκῶν, ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν, ποὺ ὑπόσχεται ὁ κομμουνισμός.

«Πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψι μας, εἶπε, ὅτι οἱ ἀνάγκες ἑνὸς ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀπεριόριστες. Ἕνας ἄνθρωπος γιὰ παράδειγμα, δὲν μπορεῖ νὰ καταναλώση περισσότερο ψωμὶ ἢ ἄλλη τροφὴ ἀπὸ ἐκείνη ποὺ χρειάζεται ὁ ὀργανισμός του. Ὑπάρχουν ἐπίσης ὅρια στὴν ἐνδυμασία καὶ στὴν στέγη ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήση ἕνας ἄνθρωπος. Φυσικὰ ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἱκανοποίησι τῶν λαϊκῶν ἀναγκῶν ἔχουμε κατὰ νοῦν ὄχι ἐκείνους ποὺ γυρεύουν πολυτέλειες ἀλλὰ τὴν κανονικὴ κατανάλωσι ἑνὸς διαπαιδαγωγημένου ἀνθρώπου... Μποροῦμε πιθανῶς νὰ πραγματοποιήσουμε στὸ προσεχὲς μέλλον τὴν πλήρη ἱκανοποίησι ὅλων τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ σὲ τρόφιμα, στέγασι καὶ ἐνδυμασία, ἀλλὰ μέσα σὲ ὡρισμένα ἀναγκαῖα καὶ λογικὰ ὅρια».

Ἔτσι, ἡ ἔννοια τῆς κομμουνιστικῆς *«ἀφθονίας»*, περιορίζεται σὲ πολὺ χαμηλὰ ἐπίπεδα, τὰ ὁποῖα στὴν πραγματικότητα ἔχει πρὸ πολλοῦ ξεπεράσει κατὰ πολὺ ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ὅλων τῶν ἀνεπτυγμένων δυτικῶν χωρῶν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ Χρουστσὼφ κάλεσε τοὺς ἐργαζομένους νὰ ἐργασθοῦν *«μὲ ἀπεριόριστη αὐτοθυσία»* γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ οἰκοδόμησις τοῦ κομμουνισμοῦ. Ὁ *«κομμουνισμὸς»* ὅμως ποὺ ὑπόσχεται τὸ ΚΚΣΕ στοὺς ρώσους γιὰ τὸ 1980, ὑπάρχει ἤδη καὶ μάλιστα σὲ πολὺ καλύτερη ἐκδοχή, συνδυασμένος καὶ μὲ τὴν ἐλευθερία, στὶς δυτικὲς χῶρες. Λ.χ. τὸ 7ωρο, ἡ ἐργάσιμη ἑβδομάδα τῶν σαράντα ὡρῶν καὶ ἄλλα ἀνάλογα μέτρα ἐμφανίζονται σὰν «οἰκοδόμησις τοῦ κομμουνισμοῦ».

Ἐξ ἄλλου, ὁ Χρουστσώφ, διεκήρυξε ὅτι καὶ στὸν κομμουνισμὸ θὰ ἐξακολουθήση νὰ ὑπάρχη ἡ ἀνισότης στὶς ἀποδοχές, ὅπως θὰ ἐξακολουθήση ἐπίσης νὰ ὑπάρχη τὸ Κράτος, μὲ ὅλο τὸν καταπιεστικό του μηχανισμό. Ἡ διατήρησις τῆς ἀ ν ι σ ό τ η τ ο ς καὶ ἡ ἐ π ι β ί ω σ ι ς τ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς, ἀποτελοῦν πλήρη παραμόρφωσι τῆς ἀρχικῆς μαρξιστικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας. Θὰ παραμείνουν ἐπίσης, ὁ στρατός, ἡ ἀστυνομία, τὰ δικαστήρια καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ πολιτικὴ ἀστυνομία!

«Ὁ στρατός μας, εἶπε ὁ Χρουστσώφ, θὰ παραμείνη. Οὔτε πρόκειται ἐπίσης νὰ ἐξαλειφθοῦν σύντομα ἡ ἀστυνομία μας, τὰ δικαστήριά μας ἢ ἀκόμη καὶ αὐτὲς οἱ ὑπηρεσίες κρατικῆς ἀσφαλείας».

Ἡ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς, ἡ κατοχύρωσις τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου, δὲν συμπεριλαμβάνονται ἀνάμεσα στὶς «ἀ ν ά γ κ ε ς» ποὺ ὑποτίθεται ὅτι θὰ θεραπεύση ὁ ὑπὸ οἰκοδόμησιν κομμουνισμός.

21. Ο τρίτος «ἀποσταλινισμὸς» (1961)

Τὸν 'Οκτώβριο τοῦ 1961, συνῆλθε τὸ 22ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ μὲ κύριο θέμα του τὴν ψήφισι τοῦ νέου προγράμματος τοῦ κόμματος.

Τὸ συνέδριο ἀσχολήθηκε πλατειὰ μὲ «τὰ ἐγκλήματα τοῦ Στάλιν», πῆρε ἀπόφασι γιὰ τὴν ἔξωσι τῆς σοροῦ του ἀπὸ τὸ μαυσωλεῖο τῆς Κόκκινης Πλατείας καὶ καταδίκασε τὴν 'Αλβανία σὰν «σταλινική». Τὸ συνέδριο ἔδωσε τὸ σύνθημα γιὰ ἕνα νέο κῦμα «ἀποσταλινισμοῦ» στὴν ΕΣΣΔ καὶ στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ὁριστικοποίησι τῆς ἀλβανοσοβιετικῆς ρήξεως καὶ τὴν ἐπίσημη ἔναρξι τῆς σοβιετοκινεζικῆς διενέξεως.

Τὸ 22ο συνέδριο, ἐνέκρινε καὶ τὸ νέο πρόγραμμα τοῦ ΚΚΣΕ ποὺ ἀφορᾶ κυρίως τὴν «οἰκοδόμησι τοῦ κομμουνισμοῦ στὴν ΕΣΣΔ». Κατὰ τὸ πρόγραμμα, «ἡ ὑλικὴ καὶ τεχνικὴ βάσις τοῦ κομμουνισμοῦ» θὰ δημιουργηθῆ ὡς τὸ 1970, ἐνῶ «ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν», θὰ ἐξασφαλισθῆ ὡς τὸ 1980. Τέλος, ὡς τὸ 1990 θὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ οἰκοδόμησις τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας.

22. Τὰ παρθένα ἐδάφη

Κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἄρχισε νὰ παίρνη ὁλοένα καὶ μεγαλύτερη σημασία ἡ γεωργία. Αἰτία ἦταν ἡ μόνιμη κρίσις της καὶ ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἀμέσου βελτιώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Τὸ πρόβλημα μπερδευόταν ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι σύμφωνα μὲ τὶς κομμουνιστικὲς ἀντιλήψεις, τὸ σύστημα τῶν κολχὸζ εἶναι προσωρινὸ καὶ πρέπει νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ ἄλλο, μὲ τὸ ὁποῖο θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ πλήρης κρατικοποίησις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, ἡ ὁριστικὴ συντριβὴ κάθε δεσμοῦ τοῦ ἀγρότη μὲ τὴν γῆ καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ μετατροπὴ τῶν ἀγροτῶν σὲ ἐργάτες.

'Ο Χρουστσὼφ εἰσηγήθηκε τὴν κατάργησι τῶν μικρῶν ἀτομικῶν κτημάτων ποὺ εἶχαν ἀπομείνει στοὺς ἀγρότες καὶ τὴν ἔνταξί τους στὰ κολχόζ. Τὸ σύνθημα ἐξαπελύθη τὸ 1956. Ταυτόχρονα, ἄρχισε ἡ συγχώνευσις τῶν κολχὸζ σὲ μεγαλύτερα ἑνιαῖα ἀγροκτήματα. Τὸ 1958, ὁ ἀριθμὸς τῶν κολχὸζ εἶχε ἤδη μειωθῆ ἀπὸ 200 σὲ 78 χιλιάδες.

Μία θεαματικὴ ἐνέργεια τοῦ Χρουστσὼφ στὸ θέμα τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἦταν καὶ ἡ μεγάλη ἐξόρμησις γιὰ τὴν ἀξιοποίησι τῶν χέρσων ἐδαφῶν στὴ Κεντρικὴ 'Ασία. 'Ο Χρουστσὼφ ὑπεσχέθη ὅτι μὲ τὴν καλλιέργεια αὐτῶν τῶν ἀπεράντων ἐκτάσεων, θὰ ἐλύετο ὁριστικῶς τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ. 'Η σοβιετικὴ προπαγάνδα μάλιστα διεκήρυττε ἐπίμονα ὅτι οἱ νέες γαῖες θὰ ἔδιναν τρόφιμα ἀρκετὰ γιὰ νὰ ζήσουν 100 ἑκατ. ἄνθρωποι!

Ἡ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἀξιοποίησι τῶν παρθένων περιοχῶν κόστισε στὴν ΕΣΣΔ τεράστια ποσὰ χρήματος καὶ ἀνθρώπινης ἐργασίας, μὲ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὴν οἰκτρὴ ἀποτυχία, ἡ ὁποία ἐπέφερε καὶ τὴν σοβαρὴ αὔξησι τῶν τιμῶν στὰ τρόφιμα τὸ θέρος τοῦ 1963.

Στὶς χέρσες γαῖες ἐργάσθηκαν κυρίως νέοι οἱ ὁποῖοι ὑποτίθεται ὅτι μετέβησαν ἐκεῖ «ἐθελοντικά». Οἱ συνθῆκες ἐργασίας καὶ διαβιώσεως ἦταν ἀπίθανα σκληρές. Γι' αὐτό, ἐσημειώθη μαζικὴ διαρροὴ τῶν ἐκεῖ ἐργαζομένων. Ξέσπασαν ἐπίσης ἀρκετὲς ἐξεγέρσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες μερικές, ὅπως ἐκείνη τῆς Ταμὶρ-Ταοὺ (Ὀκτώβριος 1960) ὑπῆρξαν αἱματηρότατες.

Ἄλλη μεταρρύθμισις στὸ σοβιετικὸ σύστημα γεωργίας ἦταν ἡ κατάργησις τῶν κρατικῶν μηχανοτρακτερικῶν σταθμῶν, οἱ ὁποῖοι δόθηκαν στὰ κολχόζ. Οἱ μηχανοτρακτερικοὶ σταθμοὶ ἀνῆκαν στὸ Κράτος γιὰ νὰ τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἀσκῆ ἔλεγχο ἐπὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐπὶ τῶν κολχόζ. Τώρα ὅμως, ποὺ τὸ κολχόζνικο σύστημα ἔχει πλέον ἐπιβληθῆ ἀπολύτως, τὸ καθεστὼς ἔδωσε τοὺς σταθμοὺς στὰ κολχὸζ γιὰ λόγους οἰκονομίας, μειώσεως τῆς γραφειοκρατίας καὶ γιὰ νὰ ὑποβοηθήση κατὰ τὸν Χρουστσὼφ «*τὴν μετατροπή τους σὲ παλλαϊκὴ ἰδιοκτησία*».

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 1957, ὁ Χρουστσὼφ ἔρριξε τὸ σύνθημα τοῦ ξεπεράσματος τῶν ΗΠΑ στὴν παραγωγὴ κρέατος, βουτύρου γάλακτος καὶ ἄλλων εἰδῶν ἕως τὸ 1961. Ἡ ΕΣΣΔ θὰ ἔφθανε συνολικὰ τὴν οἰκονομία τῶν ΗΠΑ ὡς τὸ 1965. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Χρουστσώφ, δηλαδὴ ἡ ὁμάδα τοῦ Μαλενκὼφ μὲ τὴν ὁποία εἶχε συνταχθῆ καὶ ἡ παλαιὰ γραφειοκρατία (Μολότωφ) πρόβαλαν ἀντιρρήσεις, λέγοντας ὅτι πρόκειται γιὰ ἀπραγματοποίητο καὶ τυχοδιωκτικό, δημαγωγικὸ πρόγραμμα.

Ἡ προσπάθεια πράγματι ναυάγησε πλήρως. Τόσο τὸ πενταετὲς (1955 - 1960) ὅσο καὶ τὸ ἑπταετὲς (1958-1965) πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀπέτυχαν καὶ ἐγκατελείφθησαν ἐνῶ οἱ στόχοι ποὺ ἐπεδιώκοντο μὲ αὐτά, ἀνεβλήθησαν γιὰ πολὺ ἀργότερα. Τὸ 1968, σοβιετικὴ οἰκονομία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι λιγότερο ἀπὸ τὸ 50% τῆς ἀμερικανικῆς, ἐνῶ ἡ κατὰ κεφαλὴν παραγωγὴ τροφίμων εἶναι μικρότερη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ 1957.

23. Ἐργοστάσια καὶ ἄνθρωποι

Παρὰ τὴν προσοχή του γιὰ τὰ θέματα τῆς γεωργίας, ὁ Χρουστσὼφ δὲν ἐγκατέλειψε τὴν «σταλινικὴ» ἀρχὴ τῆς προτεραιότητος τῆς βαρειᾶς βιομηχανίας. Αὐτὴ ἐξακολούθησε νὰ ἀπορροφᾶ τὸ μέγιστο τμῆμα τῶν ἐπενδύσεων καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ταχύτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς οἰκονομίας. Τοῦτο ἀφορᾶ ἰδιαίτερα τὴν πολεμικὴ βιομηχανία. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς τακτικῆς ἦταν καὶ ἡ σοβιετικὴ ἐξόρμησις πρὸς τὸ Διάστημα ποὺ ἄρχισε μὲ τὴν ἐξαπόλυσι τοῦ πρώτου Σπούτνικ στὶς 4 Ὀκτωβρίου 1957.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ ΕΣΣΔ ἔχει φθάση τὶς δυτικοευρωπαϊκὲς χῶρες (ὄχι τὶς ΗΠΑ) στὴν παραγωγὴ χάλυβος, σιδήρου κλπ. Ταυτόχρονα ὅμως, τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῆς ΕΣΣΔ εἶναι πολὺ χαμηλότερο ἀπὸ ἐκεῖνο οἱασδήποτε δυτικῆς χώρας (ὄχι μόνον τῶν ἀνεπτυγμένων ἀλλὰ καὶ τῶν σχετικῶς καθυστερημένων ὅπως ἡ δική μας). Ἡ σοβιετικὴ οἰκονομία ἀναπτύχθηκε μὲ τρόπο ἐντελῶς ἀνώμαλο. Διαθέτει τεχνητοὺς δορυφόρους, ἀλλὰ δὲν ἔχει θερμόμετρα! Χρησιμοποιεῖ τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ πάσχει ἀπὸ ἔλλειψι ἀτμοῦ καὶ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας! Κατασκευάζει διηπειρωτικοὺς πυραύλους ἀλλὰ δὲν παράγει οὔτε ἀρκετό, οὔτε ὑποφερτὸ ψωμί! Παρουσιάζει μεγαλοπρεπεῖς ὑψικαμίνους, ἀλλὰ λείπουν μονίμως τὰ παπούτσια, τὰ ὑφάσματα, ἡ ζάχαρι, τὸ κρέας. Ἡ Μόσχα ἔχει τὸν πολυτελέστερο ὑπόγειο σιδηρόδρομο τοῦ κόσμου καὶ ἕνα ἐντυπωσιακὸ πανεπιστήμιο, ἀλλὰ ἀπέραντες γειτονιές της ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἄθλια ξύλινα σπίτια χωρὶς τρεχούμενο νερό. Ἡ ΕΣΣΔ ἔχει ὑπερηχητικὰ ἀεροπλάνα, ἀλλὰ δὲν ἔχει δρόμους. Διαθέτει ἀστροναῦτες, ἀλλὰ καὶ ἀναλφαβήτους. Ὅπως λένε οἱ σοβιετικοί, ἡ οἰκονομία τους «μοιάζει μὲ γυμνὸ ἄνθρωπο ποὺ φορᾶ μεταξωτὸ καπέλλο!»

Ὅταν ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας αὐτὴν τὴν σοβιετικὴ πραγματικότητα εἶναι δύσκολο νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν ΕΣΣΔ σὰν μία ἀληθινὰ ἀνεπτυγμένη χώρα. Ἡ ἔννοια τῆς ἀνεπτυγμένης χώρας περιλαμβάνει τὸ ὑψηλὸ οἰκονομικό, τεχνικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο διαβιώσεως γιὰ τὶς μεγάλες μάζες τοῦ πληθυσμοῦ. Στὴν ΕΣΣΔ, ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο, ἀποσπάσθηκαν καὶ διαχωρίσθηκαν. Ἔτσι, ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς τῆς χώρας, πῆρε μονομερῆ δρόμο. Ὡρισμένοι τομεῖς τῆς οἰκονομίας (ἡ βαρειὰ καὶ πολεμικὴ βιομηχανία) ὑπεραναπτύχθηκαν, ἐνῷ ἄλλοι (ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία καὶ ἡ ἐλαφρὰ βιομηχανία) βρίσκονται σὲ τρομακτικὴ καθυστέρησι. Ὅσο γιὰ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ της, αὐτὸ βρίσκεται στὰ ὅρια τῆς ἐξαθλιώσεως καὶ πάντως πολὺ μακρυὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τὸ χωρίζει ἀπόστασις γενεῶν.

24. Διάστημα καὶ ψωμὶ

Στὶς 4 Ὀκτωβρίου 1957, ἐξαπελύθη ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ὁ πρῶτος τεχνητὸς δορυφόρος (Σποῦτνικ). Στὶς 3 Νοεμβρίου ἐξαπελύθη ὁ δεύτερος Σποῦτνικ στὸν ὁποῖο ἐπέβαινε καὶ ἕνα σκυλί. Οἱ ἐπιτυχίες αὐτὲς χρησιμοποιήθηκαν σὲ μεγάλη κλίμακα ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴ προπαγάνδα ὡς ἀπόδειξις γιὰ τὸ ὅτι δῆθεν ἡ Ρωσία, *«ἔφθασε καὶ ξεπέρασε τὴν Ἀμερική»!* Ἡ σοβιετικὴ «προπαγάνδα δυνάμεως», παρουσιάζει τοὺς διηπειρωτικοὺς πυραύλους καὶ τὰ διάφορα κατὰ καιροὺς ἐξαγγελλόμενα «ἀπόλυτα» ὅπλα (ὑδρογειοσφαιρικὸς πύ-

ραυλος) γιὰ νὰ δημιουργήση τὴν ἐντύπωσι περὶ τῆς «ὑ π ε ρ ο χ ῆ ς» τῆς ΕΣΣΔ.

Οἱ διαστημικὲς ἐπιτυχίες ὤθησαν τὴν Μόσχα σὲ μία σκλήρυνσι τῆς ἐξωτερικῆς της πολιτικῆς. Αὐτὴ ἐξεδηλώθη μὲ νέα ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ δυτικοῦ Βερολίνου (1958) καὶ μὲ τὴν ἐκ μέρους της παραβίασι τῆς πυρηνικῆς ἀνακωχῆς (1961).

Ἐπηκολούθησε ὅμως ἡ ἀποτυχία τοῦ προγράμματος ἀξιοποιήσεως τῶν χέρσων ἐδαφῶν, ἡ ὁποία, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ ἄλλους παράγοντες, ἐπέφερε φοβερὴ κρίσι στὴν σοβιετικὴ ἀγροτικὴ οἰκονομία. Ἡ κρίσις αὐτή, ποὺ βαθύτερη αἰτία της εἶναι τὸ ἴδιο τὸ σύστημα τῶν κολχόζ, εἶναι γ ε ν ι κ ὴ κ α ὶ ἀ γ κ α λ ι ά ζ ε ι ὁ λ ό κ λ η ρ ο τ ὸ κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ι κ ὸ κ ό σ μ ο.

Συνέπειά της ἦταν ὄχι μόνο νὰ σταματήσουν οἱ ἐτήσιες μειώσεις τῶν τιμῶν ποὺ ἐφήρμοζαν κατὰ τὴν πρώτη μετασταλινικὴ περίοδο οἱ ἐπίγονοι τοῦ Στάλιν, ἀλλὰ καὶ νὰ σημειωθοῦν σοβαρὲς αὐξήσεις τῶν τιμῶν τῶν βασικῶν τροφίμων ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1963. Τοῦτο προκάλεσε σοβαρὲς καὶ αἱματηρὲς ταραχὲς σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ρωσίας (Νοβοτσερκάσκ, Κεμέροβο κλπ.).

Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τὸ 1956, μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὑγγαρίας, ἡ ΕΣΣΔ ἀναγκάσθηκε νὰ σταματήση τὴν καταλήστευσι τῆς ἀνατ. Εὐρώπης, πρᾶγμα ποὺ περιέπλεξε ἀκόμη περισσότερο τὴν οἰκονομική της κρίσι.

Ἡ προαναφερθεῖσα ἐξέλιξις, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐκδήλωσι τῆς σοβιετοκινεζικῆς διενέξεως καὶ μὲ τὶς ἐπιτυχίες τῶν ἀμερικανῶν στὸ Διάστημα, ἀνάγκασαν τὴν Μόσχα νὰ ἀναστείλη τὴν ἐπιθετική της ἐξόρμησι στὸν ἐξωτερικὸ τομέα.

25. Ὁ Χρουστσωφισμὸς

Ὁ Χρουστσώφ, ἦρθε στὴν ἀρχὴ σὰν ἐκπρόσωπος τῆς ἰθυνούσης γραφειοκρατικῆς τάξεως, ἡ ὁποία τὸν ἐπροτίμησε ἀπὸ τοὺς «παλαιολιθικοὺς» Μολότωφ - Καγκάνοβιτς καὶ ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὰ καινοτόμο Μαλενκώφ. Ὁ Χρουστσὼφ ἔπεισε τὴν σοβιετικὴ γραφειοκρατία ὅτι εἶναι ὁ καλύτερος ἐκφραστὴς τῶν νέων τάσεων, ἀντιλήψεων καὶ ἀναγκῶν της, τὶς ὁποῖες δὲν κατανοοῦσε ὁ Μολότωφ, γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια, καλύτερη ζωὴ καὶ περισσότερη «ἐλευθερία». Καὶ ταυτόχρονα, ὅτι ἐφαρμόζοντας τὴν νέα γραμμή, δὲν παρασύρεται σὲ ἐπικίνδυνες ὑπερβολές, σὰν τὸν Μαλενκώφ. Ὅτι φροντίζει νὰ βελτιώση τὸ καθεστώς, χωρὶς νὰ τὸ θίξη στὴν οὐσία του. Ἡ γραφειοκρατία τὸν προώθησε στὴν ἡγεσία, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ τοῦ ἐπιτρέψη νὰ συγκεντρώση τὴν παντοδυναμία τοῦ Στάλιν. Ὁ Χρουστσὼφ ἔγινε «δικτάτωρ» τῆς ΕΣΣΔ, ἀλλὰ παρέμεινε ἐξηρτημένος ἀπὸ τὴν τάξι ποὺ τὸν διώρισε. Αὐτὴ ἡ τάξις, μποροῦσε νὰ τὸν ἀνατρέψη ὁποιαδήποτε στιγμὴ θὰ ἔκρινε ὅτι ὁ εὐνοούμενός της ἔπαψε νὰ τὴν ὑπηρετῆ πιστὰ ἢ

ὅτι ἡ διατήρησίς του στὴν ἐξουσία δὲν τὴν ὠφελοῦσε πιά. Καὶ ἡ στιγμὴ αὐτὴ ἐσήμανε στὶς 14 Ὀκτωβρίου 1964.

Ὁ χρουστσωφισμός, ἦταν μία ἀπόπειρα μετριοπαθοῦς ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Σκοπός του, δὲν ἦταν ἡ κατάργησις αὐτοῦ τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, ἀλλὰ ἡ σχετικὴ ἀνανέωσίς του, ἡ ἀναπροσαρμογή του σύμφωνα μὲ τὶς νέες συνθῆκες, ὥστε νὰ ἐπιβιώσῃ καὶ νὰ καταστῇ ἀποδοτικότερος. Ὁ «φιλελευθερισμὸς» τοῦ χρουστσωφισμοῦ ἦταν πολὺ σχετικός. Ἐξέφραζε ἁπλῶς τὴν διάθεσι τῆς ἀρχούσης τάξεως τῆς ΕΣΣΔ νὰ τακτοποιήσῃ τὴν ζωή της μὲ περισσότερη ἄνεσι καὶ ἀσφάλεια. Ὁ μαλενκωφισμὸς κρίθηκε σὰν πολὺ τολμηρὸς καὶ γι' αὐτὸ ἐτέθη στὸ περιθώριο. Ὁ χρουστσωφισμὸς ὑπῆρξε μία «κεντρώα» τάσις, μεταξὺ τῆς ἐμμονῆς στὰ παλαιά, ποὺ ἐξέφραζαν ὁ Μολότωφ μὲ τὴν «παλαιὰ φρουρὰ» καὶ τοῦ «ριζοσπαστισμοῦ» τῶν μαλενκωφικῶν.

26. Τὰ αἴτια τῆς πτώσεως τοῦ Χρουστσὼφ

Τρία εἶναι τὰ βασικὰ αἴτια γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία ἀπεφάσισε νὰ παραμερίσῃ τὸν Χρουστσώφ :

α) Ἡ ἀποτυχία του στὴν ἀγροτικὴ πολιτικὴ ποὺ ἀποτελοῦσε δῆθεν καὶ τὴν «εἰδικότητά» του. Οἱ ἐντυπωσιακὲς ὑποσχέσεις τοῦ Χρουστσὼφ καὶ τὰ μεγαλόπνοα σχέδιά του περὶ ἀξιοποιήσεως τῶν «παρθένων περιοχῶν» κατέληξαν στὴν σιτοδεία τοῦ 1963 καὶ στὴν οὐσιαστικὴ ἐπιβολὴ δελτίου στὸ ψωμί. Ἡ ταπείνωσις τῆς «*χώρας ποὺ οἰκοδομεῖ τὸν κομμουνισμὸ*» νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν πείνα χάρις στὰ πλεονάσματα σιτηρῶν τοῦ «*χρεωκοπημένου καπιταλισμοῦ*» ἦταν τρομερή.

β) Ἡ κρίσις τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ἡ ἀνοικτὴ σύγκρουσις μὲ τὴν Κίνα. Ἡ ἀποστασία τῆς Ἀλβανίας. Ἡ προσχώρησις τῆς βορ. Κορέας, τοῦ βορ. Βιετνὰμ καὶ πολλῶν Κ.Κ. στὸ Πεκῖνο. Ἡ «μικρὴ ἀνταρσία» τῆς Ρουμανίας. Οἱ διαμάχες μεταξὺ σταλινικῶν, χρουστσωφικῶν καὶ κινεζοφίλων μέσα στὰ διάφορα Κ.Κ. Ἡ ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἀπομάκρυνσις τῆς ἀν. Εὐρώπης ἀπὸ τὸ «σοβιετικὸ πρότυπο». Ἡ σύγχυσις μὲ τοὺς «ἀποσταλινισμούς». Ἡ ἐμμονὴ τοῦ Τίτο στὴν ἀνεξαρτησία του. Ἡ ἀνορθόδοξη στάσις τοῦ δαπανηροτάτου γιὰ τὴν Μόσχα καθεστῶτος τῆς Κούβας. Ὅλα αὐτά, ἔδειχναν σὲ κάθε κομμουνιστή, ὅτι τὰ πράγματα δὲν πήγαιναν ποτὲ τόσο ἄσχημα γιὰ τὸν διεθνῆ κομμουνισμό.

γ) Οἱ τάσεις τοῦ Χρουστσὼφ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ καλλιεργήσῃ τὴν λατρεία πρὸς τὸ ἄτομό του καὶ νὰ ἐπιβάλῃ σιγὰ - σιγά, μιμούμενος τὸν Στάλιν, ἕνα προσωπικὸ καθεστώς. Γι' αὐτὸ καὶ προώθησε προκλητικὰ τοὺς συγγενεῖς, φίλους καὶ προστατευομένους του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κατηγορηθῇ γιὰ «νεποτισμό». Ἡ γραφειοκρατία ὅμως δὲν ἤθελε ἕνα νέο Στάλιν γιατὶ δὲν τῆς χρειάζεται πιά.

27. Σφάλματα καὶ συνέπειες τοῦ χρουστσωφισμοῦ

Ὁ Χρουστσὼφ λοιπὸν ἀνετράπη ἀπὸ τὴν ἰθύνουσα τάξι τῆς ΕΣΣΔ, τὴν γραφειοκρατία, ποὺ ἀνησύχησε ἀπὸ τὴν τροπὴ τόσο τῶν ἐσωτερικῶν ὅσο καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν κρίσι ποὺ ξέσπασε στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα.

Πιὸ συγκεκριμένα, ὁ Χρουστσὼφ κατηγορήθηκε γιὰ τὰ ἑξῆς ἐπὶ μέρους ζητήματα:

α.— Τὴν πολωνικὴ ἐξέγερσι (1956).
β.— Τὴν οὐγγρικὴ ἐπανάστασι (1956)
γ.— Τὸ ἀποτυχημένο τελεσίγραφο γιὰ τὸ Βερολῖνο (1958)
δ.— Τὸν νευρωτικὸ τορπιλλισμὸ τῆς διασκέψεως κορυφῆς (1960)
ε.— Τὴν ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας του γιὰ ἀναδιοργάνωσι τοῦ Ο.Η.Ε. (1960)
στ.— Τὴν ἀνυπαρξία γραμμῆς ἔναντι τῆς ἀνατ. Εὐρώπης.
ζ.— Τὴν ἀλλοπρόσαλλη πολιτικὴ ἔναντι τοῦ Τῖτο (συμφιλίωσις, νέα διένεξις, νέα συμφιλίωσις)
η.— Τὴν ἀποστασία τῆς Ἀλβανίας (1961)
θ.— Τὴν ἀνταρσία τῆς Ρουμανίας (1963)
ι.— Τὴν ἀποτυχία τῆς Κομεκόν
ια.— Τὴν «φτωχὴ στρατηγικὴ» ἔναντι τοῦ Πεκίνου
ιβ.— Τὸν τυχοδιωκτικὸ χειρισμὸ τοῦ θέματος τῆς Κούβας (1962)
ιγ.— Τὴν ἀποτυχία τῆς σοβιετικῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς (1963)
ιδ.— Τὴν ἐπιβράδυνσι τῶν ρυθμῶν ἀναπτύξεως τῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας
ιε.— Τὸν νεποτισμὸ
ιστ.— Τὴν ἐπανεισαγωγὴ τῆς προσωπολατρείας
ιζ.— Τὴν ἀποτυχία διαφόρων διοικητικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεών του
ιη.— Τὴν ὑπερβολικὴ προσέγγισι πρὸς τὴν Ἀμερικὴ (θεωρία περὶ διανομῆς τοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν δύο Ὑπερδυνάμεων).
ιθ.— Τὴν ἀποτυχία διεισδύσεως στὸν «τρίτο κόσμο»
κ.— Τὴν ἐσφαλμένη στρατιωτικὴ πολιτικὴ τῆς ὑπερβολικῆς μειώσεως τῶν συμβατικῶν δυνάμεων μὲ σκοπὸ τὴν στήριξι στὰ πυραυλοπυρηνικὰ ὅπλα, ὅπου ὅμως ἡ Δύσις ὑπερτερεῖ καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ξεπερασθῆ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ σφάλματα, κατὰ τοὺς ἐπικριτάς τους, εἶχαν δύο μεγάλες συνέπειες:

Πρῶτον, δὲν ἐπέτρεψαν στὴν ΕΣΣΔ νὰ προοδεύση ὅσο θὰ ἔπρεπε.

Δεύτερον, ἐπέφεραν τὴν διαλυτικὴ κρίσι στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόσμου.

28. Οἱ πηγὲς τῶν σφαλμάτων

Τὰ σφάλματα τοῦ Χρουστσώφ, ὀφείλονται, κατὰ τὴν «Πράβντα» τῆς 16ης Ὀκτωβρίου 1964, στὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς *«ἦταν ματαιόδοξος, ἐπιφανειακός, ἐπιπόλαιος, σχεδιομανὴς καὶ φλύαρος»*. Ἔπαιρνε πρόχειρα θεαματικὲς ἀποφάσεις καὶ ἔκανε ἐντυπωσιακὲς δηλώσεις, χωρὶς νὰ μελετᾶ σοβαρὰ τὰ ζητήματα. Παρεβίαζε τὴν ἀρχὴ τῆς συλλογικῆς ἡγεσίας. Ἔπαιρνε μόνος του ἀποφάσεις. Κυβερνοῦσε μὲ γραφειοκρατικὴ μέθοδο χωρὶς νὰ ἐκτιμᾶ τὴν πεῖρα τῶν συνεργατῶν του καὶ ἐφαρμόζοντας προσωπικὴ πολιτική. Προωθοῦσε παντοῦ τοὺς συγγενεῖς, τοὺς προσωπικοὺς εὐνοουμένους του. Ἐνθάρρυνε τὴν λατρεία πρὸς τὸ πρόσωπό του.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι πραγματικὰ ὁ Χρουστσώφ, σὰν χαρακτήρας εἶχε θεμελιώδεις ἀδυναμίες. Ἡμιμαθής, χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένη στὴν ἐποχή μας πνευματικὴ μύησι, «λαϊκός», κουτοπόνηρος, κυκλοθυμικὸς μὲ ἀπροσδόκητες σπασμωδικὲς ἀντιδράσεις, κατώρθωσε νὰ γίνη συμπαθὴς στὸ ἐξωτερικό, ὅπου ἔκανε τὸν κομμουνισμὸ λιγώτερο ἀπεχθῆ. Ἀλλὰ ἦταν ἐπικίνδυνος τόσο γιὰ τὴν ΕΣΣΔ ὅσο καὶ γιὰ τὴν παγκόσμια εἰρήνη. Καὶ αὐτὸ τὸ ἤξεραν οἱ ρῶσοι γραφειοκράτες πολὺ καλύτερα ἀπὸ τοὺς δυτικοὺς πολιτικοὺς καὶ δημοσιογράφους.

Εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ἡ πολιτική του ἦταν ἀλλοπρόσαλλη καὶ ἀντιφατική, δίνοντας συχνὰ τὴν ἐντύπωσι τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἦταν ἐπικίνδυνος γιὰ ὅλους. Τοῦτο ὅμως δὲν ὀφείλεται μόνο στὸν χαρακτήρα τοῦ Χρουστσώφ. Ὀφείλεται καὶ στὴν μ ε τ α β α τ ι κ ό τ η τ α κ α ὶ ρ ε υ σ τ ό τ η τ α τ ῆ ς μ ε τ α σ τ α λ ι ν ι κ ῆ ς σ ο β ι ε τ ι κ ῆ ς π ο λ ι τ ι κ ῆ ς. Μετὰ τὸν Στάλιν, ἡ ΕΣΣΔ δὲν βρῆκε ἀκόμη τὸν δρόμο της. Καὶ σ' αὐτὸ ὁ Χρουστσὼφ δὲν ὑπῆρξε ὁ μόνος ὑπεύθυνος.

Σ' αὐτὴν τὴν ἀστάθεια τῆς μετασταλινικῆς Ρωσίας ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνεπάρκεια ὅλων τῶν χρουστσωφικῶν μεταρρυθμίσεων ποὺ ἔφθασαν πάντοτε ὡς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ συχνὰ γύρισαν πίσω.

Ὅσο γιὰ τὴν διένεξι μὲ τὴν Κίνα, αὐτὴ ὀφείλεται σὲ ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ὰ αἴτια, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησι τῶν ἡγετῶν τῶν δύο χωρῶν. Εἶναι μία κλασσικὴ σύγκρουσις συμφερόντων μεταξὺ δύο Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ ὀξύνθηκε ἐπὶ διαδόχων τοῦ Χρουστσώφ.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐπὶ Χρουστσώφ, ἡ ΕΣΣΔ καὶ ὁ διεθνὴς κομμουνισμὸς ὑπέστησαν μεγάλες ἧττες καὶ ἔπαθαν σοβαρὲς ζημίες, ποὺ δὲν ἰσοσταθμίζονται ἀπὸ τὰ θεματικὰ διαστημόπλοια καὶ τὴν ἀμφίβολη κατάκτησι τῆς Κούβας. Ἀλλά, εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ὅσο κι' ἂν στὶς ἀποτυχίες αὐτὲς ὑπάρχει ἡ προσωπικὴ σφραγίδα τοῦ Χρουστσώφ, δὲν ὀφείλονται μόνο σ' αὐτόν. Ε ἶ ν α ι ἀ π ο τ υ χ ί ε ς κ α ὶ ἧ τ τ ε ς τ ο ῦ σ υ σ τ ή μ α τ ο ς. Ἡ μέθοδος ὅμως τοῦ κομμουνισμοῦ εἶναι νὰ φορτώνονται κάθε τόσο ὅλα τὰ λάθη καὶ τὰ ἐγκλήματα σὲ ἕνα ἐ ξ ι λ α σ τ ή ρ ι ο θ ῦ μ α καὶ νὰ προσφέρεται αὐτὸ στὸν βωμὸ τῆς σωτηρίας τοῦ συστήματος. Αὐτὴ

τὴ φορά, ὁ κλῆρος ἔπεσε στὸν Χρουστσώφ, γιατὶ ἡ γραφειοκρατία ἔκρινε ὅτι ἦταν πιὰ καιρὸς νὰ τὸν παραμερίση, ἀφοῦ τῆς ἔδωσε ὅ,τι μπόρεσε.

29. Προβλήματα - Διλήμματα

Τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐπίγονοι τοῦ Στάλιν, πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ ἀνάγκη τῆς γενικῆς ἀνανεώσεως τοῦ κομμουνισμοῦ. Εἶναι πρόβλήματα πάσης φύσεως: Οἰκονομικά, κοινωνικά, ἐθνικά, πολιτικά, ἰδεολογικά. Τὰ κυριώτερα ἀπὸ αὐτά, εἶναι:

α) *Ἡ σοβιετικὴ οἰκονομία οἰκοδομήθηκε μὲ τρόπους «ἀντιοικονομικούς»*. Στήθηκε, ἀλλὰ δὲν ἀποδίδει. Δὲν εἶναι πράγματι βιώσιμη. Ἂν ὑποθέσουμε ὅτι καταργεῖται τὸ παραπέτασμα καὶ ἐπιτρέπεται ἡ ἐλεύθερη διακίνησις ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ὅτι οἱ ρῶσοι ἐργαζόμενοι ἀποκτοῦν εὐρωπαϊκὲς ἀποδοχὲς καὶ ὅτι τὰ προϊόντα τους ὑποχρεώνονται νὰ ἀνταγωνισθοῦν τὰ δυτικά, ὁλόκληρο τὸ ἐπιβλητικὸ οἰκοδόμημα τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας θὰ καταρρεύση σὰν χάρτινος πύργος. Τώρα, αὐτὴ ἡ οἰκονομία ὀφείλει πιὰ νὰ καταστῆ ἀποδοτική. Νὰ βελτιώση τὴν ποιότητα, τὴν συσκευασία καὶ τὴν ἐμφάνισι τῶν προϊόντων της, νὰ ρίξη τὸ κόστος τους, νὰ μπορῆ νὰ ἀφίνη κέρδος. Πρόβλημα τεράστιο καὶ δυσεπίλυτο πρακτικῶς. Ἐπὶ πλέον, ὅλες οἱ λύσεις ποὺ ἐπιδέχεται, συγκρούονται πρὸς τὸ σύστημα καὶ πρὸς τὸ δόγμα.

β) *Ἡ ὑπανάπτυξις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας εἶναι ἐξευτελιστικὴ καὶ ἐπικίνδυνη*. Πρέπει νὰ ξεπερασθῆ. Ἀλλὰ πῶς; Μήπως μὲ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας; Ἡ ἀντίθετα μὲ τὴν πλήρη κρατικοποίησι τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ὡς τὰ ἔσχατα ὅριά της;

γ) *Τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο εἶναι ἀφάνταστα χαμηλό*. Ἡ διατήρησις του σ' αὐτὰ τὰ ἐπίπεδα εἶναι πιὰ ἀπαράδεκτη. Πρέπει νὰ ἀνεβῆ. Ἀλλὰ πῶς θὰ γίνη αὐτὸ μὲ μία ἀντιοικονομικὴ βιομηχανία καὶ μία ὑπανάπτυκτη ἀγροτικὴ παραγωγή;

δ) *Ἡ γραφειοκρατία περιπλέκει καὶ ἐμποδίζει τὰ πάντα*. Πνίγει κάθε πρωτοβουλία. Δημιουργεῖ εὐρύτατο παρασιτισμό. Ὁδηγεῖ στὴν σπατάλη. Ἐπιφέρει βραδυκινησία. Πρέπει νὰ μειωθῆ. Ἀλλὰ πῶς ἀφοῦ εἶναι τὸ ἀναπόφευκτο προϊὸν μιᾶς κρατικοποιημένης οἰκονομίας;

ε) *Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὰ κομμουνιστικὰ κράτη ἐξελίσσονται κακῶς*. Τί θὰ γίνη μὲ τὴν σοβιετοκινεζικὴ διένεξι; Μὲ τὴν ἀλβανοσοβιετικὴ ρῆξι; Μὲ τὴν ρουμανικὴ ἀνταρσία; Μὲ τὸ γιουγκοσλαβικὸ φαινόμενο; Ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία ἀπέτυχε. Θὰ γίνη τοὐλάχιστον δυνατὴ ἡ ὑπὸ ρωσικὸν ἔλεγχον κοινοπολιτεία; Οὔτε κι' αὐτὸ φαίνεται πιθανόν.

στ) *Τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα διασπᾶται*. Πρέπει νὰ ἀποκατασταθῆ ἡ ἑνότης του στὸν γενικὸ προσανατολισμὸ καὶ στὴν ἡγεσία του. Ἀλλὰ πῶς;

ζ) *Ἡ κομμουνιστικὴ ἰδεολογία περνᾶ φοβερὴ κρίσι*. Ἂν θέλη νὰ ἐπι-

βιώση, ὀφείλει νὰ ἀναπροσαρμοσθῇ. Ἀλλὰ ἀπὸ ποιούς, πῶς καὶ πρὸς ποία κατεύθυνσι ;

30. Γενικὸ συμπέρασμα

α) Πενῆντα χρόνια μετὰ ἀπὸ τὴν κατάληψι τῆς ἐξουσίας ἐκ μέρους τῶν μπολσεβίκων, ἡ Ρωσία ἔχει ἀναπτυχθῆ σημαντικὰ καὶ ἔχει καταστῆ μία παγκόσμια Δύναμις. Παρὰ τὶς τεράστιες ὅμως ἀλλαγὲς ποὺ χάρι στὴν βιομηχανικὴ ἐπανάστασι ἐπῆλθαν στὸ οἰκονομικὸ σύστημα καὶ στὴν κοινωνικὴ δομὴ τῆς χώρας, ὁ λαός της ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ κάτω ἀπὸ ἕνα καθεστὼς ἀφάνταστης τυραννίας, ἀσυλλήπτου καταπιέσεως, σκληρῶν διωγμῶν, διαρκῶν ἐλλείψεων καὶ συνεχῶν στερήσεων. Ἡ ζωὴ εἶναι φτωχή, μίζερη, χωρὶς ἄνεσι, χωρὶς ποικιλία, χωρὶς ἐνδιαφέρον, ἀπελπιστικὰ μονότονη καὶ περιωρισμένη. Ὁ ρωσικὸς λαός, παρὰ τὶς ἐντυπωσιακὲς ἐπιτυχίες ποὺ προβάλλει τὸ καθεστώς του, σὲ ὡρισμένους μεμονωμένους τομεῖς τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς τεχνικῆς, ἐξακολουθεῖ γενικὰ νὰ εἶναι ἀποκομμένος ἀπὸ τὸν σύγχρονο ὑλικὸ καὶ πνευματικὸ πολιτισμὸ καὶ ἀπὸ τὸν οὐμανιστικὸ τρόπο ζωῆς.

β) Οἱ μεταβολὲς ποὺ πραγματοποιήθηκαν μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν, ἀποτελοῦν ἁπλῆ ἀναπροσαρμογὴ τῶν μεθόδων τοῦ κομμουνιστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ στὶς σύγχρονες συνθῆκες. Συνιστοῦν μία προσπάθεια ἐκσυγχρονισμοῦ αὐτοῦ τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, μὲ σκοπὸ ὄχι τὴν κατάργησι, ἀλλὰ τὴν διαιώνισί του.

γ) Οἱ διαδοχικοὶ «ἀποσταλινισμοί», οἱ παλινδρομήσεις, ἡ διαμάχη τῶν ἐπιγόνων, ἡ πτῶσις τοῦ Χρουστσώφ, ἡ ρευστότης, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ἐκδηλώσεις τῆς γενικωτέρας κρίσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος σὰν σύστημα λειτουργεῖ κακῶς, σὰν ἰδέα χρεωκόπησε, σὰν τρόπος ζωῆς ξεπεράσθηκε καὶ σαν κίνημα διασπᾶται. Ἡ ἐκ βάθρων ἀναπροσαρμογὴ τοῦ κομμουνισμοῦ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτική. Ἀλλὰ αὐτός, σὰν ἀποστεωμένο μονολιθικὸ σύστημα, δὲν εἶναι εὔκολα ἐπιδεκτικὸς ἀνανεώσεως. Ἀπὸ τὸ 1953 καὶ μετά, ὅσα συνέβησαν στὸν κομμουνιστικὸ κόσμο καὶ στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα δείχνουν τὴν θεμελιώδη, σύμφυτη πρὸς τὸ «εἶναι» του ἀδυναμία τοῦ κομμουνισμοῦ νὰ ἀναπροσαρμοσθῆ γρήγορα, νὰ συγχρονισθῆ ἀποτελεσματικά, νὰ ἀνανεωθῆ οὐσιαστικά. Ἡ πρώτη φάσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς ΕΣΣΔ ἔληξε. Τοῦτο ἐπιβάλλει γενικὴ μεταβολὴ στὸν τρόπο ζωῆς, στὴν σκέψι, στοὺς θεσμούς, στὸ οἰκονομικὸ καὶ στὸ κοινωνικό της σύστημα. Αὐτὴν τὴν μεταβολή, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, προσπάθησαν νὰ τὴν πραγματώσουν ὁ Μαλενκὼφ καὶ ὁ Χρουστσώφ. Σκόνταψαν στὴν ἀντίδρασι τοῦ συντηρητισμοῦ, ἀπέτυχαν καὶ τὸ σύστημα τοὺς ἐκδικήθηκε. Παρ' ὅλα αὐτά, τὸ «πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα» ἔληξε. Δυνάμεις ἀλλαγῆς δημιουργήθηκαν καὶ ἀπεδεσμεύθησαν. Εἶναι οἱ διανοούμενοι, οἱ τεχνοκράται,

ἡ νέα γενεά, τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ τῆς ἰθυνούσης τάξεως. Πλάϊ τους εἶναι οἱ ἀνατολικοευρωπαῖοι καὶ τὰ δυτικὰ Κ.Κ. Οἱ δυνάμεις αὐτές, κατὰ κάποιο τρόπο καὶ ὡς ἕνα σημεῖο, ἐκφράζουν καὶ τὶς εὐρύτερες λαϊκὲς μάζες ποὺ ποθοῦν μία ζωὴ πιὸ ἀσφαλῆ, πιὸ ἄνετη, πιὸ ἐλεύθερη. Ἐκδηλώσεις τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων εἶναι ὁ ἰδεολογικὸς - ἀναθεωρητισμὸς (ρεβιζιονισμός), τὸ αἴτημα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ἡ ἀναζωογόνησις τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κέρδους, ἡ κρίσις συνειδήσεως ποὺ συγκλονίζει τὴν νέα γενεὰ τοῦ κομμουνισμοῦ.

Οἱ δυνάμεις τῆς συντηρήσεως ποὺ ἀντιδροῦν στὴν ἀνανέωσι, εἶναι ἡ κομματικὴ γραφειοκρατία, ἡ ἀστυνομία, ὁ στρατός, ἡ παλαιὰ διανόησις οἱ δογματικοὶ κύκλοι. Αὐτὲς οἱ δυνάμεις μάχονται κατὰ τοῦ ἐκφιλελευθερισμοῦ τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας καὶ γενικώτερα τοῦ κομμουνισμοῦ.

Ἀποτέλεσμα τῆς διαμάχης εἶναι ἡ σύγχυσις ἰδεῶν, ἡ ρευστότης τῆς ἰδεολογικοπολιτικῆς γραμμῆς, οἱ ἐνδοκομματικὲς διαμάχες, ἡ ἀνάπτυξις κεντροφύγων τάσεων, ἡ ἐξέγερσις τῶν νέων.

δ) Ἡ ΕΣΣΔ παραμένει καὶ σήμερα αὐτὸ ποὺ ἦταν πάντοτε ἡ Ρωσία: τὸ κέντρο τῆς παγκοσμίου ἀντιδράσεως, ἡ βάσις ἑνὸς ἰμπεριααιστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ ποὺ ἀπειλεῖ ὁλόκληρο τὸν κόσμο καὶ τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό.

Β'. ΤΟ ΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ι. Η ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1. Τί εἶναι σοσιαλισμὸς

Ἡ σοβιετικὴ κοινωνία αὐτοπαρουσιάζεται σὰν σοσιαλιστική. Εἶναι ὅμως αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ; Ὁ Μὰρξ γράφει :

«Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρίνουμε μία κοινωνία ἀπὸ τὴν συνείδησι ποὺ ἡ ἴδια ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό της, ὅπως δὲν μποροῦμε νὰ κρίνουμε ἕναν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἰδέα ποὺ ὁ ἴδιος ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του».

Συνεπῶς, ὁ αὐτοχαρακτηρισμός, δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ μᾶς πείση. Θὰ πρέπει νὰ ἐρευνήσουμε μόνοι μας γιὰ νὰ προσδιορίσουμε τὴν φύσι τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας. Καὶ γιὰ νὰ διαπιστώσουμε ἂν αὐτὴ εἶναι πράγματι σοσιαλιστική, θὰ πρέπει νὰ ἀρχίσουμε ὁρίζοντας τὴν ἔννοια τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Στὰ ἄπειρα σχέδια γιὰ τὴν λεγομένη σοσιαλιστικὴ κοινωνία, βρίσκουμε ὡρισμένα κοινὰ βασικὰ γνωρίσματα. Αὐτὰ εἶναι οἱ βασικὲς ἐπιδιώξεις τοῦ σοσιαλιστικοῦ ὀνείρου. Ἂν ἕνα καθεστὼς δὲν τὶς ἔχει πραγματοποιήσει, δὲν μπορεῖ σὲ καμμία περίπτωσι νὰ ὀνομασθῆ σοσιαλιστικό.

Τὰ βασικὰ γνωρίσματα ἑνὸς σοσιαλιστικοῦ καθεστῶτος, σύμφωνα μὲ ὅλους τοὺς θεωρητικοὺς τοῦ σοσιαλισμοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι :

α) Κατάργησις κάθε εἴδους ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο. καὶ λαοῦ ἀπὸ λαό.

β) Ἡ καθιέρωσις μιᾶς ὑπερελευθερίας ἡ ὁποία συνεχῶς ἐπεκτεινομένη, θὰ ὁδηγήση βαθμιαίως στὴν πλήρη ἐξάλειψι κάθε καταναγκασμοῦ καὶ ἐν τέλει, τῆς ἴδιας τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

γ) Ἡ ἐξάλειψις τῶν διαφορῶν καὶ ἀνισοτήτων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ ἡ κατάργησις τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι σοσιαλιστικό, θὰ πρέπει νὰ συγκεντρώνη τουλάχιστον αὐτὰ τὰ τρία βασικὰ

καὶ ἀπαραίτητα χαρακτηριστικὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἂς ἐξετάσουμε ἂν πράγματι τὰ συγκεντρώνῃ.

2. Ὑπάρχει ἐκμετάλλευσις στὴν ΕΣΣΔ;

Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ παραγωγή, χρειάζονται δύο παράγοντες: Ἡ Ἐργασία καὶ τὸ Κεφάλαιο. Ἡ ἐκμετάλλευσις ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχῃ, ὀφείλεται κατὰ τοὺς σοσιαλιστάς, στὴν διάστασι μεταξὺ τοῦ φορέως τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ κατόχου τῶν μέσων παραγωγῆς. Δηλαδή, ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἄλλος προσφέρει τὴν ἱκανότητα πρὸς παραγωγικὴν ἐργασίαν (ὁ ἐργάτης) καὶ ἄλλος διαθέτει τὰ μέσα παραγωγῆς (ὁ ἰδιοκτήτης τῶν μηχανῶν, τοῦ ἐργοστασίου ἢ τῆς γῆς: ὁ κεφαλαιοῦχος). Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἐργαζόμενος δὲν εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἰδιοκτήτης τῶν μέσων παραγωγῆς ποὺ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν δουλειά του, παρέχει τὴν δυνατότητα στὸν ἰδιοκτήτη αὐτῶν τῶν μέσων, νὰ παίρνῃ ἕνα μερίδιο ἀπὸ τὴν παραγωγή. Αὐτό, σύμφωνα πρὸς τὴν σοσιαλιστικὴ ἄποψι, ἀποτελεῖ τὴν ἐκμετάλλευσι.

Ἂν ὅμως κάθε ἄνθρωπος εἶναι καὶ ἰδιοκτήτης τῶν παραγωγικῶν μέσων μὲ τὰ ὁποῖα ἐργάζεται, τότε, δὲν ἀναγκάζεται νὰ δίνῃ μερίδιο ἀπὸ τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας του σὲ κανέναν. Συνεπῶς τότε, δὲν ὑπάρχει ἐκμετάλλευσις. Γιὰ νὰ καταργηθῇ ἄρα αὐτὸ ποὺ οἱ σοσιαλισταὶ ἀποκαλοῦν ἐκμετάλλευσι, πρέπει νὰ δοθοῦν τὰ μέσα παραγωγῆς σὲ ἐκείνους ποὺ τὰ χειρίζονται. Ἔγινε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα στὰ σοβιετικὰ καθεστῶτα; Ὄχι, δὲν ἔγινε. Ἐκεῖ, τὰ μέσα παραγωγῆς, δὲν τὰ πῆραν οἱ ἐργαζόμενοι, ἀλλὰ τὸ Κράτος. Κρατικοποίησις ὅμως δὲν σημαίνει καὶ σοσιαλιστικοποίησις (κοινωνικοποίησις). Συχνότατα μάλιστα, ἡ μία εἶναι τὸ ἄκρον ἀντίθετο τῆς ἄλλης.

Ἡ Ἱστορία ἐγνώρισε καὶ ἄλλες κοινωνίες ὅπου τὰ μέσα παραγωγῆς ἦσαν κρατικά. Ἀλλά, τὸ γεγονὸς αὐτό, ὄχι μόνο δὲν ἐμπόδιζε, ἀλλὰ ἀντίθετα, μεγάλωνε καὶ ἀποκορύφωνε τὴν ἐκμετάλλευσι τῶν ἐργαζομένων. Τέτοιες κοινωνίες ἦσαν τῆς φαραωνικῆς καὶ πτολεμαϊκῆς Αἰγύπτου, τῆς μινωϊκῆς Κρήτης, τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἴνκας, τῆς Κίνας, τῆς Σπάρτης, τὸ κράτος τῶν Ἰησουϊτῶν στὴν Παραγουάη. Ἐκεῖ, ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς (γῆ, ζῶα, ἐργαστήρια) ἀνῆκαν στὸ Κράτος. Ἡ οἰκονομία ἦταν ἀπολύτως σχεδιοποιημένη. Καὶ ἐπίσης, ὑπῆρχε ἡ μανία τῆς κατασκευῆς μεγάλων καὶ ἐντυπωσιακῶν ἔργων. Οἱ ἐργαζόμενοι ὅμως δυστυχοῦσαν. Καὶ τὰ μεγάλα ἔργα, ὅπως οἱ Πυραμίδες, ἐθεμελιώνοντο στὰ κόκκαλα τῶν σκλάβων. Ἡ κρατικοποίησις λοιπὸν τῶν μέσων παραγωγῆς, κάθε ἄλλο σημαίνει παρὰ καὶ παράδοσί τους στὸν ἐργαζόμενο.

Ὁ ἴδιος ὁ Μὰρξ δὲν θεωρεῖ ὅτι στὶς ἀρχαϊκὲς κοινωνίες τῆς κρατικοποιημένης οἰκονομίας δὲν ὑπῆρχε ἐκμετάλλευσις. Στὸ «Κεφάλαιο», γράφει ὅτι ἐνῶ στὸν καπιταλισμὸ ἡ ἐκμετάλλευσις εἶναι συγκαλυμμένη, στὶς

ἀρχαϊκὲς κοινωνίες τῆς κρατικῆς ἰδιοκτησίας, *«ἦταν ἁπλῆ καὶ διάφανη, στηριζόμενη σὲ ὠμὲς σχέσεις κυριαρχίας καὶ δουλείας, ὅπου τὸ Κράτος ἦταν ὁ κυριώτερος ἐκμεταλλευτὴς τῶν μαζῶν, ὁ κυριώτερος σφετεριστὴς τοῦ ὑπερπροϊόντος».*

Καὶ ὁ μαρξιστὴς θεωρητικὸς Ν. Μπουχάριν, στὴν «Θεωρία τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ», γράφει ὅτι στὶς κρατικοποιημένες οἰκονομίες, ἐκμεταλλεύτρια τάξις εἶναι ἡ γραφειοκρατία ποὺ ἐλέγχει τὸ Κράτος.

«Κρατικοποίησις» ἄλλωστε, γίνεται καὶ στὸν καπιταλισμό. Ἀλλὰ οἱ κομμουνισταὶ τὴν στιγματίζουν σὰν ἐπιδείνωσι τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Τὸ 1919, ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς διεπίστωσε: *«Στὸν καπιταλιστικὸ κόσμο, ἡ κρατικοποίησις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, εἶναι γεγονὸς τετελεσμένο».* Στὴν ἴδια διαπίστωσι εἶχε ἤδη προβῆ ὁ Λένιν τὸ 1916. Ἀλλὰ οὔτε ἡ Κ.Δ. οὔτε ὁ Λένιν, συνεπέραναν ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη στὸν καπιταλισμό.

Στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, ὁ ἐργαζόμενος, δὲν ἔχει τίποτα δικό του. Δὲν διαθέτει παρὰ μόνο τὴν ἐργατική του δύναμι. Αὐτήν, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν παρέχη στὸν μοναδικὸ καὶ πανίσχυρο ἐργοδότη - ἰδιοκτήτη, τὸ Κράτος. Ὁ ἀκτήμων ἐργάτης, δὲν ἔχει πιὰ ἀπέναντί του ἕνα ἄτομο ποὺ παίζει τὸν ρόλο τοῦ ἐργοδότη, ἀλλὰ ἕνα πανίσχυρο - δικτατορικὸ Κράτος. Στὸ σύστημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὁ ἐργάτης μπορεῖ νὰ διεκδικήση τοὺς ὅρους ἐργασίας ποὺ θέλει ἢ νὰ ἀλλάξη ἐργοδότη. Στὸ σοβιετικὸ σύστημα ὅμως, τὸ παντοδύναμο Κράτος - ἰδιοκτήτης - ἐργοδότης, τοῦ ἐπιβάλλει ἀσηζητητὶ τοὺς δικούς του ὅρους.

Ἐξ ἄλλου, στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἐργάτες, προλετάριοι. Τὸ Κράτος, παίρνει τὴν γῆ ἀπὸ τοὺς ἀγρότες, τὰ ἐργαστήρια ἀπὸ τοὺς βιοτέχνες, τὰ μαγαζιὰ ἀπὸ τοὺς μικροεπιχειρηματίες. Κρατικοποιεῖ τὰ πάντα. Ἔτσι, ἐνῶ στὸ καθεστὼς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας εὐρύτατα στρώματα λαοῦ εἶναι καὶ ἰδιοκτῆτες τῶν μέσων παραγωγῆς ποὺ χρησιμοποιοῦν, στὸ σοβιετικὸ σύστημα κανεὶς ἐργαζόμενος δὲν εἶναι πιὰ ἰδιοκτήτης τῶν μέσων παραγωγῆς τὰ ὁποῖα χειρίζεται. Ὅλα ἀνήκουν στὸ Κράτος - ἰδιοκτήτη, ποὺ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔχει τὴν ἀπεριόριστη δυνατότητα νὰ ἐκμεταλλεύεται τὴν ἐργασία ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας.

Ἔτσι, στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, δὲν ἐπῆλθε ἡ συγχώνευσις τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας ποὺ ὀνειρεύθηκαν οἱ παλαιοὶ σοσιαλισταὶ καὶ ποὺ θὰ καταργοῦσε τὴν δυνατότητα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἀντίθετα, τὸ σοβιετικὸ καθεστώς, ἀπαλλοτριώνοντας τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς ἐπαγγελματοβιοτέχνες ἀπὸ τὴν ἰδιοκτησία τους καὶ μετατρέποντάς τους καὶ αὐτοὺς σὲ ἀκτήμονες ἡμερομισθίους ἐργάτες, διηύρυνε τὴν δυνατότητα ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας.

3. Ὑπάρχει δημοκρατία στὴν ΕΣΣΔ;

Στὸ σοβιετικὸ καθεστὼς δυνατότητα ἐκμεταλλεύσεως ἔχει μόνο τὸ Κράτος, γιατὶ αὐτὸ εἶναι ὁ μοναδικὸς ἰδιοκτήτης-ἐργοδότης. Δύο πράγματα εἶναι δυνατὸν θεωρητικῶς νὰ συμβοῦν σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι. Τὸ Κράτος ἢ γίνεται τὸ κτῆμα μιᾶς ὁμάδος ἀνθρώπων ποὺ θὰ ἐκμεταλλευθῆ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς κοινωνίας ἢ τίθεται στὴν ὑπηρεσία τοῦ συνόλου καὶ κανεὶς δὲν ἐκμεταλλεύεται κανένα.

Γιὰ νὰ γίνη τὸ δεύτερο, θὰ πρέπει τὸ Κράτος νὰ εἶναι μία ὑπερ-Δημοκρατία, σὰν αὐτὴ ποὺ εἶχαν ὁραματισθῆ οἱ παλαιοὶ σοσιαλισταὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ. Αὐτὸς ἔφερνε ὡς παράδείγματα Δημοκρατίας, τὴν Ἀμερική, τὸν Καναδᾶ καὶ τὴν πρώτη Γαλλικὴ Δημοκρατία. Ὁ Μάρξ, ποὺ ἔγραφε πρὶν ἑκατὸ χρόνια, θεωροῦσε τὴν ἀστικὴ δημοκρατία τῆς ἐποχῆς του «ἀτελῆ» καὶ ἤθελε ὄχι τὴν κατάργησί της, ἀλλὰ τὴν τελειοποίησι καὶ τὴν ὁλοκλήρωσί της. Τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς ὅμως, δὲν ἀποτελεῖ παραπέρα ἐξέλιξι τῆς Δημοκρατίας ἡ ὁποία ἄλλωστε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μὰρξ ἀναπτύχθηκε πάρα πολύ. Ἀπεναντίας, ἀποτελεῖ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἄρνησι καὶ τὴν «ὁριστικὴ» κατάργησί της. Τὸ σοβιετικὸ καθεστώς, δὲν φέρνει τὴν ὑπερδημοκρατία. Φέρνει τὴν ὑπερδικτατορία. Ἀντὶ γιὰ τὸ Κράτος ποὺ θὰ τὸ ἤλεγχαν οἱ πάντες, ἔφερε τὸ Κράτος ποὺ ἐλέγχει τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα, χωρὶς νὰ περιορίζη κανεὶς τὶς ἐξουσίες του: οὔτε ὁ νόμος, οὔτε ἡ κοινὴ γνώμη. Ὁ καθένας καταλαβαίνει πόσο εὔκολα καὶ πόσο μοιραῖα, ἕνα τέτοιο Κράτος γίνεται κτῆμα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀποτελοῦν τὸν μηχανισμό του. Μία μεγάλη σοσιαλίστρια, ἡ Ρόζα Λούξεμπ-πουργκ, ὅταν εἶδε τὰ δικτατορικὰ μέτρα ποὺ ἔπαιρνε ὁ Λένιν, τὸν προειδοποίησε:

«Τὸ πνίξιμο τῆς πολιτικῆς ζωῆς, ἡ κατάργησις τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ὅλων τῶν ἀπόψεων, θὰ ἀπονεκρώση καὶ τὰ σοβιὲτ καὶ τὸν λαὸ καὶ δὲν θὰ ἀφίση σὰν ἐνεργὸ στοιχεῖο, παρὰ μόνο τὴν κρατικὴ καὶ κομματικὴ γραφειοκρατία. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγη ἀπὸ αὐτὸν τὸν νόμο. Ὁ πολιτικὸς βίος θὰ περιπέση σὲ λήθαργο . Μερικὲς δεκάδες κομματικῶν ἀρχηγῶν θὰ κυβερνοῦν. Πρακτικῶς, τὴν ἐξουσία θὰ τὴν ἀσκῆ μία δωδεκάδα «μεγάλων ἐγκεφάλων». Καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, μία γραφειοκρατικὴ ἀριστοκρατία, θὰ συνέρχεται γιὰ νὰ χειροκροτήση τοὺς λόγους τῶν ἡγετῶν καὶ νὰ ψηφίση ὁμόφωνα ὅλες τὶς προτάσεις. Θὰ ἀπολήξουμε στὴν κυριαρχία μιᾶς κλίκας. Θὰ φθάσουμε σὲ μία δικτατορία. Ὄχι ὅμως στὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ μιᾶς χούφτας πολιτικῶν ποὺ θὰ καταπιέζουν τὸ προλεταριᾶτο».

Ἡ προειδοποίησις δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν. Καὶ ὅλα ἐξελίχθησαν ἀκριβῶς ὅπως τὰ εἶχε προβλέψει ἡ Λούξεμπουργκ.

Τὸ 1925, ὁ πρόεδρος τῶν σοβιετικῶν συνδικάτων καὶ ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ κόμματος Τόμσκυ, καταγγέλλει:

«Κάτω ἀπὸ τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἡ ἀνισότης τῶν ἀμοιβῶν προσέλαβε μέγεθος κολοσσιαῖο ποὺ δὲν ὑπάρχει στὴν Δύσι. Λησμονοῦμε τὴν πιὸ στοιχειώδη ταξικὴ δικαιοσύνη».

Ὁ Τόμσκυ «αὐτοκτονεῖ».

Ἀργότερα, ὁ Τρότσκυ, κραυγάζει:

«Ξαναρχίζει ὁ χωρισμὸς τῶν τάξεων. Δημιουργεῖται μία νέα μπουρζουαζία. Πρὸς τὰ ποῦ βαδίζουμε;»

Ὁ Τρότσκυ δολοφονεῖται.

Ὁ μεγάλος θεωρητικὸς τοῦ κομμουνισμοῦ Μπουχάριν, διακηρύττει καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρά του:

«Μία ἰθύνουσα ὁμὰς διαχωρίζεται ἀπὸ τὸ λαό καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἔμβρυο μιᾶς νέας ἀρχούσης τάξεως».

Ὁ Μπουχάριν ἐκτελεῖται.

Ἔτσι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀποτελοῦν τὸ Κράτος καὶ ποὺ κανεὶς δὲν τοὺς ἐλέγχει, μετέτρεψαν τὸ Κράτος σὲ ὄργανό τους, σὲ ἰδιοκτησία τους, γιὰ νὰ ἐκμεταλλεύονται ὁλόκληρη τὴν κοινωνία.

Στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, ὅπως εἶπε ὁ Τρότσκυ, *«ὅλα ἀνήκουν στὸ Κράτος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μὲ τὴν σειρά του ἀνήκει στὴν γραφειοκρατία».* Ἄρα, ὅλα ἀνήκουν στὴν γραφειοκρατία, ἡ ὁποία ὡς ἰδιοκτήτρια τοῦ Κράτους εἶναι ἰδιοκτήτρια ὅλης τῆς χώρας, ἐργοδότης ὅλων τῶν ἐργαζομένων καὶ συνάμα ἐκμεταλλευτής των.

Ὁ τέως κομμουνιστὴς ἀμερικανὸς συγγραφεὺς Χ. Φάστ (βραβεῖο Στάλιν) ποὺ ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Κ.Κ. μετὰ τὰ οὐγγρικὰ τοῦ 1956, γράφει:

«Στὴ Ρωσία, ὑπάρχει ἕνας «σοσιαλισμὸς» χωρὶς δημοκρατία, χωρὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες, χωρὶς ἰσότητα γιὰ τὶς μειονότητες, χωρὶς τὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος... Ὁ φαινομενικὸς αὐτὸς σοσιαλισμὸς μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, εἶναι ἴσως τὸ πιὸ παράδοξο καὶ τὸ πιὸ ἄγριο φαινόμενο τῆς Ἱστορίας»·

4. Ὑπάρχουν τάξεις στὴν ΕΣΣΔ;

Ἀπὸ ὅσα ἀναφέρθηκαν συνάγεται ὅτι, ἡ σοβιετικὴ κοινωνία, εἶναι ταξική. Ὑπάρχει μία ἰθύνουσα ὁμάς, μία ἀνωτέρα τάξις, ἡ ὁποία κρατᾶ μονίμως στὰ χέρια της, χωρὶς ἐναλλαγή, ὁλόκληρο τὸν μηχανισμὸ τοῦ Κράτους, τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ Κόμματος. Ἡ τάξις αὐτή, ἀσκεῖ δικτατορικῶς τὴν «αἰώνια» ἐξουσία της κατὰ τρόπο ἀπεριόριστο καὶ ἀνεξέλεγκτο. Καὶ σὰν ἰδιοκτήτρια τοῦ συνόλου τῶν παραγωγικῶν μέσων, ἐκμεταλλεύεται ὅλο τὸν ὑπόλοιπο λαό.

Στὸ σοβιετικὸ καθεστὼς ὑπάρχουν μόνο δύο τάξεις: Τὸ προλεταριᾶτο ποὺ δὲν ἔχει τίποτα, οὔτε ἰδιοκτησία, οὔτε δικαιώματα. Καὶ ἡ γραφειοκρατία ποὺ ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ εἶναι ἰδιοκτήτρια τῶν πάντων.

Οἱ ἀγρότες, τὰ μεσαῖα στρώματα καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες προλεταριοποιοῦνται, παύουν νὰ ὑπάρχουν σὰν τάξεις, χάνουν τὴν ἰδιο-

κτησία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τους καὶ γίνονται ἐργάτες ἢ ὑπάλληλοι στὴν ὑπηρεσία τῆς κομματικῆς ἀριστοκρατίας.

Ἔτσι, οἱ ταξικὲς διαφορὲς ἔγιναν πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ὑπάρχουν στὶς δυτικὲς κοινωνίες, γιατὶ δὲν ἀμβλύνονται ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα στρώματα. Δὲν ὑπάρχει κλιμάκωσις κοινωνική. Ὑπάρχει πόλωσις: γραφειοκρᾶται καὶ προλετάριοι.

Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθῆ ὅτι στὶς δυτικὲς κοινωνίες, οἱ κοινωνικὲς διαφορὲς δὲν εἶναι ὁριστικὲς καὶ οἱ τάξεις εἶναι ρ ε υ σ τ έ ς, γιατὶ ὁ καθένας μπορεῖ, εἴτε λόγῳ ἱκανοτήτων, εἴτε λόγῳ τύχης, νὰ διακριθῆ καὶ νὰ «ἀνεβῆ». Στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, ἀντίθετα, οἱ τάξεις εἶναι «κλειστές». Χωρίζονται μεταξύ των μὲ τεῖχος ἀδιαπέραστο. Ἡ κυρίαρχη γραφειοκρατία δὲν παρέχει στὸν ἐργάτη τὴν δυνατότητα νὰ μεταβάλη κατάστασι, ἀφοῦ αὐτὸς δὲν μπορεῖ οὔτε ἰδιοκτησία νὰ ἀποκτήση, οὔτε δική του ἐπιχείρησι νὰ κάνη, οὔτε ἐργοδότη νὰ ἀλλάξη, οὔτε νὰ κληρονομήση, οὔτε νὰ μεταναστεύση. Ὅσο γιὰ τὶς κομματικὲς καὶ κρατικὲς θέσεις καὶ τὰ Πανεπιστήμια, αὐτά, ὅπως εἶναι φυσικό, ἡ γραφειοκρατία τὰ προορίζει γιὰ τὰ παιδιά της, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι τὴν διαδοχή της ἀπὸ τὰ ἴδια της τὰ μέλη.

Στὸ σοβιετικὸ καθεστώς, ὑπάρχουν λοιπὸν δ ύ ο δ ι α μ ε τ ρ ι κ ὰ ἀ ν τ ί θ ε τ ε ς κ α ὶ ἀ π ο λ ύ τ ω ς ἐ χ θ ρ ι κ ὲ ς τ ά ξ ε ι ς. Ἡ γραφειοκρατία, ποὺ τὰ ἔχει ὅλα καὶ τὸ προλεταριᾶτο, ποὺ δὲν ἔχει παρὰ τὶς ἁλυσσίδες του. Τὸ προλεταριᾶτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῶν πόλεων καὶ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῆς ὑπαίθρου (πρώην ἀγρότες). Οἱ πρῶτοι δὲν ἔχουν ἀπολύτως τίποτα δικό τους. Οἱ δεύτεροι, μόνο μία κατοικία καὶ ἕνα μικρὸ κῆπο.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀποτελοῦν τὴν γραφειοκρατία κατέχουν ὑψηλὲς θέσεις. Εἶναι διευθυνταὶ καὶ ἐπιθεωρηταὶ ἐργοστασίων, κολχόζ, τραπεζῶν καὶ σχολῶν, προγραμματισταὶ τῆς οἰκονομίας καὶ τεχνοκράται, κομματικὰ στελέχη, ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας, λειτουργοὶ τῆς διοικήσεως, προπαγανδισταί. Φυσικά, αὐτοὶ ἀμείβονται πλούσια. Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως Α. Μ ι κ ο γ ι ά ν, σὲ δηλώσεις του στὴν Ἰνδία, τὸ 1958, παραδέχθηκε ὅτι, οἱ διαβαθμίσεις τῶν μισθῶν στὴν ΕΣΣΔ κλιμακώνονται ἀπὸ τὸ 1 ὡς τὰ 60. Δηλαδὴ ἂν ὁ ἀνειδίκευτος ἐργάτης κερδίζει 2 ρούβλια τὴν ἡμέρα, ὁ γραφειοκράτης κερδίζει μέχρις καὶ 120(Καὶ στὴν πραγματικότητα, ἡ διαφορὰ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ παραδέχεται ὁ Μικογιάν). Οἱ γραφειοκράται ἔχουν ἐπαύλεις, ὑπηρέτριες, αὐτοκίνητα. Παραθερίζουν σὲ ὡραῖα ἀκρογιάλια, ταξιδεύουν στὸ ἐξωτερικό, στέλνουν τὰ παιδιά τους στὰ Πανεπιστήμια, ἔχουν καταθέσεις σὲ τράπεζες (γιὰ τὶς ὁποῖες παίρνουν καὶ τόκο 4 %). Ἀκόμη, κάνουν μαύρη ἀγορά, καταχρήσεις, σκάνδαλα, ὄργια. Μιλώντας γι' αὐτοὺς ὁ κατ' ἐξοχὴν κομματικὸς συγγραφεὺς Μ. Σ ό λ ο χ ωφ, εἶπε στὸ 2ο συνέδριο τῶν σοβιετικῶν συγγραφέων (1954).

«Ζοῦν μέσα σὲ ἕνα μαγευτικὸ τρίγωνο. Μόσχα - ἔπαυλις - ἐξοχὴ καὶ ξανὰ

ἐξοχὴ - ἔπαυλις - Μόσχα. Δὲν θὰ βρῆτε κανένα τους σὲ ἐργατικὴ συνοικία».

Ὁ «αἱρετικὸς» συγγραφεὺς Π α ο υ σ τ ό φ σ κ υ, εἶπαι πιὸ ὠμός. Σὲ λόγο του, ποὺ δὲν δημοσιεύθηκε στὴν ΕΣΣΔ, ἔφθασε ὅμως στὸ ἐξωτερικό, καὶ δὲν διαψεύσθηκε ποτέ, εἶπε :

«Στὴν χώρα μας ἀκμάζει ἕνα νέο ἀστικὸ ἐκμεταλλευτικὸ στρῶμα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἐκμεταλλεύονται τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς χώρας μας καὶ ἐξοντώνουν τὰ ὑλικὰ ἀγαθά της καὶ τὸν ἔμψυχο πλοῦτο της. Ἔμαθαν νὰ συμπεριφέρονται στὸ λαὸ σὰν νὰ ἦταν κόπρος. Ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μὲ τὸ ντύσιμό τους καὶ τὴν συμπεριφορά τους. Περιφρονοῦν ἀκόμη καὶ τὴ ρωσικὴ γλῶσσα καὶ ἔφτιαξαν μία δική τους γραφειοκρατικὴ «ἀριστοκρατικὴ» διάλεκτο. Αὐτοὶ ἐξόντωσαν ὅλους τοὺς τίμιους διανοουμένους μὲ τὴν ἠθικὴ ἢ καὶ τὴν φυσικὴ δολοφονία, γιατὶ τοὺς θεωροῦσαν ἐμπόδιο στὴν ποταπή τους εὐημερία».

Ἡ γραφειοκρατία μένει σὲ ἰδιαίτερες συνοικίες. Ἔχει στὴν διάθεσί της τὰ εἰδικὰ «κομματικὰ καταστήματα», ὅπου βρίσκεις τὰ πάντα καὶ ὅπου ψωνίζεις μόνο μὲ εἰδικὴ κομματικὴ ἄδεια. Ἔχει τὰ ἰδιαίτερα νοσοκομεῖα της, ὅπου δὲν μποροῦν νὰ μποῦν οἱ κοινοὶ πολῖτες, τὰ ἁπλᾶ μέλη καὶ τὰ κατώτερα στελέχη τοῦ κόμματος. Χρησιμοποιεῖ τὰ πολυτελῆ ἀναπαυτήρια γιὰ τὰ μέλη της κλπ.

Ἡ γραφειοκρατία εἶναι μία κ λ ε ι σ τ ὴ κ υ ρ ί α ρ χ η κ ά σ τ α μὲ εἰδικὰ προνόμια, ἐπισήμως ἀναγνωρισμένα καὶ κατοχυρωμένα, ποὺ ἀσκεῖ μονίμως μία ἀπεριόριστη καὶ ἀνεξέλεγκτη ἐξουσία.

5. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας

Ἀπὸ τὴν παραπάνω σύντομη ἐξέτασι συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας εἶναι :

α) Ἡ ἐ κ μ ε τ ά λ λ ε υ σ ι ς τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κρατικὴ μηχανή, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνεξέλεγκτοι ἰδιοκτῆται καὶ διαχειρισταὶ ὅλου τοῦ πλούτου τῆς χώρας καὶ τῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων της.

β) Ἡ τ υ ρ α ν ν ι κ ό τ η ς. Ἡ κυρίαρχη κομματικὴ καὶ κρατικὴ γραφειοκρατία, ἀσκεῖ μία ἀπόλυτη ἐξουσία, ἡ ὁποία δὲν περιορίζεται οὔτε ἀπὸ τὸν νόμο (διότι τὸ κόμμα ἵσταται ὑπεράνω τοῦ νόμου) οὔτε ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη (διότι αὐτὴ δὲν ὑφίσταται μὲ τὴν δυτικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου).

γ) Ἡ τ α ξ ι κ ό τ η ς. Ἕνα ποσοστὸ περίπου 15 % τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαρχη τάξι, τὴν γραφειοκρατία. Αὐτὴ ἀσκεῖ τὴν ἐξουσία, ἀπολαμβάνει τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ καὶ ἐξασφαλίζει τὴν διαδοχή της ἀπὸ τοὺς κόλπους της. Τὸ ὑπόλοιπο 85 % τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ μία καὶ μόνο τάξι, τὴν τάξι τῶν προλεταρίων, ἕνα εἶδος συγχρόνων σκλάβων τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς. Στὴν πραγματικότητα, ἡ γραφειοκρατία, εἶναι ἰδιοκτήτρια, ὄχι μόνο τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πη-

γῶν τῆς χώρας καὶ τοῦ προϊόντος των, ἀλλὰ καὶ τῶν ἴδιων τῶν κατοίκων της. Διότι, μπορεῖ νὰ τοὺς καταδικάση σὲ ἀνεργία καὶ θάνατο ἀπὸ τὴν πείνα, νὰ τοὺς ἐξορίση, νὰ τοὺς κλείση στὰ κάτεργα, ἀκόμη καὶ νὰ τοὺς σκοτώση. Αὐτὴ ὁρίζει σὲ κάθε «προλετάριο» τί ἐπάγγελμα θὰ ἀσκῆ, ποῦ, πῶς, μὲ ποιούς ὅρους θὰ τὸ ἀσκῆ. Αὐτὴ ὁρίζει τὸν τόπο τῆς διαμονῆς του, τὶς ἀποδοχές του, τὴν κατοικία του. Αὐτὴ τοῦ δίνει ἢ τοῦ στερεῖ ὁτιδήποτε, χωρὶς νὰ δεσμεύεται ἀπὸ κανένα θεσμὸ στὶς ἀποφάσεις της. Ἡ γραφειοκρατία εἶναι λοιπὸν ὁ συλλογικὸς ἰδιοκτήτης τῆς χώρας καὶ τῶν κατοίκων της.

6. Συμπέρασμα

Ἡ σοβιετικὴ κοινωνία, δὲν εἶναι σοσιαλιστική. Ἀλλὰ τί εἶναι τότε ; Ἡ ὀρθὴ ἀπάντησις εἶναι ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα σύστημα νέου τύπου, τὸ ὁποῖο γεννήθηκε σὲ μία ἰδιόμορφη χώρα, μὲ πολύπλευρη οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ καθυστέρησι καὶ ἐκφράζει ἀκριβῶς τὶς ἰδιομορφίες καὶ τὴν καθυστέρησι τοῦ ρωσικοῦ χώρου.

Τὸ σύστημα αὐτό, ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν προαστικῶν συστημάτων, γιατὶ οἱ θεσμοί του ἀνήκουν στὸ εἶδος τῶν θεσμῶν ποὺ ἐπικρατοῦσαν πρὶν ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάστασι.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς, ὅμως, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν ἀστικῶν ἢ βιομηχανικῶν κοινωνιῶν.

Ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς τέλος, θυμίζει πάρα πολὺ τὴν δουλοκτητικὴ κοινωνία. Ἔχει στερήσει τοὺς ἐργαζομένους ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ δικαιώματα ποὺ τοὺς ἀναγνώριζε ἡ φεουδαρχία καὶ καθιέρωσε τὸ σύστημα τῆς κλειστῆς κάστας ποὺ κυβερνᾶ κατὰ βούλησιν.

Πρόκειται λοιπὸν γιὰ ἕνα ἐντελῶς ἰδιότυπο κοινωνικοπολιτικὸ σύστημα ποὺ δὲν πρέπει νὰ λέγεται οὔτε καπιταλιστικό, οὔτε σοσιαλιστικό, οὔτε βέβαια καὶ κομμουνιστικὸ μὲ τὴν ἀρχικὴ ἔννοια τῆς κοινοκτημοσύνης. Τὸ σύστημα αὐτό, τὸ χαρακτήρισε θαυμάσια ὁ Μπουχάριν, τὸ 1916, ὅταν πρόβλεψε σὰν πιθανὴ συνέπεια τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου,

«μία ὁλοκληρωτικὴ συγχώνευσι κράτους καὶ οἰκονομίας ποὺ δὲν θὰ ἦταν πιὰ ὁ καπιταλισμὸς ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἀλλὰ δὲν θὰ ἦταν οὔτε ὁ σοσιαλισμός, γιατὶ ἡ ἐκμετάλλευσις, ὄχι μόνο θὰ ἐσυνεχίζετο, ἀλλὰ καὶ θὰ μεγάλωνε. Ἕνα τέτοιο καθεστὼς θὰ θύμιζε περισσότερο μία κλειστὴ δουλοκτητικὴ κοινωνία».

Ἀκόμη παλαιότερα, ὁ πατέρας τοῦ ρωσικοῦ μαρξισμοῦ, Γ. Πλεχάνωφ(*) ὑπογραμμίζοντας τὴν διαφωνία του πρὸς τὸν Λένιν, προφήτευε:

(*) Ὁ Γκεόργκι Βαλεντίνοβιτς Πλεχάνωφ, γεννήθηκε τὸ 1856, στὸ Ταμπὼφ τῆς κεντρικῆς Ρωσίας ἀπὸ οἰκογένεια γαιοκτημόνων. Σπούδασε σὲ σχολὴ ἀξιωματικῶν καὶ μηχανικῶν. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ ἰδεαλιστικὴ νεολαία τῆς ἰθυνούσης τάξεως, ἐστρέφετο πρὸς

«Ἂν ὁ σοσιαλισμὸς ἐπιβληθῇ μὲ τὴ βία, θὰ ὁδηγήσῃ σὲ μία πολιτικὴ τερατωδία, ἀνάλογη πρὸς τῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς Κίνας ἢ τοῦ Περοῦ. Θὰ ὁδηγήσῃ σὲ ἕνα ἀνανεωμένο τσαρικὸ δεσποτισμὸ μὲ κομμουνιστικὴ ἀμφίεσι».

Τέτοια κοινωνία εἶναι ἡ σοβιετική, μία σύγχρονη δουλοκρατικὴ κοινωνία. Δηλ., μία δουλοκτητικὴ κοινωνία, ἡ ὁποία στηρίζεται σὲ ἀνεπτυγμένη τεχνικὴ βάσι. Ὅσο γιὰ τὸ Κ.Κ., αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ ἡ μετοχικὴ ἑταιρία - συλλογικὸς ἰδιοκτήτης τῶν συγχρόνων δούλων. Μέλος τῆς ἑταιρίας εἶναι ὅποιος κατέχει κομματικὸ βιβλιάριο. Αὐτό, ἀντικαθιστᾶ τὴν καπιταλιστικὴ μετοχὴ καὶ παρέχει στὸν κάτοχό του, τὴν δυνατότητα νὰ εἰσπράττῃ μερίδιο ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἑταιρίας, δηλ. ἀπὸ τὴν «ὑπεραξία» ποὺ παράγουν οἱ ἀναρίθμητοι προλετάριοι.

τοὺς ἀγρότες. Δύο ἦσαν οἱ τάσεις: Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἀγροτῶν καὶ ἡ ἐπανάστασις. Ὅσοι ἀκολουθοῦσαν τὴν πρώτη ἐγίνοντο δάσκαλοι ἢ ἰατροὶ καὶ πήγαιναν στὴν ὕπαιθρο νὰ βοηθήσουν τὴν ἀγροτιά. Ὅσοι ἀκολουθοῦσαν τὴν δεύτερη, ἔμπαιναν στὶς διάφορες ἀνατρεπτικὲς ὀργανώσεις. Ὁ Πλεχάνωφ, ἀκολούθησε τὸν δεύτερο δρόμο. Πίστεψε στὴν ἀνάγκη τῆς βίας, ὄχι γιατὶ τὴν θεοποιοῦσε ὅπως ὁ Λένιν, ἀλλὰ μόνο καὶ μόνο γιατὶ ὁ τσαρισμὸς ἔκλεινε τὸν δρόμο τῶν μεταρρυθμίσεων. Κατέκρινε ὅμως τὴν ἀτομικὴ τρομοκρατία καὶ ἦταν ὑπὲρ μιᾶς γενικῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως ποὺ θὰ ἔφερνε τὸν συνεταιριστικὸ σοσιαλισμό. Γι' αὐτὸ διέκοψε γύρω στὰ 1880, μὲ τοὺς ναρόντνικους, ποὺ ἀπέβλεπαν στὴν ἀγροτιὰ καὶ ἐφήρμοζαν τὴν ἀτομικὴ τρομοκρατία καὶ ἔγινε μαρξιστής.

Ἀπὸ τὸ 1876, ζεῖ στὸ ἐξωτερικὸ σὰν πολιτικὸς φυγὰς καὶ ἰδίως στὴν Ἑλβετία. Γίνεται ὁ καλύτερος μαρξιστὴς τῆς ἐποχῆς του. Τὰ κείμενα τοῦ Λένιν, τοῦ Τρότσκυ, τοῦ Μπουχάριν, εἶναι ἑτερόφωτα. Τὰ δικά του εἶναι αὐθύπαρκτα. Αὐτός, μὲ τὰ ἔργα του, διέδωσε τὸν μαρξισμὸ στὴν Ρωσία καὶ διεμόρφωσε μία γενεὰ μαρξιστῶν σοσιαλιστῶν.

Ἀργότερα, ἀπὸ τὸ 1903, συγκρούσθηκε μὲ τὸν Λένιν καὶ τοὺς μπολσεβίκους. Διέκρινε στὸν πρῶτο, τὴν μονομανιακὴ δίψα τῆς ἐξουσίας καὶ στιγμάτισε τὴν πλήρη ἔλλειψι ἠθικῶν φραγμῶν. Συγχάθηκε ἐπίσης καὶ κατεδίκασε τὸν Λ. Τρότσκυ. Ἀντιτάχθηκε στὰ σχέδια τῶν μπολσεβίκων γιὰ δημιουργία ἑνὸς «στενοῦ» κόμματος «ἐκλεκτῶν». Ὑπεστήριξε στὴν θέσι τοῦ Ἔγκελς ὅτι «τίποτα δὲν θὰ ἦταν τραγικώτερο γιὰ τοὺς σοσιαλιστὰς καὶ πιὸ μοιραῖο γιὰ τὸ ἔργο τους, ἀπὸ τὸ νὰ πάρουν πρόωρα τὴν ἐξουσία, δηλαδή, πρὶν τὸ προλεταριᾶτο γίνῃ ἡ πλειοψηφία τῆς κοινωνίας καὶ συνειδητοποιήσῃ τὸν ἱστορικό του ρόλο». Γι' αὐτό, ὁ Πλεχάνωφ, κατεδίκασε καὶ τὸ κόμμα τῶν ἐπαγγελματιῶν ἀνατροπέων ποὺ ἔφτιαξε ὁ Λένιν καὶ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1917 ποὺ ἔδωσε τὴν ἐξουσία σὲ μία μικρὴ μειοψηφία ἐνόπλων συνωμοτῶν. Ὁ Πλεχάνωφ, τὸ 1905 ἤδη, στιγμάτιζε τὶς τέτοιες προσπάθειες γιὰ ἕνα «ἀνεύθυνο πραξικόπημα», ἐπειδὴ ὁδηγοῦν στὸν «βοναπαρτισμὸ» καὶ στὴν προσωπικὴ δικτατορία. Ἐτάχθη ἐναντίον τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως τῶν μπολσεβίκων στὴ Μόσχα, τὸ 1905, γιατὶ αὐτὴ ματαίωσε ἢ πάντως δυσκόλεψε πολὺ καὶ ἐπεβράδυνε τὴν δημοκρατικὴ ἀνάπλασι τῆς Ρωσίας.

Τὸ 1911, στὶς κατηγορίες του κατὰ τοῦ Λένιν καὶ τῶν μπολσεβίκων, πρόσθεσε τὸν κυνισμό, τὴν κακοπιστία, τὴν ἐσφαλμένη ἀντίληψι τῆς διαλεκτικῆς καὶ τὴν διαστρέβλωσι τῆς ἐννοίας περὶ δημοκρατίας.

Τὸ 1914, κατηγόρησε τὸν Λένιν ὅτι μὲ τὴν πολιτική του διευκολύνει τὸν πρωσσικὸ μιλιταρισμό.

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1917, ὁ Πλεχάνωφ, ἐπέστρεψε στὴν Ρωσία καὶ ὑπεστήριξε, ἂν καὶ τὴν ὑπέβαλε σὲ συστηματικὴ κριτική, τὴν κυβέρνησι Κερένσκυ. Κατήγγειλε τότε τὸν Λένιν, ὅτι συνωμοτοῦσε γιὰ νὰ θέσῃ τὸν ρωσικὸ λαὸ κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ ἑνὸς μικροσκοπικοῦ κόμματος. Γι' αὐτό, πῆρε θέσι ἐναντίον τοῦ ὀκτωβριανοῦ πραξικοπήματος.

Πέθανε στὶς 30 Μαΐου 1918, καταρώμενος τὸν Λένιν, ποὺ πρόδωσε καὶ κατέστρεψε τὸ ὄνειρο γιὰ μία ἐλεύθερη, δημοκρατικὴ καὶ σοσιαλιστικὴ Ρωσία. Ἡ κηδεία του ὑπῆρξε μία ἐκδήλωσις ἀντιλενινιστική, ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας.

Στὸ τελευταῖο του ἄρθρο, ὁ Πλεχάνωφ ἔγραψε:

«Ὁ Βίκτωρ Ἄντλερ, μοῦ ἔλεγε: Ὁ Λένιν εἶναι γυιός σας. Κι' ἐγὼ τοῦ ἀπαντοῦσα: —Ναί, ἀλλὰ ὄχι νόμιμος».

Πράγματι. Ὁ Πλεχάνωφ ὑπῆρξε ὁ πατέρας τοῦ ρωσικοῦ μαρξισμοῦ. Καὶ ὁ Λένιν, ὁ παράνομος γυιός του.

II. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1. Ἡ «ἐπιστημονική κοινωνία»

Ὅταν ἐνεφανίσθη, ὁ μαρξισμός, ἔφερε μαζί του μία διαπίστωσι καὶ μία ὑπόσχεσι. Ἡ διαπίστωσίς του ἀφοροῦσε τὴν ἀντιφατικότητα τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Ὁ Μάρξ ἐπεσήμανε σ' αὐτὴν τρεῖς βασικὲς ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις: Τὴν ἀναρχία στὴν παραγωγή, τὴν ἀντίθεση μεταξὺ κοινωνικοποιημένης ἐργασίας καὶ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὴν ὕπαρξι τάξεων. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαπίστωσι ἐξεπήγασε ἡ ὑπόσχεσις ὅτι ὁ κομμουνισμὸς θὰ ἀναδιοργανώση τὴν κοινωνία ἐπάνω σὲ ἐπιστημονικὴ βάσι, ὥστε ὅλες οἱ λειτουργίες της νὰ ἐλέγχονται, νὰ ρυθμίζονται καὶ νὰ σχεδιοποιοῦνται «ἐ π ι σ τ η μ ο ν ι κ ά». Ὑποσχέθηκε μία κοινωνία ποὺ θὰ ἐβάδιζε πάντοτε πειθαρχικὰ «σ ύ μ φ ω ν α π ρ ὸ ς τ ὸ σ χ έ δ ι ο». Ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία θὰ ἦταν ἡ ἀπολύτως ἁρμονική, ἡ χωρὶς ἀντινομίες, ἀντιφάσεις καὶ κρίσεις κοινωνία.

2. Οἱ ἀντιθέσεις στὴν σοβιετικὴ κοινωνία

Στὰ προηγούμενα κεφάλαιά μας ἀσχοληθήκαμε μὲ τὴν διάψευσι τῶν μαρξιστικῶν προφητειῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἀστικὴ κοινωνία, ἀναλύσαμε τὰ αἴτια αὐτῆς τῆς διαψεύσεως καὶ δείξαμε πῶς ἡ δυτικὴ κοινωνία ξεπερνᾶ τὶς ἐσωτερικὲς ἀντιφάσεις της μὲ τρόπο δημιουργικὸ καὶ προοδευτικό.

Στὸν «σοσιαλιστικὸ» ἀνατολικὸ κόσμο ὅμως, τὰ πράγματα ἐξελίχθηκαν περισσότερο σύμφωνα πρὸς τὶς προβλέψεις ποὺ εἶχε κάνει ὁ Μὰρξ γιὰ τὸν «καπιταλισμό».

α) Ἡ ἀ ν α ρ χ ί α σ τ ὴ ν π α ρ α γ ω γ ή, δὲν ἐξαλείφθηκε μὲ τὴν ἀπόλυτη σχεδιοποίησι. Ἁπλῶς, πῆρε νέα μορφή. Τὸ Κράτος, εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀνεξέλεγκτος διαχειριστὴς τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ

τῆς κοινωνίας. Ἔτσι, δὲν ὑπόκειται οὔτε στὸν νόμο τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως (παρὰ μόνο σὲ πολὺ περιορισμένο βαθμὸ) οὔτε στὸν ἔλεγχο τῆς κοινῆς γνώμης. Ἔχει μία πρωτοφανῆ δυνατότητα. Νὰ ἀγνοῆ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας καὶ νὰ ὑποτάσση τὸν παραγωγικό της μηχανισμὸ ὄχι σ' αὐτές, ἀλλὰ στὶ δικές του πολιτικὲς ἐπιδιώξεις.

Ἡ ἀναρχία στὴν παραγωγή, πῆρε λοιπὸν τὴν χειρότερη μορφή της. Τὴν ἀπόλυτη ὑπαγωγὴ τῆς οἰκονομίας στὴν πολιτική. Ἐγεννήθη ἔτσι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ κρατικοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου καὶ λαϊκῶν ἀναγκῶν. Ὁ σοβιετικὸς προγραμματισμὸς ἀπέσπασε τὴν οἰκονομία ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας (λ.χ. λείπουν τὰ παπούτσια, ἀλλὰ κατασκευάζονται διαστημόπλοια, ἀκριβαίνει τὸ κρέας γιὰ νὰ γίνουν πύραυλοι κλπ.).

β) Ἡ ἀντίθεσις τῆς κοινωνικοποιημένης ἐργασίας καὶ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, δὲν ἐξαλείφθηκε μὲ τὴν μετατροπὴ τῆς τελευταίας σὲ κρατική. Στὸν δυτικὸ κόσμο, ὑπάρχει ἕνα πλῆθος ἀνεξαρτήτων παραγωγῶν, ὅπως οἱ ἀγρότες καὶ οἱ βιοτέχνες, ποὺ τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας των περιέρχεται ἀμέσως στοὺς ἴδιους. Στὴν Ἀνατολή, ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν γίνει προλετάριοι καὶ τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας των περιέρχεται στὸν παντοδύνατο ἐργοδότη τους, στὸ ὁλοκληρωτικὸ Κράτος. Αὐτὸ (καὶ δι' αὐτοῦ ἡ γραφειοκρατία) ἰδιοποιεῖται καὶ διαθέτει ἐντελῶς ἀνεξέλεγκτα τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας. Ἔχουμε δηλαδὴ μία ἐξέλιξι ἀντίστροφη ἀπὸ ἐκείνην τῆς Δύσεως. Στὴν τελευταία, οἱ παραγωγοὶ γίνονται βαθμιαῖα καὶ ἰδιοκτῆτες καὶ ὁλοένα συμπίπτουν καὶ περισσότερο οἱ συντελεστὲς Ἐργασία καὶ Κεφάλαιο. Στὴν Ἀνατολή, μὲ τὴν γενικὴ κρατικοποίησι ἔγινε τὸ ἀντίθετο: Ὁ διαχωρισμὸς Ἐργασίας καὶ Κεφαλαίου γίνεται ἀπόλυτος. Ἔτσι, τὸ δεύτερο, ἀποκτᾶ ἀπεριόριστες δυνατότητες ἐκμεταλλεύσεως τῆς πρώτης.

Ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτή, γίνεται ἀπὸ τὴν κάστα ποὺ ἔχει στὰ χέρια της τὸν κρατικὸ μηχανισμό, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γραφειοκρατία τοῦ κόμματος, τῆς διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς οἰκονομίας.

γ) Οἱ ταξικὲς ἀντιθέσεις, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ὄχι μόνο παραμένουν, ἀλλὰ καὶ ὀξύνονται στὸ ἔπακρον. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ὅλα τὰ μεσαῖα συμβιβαστικὰ στρώματα, ἐξαλείφονται καὶ ἀπομένουν μόνον δύο διαμετρικὰ ἀντίθετες τάξεις, ἡ γραφειοκρατία, ποὺ ἔχει συγκεντρώσει ὅλο τὸ κεφάλαιο στὰ χέρια της καὶ τὸ ἐξαθλιωμένο προλεταριᾶτο, ποὺ δὲν ἔχει ἀπολύτως τίποτα.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ κομμουνισμὸς ὄχι ἁπλῶς διετήρησε, ἀλλὰ καὶ ὄξυνε ὅλες τὶς παλαιὲς ἀντινομίες τῆς κλασσικῆς ἀστικῆς κοινωνίας, στὶς ὁποῖες ἔδωσε νέα, χειρότερη μορφή.

3. Νέες ἀντιθέσεις

Παράλληλα, ὁ σοβιετισμὸς δημιούργησε καὶ νέες ἀντινομίες, οἱ ὁποῖες εἶναι:

α) Ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς βιοχημανίας ποὺ ἀναπτύσσεται μὲ ἀνωμάλως ταχεῖς ρυθμοὺς καὶ τῆς γεωργίας ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀκολουθήση. Ἔτσι, ἡ βιομηχανία, στερεῖται τὶς πρῶτες ὕλες μὲ τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ τὴν ἐφοδιάζη ἡ ἀγροτικὴ ἰκονομία. Καὶ ἐπίσης, δὲν ἀποκτᾶ τὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ ποὺ τῆς χρειάζεται. Στὸ τέλος, αὐτὴ ἡ ὑπερτροφικὴ βιομηχανία, φθάνει σὲ ἀδιέξοδο.

β) Ἀντίθεσις βάσεως- ἐποικοδομήματος. Ὁ κομμουνισμός, παραδέχεται τὴν οἰκονομικὴ βάσι τοῦ ἀστικοῦ συστήματος (δηλαδὴ κυρίως τὴν μεγάλη βιομηχανία) καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν ἀναπτύξη παραπέρα. Ἀντίθετα, ἀπορρίπτει τὸ «ἐποικοδόμημα» (τὸ σύνολο τῶν πολιτικῶν, νομικῶν θεσμῶν κλπ.), ποὺ ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτὴν τὴν βασι. Ἀπορρίπτει τὶς πολιτικὲς καὶ πνευματικὲς κατακτήσεις τοῦ ἀστικοῦ συστήματος. Ἔτσι, ἐνῶ διατηρῆ ἡ δημιουργῆ μία ἀνεπτυγμένη οἰκονομικὴ βάσι δημιουργεῖ ἕνα καθυστερημένο «προαστικό», πολιτικοπνευματικὸ ἐποικοδόμημα! Τὰ θεμέλια προσπαθοῦν νὰ κάνουν βήματα πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ ἐποικοδόμημα κάνει πολλὰ βήματα πίσω. Φυσικὸ εἶναι νὰ κλονίζεται ὁλόκληρο τὸ σύστημα.

γ) Ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κομμουνισμὸς βλέπει τὸν ἄνθρωπο μόνο σὰν *«ζῶο ποὺ κατασκευάζει ἐργαλεῖα»* (Μάρξ). Δηλ. ἀποκλειστικὰ σὰν παραγωγικὸ ὂν καὶ τὸν μεταχειρίζεται σὰν τέτοιο. Τὸν ἀγνοεῖ σὰν ψυχικό, πνευματικό, καὶ βιολογικὸ ὄν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ τὸν κάνη νὰ ἐπαναστατῆ.

4. Συμπεράσματα

α) Ὁ κομμουνισμὸς δὲν πραγματοποίησε τὴν οὐτοπικὴ ἐπαγγελία του γιὰ τὴν «ἐπιστημονική», τὴν χωρὶς ἀντινομίες κοινωνία.

β) Τέτοια κοινωνία δὲν μπορεῖ ἄλλωστε νὰ ὑπάρξη. Ἡ ἴδια ἡ σύλληψίς της, εἶναι βαθύτατα ἀντιδιαλεκτική. Διότι ἡ ζωή, εἶναι διαλεκτικὴ σύνθεσις ἀντινομιῶν καὶ ἡ κοινωνία πορεύεται μὲ τὴν πάλη τῶν ἀντιθέσεων. Στὸν ἀνατολικὸ κόσμο ὅμως, ἡ διαφωνία, ἡ αἵρεσις, ἡ ἀντίθεσις, ἀπαγορεύονται. Γι' αὐτό κατασκευάσθηκε καὶ ἡ ὁλότελα ἀντιδραστικὴ θεωρία τῆς «τέλειας», τῆς «ἐπιστημονικῆς κοινωνίας». Σ' αὐτήν, ὁ κάθε θεσμός της εἶναι δικαιολογημένος καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀμφισβήτησίς του (κονφορμισμός). Ὅμως, αὐτὴ ἡ «ἰδεώδης» ἀκίνητη κοινωνία δὲν ὑπάρχει. Οἱ ἀντινομίες, ξεπετιοῦνται αὐτόματα σὲ κάθε κοινότητα ἀνθρώπων. Καὶ εὐτυχῶς, γιατὶ μὲ τὸ ξεπέρασμά τους, συντελεῖται ἡ πρόοδος.

γ) Γι' αὐτό, «ἐπιστημονική» κοινωνία εἶναι ὄχι ἐκείνη πού δέν ἔχει ἀντινομίες, ἀλλά ἐκείνη πού εἶναι ὠργανωμένη κατά τρόπο πού νά μπορῆ νά τίς ξεπερνᾶ χωρίς καταστρεπτικούς κλονισμούς.

δ) Τέτοια τείνει νά εἶναι ἡ δυτική κοινωνία. Διότι: Διαθέτει ἕνα μηχανισμό εὐαίσθητο, ὁ ὁποῖος τήν πληροφορεῖ γιά τά προβλήματά της (κοινή γνώμη, δημοκρατία κλπ.) καί εἶναι καί ἡ ἴδια εὐέλικτη καί ἐξελίξιμη (μεταρρυθμίσεις). Ἔτσι, ἀναπροσαρμόζεται διαρκῶς, ὥστε νά ἀνταποκρίνεται στά αἰτήματα τῆς ἐποχῆς, χωρίς νά τά ἀφίνη νά γίνουν ἀρρώστειες καί κρίσεις ὀλέθριες. Φυσικά ἡ ἀναπροσαρμογή αὐτή δέν γίνεται αὐτόματα. Συναντᾶ ἀντιδράσεις καί συχνά χρειάζεται ἀγῶνες, στό τέλος ὅμως γίνεται.

ε) Ἀκριβῶς τό ἀντίθετο συμβαίνει στόν ἀνατολικό κόσμο. Ἐκεῖ, ἡ κοινωνία ἔχει «παγώσει». Ὅποιος τολμήσει νά προβάλη ἕνα αἴτημα, νά καταδείξη μία ἀντινομία, διώκεται. Δέν ὑπάρχει ἡ δυνατότης νά λύνονται ὁμαλά οἱ ἀντινομίες. Ἔτσι, αὐτές, συσσωρεύουν προβλήματα. Καί οἱ ἐπαναστατικές ἐκρήξεις γίνονται τελικά ἀ ν α π ό φ ε υ κ τ ε ς. Γι' αὐτό, οἱ μεγάλες ἐπαναστάσεις τῶν ἐξαθλιωμένων καί ἀπελπισμένων μαζῶν πού ἐπροφήτευσε ὁ Μάρξ γίνονται ὄχι στήν Δύσι, ἀλλά στήν Ἀνατολή (Οὐγγαρία, ἀν. Γερμανία κλπ.).

5. Γενικό συμπέρασμα

Ὅταν συγκρίνουμε τούς δύο κόσμους, πρέπει νά ἔχουμε ὑπ' ὄψι μας καί τόν τρόπο τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας των. Φυσικά καί ὁ δυτικός κόσμος ἔχει προβλήματα, ἀντινομίες, ἀντιθέσεις, κλονισμούς. Τό κοινωνικό του σύστημα ὅμως, τοῦ ἐπιτρέπει νά τά ξεπερνᾶ ὅλα αὐτά κατά τρόπο ἴσως ὄχι τέλειο, ἀλλά πάντως, συνήθως, μή καταστρεπτικό. Καί τοῦτο τοῦ δίνει μεγάλη ὑπεροχή ἔναντι τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, πού οἱ ἡγέτες του ἐπιδίδονται στήν χιμαιρική προσπάθεια τῆς ἀ κ ι ν η τ ο π ο ι ή σ ε ω ς τῆς κοινωνίας σέ μία αἰώνια ἀπολιθωμένη μορφή. Τό ἐγχείρημα τῆς ἐξαλείψεως τῶν ἀντινομιῶν καί μάλιστα μέ τήν ὠμή καί ἀπάνθρωπη βία, εἶναι καί ο ὐ τ ο π ι σ τ ι κ ό καί ἀ ν τ ι δ ρ α σ τ ι κ ό. Ὁδηγεῖ σέ μία κοινωνία νεκροταφείου. Ὁ κομμουνισμός ἀντιμετωπίζει τίς ἀντινομίες του προσπαθώντας νά τίς συγκαλύψη, νά τίς ἀπωθήση καί νά τίς πνίξη μέ τήν βία. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι νά ὀξύνονται καί νά περιπλέκονται περισσότερο. Ἔτσι, ἡ ἐπανάστασις πού στίς πράγματι προηγμένες χῶρες κατέστη περιττή, στίς χῶρες τοῦ κομμουνισμοῦ, γίνεται ἀναπότρεπτη.

Τά παραπάνω, ἐξηγοῦν καί γιατί, γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία, μία νέα διάρθρωσις τῆς κοινωνίας, ὅπως εἶναι τό σοβιετικό σύστημα, ἔφθασε τόσο γρήγορα σέ περίοδο κρίσεως. Ὁ κομμουνισμός, ἀπό ἐπανάστασις, κατέστη ἀ ν τ ε π α ν ά σ τ α σ ι ς, πρίν διαγράψη μία κανονική ἱστορική τροχιά. Καί αὐτό ὄχι γιατί δέν ὠργάνωσε ὅπως ἐπεδίωξε, μία κοινωνία χωρίς ἀντινομίες, πρᾶγμα ἀδύνατο, ἀλλά γιατί δέν ἐξασφάλισε τόν τρόπο τοῦ ὁμαλοῦ, εἰρηνικοῦ ξεπεράσματος τῶν ἀντινομιῶν.

III. ΙΣΧΥΡΑ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΗ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1. Πλεονεκτήματα τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας

α) Τὸ Κράτος καὶ ἡ ἰθύνουσα τάξις τῆς ΕΣΣΔ ἐλέγχουν ὁλόκληρο τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Κατευθύνουν λοιπὸν ὅλες τὶς κοινωνικὲς λειτουργίες καὶ χρησιμοποιοῦν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πολιτικῆς των, ὁλόκληρο τὸ δυναμικὸ τῆς κοινωνίας. Ἕνα Κράτος - ἰδιοκτήτης καὶ ἀνεξέλεγκτος διαχειριστὴς τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐργασίας ὅλων τῶν πολιτῶν, ἔχει τὴν δυνατότητα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ καὶ τὶς ἄλλες συνέπειες, νὰ συγκεντρώνη τεράστια μέσα σὲ μερικοὺς τομεῖς καὶ νὰ παρουσιάζη μεμονωμένες ἀλλὰ ἐντυπωσιακὲς ἐπιτεύξεις. Ἕνα τέτοιο Κράτος, μπορεῖ νὰ ἀναπτύσση ὑπερτροφικὰ διαφόρους τομεῖς τῆς τεχνικῆς, νὰ κατασκευάζη μεγάλα ἔργα καὶ γενικά, νὰ κινητοποιῆ τὰ πάντα, γιὰ χάρι τοῦ σκοποῦ του.

β) Οἱ ἰθύνοντεςτῆς σοβιετικῆς κοινωνίας εἶναι ἀδέσμευτοι. Δὲν ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀντιπολιτεύσεις, ἐλεύθερο τύπο, κοινὴ γνώμη, ἠθικὲς δεσμεύσεις, συνταγματικοὺς θεσμούς, διάκρισι τῶν ἐξουσιῶν, νομικοὺς περιορισμούς, Τοῦτο τοὺς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ κινοῦνται ταχέως μυστικῶς καὶ ἀνεξελέγκτως, νὰ ἀποκρύπτουν τοὺς πραγματικοὺς σκοπούς των καὶ νὰ αἰφνιδιάζουν τοὺς ἀντιπάλους των. Ἔχουν δηλ. μία εὐχέρεια κινήσεων ποὺ δὲν τὴν ὀνειρεύθηκε ποτὲ κανεὶς δυτικὸς ἡγέτης.

γ) Οἱ ἰθύνοντες τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας μποροῦν νὰ συντρίβουν ἐν τῇ γενέσει της καὶ μὲ κάθε «ἀναγκαία» σκληρότητα, ὁποιαδήποτε τάσι διασπάσεως, διαβρώσεως καὶ διαλύσεως τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς.

δ) Ἡ κοινωνία τῆς ΕΣΣΔ ἔχει ἀπὸ μία πλευρά, μονολιθικὴ συνοχή. Τῆς τὴν ἐξασφαλίζουν ἡ ὕπαρξις μίας μό-

νιμης καὶ ἑνιαίας ἡγεσίας μὲ ἀπόλυτες ἐξουσίες, μίας κοσμοθεωρίας καὶ ἑνὸς κοινοῦ σκοποῦ. Ὁ τελευταῖος ἐκφράζεται στὰ κρατικὰ προγράμματα οἰκονομικοκοινωνικῆς δράσεως κατὰ τρόπο ὥστε τὸ σύνολο τῆς κοινωνίας νὰ ἐργάζεται πρὸς μία κατεύθυνσι μὲ ἕνα αὐστηρότατα ἑνιαῖο προσανατολισμό.

ε) Ἡ κοινωνικὴ πραγματικότης τῆς ΕΣΣΔ καλύπτεται ἀπὸ μία τέλεια Προπαγάνδα. Αὐτὴ χρησιμοποιεῖ σοσιαλιστικὴ φρασεολογία καὶ ἐξαπατᾶ εὐρεῖες μάζες τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ὁποῖες θεωροῦν τὴν σοβιετικὴ κοινωνία σὰν ἰδεῶδες πρότυπο!

2. Μειονεκτήματα τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας

Ἡ ἐκμεταλλευτικότης, ἡ τυραννικότης καὶ ἡ ταξικότης τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας καὶ οἱ ἐσωτερικὲς ἀντιφάσεις της, ποὺ ἤδη ἀναφέραμε, ἀποτελοῦν ἰσάριθμα μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ἐκμηδενίζουν τὰ πλεονεκτήματά της. Ἀκόμη περισσότερο, ἡ ἀπόκρυψις καί ἡ βίαιη καταστολὴ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν συγκρούσεων ἐπιφέρει, τὴν συσσώρευσι τῶν ἀντιθέσεων. Αὐτὲς ὁδηγοῦν, ἀνάλογα μὲ τὶς εἰδικὲς συνθῆκες καὶ τὴν ψυχοσύνθεσι κάθε λαοῦ, εἴτε σὲ ἐπαναστατικὲς ἐκρήξεις (Οὑγγαρία, Πολωνία, ἀν. Γερμανία) εἴτε στὴν γενικὴ παρακμὴ τῆς κοινωνίας. Στὴν δεύτερη περίπτωσι, ἀναπτύσσονται διάφορες φυγόκεντρες διαλυτικὲς τάσεις: Ἐγκληματικότης, γκαγκστερικὸς τεντυμποϊσμός, («χουλιγκανισμός»), ἀλκοολισμός, κλοπή, ληστεία. Ἐπίσης κερδοσκοπία, (μαύρη ἀγορά), τυφλὴ μίμησις τοῦ δῆθεν δυτικοῦ τρόπου ζωῆς («στιλιάγκιν»), θρησκευτικὸς φανατισμός, ἀδιαφορία ἢ καὶ συνειδητὴ ἀντίδρασις στὴν αὔξησι τῆς παραγωγῆς, ἀντίδρασις τῶν ἐργατῶν στὴν νόρμα, ἀδιαφορία τῶν ἀγροτῶν κλπ.

Συνεπῶς, ἡ μονολιθικότης τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας εἶναι μόνον ἐπιφανειακή. Κάτω ἀπὸ τὴν ἤρεμη ἐπιφάνεια μαίνεται ὁ ἀδυσώπητος κοινωνικὸς πολεμος. Ὅπως τονίζει ὁ Μ. Τζίλας *«ὁ κομμουνισμὸς εἶναι ἕνα καθεστὼς μονίμου ἐμφυλίου πολεμου»*.

3. Ἡ πάλη τῶν τάξεων στὴν ΕΣΣΔ

Γιὰ τοῦτο τὸ νέο κοινωνικὸ ὅπλο, «ἡ πάλη τῶν τάξεων», μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κοινωνικὴ ἀποσύνθεσι τοῦ ἀντιπάλου, ποὺ ἐνόμιζαν οἱ μπολσεβῖκοι ὅτι τὸ εἶχαν μονοπώλιο, ἀπεδείχθη πολὺ ἐπικίνδυνο καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ σοβιετικὸ Κράτος. Τὸ πείραμα τῶν μπολσεβίκων, νὰ οἰκοδομήσουν μὲ ὁλοκληρωτικὲς μεθόδους μία κοινωνία χωρὶς τάξεις ἀπέτυχε. Τάξεις ποὺ ἀνταγωνίζονται ἡ μία τὴν ἄλλη, ὑπάρχουν περισσότερο ἀπὸ ἀλλοῦ στὸν κομμουνισμό, ὅπου οἱ κατώτερες τάξεις καταπνίζονται μὲ τὶς πιὸ ἄσπλαχνες μεθόδους.

Παρὰ τὴν ἄγρια καταπίεσι τῶν «κατωτέρων» τάξεων ὅμως, ὁ ἐσω-

τερικὸς κοινωνικὸς ἀγώνας στὸν κομμουνισμό, δὲν εἶναι μικρότερος ἀπὸ ὅ,τι στὶς δυτικὲς χῶρες. Ἀπεναντίας, εἶναι πολὺ ὀξύτερος.

Ὁ ἀγώνας αὐτὸς δὲν διεξάγεται μόνον μεταξὺ τῆς κυριάρχου τάξεως καὶ τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων στρωμάτων τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν ἴδια τὴν κυρίαρχη τάξι.

4. Ἐσωτερικὴ διαμάχη τῆς κυριάρχου τάξεως

Βασικὸς πυρήνας τῆς κυριάρχου τάξεως εἶναι ἡ κομματικὴ γραφειοκρατία, δηλ. τὸ σύνολο τῶν μεσαίων κυρίως στελεχῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸν κομματικὸ μηχανισμό. Ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία εἶναι προϊὸν αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ ἑκάστοτε ἔνοικος τοῦ Κρεμλίνου εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐκφράζει καλύτερα τὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἀπόψεις αὐτοῦ τοῦ στρώματος ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ ἀντλεῖ τὴν δύναμί του.

Ἄλλο στρῶμα τῆς κυριάρχου τάξεως εἶναι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἄνδρες τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας. Ἐπὶ Στάλιν, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἀπέκτησαν τεράστια ἰσχὺ καὶ ἐξεδήλωσαν τὴν τάσι νὰ τεθοῦν ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὸ κόμμα. Ὁ τρομοκρατικὸς μηχανισμὸς ἀπέκτησε τόση αὐθυπαρξία, ὥστε ἐκινδύνευαν ἀπὸ αὐτὸν ὅλα τὰ μέλη τῆς κυριάρχου τάξεως. Γι' αὐτό, συνασπίσθηκαν καὶ κατώρθωσαν, ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν, νὰ πλήξουν τὴν πολιτικὴ ἀστυνομία, νὰ ἐξοντώσουν μερικοὺς φιλοδόξους καὶ ἰσχυροὺς ἐκπροσώπους της (Μπέρια), νὰ τῆς ἀφαιρέσουν ὡρισμένες ἁρμοδιότητες καὶ νὰ τὴν θέσουν ὑπὸ ἔλεγχον.

Ἀξιόλογο στρῶμα τῆς κυριάρχου τάξεως καὶ μόνιμη πηγὴ ἀνησυχίας γιὰ τὴν κομματικὴ γραφειοκρατία ἀποτελοῦν τὰ στελέχη τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Τὸ κόμμα πιστεύει ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ἔχουν περισσότερο ἀνεπτυγμένη τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀπὸ τὴν κομματικὴ συνείδησι καὶ δὲν τοὺς ἔχει πλήρη ἐμπιστοσύνη. Γι' αὐτό, ἔχει τοποθετήσει στὸ στράτευμα τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς «Πολιτικῆς Διευθύνσεως», οἱ ὁποῖοι ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ κόμματος, ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν στρατιωτικῶν καὶ συνδέουν τὸ κόμμα ἀμέσως μὲ τὴν μᾶζα τῶν στρατιωτῶν, ὥστε τοῦτο νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ αὐτοὺς ὄχι διὰ τῶν ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ ἀπευθείας. Οἱ στρατιωτικοὶ ἀγωνίζονται ἀνέκαθεν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ κόμματος. Κατὰ τὴν περίοδο 1953-58 ὁ ρόλος τῶν στρατιωτικῶν αὐξήθηκε σημαντικά, ἀρχικῶς διότι τὸ κόμμα τοὺς ἐχρειάσθη γιὰ νὰ πλήξῃ τὴν ἀστυνομία, καὶ κατόπιν διότι ὁ Χρουστσὼφ ἐστηρίχθη σ' αὐτοὺς γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ στοὺς ἀντιπάλους του. Ἔτσι, οἱ στρατιωτικοὶ κατώρθωσαν νὰ προωθήσουν τὶς θέσεις των καὶ νὰ μειώσουν τὸν ρόλο τοῦ κόμματος μέσα στὶς Ἔνοπλες Δυνάμεις. Κατόπιν ὅμως, τὸ κόμμα πέρασε στὴν ἀντεπίθεσι. Καὶ ὄχι μόνον ἀνέκτησε τὸ ἀπωλεσθὲν ἔδαφος (καθαίρεσις Ζούκωφ) ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχε τὴν πλήρη καθυπόταξι τοῦ στρατεύματος (ἀποστράτευσις 250.000 μονίμων ἀξιωματικῶν καὶ συνεχεῖς μεταβολὲς στὴν ἡγεσία τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς ΕΣΣΔ).

Κατὰ τὴν μεταπολεμικὴ περίοδο, μὲ τὴν ἐμφάνισι τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, τῶν πυραύλων κλπ. αὐξήθηκε σοβαρῶς ὁ ρόλος καὶ ἑνὸς ἄλλου στρώματος τῆς κυριάρχου τάξεως. Πρόκειται γιὰ τὸ στρῶμα τῶν «τ ε χ ν ο κ ρ α τ ῶ ν». Αὐτοί, ἡττήθησαν τὸ 1955 διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἐκπροσώπου των Γκ. Μαλενκὼφ ἀπὸ τὴν πρωθυπουργία. Ἀνέκτησαν τὸ ἀπωλεσθὲν ἔδαφος καὶ διὰ τοῦ ἐκπροσώπου των Κ ο ζ λ ὼ φ διεξεδίκησαν τὴν διαδοχὴ τοῦ Χρουστσώφ. Ἐπλήγησαν ὅμως ξανὰ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Κ ο ζ λ ώ φ. Σήμερα, ὁ Κ ο σ ύ γ κ ι ν, θεωρεῖται δικός τους ἐκπρόσωπος

Τέλος, ὑπάρχει καὶ τὸ στρῶμα τῶν δ ι α ν ο ο υ μ έ ν ω ν καὶ καλλιτεχνῶν. Αὐτὸ δὲν ἔχει βέβαια ἀρκετὴ δύναμι γιὰ νὰ διεκδικήση τὴν πρωτοκαθεδρία στοὺς κόλπους τῆς κυριάρχου τάξεως. Ἀποτελεῖ ὅμως τὴν πηγὴ τῶν «φιλελευθέρων» καὶ ρεβιζιονιστικῶν τάσεων. Συχνότατα, ἡ διανόησις συμμαχεῖ μὲ τοὺς συγγενεῖς της τεχνοκράτες. Τὸ στρῶμα αὐτό, ἀνέπτυξε ἐπιθετικὴ πρωτοβουλία μετὰ τὸν «ἀποσταλινισμό», σὰν φορεὺς «φιλελευθέρων» τάσεων.

Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῆ ὅτι καὶ ἡ καθαρῶς κομματικὴ γραφειοκρατία δὲν εἶναι ἑνιαία. Ὑπάρχουν ἀντιθέσεις μεταξὺ τῆς π α λ α ι ᾶ ς «μ ε γ ά λ η ς» γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ί α ς καὶ τῆς ν έ α ς, τ ῆ ς «μ ι κ ρ ῆ ς» ἢ ἐ π α ρ χ ι ω τ ι κ ῆ ς γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ί α ς.

Ὁ Χρουστσὼφ κατώρθωσε νὰ στηριχθῆ στὴ δεύτερη, τῆς ὁποίας αὔξησε τὸν ρόλο μὲ τὴν «ἀποκέντρωσι» διοικήσεως καὶ οἰκονομίας. Ἔτσι, μπόρεσε νὰ ἀπομακρύνη τοὺς ἐκπροσώπους τῆς πρώτης, Μολότωφ καὶ Καγκάνοβιτς.

Ἡ κυρίαρχη τάξις λοιπὸν εἶναι ἑνωμένη ἔναντι τῶν προλεταρίων διότι ὅλα τὰ μέλη της ἐπιθυμοῦν τὴν διατήρησι τῶν προνομίων των. Ἀλλά, στὸ ἐσωτερικό της, μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμάδων ποὺ τὴν ἀποτελοῦν, διεξάγονται σκληρὲς μάχες γιὰ τὴν πρωτοκαθεδρία. Οἱ διαμάχες αὐτές, ὀφειλόμενες σὲ ἀντιθέσεις συμφερόντων, φιλοδοξιῶν, νοοτροπίας καὶ ἀπόψεων, καθὼς δὲν μποροῦν νὰ ἐκφρασθοῦν μὲ τὴν δημοκρατικὴ διαδικασία, ἐκδηλώνονται μὲ σκληροὺς ἐνδοκομματικοὺς καὶ παρασκηνιακοὺς ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι ὁδηγοῦν στὶς ἑκάστοτε ἐκκαθαρίσεις καὶ ἀνακατατάξεις στοὺς κόλπους τῆς κομμουνιστκῆς ἡγεσίας.

5. Συμπέρασμα

Ἡ κοινωνικὴ συνοχὴ στὸν κομμουνισμό, δὲν εἶναι στέρεη. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν π ο λ υ ε θ ν ι κ ὴ φ ύ σ ι τοῦ σοβιετικοῦ Κράτους. Ἔτσι, τὸ νέο κοινωνικὸ ὅπλο ποὺ ἐφεῦραν οἱ κομμουνισταί, «ἡ πάλη τῶν τάξεων», στρέφεται καὶ ἐναντίον τους.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ (1917 - 1967)

Α'. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Γ' ΔΙΕΘΝΟΥΣ (1919-1943)

1. Ἡ ἐξαγωγὴ τῆς Ἐπαναστάσεως

Ὅταν οἱ ρῶσοι μπολσεβῖκοι πῆραν τὴν ἐξουσία, τὸ 1917, πίστευαν ὅτι τὸ πραξικόπημά τους ἦταν ὁ σπινθήρας ποὺ θὰ ἄναβε τὴν μεγάλη πυρκαϊὰ τῶν προλεταριακῶν ἐπαναστάσεων σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη. Ὁ Λένιν δικαιολογοῦσε τὴν ἐπανάστασί του στὴν καθυστερημένη καὶ ἀκατάλληλη γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ Ρωσία, μὲ ἕνα μόνο ἐπιχείρημα: ὅτι σκοπός του δὲν ἦταν νὰ δημιουργήση τὴν σοσιαλιστικὴ κοινωνία στὴν Ρωσία, ἀλλὰ νὰ δώση τὸ σύνθημα τῆς παγκοσμίου Ἐπαναστάσεως. Τὸ ἴδιο πίστευαν καὶ οἱ συνεργάτες του. Ἦσαν σίγουροι ὅτι μὲ τὴν δική τους ἐνέργεια θὰ ἐξαπελύετο ἕνα κῦμα ἀλυσσιδωτῶν ἐπαναστατικῶν ἐκρήξεων. Ἄλλωστε, μόνον στὴν παγκόσμια ἐπανάστασι ἔβλεπαν καὶ τὴν σωτηρία τῆς δικῆς των ἐπαναστάσεως.

Οἱ προοπτικές των δὲν ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμες. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος, οἱ πολιτικὲς κρίσεις, ἡ ἀνάπτυξις ἑνὸς ἰσχυροῦ ἀντιπολεμικοῦ κινήματος, οἱ στάσεις τῶν στρατιωτῶν σὲ πολλὲς χῶρες, ἔπειθαν τοὺς μπολσεβίκους ἡγέτες γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς προοπτικῆς των. Καὶ ὅμως. Οἱ ἐλπί-

δες των διαψεύσθηκαν. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ἀπέμεινε ἀπομονωμένη. στὸν ἰδιότυπο ρωσικὸ χῶρο. Ἔτσι, ἀναγκάσθηκε νὰ κλειστῆ στὸν ἑαυτό της καὶ νὰ βρῆ πρακτικὲς λύσεις στὰ προβλήματα τῆς Ρωσίας. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ διαμορφώση ἕνα ἰδιόμορφο δῆθεν «σοσιαλιστικὸ καθεστώς».

Μία ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀλλαγὲς ποὺ ἀναγκάσθηκαν νὰ κάνουν στὰ ἀρχικά τους σχέδια οἱ μπολσεβῖκοι γιὰ νὰ ἐπιβιώσουν, προσαρμοζόμενοι στὴν πραγματικότητα, ἦταν καὶ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ συνθήματος γιὰ προσωρινὴ «εἰρηνικὴ συνύπαρξι» τοῦ σοσιαλισμοῦ μὲ τὸν καπιταλισμό.

Παρὰ τὸ σύνθημα τῆς «συνυπάρξεως» ὅμως, οἱ ρῶσοι κομμουνισταὶ δὲν ἐγκατέλειψαν τὰ σχέδιά τους γιὰ τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι. Σ' αὐτὴν ἀρχικῶς ἔβλεπαν τὸν μοναδικὸ τρόπο διασώσεως τοῦ καθεστῶτος των. Καὶ ὕστερα, τὸν καλύτερο δρόμο γιὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴ ἐπέκτασι τῆς χώρας τους πρὸς τὴν κοσμοκρατορία.

Τὴν γραμμὴ τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ τὴν ἐπιβάλουν καὶ νὰ τὴν διοχετεύσουν μὲ τὰ σοσιαλδημοκρατικὰ κόμματα. Γι' αὐτό, εὐθὺς ἀμέσως μόλις εἶδε νὰ διαψεύδεται ἡ προοπτική του γιὰ ἄμεση ἐκδήλωσι τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Λένιν, ἀπεφάσισε νὰ δημιουργήση μία δική του διεθνῆ ἀνατρεπτικὴ ὀργάνωσι ποὺ θὰ ἐτίθετο κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς Μόσχας. Μὲ αὐτὴν τὴν ὀργάνωσι, ὁ Λένιν, ἤθελε νὰ κάνη τὴν «ἐξαγωγὴ τῆς ἐπαναστάσεως».

Τὶς βάσεις μιᾶς τέτοιας ὀργανώσεως, ὁ Λένιν τὶς εἶχε ἤδη θέση κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου μὲ τὴν δραστηριότητά του στὴν Ἑλβετία ἀνάμεσα στοὺς κύκλους τῆς διεθνοῦς ἀριστερᾶς, στοὺς ὁποίους κατάγγελλε τὴν ἡγεσία τῆς Β' Διεθνοῦς σὰν «προδοτική». Οἱ διασκέψεις τοῦ Τσίμερβαλντ καὶ τοῦ Κίενταλ, εἶχαν δημιουργήση τὸ ἔμβρυο μιᾶς διεθνοῦς ὀργανώσεως νέου τύπου.

2. Ἡ ἵδρυσις τῆς Γ' Διεθνοῦς

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1919, ὁ Λένιν, συνεκάλεσε στὴ Μόσχα τὸ πρῶτο, τὸ ἱδρυτικό, συνέδριο τῆς νέας ὀργανώσεως. Ἐκεῖ, ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις τῆς «Γ' Διεθνοῦς», ποὺ σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν Β' Σοσιαλιστικὴ Διεθνῆ, ὀνομάσθηκε «Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς» καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχικά της, «Κόμιντερν».

Ἡ Κόμιντερν ἱδρύθηκε μέσα σὲ εὐνοϊκὲς συνθῆκες. Ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐποχή, οἱ κομμουνισταὶ εἶχαν πάρει μὲ ἐπαναστάσεις τὴν ἐξουσία στὴν Οὐγγαρία καὶ στὴν Βαυαρία. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα, εἶχαν εἰσβάλει στὴν Πολωνία καὶ βάδιζαν πρὸς τὴν Βαρσοβία. Στὴν Γερμανία, ἡ ἐπανάστασις τῶν «Σπαρτακιστῶν» εἶχε ἀποτύχει, ἀλλὰ ἡ χώρα, ὅπως καὶ ὁλόκληρη ἡ Εὐρώπη, περνοῦσε μία φοβερὴ μεταπολεμικὴ κρίσι (*).

(*) Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1919, ἀπελύθη ἀπὸ τὴν θέσι του, ὁ σοσιαλιστὴς Ἄϊχορν, διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Βερολίνου. Ἀκολούθησε γενικὴ ἀπεργία ὑπὲρ τοῦ Ἄϊχορν,

Ἡ Ἰταλία, συγκλονιζόταν ἀπὸ ἰσχυρὸ ἀπεργιακὸ κῦμα. Στὴν Τσεχοσλοβακία, ξεσποῦσε ἡ γενικὴ ἀπεργία. Δικαίως λοιπόν, οἱ ἱδρυταὶ τῆς Γ' Διεθνοῦς, περίμεναν ὅτι μὲ τὴν ὀργάνωσί τους, θὰ μποροῦσαν πολὺ γρήγορα νὰ ἐξαπολύσουν κομμουνιστικὲς ἐπαναστάσεις καὶ νὰ ἁρπάξουν τὴν ἐξουσία στὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς δυτικοευρωπαϊκὲς χῶρες.

Τὸ ἱδρυτικὸ συνέδριο τῆς Κόμιντερν καθώρισε σὰν βασικοὺς σκοποὺς της, τὴν καταπολέμησι τῆς Β' Διεθνοῦς, τὴν ἐξαπόλυσι τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» σὲ ὅλο τὸν κόσμο καὶ πρωτίστως στὴν Εὐρώπη.

Τὸ προπαρασκευαστικὸ ἔργο γιὰ τὴν δημιουργία τῆς νέας ὀργανώσεως ἔγινε φανερὰ καὶ ἐπίσημα ἀπὸ τὸ σοβιετικὸ ὑπουργεῖο τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργός, ὁ Τ σ ι τ σ έ ρ ι ν, ἀπηύθυνε τὴν ἔκκλησι γιὰ τὴν σύγκλησι τοῦ συνεδρίου.

3. Τὸ α' συνέδριο τῆς Κ.Δ.

Τὸ συνέδριο πραγματοποιήθηκε μὲ τὴν συμμετοχὴ ἀντιπροσώπων διαφόρων μικρῶν ἀριστερῶν σοσιαλιστικῶν ὁμάδων ἀπὸ μερικὲς χῶρες. Συνολικά, πῆραν μέρος 35 ἀντιπρόσωποι καὶ 15 προσκεκλημμένοι. (Τὴν ἴδια ἐποχή, στὴν Σοσιαλιστικὴ Διάσκεψι τῆς Βέρνης, μετεῖχαν 102 ἀντιπρόσωποι ἀπὸ 26 χῶρες).Οἱ περισσότεροί τους προήρχοντο ἀπὸ μικρὲς χῶρες ποὺ μόλις εἶχαν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν ρωσικὴ αὐτοκρατορία δηλ. ἀπὸ τὴν Ἐσθονία, Λεττονία, Λιθουανία καὶ Φινλανδία. Ἄλλοι, ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου (οὖγγροι, αὐστριακοί, γερμανοί) ἢ ἄλλοι ξένοι ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκονται στὴν Ρωσία. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ γιὰ μία ἀσήμαντη συγκέντρωσι στὴν ὁποία μόνοι οὐσιαστικοὶ παράγοντες ἦσαν οἱ ρῶσοι μπολσεβῖκοι. Ἔτσι, αὐτοί, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐπέβαλαν τὴν κυριαρχία τους στὴν νέα ὀργάνωσι.

Πρόεδρος τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ἐξελέγη ὁ Γ κ ρ η γ ό ρ ι Ζ η ν ό β ι ε φ, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ στενοὺς συνεργάτες καὶ φίλους τοῦ Λένιν(*). Πλάϊ στὸν Ζηνόβιεφ, τοποθετήθηκαν ὁ Μ π ο υ χ ά ρ ι ν καὶ ὁ Ρ ά ν τ ε κ. Αὐτοὶ οἱ τρεῖς συνεκρότησαν τὴν πραγματικὴ ἡγεσία τῆς Κ.Δ. τὴν ὁποία, ὡς τὸν θάνατο τοῦ Λένιν, βοηθοῦσε περιοδικὰ καὶ ὁ

τὴν ὁποία οἱ «σπαρτακιστὲς» (ἄκροι ἀριστεροί) μετέτρεψαν σὲ ἔνοπλη ἐξέγερσι, στὸ Βερολῖνο καὶ σὲ ἄλλες πόλεις. Ἡ ἐξέγερσις κράτησε δύο ἑβδομάδες καὶ συνετρίβη. Τότε ἐξετελέσθησαν ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ καὶ ὁ Κ. Λίμπκνεχτ.

Τὸν Μάρτιο, ξέσπασε νέα γενικὴ ἀπεργία καὶ ἐμφανίσθηκαν «σοβιέτ». Ὁ στρατὸς κατέπνιξε τὴν ἐξέγερσι σὲ μία ἑβδομάδα. Στὴν Βαυαρία ὅμως, οἱ σοσιαλισταὶ ἐπεκράτησαν καὶ διετήρησαν στὴν ἐξουσία ὡς τὴν 1η Μαΐου ὁπότε ὁ στρατὸς μπῆκε στὸ Μόναχο.

Στὴν Οὐγγαρία, οἱ κομμουνισταὶ ἐπεκράτησαν στὶς 21 Μαρτίου τοῦ 1919 καὶ ἀνετράπησαν τὸν Αὔγουστο τοῦ 1919. Ὁ ἀρχηγός τους, ὁ περιβόητος Μπίλα Κούν, κατέφυγε στὴν ΕΣΣΔ ὅπου ὁ Λένιν τοῦ ἐπεφύλαξε ἐνθουσιώδη ὑποδοχή. Τὸ 1937 ὅμως, ἐπὶ Στάλιν, ἐξετελέσθη.

(*) Ὁ Ζηνόβιεφ διώχθηκε ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῆς Κ.Δ. τὸ 1926 καὶ τὸ 1936 τουφεκίσθηκε ἀπὸ τοὺς σοβιετικοὺς σὰν προδότης.

ἀπασχολημένος σὲ ἄλλους τομεῖς Τρότσκυ. Ὅλοι τους ἐξοντώθηκαν ἐπὶ Στάλιν.

4. «Οἱ 21 ὅροι»

Τὸ 2ο συνέδριο τῆς Κόμιντερν, συνῆλθε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1920 στὴν Πετρούπολι. Αὐτὸ ἐνέκρινε τὸ καταστατικὸ τῆς ὀργανώσεως μὲ τοὺς περίφημους «21 ὅρους». Στοὺς ὅρους αὐτούς, ὁ Λένιν, καὶ οἱ συνεργάται του καθώριζαν:

α) Τὰ διαχωριστικὰ σημεῖα μεταξὺ σοσιαλιστικῶν καὶ κομμουνιστικῶν κομμάτων.

β) Τὶς ἀρχὲς ἐπάνω στὶς ὁποῖες ἔπρεπε νὰ στηρίζονται τὰ Κ.Κ.

γ) Τὶς βασικὲς γραμμὲς τῆς τακτικῆς ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζουν τὰ Κ.Κ. στὸ ὄνομα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως.

Μὲ τοὺς 21 ὅρους, ἐπεβάλλοντο στὴν Κόμιντερν καὶ σὲ ὅλα τὰ κόμματα ποὺ θὰ ἦσαν μέλη της, οἱ ἀρχὲς τοῦ λενινισμοῦ τόσο στὸν θεωρητικὸ ὅσο καί, κυρίως, στὸν ὀργανωτικὸ τομέα. Φυσικά, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, οἱ ρῶσοι κομμουνισταί, μὲ τὸ κῦρος ποὺ εἶχαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐπαναστάσεώς των, ἔθεσαν τὴν Κ.Δ. κάτω ἀπὸ τὴν πλήρη καὶ ἀναμφισβήτητη κυριαρχία τους. Ἄλλωστε, αὐτοὶ παραχωροῦσαν τὸ ἔδαφός τους γιὰ ὁρμητήριο τῆς Κ.Δ. καὶ τῆς ἐξασφάλιζαν ὅλα τὰ ὑλικὰ μέσα γιὰ τὴν δρᾶσι της.

Σύμφωνα μὲ τὸ καταστατικό της, ἡ Κόμιντερν:

«ἀποβλέπει σ' ἕνα μοναδικὸ σκοπό, δηλ. στὸ γκρέμισμα τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ στὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» (ἄρ. 1).

Τὰ Κ.Κ. ἔπρεπε νὰ ὀργανωθοῦν μὲ βάσι τὶς ἀρχὲς τοῦ λεγομένου «δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ» (12ος ὅρος), τοῦ «συνωμοτισμοῦ» (3ος ὅρος) καὶ τοῦ «συνδυασμοῦ τῆς νομίμου δράσεως μὲ τὴν παράνομη» (3ος ὅρος).

Τὰ Κ.Κ. ὀφείλουν ἐπίσης νὰ διαβρώσουν τοὺς στρατοὺς τῶν ἀστικῶν χωρῶν (4ος ὅρος).

Ἀκόμη, τὰ Κ.Κ. ἔχουν ὑποχρέωσι νὰ καταπολεμήσουν τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα καὶ *«τοὺς ὀπαδοὺς τῶν εἰρηνικῶν δημοκρατικῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων»* (6ος ὅρος).

Τὸ καταστατικὸ ὁρίζει ἐπίσης, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ ὀφείλουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἐθνικὰ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν ἀποικιακῶν λαῶν (8ος ὅρος).

Σύμφωνα μὲ τὸ καταστατικὸ τῆς Κ.Δ., τὰ Κ.Κ. πρέπει νὰ διεισδύσουν στὰ ἐργατικὰ συνδικᾶτα καὶ νὰ τὰ ὑποτάσσουν στὸ κόμμα (9ος ὅρος), καταπολεμῶντας τὴν Διεθνῆ Ἐλευθέρων Συνδικάτων, τὸν δημοκρατικὸ συνδικαλισμὸ καὶ τὸν ρεφορμισμὸ (10ος ὅρος).

Ἀκόμη, ὑποχρέωσις τῶν κομμουνιστῶν εἶναι νὰ χρησιμοποιοῦν τὶς

ἐκλογές, τὸ κοινοβούλιο καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους δημοκρατικοὺς θεσμοὺς *«γιὰ νὰ ὑποσκάψουν ἀπὸ μέσα τον κρατικὸ μηχανισμὸ καὶ τὴν ἴδια τὴν Βουλή»* δρῶντας σὰν *«ἀπεσταλμένοι τοῦ κόμματος μέσα στὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο»* (11ος ὅρος).

Τέλος, στὸν 14ο ὅρο, τονίζεται ἡ ὑποχρέωσις τῶν κομμάτων - μελῶν τῆς Κ.Δ. *«νὰ ὑποστηρίζουν χωρὶς καμμιὰ ἐπιφύλαξι τὴν ΕΣΣΔ»*.

5. Ἡ μόνιμη κρίσις τῆς Κ.Δ.

Σκοπὸς τῆς Κόμιντερν ἦταν ἡ προώθησις τῶν προλεταριακῶν ἐπαναστάσεων στὶς ἀνεπτυγμένες δυτικὲς χῶρες καὶ τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ἐπαναστάσεων στὶς ἀποικίες *(*)*. Ταυτόχρονα, ὅλα τὰ Κ.Κ. ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίζουν παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσίας τὰ ὁποῖα ἡ Κόμιντερν ἐταύτιζε μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς ἐπαναστάσεώς του (**).

Αὐτὴ ἡ πολιτική, ἀσφαλῶς ἐξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσίας ἐναντίον τῆς Δύσεως, ἀλλὰ ἔφερνε σὲ ἀμηχανία τοὺς τοπικοὺς κομμουνιστὰς ἡγέτας ποὺ ἦταν δύνατον νὰ δικαιολογοῦν πάντοτε τὴν ἐκ μέρους των ὑποστήριξι τῆς ἑκάστοτε ρωσικῆς πομιτικῆς.

Ἐξ ἄλλου, ἡ Ρωσία ἐπισήμως, στὸ ἐπίπεδο τῶν διακρατικῶν σχέσεων, ἀκολουθοῦσε πολιτικὴ *«εἰρηνικῆς συνυπάρξεως»* ποὺ ἐρχόταν σὲ ἀντίθεσι

(*) Μετὰ τὸ 2ο συνέδριό της, ἡ Κ.Δ. ὠργάνωσε ἕνα «σ υ ν έ δ ρ ι ο τ ῶ ν λ α ῶ ν τ ῆ ς Ἀ ν α τ ο λ ῆ ς» ποὺ συνῆλθε στὸ Μπακοῦ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1920. Ὁ χαρακτῆρας του ἦταν ἀντιδυτικὸς καὶ σκοπός του ἡ ἐπαναστατικοποίησις τῶν ἀποικιακῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀσιατικῶν λαῶν. Στὸ συνέδριο μετέσχαν τοῦρκοι, πέρσες, ἀρμένιοι, κινέζοι κ.ἄ. Μιλῶντας πρὸς αὐτοὺς ὁ Ζηνόβιεφ εἶπε:

«Ἡ πραγματικὴ Ἐπανάστασις θὰ σημάνῃ μόνον ὅταν τὰ 800 ἑκ. τῆς Ἀσίας ἑνωθοῦν μαζί μας, ὅταν ἡ ἀφρικανικὴ ἤπειρος συνενωθῇ, ὅταν δοῦμε ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπων νὰ μπαίνουν σὲ κίνησι... Πρέπει ν' ἀρχίσουμε τὸν ἱερὸ πόλεμο ἐναντίον τῶν ἄγγλων καὶ γάλλων καπιταλιστῶν... Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ δημιουργηθῇ ὁ Κόκκινος Στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς γιὰ νὰ ἐξαπολύσῃ ἐξεγέρσεις καὶ νὰ δράσῃ παντοῦ: στὴν Τουρκία, στὴν Περσία, στὴν Ἰνδία, στὴν Κίνα».

Ὁ Ράντεκ ἐπεκαλέσθη τὸν Ταμερλᾶνο λέγοντας:

«Κάνουμε ἔκκλησι στὸ πνεῦμα τῆς μάχης ποὺ ὡδήγησε κάποτε τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς ὅταν βάδισαν ἐναντίον τῆς Εὐρώπης κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῶν μεγάλων τους κατακτητῶν»!

Ὅπως βλέπουμε, ἀπὸ τὸ 1920 ἤδη, ὁ κομμουνισμὸς εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀπελπίζεται ἀπὸ τὸν πολιτισμένο κόσμο καὶ νὰ ἐπιχειρῇ νὰ καταστῇ κίνημα τῶν καθυστερημένων λαῶν ὥστε νὰ ἐπιβιώσῃ καὶ νὰ «ἐκδικηθῇ» τοὺς ἀνεπτυγμένους.

(**) Ἡ Κ.Δ. ἐτέθη εὐθὺς ἀξ ἀρχῆς κάτω ἀπὸ τὸν ρωσικὸ ἔλεγχο. Στὸ ἱδρυτικὸ συνέδριο, σὲ 53 ψήφους, οἱ ρῶσοι διέθεταν ἄμεσα τοὺς 18 ἐμφανίζοντας χωριστὰ Κ.Κ. γιὰ τὶς διάφορες περιοχὲς τῆς αὐτοκρατορίας τους (Ρωσίας, Οὐκρανίας, Ἀρμενίας κλπ.). Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι ἀκόμη καὶ τὴν Πολωνία, τὴν «ἀντιπροσώπευε» ἕνας ρῶσος, ὁ Οὔσυλιχτ, μέλος τοῦ ΚΚΣΕ καὶ μετέπειτα στέλεχος τῆς Τσεκὰ καὶ ὑφυπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τῆς ΕΣΣΔ.

Τὸ Κεντρικὸ Γραφεῖο τῆς Κ.Δ. ἦταν 5μελές. Οἱ ρῶσοι, ἦσαν 3. (Λένιν, Τρότσκυ, Ζηνόβιεφ). Εἶχαν δηλ. τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία.

Ὁ πρόεδρος τέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΚΔ, ἦταν ρῶσος: Ὁ Ζηνόβιεφ.

Στὸ 2ο συνέδριο τῆς ΚΔ, σὲ σύνολο 167 ψήφων, τὸ ΚΚ Ρωσίας διέθετε τοὺς 65 καὶ τὰ ΚΚ Γεωργίας, Ἀρμενίας, Λευκορωσσίας κλπ., ἄλλους 79. Δηλ. ἄθροισμα ρωσικῶν ψήφων 144 ἔναντι 23 ὅλου τοῦ ὑπολοίπου κόσμου!

πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Κι' αὐτό, μπέρδευε ἀκόμη περισσότερο τὰ πράγματα.

Τέλος, ἡ κατάστασις στὴ Ρωσία, ἐξελίσσετο κατὰ τρόπο κάθε ἄλλο παρὰ ἑλκυστικὸ γιὰ τοὺς ἐργαζομένους τοῦ ἄλλου κόσμου (ἐμφύλιος πόλεμος, πεῖνα, ΝΕΠ κλπ.).

Γιὰ τοὺς παραπάνω λόγους, ἡ Γ' Διεθνὴς δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιτύχη σπουδαῖα πράγματα στὴν Εὐρώπη ὅπου καὶ ἀνετράπησαν τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, ὕστερα ἀπὸ ζωὴ ὀλίγων μηνῶν.

Στὴν 'Ασία, οἱ συνθῆκες ἦσαν πιὸ εὐνοϊκὲς γιὰ τὴν δραστηριότητα τόσο τῆς Γ' Διεθνοῦς, ὅσο καὶ τῆς σοβιετικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Πράγματι, στὶς περιοχὲς αὐτές, ἡ Ρωσία, θέλοντας νὰ ἐξασθενήση τὶς δυτικὲς δυνάμεις, ὑπεστήριζε ὄχι μόνον κομμουνιστικά, ἀλλὰ καὶ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα. Ἔτσι, ὑπεστήριξε τὸν Κεμὰλ στὴν Τουρκία, τὸ Κουόμινταγκ στὴν Κίνα, τὸν Παχλεβὶ στὸν 'Ιρὰν καὶ τὸ 'Αμανουλὰχ στὸ 'Αφγανιστάν. Ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ὑπεστήριζε ἀκόμη καὶ φεουδάρχες σὰν τὸν Ἴμπν Σαούντ, ἀρκεῖ αὐτοὶ νὰ ἐστρέφοντο ἐναντίον τῆς Δύσεως! Παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ ἐδῶ, ἡ σοβιετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἐρχόταν πολλὲς φορὲς σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὴν γενικώτερη ἐπαναστατικὴ τακτικὴ μὲ ζημία καὶ τῶν δύο, ἀλλὰ κυρίως βέβαια τῆς δεύτερης ποὺ ἔπρεπε νὰ θυσιάζεται στὴν πρώτη.

Ἡ Κόμιντερν, ὠργανώθηκε σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τοῦ Κ.Κ. Ρωσίας. 'Εφήρμοσε ἕνα ὑπερσυγκεντρωτικὸ σύστημα καὶ ὅλους τοὺς κανόνες ποὺ εἶχε ἐφεύρει ὁ Λένιν. Τὸ σύστημα ὅμως αὐτὸ δὲν ἦταν κανάλληλο γιὰ ὅλες τὶς χῶρες.

Ἡ Κόμιντερν ξεκινοῦσε ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τὴν θέσι ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξις καὶ οἱ ὑποτιθέμενοι ἀντίπαλοί της, εἶναι παντοῦ οἱ ἴδιοι. Δὲν ἔπαιρνε ὑπ' ὄψιν τὶς διαφορὲς ἀπὸ χώρα σὲ χώρα. Καὶ ἐφήρμοζε δουλικά, παντοῦ καὶ πάντοτε, κάτω ἀπὸ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες τὸ «ρωσικὸ πρότυπο». Τὸ κακὸ ἄρχισε ἤδη ἀπὸ τὸν Μὰρξ ποὺ ἔβλεπε τὸν «καπιταλισμὸ» σὰν ἕνα ὁμοιόμορφο, ἑνιαῖο, σὲ ὅλες τὶς χῶρες, σύστημα. Καὶ δυνάμωσε μὲ τὸν Λένιν, ποὺ γοητευμένος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ δικοῦ του πειράματος, ἤθελε, μιμούμενος τὸν Μάρξ, νὰ ἐπιβάλη τὶς ἐμπειρικὲς ἀρχές του καὶ τὴν πρακτικιστικὴ τεχνική του σὰν «νόμους» μὲ γενικὴ ἰσχὺ ποὺ δῆθεν διέπουν τὴν ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνησι σὲ ὅλο τὸν κόσμο!

Ἔτσι, ἡ Κόμιντερν, στὴν πραγματικότητα, λειτουργοῦσε σὰν ἕνα ἑνιαῖο παγκόσμιο κόμμα, ὠργανωμένο κατὰ τρόπο μονολιθικό, συγκεντρωτικό, αὐταρχικὸ κα στρατοκρατικό.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς τακτικῆς, ἦταν ἡ ἑνιαία γραμμὴ τῆς Κόμιντερν νὰ μὴ ἀποδίδη σὲ ὅλες τὶς χῶρες. Τοῦτο μὲ τὴν σειρά του, προκάλεσε διαμάχες στὸ ἐσωτερικὸ τῶν διαφόρων Κ.Κ. καθὼς καὶ μέσα στοὺς ἡγετικοὺς κόλπους τῆς ἴδιας τῆς Κόμιντερν. Οἱ διαμάχες ἐπηρεάζοντο σὲ μεγάλο βαθμὸ

καὶ ἀπὸ τὶς ὀξεῖες ἔριδες ποὺ ξέσπασαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Κ.Κ. Ρωσίας μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Λένιν γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς διαδοχῆς του. Ἔτσι πραγματοποιήθηκαν μεγάλες ἐκκαθαρίσεις στὶς γραμμὲς τῆς Κόμιντερν.

Συνολικά, ἡ Γ' Διεθνής, παρὰ τὴν σχετικὴ ἀνάπτυξί της στὸ διάστημα τῆς 25ετοῦς ὑπάρξεώς της, οὐσιαστικὰ ὑπῆρξε μία ἀποτυχία. Δὲν κατώρθωσε «νὰ ἐξαγάγη τὴν ἐπανάστασι». Καὶ δὲν μπόρεσε νὰ δημιουργήση πουθενά, ἔστω καὶ σὲ μία χώρα, κομμουνιστικὸ καθεστώς. Ὡς τὸν β' παγκόσμιο πόλεμο, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κόμματα - μέλη της δὲν μπόρεσαν οὔτε κὰν νὰ ριζώσουν στὶς χῶρες ὅπου δροῦσαν καὶ ἔμειναν μικρὲς δυναμικὲς ὁμάδες φανατικῶν αἱρετικῶν καὶ ἐπικινδύνων ἐξτρεμιστῶν.

6. Ἡ ἀναβολὴ τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως

Τὴν μεγαλύτερη ἀνάπτυξι ἀπὸ τὰ κόμματα - μέλη τῆς Κ.Δ. τὴν ἐσημείωσε τὸ Κ.Κ. Γερμανίας, τὸ ὁποῖο καὶ ἔγινε γιὰ ἕνα διάστημα τὸ ἐπίκεντρο τῶν ἐλπίδων της. Ἡ ἀπόπειρά του ὅμως νὰ πραγματοποιήση τὴν ἐπανάστασι στὴν Γερμανία, τὸ 1921, ἀπέτυχε. Εἶχαν προηγηθῆ οἱ ἀποτυχίες τῶν κομμουνιστικῶν ἐπαναστάσεων στὴν Βαυαρία καὶ στὴν Οὐγγαρία (1919), καθὼς καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ρωσικῆς ἀποπείρας γιὰ βίαιη «ἐξαγωγὴ τῆς ἐπαναστάσεως» μὲ τὴν μέθοδο τῆς στρατιωτικῆς εἰσβολῆς στὴν Πολωνία. Οἱ ἰταλικὲς ἀπεργίες, δὲν ἐξελίχθηκαν τελικῶς σὲ ἐπανάστασι. Καὶ ἡ γενικὴ ἀπεργία τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐκφυλίσθηκε.

Ἀντίθετα, ἡ ἐπανάστασις ξέσπασε στὴν ἴδια τὴν ΕΣΣΔ! Τὸν Μάρτιο τοῦ 1921, ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τῆς λενινιστικῆς δικτατορίας οἱ ναῦτες τῆς Κρονστάνδης. Ταυτόχρονα, ἄρχισε στὴν Ρωσία ἡ μεγάλη πείνα. Καὶ τέλος, μέσα στὸ ΚΚΣΕ ἐκδηλώνονταν οἱ πρῶτες σοβαρὲς διαμάχες.

Ἦταν λοιπὸν φανερὸ ὅτι, ὄχι μόνο δὲν ἐπρόκειτο νὰ πέση ἄμεσα ὁ καπιταλισμός, ὅπως πρόβλεπε τὸ 2ο συνέδριο τῆς Κ.Δ., ἀλλὰ κινδύνευε ὁ κομμουνισμὸς στὴν ἴδια τὴν Ρωσία. Ἔτσι, ὁ Λένιν καὶ οἱ συνεργάτες του, ἀναγκάζονται νὰ μεταβάλουν τακτικὴ τόσο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας τους, ὅπου ἀρχίζουν τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ΝΕΠ, ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ὅπου ἐγκαταλείπουν τὴν ἐπαναστατικὴ γραμμὴ καὶ τὴν ἀντικαθιστοῦν ἀπὸ τὴν γραμμὴ τοῦ «ἑνιαίου μετώπου».

7. Τὸ τρίτο συνέδριο τῆς Κ.Δ.

Τὴν μεταβολὴ αὐτὴν τὴν ἐπεκύρωσε τὸ 3ο συνέδριο τῆς Κ.Δ. ποὺ συνῆλθε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1921 στὴν Μόσχα. Μιλώντας ἐκεῖ ὁ Τρότσκυ, εἶπε:

«Τώρα βλέπουμε ὅτι δὲν εἴμαστε τόσο κοντὰ στὸν σκοπό μας, τὴν Παγκόσμια Ἐπανάστασι. Εἴχαμε πιστεύσει, τὸ 1919, ὅτι αὐτὴ δὲν ἦταν παρὰ ζήτημα μηνῶν. Καὶ τώρα, λέμε ὅτι εἶναι ἴσως ζήτημα ἐτῶν».

Τὸ ἴδιο συνέδριο στὶς «θ έ σ ε ι ς» του, διαπιστώνει:

«Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγώνας τοῦ προλεταριάτου γιὰ τὴν ἐξουσία ἐκδηλώνει αὐτὴ τὴ στιγμὴ σὲ παγκόσμια κλίμακα μιὰ ὡρισμένη κάμψι, μιὰ ὡρισμένη βραδύτητα».

Τὸ συνέδριο ἀπεφάσισε τὴν ἀναβολὴ τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς τακτικῆς τοῦ «ἑνιαίου μετώπου» μὲ τοὺς σοσιαλιστὰς καὶ ἄλλους ἀριστερούς. Ταυτόχρονα, ὁ Λένιν «δικαίωνε» θεωρητικὰ τὴν νέα γραμμὴ ἀναπτύσσοντας τὴν θέσι περὶ «π ρ ο σ ω ρ ι ν ῆ ς σ υ ν υ π ά ρ ξ ε ω ς σοσιαλισμοῦ καὶ καπιταλισμοῦ.» Τὸ συνέδριο ἵδρυσε καὶ τὴν «Κόκκινη Συνδικαλιστικὴ Διεθνῆ» (Πρόφιντερν).

8. «Ἑνιαῖο μέτωπο» καὶ ἐσωτερικὲς διαμάχες

Σκοπὸς τῆς Κόμιντερν τώρα, δὲν ἦταν ἡ ἄμεση ἐξαπόλυσις τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ ἡ συστηματικὴ ἐργασία γιὰ τὴν ὡρίμανσι τῶν προϋποθέσεών της. Τὸ ἐπαναστατικὸ κῦμα μετὰ ἀπὸ τὸν παγκόσμιο πόλεμο, εἶχε δώσει τὴν νίκη στοὺς κομμουνιστὰς μόνο στὴ Ρωσία. Ἡ Κόμιντερν, χώνεψε αὐτὴν τὴν πραγματικότητα. Καὶ ἀπὸ τὸ 1921, ἄρχισε νὰ ἑτοιμάζῃ ὑπομονετικὰ τὴν δεύτερη ἐπαναστατικὴ ἔφοδο, τὴν ὁποία τοποθέτησε ἀόριστα κάπου στὸ μέλλον.

Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἐπαναστατικῆς τακτικῆς καὶ ἡ γραμμὴ τῆς συνεργασίας μὲ τὴν «προδοτικὴ» Β' Διεθνῆ, ἐπέφερε σύγχυσι στὶς τάξεις τῶν κομμουνιστῶν. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ξένα ἡγετικὰ στελέχη τῆς Κ.Δ., κατέκριναν τότε τὴν Μόσχα ὅτι ὑποτάσσει τὰ συμφέροντα τῆς Παγκοσμίου Ἐπαναστάσεως σ' ἐκεῖνα τῆς Ρωσίας. Ὁ γάλλος κομμουνιστὴς ἡγέτης Μ ο υ ν μ ο υ σ ῶ διεκήρυξε:

«Ἡ Ρωσικὴ Ἐπανάστασις ἀρχίζει συνομιλίες μὲ τὸν ἀντίπαλό της. Ζητεῖ νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τοὺς πιὸ εὐνοϊκοὺς ὅρους. Δὲν ἀποβλέπει πιὰ στὴν Παγκόσμια Ἐπανάστασι ἀλλὰ στὴν διατήρησι τῶν κεκτημένων θέσεων... Οἱ ρῶσοι διαπραγματεύονται μὲ τὰ καπιταλιστικὰ κράτη. Καὶ προσπαθοῦν γιὰ νὰ σώσουν τὸ σοβιετικὸ κράτος, νὰ πετύχουν μία συμφωνία μὲ τοὺς ρεφορμιστές».

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεως συνῆλθε στὴν Μόσχα τὸ 4ο συνέδριο τῆς Κ.Δ., (Νοέμβριος 1922). Σ' αὐτό, οἱ ρῶσοι ἐπέβαλαν τὶς ἀπόψεις των περὶ τῆς ἀνάγκης τῶν ἑνιαίων μετώπων κλπ. Ὁ Λένιν, ἄρρωστος ἤδη, ἐξεφώνησε ἕνα σύντομο λόγο.

9. Ἡ «μπολσεβικοποίησις» τῆς Κ.Δ.

Ἡ τακτικὴ τοῦ «ἑνιαίου μετώπου» δὲν ἀπέδωσε σπουδαῖα πράγματα. Ἐπέτρεψε ὅμως στὰ Κ.Κ. νὰ πραγματοποιήσουν μία κάποια διείσδυσι ἔξω ἀπὸ τὸν στενὸ ἀρχικὸ κύκλο τους. Τὴν μεγαλύτερη ἐπιτυχία τὴν σημείωσαν στὴν Κίνα, ὅπου τὸ Κ.Κ. τὸ ὁποῖο μόλις εἶχε δημιουργηθῆ, συνεργάσθηκε μὲ τὸ ἀστικὸ καὶ ἐθνικιστικὸ κίνημα τοῦ Κουόμινταγκ. Πάντως, παρὰ τὴν «στροφή», τὰ ἐπαναστατικὰ σχέδια δὲν ἐγκατελείποντο ἐντε-

λῶς. Τὸ 1923, ἔγινε μία νέα ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως στὴν Γερμανία. Ἐπαναστατικὲς ἐξορμήσεις ἔγιναν καὶ στὴν Πολωνία καὶ στὴν Βουλγαρία. Ἡ ἀποτυχία τους ὡδήγησε στὴν ἐκκαθάρισι ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ἡγέτας τῆς Κόμιντερν ποὺ διαφωνώντας πρὸς τὴν γραμμὴ τῆς Μόσχας, ἐπέμεναν στὴν ἐπαναστατικὴ τακτική. Ἔτσι, ἐπῆλθε ἀπόλυτη ἐπιβολὴ τῶν «συντηρητικῶν» τῆς Κ.Δ. οἱ ὁποῖοι ὑπάκουαν τυφλὰ στὶς ἐντολὲς τῆς Μόσχας. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ συνετελέσθη τὸ 1923-24.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1924, συνῆλθε στὴν Μόσχα τὸ 5ο συνέδριο τῆς Κ.Δ. Οἱ ἐπαναστατικὲς ἐξορμήσεις τῶν διαφόρων Κ.Κ. εἶχαν ἀποτύχει. Ὁ Λένιν, εἶχε πεθάνει. Ἡ ΕΣΣΔ ἐφήρμοζε τὴν τακτικὴ τῆς συνυπάρξεως στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τῆς ΝΕΠ στὸ ἐσωτερικό. Ἔτσι, τὸ συνέδριο διεπίστωσε ὅτι *«ὁ καπιταλισμὸς μπαίνει σὲ μία περίοδο μερικῆς καὶ σχετικῆς σταθεροποιήσεως»*, ἐνῶ τὸ *«ἐπαναστατικὸ κῦμα περνᾶ προσωρινὴ ὕφεσι»*. Γι' αὐτὸ *«ἀπαιτεῖται ἀναδιοργάνωσις καὶ ἐνίσχυσις τῶν ΚΚ»* ποὺ σὰν ἐπιτακτικὸ καθῆκον ἔχουν τώρα τὴν ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωσι καὶ «μ π ο λ σ ε β ι κ ο π ο ί η σ ι» τους. Ἡ «μ π ο λ σ ε β ι κ ο π ο ί η σ ι ς», ἐσήμαινε τὴν ἐκκαθάρισι ὅλων τῶν στοιχείων ποὺ δὲν ἦσαν τυφλὰ ἀφοσιωμένα στὴν Μόσχα καὶ τὴν πλήρη μετατροπὴ τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος σὲ ἐξάρτημα τῆς Ρωσίας, ὄργανο καὶ φορέα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς της καὶ τῶν ἐπεκτατικῶν της σχεδίων.

10. Ἡ Κ.Δ. ὑπὲρ τῆς αὐτονόμου Μακεδονίας - Θράκης

Τὸ 5ο συνέδριο υἱοθέτησε καὶ μία ἀπόφασι «γ ι ὰ τ ὸ ἐ θ ν ι κ ὸ ζ ή τ η μ α σ τ ὴ ν Κ ε ν τ ρ ι κ ὴ Ε ὐ ρ ώ π η κ α ὶ σ τ ὰ Β α λ κ ά ν ι α». Μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφασι, ἡ Πολωνία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Ἑλλὰς (ὄχι ὅμως καὶ ἡ Βουλγαρία) ἐχαρακτηρίζοντο

«μικρὰ ἰμπεριαλιστικὰ κράτη ποὺ προσάρτησαν ἐκτεταμένα ἐδάφη κατοικούμενα ἀπὸ ἄλλες ἐθνότητες καὶ ἀποτελοῦν ἔτσι, ἑστίες ἐθνικῆς καταπιέσεως καὶ κοινωνικῆς ἀντιδράσεως».

Τὰ ΚΚ, ἐκαλοῦντο νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ *«τὸν ἀποχωρισμὸ τῶν καταπιεζομένων ἐθνοτήτων»* αὐτῶν τῶν χωρῶν. Εἰδικότερα, τὸ συνέδριο ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Τό ΚΚΕ δέχθηκε τὴν ἀπόφασι.

11. Ἡ σταλινοποίησις τῆς Κ.Δ.

Τὸ 6ο συνέδριο τῆς Κ.Δ. συνῆλθε στὴν Μόσχα, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1928, δηλ. τέσσερα χρόνια μετὰ τὸ 5ο, ἐνῶ τὸ καταστατικό της πρόβλεπε τὴν σύγκλησι τοῦ συνεδρίου κάθε χρόνο. Ἡ καθυστέρησις ὠφείλετο κυρίως στὴν ἄγρια διαμάχη ποὺ εἶχε ξεσπάσει στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ΚΚΣΕ μεταξὺ Στάλιν καὶ Τρότσκυ.

Τὸ συνέδριο ἐπεσφράγισε τὴν ἐπικράτησι τοῦ Στάλιν καὶ στὸν τομέα

τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος. Ἐπίσης, ψήφισε τὸ νέο καταστατικὸ τῆς Κ.Δ., ποὺ ἦταν αὐστηρότερο ἀπὸ τὸ προηγούμενο στὰ θέματα τῆς ὀργανώσεως, τοῦ συγκεντρωτισμοῦ καὶ τῆς πειθαρχίας καὶ ἐπέβαλλε τὸν συγκεντρωτισμὸ καὶ σὲ διεθνῆ κλίμακα, μὲ μοναδικὸ ἡγετικό, καθοδηγητικὸ κέντρο τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, τὴν Μόσχα.

Τέλος, διετύπωσε τὴν νέα «θέσι» ὅτι ἡ πορεία τοῦ κομμουνισμοῦ πρὸς τὴν ἐξουσία συντελεῖται ὄχι μόνο μὲ τὶς καθαρὰ «προλεταριακές», ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς «ἀστοδημοκρατικὲς» καὶ τὶς «ἐθνικοαπελευθερωτικὲς» ἐπαναστάσεις. Οἱ κομμουνισταὶ πρέπει νὰ συμμετέχουν στὶς ἐπαναστάσεις αὐτές, ὥστε νὰ προωθοῦν ἔντεχνα τὴν δική τους ἐπανάστασι καὶ νὰ ἀνοίγουν τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐπιβολὴ τῆς δικτατορίας των.

Τὸ συνέδριο ἀπεδέχθη τέλος, τὴν θεωρία τοῦ Στάλιν περὶ «οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ» σὲ μία μόνο χώρα, δηλ. τὴν Ρωσία.

12. Ἡ νέα ἐπαναστατικὴ ἐξόρμησις

Ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσις τοῦ 1929, βρῆκε τὴν Κόμιντερν καλύτερα ὠργανωμένη ἀπὸ ἄλλοτε καὶ τὰ κόμματα-μέλη της πιὸ ἰχυρά, πιὸ πεπειραμένα καὶ στὰ χέρια σίγουρων ἡγετῶν.

Γι' αὐτό, ἡ 10η ὁλομέλεια τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Δ. ποὺ συνῆλθε στὴν Μόσχα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1929, διακήρυξε ὅτι :

α) Μὲ τὴν οἰκονομικὴ κρίσι ἔληξε ἡ *«περίοδος τῆς προσωρινῆς σταθεροποιήσεως τοῦ καπιταλισμοῦ»*

καὶ β) Ἀρχίζει νέα ἐπαναστατικὴ κρίσις, τὴν ὁποία τὰ ΚΚ πρέπει νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ἐξαπολύοντας ἕνα νέο κύκλο ἐπαναστατικῶν ἀγώνων μὲ σκοπὸ τὴν κατάληψι τῆς ἐξουσίας.

Παρὰ ταῦτα, ἡ Κ. Δ. δὲν μπόρεσε νὰ ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὴν κρίσι. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ Ρωσία, ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἦταν ὁλοκληρωτικὰ δοσμένη στὰ προβλήματα τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ τῆς κολλεκτιβοποιήσεως τῆς ἀγροτικῆς της οἰκονομίας. Τὰ χρόνια τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς κρίσεως, συνέπεσαν μὲ τὸ πρῶτο 5ετὲς πρόγραμμα τῆς ΕΣΣΔ. Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ προγράμματος εἶχε σὰν συνέπεια τὴν ἐξαπόλυσι ἑνὸς πραγματικοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐναντίον τῶν ἀγροτῶν καὶ τὸν φοβερὸ λιμὸ τοῦ 1932. Ἔτσι, οἱ ἡγέτες τῆς Μόσχας, ἀντιμετωπίζοντας τὰ δικά τους μεγάλα προβλήματα, παρὰ τὶς ἐπαναστατικὲς διακηρύξεις καὶ προτροπές των, παραμέλησαν στὴν πρᾶξι τὸ θέμα τῆς «παγκοσμίου ἐπαναστάσεως».

13. Ἡ ἄνοδος τοῦ φασισμοῦ

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως τοῦ 1929, ἀντίθετα πρὸς τὶς προβλέψεις τοῦ μαρξισμοῦ, δὲν ὑπῆρξε ἡ ἀντικατάστασις τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπὸ τὸν σοσιαλισμό, ἀλλὰ ἡ ἀντικατάστασις, σὲ πολλὲς χῶρες, τῶν ἀστικῶν δημοκρατιῶν, ἀπὸ φασιστικὰ καθεστῶτα. Τὰ καθεστῶτα αὐτά, ἦλθαν στὴν

ἐξουσία μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους λόγους καὶ ἐξ αἰτίας τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς ποὺ ἐξεδηλώθη μὲ τὴν προσπάθεια τῶν Κ.Κ. γιὰ νέα ἐπαναστατικὴ ἐξόρμησι. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ ἐνίσχυσις τῶν φασιστῶν, ποὺ ἀπέληξε στὴν καταστροφὴ πολλῶν ἀπὸ τὰ κόμματα ποὺ ἀνῆκαν στὴν Γ' Διεθνῆ.

Ὁ μεγάλος μηχανισμὸς ποὺ ἐπὶ μία δεκαετία οἰκοδομοῦσε ὑπομονετικὰ ἡ Κόμιντερν, δέχθηκε ἕνα φοβερὸ πλῆγμα. Τὰ Κ.Κ. τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, διαλύθηκαν. Στὴν Κίνα, ἡ ἀπόπειρα κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὶς μεγάλες πόλεις ἀπέτυχε. Καὶ ἀπὸ τότε, ὁ Μάο-Τσὲ-Τούγκ, παραβιάζοντας ὅλες τὶς ἀρχὲς τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ καὶ τὴν ἴδια τὴν γραμμὴ τῆς Κόμιντερν, ἄρχισε νὰ οἰκοδομῆ ἕνα Κ.Κ. διαφορετικοῦ τύπου, στηριγμένο στοὺς ἀγρότες καὶ ὄχι στὸ προλεταριᾶτο. Τὸ κόμμα αὐτὸ ἄρχισε νὰ θέτη κάτω ἀπὸ τὸ ἔλεγχό του ἀγροτικὲς περιοχὲς καὶ νὰ δημιουργῆ τὸν πυρῆνα ἑνὸς πρωτοτύπου κομμουνιστικοῦ κράτους, διαφορετικοῦ ἀπὸ τὸ σοβιετικό.

Τὸ 1935, φάνηκε καθαρὰ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κρίσις δὲν ὁδηγοῦσε πρὸς τὴν κομμουνισμό, ἀλλὰ πρὸς τὸν φασισμό. Ἡ Μόσχα, ἀνησυχοῦσε, γιὰ τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξί της. Ἐφοβεῖτο ἕνα ἀντισοβιετικὸ πόλεμο τῶν φασιστικῶν Δυνάμεων καὶ κυρίως ἐπίθεσι τῶν γερμανῶν καὶ τῶν ἰαπώνων, μὲ τὴν ὑποστήριξι ἢ ἔστω μὲ τὴν ἀνοχὴ τῶν δυτικῶν Δημοκρατιῶν. Γι' αὐτό, ἀνάγκασε ὅλα τὰ Κ.Κ. νὰ ξεχάσουν ἐντελῶς τὴν ἐπανάστασι καὶ νὰ υἱοθετήσουν τὴν νέα γραμμὴ τοῦ λεγομένου «λαϊκοῦ μετώπου».

14. Τὰ «λαϊκὰ μέτωπα»

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1935 συνῆλθε τὸ 7ο συνέδριο τῆς Κ.Δ. Ἐκεῖ, ὁ βούλγαρος Γ. Δημητρώφ, γραμματεὺς τῆς Κ.Δ., ἐξήγγειλε τὴν νέα τακτικὴ τῶν «λαϊκῶν μετώπων». Τὴν ἐξήγησε ὁ ἴδιος, μὲ τὰ ἑξῆς λόγια :

«Σύντροφοι! Θυμᾶστε τὴν παληὰ ἱστορία γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Τροίας; Ἡ Τροία ἦταν ὀχυρωμένη μὲ ἀπόρθητα φρούρια, γιὰ νὰ ἀμύνεται στὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα. Καὶ αὐτά, δὲν μποροῦσαν νὰ νικήσουν ὡς τότε, ποὺ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ περίφημου Δουρείου Ἵππου, μπόρεσαν νὰ εἰσχωρήσουν μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ἐχθροῦ. Ἐμεῖς, οἱ ἐπαναστάτες, μοῦ φαίνεται, δὲν πρέπει νὰ δυσκολευόμαστε νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν ἴδια τακτικὴ ἀπέναντι στὸν φασιστικό μας ἐχθρό... Ἐκεῖνος ποὺ δὲν καταλαβαίνει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐφαρμογῆς μιᾶς τέτοιας ταχτικῆς... δὲ θὰ μπορέσει νὰ ὁδηγήσει τὶς μᾶζες στὴν ἀνατροπὴ τῆς φασιστικῆς διχτατορίας... Τὸ μαζικὸ κίνημα τοῦ ἑνιαίου μετώπου... θὰ γίνη τὸ σαράκι ποὺ θὰ συντρίψει τὸ φρούριο τῆς φασιστικῆς διχτατορίας ποὺ σὲ πολλοὺς σήμερα φαίνεται ἀπόρθητο» (ἐκδ. «Ριζοσπάστη» 1935, σελ. 57).

Ἀποστολὴ τῶν μετώπων, στὰ ὁποῖα οἱ κομμουνισταὶ συνειργάζοντο ὄχι πιὰ μόνο μὲ τοὺς σοσιαλιστὰς ἀλλὰ καὶ μὲ ἀστοὺς φιλελευθέρους καὶ μὲ ὁποιονδήποτε ἀντίπαλο τοῦ φασισμοῦ, ἦταν νὰ ἐμποδισθῆ μὲ κάθε θυσία ἡ ἄνοδος τῶν φασιστῶν στὴν ἐξουσία. Καὶ αὐτὸ γιατὶ ἕνας ἦταν ὁ σκοπός : ἡ διάσωσις τῆς ΕΣΣΔ.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ ΕΣΣΔ, ἐφαρμόζοντας τὴν τακτικὴ τοῦ «λαϊκοῦ μετώπου» σὲ διεθνῆ κλίμακα, ἔγινε μέλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ὁ ὑπουργός της ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Μ. Λιτβίνωφ καὶ γενικώτερα ἡ σοβιετικὴ προπαγάνδα, κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ πείσουν τὸν κόσμο ὅτι ἡ ΕΣΣΔ ἦταν μία «δημοκρατικὴ χώρα» Γι' αὐτό, τὸ 1936, ψηφίσθηκε τὸ «σύνταγμα» τῆς ΕΣΣΔ.

Τὴν ἴδια ἐποχή, ὁ Στάλιν ἐδήλωνε πρὸς τὸν Ρ. Χόβαρντ ὅτι ἡ κυβέρνησίς του δὲν ἐνδιαφέρεται πιὰ γιὰ τὴν προώθησι τοῦ παγκοσμίου κομμουνισμοῦ. Πράγματι, τὸ Κρεμλῖνο διέταξε τοὺς κομμουνιστὰς νὰ ἀποφεύγουν κάθε ἐπαναστατικὴ δραστηριότητα. Στὴν Κίνα, τοὺς ἐξανάγκασε νὰ συμμαχήσουν μὲ τὸν θανάσιμο ἐχθρό τους Τσὰγκ-Κάϊ-Σέκ, καὶ νὰ τὸν ἀφίσουν ἐλεύθερο, ἐνῶ τὸν εἶχαν ἀπαγάγει καὶ τὸν κρατοῦσαν αἰχμάλωτο στὰ χέρια τους.

Στὴν Ἱσπανία ἐπίσης, ὅταν ἄρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, οἱ κομμουνισταί, ἀντὶ νὰ ἐφαρμόσουν τὴν γνωστὴ λενινιστικὴ τακτικὴ καὶ νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ ἁρπάξουν τὴν ἐξουσία, συνετάχθησαν μὲ τοὺς δημοκρατικούς.

Στὶς ΗΠΑ, οἱ κομμουνισταί, ὑποτασσόμενοι στὴν Μόσχα, ἀναγκάσθηκαν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ «Νιοὺ Ντήλ» τοῦ Φ. Ροῦζβελτ τὸ ὁποῖο στὴν ἀρχὴ εἶχαν καταδικάσει σὰν *«μισοφασιστικὴ ἀπόπειρα διασώσεως τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπὸ τὴν κρίσι»*.

15. Ἡ ἐκκαθάρισις τῆς Κ.Δ.

Κατὰ τὴν περίοδο τῶν «λαϊκῶν μετώπων», ἡ ἐπίδειξις «δημοκρατικότητος» δὲν ἐμπόδισε τὴν σοβιετικὴ ἡγεσία νὰ ἐξαπολύση στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας της τὴν πιὸ αἱματηρὴ τρομοκρατία τῆς ἱστορίας μὲ τὶς περιβόητες μεγάλες ἐκκαθαρίσεις. Κατὰ τὴν διάρκειά τους, ἐπλήγησαν μὲ ἰδιαίτερη μανία καὶ οἱ παροικίες τῶν ξένων κομμουνιστῶν, στελεχῶν τῆς Κόμιντερν, ποὺ γιὰ διαφόρους λόγους, εἶχαν καταφύγει ἢ βρίσκονταν στὴν ΕΣΣΔ. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἐξοντώθηκαν τότε ἀπὸ τὴν «Νικαβεντέ», ἦσαν ὅσοι γερμανοὶ κομμουνισταὶ δὲν εἶχαν ἐξοντωθῆ ἀπὸ τὴν Γκεστάπο καὶ ζήτησαν ἄσυλο στὴν Ρωσία! Ἐπίσης, ὅλοι οἱ πολωνοὶ καὶ οὔγγροι κομμουνισταὶ ποὺ εἶχαν διαφύγει ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς στὶς χῶρες τους. Ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ὁ διάσημος Μπίλα Κούν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Οὐγγαρία κατὰ τὸ 1919 καὶ φίλος τοῦ Λένιν.

Τὸ αἱματηρὸ ὄργιο ποὺ ἐξαπελύθη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ρωσίας, εἶχε μεγάλο ἀντίκτυπο στὸ ἐξωτερικό. Προκάλεσε τὴν ἀντιπάθεια πρὸς τὸν κομμουνισμὸ καὶ ἐμείωσε σημαντικὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς τακτικῆς τοῦ «λαϊκοῦ μετώπου». Πάντως, μὲ τὰ «λαϊκὰ μέτωπα», οἱ κομμουνισταὶ κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν νέες συμπάθειες καὶ νὰ διαδώσουν τὶς ἰδέες τους κυρίως ἀνάμεσα στοὺς διανοουμένους καὶ σὲ ἀφελεῖς ἢ ρομαντικὲς προσωπικότητες, στὴν Γαλλία, τὴν Ἀγγλία, τὶς ΗΠΑ καὶ ἄλλες χῶρες.

Τὸ «λαϊκὸ μέτωπο», σημείωσε ἰδιαίτερη ἐπιτυχία στὴν Γαλλία ὅπου ἀνέβηκε στὴν ἐξουσία (1936) ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν μπόρεσε νὰ ἐφαρμόση πλήρως τὴν γραμμὴ ποὺ ἤθελε ἡ Κόμιντερν.

16. Ἡ Κ.Δ. ὑπὲρ τοῦ φασισμοῦ

Τὸ 1938-39 ἡ Ρωσία διεπίστωσε ὅτι ὁ φασισμὸς δὲν ἐστρέφετο τόσο ἐναντίον της ὅσο ἐναντίον τῶν δυτικῶν Δημοκρατιῶν. Καὶ ἐπίσης, ὅτι οἱ τελευταῖες, δὲν εἶχαν καμμία πρόθεσι νὰ ὑποστηρίξουν τὸν Ἄξονα γιὰ νὰ τὸν ἐξωθήσουν σὲ ἕνα ἀντισοβιετικὸ πόλεμο. Τότε, ἡ Μόσχα ἄλλαξε ἐντελῶς τακτική. Σκοπὸς τῆς τώρα ἔγινε νὰ ὑποβοηθήση τὴν ἐξαπόλυσι ἑνὸς «ἐνδοκαπιταλιστικοῦ» πολέμου μεταξὺ φασιστικῶν καὶ δημοκρατικῶν κρατῶν καὶ νὰ φροντίση μὲ ἐλιγμούς, νὰ ἐπωφεληθῇ ἡ ἴδια ἀπὸ τὴν διαμάχη καὶ τὴν ἐξασθένησι τῶν «καπιταλιστῶν».

Ἀποτέλεσμα τῆς νέας τακτικῆς ἦταν ἡ σύναψις τοῦ γερμανοσοβιετικοῦ συμφώνου τὸν Αὔγουστο τοῦ 1939 ποὺ ἄμεσο ἀποτέλεσμα του ὑπῆρξε ἡ ἔναρξις τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου. Ἡ Κόμιντερν, ἀναγκάσθηκε νὰ ἀλλάξη καὶ αὐτὴ τακτική. Ἐγκατέλειψε τὸν ἀντιφασισμὸ καὶ τὰ «λαϊκὰ μέτωπα» καὶ ἐστράφη ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν Δυνάμεων ὑποστηρίζοντας καὶ θεωρητικὰ καὶ μὲ τὴν ἔμπρακτη δρᾶσι της τὸν φασιστοκομμουνιστικὸ συνασπισμό.

Στὶς 7 Νοεμβρίου 1939, ἡ ἡγεσία τῆς Κ.Δ. ἐξέδωσε «Μανιφέστο» μὲ τὸ ὁποῖο δικαιολογοῦσε τὴν συμμαχία τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσίας μὲ τὸν ναζισμὸ καὶ κατηγοροῦσε τὶς δυτικὲς δημοκρατίες σὰν ὑπαίτιες τοῦ πολέμου.

Τὰ Κ.Κ. τῆς Δύσεως, καλοῦσαν τοὺς ἐργάτες νὰ σαμποτάρουν τὴν παραγωγὴ καὶ τοὺς στρατιῶτες νὰ στρέψουν τὰ ὅπλα ὄχι κατὰ τοῦ Ἄξονος, ἀλλὰ κατὰ τῶν κυβερνήσεων τῶν χωρῶν τους. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ δὲν βρῆκε ἀξιόλογη ἀπήχησι παρὰ μόνο στὴν Γαλλία, ὅπου εἶχε προηγηθῆ ἡ διακυβέρνησις τῆς χώρας ἀπὸ τὸ «λαϊκὸ μέτωπο».

Τὸ Κ.Κ. Γαλλίας, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ὁ Μ. Τορὲζ λιποτάκτησε ἀπὸ τὸν γαλλικὸ στρατὸ γιὰ νὰ μὴ πολεμήση τοὺς γερμανοὺς συμμάχους τῆς Ρωσίας, ἐγκατέστησε δύο ραδιοσταθμοὺς σὲ γερμανικὸ ἔδαφος καὶ μὲ αὐτοὺς καλοῦσε τοὺς γάλλους νὰ μὴ πολεμήσουν! Ἐπίσης, ὠργάνωσε σαμποτὰζ στὴν πολεμικὴ βιομηχανία στὴν ἀεροπορία, καὶ στὶς «συγκοινωνίες. Τέλος, ἔρριξε τὸ περιβόητο σύνθημα «γιὰ ποιὸν καὶ γιατὶ νὰ πολεμήσουμε» («pour qui? pour quoi?»)τὸ ὁποῖο ἔπαιξε ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν κατάρρευσι τοῦ γαλλικοῦ μετώπου. Ἡ τακτικὴ τῶν κομμουνιστῶν ὑπεχρέωσε τὴν γαλλικὴ κυβέρνησι νὰ τοὺς θέση ἐκτὸς νόμου καὶ νὰ ἀναλάβη ἔτσι ἕνα διμέτωπο ἀγῶνα: στὰ σύνορα ἐναντίον τῶν χιτλερικῶν καὶ στὰ μετόπισθεν ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν.

17. Ἡ διάλυσις τῆς Κόμιντερν

Ἡ φιλοφασιστικὴ γραμμὴ τῆς Κόμιντερν ἔληξε μὲ τὴν ἐπίθεσι τοῦ Χίτλερ ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1941. Χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ΕΣΣΔ, ἡ Κόμιντερν ἄλλαξε καὶ πάλι γραμμή. Κάλεσε τώρα τοὺς ὀπαδούς της νὰ συστήσουν «ἐθνικὰ ἀπελευθερωτικὰ μέτωπα» (ΕΑΜ), νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς συμμάχους «καπιταλιστὰς» καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τοῦ πρώην συμμάχου Ἄξονος, γιὰ «ἀστικὰ» ἰδανικὰ ὅπως εἶναι ἡ πατρίδα, ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία κλπ. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ἡ Κόμιντερν ἔπαυσε νὰ ὑποστηρίζη τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν ἀποικιακῶν χωρῶν τὰ ὁποῖα τώρα ὑπεστήριζαν οἱ ναζισταὶ θέλοντας νὰ ἐξασθενήσουν τὴν Δύσι.

Ἐπιστέγασμα τῆς νέας πολιτικῆς ἦταν ἡ διάλυσις τῆς Κόμιντερν τὴν ὁποία ἀπεφάσισε καὶ πραγματοποίησε ἡ Μόσχα στὶς 22 Μαΐου τοῦ 1943. Πράγματι, ἦταν ἀσυμβίβαστο πρὸς τὴν συμμαχία της μὲ τὴν Δύσι νὰ διατηρῇ ἡ ΕΣΣΔ στὸ ἔδαφός της, νὰ καθοδηγῇ, νὰ χρηματοδοτῇ καὶ νὰ ἐνισχύῃ, ἕνα ὀργανισμὸ ποὺ εἶχε γιὰ σκοπό του τὴν ἀνατροπὴ τῶν συμμαχικῶν καθεστώτων.

Ἡ διάλυσις τῆς Κ.Δ. ἐμφανίσθηκε σὰν ἀπόφασις τῆς ἡγεσίας της. Αὐτή, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Δημητρώφ, πῆρε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1943 ἀπόφασι ὅπου ὑπεστήριζε ὅτι *«ὁ ἱστορικὸς ρόλος τῆς Κ.Δ. ἔληξε»*. Μαζὶ μὲ τὴν Κ.Δ. διαλύθηκαν καὶ τὰ παρακλάδια της, ὅπως ἡ Συνδικαλιστικὴ Διεθνής, (Προφιντὲρν), ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς Ἕνωσις Νέων κλπ.

Ἡ διάλυσις τῆς Κ.Δ. ἐπεσφράγισε τὴν ὅλη ἀποτυχία ποὺ σημείωσε σὰν ὀργάνωσις πραγματοποιήσεως τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως.

18. Ἡ τύχη τῶν ἡγετῶν

Ἀπὸ τὰ 109 ἀνώτατα στελέχη τῆς Κ.Δ. τὰ ὁποῖα τὴν διηύθυναν στὰ 24 χρόνια τῆς ὑπάρξεώς της:

— 19 πέθαναν ἀπὸ φυσικὸ θάνατο.
— 22 ἐξετελέσθησαν ἀπὸ τὴν σοβιετικὴ πολιτικὴ ἀστυνομία.
— 5 ἐδολοφονήθηκαν ἀπὸ τὴν ἴδια ἀστυνομία.
— 24 καθηρέθησαν καὶ διεγράφησαν
— 20 ἐξαφανίσθηκαν χωρὶς κανένα αἰτιολογικό.
— 19 ἐπέζησαν

Ἀνάμεσα στοὺς ἐκτελεσθέντας ἦταν καὶ ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Κ.Δ., Γρ.Ζηνόβιεφ. Τὴν ἀπόφασι γιὰ τὴν διάλυσι τῆς Κ.Δ. τὴν ὑπέγραφαν 15 ἐπιζήσαντες.

19. Ἡ ἀλλαγὴ στὸν κόσμο

Ἀπὸ τὴν Ρωσικὴ Ἐπανάστασι ὡς τὸν β' παγκόσμιο πόλεμο, ὁ κόσμος ὑπέστη σοβαρὲς μεταβολές.

῾Η κρίσις τοῦ 1929-32 προκάλεσε ἢ διευκόλυνε τὴν ἐπικράτησι τοῦ φασισμοῦ (ἐθνικοσοσιαλισμὸς κλπ.) σὲ διάφορες χῶρες καὶ ἰδίως στὴν Γερμανία. ᾿Από τὴν ἄλλη πλευρὰ ὅμως, ἄνοιξε καὶ τὸν δρόμο πρὸς τὸν νεοκαπιταλισμὸ ἢ λαϊκὸ καπιταλισμό.

Τὸ Κράτος ἀπεφάσισε νὰ γίνη εὐρέως παρεμβατικό : Νὰ ἀναλάβη ρόλο καθοδηγητοῦ καὶ ρυθμιστοῦ τῆς οἰκονομίας, νὰ προλαμβάνη τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς κλονισμούς, νὰ ἀσκῆ ἐνεργὸ διαιτησία στὶς ταξικὲς συγκρούσεις. Τὸ ἀποφασιστικότερο βῆμα πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι ἔγινε στὶς ΗΠΑ μὲ τὸ «Ν ι ο ὺ Ν τ ὴ λ» τοῦ Φρ. Ροῦζβελτ (1933). Οἱ κομμουνισταὶ κατήγγειλαν τὸ «Ν ι ο ῦ - Ν τ ὴ λ» σὰν «φασισμό». Αἰχμάλωτοι τοῦ δόγματός των, δὲν μπόρεσαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν πραγματικὴ σημασία του. Δὲν κατανόησαν τὴν φύσι τοῦ «Ν ι ο ὺ - Ν τ ὴ λ» σὰν ἀφετηρία μιᾶς νέας, ἀνωτέρας φάσεως τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας. Βάσις τοῦ «Ν ι ο ὺ - Ν τ ὴ λ» ἦταν ὁ *«κεϋνινισμός»*, δηλ. οἱ θεωρίες τοῦ ἄγγλου οἰκονομολόγου Τ ζ. Κ έ ϋ ν ς, ὁ ὁποῖος πρότεινε τὴν *«ρύθμισι τῆς οἰκονομίας»*. Σκοπὸς τῆς «ρυθμίσεως» εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῶν κρίσεων καὶ ἡ μείωσις τῆς ἀνεργίας. ῾Η «ρύθμισις» γίνεται μὲ κρατικὲς ἐπενδύσεις καὶ μὲ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσι τῆς οἰκονομίας. Ἔτσι γεννήθηκε ὁ δυτικοῦ τύπου οἰκονομικὸς προγραμματισμός, ὁ ὁποῖος δὲν καταργεῖ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ἀλλὰ συνδυάζεται μὲ αὐτές, τὶς προσανατολίζει, τὶς κατευθύνει καὶ τὶς ἀξιοποιεῖ γιὰ τὸ γενικὸ ὄφελος. ῾Ο «καπιταλισμὸς» πάντοτε εὐέλικτος καὶ ἐξελίξιμος, συνεχῶς ἀνανεούμενος καὶ ἀναπροσαρμοζόμενος, ἀρχίζει νὰ ἀλλάζη γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὴν φύσι του.

20. Τὸ ξεπέρασμα τοῦ κομμουνισμοῦ

Οἱ σπουδαιότερες ἀλλαγὲς αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι :

α) ῾Η αὔξησις τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ρόλου τοῦ Κράτους.
β) ῾Η πολὺ μεγαλύτερη ἐπιρροὴ τῶν συνδικάτων.
γ) ῾Η μείωσις τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.
δ) ῾Η δημιουργία οὐσιαστικῶν ἐγγυήσεων κατὰ τῆς ἀνεργίας, τῆς ἀρρώστειας, τοῦ γήρατος κλπ.
ε) ῾Η ἄμβλυνσις τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων.
στ) ῾Ο περιορισμὸς τῆς ἰσχύος τοῦ μεγάλου κεφαλαίου.
η) ῾Η ὑπαγωγὴ τῆς ἰδιοκτησίας σὲ ἔλεγχο.
θ) Ἡ διάδοσις τῆς μετοχικῆς ἑταιρίας.
ι) ῾Η ἐπέκτασις τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας.

Οἱ ἀλλαγὲς αὐτὲς ὁλοκληρώνονται στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια ὁδηγώντας οὐσιαστικὰ σὲ ἕνα νέο κοινωνικὸ σύστημα. Ἔτσι, ὁ κομμουνισμὸς ξεπερνιέται ὅλο καὶ περισσότερο σὰν θεωρία, σὰν σύστημα, σὰν τρόπος σκέψεως καὶ ζωῆς.

Β'. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ (1920-1943)

1. Ἡ ἵδρυσις τῆς Β.Κ.Ο.

Ὅπως εἴδαμε στὰ προηγούμενα κεφάλαια, ἡ Β' Διεθνὴς εἶχε ἤδη ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἵδρυσι τῆς Σοσιαλιστικῆς Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδίας. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ συνῆλθε στὸ Βουκουρέστι τὸν Ἰούνιο τοῦ 1915 ἡ Α' Συνδιάσκεψις τῶν βαλκανικῶν Σοσιαλιστικῶν κομμάτων ποὺ ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσι τῆς Ὁμοσπονδίας. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ὅμως, ἁπλώθηκε καὶ στὰ Βαλκάνια καὶ ἐμπόδισε τὴν πραγματικὴ λειτουργία αὐτῆς τῆς Ὁμοσπονδίας, ἡ ὁποία πάντως τὸ 1919 προσχώρησε στὴν Γ' Διεθνῆ.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ λενινισταὶ οἱ ὁποῖοι ἄρχισαν νὰ δροῦν στὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸ κίνημα, ἐπεξέτειναν τὴν δρᾶσις τους καὶ στὴν Βαλκανικὴ μὲ ὁρμητήριό τους τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα τῆς Βουλγαρίας ὅπου καὶ ὑπερτεροῦσαν. Ἔτσι, στὶς 15 Ἰανουαρίου 1920, συνῆλθαν στὴν Σόφια τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν μετονομασία τῆς Βαλκανικῆς Σοσιαλιστικῆς Ὁμοσπονδίας σὲ Βαλκανικὴ Κομμουνιστικὴ Ὁμοσπονδία (Β.Κ.Ο.) καὶ τὴν προσχώρησί της στὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνῆ (Κ.Δ.).

Ἡ διάσκεψις ἔθεσε σὰν σκοπὸ τῆς ΒΚΟ τὴν *«προλεταριακὴ ἐπανάστασι»* καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς λεγομένης *«δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου»* σὲ ὅλες τὶς βαλκανικὲς χῶρες οἱ ὁποῖες θὰ ἔπρεπε νὰ συνενωθοῦν σὲ μία «Βαλκανικὴ Σοβιετικὴ Κομμουνιστικὴ Ὁμοσπονδία». Ἡ διάσκεψις ἀπεφάσισε νὰ ἀποκαταστήση τακτικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὸ ΚΚ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν καὶ νὰ συντονίση τὴν δρᾶσι τους. Ἡ ἵδρυσις τῆς ΒΚΟ ὁριστικοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ΚΔ τὸν Μάϊο τοῦ 1922. Ἕδρα τῆς ΒΚΟ ὁρίσθηκε ἡ Βιέννη καὶ καθοδηγηταί της ἐκ μέρους τῆς ΚΔ, οἱ ρῶσοι Ρακόφσκυ καὶ Μανουήλσκυ.

Ἡ Κόμιντερν φρόντισε νὰ ἀναδιοργανώση τὰ κόμματα τῆς Βαλκανικῆς μὲ βάσι τὶς ἀρχές, ὀργανωτικὲς καὶ ἰδεολογικές, τοῦ μπολσεβικισμοῦ. Φρόντισε ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίση τὸν πλήρη ἔλεγχο ἐπάνω σ' αὐτὰ τὰ κόμματα καὶ νὰ τὰ ὑποτάξη στὴν Μόσχα. Ἡ ὑποταγὴ τῶν ΚΚ τῶν Βαλκανίων στὴν Μόσχα ἐξησφαλίζετο μὲ τὴν συμμετοχή τους στὴ Γ' Διεθνῆ, ἡ ὁποία ἐλέγχετο ἀπολύτως ἀπὸ αὐτὴν καὶ μὲ τὴν συμμετοχή τους στὴν ΒΚΟ ἡ ὁποία ἠλέγχετο ἀπολύτως ἀπὸ τὴν Γ' Διεθνῆ.

2. Ἡ Β.Κ.Ο. ὄργανο τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Βουλγαρίας

Πυρήνας τῆς ΒΚΟ ἔγινε τὸ ΚΚ Βουλγαρίας. Αὐτὸ ἦταν τὸ μεγαλύτερο (60.000 μέλη τὸ 1922) καὶ καλύτερα ὀργανωμένο ἀπὸ τὰ ΚΚ Βαλκανικῆς, μὲ διεθνῶς ἀναγνωρισμένους ἡγέτες σὰν τὸν Δημητρὼφ καὶ τὸν Κολλάρωφ. Τὸ ΚΚ Βουλγαρίας εἶχε ἰδιαίτερα φιλικὲς σχέσεις μὲ τὸ ΚΚΣΕ ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ Βουλγαρία εἶχε τὶς περισσότερο φιλικὲς σχέσεις μὲ τὴν Ρωσία ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες βαλκανικὲς χῶρες. Στὴν ΒΚΟ, κάθε κόμμα-μέλος, εἶχε ψήφους ἀναλόγους πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν του καὶ ἔτσι οἱ βούλγαροι εἶχαν τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία ἀφοῦ τὸ ΚΚΒ εἶχε περισσότερα μέλη ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ΚΚ τῆς Βαλκανικῆς μαζί. Ἔτσι, καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα, ὅπως καὶ σὲ τόσους ἄλλους, ἡ ΕΣΣΔ συνέχισε τὴν πολιτικὴ τῆς τσαρικῆς Ρωσίας, καθιστῶντας τὴν Βουλγαρία κύριο ὄργανο τῆς βαλκανικῆς της πολιτικῆς. Ἡ Γ' Διεθνὴς καὶ ἡ ΒΚΟ συνέχισαν τὴν ἐκ παραδόσεως φιλοβουλγαρικὴ καὶ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας. Ἔτσι, ἡ ΒΚΟ ἔρριξε καὶ τὸ σύνθημα περὶ *«αὐτονομήσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης»* σὲ βάρος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας, πρὸς ὄφελος τῆς Βουλγαρίας.

3. Ἡ Β.Κ.Ο. περὶ αὐτονόμου Μακεδονίας καὶ Θράκης

Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐτέθη γιὰ πρώτη φορὰ στὴν 2η συνδιάσκεψι τῆς ΒΚΟ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1920 ἀπὸ τὸν βούλγαρο ἀντιπρόσωπο Β. Κολλάρωφ. Ἡ πρότασις ὅμως ἀπερρίφθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀντιπροσώπους ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ τότε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Σ.Ε.Κ.Ε. Γ. Γεωργιάδης. Ὁ Κολλάρωφ ἐπανέλαβε τὴν κροῦσι στὸ τρίτο συνέδριο τῆς Κ.Δ. στὴν Μόσχα τὸ 1921.

Τὸν Μάϊο τοῦ 1922, στὴν ὁλομέλεια τοῦ Γραφείου τῆς ΒΚΟ στὴν Σόφια ὁ Κολλάρωφ ἐπανῆλθε, ἀλλὰ τὸ θέμα ἀνεβλήθη.

Στὴν 4η συνδιάσκεψι τῆς ΒΚΟ, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1922, ὁ Κολλάρωφ ξανάβαλε τὸ ζήτημα τῆς αὐτονομήσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλη τὶς ἀπόψεις του, ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιδράσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γιουγκοσλαβίας ποὺ πρότειναν τὴν ἀναβολὴ τοῦ θέματος. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ΚΚΕ, Γ. Πετσόπουλος, ὑπεστήριξε τὴν γιουγκοσλαβικὴ πρότασι ὅπως καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΚΚ Ρουμανίας καὶ Τουρκίας.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1922, τὸ 4ο συνέδριο τῆς ΚΔ στὴν Μόσχα υἱοθετεῖ τὶς βουλγαρικὲς ἀπόψεις. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ΚΚΕ, Ν. Σαργολόγος, συμφωνεῖ. Ἀμέσως, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1923, συνέρχεται ἡ 5η συνδιάσκεψις τῆς ΒΚΟ. Οἱ βούλγαροι ἐπανέθεσαν τὸ ζήτημα καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν μία ἀπόφασι ποὺ ἀνέφερε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας εἶναι *«μακεδόνες μὲ μακεδονικὴ συνείδησι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης εἶναι θρᾶκες μὲ θρακικὴ συνείδησι ποὺ ἔχουν δικαίωμα αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας»*

Τὸν ἄλλο χρόνο, στὴν 7η συνδιάσκεψι τῆς ΒΚΟ (Ἰούλ. 1924) ὁ Γ. Δημητρὼφ καὶ ὁ Β. Κολλάρωφ ἔθεσαν γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὸ ζήτημα τῆς αὐτονομήσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Τὸ ΚΚΕ τοὺς ὑπεστήριξε, ἀλλὰ τὸ ΚΚ Γιουγκοσλαβίας ἀντέδρασε ἔντονα. Πάντως, ἐψηφίσθη ἀπόφασις ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῆς Βεσσαραβίας, τῆς Βουκοβίνας, τῆς Τρανσυλβανίας, τῆς Δοβρουτσᾶς, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Τὰ ΚΚ τῆς Βαλκανικῆς ἀνέλαβαν *«νὰ βοηθήσουν τὴν ἐθνικοαπελευθερωτικὴ πάλη στὴν Μακεδονία».*

Ἡ συνδιάσκεψις, μὲ ἀπόφασί της, *«καλεῖ τοὺς μακεδόνες νὰ συγκεντρωθοῦν γύρω στὴ σημαία ποὺ φέρει τὴν ἐπιγραφή: «ἀνεξάρτητη καὶ ἑνιαία Μακεδονία».* («Ριζοσπάστης», 12 Αὐγ. 1924). Λόγω τῆς ἀντιδράσεως ὅμως τῶν σέρβων, οἱ βούλγαροι ἀπευθύνθησαν στὸ 5ο συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, ποὺ συνῆλθε στὴν Μόσχα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1924. Στὸ συνέδριο ἐψηφίσθη ἡ ἀπόφασις μὲ τὴν ὁποία υἱοθετοῦντο τὰ συνθήματα: *«ἑνιαία καὶ ἀνεξάρτητη Μακεδονία»* καὶ *«ἑνιαία καὶ ἀνεξάρτητη Θράκη».* Τὰ ΚΚ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν καὶ εἰδικώτερα τὸ ΚΚΕ, ἀνελάμβαναν τὴν ὑποχρέωσι νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν πραγματοποίησι αὐτῶν τῶν συνθημάτων. Οἱ ἕλληνες ἀντιπρόσωποι Π. Πουλιόπουλος καὶ Σ. Μάξιμος ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς ἀποφάσεως. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1925, ἡ ΒΚΟ ἐξέδωσε *«Διακήρυξι γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Μακεδονίας».*

Τὸ ΚΚΕ υἱοθέτησε αὐτὴν τὴν γραμμὴ καὶ ἀγωνίσθηκε ὑπὲρ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὡς τὸ 1935, ὁπότε ἐφαρμόζοντας τὴν νέα γραμμὴ τοῦ 7ου συνεδρίου τῆς ΚΔ περὶ *«λαϊκοῦ μετώπου»,* ἐγκατέλειψε προσωρινὰ τὰ συνθήματα περὶ Μακεδονίας καὶ Θράκης, γιὰ νὰ μπορέση νὰ ἀποκαταστήση ἐπαφὴ μὲ ἄλλα ἑλληνικὰ κόμματα καὶ νὰ συνεργασθῆ μαζί τους.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1949 ὅμως, τὸ ΚΚΕ, προβλέποντας τὴν ἔνοπλη ἐπικράτησί του, ξαναγύρισε μὲ ἀπόφασι τῆς 5ης ὁλομέλειας τῆς ΚΕ του, στὴν γραμμὴ τῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Τὴν γραμμὴ αὐτὴν τὴν ἐγκατέλειψε ἐν μέρει, τὸ 1956 μετὰ τὴν καθαίρεσι τοῦ Ν. Ζαχαριάδη, γιὰ λόγους σκοπιμότητος.

4. Ἡ Β.Κ.Ο. καὶ ὁ μικρασιατικὸς πόλεμος

Ἡ ΒΚΟ, ἐφαρμόζοντας τὴν γραμμὴ τῆς ΚΔ ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὰ γενικώτερα ρωσικὰ συμφέροντα, πῆρε θέσι ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ τῆς Τουρκίας κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἑλληνοτουρικοῦ πολέμου στὴν Μικρὰ Ἀσία. Ἡ ΒΚΟ, μὲ ἀποφάσεις της, κατεδίκασε τὴν ἑλληνικὴ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία σὰν «ἰμπεριαλιστική» καὶ κάλεσε τοὺς κομμουνιστὰς νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια ἀποτελοῦσε ἐφαρμογὴ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο τὴν δημιουργία μιᾶς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς Ἑλλάδος, ποὺ θὰ ἀποτελοῦσε φραγμὸ στὴν ρωσικὴ κάθοδο πρὸς νότον καὶ γι' αὐτὸ ὑπεστήριζε μὲ ὅλα τὰ μέσα τὸν Κεμὰλ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ΚΚΕ υἱοθέτησε καὶ ἐφήρμοσε καὶ αὐτὴν τὴν γραμμή.

5. Ἡ χρεωκοπία τῆς Β.Κ.Ο.

Ἡ ΒΚΟ ὀργάνωσε συνδιασκέψεις τῶν ΚΚ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν μὲ τὶς ὁποῖες διοχέτευε τὴν ρωσικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ στὸν βαλκανικὸ χῶρο καὶ ἐπιτηροῦσε στὴν ἐφαρμογή της ἀπὸ τὰ βαλκανικὰ ΚΚ τῶν ὁποίων ἐσυντόνιζε τὴν δρᾶσι. Ἐξέδιδε ἐπίσης καὶ ἕνα δημοσιογραφικὸ καθοδηγητικὸ *«Δελτίο τῆς Βαλκανικῆς Κομμουνιστικῆς Ὁμοσπονδίας»*.

Ἡ ΒΚΟ, ἐπειδὴ ἐφήρμοζε τυφλὰ τὶς ἐντολὲς τῆς Μόσχας καὶ ἐπίσης, ἐπειδὴ ἦταν κάτω ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο τῶν βουλγάρων, ἦλθε σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ὅλων τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν, ἀκόμη καὶ πρὸς τὶς τάσεις τῶν ἰδίων τῶν κομμουνιστῶν τῆς Βαλκανικῆς, πλὴν τῶν βουλγάρων.

Γι' αὐτό, ἐκφυλίσθηκε καὶ ἀπέτυχε. Οὐσιαστικὰ εἶχε παύσει νὰ ὑπάρχη πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 1943, ὁπότε διελύθη ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς καὶ φυσικὰ μαζί της καὶ τὸ βαλκανικὸ τμῆμα της, ἡ ΒΚΟ.

6. Ἐγκατάλειψις τῆς ἑνιαίας Βαλκανικῆς

Μετὰ τὸν πόλεμο τὸ σύνθημα μιᾶς ὁμοσπονδίας βαλκανικῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν, ξαναῆρθε στὸ προσκήνιο. Τὰ ΚΚ Γιουγκοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας προχώρησαν σὲ συνεννοήσεις μεταξύ των καὶ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1947 κατέληξαν στὴν συμφωνία τοῦ Μπλέντ, γιὰ τὴν δημιουργία Ὁμοσπονδίας τῶν δύο χωρῶν, ποὺ θὰ ἀποτελοῦσε καὶ τὸν πυρῆνα μιᾶς μελλοντικῆς «Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδίας», ἡ ὁποία θὰ ἐδημιουργεῖτο μὲ τὴν προσχώρησι τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ρουμανίας, καθὼς καὶ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναμενόμενη νίκη τοῦ ΚΚΕ.

Σὰν πρῶτο βῆμα πρὸς τὴν δημιουργία αὐτῆς τῆς Ὁμοσπονδίας, ἀπεφασίσθη ἡ κατάργησις τῶν συνοριακῶν διατυπώσεων μεταξὺ Γιουγκοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας καὶ ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις τῶν δύο χωρῶν.

Ἡ ἀπόφασις προκάλεσε τὴν ἄμεση ἀντίδρασι τῆς Μόσχας, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἤθελε τὴν Βαλκανικὴ διηρημένη σὲ μικρὰ ἀλληλομαχόμενα κρατίδια γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἀσκῆ ἐπάνω τους τὴν ἐπιρροή της. Ὁ Στάλιν, κατεδίκασε δριμύτατα τὴν συμφωνία τοῦ Μπλὲντ καὶ ἀνάγκασε τὸν Δημητρὼφ νὰ τὴν ἀποκηρύξη καὶ νὰ κάνη τὴν «αὐτοκριτική» του.

Ἡ συμφωνία τοῦ Μπλέντ, ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὶς κύριες αἰτίες γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ Τίτο ἀπὸ τὴ Μόσχα καὶ τὴν Κόμινφορμ.

Ὁ δεύτερος πρωταγωνιστὴς τῆς συμφωνίας, ὁ Γ. Δημητρὼφ ἐκλήθη ἐπειγόντως στὴν Ρωσία ὅπου «ἀρρώστησε» ξαφνικὰ καὶ πέθανε.

Αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ ἄδοξο τέλος τῆς ΒΚΟ καὶ τοῦ συνθήματος περὶ μιᾶς ἑνιαίας κομμουνιστικῆς Βαλκανικῆς.

Γ'. Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1945 - 1967)

1. Ὁ μεταπολεμικὸς κόσμος.

Ὁ μεταπολεμικὸς κόσμος ἐμφανίσθηκε πολὺ διαφορετικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ 1939. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά του ἦσαν :

α) *Ὁ τερματισμὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς κυριαρχίας* στὸν πλανήτη μας. Ἡ Δυτ. Εὐρώπη εἶχε καταστραφῆ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία μπῆκε σὲ παρακμή.

β) *Ἡ ἀνάδειξις τῶν ΗΠΑ σὲ παγκόσμιο βιομηχανικὸ κέντρο.* Οἱ ΗΠΑ ἔγιναν τὸ ἐργοστάσιο καὶ ἡ τράπεζα τοῦ κόσμου. Ἡ ἰσχύς τους ἔφθασε στὸ ἀπόγειό της. Ἔγιναν ἡ μεγίστη Ὑπερδύναμις τῆς γῆς. Ἡ ἰσχὺς ὅμως αὐτὴ συνεδυάζετο μὲ π ο λ ι τ ι κ ὴ ἀ π ε ι ρ ί α. Τό 1944 - 45, οἱ ΗΠΑ δὲν ἦσαν ἀκόμη σὲ θέσι νὰ ἀναλάβουν πραγματικὰ καὶ νὰ ἀσκήσουν ἀποτελεσματικά, τὴν καθοδήγησι τοῦ κόσμου.

γ) *Ἡ διάλυσις τοῦ ἀποικιοκρατικοῦ συστήματος.* Τὸ 1945 - 1947 ἀπελευθερώνονται οἱ Φιλιππίνες, ἡ Κορέα, ἡ Μαλαισία κλπ. Τὸ 1947 ἀπελευθερώνεται ἡ Ἰνδία (Συμφωνία Μαουντμπάντεν). Τὸ 1948, τὸ Πακιστάν, ἡ Κεϋλάνη, ἡ Βιρμανία. Τὸ 1949, ἡ Ἰνδονησία κλπ. Δεκάδες νέα κράτη ξεπροβάλλουν στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρική. Σιγὰ - σιγά, ἀνάμεσα στὴν Δύσι καὶ στὴν Ἀνατολή, δημιουργεῖται ὁ Τρίτος Κόσμος.

δ) *Ἡ ἐκμηδένισις τῶν φασιστικῶν δυνάμεων.* Ὁ Ἄξων ἔχει διαλυθῆ. Τὰ φασιστικὰ καθεστῶτα καταλύονται.

ε) *Ἡ προώθησις τῆς ΕΣΣΔ σὲ ρόλο Μεγάλης Δυνάμεως.* Χάρις στὴν συμμαχία της μὲ τοὺς δυτικοὺς καὶ στὴν νίκη κατὰ τοῦ Ἄξονος, ἡ ΕΣΣΔ, βγῆκε ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσί της, ἀπέκτησε κῦρος καὶ συμπάθειες, ἐπεξετάθη ἐδαφικῶς καὶ ἐνισχύθη ἀπὸ κάθε πλευρά.

στ) *Ἡ ἐπέκτασις τοῦ κομμουνισμοῦ.* Ἡ προώθησις τῆς ΕΣΣΔ, ἡ κατάρρευσις τοῦ Ἄξονος, τὰ ἑνιαῖα μέτωπα ἐθνικῆς ἀντιστάσεως, οἱ κυβερνήσεις συνασπισμοῦ, οἱ ἐπιπτώσεις τοῦ πολέμου, ἡ ἐξασθένησις τῆς Δυτ. Εὐρώπης, ἡ ἐμφάνισις τῶν νέων κρατῶν, ὅλοι αὐτοὶ οἱ παράγοντες, δημιουργοῦν ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ τὴν ἐπέκτασι τοῦ κομμουνισμοῦ. Πράγματι, τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα προσλαμβάνει πρωτοφανεῖς στὴν ἱστορία του διαστάσεις. Καὶ τὸ κυριώτερο, νέα κομμουνιστικὰ καθεστῶτα ἐγκαθίστανται στὴν Ἀν. Εὐρώπη, στὴν Κίνα καὶ στὴν Β. Κορέα.

θ) Ἐξ ἄλλου, στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια, παίρνει πολὺ μεγαλύτερη ἔκτασι *ἡ πορεία τοῦ «καπιταλισμοῦ» πρὸς ἕνα νέο οἰκονομικοκοινωνικὸ σύστημα,* ἄσχετο πρὸς τὸν καπιταλισμὸ ποὺ γνώρισε ὄχι μόνον ὁ Μὰρξ ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἐγνώρισαν ὁ Μπερνστάϊν καὶ ὁ Λένιν.

ι) Παράλληλα, *τὸ οἰκονομικοκοινωνικὸ καθεστὼς τῆς ΕΣΣΔ, ὁλοκληρώνει τὴν ἀποκρυστάλλωσί του* σὲ ἕνα ταξικό, ἐκμεταλλευτικὸ σύστημα, συμπληρωμένο καὶ ἀπὸ ἕνα ἰμπεριαλισμὸ νέου τύπου. Ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τῶν ἐκμεταλλευτῶν, ἑδραιώνει τὴν ἐξουσία της στὴν ΕΣΣΔ καὶ ἐξορμᾶ γιὰ τὴν κατάκτησι τοῦ κόσμου.

Ἔτσι, ὁ παλαιὸς δογματικὸς ἀνταγωνισμὸς «καπιταλισμὸς» - «σοσιαλισμός», ξεπερνιέται ἀπὸ τὸν ἔμπρακτο ἀνταγωνισμὸ νέων οἰκονομικοκοινωνικῶν σχηματισμῶν.

2. Τὰ αἴτια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κομμουνισμοῦ

Μετὰ τὸν πόλεμο ἔχουμε μία σοβαρότατη ἀνάπτυξι τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται σὲ πολλοὺς παράγοντας. Οἱ κυριώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι:

α) Τὰ τεράστια προβλήματα, κοινωνικά, ἐθνικά, οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ ποὺ ἐγέννησε ὁ πόλεμος.

β) Ἡ σύγχυσις τῶν ἰδεῶν ποὺ προκάλεσε ὁ πόλεμος, ἰδίως μὲ τὴν συμμετοχὴ τῶν κομμουνιστῶν στὸν ἀντιχιτλερικὸ ἀγῶνα καὶ στὰ κινήματα ἀντιστάσεως.

γ) Ἡ εὐκαιρία ποὺ ἔδωσε ὁ πόλεμος στὴν ΕΣΣΔ νὰ ἀναλάβη πρωτοβουλίες στὸν διεθνῆ στίβο, νὰ ἐπεκταθῆ σὲ πολλὲς γειτονικές της περιοχές, νὰ ὑποστηρίξη καὶ νὰ ὑποκινήμη κομμουνιστικὲς ἐπαναστάσεις σὲ διάφορες χῶρες. Ἔτσι, στὴν ἄμεσα μεταπολεμικὴ περίοδο δημιουργήθηκαν τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

δ) Ὁ πόλεμος, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, κατέστρεψε τὴν κυριαρχία τῆς Δυτ. Εὐρώπης στὸν πλανήτη μας. Αὐτό, ἔδωσε τεράστια ὤθησι στὰ ἐθνικοαπελευθερωτικά, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ στὰ κομμουνιστικὰ κινήματα σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς γῆς καὶ πρὸ πάντων στὴν Ἀσία.

ε) Στὴν Εὐρώπη, ἡ χιτλερικὴ κατοχὴ καὶ ἡ συμμαχία τῆς ΕΣΣΔ μὲ

τοὺς δυτικοὺς (ἕνα «λαϊκὸ μέτωπο» σὲ διεθνῆ κλίμακα) πρόσφερε τεράστιες δυνατότητες στὴν κομμουνιστικὴ δραστηριότητα. Οἱ κομμουνισταὶ πῆραν δραστήριο μέρος στὰ κινήματα ἀντιστάσεως καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις, χάρις στὴν πεῖρα ποὺ εἶχαν στὴν συνωμοτικὴ δουλειὰ καὶ στὸν παράνομο μηχανισμὸ ποὺ ἤδη διέθεταν, κατώρθωσαν νὰ ἀναλάβουν ἡγετικὸ ρόλο καὶ νὰ θέσουν τὰ ἐν λόγῳ κινήματα κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό τους. Σὲ πολλὲς χῶρες ὅπου ὑπῆρξαν εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ τοὺς κομμουνιστάς, αὐτοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ στρέψουν τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν ὁμάδων ἀντιστάσεως. Αὐτὸ συνέβη στὴν Γιουγκοσλαβία, στὴν Ἑλλάδα, στὴν Πολωνία καὶ ἀλλοῦ. Σὲ ἄλλες χῶρες, ἰδίως στὴν Γαλλία, οἱ κομμουνισταὶ ἀρκέσθηκαν νὰ μετάσχουν σὲ ἕνα ἑνιαῖο κίνημα ἐθνικῆς ἀντιστάσεως. Ἔτσι, σχεδὸν σὲ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη, χάρις στὸν πόλεμο, οἱ κομμουνισταὶ κατώρθωσαν νὰ ἀναγνωρισθοῦν σὰν ἕνα σοβαρὸ καὶ ἰσχυρὸ κίνημα καὶ νὰ μετάσχουν στὶς κυβερνήσεις συνασπισμοῦ ποὺ δημιουργήθηκαν τότε. Οἱ κυβερνήσεις αὐτὲς εἶχαν τὴν προέλευσί τους στὰ «λαϊκὰ μέτωπα».

στ) Ἀνάλογη ἦταν ἡ ἐξέλιξις καὶ στὶς ἀσιατικὲς χῶρες ποὺ ἔζησαν κάτω ἀπὸ τὴν ἰαπωνικὴ κατοχή. Οἱ κομμουνισταὶ μετέσχαν στὸν ἀνταρτοπόλεμο ἐναντίον τῶν Ἰαπώνων καὶ προσπάθησαν νὰ προσεταιρισθοῦν τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ καὶ ἀντιδυτικὰ αἰσθήματα τῶν λαῶν. Ἔτσι, κατώρθωσαν νὰ μετατρέψουν τὰ Κ.Κ. σὲ ἀξιόλογες πολιτικὲς ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὲς ὀργανώσεις. Ἡ πτῶσις τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀντιϊμπεριαλιστικῶν κινημάτων, πρόσφεραν τεράστιες δυνατότητες δράσεως στοὺς ἐγχωρίους κομμουνιστάς, ποὺ ἐφοδιάσθησαν μὲ ἰαπωνικὰ ὅπλα καὶ ἐπίσης, μεγάλες δυνατότητες ἐπεμβάσεως στὴν ΕΣΣΔ (Μαντζουρία, Κορέα). Πράγματι, ἡ ΕΣΣΔ ἐμφανίσθηκε στὴν Ἀσία σὰν ὑποστηρικτὴς τῶν ἀνταποικιακῶν κινημάτων, ἐνῶ τὸ ἔντεχνα προβαλλόμενο παράδειγμα τῆς ταχείας δικῆς της ἐκβιομηχανίσεως καὶ ἀναπτύξεως, ἄσκησε ἀξιόλογη ἕλξι στὰ ἡγετικὰ στρώματα τῶν νέων χωρῶν.

3. Ἡ ρουζβελτιανὴ πολιτικὴ

Οἱ παράγοντες ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, γέννησαν, στὰ τελευταῖα πολεμικὰ καὶ στὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια, ἕνα ἰσχυρὸ «ἐπαναστατικὸ κῦμα» (*). Τοῦτο δὲν βρῆκε στὴν ἀρχή, καμμία ἀξιόλογη ἀντίστασι. Ἔτσι, μπόρεσε νὰ ἐπιβληθῆ σὲ μία σειρὰ ἀπὸ χῶρες. Αἰτία τῆς παθητικῆς στάσεως τῶν δυτικῶν ἦταν ἡ ρουζβελτιανὴ πολιτική. Πράγματι, ἡ Οὐάσιγκτων, ἀκολουθοῦσε στὶς διεθνεῖς σχέσεις, μία γνησίως «λαϊκομετωπικὴ»

(*) Πάντως, ἡ Μόσχα δὲν ἤθελε τὴν ἐξαπόλυσι κομμουνιστικῶν ἐπαναστάσεων παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό της. Γι' αὐτό, τὸ Κρεμλῖνο τήρησε ἐπιφυλακτικὴ ἢ κάποτε ἀκόμη καὶ ἐχθρικὴ στάσι ἀπέναντι στὴν κινεζικὴ καὶ στὴν γιουγκοσλαβικὴ ἐπανάστασι. Ἡ Μόσχα ἤθελε τὴν ἐ π έ κ τ α σ ι τοῦ κομμουνισμοῦ, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὴν ἀ π ο κ έ ν τ ρ ω σ ί τ ου. Γιὰ τὸ Κρεμλῖνο, ἡ ἐπέκτασις τοῦ κομμουνισμοῦ ἔπρεπε νὰ ταυτίζεται μὲ τὴν ἐπέκτασι τῆς Ρωσίας.

γραμμή, πού τά κύρια στοιχεῖα της ἦσαν ἡ ἀπέραντη ἀνοχή, ἡ μόνιμη ὑποχωρητικότης καί ἡ ὑπέρμετρη συμβιβαστική διάθεσις ἀπέναντι στόν κομμουνισμό καί στήν ΕΣΣΔ. Οἱ ρουζβελτιανοί, δέν ἤθελαν νά συγκρατήσουν τόν κομμουνισμό. Ἤθελαν νά τόν «ἐξευμενίσουν» καί διά τῆς ἐπιδείξεως καλῆς θελήσεως, νά τόν «ἐξανθρωπίσουν», νά τόν «καταπραΰνουν» καί νά τόν «ἐκπολιτίσουν». Κατά βάθος, δέν παρεδέχοντο κάν τήν ὕπαρξι κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς. Ὁ Ρ ο ῦ ζ β ε λ τ, ἦταν ὁ νέος Τσάμπερλαιν πού ὁδήγησε τήν Δύσι σέ νέα Μόναχα (Γιάλτα, Πότσδαμ) θυσιάζοντας τήν ἐλευθερία δεκάδων καί ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Ὁ Φρ. Ροῦζβελτ, εἶχε ἀναμφισβήτητες ἀρετές. Δέν μπόρεσε ὅμως ποτέ νά κατανοήση, οὔτε στοιχειωδῶς, τό κομμουνιστικό θέμα. Ἡ ἴδια ἡ ἀνθρωπιστική, ρομαντική, ἰδεαλιστική ψυχοσύνθεσίς του, τόν ἐμπόδιζε. Μέ τήν ἀπεριόριστα καλή του θέλησι, μέ τήν προοδευτικότητά του, μέ τήν ἀνοχή του, μπόρεσε νά ἐπιλύση πολλά ἐσωτερικά προβλήματα τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας καί νά τήν ὁδηγήση σέ νέα ἀκμή. Τά ἴδια προτερήματα ὅμως, τόν καθιστοῦσαν ἀνίκανο νά συλλάβη τήν οὐσία τῆς σοβιετικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Σέ τοῦτο συνέβαλλε καί ὁ ἐλλειπής ἰδεολογικός του ἐξοπλισμός, πού εἶχε τήν προέλευσί του στήν πρό τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ ἐποχή. Ἕνα πρόσθετο στοιχεῖο ἦταν ἡ σχεδόν παιδική ἀφέλειά του. Καί ἕνα ἄλλο, ὁ ὑπερτροφικός ἀνθρωπισμός του. Αὐτά, τά ἐκμεταλλεύθηκε ἕνα πλῆθος ἀριστεριζόντων ἤ ρομαντικῶν φιλελευθέρων διανοουμένων, συνοδοιπόρων ἤ ἀκόμα καί πρακτόρων τοῦ κομμουνισμοῦ, πού εἰσέδυσαν στό περιβάλλον του καί τόν ὤθησαν στήν τακτική τοῦ συνεχοῦς«κατευνασμοῦ» τῆς ΕΣΣΔ.

Ὁ Φ. Ροῦζβελτ ἀκολούθησε μία ἐξωτερική πολιτική ἀπιθάνου ἐθελοτυφλίας καί ἐξωφρενικῆς ἀφελείας. Ἔπεσε σέ ὅλες τίς παγίδες πού τοῦ ἔστησε ὁ Στάλιν. Καί τό ἀποτέλεσμα ἦταν, αὐτό πού ἔγραψε ὁ τότε πρεσβευτής τῶν ΗΠΑ στήν Μόσχα, Β. Μ π ο ῦ λ λ ε τ : *«Οἱ σύμμαχοι κέρδισαν τόνπόλεμο. Καί ἔχασαν τήν εἰρήνη». (Β. Μποῦλλετ: «Πῶς κερδίσαμε τόν πόλεμο καί χάσαμε τήν εἰρήνη», 1949).*

Ἕνας στενός φίλος τοῦ Ροῦζβελτ, ὁ τέως πρεσβευτής στή Μόσχα, Τζ. Κ έ ν ν α ν, εἶπε σέ μία διάλεξί του στό πανεπιστήμιο τῆς Φραγκφούρτης, τό 1954.

«Ὁ Ροῦζβελτ νόμιζε ὅτι μποροῦσε νά ἐπηρεάση τούς σοβιετικούς, μέ τόν ἴδιο ἁπλό, πρόσχαρο, εἰλικρινῆ καί φιλικό τρόπο μέ τόν ὁποῖο κέρδισε τήν ἐμπιστοσύνη τῶν ἀμερικανῶν. Νόμιζε ὅτι ἄν ἡ Δύσις μεταχειριζόταν τούς σοβιετικούς διαφορετικά, αὐτοί θά ἄλλαζαν στάσι... Δέν κατάλαβε ποτέ του τόν μπολσεβικισμό... Δέν φαντάσθηκε ποτέ του τί θά πῆ ζωή κάτω ἀπό τήν κομμουνιστική τυραννία... Ἀγνοοῦσε τά κίνητρα καί τίς ἐπιδιώξεις τῶν μπολσεβίκων».

Ὁ Ροῦζβελτ δέν ἄκουσε τόν πρεσβευτή του στή Μόσχα, Β. Μποῦλλετ, πού παραιτήθηκε ἀπό τή θέσι του καί γύρισε στήν Οὐάσιγκτων γιά νά

τὸν διαφωτίση. Δὲν ἄκουσε τὸ τμῆμα ρωσικῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμερικανικοῦ ὑπουργείου ἐξωτερικῶν. Δὲν ἄκουσε οὔτε τὸν Τσῶρτσιλ,(*) οὔτε τοὺς πολωνοὺς ἐξορίστους, οὔτε τὸν Τσάγκ-Κάϊ-Σέκ. Ἄκουσε τοὺς ἀριστερίζοντας «συμβούλους» του, οἱ ὁποῖοι ζητοῦσαν τὴν ἔναντι πάσης θυσίας συνεργασία μὲ τὴν ΕΣΣΔ.

Ἔτσι χάθηκαν ἡ ἀν. Εὐρώπη καὶ ἡ Κίνα. Ἔτσι, ἄλλαξε ἡ μορφὴ τοῦ κόσμου. Ἔτσι ἄλλαξαν τὰ πεπρωμένα λαῶν καὶ ἀνθρώπων. Ἡ ρουζβελτιανὴ ἐξωτερικὴ πολιτική, ὑπῆρξε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ τραγικὰ λάθη τῆς Ἱστορίας.

4. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ΕΣΣΔ

Ἡ ἐπέκτασις τῆς Ρωσίας στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη ἄρχισε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1939. Τότε, ὕστερα ἀπὸ τὴν σοβιετοχιτλερικὴ συμμαχία, οἱ ρῶσοι κτύπησαν πισώπλατα τὴν μαχομένη κατὰ τοῦ Χίτλερ Πολωνία καὶ ἅρπαξαν τὶς ἀνατολικὲς περιοχές της.

Τὸ 1940, εἰσέβαλαν σὲ τρία βαλτικὰ κράτη, (Ἐσθονία, Λεττονία, Λιθουανία), τὰ κατέλαβαν καὶ τὰ προσάρτησαν βιαίως. Ἐπίσης, ἅρπαξαν φινλανδικὰ καὶ ρουμανικὰ ἐδάφη. Τὶς περιοχὲς αὐτὲς τὶς κατέλαβαν οἱ γερμανοὶ τὸ 1941, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑποχώρησί τους, οἱ ρῶσοι τὶς ξαναπῆραν Οἱ δυτικοὶ ἄλλωστε ἐξεχώρησαν οὐσιαστικὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνατολικὴ καὶ νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν ΕΣΣΔ. Πράγματι, ἡ μοιραία πολιτικὴ τοῦ Ροῦζβελτ ὁδήγησε στὴν ἀναγνώρισι τῆς ἀν. Εὐρώπης σὰν «σ φ α ί ρ α ς σ ο β ι ε τ ι κ ῆ ς ἐ π ι ρ ρ ο ῆ ς». Βέβαια, στὶς συμφωνίες τῆς Γιάλτας καὶ τοῦ Πότσδαμ προεβλέποντο ἡ αὐτοδιάθεσις, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἀνατολικοευρωπαϊκῶν λαῶν, ἀλλά, ὅλες οἱ σχετικὲς διατάξεις ἦσαν ἐντελῶς ἀόριστες. Καὶ φυσικά, ἡ ΕΣΣΔ τὶς παρεβίασε εὐχερέστατα, κομμουνιστικοποιῶντας ἀπὸ τὸ 1945 ὡς τὸ 1949 μὲ ὅλη της τὴν ἄνεσι τὰ κράτη τῆς ἀν. Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα, πλὴν τῆς Γιουγκοσλαβίας, μετέτρεψε σὲ δορυφόρους της.

Στὴν Ἀσία, ἡ ΕΣΣΔ ἅρπαξε τὰ νησιὰ Κουρίλλες καὶ τὸν νότιο Σαχαλίνη ἀπὸ τὴν Ἰαπωνία, προσάρτισε ἐπαρχίες τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ μετέτρεψε σὲ ἐπαρχία της τὴν Τάνου-Τούβα. Ἐπεχείρησε ἐπίσης νὰ δορυφοροποιήση τὴν Κίνα, χωρὶς τελικὰ νὰ τὸ ἐπιτύχη. Ἡ προσπάθεια τῶν ρώσων νὰ μονιμοποιήσουν τὴν κατοχή τους στὴν Μαντζουρία, ἦταν μία ἀπὸ τὶς πρῶτες αἰτίες τῆς σοβιετοκινεζικῆς ἀντιθέσεως.

(*) Ὁ ἀμερικανὸς κομμουνιστὴς Β. Φόστερ, στὴν «Ἱστορία τοῦ παγκοσμίου ἐργατικοῦ κινήματος» (ἑλ. ἔκδ. 1956, β' τόμ., σελ. 175) γράφει:

«Γιὰ νὰ προλάβει ἢ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ στραγγαλίσει ἕνα τέτοιο ξεσήκωμα (σ.Σ. ἀναφέρεται στὸ μεταπολεμικὸ «ἐπαναστατικὸ κῦμα») στὴ γέσσησή του, ὁ Τσῶρτσιλ, εἶχε προτείνει νὰ μὴν ἀνοίξουν οἱ σύμμαχοι δεύτερο μέτωπο στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, ἀλλὰ νὰ ἐπιτεθοῦν στὸ μαλακὸ ὑπογάστριο τῆς Εὐρώπης, στὰ Βαλκάνια, ὅπου ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ξεσπάσουν τὰ σημαντικότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κινήματα. Ἂν ἐφαρμοζόταν αὐτὸ τὸ σχέδιο, οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις τῶν ἀγγλοαμερικανῶν θὰ μποροῦσαν νὰ τσακίσουν κάθε ἐξέγερση, ὅπως ἄλλωστε τὸ ἔκαναν, ἀργότερα, στὴν Ἑλλάδα».

5. Ἡ κατάκτησις τῆς ἀν. Εὐρώπης

Στὴν Ἀν. Εὐρώπη, τὰ ἡγετικὰ στρώματα εἶχαν ἀποδεκατισθῆ ἀπὸ τοὺς χιτλερικοὺς ἢ εἶχαν συνεργασθῆ μὲ αὐτούς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκτεθοῦν καὶ νὰ χρεοκοπήσουν. Τὰ ἀστικὰ στρώματα, ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸ μέγιστο μέρος του, εἶχαν καταστραφῆ οἰκονομικῶς. Ὁ κρατικὸς μηχανισμός, οἱ ἔνοπλες δυνάμεις καθὼς καὶ τὰ σώματα ἀσφαλείας εἶχαν διαλυθῆ. Ὅλα αὐτά, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὴν παρουσία τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀδράνεια τῶν δυτικῶν, ἐπέτρεψαν στοὺς κομμουνιστὰς νὰ δράσουν ἐλεύθερα καὶ νὰ κομμουνιστικοποιήσουν αὐτὲς τὶς χῶρες χωρὶς νὰ βροῦν σοβαρὴ ἀντίστασι.

Οἱ κομμουνισταί, ἐφήρμοσαν μία τακτικὴ ποὺ συνεδύαζε τὶς ἀπειλὲς μὲ τὶς ὑποσχέσεις, τοὺς ἐκβιασμοὺς μὲ τὶς προσφορές, τὴν ὑπονόμευσι μὲ τὴν βία καὶ τὴν διείσδυσι μὲ τὴν προπαγάνδα. Πέτυχαν ἔτσι, σιγὰ-σιγά, νὰ ἐξοντώσουν ὅλους τοὺς ἀντιπάλους των, τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ νὰ προχωρήσουν βῆμα πρὸς βῆμα πρὸς τοὺς στόχους των («τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ»). Μετά, ἦρθε ἡ σειρὰ τῶν συμμάχων, συνεργατῶν καὶ συνοδοιπόρων τους, νὰ ἐξοντωθοῦν καὶ αὐτοί. Ἔτσι, ὡς τὸ 1949 οἱ κομμουνιστικὲς δικτατορίες εἶχαν ἐπιβληθῆ σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἀν. Εὐρώπη Μετά, ἄρχισαν οἱ ἐκκαθαρίσεις καὶ μέσα στὰ ἴδια τὰ Κ.Κ. ὥστε νὰ ἐπιβληθοῦν σ' αὐτὰ ἄνθρωποι ἀπόλυτα πιστοὶ στὴν Μόσχα. (ἐξόντωσις Ράϊκ, Κοστώφ, Σλάνσκυ κ.ἄ.).

6. Ἡ τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ

Ἡ μέθοδος μὲ τὴν ὁποία ἐπεκράτησαν οἱ κομμουνισταὶ στὴν ἀν. Εὐρώπη, ἀπεκλήθη ἀπὸ τοὺς ἴδιους, «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ». Ὁ ὅρος σημαίνει τὸ ἑξῆς : Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταβροχθίση τὸ σαλάμι ὁλόκληρο, μὲ μιᾶς. Τί κάνει ; Τὸ κόβει σὲ λεπτὲς φετίτσες τὴ μία μετὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καὶ ἔτσι, σιγὰ - σιγά, φέτα-φέτα, τὸ τρώγει ὁλόκληρο. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πρέπει νὰ βαδίζη καὶ τὸ ΚΚ πρὸς τοὺς σκοποὺς του. Νὰ καταλαμβάνη τοὺς στόχους του σιγὰ - σιγά. Νὰ ἐξοντώνη τοὺς ἐχθρούς του ἕνα - ἕνα, χωριστά, ὄχι ὅλους μαζί. Νὰ κυριεύη τὸ ἀστικὸ κράτος, βῆμα πρὸς βῆμα, θεσμὸ πρὸς θεσμό. Μὲ ἄλλα λόγια, «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ» εἶναι ἡ μέθοδος τῆς βαθμιαίας διεισδύσεως, διαβρώσεως καὶ ὑπονομεύσεως(*). Ἡ χώρα σπρώχνεται ἀνεπαίσθητα, σὲ ἕνα κατήφορο. Ἀρχίζει νὰ κατολισθαίνη πρὸς τὰ ἀριστερά. Κάθε μέρα κι' ἀπὸ λίγο. Προσεκτικά, ὥστε νὰ

(*) Στὶς 29 Φεβρουαρίου 1952, ὁ Μ. Ράκοσι, δικτάτωρ τῆ κομμουνιστικῆς Οὐγγαρίας, σὲ διάλεξί του στὴν ἀνωτάτη σχολὴ κομματικῶν στελεχῶν, περιέγραψε τὴν «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ» μὲ τὸν πιὸ ὠμὸ κυνισμό. Τὸ κείμενο τῆς διαλέξεώς του, ἐξετυπώθη σὲ διάφορες γλῶσσες μὲ τὸν τίτλο «ὁ δρόμος τῆς λαϊκῆς μας δημοκρατίας» καὶ διδάσκεται στὶς σχολὲς στελεχῶν ὅλων τῶν Κ.Κ. Ἔτσι, ὁ Μ. Ράκοσι, ἔγινε ὁ ἀνάδοχος καὶ ὁ θεωρητικὸς τῆς «τακτικῆς τοῦ σαλαμιοῦ».

μὴ ἀντιληφθοῦν οἱ ἀντίπαλοι ποὺ ὁδηγοῦνται. Νὰ μὴ σημάνουν συναγερμό. Νὰ μὴ ἑνωθοῦν καὶ ἀντιδράσουν ὅλοι μαζί, ἀπὸ κοινοῦ. Ἡ χώρα νὰ κυλήση ἥσυχα, πρὸς τὸν κομμουνισμό. Καὶ ὅταν πιὰ τὸ ἀντιληφθοῦν οἱ ἄλλοι, νὰ εἶναι ἀργά. Νὰ ἔχη περάση τὸ ἀκραῖο ὅριο ἀσφαλείας. Καὶ κανεὶς νὰ μὴ μπορῆ νὰ ἀντιδράση.

Αὐτὴν τὴν τακτικὴ ἐφήρμοσαν οἱ κομμουνισταὶ στὴν ἀν. Εὐρώπη. ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν Ἀλβανία. Σ' αὐτὲς τὶς δύο χῶρες, ἐπεκράτησαν δυναμικά, διὰ τῶν ὅπλων, ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν ἰσχὺ ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει στὸ διάστημα τοῦ πολέμου. Σ' ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες, ἐφήρμοσαν τὴν «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ». Καὶ ἐπέτυχαν. Βῆμα πρὸς βῆμα, κατέλαβαν ὁλόκληρη τὴν ἐξουσία καὶ ἐξόντωσαν κάθε ἀντιφρονοῦντα. Ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις τῆς πορείας τῶν ΚΚ πρὸς τὴν ἐξουσία εἶχε σχεδιασθῆ τόσο καλά, ὥστε ἡ δυνατότης ἀντιστάσεως εἶχε ἐκλείψει πρὶν ὁ λαὸς ἀντιληφθῆ τί συνέβαινε.

Τὰ αἴτια τῆς ἐπιτυχίας τῶν ΚΚ στὴν ἀν. Εὐρώπη εἶναι τρία:

α) *Ἡ ἴδια ἡ μέθοδος τῶν κομμουνιστῶν* σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔλλειψι κάθε σχετικῆς πείρας τῶν ἀντιπάλων τους.

β) *Ἡ παρουσία τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων κατοχῆς.* Ἔτσι, ἡ ΕΣΣΔ, μποροῦσε νὰ ἐπεμβαίνη στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῶν ἀνατολικοευρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ νὰ τὶς ρυθμίζη. Στὴν Πολωνία, ἡ Μόσχα, κατασκεύασε μία δική της κυβέρνησι (τοῦ Λουμπλίνου) καὶ τὴν ἀντέταξε στὴν νόμιμη κυβέρνησι τῆς χώρας (τοῦ Λονδίνου). Στὴν Τσεχοσλοβακία, ἀπηύθυνε τελεσίγραφο καὶ ἀνάγκασε τὸν πρόεδρο Μ π έ ν ε ς νὰ ὑποκύψη καὶ νὰ ἀναθέση τὴν πρωθυπουργία στὸν κομμουνιστὴ Γκόττβαλντ. Στὴν Ρουμανία, ἔστειλε τὸν Β υ σ ί ν σ κ ι νὰ ἐπιβλέπη ἐπὶ τόπου τὶς ἐξελίξεις. Στὴν Οὐγγαρία, μετὰ ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1945, ὁ Β ο ρ ο σ ί λ ω φ, πρόεδρος τῆς Διασυμμαχικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου, ἀπαίτησε νὰ παραδοθῆ τὸ ὑπουργεῖο ἐσωτερικῶν - ἀσφαλείας, σὲ κομμουνιστή. Γενικά, οἱ ἀντιτιθέμενοι στὸν κομμουνισμό, εἶχαν συναίσθησι τῆς παρουσίας τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ καὶ δὲν τόλμησαν νὰ φανοῦν ἀδιάλλακτοι σὲ καμμία περίπτωσι.

γ) *Οἱ εὐνοϊκὲς συνθῆκες ποὺ εἶχε δημιουργήσει ὁ πόλεμος* γιὰ τοὺς κομμουνιστάς, μὲ τὴν δημιουργία ἑνιαίων μετώπων τύπου ΕΑΜ, τὸν σχηματισμὸ κυβερνήσεων συνασπισμοῦ μὲ συμμετοχὴ τῶν ΚΚ. κλπ.

7. Τὰ στάδια τῆς κομμουνιστικοποιήσεως

Τὰ βασικὰ στάδια ποὺ ὁδήγησαν τὰ ΚΚ τῆς ἀν. Εὐρώπης στὴν ἐξουσία ἦσαν περίπου τὰ ἑξῆς:

α) Σχηματισμὸς κυβερνήσεως «δημοκρατικοῦ συνασπισμοῦ» μὲ συμμετοχὴ τοῦ ΚΚ.

β) Διεύρυνσις τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ΚΚ στὶς μάζες καὶ προώθησις τῶν θέσεων του στὸν κρατικὸ μηχανισμό.

γ) Δημιουργία εὐρείας συνοδοιπορίας καὶ ἑνὸς πλέγματος μετωπικῶν ὀργανώσεων καὶ συμμαχιῶν.

δ) Ἐξουδετέρωσις τῆς «δεξιᾶς» καὶ κάθε συνεποῦς ἀντικομμουνιστοῦ. Δυσφήμισις καὶ κατάργησις τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ.

ε) Κατάληψις τοῦ ὑπουργείου ἐσωτερικῶν - ἀσφαλείας.

στ) Διάβρωσις τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καὶ κατάκτησίς των.

ζ) Ἐξουδετέρωσις τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ Κέντρου.

η) Ἐκκαθάρισις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ κατάληψίς του.

θ) Ἐξουδετέρωσις τῆς κεντρώας πτέρυγος τοῦ Κέντρου.

ι) Ἐξόντωσις τῶν ἀντικομμουνιστικῶν στοιχείων σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς.

ια) Ἀπορρόφησις τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Κέντρου καὶ τῶν ἄλλων ἀριστερῶν κομμάτων.

ιβ) Ἐξόντωσις τῶν τέως συνοδοιπόρων καὶ συμμάχων.

Ἀπὸ πλευρᾶς κυβερνήσεων, τὰ στάδια ἦσαν:

α) Κυβέρνησις εὐρυτάτου (ἐθνικοῦ) συνασπισμοῦ μὲ μικρὴ κομμουνιστικὴ συμμετοχή.

β) Κυβέρνησις «δημοκρατικοῦ» συνασπισμοῦ, μὲ εὐρεία κομμουνιστικὴ συμμετοχή.

γ) Κυβέρνησις κομμουνιστικὴ μὲ εὐρεία ἀριστερο-δημοκρατικὴ συμμετοχή.

δ) Κυβέρνησις κομμουνιστική, μὲ μικρὴ συνοδοιποριακὴ συμμετοχή.

ε) Κυβέρνησις κομμουνιστική.

8. Ἡ περίπτωσις τῆς Οὐγγαρίας

α) Τὸ πρῶτο βῆμα

Τὸ 1944, ὅταν τὰ ρωσικὰ στρατεύματα μπῆκαν στὴν Οὐγγαρία, τὸ ΚΚ εἶχε μόνο 2.000 μέλη. Παρ᾽ὅλα αὐτά, συμμετέσχε στὴν κυβέρνησι ἐθνικοῦ συνασπισμοῦ ποὺ σχηματίσθηκε ἀπὸ τὰ κόμματα τῶν μικροϊδιοκτητῶν, σοσιαλδημοκρατῶν, ἀγροτικῶν καὶ κομμουνιστῶν. Ἡ Δεξιὰ δὲν μετέσχε. Τὸ Κ.Κ. τὴν ὥρισε σὰν πρῶτο στόχο καὶ πρότεινε σὲ ὅλα τὰ κυβερνητικὰ κόμματα κοινὸ μέτωπο ἐναντίον της. Ἐκεῖνα δέχθηκαν καὶ συγκρότησαν τὸ *«Μέτωπο τῆς Οὐγγρικῆς Ἀνεξαρτησίας»*. Αὐτό, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι κομμουνιστῶν, συνοδοιπόρων καὶ ρώσων, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους μικροκομματικῶν συμφερόντων καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ «ἐκδημοκρατισμοῦ», ἐξαπέλυσε ἄγριο διωγμὸ ἐναντίον ὄχι μόνον τῆς δεξιᾶς ἀλλὰ καὶ κάθε συνεποῦς ἀντικομμουνιστοῦ. Ὁ «ἐκδημοκρατισμός», ἁπλώθηκε σιγὰ - σιγὰ καὶ στὸν κρατικὸ μηχανισμό, στὰ σώματα ἀσφαλείας καὶ στὸν στρατό. Παντοῦ, διώκονται τὰ ἀντικομμουνιστικὰ στοιχεῖα καὶ τὴν θέσι τους παίρνουν κομμουνιστικὰ ἢ συνοδοιποριακά. Ταυτόχρονα, οἱ κομμουνισταί, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν παλαιὰ ἀπομόνωσί τους, ἀρχίζουν νὰ ἀποκτοῦν κάποια μαζικὴ βάσι. Πανταχοῦ παρόντες, ἐργάζονται μὲ προθυ-

μία γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῶν συγκοινωνιῶν, τὴν ἐκκαθάρισι τῶν ἐρειπίων, τὴν ἀνοικοδόμησι. Ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ τοὺς γνωρίζῃ καὶ νὰ τοὺς ἐκτιμᾶ.

Ἐξ ἄλλου, τὸ Κ.Κ., φροντίζει νὰ παρουσιάζῃ σὰν ὀφειλόμενα σὲ δική του πρωτοβουλία ὅλα τὰ θετικὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ. Αὐτὸ ἔγινε λ.χ. μὲ τὸν νόμο περὶ ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως ποὺ ψηφίσθηκε στὶς 18 Μαρτίου 1945. Ἡ μεταρρύθμισις, ζωτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν χώρα, ἦταν ἀνέκαθεν μέσα στὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματος τῶν μικροϊδιοκτητῶν ποὺ εἶχε μικροαστικὴ καὶ ἀγροτικὴ βάσι. Οἱ κομμουνισταὶ ὅμως, κατώρθωσαν νὰ πάρουν ἔγκαιρα τὴν συγκεκριμένη πρωτοβουλία καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν μεταρρύθμισι σὰν δικό τους ἔργο.

β) Ὑπονόμευσις τοῦ Κέντρου

Στὶς 4 Νοεμβρίου τοῦ 1945 ἔγιναν ἐκλογές. Τὸ κόμμα τῶν μικροϊδιοκτητῶν πῆρε 56% τῶν ψήφων καὶ 245 ἕδρες σὲ σύνολο 409.

Τὸ Κ.Κ. καὶ τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα, πῆραν ἀπὸ 17% καὶ οἱ ἀγροτικοὶ 8%. Τὸ κεντρῷο κόμμα τῶν μικροϊδιοκτητῶν διαθέτει τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν κυβέρνησι συνασπισμοῦ.

Τὸ Κ.Κ. ὁρίζει τώρα, σὰν στόχο του, τοὺς μικροϊδιοκτῆτες. Ἀναζητώντας συμμάχους ἐναντίον τους, πείθει τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ καὶ τὸ ἀγροτικὸ κόμμα νὰ συμπήξουν μαζὶ μὲ τὸ Κ.Κ. τὴν *«Ἀριστερὴ Συμμαχία»*. Φανερὸς σκοπὸς τῆς «συμμαχίας», ἦταν ἡ ἄσκησις πιέσεως γιὰ ὁλοένα καὶ μεγαλύτερο «ἄνοιγμα πρὸς τὰ ἀριστερά». Κρυφὸς σκοπός, ὁ ἀφανισμὸς τοῦ Κέντρου.

Οἱ κομμουνισταὶ ἀπέφυγαν ὅμως καὶ πάλι νὰ στραφοῦν ἐναντίον ὁλοκλήρου τοῦ Κέντρου. Ἐπεσήμαναν τὰ δυναμικώτερα στελέχη τῶν μικροϊδιοκτητῶν καὶ ἄρχισαν τὴν βαθμιαία ἐξόντωσί τους. Στὴν διαδικασία αὐτήν, ἐκμεταλλεύθηκαν ὅλες τὶς προσωπικὲς ἀντιζηλίες καὶ τὶς μικροκομματικὲς ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν «μικροϊδιοκτητῶν». Ἔτσι, συνήθως, ἔβρισκαν συμμάχους καὶ μέσα στὸ ἴδιο τὸ κόμμα τῶν μικροϊδιοκτητῶν, ποὺ τοὺς βοηθοῦσαν νὰ ἐξουδετερέσουν κάποιο δυναμικώτερο ὁμοϊδεάτη τους.

Ἄρχισαν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς «δεξιᾶς πτέρυγος» τοῦ Κέντρου, προχώρησαν βαθμιαῖα πρὸς τὴν κεντρῷα καὶ ὕστερα πρὸς τὴν «ἀριστερή» πτέρυγα. Ἄλλωστε, μέσα στὸ κόμμα τῶν μικροϊδιοκτητῶν, τοῦ ὁποίου ἤδη εἶχε ἀρχίσῃ ἡ διάβρωσις, δροῦσε μία φιλοκομμουνιστικὴ ὁμάδα, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ι. Ντόμπυ καὶ Λ. Ντίνιγιες.

Γιὰ τὴν ἐξόντωσι τῶν κεντρῴων στελεχῶν, τὸ Κ.Κ. χρησιμοποίησε ποικιλία μεθόδων: Ἀποκάλυψι πραγματικῶν ἢ φανταστικῶν σκανδάλων, συστηματικὴ δυσφήμησι, ἐκτόξευσι ἀπιθάνων κατηγοριῶν, ὑποβολὴ μηνύσεων, ἐκβιασμούς, σκευωρίες, δολοφονίες. Στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῶν

τῶν μεθόδων, τοὺς διευκόλυνε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν μετεκλογικὴ κυβέρνησι κατώρθωσαν νὰ πάρουν τὸ ὑπουργεῖο ᾿Ασφαλείας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Π. Γκ ά μ π ο ρ, μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου.

῾Η πιὸ συνηθισμένη μέθοδος τῶν κομμουνιστῶν ἦταν νὰ διατυπώνουν μία ὁποιαδήποτε κατηγορία ἐναντίον τοῦ θύματός των καὶ νὰ ξεσηκώνουν ἕνα φοβερὸ θόρυβο ἐναντίον του, ζητώντας τὴν ἀπομάκρυνσί του ἀπὸ τὸν δημόσιο βίο, εἴτε ὁριστικῶς εἴτε προσωρινῶς, ἕως ὅτου ἐκκαθαρισθῆ δῆθεν ἡ ὑπόθεσις. Κατὰ κανόνα, τὸ Κέντρο ὑπέκυπτε, ἐλπίζοντας ὅτι κάποτε θὰ ἱκανοποιοῦσε τὴν *«᾿Αριστερὴ Συμμαχία»* καὶ θὰ τὴν ἀφόπλιζε. Μετά, ἐρχόταν ἡ σειρὰ ἄλλου στελέχους. Ἔτσι, τὸ κόμμα τῶν μικροϊδιοκτητῶν, μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ συμβιβαστικοῦ πρωθυπουργοῦ Φ. Ν ά γ κ υ κοβόταν «φέτα-φέτα».

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1946, ὁ Φ. Ν ά γ κ υ διέγραψε ἀπὸ τὸ κόμμα τῶν μικροϊδιοκτητῶν 21 «δεξιὰ» στελέχη του. Τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος, ἐξέφρασε ἔντονη ἀνησυχία, ἀλλὰ αὐτὸς τὸ διεβεβαίωσε, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ ἱκανοποιήθησαν ὁλοκληρωτικὰ καὶ στὸ ἑξῆς δὲν θὰ προβάλουν νέες ἀπαιτήσεις.

Τὸν ᾿Ιούνιο ὅμως, οἱ κομμουνισταὶ ζήτησαν τὴν διάλυσι διαφόρων δεξιῶν καὶ κεντρώων ὀργανώσεων ποὺ τὶς χαρακτήρισαν σὰν «φασιστικές». ᾿Ανάμεσα σ᾿ αὐτές, ἦταν καὶ ἡ ἴδια ἡ ὀργάνωσις τῆς νεολαίας τῶν μικροϊδιοκτητῶν καθὼς καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν προσκόπων! ῾Η *«᾿Αριστερὴ Συμμαχία»* κινητοποίησε τὶς δυνάμεις της καὶ ὁ Φ. Ν ά γ κ υ ὑπέκυψε γιὰ μία ἀκόμη φορά. ᾿Ακολούθησε ἕνα νέο κῦμα διωγμοῦ ἐναντίον κάθε ἀντικομμουνιστικοῦ στοιχείου.

Μὲ τὴν ἔναρξι τοῦ 1947, τὸ ὑπὸ κομμουνιστικὸν ἔλεγχον ὑπουργεῖο ἀσφαλείας, ἄρχισε νὰ ἀνακαλύπτη δῆθεν «συνωμοσίες», γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς δημοκρατίας. Σ᾿ αὐτές, ἐνέπλεξε ὅλα τὰ ἐναπομένοντα δυναμικὰ στελέχη τοῦ Κέντρου καὶ στὸ τέλος καὶ τὸν ἴδιο τὸν συναρχηγὸ τοῦ κόμματος τῶν μικροϊδιοκτητῶν Μπ. Κ ό β α τ ς ποὺ συνελήφθη στὶς 25 Φεβρουαρίου γιὰ νὰ δικασθῆ, ἀλλὰ ἐξαφανίσθηκε χωρὶς ποτὲ νὰ γίνη ἡ δίκη του. ῾Ο Φ. Ν ά γ κ υ, δὲν ὑπεστήριξε τὸν συναρχηγό του, ποὺ τὸν θεωροῦσε προσωπικό του ἀντίζηλο. ᾿Αλλὰ δὲν ἄργησε νὰ πληρώση. Τὸν Μάϊο τοῦ 1947, ἐνῶ βρισκόταν στὴν ῾Ελβετία, οἱ κομμουνισταὶ ἀνακοίνωσαν μία δῆθεν «ὁμολογία» τοῦ Κ ό β α τ ς, κατὰ τὴν ὁποία, στὴν «συνωμοσία» μετεῖχε καὶ ὁ πρωθυπουργός. ῾Ο Φ. Νάγκυ θέλησε νὰ ἐπιστρέψη στὴν Οὐγγαρία γιὰ νὰ ἀντιμετωπίση τοὺς κομμουνιστάς. Αὐτοὶ ὅμως, ἀπήγαγαν τὸ ἀνήλικο παιδί του καὶ τοῦ τὸ ἐπέστρεψαν μόνον ὅταν δέχθηκε νὰ παραιτηθῆ καὶ νὰ ζήση στὸ ἐξωτερικὸ (30 Μαΐου 1947).

᾿Ακολούθησε ἡ ὁριστικὴ συντριβὴ τοῦ κόμματος τῶν μικροϊδιοκτητῶν. ῾Ο ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Φ. Νάγκυ, Κ ά π ο τ ς, συνελήφθη ὡς «συνωμότης». ῾Ο πρόεδρος τῆς βουλῆς, Μπ. Β ά ρ γ κ α, δραπέτευσε στὴν Αὐστρία. ῾Ο ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν Γ. Γ κ ι ό ν γ κ ι ο σ ι, παραιτήθηκε «γιὰ λόγους

ὑγείας». Ἔτσι, τὸ κόμμα ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων τοῦ κομμουνισμοῦ, Ι. Ντόμπυ καὶ Λ. Ντίνιγιες οἱ ὁποῖοι τὸ μετέτρεψαν σὲ καθαρῶς συνοποιδοριακὴ ὀργάνωσι. Ἡ πρωθυπουργία ἀνετέθη στὸν Ντίνιγιες, ὁ ὁποῖος σχημάτισε μία συνοδοιποριακὴ κυβέρνησι. Μέσα σὲ ἐνάμισυ χρόνο, τὸ κόμμα τοῦ 56% ἔσβυσε ἄδοξα, χάρις στὴν «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ» καὶ στὴν δική του παθητικὴ στάσι.

γ) Ἡ ἐξόντωσις τῶν σοσιαλιστῶν

Θέλοντας νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν κατάρρευσι τῶν μικροϊδιοκτητῶν, οἱ κομμουνισταὶ ζήτησαν καὶ ἐπέβαλαν ἄμεσες ἐκλογὲς μὲ «ἐκκαθάρισι τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων ἀπὸ τὰ φασιστικὰ στοιχεῖα». Οἱ ἐκλογὲς ἔγιναν στὶς 31 Αὐγούστου 1947, μέσα σὲ κλῖμα φοβίας σὲ βάρος τοῦ Κέντρου. Τὸ Κ.Κ., ἔχοντας στὰ χέρια του τὸ ὑπουργεῖο ἐσωτερικῶν, ὀργάνωσε ἐκτεταμένη νοθεία. Παρ' ὅλα αὐτά, συγκέντρωσε τὸ 22% τῶν ψήφων καὶ 100 ἕδρες σὲ σύνολο 411. Ἡ νέα κυβέρνησις, εἶχε σὰν πρόεδρό της τὸν «μικροϊδιοκτήτη» Ντίνιγιες καὶ ἀντιπροέδρους τὸν Μ. Ράκοσι, ἀρχηγὸ τοῦ Κ.Κ. καὶ τὸν φιλοκομμουνιστὴ σοσιαλδημοκράτη Σάκαζιτς.

Εἶχε σημάνει πιὰ ἡ ὥρα νὰ κοπῆ καὶ ἡ σοσιαλιστικὴ «φέτα». Τὸ Κ.Κ. πρότεινε στοὺς σοσιαλιστάς, ἀμοιβαία διάλυσι τῶν δύο κομμάτων καὶ συγχώνευσί τους σὲ ἑνιαῖο πολιτικὸ ὀργανισμό. Ἡ πρότασις, προκάλεσε ὀξεία διαμάχη στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. 14 «δεξιοὶ» σοσιαλισταὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κ. Πέγιαρ κατηγορήθηκαν σὰν «πράκτορες» καὶ καταδικάσθηκαν σὲ βαρειὲς ποινές. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἄρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν μέσα στὸ κόμμα οἱ φιλοκομμουνισταὶ Μάροζαν καὶ Σάκαζιτς, οἱ ὁποῖοι διέγραψαν 33 ἡγετικὰ στελέχη τοῦ κόμματος. Στὶς 5 Μαρτίου 1948, συνῆλθε τὸ συνέδριο τῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Τὴν ἴδια ἡμέρα, δύο σοσιαλδημοκράται ὑφυπουργοί, ὁ Σάρκανι καὶ ὁ Κέλεμαν, καταδικάσθηκαν σὲ ἰσόβια δεσμὰ γιὰ «κατασκοπεία». Στὸ συνέδριο ἐπεκράτησαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑνώσεως μὲ τοὺς κομμουνιστάς.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1948, τὸ Κ.Κ. καὶ τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα, συγχωνεύθηκαν στὸ «Κόμμα τῶν Οὔγγρων Ἐργαζομένων». Τὸ Μάρτιο τοῦ 1949, ἔγινε «ἀνακαταγραφὴ» τῶν μελῶν τοῦ νέου κόμματος. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ διαγραφοῦν ὅλοι οἱ σοσιαλισταὶ γιατὶ οἱ κομμουνισταὶ εἶχαν διατηρήση στὴν πραγματικότητα τὴν ὀργάνωσί τους καὶ ἔτσι ἐπέβαλαν τὶς ἀπόψεις των στὶς κομματικὲς ὀργανώσεις. Τὸ «Κόμμα τῶν Οὔγγρων Ἐργαζομένων» ἦταν τὸ ἴδιο τὸ Κ.Κ., μὲ ἄλλο τίτλο.

δ) Ἡ τελευταία «φέτα»

Δὲν ἀπέμενε πιὰ παρὰ ἡ ὁλοκληρωτικὴ κομμουνιστικοποίησις τῆς χώρας. Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας παρέμενε ὁ μικροϊδιοκτήτης Ζ. Τίλντυ. Οἱ κομμουνισταί, τουφέκισαν τὸν γαμπρό του, πρεσβευτὴ στὸ Κάϊρο,

Β. Τσόρνοκι γιὰ «κατασκοπεία». Ἔτσι, ἀναγκάσαν τὸν Τίλντυ νὰ παραιτηθῇ. Τὸν ἀντεκατέστησε ὁ φίλος τους «σοσιαλιστής» Σάκαζιτς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἔμεινε γιὰ πολύ. Τὴν Πρωτομαγιὰ τοῦ 1950, ἐνῷ ἦταν πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ρίχθηκε στὶς φυλακές! Ἐκεῖ τὸν ἀκολούθησε καὶ ὁ ἄλλος φιλοκομμουνιστὴς σοσιαλιστής, ὁ Μάροζαν.

Ἡ κομμουνιστικοποίησις τῆς χώρας εἶχε λήξει. Καὶ πραγματοποιήθηκε χωρὶς ἔνοπλη ἐξέγερσι ἢ ἐκλογικὴ ἐπικράτησι τοῦ Κ.Κ., ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ».

9. Οἱ ἄλλες χῶρες

Ἡ ἴδια τακτικὴ ἐφαρμόσθηκε ἀπὸ τὰ Κ.Κ. σὲ ὅλη τὴν ἀνατ. Εὐρώπη.

α) Ἡ Τσεχοσλοβακία

Οἱ κομμουνισταὶ ἔδρασαν πίσω ἀπὸ τὴν δημοκρατικὴ βιτρίνα τοῦ προέδρου Μπένες καὶ τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ. Ἐπὶ τρία χρόνια διέβρωναν τὸν κρατικὸ καὶ ἐθνικὸ ὀργανισμό. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1948, ἡ κυβέρνησις δοκίμασε νὰ ἀντιδράσῃ καὶ νὰ ἀκυρώσῃ ὡρισμένα μέτρα τοῦ κομμουνιστοῦ ὑπουργοῦ ἀσφαλείας Νόζεκ. Τὸ Κ.Κ., ἀρνήθηκε νὰ ὑποκύψῃ. Ἀκινητοποίησε τὴν ἀστυνομία, κήρυξε γενικὴ ἀπεργία, ἔβγαλε στοὺς δρόμους τὴν *«ἐργατικὴ πολιτοφυλακή»* καὶ ἔθεσε τὴν χώρα κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν *«ἐπιτροπῶν δημοκρατικῆς δράσεως»*. Στὶς 23 Φεβρουαρίου, ἡ ὑπὸ κομμουνιστικὸ ἔλεγχον ἀστυνομία κατέλαβε τὰ γραφεῖα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ συνέλαβε δημοκρατικοὺς ἡγέτες. Οἱ φοιτηταὶ θέλησαν νὰ ἀντιδράσουν μὲ διαδήλωσι . Οἱ κομμουνισταὶ τοὺς πυροβόλησαν καὶ τοὺς διέλυσαν. Στὶς 25 Φεβρουαρίου, ὁ Μπένες ὑπέκυψε. Ἀνέθεσε τὸν σχηματισμὸ νέας κυβερνήσεως στὸν κομμουνιστὴ Γκόττβαλντ. Μόνοι ἀξιόλογοι μὴ κομμουνισταὶ ὑπουργοὶ ἀπέμειναν ὁ σοσιαλιστὴς Γιὰν Μάζαρικ (ἐξωτερικῶν) καὶ ὁ φιλοκομμουνιστὴς Σβομπόντα (ἀμύνης).

Ἡ νέα κυβέρνησις ἄρχισε τὴν ἐκκαθάρισι τῶν μὴ κομμουνιστῶν. Ὁ πρόεδρος Μπένες μετεβλήθη σὲ αἰχμάλωτο. Κάθε ἐπικοινωνία του μὲ τὸ κοινὸ σταμάτησε. Οἱ δημόσιες ἐμφανίσεις του ἔπαψαν. Κλείστηκε στὴν ἰδιωτικὴ κατοικία του. Στὶς 10 Μαρτίου, ἀνεκοινώθη ὅτι ὁ Μάζαρικ «αὐτοκτόνησε» πηδώντας ἀπὸ τὸ τρίτο πάτωμα τοῦ ὑπουργείου του. Κανεὶς δὲν εἶδε τὸ πτῶμα του. Οὔτε ὁ προσωπικός του ἰατρός. Δὲν ἄφησε κανένα σημείωμα. Ὁ Σβομπόντα, λίγο ἀργότερα, ρίχθηκε στὶς φυλακές.

Στὶς 30 Ἀπριλίου 1948 οἱ κομμουνισταὶ ἔκαναν «ἐκλογές». Τὸν Μπένες διαδέχθηκε ὁ Γκόττβαλντ. Στὶς 3 Σεπτεμβρίου ἀνακοινώθηκε ὁ θάνατος τοῦ Μπένες. Ἡ ἐλευθερία τῆς Τσεχοσλοβακίας εἶχε ἤδη πεθάνη.

β) Ἡ Ρουμανία

Τὸ Κ.Κ. ἔφθασε ὡς τὸ σημεῖο νὰ διατηρήσῃ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ κάλυμμά του νὰ καταλαμβάνῃ βαθμιαῖα τὸν ἐθνικὸ ὀργανισμό.

Μὲ τὸ πρόσχημα τῆς «συνωμοσίας» οἱ κομμουνισταὶ διέλυσαν τὸν Ἰούλιο τοῦ 1947 τὸ μεγαλύτερο κόμμα τῆς χώρας τὸ *«Ἐθνικὸ Ἀγροτικό»*. Στὶς 24 Δεκεμβρίου, κατώρθωσαν νὰ πάρουν τὸ ὑπουργεῖο ἀμύνης. Ἕξη ἡμέρες ἀργότερα ὑπεχρέωσαν τὸν βασιλέα νὰ παραιτηθῆ. Ἀκολούθησαν μαζικὲς ἐκκαθαρίσεις καὶ ἐπισφράγισις τῆς κομμουνιστικοποιήσεως μὲ τὶς «ἐκλογὲς» τῆς 28ης Μαρτίου 1948.

γ) Ἡ Βουλγαρία

Ἐπὶ δύο ὁλόκληρα χρόνια τὸ Κ.Κ. προωθοῦσε τὶς θέσεις του μὲ τὴν «τακτικὴ τοῦ σαλαμιοῦ». Ὅταν τὰ πράγματα ὡρίμασαν, κατέλυσε τὴν βασιλεία στὶς 9 Σεπτεμβρίου 1946. Ἀκολούθησε ἡ ἀμείλικτη ἐξόντωσις ὅλου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἐκτέλεσι τοῦ ἀγροτικοῦ Μ. Πετκώφ, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1947.

δ) Ἡ Πολωνία

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1943, ἡ Μόσχα διέκοψε τὶς σχέσεις της μὲ τὴν ἐξόριστη στὸ Λονδῖνο, κυβέρνησι τῆς Πολωνίας, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπιμονὴ τῆς τελευταίας νὰ διερευνήσῃ τὴν ὑπόθεσι τοῦ Κατίν.

Δύο μῆνες ἀργότερα, ὁ πρόεδρός της, στρατηγὸς Σικόρσκι, σκοτώνεται σὲ μυστηριῶδες ἀεροπορικὸ δυστύχημα. Σχεδὸν ταυτόχρονα, ἡ Μόσχα παρουσιάζει ἕνα *«Πολιτικὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο»*, ποὺ ἑδρεύει στὴν σοβιετικὴ πρωτεύουσα, σὰν εἶδος ἀντικυβερνήσεως.

Στὶς 21 Ἰουλίου 1944, οἱ ρῶσοι ἐγκαθιστοῦν στὸ Λουμπλίν, μία *«Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆς Ἀπελευθερώσεως»*, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σοσιαλιστοῦ Ε. Μοράφσκι. Ἡ ΕΕΕΑ ἐμφανίζεται ἐπίσημα σὰν δεύτερη κυβέρνησις τῆς Πολωνίας. Περιλαμβάνει κομμουνιστάς, σοσιαλιστάς, διάφορους συνοδοιπόρους καὶ μερικοὺς δημοκρατικούς. Ἐξαγγέλλει τὴν πρόθεσί της νὰ ἀποκαταστήσῃ τὶς δημοκρατικὲς ἐλευθερίες στὴν Πολωνία, νὰ διενεργήσῃ ἐλεύθερες ἐκλογὲς κλπ. Ἡ ΕΕΕΑ συγκροτεῖ ἔνοπλες δυνάμεις ἀπὸ πολωνοὺς φυγάδες στὴν ΕΣΣΔ.

Οἱ δυτικοί, πιέζουν τὸν Μικολάϊτσικ, ἀρχηγὸ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος καὶ πρόεδρο τῆς πολωνικῆς κυβερνήσεως τοῦ Λονδίνου, νὰ διαπραγματευθῆ. Αὐτὸς ὑποκύπτει καὶ μεταβαίνει στὴν Μόσχα, στὶς 29 Ἰουλίου.

Τὴν ἴδια ἡμέρα, οἱ ρῶσοι ἀνακοινώνουν ὅτι τὰ στρατεύματά τους βρίσκονται σὲ ἀπόστασι 20 μιλλίων ἀπὸ τὴν Βαρσοβία καὶ προελαύνουν ὁλοταχῶς πρὸς αὐτήν. Ὁ Μολότωφ καὶ ὁ Μοράφσκι, μὲ διάγγελμά τους, καλοῦν τοὺς πολωνοὺς νὰ ἐξεγερθοῦν. Ὁ *«Μυστικὸς Στρατὸς»* τῶν πολωνῶν, ἔχει 290.000 μέλη ἀπὸ τὰ ὁποῖα 40.000 στὴν πρωτεύουσα. Ἀρχηγός του εἶναι ὁ στρατηγὸς Μπόρ-Κομορόφσκι. Ἀναγνωρίζει ὅμως σὰν νόμιμη πολωνικὴ κυβέρνησι, τὴν κυβέρνησι τοῦ Λονδίνου. Γι' αὐτό, πρέπει νὰ ἐξοντωθῆ. Τὴν 4η Αὐγούστου 1944, οἱ πολωνοὶ ἐξεγείρονται καὶ ἀπελευ-

θερώνουν τὴν Βαρσοβία. Ἀμέσως, ὁ σοβιετικὸς στρατὸς ἀνακόπτει τὴν προέλασί του. Ὁ Μικολάϊτσικ, παρακαλεῖ τὸν Στάλιν νὰ σώσῃ τὴν Βαρσοβία. Αὐτὸς τοῦ ζητᾶ σὲ ἀντάλλαγμα νὰ συγχωνευθῇ μὲ τὴν κυβέρνησι τοῦ Λουμπλὶν καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν προσάρτησι τῆς ἀν. Πολωνίας στὴν ΕΣΣΔ. Οἱ ἐπαναστᾶται ἐγκαταλείπονται. Ὕστερα ἀπὸ 63 ἡμερῶν ἡρωικὸ ἀγῶνα, συντρίβονται. Καὶ μόνον τότε, οἱ ρῶσοι, ξαναρχίζουν τὴν προέλασί τους. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ ρῶσοι ἀρνήθηκαν νὰ ἐπιτρέψουν ἀκόμη καὶ τὴν χρησιμοποίησι τῶν ἀεροδρομίων τους ἀπὸ ἀγγλοαμερικανικὰ ἀεροπλάνα ποὺ θὰ μετέφεραν βοήθεια στοὺς πολωνούς.

Ὁ Μικολάϊτσικ καὶ τὸ κόμμα του, δέχονται τότε, νὰ συγχωνευθοῦν μὲ τὴν κυβέρνησι τοῦ Λουμπλίν. Τὰ ἄλλα τρία κόμματα ποὺ μετέχουν στὴν κυβέρνησι τοῦ Λονδίνου, (σοσιαλισταί, δημοκρατικοὶ καὶ καθολικοὶ) ἀρνοῦνται. Ὁ Μικολάϊτσικ παραιτεῖται. Τὸν διαδέχεται ὁ σοσιαλιστὴς Ἀρτσισέφσκι. ποὺ ἀποκρούει ὁποιαδήποτε ἀπόφασι τῶν Τριῶν Μεγάλων γιὰ τὰ σύνορα τῆς χώρας του.

Στὶς 31 Δεκεμβρίου 1944, ἡ ΕΕΕΑ μετατρέπεται σὲ προσωρινὴ κυβέρνησι. Τὴν 1η Φεβρουαρίου 1945, ἐγκαθίσταται στὴν Βαρσοβία. Στὶς 12 Φεβρουαρίου, ἡ διάσκεψις τῆς Γιάλτας, παραχωρεῖ τὴν ἀνατ. Πολωνία στὴν ΕΣΣΔ καὶ ἀναγνωρίζει τὴν κυβέρνησι τῆς Βαρσοβίας. Αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα κόμματα: κομμουνιστικό, σοσιαλιστικό, δημοκρατικὸ καὶ ἀγροτικό. Τὰ δύο τελευταῖα, εἶναι ἁπλᾶ κατασκευάσματα, τίτλοι, χωρὶς ὀπαδούς. Ὅσο γιὰ τὸ σοσιαλιστικό, αὐτὸ παρεδόθη σὲ συνοδοιπόρους, ἐνῶ οἱ πραγματικοὶ σοσιαλισταὶ ἀπεκλείσθησαν.

Στὶς 6 Μαρτίου 1945, οἱ ρῶσοι προσκαλοῦν τὸν Γιὰν Γιανκόφσκι, ἐξέχοντα ἡγέτη τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἀντιπρόεδρο τῆς κυβερνήσεως τοῦ Λονδίνου, καθὼς καὶ ἄλλους 27 ἀντιστασιακοὺς ἡγέτες νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν στρατάρχη Ζούκωφ, γιὰ διαπραγματεύσεις. Οἱ ρῶσοι ἐγγυῶνται γραπτῶς τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν 28 ἀντιστασιαστῶν. Μετά, τοὺς ἀπάγουν βιαίως, τοὺς μεταφέρουν στὴν Ρωσία καὶ τοὺς ρίχνουν στὶς φυλακὲς τῆς Λουμπλιάνκα. Δύο μῆνες ἀργότερα, ἀνακοινώνουν ὅτι οἱ ἀπαχθέντες κατηγοροῦνται γιὰ ὑπονομευτικὴ δρᾶσι ἐναντίον τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Μετά, τοὺς ἀποσποῦν «ὁμολογίες» καὶ τοὺς καταδικάζουν σὲ διάφορες ποινές.

Μὲ ἐπιμονὴ τῶν ἀγγλοαμερικανῶν, ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἀνασχηματίζεται. Πρωθυπουργὸς εἶναι ὁ Μοράφσκι. Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ὁ κομμουνιστὴς Μπ. Μπριέστ. Ὁ Μικολάϊτσικ γίνεται ἀντιπρόεδρος καὶ ὑπουργὸς γεωργίας. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, οἱ δυτικοὶ ἀναγνωρίζουν τὴν προσωρινὴ κυβέρνησι σὰν μοναδικὴ κυβέρνησι τῆς Πολωνίας καὶ καταργοῦν τὴν κυβέρνησι τοῦ Λονδίνου.

Μὲ τὴν νέα κυβέρνησι συνασπισμοῦ, ἄρχισε τὸ «ὁμαλὸ» γλίστρημα πρὸς τὸν κομμουνισμό. Σώματα ἀσφαλείας, στρατός, κρατικὸς μηχανισμός, παιδεία, διαβρώθηκαν καὶ κατακτήθηκαν ἀπὸ τὸ Κ.Κ. Οἱ ἀντίπαλοί του

διασπάσθηκαν καὶ ἐξοντώθηκαν ἕνας - ἕνας. Τὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα διασπάσθηκε. Ὁ πράκτωρ τῶν κομμουνιστῶν, Ματουσέφσκι, ἔπεισε μία πτέρυγά του νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸ Κ.Κ. Ὁ ὀρθόδοξος σοσιαλιστὴς Ζουλάφσκι, ἀπομονώθηκε καὶ οἱ ὀπαδοί του διαλύθηκαν. Τὸ Κόμμα Ἐργασίας τοῦ Πόπιελ, διαβρώθηκε ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς καὶ διαλύθηκε.

Οἱ καθολικοὶ διασπάσθηκαν ἀπὸ τὸν φιλοκομμουνιστὴ Φρανκόφσκι. Ἄγριος διωγμὸς ἐξαπελύθη κατὰ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος τοῦ Μικολάϊτσικ. 100.000 μέλη του καὶ 104 ἀπὸ τοὺς 700 ὑποψηφίους βουλευτάς του συνελήφθησαν, ἐνῶ ἄλλων 196 ἀκυρώθηκε ἡ ὑποψηφιότης! Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἔγιναν οἱ «ἐκλογὲς» στὶς 19 Ἰανουαρίου 1947 καὶ ἔδωσαν τὴν νίκη στὸν κυβερνητικὸ συνασπισμό.

Μετὰ τὶς ἐκλογές, τὸ ἀγροτικὸ κόμμα ἀπεβλήθη ἀπὸ τὴν κυβέρνησι. Πρωθυπουργὸς ἔγινε ὁ «σοσιαλιστὴς» Συράνκιεβιτς. Λίγους μῆνες ἀργότερα, ὁ Μικολάϊτσικ ἀναγκάσθηκε νὰ δραπετεύσῃ στὴν Δύσι. Τὸ κόμμα του διαλύθηκε καὶ τὰ στελέχη του ἐξοντώθηκαν. Τὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα ἀναγκάσθηκε νὰ συγχωνευθῇ μὲ τὸ Κ.Κ. στὸ *«Ἑνιαῖο Ἐργατικὸ Κόμμα»*, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1948. Ἐπηκολούθησε ἡ ἐκκαθάρισις καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Κ.Κ. ἀπὸ τὰ «ἀντισοβιετικὰ στοιχεῖα», ἐνῶ ὁ ρῶσος στρατάρχης Ροκοσόφσκυ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖο ἀμύνης καὶ τὴν ἀρχιστρατηγία τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ (Νοέμβριος 1949).

10. Οἱ «λαϊκὲς δημοκρατίες»

Ἡ ἀν. Εὐρώπη ἀπέκτησε κομμουνιστικὸ καθεστὼς ὅμοιο στὴν οὐσιαστικὴ ὑφή του μὲ τὸ σοβιετικό. Τὰ χαρακτηριστικά του εἶναι: Ἡ αὐστηρὴ μονοκομματικὴ δικτατορία. Ἡ ἐκ τῶν ἄνω ἐπιβολὴ ἑνὸς μονολιθικοῦ «θεοκρατικοῦ» δόγματος. Ἡ πλήρης κρατικοποίησις τῆς οἰκονομίας. Ἡ βίαιη κολλεκτιβοποίησις τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Ἡ ὑπερταχεία ἐκβιομηχάνισις μὲ σχεδὸν ἀποκλειστικὸ στόχο τὴν δημιουργία βαρειᾶς βιομηχανίας. Ἡ συμπίεσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου σὲ χαμηλότατα ὅρια. Ἡ πλήρης κατάργησις κάθε πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ἡ μόνιμη, συστηματικὴ ἀστυνομικὴ τρομοκρατία. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, σὲ εὐρεία κλίμακα. Ἡ ἀπομόνωσις ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο («παραπέτασμα»). Καὶ τέλος ἡ ἀπεριόριστη κυριαρχία μιᾶς κλειστῆς κάστας γραφειοκρατῶν ποὺ ἀσκεῖ μονίμως καὶ ἀνεξελέγκτως ὅλες τὶς ἐξουσίες.

Ἐπὶ πλέον, στὶς ἀνατολικοευρωπαϊκὲς χῶρες πρέπει νὰ προσθέσουμε τὴν ρωσοδουλεία καὶ τὴν ρωσοκρατία. Ἡ ΕΣΣΔ ἄρχισε νὰ ἐκμεταλλεύεται ἄγρια τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς αὐτῶν τῶν χωρῶν καὶ ταυτόχρονα νὰ ἐπιχειρῇ τὸν καταναγκαστικὸ ἐκρωσισμὸ τους σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς.

Ἡ διαδικασία αὐτή, ἀνεστάλη μετὰ ἀπὸ τὶς ἐπαναστατικὲς ἐκρήξεις τοῦ 1953 - 56, ἐπανελήφθη σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ 1960 - 61, μὲ κάπως «βελτιω-

μένες» μορφὲς καὶ ὁδήγησε στὴν ἀνταρσία τῆς Ρουμανίας καὶ στὴν «μεταπολίτευσι» τῆς Τσεχοσλοβακίας (1968).

11 Ἡ κατάκτησις τῆς Κίνας

Τὸ Κ.Κ. Κίνας ἱδρύθηκε τὸ 1921. Ἀρχικά, ἀκολούθησε τακτικὴ «ἑνιαίου μετώπου» μὲ τὸ ἐθνικό-δημοκρατικὸ-ἀστικὸ κόμμα τοῦ Κουόμινταγκ ποὺ πάλευε νὰ εἰσαγάγη τὴν χώρα στὴν σύγχρονη ἐποχή. Ἡ συνεργασία κράτησε ὡς τὸ 1927. Σ' ὅλη αὐτὴ τὴν περίοδο, οἱ κομμουνισταὶ μεγάλωναν τὴν ἐπιρροή τους, κατακτοῦσαν θέσεις μέσα στὸ ἴδιο τὸ Κουόμινταγκ καὶ ἑτοίμαζαν τὴν ἐπαναστατική τους ἐξόρμησι. Τὸ 1925, μετέσχαν, μαζὶ μὲ τὸ Κουόμινταγκ σὲ νικηφόρα ἔνοπλη ἐπανάστασι κατὰ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τοῦ Πεκίνου. Τὸ 2ο συνέδριο τοῦ Κουόμινταγκ, τὸ 1926, ἔδειξε ὅτι τὸ κόμμα ἔμπαινε κάτω ἀπὸ κομμουνιστικὸ ἔλεγχο. Ὡρισμένοι ἡγέτες του, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Τσὰγκ-Κάϊ-Σὲκ ἀνέλαβαν τότε νὰ τὸ ἐκκαθαρίσουν. Ἀποτέλεσμα, ὑπῆρξε ἡ ἔνοπλη σύγκρουσις τοῦ Κουόμινταγκ μὲ τὸ Κ.Κ. καὶ ἡ διάσπασις τοῦ πρώτου σὲ δύο παρατάξεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ ἀριστερή, συνέχισε τὴν συνεργασία μὲ τοὺς κομμουνιστάς, ἀλλὰ τελικὰ διαλύθηκε.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1927, ἄρχισε ἀπὸ τὴν Καντῶνα, ἡ ἔνοπλη ἐξέγερσις τῶν κομμουνιστῶν. Ἡ ἐξέγερσις ἀπέτυχε στὶς πόλεις καὶ συνεχίσθηκε σὰν ἀνταρτοπόλεμος στὴν ὕπαιθρο. Τὸ 1931, τὸ ΚΚ, ἵδρυσε, στὶς περιοχὲς ποὺ κατεῖχε, τὴν *«Σοβιετικὴ Κινεζικὴ Δημοκρατία»*, ἀλλὰ ἡ ἐπανάστασίς του δὲν μπόρεσε νὰ πετύχη σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Κατὰ κανόνα, οἱ κομμουνισταὶ ἡττῶντο στὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ κατέφευγαν στὸν κλεφτοπόλεμο.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος κράτησε ὡς τὸ 1937. Τότε, τὸ Κουόμινταγκ, δέχθηκε νὰ συνεργασθῆ ξανὰ μὲ τὸ ΚΚ, γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς ἰαπωνικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ ΕΣΣΔ ἐφοδίαζε τὴν Κίνα μὲ ὑλικὸ καὶ μὲ δάνεια. Ταυτόχρονα, καταργήθηκε ἡ Σοβιετικὴ «Κινεζικὴ Δημοκρατία», ποὺ μετωνομάσθηκε σὲ *«εἰδικὴ ἐπαρχία»*. Τὸ ΚΚ ὅμως κράτησε τὴν διακυβέρνησί της. Ἐπίσης, ὁ Κόκκινος Στρατός, βαφτίσθηκε *«8η Στρατιά»*, ἀλλὰ ἔμεινε ἰδιαίτερη δύναμις, στὰ χέρια τοῦ ΚΚ.

Ἡ νέα συμμαχία τοῦ ΚΚ μὲ τὸ Κουόμινταγκ, κράτησε ὡς τὸ 1946. Στὸ διάστημα αὐτό, τὸ ΚΚ κέρδισε πολὺ ἔδαφος, ἀνασύνταξε, ἀναδιοργάνωσε καὶ ἀνέπτυξε τὶς δυνάμεις του. Τὸ 1945, ὅταν νικήθηκε ἡ Ἰαπωνία, τὸ ΚΚ ἤλεγχε περιοχὲς μὲ 95 ἑκ. κατοίκους καὶ διέθετε στρατὸ 900.000 ἀνδρῶν.

Τὸ Κουόμινταγκ ἀντελήφθη τὸν κίνδυνο καὶ θέλησε νὰ ἀντιδράση. Ἡ ρουζβελτιανὴ πολιτικὴ τοῦ τὸ ἀπαγόρευσε. Ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος τῶν ΗΠΑ, στρατηγὸς Τζὼρτζ Μάρσαλ, πίεσε καὶ ἐξανάγκασε τὸν Τσὰγκ - Κάϊ - Σὲκ νὰ δεχθῆ τὴν συνέχισι τῆς συνεργασίας μὲ τὸ ΚΚ.

Σκοπὸς τώρα, δὲν εἶναι πιὰ ἡ ἀπόκρουσις τῶν ἰαπώνων, ἀλλὰ *«ἡ οἰκοδόμησις μιᾶς ἐλεύθερης καὶ δημοκρατικῆς Κίνας»*. Καὶ ἡ οἰκοδόμησις αὐτή, κατὰ

τοὺς ρουζβελτιανούς, θὰ ἐγίνετο ἀπὸ μικτὴ κυβέρνησι τοῦ ΚΚ καὶ τοῦ Κουόμινταγκ! Οἱ κομμουνισταὶ τράβηξαν τὶς διαπραγματεύσεις σὲ μάκρος. Κέρδισαν πολύτιμο χρόνο. Οἱ ρῶσοι τοὺς παρέδωσαν ὁλόκληρη τὴν Μαντζουρία καὶ τὸ ἰαπωνικὸ πολεμικὸ ὑλικὸ ποὺ βρῆκαν σ' αὐτήν. Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, οἱ συγκρούσεις ἐσυνεχίζοντο. Οἱ κυβερνητικοὶ νικοῦσαν, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ τῆς *«ἑνότητος»* δὲν τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν νίκη τους. Ὅταν λ.χ. τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1946, οἱ κυβερνητικοὶ προχωροῦσαν ἀκάθεκτοι στὴν Μαντζουρία, κατέφθασε ὁ Μάρσαλ καὶ τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ σταματήσουν.

Στὶς 9 Νοεμβρίου 1946, οἱ σχέσεις ΚΚ - Κουόμινταγκ, χαλοῦν ὁριστικὰ καὶ ὁ Τσοῦ-Ἐν-Λάϊ, φεύγει ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, τὸ Νανκίν, γιὰ τὸ Γιενὰν (πρωτεύουνα τῶν κομμουνιστῶν) μὲ τὸ προσωπικὸ ἀεροπλάνο τοῦ στρατηγοῦ Μάρσαλ, ποὺ ὁ τελευταῖος τοῦ διέθεσε ἀπὸ ἀβροφροσύνη!

Τὸ 1947, ξαναρχίζει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Στὴν ἀρχὴ νικοῦν οἱ κυβερνητικοί. Τὸν Μάρτιο κυριεύουν τὸ Γιενάν. Στὶς 30 Ἰουνίου 1947, οἱ κομμουνισταὶ ἐξαπολύουν τὴν μεγάλη τους ἐπίθεσι. Οἱ κυβερνητικὲς δυνάμεις, ἀποκαμωμένες ἀπὸ αὐτὸν «αἰώνιο πόλεμο», καταρρέουν, χωρὶς οὐσιαστικὰ νὰ νικηθοῦν στὸ πεδίο τῆς μάχης. Διαλύονται, σὰν τὸ χιόνι στὸν ἥλιο. 1,7 ἑκ. ἄνδρες καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ προσχώρησαν στοὺς κομμουνιστάς. Καὶ ἀκόμη περισσότεροι, λιποτάκτησαν. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1949, οἱ κομμουνισταὶ θριάμβευσαν. Τὴν 1η Ὀκτωβρίου 1949 ἀνακηρύσσεται ἡ «λαϊκὴ δημοκρατία» τῆς Κίνας. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1950, ἡ κατάκτησις τῆς ἠπειρωτικῆς Κίνας καὶ τῆς νήσου Χαϊνὰν ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς, ἔχει λήξει. Οἱ ἐθνικισταὶ καταφεύγουν στὴν Ταϊβὰν (Φορμόζα). 4 ἑκ. τετραγωνικὰ χιλιόμετρα καὶ 600 ἑκ. ἄνθρωποι κατακτήθηκαν ἀπὸ τὸν κομμουνισμό.

12. Τὰ αἴτια κομμουνιστικοποιήσεως τῆς Κίνας

Τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ πολλὰ αἴτια τῆς ἐπικρατήσεως τῶν κομμουνιστῶν στὴν Κίνα, εἶναι:

α) *Ἡ πολιτικὴ φιλίας καὶ συνεργασίας μὲ τὴν ΕΣΣΔ*, ποὺ σταθερὰ ἀκολούθησε ἡ Κίνα ἀπὸ τὸ 1918, ὡς τὸ τέλος. Ἡ ΕΣΣΔ ὅμως χρησιμοποίησε αὐτὴν τὴν στάσι γιὰ νὰ προωθήση τὸν κομμουνισμὸ στὴν Κίνα.

β) *Οἱ διαδοχικὲς συμφωνίες τοῦ Κουόμινταγκ μὲ τοὺς κομμουνιστάς.* Ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς νικοῦσε συνεχῶς τοὺς κομμουνιστάς. Ἀλλά, οἱ πολιτικοί, τοῦ ἔκλεβαν τὴν τελικὴ νίκη. Ἐδέχοντο ἀνακωχές, διαπραγματεύσεις καὶ συνεργασίες μὲ τὸ ΚΚ. Ἐκήρυτταν «λήθη» καὶ χορηγοῦσαν ἀμνηστεῖες. Οἱ κομμουνισταὶ ἀνασύντασσαν τὶς δυνάμεις τους καὶ ξανάρχιζαν τὴν ἐπίθεσι. Ἡ κατάστασις αὐτὴ κράτησε εἴκοσι χρόνια. Στὸ τέλος, ὁ στρατὸς ἀπηύδησε. Κέρδιζε ὅλες τὶς μάχες, ἀλλὰ δὲν κέρδιζε τὸν πόλεμο. Ἀπεγοητεύθη ἀπὸ αὐτὸν τὸν χωρὶς τέλος ἀγῶνα. Καὶ οὐσιαστικά, ἔκανε «ἀπεργία». Ἀρνήθηκε νὰ ἐξακολουθήση νὰ πολεμᾶ.

γ) *Τὰ σφάλματα τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς* ποὺ πίστευε στὴν συνεργασία μὲ τὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸ ΚΚ Κίνας γιὰ τὴν δημιουργία μίας νέας Κίνας.

δ) *Ἡ ἄγνοια ποὺ ὑπῆρχε ὡς τότε γιὰ τὸν κομμουνισμό,* τὶς μεθόδους δράσεώς του καὶ τοὺς ὀρθοὺς τρόπους ἀντιμετωπίσεώς του. Ἡ Κίνα δὲν ἤξερε ὅτι ὁ πόλεμος μὲ τὸν κομμουνισμὸ εἶναι «ὁλοκληρωτικὸς» καὶ ἀπαιτεῖ καθολικὴ κινητοποίησι τοῦ συνόλου τῶν μέσων καὶ τῶν δυνατοτήτων ἑνὸς ἔθνους. Τὸν ἀντιμετώπισε μόνον μὲ στρατιωτικὰ μέσα, ἐνῶ αὐτά, μόνα τους, ὅταν δὲν συνδυάζονται μὲ ἰδεολογικά, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ μέτρα, δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ ἀποκρουσθῇ ὁ κομμουνισμός.

ε) *Ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς χώρας.* Ἡ φεουδαρχικὴ κοινωνικὴ διάρθρωσις, ἡ διαφθορὰ τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ἡ ἀδυναμία τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κεντρικῆς κυβερμήσεως, ἡ γραφειοκρατία κλπ.

13. Προβλήματα ἀπὸ τὴν ἐπέκτασι τοῦ κομμουνισμοῦ

Ἡ κομμουνιστικοποίησις τῆς Ἀν. Εὐρώπης ἐνίσχυσε ἀπὸ γεωγραφική, οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ πλευρά, τὸν διεθνῆ κομμουνισμό. Ταυτόχρονα ὅμως, τοῦ ἐδημιούργησε καὶ σοβαρὰ προβλήματα. Στὶς χῶρες αὐτές, οἱ λαοὶ εἶδαν τὸ βιοτικό τους ἐπίπεδο νὰ πέφτη, τὶς ἐλευθερίες των νὰ καταργοῦνται καὶ τὴν ἐθνική τους συνείδησι νὰ προσβάλλεται.

Ἡ προσπάθεια πιστῆς μιμήσεως τοῦ «ρωσικοῦ προτύπου» ἀπέτυχε, γιατὶ οἱ συνθῆκες στὴν ἀν. Ἀὐρώπη ἦσαν ἐντελῶς διαφορετικὲς ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσίας.

Οἱ λαοὶ τῆς ἀνατ. Εὐρώπης ἦρθαν σὲ ἀπόλυτη ἀντίθεσι πρὸς τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα ποὺ τοὺς ἐπεβλήθησαν παρὰ τὴν θέλησί τους. Ἀκόμη καὶ μέσα στὰ ἴδια τὰ Κ.Κ. τῆς ἀνατ. Εὐρώπης, δημιουργήθηκαν ἰσχυρὲς φυγόκεντρες δυνάμεις, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἤθελαν κατ' ἀρχὴν τὸν κομμουνισμό, ἀλλὰ δὲν ἤθελαν οὔτε τὴν ὑποταγὴ τῶν χωρῶν τους στὴν Ρωσία, οὔτε τὴν τυφλὴ μίμησι τοῦ λεγομένου «σοβιετικοῦ δρόμου πρὸς τὸν κομμουνισμό».

14. Οἱ σοβιετοκινεζικὲς σχέσεις (1917-1953)

Ὅπως στὰ Βαλκάνια καὶ ἀλλοῦ, ἔτσι καὶ στὴν Ἄπω Ἀνατολή, ἡ ΕΣΣΔ συνέχισε τὴν πολιτικὴ τῆς τσαρικῆς Ρωσίας. Δηλαδὴ συνέχισε τὴν τακτικὴ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ τὸ κυνηγητὸ τοῦ ὀνείρου γιὰ μία *«κίτρινη Ρωσία»*. Γι' αὐτό, προσπάθησε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἁπλώση τὴν ἐπιρροή της στὴν Κίνα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ ποιὸς θὰ ἦταν ὁ φορεὺς αὐτῆς τῆς ἐπιρροῆς. Ἔτσι, ἡ Μόσχα, προσπάθησε νὰ διεισδύση στὴν Κίνα συνεργαζομένη καὶ μὲ τὴν κεντρικὴ (φεουδαρχοστρατοκρατικὴ) κυβέρνησι τοῦ Πεκίνου καὶ μὲ τὸ ἐπαναστατικό, ἀστοδημοκρατικὸ Κουόμινταγκ ποὺ ἐμάχετο ἐναντίον της. Ταυτόχρονα, ἵδρυσε καὶ τὸ ΚΚ, ποὺ τὸ διέταξε νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸ Κουόμινταγκ.

Τὸ 1924, σὰν κράτος ἡ ΕΣΣΔ ὑπέγραψε συμφωνία μὲ τὴν Κίνα (Πεκῖνο). Μὲ τὸ ἄρθρο 4, ἀναγνώριζε τὴν Μογγολία σὰν *«ἀναπόσπαστο μέρος τῆς Κίνας»*. Δύο ἑβδομάδες ἀργότερα, ἡ ΕΣΣΔ ἅρπαζε τὴν Μογγολία, ἀνακηρύσσοντάς την *«λαϊκὴ δημοκρατία»* (14 Ἰουλίου 1924).

Ταυτόχρονα, σὰν κόμμα, τὸ ΚΚΣΕ, ὑπέγραφε ἄλλη συμφωνία, μὲ τὸ Κουόμινταγκ, ἀναλαμβάνοντας νὰ τὸ ὑποστηρίξη στὸν ἀγῶνα του κατὰ τῆς τῆς φιλικῆς πρὸς τὴν Μόσχα κυβερνήσεως τοῦ Πεκίνου!

Καὶ ἐπίσης ταυτόχρονα, ἡ Κόμιντερν, ἵδρυε, καθοδηγοῦσε καὶ βοηθοῦσε τὸ ΚΚ Κίνας!

Ὁ σοβιετικὸς ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, Καραχάν, ὑπέγραφε σύμφωνο μὲ τὸ Πεκῖνο. Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ΚΚΣΕ, Ἰοφέ, ὑπέγραφε σύμφωνο μὲ τὸ Κουόμινταγκ. Καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ΚΔ, Γκ. Βοϊτίνσκυ, ἵδρυε τὸ ΚΚΚ!

Τὸ 1927, ἡ Μόσχα, διέταξε τὸ ΚΚΚ νὰ προχωρήση σὲ ἔνοπλη ἐξέγερσι, τὴν ὁποία καὶ ὑπεστήριξε. Τὸ 6ο συνέδριο τοῦ ΚΚΚ, συνῆλθε στὴν Μόσχα (Ἰούλιος 1928) καὶ ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσι «σοβιὲτ» στὴν Κίνα. Ἡ ΕΣΣΔ ὅμως, συνέχισε τὶς «φιλικὲς» σχέσεις μὲ τὸ Κουόμινταγκ καὶ δὲν ἀναγνώρισε ἐπισήμως τὴν «Κινεζικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία».

Τὸ 1937, ἡ ΕΣΣΔ ὑπογράφει σύμφωνο μὲ τὴν Κίνα καὶ ὡς τὸ 1939 τὴν ἐνισχύει στὸν ἀγῶνα της κατὰ τῆς Ἰαπωνίας. Τὸ 1939-41 ὅμως, συνεργάζεται μὲ τὸν Ἄξονα καὶ ἐγκαταλείπει τὴν Κίνα. Στὶς 12 Ἀπριλίου 1941, συνάπτει σύμφωνο μὲ τὴν Ἰαπωνία καὶ ἔτσι τῆς ἐπιτρέπει νὰ προχωρήση στὸ Πέρλ-Χάρμπορ.

Τὸ 1945-46, ἡ ΕΣΣΔ παραχωρεῖ τὴν Μαντζουρία καὶ τὸ ἰαπωνικὸ πολεμικὸ ὑλικὸ στὸ ΚΚΚ. Ταυτόχρονα ὅμως, ἀρχίζει νὰ ἀνησυχῆ διαπιστώνοντας ὅτι οἱ κινέζοι κομμουνισταὶ ἀκολουθοῦσαν δική τους γραμμὴ καὶ ξέφευγαν ἀπὸ τὸν ἔλεγχό της. Ἡ Μόσχα θέλει τὴν ἐξάπλωσι τοῦ κομμουνισμοῦ, ἂν αὐτὴ συνεπάγεται τὴν αὔξησι τῆς δικῆς της ἐπιρροῆς. Ἄν ἀντίθετα, μειώνει αὐτὴν τὴν ἐπιρροή, τότε δὲν τὴν θέλει. Καὶ οἱ κινέζοι κομμουνισταί, ἐγκαθιδρύοντας μία ἰσχυρὴ κεντρικὴ ἐξουσία στὴν χαώδη χώρα, ἀναπτύσσοντας την οἰκονομικῶς καὶ στρατιωτικῶς, θὰ δημιουργοῦσαν τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ματαίωσι τοῦ ὀνείρου τῆς «κίτρινης Ρωσίας».

Ἔτσι, ἡ Μόσχα, ὅταν διαπίστωσε ὅτι ἡ κινεζικὴ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις ξέφευγε ἀπὸ τὸν ἔλεγχό της, τὴν ἐγκατέλειψε. Τὸ 1948, ὁ Στάλιν, ἀπεκάλυψε στοὺς Μ. Τζίλας καὶ Β. Ντέντιγιερ ὅτι συμβούλευσε τὸ ΚΚΚ νὰ σταματήση τὸν ἔνοπλο ἀγώνα του καὶ νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὸν Τσάγκ-Κάϊ-Σὲκ *(Β. Ντέντιγιερ «Μιλάει ὁ Τίτο», Μ. Τζίλας «Συνομιλίες μὲ τὸν Στάλιν»)*. Τὸ ΚΚΚ ἀρνήθηκε. Πάντως, παρὰ ταῦτα, οἱ σχέσεις ΚΚΚ καὶ ΚΚΣΕ, ἐπιφανειακὰ ἔμειναν ἄριστες.

Μετὰ τὴν ἐπικράτησι τῶν κινέζων κομμουνιστῶν, ἡ καχυποψία τῆς

Μόσχας μεγάλωσε. Κατέβαλλε λοιπὸν συστηματικὲς προσπάθειες γιὰ νὰ τοὺς κρατᾶ σὲ ὑποδεέστερη μοίρα. Τὸ ΚΚΚ λ.χ., στὶς ἐπίσημες ἀνακοινώσεις ἀνεφέρετο τρίτο στὴ σειρά, μετὰ ἀπὸ τὰ ΚΚΣΕ καὶ ΚΚ Πολωνίας. Τὸ ΚΚΚ ἀπεκλείσθη ἀπὸ τὴν *Κόμινφορμ* ποὺ πῆρε καθαρὰ *«εὐρωπαϊκὸ»* χαρακτῆρα. Στὸ 19ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (1952), ὁ πρῶτος ξένος ἀντιπρόσωπος ποὺ μίλησε, δὲν ἦταν ὁ κινέζος, ἀλλὰ ὁ πολωνός.

Στὶς 16 Δεκεμβρίου 1949, ὁ Μ ά ο ἔφθασε στὴν Μόσχα γιὰ νὰ ὑπογράψη μία σοβιετοκινεζικὴ συνθήκη. Ἡ ὑπογραφὴ ὅμως ἔγινε μόνον στὶς 14 Φεβρουαρίου 1950. Δηλ. ὁ Στάλιν ἄφησε τὸν Μάο νὰ περιμένη δύο μῆνες! Ἡ συνθήκη δὲν ἦταν καθόλου εὐνοϊκὴ γιὰ τὴν Κίνα. Μὲ *«μικτές»*, σοβιετοκινεζικὲς ἑταιρίες, ἡ ΕΣΣΔ ἀποκτοῦσε τὸν ἔλεγχο τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς Μαντζουρίας καὶ τοῦ Σινκιάγκ. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ Τσάνκτσοὺν ἔμπαινε κάτω ἀπὸ κοινὴ διαχείρισι. Καὶ οἱ ρῶσοι θὰ συνέχιζαν νὰ κατέχουν τὸ Ντάϊρεν καὶ τὸ Πὸρτ-Ἄρθουρ. Ἡ ΕΣΣΔ ἀπὸ τὴν πλευρά της, ἀναλάμβανε νὰ κατασκευάση 50 ἐργοστάσια στὴν Κίνα, ἀλλὰ ὡς τὸ 1953, τὰ περισσότερα ἔμεναν στὰ χαρτιά.

15. Ἡ Κόμινφορμ καὶ ὁ ψυχρὸς πόλεμος

Θέλοντας νὰ κρατήση τὴν κατάστασι κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό της, ἡ Ρωσία, ἵδρυσε τὸ 1947 τὴν Κ ό μ ι ν φ ο ρ μ, μία ὀργάνωσι ποὺ μέλη της ἦσαν τὰ ΚΚ τῆς Σοβ. Ἑνώσεως, τῶν χωρῶν τῆς ἀν. Εὐρώπης (πλὴν τῆς Ἀλβανίας) καὶ τῶν δύο κυριωτέρων δυτικοευρωπαϊκῶν χωρῶν, δηλ. τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἡ Κ ό μ ι ν φ ο ρ μ παρουσιάσθηκε σὰν ἕνα εἶδος «Γ ρ α φ ε ί ο υ Π λ η ρ ο φ ο ρ ι ῶ ν», ποὺ θὰ ἐπέτρεπε στὰ κυριώτερα ΚΚ νὰ ἀνταλλάσσουν τὶς ἀπόψεις καὶ τὴν πεῖρα τους. Στὴν πραγματικότητα, ἦταν μία ἀπόπειρα ἀναβιώσεως τῆς Γ΄ Δ ι ε θ ν ο ῦ ς σὲ στενώτερο κύκλο, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπιβολὴ τῆς σοβιετικῆς κυριαρχίας σ᾽ αὐτὸ τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καὶ δι᾽ αὐτοῦ, στὴν ἀν. Εὐρώπη καὶ σ᾽ ὁλόκληρο τὸν διεθνῆ κομμουνισμό.

Ταυτόχρονα μὲ τὴν ἵδρυσι τῆς Κ ό μ ι ν φ ο ρ μ, ἄρχισε καὶ ἡ ἐκκαθάρισις τῶν τάξεων τοῦ κομμουνισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν φυγοκέντρων ἢ διασπαστικῶν τάσεων. Τότε καθηρέθη ὁ ἡγέτης τοῦ ΚΚ τῶν ΗΠΑ Ε. Μ π ρ ά ο υ ν τ ε ρ ὁ ὁποῖος εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ ἑνὸς «α ὐ τ ο ν ό μ ο υ κ ο μ μ ο υ ν ι σ μ ο ῦ», ἀπηλλαγμένου ἀπὸ τὴν ρωσικὴ ἐπικυριαρχία. Καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ΕΣΣΔ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Α. Ζ ν τ ά ν ω φ, ἄρχισε ἡ ἐκκαθάρισις τῶν διανοουμένων, καλλιτεχνῶν καὶ ἐπιστημόνων ποὺ κατηγορήθηκαν γιὰ «κοσμοπολισμό», ἐπειδὴ δὲν ἐφήρμοζαν τὴν γραμμὴ τοῦ τυφλοῦ ἀντιδυτικοῦ μίσους. Ὁ ψυχρὸς πόλεμος εἶχε ἀρχίσει.

Στὴν Κίνα, στὴν Μαλαισία, στὴν Βιρμανία, στὴν Ἰνδοκίνα, στὶς Φιλιππῖνες, στὴν Ἰνδονησία, στὴν Περσία (Ἀτζερμπαϊτζάν) καὶ στὴν Ἑλλάδα ἐμαίνοντο οἱ ἔνοπλες κομμουνιστικὲς ἐπαναστάσεις. Τὸ 1948 ἀπεκλείσθη τὸ Βερολῖνο. Τὸ 1949 νίκησε ὁ κομμουνισμὸς στὴν Κίνα καὶ νικήθηκε στὴν

Ἑλλάδα. Τὸ 1950 οἱ κομμουνισταὶ ἄρχισαν τὴν ἐπίθεσί τους στὴν Κορέα προκαλῶντας ἕνα σοβαρὸ τοπικὸ πόλεμο.

Ἡ Κόμινφορμ κατεδίκασε, τὸ 1948, καὶ ἀπεκήρυξε τὸν Τίτο κυριώτερο ἐκφραστὴ τῶν φυγοκέντρων τάσεων τῆς Ἀν. Εὐρώπης. Σὲ ὅλες τὶς ἄλλες «λαϊκὲς δημοκρατίες», ἄρχισε ἀμέσως ἡ αἱματηρὴ ἐκκαθάρισις τῶν «τιτοϊκῶν». Δεκάδες σημαίνοντες κομμουνισταὶ ἡγέται τῆς ἀν. Εὐρώπης ὁδηγήθηκαν τότε στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα: Ὁ Κοστώφ στὴν Βουλγαρία, ὁ Τζότζα στὴν Ἀλβανία, ὁ Ράϊκ στὴν Οὐγγαρία, ὁ Σλάνσκυ στὴν Τσεχοσλοβακία κλπ. Τὸ σύνθημα ποὺ ἐπικρατοῦσε ἦταν: *«Ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μας εἶναι ἐχθρός μας».*

16. Ἀποτελέσματα τοῦ ψυχροῦ πολέμου

Στὴν διάρκεια τῆς πρώτης φάσεως τοῦ ψυχροῦ πολέμου, ἀπὸ τὸ 1945 ὡς τὸ θάνατο τοῦ Στάλιν τὸ 1953, ὁ κομμουνισμὸς κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήση στὴν Ἀν. Εὐρώπη, στὴν Κίνα, στὴν Βόρ. Κορέα καὶ λίγο ἀργότερα στὸ Βόρ. Βιετνάμ. Ταυτόχρονα ὅμως, ξέσπασε ἡ διένεξις μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία, ἡ ὁποία ἐξασθένησε τὸ κῦρος τῆς ΕΣΣΔ καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ἐξ ἄλλου, οἱ δυτικοί, ἄρχισαν νὰ ἀφυπνίζονται καὶ νὰ ὀργανώνουν τὴν ἄμυνά τους. Τὰ ΚΚ Ἰταλίας, Βελγίου καὶ Γαλλίας διώχθησαν ἀπὸ τὶς κυβερνήσεις συνασπισμοῦ. (Μάϊος 1947). Ἡ Δύσις κράτησε γερὰ τὸ δυτικὸ Βερολῖνο ἀποκρούοντας τὴν σοβιετικὴ πίεσι. Ἡ Ἀμερική, διαπιστώνοντας τὴν κρισιμότητα τῆς καταστάσεως, ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβη δρᾶσι σὲ παγκόσμια κλίμακα. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1947 ἐξήγγειλε τὸ «Δόγμα Τροῦμαν» περὶ παροχῆς βοηθείας στὶς χῶρες ποὺ μάχονται ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ(*). Τὸ «Δόγμα Τροῦμαν» ἀπέδωσε καρποὺς στὴν Ἑλλάδα, ὅπου συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν ἧττα τῆς κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας

Τὸ «Δόγμα», ὑπῆρξε ὁ προάγγελος τοῦ «Σχεδίου Μάρσαλ» καὶ τοῦ ΝΑΤΟ. Τὸ Σχέδιο Μάρσαλ, ἐξηγγέλθη στὶς 5 Ἰουνίου 1947. Σκοπός του ἦταν ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Εὐρώπης. Ἡ ΕΣΣΔ καὶ οἱ «λαϊκὲς δημοκρατίες», ἐκλήθησαν νὰ μετάσχουν, ἀλλὰ ἀρνήθηκαν. Τὸν Σεπτέμβριο, ἡ Κόμινφορμ τὸ κατεδίκασε. 16 εὐρωπαϊκὲς χῶρες τὸ δέχθηκαν. Συνολικὰ διετέθησαν 12 δισεκ. δολλάρια ποὺ ἀπετέλεσαν τὴν βάσι γιὰ τὴν μεταπολεμικὴ ὀρθοπόδησι τῆς Δυτ. Εὐρώπης.

Τὸ ΝΑΤΟ, ἱδρύθηκε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1949. Μὲ αὐτό, πραγματοποιήθηκε ἡ στρατιωτικὴ συνένωσις τοῦ δυτικοῦ κόσμου ἐναντίον τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς.

Οἱ Η.Π.Α. ὠργάνωσαν τοὺς συμμάχους των σὲ διάφορους ἀμυντικοὺς

(*) Ἄρχισε μὲ τὴν παροχὴ δανείου 200 ἑκ. δολλαρίων στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Τουρκία.

συνασπισμούς (ΝΑΤΟ, ΣΕΑΤΟ, ΣΕΝΤΟ) καὶ δημιούργησαν μία ἁλυσσίδα στρατιωτικῶν βάσεων γύρω ἀπὸ τὸν κομμουνιστικὸ κόσμο.

Οἱ κομμουνιστικὲς ἐπαναστάσεις στὴν νοτιοανατολικὴ 'Ασία κατεστάλησαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Βιετνάμ. Τὴν ἴδια τύχη εἶχαν καὶ ὡρισμένες ἀπόπειρες κομμουνιστικῆς ἐξεγέρσεως στὴν Λατινικὴ 'Αμερική. (Παραγουάη).

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι οἱ κομμουνισταὶ συνεδύασαν τὴν ἰμπεριαλιστικὴ τους πολιτική, τὴν ἐξαπόλυσι τοῦ ψυχροῦ πολέμου καὶ τὴν ὑποκίνησι ἐπαναστάσεων, μὲ ἕνα κίνημα γιὰ τὴν «ὑπεράσπισι τῆς εἰρήνης», ποὺ ἀπέβλεπε στὸ νὰ προκαλέση δυσχέρειες στὴν ἀμυντικὴ προσπάθεια τῶν δυτικῶν. Τὸ κίνημα ἐστρέφετο ἰδιαιτέρως ἐναντίον τοῦ ἀτομικοῦ ὅπλου, γιατὶ ὡς τὸ 1950, αὐτὸ ἦταν μονοπώλιο τῆς 'Αμερικῆς.

17. 'Ο ἀποσταλινισμὸς τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ

Μὲ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν, τὸν Μάρτιο τοῦ 1953, ἄρχισε μία νέα φάσις στὴν ἱστορία τοῦ μεταπολεμικοῦ κομμουνισμοῦ. 'Ο «ἀποσταλινισμὸς» ἐπεβλήθη στοὺς ἐπιγόνους τοῦ τυράννου ἀπὸ ἐπιτακτικούς, ὄχι μόνον ἐσωτερικούς, ρωσικούς, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικοὺς λόγους. 'Ο ψυχρὸς πόλεμος εἶχε ὁδηγήσει τὴν σοβιετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ τὴν σοβιετικὴ οἰκονομία σὲ ἀδιέξοδο. 'Η διεθνὴς κατάστασις εἶχε φθάσει σὲ ἐπικίνδυνο σημεῖο. Οἱ ἐπίγονοι τοῦ Στάλιν ἔκριναν λοιπὸν σὰν ἀναγκαία μία ἀναπροσαρμογὴ τῆς ἐξωτερικῆς των πολιτικῆς καὶ μία ἀναθεώρησι τῶν σχέσεών τους μὲ τὸν μὴ κομμουνιστικὸ κόσμο.

Ἔπρεπε νὰ θέσουν τέρμα στοὺς πολέμους τῆς Κορέας καὶ τῆς 'Ινδοκίνας, ποὺ μποροῦσαν νὰ ὁδηγήσουν σὲ ἀνεπιθύμητες ἐπιπλοκές.

'Εξ ἄλλου, τὸ σύνθημα *«ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μας εἶναι ἐναντίον μας»*, κρίθηκε σὰν ξεπερασμένο γιατὶ ἀπεμόνωσε τὸ κομμουνιστικὸ στρατόπεδο ἀπὸ τὸν «τρίτο κόσμο» τῶν οὐδετέρων καὶ ἀδεσμεύτων χωρῶν, ποὺ μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ἀποικιῶν καὶ τὴν δημιουργία νέων κρατῶν, ἀποκτοῦσε ὁλοένα καὶ μεγαλύτερη σημασία.

Τέλος καὶ οἱ σχέσεις μέσα στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, καθὼς καὶ ἀνάμεσα στὶς κομμουνιστικὲς χῶρες, ἔπρεπε νὰ προσαρμοσθοῦν ἐπάνω σὲ πιὸ ρεαλιστικὲς βάσεις, γιὰ νὰ ἀποφευχθῆ μία μεγάλη κρίσις τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καὶ ἡ διάλυσις τοῦ κομμουνιστικοῦ συνασπισμοῦ. Ἄλλωστε, ἡ κομμουνιστικὴ Κίνα, εἶχε ἀρχίσει νὰ προβάλλη τὶς δικές της ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἀκολουθητέα γραμμή, ἐνῶ ὁ Τίτο εἶχε ἀποκρούσει ἐπιτυχῶς ὅλες τὶς σοβιετικὲς ἀπόπειρες, μέσω τῆς Κόμινφορμ, γιὰ τὴν ἐκ τῶν ἔνδον ἀνατροπή του.

Τὸ Κρεμλῖνο, ἔπρεπε πιὰ νὰ ἀναγνωρίση τὴν νέα πραγματικότητα. Γι' αὐτό, ἄρχισε ἀναπροσαρμογὴ καὶ τῆς ἐξωτερικῆς (ἐνδοκομμουνιστικῆς καὶ παγκόσμιας) πολιτικῆς του, ἀναθεωρώντας πολλὰ σταλινικὰ ἀξιώματα, ἀλλάζοντας μεθόδους καὶ ἐκκαθαρίζοντας ἀρκετοὺς

«σταλινικοὺς» ἡγέτες (Τ σ ε ρ β έ ν κ ω φ, Ρ ά κ ο σ υ, Π ό λ λ ι τ, Ζ α χ α ρ ι ά δ η ς).

Ἔτσι, ἐπῆλθε χαλάρωσις στὶς διεθνεῖς σχέσεις καὶ στὸν ψυχρὸ πόλεμο. Τὸ 1955, ὁ Χ ρ ο υ σ τ σ ὼ φ καὶ ὁ Μ π ο υ λ γ κ ά ν ι ν μετέβησαν στὴν Γιουγκοσλαβία καὶ «συμφιλιώθηκαν» μὲ τὸν Τ ί τ ο.

Τὸ 1956, διαλύθηκε ἡ Κ ό μ ι ν φ ο ρ μ τῆς ὁποίας ἡ Κ ί ν α δὲν ἦταν μέλος καὶ ἡ ὁποία εἶχε γίνει τὸ σύμβολο τοῦ ἀ ν τ ι τ ι τ ο ϊ σ μ ο ῦ, ἐνῶ ταυτόχρονα εἶχε συνδεθῆ μὲ τὶς ἐπαναστατικὲς ἀπόπειρες τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καὶ μὲ τὸν ψυχρὸ πόλεμο.

18. Ἡ κρίσις τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ

Ἡ μετάβασις στὴν νέα τακτική, δὲν πραγματοποιήθηκε χωρὶς κλονισμούς. Τὸ καζάνι ποὺ ἔβραζε στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη ἐξερράγη σὲ μερικὲς περιπτώσεις. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1953, ἔγινε ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ τῆς Ἀ ν α τ ο λ ι κ ῆ ς Γ ε ρ μ α ν ί α ς. Τὴν ἴδια σχεδὸν ἐποχή, ξέσπασε τὸ αἱματηρὸ ξεσήκωμα τῶν τσεχοσλοβάκων στὴν πόλι Π ί λ σ ε ν. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1956, σημειώθηκε ἡ αἱματηρὴ στάσις τῶν ἐργατῶν τῆς πολωνικῆς πόλεως Π ό ζ ν α ν καὶ ἡ μαζικὴ ἀνυπακοὴ τῶν οὔγγρων διανοουμένων. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1956, ξέσπασε ἡ πολωνικὴ ἐξέγερσι καὶ τὸν ἴδιο μῆνα ἡ μεγάλη οὐγγρικὴ ἐπανάστασις.

Ἡ Μόσχα ἀγωνίσθηκε ἀπεγνωσμένα νὰ συγκρατήση τὴν κατάστασι, πότε μὲ τὴν βία καὶ πότε μὲ ὑποχωρήσεις, πότε μὲ ἀδιαλλαξία καὶ πότε μὲ συμβιβασμούς. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐπενέβησαν στὴν ἀνατολικὴ Γερμανία (1953) στὸ Πίλσεν (1953) καὶ στὸ Πόζναν (1956). Στὴν Πολωνία, οἱ ρῶσοι ἔκαναν συμβιβασμό. Ἀνέχθηκαν τὴν ἀνάρρησι τοῦ Γκομούλκα στὴν ἐξουσία καὶ ἐπέτρεψαν τὴν πραγματοποίησι διαφόρων μεταρρυθμίσεων μὲ σκοπὸ τὸν κατευνασμὸ τῶν ἀγροτῶν, τῆς Ἐκκλησίας, τῶν διανοουμένων καὶ τῶν μεσαίων στρωμάτων (Ὀκτώβριος 1956).

Στὴν Οὐγγαρία ὅμως, ἡ κατάστασις ξέφυγε ἐντελῶς ἀπὸ τὰ χέρια τῶν κομμουνιστῶν. Ὁ Ἴ μ ρ ε Ν ά γ κ υ, πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ Ὀκτωβρίου 1956, ἀναγκάσθηκε νὰ ἀνακηρύξη τὴν οὐδετερότητα τῆς Οὐγγαρίας, ἡ ὁποία ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας καὶ ἀνακηρύχθηκε «ο ὐ δ έ τ ε ρ η σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ὴ δ η μ ο κ ρ α τ ί α». (1η Νοεμβρίου 1956).

Ἡ Μόσχα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψη μία τέτοια ἐνέργεια γιατὶ φοβήθηκε τὸν ἀντίκτυπό της σ' ὅλη τὴν ἀν. Εὐρώπη. Ἐπωφελούμενη λοιπὸν ἀπὸ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὶς ταλαντεύσεις τῶν δυτικῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσι τοῦ Σουέζ, εἰσέβαλε στὴν Οὐγγαρία (4 Νοεμβρίου 1956). κατέλαβε τὴν χώρα, ἀνέτρεψε τὴν κυβέρνησί της, δολοφόνησε τὸν Ν ά γ κ υ καὶ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς κυριώτερους συνεργάτες του καὶ ἐπέβαλε τὴν κυβέρνησι τοῦ «ἀντισταλινικοῦ» καὶ μετριοπαθοῦς Γ. Κ ά ν τ α ρ.

Ἡ κυβέρνησις αὐτὴ ἀναγκάσθηκε νὰ ἀκολουθήση γραμμὴ ὑποχωρήσεων καὶ συμβιβασμῶν, παρόμοια πρὸς τὴν γραμμὴ τοῦ Γκουμούλκα.

Γενικά, ἡ Μόσχα, ἐγκαταλείποντας τὴν μορφὴ τῆς μονολιθικῆς αὐτοκρατορίας ποὺ ἐπιζητοῦσε νὰ ἐπιβάλη ὡς τὸ 1953, ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1956 νὰ ὑποχωρῆ πρὸς τὴ γραμμὴ μιᾶς «εὐρωπαϊκῆς κομμουνιστικῆς κοινοπολιτείας».

19. Ὁ κομμουνισμὸς μεταβάλλει μορφὴ καὶ τακτικὴ

Τὰ γεγονότα τοῦ 1956 ἀνάγκασαν τὴν ΕΣΣΔ νὰ μεταβάλη τὴν πολιτική της στὴν ἀν Εὐρώπη. Σταμάτησε τὴν ἐμφανῆ προσπάθεια τοῦ βιαίου ἐκρωσισμοῦ. Περιώρισε στὸ ἐλάχιστο τὴν καταλήστευσι τῶν ἀνατολικοευρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἐπέτρεψε ἕνα βαθμὸ αὐτονομίας στὰ τοπικὰ ΚΚ καὶ στὶς κυβερνήσεις των. Τέλος, ἀνέχθηκε ὡρισμένες μεταρρυθμίσεις ποὺ ἔγιναν στὶς χῶρες αὐτὲς καὶ ἰδίως στὴν Πολωνία καὶ στὴν Οὐγγαρία, μὲ σκοπὸ νὰ προσαρμόσουν κάπως τὸ κομμουνιστικὸ σύστημα στὴν ἀνατολικοευρωπαϊκὴ πραγματικότητα καὶ νοοτροπία, ποὺ διαφέρουν σημαντικὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς Ρωσίας.

Ταυτόχρονα, ὁ διεθνὴς κομμουνισμὸς ἄρχισε νὰ ἐγκαταλείπη τὴν προοπτικὴ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως σὲ ὅλες τὶς ἀνεπτυγμένες χῶρες Ἡ ἀνόρθωσις τῆς οἰκονομίας καὶ ἡ τεραστία κοινωνικὴ πρόοδος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὰ μέτρα ποὺ ἐλήφθησαν γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς κομμουνιστικῆς ὑπονομεύσεως, ἀνέστειλαν τὴν πρόοδο τοῦ κομμουνισμοῦ σ' αὐτὴν τὴν περιοχή. Ἀπὸ τὸ 1956 ἰδίως, ὁ κομμουνισμός, παρὰ τὶς προσωρινὲς αὐξομειώσεις του, βρίσκεται σαφῶς σὲ σταθερὴ ὑποχώρησι, τόσο στὴν Εὐρώπη ὅσο καὶ στὴν βόρεια Ἀμερική. Ἀντίθετα, βρίσκει πάντα εὐνοϊκὸ ἔδαφος γιὰ νὰ ἀναπτύσσεται στὴν νοτιοανατολικὴ Ἀσία καὶ σὲ ὡρισμένες χῶρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Λατ. Ἀμερικῆς.

Γι' αὐτό, ὁ διεθνὴς κομμουνισμός, χωρὶς βέβαια νὰ ἐγκαταλείπη τὴν παρενοχλητική του δραστηριότητα στὶς ἄλλες περιοχὲς τοῦ κόσμου, συγκεντρώνει τὸ μέγιστο τῆς ἀνατρεπτικῆς προσπαθείας του στὴν νοτιοανατολικὴ Ἀσία καὶ στὴν Λατινικὴ Ἀμερική. Στὴν τελευταία ἐπέτυχε κατὰ τὸ 1960-61, νὰ δημιουργήση ἕνα σοβαρὸ πολιτικὸ προγεφύρωμα, κατακτῶντας ἐκ τῶν ἔνδον, διὰ τῆς μεθόδου τῆς διεισδύσεως καὶ διαβρώσεως, τὴν Κούβα, ἡ ὁποία μετετράπη σὲ ὁρμητήριο τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὴν εὔφλεκτη λατινοαμερικανικὴ ἤπειρο.

20. Ἡ κατάκτησις τῆς Κούβας

Στὴν Κούβα, ἡ ἐπανάστασις ποὺ ἀνέτρεψε τὸν Μπατίστα, δὲν ἦταν κομμουνιστική. Ἦταν δημοκρατικὴ καὶ ἀγροτική. Οἱ κομμουνισταί, δὲν πῆραν μέρος, σ' αὐτὴν καὶ σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις τὴν καταπολέμησαν.

Μόνον ὅταν ἡ ἐπανάστασις νίκησε, δηλ. τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1958, προσχώρησαν σ' αὐτὴν καὶ τῆς πρόσφεραν «ἀνιδιοτελῶς» τὴν ὑποστήριξί τους.

Οἱ ἐπαναστάτες ἦσαν καλοὶ πατριῶτες, ἁγνοὶ δημοκράτες, παλληκάρια. Δὲν εἶχαν ὅμως καμμία πολιτικὴ κατάρτισι καὶ πεῖρα. Διέλυσαν τὸν κρατικὸ μηχανισμό, τὶς ἔνοπλες δυνάμεις καὶ τὰ σώματα ἀσφαλείας τοῦ μπατιστικοῦ καθεστῶτος, ἀλλὰ δὲν ἤξεραν νὰ συγκροτήσουν καινούρια. Ἤθελαν νὰ κάνουν μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ δὲν εἶχαν ἰδέα πῶς γίνονται. Τὸ χάος βασίλευε.

Καὶ τότε, τὸ Κ.Κ. ξεπρόβαλε σὰν ἡ μόνη ὀργανωμένη δύναμις. Ἔδωσε στὸ νέο καθεστὼς ἐπιχειρήματα, ὀργάνωσι, ἐφημερίδες, στελέχη. Καὶ ἄρχισε τὴν ἀργή, ἀλλὰ σταθερὴ διάβρωσί του. Οἱ κομμουνισταὶ καὶ οἱ ἄνθρωποί τους, ἄρχισαν νὰ διεσδύουν παντοῦ καὶ νὰ ἐκτοπίζουν, τὸν ἕνα ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλο, τοὺς δημοκρατικούς.

Στὴν πορεία τους αὐτήν, ἐκμεταλλεύθηκαν καὶ τὸν ἔξαλλο ἀντιαμερικανισμὸ τῶν νέων ἡγετῶν καὶ τὰ λάθη τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν σοβιετικὴ ὑποστήριξι καὶ βοήθεια. Κυρίως ὅμως, ἐκμεταλλεύθηκαν τὴν ἄμετρη ματαιοδοξία τοῦ Κ ά σ τ ρ ο καὶ τὶς δικτατορικές του τάσεις ποὺ τὸν ἔφεραν σὲ σύγκρουσι μὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς παλαιοὺς συναγωνιστάς του. Οἱ κομμουνισταὶ τὸν ἐνεθάρρυναν, τὸν κολάκευαν καὶ τὸν ἐξώθησαν στὴν ἐξόντωσι τῶν συνεργατῶν του.

Ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον ἄρχισαν νὰ πέφτουν ὅλοι οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ ἐπαναστατικοῦ καθεστῶτος δρ. Μ. Κ α ρ ν τ ό ν α (ὁ Κάστρο ἦταν μόνον ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν) ἀναγκάσθηκε νὰ παραιτηθῆ καὶ νὰ αὐτοεξορισθῆ στὸ ἐξωτερικό. Ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, δρ. Μ. Ο ὐ ρ ο ύ τ ι α, ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως, ὑπεχρεώθη ἐπίσης νὰ παραιτηθῆ καὶ εἶναι φυλακισμένος στὴν Κούβα. Ἀπὸ τοὺς 19 ὑπουργοὺς τῆς πρώτης ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, οἱ 12 βρίσκονται στὴν φυλακὴ ἢ στὴν ἐξορία. Ἥρωες τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος βρίσκονται στὴν ἐξορία, σὰν τὸ Ρ ι β έ ρ ο ἢ καταδικάσθηκαν ἐπὶ «συνωμοσία» σὰν τὸν Μ ά τ ο ς. Ὁ δημοκρατιὸς ἀριστερὸς Σ α λ β α τ ό ρ, ἡγέτης τῶν συνδικάτων, θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ Μπατίστα, βρίσκεται στὶς φυλακές. Ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Κάστρο, ὁ περίφημος Κ α μ ί λ λ ο Τ σ ι ε ν φ ο υ έ γ κ ο ς, δολοφονήθηκε. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀεροπορίας Π. Ν τ ι ά ζ, εἶναι στὴ φυλακή. Ὁ διαβόητος *«φίλος τῶν ἀγροτῶν»* Χ. Μ α ρ ί ν, παλαιὸς ἀντάρτης καὶ ὑπουργὸς γεωργίας τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ὁποῖος καὶ πραγματοποίησε τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμισι, πολεμᾶ στὰ βουνά, ἐναντίον τοῦ Κάστρο.

Στὰ κενὰ ποὺ ἄνοιξαν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐπροωθοῦντο συνήθως, κομμουνισταὶ ἢ συνοδοιπόροι. Καὶ τελικά, ἡ χώρα ἔπεσε στὰ χέρια τους.

21. Ἡ ἐξέλιξις τῶν σοβιετοκινεζικῶν σχέσεων (1953-1960)

Ὁ θάνατος τοῦ Στάλιν, βελτίωσε τὶς σοβιετοκινεζικὲς σχέσεις. Οἱ

ἐπίγονοί του, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιδείξουν καλύτερη θέλησι. Τὸ 1954 διέλυσαν τὶς «μικτὲς» ἑταιρεῖες. Τὸ 1955, ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὸ Πὸρτ-Ἄρθουρ καὶ τὸ Ντάϊρεν. Δέχθηκαν νὰ αὐξήσουν τὴν οἰκονομικοτεχνικὴ βοήθεια ποὺ ἐπὶ Στάλιν ἐχορηγεῖτο μὲ τὸ σταγονόμετρο. Τὸ 1955, ἀνέλαβαν νὰ κατασκευάσουν 91 ἐργοστάσια καὶ τὸ ἔκαναν. Ταυτόχρονα, τὸ ΚΚΚ πῆρε πιὰ τὴν δεύτερη θέσι στὴν ἱεραρχία τῶν ΚΚ καὶ ἡ Κίνα σ' ἐκείνην τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν. Οἱ ἐπίγονοι τοῦ Στάλιν ἀναγνώριζαν μάλιστα στὸν Μάο ἕνα εἶδος θεωρητικοῦ προβαδίσματος καὶ τὸν τοποθετοῦσαν ἀνάμεσα στοὺς κλασικοὺς τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ» (Π.χ. ὁ γ' τόμος τῶν «Ἁπάντων» του ἐκυκλοφόρησε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1953 τὴν ἴδια ἡμέρα, στὸ Πεκῖνο καὶ στὴ Μόσχα).

Στὴν περίοδο 1955-56, οἱ ἐπίγονοι, εἰσήγαγαν τρεῖς νεωτερισμοὺς στὸν κομμουνισμό:

α) Ἔδωσαν μεγαλύτερη ἔμφασι στὸ θέμα τῆς συνυπάρξεως.

β) Συμφιλιώθηκαν μὲ τὸν Τῖτο.

γ) Κατεδίκασαν τὴν προσωπολατρεία καὶ ἄρχισαν τὸν «ἀποσταλινισμό».

Οἱ κινέζοι συμφώνησαν ἀπολύτως καὶ μὲ τοὺς τρεῖς νεωτερισμούς. Στὸ θέμα τῆς συνυπάρξεως μάλιστα, εἶχαν προηγηθῆ. Πράγματι, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1954, ὁ Τσοὺ-Ἐν-Λάϊ, ἐπεσκέφθη τὴν Ἰνδία καὶ μαζὶ μὲ τὸν Νεχροῦ διεκήρυξαν *«τὶς πέντε ἀρχὲς τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως»*.

Ἡ σοβιετογιουγκοσλαβικὴ συμφιλίωσις ἔγινε τὸν Μάϊο - Ἰούνιο τοῦ 1955. Στὶς 27 Ἰουνίου 1955, ἔφθασε ὁ πρῶτος κινέζος πρεσβευτὴς στὸ Βελιγράδι, φέρνοντας καὶ προσωπικὰ δῶρα τοῦ Μάο πρὸς τὸν Τῖτο.

Τέλος, στὶς 5 Ἀπριλίου 1956, ἡ «Ζεμινζιμπάο», διεκήρυσσε ὅτι τὸ Π.Γ. τοῦ ΚΚΚ συμφωνοῦσε πλήρως μὲ τὸν «ἀποσταλινισμό». Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1956, τὸ 8ο Συνέδριο τοῦ ΚΚΚ υἱοθέτησε τὴν γραμμὴ τοῦ 20οῦ συνεδρίου τοῦ ΚΚΣΕ.

Οἱ κινέζοι στάθηκαν στὸ πλευρὸ τῆς Μόσχας κατὰ τὴν κρίσι ποὺ προκάλεσαν ἡ πολωνικὴ ἐξέγερσις καὶ ἡ οὑγγρικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1956. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1957, ὁ Τσοὺ-Ἐν-Λάϊ ἐπεσκέφθη τὴν Βαρσοβία καὶ τὴν Βουδαπέστη γιὰ νὰ ὑποστηρίξη τὴν σοβιετικὴ πολιτική. Ἡ διάλυσις τῆς Κόμινφορμ, ἐπίσης, ἱκανοποίησε τοὺς κινέζους.

Τὸ 1957, ὁ Χρουστσὼφ, φοβισμένος ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ 1956, ἄρχισε νὰ ἀμβλύνη τὸν «ἀποσταλινισμό». Οἱ κινέζοι συμφώνησαν. Ἡ θέσις των ἦταν ὅτι ὁ Στάλιν διέπραξε λάθη, ἀλλὰ πάντως, πρόσφερε μεγάλες ὑπηρεσίες στὴν ὑπόθεσι τοῦ κομμουνισμοῦ. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1957, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς 40ῆς ἐπετείου τῆς ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως, συνῆλθε στὴν Μόσχα, μία σύνοδος τῶν ΚΚ ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ Μάο, μετέσχε προσωπικὰ σ' αὐτὴν καὶ ἐπέμεινε νὰ διακηρυχθῆ στὴν «Δήλωσι» ποὺ ἐψήφισε ἡ σύνοδος ὅτι *«τὸ ΚΚΣΕ εἶναι ἐπικεφαλῆς τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος»* καὶ ἡ ΕΣΣΔ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν.

Τοῦτο ἀνάγκασε τοὺς γιουγκοσλάβους νὰ ἀποχωρήσουν, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἄρεσε στὴν Μόσχα.

Ἄλλωστε καὶ ἄλλα νέφη εἶχαν ἀρχίσει νὰ συσσωρεύονται στὸν ὁρίζοντατῶν σοβιετοκινεζικῶν σχέσεων.

Οἱ κινέζοι ζητοῦσαν περισσότερη οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ βοήθεια.

Ζητοῦσαν στρατιωτικὴ ἐνίσχυσι καὶ πυρηνικὰ ὅπλα. (Στὶς 15 Ὀκτωβρίου 1957, ὑπεγράφη μυστικὸ σοβιετοκινεζικὸ σύμφωνο μὲ τὸ ὁποῖο ἡ ΕΣΣΔ ἀνελάμβανε νὰ δώση στὴν Κίνα ἀτομικὰ ὅπλα. Ἡ Μόσχα ὅμως δὲν ἐτήρησε τὴν ὑποχρέωσί της καὶ στὶς 20 Ἰουλίου 1959 ἀκύρωσε τὸ σύμφωνο).

Ἐπέμεναν νὰ τοὺς ἀναγνωρισθῆ ρόλος Μεγάλης Δυνάμεως. Ἀκολουθοῦσαν δική τους, ἀνεξάρτητη ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ διεκδικοῦσαν ἡγετικὸ ρόλο στὸν Τρίτο Κόσμο.

Στὸ ἐσωτερικό, διαπίστωναν ὅτι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀκολουθήσουν τὴν «σταλινικὴ» μέθοδο καὶ ὅτι ὁ «νεοκομμουνισμὸς» τῶν ἐπιγόνων δὲν μποροῦσε νὰ ἐφαρμοσθῆ στὴν καθυστερημένη Κίνα.

Ἀπὸ τὴν πλευρά τους, οἱ ρῶσοι ἀνησυχοῦσαν ἀπὸ τὴν αὐξανόμενη ἰσχὺ τῆς Κίνας καὶ ἀπὸ τὶς πρωτοβουλίες της στὸν τομέα τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς καὶ τοῦ δόγματος.

Τὸ 1958, οἱ κινέζοι σχεδίαζαν τρεῖς πρωτοβουλίες.

α) Τὴν ἐπίθεσι στὸ Κεμόϋ.

β) Τὰ κοινόβια.

γ) Τὸ *«μεγάλο ἅλμα πρὸς τὰ ἐμπρός»*.

Οἱ ρῶσοι διαφωνοῦν καὶ πρὸς τὰ τρία. Στὰ τέλη Ἰουνίου, ὁ Χρουστσὼφ σπεύδει στὸ Πεκῖνο γιὰ νὰ μεταπείση τοὺς κινέζους. Ἀποτυγχάνει. Τὸν Αὔγουστο, ἀρχίζει ὁ βομβαρδισμὸς τῶν νήσων Κεμόϋ - Μαντσοῦ καὶ ἐξαγγέλλεται ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῶν κοινοβίων. Ὅλος ὁ κόσμος ἀσχολεῖται μὲ τὰ κοινόβια. Οἱ σοβιετικοὶ ὅμως σιωποῦν καὶ δείχνουν νὰ τὰ ἀγνοοῦν.

Στὸ 21ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ (Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 1959) ὁ Χρουστσὼφ κατακρίνει τοὺς γιουγκοσλάβους γιὰ τὶς ἐπιθέσεις των κατὰ τῆς Κίνας, ἀλλὰ μὲ προσεκτικὴ διατύπωσι, ἐκφράζει τὴν διαφωνία του *«πρὸς τὶς πρωτότυπες μορφὲς στὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ ποὺ εἰσήγαγε τὸ ΚΚΚ»*.

Στὶς 2 Αὐγούστου 1959, ἡ 8η ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΚ ἀποφασίζει τὴν καθαίρεσι τοῦ στρατάρχη Π έ γ κ - Τ ὲ χ - Χ ο υ ά ϊ, ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Τ σ ὰ γ κ - Κ έ ν - Τ σι έ ν, ὑφυπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν. Καὶ οἱ δύο ἦσαν μέλη τοῦ Π. Γ. καὶ κατηγοροῦνται ὅτι ἀπεπειράθησαν νὰ ἀνατρέψουν τὸν Μάο. Λίγο πρωτύτερα, στὶς 25 Μαΐου, οἱ δύο καθαιρεθέντες εἶχαν συναντήσει, στὰ Τίρανα, τὸν Χρουστσώφ. Ἡ καθαίρεσίς των ἀναγγέλλεται ἐπισήμως μαζὶ μὲ μία ἐπίθεσι κατὰ τοῦ ρεβιζιονισμοῦ, στὶς 24 Σεπτεμβρίου.

Τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Χρουστσὼφ φθάνει στὸ Πεκῖνο. Τὸν ὑποδέ-

χονται ψυχρότατα. Οἱ συνομιλίες του μὲ τὸν Μάο ἀποτυγχάνουν. Ἡ ρῆξις ἀρχίζει.

22. Ἡ Δήλωσις τῆς Μόσχας (1960)

Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, οἱ σοβιετοκινεζικὲς ἀντιθέσεις ἐκδηλώνονται ὅλο καὶ πιὸ ἀνοιχτά. Τὸ Πεκῖνο καταγγέλλει τὸν *«ρεβιζιονισμό»*. Ἡ Μόσχα τὸν *«δογματισμό»*.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1960 συνέρχεται στὴν Μόσχα παγκοκομμουνιστικὴ διάσκεψις μὲ τὴν συμμετοχὴ 81 ΚΚ. Κινέζοι καὶ σοβιετικοὶ συγκρούονται ἀνοιχτά. Ὁ κινέζος ἀντιπρόσωπος Τ έ γ κ - Σ ι ά ο - Π ί γ κ, ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸν Ε. Χ ό τ ζ α καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ΚΚ Κορέας, Βιρμανίας, Μαλαισίας, Σιάμ, Ἰνδονησίας καὶ Αὐστραλίας, ἐνῶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΚΚ Ἰνδίας, Βιετνὰμ καὶ Ἰαπωνίας τηροῦν συμφιλιωτικὴ στάσι. Ὁ Χ ό τ ζ α ἦρθε σὲ ὀξύτατους διαξιφισμοὺς μὲ τὸν Χ ρ ο υ σ τ σ ῶ φ καὶ ἐγκατέλειψε τὴν διάσκεψι. Στὸ τέλος, μὲ διάφορους φραστικοὺς συμβιβασμούς, ἔγινε δυνατὴ ἡ διατύπωσις ἑνὸς κειμένου ποὺ τὸ ὑπέγραψαν ὅλα τὰ Κ.Κ.

Ἡ *«Δήλωσις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Κομμουνιστικῶν καὶ Ἐργατικῶν Κομμάτων»*, γνωστὴ σὰν *«Δήλωσις τῆς Μόσχας»*, ἐδόθη στὴν δημοσιότητα στὶς 6 Δεκεμβρίου 1960. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της συνάγεται ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ προσωρινὸ συμβιβασμὸ μεταξὺ Μόσχας καὶ Πεκίνου, γιὰ ἕνα εἶδος καταστατικοῦ μιᾶς ἐνδοκομμουνιστικῆς «εἰρηνικῆς συνυπάρξεως». Μὲ τὴν «Δήλωσι», ἀνεγνωρίζετο ἡ ἡγετικὴ θέσις τῆς Μόσχας στὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα, ἀλλὰ στὴν διατύπωσι ὅλων τῶν βασικῶν θέσεων γιὰ τὴν γραμμὴ αὐτοῦ τοῦ κινήματος, ἐλήφθησαν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν οἱ ἀπόψεις τῶν κινέζων. Οἱ τελευταῖοι, ἐξασφάλιζαν μία εἰδική, προνομιακὴ θέσι μέσα στὸν κομμουνιστικὸ κόσμο. Λ.χ. διεκηρύσσετο ἡ ἰδιαίτερη σημασία τῆς ἐπαναστάσεώς των *«στοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Λατινικῆς Ἀμερικῆς»*. Γενικά, ἡ Δήλωσις τοῦ 1960, εἶχε πολὺ πιὸ ἔντονη τὴν σφραγίδα τῶν κινεζικῶν ἀπόψεων ἀπὸ τὴν «Δήλωσι» τοῦ 1957. Λ.χ. τὸ 1953, ἡ ἐποχή μας ἐχαρακτηρίζετο σὰν *«ἐποχὴ συναγωνισμοῦ τῶν δύο ἀντιθέτων κοινωνικῶν συστημάτων»*. Τὸ 1960, ἡ λέξις *«συναγωνισμὸς»* ἔγινε *«πάλη»*. Ἡ «Δήλωσις» ἔκανε ἐπίσης λόγο γιὰ ἐπαναστάσεις καὶ εἶχε ἐπιθετικὸ τόνο. Ἔτσι, δείχνει πόσο εἶχε ἐνισχυθῆ ἡ θέσις τῶν κινέζων ἀπὸ τὸ 1957.

Πάντως, ἡ Δήλωσις ἀποτελοῦσε ἕνα ἀσταθῆ συμβιβασμὸ ὁ ὁποῖος δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήση τὴν πορεία πρὸς τὴν πλήρη ρῆξι τῶν δύο «Μεγάλων» τοῦ κομμουνισμοῦ.

23. Ἡ σοβιετοκινεζικὴ ρῆξις (1961-1963)

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1961, συνῆλθε τὸ 22ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ. Τὸ ΚΚ Ἀλβανίας δὲν προσεκλήθη καὶ ὁ Χ ρ ο υ σ τ σ ῶ φ κατήγγειλε δριμύτατα,

τοὺς ἡγέτες του. Ὁ Τσοὺ-Ἐν-Λάϊ τοὺς ὑπερασπίσθηκε καὶ ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν Μόσχα χωρὶς νὰ περιμένη τὴν λῆξι τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου. Ἡ ρῆξις εἶχε ἐπέλθει. Ἡ σοβιετικὴ βοήθεια ἔχει σχεδὸν σταματήσει. Οἱ πνευματικὲς ἀνταλλαγὲς μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἔχουν περιορισθῆ στὸ ἐλάχιστο.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1962, στὸ συνέδριο τοῦ ΚΚ ἀν Γερμανίας, ἡ σύγκρουσις τῶν ΚΚΣΕ καὶ ΚΚΚ δὲν συγκαλύπτεται.

Τὸν Ἰούνιο 1963, τὸ ΚΚΚ ἀπευθύνει ἀπιστολὴ πρὸς τὸ ΚΚΣΕ, ἀναφερόμενο σὲ 25 ἐπίμαχα θέματα θεωρίας, ἰδεολογίας, πράξεως καὶ τακτικῆς. Τὸ ΚΚΣΕ ἀρνεῖται νὰ τὴν δημοσιεύση καὶ ἀπορρίπτει *«τὶς συκοφαντικὲς κατηγορίες»*, τοῦ ΚΚΚ. Ἀρχίζουν ἀντικινεζικὲς ἐκδηλώσεις στὴ Μόσχα καὶ ἀπελάσεις κινέζων διπλωματῶν καὶ πολιτῶν.

Τὴν 1η Ἰουλίου, τὸ ΚΚΚ καταγγέλλει ἐπισήμως τὸ ΚΚΣΕ ὅτι προκαλεῖ ἐπιδείνωσι τῶν σοβιετοκινεζικῶν σχέσεων καὶ σχῖσμα στὸν διεθνῆ κομμουνισμό.

Στὶς 5 Ἰουλίου, ἀρχίζουν συνομιλίες μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων στὴν Μόσχα. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀντιπροσωπειῶν εἶναι ὁ Τέγκ-Χσιάο-Πὶγκ καὶ ὁ Μ. Σουσλώφ. Στὶς 13 Ἰουλίου ἀνακοινώνεται τὸ περιεχόμενο ἐπιστολῆς τοῦ ΚΚΣΕ πρὸς τὸ ΚΚΚ. Στὶς 20, ἀναγγέλλεται ἡ ἀποτυχία καὶ ἡ διακοπὴ τῶν συνομιλιῶν. Ἡ ρῆξις εἶναι πλήρης καὶ ὁριστική.

24. Τὰ αἴτια τῆς ρήξεως

α) *Οἱ ρωσικὲς βλέψεις* : Ἡ Ρωσία ἔβλεπε πάντοτε τὴν Κίνα σὰν χῶρο ἀποικιακῆς ἐπεκτάσεως. Τὴν γραμμὴ αὐτὴν τὴν συνέχισε καὶ μετὰ τὸ 1949. Τοῦτο προκάλεσε τὴν ἀντίδρασι τῶν κινέζων, οἱ ὁποῖοι, ἐπὶ πλέον, ἀρνήθηκαν νὰ περιορισθοῦν σὲ ρόλο δορυφόρου.

β) *Οἱ ρωσικὲς ἀνησυχίες*: Ἡ Ρωσία, δὲν ἤθελε ποτὲ τὴν Κίνα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν εἶναι φεουδαρχική, ἀστικὴ ἢ κομμουνιστική, ἰσχυρὴ Δύναμι. Ἡ κομμουνιστικὴ Κίνα, ὅμως, ἔγινε μία δύναμις ἑνωμένη, ὑποταγμένη στὴν ἀνηλεῆ θέλησι μιᾶς ἀδίστακτης συγκεντρωτικῆς ἐξουσίας, ἰσχυρὴ καὶ ἐπικίνδυνη. Ἔτσι, ἀπετέλεσε πηγὴ σοβαρῶν ἀνησυχιῶν γιὰ τὴν Μόσχα, ἡ ὁποία ἀρνήθηκε νὰ τῆς δώση πυρηνικὰ ὅπλα.

γ) *Τὸ οἰκονομικὸ ζήτημα* : Ἡ Κίνα, ἔθεσε ζήτημα δικαιοτέρας κατανομῆς τοῦ γενικοῦ εἰσοδήματος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν μελῶν του. Κομμουνισμός, εἶπε, σημαίνει τὴν κατάργησι τοῦ διαχωρισμοῦ μεταξὺ πλουσίων καὶ φτωχῶν, ὄχι μόνο στὸ ἐσωτερικὸ κάθε χώρας ἀλλὰ καὶ διεθνῶς. Ἂν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπάρχουν πλούσιοι καὶ φτωχοὶ ἄνθρωποι, τότε δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσης νὰ ὑπάρχουν πλούσιοι καὶ φτωχοὶ λαοί. Γιατὶ ὁ ρῶσος νὰ ζῆ καλύτερα ἀπὸ τὸν κινέζο καὶ ὁ τσέχος ἀπὸ τὸν ἀλβανὸ ἢ τὸν κορεάτη ; Ἐλᾶτε νὰ τὰ μοιράσουμε. Δῶστε ἄφθονη οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ βοήθεια σὲ τόση ἔκτασι, ὥστε νὰ ὁδηγήση σὲ μία δικαιότερη ἀνακατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος μέσα στὸν κομμουνιστικὸ

κόσμο. Οἱ «πλούσιοι» κομμουνισταὶ (ρῶσοι καὶ ἀνατολικοευρωπαῖοι) ἀρνήθηκαν. Οἱ «φτωχοὶ» (ἀλβανοὶ καὶ ἀσιᾶται) συμφώνησαν μὲ τοὺς κινέζους. Ἔτσι, ἡ σοβιετοκινεζικὴ διένεξις εἶναι καὶ μία σύγκρουσις μεταξὺ «πλουσίων» καὶ «φτωχῶν» κομμουνιστῶν. Εἶναι ὁ ταξικὸς ἀγὼν σὲ διεθνῆ, διακρατικὴ κλίμακα.

δ) *Ὁ κινεζικὸς ἐπεκτατισμός* : Ἡ Κίνα ὑποφέρει ἀπὸ ὑπερπληθυσμό. Ἀναζητεῖ «ζωτικὸ χῶρο». Ἡ ΕΣΣΔ, διαθέτει, κοντὰ στὴν Κίνα, ἀπέραντους «κενοὺς» χώρους. Οἱ κινέζοι προβάλλουν ἤδη ἀξιώσεις σ' αὐτούς, μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι πρόκειται γιὰ περιοχὲς ποὺ *«ἅρπαξε ἡ τσαρικὴ Ρωσία ἀπὸ τὸν κινεζικὸ λαό»*. Οἱ ρῶσοι βέβαια ἀντιδροῦν.

ε) *Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτική* : Διαφορετικὰ συμφέροντα καὶ διαφορετικὲς ἐπιδιώξεις, ἐπιβάλλουν καὶ διαφορετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ στὴν ΕΣΣΔ καὶ στὴν Κίνα. Ἡ δεύτερη, εἶναι πιὸ ἐξτρεμιστική, πιὸ ἐπιθετική, πιὸ «ἐπαναστατική». Διεκδικεῖ θέσι Μεγάλης Δυνάμεως, ἡγέτιδος τοῦ Τρίτου Κόσμου καὶ τοῦ παγκοσμίου ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἐπιδιώκει ἕνα συνασπισμὸ τῶν φτωχῶν λαῶν (Ἀσία, Ἀφρική, Λατ. Ἀμερική) μὲ ἀρχηγὸ τὴν Κίνα. Στὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα αὐτῶν τῶν λαῶν βλέπει τὴν κινητήρια δύναμι τῆς ἱστορίας καὶ ὄχι ὅπως ἡ Μόσχα, στὴν ὑποτιθέμενη «οἰκοδόμησι τοῦ κομμουνισμοῦ» στὴν ΕΣΣΔ. Ὅλα αὐτὰ προκαλοῦν διαφοροποιήσεις, ἀντιθέσεις καὶ ἀνταγωνισμοὺς μεταξὺ Πεκίνου καὶ Μόσχας. Πάντως, δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Κίνα θέλει τὸν πόλεμο ἐνῶ ἡ ΕΣΣΔ τὴν εἰρήνη. Καὶ οἱ δύο θέλουν τὴν καταστροφὴ τῆς Δύσεως, διὰ τοῦ «πολιτικοῦ πολέμου». Ἡ Κίνα ὅμως, κατηγορεῖ τὴν ΕΣΣΔ ὅτι δὲν ἐπιδιώκει τὴν καταστροφὴ τῆς Δύσεως διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐξαθλιωμένων λαῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἰδίας τῆς ΕΣΣΔ.

στ) *Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτική* : Τα ἐπίπεδα ἀναπτύξεως τῶν δύο χωρῶν εἶναι πολὺ διαφορετικά. Ἡ ΕΣΣΔ, ἀφοῦ ἔλυσε μὲ τὴν «σταλινικὴ» μέθοδο τὰ πιὸ ἐπείγοντα προβλήματά της (ἐκβιομηχάνισις κλπ.) πέρασε σὲ νέα φάσι τῆς ἀναπτύξεώς της. Σ' αὐτὴν τὴν φάσι, τῆς χρειάζεται ὁ «ἀποσταλινισμός». Ἡ Κίνα, ἀντιθέτως, βρίσκεται πιὸ πίσω καὶ ἀπὸ τὴν Ρωσία τοῦ 1917. Τῆς χρειάζεται λοιπὸν ἡ μεθοδικὴ τοῦ «σταλινισμοῦ», προσαρμοσμένη βέβαια στὶς κινεζικὲς συνθῆκες. Ἡ ΕΣΣΔ, ἀρνεῖται στὴν Κίνα τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιήση τὴν μέθοδο ἀναπτύξεως ποὺ ἀκολούθησε ἡ ἴδια ὡς τὸ 1953 καὶ τὴν στιγματίζει σὰν «δογματική». Ἡ Κίνα, ἀντεπιτίθεται, καταδικάζοντας τὴν μέθοδο ποὺ ἐφαρμόζει ἡ ΕΣΣΔ στὸ σημερινό της στάδιο ἀναπτύξεως καὶ τὴν στιγματίζει σὰν «ρεβιζιονιστική». Στὴν Κίνα, ἡ Μόσχα, καταδικάζει τὸ δικό της χθές. Στὴν ΕΣΣΔ, τὸ Πεκῖνο, καταδικάζει πιθανώτατα, τὸ δικό του αὔριο.

Στὰ πιὸ πάνω βασικὰ αἴτια τῆς σοβιετοκινεζικῆς ρήξεως, μπορουμε νὰ προσθέσουμε καὶ ἄλλα, δευτερεύοντα: Τὴν διαφορὰ ἐπαναστατικοῦ ζήλου μεταξὺ τῶν ρώσων ἐπιγόνων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν κινέζων ἐπαναστατῶν. Τὴν διαφορὰ νοοτροπίας τῶν δύο χωρῶν καὶ ἰδίως τῶν

δύο ἰθυνουσῶν ὁμάδων τους. Τὶς προσωπικὲς ἀντιζηλίες τῶν ἡγετῶν τους καὶ κυρίως τὴν ἀλαζονεία τοῦ Μάο κλπ.

Οἱ σοβιετοκινεζικὲς ἀντιθέσεις λοιπὸν δὲν εἶναι κατὰ βάσιν ἰδεολογικές. Εἶναι στὴν οὐσία τους ἀντιθέσεις κρατικῶν καὶ ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἔχουν αἴτια οἰκονομικά, πολιτικά, ἐθνικά. Πρόκειται γιὰ κλασσικὴ σύγκρουσι δύο γειτονικῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Δύο αὐτοκρατορίες συγκρούονται. Καὶ ἀνάγουν τὴν «ὑλική» τους σύγκρουσι, σὲ «ἰδεολογική» Τὴν μεταφέρουν στὸ θεωρητικὸ πεδίο. Καὶ ἡ κάθε μιά τους, «ἑρμηνεύει» τὸ ὑποτιθέμενο κοινὸ ἀρχικό τους δόγμα, μὲ τὸν δικό της τρόπο. Αὐτὸν ποὺ ταιριάζει στὰ συμφέροντά της καὶ ἐξυπηρετεῖ τὶς ἐπιδιώξεις της.

25. Οἱ συνέπειες τῆς ρήξεως

Μὲ τὴν σοβιετοκινεζικὴ ρῆξι, ὁ κομμουνιστικὸς κόσμος, τόσο σὰν συνασπισμὸς κρατῶν ὅσο καὶ σὰν διεθνὲς κίνημα, ἔπαυσε νὰ εἶναι μονολιθικός. Πλάϊ στὴν Μόσχα, δημιουργήθηκε καὶ ἄλλο ἕνα μεγάλο καθοδηγητικὸ κέντρο τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ: τὸ Πεκῖνο. Ἔτσι, γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει, ὁ κομμουνισμὸς ἔγινε διπολικός.

Βεβαίως, οἱ ἐσωτερικὲς διαμάχες δὲν ἔλειψαν ποτὲ ἀπὸ τὸν κομμουνισμό. Ἀλλὰ τώρα, γιὰ πρώτη φορά, οἱ διαφωνοῦντες πρὸς τὸ Κρεμλῖνο, διαθέτουν καὶ αὐτοὶ μία ἀπέραντη χώρα μὲ ἑκατομμύρια ὑπηκόους, μὲ ἰσχυρὸ κρατικὸ μηχανισμὸ καὶ μεγάλες ἔνοπλες δυνάμεις.

Ἡ σοβιετοκινεζικὴ διαμάχη διεξάγεται κάτω ἀπὸ νέες συνθῆκες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ΚΚΣΕ, ἄλλα 13 ΚΚ κατέχουν σήμερα τὴν ἐξουσία σὲ ἰσάριθμες χῶρες. Τὸ γεγονὸς αὐτό, παρέχει καὶ σὲ αὐτά, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα ΚΚ, μία δυνατότητα ποὺ δὲν εἶχαν ἄλλοτε: νὰ ἀντιταχθοῦν στὴν Μόσχα.

Ἡ σοβιετοκινεζικὴ σύγκρουσις, μὲ τὸ νὰ ἐκδηλωθῆ μέσα σ' αὐτὲς τὶς νέες συνθῆκες, ἐπέφερε τὴν πραγματικὴ διάλυσι τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς.

Ἀκόμη καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία, ἦταν μία μικρὴ χώρα, μόνη της, χωρὶς ὀπαδοὺς ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά της. Ἡ Κίνα εἶναι χώρα μεγάλη, ποὺ ἀκολουθεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλες κομμουνιστικὲς χῶρες καθὼς καὶ ἀπὸ ὡρισμένα Κ.Κ. Ἐξ ἄλλου, ἡ σοβιετογιουγκοσλαβικὴ διένεξις εἶχε ἐκδηλωθῆ σὲ περίοδο ἀνόδου τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐνῶ ἡ σοβιετοκινεζικὴ ξέσπασε σὲ περίοδο κρίσεώς του (ἀποσταλινισμός, οἰκονομικὲς δυσχέρειες, λαϊκὲς ἐξεγέρσεις).

Ἡ σοβιετοκινεζικὴ ἀντίθεσις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαλειφθῆ ἢ νὰ ξεπερασθῆ. Διότι εἶναι ἀδύνατο νὰ συντονισθοῦν στὴν πολιτική, στὴν ἰδεολογία, στὴν μέθοδο, στὶς ἐπιδιώξεις, ἡ ἐκβιομηχανισθεῖσα ΕΣΣΔ καὶ ἡ ὑπανάπτυκτη Κίνα. Ἄρα, ἡ διένεξις, θὰ διαιωνισθῆ. Θὰ περνᾶ ἀπὸ διακυμάνσεις καὶ φάσεις, ἀλλὰ πότε μὲ τὴν μία καὶ πότε μὲ τὴν ἄλλη μορφή, θὰ συνεχίζεται.

Βεβαίως, ἡ πραγματικότης καὶ τὸ βάθος τῆς σοβιετοκινεζικῆς συγ-

κρούσεως, δὲν σημαίνουν ὅτι παρῆλθε ἢ ἔστω ὅτι ἐμειώθη, ἡ κομμουνιστικὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴν Δύσι. Ὁ κομμουνισμός, ἂν καὶ διηρημένος πιά, παραμένει σὲ ὅλες τὶς μορφὲς καὶ ἀποχρώσεις του, θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Ὁ κάθε κομμουνισμός, συνιστᾶ τὴν δυναμικὴ ἄρνησι τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς. Καὶ κυρία τάσις τοῦ κομμουνισμοῦ, συνολικῶς ἐξεταζομένου, εἶναι πάντοτε ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Δύσεως.

Ἄλλωστε, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι, ἀπὸ μία πλευρά, ἡ διαίρεσις τοῦ κομμουνισμοῦ, μεγαλώνει τὴν ἀπειλή. Γιατί, ἡ ἐκπόρευσίς της ἀπὸ πολλὰ κέντρα, παρέχει στὸν κομμουνισμό, σὰν σύνολο, μία νέα δυνατότητα: Νὰ ἐπιδιώκη τὴν καταστροφὴ τῆς Δύσεως, μὲ διαφορετικὲς ταυτοχρόνως μεθόδους. Μὲ τὴν συνύπαρξι (Μόσχα) καὶ μὲ τὴν ἐπανάστασι (Πεκῖνο).

Ἐπιτρέπει ἐπίσης, στὸν κομμουνισμὸ νὰ ἐξειδικεύη τὴν μέθοδο τῆς δράσεώς του καὶ νὰ τὴν προσαρμόζη στὶς τοπικὲς συνθῆκες. Διαφορετικὰ λ.χ. ἐνεργεῖ ἡ ΕΣΣΔ στὴν Εὐρώπη, ἀπὸ ὅτι ἡ Κίνα στὴν Ἀσία.

Τέλος, πρέπει νὰ διευκρινήσουμε ὅτι, παρὰ τὴν αὐξανομένη ἰσχὺ τῆς Κίνας καὶ τὴν ἀδιαλλαξία τῶν ἡγετῶν της, βασικὸ κέντρο τῆς κομμουνιστικῆς ἰσχύος, παραμένει ἡ ΕΣΣΔ. Ἄρα, αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀντιπροσωπεύη πάντοτε, γιὰ τὴν Δύσι, τὴν κυριώτερη ἀπειλή.

26. Οἱ τάσεις τοῦ συγχρόνου κομμουνισμοῦ

Μετὰ τὴν ἀπώλεια τῆς παλαιᾶς του μονολιθικότητος, ὁ κομμουνισμὸς ἔχει διασπασθῆ σὲ διάφορες τάσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ κυριώτερες εἶναι:

α) **Ὁ μαοϊσμός:** Εἶναι ἡ «ἀριστερὰ» τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ἡ Κίνα, ποὺ τὸν ἐφαρμόζει, τηρεῖ τὴν πιὸ «ὀρθόδοξη» ἐπαναστατικὴ γραμμὴ καὶ κατηγορεῖ τὴν ΕΣΣΔ γιὰ «ρεβιζιονισμό». Βασικὰ στοιχεῖα τοῦ μαοϊσμοῦ εἶναι:

ι) *Ἡ ἄποψις ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸ κέντρο, ἔχει μεταφερθῆ ἀπὸ τὶς ἀναπτυγμένες βιομηχανικὲς χῶρες, στὶς ὑπανάπτυκτες.* Ἡ ἐπανάστασις δὲν θὰ γίνη ἀπὸ τὸ προλεταριᾶτο τῶν δυτικῶν χωρῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγροτιὰ καὶ τὸ λοῦμπεν - προλεταριᾶτο, τὶς ἐξαθλιωμένες μᾶζες, τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Οἱ φελλάχοι τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, οἱ ντεσπεράντος τῆς Λ. Ἀμερικῆς, οἱ κούληδες τῆς Ἀσίας, αὐτοὶ εἶναι ἡ δύναμις τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἄρα, κύριο καθῆκον τοῦ κομμουνισμοῦ εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐπαναστατικῶν κινήσεων στὴν Ἀσία, τὴν Ἀφρικὴ καὶ τὴν Λατινικὴ Ἀμερική. Θέτοντας σὰν κύριο σκοπό του, τὴν οἰκοδόμησι τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας μέσα στὴν ΕΣΣΔ, τὸ ΚΚΣΕ δείχνει στενὸ ἐθνικισμὸ καὶ προδίδει τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι.

ιι) *Ἡ ἀντίληψις ὅτι τὸ κυριώτερο μέσον γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἱστορικοκοινωνικὴ κίνησι εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ὄχι*

ὅμως σὰν ἄτομο, ἀλλὰ σὰν μάζα, σὰν «ὑλικό». Ἡ Κίνα, διαθέτει τὶς μεγαλύτερες ἀνθρώπινες μάζες. Συνεπῶς μπορεῖ νὰ τὶς χρησιμοποιήση γιὰ νὰ ἐπιταχύνη τὴν ἱστορική της ἐξέλιξι. Μπορεῖ νὰ οἰκοδομήση τὴν κομμουνιστικὴ κοινωνία, χωρὶς νὰ περιμένη νὰ περάση ἀπὸ μακρὰ καὶ περίπλοκα στάδια ἀναπτύξεως τῶν τεχνικῶν καὶ παραγωγικῶν δυνάμεων.

ιιι) *Ἡ θέσις ὅτι ὁ κομμουνισμός, εἶναι περισσότερο ἕνας τρόπος ζωῆς, παρὰ μιὰ ὡρισμένη κατάστασις οἰκονομικοτεχνικῆς ἀναπτύξεως*. Μπορεῖ λοιπὸν νὰ δημιουργηθῆ γρήγορα. Δὲν χρειάζεται νὰ προηγηθῆ ἡ ἐκβιομηχάνισις. Τὸ κοινόβιο (*), βασικὸ κύτταρο τῆς νέας κοινωνίας, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ ἀμέσως. Αὐτὸ θὰ φέρη καὶ τὴν ἐκβιομηχάνισι.

ιυ) *Ἡ κατηγορία ὅτι στὴν ΕΣΣΔ ἔχει διαμορφωθῆ ἕνα νεοαστικὸ στρῶμα* (ἡ κομματικὴ γραφειοκρατία) ποὺ ἐκμεταλλεύεται τὸν ἐργαζόμενο λαὸ καὶ ἀρνεῖται νὰ προχωρήση πρὸς τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ κομμουνισμοῦ.

Ὁ Μάο, «πλούτισε» ἐξ ἄλλου τὸν μαρξισμὸ μὲ τὴν διάκρισι τῶν ἀντιθέσεων σὲ *«ἀνταγωνιστικές»* καὶ σὲ *«μὴ ἀνταγωνιστικές»*». Στὸν καπιταλισμό, ὑπάρχουν οἱ πρῶτες. Στὸν κομμουνισμό, ἐπίσης θὰ ὑπάρχουν ἀντιθέσεις. Θὰ εἶναι οἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ παλαιῶν καὶ νέων ἀντιλήψεων, μεταξὺ παλαιῶν καὶ νέων μεθόδων παραγωγῆς ἢ συνηθειῶν, μεταξὺ γενεῶν κλπ. Ἀλλά, οἱ ἀντιθέσεις αὐτές, θὰ εἶναι *«μὴ ἀνταγωνιστικὲς»*. Θὰ ξεπερνιοῦνται ὁμαλά, χωρὶς ταξικοὺς ἀγῶνες καὶ ἐπαναστάσεις, μὲ τὴν κριτικὴ καὶ τὴν αὐτοκριτική, ποὺ θὰ ὁδηγοῦν στὴν ἐπικράτησι τοῦ νέου στοιχείου.

β) Στὴν δεξιὰ πτέρυγα τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ πρέπει νὰ τοποθετήσουμε τὴν τιτοϊκὴ Γιουγκοσλαβία, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐφαρμόζει μία δική της γραμμή, διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ρωσική. Ὁ **τιτοϊσμὸς** εἶναι ὑπὲρ τοῦ *«ἐθνικοῦ κομμουνισμοῦ*. Ἀναγνωρίζει δηλ. σὲ κάθε χώρα τὸ δικαίωμα νὰ ἐφαρμόζη τὸν κομμουνισμὸ σύμφωνα μὲ τὶς εἰδικὲς συνθῆκες καὶ παραδόσεις της καὶ νὰ ἐπιδιώκη τοὺς δικούς της ἰδιαίτερους ἐθνικοὺς στόχους. Στὸν ἐξωτερικὸ τομέα, ὁ τιτοϊσμὸς προσεγγίζει πολὺ τὴν *οὐδετερότητα*. Στὸν ἐσωτερικὸ τομέα, ἐφαρμόζει τὸ σύστημα τῶν *«ἐργατικῶν συμβουλίων»*, ἀνέχεται τὴν μικρὴ ἀγροτικὴ καὶ βιοτεχνικὴ ἰδιοκτησία, συμβιβάζεται μὲ κάποια οἰκονομικὴ ἐλευθερία καὶ προσεγγίζει κάπως τὶς δυτικὲς σοσιαλδημοκρατικὲς τάσεις. Γενικά, προσπαθεῖ νὰ δώση στὸν

(*) Τὰ κινεζικὰ «κοινόβια», εἶναι οἱ «κομμοῦνες» ποὺ ἀπεπειράθη νὰ ἐγκαθιδρύση στὴν Ρωσία, ὁ Λένιν, πρὶν ἀναγκασθῆ νὰ ὑποχωρήση στὴν ΝΕΠ. Πρόκειται γιὰ μία ὁμάδα ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν ὁμαδικά. Στρατιωτικὰ ὀργανωμένοι, ἐργάζονται σὲ ἀγροὺς ἢ ἐργοστάσια, τρῶνε σὲ συσσίτια, κοιμοῦνται σὲ κοινὰ ὑπνωτήρια, κάνουν μαζὶ μαθήματα καὶ «διασκεδάζουν» ὁμαδικά. Τὰ ἀντρόγυνα συναντιοῦνται μόνο κάθε Σαββατόβραδο («γάμος τοῦ Σαββάτου») καὶ τὰ παιδιὰ ἀνήκουν στὸ κοινόβιο ποὺ τὰ ἀνατρέφει σὲ βρεφοκομικοὺς καὶ παιδικοὺς σταθμούς. Τὰ κοινόβια, ὅπως καὶ τὸ «μέγα ἅλμα πρὸς τὰ ἐμπρός», ἀπέτυχαν καὶ τὸ Πεκῖνο ἀναγκάσθηκε νὰ κάνη κάποια ὑποχώρησι στὴν ἐφαρμογή τους.

κομμουνισμὸ μία σχετικῶς πιὸ «φιλελεύθερη» καὶ πιὸ ἀνθρωπιστικὴ μορφή.

γ) Στὸ «κ έ ν τ ρ ο», μεταξὺ Τίτο καὶ Μάο, βρίσκεται ἡ Μόσχα. Οἱ ἐπίγονοι τοῦ Στάλιν προσπαθοῦν νὰ ἐκσυγχρονίσουν καὶ νὰ βελτιώσουν τὸν κομμουνιστικὸ ὁλοκληρωτισμό. Θέλουν νὰ τὸν καταστήσουν πιὸ ἀποδοτικὸ καὶ λιγώτερο ἀποκρουστικό. Γι' αὐτό, ἀπορρίπτουν τὸν κινεζικὸ ἐξτρεμισμό, χωρὶς ὅμως νὰ φθάνουν καὶ στὴν παραδοχὴ τοῦ τιτοϊσμοῦ, ποὺ θὰ ἐσήμαινε τὴν πλήρη κατάρρευσι τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου τῆς Ρωσίας καὶ ἴσως ἀκόμη καὶ τὴν διάλυσι τῆς ἱμπεριαλιστικῆς της αὐτοκρατορίας.

δ) Ὁ **«Καστροϊσμὸς»** εἶναι ἕνα αἱρετικὸ παρακλάδι, εἰδικῆς λατινοαμερικανικῆς κατασκευῆς, τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ. Οἱ κύριες διαφορές του ἀπὸ τὸν ἐπίσημο εἶναι δύο. Μία «θεωρητικὴ» καὶ μία «πρακτική».

ι) Ὁ ὀρθόδοξος μαρξισμὸς λέγει ὅτι ὁ κομμουνισμὸς θὰ ἐπικρατήση ὄχι ἐπειδὴ εἶναι «δίκαιος», ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀποτελεῖ «ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα» στὶς ἀνώτερες βαθμίδες τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξελίξεως.

Ὁ καστροϊσμὸς ὅμως, ἐπανασυνδέει τὸ αἴτημα τοῦ κομμουνισμοῦ μὲ τὴν «ἠθική». Οἱ ἐπικλήσεις του, δὲν πηγάζουν ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴ ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ αἴτημα τῆς δικαιοσύνης, ὅπως αὐτὸς τὴν ἐννοεῖ. Κατὰ τὸν καστροϊσμό, ὁ ἀγώνας γιὰ τὸν κομμουνισμὸ εἶναι ἀγώνας γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς ἀπόλυτης δικαιοσύνης.

ιι) Ὁ καστροϊσμὸς ἔχει τὸν δικό του δρόμο γιὰ τὴν πραγμάτωσι τῆς ἀπόλυτης δικαιοσύνης του. Καὶ ὁ δρόμος αὐτός, διαφέρει ριζικὰ ἀπὸ τὸν λενινιστικό. Κατὰ τὸν Γ κ ε β ά ρ α, στὸ «κλασσικὸ» ἔργο του *«Ὁ πόλεμος τῶν ἀνταρτῶν»* («La guerra de guerrillas») σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὴν διδασκαλία τοῦ Λένιν, δὲν εἶναι καθόλου ἀναγκαῖο νὰ ἀναμένεται ἡ δημιουργία ὅλων τῶν προϋποθέσεων, ἀντικειμενικῶν καὶ ὑποκειμενικῶν, γιὰ νὰ ἐξαπολυθῇ ἡ ἐπανάστασις. Ἡ ἴδια ἡ ἐξέγερσις, ὑποστηρίζει ὁ Γκεβάρα, μπορεῖ νὰ δημιουργήση τὶς προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχίας της, ἀφοῦ πρῶτα ἐξαπολυθῇ. Ἡ λατινοαμερικανικὴ ὕπαιθρος, εἶναι ὁ ἰδεώδης χῶρος γιὰ τὴν ἄμεση ἔναρξι τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως, μὲ τὴν μορφὴ τοῦ ἀνταρτοπολέμου.

Ὁ λενινισμός, ὑποστηρίζει τὴν ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τοῦ ΚΚ ποὺ θὰ συγκεντρώση μεθοδικὰ τοὺς «ὅρους τῆς νίκης» καὶ καταδικάζει «τὸ αὐθόρμητο τῶν μαζῶν».

Ὁ καστροϊσμός, διακηρύσσει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Πιστεύει στὸ αὐθόρμητο ἐπαναστατικὸ κίνημα καὶ ὄχι στὸ ὠργανωμένο κόμμα. Τὸ κίνημα γεννᾶ τὸ κόμμα καὶ ὄχι ἀντιστρόφως. Ὁ Γκεβάρα, ὑποστηρίζει ὅτι ἀρκεῖ ἕνας πυρήνας 30 ἕως 50 ἐπιλέκτων ἐνόπλων γιὰ νὰ ἀνάψη τὴν πυρκαϊὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου σὲ κάθε ὕπαιθρο τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ διαφορὰ αὐτή, δὲν εἶναι θεωρητικὴ ὅπως ἡ πρώτη. Ἡ ἀποδοχὴ τῶν καστροϊκῶν ἀντιλήψεων, θὰ ἐπέφερε πλήρη μεταβολὴ στὴν πρακτικὴ πολιτική, στὴν στρατηγικὴ καὶ στὴν τακτικὴ τῶν ΚΚ. Θὰ εἰσῆγε στὴν πρᾶξι τους, στοιχεῖα ἀναρχικῆς προελεύσεως. Γι' αὐτό, τὰ Κ.Κ. τῆς Λατι-

νικῆς 'Αμερικῆς, ἀπέρριψαν τὸν καστροϊσμό, ἀπομόνωσαν τὰ ἀνταρτικὰ κινήματά του καὶ τὰ καταπολέμησαν.

'Ο Κάστρο, κατηγορεῖ τὴν Μόσχα γι' αὐτὴν τὴν τακτική. Σ' ἕνα λόγο του, στὶς 26 'Ιουλίου 1963, ἐκφράζοντας τὴν ἀγανάκτησί του γιὰ τὴν «καιροσκοπικὴ» τακτική της, εἶπε:

«'Απελπισμένες μάζες πεινασμένων περιμένουν τὴν ρωγμὴ ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ εἰσβάλουν στὴν ἱστορία... Καὶ καθῆκον τῶν ἐπαναστατῶν εἶναι νὰ ἀνοίξουν αὐτὴν τὴν ρωγμή. Αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον τους καὶ ὄχι νὰ περιμένουν ἕως ὅτου, στὶς ἑλληνικὲς καλένδες, ἀνοίξει μόνος του αὐτὸς ὁ δρόμος καὶ τὸ καθεστὼς τῶν ἐκμεταλλευτῶν ἐξαφανισθῇ σὰν ἀπὸ κάποιο θαῦμα...».

Οἱ καστροϊκοὶ ἀγωνίζονται κατὰ μικρὲς ὁμάδες ἀτόμων, ἔξω ἀπὸ τὰ ΚΚ ἢ καὶ μέσα σ' αὐτά, νὰ ἐξαπολύσουν τὸν ἀνταρτοπόλεμο καὶ τὴν βία. Οἱ ἡγεσίες ὅμως τῶν ΚΚ, κατακρίνουν αὐτὴν τὴν δραστηριότητα μὲ τὴν παλαιά, ὀρθόδοξη μαρξο-λενινιστικὴ ἐπιχειρηματολογία, ὅτι ἡ δρᾶσις μικρῶν ὁμάδων ὁδηγεῖ σὲ σφάλματα καὶ ὅτι οἱ μάζες πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ κινητοποιηθοῦν συστηματικά, κάτω ἀπὸ αὐστηρὴ συγκεντρωτικὴ καθοδήγησι. Τὰ ΚΚ τῆς Λατινικῆς 'Αμερικῆς, κατηγοροῦν τοὺς καστροϊκοὺς κήρυκες τῆς ἀμέσου ἐξεγέρσεως σὰν τροτσκιστές, ὑπεραριστερούς, τυχοδιῶκτες ἢ μικροαστοὺς καιροσκόπους, ἀλλὰ ἀποφεύγουν νὰ τοὺς χαρακτηρίσουν αὐτὸ ποὺ πράγματι εἶναι: *«καστροϊκούς»*.

Συμπερασματικά, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ καστροϊσμός, σὰν λατινικὸ κίνημα, ἔχει ἔντονη τὴν σφραγῖδα τοῦ ἀναρχισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀρκετὰ στοιχεῖα ἀναμιγνύει στὸν τυπικὸ μαρξολενινισμό.

'Η πλειοψηφία τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν ἀκολουθοῦν τὴν σοβιετικὴ γραμμή. 'Υπάρχουν ὅμως πολλὲς ἀποχρώσεις διακυμάνσεις καὶ ταλαντεύσεις. 'Η Πολωνία, παρ' ὅλο ποὺ ἐπίσημα ἀνήκει στὸν σοβιετικὸ συνασπισμό, στὴν πραγματικότητα εἶναι πολὺ κοντὰ στὸν τιτοϊσμὸ καὶ σὲ ὡρισμένα σημεῖα βρίσκεται καὶ «δεξιώτερα» ἀπ' αὐτόν: Λ.χ. ἀνέστειλε τὴν κολλεκτιβοποίησι, σύναψε ἀνακωχὴ μὲ τὴν 'Εκκλησία, ἀφίνει ἀρκετὲς ἐλευθερίες στοὺς διανοουμένους, ἀνέχεται τὰ μεσαῖα στρώματα καὶ παίρνει βοήθεια ἀπὸ τὴ Δύσι.

Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ γιὰ τὴν Οὐγγαρία, ἂν καὶ σὲ λιγώτερο βαθμό. 'Απὸ τὸ 1963 καὶ ἡ Ρουμανία ἦρθε σὲ σύγκρουσι μὲ τὴν «Κομεκὸν» ὑποστηρίζοντας τὰ ἐθνικά της συμφέροντα. 'Η σύγκρουσις αὐτή, ἐξελίχθηκε βαθμιαῖα σὲ πραγματικὴ «ἀνταρσία» μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀνεξαρτητοποίησι τῆς χώρας. (1968)

Διάφορα ΚΚ, ὅπως τῆς 'Ιταλίας, ἐμφανίζουν ἐπίσης ὡρισμένες «αἱρετικὲς» ὅπως θὰ ἐθεωροῦντο παλαιότερα ἀπόψεις καὶ ἐπιδεικνύουν μία κάποια ἀνεξαρτησία ἔναντι τοῦ Κρεμλίνου.

"Ολα αὐτὰ καὶ περισσότερο ἡ σοβιετοκινεζικὴ διένεξις καὶ ὁ κινεζικὸς πειραματισμός, ἐπιφέρουν βαθειὲς ἀλλαγὲς στὴν ὡς τώρα γνωστὴ μορφὴ τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τὸν θέτουν μπροστὰ σὲ νέες προοπτικὲς καὶ προπάντων μπροστὰ σὲ νέα προβλήματα.

Δ'. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΙΝΦΟΡΜ (1947-1956)

1. Ἵδρυσις

Ἡ διάλυσις τῆς Κόμιντερν ἦταν μία ἐντελῶς τυπικὴ ἐνέργεια ἡ ὁποία δὲν ἀπέβλεπε καθόλου στὴν ἀνεξαρτητοποίησι τῶν ΚΚ ἀπὸ τὴν Μόσχα. Σκοπὸς ἦταν ἁπλῶς νὰ ἐξαπατηθοῦν οἱ δυτικοὶ σύμμαχοι τῆς ΕΣΣΔ κατὰ τὸν πόλεμο. Γι' αὐτό, παρὰ τὴν διάλυσι τῆς ΚΔ, τὰ ΚΚ ἐξακολούθησαν νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ Μόσχα, νὰ τὴν ὑπακούουν καὶ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἐξωτερική της πολιτική. Ἡ ἐξάρτησις ὅμως αὐτή, ὅταν ἐσήμανε ἡ ὥρα τοῦ «ψυχροῦ πολέμου», δὲν ἐκρίθη ἱκανοποιητικὴ ἀπὸ τὴ Μόσχα, ἡ ὁποία θεώρησε σκόπιμη τὴν ἀνασύστασι ἑνὸς ἑνιαίου ὀργάνου γιὰ τὴν καθοδήγησι καὶ τὸν ἔλεγχο τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Τὸ ὄργανο ἱδρύθηκε τὸ 1947 καὶ ὀνομάσθηκε «Κομμουνιστικὸ Γραφεῖο Πληροφοριῶν» καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχικά του «Κόμινφορμ».

2. Σκοποί.

Οἱ σκοποὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἱδρύθηκε ἡ Κόμινφορμ ἦσαν:

α) Νὰ ἐξασφαλίση στὴν Ρωσία τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο τῶν νέων κομμουνιστικῶν καθεστώτων ποὺ εἶχαν δημιουργηθῆ στὴν ἀνατ. Εὐρώπη. Στοὺς κόλπους αὐτῶν τῶν καθεστώτων εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐκδηλώνονται διάφορες φυγόκεντρες τάσεις, ποὺ ἀμφισβητοῦσαν τὴν ρωσικὴ ἐπιρροή. Ὁ Τίτο παρουσίαζε ἤδη δείγματα ἀνεξαρτήτου στάσεως ἔναντι τοῦ Κρεμλίνου καὶ ἡ συμφωνία τοῦ Μπλὲντ μεταξὺ Γιουγκοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας, ποὺ ἀπέβλεπε στὴν δημιουργία ἑνὸς ἰσχυροῦ ὁμοσπονδιακοῦ κομμουνιστικοῦ βαλκανικοῦ κράτους, ἀνεξάρτητου ἀπὸ τὴν Μόσχα, εἶχε ἀνησυχήσει πολὺ τὸ Κρεμλῖνο. Γι' αὐτό, ἕνα μῆνα μετὰ τὴν συμφωνία τοῦ Μπλὲντ, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1947, συνεστήθη ἡ Κόμινφορμ. Μὲ αὐτήν, ἡ

Μόσχα ἤθελε νὰ ἐπιβάλη ἀπολύτως τὴν δική της γραμμὴ στὶς ἡγεσίες τῶν Κ.Κ. καὶ καθεστώτων τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

β) Νὰ ἐκκαθαρίση τὰ ΚΚ ὄχι μόνον τῆς ἀνατολικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὰ ἀνορθόδοξα» στοιχεῖα ποὺ εἶχαν ἀναδειχθῆ στὶς γραμμές τους κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ ποὺ ἀμφισβητοῦσαν τὴν ἐπικυριαρχία τῆς Μόσχας.

γ) Ἱδρύοντας τὴν Κόμινφορμ ἡ ΕΣΣΔ ἤθελε ἐπίσης νὰ δημιουργήση ἕνα κεντρικὸ συντονιστικὸ ἐπιτελικὸ ὄργανο γιὰ τὴν «ἐξαγωγὴ τῆς ἐπαναστάσεως», μὲ τὴν ἐκμετάλλευσι τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν ποὺ εἶχε δημιουργήση ὁ πόλεμος.

δ) Τέλος, ἡ Κόμινφορμ ἦταν καὶ ἕνα εἶδος ἀντιρρόπου στὴν τάσι τῶν δυτικῶν χωρῶν γιὰ συνεργασία, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη μὲ τὸ «Δόγμα Τροῦμαν» (Μάρτιος 1947) καὶ μὲ τὸ «Σχέδιο Μάρσαλ» (Ἰούνιος 1947).

Συνοπτικά, σκοποὶ τῆς Κόμινφορμ ἦσαν: Ἡ διατήρησις τῆς δογματικῆς ἑνότητος τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ἡ διαφύλαξις τοῦ σοβιετικοῦ ἐλέγχου στὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα καὶ ἡ ἐπιβολή του στὰ νέα κομμουνιστικὰ κράτη. Ἡ ὑποκίνησιςς ἡ ὑποστήριξις καὶ ὁ συντονισμὸς τῆς ἀνατρεπτικῆς δραστηριότητος τῶν Κ.Κ. σ' ὅλο τὸν κόσμο. Ἡ ἀντίδρασις στὶς ἑνοποιητικὲς τάσεις τῆς Δύσεως.

3. Ἡ φύσις τῆς Κόμινφορμ

Ἡ Κόμινφορμ ἦταν ἕνα ὄργανο πιὸ στενὸ καὶ πιὸ εὐκίνητο ἀπὸ τὴν Κόμιντερν. Ἡ Ρωσία προτίμησε νὰ μὴ ἀναστήση τὸν πολυμελῆ καὶ δυσκίνητο μηχανισμὸ τῆς δεύτερης, ἀλλὰ νὰ δημιουργήση ἕνα μικρὸ ἐπιτελεῖο ποὺ θὰ βρισκόταν ἀπολύτως κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία της καὶ θὰ ἐπέβαλλε τὴν γραμμή της σὲ ὁλόκληρο τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα.

Ἡ ἀνάπτυξις ποὺ εἶχαν πάρει τὰ ΚΚ κατὰ τὸν πόλεμο καὶ ἀμέσως μετὰ ἀπ' αὐτόν, δημιουργοῦσε ἀνησυχίες στὴν Μόσχα ὡς πρὸς τὸ κατὰ πόσον θὰ μποροῦσε νὰ διατηρήση τὴν ἐπιρροή της σὲ ἕνα μεγάλο μηχανισμὸ σὰν τῆς Γ' Διεθνοῦς. Γι' αὐτό, μὲ τὴν Κόμινφορμ, δημιούργησε κατόπιν ἐπιλογῆς, ἕνα εἶδος «πρωτοπορείας» τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, ἕνα εἶδος ξεχωριστοῦ ΚΚ μέσα στὸν κόσμο τῶν ΚΚ, ἕνα στενὸ καθοδηγητικὸ ὄργανο, σὲ ἄμεση ἐξάρτησι ἀπὸ τὸ Κρεμλῖνο. Μέλη τῆς Κόμινφορμ δὲν ἦσαν ὅλα τὰ ΚΚ ἀλλὰ μόνον 9 χωρῶν: Δηλαδὴ τὰ ΚΚ ὅλων τῶν ἀνατολικοευρωπαϊκῶν «λαϊκῶν δημοκρατιῶν» πλὴν τῆς Ἀλβανίας, ποὺ δὲν κρίθηκε ἀρκετὰ σημαντικὴ γιὰ νὰ μετέχη στὴν καθοδήγησι τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ τὰ ΚΚ δύο μόνον δυτικῶν χωρῶν, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας.

Ἡ Κόμινφορμ εἶχε καθαρὰ «εὐρωπαϊκὸ» χαρακτῆρα. Ἦταν μία προσπάθεια τῆς ΕΣΣΔ νὰ ἐπιβάλη «εὐρωπαϊκὴ» ἡγεσία στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα. Μέλος τῆς Κομινφορμ δὲν ἔγινε τὸ ΚΚ Κίνας οὔτε

καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησί του τὸ 1949, πρᾶγμα ποὺ δείχνει ὅτι ἀπὸ τότε ἡ Μόσχα δυσπιστοῦσε πρὸς τὴν κινεζικὴ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασι.

4. Ἡ ἱδρυτικὴ διάσκεψις

Ἡ ἵδρυσις τῆς Κόμινφορμ ἀνηγγέλθη στὶς 5 Ὀκτωβρίου 1947. Σύμφωνα μὲ τὴν σχετικὴ ἀνακοίνωσι, 9 ΚΚ εἶχαν συνέλθει σὲ σύσκεψι στὶς 22 καὶ 23 Σεπτελβρίου τοῦ 1947 στὴν Βιλίτζα Γκόρα τῆς Πολωνίας. Ἡ βασικὴ εἰσήγησις στὴν σύσκεψι ἔγινε ἀπὸ τὸν ρῶσο ἀντιπρόσωπο καὶ θεωρητικὸ τοῦ σταλινισμοῦ Α. Ζντάνωφ.

Στὴν εἰσήγησί του, ὁ Ζντάνωφ, εἶπε ὅτι ἡ ἄνδρωσις καὶ ἡ μετατροπὴ τῶν ἄλλοτε νεαρῶν ΚΚ σὲ ὥριμα μαζικὰ κόμματα *«ἔκανε ἀδύνατη καὶ ἄσκοπη τὴν καθοδήγησί τους ἀπὸ ἕνα κέντρο»*. Γι' αὐτὸ καὶ διαλύθηκε ἡ Κ.Δ., πρᾶγμα ἄλλωστε ποὺ *«τερμάτισε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἐχθρῶν μας περὶ καθοδηγήσεως τῶν ΚΚ ἀπὸ τὴν Μόσχα καὶ περὶ ἀναμίξεώς της στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῶν ἄλλων κρατῶν»*. Συνεχίζοντας ὅμως, ὁ Ζντάνωφ, τόνισε ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν διαφόρων ΚΚ καὶ συντονισμὸς τῆς δραστηριότητός των : *«Μερικοὶ σύντροφοι, εἶπε, θεώρησαν ὅτι ἡ διάλυσις τῆς Κ. Δ. σημαίνει καὶ διακοπὴ κάθε συνδέσεως καὶ ἐπαφῆς ἀνάμεσα στὰ Κ. Κ. Ἡ ἔλλειψις ὅμως συνδέσεως δὲν εἶναι σωστή. Εἶναι ἐπιζήμια καὶ ἀφύσικη. Τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα ἔχει κοινὰ συμφέροντα καὶ καθήκοντα. Ἂν συνεχιζόταν αὐτὴ ἡ κατάστασις, θὰ εἴχαμε ἐξαιρετικὰ βλαβερὲς συνέπειες. Ἡ ἀνάγκη γιὰ συντονισμὸ τῆς δραστηριότητος τῶν χωριστῶν Κ.Κ. ὡρίμασε ἰδιαίτερα σήμερα ποὺ ἡ συνεχιζομένη ἔλλειψις συνδέσεως μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ σὲ ἐξασθένησι τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ μὲ τὸν καιρὸ σὲ σοβαρὰ λάθη»*. Γι' αὐτὸ καὶ ἱδρύθηκε ἡ Κόμινφορμ, ἡ ὁποία, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφασι τῆς διασκέψεως, εἶχε γιὰ ἀποστολή της *«νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν πεῖρα καὶ νὰ συντονίσῃ τὴν δρᾶσι τῶν Κ.Κ.»*.

Γενικὸς γραμματεὺς τῆς Κόμινφορμ διορίσθηκε ὁ ρῶσος ἀντιπρόσωπος Α. Ζντάνωφ. (Δεύτερος ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴν διάσκεψι ἦταν ὁ Γ. Μαλενκώφ). Στὴν διάσκεψι πῆρε μέρος ἐπίσης, σὰν ἀντιπρόσωπος τῆς Πολωνίας, ὁ Γκομούλκα, ὁ ὁποῖος εἰσηγήθηκε τὸ θέμα τῆς ἀνταλλαγῆς πείρας καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ΚΚ.

Ἐξ ἄλλου, ἀπεφασίσθη τὸ Γραφεῖο Πληροφοριῶν νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Κ.Ε. τῶν 9 ΚΚ. Ἕδρα τῆς Κόμινφορμ ὁρίσθηκε τὸ Βελιγράδι. Ἀπεφασίσθη ἐπίσης, ἡ ἔκδοσις ἑβδομαδιαίου καθοδηγητικοῦ ὀργάνου, τὸ ὁποῖο ἄρχισε νὰ κυκλοφορῇ σὲ διάφορες γλῶσσες ἀπὸ τὴν 1η Νοεμβρίου 1947, μὲ τὸν τίτλο «Γιὰ μιὰ σταθερὴ εἰρήνη, γιὰ τὴν Λαϊκὴ Δημοκρατία».

5. Ἡ γραμμὴ τῆς Κόμινφορμ

Ἡ εἰσήγησις τοῦ Ζντάνωφ στὴν διάσκεψι τῆς Κόμινφορμ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιατὶ χάραζε τὴν γραμμὴ τοῦ μεταπολεμικοῦ κομμουνισμοῦ ὡς τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν. Σύμφωνα μὲ τὴν ἔκθεσι τοῦ Ζντάνωφ:

α) Ὁ κόσμος εἶναι ὁριστικὰ διηρημένος σὲ δύο στρατόπεδα: στὸ δυτικὸ - «ἰμπεριαλιστικὸ» καὶ τὸ ἀνατολικὸ - «σοσιαλιστικό». Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πρώτου, βρίσκονται οἱ ΗΠΑ. Καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δευτέρου ἡ ΕΣΣΔ, στὴν ὁποία ὀφείλουν ἀφοσίωσι καὶ ὑπακοὴ ὅλα τὰ μέλη του. Ἀνάμεσα στὰ δύο στρατόπεδα διεξάγεται ἕνας θανάσιμος ἀγώνας.

β) Καθῆκον τῶν ΚΚ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἶναι νὰ σταθεροποιήσουν στὶς χῶρες τους τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα, κάτω ἀπὸ τὴν κηδεμονία τῆς ΕΣΣΔ.

γ) Καθήκοντα τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν ΚΚ εἶναι: Νὰ ἀντιδράσουν δυναμικὰ στὴν ἀμερικανικὴ πολιτική. Νὰ προκαλέσουν μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀποτυχία τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ καὶ τοῦ Δόγματος Τροῦμαν. Νὰ ἀνατρέψουν τὶς προσπάθειες γιὰ ἑνοποίησι τῆς Δύσεως. Καὶ τέλος, νὰ ματαιώσουν τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὥστε νὰ ἀνοίξη ὁ δρόμος πρὸς τὴν κομμουνιστικοποίησί της.

δ) Καθῆκον ὅλων τῶν ΚΚ εἶναι νὰ περνοῦν, ὅπου ὑπάρχει δυνατότης, ἀμέσως, στὴν ἔνοπλη δρᾶσι γιὰ τὴν ἀνατροπὴ ἢ ἔστω γιὰ τὴν ἁπλῆ ἐξασθένησι τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Αὐτὸ ἴσχυε γιὰ τὶς χῶρες τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας, τὴν Ἰαπωνία καὶ ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης, γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν γραμμή, τὰ Κ.Κ. ἀνέπτυξαν ἔντονη ἐπαναστατικὴ δρᾶσι, ἡ ὁποία συνεκλόνισε τὴν Δ. Εὐρώπη καὶ πολλὲς ἀσιατικὲς χῶρες στὰ τέλη τοῦ 1947. Ἡ ἐξόρμησις ὅμως αὐτὴ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα, τὴν ἀφύπνισι τοῦ δυτικοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐνίσχυσι τῆς τάσεως γιὰ ἑνότητα ἔναντι τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς.

Ταυτόχρονα, οἱ κομμουνισταί, ἄρχισαν καὶ τὴν ἐκκαθάρισι τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἐπιταχύνοντας τοὺς ρυθμοὺς τῆς κομμουνιστικοποιήσεως καὶ τοῦ ἐκρωσισμοῦ της.

6. Ἡ ρῆξις μὲ τὸν Τίτο

Τὴν 1η Φεβρουαρίου 1948, ἀνεκοινώθη ὅτι συνῆλθε στὴν Γιουγκοσλαβία, ἡ 2α σύνοδος τῆς Κόμινφορμ. Ἡ σύνοδος ἀπεφάσισε τὴν συγκρότησι συντακτικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἐφημερίδα τῆς Κόμινφορμ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας διορίσθηκε ὁ σοβιετικὸς θεωρητικὸς Γιούντιν.

Στὶς 28 Ἰουνίου 1948, ἀνεκοινώθη ὅτι συνῆλθε ἡ 3η σύνοδος τῆς Κόμινφορμ, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὸ Βουκουρέστι. Αὐτὴ κατεδίκασε τὸ ΚΚ Γιουγκοσλαβίας γιὰ διάφορες «παρεκκλίσεις»

του ἀπὸ τὴν ὀρθὴ κομμουνιστικὴ γραμμή. Λόγω τῆς ἀρνήσεως τῶν γιουγκοσλάβων ἡγετῶν νὰ ἀναγνωρίσουν τὰ «σφάλματά» τους, ἡ Κόμινφορμ ἀπεφάσισε νὰ ἀποβάλῃ τὸ ΚΚΓ ἀπὸ τὶς τάξεις της καὶ νὰ μεταφέρῃ τὴν ἕδρα της ἀπὸ τὸ Βελιγράδι στὸ Βουκουρέστι. Παράλληλα, καλοῦσε τὰ μέλη καὶ τὰ στελέχη τοῦ ΚΚΓ νὰ ἀνατρέψουν τὸν Τίτο καὶ τοὺς συνεργάτες του.

Ἀμέσως, ἐξαπελύθη ἕνα κῦμα ἐκκαθαρίσεων ἐναντίον τῶν «τιτοϊκῶν» σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη. Ἀνάμεσα στοὺς ἐκκαθαρισθέντας ἦσαν καὶ πολλὰ ἀνώτατα στελέχη τῶν ΚΚ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὅπως ὁ Κοστὼφ στὴν Βουλγαρία, ὁ Ράϊκ στὴν Οὐγγαρία, ὁ Τζότζε στὴν Ἀλβανία κλπ. Ἐκκαθαρίσθηκαν ἐπίσης καὶ ἱδρυτικὰ στελέχη τῆς Κόμινφορμ ὅπως ὁ πολωνὸς Γκομούλκα, ποὺ φυλακίσθηκε καὶ ὁ τσεχοσλοβᾶκος Σλάνσκυ ποὺ ἐκτελέσθηκε.

Μαζὶ μὲ αὐτὲς τὶς ἐκκαθαρίσεις, πῆρε πρωτοφανεῖς διαστάσεις καὶ ἡ λατρεία πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Στάλιν, τὸν ὁποῖο ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐξυμνοῦν ὅλα τὰ ΚΚ, οἱ ἡγέτες καὶ τὰ στελέχη τους. Ἦταν μία ἐπὶ πλέον ἔνδειξις τῆς σοβιετικῆς κυριαρχίας ἐπάνω στὶς κομμουνιστικὲς χῶρες καὶ στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, ποὺ ὁ Στάλιν ἔγινε τὸ ζωντανὸ σύμβολό της.

Σὰν βασικὴ ἰδιότης τοῦ καλοῦ κομμουνιστοῦ, ἀνεκηρύχθη ἡ ἀπεριόριστη ἀφοσίωσις πρὸς τὴν ΕΣΣΔ καὶ ἡ πίστις - λατρεία πρὸς τὸν Στάλιν. Διεκηρύχθη μάλιστα σὲ ὅλους τοὺς τόνους ὅτι «προλεταριακὸς διεθνισμὸς», δὲν σημαίνει τίποτα ἄλλο, παρὰ ἀνεπιφύλακτη ἀφοσίωσι πρὸς τὴν Σοβιετικὴ Ρωσία!

7. Τί εἶναι «Λαϊκὴ Δημοκρατία»

Ἡ ἡγεσία τῆς Κόμινφορμ ἐπεξεργάσθηκε τότε καὶ τὸν ὁρισμὸ τῆς λεγομένης «Λαϊκῆς Δημοκρατίας». Ὁ Δημητρὼφ εἶχε πεῖ, λίγο παλαιότερα, ὅτι ἡ «Λαϊκὴ Δημοκρατία» εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν «Σοβιετικὴ Δημοκρατία». Οἱ διαφορὲς εἶναι:

α) Στὴν «Λαϊκὴ Δημοκρατία», ὁ ἡγετικὸς ρόλος ἀνήκει σὲ ὅλους τοὺς ἐργαζομένους, ἐνῶ στὴν «Σοβιετικὴ Δημοκρατία» μόνον στὸ προλεταριᾶτο.

β) Στὴν «Λ.Δ.» σὲ ἀντίθεσι πρὸς ὅτι ἰσχύει στὴν «σοβιετική», ἡ μικρὴ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία διατηρεῖται καὶ προστατεύεται,.

γ) Ἡ «Λαϊκὴ Δημοκρατία, τέλος, εἶναι «ἀντιφασιστικὸ» καὶ ταυτόχρονα ἀνεξάρτητο κράτος μὲ τὴν δική του ἐθνικὴ καὶ κρατικὴ κυριαρχία.

Ὁ ρῶσος θεωρητικὸς τῆς Κόμιν φορμ, Γιούντιν ἀπέρριψε τὸν ὁρισμὸ τοῦ Δημητρὼφ, ποὺ ἔμμεσα ἀμφισβητοῦσε τὸ «σοβιετικὸ πρότυπο» καὶ τὴν ρωσικὴ ἐπικυριαρχία. Τόνισε ὅτι :

α) Καὶ στὴν «Λαϊκὴ Δημοκρατία», ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν «σοβιετική», ὁ ἡγετικὸς ρόλος ἀνήκει στὴν «ἐργατικὴ τάξι», ποὺ ἐκπρόσωπός της εἶναι τὸ Κ.Κ. Ἡ «Λ.Δ.» εἶναι τὸ κράτος τῆς μεταβατικῆς πε-

ριόδου ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸν σοσιαλισμὸ καὶ ἐκτελεῖ τὸ ἔργο τῆς «προλεταριακῆς δικτατοτίας».

β) Ἡ «Λ.Δ.» «ἀνέχεται», ἀλλὰ μόνον προσωρινά, τὴν μικρὴ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Ἀπώτερος σκοπὸς της εἶναι ὄχι ἡ «προστασία», ἀλλὰ ἡ ἐξάλειψις αὐτῆς τῆς ἰδιοκτησίας.

γ) Ἡ «Λ.Δ.», δὲν εἶναι ἁπλῶς «ἀντιφασιστικό», ἀλλὰ εἶναι καὶ «κομμουνιστικὸ» κράτος. Μία «λαϊκὴ δημοκρατία» τέλος, ἀνήκει ὁπωσδήποτε στὸ «σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, καὶ ἀναγνωρίζει ὑποχρεωτικὰ τὴν ἡγεσία τῆς ΕΣΣΔ, στὴν ὁποία ἄλλωστε ὀφείλει τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξί της. Συνεπῶς, ἡ Γιουγκοσλαβία, σύμφωνα μὲ αὐτὸν τὸν ὁρισμό, δὲν ἦταν «λαϊκὴ δημοκρατία» (*).

8. Ἡ «ἐπίθεσις εἰρήνης»

Στὶς 27 Νοεμβρίου 1949, ἀνεκοινώθη ὅτι συνῆλθε στὴν Οὐγγαρία ἡ 4η σύνοδος τῆς Κόμινφορμ, ἡ ὁποία ἄκουσε εἰσήγησι τοῦ ρώσου θεωρητικοῦ Μ. Σουσλὼφ περὶ «ὑπερασπίσεως τῆς εἰρήνης». Ὁ Τολιάττι, παρουσίασε μία ἔκθεσι γιὰ τὴν τακτικὴ τοῦ «ἑνιαίου μετώπου», ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ΚΚ. Καὶ ὁ ρουμᾶνος Γκ. Ντὲζ, μία ἔκθεσι γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐνισχύσεως καὶ γενικεύσεως τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ Τίτο. Μὲ βάσι τὴν τελευταία εἰσήγησι, οἱ κομμουνιστικὲς χῶρες διέκοψαν κάθε εἴδους σχέσι μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία.

Ἰδιαίτερη σημασία εἶχε ἡ ἔκθεσις τοῦ Μ. Σουσλώφ. Ἤδη ἡ μεγάλη ἐπαναστατικὴ ἔφοδος τῶν κομμουνιστῶν ποὺ κήρυξε ὁ Ζντάνωφ, εἶχε ἀποτύχει στὶς δυτικὲς χῶρες. Τὰ ΚΚ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, δὲν μπόρεσαν νὰ κλονίσουν τὰ δημοκρατικὰ καθεστῶτα τῶν χωρῶν τους. Ἡ κομμουνιστικὴ ἀνταρσία στὴν Ἑλλάδα συνετρίβη. Ἀπέτυχε ἐπίσης καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ δυτικοῦ Βερολίνου. Τὸ Σχέδιο Μάρσαλ ἔδινε ἤδη τοὺς θετικοὺς καρπούς του. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1949, εἶχε ἱδρυθῆ τὸ ΝΑΤΟ. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν Ἀσία ἀκόμη, τὸ ἐπαναστατικὸ κῦμα, μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῆς κινεζικῆς ἐπαναστάσεως, βρισκόταν σὲ ἄμπωτι. Ἀντίθετα, ὁ κομμουνισμὸς εἶχε κατορθώσει νὰ κομμουνιστικοποιήσῃ τὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ νὰ σταθεροποιηθῆ σ' αὐτήν, μὲ ἐξαίρεσι τὴν ἀποστασία τοῦ Τίτο. Ἡ Μόσχα, παίρνοντας ὑπ' ὄψι της αὐτὴν τὴν νέα κατάστασι, ἄλλαξε τακτικὴ καὶ ἐξαπέλυσε τὴν «ἐπίθεσι εἰρήνης».

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ πρῶτο «συνέδριο εἰρήνης», ὠργανώθηκε ἀπὸ κομμουνιστάς, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1949, τὸν ἴδιο μῆνα ποὺ ἱδρύθηκε τὸ ΝΑΤΟ. Σκοποὶ τοῦ «κινήματος εἰρήνης» ἦσαν:

α) Νὰ ἐφησυχάσῃ τοὺς δυτικοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀφοπλίσῃ ψυχολογικῶς.

(*) Ἡ ρῆξις μὲ τὸν Τίτο ὑπῆρξε σημαντικὸ πλῆγμα γιὰ τὴν Κόμινφορμ καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ πλήρωσε μὲ τὴν ζωή του αὐτὴ τὴν ἀποτυχία ὁ Ζντάνωφ, ὁ ὁποῖος πέθανε μυστηριωδῶς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1948, λίγες ἡμέρες μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποκήρυξι τοῦ Τίτο.

β) Νὰ ἐμποδίση τὴν ὀργάνωσι τῆς ἀμύνης των καὶ τὸν ὑλικὸ ἐξοπλισμό τους.

γ) Νὰ μὴ τοὺς ἀφήση νὰ ἀναλάβουν τὴν ἀντεπίθεσι.

δ) Νὰ δημιουργήση ἕνα προπέτασμα καπνοῦ γιὰ νὰ συγκαλύψη τὴν ὑπονομευτικὴ καὶ διαβρωτικὴ δραστηριότητα τοῦ κομμουνισμοῦ.

ε) Νὰ προωθήση τὴν τακτικὴ τῶν «λαϊκῶν μετώπων».

Καὶ στ) Νὰ διευκολύνη τὴν προσπάθεια τῶν κομμουνιστῶν γιὰ ἀπομόνωσι τῆς Ἀμερικῆς καὶ διάσπασι τῆς Δύσεως.

9. Ἡ διάλυσις τῆς Κόμινφορμ

Στὶς νέες συνθῆκες, τῆς «ἐπιθέσεως εἰρήνης», ἡ Κόμινφορμ, εἰδικὸ ὄργανο γιὰ «ἐξαγωγὴ τῆς ἐπαναστάσεως», δὲν μποροῦσε νὰ παίξη δραστήριο ρόλο. Ἔτσι, περιῆλθε σὲ ἀφάνεια καὶ περιορίσθηκε οὐσιαστικὰ στὸν ἀντιτιτοϊκὸ ἀγώνα.

Τελικὰ διελύθη τὸ 1956, μετὰ ἀπὸ τὴν συμφιλίωσι τῆς Μόσχας μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν αὔξησι τοῦ κύρους τῆς κομμουνιστικῆς Κίνας, ἡ ὁποία δὲν ἦταν μέλος τῆς Κόμινφορμ.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1956, τὰ 8 ΚΚ μέλη τῆς Κόμινφορμ ἐξέδωσαν ἀνακοίνωσι ἀναγγέλλοντας τὴν διάλυσι τῆς ὀργανώσεως ἡ ὁποία «ἐξετέλεσε τὸν προορισμό της».

10. Τὸ «διεθνὲς κέντρο» τῆς Πράγας

Ἡ διάλυσις τῆς Κόμινφορμ δὲν σημαίνει ὅτι ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη ἡ ἐξάρτησις τῶν ΚΚ ἀπὸ τὴν Μόσχα καὶ ὁ συντονισμὸς τῆς δραστηριότητός των σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὑπάρχει στὴν Πράγα ἕνα *«διεθνὲς κομμουνιστικὸ κέντρο»*, τὸ ὁποῖο ἐκδίδει σὲ διάφορες γλῶσσες ἕνα καθοδηγητικὸ ὄργανο μὲ τὸν τίτλο «Παγκόσμια μαρξιστικὴ ἐπιθεώρησις: Προβλήματα σοσιαλισμοῦ καὶ εἰρήνης». Τὸ κέντρο αὐτό, λειτουργεῖ κατὰ τρόπο μυστικὸ καὶ δὲν ξέρουμε καλὰ - καλά, οὔτε ποιοὶ τὸ ἀποτελοῦν. Εἶναι πάντως γνωστὸ ὅτι συγκαλεῖ τακτικὲς διασκέψεις γιὰ τὴν ἐξέτασι διαφόρων ζητημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα ἢ ἕνα ὡρισμένο Κ.Κ. Ἐπίσης, συντηρεῖ σχολὲς στελεχῶν γιὰ δρᾶσι σὲ διάφορες περιοχὲς τοῦ κόσμου καὶ ἰδίως στὴν Ἀφρικὴ καὶ στὴν Λατινικὴ Ἀμερική.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ τὸ κέντρο, μετὰ τὴν διάλυσι τῆς Κόμινφορμ καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀπαίτησι τῶν κινέζων καὶ ἄλλων κομμουνιστῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σύστημα τῶν ἐπαφῶν μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ΚΚ, καθιερώθηκε καὶ τὸ σύστημα τῆς συγκλήσεως κατὰ καιροὺς παγκομμουνιστικῶν διασκέψεων. Συνολικά, ἔγιναν τρεῖς τέτοιες διασκέψεις: δύο στὴ Μόσχα (1957 καὶ 1960) καὶ μία λιγώτερο εὐρεῖα στὸ Βουκουρέστι (1960). Ἔκτοτε, ἡ ἔντασις τῆς κινεζοσοβιετικῆς διαμάχης δὲν ἐπέτρεψε τὴν πραγματο-

ποίησι νέας παγκομμουνιστικῆς διασκέψεως. Ἡ Μόσχα ἐπεδίωξε πολλὲς φορὲς τὴν σύγκλησι της, ἀλλὰ οἱ κινέζοι καὶ κατὰ καιροὺς οἱ ρουμᾶνοι, οἱ γιουγκοσλάβοι κ.ἄ. τὴν σαμποτάρισαν.

Τελικῶς, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1968 συνῆλθε στὴν Βουδαπέστη μία προσυνδιάσκεψις τῆς παγκομμουνιστικῆς συνόδου. Τὸ ΚΚ Κίνας καὶ μερικὰ ἄλλα, ἀρνήθηκαν νὰ μετάσχουν, ἐνῶ τὸ ΚΚ Ρουμανίας ἀπεχώρησε κατὰ τὴν διάρκειά της.

11. Περίοδοι τῆς Κόμινφορμ

Μποροῦμε νὰ ξεχωρίσουμε στὴν ἱστορία τῆς Κόμινφορμ τὶς ἑξῆς φάσεις.

α) *Τὴν ἐπαναστατική*, ἀπὸ τὸ 1947 ὡς τὸ 1950. Εἶναι ἡ περίοδος τῶν ἀνατρεπτικῶν πολέμων στὴν Κίνα, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Βιρμανία, τὴν Μαλαισία, τὴν Ἰνδονησία, τὶς Φιλιππῖνες κλπ.

β) *Τὴν ἐνιαιομετωπική*, ἀπὸ τὸ 1951 ὡς τὸ 1953. Εἶναι ἡ περίοδος ποὺ τὰ ΚΚ προσπαθοῦν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσι στὴν ὁποία τὰ κατεδίκασε ἡ προηγουμένη φάσις.

γ) *Τῆς συνυπάρξεως*, ἀπὸ τὸ 1953 ὡς τὸ 1956. Εἶναι ἡ περίοδος τῆς τῆς «διαλλακτικότητος», ποὺ ἐκφράζει τὴν πορεία πρὸς τὸν «ἀποσταλινισμὸ» καὶ τὴν διάλυσι τῆς Κόμινφορμ.

12. Οἱ διεθνεῖς παρακομμουνιστικὲς ὀργανώσεις

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κόμινφορμ, στὴν μεταπολεμικὴ περίοδο, ὁ διεθνὴς κομμουνισμὸς δημιούργησε διάφορες παρακομμουνιστικὲς «μετωπικὲς» ὀργανώσεις γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἐπιδιώξεών του σὲ διεθνῆ κλίμακα. Οἱ κυριώτερες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ Παγκόσμια Συνδικαλιστικὴ Ὁμοσπονδία (ΠΣΟ), ἡ Παγκόσμια Ὁμοσπονδία Δημοκρατικῆς Νεολαίας (ΠΟΔΝ), ἡ Παγκόσμια Δημοκρατικὴ Ὁμοσπονδία Γυναικῶν (ΠΔΟΓ), ἡ Διεθνὴς Ἕνωσις Φοιτητῶν (ΔΕΦ), τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Εἰρήνης (ΠΣΕ), ἡ Διεθνὴς Ὁμοσπονδία Ἀγωνιστῶν Ἀντιστάσεως (ΔΟΑΑ), ἡ Διεθνὴς Ἕνωσις Δημοκρατικῶν Νομικῶν (ΔΕΔΝ) καὶ ἡ Διεθνὴς Ὀργάνωσις Δημοσιογράφων (ΔΟΔ). Οἱ ὀργανώσεις αὐτὲς ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται καὶ νὰ λειτουργοῦν.

Ε'. Η Δ' ΔΙΕΘΝΗΣ

1. Ἡ διαμάχη Τρότσκυ - Στάλιν καὶ ἡ Κ.Δ.

Ἡ διαμάχη ποὺ ξέσπασε ἀνάμεσα στὸν Τρότσκυ καὶ τὸν Στάλιν, εἶχε τὴν ἀπήχησι της καὶ στὸν διεθνῆ κομμουνισμό, καθὼς καὶ στὶς ἐσωτερικὲς ἐξελίξεις τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στοὺς σταλινικοὺς καὶ τοὺς τροτσκιστάς, μετεφέρθη φανερὰ στὴν Γ' Διεθνῆ τὸ 1927, ὅταν ἡ τροτσκικὴ «ἀντιπολίτευσις» κατηγόρησε μὲ μία διακήρυξι 84 στελεχῶν τῆς Κ.Δ. τὴν σοβιετικὴ ἡγεσία ὅτι ἐπέβαλε στὴν Κόμιντερν τὴν ἐσφαλμένη γραμμὴ τοῦ «ἑνιαίου μετώπου». Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν κινέζων κομμουνιστῶν ἀπὸ τὸν Τσὰγκ-Κάϊ-Σὲκ μὲ τὸν ὁποῖο εἶχαν συνεργασθῆ ἐφαρμόζοντας τὴν γραμμὴ περὶ «ἑνιαίου μετώπου», ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ στοὺς τροτσκιστὰς νὰ καταγγείλλουν τὴν ἐπίσημη γραμμὴ ποὺ εἶχε ἐπιβάλει ὁ Στάλιν στὴν Γ' Διεθνῆ σὰν *«πολιτικὴ μικροαστικῶν συμβιβασμῶν»*. Ταυτόχρονα, οἱ τροτσκισταί, κατάγγειλλαν τὴν προσπάθεια τῶν σταλινικῶν νὰ ἀποκρύψουν τὴν ἀποτυχία τῆς Γ' Διεθνοῦς καταδιώκοντας τὴν ἀντιπολίτευσι καὶ ἀπαγορεύοντας κάθε κριτική.

Ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ τῶν τροτσκιστῶν, ἐνίσχυσε τὴν ἀπόφασι τοῦ Στάλιν νὰ ἐξοντώση τὴν ἀντιπολίτευσι. Ἄρχισε λοιπὸν τὴν ἐκκαθάρισι καὶ τῆς Γ' Διεθνοῦς ἀπὸ ὅλα τὰ ἀντιπολιτευόμενα στοιχεῖα καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Τρότσκυ. Ἡ διαγραφὴ τοῦ Τρότσκυ ἀπὸ τὸ ΚΚΣΕ προκάλεσε σοβαρὲς διαφωνίες σὲ ὅλα τὰ Κ. Κ. τοῦ κόσμου, πρᾶγμα ποὺ ἔδωσε στὸν Στάλιν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκκαθαρίση τοὺς ξένους τροτσκιστὰς καὶ νὰ ἐπιβάλη τὸν ρωσικὸ καὶ τὸν δικό του προσωπικὸ ἔλεγχο, ἐπάνω στὴν Γ' Διεθνῆ.

2. Ἡ ἵδρυσις τῆς Δ' Διεθνοῦς

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Τρότσκυ στὰ ἐκτὸς τῆς Ρωσίας Κ. Κ., προσπάθησαν νὰ διατηρηθοῦν μέσα σ' αὐτὰ σὰν μία «ἀριστερὴ ἐνδοκομματικὴ

ἀντιπολίτευσις». Ὅταν ὅμως δὲν τὸ ἐπέτυχαν, λόγῳ τῶν διωγμῶν ποὺ ἐξαπέλυσε ἐναντίον τους ἡ σταλινικὴ ἡγεσία τῆς Γ' Διεθνοῦς, ἀπεφάσισαν νὰ προχωρήσουν στὴν ἵδρυσι μιᾶς δικῆς των διεθνοῦς ὀργανώσεως. Ἤδη τὸν Μάϊο τοῦ 1927, 8 σημαίνοντες κομμουνισταὶ εἶχαν ἐκδόσει μία κοινὴ διακήρυξι μὲ τὴν ὁποία κατάγγελλαν τὴν γραμμὴ τοῦ σταλινισμοῦ τόσο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ΕΣΣΔ ὅσο καὶ στὸν τομέα τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Τὸ 1934, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Τρότσκυ στὰ διάφορα Κ. Κ. συνῆλθαν στὸ Παρίσι καὶ ἵδρυσαν μία διεθνῆ ὀργάνωσι, τὴν ὁποία ὠνόμασαν «Δ' Διεθνῆ» γιὰ νὰ τὴ διακρίνουν ἀπὸ τὴν Γ' Διεθνῆ.

Ἡ Δ' Διεθνής, μὲ μία «Διακήρυξί» της, κατάγγειλε τὴν Γ' Διεθνῆ ὅτι *«ταυτίστηκε μὲ τὸν γραφειοκρατικὸ ἐθνικισμὸ τοῦ Στάλιν»* καὶ ἔτσι πρόδωσε τὴν ὑπόθεσι τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Στὴν Διακήρυξι κατεδικάζοντο, τόσο ἡ σοσιαλδημοκρατία, ὅσο καὶ ὁ σταλινισμός.

Ἡ ἀποτυχία τῶν διαφόρων κομμουνιστικῶν ἐπαναστάσεων ἀπεδίδετο στὴν ἔλλειψι μιᾶς πραγματικῆς προλεταριακῆς, κομμουνιστικῆς, ἀληθινὰ ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως, ποὺ θὰ συντόνιζε τὴν ἐπαναστατικὴ δραστηριότητα τῆς ἐργατικῆς τάξεως σὲ παγκόσμια κλίμακα. Τόσο ἡ σοσιαλιστικὴ ὅσο καὶ ἡ κομμουνιστικὴ (σταλινικὴ) Διεθνής, δὲν ἀνταποκρίθηκαν κατὰ τοὺς τροτσκιστάς, στὸν ρόλο μιᾶς τέτοιας ὀργανώσεως.

Ἡ θεωρία τῆς «οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μία μόνο χώρα» ποὺ παρουσίασε ὁ Στάλιν γιὰ νὰ δικαιολογήση τὴν παραμονή του στὴν ἐξουσία, δείχνει, κατὰ τὴν Διακήρυξι τῆς Δ' Διεθνοῦς, τὸν *«ἐθνικιστικὸ ἐκφυλισμὸ τῆς ΕΣΣΔ ὁ ὁποῖος μεταδόθηκε καὶ στὴν Γ' Διεθνῆ»*. Τὰ συμφέροντα τῆς παρασιτικῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας, συνέχιζαν οἱ ἱδρυταὶ τῆς νέας Διεθνοῦς, ἦρθαν σὲ σύγκρουσι μὲ τὰ συμφέροντα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία, φροντίζοντας γιὰ τὴν διατήρησι τῶν προνομίων καὶ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν συμφερόντων της, ἐγκατέλειψε τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι. Ἡ νέα ἄρχουσα τάξις τῆς Ρωσίας, ὑπέταξε τὴν παγκόσμια ἐπανάστασι στὰ στενὰ ρωσικὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, φθάνοντας ὡς τὸ σημεῖο νὰ θυσιάζῃ τὸ διεθνὲς προλεταριᾶτο *«μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ρωσίας»*. Ἔτσι, ἡ Γ' Διεθνής, ἀπὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι, μεταμορφώθηκε σὲ ὄργανο τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς. *«Διεθνισμός, σημαίνει τὴν ὑποταγὴ τῶν συμφερόντων κάθε χώρας στὰ συμφέροντα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως»*. Οἱ ρῶσοι ἡγέται ὅμως, διεκήρυξε ἡ Δ' Διεθνής, ἔκαναν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Ὑπέταξαν τὰ συμφέροντα τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως στὰ συμφέροντα τῆς χώρας τους. Αὐτὸ εἶναι ὄχι διεθνισμός, ἀλλὰ *«ἐθνικισμός, ποὺ ἔφερε τὴν ὑποταγὴ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ στὰ συμφέροντα τῆς σταλινικῆς γραφειοκρατίας ποὺ κυβερνᾶ τὴν Σοβιετικὴ Ἕνωσι»*. Ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐξέλιξι, τόνιζαν στὴν Διακήρυξί τους οἱ τροτσκισταί, προκύπτει ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν δημιουργία μιᾶς νέας Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἡ Διεθνὴς αὐτὴ θὰ καταπολεμήση

τόσο τὴν Β' Διεθνῆ (σοσιαλιστική) ὅσο καὶ τὴν Γ' Διεθνῆ (κομμουνιστική - σταλινική). Γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ ἀκριβῶς, δημιουργεῖται ἡ Δ' Διεθνὴς ἡ ὁποία θὰ ἐφαρμόση ἕνα ἀγωνιστικὸ διεθνιστικὸ πρόγραμμα.

Σύμφωνα μὲ τὴν Διακήρυξι, ἡ Δ' Διεθνὴς *«σημαίνει ἕνα ἀγώνα μέχρι θανάτου ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ, τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τοῦ πολέμου. Σημαίνει μιὰ ἀδιάλλακτη πάλη ἐναντίον τοῦ προδοτικοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεφορμισμοῦ, τοῦ γραφειοκρατικοῦ σταλινισμοῦ καὶ τοῦ συμβιβαστικοῦ κεντρισμοῦ. Σημαίνει τὸν ἄνευ ὅρων ἀγώνα γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τῆς Σοβ. Ἑνώσεως, τὴν ὁποία οἱ σοσιαλδημοκράται καὶ σταλινικοὶ περιήγαγαν στὸ ἔλεος τῆς Γερμανίας, ἐπιτρέποντας στὸν Χίτλερ νὰ πάρῃ τὴν ἐξουσία χωρὶς ἀντίστασι. Σημαίνει τὸν μαχητικὸ ἀγώνα γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ μαρξισμό, γιὰ τὴν ὁριστικὴ νίκη τῆς ἐργατικῆς τάξεως... Θὰ ὑπερασπίζουμε τὶς θεωρίες τοῦ Μάρξ, τοῦ Ἔγκελς, τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Τρότσκυ... Ἡ νέα Διεθνὴς θὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ἐπαναστατικὴ διδασκαλία τοῦ μαρξισμοῦ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς ἐναντίον τῶν νέων ἀντιμαρξιστῶν ποὺ ἔχουν υἱοθετήσει τὶς ἀπόψεις τῶν παλαιῶν ρεβιζιονιστῶν. Σηκώνουμε ψηλὰ τὴν σημαία μας. Οἱ ἀγωνισταὶ μὲ τὴν ταξικὴ συνείδησι, θὰ τὴν μεταφέρουν καὶ θὰ τὴν στήσουν ἐπάνω στὶς ἀκροπόλεις τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἐμπρὸς γιὰ τὴν Δ' Διεθνῆ! Ἐμπρὸς γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ μαρξισμό!»*.

3. Ἡ ἀποτυχία τῆς Δ' Διεθνοῦς

Ἡ Δ' Διεθνὴς εἶχε ἀξιόλογη ἀπήχησι στὴν νοτιοανατολικὴ Ἀσία καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες χῶρες, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μπόρεσε νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα μιᾶς μικρῆς, κλειστῆς, ἐξτρεμιστικῆς ὀργανώσεως. Οἱ τροτσκισταὶ ἀνέπτυξαν ἀξιόλογη δραστηριότητα καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κυρίως πρὶν ἀπὸ τὴν ἵδρυσι τῆς Δ' Διεθνοῦς καὶ ἰδίως στὴν περίοδο τοῦ 1929-31.

Τὸ 1940, ὁ Τρότσκυ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν δραπέτευσί του ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ περιφερόταν σὲ διάφορες χῶρες καταδιωκόμενος ἀπηνῶς ἀπὸ τοὺς πράκτορες τοῦ Στάλιν, δολοφονήθηκε ἀπὸ ἕνα ὄργανο τῶν σοβιετικῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν στὸ Μεξικό. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του εἶχε στιγματίσει μὲ τὸν πιὸ ἔντονο τρόπο τὴν συνεργασία τοῦ Στάλιν μὲ τὸν Χίτλερ, χαρακτηρίζοντάς την σὰν ὁλοκληρωτικὴ προδοσία τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ δολοφονία του, ὑπῆρξε ἀποφασιστικὸ πλῆγμα για τὴν Δ' Διεθνῆ, ἡ ὁποία, ὕστερα ἀπὸ αὐτήν, περιέπεσε στὴν ἀφάνεια.

Ἡ ἀποτυχία τῆς Δ' Διεθνοῦς ἦταν ἑπόμενη, γιατὶ βρισκόταν σὲ ταυτόχρονο πόλεμο πρὸς τὸν καπιταλισμὸ καὶ πρὸς τὸν κομμουνισμό. Πάλευε σὲ ὅλα τὰ μέτωπα ἐναντίον καὶ τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ σταλινισμοῦ, μὲ συνθήματα γεμᾶτα ἐπαναστατικὴ ἀδιαλλαξία, ποὺ τὴν ἀπομόνωσαν ἀπὸ τὶς μεγάλες μᾶζες. Οἱ πόροι της ἦσαν ἀσήμαντοι καὶ δὲν εἶχε πουθενὰ κανένα σοβαρὸ ὑλικό, ἠθικό, πολιτικὸ ἢ κοινωνικὸ στήριγμα. Ἀντίθετα, οἱ θανάσιμοι ἀντίπαλοί της, οἱ σταλινικοὶ κομμουνισταί,

διέθεταν τὸ σοβιετικὸ χρῆμα καὶ ἐστηρίζοντο σὲ ἕνα μεγάλο κράτος, τὴν ΕΣΣΔ, ποὺ τοὺς βοηθοῦσε ὑλικῶς, ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς. Ἔτσι, ἡ Γ' Διεθνὴς διέθετε συντριπτικῶς περισσότερα μέσα καὶ μεγαλύτερες δυνατότητες ἀπὸ τὴν Δ' Διεθνῆ. Ἄλλωστε, οἱ ὀπαδοὶ τῆς Δ' Διεθνοῦς δὲν εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν μόνο τὴν Γ' Διεθνῆ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν ΕΣΣΔ, μὲ τὶς πολυπλόκαμες καὶ ἀδίστακτες μυστικὲς ὑπηρεσίες της ποὺ ἐξόντωναν ἀλύπητα τοὺς τροτσκιστὰς σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς. Τέλος, ἡ ΕΣΣΔ καὶ ἡ Γ' Διεθνὴς, ἔκαναν ὁποιοδήποτε ἐλιγμό, φθάνοντας ὡς τὴν ἀνοικτὴ συμμαχία μὲ τὸν φασισμό, ἐνῶ ἡ Δ' Διεθνὴς ἔμενε ἀνένδοτη σὲ μία «ἀγέρωχη ἀπομόνωσι», πολεμώντας ταυτόχρονασὲ ὅλα τὰ μέτωπα καὶ ἀπορρίπτοντας κάθε συμβιβασμὸ μὲ οἱονδήποτε.

4. Ἡ ἀναβίωσις τῆς Δ' Διεθνοῦς

Ὁ διεθνὴς τροτσκισμὸς ἄρχισε νὰ κινεῖται ξανὰ μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτη μεταπολεμικὴ περίοδο καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ 1953, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν. Οἱ «ἀποσταλινισμοὶ» τοῦ Χρουστσώφ, μὲ τὴν καταγγελία τῶν σταλινικῶν «σφαλμάτων» καὶ ἐγκλημάτων, ἀναζωογόνησαν τοὺς τροτσκιστάς, οἱ ὁποῖοι ἄρχισαν νὰ διεκδικοῦν μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα θύματα τοῦ σταλινισμοῦ, νὰ ἀποκατασταθοῦν καὶ ὁ Τρότσκυ καὶ οἱ ὀπαδοί του. Ἡ χήρα μάλιστα τοῦ Τρότσκυ, ἀπηύθυνε καὶ σχετικὴ ἐπιστολὴ στὸν Χρουστσώφ.

Ἕνα νέο στοιχεῖο ποὺ ἐνίσχυσε τοὺς τροτσκιστὰς εἶναι καὶ ἡ σοβιετοκινεζικὴ διένεξις. Οἱ κινέζοι κομμουνισταὶ δὲν εἶναι τροτσκισταί, ἀλλὰ ὑποβάλλουν τὸ κοινωνικὸ σύστημα τῆς ΕΣΣΔ, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζουν σὰν «γραφειοκρατικό», σὲ μία κριτικὴ ποὺ προσεγγίζει ἀρκετὰ τὶς ἀπόψεις τῶν τροτσκιστῶν. Ἐπίσης, καταδικάζουν τὴν σοβιετικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική, τὴν ὁποία, ὅπως καὶ οἱ τροτσκισταί, θεωροῦν σὰν συμβιβασμὸ μὲ τὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ σὰν προδοσία τῆς ἐπαναστάσεως χάριν τῶν ἐθνικῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ρωσίας καὶ τῶν συμφερόντων τῶν σοβιετικῶν ἡγετῶν.

Ἡ ἀναζωογόνησις τῆς δραστηριότητος τῶν τροτσκιστῶν, προκάλεσε καὶ διάφορα προβλήματα ἀναμεσά τους, τὰ ὁποῖα εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν διάσπασι τῆς Δ' Διεθνοῦς. Ἡ διάσπασις ἔγινε τὸ 1953, ὅταν ἡ Δ' Διεθνὴς χωρίσθηκε σὲ δύο ἀντίθετες παρατάξεις.

Ἡ μία, ἔχει ἐπικεφαλῆς της τὴν *«Διεθνῆ Γραμματεία»*, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει τὴν γραμμὴ τοῦ μυστικοῦ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ σοβιετικοῦ κομμουνισμοῦ διὰ τῆς διεισδύσεως στὰ κομμουνιστικὰ κόμματα καὶ τῆς ἐκ τῶν ἔνδον καταλήψεώς των καὶ ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς των.

Ἡ δεύτερη παράταξις, ἔχει ἐπικεφαλῆς της τὴν *«Διεθνῆ Ἐπιτροπή»*, ἡ ὁποία θέλει τὸν φανερὸ καὶ σκληρὸ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ σοβιετικοῦ τύπου.

Ἔτσι, δημιουργήθηκαν δύο διεθνῆ κέντρα τῶν τροτσκιστῶν : Τὸ ἕνα στὴν Γαλλία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Β. Ζερμαὶν καὶ τὸ ἄλλο στὶς ΗΠΑ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κέννεν. Ἕνα τρίτο σημαντικὸ κέντρο τῶν τροτ-

σκιστῶν, τὸ *«Λατινοαμερικανικὸ Γραφεῖο»*, δημιουργήθηκε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν 'Αργεντινή, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Π ο σ ά δ α.

"Ολες αὐτὲς οἱ παρατάξεις συνῆλθαν σὲ κοινὸ συνέδριο, τὸ Ε' συνέδριο τῆς Δ' Διεθνοῦς καὶ ἐξέδωσαν *«Μανιφέστο»* μὲ τὸ ὁποῖο κατηγοροῦν τὴν ΕΣΣΔ σὰν *«ἀντεπαναστατικὴ καὶ ἀντιδραστικὴ Δύναμι»*. 'Επίσης, καταδικάζουν τὴν τακτικὴ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ διακηρύσσουν ὅτι ὁ μόνος σωστὸς δρόμος εἶναι ἡ ἔνοπλη ἐπανάστασις. Ταυτόχρονα, διαπιστώνουν ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸ κέντρο σήμερα, ἔχει μεταφερθῆ στὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα τῶν λαῶν τῆς 'Ασίας, 'Αφρικῆς, καὶ Λατινικῆς 'Αμερικῆς. Σὲ πολλὰ σημεῖα τὸ Ε' συνέδριο τῆς Δ' Διεθνοῦς ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ ΚΚ Κίνας. Τέλος, τὸ συνέδριο συμφώνησε νὰ ἐφαρμοσθῆ ἀπὸ τοὺς τροτσκιστὰς ἡ τακτικὴ τῆς διεισδύσεως στὰ κομμουνιστικὰ κόμματα.

Σήμερα, ἡ Δ' Διεθνής, μὲ τὰ διάφορα τμήματά της ἐμφανίζει σχετικῶς ἀξιόλογη δραστηριότητα στὴν Γαλλία, τὴν 'Αγγλία, τὴν 'Ιταλία, τὴν 'Ελβετία, τὴν 'Αργεντινή, τὸ Μεξικό, τὴν Χιλή, τὴν Οὐρουγουάη, τὶς ΗΠΑ, τὸν Καναδᾶ, τὴν 'Ιαπωνία καὶ τὴν Κεϋλάνη. Οἱ γνωστότεροι ἀπὸ τοὺς ἡγέτας της εἶναι ὁ γάλλος Β α λ ι τ ὲ ρ Ζ ε ρ μ α ί ν, ὁ ἀμερικανὸς Κ έ ν ν ε ν, ὁ ἀργεντινὸς Π ο σ ά δ α, ὁ βέλγος Ε. Μ ο ν τ λ ὶ κ καὶ ὁ κεϋλανέζος Ε. Σ α μ α ρ α κ ό ν τ ι.

'Η Δ' Διεθνὴς ἐκδίδει ἕνα κεντρικὸ ἐπίσημο καθοδηγητικὸ ὄργανο μὲ τὸν τίτλο «Δ' Δ ι ε θ ν ή ς» 'Εκτὸς ἀπὸ αὐτό, τὰ κυριώτερα τροτσκιστικὰ ἔντυπα εἶναι τὸ «Κ ο μ μ ο υ ν ὶ σ τ» στὴν Γαλλία, τὸ «Μ ί λ ι τ α ν τ» στὶς ΗΠΑ, τὸ «Κ ο υ ο τ ι ν τ ι ά ν ο» στὴν 'Ιταλία καὶ τὸ «Κ λ ά σ σ ε 'Ο π ε ρ ά ρ ι ο» στὴν Βραζιλία.

ΣΤ'. Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

1. Ἡ διάψευσις τοῦ μαρξιστικοῦ σχήματος ἐξελίξεως.

Ὅλη ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τοῦ λενινισμοῦ ποὺ κάναμε ὡς τώρα, καθὼς καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς ἱστορίας τοῦ ἴδιου τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ τῆς ΕΣΣΔ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἁπλῆ σύγκρισι τῶν μαρξιστικῶν προβλέψεων μὲ τὴν σύγχρονη πραγματικότητα, μᾶς ὁδηγοῦν σὲ μία ἀναμφισβήτητη διαπίστωσι: ὅτι ὁ μαρξισμὸς καὶ ὁλόκληρο τὸ «προφητικὸ» σχῆμα του γιὰ τὴν πορεία καὶ τὶς κατευθύνσεις τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως διαψεύσθηκαν ἀπολύτως, ἀπὸ τὶς πιὸ γενικές τους γραμμές, ὡς τὶς πιὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειές τους. Πουθενὰ καὶ σὲ τίποτα δὲν ἐπαληθεύθηκε ὁ μαρξισμός. Πουθενὰ καὶ σὲ τίποτα, ἡ ἱστορία δὲν ἀκολούθησε τὴν κοίτη ποὺ τῆς χάραξε ὁ «ἱστορικὸς ὑλισμός». Οὔτε ἡ Δύσις («καπιταλισμός») οὔτε ἡ Ἀνατολὴ («σοσιαλισμός») τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἔχουν τὴν παραμικρὴ σχέσι, ὄχι μόνο μὲ τὸν ὁραματισμὸ τοῦ Μάρξ, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πιὸ πρόσφατα συνθήματα τοῦ Λένιν.

Ὁ Μάρξ, διαψεύσθηκε, γιατὶ ἐξετάζοντας ὅλα τὰ φαινόμενα καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο μὲ στατικὴ καὶ δογματικὴ μονομέρεια, ὑποτάσσοντας τὴν ἔρευνά του στὴν ἐφ' ἅπαξ δοθεῖσα πολιτική του σκοπιμότητα, ἐντάσσοντας βίαια τὴν πολυσύνθετη καὶ ρευστὴ πραγματικότητα στὰ στενὰ καλούπια τῆς θεωρίας του καὶ μετατρέποντας τὶς τάσεις ἢ τοὺς παράγοντες τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως ποὺ ἐπεσήμανε σὲ ἀπόλυτους νόμους μὲ αἰώνια ἰσχύ, κατέστρεψε τὸν πυρῆνα τῆς ἀλήθειας ποὺ περιεῖχαν οἱ διαπιστώσεις του λ.χ. Σωστὰ ἐπεσήμανε τὴν σημασία τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι, ἀλλὰ κατέστρεψε τὴν ἀξία αὐτῆς τῆς προσφορᾶς του γιατὶ ὑπερέβαλε μέχρι παραλογισμοῦ τὴν σημασία της, ἀνάγοντας τὰ πάντα στὴν οἰκονομία καὶ στὴν παραγωγὴ καὶ παραγνωρίζον-

τας ἄλλες, ἐξ ἴσου ἢ καὶ περισσότερο βασικές, δραστηριότητες τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι, οἱ προβλέψεις τοῦ μαρξισμοῦ διαψεύσθηκαν. Οἱ μικρὲς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰ μεσαῖα στρώματα ἐπέζησαν. Οἱ προλετάριοι, ἀντὶ νὰ ἐξαθλιώνονται, ζοῦν ὅλο καὶ καλύτερα. Οἱ οἰκονομικὲς κρίσεις ξεπεράσθηκαν. Ἡ παραγωγὴ στὸν δυτικὸ κόσμο δὲν ἐλαττώθηκε, ἀλλὰ ἀντίθετα μεγαλώνει συνεχῶς καὶ ὁ κομμουνιστικὸς κόσμος ἀπεδείχθη ὡς τώρα ἀνίκανος νὰ τὴν φθάση. Ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις στὴν Δύσι, κάθε ἄλλο παρὰ σταμάτησε. Σὲ καμμία πραγματικὰ «ἀστικὴ» χώρα τοῦ κόσμου, δὲν ξέσπασε ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις (ἡ Ρωσία, ἡ Κίνα καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία δὲν ἦσαν ἀστικὲς χῶρες). Μάλιστα, ὅσο πιὸ «ἀστικὴ» εἶναι μία χώρα, τόσο πιὸ ἰσχυρὴ εἶναι ἡ κοινωνία της καὶ τόσο πιὸ ἀσήμαντη ἡ κομμουνιστικὴ διείσδυσις σ' αὐτήν.

Ἡ ἴδια ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ὅπως εἴδαμε, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, ἀπὸ μία παταγώδης διάψευσις τοῦ μαρξισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Λένιν κηρύσσοντάς την, παρεβίασε ὠμά. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις, στὴν πραγματικότητα ἦταν ἕνα πραξικόπημα ὀλίγων ὁπλισμένων συνωμοτῶν, ποὺ ἀνέτρεψαν, μαζὶ μὲ τὴν νεαρὴ Ρωσικὴ Δημοκρατία καὶ τὸν μαρξισμό.

2. Κατάλογος τῶν διαψεύσεων τοῦ μαρξισμοῦ

α) Ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς περίμεναν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, τὸ 1848 ἤδη, τὴν ὁριστικὴ καταστροφὴ τοῦ «καπιταλισμοῦ» στὴν δυτικὴ Εὐρώπη. Ὅταν τὸ ἐπαναστατικὸ κῦμα τοῦ 1848 πέρασε καὶ ὁ «καπιταλισμὸς» ἔμεινε στὴν θέσι του, ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγκελς διεκήρυξαν ὅτι ἡ καταστροφή του θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ὁπωσδήποτε, μὲ τὴ πρώτη οἰκονομικὴ κρίσι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ «ἀποκάλυψις», δὲν πραγματοποιήθηκε. Καὶ ὁ «καπιταλισμός», σήμερα, εἶναι πιὸ ἀκμαῖος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά.

β) Τὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» προφήτευε τὸ τέλος τοῦ ἐθνικισμοῦ. Τὸ 1848, ὅμως, ὑπῆρξε μάρτυς τῆς μεγαλύτερης ἐθνικιστικῆς ἐξορμήσεως στὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης καὶ ὁ αἰώνας μας ἀπέδειξε ὅτι ὁ ἐθνικισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες αἰτίες γιὰ τὶς ὁποῖες ἑκατομμύρια ἄνθρωποι εἶναι ἕτοιμοι νὰ δώσουν καὶ τὴν ζωή τους. Σήμερα, ὁ ἐθνικισμὸς διεδόθη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ὅπου γεννήθηκε, στὴν Ἀσία, τὴν Ἀφρικὴ καὶ τὴν Λατινικὴ Ἀμερική, ποὺ στὴν ἐποχὴ τοῦ Μὰρξ δὲν ἤξεραν οὔτε κὰν τὴν ἔννοια τοῦ ἔθνους. Τὸ ἐθνικὸ αἴσθημα ἀποτελεῖ πάντοτε ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τρωτὰ τῆς σοβιετικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία ἐξ ἄλλου, στὸν δυτικὸ κόσμο, ἐκμεταλλεύεται τὰ κινήματα τοῦ ἐθνικισμοῦ αὐτῆς τῆς δυνάμεως ποὺ ὁ μαρξισμὸς εἶχε προφητεύσει τὴν ἐξαφάνισί της.

γ) Σύμφωνα μὲ τοὺς μαρξιστάς, τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα ποὺ εἶναι τόσο συνδεδεμένα μεταξύ τους, ὥστε νὰ μὴν ἐπιτρέπεται καμμία ἀλλαγή. Τὸ σύστημα δὲν θὰ μποροῦσε οὔτε νὰ βελτιωθῆ, οὔτε νὰ ἐξελιχθῆ. Ἡ μόνη

δυνατότης του θὰ ἦταν νὰ περιπλακῇ καὶ νὰ καταργηθῇ. Τὰ ἐλαττώματα τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, ὁ μαρξισμὸς τὰ εἶδε σὰν ἀναπόσπαστα συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ συστήματος, ποὺ εἶναι ἀνίκανο νὰ τὰ ἐξουδετερώση. Τὸ σύστημα λοιπόν, δὲν μποροῦσε νὰ ἀλλάξη μόνο του. Ἡ ἀντικατάστασίς του μποροῦσε νὰ γίνη μόνο μὲ βίαιο τρόπο καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξι, ἡ ὁποία ἔχει τὴν «ἱστορικὴ ἀποστολὴ» νὰ ἀνατρέψη τὸν καπιταλισμό. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε. Ἡ ἐργατικὴ τάξις δὲν ἀνέτρεψε τὸν καπιταλισμό. Αὐτὸς ὅμως ἐξελίχθηκε, ἀναπροσαρμόσθηκε καὶ ἀνανεώθηκε σὲ σημεῖο ποὺ νὰ δημιουργήση μία νέα κοινωνία, ἄσχετη μὲ ἐκείνην ποὺ ἀνέλυσε ὁ Μάρξ.

δ) Κατὰ τὸν Μάρξ, ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν καπιταλιστῶν, ἐπιφέρει τὴν συνεχῆ συγκέντρωσι τοῦ κεφαλαίου σὲ ὅλο καὶ λιγώτερα χέρια, τὴν καταστροφὴ τῶν μεσαίων στρωμάτων καὶ τὴν συνεχῆ ἐξαθλίωσι τοῦ προλεταριάτου. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ πόλωσις τῆς κοινωνίας σὲ δύο διαμετρικῶς ἀντίθετες τάξεις.

Ἡ προφητευθεῖσα ὅμως ἀπὸ τὸν Μὰρξ πόλωσις τῆς κοινωνίας σὲ μία φούχτα ὑπερπλούτων ἐκμεταλλευτῶν καὶ σὲ μία τρομακτικὴ μάζα ἐξαθλιωμένων προλεταρίων, δὲν πραγματοποιήθηκε. Οἱ μεσαῖες τάξεις δὲν ἐξαφανίσθηκαν, ἀλλὰ ἀντίθετα, ἐπολλαπλασιάσθηκαν. Τὸ βιομηχανικὸ προλεταριάτο δὲν ἀπετέλεσε τὸ σύνολο τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ ἔχασε σὲ ἀριθμό. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐξαθλιωθῇ, ἀντίθετα βελτίωσε τὴν ζωή του καὶ ἀπέκτησε οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἰσχύ, «ἀποπρολεταροποιούμενο» συνεχῶς. Οἱ κοινωνικὲς τάξεις δὲν πολώθηκαν, ἀλλὰ ἔγιναν περισσότερο ρευστὲς καὶ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἐξισώθηκαν (ἕνας στοὺς ὀκτὼ Ἀμερικανοὺς εἶναι σήμερα μέτοχος μεγάλων ἐπιχειρήσεων).

ε) Ἀποτέλεσμα, κατὰ τὸν μαρξισμό, τῆς προαναφερθείσης κοινωνικῆς πολώσεως, θὰ ἦταν νὰ ξεσπάση ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις ἐκεῖ ὅπου ἔχει περισσότερο ἀναπτυχθῇ ὁ καπιταλισμός. Ἡ ἱστορία ὅμως, ἔφερε ἐπαναστάσεις ποὺ ἐπεκαλέσθησαν τὸ ὄνομα τοῦ Μὰρξ, μόνο σὲ ὑπανάπτυκτες χῶρες ποὺ βρίσκονται στὶς παραμονὲς ἢ στὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐκβιομηχανίσεώς των, σὲ χῶρες ἀπομονωμένες ἀπὸ τὴν βιομηχανικὴ κοινωνία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Δύσεως.

στ) Ἕνα ἄλλο πρᾶγμα ποὺ θὰ ἐξήγειρε τὸν Μὰρξ ἂν μποροῦσε νὰ ξαναζήση σήμερα, εἶναι ἡ σειρὰ τῶν βιομηχανικῶν ἐπαναστάσεων ποὺ ἀκολούθησαν τὴν βιομηχανική του ἐπανάστασι. Αὐτὸ ποὺ ὁ Μὰρξ περιέγραψε σὰν βιομηχανικὴ ἐπανάστασι, ἦταν ἡ ἐξέλιξις ἀπὸ τὴ μικρὴ βιοτεχνία στὴν μανιφακτούρα καὶ ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου, τοῦ νεροῦ, τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων, στὴν χρησιμοποίησι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ. Ἀλλὰ ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις, ὅπως ἀπεδείχθη εἶναι ἀτέλειωτη. Ὁ Μὰρξ νόμισε ὅτι ἔφθασε στὸ τέλος τῆς ἐξελίξεώς της τὸ 1848, ὅταν ἀπήγγειλε τὴν καταδίκη της. Καὶ ὅμως, σήμερα, ἡ βιομηχανικὴ κοινωνία βρίσκεται ἀκόμη στὴν ἀρχὴ

τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν της δυνάμεων. Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Μὰρξ ἐκήρυξε τὸ τέρμα τοῦ «καπιταλισμοῦ», αὐτὸς ἔφερε τὸν ἠλεκτρισμό, τὶς μηχανὲς ἐσωτερικῆς καύσεως, τὴν συνθετικὴ χημεία, τὶς ἠλεκτρονικὲς συσκευές, τὴν συνθετικὴ χημεία, τὶς ἠλεκτρονικὲς συσκευές, τὸν αὐτοματισμό, τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια. Καὶ πουθενὰ δὲν φαίνεται τὸ τέλος τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως.

ζ) Ἀλλὰ καὶ τὸ κ ρ ά τ ο ς ἀπεδείχθη ἀπειθὲς στὶς μαρξιστικὲς προφητεῖες. Ἀντὶ νὰ γίνη τὸ ὄργανο μιᾶς τάξεως γιὰ τὴν καταπίεσι τῆς ἄλλης, ὅπως τὸ περιέγραψε ὁ Μὰρξ, δημοκρατικοποιήθηκε, ὑπετάγη στὴν πίεσι τῆς ψήφου τῶν ἐργαζομένων καὶ στὴν γενικὴ πίεσι τοῦ συνόλου. Ἔτσι, δημιουργήθηκε ἕνα νέου τύπου Κράτος ποὺ παρεμβαίνει, κατευθύνει καὶ ρυθμίζει τὴν οἰκονομικὴ ζωή. Τὸ Κράτος αὐτό, περιώρισε τὴν διάρκεια τῆς ἐργασίας , καθώρισε τὰ ἐλάχιστα ὅρια τῶν ἡμερομισθίων, ἐθέσπισε τὶς συλλογικὲς συμβάσεις ἐργασίας, εἰσήγαγε τὴν οἰκονομικὴ νομοθεσία, τὶς κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, τὰ ἐργατικὰ δικαιώματα καὶ ἐφαρμόζει μία διεργασία κοινωνικοποιήσεως τῆς παραγωγῆς.

η) Ὁ μαρξισμὸς διδάσκει ὅτι ἡ οἰκονομία καθορίζοντας τὰ πάντα καθορίζει καὶ τὴν πολιτική. Ὁ 20ὸς αἰώνας ὅμως, ἀπέδειξε ἀ κ ρ ι β ῶ ς τ ὸ ἀ ν τ ί θ ε τ ο. Ὅτι δηλαδή, ἡ π ο λ ι τ ι κ ὴ τ ε ί ν ε ι ν ὰ κ α θ ο ρ ί σ η τ ὴ ν ο ἰ κ ο ν ο μ ί α. Ὁ ἴδιος ὁ κομμουνιστικὸς ὁλοκληρωτισμὸς εἶναι μία ἀπόπειρα προκαθορισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς διαρθρώσεως καὶ ἐξελίξεως μὲ πολιτικὰ μέσα. Στὴν ἐποχή μας, ἡ οἰκονομία ἔχει «πολιτικοποιηθῆ». Στὴ θέσι τῆς ἄλλοτε αὐτόνομης οἰκονομίας μὲ τοὺς δικούς της νόμους, ἔχουμε σήμερα μία π ο λ ι τ ι κ ῶ ς ἐ λ ε γ χ ο μ έ ν η κ α ὶ κ ο ι ν ω ν ι κ ῶ ς ρ υ θ μ ι ζ ο μ έ ν η ο ἰ κ ο ν ο μ ί α. Ἡ πολιτικὴ καθορίζει τὴν οἰκονομία μὲ τὰ δασμολόγια, τὸν παρεμβατισμό, τὶς εἰσαγωγικὲς καὶ ἐξαγωγικὲς ποσοστώσεις, τὶς νομισματικὲς ρυθμίσεις, τὶς ἐπιδοτήσεις καὶ ἐπιχορηγήσεις, τὶς τιμὲς ἀσφαλείας, τὴν δημιουργία οἰκονομικῶν κοινοτήτων, τὸν προγραμματισμὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Σὲ τεράστιες περιοχὲς τοῦ κόσμου, ἔχει πραγματοποιηθῆ ἡ γενικὴ πολιτικοποίησις τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία εἰδικῶς στὶς κομμουνιστικὲς χῶρες, ὑποτάσσεται ἀπολύτως στοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς ἐξυπηρετεῖ ὑπάκουα.

θ) Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἐ ρ γ ά τ η ς ἀ π έ ρ ρ ι ψ ε τ ὸ ν ρ ό λ ο κ α ὶ τ ὴ ν ἀ π ο σ τ ο λ ὴ π ο ὺ τ ο ῦ ἀ ν έ θ ε σ ε ὁ μαρξισμός. Ὁ ἐργάτης ἀρνήθηκε νὰ προλεταριοποιηθῆ, νὰ ἐξαθλιωθῆ καὶ νὰ ἐπαναστατήση. Ἂν ὁ ἐργάτης ἐνεπλέκετο σὲ μία καταστρεπτικὴ ταξικὴ πάλη ὅπως τὴν κηρύσσει ὁ μαρξισμός, τότε ἴσως πραγματικὰ νὰ μεγάλωνε ἡ ἐξαθλίωσις του μέσα σὲ μία ἀλληλοσπαρασσομένη κοινωνία. Ἀλλά, τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα υἱοθέτησε ἄλλους σκοποὺς καὶ παραιτούμενο ἀπὸ τὸν ἀδιάλλακτο μαρξιστικὸ ταξικὸ ἀγώνα, συνέβαλε σημαντικὰ στὴν κατάκτησι μιᾶς ἀσφάλειας καὶ ἀξιοπρεπείας γιὰ τοὺς ἐργαζομένους, μέσα στὸ σύστημα ποὺ ζοῦν. Σήμερα, οἱ ἐργαζόμενοι ἔχουν γίνει «κάτι» μέσα στὸν

κόσμο στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν, ἀντὶ νὰ ἀγωνίζωνται νὰ γίνουν τὸ «πᾶν» σὲ ἕνα κόσμο ποὺ ὑπῆρξε μόνο στὴν φαντασία τῶν οὐτοπιστῶν. Ἔτσι, τὸ σύνθημα τοῦ Μὰρξ ὅτι «οἱ προλετάριοι δὲν ἔχουν νὰ χάσουν παρὰ μόνο τὶς ἁλυσσίδες τους», ἔπαψε νὰ ἰσχύη.

Ἡ διάψευσις τοῦ μαρξισμοῦ λοιπόν, εἶναι γενικὴ καὶ καθολικὴ καὶ τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅσα ἔγραψε ὁ Μὰρξ δὲν βοηθεῖ στὴν ὀρθὴ προσέγγισι τῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ κόσμος μας δὲν ἔχει καμμία σχέσι οὔτε μὲ τὸν κόσμο στὸν ὁποῖο ἔζησε ὁ Μάρξ, οὔτε καὶ μὲ τὸν κόσμο ποὺ ἐπροφήτευσε.

3. Ὁ λενινισμὸς σὰν διάψευσις τοῦ μαρξισμοῦ

Σήμερα, δὲν ὑπάρχει πιὰ μαρξισμός. Ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει εἶναι ὁ λενινισμός, δηλ. μία στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ γιὰ τὴ χρησιμοποίησι τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων ποὺ ἐγέννησε ἡ βιομηχανικὴ κοινωνία, μὲ σκοπὸ τὴν κατάληψι, διατήρησι καὶ ἐπέκτασι τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ Κ.Κ. Ἡ ἐξουσία αὐτὴ εἶναι ὁλοκληρωτική, μονοκομματική, ταξικὴ καὶ ἀπολυταρχική. Ὁ λενινισμὸς ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ὁ «μαρξισμὸς τῆς ἐποχῆς μας», ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ ἄρνησις τοῦ χρεοκοπημένου μαρξισμοῦ, μὲ μία ἐπιτυχῆ ἐμπειρικὴ πρᾶξι. Ἄς δοῦμε τί λένε ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Λένιν.

Μάρξ: Ἡ οἰκονομία καθορίζει τὴν πολιτική.

Λένιν: Ἡ πολιτικὴ καθορίζει τὴν οἰκονομία.

Μάρξ: Ἡ ἐπανάστασις ἐπέρχεται ὅταν ὁ καπιταλισμὸς φθάση στὸ ὑψηλότερο σημεῖο τῆς ἐξελίξεώς του καὶ ξεσπᾶ στὶς πιὸ προηγμένες χῶρες.

Λένιν: Ἡ ἐπανάστασις ἐπέρχεται στὶς χῶρες ἐκεῖνες ὅπου ὁ καπιταλισμὸς εἶναι ἀσθενέστερος. «Ἡ ἁλυσσίδα σπάζει στὸν ἀσθενῆ κρίκο της».

Μάρξ: Ἡ ἐπανάστασις θὰ γίνη πρῶτα στὴν Ἀγγλία ἢ ἴσως στὴν Γερμανία ἢ Γαλλία.

Λένιν: Ἡ ἐπανάστασις γίνεται πρῶτα στὴ Ρωσία καὶ μετὰ στὴν καθυστερημένη Ἀσία ἢ Ἀφρική.

Μάρξ: Ἡ ἐργατικὴ τάξις δημιουργεῖ μόνη της τὴν ταξική της συνείδησι, τὴν θεωρία της καὶ τὴν ἐπανάστασί της.

Λένιν: Ἐὰν ἀφεθῆ μόνη της ἡ ἐργατικὴ τάξις ἀκολουθεῖ τὴν ἀστικὴ σκέψι καὶ δὲν ἀποκτᾶ συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἐκφραστής, αὐτῆς τῆς συνειδήσεως δὲν εἶναι ἡ ἴδια ἐργατικὴ τάξις, ἀλλὰ ἕνα πρωτοποριακὸ κόμμα ἐπιλέκτων «ἐπαγγελματιῶν ἐπαναστατῶν». Τὸ κόμμα αὐτό, μπορεῖ νὰ πραγματοποιήση τὴν δῆθεν ἐργατικὴ ἐπανάστασι ἀκόμη καὶ σὲ μία χώρα ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐργατικὴ τάξις. Καὶ μπορεῖ νὰ ἐγκαθιδρύση τὴν δῆθεν «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», ἀκόμη καὶ σὲ μία χώρα χωρὶς προλεταριᾶτο! Αὐτὸ συνέβη στὴν Κίνα, στὴν Μογγολία, στὴν Ἀλβανία, στὴν Β. Κορέα καὶ στὸ Β. Βιετνάμ. Στὶς χῶρες αὐτές, τὸ Κ.Κ. ἀσκεῖ τὴ δικτατορική του ἐξουσία, ἐν ὀνόματι ἑνὸς ἀνυ-

πάρκτου προλεταριάτου, ἐπὶ μιᾶς κοινωνίας ποὺ ὄχι μόνο δὲν εἶναι σοσιαλιστικὴ ἀλλὰ εἶναι καὶ π ρ ο α σ τ ι κ ή.

Ὁ λ ε ν ι ν ι σ μ ὸ ς σ υ ν ε π ῶ ς, δ ὲ ν ἔ χ ε ι σ τ ὴ ν π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α κ α μ μ ί α ἐ π ι σ τ η μ ο ν ι κ ὴ σ χ έ σ ι μ ὲ τ ὸ ν μ α ρ ξ ι σ μ ό. Δὲν εἶναι παρὰ ἡ τεχνολογία ἁρπαγῆς, διατηρήσεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας, ἀπὸ μία εἰδικὴ ὁμάδα ἀνθρώπων καὶ μετατροπῆς αὐτῆς τῆς ἐξουσίας σὲ γενικὴ καὶ ἀπόλυτη κυριαρχία.

Ὁ λενινισμὸς εἶναι μία συνταγὴ γιὰ τὴν συγκρότησι ἑνὸς κόμματος μὲ σκοπό του τὴν ἁρπαγὴ καὶ τὴν αἰώνια διητήρησι τῆς ἐξουσίας.

Εἶναι μία στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ γιὰ τὴν ἀξιοποίησι τῶν διαφωνιῶν, τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων ποὺ ἐδημιούργησε ἡ Δύσις, μὲ σκοπὸ τὴν ἀνατροπὴ καὶ τὴν καταστροφὴ τοῦ ἴδιου τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ λενινισμός, εἶναι ἡ σ τ ρ α τ η γ ι κ ὴ τ ῆ ς ἀ ν α τ ρ ο π ῆ ς ποὺ ἀποβλέπει στὴν κατάκτησι τοῦ κόσμου.

4. Ἡ σοβιετικὴ πραγματικότης

Ἡ σύγχρονη σοβιετικὴ κοινωνία ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι κομμουνιστική, προῆλθε, ὅπως εἴδαμε, ἀπὸ ἕνα πραξικόπημα ποὺ ἀπετέλεσε τὴν παταγωδέστερη ἔμπρακτη διάψευσι τοῦ μαρξισμοῦ. Στὴν φεουδαρχικὴ Ρωσία, ποὺ νομοτελειακὰ χρειαζόταν μία μακρόχρονη περίοδο ἀστικῆς καὶ δημοκρατικῆς ἀναπτύξεως, ὁ μαρξισμὸς χρησιμοποιήθηκε ἁπλῶς σὰν ἰ δ ε ο λ ο γ ι κ ὴ π ρ ό φ α σ ι ς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἅρπαξαν τὴν ἐξουσία.

Τὸ ρωσικὸ προλεταριᾶτο, ἀδύνατο ποσοτικὰ καὶ ποιοτικά, χωρὶς καμμία μόρφωσι καὶ πολιτικὴ πεῖρα, ἀποτελῶντας μία μικρὴ μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν μπόρεσε ν' ἀναλάβη κανένα ἡγετικὸ ρόλο καὶ πολὺ λιγώτερο νὰ μετατρέψη τὴ φεουδαρχικὴ καὶ γραφειοκρατικὴ αὐτοκρατορία, σὲ ἰδεώδη κομμουνιστικὴ κοινωνία. Ἡ ἡγεσία τῆς χώρας, περιῆλθε μοιραῖα, στὰ χέρια μιᾶς ὁμάδος «ἐπαγγελματιῶν ἐπαναστατῶν», ποὺ ἀπετέλεσαν τὴν νέα, τὴν κομμουνιστικὴ γραφειοκρατία, ἡ ὁποία βαθμιαῖα διεμορφώθη σὲ κλειστὴ καὶ πανίσχυρη κάστα.

Αὐτὴ ἡ νέα ἄρχουσα τάξις, εἶναι σήμερα στὴν Σοβιετικὴ Ἕνωσι ἰ δ ι ο κ τ ή τ ρ ι α τ ο ῦ δ ι κ τ α τ ο ρ ι κ ο ῦ κ ρ ά τ ο υ ς καὶ δι' αὐτοῦ ἰδιοκτήτρια ὅλων τῶν παραγωγικῶν μέσων, ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ὅλων τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Τὰ παραγωγικὰ μέσα δὲν δόθηκαν σ' αὐτοὺς ποὺ τὰ δουλεύουν ὅπως ζητοῦσε ὁ Μάρξ. Τὰ πῆρε τὸ Κράτος, δηλαδὴ ἡ τάξις ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κρατικὸ μηχανισμό. Ἔτσι, ἡ ἐκμετάλλευσις, ὄχι μόνον δὲν καταργήθηκε, ὅπως ζητοῦσε ὁ Μάρξ, ἀλλὰ καὶ αὐξήθηκε, γιατὶ τὸ Κράτος, σὰν μοναδικὸς καὶ πανίσχυρος ἐργοδότης, ἐπιβάλλει χωρὶς συζήτησι στοὺς ἐργαζομένους τοὺς ὅρους του. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύστημα τὸ ἄτομο χάθηκε, γιατὶ τὸ Κράτος ἀντὶ νὰ καταργηθῆ, ὅπως πρόβλεπε ὁ Μάρξ, πῆρε τερατώδεις διαστάσεις. Ἡ

π α ρ α γ ω γ ὴ ἔ γ ι ν ε α ὐ τ ο σ κ ο π ό ς. Παράγονται τώρα ὅλο καὶ περισσότερο κάρβουνο καὶ ἀτσάλι, χτίζονται ὅλο καὶ περισσότερα ἐργοστάσια βαρειᾶς βιομηχανίας, ἐξαπολύονται ὅλο καὶ περισσότεροι πύραυλοι. Τὸ σοβιετικὸ τοπίο εἶναι πράγματι ἐπιβλητικό. Μόνο ποὺ εἶναι ἔρημο. Γιατὶ λείπει ἀπ' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ποὺ λησμονήθηκε καὶ ποὺ εἶναι τώρα ὁ μ ε γ ά λ ο ς ἀ π ὼ ν τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔχει ἐλευθερία καὶ δικαιώματα, ποὺ δὲν ζεῖ καλύτερα, ποὺ δὲν ὑπολογίζεται σὰν ἀξία αὐτόνομη καὶ αὐθύπαρκτη.

Ἔτσι, ὁ ὁλοκληρωτικός, στενὰ ταξικὸς καὶ ἀπάνθρωπος, δῆθεν, «ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς» ποὺ λέγεται μαρξισμός, ἀπέληξε ὄχι στὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ στὴν δ ι κ τ α τ ο ρ ί α ἐ ξ ω π ρ ο λ ε τ α ρ ι α κ ῶ ν γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ι κ ῶ ν σ τ ο ι χ ε ί ω ν ἐ π ὶ τ ο ῦ π ρ ο λ ε τ α ρ ι ά τ ο υ. Ἀντὶ γιὰ τὴν «ἀταξικὴ κοινωνία», δημιούργησε τὴν κοινωνία τῆς πολώσεως μὲ τὶς δύο ἀπόλυτα ξεχωρισμένες καὶ ἐχθρικὲς τάξεις: Τὸ ἐξαθλιωμένο προλεταριᾶτο καὶ τὴν προνομιοῦχα κάστα τῆς γραφειοκρατίας.

Φυσικὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ μαρξισμός, ἔπαθε σοβαρές, θανάσιμες ἀλλαγές. Οἱ ρῶσοι «πιστοί» του, τὸν προσάρμοσαν ἐλεύθερα στὶς ἀνάγκες τους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διογκώσουν τὰ ἀρνητικά του στοιχεῖα καὶ νὰ ἐκμηδενίσουν τὰ θετικά του. Κάθε νέος ἀρχηγὸς τῆς Μόσχας, σὲ κάθε περίοδο, κόβει τὸν μαρξισμὸ σύμφωνα μὲ τὰ ἑκάστοτε συμφέροντα τῆς κυριάρχου τάξεως ποὺ ἀντιπροσωπεύει καὶ τὸν ράβει στὰ δικά του μέτρα. Καὶ στὸ τέλος, ὁ μαρξισμός, ἀντὶ γιὰ πανανθρώπινο ἰδανικὸ καὶ γιὰ ἐπιστημονικὴ κοσμοθεωρία ποὺ φιλοδοξοῦσε νὰ γίνῃ, κατάντησε τὸ ἰ δ ε ο λ ο γ ι κ ὸ π ε ρ ι κ ά λ υ μ μ α τ ο ῦ ρ ω σ ι κ ο ῦ ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ο ῦ.

Ἡ κομμουνιστικὴ πρακτικὴ δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὸ παλαιό, τὸ ἀρχικὸ κομμουνιστικὸ ἰδανικό. Βρίσκεται στοὺς ἀντίποδές του. Καὶ ἡ σύγχρονη κομμουνιστικὴ θεωρία δικαιολογεῖ, συγκαλύπτει καὶ ἐξωραΐζει αὐτὴν τὴν πρακτική, ἐξυπηρετώντας τὸν ρωσικὸ ἐπεκτατισμό. Ὁ μαρξισμὸς δὲν πέθανε μόνον κάτω ἀπὸ τὸ ἀνελέητο ποδοπάτημα τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι. Πέθανε ἐπίσης καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δολοφονικὰ κτυπήματα τῶν ρώσων «μαρξιστῶν».

5. Ἡ διάψευσις τῶν ὑποσχέσεων τοῦ λενινισμοῦ

Μέσα στὰ 50 χρόνια ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴν ἔκρηξί της, ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις δὲν μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσῃ κ α μ μ ί α ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις της, τὶς ὑποσχέσεις τοῦ λενινισμοῦ.

α) Ὑποσχέθηκε «γῆ στοὺς ἀγρότες», ἀλλὰ τελικὰ τοὺς πῆρε καὶ ὅση εἶχαν καὶ μὲ τὰ κολχὸζ ἐπέβαλε ἕνα σύστημα κρατικῆς δουλοπαροικίας.

β) Ὑποσχέθηκε «διαρκῆ εἰρήνη», ἀλλὰ ἔφερε τὸν συνεχῆ πόλεμο ἐναντίον τοῦ λαοῦ στὸ ἐσωτερικὸ καὶ μὲ ὅλο τὸν μὴ κομμουνιστικὸ κόσμο στὸ ἐξωτερικό. Ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία εἶναι μία κοινωνία συγκροτη-

μένη ἔτσι, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ διαρκοῦς πολέμου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ (δικτατορία, λογοκρισία, παραπέτασμα, πολιτικὴ ἀστυνομία, προπαγάνδα, 5ες φάλαγγες, εἰδικὸς προγραμματισμὸς τῆς οἰκονομικῆς προσπαθείας κλπ.).

γ) Ὑποσχέθηκε «παραγωγὴ γιὰ τὴν κατανάλωσι», δηλ. πρὸς χάριν τῶν καταναλωτῶν, ἀλλὰ δημιούργησε τὴν παραγωγὴ πρὸς χάριν τοῦ καταπιεστικοῦ κράτους - ἰδιοκτήτη καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιδιώξεων τῆς γραφειοκρατίας.

δ) Ὑποσχέθηκε «ἀφθονία» καὶ ἔφερε τὴν διαρκῆ στέρησι ὅλων τῶν ἀγαθῶν ποὺ κάνουν τὴν ζωὴ πιὸ εὐχάριστη, πιὸ εὔκολη, πιὸ πολιτισμένη καὶ τῆς δίνουν δυνατότητες καὶ προοπτικές.

ε) Τὸ κράτος θὰ μαραινόταν σιγὰ - σιγά. Ἀντὶ γι' αὐτό, δημιουργήθηκε τὸ ὑπερκράτος. Ὁ Λένιν εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι *«κάθε μαγείρισσα θὰ ξέρη τὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους»*. Σήμερα, τὸ σοβιετικὸ κράτος, ξέρει τὶς ὑποθέσεις καὶ τῆς τελευταίας μαγείρισσας.

στ) Ὑποσχέθηκε ἐλευθερία καὶ κατάργησε ὅλες τὶς ἐλευθερίες.

ζ) Ὑποσχέθηκε τὸν παράδεισο τῶν ἐργατῶν καὶ ἔφερε τὸ Σιδηροῦν Παραπέτασμα καὶ τὸ «τεῖχος τῆς καταισχύνης».

η) Ὑποσχέθηκε τὴν ἐθνικὴ αὐτοδιάθεσι καὶ δημιούργησε τὴ μεγαλύτερη ἰμπεριαλιστικὴ ἀποικιακὴ αὐτοκρατορία τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

6. Ὁ μαρξισμὸς σὰν θρησκεία

Ἀπὸ τότε ποὺ διεψεύσθη σὰν ἐπιστήμη, ἡ ἰσχὺς τοῦ μαρξισμοῦ, βρίσκεται στὴν ἄρνησι κάθε ἔρευνας καὶ στὴν τυφλὴ πίστι.

Σὰν ἐπιστήμη, ὁ μαρξισμὸς παρήγαγε μόνον ἀνάπηρα ἀποτελέσματα. Ἐξακολουθεῖ ὅμως πάντοτε, νὰ παριστάνη τὸν ζωντανὸ καὶ νὰ ἐπιβιώνη σὰν «θρησκεία». Ἔτσι, ἐνῶ ὁ μαρξισμὸς μπορεῖ εὔκολα νὰ ἀνασκευασθῆ σὰν ἐπιστημονικὴ θεωρία, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχη μεγάλη δύναμι, ποὺ τὴν ἀντλεῖ ὄχι πιὰ ἀπὸ τὴν σφαίρα τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν σφαῖρα τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν συναισθημάτων. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ κομμουνισμὸς ἀπὸ οὐτοπία, ἐπεχείρησε νὰ μετατραπῆ σὲ ἐπιστήμη, μὲ ἀποτέλεσμα ὅμως νὰ μετατραπῆ τελικὰ σὲ μία ἰδιότυπη σύγχρονη «θρησκεία» καὶ σὰν τέτοια, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἀνατραπῆ μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα.

Ὁ κομμουνισμὸς προσπαθεῖ νὰ συγκεντρώση ὅλα τὰ γνωρίσματα τῶν θρησκειῶν, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι στὰ γνωρίσματα αὐτὰ ἔδωσε πιὸ γήϊνη, πιὸ ὑλικὴ καὶ πιὸ ἐπιστημονικοφανῆ μορφή, ὥστε κατὰ τὴν γνώμη του νὰ ἀνταποκρίνεται καλλίτερα στὶς τάσεις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ὁ κομμουνισμὸς προσπαθεῖ ἔτσι νὰ γίνη ἡ θρησκεία τῆς ἐποχῆς τῆς διασπάσεως τοῦ ἀτόμου. Τὰ πλήθη τῶν φανατισμένων ὀπαδῶν του καὶ οἱ ψυχοπαθολογικοὶ «ἥρωές του», δείχνουν ὅτι ἐν μέρει, τὸ ἔχει κατορθώσει. Γι' αὐτό, σὲ πολλὲς περιπτώσεις, εἶναι μάταιο νὰ προσπαθοῦμε

νὰ ἀνατρέψουμε τὸν μαρξισμὸ μὲ τὴν λογικὴ καὶ τὴν ἐπιστήμη, ἀφοῦ αὐτὸς δὲν εἶναι πιὰ οὔτε λογική, οὔτε ἐπιστήμη, ἀλλὰ τυφλὴ πίστις φανατισμένων νευρωτικῶν.

7. Συμπέρασμα

Μολονότι δὲν ἐπῆλθε ἡ ἐπανάστασις ποὺ προφήτευσε ὁ Μὰρξ καὶ οὔτε πρόκειται νὰ ἔλθη ποτέ, ἐν τούτοις ζοῦμε σὲ ἐποχὴ τῆς διαρκοῦς ἐπαναστάσεως, ποὺ ἄρχισε πρὶν ἀπὸ τὸν Μὰρξ καὶ ποὺ συνεχίζεται.

Αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις, δὲν φύτρωσε ἀπὸ τὸ σπόρο τοῦ μαρξισμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἦταν παρὰ μία τραγικὴ παρανόησίς της, ἕνα προϊὸν μονομεροῦς ἀτενίσεως τῶν ἀρνητικῶν της πλευρῶν: εἶναι ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις τῆς Δύσεως.

Ἡ δυτικὴ ἐξάπλωσις σὲ ὅλες τὶς ἠπείρους, ἀνέτρεψε τοὺς παλαιοὺς πολιτισμοὺς καὶ ἔσπειρε παντοῦ τὴν δυτικὴ δημιουργικότητα, μαζὶ μὲ τὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀντιθέσεις της. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ παγκόσμια ἐπανάστασις, ποὺ ἀπὸ τὸν ἀτμὸ ἔφθασε στὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια διὰ μέσου τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν φεουδαρχία στὸ παρεμβατικὸ κράτος - πρόνοια διὰ μέσου τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς δημοκρατίας.

Οἱ κομμουνισταὶ δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μὲ τὴν δημιουργία αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν ἐμελέτησαν ὅμως προσεκτικά, τὴν ἐχρησιμοποίησαν καὶ τὴν χρησιμοποιοῦν, γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ δυτικοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐπικράτησι τοῦ δικοῦ τους συστήματος. Οἱ κομμουνισταὶ μελετοῦν τὶς ἐπαναστατικὲς δυνάμεις ποὺ ἐδημιούργησε ἡ Δύσις (βιομηχανία, ἐργατικὴ τάξις, ἐθνικισμός, δημοκρατικὰ δικαιώματα κλπ.) καὶ τὶς ἐκμεταλλεύονται γιὰ τὴν διεξαγωγὴ τοῦ «πολιτικοῦ πολέμου» των ἐναντίον τῆς Δύσεως.

Ἕνα μέσον γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ εἶναι καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῆς μαρξιστικῆς ὁρολογίας, τοῦ μόνου στοιχείου τοὺ ἀπέμεινε ἀπὸ τὸν παλαιὸ μαρξισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

Εἰσαγωγή

Μὲ τοὺς κομμουνιστὰς συμβαίνει κάτι τὸ καταπληκτικό. Χρόνια καὶ χρόνια ἀγωνίζονται σκληρά, νόμιμα ἢ παράνομα, φανερὰ ἢ συνωμοτικά, εἰρηνικὰ ἢ ἐπαναστατικὰ γιὰ νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία. Σὲ ἕνα τέτοιο ὁλοκληρωτικὸ ἀγώνα μὲ ὅλα τὰ μέσα γιὰ τὴν ἀνατροπὴ ἑνὸς κοινωνικοπολιτικοῦ συστήματος καὶ τὴν κατάργησι ὅλων τῶν θεσμῶν του εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχουν καὶ ἀπώλειες. Αὐτό, δὲν εἶναι καθόλου περίεργο. Ἕνα ἀνατρεπτικὸ κίνημα ποὺ χρησιμοποιεῖ ἀδίστακτα καὶ τὰ πιὸ βίαια μέσα ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του, ἀσφαλῶς θὰ ἔχῃ καὶ τὰ θύματά του. Τὸ περίεργο ὅμως μὲ τοὺς κομμουνιστὰς εἶναι ὅτι τὶς μεγαλύτερες ἀπώλειες δὲν τὶς ἔχουν ὅταν καὶ ὅπου παλεύουν γιὰ τὴν ἐξουσία ἀλλὰ ὅταν καὶ ὅπου γίνουν ἐξουσία! Ποτὲ ὁ τσάρος δὲν ἐξόντωσε τόσους κομμουνιστὰς ὅσους ὁ Στάλιν. Ὁ Χόρτυ δὲν ἐξετέλεσε οὔτε τὸ ἕνα χιλιοστὸ τῶν κομμουνιστῶν ποὺ κρέμασε ὁ κομμουνιστὴς δικτάτωρ τῆς Οὐγγαρίας Ράκοσι. Ὁ Μάο-Τσὲ-Τοὺγκ «ἐκκαθάρισε» περισσότερους ἀριστεροὺς ἀπὸ τὸν Τσὰγκ-Κάϊ-Σέκ. Καὶ ὅλες οἱ κορυφαῖες κεφαλὲς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς δὲν ἔπεσαν ἀπὸ «καπιταλιστικὸ» ἀλλὰ ἀπὸ κομμουνιστικὸ μαχαίρι(*).

Τὰ αἴτια αὐτοῦ τοῦ ἐκπληκτικοῦ φαινομένου εἶναι πολλὰ καὶ περίπλοκα. Στὴν βάσι τους πάντως βρίσκονται τρεῖς κύριες αἰτίες:

Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι τὰ Κ.Κ. παίρνοντας τὴν ἐξουσία δὲν πραγμα-

(*) Ὁ Α. Κέστλερ, γράφει : «Σὲ καμμιὰ χώρα καὶ σὲ καμμιὰ ἐποχὴ δὲν ἐξετελέσθησαν καὶ δὲν φυλακίσθηκαν τόσοι ἐπαναστάτες, ὅσοι στὴ σοβιετικὴ Ρωσία».

τοποιοῦν καμμιὰ ἀπὸ τὶς τόσες ὑποσχέσεις τους. Ὅσοι λοιπὸν διαμαρτύρονται καὶ ἐπιμένουν στοὺς ἀρχικοὺς σκοποὺς τοῦ κινήματος, ἐξοντώνονται ἀλύπητα.

Ἡ δεύτερη αἰτία εἶναι ὅτι τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα εἶναι ταξικὰ καὶ τὰ διάφορα στρώματα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κυρίαρχη τάξι (ἀστυνομία, στρατός, τεχνικοί, κομματικὴ γραφειοκρατία) βρίσκονται μεταξύ τους σὲ συνεχῆ πόλεμο μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀλληλοεξόντωσι τῶν ἐκπροσώπων τους.

Τρίτη τέλος αἰτία εἶναι ἡ μετατροπὴ τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος σὲ ἐξάρτημα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν σὲ ρωσικὲς ἀποικίες. Ὅσοι κομμουνισταὶ ἀντιτάσσονται σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι, ἐξοντώνονται.

Φυσικὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες αἰτίες ποὺ ὅλες τους, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ πιὸ ὁλοκληρωτικοῦ συστήματος ποὺ ἐγνώρισε ἡ ἱστορία, ὁδηγοῦν μοιραῖα στὴν φυσικὴ ἀλληλεξόντωσι τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων, τάσεων, θεωριῶν ἢ συμφερόντων. Διαφωνίες καὶ διαφορὲς ποὺ σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα θὰ ἐσήμαιναν τὸ πολὺ-πολὺ τὴν δημιουργία ἑνὸς νέου κόμματος, τὴν ἔκδοσι μιᾶς νέας ἐφημερίδος ἢ τὴν διενέργεια νέων ἐκλογῶν, στὸν κομμουνισμὸ σημαίνουν συνήθως θανατικὴ ἐκτέλεσι τῶν ἡττημένων, γιατὶ τὸ καθεστὼς δὲν ἀνέχεται τὴν παραμικρὴ φυγόκεντρη τάσι, τὴν παραμικρὴ ρωγμὴ στὴν μονολιθικότητά του.

Παρακάτω παραθέτουμε μερικά, ὄχι βέβαια πλήρη ἀλλὰ πάντως χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐξόντωσι κομμουνιστῶν ἡγετῶν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ὁμοϊδεάτας των.

Α'. ΗΓΕΣΙΑ ΤΟΥ Κ.Κ.Σ.Ε.

Μάρτιος 1917. Συνέρχεται τὸ 7ο συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε. καὶ ἐκλέγει μιὰ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ 20 μέλη. Ἀπὸ αὐτά, τὰ 7 πέθαναν καὶ τὰ 12 ἐκτελέσθηκαν ἐπὶ σοβιετικοῦ καθεστῶτος.

Ἀπρίλιος 1917. Πραγματοποιεῖται ἡ πρώτη φανερὴ καὶ νόμιμη σύνοδος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε. Τὰ μέλη της ποὺ μετέχουν στὴν σύνοδο εἶναι 9. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία πέθαναν (Λένιν, Σβερντλώφ, Βολγὶν) καὶ τὰ πέντε ἐκτελέσθηκαν ἐπὶ σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Ἐπέζησε μόνον ὁ Στάλιν!

Οἱ ἐκτελεσθέντες εἶναι: Μιλιούτιν, Μοντόβιν, Σμύλγκα, Ζηνόβιεφ καὶ Κάμενεφ. Ἔτσι δὲν ἔμεινε ζωντανὸ παρὰ ἕνα μόνο μέλος τῆς κομματικῆς ἡγεσίας τοῦ Ἀπριλίου 1917: Ὁ Ι. Β. Στάλιν!

Μάρτιος 1919: Συνέρχεται τὸ 8ο συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε. Οἱ εἰσηγηταὶ στὸ συνέδριο ἦσαν τέσσερες: Ὁ Λένιν, ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Μπουχάριν καὶ ὁ Σοκόλνικωφ.

Ἀπὸ αὐτούς, οἱ τρεῖς τελευταῖοι ἐκτελέσθηκαν. Τὸ ἴδιο συνέδριο ἐξέ-

λεξε μία Κεντρική Ἐπιτροπή, ἀπὸ 19 μέλη. Ἀπὸ αὐτά, τὰ 4 πέθαναν καὶ τὰ 14 ἐκτελέσθηκαν! Ἔμεινε μόνον ἕνα: Ὁ Στάλιν!

Ἰούλιος 1919: Ἐκλέγεται ἡ νέα Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος μὲ 7 μέλη. Ἀπὸ αὐτά, ὁ Λένιν πέθανε, τὰ 5 ἐκτελέσθηκαν (Τρότσκυ Ζηνόβιεφ, Μπουχάριν, Ρύκωφ, Τόμσκυ) καὶ ἀπέμεινε μόνον ὁ Στάλιν.

1920: Συνέρχεται τὸ 9ο συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε. καὶ ἐκλέγει μιὰ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπέζησαν μόνον δύο μέλη. Ὁ Στάλιν καὶ ὁ Ἀντρέγιεφ.

1939: Συνέρχεται τὸ 18ο συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε. Ἐκλέγει μία Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ 71 μέλη. Ἀπὸ αὐτὰ ἐξετελέσθησαν τὰ 21. Ἀνάμεσά τους, ὁ στρατηγὸς τῆς κομματικῆς ἀστυνομίας Ἀβακούμωφ, ὁ ὑπουργὸς τοῦ ἐμπορίου Α. Κρούτικωφ, ὁ διοικητὴς τῆς πολιτικῆς διευθύνσεως τοῦ στρατοῦ Ζ. Σίκιν, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῆς Ρωσίας Ροντιόνωφ καὶ ὁ ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς ΕΣΣΔ Λοζόφσκυ.

Β'. ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ Ε.Σ.Σ.Δ.

Ἡ πρώτη σοβιετικὴ κυβέρνησις ποὺ σχηματίσθηκε ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὴν κατάληψι τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τοὺς Μπολσεβίκους στὶς 7 Νοεμβρίου 1917, ἀπετελεῖτο ἀπὸ 15 ἐπιτρόπους (; ὑπουργούς). Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ 10 ἐκτελέσθηκαν: Πρόκειται γιὰ τοὺς ἑξῆς:

Ρύκωφ:	Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (μετὰ διεδέχθη τὸν Λένιν στὴν πρωθυπουργία τῆς ΕΣΣΔ)	
Τρότσκυ:	Ὑπουργὸς	τῶν Ἐξωτερικῶν
Μιλιούτιν:	»	τῆς Γεωργίας
Σλιαπνίκωφ:	»	Ἐργασίας
Λόμωφ:	»	Δικαιοσύνης
Τεοντόροβιτς:	»	Ἐπιστημῶν
Ἀβύλωφ:	»	Συγκοινωνιῶν
Ὀβσεγιένκο:	»	Στρατιωτικῶν
Κρυλένκο:	»	Ἀρχιστράτηγος
Ντυπένκο:	»	Ναυτικῶν

Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Λ. Τρότσκυ δολοφονήθηκε τὸ 1940 στὸ Μεξικὸ ἀπὸ πράκτορα τῆς Κόμιντερν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι 9 τουφεκίσθηκαν κατὰ τὰ ἔτη 1936-38. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι, Ὀβσεγιένκο, Κρυλένκο καὶ Ντυπένκο ἀποτελοῦσαν τὴν τριανδρία ποὺ διηύθυνε τὶς ἔνοπλες δυνάμεις τῆς ρωσικῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως.

Γ'. ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

1. ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ: Ἡ πρώτη κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις ἐκτὸς τῆς

Ρωσίας σημειώθηκε τὸ 1917 στὴν Φινλανδία. Ἡ ἐπανάστασις ἀπέτυχε καὶ οἱ ἡγέται της κατέφυγαν στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ὅπου καὶ ἐκκαθαρίσθησαν ὅλοι ἐκτὸς ἀπὸ ἕναν, τὸν Ο. Κουουζίνεν. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἐξοντώθηκαν εἶναι καὶ οἱ ἑξῆς:

Κουλέρβο Μάννερ: Ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ΚΚ Φινλανδίας. Πέθανε τὸ 1936 σὰν κρατούμενος στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως Καρουμάχι.

Ἔντβαρτ Γκύλλιγκ: Ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Κ.Κ. Φινλανδίας. Ἐξετελέσθη τὸ 1937 χωρὶς δίκη.

Γιούκα Λετόζαρ: Ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Κ.Κ. Φινλανδίας καὶ μετέπειτα καθηγητὴς σὲ ἀνώτερη σχολὴ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἐξετελέσθη τὸ 1937.

Ἔερο Χαπααλάϊνεν: Διοικητὴς τῆς φινλανδικῆς «κόκκινης φρουρᾶς», δηλαδὴ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐξετελέσθη στὴν ΕΣΣΔ.

2. ΟΥΓΓΑΡΙΑ: Ἡ δεύτερη κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις ἔξω ἀπὸ τὴν Ρωσία ξέσπασε τὸ 1919 στὴν Οὐγγαρία, ὅπου καὶ ἐπεκράτησε προσωρινὰ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιβληθῇ στὴ χώρα κομμουνιστικὸ καθεστὼς ποὺ ἔζησε τρεῖς μῆνες. Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς ἦταν ὁ Μπίλα Κούν, προσωπικὸς φίλος τοῦ Λένιν καὶ μεγάλη φυσιογνωμία τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ὁ Κούν, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεώς του κατέφυγε στὴν ΕΣΣΔ ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ ἰδιαίτερες τιμὲς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Λένιν. Τὸ 1939 ὅμως, συνελήφθη ἀπὸ τὴν σοβιετικὴ ἀστυνομία καὶ χάθηκε. Μόνο τὸ 1956 ἀπεκαλύφθη ὅτι εἶχε ἐκτελεσθῆ.

Ὑπαρχηγὸς τῆς οὐγγρικῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ὁ περιβόητος Πόγκανυϊ ὁ ὁποῖος ἐπίσης κατέφυγε στὴν ΕΣΣΔ ὅπου καὶ διορίσθηκε στὴν ἡγεσία τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἀπὸ τὸ 1923 ὡς τὸ 1927 διετέλεσε ἀρχηγὸς τοῦ Κ.Κ. Ἀμερικῆς μὲ τὸ ψευδώνυμο Πέππερ. Συνελήφθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν σοβιετικὴ ἀστυνομία καὶ χάθηκε, (ἐξετελέσθη).

3. ΠΟΛΩΝΙΑ: Κατὰ τὸν ρωσοπολωνικὸ πόλεμο τοῦ 1920 καὶ μετὰ τὴν ἄνοδο τοῦ Πιλσούδσκι στὴν ἐξουσία (1927) οἱ πολωνοὶ κομμουνισταὶ κατέφυγαν κατὰ μᾶζες στὴν ΕΣΣΔ, ὅπου καὶ ἐξοντώθηκαν ἀλύπητα. Τὸ 1938 ἡ Κόμιντερν διέλυσε ἐπισήμως τὸ Κ.Κ. Πολωνίας ἐλλείψει ἐπιζώντων.

4. ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Μὲ τὴν ἄνοδο τοῦ Χίτλερ στὴν ἐξουσία τὰ στελέχη τοῦ Κ.Κ. Γερμανίας κατέφυγαν στὴν ΕΣΣΔ, ὅπου ἐξοντώθηκαν ἀνηλεῶς ἰδίως μὲ τὴν σύναψι τῆς χιτλεροσοβιετικῆς συμμαχίας. Ἀνάμεσα στοὺς γνωστότερους γερμανοὺς κομμουνιστὰς ποὺ ἐξετέλεσαν οἱ σοβιετικοὶ γιατὶ τοὺς ἐμπόδιζαν στὴν προσέγγισί τους πρὸς τὸν Χίτλερ, εἶναι καὶ οἱ ἑξῆς:

Ἐμπερλάϊν: Ἱδρυτὴς τοῦ Κ.Κ. Γερμανίας καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ τρία

μέλη τοῦ ἱδρυτικοῦ συνεδρίου τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἐξετελέσθη τὸ 1939, μαζὶ μὲ τὸν υἱό του.

Ρέμελε: Πρόεδρος τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ Κ.Κ. Γερμανίας τοῦ ὁποίου ἦταν καὶ ἀντιπρόσωπος στὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνῆ Στὴν Μόσχα ἔμενε στὸ ξενοδοχεῖο «Λοὺξ» ὅπου καὶ τὸν συνέλαβε ἡ σοβιετικὴ ἀστυνομία γιὰ νὰ μὴ ξαναφανῆ πιὰ ποτέ.

Χάϊντς Νόϋμαν: Στέλεχος τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς εἰδικευμένο στὴν παράνομη δρᾶσι. Ἀνέπτυξε ἔντονη συνωμοτικὴ δραστηριότητα ἰδίως στὴν Κίνα. Ἦταν μέλος τῆς διοικούσης τριανδρίας τοῦ Κ.Κ. Γερμανίας. Πιάστηκε ἀπὸ τὴν σοβιετικὴ ἀστυνομία καὶ χάθηκε.

Χὰνς Κήπενμπεργκερ: Βουλευτὴς τοῦ Κ.Κ. Γερμανίας καὶ ἀρχηγὸς τῆς σοβιετικῆς κατασκοπείας στὴν Γερμανία. Ἀφοῦ ἀνεκλήθη στὴν Μόσχα ἐξετελέσθη μὲ τὴν κατηγορία ὅτι ἦταν «πράκτορας τῆς Γκεστάπο»!

Μὰξ Χέλτς: Ἥρωας τῆς ἐξεγέρσεως τῶν γερμανῶν κομμουνιστῶν τὸ 1920-21. Τὸ 3ο συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς τοῦ ἀπέτισε φόρο τιμῆς. Ἐξετελέσθη στὴν ΕΣΣΔ μὲ ἄγνωστη κατηγορία.

5. ΙΣΠΑΝΙΑ: Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς ἡγέτας τοῦ ἱσπανικοῦ ἐμφυλίου πολέμου ποὺ κατέφυγαν στὴν ΕΣΣΔ, ρίχθηκαν σὲ στρατόπεδα ἢ ἐκτελέσθηκαν. Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἡγέτης τῶν ἀριστερῶν Ἐλ-Καμπεσῖνο, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ δραπετεύση ἀπὸ κάποιο στρατόπεδο τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας καὶ νὰ φθάση στὸν ἔξω κόσμο καθὼς καὶ οἱ περιβόητοι Οὔριμπε καὶ Κάστρο Ντελγκάδο.

6. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ: Τὸ 1937 ἐξοντώθηκαν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας Μίλαν Γκόρκιτς καὶ ὅλα χωρὶς ἐξαίρεσι τὰ μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ κόμματος ποὺ ἦσαν στὴν Μόσχα. Ὁ Τῖτο διέφυγε ἐπειδὴ ἔτυχε στὴν Γιουγκοσλαβία.

7. ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ: Τὸ πρῶτο, ἱδρυτικὸ συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, εἶχε τρεῖς προέδρους: Τὸν ρῶσο Λένιν, τὸν γερμανὸ Ἐμπερλάϊν καὶ τὸν σουηδὸ Πλάττεν. Οἱ δύο τελευταῖοι ἐξετελέσθησαν ἀπὸ τὸν Στάλιν.

8. ΚΟΜΙΝΦΟΡΜ: Ἱδρύθηκε τὸ 1947 σὰν διάδοχος τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἀπὸ τοὺς 18 ἀντιπροσώπους ποὺ πῆραν μέρος στὴν ἱδρυτική της σύνοδο, ὁ Τῖτο ἐκηρύχθη προδότης (1948), ὁ οὗγγρος Ράϊκ ἐξετελέσθη ὡς τιτοϊστὴς (1949), ὁ βούλγαρος Κοστώφ ἐξετελέσθη ἐπίσης ὡς τιτοϊστὴς (1948), ὁ τσεχοσλοβάκος Σλάνσκυ ἐξετελέσθη ὡς προδότης (1952), ἡ ρουμᾶνα Πάουκερ καθηρέθη γιὰ «παρεκκλίσεις», ὁ πολωνὸς Γκομοῦλκα καὶ ὁ γιουγκοσλάβος Τζίλας ρίχθηκαν στὶς φυλακές, οἱ ρῶσοι Α. Ζντάνωφ καὶ Βλ. Ποπτόμωφ πέθαναν μυστηριωδῶς, ὁ γιουγκοσλάβος Κάρντελ διεγράφη.

Δ'. ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

Ὅλοι οἱ στενοὶ συνεργάτες τοῦ Λένιν, ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, κατηγορήθηκαν διαδοχικὰ γιὰ προδότες καὶ ἐξετελέσθησαν, δολοφονήθηκαν ἢ πέθαναν στὶς φυλακές. Ἀναφέρουμε ὀνομαστικὰ μόνο τοὺς πιὸ σημαντικοὺς ἀπὸ αὐτούς:

1. Λέων Τρότσκυ: Ὑπαρχηγὸς τοῦ Λένιν, ἱδρυτὴς τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ καὶ ὑπεύθυνος γιὰ τὴν διεξαγωγὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐναντίον τῶν λευκορώσων. Κατηγορήθηκε γιὰ προδότης, ἐξορίσθηκε, διέφυγε στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὸ 1940 δολοφονήθηκε στὸ Μεξικὸ ἀπὸ πράκτορα τῆς Κόμιντερν. Ἡ κόρη του Ζιναΐντα αὐτοκτόνησε μετὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ συζύγου της. Ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Τρότσκυ Ἀλεξάνδρα, ἐπίσης ἐξετελέσθη. Τὸ 1936 ἐξετελέσθη καὶ ὁ μικρότερος υἱὸς τοῦ Τρότσκυ, ὁ Σεργκέϊ, ὁ ὁποῖος ποτέ του δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὴν πολιτική, ἐθεωρεῖτο μαθηματικὴ ἰδιοφυΐα καὶ ἀρνήθηκε νὰ ἀκολουθήση τὸν πατέρα του στὸ ἐξωτερικό, προτιμώντας νὰ συνεχίση τὶς ἐπιστημονικές του μελέτες στὴν Ρωσία. Τὸ 1937 δολοφονήθηκε καὶ ὁ ἄλλος υἱὸς τοῦ Τρότσκυ, ὁ Λέων Σεντώφ (ἐπώνυμο τῆς μητέρας του) ποὺ δούλευε σὲ ἕνα νοσοκομεῖο ρώσων ἐξορίστων στὸ Παρίσι. Ἡ ἄλλη κόρη τοῦ Τρότσκυ, πέθανε ἀπὸ τὶς κακουχίες.

2. Νικολάϊ Μπουχάριν: Ὁ θεωρητικὸς τοῦ Μπολσεβικισμοῦ, στενὸς συνεργάτης τοῦ Λένιν. Τὸ 1917 ἐξελέγη μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Πράβντα». Μετά, ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς καὶ γραμματεὺς τοῦ ΚΚΣΕ. Τὸ 1938 συνελήφθη, ἐδικάσθη ὡς «συνωμότης», καταδικάσθηκε καὶ ἐξετελέσθη. Ἡ ἐπίσημη ρωσικὴ ἔκδοσις τῆς «Ἱστορίας τοῦ ΚΚΣΕ» τοῦ 1949 τὸν χαρακτήρισε *«κάθαρμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους»* (σελ. 384-85).

3. Λέων Κάμενεφ: Ἐπὶ Λένιν ἦταν πρόεδρος τῶν Σοβιὲτ τῆς Μόσχας καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως. Ἐξετελέσθη τὸ 1936 ὡς προδότης.

4. Ἀλεξέϊ Ρύκωφ: Ἐπὶ Λένιν ἦταν ἀντιπρόεδρος τοῦ «Συμβουλίου Ἐργασίας καὶ Ἀμύνης» μὲ δικτατορικὲς ἐξουσίες ἐπάνω σὲ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας. Ἦταν μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος ἀπὸ τὸ 1906. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Λένιν, τὸν διαδέχθηκε στὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως. Κατεδικάσθη ὡς προδότης καὶ ἐξετελέσθη τὸ 1938.

5. Τόμσκυ: Ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ 7 μέλη τοῦ πρώτου Πολιτικοῦ Γραφείου τὸ 1919. Γιὰ πολλὰ χρόνια διετέλεσε πρόεδρος τῶν σοβιετικῶν συνδικάτων. Αὐτοκτόνησε τὸ 1937 μέσα στὶς σοβιετικὲς φυλακές.

6. Γκρηγόρι Ζηνόβιεφ: Μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὸ 1907, φίλος καὶ ἄμεσος συνεργάτης τοῦ Λένιν τὸν ὁποῖο συνόδευε καὶ στὴν ἐπάνοδό του στὴν Ρωσία τὸ 1917. Μετὰ τὴν ἐπανάστασι ὑπῆρξε

πρόεδρος τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως καὶ ἐν συνεχείᾳ πρόεδρος τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Τὸ 1936 δικάσθηκε μὲ τὴν κατηγορία τοῦ «φασίστα», ὁμολόγησε, καταδικάσθηκε καὶ ἐξετελέσθη.

7. Β. Σμίντ: Ὑπουργὸς Ἐργασίας ἐπὶ Λένιν. Ἐξετελέσθη.

8. Β. Γιακοβένκο: Ὑπουργὸς Προνοίας ἐπὶ Λένιν. Ἐξετεσθη.

9. Α. Μπιλομποροντώφ: Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ἐπὶ Λένιν, Τουφεκίσθηκε.

10. Α. Κισελιώφ: Ὑπουργὸς Ἀγροτικοῦ Ἐλέγχου ἐπὶ Λένιν. Ἐξετελέσθη.

11. Βαλεριὰν Κουΐμπιτσεφ: Ὑπουργὸς τοῦ Κρατικοῦ Ἐλέγχου ἐπὶ Λένιν. Δηλητηριάσθηκε κατ' ἐντολὴν τοῦ Στάλιν.

12. Δ. Κούρσκυ: Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης ἐπὶ Λένιν. «Ἐξηφανίσθη»

13. Ἰβὰν Σμυρνώφ: Ὑπουργὸς Τηλεπικοινωνιῶν ἐπὶ Λένιν. Τουφεκίσθηκε.

14. Π. Μπογκντάνωφ: Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιὲτ ἐπὶ Λένιν. Ἐξετελέσθη.

15. Σοκόλνικωφ: Ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἐπὶ Λένιν. Ἐξετελέσθη.

Ε'. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΟΥ ΜΠΡΕΣΤ-ΛΙΤΟΦΣΚ

Προκειμένου νὰ ἐξυπηρετήση τὰ δικά της συμφέροντα, ἡ Μόσχα δὲν διστάζει νὰ θυσιάζη ἀκόμη καὶ τοὺς πιὸ πιστοὺς ὀπαδούς της σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ἔτσι, τὸ 1938 διέλυσε τὸ Κ.Κ. Πολωνίας ἐπειδὴ ἀντετάσσετο στὴν σοβιετοχιτλερικὴ προσέγγισι. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, χτύπησε ἀλύπητα ὅσα στελέχη τοῦ Κ.Κ. Γερμανίας ἐπέμεναν στὴν ἀντιχιτλερική τους στάσι. Τὸ 1939, ἀπεστάλησαν στὴν χιτλερικὴ Γερμανία, ὁ Οὔλμπριχτ καὶ ὁ Πήκ, οἱ ὁποῖοι, σύμφωνα μὲ ὡρισμένες σοβαρὲς ἐνδείξεις, συνεργάσθηκαν μὲ τὴν Γκεστάπο γιὰ τὴν ἐξόντωσι τῶν ἀντιναζιστῶν συντρόφων τους. Τότε, ἀνεκλήθη στὴν Μόσχα καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ παρανόμου κομμουνιστικοῦ μηχανισμοῦ Χ. Κήπενμπεργκ. Ἐκεῖ, συνελήφθη καὶ ἐξετελέσθη.

Κατὰ παρόμοιο τρόπο ἡ Μόσχα ἐξόντωσε κυριολεκτικὰ ὡς σύνολα τὰ Κ.Κ. τῶν Βαλτικῶν χωρῶν, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἀλβανίας. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶχε ἀνατεθεῖ στοὺς Δημητρὼφ καὶ Μανουήλσκυ.

Τὸ ἀποκορύφωμα αὐτῆς τῆς τακτικῆς ὑπῆρξε τὸ συγκλονιστικὸ ἔγκλημα τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ. Τὸ 1940, σ' αὐτὴν τὴν πολωνικὴ πόλι, ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ ἀστυνομία παρέδωσε στὴν Γκεστάπο 100 γερμανούς, αὐστριακοὺς καὶ οὔγγρους κομμουνιστὰς ποὺ εἶχαν καταφύγει κατὰ καιροὺς στὴν ΕΣΣΔ γιὰ νὰ βροῦν ἄσυλο! Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν ἡ Γκρέτε Νόϋμαν Μποῦμπερ, σύζυγος τοῦ γερμανοῦ κομμουνιστοῦ ἡγέτου Χὰνς Νόϋμαν, ὁ φυσικομαθηματικὸς Φὶλς Χάουτερμανς, ὁ φυσικὸς

Ἄλεξ Βάϊσμπεργκ, καθηγητὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Φυσικῆς καὶ Τεχνολογίας τοῦ Χαρκόβου τῆς σοβιετικῆς Οὐκρανίας κ.ἄ. Γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ Α. Βάϊσμπεργκ ἀπευθύνθηκαν στὸν Στάλιν, ὁ Ἀϊνστάϊν, ὁ Λανζεβέν, ὁ Ζολιὸ-Κιουρί, ὁ Περρίν, ὁ Πάλανυ, καὶ ἄλλοι μεγάλοι ἐπιστήμονες, ἀλλὰ οἱ ἐκκλήσεις τους ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα.

ΣΤ' Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ «ΗΡΩΩΝ»

Ὁ στρατάρχης Μ. Τουχατσέφσκυ, ἥρωας τοῦ ρωσικοῦ ἐμφυλίου πολέμου, τουφεκίσθηκε τὸ 1937 σὰν «προδότης».

Ὁ ἥρωας τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Φινλανδία, Ε. Χααπαλάϊνεν, ἐκτελέσθηκε σὰν «προδότης».

Οἱ ναῦτες τῆς Κροστάνδης ποὺ ἔδωσαν τὴν νίκη στοὺς Μπολσεβίκους τὸ 1917 καὶ εἶχαν γίνει θρῦλος στὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα, ἐξετελέσθησαν μέχρις ἑνὸς τὸ 1921, μετὰ ἀπὸ μία νέα, ἀντικομμουνιστικὴ πιὰ ἐξέγερσί τους.

Ὁ ἥρωας τῆς οὐγγρικῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1919 Μπ. Κούν, ἐξετελέσθη.

Ὁ «ἥρωας τῆς Μαύρης Θάλασσας» Α. Μαρτὺ ποὺ ἔπαιξε ρόλο πρωταγωνιστοῦ στὴν στάσι τοῦ γαλλικοῦ στόλου ποὺ εἶχε σταλεῖ νὰ πολεμήση τοὺς Μπολσεβίκους, διεγράφη ἀπὸ τὸ Κ.Κ. Γαλλίας σὰν «πράκτορας».

Ὁ «ἥρωας τῶν Βαλκανίων» στρατάρχης Τῖτο κηρύχθηκε «ὄργανο τῶν ἰμπεριαλιστῶν».

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ Βίλλυ Μύτσενμπεργκ. Αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ προπαγανδιστικοῦ μηχανισμοῦ τῆς Κόμιντερν στὴν Δυτ. Εὐρώπη. Ἀπὸ τὸ 1933 ὡς τὸ 1938, μὲ ἕδρα τὸ Παρίσι, διηύθυνε ὅλο τὸν ἀντιχιτλερικὸ ἀγῶνα τῶν Κ.Κ. τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ὀργάνωσε διεθνῆ ἀντιφασιστικὰ σωματεῖα, ἐξέδωσε τὴν «φαιὰ βίβλο» κατὰ τοῦ Χίτλερ, ὠργάνωσε τὴν «ἀντιδίκη» τοῦ Ράϊχσταγκ στὸ Λονδῖνο κλπ. Ὅπως ἦταν φυσικό, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, διεφώνησε πρὸς τὸ σοβιετοχιτλερικὸ σύμφωνο τοῦ 1939 καὶ ἄρχισε νὰ ἐκδίδη μία κομμουνιστική, ἀντιχιτλερικὴ ἀλλὰ καὶ ἀντισταλινικὴ ἐφημερίδα, «Τὸ Μέλλον». Λίγο ἀργότερα τὸν δολοφονοῦσαν οἱ πράκτορες τῆς Μόσχας!

Ζ'. ΟΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΤΑΙ

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ μὲ τοὺς «ἐκκαθαριστάς». Καὶ οἱ ἴδιοι ἐκκαθαρίζονται μὲ τὴν σειρά τους. Αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη τοῦ περιβόητου Ἑρρίκου Γιαγκόντα ἀρχηγοῦ τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας ἐπὶ Στάλιν ποὺ ὀργάνωσε τὶς μεγάλες ἐκκαθαρίσεις τοῦ 1936. Τουφεκίσθηκε καὶ ὁ ἴδιος τὸ 1938 μαζὶ μὲ 3.000 συνεργάτες του ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους καὶ ὁ ἀρχια-

νακριτὴς Μολχάνωφ, οἱ ἀναπληρωταὶ τοῦ Γιαγκόντα, Ἀγκράνωφ καὶ Προκόπιεφ κ.ἄ.

Ἀργότερα ἐκκαθαρίσθηκε καὶ ὁ διάδοχος καὶ ἐκκαθαριστὴς τοῦ Γιαγκόντα, ὁ τρομερὸς Νικολάϊ Γιέζωφ, ὁ «πατέρας τοῦ τρόμου».

Η΄. ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ

Οἱ ἐκτελέσεις περιωρίσθηκαν ἀλλὰ δὲν σταμάτησαν ἐντελῶς. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ δικτάτορος ἐξετελέσθησαν χωρὶς δίκη:

Ὁ στρατηγὸς Ἀρτεμέγιερ, στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς περιοχῆς τῆς Μόσχας.

Ὁ στρατηγὸς Σινίλωφ, φρούραρχος τῆς Μόσχας.

Ὁ στρατηγὸς Σπυριντόνωφ, διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τοῦ Κρεμλίνου. Μαζί του ἐξετελέσθησαν δεκάδες ἀξιωματικοὶ τοῦ Κρεμλίνου καὶ ὅλη ἡ σωματοφυλακὴ τοῦ Στάλιν.

Λίγους μῆνες ἀργότερα ἐξετελέσθησαν ὁ Λ. Μπέρια, ὁ ὑπαρχηγὸς του Ἀβακούμωφ, καὶ πολλὰ ἀνώτερα στελέχη τῆς ἀσφαλείας. Οἱ ἐκτελέσεις ἀξιωματικῶν τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας συνεχίσθηκαν καὶ τὸ 1954 καὶ 1955.

Τὸ 1958 ἐξετελέσθησαν ἀρκετοὶ οὔγγροι παλαιοὶ κομμουνισταὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνέχθηκαν τὴν μετατροπὴ τῆς πατρίδας τους σὲ ρωσικὴ ἀποικία. Ἀνάμεσά τους ἦταν ὁ παλαιότατος οὔγγρος κομμουνιστὴς Ἴμρε Νάγκυ, μέλος τῆς ἀνωτάτης ἡγεσίας τοῦ Κ.Κ. Οὐγγαρίας, ἄλλοτε πολιτικὸς φυγὰς στὴν ΕΣΣΔ, διευθυντὴς τῶν οὐγγροφώνων ἐκπομπῶν τοῦ ραδιοσταθμοῦ τῆς Μόσχας τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, πρωθυπουργὸς τῆς Οὐγγαρίας τὸ 1953-55 καὶ τὸ 1956.

Θ΄ ΤΟ ΜΕΤΑΣΤΑΛΙΝΙΚΟ ΠΡΕΖΙΝΤΙΟΥΜ

Στὶς 6 Μαρτίου 1953, ὅταν ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Στάλιν, τὸ Πρεζίντιουμ εἶχε 10 τακτικὰ καὶ 4 ἀναπληρωματικὰ μέλη. Ἰδοὺ ὁ κατάλογος καὶ ἡ τύχη των.

Τακτικὰ μέλη

Μαλενκὼφ	Καθηρέθη τὸ 1955
Μπέρια	Ἐξετελέσθη τὸ 1953
Μολότωφ	Καθηρέθη τὸ 1957
Βοροσίλωφ	Καθηρέθη τὸ 1960
Χρουστσὼφ	Καθηρέθη τὸ 1963
Μπουλγκάνιν	Καθηρέθη τὸ 1958
Καγκάνοβιτς	Καθηρέθη τὸ 1957
Μικογιὰν	Ἀπεμακρύνθη τὸ 1964
Σαμπούρωφ	Ἀπεμακρύνθη τὸ 1961
Περβοῦχιν	Καθηρέθη τὸ 1957.

'Αναπληρωματικά

Σβέρνικ	Παραμένει
Πονομαρένκο	'Απεμακρύνθη τὸ 1956
Μελνίκωφ	Καθηρέθη τὸ 1953
Μπακίρωφ	'Εξετελέσθη τὸ 1953.

ΕΝΑΣ ΘΛΙΒΕΡΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα μὲ τὰ ἀπολύτως ἐξακριβωμένα στοιχεῖα (ἡ πραγματικότης τὰ ξεπερνᾶ κατὰ πολὺ) στὶς ἐκκαθαρίσεις τοῦ 1936-39 ἐξοντώθηκαν 10 πρόεδροι τῆς Κεντρικῆς 'Εκτελεστικῆς 'Επιτροπῆς, 13 ὑπουργοί, 8 πρωθυπουργοὶ «δημοκρατιῶν», 30 στρατάρχαι, στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι, 71 μέλη τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς (ἐπὶ 134) καὶ 18 μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Στὰ 50 χρόνια τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος, ἐξοντώθηκαν :

- 98 μέλη τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε.
- 1100 ἀντιπρόσωποι στὸ 17ο συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε.
- 54 ὑπουργοὶ
- 80 μέλη τοῦ 'Ανωτάτου Πολεμικοῦ Συμβουλίου
- 3 στρατάρχες
- 11 ὑφυπουργοὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης
- 10 ναύαρχοι μέλη τοῦ 'Ανωτάτου Πολεμικοῦ Συμβουλίου
- 6 μέλη τοῦ ἀνωτάτου στρατοδικείου
- 26 ἀνώτατα στελέχη τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας (ὑπουργοί, στρατηγοὶ)
- 16 ἀνώτατοι διπλωμάτες (πρεσβευταὶ καὶ ὑπουργοὶ ἐξωτερικῶν)
- 12 ἡγέται τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς
- 8 ἡγέται τῆς Κόμινφορμ
- 500 γνωστοὶ συγγραφεῖς καὶ διακεκριμένοι καλλιτέχναι
- 30000 ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων
- 9 ὁλόκληρες ἐθνότητες (Τάταροι Κριμαίας, Γερμανοὶ Βόλγα, Ἕλληνες Καυκάσου κ.ἄ.).
- 1.500.000 «κουλᾶκοι» (εὔποροι χωρικοὶ)
- 800.000 μέλη τοῦ ΚΚΣΕ (μόνον κατὰ τὴν περίοδο 1933-39).

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Β'

ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

1. Ἐμφύλιος πόλεμος (1918-1921)
2. Ἀγὼν κατὰ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς (1918)
3. Πρῶτος ρωσοφινλανδικὸς πόλεμος (1918-19)
4. Ρωσοπολωνικὸς πόλεμος (1919-20)
5. Πόλεμοι πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ἀποικιῶν (Οὐκρανία, Μπιελορωσία, Ἀτζερμπαϊτζάν, Ἀρμενία, Γεωργία, Κεντρικὴ Ἀσία) (1920-21)
6. Ἐπίθεσις κατὰ Ἐσθονίας - Λεττονίας - Λιθουανίας (1919-20)
7. Ἐπίθεσις κατὰ τῆς Γεωργίας (1921)
8. Κατάληψις τῆς Μογγολίας (1921)
9. Ἀνακατάληψις τῆς Ἀρμενίας (1921)
10. Ἀνακατάληψις τῆς Γεωργίας (1924)
11. Κατάληψις τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Μαντζουρίας (1924)
12. Σύρραξις μὲ τὴν Μαντζουρία (1929)
13. Σύρραξις μὲ τὴν Ἰαπωνία στὴν λίμνη Χασὰν (1938)
14. Σύρραξις μὲ τὴν Ἰαπωνία στὸν ποταμὸ Χαλχὶν-Γκὸλ (1939)
15. Δεύτερος ρωσοφινλανδικὸς πόλεμος (1939-40)
16. Εἰσβολὴ στὴν Πολωνία (1939)
17. Κατάληψις βαλτικῶν κρατῶν (1940)
18. Κατάληψις τῆς Βεσσαραβίας καὶ τῆς Βουκοβίνας (1940)
19. Γερμανορωσικὸς πόλεμος (1941-45)
20. Ρωσο-ιαπωνικὸς πόλεμος (1945)
21. Κατάληψις τοῦ βορείου Ἰρὰν (1941-46)
22. Κατάληψις τῆς β. Κορέας, τῆς Μαντζουρίας καὶ τῶν κινεζικῶν λι-λιμένων Πὸρτ-Ἄρθουρ καὶ Ντάϊρεν (1945)
23. Κατάπνιξις τῆς ἐξεγέρσεως στὴν ἀν. Γερμανία (1953)
24. Ἐπέμβασις στὸ Πόζναν (1956)
25. Εἰσβολὴ στὴν Οὐγγαρία (1956).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ'

ΠΑΡΑΒΙΑΣΙΣ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΣΣΔ

1. Σοβιετοκινεζική συμφωνία περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς Μογγολίας ὡς κινεζικοῦ ἐδάφους. Παρεβιάσθη δύο ἑβδομάδας ἀργότερα μὲ τὴν ἀπόσπασι τῆς Μογγολίας ἀπὸ τὴν Κίνα (1924).
2. Σοβιετοτουρκική συνθήκη μὴ ἐπιθέσεως (1925). Κατηγγέλθη τὸ 1945 ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ πρόβαλε ἀξιώσεις ἐπὶ τουρκικῶν ἐδαφῶν.
3. Σοβιετο-ἀφγανιστικὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως (1926). Παρεβιάσθη ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ προσήρτισε μεθοριακὲς ἐπαρχίες τοῦ 'Αφγανιστὰν (1940).
4. Σοβιετο-ιρανικὴ συμφωνία οὐδετερότητος (1927). Παρεβιάσθη ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ κατέλαβε τὸ βορ. 'Ιρὰν καὶ ἐπεχείρησε νὰ προσαρτήση τὸ περσικὸ 'Ατζερμπαϊτζάν. Τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα ἀπεσύρθησαν μετὰ ἀπὸ ἀμερικανοαγγλικὸ τελεσίγραφο (1946).
5. Σοβιετο-εσθονικὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως (1932). Τὸ 1939 μετετράπη σὲ συμμαχία. Τὸ 1940 ἡ ΕΣΣΔ προσήρτησε τὴν 'Εσθονία.
6. Σοβιετολεττονικὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως (1932). Μετετράπη σὲ συμμαχία τὸ 1939. Τὸ 1940 ἡ ΕΣΣΔ προσήρτησε τὴν Λεττονία.
7. Σοβιετοπολωνικὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως. Τὸ 1939 ἡ ΕΣΣΔ ἐπετέθη κατὰ τῆς Πολωνίας.
8. Σοβιετοπολωνικὸ σύμφωνο τοῦ 1942. Παρεβιάσθη ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ἡ ὁποία ἐγκατέστησε δική της πολωνικὴ κυβέρνησι τὸ 1945.
9. Γαλλοσοβιετικὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως (1932). Μετετράπη σὲ συμμαχία τὸ 1935. 'Ανανεώθηκε τὸ 1944. Κατηγγέλθη ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ τὸ 1956.
10. 'Αγγλοσοβιετικὴ συμμαχία (1942). Κατηγγέλθη ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ τὸ 1956.
11. Σοβιετοτσεχικὴ συμμαχία (1935). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ ἀρνήθηκε νὰ βοηθήση τὴν Τσεχοσλοβακία τὸ 1938 κατὰ τοῦ Χίτλερ.

12. Νέα σοβιετοτσεχική συμμαχία (1943). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ προσήρτησε τὴν καρπαθικὴ Οὐκρανία (1945) καὶ ἀπηύθυνε τελεσίγραφο στὴν Τσεχοσλοβακία (1948).
13. Σοβιετοκινεζικὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως (1937) καὶ συνθήκη φιλίας (1945). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ μετέφερε στὸ ἔδαφός της ὅλα τὰ ἐργοστάσια τῆς Μαντζουρίας (1945) καὶ ἐνίσχυσε τὸν Μάο.
14. Σοβιετογιουγκοσλαβικὴ συνθήκη μὴ ἐπιθέσεως (1941). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ διέκοψε τὶς σχέσεις μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία ὅταν τῆς ἐπετέθη ὁ Χίτλερ.
15. Σοβιετογιουγκοσλαβικὴ συμμαχία (1945). Κατηγγέλθη ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ (1948).
16. Σοβιετο-ιαπωνικὸ σύμφωνο οὐδετερότητος (1941). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ ἐπετέθη κατὰ τῆς Ἰαπωνίας (1945).
17. Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ (1941). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ προσήρτησε ἐδάφη τῆς Γερμανίας, Ἰαπωνίας, Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Φινλανδίας καὶ Ρουμανίας καθὼς καὶ τὰ βαλτικὰ κράτη.
18. Συμφωνία τοῦ Πότσδαμ (1945). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ σὲ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὴν Γερμανία, τὴν Αὐστρία, τὴν Πολωνία καὶ τὴν Ἰαπωνία.
19. Σύμφωνο «μισθώσεως καὶ δανεισμοῦ» μὲ τὶς ΗΠΑ. Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ ἀρνήθηκε νὰ ἀναγνωρίση χρέη 11 δισεκ. δολλαρίων πρὸς τὶς ΗΠΑ.
20. Τετραμερὴς συμφωνία γιὰ τὸ Βερολῖνο (1945). Παραβιάσθηκε μὲ τὸν σοβιετικὸ ἀποκλεισμὸ (1948).
21. Τετραμερὴς συμφωνία γιὰ τὶς γερμανικὲς ἐπανορθώσεις (1945). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ κατάσχεσε ὅλες τὶς γερμανικὲς περιουσίες στὴν ἀν. Εὐρώπη καὶ ἀν. Αὐστρία.
22. Συνθήκη ἀνακωχῆς μὲ τὴν Οὐγγαρία (1944) καὶ εἰρήνης μὲ τὴν Ρουμανία (1947) καὶ τὴν Βουλγαρία (1947). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ μὲ τὴν κομμουνιστικοποίησι αὐτῶν τῶν χωρῶν.
23. Τετραμερὴς συμφωνία ἐπαναπατρισμοῦ τῶν γερμανῶν αἰχμαλώτων πολέμου (1947). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ ποὺ κράτησε τοὺς αἰχμαλώτους ὡς τὸ 1955-56.
24. Τετραμερὴς συμφωνία γιὰ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ Βερολῖνο (1949). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ (ἀποκλεισμὸς καὶ «τεῖχος»).
25. Συμφωνία γιὰ τὴν Ἰνδοκίνα (1953). Παραβιάσθηκε ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ μὲ τὸν ἐξοπλισμὸ τοῦ β. Βιετνάμ.
26. Συμφωνία τετραμερὴς γιὰ τὴν ἑνοποίησι τῆς Γερμανίας. Ἡ ΕΣΣΔ ἀρνήθηκε νὰ τὴν ἐφαρμόση.

«Ἀπὸ τὰ πολὺ παληὰ χρόνια, γεννήθηκε στὴ σκέψι ὡρισμένων ὁραματιστῶν, μία ἰδεώδης κοινωνία ποὺ θὰ συνδύαζε τὴν ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη εὐημερία μὲ τὴν ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη ἐλευθερία. Αὐτὸ εἶναι τὸ σοσιαλιστικὸ ὄνειρο...

»Στὸν μαρξισμὸ ἀναμιγνύεται ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ μεταφυσική. Κατὰ βάθος, ὁ μαρξισμός, δὲν ἀνατρέπει τὴν θρησκεία. Ἁπλῶς, ἀντιστρέφει τοὺς ρόλους καὶ τὴν σημασία τῶν ἐννοιῶν της. Εἶναι «θεολογία» μεταμφιεσμένη σὲ «ἐπιστήμη». Εἶναι θρησκεία δίχως Θεό.....

»Ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς ταυτίζει τὸ «νέο», δηλ. τὸ καινοφανές, μὲ τὸ «προοδευτικόν», στὸ ὁποῖο ἔτσι δίνει ἔννοια χρονική, περιεχόμενο ἡμερολογιακό. Θεωρώντας κάθε τί ποὺ ἐπιθυμεῖ σὰν ἀναπόφευκτο, ἀποτελεῖ μία περίεργη μοιρολατρικὴ ἀντίληψι τῆς Ἱστορίας... Τέλος, πιστεύοντας κάθε τί ποὺ ἐπικρατεῖ σὰν δικαιωμένο, εἶναι ἕνας ἀπόλυτος κονφορμισμός...

»Ἡ ἐπιστημονικὴ Ἱστορία εἶναι ἀδύνατη, γιατὶ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα εἶναι ἀνεπανάληπτα καὶ ἀποκλείουν τὸ πείραμα. Ἡ Ἱστορία δὲν εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀναπόφευκτου. Εἶναι ἡ «ἐπιστήμη» τῶν δυνατοτήτων.....

»Τὸ ἐγχείρημα τῆς δημιουργίας μιᾶς κοινωνίας χωρὶς ἀντιφάσεις, εἶναι ἀτοπικὸ καὶ ἀντιδραστικό.....

»Ὁ κομμουνισμὸς διέγραψε πολὺ γρήγορα τὴν ἱστορικὴ τροχιά του καὶ ἀπὸ ἐπανάστασις καὶ ἀντικονφορμισμός, ἔγινε ἀντεπανάστασις καὶ κονφορμισμός...

»Ὁ μαρξισμὸς διδάσκει τὸν καθορισμὸ τῆς πολιτικῆς ἀπὸ τὴν οἰκονομία. Σήμερα ὅμως, ἔχουμε τὴν πολιτικῶς ρυθμιζόμενη οἰκονομία. Εἰδικὰ στὸν κομμουνισμό, ἡ οἰκονομία ὑπηρετεῖ πλήρως τὴν πολιτική.....

»Ὁ Στάλιν ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος ἀντικομμουνιστής. Ὄχι τόσο γιατὶ σκότωσε μόνος του περισσότερους κομμουνιστὰς ἀπὸ ὅσους ὅλοι μαζὶ οἱ ἐχθροί τους, ὅσο γιατὶ αὐτὸς συνέτριψε ὅ,τι ἀπέμενε ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ κομμουνιστικὴ ἰδεολογία, γιὰ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἕνα καθαρὰ ρωσικὸ καθεστώς, ἀνταποκρινόμενο στὶς ἀνάγκες τοῦ ἰδιόμορφου ρωσικοῦ χώρου.....».